

الذِّكْرُ الْإِسْلَامِيُّ

وَتَرْجَمَةٌ مَعْنَانِيَّةٌ إِلَى

اللُّغَةِ الْأَوِيغُورِيَّةِ

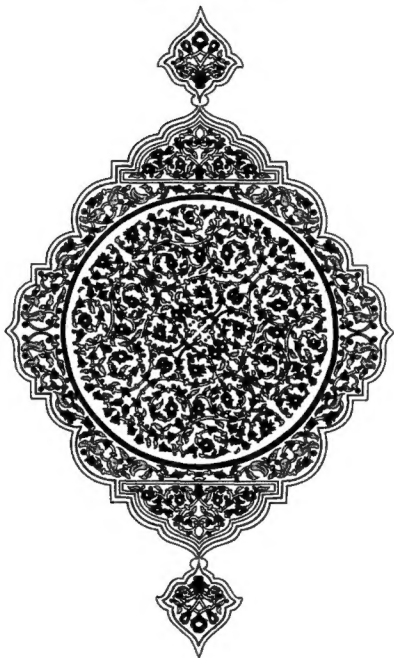

هَذَا الْمُصْحَفُ الشَّرِيفُ وَرَبِّهِ مَعَانِيهِ
 هَدِيَّتُهُ مِنْ خَادِمِ الْحَرَمَيْنِ الشَّرِيفَيْنِ الْمَلِكِ فَهْدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ آلِ سَعُودٍ
 وَقَفَّ بِلَيْهِ تَعَالَى لَا يَجُوزُ بَعْدُهُ

شېو مصحف شريف ومغنى لهرينك ته رحيم مسى بيلهن .
 توكى حرمينك خدمه تكارى ياد شاه فهدين عبدالعزيز آل سعود دين هه ديه
 الله تعالى توجون وقف دور . ساتش جاتريو لمايدور

وَتَرْجَمَةُ مَعْنَاهُ إِلَى
اللُّغَةِ الْاَوِيغُورِيَّةِ

قُورْئَانِ كَرِيمِ

تُؤْيُغُورچە تەرجىمىسى

تَرْجَمَةُ

مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَامَةِ الْحَاجِّ دَامَ أَصْلَاهُ الْكَاشْفِيُّ الْآرْتُوجِي

تەرجىمە قىلغۇچى: مۇھەممەت سالىھ

شېمۇ مۇسھەف شەرىف و مەنى لىرىنىڭ تەرجىمىسى بىلەن
بىسلىنىشنى سەئۇدى ئەرەبىستاننىڭ پادىشاھى شەككى حەرم
نىڭ خەزمەتكارى فەھىدىن ئابدۇلئەزىز ئال سەئۇد ئۆزىگە
شەرف بىلەن بېسىشقا ئەمىر قىلدى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(كَتَبَ أَرْزَلُهُ إِلَيْكَ مُبَرِّكٌ لِيَذْبِرَ أَمْرَ بَيْنِهِ . وَلَسْتَ ذَكَرُوا أَوْلَى الْأَنْبِيَاءِ)

الحمد لله رب العالمين القائل :

(أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا)

والصلاة والسلام على سيدنا محمد القائل (خيركم من تعلم القرآن وعلمه) والذي ثبت عنه عليه الصلاة والسلام أنه قال (المرؤوا القرآن فإنه يأتي شفيعاً لأصحابه يوم القيامة) وعلى آله وأصحابه ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين ... وبعد :

إنفاذاً لأوامر خادم الحرمين الشريفين وناشر كتاب الله المجيد الملك فهد بن عبد العزيز - حفظه الله - في العناية بكتاب الله الكريم توثيقاً وطباعةً ، والعمل على تسير نشره وتوزيعه بين المسلمين وتفسير معانيه وترجمتها إلى اللغات المختلفة ومنها اللغة الأيوغورية واعتبار تلك الترجمة من أسامي الغايات والأهداف المرسومة لمجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف بالمدينة المنورة . وبناءً على التعاون القائم بين كل من وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد - المشرفة على المجمع - ورابطة العالم الإسلامي في كل ما من شأنه خدمة كتاب الله الكريم ترجمةً وطباعةً ونشرًا في جميع أنحاء العالم .

وإنما من الجميع بضرورة ترجمة معاني كتاب الله تعالى إلى جميع اللغات الفاعلة تحقيقاً لبُعدِ البلاغ والدعوة بالحكمة والموعظة الحسنة وتحقيقاً لقوله تعالى (وَتَمَازُوا عَلَى الْإِلَهِ وَالنَّبِيِّ) وخدمةً لإخواننا الناطقين باللغة الأيوغورية فإنه يطيب لنا أن نقدم للقارئ الكريم هذا المصحف الشريف مع ترجمة معانيه وتفسيره إلى اللغة الأيوغورية والتي قام بترجمتها الشيخ / محمد بن صالح وراجعها الشيخ / عبد المجيد صادق الآبادي والدكتور عبد الوحي محمد الكاشغري، وقد أقرت الترجمة وقت المراجعة تحت إشراف رابطة العالم الإسلامي .

وإننا إذ نحمد الله تعالى أن وفقنا إلى إنجاز هذا العمل وتقديمه إلى الإخوة المسلمين الناطقين باللغة الأيوغورية في الصين وخارجها نرجو أن يستلهم منه قرائه نور الهدى والنقى بما يقوي إيمانهم ويثبت إسلامهم ويصلح أحوالهم في الدنيا والآخرة .

وإننا نعلم أن الترجمات مهما بلغت دقتها لا يمكن أن تصل إلى المقاصد العظيمة لنص القرآن الكريم المعجز وأن التفسير المذكور إنما هو حصيلة ما بلغه علم المترجم في فهم كتاب الله الكريم ويعتبر ما يتصف به البشر من نقص ، والكمال المطلق لله وحده .

لذا فحن نرجو من كل قارئ لهذه الترجمة إسداء النصح وتدوين الملاحظات العلمية الموقلة والمقترحات حولها وإرسالها إلى وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد للاستفادة منها في الطباعات القادمة إن شاء الله تعالى .

والله الموفق وهو الهادي إلى سواء السبيل ...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(كِتَبُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرُوا أُولُوا الْأَلْبَابِ)

(أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا)

دعای سلام المریدین محمد ﷺ غا. دیدی، (خیرکم من تعلم القرآن وعلمه) یحییٰ راق لمدیک قرآن نوقوعان و نوقوتقان له دور.

وینہ دے دی (اے قرآن) غلہ بانی شیعہ (اصحابہ) یوم القیامہ) قرآن و قلم کو قیامہ تک کوئی قرآن و قلم غلہ کی شفاعت
 قلمدور و سلام لے رہیں نہ کہ مال لے رہے) و اصحاب لے رہے و نولہ رکہ نہ رکہ نہ کہ لے رہے القیامہ تک قہ دم
 ثانی سو گروہ۔

[illegible]

اللہ تعالیٰ نظر و متناظر و علی آئینہ و انوار التقریر بتقویٰ لکھتے ہادہ مشکلاں دیکھ کر قول کہ ہا نہ تدور ہو جو سہ سولہ یادغان
ہو اور دہلہ نہ تیک خاصیت حقیر مدینہ منورہ دیکھ کر کہ ہم اسمہ خانہ نہ تیک و لطفہ العالم الصلائی نہ تیک لکھتے
ہیادہ ملششی بلہی دور سولہ رشیرقان کہتی معنی لہر نہ تیک نہ رجہہ بلہی بلہی ہو ہو ہر یاد دہلہ رصمن کہ تقدیم
فلمن نہ رجہہ قلغویہ الشیخ محمد صالح الکاشغری الآرتوی۔

وگزین کو چوروب نہ دقق قلب چمقوی، الشیخ، عبد الجید صادق الابدی، مذبہ دکی جم شرقہ مودہ رس.
دکور، عبد الرحیم محمد الکاشغری الابدی، مذبہ دکی جامع اسلامہ مودہ رس.

بويوسه راجله العالم الاسلامي نيك پاشوروشى بىلەن تاماملايدى بويوس نىك شىنك تامام بويوس چىققىغە الله غە كوف نىك كور وحمد نىك نى.

[illegible]

(والله الموفق وهو الهادي إلى سواء السبيل)

توفیق برپا و توغری یولغہ باشلغوجی اللہ دور۔

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

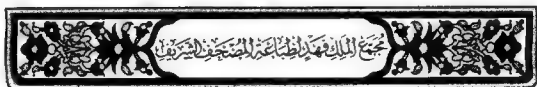
قورئان كەرىمنىڭ ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى توغرىسىدا

قورئان كەرىم دۇنيادا نۇرغۇن تىللارغا تەرجىمە قىلىنىپ نەشر قىلىنىۋاتقان بۈگۈنكى كۈندە، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىكى تەرجىمىسىنىڭ يوقلۇقى تولدۇرۇشقا تېگىشلىك بىر بوشلۇق ئىدى، ئۇيغۇر كىتابخانلىرىغا قورئاننى تونۇشتۇرۇش، مۇسۇلمانلار ئاممىسىنىڭ دىنىي ئېھتىياجىنى تەمىن ئېتىش جەھەتتىكى جىددىي تەلەپلەر بېقىرىنىڭ بۇ ئىشنى قولغا ئېلىشىمغا تۈرتكە بولدى. مەن بۇ ئىشتىن ئەھمىيەتلىك ئەمەلۈشكۈل ۋە زىيىنى ئۈستۈمگە ئالدىم. بۇ ئىشنى تېز رەك قولىدىن چىقىرىش ۋە زىيەتنىڭ كۈچلۈك تەلۋى بولۇپ قالغانلىقتىن، ئۇنى مۇمكىنقەدەر تېز رەك يۈتتۈرۈشكە تىرىشتىم.

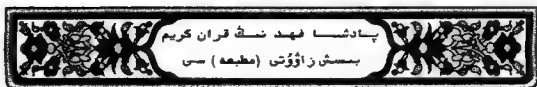
قورئاننى ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلىش جەريانى مۇرەككەپ تەتقىقات جەريانى بولدى. ھەر بىر ئايەتنى تەرجىمە قىلغاندا، قولۇمدا بار نوپۇزلۇق تەپسىر كىتابلىرىغا ۋە مەخسۇس قورئان سۆزلىرى قامۇسلىرىغا مۇراجىئەت قىلدىم. نەسلى تېكىستنى جۈشىنىش جەھەتتىمۇ، ئىپادىلەش جەھەتتىمۇ ناھايىتى ئېھتىيا- تىچانلىق بىلەن ئىش كۆرۈپ، ھەر بىر سۆز ئۈستىدە ئەتراپلىق ئىزدەندىم. قورئان كەرىمنىڭ ئالاھىدە ئورنىنى ۋە ئۆزىگە خاس ئۇسلۇبىنى نەزەردە تۇتۇش زۆرۈرىيىتى بىلەن، ھەر بىر ئايەتنى سۆزمۇسۇز ئەينەن تەرجىمە قىلدىم. مەنىنى روشەنلەشتۈرۈپ كىتابخانلار نىڭ جۈشىنىشىگە ئوڭايلىق تۇغدۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن، سۆز ئارىسىدا زۆرۈر تېپىلغان جايلارغا ئىزاھات ئىچىدە ئىزاھات بەردىم (ئايىم ئىزاھلار بەت ئاستىغا بېرىلدى).

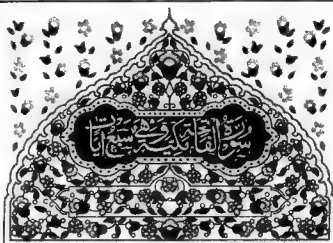
بۇنزاھلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك ئىشەنچلىك قۇرئان
 تەپسىرلىرىدىن تاللاپ ئېلىندى، شۇڭلاشقا بۇ تەرجىمىنى قۇرئاننىڭ
 قىسقىچە تەپسىرىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان دېيىشكەمۇ بولىدۇ.
 قۇرئاننىڭ ئەسلى تېكىستىنىڭ بەدىئىيلىكى يۇقىرى، ئىپادىلەش
 ماھارىتى ئۈستۈن، ئۇسلۇبى ئۆزگىچە بولغانلىقتىن، تەرجىمىنىڭ قايسى
 تىلدا بولمىسۇن، ھەرگىزمۇ ئەسلىدىكىدەك چىقمايدىغانلىقى، ئۇنىڭدىن
 كۆپ تۆۋەن تۈزۈلدىغانلىقى بۇ ساھەدىكى ئىختىساس ئىگىلىرىنىڭ ئورتاق
 قارىشىدۇر، مېنىڭ تەرجىمە مەمۇنەلۇتتە بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس.
 قۇرئاننىڭ ئەسلى تېكىستى ھەربىر يەرنىڭ ئوتتۇرىسىغا، تەرجىمىسى
 ھاشىيىگە، ھەربىر يەرنىڭ تەرجىمىسى شۇ يەرنىڭ ئۆزىگە بېرىلدى.
 ئەسلى تېكىستتە ئايەتلەرنىڭ رەقىمى شۇ ئايەتنىڭ ئاخىرىغا بېرىلگەن
 ئىكەن، بىردەك بولۇشى ئۈچۈن، تەرجىمىدىمۇ ئايەتلەرنىڭ رەقىمى
 شۇ ئايەتنىڭ ئاخىرىغا بېرىلدى.
 كىتابخانلارنىڭ قۇرئاندىكى ئايرىم ئاغالار ۋە قىسسىلەرنىڭ
 تەپسىلاتىنى چوڭقۇرراق چۈشىنىشىگە ياردەمى بولۇشىنى كۆزدە
 تۇتۇپ، ئاخىرىدا ئۇلارنىڭ تەپسىرى ئايرىم بېرىلدى. قۇرئاننىڭ تەرجىمىسىنى
 نەشرىگە تەييارلاشتا، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىجتىمائىي پەنلەر
 ئاكادېمىيىسى دىنىي تەتقىقات ئىنىستىتۇتى ھەرجەھەتتىن شەرت-
 شارائىت يارىتىپ بەردى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى
 جەمئىيىتى يېقىندىن ياردەمدە بولدى، بىر قىسىم ھۆرمەتلىك ئولمىلار-
 ىمىز تەرجىمىنى كۆزدىن كۆچۈرۈپ تەقزىپىزىپ بەردى. بۇ يەردە،
 يۇقىرىقىلارنىڭ ھەممىسىگە مىننەتدارلىقىمنى بىلدۈرىمەن.
 قۇرئان كەرىمنىڭ بۇ ئۇيغۇرچە تەرجىمىسىنى تۈرلۈك سەۋەب-
 نلىكلەردىن خالىي دېگىلى بولمايدۇ، كىتابخانلارنىڭ كۆرسىتىپ بېرىشىنى
 ئۈمىد قىلىمەن.

مۇھەممەت سالىھ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ الرَّحْمَنِ

الرَّحِيمِ ۝ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ۝ إِيَّاكَ نَعْبُدُ

وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ۝ اهْدِنَا الصِّرَاطَ

الْمُسْتَقِيمَ ۝ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ۝

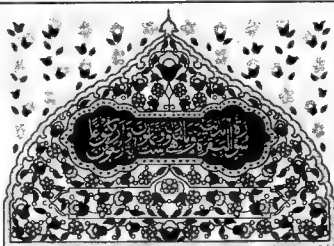
1- مۇرە فاتىھە
مەككىدە نازىل بولغان، 7 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان
اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن⁽¹⁾.

جىمى مەمدۇسانا ئالەملەرنىڭ
پەرۋەردىگارى اللە غا خاستۇر⁽²⁾.
اللە ناھايتى شەپقەتلىك ۋە
مېھرىباندۇر⁽³⁾.

قىيامەت كۈنىنىڭ ئىگىسىدۇر⁽⁴⁾.
(رەببىمىز) ساغلا ئىبادەت
قىلىمىز ۋە سەندىلا ياردەم
تەلەيمىز⁽⁵⁾.

بىزنى توغرا يولغا باشلىغىن⁽⁶⁾.
غەزىپىڭگە يولۇققانلارنىڭ ۋە
ئازغانلارنىڭ يولىغا ئەمەس،
سەن ئىنئام قىلغانلارنىڭ
يولىغا (باشلىغىن)⁽⁷⁾.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْمَ ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى

لِّلْمُتَّقِينَ ۝ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَ

يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۝

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا

أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۝

2- سۈرە بەقەرە
مەدەنىدە نازىل بولغان، 286 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان
الله نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلفى، لام، مەم⁽¹⁾.

بۇ كىتابتا (يەنى قۇرئاندا)

مېچ شەك يوق، (ئۇ)

تەقۋادارلارغا يېتەكچىدۇر⁽²⁾.

ئۇلار غەيبكە ئىشىنىدۇ،

نامازنى ئادا قىلىدۇ، ئۇلار بىز

بەرگەن مال-مۈلۈكتىن

(خۇدا يولىغا) سەرپ قىلىدۇ⁽³⁾.

ئۇلار ساخا نازىل قىلىنغان

كىتابقا، سەندىن ئىلگىرىكى

(پەيغەمبەرلەرگە) نازىل قىلىنغان

كىتابلارغا ئىشىنىدۇ ۋە

ئاخىرەتكە شەكسىز ئىشىنىدۇ⁽⁴⁾.

ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارنىڭ توغرا يولدا بولغۇ-
چىلاردۇر، ئەنە شۇلار بەختكە ئېرىشكۈچىلەردۇر⁽⁶⁾.
شۈبھىسىزكى، كاپىرلارنى ئاگاھلاندۇرمامسەن،
ئاگاھلاندۇرمامسەن، بەرسىمىر، ئۇلار ئىمان ئېيت-
مايدۇ⁽⁷⁾. اللە ئۇلارنىڭ دىللىرىنى ۋە قۇلاقلىرىنى
پېچەتلىۋەتكەن (ئىماننىڭ نۇرى كىرمەيدۇ). ئۇلار-
نىڭ كۆزلىرى پەردىلەنگەن (ھەقىقەتنى كۆر-
مەيدۇ)، ئۇلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار
بولدۇ⁽⁸⁾. كىشىلەر ئارىسىدا اللەغا ۋە ئاخىرەت
كۈنىگە ئىشەندۈك دېگۈچىلەر بار، ھەقىقەتتە ئۇلار
ئىشەنمەيدۇ (يەنى ئاغزىدا ئىشەندۈك دېگىنى بىلەن،
كۆڭلىدە ئىشەنمەيدۇ)⁽⁹⁾. ئۇلار اللەنى ۋە مۆمىنلەرنى

أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿٦﴾
إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَسْوَاعٌ لَّهِمْ أَثَنُ زَيْلٍ يَوْمَ يُنْفَخُ
الْعِمَامُ عَنْ قُلُوبِهِمْ وَعَنِ السَّمْعِمْ وَعَنِ
الْبَصَرِمْ وَغَشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾
مَنْ يَكْفُرْ أَتَىٰ اللَّهَ بِآثَمِ الْآثَمِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾
يُخَيَّرُونَ اللَّهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْتَرُونَ إِلَّا الْآفْسُ هُمْ
وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ فَنُفِخَ فِي سُورَةٍ مِّنْ دُخَانٍ فَآذَنُوا
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠﴾ إِنَّمَا يَكْفُرُ بَعْضُ النَّاسِ
لَهُمْ لَا تِلْكَ الْآيَةُ لِلَّذِينَ قَالَُوا لِمَا لَمْ يَكُنْ لَهُمْ
الْآيَةُ هُمُ الْفٰسِقُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾ وَإِذَا
قِيلَ لَهُمْ امْنُوا لِمَا أَمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ لِمَا أَمَنَ
الْأَفْهَاءُ إِلَّا أَنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٢﴾
وَإِذَا قِيلَ لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ إِذَا خَلَوْا إِلَىٰ
سَيِّظِنَهُمْ قَالُوا إِنَّا مَعَهُ إِنَّمَا لَمْ يَكُنْ مَسْهُرُونَ ﴿١٣﴾
اللَّهُ يَتَنَبَّهْ بِهَمُ وَبَيِّنْهُمْ فِي طَغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٤﴾

ئالدىباچى بولدۇ. ھەقىقەتتە ئۇلار تۇيماستىن ئۆزلىرىنىلا ئالدايدۇ⁽¹⁰⁾. ئۇلارنىڭ دىللىرىدا
كېسەل (يەنى مۇناپىقلىق ۋە شەكىللىنىش) بار، اللە ئۇلارنىڭ كېسىلىنى كۈچەيتىۋەتتى؛ يالغان
سۆزلىگەنلىكلىرى (يەنى يالغاندىن ئىماننى دەۋا قىلغانلىقلىرى ۋە اللەنىڭ ئايەتلىرىنى مەسخىرە
قىلغانلىقلىرى) ئۈچۈن ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولدۇ⁽¹¹⁾. ئۇلارغا: «يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق
قىلماڭلار» دېيىلسە، «بىز ئىسلام قىلغۇچىلارمىز» دەيدۇ⁽¹²⁾. بىلىڭلاركى، ئۇلار ھەقىقەتەن بۇز-
غۇنچىلاردۇر، لېكىن بۇنى ئۆزلىرى تۇيمايدۇ⁽¹³⁾. ئۇلارغا (يەنى مۇناپىقلارغا): «ئىمان ئېيتقان
كىشىلەردەك (يەنى ساھابىلەردەك چىن كۆڭلۈڭلار بىلەن) ئىمان ئېيتىڭلار» دېيىلسە، «بىز ئىمان
ئېيتقان ئەخمەقلەرگە ئوخشاش ئىمان ئېيتامدۇق؟» دەيدۇ. بىلىڭلاركى، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىلا ئەخمەق-
لەر، لېكىن (بۇنى) ئۇلار تۇيمايدۇ⁽¹⁴⁾. ئۇلار مۆمىنلەر بىلەن ئۇچراشقاندا: «بىز ئىمان ئېيت-
تۇق» دېيىشىدۇ، شاياتۇنلىرى (يەنى مۇناپىق كاتتىباشلىرى) بىلەن يالغۇز جايدا تېپىشقاندا
بولسا: «بىز ھەقىقەتەن سىلەر بىلەن بىلىمىز، پەقەت (تەلىمىزنىڭ ئۇچىدىلا ئىمان ئېيتىپ قويۇپ)
مۆمىنلەرنى مەسخىرە قىلىمىز» دەيدۇ⁽¹⁵⁾. مەسخىرە قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن اللە ئۇلارنى جازالايدۇ،
ئۇلارنى گۇمراھلىقلىرىدا قويۇپ بېرىدۇكى، ئۇلار تېگىمىز قىلغان ھالدا يۈرۈشىدۇ⁽¹⁶⁾.

ئەنە شۇلار ھىدايەتنى بېرىپ، گۇمراھلىقنى ئالدى.
 شۇڭا سودىسى پايدا كەلتۈرمىدى، ئۇلار ھىدايەت
 تاپقۇچى بولمىدى⁽¹⁸⁾. ئۇلار گويىكى (كېچىدە ئىس-
 سىش ۋە يورۇقلۇق ئېلىش ئۈچۈن) ئوت ياققان
 كىشىلەرگە ئوخشايدۇ، ئوت ئۇلارنىڭ ئەتراپىنى
 يورۇتقاندا، اللە ئۇلارنىڭ (ئوتىنىڭ) يورۇقىنى
 ئۆچۈرۈۋەتتى، ئۇلارنى (ئەتراپىدىكى ھېچ نەرسىنى)
 كۆرەلمەيدىغان قاراڭغۇلۇقتا قالدۇردى⁽¹⁹⁾. ئۇلار
 گاستۇر (يەنى گاس ئاڭلىمىغاندەك، ياخشىلىقنى
 ئاڭلىمايدۇ)، گاپدۇر (يەنى گاچا سۆزلىمەندەك،
 ياخشى ئىشنى سۆزلىمەيدۇ)، كوردۇر (يەنى كور
 بولۇپ قالغاندەك، توغرا يولنى كۆرمەيدۇ)، شۇڭا
 ئۇلار (گۇمراھلىقتىن) قايتمايدۇ⁽²⁰⁾. ياكى ئۇلار
 زۇلمەتلىك، گۈلدۈرماسلىق ۋە چاقماقلىق قاتتىق

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبَّتْ بِمَنَّهُمْ
 وَمَا كَانُوا مَهْتَبِينَ ۚ مَكَامَلُهُمْ مُّكْتَلِبُ الَّذِي اشْتَوْا نَارًا
 فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَهُمْ مُّسْكَبِينَ
 عَلَىٰ ظُلُمَاتٍ لَا يَبْصُرُونَ ۚ وَمَا يُكَلِّمُهُمْ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ ۚ أَوْ
 كَسِبَتْ مِنْ التَّبَاوُؤِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ هَادٍ
 أَصَابِعُهُمْ فِي الْآفَنِ ۚ إِنَّهُمْ مِنَ الْفُتُونِ أَجْمَعِينَ ۚ وَاللَّهُ يَهْدِي
 الْغَلِيقَ ۚ إِنَّكَ أَتَىٰكَ الْبُرْقُ ۚ يَطْلُبُ أَبْصَارُهُمْ كَمَا أَضَاءَ لَهُمْ
 مَنُورًا فَيَذَرُ الْأَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُونَ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَنَهَبَ
 بِسَمُوحِهِمْ وَأَبْصَارُهُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۚ يَا أَيُّهَا
 النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ
 لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۚ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بَنَاءً
 وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ
 فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ طَرَفًا لَّيْسَ لِلَّذِينَ
 آمَنُوا تَمَنُّ أَعْيُنٌ عَلَىٰ أَعْيُنِنَا قَاتِلُوا بِسُورَتِهِمْ وَتَحْلِفُوا
 فِيهَا ۚ إِنَّكُمْ مَعَكُمْ صِدْقِينَ ۚ

يامغۇردا قالغان، گويىا چاقماق سوقۇۋېتىپ ئۆلۈپ كېتىشتىن قورقۇپ، قۇلاقلىرىنى بارماقلىرى
 بىلەن ئېتىۋالغان كىشىلەرگە ئوخشايدۇ. اللە كاپىرلارنى (يەنى ئۇلارنىڭ ھەممە ئەھۋالىنى) بىلىپ
 تۇرغۇچىدۇر⁽¹⁹⁾. چاقماق چاققاندا ئۇلار كۆز نۇرىدىن ئايرىلىپ قالغىلى تاس قالدۇ، ئۇلار چاقماق
 يورۇقىدا مېڭىۋالدى؛ قاراڭغۇلۇق قاپلىغاندا تۇرۇپ قالدۇ. اللە خالىسا ئىدى. ئۇلارنى ئاڭلاش ۋە
 كۆرۈش قۇۋۋىتىدىن ئەلۋەتتە مەرۈم قىلاتتى. اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر⁽²⁰⁾. ئىنسان-
 لار ئەقۋادارلاردىن بولۇشۇڭلار ئۈچۈن، سىلەرنى ۋە سىلەردىن بۇرۇنقىلار (يەنى ئۆتكەنكى ئۆمەت-
 لەرنى) ياراتقان پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەت قىلىڭلار⁽²¹⁾. اللە سىلەرگە زېمىننى تۆشەك ۋە ئاسماننى
 بىنا (يەنى يۇلتۇزلارنىڭ زىچلىقىدا بىناغا ئوخشاش) قىلىپ بەردى، بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى،
 سىلەرگە رىزىق بولۇش ئۈچۈن يامغۇر ئارقىلىق تۈرلۈك مېۋىلەرنى ئۆستۈرۈپ بەردى. ئەمدى اللەغا
 شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ھالبۇكى، سىلەر (اللەنىڭ شېرىكى يوقلۇقىنى) بىلىپ تۇرسىلەر⁽²²⁾.
 بەندىمىز (مۇھەممەد) گە بىز نازىل قىلغان قۇرئاندىن شەكلەنسەڭلار، قۇرئانغا ئوخشاش بىرەر سۈرىنى
 مەيدانغا چىقىرىپ بېقىڭلار (قۇرئانغا ئەئىررۇز قىلىشتا) اللەدىن باشقا ياردەمچىلارنىڭ ھەممىسى
 (ياردەمگە) چاقىرىڭلار، (قۇرئان ئىنساننىڭ سۆزى دېگەن گېپىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار⁽²³⁾.

وَأَذِّنْ لِلْعَذَابِ مَنْ أَلِ فِرْعَوْنَ يَوْمَ تُغْلِبُكَ سُورَةُ التَّائِبِ
يَذُنُّونَ إِنْبَاءَ لَهُمْ وَيَسْتَمِعُونَ سِتْرَهُمْ فِي ذَلِكَ يَوْمَ تَكُونُ
أَرْجُلُهُمْ ضَرْجَةً وَأَمَّا يَكُونُ الْغَوْصُ فَلْيَنْقِذْكُمْ وَأَنْقِذُوا أَلِ
فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ وَأَمَّا وَعْدُ مُوسَى الْأَنْبِيَاءِ
فَلَمَّا أَخَذَتْهُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهَا وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ هُوَ عَزَّ
عَنْكُمْ فِي بَيْتِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ وَأَمَّا إِنِّي مَسَى
الْكُتُبِ وَالْغُرُكَانِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ وَأَمَّا كَالْمُؤْتَى فَلَمَّا
يَقْرَأُ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لَعَلَّكُمْ أَنْتُمْ بَارِعًا عَادَ لَهُ الْعِجْلُ فَأَقْرَأَ
أَلِ بَابِ لَهُمْ فَاذْكُرُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكَ كَيْدٌ لَكُمْ فَاصْبِرُوا
بَارِئُكُمْ فَتَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ هُوَ الْوَهَّابُ الرَّحِيمُ هُوَ أَذْ
قُلُوبَهُمْ يَوْمَ أَنْ يَنْقُضَ لَهُمْ نَفْسُهُمْ لَكَ حَقٌّ نَسَى اللَّهُ عَمَلَهُمْ
الضَّالِّينَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ هُوَ يَعْلَمُ مَنْ يُبَدِّلُكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ وَعَلَّمَكُمَا عَلَىكَ الْقِسْمَ وَأَنْزَلْنَا
عَلَيْكَ الْقُرْآنَ وَالْكَوْثُرَ قُلُوبُ مِنْ طَهْرَتٍ مَا رَأَيْتُمْ
وَمَا ظَلَمْتُمْ وَلَا لَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ٥

قىلىپ، موزايىنى مەيۇد قىلىۋالدىڭلار.^[81] شۇنىڭدىن كېيىن، شۇكۇر قىلىۋىن دەپ، سىلەرنى ئەپۇ قىلدۇق.^[82] ئۆز ۋاقتىدا سىلەرنى ھىدايەت تاپىۋىن دەپ، مۇساغا ھەقنى باتلىدىن ئايرىمىۋىتىپ كىتابىنى (يەنى تەۋراتنى) بەردۇق.^[83] ئۆز ۋاقتىدا مۇسا ئۆز قەۋمىگە: «ئى قەۋمىم! سىلەر موزايىنى مەيۇد قىلىپ، ھەقىقەتەن ئۆزۈڭلارغا زۇلۇم قىلىدىڭلار، ياراتقۇچىڭلارغا تەۋبە قىلىڭلار، موزايىغا چوقۇنمىغانلار چوقۇنغانلارنى ئۆلتۈرسۇن» دېدى. مۇنداق قىلىش ياراتقۇچىڭلارنىڭ دەرگاھىدا سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر. اللە تەۋبەڭلارنى قوبۇل قىلدى. اللە تەۋبىنى ھەقىقەتەن بەكمۇ قوبۇل قىلىۋىتىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر.^[84] ئۆز ۋاقتىدا: «ئى مۇسا! اللەنى ئويىچۇق كۆرمىگىچە ساڭا ھەرگىز ئىشەنمەيمىز» دېدىڭلار-دە، (سىلەرگە نازىل بولغان ئازابىنى) كۆرۈپ تۇرغىنىڭلار ھالدا سىلەرنى چاقماق سوقتى.^[85] ئاندىن كېيىن، سىلەرنى شۇكۇر قىلىۋىن دەپ، ئۆلگىنىڭلاردىن كېيىن قايتا تىرىلدۈردىق.^[86] سىلەرگە بۇلۇتنى سايىۋەن قىلىپ بەردۇق، سىلەرگە تەرەنچىمىن بىلەن يىۋىۋىتىشنى چۈشۈرۈپ بەردۇق. (بىز سىلەرگە) «زىننەت قىلىپ بەرگەن پاك، شېرىن نەرسىلەردىن يەپ-ئىچىڭلار» (دېدىق). ئۇلار (نېمەتلىرىمىزگە نانكۈرلۈك قىلىش بىلەن) بىزگە ئەمەس، پەقەت ئۆزلىرىگىلا زۇلۇم قىلدى.^[87]

وَأَذِّنَا فِي الْمَنَازِلِ وَالْجِبَالِ الْقُرْآنَ فَأَنصِتُوا لِلْحَدِيثِ وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ أَن يَقُولُوا ذُرِّيَّتِي هَكَذَا تَكُونُونَ فَاذْكُرُوا إِذْ أَتَاكُمْ فِي الْمَوَاقِعِ الْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ هَاجَرُوا مِنْ رَبِّهِمْ فَكَانَ ذَلِكَ عَشِيرَةَ إِدْرِيسَ الْأَعْرَابِيِّ لَقِيَ الْكَلْبَ الْأَعْيُنِيَّ فَنَادَاهُ إِنَّكَ لَرَجُلٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ فَتَقَبَّلْهُ لَدُنْهُ وَقُلْ لَهُ مَا أَمَرَهُ بِأَن يَتُوبَ إِلَىٰ رَبِّهِ وَلَهُ الْمَغْفِرَةُ وَكَانَ إِدْرِيسَ مِّنَ الْغَالِبِينَ

ئۆز ۋاقتىدا (مۇسا ئارقىلىق ئەجدادلىرىڭلارغا): «بۇ شەھەرگە (يەنى بەيتۇلمۇقەددەسكە) كىرىڭلار. ئۇ يەردە خالىغىنىڭلارچە كەڭتاشا يەپ- ئىچىڭلار. (بەيتۇلمۇقەددەس) دەۋازىسىدىن (شۇكۇر قىلىش يۈزىسىدىن) سەجدە قىلغان ھالدا كىرىڭلار. (پەرۋەردىگار سىز) گۇناھلىرىمىزنى كەچۈرگىن دەڭلار، گۇناھىڭلارنى مەغپىرەت قىلىمىز، ياخشىلارغا تېخىمۇ ئارتۇق ساۋاب بېرىمىز» دېدۇق⁽⁸⁰⁾. زۇلۇم قىلغۇچىلار ئۆزلىرىگە سۆزلەنگەن سۆزنى باشقا سۆزگە ئۆزگەرتىۋەتتى، زۇلۇم قىلغۇچىلار يولىدىن چىققانلىقلىرى (يەنى اللەغا ئاسىيلىق قىلغانلىق- لىرى) ئۈچۈن، ئۇلارغا ئاساندىن ئازاب چۈشۈر-

دۇق⁽⁸⁰⁾. ئۆز ۋاقتىدا، مۇسا ئۆز قەۋمى ئۈچۈن سۇ تەلەپ قىلغان ئىدى، بىز ئۇنىڭغا: «ھاسالە بىلەن تاشنى ئۇرغىن» دېدۇق. تاشتىن 12 بۇلاق ئېتىلىپ چىقتى، ھەممە ئادەم (يەنى قەبىلە) ئۆزىنىڭ سۇ ئىچىدىغان ئورنىنى بىلدى، (ئۇلارغا) «اللە بەرگەن رىزىقتىن يەڭلار ۋە ئىچىڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار» (دېدۇق)⁽⁸⁰⁾. ئۆز ۋاقتىدا (سەناچۆلدە تەرەنجىبىن ۋە بۇدۇنە بىلەنلا ئوزۇقلىنىۋاتقىنىڭلاردا) سىلەر: «ئى مۇسا! بىز بىر خىل يېمەكلىككە چىداپ تۇرالمىمىز، بىز ئۈچۈن پەرۋەردىگارنىڭ دۇئا قىلىشى، بىزگە زېمىننىڭ كۆكتاتلىرىدىن تەرەخ- مەك، ساماق، يېسىمۇق ۋە پىيازلىرىنى ئۆستۈرۈپ بەرسۇن» دېدىڭلار، مۇسا: «سىلەر ياخشىنى ناچارغا تېگىشەمسىلەر؟ (يەنى پىياز، ساماق، كۆكتاتنى تەرەنجىبىن بىلەن بۇدۇندىن ئارتۇق كۆرەمسىلەر؟) بىرەر شەھەرگە كىرىڭلار، (شۇ يەردە) تىلىگىنىڭلار بار» دېدى. ئۇلار خارلىقتا، موھتاجلىقتا قالدى. اللە نىڭ غەزىپىگە تېگىشلىك بولدى. بۇ ئۇلارنىڭ اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى، پەيغەمبەرلەرنى ناھەق ئۆلتۈرگەنلىكلىرى تۈپەيلىدىن بولدى. بۇ اللەغا ئاسىيلىق قىلغانلىقلىرى ۋە ھەددىدىن ئاشقانلىقلىرى تۈپەيلىدىن بولدى⁽⁸¹⁾.

شۈبھىسىزكى، مۆمىنلەر، يەھۇدىيلار، ناسارالار (ئارىسىدىن) ۋە پەرىشتىلەرگە، يۇلتۇزلارغا چوقۇن-
غۇچىلار ئارىسىدىن اللەغا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان
كەلتۈرگەن ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار پەرۋەر-
دىكارىنىڭ قېشىدا ئۆز ئەجرىدىن بەھرىمەن
بولىدۇ. ئۇلارغا (ئاخىرەتتە) قورقۇنۇچ ۋە غەم-
قايغۇ يوقتۇر⁽⁶³⁾. ئۆز ۋاقتىدا، بىز سىلەردىن چىن
ۋەدە ئالغان ۋە تۇر تېغىنى ئۈستۈڭىلارغا تىكلەپ
قويغان، سىلەرگە: «(دۇنيادا ھالاك بولۇشتىن، ئاخى-
رەتتە ئازابقا قېلىشتىن) ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن بىز
بەرگەن كىتابىنى مەھكەم تۇتۇڭلار (يەنى تەۋراتقا
ئەمەل قىلىڭلار)، ئۇنىڭدىكى ئەھكاملارنى

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّالِحِينَ وَالصَّالِحِينَ
مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ
عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا يَلْعَوْنَ عَلَيْهِمْ وَأَلَهُمْ مَزْكُورُونَ ﴿٦٤﴾ وَكَذَلِكَ أَخْذْنَا
مِيثَاقَكُمْ وَنُفَعْنَا قُورُوقَهُمُ الظُّلُمَاتِ وَأَمَّا آيَاتُكُمْ بِغُرُوقِ
الْأَكْوَافِ وَاللَّهُمَّ تَعْلَمُونَ ﴿٦٥﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ
فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَفُتِنْتُمْ مِنَ الْخَالِقِينَ ﴿٦٦﴾
وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ أَخَذُوا مِنْكُمْ فِي الْحَبَشَةِ فَعَلِمْتُمْ لَهُمْ
نُجُورًا وَقَدْ رَفَرْتُمُ الْخَبِيرِينَ ﴿٦٧﴾ وَجَعَلْنَا كَالْجِبَالِ يَدَيْنَا
وَمَا خَلَقْنَا مِنْ عِظَةِ الْمُنَافِقِينَ ﴿٦٨﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ
إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا لِلْبَقَرَةِ قَالُوا أَتَتَّخِذُونَ تَأْوِيلًا
قَالَ أَتَعْبُدُونَ بِاللَّهِ أَنْ أَلُون مِنَ الْجِبَالِ قَالُوا أَذْءُ لَنَا
رَبِّكَ يَبْنَؤُا لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ كَرِ
قَارِضٌ وَلَا يَلْبِسُ عِوَانَ بَيْنِ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٩﴾
قَالُوا أَذْءُ لَنَا رَبِّكَ يَبْنَؤُا لَنَا مَا لَوْ كُنَّا مَعَالِ إِنَّهُ يَقُولُ
إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفَرَاءُ فَاقْرِئُونَهَا كُتْرَ الْكُفْرِينَ ﴿٧٠﴾

ئېسىڭلاردا ساقلاڭلار» (دېگەن ئىدىق)⁽⁶³⁾. شۇنىڭدىن كېيىن (بەرگەن ۋەدەڭلاردىن) يۈز ئۆرۈ-
دۇڭلار، سىلەرگە اللەنىڭ پەزىلى-مەرھەمىتى بولمىسا ئىدى، چوقۇم زىيان تارتقۇچىلاردىن
بولاتتىڭلار⁽⁶⁴⁾. ئاراڭلاردىكى شەنبە كۈنى (يېلىق تۇتاسلىق) توغرىسىدىكى شەرىئەت چەكلىمە-
سىدىن چىقىپ كەتكۈچىلەرنى (قانداق قىلغانلىقىمىزنى)، ئەلۋەتتە بىلىسلەر، بىز ئۇلارغا: «خار
مايمۇن بولۇپ كېتىڭلار» دېدۇق⁽⁶⁵⁾. ئۇنى (يەنى ئۇلارغا بېرىلگەن بۇ جازانى) زامانداشلىرى ۋە
كېيىنكىلەر ئۈچۈن ئىبرەت، تەقۋادارلار ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەت قىلدۇق⁽⁶⁶⁾. ئۆز ۋاقتىدا، مۇسا ئۆز
قەۋمىگە: «اللە ھەقىقەتەن سىلەرنى بىر كالا بوغۇزلاشقا بۇيرۇيدۇ» دېگەن ئىدى. ئۇلار: «بىزنى
مەسخىرە قىلىۋاتامىن؟» دېدى. مۇسا: «جامىللاردىن (يەنى مەسخىرە قىلىغۇچىلاردىن) بولۇپ
قېلىشتىن اللەغا سېغىنىپ پاناھ تەلپىسەن» دېدى⁽⁶⁷⁾. ئۇلار: «بىز ئۈچۈن پەرۋەردىكارىڭغا ئىلتىجا
قىلىشنىكى، بىزگە قانداق كالا ئىكەنلىكىنى بايان قىلسۇن» دېدى. مۇسا: «اللە ئۇنى قېرىمۇ ئەمەس،
ياشمۇ ئەمەس، ئوتتۇرا ياش بولسۇن دەپ ئېيتتى، سىلەر بۇيرۇلغاننى قىلىڭلار» دېدى⁽⁶⁸⁾. ئۇلار: «بىز
ئۈچۈن پەرۋەردىكارىڭغا ئىلتىجا قىلىشنىكى، بىزگە ئۇنىڭ رەڭگىنى بايان قىلسۇن» دېدى. مۇسا ئېيتتى-
كى، «اللە ھەقىقەتەن ئۇنىڭ رەڭگى قارىغۇچىلارنى زوقلاندۇرىدىغان ساپىرىق بولسۇن دېدى»⁽⁶⁹⁾.

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَةَ كُنْهِيَ عَلَيْكَ
وَأَنَّ شَأْنَهُ لِلَّهِ لَكُنْهَتْ وَنُوْنُ قَالَ رَبُّهُ يَقُولُ إِنَّهُ الْبَقَرَةُ لَا
ذُلَّ لِي بِبَيْتِي الْأَرْضِ وَلَا شَيْءٌ الْحَرْثُ مَسْئَلُهُ لَا يَبِيَّةَ فِيهَا
قَالُوا لَنْ نَجِدَ يَالْحَقُّ فِيهَا مَعْمُومًا كَاذِبًا يَفْعَلُونَ ۖ وَ
إِذْ قُلْتُمْ نَفْسًا قَاذِرَةً فِيمَا وَاللَّهُ مُحَرِّمٌ مَا لَكُمْ
تَعْمُونَ ۖ فَفَعَلُوا صُورًا لِيُفْعِلَ فِيهَا كَذْلِكَ يَفْعِي اللَّهُ السُّوءَ
وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۖ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ وَرَبُّ
يَعْلَى ذَلِكَ فَهِيَ كَالْإِبْرَاجَةِ أَوَاشِدَ سَوَاءً وَإِنْ مِنْ الْحَبَابَةِ
لَمَا يَتَّبَعُ رُحْمَةُ الْأَنْفَرِ وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يَشْقَى فَيَعْرِضُ مِنْهُ
الْمَاءُ وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يَهْطُلُ مِنْ حَشِيَّةِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُ
عَيْنًا قَصِيرُونَ ۖ فَتَضْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا الْكُفْرَ وَقَدْ كَانَ
فِرْقَانًا وَهُمْ يَعْمُونَ ۖ كَلِمَةً اللَّهُ ثُمَّ يُفَرِّقُونَ مِنْ بَعْدِ
مَا عَمِلُوا وَهُمْ يَعْمُونَ ۖ هِيَ إِذَا الْهَوَاءُ الْبَيْنَ امْنُوا قَالُوا
أَمْ كُنَّا إِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ قَالُوا أَتُحِبُّونَهُمْ بِمَا
فَعَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْبُحْرَى ۖ يَوْمَ تَكُونُ الْأَفْئِدَةُ قُلُوبًا ۖ

ئۇلار: «پەرۋەردىگارنىڭغا ئىلتىجا قىلىن، ئۇنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى بىزگە بايان قىلسۇن، (يەنى دېھقانچىلىققا ئىشلىتىلگەن كالىمۇ، ياكى سەمىرىتىش ئۈچۈن بېقىلغان كالىمۇ؟) بۇ بىزگە مۇجەل بولۇپ قالدى (بۇ ئېنىق بولىدىغان بولسا) خۇدا خالسا (ئۇنى) بىز چوقۇم تاپىمىز» دېدى (78). مۇسا: «اللە ئۇنىڭ يەر ھەيدەپ، ئېكىن سۇغىرىپ كۆندۈرۈلگەن بولسا-لىقىنى، بېسىرم، ئالسى يوق (يەنى رەڭگىدە سېرىقلىقتىن باشقا رەڭ يوق) بولۇشىنى ئېيتتى» دېدى. ئۇلار: «ئەمدى تولۇق بايان قىلىدىكەن» دېدى. ئۇلار كالىنى (تېپىپ كېلىپ) بوغۇزلىدى، (ئۇلار سوتال سوراۋەرگەنلىكتىن) بۇنى ئورۇنلا-يالمىغىلى تاسى قالدى (79). ئۆز ۋاقتىدا سىلەر بىر كىشىنى ئۆلتۈرگەن ۋە (قاتىلىنىڭ كىملىكى) توغرىسىدا دەتالاش قىلىشقان ئىدىڭلار. سىلەر

يوشۇرماقچى بولغان نەرسىنى (يەنى قاتىلىنىڭ ئىسمى) اللە ئاشكارىلىغۇچىدۇر (78). (سىلەرگە مۇسا ئارقىلىق) دېدۇقكى، كالىنىڭ بىر پارچىسى بىلەن ئۆلۈكنى ئۇرۇڭلار (ئۇ تىرىلىپ قاتلىنى ئېيتىپ بېرىدۇ)، اللە ئۆلۈكلەرنى شۇنداق (يەنى كۆز ئالدىڭلاردا بۇ ئۆلۈكنى تىرىلدۈرگەندەك) تىرىلدۈرىدۇ، سىلەرنى چۈشەنسۇن دەپ قۇدرىتىنىڭ ئالامەتلىرىنى سىلەرگە كۆرسىتىدۇ (79). (ئى يەھۇدىيلار جامائەسى!) شۇنىڭدىن كېيىن (يەنى شائىلىق مۆجىزىلەرنى كۆرگەندىن كېيىن) دىلىڭلار قېتىپ كەتتى، تاشەك ياكى تاشنىمۇ قاتتىق قېتىپ كەتتى. تاشلار ئارىسىدا ئىچىدىن (سۇ ئېتىلىپ چىقىپ) ئېرىقلار ھاسىل بولىدىغانلىرى بار، يېرىلىپ ئارىسىدىن سۇ چىقىدىغانلىرىمۇ بار؛ اللەدىن قورقۇپ، (تاغ چوققىلىرىدىن) دوملاپ چۈشىدىغانلىرىمۇ بار (دېمەك، تاش يۇمشايدۇ، سىلەرنىڭ دىلىڭلار بولسا يۇمشايدۇ ۋە تەسىرلەنمەيدۇ)، اللە قىلمىشڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر (79). (ئى مۆمىنلەر جامائەسى!) دەۋىتىڭلار ئارقىلىق (يەھۇدىيلارنىڭ ئىمان ئېيتىشىنى ئۈمىد قىلاسەلەر؟ ھالبۇكى، ئۇلاردىن بىر كۆرۈپ ئادەم اللەنىڭ كالامىنى ئاڭلاپ چۈشەنگەندىن كېيىن، ئۇنى بىلىپ تۇرۇپ (قەستەن) ئۆز-گەرتۈۋەتتى (78). ئۇلار مۆمىنلەر بىلەن ئۇچراشقانلىرىدا: «ئىمان ئېيتتۇق» دەيتتى. بىر-بىرى بىلەن يالغۇز جايدا تېپىشقانلىرىدا: «پەرۋەردىگارنىڭلار قېشىدا مۆمىنلەر سىلەرگە قارشى پاكىت كۆرسەتسۇن دەپ اللە سىلەرگە بىلدۈرگەن ۋەھىينى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋراتتىكى سۈپەتلىرىنى) ئۇلارغا سۆزلەپ بېرىمىسەلەر؟ (بۇنى) چۈشەنمەمسىلەر» دەيتتى (78).

يەھۇدىيلار ئۆزلىرىنىڭ يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ئىشلىرىنى ئالەمنىڭ بىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى ئوقۇمايدۇ؟ (77) ئۇلارنىڭ ساۋاتسىزلىرى كىتابىنى (يەنى تەۋراتنى) ئوقۇمايدۇ، (ئەھبارلىرى ئويدۇرۇپ چىققان) ئويدۇرمىلارنىلا بىلىدۇ، گۇمان بىلەنلا ئىش قىلىدۇ (78). كىتابىنى ئۆز قوللىرى بىلەن يېزىپ ئۇنى ئاز پۇلغا سېتىش (يەنى دۇنيانىڭ ئازغىنا مەنپەئىتى) ئۈچۈن، بۇ ئالەم تەرىپىدىن نازىل بولغان دېگۈچىلەرگە ۋاي! قولى بىلەن يازغانلىرى (يەنى تەۋراتنى ئۆزگەرتكەنلىكلىرى) ئۈچۈن ئۇلارغا ۋاي! (بۇنىڭ بىلەن ئېرىشكەن ھارام)

وَلَا تَحْسَبُ أَنَّ مَتَاعَ ظُلُمَاتِكُمْ لَا تَلْقَىٰ تَبَعًا ۚ وَمَا لَكُمْ لَا تُعْلَمُونَ
 أَفَسِحْرُكُمْ ۚ وَمَا يُبَارِكُ إِلَهُكُمْ أَفَأَعْرَضْتُمْ وَانْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝
 ثُمَّ إِنَّكُمْ هُمْ أَفْعَلُونَ ۚ فَأَقْبَرُكُمْ أَفْسَدُكُمْ وَخَيْرُكُمْ فِي بَقَاكُمْ
 ذِينَ يُبَارِكُونَ تَعْلَمُونَ ۚ عَلَيْهِمُ الْآلَاءُ وَالْعَذَابُ وَإِنَّ
 جُنُودَهُ لَأَسْرَىٰ لَهُمْ ۚ وَهُمْ وَمَوْلَاهُمْ عَلَيْهِمْ أَجْرًا ۚ إِنَّهُمْ
 أَكْثَرُ كَذِبًا ۚ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا جُرْأَهُ
 مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثْمًا ۚ وَكَذَلِكَ أَثْمُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۚ وَهُمْ
 فِي الْعَذَابِ يَرْتَدُونَ ۚ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ ۚ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا
 تَصْنَعُونَ ۚ وَلِلَّهِ الْآلَمِينَ ۚ وَأَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدًا ۚ وَيُضِلُّ
 قَلِيلًا يَفْعَلُ عَنْهُمْ عَذَابَ الْغَوَّاصِينَ ۚ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ۚ وَ
 لَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرِّسَالِ ۚ
 وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْكِتَابَ وَدَعَاؤُهُ يَرْجِعُ الْفَاسِقِينَ
 أَفَكُلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُهُمْ اسْتَخَفُّوا ۚ وَمَا
 كُنَّا بِمُعْجِزِينَ لَهُمْ ۚ وَفِي بَقَاكُمْ أَفْوَاجًا ۚ وَمَا لَكُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۚ
 بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۚ فَذَلِكُنَّ أَصْحَابُ الْغَنَابَةِ ۚ وَهُمْ
 فِيهَا يَدْعُونَ ۚ لَوْ أَنَّ فِيهَا رَبٌّ لَّهُمْ مُّخْلِصٌ لَهُمْ مِنَ الْعَذَابِ لَأُخْرِجُوهُمْ ۚ وَمَا لَهُمْ
 فِيهَا مِنْ مُّخْلِصٍ لَهُمْ ۚ وَهُمْ فِيهَا يُدْعَوْنَ ۚ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۚ

ئۆز ۋاقتىدا بىر- بىرىڭلارنىڭ قېنىنى تۆكمەسلىكىگە،
 بىر- بىرىڭلارنى يۇرتلىرىڭلاردىن ھەيدەپ چىقار-
 ماسلىققا سىلەردىن چىن ئەھدە ئالغان ئىدۇق.
 كېيىن بۇنى (يەنى ئەھدىنى) ئېتىراپ قىلغان
 ئىدىڭلار، بۇنىڭغا ئۆزەڭلار گۇۋاھسىلەر^[84]. كېيىن
 سىلەر (ئەھدىنى بۇزۇپ) بىر- بىرىڭلارنى
 ئۆلتۈرۈڭلار، ئىچىڭلاردىن بىر تۈركۈم كىشىلەرنى
 يۇرتىدىن ھەيدەپ چىقاردىڭلار، گۇناھ ۋە دۈشمەن-
 لىك قىلىش بىلەن، ئۇلارنىڭ قارشى تەرىپىدىكى-
 لەرگە ياردەم بەردىڭلار، ئۇلار ئەسەر چۈشۈپ
 كەلسە، قىدىيە بېرىپ قۇتقۇزۇۋالسىلەر، ھالبۇكى،
 ئۇلارنى يۇرتلىرىدىن ھەيدەپ چىقىرىش سىلەرگە

ھارام قىلىنغان ئىدى (يەنى بىر- بىرىڭلارنى ئۆلتۈرۈش ۋە يۇرتىدىن ھەيدەپ چىقىرىشنى راۋا كۆرسە-
 لەرۇ، ئۇلارنىڭ ئەسەرگە چۈشۈپ دۈشمەنلىرىڭلارنىڭ قولىدا بولۇپ قېلىشىنى راۋا كۆرمەيسىلەر).
 سىلەر كىتابنىڭ (يەنى تەۋراتنىڭ) بىر قىسىم ئەھكاملىرىغا ئىشىنىپ، بىر قىسىم ئەھكاملىرىنى
 ئىنكار قىلامسىلەر؟ سىلەردىن شۇنداق قىلغانلارنىڭ جازاسى پەقەت ھاياتى دۇنيادا خارلىققا
 قېلىش، قىيامەت كۈنى قاتتىق ئازابقا دۇچار بولۇشتۇر. اللە قىلمىشڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر^[85].
 ئەنە شۇلار ئاخىرەتنى بېرىپ، دۇنيا تىرىكچىلىكىنى سېتىۋالغان كىشىلەردۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇلار-
 دىن ئازاب يېنىڭلىتىلمەيدۇ، ئۇلارغا ياردەممۇ قىلىنمايدۇ^[86]. شەك- شۈبھىسىزكى، بىز مۇساغا
 كىتاب (يەنى تەۋرات) بەردۇق. ئۇنىڭدىن كېيىن ئارقىمۇ ئارقا پەيغەمبەرلەر ئەۋەتتۇق، مەريەم
 ئوغلى ئىساغا مۆجىزىلەر بەردۇق، ھەمدە ئۇنى رەھۇلقۇدۇس (يەنى جىبرىئىل) بىلەن يۆلەتتۇق.
 ھەرقاچان بىرەر پەيغەمبەر كۆڭلۈڭلارغا ياقمايدىغان بىرەرەسە ئېلىپ كەلسە، تەكەببۇرلۇق قىل-
 ۋېرەمسىلەر؟ بىر قىسىم پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلىدىڭلار، يەنە بىر قىسىم پەيغەمبەرلەرنى
 ئۆلتۈرۈڭلار^[87]. ئۇلار: «دىللىرىمىز پەردىلەنگەن» دېدى. ئۇنداق ئەمەس، ئۇلارنىڭ كۇفرى
 سەۋەبلىك اللە ئۇلارغا لەنەت قىلدى، ئۇلاردىن ئىمان ئېيتىدىغانلار ناھايىتى ئاز^[88].

قُلْ إِن كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِّنْ دُونِ الدَّارِ فَقَدْ آمَنُوا بِالْمَوْتِ إِنَّكُمْ ضِدِّيٌّ ۖ وَ
 كُنْ يَتَذَكَّرُ أُولَئِكَ ۖ إِنَّمَا كُنَّ مَتَّ يَدُ يَوْمٍ ۖ وَاللَّهُ عَلِيمٌ
 بِالظَّالِمِينَ ۖ وَلَتَجِدَنَّ أَهْلَ الْأَرْضِ آمُرَاسًا عَلَىٰ خِيَرَتِهِمْ
 مِّنَ الْأَنْبِيَاءِ ۖ أَشْرَكُوا فَيَوْمَئِذٍ لَّهُمْ نَوَاصِيَةٌ ۚ سَيَوْمَ
 مَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ ۚ وَمِنَ الْعَذَابِ أَن يَنْصَرِفَ اللَّهُ بَصِيرَتَهُمَا
 يَعْصُونَ ۚ قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِلْيَسِيرِينَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ
 عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى
 وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ۚ مَن كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَ
 رُسُلِهِ وَجَاهِلِينَ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ۚ
 وَلَقَدْ أُنْزِلَ إِلَيْكَ الْبَيِّنَاتُ ۚ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا الْكَافِرُونَ ۚ
 أَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَاتُ مَا عَمِلُوا ۚ وَلَئِن جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِندِ
 اللَّهِ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ نَبَأٌ فَرِيقٍ مِّنَ الْأَذِينَ أَتَوْا
 الْكِتَابَ يُكْفِرُونَ ۚ وَاللَّهُ وَرَاءَهُمْ حَافِظٌ ۚ

ئۇلارغا: «ئەگەر ئاخىرەت يۇرتى (يەنى جەننەت) **اللە نىڭ قېشىدا** (سەلەر گۇمان قىلغاندەك) باشقىلارغا ئەمەس، يالغۇز سەلەرگىلا خاس بولسا، (سەلەرنى جەننەتكە ئۇلاشتۇرىدىغان) ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىپ بېقىڭلار! (جەننەت بىزگىلا خاس دېگەن سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولماڭلار» دېگەن [94]. ئۇلار قىلغان يامان ئەمەللەرى سەۋەبىلىك، ئۆلۈمنى ھەرگىزمۇ ئارزۇ قىلمايدۇ. **اللە زالىملارنى ئوبدان بىلگۈچىدۇر** [96]. شۈبھىسىزكى، ئۇلارنى ھاياتقا ھەممە كىشىدىن، ھەتتا مۇشرىكلاردىنمۇ ھېرىس كۆرسەن؛ ھەربىرى مىڭ يىل ئۆمۈر كۆرۈشنى ئارزۇ قىلىدۇ، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈش ئۇلارنى ئازاب-تىن قۇتۇلدۇرۇپ قالايمىدۇ. **اللە ئۇلارنىڭ قىلىش**

لىرىنى ئېنىق كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر [96]. ئېيتقىنىكى، «جىبرىئىلغا دۈشمەن بولغان ئادەم (اللەغا دۈشمەندۇر)، چۈنكى ئۇ (يەنى جىبرىئىل) **اللە نىڭ ئەمرى بىلەن ئۆزىدىن ئىلگىرىكىنى** (يەنى ساماۋى كىتابلارنى) تەستىق قىلغۇچى، توغرا يول كۆرسەتكۈچى، مۇسلىھەتگە بىشارەت بەرگۈچى قۇرئاننى سېنىڭ قەلبىڭگە نازىل قىلدى [97]. كىمكى **اللە نى، اللە نىڭ پەرشتىلىرىنى، پەيغەمبەرلىرىنى، جىبرىئىلنى، مىكائىلنى دۈشمەن تۇتىدىكەن (اللە نى دۈشمەن تۇتقان بولىدۇ)**، شۈبھىسىزكى، **اللە كاپىرلارنى دۈشمەن تۇتىدۇ** [98]. شەك-شۈبھىسىزكى، ساڭا بىز روشەن ئايەتلەرنى نازىل قىلدۇق، ئۇلارنى پەقەت توغرا يولدىن چىققانلارلا ئىنكار قىلىدۇ [99]. ھەرقاچان ئۇلار بىرەر ئەھدە تۈزۈشكە، بىر تۈركۈمنى ئۇنى بۇزىدۇ، بەلكى ئۇلارنىڭ (يەنى يەھۇدىيلارنىڭ) تولىسى (تەۋراتقا) ئىمان ئېيتمايدۇ [100]. ئۇلارغا **اللە تەرىپىدىن قوللىرىدىكى كىتابنى تەستىقلايدىغان بىر پەيغەمبەر (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) كەلسە، (ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىك دەلىللىرىنى) بىلمەيدىغاندەك، اللە نىڭ كىتابىنى (يەنى تەۋراتنى) ئارقىسىغا چۆرۈۋېتىدۇ (يەنى تەۋراتنىڭ سۆزلىرىگە ئەمەل قىلمايدۇ)** [101].

ئۇلار سۇلايماننىڭ پادىشاھلىق زامانىدىكى شەيتان-
لارنىڭ (سېھىرگەرلىككە ئائىد) سۆزلىرىگە
ئەگەشتى. سۇلايمان (سېھىرگەر بولغىنى ۋە سېھىر
ئۆگىنىشى بىلەن) كاپىر بولغىنى يوق، لېكىن
شەيتانلار كىشىلەرگە سېھىر ئۆگىتىپ كاپىر بولدى.
ئۇلار بابىلىدىكى ھارۇت-مارۇت دېيىلىدىغان ئىككى
پەرىشتىگە نازىل قىلىنغان سېھىرنى ئۆگە-
تەتتى. (بۇ ئىككى پەرىشتە) بىز كىشىلەرنى سىناي-
مىزە كاپىر بولمىغىن، دېمىگىچە ھېچ كىشىگە سېھىر
ئۆگەتمەيتتى. ئۇلار بۇ ئىككىسىدىن ئەر-خوتۇننى
بىر-بىرىدىن ئايرىۋېتىدىغان نەرسىلەرنى (يەنى
سېھىرگەرلىكنى) ئۆگىنەتتى. ئۇلار (سېھىر ئارقىلىق)
اللەنىڭ رۇخسىتىز ھېچ كىشىگە زىيان يەتكۈزەل-

مەيتتى. ھالبۇكى، ئۇلار ئۆزلىرىگە زىيىنى بار، پايدىسى يوق نەرسىنى ئۆگىنەتتى. يەھۇدىيلار
(تەۋراتنى تاشلاپ) سېھىرنى سېتىۋالغۇچىغا ئاخىرەتتە (اللە نىڭ رەھمىتىدىن ۋە جەن-
ننىتىدىن) ھېچ نېسۋە يوق ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلەتتى، ئۇلار جانلىرىنىڭ بەدىلىگە
سېتىۋالغان نەرسىسىنىڭ (يەنى ئۆزلىرى ئۈچۈن سېھىر ئۆگىنىشىنى تاللىشىنىڭ) ئەجەبىمۇ
يامان ئىش ئىكەنلىكىنى كاشكى بىلە ئىدى^[102]. ئەگەر ئۇلار ئسمان كەلتۈرسە (سېھىرنى
تاشلاپ) اللەدىن قورقسا، (ئۇلار ئۈچۈن) اللە نىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاب ئەلۋەتتە ياخشى
ئىدى، كاشكى ئۇلار بۇنى بىلە ئىدى^[103]. ئى مۆمىنلەر! (پەيغەمبەرگە) رائىئادەپ
خىتاب قىلماي، ئۇنىزۇرنا دەپ خىتاب قىلىڭلار، (سۆزىگە) قۇلاق سېلىڭلار،
كاپىرلار قاتتىق ئازاپقا دۇچار بولىدۇ^[104]. ئەھلى كىتاب ۋە مۇشرىكلاردىن بولغان كاپىرلار
پەرۋەردىگارنىڭلار تەرىپىدىن سىلەرگە بىرەر ياخشىلىقنىڭ چۈشۈشىنى ياقىتۇرمايدۇ، اللە
ئۆزىنىڭ خالىغان بەندىسىگە پەيغەمبەرلىكنى خاس قىلدۇ. اللە چولپ پەزىل ئىگىسىدۇر^[105].

مَنْ تَسْتَعِينُ يَوْمَ يُؤْتِي السَّحَابَ نَابًا وَيَمْطُرُ الْمَاءَ أَمْ لَكَ
تَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۖ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ
مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ
شَيْءٍ وَلَا نَصِيرٍ ۚ أَمْ تَرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا
سَأَلْتُمْ مُوسَى مِنْ قَبْلُ ۚ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْفِتْنَةَ يَلَايَمُهَا
فَقَدْ صَلَ سَوَاءَ الشَّيْءِ ۚ وَكَذَّبُوا عَنْ أَهْلِ الْكِتَابِ
لَوْ يَدُّوهُمُ مِنَ بَعْدِ إِلَهُكُمْ فَلَقَدْ أَصَدَّاهُمْ عَنْ
أَنْبِيَائِهِمْ مِنْ قَبْلِهِ مَا يَكُنِ لَهُمُ الْحَقُّ أَنْ تَعْبُدُوا
وَأَصْحَابُهَا إِلَى يَوْمِ اللَّهِ بَاطِلٌ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ۚ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا
لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ فَمَا تُؤَدُّوهُ جُنْدًا لِلَّهِ وَإِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصِيرٌ ۚ وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا
أَوْ نَصْرًا ۚ يَلَايَمُ إِلَهُهُمَا وَلَئِنْ هَاتُوا إِلَهُاتًا لَآتَيْنَهُمْ
صُلُوبًا ۚ يَلَايَمُ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ ۚ فَلَا
يَجْرِي عَنْ دِينِهِمْ ۚ وَلَا كُفْرًا عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝

قانداقلا بىر ئايەتنى ئەمەلدىن قالدۇرساق ياكى
ئۇنتۇلدۇرساق، (ئورنىغا) ئۇنىڭدىن ئارتۇق ياكى
شۇنىڭغا ئوخشاش بىر ئايەتنى كەلتۈرسىز.
اللە نىڭ ھەر نەرسىگە قادىر ئىكەنلىكىنى
بىلىمەن؟ (106) ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ
پادىشاھلىقى اللە غا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى
بىلىمەن؟ سىلەرگە اللە دىن باشقا ھېچقانداق
دوست ۋە مەدەتكار يوقتۇر (107). ئۇلار (يەنى
يەھۇدىيلار) ئىلگىرى مۇسادىن سوتال سورىغان-
دەك، سىلەرمۇ پەيغەمبەرلىكلاردىن سوتال
سورماقچى بولامسىلەر؟ كىمكى ئىمانىنى كۇفرىغا
تەگىشە، ئۇ ھەقىقەتەن توغرا يولدىن ئازغان
بولىدۇ (108). ئەھلى كىتاب ئىسپىدىكى نۇرغۇن

كىشىلەر ئۆزلىرىگە ھەقىقەت (يەنى دىنىڭلارنىڭ ھەقىلىقى) ئاشكارا بولغاندىن كېيىن، ھەسەت
قىلىش يۈزىسىدىن سىلەرنى ئىمانىڭلاردىن قايتۇرۇپ كاپىر قىلىشنى ئارزۇ قىلىدۇ.
اللە نىڭ ئەمرى كەلگەنگە قەدەر (يەنى اللە سىلەرگە ئۇلار بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا رۇخسەت
قىلىۋېچە) ئۇلارنى ئەپۇ قىلىڭلار ۋە كەچۈرۈڭلار. اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر (109).
نامازنى ئادا قىلىڭلار، زاكاتىنى بېرىڭلار، ئۆزەڭلار ئۈچۈن ئىشلىگەن ھەرقانداق ياخشى
ئەمەل بولسا، اللە نىڭ دەرگاھىدا ئۇنىڭ ساۋابىنى تاپسىلەر، اللە ھەقىقەتەن قىلغان
ئەمەللىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (110). ئۇلار: «يەھۇدىي ياكى ناسارا بولمىغان ئادەم (يەنى يەھۇدىي-
لار يەھۇدىي بولمىغان ئادەم، ناسارالار ناسارا بولمىغان ئادەم) ھەرگىزمۇ جەننەتكە كىرمەيدۇ»
دېيىشتى. بۇ، ئۇلارنىڭ قۇرۇق ئارزۇسىدۇر. «ئەگەر (سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، دەلىللىڭ-
لارنى كەلتۈرۈڭلار» دېگەن (111). ئۇنداق ئەمەس، كىمكى ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ھالدا
ئۆزىنى اللە غا تاپشۇرمىدىكەن (يەنى اللە نىڭ ئەمرىگە بويسۇنۇپ، ئەمەلىنى خالىس اللە
ئۈچۈن قىلىدىكەن) ۋە ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ساۋابتىن بەھرىمەن
بولىدۇ. ئۇلارغا (ئاخىرەتتە) ھېچ قورقۇنچ ۋە غەم-قايسۇ بولمايدۇ (112).

يەھۇدىيلار: «ناسارالارنىڭ ھېچقانداق ئاساسى يوق (يەنى ئۇلار توغرا دىندا ئەمەس)» دېدى. ناسارا-
لارمۇ: «يەھۇدىيلارنىڭ ھېچقانداق ئاساسى يوق (يەنى ئۇلار توغرا دىندا ئەمەس)» دېدى. ھال-
بۇكى، ئۇلار كىتابىنى (يەنى يەھۇدىيلار تەۋراتىنى،
ناسارالار ئىنجىلىنى) ئوقۇيدۇ، بىلىمسىز ئادەملەر
(يەنى ئەرەب مۇشرىكلىرى) مۇ ئۇلار دېگەندەك
دېدى. اللە قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ئۆزئارا
ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلىرى ئۈستىدە ھۆكۈم
چىقىرىدۇ (118). اللەنىڭ مەسجىدلىرىدە اللەنىڭ
نامىنىڭ ياد قىلىنىشىنى توسقان ۋە ئۇلارنى ۋەيران
قىلىشقا ئۇرۇنغانلار دىنىمۇ زالىم كىشى بارمۇ؟
مەسجىدلەرگە ئۇلارنىڭ پەقەت قورققان ھالىدىلا
كىرىشى لايىق ئىدى. ئۇلار دۇنيادا رەسۋا بولىدۇ.
ئاخىرەتتە چوڭ ئازابقا (يەنى دوزاخ ئازابىغا)

وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتْ الْبُحْرَى تِلْكَ الْبُحْرَى تِلْكَ الْبُحْرَى
لَيْسَتْ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ
الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ وَمِنْ قَوْلِهِمْ قَالَهُ جَعَلَهُمُ اللَّهُ يَهُودَ
الْبُحْرَى وَمِمَّا كَانُوا يَفْعَلُونَ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ
قَتَلَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَنْ يَذْكُرُوا اسْمَهُ وَسُقَى فِي حُرَابِهِ
أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَذْكُرُوا إِلَّا خَالِدِينَ فِيهِمْ فِي
الدُّنْيَا عَذَابُ الْآخِرَةِ عَذَابُ الْعَذَابِ وَالَّذِينَ
وَالْعَرَبُ قَالُوا مَا كُنَّا نَسْمَعُ رِسَالَةَ اللَّهِ وَإِسْمُ
عَلِيٍّ وَقَالُوا اللَّهُ كَذَلِكَ جَعَلَ لِكُلِّ الْفِتْنَةِ
وَالْأَرْضِ كُلِّهَا فَيَتَوَلَّى يَذْكُرُ الشَّيْءَ وَالْأَرْضِ
يُؤْخَذُ أَمْرًا قَالُوا يَوْمَئِذٍ لَكُنْ فَيَكُونُ حَقًّا
لَا يَكُونُ لَوْلَا كَلِمَةُ اللَّهِ أَوْ تَأْيِيدُ آيَةٍ كَذَلِكَ
قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمِنْ قَوْلِهِمْ كُنَّا نَسْمَعُ
قَدِيبًا لَوْلَا يَوْمَئِذٍ فَيَكُونُ حَقًّا أَنْ نَسْمَعُ بِالْحَقِّ
بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تَسْمَعُ عَنْ أَصْحَابِ الْجُبِينِ

دۇچار بولىدۇ (114). مەشرىقسۇ، مەغرەبىمۇ (يەنى پۈتۈن يەر يۈزى) اللە نىڭدۇر، قايسى
تەرەپكە يۈزلەنسەڭلارمۇ، ئۇ اللە نىڭ تەرىپى (يەنى سىلەرگە ئىختىيار قىلغان قىبلىسى) دۇر.
اللە (نىڭ مەغپىرىتى) ھەقىقەتەن كەڭدۇر، (اللە) ھەممىنى بىلگۈچىدۇر (115). ئۇلار (يەنى
يەھۇدىيلار، ناسارالار، مۇشرىكلار): «اللە نىڭ بالىسى بار» دەيدۇ. اللە (ئۇلارنىڭ گۇمان
قىلغان نەرسىسىدىن) پاكىتۇر، ئۇنداق ئەمەس، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى
نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى اللە نىڭدۇر، ھەممىسى ئۇنىڭغا بويىسۇنۇشۇچىدۇر (116).
اللە ئاسمانلار ۋە زېمىننى يوقتىن بار قىلغۇچىدۇر. بىر ئىشنى ۋۇجۇتقا كەلتۈرۈشنى ئىرادە
قىلسا، «ۋۇجۇتقا كەل» دەيدۇ-دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كېلىدۇ (117). بىلىمىدىغانلار (يەنى
قۇرەيش كاپىرلىرى): «اللە نېمە ئۈچۈن بىز بىلەن سۆزلەشمەيدۇ؟ ياكى نېمە ئۈچۈن
بىزگە (راست پەيغەمبەرلىكنىڭ دەلىلى سۈپىتىدە) بىرەر مۆجىزە كەلمەيدۇ؟» دەيدۇ.
ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرمۇ (پەيغەمبەرلىرىگە) شۇنداق سۆزنى قىلغان ئىدى: ئۇلارنىڭ
دىللىرى بىر-بىرىگە ئوخشايدۇ. ئايەتلىرىمىزنى جەزمەن ئىشىنىدىغان (يەنى ھەقىقەت ئىزدەيدىغان)
قەۋم ئۈچۈن ھەقىقەتەن بايان قىلدۇق (118). بىز سېنى ھەقىقەتەن (مۆمىنلەرگە جەننەت بىلەن) خۇش
خەۋەر بەرگۈچى، (كاپىرلارنى دوزاخ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ھەق (دىن) بىلەن ئەۋەت-
تۇق. سەن ئەھلى دوزاخ (يەنى كاپىرلاردىن ئىمان ئېيتىمىغانلار) توغرىسىدا جاۋابكار ئەمەسمەن (119).

وَلَنْ رَضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مَا تَحْمَدُ
 قُلْ إِنَّ كُتُبِي اللَّهُ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنْ أُتِيتُ أَهْوَأْتُمْ بِتِلْكَ
 الْكِتَابِ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُنْ مِنَ الْهُدَىٰ وَلَئِنْ أُتِيتُ
 الْآخِرِينَ أَتِيَهُم بِالْكِتَابِ يَتْلُوهُنَّ عَلَىٰ بِلَالٍ وَأُولَئِكَ يَتْلُونَ
 بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ هَٰذَا نَبِيُّ إِسْرَءِيلَ
 أَذْكُرُوا إِسْمَاعِيلَ الَّذِي أَصْبَحَ عَلَيْهِمْ وَآلِي هَٰؤُلَاءِ عَلَى الْعَالَمِينَ
 وَأَتُوا إِيمَانًا فَخَرَّيْنَاهُمْ عَنْ نَفْسِ غِيَا وَلَا يَفْقَهُونَ مَعَهَا
 عَدْلًا وَلَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ وَلَا كُفُّهُمْ يُصْرَعُونَ هَٰذَا نَبِيُّ
 إِبْرَاهِيمَ رَبِّهِ كَلَّمَكَ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا
 قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ كَرِهُتُكَ عَادَى الْعَالَمِينَ هَٰذَا جَعَلْنَا
 الْبَيْتَ مَثَلًا لِّلْعَالَمِينَ وَلَمَّا وَفَّقْنَا وَابْنَ إِيمَانًا بِرَبِّهِمْ مَعْلُومًا
 إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَاسْمُجِيلَ أَنْ يَكْفُرَ بِتِلْكَ الْكَاذِبِينَ وَالْعَالَمِينَ وَالْأَنْبِيَاءِ
 الشُّجُورَ هَٰذَا قَالَ إِبْرَاهِيمَ رَبِّ اجْعَلْ هَٰذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ
 أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ
 كَفَرَ فَأُمِّيئْهُ فَمَا لَأَفْئُوتُ أُولَئِكَ الْفَاسِقِينَ الَّذِينَ يَنْصَرِفُونَ

سەن يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارنىڭ دىنىغا كىرمىگىچە
 ئۇلار سەندىن ھەرگىزمۇ رازى بولمايدۇ. (ئى
 مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنى، «توغرا يول پەقەت
 اللە نىڭ يولىدۇر». سائا ئىلىم كەلگەندىن كېيىن
 (يەنى پاكىتلىق ھەقىقەت سائا تاشكارا بولغاندىن
 كېيىن)، ئەگەر سەن ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىش-
 لىرىغا ئەگىشىدىغان بولساڭ، (سېنى اللەنىڭ ئازا-
 بىدىن قۇتقۇزىدىغان) ھېچقانداق دوستىمۇ بولمايدۇ،
 مەدەتكارمۇ بولمايدۇ (120). بىز ئاتا قىلغان كىتابىنى
 تېگىشلىك رەۋىشتە ئوقۇيدىغانلار بار، ئەنە شۇلار
 ئۇنىڭغا ئىشىنىدۇ. كىسلەركى كىتابىنى (يەنى قۇر-
 ئانى) ئىنكار قىلىدىكەن، ئۇلار زىيان تارتقۇچىلار-
 دۇر (121). ئى ئىسرائىل ئەۋلادى! سىلەرگە
 بەرگەن نېمىتىنى ۋە سىلەرنى (بىز زامانلاردا)
 ھەممە جاھان ئەھلىدىن ئۈستۈن قىلغانلىقىمنى ياد

ئېتىڭلار (122). بىراۋغا بىراۋ قىلچىلىك ياردەم قىلالمايدىغان، ھېچ كىشىنىڭ فەدىيىسى قوبۇل
 قىلىنمايدىغان، ھېچ كىشىنىڭ شاپائىتى پايدا قىلمايدىغان، ئۇلارغا (يەنى كاپىرلار ۋە گۇناھكار-
 لارغا) ياردەم قىلىنمايدىغان كۈندىن قورقۇڭلار (123). ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىمنى پەرۋەردىگارى
 بىرقانچە ئەمرلەر (يەنى شەرىئەت تەكلىپلىرى) بىلەن سىندى، ئىبراھىم ئۇلارنى بەجا كە-
 تۈردى، اللە (ئۇنىڭغا): «سېنى چوقۇم كىشلەرگە (دىندا) پېشۋا قىلىمەن» دېدى، ئىبراھىم:
 «مېنىڭ بىر قىسىم ئەۋلادىمىنىمۇ پېشۋا قىلماڭ» دېدى. اللە: «مېنىڭ (پېشۋا قىلىش) ئەھدەمگە
 زالىملار (يەنى كاپىرلار) ئېرىشەلمەيدۇ» دېدى (124). ئۆز ۋاقتىدا بىز كەينى كىشلەر ئۈچۈن جەم
 بولىدىغان جاي ۋە ئامان جاي قىلىپ بەردۇق. (كىشىلەرگە) ماقامى ئىبراھىمنى نامازگاھ
 قىلىڭلار (يەنى شۇ يەردە ناماز ئوقۇڭلار دېدۇق). ئىبراھىم بىلەن ئىسمائىلغا تۇيۇمنى (يەنى
 كەبەمنى) تاۋاپ قىلغۇچىلار، ئىبىكاپتا ئولتۇرغۇچىلار، رۇكۇ قىلغۇچىلار، سەجدە قىلغۇچىلار
 ئۈچۈن پاك تۇتۇشنى بۇيرۇدۇق (125). ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم: «پەرۋەردىگار! بۇ يەرنى
 (يەنى مەككىنى) تىنچ شەھەر قىلىپ بەرگىن، ئاھالىسىدىن اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان
 ئېيتقانلارنى تۈرلۈك مېۋىلەر بىلەن رىزىقلاندۇرغىن» دېدى. اللە: «كاپىر بولغان ئادەمنىمۇ
 (رىزىقتىن) ئازغىنا مۇددەت (يەنى ھاياتلىقىدا) بەھرىمەن قىلىمەن، ئاندىن كېيىن ئۇنى
 (ئاخىرەتتە) دوزاخقا ھەيدەيمەن» دېدى. (بۇ) نېمىتىدىن يامان ئاقسۆز! (126)

وَقَالُوا لَوْ كُنَّا مُؤْمِرِينَ أَفَلَا تَعْلَمُ مَا قُلْنَا وَلَوْ كُنَّا مِنْكُمْ لَمَنَعْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ أَنْ يَمُوتُوا إِذْ يُبَيِّنُ اللَّهُ لُغَتَهُ لِقَوْمٍ يُفْقَهُونَ ۖ فَذَكَرَ اللَّهُ لَهُمْ مَا عَمِلُوا وَأَنَّهُ لَا تِلْكَ الْبَنَاتُ الَّذِينَ يُضْمِرُونَ مَا فِي أَرْبَابِهِمْ ۚ إِنَّهُمْ يَخُصَّمُونَ إِلَهُاتِهِمْ ۖ فَلَمَّا تَوَلَّوْا وَرَأَوْا أَنَّهُمْ غَنِيٌّ عَنَّا ۖ وَكُنَّا بِمُلْكِهِمْ أَعْيُنٌ مُدَبِّرَةٌ ۖ وَصِیَّتْ لَهُمْ قُلُوبًا لَا تَعْلَمُ مَا يَقُولُونَ ۚ وَسَخَّرْنَا لِقَاءَ آلِ هَارُونَ مَا كَانُوا يُغْنَوْنَ ۚ وَفَصَّلْنَا بَيْنَهُمْ آلَهُمْ ۚ وَكَانَ تِلْكَ الْيَوْمَ الَّذِي قَضَيْنَا إِلَهُاتِهِمْ كُلًّا خِطْبَةً ۚ وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ لِقَوْمٍ يُعَذِّبُ اللَّهُ عَنْهُمْ ۖ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ۚ فَذَكَرَ اللَّهُ لَهُمْ مَا عَمِلُوا وَأَنَّهُ لَا تِلْكَ الْبَنَاتُ الَّذِينَ يُضْمِرُونَ مَا فِي أَرْبَابِهِمْ ۚ إِنَّهُمْ يَخُصَّمُونَ إِلَهُاتِهِمْ ۖ فَلَمَّا تَوَلَّوْا وَرَأَوْا أَنَّهُمْ غَنِيٌّ عَنَّا ۖ وَكُنَّا بِمُلْكِهِمْ أَعْيُنٌ مُدَبِّرَةٌ ۚ وَصِیَّتْ لَهُمْ قُلُوبًا لَا تَعْلَمُ مَا يَقُولُونَ ۚ وَسَخَّرْنَا لِقَاءَ آلِ هَارُونَ مَا كَانُوا يُغْنَوْنَ ۚ وَفَصَّلْنَا بَيْنَهُمْ آلَهُمْ ۚ وَكَانَ تِلْكَ الْيَوْمَ الَّذِي قَضَيْنَا إِلَهُاتِهِمْ كُلًّا خِطْبَةً ۚ وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ لِقَوْمٍ يُعَذِّبُ اللَّهُ عَنْهُمْ ۖ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ۚ

ئۇلار «يەھۇدىي ياكى ناسارا بولۇڭلار، توغرا يول تاپسىلەر» دەيدۇ. «ئۇنداق ئەمەس، بىز ئىبراھىم-ئىناك ئىسلامغا ئۇيغۇن دىنىغا ئەگىشىمىز. ئۇ مۇسرىكلاردىن ئەمەس ئىدى» دېگەن (136). ئىيتىڭلاركى، «اللەغا ئىمان ئېيتتۇق، بىزگە نازىل قىلىنغان ۋەھىگە، ئىبراھىمغا، ئىسمائىلغا، ئىسھاققا، يەئقۇبقا ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىغا نازىل قىلىنغان ۋەھىگە، مۇساغا بېرىلگەن (تەۋراتقا)، ئىساغا بېرىلگەن (ئىنجىلغا) ۋە پەيغەمبەرلەرگە پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن بېرىلگەن (كىتابلارغا) ئىمان ئېيتتۇق، ئۇلار-دىن ھېچبىرىنى ئايرىۋەتمەيمىز (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا ئوخشاش، ئۇلارنىڭ بەزىسىگە ئىمان ئېيتىپ بەزىسىنى ئىنكار قىلمايمىز)، بىز اللەغا بويۇنلۇغۇچىلارمىز» (136). ئەگەر ئۇلار (يەنى ئەھلى كىتاب) سىلەر ئىمان ئېيتقانداكى ئىمان

ئېيتسا، ئەلۋەتتە، توغرا يول تاپقان بولىدۇ. ئەگەر ئۇلار (ئىماندىن) يۈز تۇرۇسە، (سەن بىلەن) ئاداۋەتتە بولغان بولىدۇ، ئۇلارغا قارشى **اللە** ساڭا كۈپايدۇر. **اللە** (ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ھىيلە-مكىرنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[137]. **اللە** نىڭ دىنىدا چىڭ تۇرۇڭلار، **اللە** نىڭ دىنىدىن ياخشى كىمنىڭ دىنى بار؟ بىز **اللە** غا ئىبادەت قىلغۇچىلارمىز^[138]. «بىز بىلەن **اللە** توغرىلۇق مۇنازىرىلىشمەسلىرى؟ ھالبۇكى، ئۇ ھەم بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىز، ھەم سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر. بىزنىڭ ئەمەللىرىمىز ئۆزىمىز ئۈچۈندۇر، سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارمۇ ئۆزىڭلار ئۈچۈندۇر، بىز **اللە** غا سادىقمىز» دېگەن^[139]. «ياكى ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاق، يەئقۇب ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادى يەھۇدىي ئىدى ياكى ناسارا ئىدى» دەمسىلەر؟ ئېيتقىنكى، «(ئۇلار- نىڭ قايسى دىنىدا ئىكەنلىكىنى) سىلەر ئوبدان بىلەمسىلەر؟ ياكى **اللە** ئوبدان بىلەمدۇ؟ قولدا **اللە** نازىل قىلغان دەلىل-ئىپات تۇرۇپ ئۇنى يوشۇرغان ئادەم- دىن زالىم كىم بار؟ **اللە** سىلەرنىڭ قىلمىشڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر»^[140]. ئۇلار ئۆتكەن بىر ئۆمەكتۇر، ئۇلارنىڭ ئەمەللىرى ئۆزلىرى ئۈچۈندۇر. سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارمۇ ئۆزىڭلار ئۈچۈندۇر، ئۇلارنىڭ قىلمىشغا سىلەر جاۋابكار ئەمەس^[141].

(ئىككىنچى پارە)

بەزى ئەخمەق كىشلەر: «ئۇلارنى (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن مۆمىنلەرنى) قاراپ كېلىۋاتقان قىبلىسىدىن (يەنى بەيتۇلمۇ - قەددەستىن) نېمە يۈز ئۆرۈگۈزگەندۇ؟» دەيدۇ. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «مەشرىق ۋە مەغرب (يەنى ھەممە تەرەپ) اللە نىڭ دۇر، اللە خالىغان كىشىنى توغرا يولغا باشلايدۇ» (148). شۇنىڭدەك (يەنى سىلەرنى ئىسلامغا ھىدايەت قىلغاندەك) كىشىلەرگە (يەنى ئۆتكەنكى ئۆمىمەتلەرگە) شاھىت بولۇشۇڭلار ئۈچۈن ۋە پەيغەمبەرنىڭ سىلەرگە شاھىت بولۇشى ئۈچۈن، بىز سىلەرنى ياخشى ئۆمىمەت قىلدۇق. سەن يۈز كەلتۈرۈپ كىلىۋاتقان

تەرەپنى (يەنى بەيتۇلمۇ قەددەستىن) قىبلە قىلغانلىقىمىز پەيغەمبەرگە ئەگەشكەنلەرنى ئاسىيلىق قىلغانلاردىن (يەنى مۇتەد بولۇپ كەتكەنلەردىن) ئايرىۋېلىشىمىز ئۈچۈنلا ئىدى. اللە ھىدايەت قىلغانلاردىن باشقىلارغا بۇ (يەنى قىبلىنىڭ ئۆزگەرتىلىشى) ھەقىقەتەن ئېغىردۇر. اللە سىلەرنىڭ ئىمانىڭلارنى (يەنى ئىلگىرى بەيتۇلمۇ قەددەستە قاراپ ئوقۇغان نامىزىڭلارنى) بىكار قىلىۋەتمەيدۇ. اللە كىشىلەرگە ھەقىقەتەن مەھربان دۇر، ناھايىتى كۆيۈمچان دۇر (149). بىز سېنىڭ (كەبە قىبلەك بولۇ - شىنى تىلەپ) قايتا - قايتا ئاسمانغا قارىغانلىقىڭنى كۆرۈپ تۇرۇۋاتىمىز. سېنى چوقۇم سەن ياقىتۇرىدىغان قىبلىگە يۈزلەندۈرىمىز. (نامازدا) يۈزۈڭنى مەسجىدى ھەرام تەرەپكە قىلىن. (ئى مۆمىنلەر!) قەيەردە بولماڭلار، (نامازدا) يۈزۈڭلارنى مەسجىدى ھەرام تەرەپكە قىلىڭلار. ھەقىقەتەن كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) بۇنىڭ (يەنى قىبلىنىڭ كەبىگە ئۆزگەرتىلىشىنىڭ) پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى چوقۇم بىلىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشىدىن غاپىل ئەمەس (144). كىتاب بېرىلگەنلەرگە بارچە دەلىلنى كەلتۈرسەڭمۇ، ئۇلار سېنىڭ قىبلەڭگە بويىۋنمايدۇ، سەنمۇ ئۇلارنىڭ قىبلىسىگە بويىۋنمايسەن؛ ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) ھەم ئۆزئارا بىر - بىرىنىڭ قىبلىسىگە بويىۋنمايدۇ. ساقا ئىلىم (يەنى ۋەھى) كەلگەندىن كېيىن، مۇبادا ئۇلار - نىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا بويىۋنسا، ئۇ چاغدا سەن چوقۇم زۇلۇم قىلغانلاردىن بولىسەن (146). بىز كىتاب بەرگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار بىلەن ناسارالار) ئۇنى (يەنى پەيغەمبەرنى) ئۆز ئوغۇللىرىنى تونۇغاندەك تونۇيدۇ. ئۇلارنىڭ بىر پىرقىسى، شۇبھىسىزكى، ھەقىقەتنى بىلىپ تۇرۇپ يوشۇرىدۇ (146).

سَيَقُولُ الشُّكَّاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَهُمْ عَن قَوْمِهِمُ
الَّذِينَ كَانُوا عَلَيْهِمْ قُلْ وَلَهُمُ الشُّكُّ وَالْعُتْبَىٰ يَهْدِي مَن يَشَاءُ
إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ هَؤُلَاءِكَ جَعَلْنَا آيَةً لِّلَّذِينَ كَانُوا
عَلَى النَّاسِ دَلِيلًا لِّلرُّسُولِ سَيُؤْتِيهِمُ اللَّهُ وَأَجَلَ لَّيَالِي الْفِتْنَةِ
كُنْتُ عَلَيْهِمْ آيَةً لِّلَّذِينَ كَانُوا يَتَّقُونَ سَيُؤْتِيهِمُ اللَّهُ مِمَّا كَانُوا يَتَّقُونَ
وَأَن كَانَتْ لَكُمُ الْكَيْدُ مِنَ اللَّهِ عَذَابٌ أَلِيمٌ هَؤُلَاءِكَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ
لِيُضِلَّ عِبْرًا لِّمَا كَانُوا اللَّهُ يَهْدِي النَّاسَ لَكُمُ الْكَيْدُ لَكُمُ الْكَيْدُ لَكُمُ الْكَيْدُ
وَجَعَلَ فِي السَّمَاءِ فَلَكُمُ الْيَتَامَىٰ فَلَا تَرْتَابَ أَفَلَا تَعْلَمُونَ
السَّحَابِ عِزًّا مَّا كُنْتُمْ قَوْمًا وَفَّيْتُمْ سَفَرًا وَلَكُمُ الْيَتَامَى
أَفَلَا تَعْلَمُونَ لِيُعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَنِ
يَصَلُّونَ هَؤُلَاءِكَ لَيْسَ الْيَتَامَىٰ أَفَلَا تَعْلَمُونَ أَفَلَا تَعْلَمُونَ
يَتِيمًا وَمَا كُنْتُمْ بِأَعْيُنِهِمْ فَاصْبِرُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ بِلَهُمْ فَلَا يَحْزَنُ
وَأَلَيْنَ الْيَتَامَىٰ أَهْوَاءَهُمْ مِن بَعْدِ مَا جَاءُوكُم بِالْبَيِّنَاتِ لَعَلَّكُمْ
إِذَا لَيْسَ الظَّالِمِينَ الَّذِينَ اتَّبَعْتُمُ الْكَيْدَ يَفْقَهُونَ كَمَا تَفْقَهُونَ
أَيُّهَا الَّذِينَ كَانُوا يَتَّقُونَ اللَّهُ يَهْدِي النَّاسَ لَكُمُ الْكَيْدُ لَكُمُ الْكَيْدُ لَكُمُ الْكَيْدُ

هَعَقَتْهُ اللَّهُ تَرَبِّدْ مِنْ كَلْغَمْدُور، هەرگىز شەك
 كەلتۈرگۈچىلەردىن بولمىدىن (147). ھەر (ئۈمىدەت) نىڭ
 يۈز كەلتۈرىدىغان تەرىپى (يەنى قىبلىسى) بار،
 (ئى مۆمىنلەر!) ياخشى ئەمەللەرنى قىلىشقا ئالدىراڭلار،
 قەيەردە بولماڭلار، (قىيامەت كۈنى) اللە ھەممەڭلارنى
 (ھېساب ئۈچۈن) بېغىدۇ، اللە ھەقىقەتەن ھەممە
 نەرسىگە قادىردۇر (148). (قەيەردىن سەپەرگە چىقىمە-
 نىن، نامىزىڭدا) يۈزۈڭنى مەسجىدى ھەرام (يەنى
 كەبە) تەرەپكە قىلىش؛ بۇ، ھەقىقەتەن، پەرۋەر-
 دىگارنىڭ تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەتتۇر، اللە
 سىلەرنىڭ قىلمىشڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر (149).
 كىشىلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە مۇشرىكلار) گە سىلەرگە
 قارشى دەلىل-ئىسپات بولماسلىقى ئۈچۈن، (ئى
 مۇھەممەد!) سەپەر قىلىشقا قەيەردىن چىقىمىش-
 ن، (نامىزىڭدا) يۈزۈڭنى مەسجىدى ھەرام تەرەپكە
 قىلىش. (ئى مۆمىنلەر!) سىلەرمۇ قەيەردە بولماڭلار،
 (نامىزىڭلاردا) يۈزۈڭلارنى مەسجىدى ھەرام تەرەپكە
 قىلىڭلار. پەقەت ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى زۇلۇم قىلغۇ-

چىلارلا (قىبلىنىڭ ئۆزىگەرگەنلىكىنى سىلەرگە قارشى دەلىل قىلىۋالغۇ)، ئۇلار (يەنى زالىملار) دىن
 قورقماڭلار، (مېنىڭ ئەمرىمنى تۇتۇش بىلەن) مەندىن قورقۇڭلار. (قىبلىنى ئۆزىگەرتىشكە
 ئەمر قىلىشم) سىلەرگە بەرگەن نېمىتىمنى كامالەتكە يەتكۈزۈشۈم ئۈچۈن ۋە توغرا يولدا
 بولۇشۇڭلار ئۈچۈندۇر (150). شۇنىڭدەك (يەنى سىلەرگە بەرگەن نېمىتىمنى كامالەتكە يەتكۈزگىنىم-
 دەك) ئۆز ئىچىڭلاردىن سىلەرگە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى تىلاۋەت قىلىپ بېرىدىغان، سىلەرنى
 (مۇشرىكلەك ۋە گۇناھدىن) پاك قىلىدىغان، سىلەرگە كىتابىنى (يەنى قۇرئانىنى) ۋە ھېكمەتنى
 (يەنى دىنىي ئەھكاملارنى) ئۆگىتىدىغان، سىلەرگە بىلىمگەنلىرىڭلارنى بىلدۈرىدىغان بىر پەيغەمبەر
 ئەۋەتتۇق (151). مېنى (تائەت-ئىبادەت بىلەن) ياد ئېتىڭلار، (مېنى ياد ئەتەڭلار) مەنمۇ
 سىلەرنى (ساۋاب بېرىش بىلەن، مەغپىرەت قىلىش بىلەن) ياد ئېتىمەن. ماڭا شۈكۈر قىلىڭلار،
 ناخشۇكۈرلۈك قىلماڭلار (152). ئى مۆمىنلەر! سەۋر ئارقىلىق ۋە ناماز ئارقىلىق ياردەم تىلەڭلار.
 اللە ھەقىقەتەن سەۋر قىلغۇچىلار بىلەن بىللەدۇر (153) اللەنىڭ يولىدا ئۆلتۈرۈلگەنلەرنى (يەنى
 شەھىتلەرنى) ئۆلۈك دېيەڭلار، بەلكى ئۇلار تىرىكتۇر، لېكىن سىلەر بۇنى سەزمەيسىلەر (154).
 بىز سىلەرنى بىرئاز قورقۇنچ بىلەن، بىرئاز قەھەتچىلىك بىلەن ۋە ماللىرىڭلارغا، جانلىرىڭلارغا،
 بالىلىرىڭلارغا، زىرائەتلىرىڭلارغا يېتىدىغان زىيان بىلەن چوقۇم سىنايمىز. (بېشىغا كەلگەن
 مۇسبەت، زىيان-زەخمەتلىرىگە) سەۋر قىلىشۇچىلارغا (جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر
 بەرگىن (155). ئۇلارغا بىرەر مۇسبەت كەلگەن چاغدا، ئۇلار: «بىز ئەلۋەتتە اللە نىڭ ئىگىدار-
 چىلىقىدىمىز (يەنى اللە نىڭ بەللىدىلىرىمىز)، چوقۇم اللە نىڭ دەرگاھىغا قايتىمىز» دەيدۇ (156).

وَمَنْ كَانَ مِنْ يَتِيمَيْنِ فَمِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْ لَا يَحْمِلَهُمْ كَلِمَتُ
اللَّهِ وَلَقَدْ زَيَّنَّا مِثْلَ هَذَا لِقَوْمٍ أَلْفَيْنِ فَلَمَّا بَلَغُوا
بِرِّقَتَ الْعَذَابِ أَنَّ اللَّهَ وَلِيُّهُمُ جَاءَهُمُ الرَّسُولُ فَوَعَّاهُمْ بِ
إِذْتِمَارِ الَّذِينَ يَتِيمُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَأَوَّلُوا بِالْعَذَابِ
فَلَمَّا كَانَتْ يَوْمَ الْبَرِّ قَالَ الَّذِينَ يَتِيمُوا لِلَّذِينَ اتَّبَعُوا
قَتَلُوا أَمْ نَمُوتُ كَمَا تَوَلَّيْنَاكُمْ أَلَمْ يَكُنْ لِلَّهِ عِندَ الْغَنِيِّ
حَصْرٌ عَلَيْهِمْ وَمَا يَحْصُرُهُمْ مِنَ الْقَارِئِينَ أَلَمْ يَأْتِ الْكَافِرِينَ
وَقَالُوا الَّذِينَ خَلَقُوا هَؤُلَاءِ لَنُحْمِلَهُنَّ حُمْْلَةً
أَلَمْ نَكُنْ لَهُمْ مَعْنَدًا يَوْمَ أُخْرِجُوا مِنَ الْقَرْيَةِ وَانْصَبُوا
تَعْلُوقًا عَلَى الْغُلَامِ أَفَلَمْ يَتَفَكَّرُوا لَوْلَا أَوَّلُوا
أَنْزَلَ اللَّهُ الْقَوْلَ الْوَاحِدَ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِ آيَاتٌ لَوْ كُنْتُمْ
عَاظِمِينَ الَّذِينَ يَتِيمُونَ شَيْئًا وَلَا يَتَدَبَّرُونَ وَمِمَّنْ الَّذِينَ كَرُوا
كَمِيلَ الَّذِينَ يَنْبَغِي بِنَايَتِهِمْ إِلَّا عَزَاوَنَ أَرْصُفَ لَكُمْ
عَمِّي فَهَمَّ لَا يَتَفَكَّرُونَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا الْوَأْمَنَ
مَارَئِ قُلُومَكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنَّ كُفْرَكُمْ تَكْبَرُ ۝

بەزى ئادەملەر ئالەمدىن غەيرىلەرنى (يەنى بۇتلارنى) ئالەمغا شېرىك قىلىۋالدى، ئۇلارنى (مۆمىنلەرنىڭ) ئالەمنى دوست تۇتقىنىدەك دوست تۇتىدۇ (يەنى ئۇلۇغلايدۇ ۋە ئۇلارغا بويۇنىدۇ).
مۆمىنلەر ئالەمنى ھەممىدىن بەك دوست تۇتقۇ-چىلاردۇر، زالىملار (قىيامەت كۈنى ئۆزلىرىگە تەييارلانغان) ئازابىنى كۆرگەن چاغدا پۈتۈن كۈچ-قۇۋۋەتنىڭ ئالەمغا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى ۋە ئالەمنىڭ ئازابىنىڭ قاتتىق ئىكەنلىكىنى كاشى بىلە ئىدى (دۇنيادا ئالەمغا شېرىك كەلتۈرگەنلىك-لىرىگە ھەددىدىن زىيادە پۇشايمان قىلاتتى) (166).
ئەينى ۋاقىتتا ئەگەشتۈرگۈچىلەر ئازابىنى كۆرۈپ، ئەگەشكۈچىلەردىن ئادا-جۇدا بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ئۆزئارا مۇناسىۋىتى (يەنى دۇنيادىكى دوستلۇقى) ئۆزۈلىدۇ (167). ئەگەشكۈچىلەر: «كاشى بىزلىرىگە (دۇنياغا) قايتىشقا بولسا

ئىدى، ئۇلار بىزدىن ئادا-جۇدا بولغانىدەك بىزمۇ ئۇلاردىن ئادا-جۇدا بولاتتۇق» دەيدۇ. ئالەم ئۇلارغا (يامان) ئىشلىرىنىڭ ھەسرەت بولغانلىقىنى مۇشۇنداق كۆرسىتىدۇ، ئۇلار دوزاختىن چىقمايدۇ (167). ئى ئىنسانلار! يەر يۈزىدىكى ھالال-پاكىز نەرسىلەردىن يەڭلار، شەيتاننىڭ يوللىرىغا ئەگەشەڭلار، چۈنكى شەيتان سىلەرگە ئۇچۇق دۈشمەندۇر (168). شەيتان سىلەرنى ھەقىقەتەن يامانلىقلارغا، قەبىھ گۇناھلارغا ۋە ئالەم نامىدىن، يالغاندىن (ئالەم سىلەرگە ھالال قىلغان نەرسىلەرنى ھارام دەپ ۋە ھارام قىلغان نەرسىلەرنى ھالال دەپ)، سىلەر بىلىمەيدىغان نەرسىلەرنى ئېيتىشقا بۇيرۇيدۇ (169). ھەرقاچان ئۇلارغا (يەنى مۇشرىكلارغا): «ئالەم نازىل قىلغان نەرسىگە (يەنى ئالەم پەيغەمبىرىگە نازىل قىلغان ۋەھىگە، قۇرئانغا) ئەگەشەڭلار» دېيىلسە، ئۇلار: «ياق، ئاتا-بوۋىلىرىمىزدىن قالغان دىنغا ئەگەشمەز» دېيىشىدۇ. ئاتا-بوۋىلىرى ھېچ نەرسىنى چۈشەنمىگەن ۋە توغرا يولدا بولمىغان تۇرسا، يەنە ئۇلارغا ئەگەشمەدۇ؟ (170) كاپىرلارنى ھىدايەتكە دەۋەت قىلغۇچى خۇددى مەنىسىنى چۈشەنمەي تاۋۇشنى ۋە ئىدىئالدا ئاڭلايدىغان چاھاربايلارنى چاقىرىغان ئادەمگە ئوخشايدۇ (كاپىرلار ھەقىقىي ئاڭلاشتىن) گاستۇر، (ھەقىقىي سۆزلەشتىن) گاپىدۇر، (ھەقىقىي كۆرۈشتىن) كوردۇر، ئۇلار (ۋەز-نەسىھەتنى) چۈشەنمەيدۇ (171). ئى مۆمىنلەر! بىز سىلەرنى رىزىقلاندۇرغان ھالال نەرسىلەردىن يەڭلار، ئەگەر ئالەمغا ئىبادەت قىلىدىغان بولساڭلار، ئالەمغا (يەنى ئالەمنىڭ ھەددى-ھېسابىز نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلىڭلار (172).

الله سىلەرگە ئۆزى ئۆلۈپ قالغان ھايۋانى، قانى، چوشقا گۆشى، اللهدىن غەيرىنىڭ (يەنى بۇتلارنىڭ) نامى ئېيتىلىپ بوغۇزلانغان ھايۋاننى يېيىشنى ھارام قىلدى. كىمكى ئۆز ئىختىيارىچە ئەمەس، ئىسلاجە-سىزلىقتىن (يۇقىرىقى ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) ھاياتىنى ساقلاپ قالدۇدەك يېسە، ئۇنىڭغا ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ھەقىقەتەن الله ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مەھرىبانىدۇر (178). **الله** كىتابتا (يەنى تەۋراتتا) نازىل قىلغان نەرسىلەرنى يوشۇرىدىغان ۋە ئۇنى ئازغىسىنا پۇلغا ساتىدىغانلار-نىڭ قارىغا يېگىنى پەقەت ئوتتۇر (چۈنكى ئۇلار-نىڭ يېگەن شۇ ھارام مېلى ئۇلارنى دوزاخقا ئېلىپ بارىدۇ)، قىيامەت كۈنى الله ئۇلارغا (ئۇلارنى خۇشال قىلىدىغان) سۆز قىلمايدۇ، ئۇلارنى (گۇناھ-لىرىدىن) پاكلىمايدۇ، ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (179). ئەنە شۇلار ھىدايەتنى گۇمراھلىققا، مەغپىرەتنى ئازابقا (يەنى جەننەتنى دوزاخقا) تېگىشتى، ئۇلار دوزاخ ئازابىغا ئېسىدىگەن چىداملىق! (178) بۇ (قاتتىق ئازاب) شۇنىڭ ئۈچۈنكى، **الله** ھەقىقەتەن ھەق كىتابىنى (تەۋراتنى) نازىل قىلدى (ئۇلار تەۋراتتىكى نەرسىلەرنى يوشۇردى ۋە ئۆزگەرتىۋەتتى)، كىتاب توغرىسىدا ئىختىلاپ قىلغۇچىلار چوڭقۇر نىزادىدۇر (178). سىلەرنىڭ كۈن چىققان ۋە كۈن پاتقان تەرەپكە يۈز كەلتۈرۈشۈڭلارنىڭ ئۆزىلا ياخشى ئەمەلگە ياتىمايدۇ. بەلكى **الله** غا، ئاخىرەت كۈنىگە، پەرىشتىلەرگە، كىتابقا (يەنى **الله** نازىل قىلغان كىتابلارغا)، پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش، **الله** نى سۆيۈش يۈزىسىدىن خىش-ئەقىرىبالارغا، يېتىملەرگە، مەسكىنلەرگە، ئىبن سەبىلىەرگە (يەنى پۇل-مېلىدىن ئالاقىسى ئۈزۈلۈپ قالغان مۇساپىرلارغا)، سائىللارغا ۋە قۇللارنىڭ ئازادلىققا ئېرىشىشىگە پۇل-مال ياردەم بېرىش، ناماز ئوقۇش، زىكات بېرىش، ئەھدىگە ۋاپا قىلىش، يوقسۇزلۇققا، كېسەللىككە ۋە (**الله** نىڭ يولىدا قىلىنغان) ئۇرۇشقا بەرداشلىق بېرىش ياخشى ئەمەلگە كىرىدۇ. ئەنە شۇلار (يەنى يۇقىرىقى سۈپەتلەرگە ئىگە كىشىلەر) (ئىماندا) راستچىل ئادەملەردۇر، ئەنە شۇلار تەقۋادار ئادەملەردۇر (177).

اَسْمَاءُ عَلَيْهِمُ السَّلَامَةُ وَاللَّهُمَّ وَلَعَمَّ الْبَيْتُ وَمَا اُولُو بَيْتِهِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ صَلَوَاتُكَ وَرَحْمَتُكَ وَلَا تَرْكُ حَقِّكَ اِنَّ اللَّهَ عَفُوٌّ رَحِيمٌ اِنَّ الَّذِيْنَ يَلْمِزُوْنَ مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَسْتَوْفُونَ يَهْتَدُوْنَ بِهٖ سَبِيْلًا اُولٰٓئِكَ مَا يَأْكُلُوْنَ فِيْ بُطُوْنِهِمْ اِلَّا النَّارَ وَلَا يَكْلَهُمْ اللّٰهُ يَجْعَلُ الْوَقُوْعَ وَلَا يَكْلَهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اشْتَرَوْا الضَّلٰلَةَ بِالْهَدٰى وَالْعَذَابِ يَأْتِيْهِمْ اَلْمُخْرَجُ فَمَا اَصْدَرَهُمْ عَلَى النَّارِ هٰذَا الَّذِيْ اَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ الَّذِيْنَ اَخْتَلَفُوْا فِي الْكِتٰبِ لَفِيْ شَكٍّ اَوْ يَتَّبِعُوْنَ فَتٰىسَ الَّذِيْنَ اُولٰٓئِكَ اَوْعَدُوْهُمُ يَكُوْنُ الْمَشْرُوْقُ وَ الْمَغْرِبُ وَلَكِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَلِتَمْلِكْهُمُ الْاَكْبَرُ وَالْكَلِيْمُ وَاَنَّ الْبَالُ عَلَى حُجَّتِهِ ذَوٰى الْقُرْبٰى وَالصَّغٰى وَالْمَسْكِيْنِ وَابْنِ السَّبِيْلِ وَالسَّكِيْمِيْنَ وَفِي الْيَتٰمٰى وَآقَامَ الصَّلٰوةَ وَآتٰى الزَّكٰوةَ وَالْوَقُوْعَ بِمَدَدِهِمْ اِذَا عٰهَدُوْا اِلَى الْهَيْبَةِ فِي الْبَسَادِ وَالصَّرَافِ وَجِيْنِ الْبٰسِ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ صَدَقُوْا وَلِكُلِّ هُمْ اَمْرٌ مَّشْرُوْعٌ ۝

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الضَّعَافُ فِي الْقَتْلِ أَلَمْ تُدْرِكُوا
يَا بَعْرُ وَالْعَبْدُ وَالْأَفْءِي بِالْأَفْءِي لَمَنْ عَفَى عَنْهُ مِنْ أَجْلِهِ
فَمَنْ عَفَى عَنْهُ فَاعْفُوا عَنْهُ وَأَلَمْ تَدْرِكُوا ذَلِكَ نَبَإٌ مِمَّنْ
قَدْ كَفَرَ وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ يَكْفُرُونَ أَلَمْ تَكُنْ مِنْ أَجْلِهِ
لَمَنْ الضَّعَافُ مِنْ يَدَيْهِ إِلَى أَلْيَمِ أَلَمْ تَكُنْ تَعْلَمُونَ
كُتِبَ عَلَيْكُمُ إِذَا قَتَلْتُمْ أَحَدًا مِنَ الْمَوْتِ أَنْ تَرْكَبُوا عَلَيْهِ
بِالْوَدَّاعِينَ وَالَّذِينَ كُنْ يَكْفُرُونَ عَمَّا كُنْ تَعْلَمُونَ
بِكُلِّ أَلَمْ تَكُنْ تَعْلَمُونَ أَنَّ الْمَوْتِ عَلَى الَّذِينَ يَمُرُّونَ
إِنَّ اللَّهَ سَوِيحٌ عَلَيْهِمْ لَمَنْ عَفَى عَنْهُ مِنْ عَفْوٍ جَنَافٍ أَوْ شَأْنٍ
فَأَصْلَهُ بِيَعْلَمُهُمْ فَلَا تَكُنْ مِنْ أَجْلِ اللَّهِ مَعْرُوفٌ وَإِلَى اللَّهِ
الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الضَّعَافُ أَلَمْ تَكُنْ تَعْلَمُونَ
مَنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الضَّعَافُ أَلَمْ تَكُنْ تَعْلَمُونَ
وَمَنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الضَّعَافُ أَلَمْ تَكُنْ تَعْلَمُونَ
الَّذِينَ يَكْفُرُونَ وَدَعَا طَعَامُ سَبِيلٍ لَمَنْ تَقْوَى خَيْرًا
فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

ئى مۇسىلىملەر! ئۆلتۈرۈلگەنلەر ئۈچۈن قىساس ئېلىش سىلەرگە پەرۋ قىلىندى. ھۇر ئادەم ئۈچۈن ھۇر ئادەمدىن، قۇل ئۈچۈن قۇلدىن، ئايال ئۈچۈن ئايالدىن قىساس ئېلىنىدۇ. قاتىل ئۈچۈن (دىنىي) قېرىندىشى تەرىپىدىن بىرنەرسە كەچۈرۈم قىلىنسا (يەنى ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ ئىگىسى قاتىلدىن دىيەت ئېلىشقا رازى بولۇپ قىساس ئېلىشتىن ۋازكەچسە، ئۇ، جىنايەتچىدىن دىيەتنى) چىرايلىقچە تەلەپ قىلىشى لازىم، (جىنايەتچىمۇ دىيەتنى) ياخشىلىقچە (يەنى كېچىكتۈرمەستىن، كېمەيتىۋەتمەستىن تولۇق) بېرىشى لازىم. بۇ (ھۆكۈم) پەرۋەردىگار بۇلار تەرىپىدىن (سىلەرگە بېرىلگەن) يېنىكلىتىشتۇر ۋە رەھمەتتۇر. شۇنىڭدىن كېيىن (يەنى دىيەتنى قوبۇل قىلغاندىن كېيىن)، چېكىدىن ئېشىپ كەتكەن (يەنى قاتىلنى ئۆلتۈرگەن) ئادەم قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ⁽¹⁷⁸⁾. ئى ئەقىل ئىگىلىرى! سىلەرگە قىيىنلىق ھاياتلىق بار (يەنى كىشى بىراۋنى ئۆلتۈرگەن تەقدىردە ئۆزىنىڭمۇ ئۆلتۈرۈلدىغانلىقىنى بىلسە، ئۇ،

ئادەم ئۆلتۈرۈشتىن يانسۇ، شۇنىڭ بىلەن، ئۇنىڭ ئۆزىمۇ، ئۇ ئۆلتۈرمەكچى بولغان ئادەمسۇ ئۆلۈشتىن ساقلىنىپ قالدۇ. (ناھىق قان تۆكۈشتىن) ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن (قىساس يولغا قويۇلدى) (179). ئەگەر سىلەردىن بىرەيلەن ئۆلۈش ئالدىدا كۆپ مال قالدۇرسا، ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسىغا ۋە خىش-ئەقربالارىغا ئادىللىق بىلەن ۋەسىيەت قىلىشى تەقۋادارلارنىڭ ئۆتەشكە تېگىشلىك بۇرچى سۈپىتىدە پەرز قىلىندى (180). ۋەسىيەتنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، كىمكى ئۇنى ئۆزگەرتىدىكەن، ئۇنىڭ گۇناھى ئۆزگەرتكەنلەرگە يۈكلىنىدۇ. اللە ھەقىقەتەن ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (181). كىمكى ۋەسىيەت قىلغۇچىنىڭ سەۋەبلىكى ياكى قەستەن نانوغرا قىلغانلىقىنى بىلىپ، ئۇلارنىڭ (يەنى ۋەسىيەت قىلغۇچىلار بىلەن ۋەسىيەت قىلىنغۇچىلارنىڭ) ئارىسىنى تۈزەپ قويما، ئۇنىڭغا ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. اللە ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (182). ئى مۆمىنلەر! (گۇناھلاردىن) ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن، سىلەردىن ئىلگىرىكىلەرگە (يەنى ئىلگىرىكى ئۆمەتلەرگە) روزا پەرز قىلىنغاندەك، سىلەرگىمۇ (راسىزان روزىسى) پەرز قىلىندى (183). (بۇ پەرز قىلىنغان روزا) ساناقلىق كۈنلەردۇر، سىلەردىن كىمكى كېسەل ياكى سەپەر ئۈستىدە بولۇپ (روزا تۇتمىغان بولسا)، تۇتمىغان كۈنلەرنى (يەنى قازاسىنى) باشقا كۈنلەردە تۇتسۇن، روزىنى (قېرىلىق ياكى ئاجىزلىق تۈپەيلىدىن مۇشەققەت بىلەن) ئاران تۇتىدىغان كىشىلەر تۇتسا، (كۈنلۈكى ئۈچۈن) بىر مىسكىن توغغۇدەك تاماق فىدىيە بېرىشى لازىم. كىمكى فىدىيىنى (بەلگىلەنگەن مىقداردىن) ئارتۇق بەرسە، بۇ ئۆزى ئۈچۈن ياخشىدۇر. ئەگەر بىلسەڭلار، روزا تۇتۇش سىلەر ئۈچۈن (ئېغىز ئوچۇق يۈرۈشتىن ۋە فىدىيە بېرىشتىن) ياخشىدۇر (184).

رامزان ئېيىدا قۇرئان نازىل بولۇشقا باشلىدى، قۇرئان ئىنانلارغا يېتەكچىدۇر، ھىدايەت قىلغۇچى ۋە ھەق بىلەن ناھەقىتى ئايرىغۇچى روشەن ئايەت-لەردۇر، سىلەردىن كىمكى رامزان ئېيىدا ھازىر بولسا رامزان روزىسىنى تۇتسۇن؛ كىمكى كېسەل ياكى سەپەر ئۈستىدە (يەنى مۇساپىر) بولۇپ (تۇتمىغان بولسا، تۇتمىغان كۈنلەر ئۈچۈن) باشقا كۈنلەردە تۇتسۇن. اللە سىلەرگە ئاسانلىقنى خالايدۇ، تەسلىكنى خالىمايدۇ، (ئاغىزىڭلار ئوچۇق يۈرگەن كۈنلەرنىڭ قازاسىنى قىلىش بىلەن رامزان روزىسىنىڭ) سانىنى تولدۇرۇشۇڭلارنى، سىلەرنى ھىدايەت قىلغانلىقىغا اللەنى ئۇلۇغلىشىڭلارنى، (ئۇنىڭ ئىنتاملىرىغا) شۈكۈر قىلىشىڭلارنى خالايدۇ^[186]. مېنىڭ بەندىلىرىم سەندىن مەن توغرىلۇق سورىسا (ئۇلارغا ئېيتقىنكى)، مەن ھەقىقەتەن ئۇلارغا يېقىنمەن (يەنى ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى، سۆزلىرىنى بىلىپ تۇرىمەن)، ماڭا دۇئا قىلسا، مەن دۇئا قىلغۇچىنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت

قىلىمەن، ئۇلار توغرا يول تېپىش ئۈچۈن مېنىڭ دەۋىتىمنى قوبۇل قىلسۇن ۋە ماڭا ئىمان ئېيتسۇن (يەنى ھەمىشە ئىمان بىلەن بولسۇن)^[186]. روزا كېچىلىرىدە ئاياللىرىڭلارغا يېقىنچىلىق قىلىش سىلەرگە ھالال قىلىندى، ئۇلار سىلەر ئۈچۈن كىيىمدۇر (يەنى ئۇلار سىلەرگە ئارىلىشىپ ياشايدۇ ۋە كىيىم بەدەنگە يېپىشقاندەك يېپىشىدۇ)، سىلەرمۇ ئۇلار ئۈچۈن كىيىمسىلەر (يەنى سىلەرمۇ ئۇلارغا ئارىلىشىپ ياشايسىلەر ۋە كىيىم بەدەنگە يېپىشقاندەك يېپىشىسىلەر). اللە ئۆزەڭلارنىڭ ئۆزەڭلارنى ئالدىغانلىقىڭلارنى (يەنى روزا كېچىسىدە يېقىنچىلىق قىلىشىڭلارنى) بىلدى*. اللە تەۋبەڭلارنى قوبۇل قىلدى، سىلەرنى ئەپ قىلدى. ئەمدى ئۇلارغا (يەنى ئاياللىرىڭلارغا) يېقىنچىلىق قىلىڭلار، اللە سىلەرگە تەقدىر قىلغان نەرسىنى (يەنى پەرزەنتىنى) تەلەپ قىلىڭلار، تاكى تاڭنىڭ ئاق يېپى قارا يىپىدىن ئايرىلغانغا (يەنى تاڭ يورۇغانغا) قەدەر يەڭلار، ئىچىڭلار، ئاندىن كەچ كىرگىچە روزا تۇتۇڭلار، سىلەر مەسجىدتە ئېتىكاپتا ئولتۇرغان چېشىڭلاردا (كۈندۈز بولسۇن، كېچە بولسۇن)، ئۇلارغا يېقىنچىلىق قىلماڭلار، ئەنە شۇلار اللە بەلگىلىگەن چېگرىلاردۇر (يەنى مەنىنى قىلغان ئىشلاردۇر)، ئۇنىڭغا يېقىنلاشماڭلار. كىشىلەرنىڭ (ھارام قىلىنغان ئىشلاردىن) ساقلىنىشلىرى ئۈچۈن، اللە ئايەتلىرىنى ئۇلارغا مۇشۇنداق بايان قىلىدۇ^[187].

* ئىسلامنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە رامزان ئېيىنىڭ كېچىلىرىدە ئاياللارغا يېقىنچىلىق قىلىش چەكلەنگەن ئىدى. كېيىن بۇ ھۆكۈم ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان.

شَهْرَ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ
بَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ
فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ
يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِيُتِمَّمَ
وَلِيُّكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَبِيرٌ وَأَمَّا زَكَاةُ فَآتُوهَا
سَالِكِهَا وَلَا تَمْسُوهُنَّ فَإِنَّ زَكَاةَ عَلَيْكُمْ دَعْوَةَ الْإِسْلَامِ
دَعَايَ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَهَا وَلِيُخْرِجُوا لَكُم مِّنْهَا
أَمْوَالَكُم مِّنَ الْوَسَائِلِ الَّتِي بَنَى اللَّهُ لَكُمْ دِينَهُ
يَاسْأَلُكُمْ وَأَنْتُمْ تَبْيَضُونَ فَهُوَ عِلْمٌ مِّنَ اللَّهِ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ
عَمَّا تُوْنُوا أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْآنَ
بَاشِرُوهُمْ وَأَنْبِئُوهُمْ أَنَّ اللَّهَ كَرِيمٌ عَلِيمٌ وَأَمَّا زَكَاةُ
فَلْيَبْرِكْ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ
ثُمَّ أَسْبِغْ أَيْدِيَكُمْ إِلَى الْكَبِإِ وَلَا تَبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ
عَاكِفُونَ فِي الْمَسْجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا
كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لِيْلَاسِ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ يَتَّقُونَ

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتَذَلُّوا بِهَا
إِلَى الْحُكَّامِ بِكَافِرَاتٍ كُفْرًا قَوْلًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ
بِالْإِثْمِ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ عَنِ الْأَوَّلِينَ
قُلْ إِنِّي مَوَاقِفَةٌ لِّلنَّاسِ وَالْحَيِّجِّ وَلَيْسَ لِي بِأَنْ
تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبُيُوتَ الَّتِي
وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَأَتُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ
تُقْبَلُونَ ۝ وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ
يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَقَاتِلُوا لَكَ اللَّهُ لَا يَجِبُ
الْمُعْتَذِرِينَ ۝ وَأَمَّا أُولَئِكَ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ
مِنْ حَيْثُ أَمَرْتَهُمْ وَالْقِسْطَ مِنْ بَيْنِ الْأَنْصَارِ وَلَا
تَقْلُوبُهُمْ عِنْدَ السَّبْعِ الْمَوَالِمِ ۝ وَالَّذِينَ
فِيهِ لَئِنْ قَاتَلْتُمُوهُمْ يُقَاتِلُوكُمْ فَيَكُونُوا
الْأَكْثَرِينَ ۝ فَإِنْ أَتَيْتُمُوهُمْ فَانْقُلْهُم كُرُورًا
وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ
كُلُّهُ قَالَنَ اتَّبَعُوا فَلَاعْدُوَانِ إِلَّا عَنِ الظَّالِمِينَ ۝

بىر-بىرىڭلارنىڭ ماللىرىنى ناھىق يەۋالماڭلار،
بىلىپ تۇرۇپ كىشلەرنىڭ بىر قىسىم ماللىرىنى
زۇلۇم بىلەن يەۋىلىش ئۈچۈن ھاكىملارغا پارا
بەرمەڭلار^[188]. (ئى مۇھەممەد) سەندىن
يېڭى چىققان ئاي (يەنى ئاينىڭ كىچىك چىقىپ
چوڭسىدىغانلىقى، ئاندىن كىچىكلەيدىغانلىقى)
توغرىلۇق سورىشىدۇ. (ئۇلارغا) ئېيتقىنىكى، «ئۇ
كىشلەرنىڭ (تىرىكچىلىك، سودا-سېتىق، مۇئامىلە،
روزا تۇتۇش، ئېغىز ئېچىش قاتارلىق) ئىشلارنىڭ
ۋە ھەجنىڭ ۋاقىتلىرىنى ھېسابلىشى ئۈچۈندۇر».
(جاھىلىيەت دەۋرىدە قىلىنىڭلاردەك ئىھرامدىكى
چېغىڭلاردا) ئۆيلەرنىڭ ئارقىسىدىن (تۆشۈك ئېچىپ)
كىرىش ياخشىلىققا ياتمايدۇ. (اللە نىڭ ئەمرىگە
مۇخالىپ ئىش قىلىشتىن) قورققان ئادەم ياخشى

ئەمەل (ئىگىسى) دۇر. (ئىھرامدىكى چېغىڭلاردا ئادەتتىكىدەك) ئۆيلەرنىڭ دەرۋازىلىرىدىن
كىرىڭلار، بەختكە ئېرىشىڭلار ئۈچۈن اللەغا تەقۋادارلىق قىلىڭلار^[189]. سىلەرگە ئۇرۇش ئاچقان
ئادەملەرگە قارشى اللە يولىدا جىھاد قىلىڭلار، تاجاۋۇز قىلماڭلار، تاجاۋۇز قىلغۇچىلارنى اللە
ھەقىقەتەن دوست تۇتمايدۇ^[190]. ئۇلارنى (يەنى مۇشرىكلارنى) (ئۇلار ھەرمەدە بولسۇن، باشقا
يەردە بولسۇن، ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئايلاردا بولسۇن) ئۇچراتقان يەردە ئۆلتۈرۈڭلار، سىلەرنى
يۇرتۇڭلاردىن (يەنى مەككىدىن) چىقىرىۋەتكەندەك، سىلەرمۇ ئۇلارنى يۇرتىدىن چىقىرىۋېتىڭلار،
زىيانكەشلىك قىلىش ئۇرۇشتىنمۇ ياماندۇر. تاكى ئۇلار ئۆزلىرى ئۇرۇش ئاچىمىغىچە مەسجىدى
ھەرام ئەتراپىدا ئۇلار بىلەن ئۇرۇش قىلماڭلار، ئەگەر ئۇلار (مەسجىدى ھەرام ئەتراپىدا)
ئۆزلىرى ئۇرۇش ئاچسا، ئۇلارنى ئۆلتۈرۈۋېرىڭلار. كاپىرلارنىڭ جازاسى شۇنداق بولىدۇ^[191].
ئەگەر ئۇلار ئۇرۇشنى توختاتسا (سىلەرمۇ ئۇرۇشتىن قول يىغىڭلار)، اللە (تەۋبە قىلغۇچىلارغا)
ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^[192]. تاكى زىيانكەشلىك
تۈگىگەن ۋە اللە نىڭ دىنى يولغا قويۇلغانغا قەدەر ئۇلار بىلەن ئۇرۇشۇڭلار؛ ئەگەر ئۇلار
ئۇرۇشنى توختاتسا، زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن باشقىلارغا دۈشمەنلىك قىلىشقا بولمايدۇ^[193].

(ئۇرۇش) ھارام قىلىنغان ئاي (ئۇرۇش) ھارام قىلىنغان ئايغا تەخدىر (يەنى ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئايلاردا دۈشمىنلار سىلەرگە چېقىلسا، شۇ ئايلاردا سىلەرمۇ ئۇلارغا چېقىلساڭلار بولىدۇ). ھۆرمىتى ساقلىنىشقا تېگىشلىك نەرسىلەر تەڭ- باراۋەردۇر (يەنى ھۆرمىتى ساقلىنىشقا تېگىشلىك نەرسىلەرنى باشقىلار دەپسەندە قىلسا، ئىنتىقام ئېلىش يۈزمىدىن، سىلەرمۇ ئۇلارنى دەپسەندە قىلساڭلار ھېچ يامىنى يوق). بىراۋ سىلەرگە قانداق چېقىلغان بولسا، سىلەرمۇ ئۇنىڭغا شۇنچىلىك چېقىلساڭلار، اللەغا تەقۋادارلىق قىلساڭلار، بىلىڭلاركى، اللە تەقۋادارلار بىلەن بىللەدۇر (194). اللە نىڭ يولىدا (پۇل-مال) سەرپ قىلىش، ئۆزەڭلارنى ھالاكەتكە تاشلىساڭلار، ئېھسان قىلىش، ئېھسان قىلغۇچىلارنى اللە ھەققىگە تەن دوست تۇتىدۇ (196). ھەج بىلەن ئۆمرەنى اللە ئۈچۈن تولۇق ئورۇنلاڭلار. ئەگەر (دۈشمەن ياكى كېسەللىك سەۋەبىدىن) ھەجنى ياكى ئۆمرەنى ئادا قىلىشتا توسقۇنلۇققا

ئۇچرىساڭلار، ئۇ ھالدا نېمە ئوخاي بولسا (يەنى تۈگە، كالا، قويىدىن نېسىنى تاپالساڭلار)، شۇنى قۇربانلىق قىلىڭلار، قۇربانلىق قىلىنىدىغان مال جايىغا (يەنى بەلگىلەنگەن جايغا) يەتمىگىچە بېشىڭلارنى چۈشۈرمەڭلار. سىلەردىن كىمكى كېسەل (يەنى چېچىنى چۈشۈرسە زىيان قىلىدىغان كېسەل) ياكى بېشىدا ئىللەت (يەنى باش ئاغرىقى، پىتقا ئوخشاشلار) بولۇپ (بېشىنى چۈشۈرمىسە)، فەدىيە قىلىش يۈزمىدىن (ئۈچ كۈن) روزا تۇتسۇن، ياكى (ئالتە مىڭكىگە ئۈچ ما) سەدىقە بەرسۇن، ياكى (بىرەر مال) قۇربانلىق قىلسۇن، ئەمىنلىكتە بولغان چېشىڭلاردا (ئاراقلاردىن) ئۆمرە قىلغاندىن كېيىن ھەج قىلىشتىن بەھرىمەن بولغان ئادەم (يەنى ھەجىدىن بۇرۇن ئۆمرە قىلىپ تاماملىغان ئادەم) نېمە ئوخاي بولسا، شۇنى قۇربانلىق قىلسۇن، (پۇلى يوقلۇقتىن ياكى قۇربانلىق مال يوقلۇقتىن قۇربانلىق مال) تاپالمايغان ئادەم ھەج جەريانىدا ئۈچ كۈن روزا تۇتسۇن، (ھەجىدىن) قايتقاندىن كېيىن يەتتە كۈن روزا تۇتسۇن، ئۇنىڭ ھەممىسى ئون كۈن بولىدۇ. مانا بۇ (يەنى ئۆمرە قىلغان ئادەمگە قۇربانلىق قىلىش لازىملىقى ياكى روزا تۇتۇش ھەققىدىكى ھۆكۈم) مەسجىدى ھەرام دائىرىسىدە (يەنى ھەرەمدە) ئولتۇرۇشلۇق بولمىغان كىشىلەر ئۇچۇندۇر. اللەغا تەقۋادارلىق قىلىڭلار، بىلىڭلاركى، اللە نىڭ ئازابى قاتتىقتۇر (198). ھەج ۋاقتى مەلۇم بىراقچە ئايدۇر (يەنى شەۋۋال، زۇلقەئەدە ئايلىرى ۋە زۇلھەججە ئېيىنىڭ ئون كۈنىدۇر). بۇ ئايلاردا ھەج قىلىشنى نىيەت قىلغان (يەنى ئېھرام باغلىغان) ئادەمنىڭ جىنسىي ئالاقە قىلىشى، گۇناھ قىلىشى ۋە جانجال قىلىشى مەنئى قىلىنىدۇ. سىلەر قانداقلىكى ياخشى ئەمەلنى قىلساڭلار، اللە ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ (ئاخىرەتلىكىڭلار ئۈچۈن) زاد-راھىلە ئېلىۋېلىڭلار، ئەڭ ياخشى زاد-راھىلە تەقۋادارلىقتۇر. ئى ئەقىل ئىگىلىرى! ماڭا تەقۋادارلىق قىلىڭلار (197).

الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَتِ قَصَصَ مَنْ مَنَ
عَتَدَى عَلَيْكُمْ قَاعَتُهُ وَعَلَيْكُمْ بِشِئْرِ مَا عَتَدَى عَلَيْكُمْ
وَالْقَوْلُ وَالْعَمَلُ أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ۝ وَأَنْفِقُوا فِي
سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ
اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ۝ وَأَيُّوا الْحَجَّةَ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ
أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تُلْغُوا زَيْرَكُمْ عَلَى
سَبِيلِ الْهَدْيِ نَكَلًا لِمَنْ كَانَ مِنْكُمْ غَيْرَ بِهَا أَذًى مَنِ
كَانَ فِي قَلْبِهِ مَنَ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ لِكُلِّ فَاذٍّ أَمَرْتُمْ
فَمَنْ تَعَمَّرَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ
لَمْ يَجِدْ كُوفَةً فَلْيَلْجَأْ إِلَى الْحِجَةِ وَسَبِّحُوا ذَارِجَةً فَإِنَّ
عَمْرَةَ كَامِلَةً ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَافِي السَّجْدِ
الْحَرَامِ وَالْقَوْلُ وَالْعَمَلُ أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝ الْحَجُّ
أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ مَنِ قَرَضَ فَرُوقَ الْحِجَةِ فَلَا يَزِيحُ
وَأَكْثَلُ فِي الْحَجِّ وَمَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ كَعَمَلِهِ اللَّهُ وَتَزَكُّوا
فَإِنَّ حَجَّ الْإِسْلَامِ الْفَرِيقُ وَالْقَوْلُ بِأَيِّ الْأَلْبَابِ ۝

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَسْفُتُوا أَفْضَلًا مِنْ رِبَاكُمْ
فَإِذَا أَقَضْتُمْ مِنْ حَرْفٍ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ عِندَ
التَّكْمِيلِ الْحَرَامِ وَأَذْكُرُوا كَمَا هَدَيْتُمْ وَإِنْ
كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَيْسَ الْمَالَيْنِ ۖ ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ
حَيْثُ أَقَاضَ الْمَالُ وَاسْتَعْمُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ
عَفُورٌ رَحِيمٌ ۖ فَإِذَا أَقَضْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ
فَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ إِشْرَافَكُمْ ۚ
الْمَالُ مِنَ الْيَقُولِ رِجَالًا فِي الدُّنْيَا وَمَا
لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ۚ وَمَنْ يَعْزُزْ مَنْ يَقُولِ
رِجَالًا يَنْظُرُ الدُّنْيَا حَسَنَةً ۚ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ ۚ
فَإِذَا عَذَابُ الْآثَارِ ۚ أُولَئِكَ لَهُمْ صِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا
وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ۚ وَأَذْكُرُوا اللَّهَ فِي
آيَاتِهِ مَعْدُونٍ ۚ مَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا أَشْرَ
عَلَيْهِ ۚ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا أَشْرَ عَلَيْهِ ۚ لَيْسَ
اِبْتِغَاءُ رِجَالًا ۚ وَأَعِذُوا بِاللَّهِ عَمَّا تَخْشَوْنَ

پەرۋەردىگارنىڭلاردىن (ھەج مەۋسۇمىدە تىجارەت
ۋە باشقا ئوقەت ئارقىلىق) رىزىق تەلەپ قىلىڭلار،
سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ئەمەللىرىڭىزنى قايتىدىن
چېتىڭلاردا مەشئەرى ھەرامدا (يەنى مۇزدەلسەدە)
اللەنى ياد ئېتىڭلار، اللە سىلەرنى ھەدايەت قىل-
غانلىقى ئۈچۈن، ئۇنى ياد ئېتىڭلار، ئىلگىرى سىلەر
ھەقىقەتەن گۇمراھ ئىدىڭلار (يەنى اللە سىلەرنى
ھەدايەت قىلىشتىن ئىلگىرى گۇمراھلار قاتارىدا
ئىدىڭلار) (208). ئاندىن كېيىن، سىلەر (ئەمەللىرىڭىزنى)
كىشىلەر قايتىدىن جاي بىلەن قايتىڭلار، اللەدىن
مەغپىرەت تەلەپ قىلىڭلار. اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى
مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبان دۇر (209).

سىلەر ھەجگە ئاتى ئىبادەتلىرىنى ئادا قىلغاندىن كېيىن، اللەنى بولسا ئانا-بوۋاڭلارنى (پەخىر-
لىنىپ) ياد ئەتكەندەك ياكى ئۇنىڭدىنمۇ زىيادە ياد ئېتىڭلار، بەزى كىشىلەر: «ئى پەرۋەردىگار بىز!
بىزگە (نېسۋىمىزنى) بۇ دۇنيادىلا بەرگىن» دەيدۇ. ھالبۇكى، ئۇنىڭغا ئاخىرەتتە (ياخشىلىقتىن)
ھېچ نېسۋە يوقتۇر (208). بەزى كىشىلەر: «پەرۋەردىگار بىز! بىزگە دۇنيادا ياخشىلىق ئاتا قىلىن،
ئاخىرەتتىمۇ ياخشىلىق ئاتا قىلىن، بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن» دەيدۇ (209). ئەنە شۇلار
ئۆزلىرى قىلغان ئەمەللىرىنىڭ مول مېۋىسىنى كۆرىدۇ. اللەنىڭ ھېساب ئېلىشى تېز دۇر (يەنى
شۇنچە كۆپ خالايمىقىن قىسقا ۋاقىت ئىچىدە ھېساب ئېلىپ بولىدۇ) (209). ساناقلىق كۈنلەردە
(يەنى تەشۋىق كۈنلىرىدە) اللەنى ياد ئېتىڭلار (يەنى نامازلىرىڭلارنىڭ ئاخىرىدا تەكبىر ئېيتىڭ-
لار)، (مىنادىن) ئالدىراپ ئىككى كۈندە قايتىدىن ئادەمگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، تەخىر قىلىپ
قايتىدىن ئادەمگىمۇ ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. (يۇقىرىقى ئەھكاملار) تەقۋادارلىق قىلىپ
(ھەجنى تولۇق ئادا قىلماقچى بولغان) ئادەم ئۈچۈندۇر. اللەدىن قورقۇڭلار؛
بىلىڭلاركى، سىلەر ھېساب ئۈچۈن اللەنىڭ دەركامىغا يىغىلىسىلەر (208).

(ئى مۇھەممەد!) كىشىلەر ئارىسىدا شۇنداق ئادەم باركى، ئۇنىڭ دۇنيا تىرىكچىلىكى توغرىسىدىكى سۆزى سېنى قىزىقتۇرىدۇ (لېكىن ئۇ يالغانچى مۇنا-پىقتۇر)، ئۇ دىلىدىكى نەرسىگە (يەنى دىلى باشقا تىلى باشقا ئەمەسلىكىگە) اللە نى گۇۋاھ قىلىدۇ. ھالبۇكى، ئۇ (ساڭا ۋە ساڭا ئەگەشكۈچىلەرگە) ئەشەددىي دۈشمەندۇر (كۆرۈنۈشتە ئۇ شېرىن سۆزى ئارقىلىق دىندار قىياپەتكە كىرىۋالسا) (304). ئۇ (ھۇزۇرۇڭدىن) قايتقاندىن كېيىن، زېمىنىدا بۇزۇق-چىلىق قىلىش ئۈچۈن ۋە زىرائەتلەرنى، ھايۋاناتلارنى ھالاك قىلىش ئۈچۈن تىرىشىدۇ (ئۇنىڭ بۇزغۇنچىلىقى ئەمەلدە ئىنسانلارنى ھالاك قىلىش ئۈچۈندۇر، چۈنكى زىرائەتلەرسىز ۋە ھايۋاناتلارسىز ئىنسانلارنىڭ ياشىيالىشى مۇمكىن ئەمەس). اللە بۇزۇقچىلىقنى ياقىتۇرمايدۇ (305). ئۇنىڭغا (ۋەز-نەسىھەت قىلىنىپ يامان سۆز-ھەرىكەتلەردىن قايتىپ) اللە دىن قورققىن دېيىلسە، غۇرۇرى ئۇنىڭغا گۇناھ يۈكلەيدۇ (يەنى ھەقتىن تەكەببۇرلۇق بىلەن باش تارتىپ، پىتىنە-پاساتتا تېخىمۇ ئەزۋەيلەيدۇ)، ئۇنىڭغا جەننەم يېتەرلىكتۇر، جەننەم ناھايىتى يامان جايدۇر (306). بەزى كىشىلەر باركى، ئۇلار اللەنىڭ ۋەزاسى ئۈچۈن جېنىنى پىدا قىلىدۇ (قىلغان ئەمەلى بىلەن پەقەت اللەنىڭ رازىلىقىغا تەلەيدۇ). اللە بەندىلىرىگە تولىمۇ مەرھەمەتلىكتۇر (307). ئى مۇمىنلەر! ئىسلام دىنىغا پۈتۈنلەي كىرىڭلار (يەنى ئىسلام دىنىنىڭ پۈتۈن ئەھكاملىرىغا بويسۇنۇڭلار، بەزى ئەھكاملىرىغا ئەمەل قىلىپ، بەزى ئەھكاملىرىنى تەرك ئەتمەڭلار)، شەيتاننىڭ يوللىرىغا (ۋە ئىغۋاسىغا) ئەگەشمەڭلار. شەيتان سىلەرگە ھەقىقەتەن ئاشكارا دۈشمەندۇر (308). سىلەرگە (ئىسلام دىنىنىڭ ھەقىقىيلىقىنى كۆرسىتىدىغان) روشەن دەلىللەر كەلگەندىن كېيىن (توغرا يولدىن) تېپىپ كەتمەڭلار، بىلىڭلاركى، (سىلەر جازالىنىسىلەر، چۈنكى) اللە غالىبتۇر (يەنى سىلەردىن ئىنتىقام ئېلىشتىن ئاجىز ئەمەستۇر)، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (309). ئۇلار (يەنى ئىسلامغا كىرىشنى تەرك ئەتكەنلەر) پەقەت اللەنىڭ (قىيامەت كۈنى خالايدىغان) ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن) بۆلۈت پارچىلىرى ئىچىدە كېلىشىنى، پەرشتىلەرنىڭ كېلىشىنى ۋە (خالايدىغان) ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىلىپ، بىر گۇرۇھ جەننەتنى، بىر گۇرۇھ دوزىخنى بولۇپ ئايرىلىش بىلەن خالايدىغان) ئىشنىڭ پۈتۈشۈشى كۈتمەدۇ؟ (بەندىلەرنىڭ) ھەممە ئىشى اللە غا قايتۇرۇلىدۇ (310). (ئى مۇھەممەد!) ئىسرائىل ئەۋلادىدىن سورىغىنكى، بىز ئۇلارغا نەقەدەر كۆپ روشەن دەلىللەرنى ئاتا قىلدۇق. كىمكى اللەنىڭ نېمىتىگە ئېرىشكەندىن كېيىن، ئۇنى (كۆفرىلىق قىلىپ) ئۆزگەرتىۋەتسە (اللە ئۇنىڭغا تازاب قىلدۇ)، اللەنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن قاتتىقتۇر (311).

وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعْجِبُ قَوْلَهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ
اللَّهُ عَلَى مَا قُلَّ قَوْلَهُ ۖ وَلَمَّا آتَا النِّصَالَ ۖ إِذْ أَكْرَهَتْ
فِي الْأَرْضِ يُسْقِطُهَا وَيُهْلِكُ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ ۚ وَاللَّهُ
لَازِمٌ الْعَسَاةِ ۖ وَإِذْ أَقْبَلَ لَهُ الْغِيَا ۖ إِنَّ اللَّهَ آخِذٌ
بِالرُّجُومِ ۖ بِالْأَثَرِ ۖ فَصَبَّاهُ جَهَنَّمَ وَلَكِنَّ الْيَهُودَ وَمِنَ
النَّاسِ مَن يُشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْصَاتٍ ۚ وَاللَّهُ
اللَّهُ سَرُوفٌ ۚ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ۖ لَا تَتَّبِعُوا الَّذِينَ آمَنُوا
إِذْ خُلُوا فِي السِّلَاحِ ۚ كَافٍ لَّكَ تَتَّبِعُوا خُطُوبَ
النَّبِيِّ ۚ إِنَّهُ لَكُم عَذَابٌ مُّهِينٌ ۚ قُلْ لَّكُم دِينُ
يَعْقُوبَ ۚ مَا جَاءَكُمْ مِنَ الْبَيْتِ ۚ قَاعِلُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
حَكِيمٌ ۚ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فُتًى
فَظَلَمُوا مِنَ الْغَيَابِ ۚ وَالْبَلَكُ ۚ وَتَوَلَّى الْاُمُورُ
وَاللَّهُ مُرْجِعُ الْأُمُورِ ۚ سَلِّ بَيْنَ إِسْرَائِيلَ كُفْرَ
أَتَيْنَهُمْ مِنَ الْغَيْبِ ۚ إِنَّهُمْ مَن يُبْذَلُونَ بِعَمَّةٍ ۚ
وَمِنَ الْيَهُودِ مَا جَاءَتْهُ قَالُوكَ اللَّهُ شَهِيدُ الْوَقَائِ ۚ

كاپىرلارغا دۇنيا تىرىكچىلىكى چىرايلىق كۆرسىتىلدى (يەنى ئۇلار دۇنيانىڭ شەھۋەتلىرىگە، نېمەتلىرىگە مەپتۇن بولدى)، مۆمىنلەرنى مەسخىرە قىلىدۇ، ھالبۇكى قىيامەت كۈنى تەقۋادارلار ئۇلاردىن (دەرىجە جەھەتتە) ئۈستۈن تۇرىدۇ؛ اللە خالىغان كىشىگە ھېسابىز رىزىق بېرىدۇ (212). ئىنسانلار (دەسلەپتە) بىر ئۆمەت (يەنى ھەق دىندا) ئىدى (كېيىن ئۇلارنىڭ بەزىسى ئىمان ئېيتىپ، بەزىسى ئىمان ئېيتماي ئىختىلاپ قىلىشتى)، اللە (مۆمىن-لەرگە جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (كۇفۇرلارنى دوزاختىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى پەيغەم-بەرلەرنى ئەۋەتتى؛ (اللە) كىشىلەرنىڭ ئىختىلاپ

رَبِّنَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيُخْرِجُونَ مِنَ الدُّنْيَا
أَمْوَالَهُمْ وَالَّذِينَ اتَّقَوْا لَوْ كَفَرُوا لَكُنُوا مِنَ الْفٰسِقِينَ ۝ وَاللَّهُ يَرْزُقُ
مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ۝ كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً ۝
فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۝ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ
الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيُحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا
فِيهِ ۝ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا
جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بُعِثَهُمُ فَقَدْىَ اللَّهُ الَّذِينَ أَمْوَالُهُمْ
لَمْ يَخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِأُزْرِهِ ۝ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَنْ يُشَاقُّ
إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۝ أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا أَنْ تَقُولُوا
لَنْ يَأْتِيَكُمُ الْقُرْآنُ ۝ لَنْ يَأْتِيَكُمُ الْقُرْآنُ مِنْ قَبْلِكُمْ ۝ مَا أَشَاقُّكُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ وَالْعِلَالِ ۝ وَزُرِّيَ لَوْ آخِثِي يَقُولُ الرَّسُولُ
وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَىٰ نَعْرُضُ الْآلِهَةَ ۝ أَلَمْ نَعْرِضْهُ
لَكُمْ قَبْلَ ۝ قُلْ مَا أَنْفَعُكُمْ مِنْ قُلُوبِكُمْ ۝ قُلْ مَا أَنْفَعُكُمْ مِنْ
خَيْرٍ قُلُوبُ الَّذِينَ وَالْأَقْرَبِينَ ۝ وَالْيَقِينُ ۝ وَالسَّابِقُونَ
السَّابِقُونَ ۝ وَمَا أَنْفَعُكُمْ مِنْ خَيْرٍ قُلُوبُ اللَّهِ يَهْدِيهِمْ ۝

قىلىشقان نەرسىلىرى ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىشى ئۈچۈن، ئۇلارغا ھەق كىتابىنى نازىل قىلدى. پەقەت كىتاب بېرىلگەن كىشىلەرلا ئۆزلىرىگە روشەن دەلىللەر كەلگەندىن كېيىن ئۆزئارا ھەسەت قىلىشىپ (يەنى كاپىرلار مۆمىنلەرگە ھەسەت قىلىپ)، كىتاب توغرىسىدا ئىختىلاپ قىلىشتى. اللە ئۆز ئىرادىسى بويىچە مۆمىنلەرنى ئۇلار (يەنى گۇم-راھلار) ئىختىلاپ قىلىشقان ھەقىقەتكە ھىدايەت قىلدى. اللە خالىغان كىشىنى توغرا يولغا باشلايدۇ (213). سىلەر تېخى ئىلگىرىكىلەر ئۇچرىغان كۈلپەتلەرگە ئۇچرىماي تۇرۇپ جەننەتكە كىرىشنى ئويلايمسىلەر؟ سىلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەن (مۆمىن)لەر ئېغىرچىلىقلارغا، كۈلپەتلەرگە ئۇچرىغان ۋە چۆچۈتۈۋېتىلگەن ئىدى، ھەتتا پەيغەمبەر ۋە مۆمىنلەر: «اللەنىڭ (بىزگە ۋەدە قىلغان) ياردىمى قاچان كېلىدۇ؟» دېگەن ئىدى. بىلىڭلاركى، اللەنىڭ ياردىمى ھەقىقەتەن يېقىندۇر (214) (ئى مۇھەممەد!) سەندىن (ماللىرىنى) قانداق سەرپ قىلما بولدىڭىزلىقىنى سورايدۇ، ئېيتقىنكى، «مال-مۈلكىڭلاردىن نېمىنى سەرپ قىلماڭلار، ئۇنى ئاتا-ئاناڭلارغا، خىش-ئەقىربالىرىڭلارغا، مەسكىنلەرگە ۋە ئىبىن سەبىللەرگە سەرپ قىلماڭلار بولىدۇ. ياخشىلىقتىن نېمىنى قىلماڭلار، اللە ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ» (215).

فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ قُلْ إِصْلَاحُهُ
 لَكُمْ عَزِيمَةٌ إِنَّ الْخُلَاطَافَةَ قَاتِلُوا نَفْسَهُمُ الْمَقْتُولَ
 مِنَ الصَّغِيرِ وَلَوْ أَنَّ اللَّهَ تَنَزَّلَ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٥
 وَلَا تَقْلُوبُوا الْبَيْعَ بِحَقِّ بَيْعِهِمْ وَلَكِنَّهُمُ فُتُونٌ عَزِيزٌ
 فُتِرَكُمْ وَأُولَا عَهْدِكُمْ فَلَا تُخْلَفُوا السَّادَاتِ حَتَّى يَبْرُؤُوا
 وَلَعَلَّكُمْ فُتُونٌ عَزِيزٌ فُتِرَ لَكُمْ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ أَوْ لَمْ
 يَدْخُلُوا إِلَى الثَّارِ وَاللَّهُ يَدَّ عُنَا إِلَى الْحَبْثِ وَالْمَعْقُورِ
 بِأَذْنِهِ وَيَسِيرُ إِلَيْهِ لِمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ تَتَكَبَّرُونَ ٦
 يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَأَعْرِضُوا إِلَيْهَا فِي
 الْحَيَاطِ وَلَا تَقْرَبُوا حَتَّى يَبْرُؤُوا فَإِذَا أَطْلَقُوا فَلَوْفٍ
 مِنْ سَبَبِ أَمْرِكُمْ اللَّهُ إِنْ اللَّهُ يَجِبُ الثَّغِيرِينَ وَيُحِبُّ
 الْمُتَطَهِّرِينَ ٧ لَيْسَ أَفْوَ حَرْثُكُمْ فَأَتُوا حَرْثَهُمْ إِلَى بَيْتِهِمْ
 وَقَدْ مَوَّلَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمَّلُوا اللَّهَ وَالْعَمَلُ اللَّهُ مَلْفُورٌ
 يَبْرُؤُ الْمُؤْمِنِينَ وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْصَةً لِكَيْتُمْ تَكْفُرُوا
 تَبَرَّأُوا وَتَقَرَّبُوا وَتَصْلَحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ٨

(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار سەندىن يېتىملىرى توغرىلۇق سورىدى، ئېيتقىنكى، «تەربىيەلەش، مالىرىنى ئۆستۈرۈپ، ئۇلارنى تۈزەش ياخشىدۇر. ئۇلار بىلەن (ئۇلارغا پايدىلىق بولغان رەۋىشتە) ئارىلىشىپ ياشاڭلار، ئۇ چاغدا (يەنى ئۇلارغا قېرىنداشلارچە مۇئامىلە قىلىڭلار)، ئۇلار سىلەرنىڭ دىنىي قېرىنداشلىرىڭلاردۇر. اللە (يېتىملىرىنىڭ ئىشلىرىنى) بۇزغۇچى ۋە تۈزگۈچىنى بىلىپ تۇرىدۇ. ئەگەر اللە خالىسا، سىلەرنى (قىيىن ئىشقا تەكلىپ قىلىش بىلەن) چوقۇم جاپاغا سالاتتى». اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر. ^[220] (ئى مۇسۇلمانلار!) مۇشرىك ئاياللار ئىمان ئېيتىمىسىچە ئۇلارنى نىكاھىڭلارغا ئالماڭلار. (ھۇر) مۇشرىك ئايال (ھۆسن-جامالى ۋە مېلى بىلەن) سىلەرنى مەپتۇن قىلغان تەقدىردىمۇ، مۇمىن دېدەك، ئەلۋەستە، ئۇنىڭدىن ئارتۇق تۇر. مۇشرىك ئەرلەر ئىمان ئېيتىمىسىچە مۇمىن

ئاياللارنى ئۇلارغا ياتلىق قىلىڭلار، (ھۆر) مۇشرىك ئەر سىلەرنى مەپتۇن قىلغان تەقدىردىن-
مۇمىن قۇل، ئەلۋەتتە، ئۇنىڭدىن ئارتۇقتۇر. ئەنە شۇلار (يەنى مۇشرىك ئەر ۋە ئاياللار
سىلەرنى) دوزاخقا چاقىرىدۇ، اللە ئۆز ئىرادىسى بويىچە (سىلەرنى) جەننەتكە، مەغپىرەتكە
چاقىرىدۇ، كىشىلەر پەند-نەسىھەت ئالۇن دەپ اللە ئۇلارغا ئۆز ئايەتلىرىنى بايان قىلىدۇ (221).
(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار سەندىن ھەيز توغۇرۇلۇق (يەنى ھەيزدار ئايال بىلەن جىنسى ئالاقە قىلىشنىڭ
دۇرۇسلىقى ياكى دۇرۇس ئەمەسلىكى توغۇرۇلۇق) سورىدۇ. ئېيتىشكى، «ھەيز زىيانلىقتۇر (يەنى
ھەيز مەزگىلىدە جىنسى ئالاقە قىلىش ئەر-خوتۇن ھەر ئىككىسىگە زىيانلىقتۇر)، ھەيز مەزگىلىدە
ئاياللىقلاردىن ئېرى تۇرۇڭلار، (ھەيزدىن) پاك بولغۇچە ئۇلارغا يېقىنچىلىق قىلىڭلار، پاك بولغاندا،
ئۇلارغا اللە بۇيرۇغان جايدىن يېقىنچىلىق قىلىڭلار». اللە ھەقىقەتەن تەۋبە قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ.
(ھارامدىن ۋە نىجاسەتتىن) پاك بولغۇچىلارنى ھەقىقەتەن دوست تۇتىدۇ (222). ئاياللىرىڭلار سىلەر
ئۈچۈن (خۇددى) ئېگىزلىرىڭلار (يەنى نەسىل تېرىيدىغان جايدۇر)، ئېگىزلىرىڭلارغا خالىغان
رەۋىشتە كېلىڭلار، ئۆزىڭلار ئۈچۈن ئالدىڭلار ياخشى ئەمەل تەييارلاڭلار، (گۇناھتىن
چەكلىنىش بىلەن) اللە دىن قورقۇڭلار، بىلىڭلاركى، سىلەر اللە غامۇلاتات بولۇسىلەر،
مۇمىنلەرگە (جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگىن (223). ياخشىلىق قىلماسلىققا، تەقۋادار
بولماسلىققا ۋە كىشىلەرنى ئەپلەشتۈرمەسلىككە قەسەم قىلىش شەكلى بىلەن (ئۇلارنى قىلىشقا)
اللەنى توسالغۇ قىلىڭلار (يەنى اللە بىلەن قەسەم قىلىشنى ياخشى ئىشلارنى قىلماسلىققا سەۋەبى
قىلىڭلار)، اللە (سۆزلىرىڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋالڭلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (224).

مەقسەتسىز ئىچكەن قەسىمىلار ئۈچۈن اللە سىلەرنى
 جازاغا تارتمايدۇ. قەستەن ئىچكەن قەسىمىلار ئۈچۈن
 اللە سىلەرنى جازاغا تارتىدۇ. اللە مەغپىرەت قىلىپ-
 چىدۇر، ھەلىمدۇر (يەنى بەندىلىرىنى جازالاشقا
 ئالدىراپ كەتمەيدۇ) (225). ئاياللىرىغا يېقىنچىلىق
 قىلىشقا قەسەم ئىچكەن كىشىلەر تۆت ئاي
 كۈتىدۇ؛ ئەگەر ئۇلار (بۇ مۇددەت ئىچىدە ئايال-
 لىرىغا يېقىنچىلىق قىلىشقا) قايتسا، (ئاياللىرىغا
 يامانلىق قىلغان گۇناھىنى) اللە ھەقىقەتەن مەغپى-
 رەت قىلىۋىچىدۇر. اللە ناھايىتى مېھرىباندۇر (226).
 ئەگەر ئۇلار تالاق قىلىش نىيىتىگە كەلسە، اللە
 ھەقىقەتەن (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇ-
 چىدۇر، (نېيەتلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (227).
 تالاق قىلىنغان ئاياللار ئۈچ ھەپتە ئۆتكۈچە ئىددەت
 تۇتىدۇ. ئەگەر ئۇلار اللە غا، ئاخىرەت كۈنىگە
 ئىشىنىدىكەن، بەھچىدانلىرىدىكى اللە ياراتقان
 نەرسىنى (يەنى بالىنى ياكى ھەيزىنى) يوشۇرۇشى
 دۇرۇس ئەمەس، ئۇلارنىڭ ئەرلىرى ئەگەر ئەپلىشىپ قېلىشنى خالىسا، شۇ مۇددەت ئىچىدە ئۇلارنى
 قايتۇرۇپ كېلىشكە (باشقىلارغا قارىغاندا) ئەڭ ھەقلىقتۇر. ئاياللىرى ئۈستىدە ئەرلەرنىڭ ھەقلىرى
 بولىدىكەن، ئەرلىرى ئۈستىدە ئاياللارنىڭمۇ ھەقلىرى بار (يەنى ئاياللار مۇۋاپىق دەرىجىدە
 ھوقۇقتىن بەھرىمەن بولۇشى كېرەك، مۇۋاپىق دەرىجىدە مەجبۇرىيەتمۇ ئۆتىشى كېرەك). (ئايال-
 لارغا مەھرى بېرىش ۋە ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىنى قامداش مەجبۇرىيەتلىرى ئەرلەرگە يۈكلەنگەنلىك-
 تىن) ئەرلەر ئاياللاردىن بىر دەرىجە ئارتۇقلۇققا ئىگە. اللە غالىبتۇر. ھېكمەت بىلەن ئىش
 قىلىۋىچىدۇر (228). (قايتا يارىشىشقا بولىدىغان) تالاق ئىككى قېتىمدۇر، ئۇنىڭدىن كېيىن (خوتۇن-
 ى) چىرايلىقچە تۇتۇش، ياكى ياخشىلىق بىلەن (يەنى زۇلۇم قىلماي، يامان گېپىنى قىلماي،
 كىشىلەرنى ئۇنىڭدىن يىراقلاشتۇرماي) قويۇۋېتىش لازىم. اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىگە رىئايە قىلال-
 ماسلىق خەۋپى (يەنى ياخشى ئۆتەلمەسلىك، اللە بەلگىلىگەن ئەر-خوتۇنلۇق
 ھوقۇقلىرىغا رىئايە قىلالماسلىق خەۋپى) بولمىسلا، ئۆز-ئارا نىڭ ئاياللىرىغا
 (مەھرى ئۈچۈن) بەرگەن مال-مۈلۈكتىن ھېچقانداق نەرسىنى قايتۇرۇۋېلىش
 دۇرۇس بولمايدۇ. ئەگەر سىلەر ئۇلار (يەنى ئەر-ئايال) نىڭ اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىگە
 رىئايە قىلالماسلىقىدىن قورساقلار، خوتۇننىڭ (تالاق خېتىنى ئېلىش مەقسىتىدە) مال بەرگەنلىكى
 ئۈچۈن ئۇ ئىككىسىگە (يەنى ئەر-خوتۇنغا) گۇناھ بولمايدۇ. ئەنە شۇلار اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىدۇر،
 ئۇنىڭغا غىياپلىق قىلماڭلار، اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىگە غىياپلىق قىلىغۇچىلار زالىملاردۇر (229).

لَا يَجِدُ كُنُوهَ بِالنَّهْرِ إِلَّا بِنَارِهِمْ وَلَكِنْ لَّيْسَ لَهُمْ
 بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ وَإِنْ يَنْتَهِ
 مِنْ سَيِّئِهِمْ شَيْءٌ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَكَاهُوا فَإِنَّ اللَّهَ
 غَفُورٌ حَلِيمٌ وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ
 عَلِيمٌ وَالطَّلَاقُ يَرْتَكِبُ الْفَرْغَ ثَلَاثَةً مَرَّةً وَلَا
 يَحِلُّ لَهُمْ أَنْ يَكُنْ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي الْأَرْحَامِ إِنْ كُنْ
 يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَعْلَمُ أَنْ أَحَدٌ يَرْذِيهِ فِي
 ذَلِكَ إِنْ أَرَادَ إِصْلَاحًا وَلَهُمْ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِمْ
 بِالْمَعْرُوفِ وَالْإِجْرَالِ عَلَيْهِمْ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ
 حَكِيمٌ الطَّلَاقُ مَرْثَى وَأَمَّا الْبَعْضُ الْمَعْرُوفِ أَوْ
 تَسْمِيَةٍ بِإِحْسَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُمْ أَنْ تَأْخُذَ وَامَةً
 أَنْتُمْ مَوْحُونَ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يُخَالِفَ بِمَا حُدِّدَ اللَّهُ
 فَإِنْ جَاءَكُمْ أَلَا يُقِيمَ حُدُودَ اللَّهِ فَكُلًّا جَاءَكُمْ عَلَيْهِمَا
 فِيمَا أَفْتَدَتْ يَدُ بَيْتِكَ حُدُودَ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوا وَهَاءَ
 وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

ئەگەر (ئۇ) ئۇنى (يەنى خوتۇنىنى) (ئۈچ قېتىم) تالاق قىلسا، (خوتۇن) باشقا ئەرگە تەگمىگىچە ئۇنىڭغا دۇرۇس بولمايدۇ، كېيىنكى ئەر ئۇنى تالاق قىلغاندىن كېيىن (ئىددىتىنى توشقۇزۇپ)، بۇرۇنقى ئەر بىلەن قايتا ياراشسا، ئۇلارغا ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ئەگەر ئۇلار اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىگە رىئايە قىلالايدىغانلىقىنى (يەنى قايتا ياراشقاندىن كېيىن ياخشى ئۆتەلەي-دىغانلىقىنى) تەسەۋۋۇر قىلسا، بۇ اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىدۇركى، اللە ئۇنى بىلىدىغان (يەنى ئىشنىڭ ئاقىۋىتىگە پەسى يېتىدىغان) قەۋم ئۈچۈن بايان قىلىدۇ (230). سىلەر ئاياللارنى تالاق قىلغان بولساڭلار، ئۇلارنىڭ ئىددىتى توشاي دەپ قالغان بولسا، ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە يارىشىپ، (ئۇلارنى نىكاھىڭلاردا) تۇتۇڭلار، ياكى ئۇلارنى ياخشىلىق بىلەن قويۇۋېتىڭلار، زۇلۇم قىلىش

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَتَكَبَّرَ
فِيهَا خَيْرَةٌ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ
يَتَرَاجَعَا إِنْ كُنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَلَوْلَا
حُدُودُ اللَّهِ لَفَسَدَتِ السُّلُوكُ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ۝ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ
الْمُتَّاتِ فَطَلِّقْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَسْكِنُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ
أَوْ سَتَرٌ لَهُنَّ يَمْعُرُونَ وَلَا تَجْلِسُنَّ فِي بِلَادِ
الْمُسْلِمِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ
وَلَا تَتَّبِعُوا هَذِهِ الْيَتِيمَ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْيُسْرِ
عَلَيْكُمْ وَمَا أَكْزَلُ عَلَيْهِمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ
يَعْلَمُ بِهِ ۝ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَ
عَلَيْهِمْ ۝ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ الْمُسَاءَ فَطَلِّقْنَ أَجَلَهُنَّ
فَلَا تَعْضُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحَنَّ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاعَوْا
بَيْنَهُمْ يَالْمَعْرُوفِ ذَلِكَ يُؤْخَذُ بِهِ مَنْ كَانَ
مِنْكُمْ يَوْمُنَ يَاللَّهُ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَمْ آدِلُ
أَكْثَرُ وَأَظْهَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝

مەقسىتىدە زىيان يەتكۈزۈپ ئۇلارنى تۇتۇۋالماڭلار. كىمكى شۇنداق قىلىدىكەن (يەنى كىمكى چىرايلىقچە ئۆي تۇتۇش نىيىتى بىلەن ئەمەس، بەلكى ئىددىتىنى ئۇزارتىپ زۇلۇم قىلىش نىيە-تىدە خوتۇنى بىلەن يارىشىدىكەن)، ئۆزىگە ئۆزى زۇلۇم قىلغان بولىدۇ. اللە نىڭ ئايەتلىرىنى كۈلكە قىلىۋالماڭلار (يەنى اللە نىڭ ئەھكاملىرىنى خىلاپلىق قىلىش يولى بىلەن مەسخىرە قىلماڭلار)، اللە نىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمىتىنى ۋە سىلەرگە ۋەز-نەسىھەت قىلىش ئۈچۈن نازىل قىلغان كىتابىنى، ھېكمىتىنى (يەنى كىتابىدىكى ئەھكاملارنى) ياد ئېتىڭلار، اللەغا تەقۋادارلىق قىلىڭلار. بىلىڭلاركى، اللە ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر (231). ئەگەر سىلەر ئاياللارنى تالاق قىلغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىددىتى توشقان ۋە قائىدە بويىچە (تەگمەكچى بولغان) ئېرى بىلەن پۈتۈشكەن بولسا، ئۇلارنى نىكاھلىنىشتىن توسماڭلار. بۇنىڭ بىلەن، ئىچىڭلاردىن اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەنلەرگە نەسىھەت قىلىنىدۇ، بۇ (يەنى ۋەز-نەسىھەت ئېلىش، اللە نىڭ ئەمرلىرىنى تۇتۇش)، سىلەر ئۈچۈن ئەڭ پايدىلىقتۇر ۋە ئەڭ پاكىتۇر، (شەرىئەت ئەھكاملىرىدىن سىلەرگە نېمىلەر ئەڭ پايدىلىق ئىكەنلىكىنى) اللە بىلىدۇ، سىلەر بىلمەيسىلەر (232).

ئائىلار (باللارنى ئېمىتىش مۇددىتىدە) تولۇق ئېمىتمەكچى بولسا، تولۇق ئىككى يىل ئېمىتىشى لازىم. ئائىلار ئائىلارنى قائىدە بويىچە بېمەك - ئىچمەك ۋە كىيىم - كېچەك بىلەن تەمىنلەپ تۇرۇشى كېرەك. كىشى پەقەت قولىدىن كېلىدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلىنىدۇ. ئانىنى بالىسى سەۋەبلىك زىيان تارتقۇزماسلىق، ئاتىنىمۇ بالىسى سەۋەبلىك زىيان تارتقۇزماسلىق لازىم. (ئەگەر ئانا ئۆلۈپ كەتسە) ئۇنىڭ ۋارىسى ئاتىغا ئوخشاش مەسئۇلىيەتنى (يەنى ئانا بولغۇچىغا نەپقە بېرىش ۋە ئۇنىڭ ھەقىلىرىگە رىئايە قىلىش قاتارلىقلارنى) ئۆز ئۈستىگە ئېلىشى كېرەك. ئەگەر ئانا - ئانا كېڭىشىپ (بالىنى ئىككى يىل توشماستىنلا) ئايرىۋەتسەكچى بولسا، ئۇلارغا ھېچبىر گۇناھ بولمايدۇ. ئەگەر بالىلىرىڭلارنى ئىنىڭلارغا ئېمىتمەكچى بولغانلار، قائىدە بويىچە ئۇلارنىڭ ھەققىنى بەرسەڭلارلا سىلەرگە ھېچ گۇناھ

بولمايدۇ. اللە دىن (يەنى اللە نىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن) قورقۇڭلار، بىلىڭلاركى، اللە سىلەرنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر⁽²³³⁾. ئىچىڭلاردا ئۆزى ۋاپات بولۇپ ئاياللىرى قېلىپ قالغان كىشىلەر بولسا، ئاياللىرى تۆت ئاي ئون كۈن ئىددەت تۇتۇشى لازىم، ئىددىتى توشقاندىن كېيىن ئۆزلىرى توغرىلۇق قائىدە بويىچە ئىش قىلسا، سىلەرگە (يەنى شۇ ئاياللارغا ئىگىدارچىلىق قىلغۇچىلارغا) ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. اللە سىلەرنىڭ قىلغان ئەمەللىرىدىن خەۋەرداردۇر⁽²³⁴⁾. ئىددىتى توشىمىغان ئاياللارغا ئۇلارنى ئالدىغانلىقىڭلارنى بۇرتىپ ئۆتەڭلار ياكى بۇنى دىلىڭلاردا يوشۇرۇن تۇتايڭلار سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ئۇلارغا ئېغىز ئاچىدىغانلىقىڭلار اللە غا مەلۇمدۇر، لېكىن ئۇلار بىلەن يوشۇرۇن ۋەدىلىشىپ قويماڭلار، پەقەت (ئاشكارا ئېيتىلسا كىشى خىجىل بولمايدىغان) مۇۋاپىق سۆزنى قىلساڭلار بولىدۇ، ئىددىتى توشىمىغەن ئۇلارنى نىكاھىڭلارغا ئېلىشقا بەل باغلىماڭلار، بىلىڭلاركى، اللە دىلىڭلار- دىكىنى بىلىپ تۇرىدۇ، ئۇنىڭدىن (يەنى اللە نىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلىپ جازالىنىشتىن) ھەزەر قىلىڭلار، بىلىڭلاركى، اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر. (اللە دىن قورقۇپ گۇناھتىن چەكلەنگەنلەرگە) ھەلىدۇر (يەنى ئاسىيلىق قىلغانلارنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ)⁽²³⁵⁾.

ئۆزلىرى مىڭلارچە تۇرۇقلۇق، ئۆلۈمدىن قور-
قۇپ، يۇرتلىرىدىن قېچىپ چىققان كىشىلەر-
دىن خەۋىرىڭ يوقمۇ؟* (ئۇلار ئۆلدى). ئاندىن كېيىن
الله ئۇلارنى تىرىلدۈردى، الله ئىنانلارغا
ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىكتۇر ۋە لېكىن
ئىنانلارنىڭ كۆپچىلىكى (الله نىڭ نېستىگە)
شۈكۈر قىلمايدۇ (248). الله نىڭ يولىدا جىھاد
قىلغۇچىلار، بىلىڭلاركى، الله ھەقىقەتەن
(سۆزۈڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (نېمە-
تىڭلارنى، ئەھۋالڭلارنى) بىلىپ تۇرغۇ-
چىدۇر (249). كىمكى الله غا قەرزى ھەسەنە
بېرىدىكەن (يەنى الله نىڭ يولىدا پۇل-مېلىنى
خۇشاللىق بىلەن سەرپ قىلىدىكەن)، الله ئۇنىڭغا
نەچچە ھەسە (يەنى ئون ھەسەدىن يەتتە يۈز
ھەسەگىچە) كۆپ قايتۇرىدۇ. الله (سېنىڭ ئۈچۈن،
بەزى كىشىلەرنىڭ رىزقىنى) تار قىلىدۇ، (بەزى
كىشىلەرنىڭ رىزقىنى) كەڭ قىلىدۇ، (قىيامەت كۈنى)

الله نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر (248). ساقا مۇسا (ۋاپاتى) دىن كېيىن ئىسرائىل ئەۋلادىدىن
بولغان بىر جامائەنىڭ خەۋىرى يەتمىدىمۇ؟ ئۇلار ئۆز ۋاقتىدا ئۆزلىرىنىڭ پەيغەمبىرىگە:
«بىزگە پادىشاھ تىكلەپ بەرگىن، (ئۇنىڭ بىلەن دۈشمەنلەرگە قارشى) الله نىڭ
يولىدا جىھاد قىلايلى» دېيىشتى. پەيغەمبەر: «سىلەرگە جىھاد پەرز قىلىنسا
جىھاد قىلماي قالارسىلەرمۇ؟» دېدى. ئۇلار: «يۇرتلىرىمىزدىن ھەيدەپ
چىقىرىلغان ۋە ئوغۇللىرىمىزدىن جۇدا قىلىنغان تۇرساق قانداقمۇ الله نىڭ يولىدا
جىھاد قىلمايلى؟» دېدى. ئۇلارغا جىھاد پەرز قىلىنغان چاغدا، ئازغىنىسىدىن
باشقا ھەممىسى جىھادتىن باش تارتتى. الله زالىملارنى ئوبدان بىلگۈچىدۇر (249).
پەيغەمبىرى ئۇلارغا: «الله ھەقىقەتەن سىلەرگە تالۋنى پادىشاھ قىلىپ ئەۋەتتى» دېدى.
ئۇلار (پەيغەمبەرگە ئېتىراز بىلدۈرۈپ): «ئۇ قانداقمۇ بىزگە پادىشاھ بولىدۇ. (ئارىسىدا پادىشاھ
ئەۋلاتلىرى بولغانلىقتىن) پادىشاھلىققا بىز ئۇنىڭدىن ھەقلىقىمىز، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ مال-مۈلكى
كۆپ بولمىغان تۇرسا» دېدى، پەيغەمبەر: «الله ھەقىقەتەن سىلەرگە (پادىشاھ قىلىشقا) ئۇنى ئىختە-
يار قىلدى، ئۇنىڭ ئىلمىنى زىيادە ۋە بەدىنىنى قايىل قىلدى، الله سەلتەنتىنى خالىغان ئادەمگە بېرىدۇ.
الله (نىڭ پەزىلى) كەڭدۇر، (ئۇنىڭغا كىمنىڭ لايىق بولىدىغانلىقىنى) ئوبدان بىلىدۇ» دېدى (247).

* بۇ ئايەتتە مەنى ئىسرائىلدىن بىر قەۋمنىڭ قىسمى بايان قىلىندۇ: پەيغەمبىرى ئۇلارنى دۈشمەنگە
قارشى جىھاد قىلىشقا بۇيرۇغان. ئۇلار ئۆلۈمدىن قورقۇپ يۇرتلىرىدىن قېچىپ چىققان، الله نىڭ
قازاسى بىلەن ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىرلا ۋاقىتتا ئۆلگەن، ئاندىن پەيغەمبىرىنىڭ دۇئاسى بىلەن تىرىلگەن.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَفَ الْأَوْتَارَ
فَقَالَ لَهُمْ اللَّهُ مُوتُوا فَكَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَلَمْ يَكُنْ عَلَيْهِمْ عَلِيمٌ عَلَى
النَّاسِ وَلَئِنْ أَتَاكَ نَصْرُكَ فَكَانَ بِرَأْيِ سَيِّدِي
الْمَلِكِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَيِّدُهُمْ عَلَيْهِمْ ذَا الْقُرْآنِ هَؤُلَاءِ
فَرِحُوا بِحُكْمِهِمْ وَلَهُ أَصْحَابُ الْكُرْسِيِّ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ
وَيُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَزَالُ الْيَاكِلِينَ بَنِي إِسْرَءِيلَ يَنْهَوْنَ
مُوسَى أَنْ يَأْتِيَهُم بِالْحَقِّ وَقَدْ كَفَرُوا كَانُوا كَالْحِيتِ إِذَا
سَأِلُوا قَالُوا الْعَيْنُ لَمْ يُنَزَّلْ عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا تِلْكَ آيَاتُ
الَّذِينَ قَالُوا هُنَّ عَيْنُ حُمْرٍ مُتَعَدٍّ كَذَّبَ عَنْكُمُ الرُّسُلَ أَنْ
تَقُولُوا مَا نَالَكُمُ الْكِتَابَ قَالُوا قُلْ الْغَيْبُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
وَعَلَيْكُمْ يَوْمَ الْبَاسِ قُلْ الْغَيْبُ لِلَّهِ يَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ
قَدْ بَعَثَ اللَّهُ نُوحًا لَوْ كُنْتَ مِمَّنْ كَفَرُوا قُلْ الْغَيْبُ لِلَّهِ
عَلَيْكُمْ يَوْمَ الْبَاسِ قُلْ الْغَيْبُ لِلَّهِ يَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ
قُلْ الْغَيْبُ لِلَّهِ يَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ قُلْ الْغَيْبُ لِلَّهِ
يَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ قُلْ الْغَيْبُ لِلَّهِ يَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ

اللَّهُ وَلِيَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ مِنَ الظَّالِمِينَ إِلَى التَّوْبَةِ
 وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ الظَّالِمُونَ لِمَنْ آمَنُوا مِنَ التَّوْبَةِ
 إِلَى الظَّالِمِينَ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝
 أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ جَاءُوا إِبراهيمَ في زيارته أَنِ اسْأَلَهُ
 الْمَلِكُ إِذْ قَالَ إِبراهيمُ رَبِّ الَّذِي يُبْعَثُ إِنَّمَا أَنَا
 نَبِيٌّ وَإِذْ قَالَ إِبراهيمُ إِنَّ اللَّهَ يَبْهَتِكُمْ إِنَّ ابْنِي بَالِغٌ مِنَ
 الشَّيْخِ قَالَتِ بَنَاتُ الْأَعْرَابِ قَتَلْتَنَّهُنَّ الْغَيْبُ وَاللَّهُ
 لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ۝ أَوَلَمْ يَكُنْ لَكُمْ قُرْبَىٰ ۝
 بَنُو أَخِي ۝ عَلَّيْكُمْ دَرَكٌ مِمَّا خَالَتْ أَبْصَارُ اللَّهِ بَعْدَ
 مَوْتِهَا قَاتَلَنَهَا أُمَّةٌ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ وَكُنَّ أَهْلَ
 قَالٍ لَيْدَتِ يَوْمَئِذٍ بَعْضُ يَوْمٍ يَوْمَئِذٍ قَالَتِ بَنَاتُ
 الْعَالِ قَاتِلْنِ الرَّاحِلَةَ وَفَرَّيْكَ كَرِهَتْ لَكُمْ آبَاكُمْ
 إِلَى جَهَنَّمَ وَلَقَدْ جَعَلْنَا لَكُمْ فِي هَٰذَا آيَاتٍ لِّأَنْتُمْ
 عَاكِفُونَ ۝ كَيْفَ تَقُولُونَ لِمَنْ قَتَلْتُمُوهُمْ أَنَّ هَٰذَا
 لَكُمْ بَنُونَ ۝ قَالُوا لِمَنْ قَتَلْتُمُوهُمْ أَنَّ هَٰذَا لَكُمْ
 بَنُونَ ۝ قَالُوا لِمَنْ قَتَلْتُمُوهُمْ أَنَّ هَٰذَا لَكُمْ

الله مۆمىنلەرنىڭ ئىگىسىدۇر، ئۇلارنى (كۆفرىڭىزنىڭ)
 زۇلمىتىدىن (ئىماننىڭ) يورۇقلۇقىغا چىقىرىدۇ؛
 كاپىرلارنىڭ ئىگىسى شەيتاندۇر، ئۇلارنى (ئىمان-
 نىڭ) يورۇقلۇقىدىن (كۆمرەلىڭىزنىڭ) قاراڭغۇلۇقىغا
 چىقىرىدۇ. ئەنە شۇلار ئەھلى دوزاختۇر، ئۇلار
 دوزاختا مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر. ^[287] پەرۋەردى-
 گارى توغرىسىدا ئىبراھىم بىلەن مۇنازىرىلەش-
 كەن، الله نىڭ ئاتا قىلغان پادىشاھلىقى ئۇنى
 ئىبراھىم بىلەن مۇنازىرىلىشىشكە ئېلىپ كەلگەن
 ئادەم (يەنى نەمرۇد)نى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئەينى
 زاماندا ئىبراھىم (الله نىڭ بارلىقىغا دەلىل كۆرسە-
 تىپ)؛ «مېنىڭ پەرۋەردىگارىم (ئۆلۈكنى) تىرىل-
 دۈرلەيدۇ، (تىرىكنى) ئۆلتۈرلەيدۇ» دېدى. ئۇ؛
 «مەنمۇ (ئۆلۈكنى) تىرىلدۈرلەيمەن، (تىرىكنى)
 ئۆلتۈرلەيمەن» دېدى (نەمرۇد ئۆلۈمىگە ھۆكۈم
 قىلىنغان ئىككى ئادەمنى چاقىرتىپ كېلىپ بىرىنى
 ئۆلتۈردى، بىرىنى قويۇپ بەردى). ئىبراھىم

(نەمرۇدنىڭ بۇنداق ھاماقەتلىكىنى كۆرۈپ)؛ «الله ھەقىقەتەن كۈننى شەرقتىن چىقىرايلىدۇ،
 (خۇدالىق دەۋاسى قىلىدىغان بولساڭ) سەن ئۇنى غەربتىن چىقىرىپ باققىن» دېدى. (بۇنداق
 پاكىت ئالدىدا) كاپىر ئېغىز ئاچالماي قالدى. الله زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ ^[288].
 ياكى سەن تام، ئۆگزىلىرى يىقىلىپ ۋەيران بولغان (خاراۋە) شەھەر (يەنى بەيتۇلمۇقەددەس)
 دىن ئۆتكەن كىشىنى (يەنى ئۆزەيرىنى) كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇ (ئەجەپلىنىپ)؛ «الله بۇ شەھەرنىڭ
 ئۆلگەن ئاھالىسىنى قانداق تىرىلدۈرەر؟» دېدى. الله ئۇنى يۈز يىل ئۆلۈك ھالە-
 تىدە تۇرغۇزۇپ ئاندىن (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن) تىرىلدۈردى. الله
 (پەرىشتە ئارقىلىق) ئۇنىڭدىن؛ «(بۇ ھالەتتە) قانچىلىك تۇردۇڭ؟» دەپ سورىدى. ئۇ؛
 «بىر كۈن ياكى بىر كۈنگە يەتمەيدىغان ۋاقىت تۇردۇم» دېدى. الله ئىيتتى؛ «ئۇنداق
 ئەمەس، (تولۇق) 100 يىل تۇردۇڭ! يېمەك ئىچمىڭىگە قارىغىنكى، بۇزۇلمىغان؛
 ئېشىكىڭگە قارىغىنكى (ئۇنىڭ سۆڭەكلىرى چىرىپ كەتكەن). (ساخا
 يۇقىرىقىدەك ئادەتتىن تاشقىرى ئىشلارنى قىلغانلىقىمىز) سېنى
 بىز كىشىلەرگە (قۇدرىتىمىزنىڭ) دەلىلى قىلىش ئۈچۈندۇر. بۇ سۆڭەك-
 لەرگە قارىغىنكى، ئۇنى قانداق قۇراشتۇرمىز، ئاندىن ئۇنىڭغا گۆش
 قوندۇرمىز. (يۇقىرىقى ئىشلار) ئۇنىڭغا ئېنىق بولغان چاغدا (يەنى ئۇ روشەن مۆجىزىلەرنى
 كۆرگەن چاغدا)، ئۇ؛ «مەن الله نىڭ ھەممە نەرسىگە قادىر ئىكەنلىكىنى بىلدىم» دېدى ^[289].

تۆز ۋاقتدا ئىبراھىم: «پەرۋەردىگارم، ئۆلۈك لەرنى قانداق تىرىلدۈرىدىغانلىقىنى ماڭا كۆرسەت-كىن» دېدى. اللە «(ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرەلەيدىغانلىقىغا) ئىشەنمىدىڭمۇ؟» دېدى. ئىبراھىم: «ئىشەندىم» لېكىن كۆڭلۈم (تېخىمۇ) قارار تاپسۇن ئۈچۈن (كۆرۈشنى تىلەيسەن)» دېدى. اللە ئېيتتى: «قۇشتىن تۆتنى ئالغىن، ئۇلارنى ئۆزەڭگە توپلىغىن (يەنى ئۇلارنى پارچىلاپ كۆشلىرى بىلەن پەيلىرىنى ئارىلاشتۇرغىن)، ئاندىن ھەربىر تاغقا ئۇلاردىن بىر بۆلۈكنى قويغىن، ئاندىن ئۇلارنى چاقىرىغىن، سېنىڭ ئالدىڭغا ئۇلار چاپان كېلىدۇ». بىلگىنىكى، اللە غالبىتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر.⁽²⁶⁰⁾ اللە نىڭ يولىدا پۇل-مېلىنى سەرپ قىلغانلارنىڭ (سەرپ قىلغان نەرسىسى يەرگە تېرىلىپ) يەتتە باشاق چىقارغان، ھەر باشقىدا 100 دان تۇتقان بىر دانغا ئوخشايدۇ*.

لەپ ساۋاب بېرىدۇ. اللە نىڭ مەرھەمىتى (چەكلىك ئەمەس) كەڭدۇر (اللە مال سەرپ قىلغۇچىنىڭ نىيىتىنى بىلگۈچىدۇر).⁽²⁶¹⁾ پۇل-مېلىنى اللە يولىدا سەرپ قىلىدىغان، ئارقىسىدىن ئۇنىڭغا مىننەت قىلمايدىغان ۋە (خەير-ساخاۋىتىگە ئېرىشكەنلەرنى) رەنجىتىمەيدىغان كىشىلەر پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ساۋاب تاپىدۇ، ئۇلارغا (قىيامەت كۈنى) قورقۇنچ ۋە غەم-قايغۇ بولمايدۇ.⁽²⁶²⁾ ياخشى سۆز ۋە كەچۈرۈش كېيىن ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان سەدىقىدىن ئەۋزەلدۇر. اللە (بەندىلەرنىڭ سەدىقىسىدىن) بەھاجەتتۇر، ھەلىمدۇر (يەنى ئەمرىگە خىلاپلىق قىلغانلارنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ).⁽²⁶³⁾ ئى مۇمىن-لەر! پۇل-مېلىنى كىشىلەرگە كۆرسىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلىدىغان، اللە غا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرمەيدىغان كىشى (نىڭ قىلغان ئەمەلىنى بىكار قىلىۋەتكەنىگە) ئوخشاش، بەرگەن سەدىقەلارنى مىننەت قىلىش ۋە ئەزىيەت يەتكۈزۈش بىلەن بىكار قىلىۋەتمەڭلار. بۇنداق (پۇل-مېلىنى باشقىلارغا كۆرسىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلىدىغان) ئادەم خۇددى ئۈستىگە توپا-چاڭ قونۇپ قالغان، قاتتىق يامغۇردىن كېيىن (يۇيۇلۇپ) بۇرۇنقىدەك بولۇپ قالغان سىلىق تاشقا ئوخشايدۇ. ئۇلار قىلغان ئەمەللىرى ئۈچۈن (ئاخىرەتتە) ھېچ-قانداق ساۋابقا ئىگە بولالمايدۇ. اللە كاپىر قەۋمىنى ھىدايەت قىلمايدۇ.⁽²⁶⁴⁾

* بۇ، خۇدا ئۈچۈن سەرپ قىلغان پۇل-مالنىڭ ساۋابىنىڭ ھەسەلەپ كۆپ بولىدىغانلىقىغا مەل.

وَأَقَالَ إِبرَاهِيمَ رَبِّىَ آيَاتِي كَيْفَ نُبَيِّى الْمَوْتَى قَالَ أَوَلَمْ
تَكُنْ قَالَ بلى وَلَكِنْ يَطْمَئِنُّ قَلْبِي قَالَ فَمَتَى آتِيَهُ
مِنَ الْكَافِرِينَ قَدْ رَفَعْتُ إِلَيْكَ تَرْتِيبَ كُلِّ شَيْءٍ تَتَذَكَّرُ
جَزْءًا ثُمَّ أَدْعُهُمْ يَأْتِيَنَّكَ سَمْعًا وَلَوْ عَلِمَ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
حَكِيمٌ فَهَمَّ بِالْإِيمَانِ يَنْفَعُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَتَتْ سَمْعًا سَائِلٌ فِي كُلِّ سَبِيلٍ وَمَا تَلَاحُظُوا
وَاللَّهُ يَصْنَعُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۝ أَلَمْ يَكُنْ
يُنْفَعُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَرْتِيبًا لِّمَنْ نَّافَعُوا
مِمَّا وَلَا أَدْرَى لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا ضَرَرٌ عَلَيْهِمْ
وَلَا هُمْ يُخْزَوْنَ ۝ قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفُورٌ ۝ خَيْرٌ مِّنْ صَدَقَاتِهِ
يَنْتَبِهَاتُ ۝ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا
تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُلُوا مِمَّا كَسَبَتْ
يُفْقُوقُ مَالَهُ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْبَلُوا مَالَكُمْ
بَيْنَ يَدَيْكُمْ مِّنْ صَدَقَاتِكُمْ لِكُلِّ فَتْنَةٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْبَلُوا
مِنَ الْكَافِرِينَ ۝ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝

وَمَثَلُ الْإِنَّمَانِ يُتَوَقَّعُ أَمْوَالُهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَ
 تَنْجِيَّتَيْنِ مِنَ الْفِتَنِ كَمَا كَانَ رَجُلٌ مِنْ أَصَابِيهَا وَأَبْن
 قَاتِلًا الْكَلْبَاضَيْنِ فَإِنْ كُنْ يَهْبِطُهَا وَأَبْن قَاتِلًا وَاللَّهُ
 يَمُوتُ لَوْنِ بَيْتِهِ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ لَمْ يَكُنْ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ
 جَنَّاتِ وَأَعْنَابٍ يَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ
 الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَةٌ ضَافَةٌ فَأَصَابَهَا
 لُعُطٌ فَيَوَّارٌ فَأَخْرَجَتْ كَذَلِكَ بُيُوتَ اللَّهِ لَكُمْ
 الْأَيَّاتِ لَكُمْ تَتَكَلَّمُونَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا الْقُرُونِ
 طَيِّبَاتٍ مَا كُنْتُمْ وَمِنْهَا أَخْرِجَتِ الْكُفْرَ الْأَرْضِ وَلَا
 تَبْقَى الْقِيَمَةُ مِنْهُ تَتَقَوَّنَ وَلَسْتُمْ بِأَخْيَارٍ إِلَّا
 أَنْ تُحْسِنُوا زُفْرًا وَأَعْلَوْا إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ⑥
 الَّذِينَ يَبْنُونَ بَيْنَ الْفَقْرِ وَالْفَقْرِ وَالْمَرْءُ بِالْفَقْرِ وَاللَّهُ
 يَبْنِي لَهُ مَقَرًا مِمَّنْ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ⑦
 يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ
 أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَكْفُرُ إِلَّا الْقَلِيلُ ⑧

ماللىرىنى اللە نىڭ رازىلىقىنى تىلەش ۋە نەپسە-
 لىرىنى (سەدىقە-ئېھسانغا) ئادەتلىنىدۇرۇش يۈزى-
 سىدىن سەرپ قىلىدىغانلار ئېگىزلىككە جايلاشقان،
 قاتتىق يامغۇردىن بەھرىمەن بولسا مېۋىسى ئىككى
 ھەسسە كۆپ بولىدىغان، قاتتىق يامغۇردىن بەھرىمەن
 بولمىسا شەينەم بىلەنمۇ قاندىغان (يەنى قايسى
 ھالدا بولسۇن مېۋە بېرىدىغان) بىر باغقا ئوخشايدۇ
 (دېمەك، بۇنداق خەير-ساخاۋەتلىك ئادەم مېلى
 كۆپ بولسا كۆپكە پارشا، ئاز بولسا ئازغا پارشا
 بېرىدۇ). اللە قىلغان ئەمەللىكلەرنى كۆرۈپ تۇرغۇ-
 چىدۇر [265]. ئاراڭلاردا كىمۇ ياقىتۇرسۇنكى، ئۇنىڭ
 خورمىلىق، ئۈزۈملۈك، ئاستىدىن ئېرىقلار ئېقىپ
 تۇرىدىغان، مېۋىلەرنىڭ ھەممە خىللىرى بولغان
 بىر بېغى بولسۇن، ئۇنىڭ ئۆزى قېرىپ قالغان،
 بالىلىرى ئۇششاق بولۇپ، (بۇ باغ) ئوت ئېلىپ

كەلگەن بىر قارا بوراندا كۆيۈپ كەتسۇن. سىلەرنىڭ ئويلىنىشىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە ئايەت-
 لىرىنى شۇنداق (گۈزەل مىسال بىلەن) بايان قىلىدۇ (يەنى پۇل-مېلىنى رىيا ئۈچۈن سەرپ
 قىلغان ياكى باشقىلارغا رەنجىتىش، مىننەت قىلىش بىلەن سەرپ قىلغان ئادەم ساۋابىنى ئەڭ
 موھتاج تۇرۇقلۇق يوقىتىپ قويغان بولىدۇ) [266]. ئى مۆمىنلەر! سىلەر ئېرىشكەن نەرسىلەرنىڭ
 ۋە بىز سىلەرگە زېمىندىن چىقىرىپ بەرگەن نەرسىلەر (يەنى ئاشلىقلار، مېۋىلەر) نىڭ ياخشى-
 لىرىدىن سەدىقە قىلىڭلار؛ ئۆزەڭلارمۇ پەقەت كۆزۈڭلارنى يۇمۇپ تۇرۇپ ئالىدىغان ناچارلىرىنى
 ئىلغاپ سەدىقە قىلىڭلار. بىلىڭلاركى، اللە (بۇنداق سەدىقەڭلاردىن) بەھاجەتتۇر، ھەمدىگە
 لايىقتۇر [267]. شەيتان سىلەرنى پېقىرلىقتىن قورقتىدۇ، يامان ئىشلارغا (يەنى بېخىللىققا، زاكات
 بەرمەسلىككە) بۇيرۇيدۇ؛ اللە سىلەرگە ئۆز مەغپىرىتىنى ۋە پەزىلىنى ۋەدە قىلىدۇ. اللە نىڭ مەر-
 ھەمىتى كەڭدۇر، ئۇ ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر [268]. ھېكمەتنى (يەنى ياخشى ئەمەلگە يېتەكلەي-
 دىغان پايدىلىق ئىلىمنى) خالىغان بەندىسىگە ئاتا قىلىدۇ؛ ھېكمەت ئاتا قىلىنغان ئادەمگە كۆپ
 ياخشىلىق ئاتا قىلىنغان بولىدۇ. پەقەت ئەقىللىق ئادەملەرلا بۇنىڭدىن پەندە-نەسىھەت ئالىدۇ [269].

نېمىنى خەير-ئېھسان قىلماڭلار ياكى (اللە نىڭ يولىدا) نېمىنى ۋەدە قىلماڭلار، اللە ئۇنى ھەقىقەتەن بىلىپ تۇرىدۇ. زالىملار (يەنى زاكاتنى مەنى قىلغۇچىلار ياكى پۇل-مېلىنى گۇناھ ئىشلارغا سەرپ قىلغۇچىلار) غا ھېچ-قانداق مەدەتكار چىقمايدۇ (270). سەدىقنى ئاشكارا بەرسەڭلار، بۇ ياخشىدۇر؛ ئەگەر ئۇنى مەخپىي بەرسەڭلار ۋە يوقسۇللارغا بەرسەڭلار، تېخىمۇ ياخشىدۇر. بۇ، سىلەرنىڭ بەزى گۇناھلىرىڭلارغا كەڭقارەت بولىدۇ. اللە سىلەر-نىڭ قىلغان ئەمەلىيىتىڭلاردىن خەۋەرداردۇر (271). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنى ھىدايەت قىلىش سېنىڭ مەسئۇلىيىتىڭ ئەمەس (ساخا تاپشۇ-رۇلغان ۋەزىپە پەقەت كىشىلەرگە اللە نىڭ

ۋەسىنى يەتكۈزۈشتۇر). لېكىن اللە خالىغان بەندىسىنى ھىدايەت قىلىدۇ، مېلىڭلاردىن نېمىنى خەير-ئېھسان قىلماڭلار، ئۇ ئۆزەڭلارنىڭ پايدىسى ئۈچۈندۇر، سىلەر پەقەت اللە نىڭ رازىلىقى ئۈچۈنلا خەير-ئېھسان قىلىسە (يەنى خەير-ئېھسانىڭلار ئۈچۈن اللە نىڭ رازىلىقىدىن باشقىنى كۆزدە تۇتماڭلار). مېلىڭلاردىن نېمىنى خەير-ئېھسان قىلماڭلار، سىلەرگە ئۇنىڭ ساۋابى تولۇق بېرىلىدۇ، سىلەرگە زۇلۇم قىلنمايدۇ (يەنى قىلغان ياخشى ئەمەلىيىتىڭلارنىڭ ساۋابى كېمەتلىمەيدۇ) (272). ئۆزىنى اللە يولغا ئاتىغان، (تىرىكچىلىك قىلىش ئۈچۈن) يىراق جايلارغا بارالمايدىغان يوقسۇللارغا خەير-ئېھسان قىلىشى كېرەك. ئەھۋالى ئۇقىمىغانلار، ئۇلارنىڭ نەرسە تىلىگەنلىكلىرىگە قاراپ، ئۇلارنى باي دەپ گۇمان قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ چىرا-يىدىن تونۇيسەن، ئۇلار كىشىلەرگە چاپلىشىۋېلىپ تىلەمچىلىك قىلمايدۇ. مېلىڭلاردىن نېمىنى خەير-ئېھسان قىلماڭلار، اللە ھەقىقەتەن ئۇنى بىلىگۈچىدۇر (273). ماللىرىنى كېچە-كۈندۈز (يەنى ھەممە ۋاقىت)، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا يوسۇندا خەير-ئېھسان قىلىدىغانلار پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا ساۋاب تاپىدۇ، ئۇلارغا (ئاخىرەتتە) قورقۇنچ ۋە غەم-قاينغۇ بولمايدۇ (274).

وَمَا أَفْقَرُ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذْرٍ مِنْهُ مِنْ شَاءِ
فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَوَامِ الْوَعْدِ وَأَنَّ اللَّهَ
يُفْقَهُ أَتْقَانُ وَاللَّهُ يَبْصُرُ مَا لَا تَبْصُرُونَ
وَمَا تَنْفَعُ الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيَكْفُرْ عَنْكُمْ
وَمِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ لَيْسَ
عَلَيْكَ هُدُودُهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يُهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا
تَنْفَعُ الْإِيمَانَ خَيْرٌ فَلَا تَحْزَنُوا وَمَا تَنْفَعُكُمْ إِلَّا
إِيمَانُكُمْ وَجِهَ اللَّهُ وَمَا تَنْفَعُكُمْ إِلَّا خَيْرٌ يُؤْتِيكُمْ
وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ وَالْفُقَرَاءَ الَّذِينَ أَحْبَبُوا فِي
سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْأَلُونَكَ عَنَّا فِي الْأَرْضِ نَحْنُ
الْجَاهِلُ أَكْثَرُ مِنَ الْغَنِيِّ مِنَ الشَّيْءِ نَعْرِفُهُمْ بِبَيْنِهِمْ
لَا يَسْأَلُونَكَ عَنَّا فِي الْحَقِّ وَمَا تَنْفَعُكُمْ إِلَّا خَيْرٌ
فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ الَّذِينَ يَنْفَقُونَ أَمْوَالَهُمْ
يَاكِينُ وَاللَّهُ يَسِّرُهَا وَيُعَلِّمُهَا فَهُمْ أَجْرُهُمْ
عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا تَحْزَنُوا عَلَيْهِمْ وَلَا تَهْتَفُوا لَهُمْ ۖ

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا أَلْفُ يَوْمٍ مِّنَ الزَّكَاةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
يَتَخَفَتُهُ الْمَلَائِكَةُ وَمِنَ الْمَآثِمِ ذَلِكَ يَأْكُلُهُمُ الْوَيْلُ الْمُبِينُ
وَمِنَ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَن جَاءَكَ
مَوْعِدًا مِّنْ قَرِيْبٍ فَآتَىٰ قُلَّةً مِّنَ السَّاعَةِ وَآمَنَ إِلَى اللَّهِ
مِنْ عَذَابِ قَوْمٍ فَذَلِكَ أَصْحَابُ الْبَيْتِ لَكُمْ فِيهِمْ حِلٌّ وَبَرَاءَةٌ
مِّنَ اللَّهِ وَالرِّبَا يُؤْتِي الْقَدَافَةَ بِهَرَجٍ وَاللَّهُ يَجْحَبُ كُلَّ
شَيْءٍ أَتَمًّا إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآتَوْا
الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا
خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٨٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا
اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن لَّكُمْ فِيهِمْ مَّوَدِنٌ مَّكَرَ
لَكُمْ تَعْمَلُوا فَاذْنُوبُوا حَرْبًا مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ شِئْتُمْ
فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَكْفُرُوهَا وَلَا تَنْكُرُوهَا إِنَّ
كَانَ دُوعَسَ قَنْطَرَةً إِلَىٰ مَبِيتٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ
لَّكُمْ إِن لَّكُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨١﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ
إِلَى اللَّهِ تَكُونُ كُلُّ أُنْفُسٍ لَّهَا كُفَّةٌ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٢٨٢﴾

جازانه، ئۆسۈم يېگەن ئادەملەر (قىيامەت كۈنى كۆرۈلىدىن) جىن چېپىلىپ قالغان ساراڭ ئادەم- لەردەك قوپىدۇ. بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار اللە ھارام قىلغان ئىشنى ھالال بىلىپ: «سودا- سېتىق جازانىگە ئوخشاش (جازانە نېمىشقا ھارام بولىدۇ؟)» دېدى. اللە سودا- سېتىقنى ھالال قىلدى، جازانىنى (بەدەلسىز بولغانلىقى، شەخسكە ۋە جەمئىيەتكە زىيانلىق بولغانلىقى ئۈچۈن) ھارام قىلدى. كىمكى پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ۋەز- نەسىيەت كەلگەندىن كېيىن (يەنى جازانە مەنىنى قىلىنغاندىن كېيىن ئۇنىڭدىن) يانسا يۇرۇن ئالغىنى ئۆزىنىڭ بولىدۇ، ئۇنىڭ ئىشى اللەغا تاپشۇرۇلىدۇ (يەنى اللە خالىسا ئۇنى كەچۈرىدۇ، خالىسا جازا- لايىدۇ). قايتا جازانە قىلغانلار ئەھلى دوزاخ بولۇپ، دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ (276). اللە جازانىنىڭ (بەرىكىتىنى) ئۇچۇرۇۋ- تندۇ، سەدىقنىڭ (بەرىكىتىنى) زىيادە قىلىدۇ. اللە ھەربىر ناشۇكۇر (يەنى جازانىنى ھالال سانغۇچى)

گۇناھكارنى دوست تۇتمايدۇ (276). ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان، ناماز ئوقۇغان ۋە زاكات بەرگەن كىشىلەر پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا (چوڭ) ساۋابقا ئېرىشىدۇ، ئۇلاردا (ناخە- رەتتە) قورقۇنچ ۋە غەم- قاينۇ بولمايدۇ (277). ئى ئىمان ئېيتقان كىشىلەر! (ھەقىقىي) مۇمىن بولساڭلار، اللە (نىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك) قىلىشتىن ساقلىنىڭلار، (كىشىلەرنىڭ زىمىسىدە) قېلىپ قالغان جازانىنى (يەنى ئۆسۈمنى) ئالماڭلار (278). ئەگەر ئۇنداق قىلساڭلار، بىلىڭلاركى، اللە ۋە ئۇنىڭ رەسۇلى سىلەرگە ئۇرۇش ئېلان قىلىدۇ. ئەگەر (جازانە قىلىشتىن) تەۋبە قىلساڭ- لار، (قەرز بەرگەن) سەرمايەڭلار ئۆزەڭلارغا قايتىدۇ، باشقىلارنى زىيان تارتقۇزمايسىلەر، ئۆزەڭ- لارمۇ زىيان تارتمايسىلەر (279). ئەگەر قەرزدارنىڭ قولى قىسقا بولسا، ئۇنىڭ ھالى ياخشىلانغۇچە كۈتۈڭلار، ئەگەر (خەيرلىك ئىش ئىكەنلىكىنى بىلىۋالساڭلار، قىيىنچىلىقتا قالغان قەرزداردىن ئالدىنقى قەرزنى ئۇنىڭغا) سەدىقە قىلىپ بېرىۋەتكىنىڭلار سىلەر ئۈچۈن تېخىمۇ ياخشىدۇر (280). سىلەر شۇنداق بىر كۈندىن (يەنى قىيامەت كۈنىدىن) قورقۇڭلاركى، ئۇ كۈندە سىلەر اللە نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر، ئاندىن ھەر كىشى قىلغان (ياخشى- يامان) ئەمەلىنىڭ نەتىجىسىنى تولۇق كۆرىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ (يەنى ياخشى ئەمەلى كېمەيتىلىپ، يامان ئەمەلى كۆپەيتىلمەيدۇ) (281).

وَلَنْ نُنْفِذَهُ عَنْ سَعْدِهِ ۚ وَمَنْ يَخْلُقْ أَفْئِدَةً بِإِذْنِ رَبِّهِ ۚ إِنَّ سَعْدَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَكَبِيرٌ
 وَمَنْ يَخْلُقْ أَفْئِدَةً بِإِذْنِ رَبِّهِ ۚ إِنَّ سَعْدَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَكَبِيرٌ
 وَمَنْ يَخْلُقْ أَفْئِدَةً بِإِذْنِ رَبِّهِ ۚ إِنَّ سَعْدَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَكَبِيرٌ
 وَمَنْ يَخْلُقْ أَفْئِدَةً بِإِذْنِ رَبِّهِ ۚ إِنَّ سَعْدَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَكَبِيرٌ
 وَمَنْ يَخْلُقْ أَفْئِدَةً بِإِذْنِ رَبِّهِ ۚ إِنَّ سَعْدَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَكَبِيرٌ
 وَمَنْ يَخْلُقْ أَفْئِدَةً بِإِذْنِ رَبِّهِ ۚ إِنَّ سَعْدَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَكَبِيرٌ
 وَمَنْ يَخْلُقْ أَفْئِدَةً بِإِذْنِ رَبِّهِ ۚ إِنَّ سَعْدَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَكَبِيرٌ
 وَمَنْ يَخْلُقْ أَفْئِدَةً بِإِذْنِ رَبِّهِ ۚ إِنَّ سَعْدَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَكَبِيرٌ
 وَمَنْ يَخْلُقْ أَفْئِدَةً بِإِذْنِ رَبِّهِ ۚ إِنَّ سَعْدَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَكَبِيرٌ
 وَمَنْ يَخْلُقْ أَفْئِدَةً بِإِذْنِ رَبِّهِ ۚ إِنَّ سَعْدَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَكَبِيرٌ

ئەگەر سەلەر سەپەر ئۇستىدە بولۇپ، خەت يازالايسىز، ئادەمنى تاپالماسلار، بۇ چاغدا (قەرز ھۆججىتى يېزىپ بېرىشنىڭ ئورنىغا) گۆرۈ قويدىغان نەرسىنى تاپشۇرساڭلار بولىدۇ؛ ئاراملاردا بىرىڭلار بىرىڭلارغا ئىشىنىپ ئامانەت قويما، ئۇ چاغدا ئامانەتنى ئالغۇچى ئادەم ئامانەتنى تاپشۇرسۇن (يەنى قەرز بەرگۈچى قەرز ئالغۇچىغا ئىشىنىپ ئۇنىڭدىن بىر نەرسىنى گۆرۈ ئالمىسا، قەرزدار قەرزنى دېيىش كەن ۋاقىتدا قاينۇرسۇن)، (قەرزدار ئامانەتكە رىئايە قىلىشتا) پەرۋەردىگارىدىن قورقسۇن. گۆۋاھلىقنى يوشۇرماڭلار، كىمكى ئۇنى يوشۇرىدىكەن، ھەقىقەتەن ئۇنىڭ دىلى گۇناھكار بولىدۇ. اللە قىلمى. شىڭلارنى تامامەن بىلگۈچىدۇر⁽²⁸³⁾. ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى شەيئىلەر (ئىگىدارچىلىق قىلىش جەھەتتە) تىن بولسۇن، تەسەررۇپ قىلىش جەھەتتىن بولمىسۇن (اللەنىڭ ئىلكىدەدۇر. دىلىڭلاردىكى (يامانلىقنى) مەيلى ئاشكارا قىلىڭلار، مەيلى يوشۇرۇڭلار،

ئۇنىڭ ئۈچۈن اللە سەلەردىن ھېساب ئالىدۇ. اللە خالىغان كىشىگە مەغپىرەت قىلىدۇ، خالىغان كىشىگە ئازاب قىلىدۇ. اللە ھەممە نەرسىگە قادىردۇر⁽²⁸⁴⁾. پەيغەمبەر پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئۇنىڭغا نازىل قىلىنغان كىتابقا ئىمان كەلتۈردى، مۆمىنلەرمۇ ئىمان كەلتۈردى، ئۇلارنىڭ ھەممىسى اللەغا ۋە اللەنىڭ پەرىشتىلىرىگە، كىتابلىرىغا ۋە پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان كەلتۈردى. (ئۇلار) «اللەنىڭ پەيغەمبەرلىرىنىڭ ھېچبىرىنى ئايرىۋەتمەيمىز (يەنى ئۇلارنىڭ بەزىسىگە ئىمان ئېيتىپ، بەزىسىگە ئىمان ئېيتماي قالمايمىز)» دەيدۇ. ئۇلار: «بىز (دەۋستىڭى) ئاڭلىدۇق ۋە (ئەمرىڭىگە) ئىنائەت قىلدۇق، پەرۋەردىگارىمىز، مەغپىرىتىڭنى تىلەيمىز، ئاخىر ياندىغان جايمىز سېنىڭ دەرگاھىڭدۇر» دەيدۇ⁽²⁸⁵⁾. اللە ھېچكىمنى تاقىتى يەتمەيدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايدۇ. كىشىنىڭ قىلغان ياخشىلىقى (نىڭ ساۋابى) ئۆزىگىدۇر، يامانلىقى (نىڭ جازاسى) مۇئەزرىگىدۇر. (ئۇلار) «پەرۋەردىگارىمىز! ئەگەر بىز ئۇنتۇساق ياكى خاتالاشساق (يەنى بىز ئۇنتۇش ياكى سەۋەبلىك سەۋەبىدىن ئەمرىڭنى تولۇق ئورۇنلىمايساق)، بىزنى جازاغا تارتىمىن. پەرۋەردىگارىمىز! بىزدىن ئىلگىرىكىلەرگە يۈكلىگەن ئىگە ئوخشاش بىزگە ئېغىر يۈك يۈكلىمىگەن (يەنى بىزنى قىيىن ئىشلارغا تەكلىپ قىلمىگەن)، پەرۋەردىگارىمىز! كۈچىمىز يەتمەيدىغان نەرسىنى بىزگە ئارتىمىن، بىزنى كەچۈرگەن، بىزگە مەغپىرەت قىلغىن، بىزگە رەھم قىلغىن، سەن بىزنىڭ ئىگىمىز سەن، كاپىر قەۋمگە قارشى بىزگە ياردەم بەرگەن» دەيدۇ⁽²⁸⁶⁾.

3- سوره ثال ثمران

مەدەنىيەت نازىل بولغان، 208 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مەھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلنى، لام، مەم^(۱). اللەدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، اللە (ھەمىشە) تىرىكتۇر، مەخ-لۇقاتىنى ئىدارە قىلىپ تۇرغۇچىدۇر^(۲). (ئى مۇھەممەد!) ئۆزىدىن ئىلگىرىكى كىتابلارنى تەستىق قىل-ھۈجى ھەق كىتابىنى (يەنى قۇرئانى) (اللە) ساڭا نازىل قىلدى. ئىلگىرى، كىشىلەرگە يول كۆرسەت-كۈچى قىلىپ تەۋرات بىلەن ئىنجىلنى نازىل قىلغان ئىدى^(۳). ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىغۇچى كىتابىنى (يەنى بارلىق ساماۋى كىتابلارنى) نازىل قىلدى.

شۈبھىسىزكى، اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ. اللە غالىبتۇر، (يامانلارنى) جازالىغۇچىدۇر^(۴). شۈبھىسىزكى، ئاسمان ۋە زەمىندىكى ھېچ نەرسە اللە غامەخىي ئەمەس^(۵). ئۇ سىلەرنى يەپچىداندالاردا (يەنى ئاناڭلارنىڭ قورسىقىدىكى چېشلاردا) ئۆزى خالىغان شەكىلگە كىرگۈزىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^(۶). (ئى مۇھەممەد!) ئۇ (اللە) ساڭا كىتابىنى (يەنى قۇرئانى) نازىل قىلدى. ئۇنىڭدا مەھكەم (يەنى مەنىسى ئوچۇق) ئايەتلەر باركى، ئۇلار كىتابىنىڭ (يەنى پۈتۈن قۇرئاننىڭ) ئاساسدۇر؛ يەنە باشقا مۇتەشابىھ (يەنى مەنىسى مۇتەئەيەن ئەمەس) ئايەتلەر باردۇر. دىللىرىدا ئەگرىلىك بار (يەنى گۇمراھلىققا مايىل) كىشىلەر پىتتە قوزغاش ۋە ئۆز رايى بويىچە مەنە بېرىش ئۈچۈن، مۇتەشابىھ ئايەتلەرگە ئەگىشىدۇ (يەنى مۇتەشابىھ ئايەتلەرنى ئۆز نەپسى خاھىشى بويىچە چۈشەندۈرىدۇ). بۇنداق ئايەتلەرنىڭ (ھەقىقىي) مەنىسىنى پەقەت اللە بىلىدۇ. ئىلىمدا توشقانلار ئېيتىدۇ: «ئۇنىڭغا ئىشەندۇق، ھەممىسى پەرۋەردىگارىمىز تەرىپىدىن نازىل بولغان. (بۇنى) پەقەت ئەقىل ئىگىلىرىلا چۈشىنىدۇ^(۷). پەرۋەردىگارىمىز! بىزنى ھىدايەت قىلىشىڭىز كېيىن دىللىرىمىزنى توغرا يولدىن بۇرۇۋەتمىگىن، بىزگە دەرگاھىڭىزدىن رەھمەت بېغىشلىغىن. شۈبھىسىزكى، سەن (بەندىلىرىڭگە ئائىت) (يەنى) بەكمۇ بېغىشلىغۇچىسىن^(۸)».

رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ أَلَيُّكَ فِيهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغْنِي
 الْيَعَادَةَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ نَفْسِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا
 أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ هُمُ قَوْمُ الدَّارِ الْكَافِرِ
 الَّذِينَ يَرْغَبُونَ وَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاحْذَرُوا
 اللَّهُ يَذَرُكُمْ فِيهِمْ وَاللَّهُ مُتَبِعُ الْعَبَادِ قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا
 سَعْيُهُمْ وَهُمْ يَخِشُونَ إِلَى جَهَنَّمَ وَيُشْرَى الْيَعَادَةُ قَدْ كَانَ
 لَكُمْ آيَاتِي فِي أَنْفُسِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُعَايِنِينَ فِي سُبُلِ اللَّهِ وَ لَكُمْ
 كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ يَخْلَعُونَ رَأْيَ الْعَيْنِ وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بَصِيرَةَ
 مَنْ يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ الْأَبْصَارِ الَّذِينَ
 لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ
 الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ
 وَالْخَوَافِ ذَلِكَ مَتَاعًا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ
 الْبَاقِ قُلْ أُوْكَفِّرُكُمْ عَنْ سَيِّئَاتِكُمْ أَمْ لَكُمْ إِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ
 يَكْفُرُ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ مِنْ غَيْرِهَا الْأَنْفَرُ خَلِيفَتَيْنِ وَهَؤُلَاءِ
 مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ۝

پەرۋەردىگارىمىز! شۈبھىسىزكى، كېلىشى شەكسىز
 بولغان كۈندە (يەنى ھېساب ئېلىنىدىغان قىيامەت
 كۈنىدە) كىشىلەرنى توپلىغۇچىمەن. شۈبھىسىزكى،
 اللە ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ» (۱۱). كاپىرلار-
 نىڭ ماللىرى، بالىلىرى اللە نىڭ ئازابى ئالدىدا
 ھەقىقەتەن ھېچ نەرسىگە دال بولالمايدۇ. ئۇلار (يەنى
 كۇڭىسكارلار) دوزاخنىڭ يېقىلىغۇسىدۇر (۱۲). (بۇ
 كۇڭىسكارلارنىڭ ھالى) پىرىئەت تەۋەلىرىنىڭ ۋە
 ئۇلاردىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ ھالىغا ئوخشايدۇ. ئۇلار
 بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى يالغانغا چىقاردى، گۇناھى
 تۈپەيلىدىن اللە ئۇلارنى جازالىدى، اللەنىڭ
 جازاسى قاتتىقتۇر (۱۳). (ئى مۇھەممەد!) كاپىرلارغا
 ئېيتقىنكى، «سەلەر (دۇنيادا) مەغلۇپ قىلىنسەلەر ۋە
 (ئاخىرەتتە) جەھەننەمگە توپلىنسەلەر، جەھەننەم
 ئېمىدىگەن يامان تۆھپە» (۱۴). (ئى يەھۇدىيلار
 جامائەسى! بەدىرىدە جەڭ ئۈچۈن) ئۇچراشقان

ئىككى گۇرۇھتا سەلەر ئۈچۈن ئىبىرەت بار، بىرى اللە يولىدا ئۇرۇشۇۋاتقان گۇرۇھتۇر، يەنە
 بىرى مۇسۇلمانلارنى (سانىنى) ئۆزلىرىدەك ئىككى باراۋەر ئۈچۈچۈك كۆرگەن كاپىرلار گۇرۇھىدۇر
 (يەنى اللە كاپىرلارغا قورقۇنچ سېلىش بىلەن ئۇلارنى ئۇرۇشتىن قول يىغدۇرۇش ئۈچۈن،
 كاپىرلارغا مۇسۇلمانلارنىڭ سانىنى جىق كۆرسەتتى). اللە خالىغان كىشىگە ياردەم بېرىپ
 قوللايدۇ. بۇنىڭدا ھەقىقەتەن ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن ئىبىرەت بار (۱۵). ئاياللار، ئوغۇللار،
 ئالتۇن-كۈمۈشتىن توپلانغان كۆپ ماللار، ئارغىماقلار، چارۋىلار ۋە ئېكىنلەردىن ئىبارەت كۆڭۈل
 تارتىدىغان نەرسىلەرنىڭ مۇھەببىتى ئىنسانلارغا چىرايلىق كۆرسىتىلدى. ئۇلار دۇنيا تىرىكچىلى-
 كىدە مەنەئەتلىنىدىغان (پاقاسى يوق) شەيىلەردۇر؛ اللە نىڭ دەرگاھىدا بولسا قايتىدىغان
 گۈزەل جاي (يەنى جەننەت) باردۇر (شۇنىڭ ئۈچۈن باشقىغا ئەمەس، جەننەتكە قىزىقىش
 كېرەك) (۱۶). (ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭىگە) ئېيتقىنكى، «سەلەرگە ئۇلاردىنمۇ (يەنى دۇنيانىڭ زىيۇنى-
 نەتلىرى ۋە ئېمەتلىرىدىنمۇ) ياخشى بولغان نەرسىلەرنى ئېيتىپ بېرىيمۇ؟ تەقۋادارلار ئۈچۈن پەرۋەر-
 دىگارى ھۇزۇرىدا ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەر بولۇپ، (ئۇلار) جەننەتلەردە
 مەڭگۈ قالسۇن، (جەننەتلەردە) پاك جۈپتىلەر بار، (تەقۋادارلار ئۈچۈن) يەنە اللەنىڭ
 رەزاسى بار». اللە پەندىلىرىنى (يەنى ئۇلارنىڭ ھەممە ئىشلىرىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (۱۷).

ئۇلار (يەنى تەقۋادارلار): «پەرۋەردىگارىمىز! بىز شۈبھىسىز ئىمان ئېيتتۇق، بىزنىڭ گۇناھلىرىمىزنى مەغپىرەت قىلىغىن، بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلى-
غىن» دەيدۇ (16). ئۇلار (يەنى تەقۋادارلار) سەۋر قىلغۇچىلاردۇر، راستچىلاردۇر، (اللە غا) ئىتائەت قىلغۇچىلاردۇر، (ياخشىلىق يوللىرىغا پۇل-مال-لىرىنى) سەرپ قىلغۇچىلاردۇر ۋە سەھەرلەردە ئىس-تىغىار ئېيتقۇچىلاردۇر (17). اللە ئادالەتنى بەرپا قىلغان ھالدا گۇۋاھلىق بەردىكى، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. پەرىشتىلەرمۇ، ئىلىم ئەھلىلىرىمۇ شۇنداق گۇۋاھلىق بەردى؛ ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. ئۇ غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (18). ھەقىقەتەن اللەنىڭ نەزىرىدە مەقبۇل دىن ئىسلام (دىنى) دۇر. كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسا-رالار) پەقەت ئۆزلىرىگە ئىلىم كەلگەندىن كېيىنلا ئۆزئارا ھەسەت قىلىشىپ ئىختىلاپ قىلىشتى (يەنى ئىسلامنىڭ ھەقىقىتىنى، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى روشەن پاكىتلار ئارقى-لىق بىلىپ تۇرۇپ، كۆرەلمەسلىكتىن ئىنكار قىلىشتى)، كىمكى اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلد-ىدىكەن (اللە ئۇنى يېقىندا جازا لايىدۇ)، اللە تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر (19). (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر ئۇلار سەن بىلەن (دىن بارسىدا) مۇنازىرەلەشسە: «ماڭا ئەگەشكەنلەر بىلەن بىرلىكتە، مەن ئۆزەمنى اللەغا تاپشۇردۇم (يەنى اللەنىڭ ئەمرلىرىگە بويسۇنغۇچىمىز)» دېگىن. كىتاب بېرىلگەن-لەرگە (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا) ۋە ئۆمىلىرىگە (يەنى ئەرەب مۇشرىكىلىرىغا): «مۇسۇلمان بولدۇڭلارمۇ؟» دېگىن، ئەگەر ئۇلار مۇسۇلمان بولسا، توغرا يول تاپقان بولىدۇ. ئەگەر ئۇلار يۈز ئۆرۈسە (ساڭا ھېچ زىمىنى يوق)، سېنىڭ پەقەت تەبلىغ قىلىش مەسئۇلىيىتىڭ بار، اللە بەندىلىرىنى (يەنى ھەممە ئەھۋالنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (20). اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلىدىغانلار، پەيغەمبەرلەرنى ناھەق ئۆلتۈرىدىغانلار، كىشىلەرنىڭ ئىچىدىكى ئادالەتكە بۇيرۇيدىغانلار (يەنى اللەغا دەۋەت قىلىغۇچىلار) نى ئۆلتۈرىدىغانلارغا چوقۇم قاتتىق ئازاب بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن (21). ئەنە شۇلارنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتىكى ئەمەللىرى بىكار بولدى، ئۇلارغا ھېچ ياردەم قىلىغۇچى يوقتۇر (22).

الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا آتِنَا مِنَّا قَافِرًا غَيْرَ لَنَا ذُنُوبًا وَنَا
عَذَابَ الْعَذَابِ الَّذِينَ وَالْقَبْرَيْنِ وَالْقَبْرَيْنِ
وَالْمُتَّقِينَ وَالْمُتَّقِينَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ قَافِرًا يَالْقَسُودِ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ إِنَّ الَّذِينَ عَنِ اللَّهِ
الْإِسْلَامَ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوْتُوا الْكِتَابَ إِلَّا بَعْدَ
مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَيِّنَاتٍ لَّهُمْ وَمَنْ يُكَفِّرْ يَأْتِ اللَّهُ
فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ فَإِنْ حَاجَّكَ قَوْمٌ فَأَسْكِنَتْ
وَجْهِي لِلْقَوْمِ مِنَ الْقَوْمِ وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ
وَالْإِسْلَامَ أَسْلَمْتُمْ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدْ أَفْتَدُوا وَقُلْ
تَوَلَّوْا قَوْمًا عَلَيْهِمُ الْبَلَاءُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ إِنَّ
الَّذِينَ يَكْفُرُونَ يَأْتِ اللَّهُ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ
حَقًّا وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ وَالنَّاسِ
فَيَقْتُلُهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ وَلِلَّهِ الْكِبَرُ حَيْثُ
أَعْبَاهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ شُيُوعٍ ۝

يَوْمَ يُدْعَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ مِنْ خَيْرٍ وَشَرٍّ إِنَّهَا هُنَا
مُتَجَمِّعَةٌ ۖ وَتُؤْتَىٰ أَهْلُهَا بِمَا كَسَبَتْ ۖ إِنَّهَا هُنَا
تُكْتَبُ ۚ وَاللَّهُ يَتَوَكَّلُ عَلَىٰ أُولَٰئِكَ ۖ إِنَّهُمْ يُخَيَّرُونَ ۚ وَاللَّهُ
يُخَيَّرُ اللَّهُ ۚ وَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَىٰ ۚ وَاللَّهُ خَيْرٌ حَكِيمٌ ۚ قُلْ
أَوَيْتُكَ اللَّهُ ۚ وَالرَّسُولُ ۚ إِنَّكَ تَكُونُ اللَّهُ ۚ إِنَّكَ تَكُونُ اللَّهُ ۚ
إِنَّ اللَّهَ أَصْلُكَ ۚ أَتَمَرُ وَتَوَكَّلْ ۚ إِنَّهُمْ وَالْجَنَّةَ ۚ
الْعَالَمِينَ ۚ كَذَلِكَ يُعَذِّبُهُمْ ۚ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۚ
إِذْ كَانَتْ أَسْرَافُ ۚ جَنَّاتٍ ۚ تَكُونُ ۚ إِنَّكَ تَكُونُ ۚ تَكُونُ
تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ
قَالَ رَبِّ إِنِّي وَرَدُّتُكَ ۚ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَصَّيْتُ ۚ وَ
لَيْسَ إِلَهُكَ إِلَّا أَنَا ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ
يَا ۚ وَتَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ
حَسَنٌ ۚ وَتَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ
تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ
قَالَ قَوْمٌ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ تَكُونُ ۚ

ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ھەر ئادەمنىڭ قىلغان ياخشى ئىشلىرى، يامان ئىشلىرى ئۆزىنىڭ ئالدىدا ئايان بولىدۇ. (ئۇلار يامان ئىشلىرىنى كۆرمەسلىكى)، ئۆزى بىلەن يامان ئىشلىرىنىڭ ئارىسىدا (مەشرىق بىلەن مەغربىنىڭ ئارىسىدە) ئۇزۇن مۇساپە بولۇ- شنى ئارزۇ قىلىدۇ. اللە سىلەرنى ئۆزىنىڭ ئازابىدىن قورقۇتىدۇ. اللە بەندىلىرىگە مېھرىبان دۇر ⁽³⁰⁾. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «ئەگەر سىلەر اللەنى دوست تۇتساڭلار، ماڭا ئەگىشىڭلاركى، اللە سىلەرنى دوست تۇتىدۇ» (ئۆتكەنكى) گۇناھىڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ. اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبان دۇر ⁽³¹⁾. ئېيتقىنكى، «اللە ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار، ئەگەر ئۇلار (ئىتائەت قىلىشتىن) يۈز ئۆرۈسە، اللە كاپىرلارنى (يەنى اللە - نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ۋە پەيغەمبەرلىرىگە ئاسىيلىق قىلغانلارنى) دوست تۇتمايدۇ ⁽³²⁾. اللە ھەقىقەتەن ئادەمنى، نۇھنى، ئىبراھىم ئەۋلادىنى، ئىمران ئەۋلادىنى (پەيغەمبەرلىككە) تاللاپ، (ئۇلارنى ئۆزلىرىنىڭ زامانىدىكى) جاھان ئەھلىدىن ئارتۇق قىلدى ⁽³³⁾. ئۇ ئەۋلادلار بىر-بىرى بىلەن قانداشتۇر، اللە (بەندىلەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (بەندىلەرنىڭ نىيەتلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر ⁽³⁴⁾. ئۆز ۋاقتىدا ئىمراننىڭ ئايالى ئېيتتى: «پەرۋەردىگار! مەن قورسقىمىدىكى پەرزەنتىمنى (دۇنيا ئىشلىرىدىن) ئازاد قىلىنغان ھالدا چوقۇم سېنىڭ خىزمىتىڭگە ئاتىدىم، (بۇ نەزەرنى) قوبۇل قىلىن، سەن ھەقىقەتەن (دۇئايسىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىسەن» (نىيىتىمنى) بىلىپ تۇرغۇچىسەن ⁽³⁵⁾. ئۇ قىز تۇغقان ۋاقتىدا: «ئى پەرۋەر- دىگار! قىز تۇغدۇم» دېدى، ئۇنىڭ نېمە تۇغقانلىقىنى اللە ئويىدان بىلىدۇ. (ئۇ تەلەپ قىلغان) ئوغۇل (ئانا قىلىنغان) قىزغا ئوخشاش ئەمەس (بەلكى بۇ قىز ئارتۇقتۇر). (ئىمراننىڭ ئايالى ئېيتتىكى) «مەن ئۇنى مەريەم ئاتىدىم، مەن ھەقىقەتەن ئۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇنىڭ ئەۋلادلىرى ئۈچۈن ساڭا سېغىنىپ، قوغلاندى شەيتاندىن پاناھ تىلەيمەن» ⁽³⁶⁾. ئۇنى پەرۋەردىگارى چىرايلىقچە قوبۇل قىلدى، ئۇنى ئويىدان ئۆستۈردى، ئۇنىڭغا زەكەرىيەنى كېپىل قىلدى (يەنى ئۇنىڭ خىزمىتىنى قىلىشقا زەكەرىيەنى قويىدى). زەكەرىيە ھەر قېتىم (ئۇنىڭ) ئىبادەتگاھىغا ئۇنى كۆرگىلى كىرسە، ئۇنىڭ يېنىدا بىرەر يېمەك- لىك ئۇچرىتاتتى. ئۇ: «ئى مەريەم! بۇ ساڭا قەيەردىن كەلدى؟» دەيتتى. مەريەم: «بۇ، اللە تەرىپىدىن كەلدى» دەيتتى. اللە ھەقىقەتەن خالىغان ئادەمگە (چاپا- مۇشەققەتسىزلا) ھېسابسىز رىزىق بېرىدۇ ⁽³⁷⁾.

هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً
 طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ فَهَمَّ بِهَا وَهَمَّ بِهَا وَهَمَّ بِهَا
 فَبَدَّلَ فِي الْإِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَدِّلُ مَا يَشَاءُ لِمَنْ يَشَاءُ
 فَوَقَّعَ فِيهَا وَاسْمُهَا زَيْنَبُ وَاسْمُهَا زَيْنَبُ وَاسْمُهَا زَيْنَبُ
 أَلَيْسَ لَكَ لِلَّهِ عِلْمٌ وَكَذَلِكَ يُبَدِّلُ مَا يَشَاءُ لِمَنْ يَشَاءُ
 كَذَلِكَ اللَّهُ يُفَعِّلُ مَا يَشَاءُ قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً قَالَ
 إِنَّكَ الْأَوَّلُ الْآخِرُ الْكَاسُ ثَلَاثَةُ أَكْوَابٍ الْآخِرَةُ الْآخِرَةُ
 كَرِيمٌ وَاسْمُهَا زَيْنَبُ وَاسْمُهَا زَيْنَبُ وَاسْمُهَا زَيْنَبُ
 بَنِي إِسْرَءِيلَ إِنَّ اللَّهَ أَصْطَفَى وَلَهُ عِلْمٌ وَاسْمُهَا زَيْنَبُ
 فَمِنْ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَاسْمُهَا زَيْنَبُ وَاسْمُهَا زَيْنَبُ
 مَعَ الْأَكْبَرِ وَاسْمُهَا زَيْنَبُ وَاسْمُهَا زَيْنَبُ
 كَذَلِكَ اللَّهُ يُفَعِّلُ مَا يَشَاءُ لِمَنْ يَشَاءُ
 كَذَلِكَ اللَّهُ يُفَعِّلُ مَا يَشَاءُ لِمَنْ يَشَاءُ
 إِنَّ اللَّهَ يُبَدِّلُ مَا يَشَاءُ لِمَنْ يَشَاءُ
 وَجَعَلَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمَثَرِ بَيْنَ

شۇ ۋاقىتتا (يەنى مەريەمنىڭ كارامىتىنى كۆرگەن
 چاغدا) زەكەرىيا پەرۋەردىگارغا دۇئا قىلىپ: «ئى
 پەرۋەردىگارم! ماڭا ئۆز دەرگاھىدىن بىر ياخشى
 پەرزەنت ئاتا قىلىن، ھەقىقەتەن دۇئانى ئىشلىتىۋ-
 چىسەن» دېدى^(۳۳). ئۇ ئىبادەتگاھىدا ناماز
 ئوقۇۋاتقاندا پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا: «ساڭا اللەنىڭ
 كەلىمىسى (يەنى ئىسا) نى تەستىق قىلغۇچى،
 سەيپىد، پەرىزكار ۋە ياخشىلاردىن بولغان يەھيا
 ئىسىملىك بىر پەيغەمبەر بىلەن خۇش خەۋەر بېرىد-
 دۇ» دەپ ئىدا قىلدى^(۳۴). ئۇ: «پەرۋەردىگارم! مەن
 قېرىپ قالغان تۇرسام، ئايالىم تۇغۇتتىن قالغان تۇرسا
 قانداقۇ مېنىڭ ئوغلۇم بولسۇن؟» دېدى. پەرىشتىلەر:
 «اللە شۇنىڭدەك خالىغىنىنى قىلدۇ (يەنى قۇدرىتى
 ئىلاھىيە ھېچ نەرسىدىن ئاجىز ئەمەس)» دېدى^(۳۵).
 ئۇ: «پەرۋەردىگارم! ماڭا (ئايالىمنىڭ ھامىلدار
 بولغانلىقىغا) بىر نىشانە ئاتا قىلىن» دېدى. اللە:

«ساڭا بولىدىغان نىشانە شۇكى، ئۈچ كۈنگىچە كىشىلەرگە سۆز قىلالايمەن (يەنى زىكرى تەسبىھ
 ئېيتىشتىن باشقا سۆزگە تىللىق كەلمەيدۇ). پەقەت ئىشارەتلا قىلىسەن، (نېمىتىگە شۇكۇر
 قىلىش يۈزىسىدىن) پەرۋەردىگارنى كۆپ ياد ئەت، كەچتە، ئەتىگەندە تەسبىھ ئېيت» دېدى^(۳۶).
 پەرىشتىلەر ئېيتتى: «ئى مەريەم! اللە ھەقىقەتەن سېنى (پۈتۈن ئاياللار ئىچىدىن)
 تاللىدى، سېنى پاك قىلدى، سېنى پۈتۈن جاھان ئايالىرىدىن ئارتۇق قىلدى^(۳۷). ئى
 مەريەم! پەرۋەردىگارنىڭ ئىتائەت قىل، سەجدە قىل ۋە رۇكۇ قىلغۇچىلار بىلەن بىللە رۇكۇ
 قىل»^(۳۸). (ئى مۇھەممەد!) بۇ — ساڭا ۋەھى قىلىۋاتقىنىمىز — غەيپ خەۋەرلىرىدىندۇر. مەريەمنى
 ئۇلارنىڭ قايسى تەرىپىگە ئېلىشى (مەسىلىسىدە چەك تاشلاش يۈزىسىدىن) قەلەملىرىنى
 (سۇغا) تاشلىغان چاغدا، سەن ئۇلارنىڭ يېنىدا يوق ئىدىڭ، (مەريەمنىڭ كىمىنىڭ تەرىپىسىدە
 بولۇشىنى) ئۆزئارا جاڭجال قىلىشقانلىرىدا سەن ئۇلارنىڭ يېنىدا يوق ئىدىڭ^(۳۹). ئۆز
 ۋاقتىدا پەرىشتىلەر ئېيتتى: «ئى مەريەم! اللە ساڭا (ئاتىنىڭ ۋاستىسىز) اللەنىڭ بىر
 كەلىمىسى (دىن تۆرەلىگەن بىر بوۋاق) بىلەن خۇش خەۋەر بېرىدۇكى، ئۇنىڭ ئىسمى مەسھ
 مەريەم ئوغلى ئىسادۇر، ئۇ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئابروپىلۇق ۋە اللەغا يېقىنلاردىن بولىدۇ»^(۴۰).

وَمَكَرُوا مَكَرَ اللَّهِ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكِيرِينَ ۖ إِذْ قَالَ اللَّهُ
يُحْيِي إِلَىٰ مَوْتِهِمْ وَرَافَعَهُ إِلَىٰ مَطْعَمِهِ مِنَ الَّذِينَ
كَفَرُوا وَاجْعَلِ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ قَوْمَ الَّذِينَ نَعَرُوا إِلَىٰ
يَوْمِ الْوَعْدَةِ ثُمَّ إِنْ مَرَجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ
فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ۖ فَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا
شَدِيدًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ لُجُومٍ ۖ وَأَمَّا
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيَرْجِعُهُمْ أَجْرُهُمْ
عِنْدَ اللَّهِ لِيُجْزِيَ الْفَاطِمِينَ ۚ ذَلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْآيَاتِ
الَّتِي نُنَزِّلُ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ عِنْدَ اللَّهِ أَكْثَلُ فَدَعَا لَهُ
مِنْ رَبِّهِ ثُمَّ قَالَ لَهُمْ أَنْ يَكُونُوا لَكَ مِنْ رَبِّكَ فَلَا
كَلْبَ مِنْ الْكَلْبِ ۖ فَمَنْ حَاجَّكَ مِنْ يَدِينِ وَيُوْئِي إِلَيْكَ
فَتَلَاؤُهُ فَتَلَّهَا لِرَبِّهِمْ تَعَالَىٰ ۚ إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْعَتِيقَةِ وَمَا مِنْ
أَلْوَالٍ إِلَّا لِلَّهِ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝

ئۇلار مېكر ئىشلەتتى (يەنى ئىسا ئەلەيھىسسالامنى
ئۆلتۈرمەكچى بولدى)، اللە ئۇلارنىڭ مېكرىنى
بەربات قىلدى (ئىسا ئەلەيھىسسالامنى تۇتقۇزۇپ
ئاسمانغا ئېلىپ چىقىپ كەتتى). اللە مېكر قىلغۇچى-
لارنىڭ جازاسىنى ئوبدان بەرگۈچىدۇر (84). ئۆز ۋاقتى-
تىدا اللە ئېيتتى: «ئى ئىسا! مەن سېنى (ئەجىلىڭ
يەتكەندە) قەبىزى روھ قىلىمەن، سېنى دەرگاھىغا
كۆتۈرىمەن (يەنى ئاسمانغا ئېلىپ چىقىمەن). سېنى
كاپىرلاردىن پاك قىلىمەن (يەنى سېنى ئۆلتۈرمەكچى
بولغان يامانلارنىڭ شەرىدىن ساقلايمەن)، ساڭا
ئەگەشكەنلەرنى قىيامەتكىچە كاپىرلاردىن ئۈستۈن
قىلىمەن. ئاندىن مېنىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر،
سىلەر ئىختىلاپ قىلىشقان ئىش (يەنى ئىسانىڭ
ئىشى) ئۈستىدە ئاراشلاردا مەن ھۆكۈم چىقىرد-
مەن (85). كاپىرلارغا بولسا دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە
قاتتىق ئازاب قىلىمەن، ئۇلارغا (ئۇلاردىن اللە

نىڭ ئازابىنى توسىدىغان) ھېچ مەدەتكار بولمايدۇ» (86). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل قىل-
غانلارغا كەلسە، اللە ئۇلارنىڭ (قىلغان ياخشى ئەمەللەرنىڭ) ئەجرىنى تولۇق بېرىدۇ. اللە
زالملارنى دوست تۇتمايدۇ (زالملارنى دوست تۇتمايدىغان زات قالدراقمۇ بەندىلىرىگە زۇلۇم
قىلىسۇن؟) (87). (ئى مۇھەممەد!) بۇ بولسا ساڭا بىز ئوقۇپ بېرىۋاتقان ئايەتلەردۇر ۋە ھېكمەتلىك
قۇرئاندۇر (88). شۇبھىسىزكى، اللەنىڭ نەزىرىدە ئىسانىڭ مىسالى (ئۇ ئاتىسىز يارىتىلغانلىقتىن)
ئادەمنىڭ (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ) مىسالىغا ئوخشايدۇ. ئادەمنى اللە (ئانا-ئانىسىز)
تۇپراقتىن ياراتتى، ئاندىن ئۇنىڭغا: «ۋۇجۇتقا كەل» دېدى. دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كەلدى (ئىسانىڭ ئىشى
ئادەمنىڭ ئىشىدىن ئەجەپلىنەرلىك ئەمەس) (89). (ئىسا ھەققىدىكى بۇ سۆز) اللە تەرىپىدىن نازىل
بولغان ھەقىقەتتۇر، سەن شەك قىلغۇچىلاردىن بولمىغىن (90). سەن ئىسا توغرىلۇق ھەقىقىي مەلۇماتقا
ئىگە بولغىنىڭدىن كېيىن، كىملىرىكى سەن بىلەن مۇنازىرىلەشسە، سەن ئۇلارغا: «كېلىڭلار، ئوغۇل-
لىرىمىزنى ۋە ئوغۇللىرىڭلارنى، ئاياللىرىمىزنى ۋە ئاياللىرىڭلارنى، ئۆزلىرىمىزنى ۋە
ئۆزلىرىڭلارنى يىغىپ، اللە نىڭ لەنىتى يالغانچىلارغا بولسۇن، دەپ اللە غا يالۋۇرۇپ
دۇئا قىلايلى» دېگەن (91). شۇبھىسىزكى، بۇ ئەلۋەتتە راست قىسىدۇر. بىر اللەدىن
باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (92).

ئەگەر ئۇلار (ئىماندىن) يۈز تۈرۈسە (ئۇلار بۇز-
غۇنچىلاردۇر)، شۈبھىسىزكى، اللە بۇزغۇنچىلارنى
بىلىپ تۇرىدۇ^(۵۳). ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇ-
دىيلار ۋە ناسارالار) پەقەت اللە غىلا ئىبادەت
قىلىش، اللەغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىك،
اللەنى قويۇپ بىر-بىرىمىزنى خۇدا قىلىۋالماستىك-
تەك ھەممىمىزگە ئورتاق بولغان بىر سۆزگە (يەنى
بىر خىل ئەقىدىگە) ئەمەل قىلايلى» دېگىن، ئەگەر
ئۇلار يۈز تۈرۈسە (يەنى بۇنى قوبۇل قىلمىسا):
«ئى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار جامائەسى! بىزنىڭ
مۇسۇلمان ئىكەنلىكىمىزگە گۇۋاھ بولۇڭلار^(۵۴).
ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇدىيلار ۋە
ناسارالار) نېمە ئۈچۈن ئىبراھىم توغرىسىدا مۇنازى-
رىلىشىلسە؟ (ئىبراھىمنى ئۆزەڭلارنىڭ دىنىدا دەپ
گۇمان قىلىلسە؟) ھالبۇكى، تەۋرات بىلەن ئىنجىل

قَالَ تَوَلَّوْا اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمُ الْغُيُوْبِ ۝ فَمَنْ يَكْفُرْ
اَلَيْسَ لَمَّا تَوَلَّوْا اِلٰهًا مَّوَدَّةً وَّيَتَذَكَّرُ الْاَنۡبِيَاۡ
اللّٰهَ وَلَا يُشۡرِكۡ بِهِ شَيْۡئًا وَلَا يَكْفُرُ بِمَعۡصَا اَزۡبَابًا
مِّنۡ دُوۡنِ اللّٰهِ قُلُوۡا تَقُوۡلُ الۡاَشۡهَادُ اِيۡنَا سَمٰۤىلُۙ
يَاۤاَهْلَ الْكِتٰبِ لِمَ تَعۡجَبُوۡنَ فِىۡ اٰیٰتِہٖمۡ وَآٰتِیۡرِہٖمۡ
وَالۡاِنۡجِیۡلِ الۡاَوۡیۡنِۙ قُلُوۡا اَنۡلَا تَقُوۡلُوۡنَ ۝ هَا اُنۡشِئُوۡ
مَّوۡلٰدَہٗ حَاجِجۡہُمْ فِیۡمَا لَکُمۡ بِہٖ عِلۡمٌ قَلِیۡمٌ
تُعَاجِلُوۡنَ فِیۡمَا لَیۡسَ لَکُمۡ بِہٖ عِلۡمٌ وَّاللّٰهُ یَعۡلَمُ وَاَنۡتُمْ
اَرۡکَکُمۡ ۝ مَا کَانَ اِیۡرَہُہُمۡ یَعۡجُوۡا وَاَوۡلَاکُمۡ یَعۡجُوۡ
لَکِنۡ کَانَ حَیۡثَا مَسَلُوۡا وَمَا کَانَ مِنَ الشَّیۡکَرِ ۝
اِنَّ اَوۡلَ الْاَمۡاۡیِیۡنِ اٰیۡرَہُہُمۡ لَکُلِّیۡنِۙ اَشۡجَعُوۡا وَہٰذَا
الۡحَقُّ وَاَلَّذِیۡنَ اٰمَنُوۡا وَاَللّٰهُ رَیۡبُ الْمُوۡحِجِیۡنِ ۝
وَكَذٰلَکَ کَلِمَۃٌ مِّنۡ اٰیۡتِہٖمۡ وَمَا یَعۡرَوۡنَ ۝ یَاۤاَهْلَ
الۡكِتٰبِ لِمَ تَقۡرَءُوۡنَ کِتٰبَ اللّٰهِ وَآٰتِہٖمۡ تَتۡخٰذُوۡنَ ۝

ئىبراھىمدىن كېيىن نازىل بولدى. (سۆزۈڭلارنىڭ ئاساسىز ئىكەنلىكىنى) چۈشەنمەيسەلەر؟^(۵۵)
(ئى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار جامائەسى!) سىلەر شۇنداق كىشىلەر سىلەركى، بىلىدىغان نەرسەڭلار
(ئىسا) ئۈستىدە مۇنازىرىلەشتىڭلار، ئەمدى سىلەر بىلمەيدىغان نەرسەڭلار (ئىبراھىم ۋە ئۇنىڭ
دىنى) ئۈستىدە نېمىشقا مۇنازىرىلىشىلسە؟ (ئىبراھىمنىڭ ئىشىدىكى ھەقىقەتنى) اللە بىلىدۇ،
سىلەر بىلمەيسەلەر» دەڭلار^(۵۶). ئىبراھىم يەھۇدىيۇ ئەمەس، ناسارامۇ ئەمەس ۋە لېكىن توغرا دىنغا
ئېتىقاد قىلغۇچى، اللەغا بويسۇنغۇچى ئىدى، مۇشرىكلاردىن ئەمەس ئىدى^(۵۷). ئىبراھىمغا ئەڭ
يېقىن بولغانلار، شۈبھىسىزكى، (ئىبراھىمنىڭ زامانىدا ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن) ئۇنىڭغا (يەنى ئۇنىڭ
يولغا) ئەگەشكەنلەردۇر، بۇ يەنە مېھرىبان (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) دۇر، (بۇ يەنە مېھرىبانلىق
ئۈمىتى بولغان) مۇمىنلەردۇر. اللە مۇمىنلەرنىڭ مەدەتكارىدۇر^(۵۸). ئەھلى كىتابتىن بىر تۈركۈم
كىشىلەر سىلەرنى ئازدۇرۇشنى ئۈمىد قىلىدۇ، ئۇلار پەقەت تۈزلىرىنىلا ئازدۇرىدۇ (بۇنىڭ
ۋابالى ئۇلارغا ھەسسىلەپ ئازاب قىلىنىش بىلەن تۈزلىرىگىلا قايتىدۇ). (لېكىن) ئۇلار (بۇنى)
تۇيمايدۇ^(۵۹). ئى ئەھلى كىتاب! اللە نىڭ ئايەتلىرىنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا
نازىل قىلىنغان قۇرئاننىڭ ھەقىقىتىنى) بىلىپ تۇرۇپ نېمىشقا ئىشكار قىلىلسەلەر؟^(۶۰)

فَكَانَ مِنْهُمْ لَقِيًّا لَيْسَ لَهُ الْكِتَابُ لَمْ يَكُنْ لَهُ
 مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ
 اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكِبْرُ وَ
 هُمْ يَكْفُرُونَ ۝ مَا كَانَ لَيْسَ أَنْ تَوْبَهُ اللَّهُ الْكَتِبَ
 وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ لَمْ يَكُنْ لِلنَّاسِ قُلُوبُهَا تَعْقِلُ ۝ وَ
 قُلْ لِلَّهِ وَلِكُنْ قُلُوبًا لَيْسَ بِهَا الْقُدْرَةُ عَلَى الْكِتَابِ
 وَبِمَا أَتَيْتُمْ تَدْرُسُونَ ۝ وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا
 الْبَنَاتَ وَالزَّوْجِينَ أَرْبَابًا أَيُّكُمْ يَأْتِكُمُ بَعْدُ إِذَا
 أَتَيْتُمُ شُرَكَاءَكُمْ ۝ وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الْبَنِينَ لَمَّا
 أَخْبَرْتُمْ قُلُوبُكُمْ أَنْ تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ قُلْ هُوَ أَصْدَقُ
 بِمَا عَمِلْتُمْ لَتُبْلَوُنَّ بِهِ أَعْيُنُكُمْ قَالُوا اقْرَأُوا عَذَابَ
 عَلَى ذِكْرِهِمْ ۝ قَالُوا اقْرَأُوا عَذَابَ الْقَارِعَةِ ۝ وَأَوْفَاكُمْ
 مِنَ الْقَاهِلِينَ ۝ فَمَنْ تَوَلَّى بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ
 الْفَاسِقُونَ ۝ أَفَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ رُسُلًا فِي
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طُوفًا فَتُؤْتَى ۝ أَلَيْسَ بِرَجْعَتٍ ۝

ئۇلاردىن (يەنى يەھۇدىيلاردىن) بىر تۈركۈمى
 كىتابتا بولمىغان نەرسىلەرنى، سىلەرنىڭ كىتابىدا
 بار ئىكەن دەپ ئويلىشىڭلار ئۈچۈن، تىلىرىنى
 ئەگرى-بۈگرى قىلىپ ئوقۇيدۇ ۋە ئۇنى اللە
 تەرىپىدىن نازىل بولغان دەيدۇ. ھالبۇكى، ئۇ
 اللە تەرىپىدىن نازىل بولغان ئەمەس، ئۇلار
 بىلىپ تۇرۇپ اللە نامىدىن يالغاننى ئوقۇيدۇ (78).

اللە بىرەر ئىنسانغا كىتابنى، ھېكمەتنى، پەيغەمبەر-
 لىكنى بەرگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ كىشىلەرگە: «اللەنى
 قويۇپ ماڭا بەندە بولۇڭلار» دېيىشى لايىق بولمايدۇ
 (يەنى پەيغەمبەردىن مۇنداق گەپنىڭ سادىر
 بولۇشىنى تەسەۋۋۇر قىلىش بولمايدۇ) ۋە لېكىن (ئۇ):
 «كىتابىنى ئۆگەتكەنلىڭلار، ئوقۇغانلىقىڭلار ئۈچۈن
 رەببىنى بولۇڭلار» (دەيدۇ) (79). شۇنىڭدەك

ئۇنىڭ پەرشتىلەرنى، پەيغەمبەرلەرنى دەپ قىلىۋېلىشقا بۇيرۇشى لايىق بولمايدۇ. مۇسۇلمان
 بولغىنىڭلاردىن كېيىن پەيغەمبەرلار سىلەرنى كۇفرغا بۇيرۇمدۇ؟ (80) ئۆز ۋاقتىدا اللە پەيغەم-
 بەرلەردىن چىن ئەھدە ئېلىپ: «سىلەرگە مەن كىتابىنى ۋە ھېكمەتنى ئاتا قىلدىم، كېيىن
 سىلەرگە، سىلەردىكى نەرسىلەرنى (يەنى كىتاب بىلەن ھېكمەتنى) ئېتىراپ قىلغۇچى بىر پەيغەم-
 بەر (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) كەلسە ئۇنىڭغا، ئەلۋەتتە، ئىمان ئېيتىشىڭلار كېرەك ۋە
 ئۇنىڭغا ئەلۋەتتە ياردەم بېرىشىڭلار كېرەك» (دېدى). اللە: «(بۇ ئەھدىنى) ئىقرار (يەنى ئېتى-
 راپ) قىلىدىڭلارمۇ؟ شۇنىڭ (يەنى بۇ ئىش) ئۈچۈن مېنىڭ ئەھدىمنى قوبۇل قىلىدىڭلارمۇ؟»
 دېدى. ئۇلار: «ئېتىراپ قىلدۇق» دېدى. اللە: «(ئۆزۈڭلارنىڭ ۋە تەۋەلىرىڭلارنىڭ ئېتىراپ
 قىلغانلىقىغا) گۇۋاھ بولۇڭلار، مەنمۇ سىلەر بىلەن بىللە گۇۋاھ بولغۇچىلاردىندۇرمەن» دېدى (81).
 كىمكى شۇنىڭدىن كېيىن يۈز ئۆرۈسە (يەنى ئەھدىنى بۇزسا)، ئۇلار اللەنىڭ ئىتائىتىدىن
 چىققۇچىلاردۇر (82). ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) اللەنىڭ دىنىدىن (يەنى ئىسلام
 دىنىدىن) باشقا دىننى تىلەمدۇ؟ ھالبۇكى، ئاسمانلاردىكىلەر ۋە زېمىندىكىلەر ئىختىيارىي ۋە ئىختى-
 يارسىز رەۋىشتە اللەغا بويسۇنغان تۇرسا، ئۇلار (قىيامەت كۈنى) اللە تەرىپىگە قايتۇرۇلىدۇ (83).

(تۆتىنچى پارە)

ياخشى كۆرگەن نەرسەڭلاردىن سەرپ قىلىشىچە
(يەنى ماللىرىڭلارنىڭ ياخشىنى سەدىقە قىلىشىچە)
ھەرگىز ياخشىلىققا (يەنى جەننەتكە) ئېرىشەلەي-
سىلەر، (اللەنىڭ يولىدا) نېمىنى سەرپ قىلىڭلار،
اللە ئۇنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^(۹۲). تەۋرات نازىل
قىلىنىشتىن ئىلگىرى، ئىسرائىل (يەنى يەئقۇب
ئەلەيھىسسالام) ئۆزىگە ھارام قىلغان يېمەكلىكلەر
(يەنى تۆگىنىڭ گۆشى ۋە سۈتى)دىن باشقا
يېمەكلىكلەرنىڭ ھەممىسى ئىسرائىل ئەۋلادىغا
ھالال ئىدى. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى،
«ئەگەر راستچىل بولساڭلار، تەۋراتنى ئېلىپ
كېلىپ ئوقۇپ بېقىڭلار»^(۹۳). شۇنىڭدىن كېيىن
(يەنى روشەن دەلىل مەيدانغا كەلگەندىن كېيىن)،

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا تُنْفِقُوا
مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَمْلِكُ عِلْمَهُ مِثْلَ نَبَاكَ كَانَ لِرَبِّ
إِسْرَءِيلَ الْأَمْسَاحُ مَلْسَرَامٌ نِىلَ عَنْ قَسَبِهِ مَن قَسَبَ أَنْ
تُكَلَّ الْعُقُوبَةُ عَلَى الْكَافِرِ الْفَاقُونَ وَكَافُلُهَا إِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ هَتَمَ أَفْزَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ مِنْ بُعْدِ ذَلِكَ
فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ أَفَكُلَ صَدَقَ اللَّهُ مَا يَقُولُ يَا لَئِنْ لَمْ
يَنْفِقُوا مَا كَانَ مِنَ الشَّيْءِ لَئِنْ أَقُولَ بِبَيْتٍ وَضِعَ لِنَبِيِّ
الَّذِي يَبْكُ بِمَا كَانَ وَهَدَى الْغُلَامِينَ هَاجِرًا إِلَى بَيْتِهِمْ وَفَعَلُوا
بِهِمْ وَكُنْ دَعَا كَانَ أَمَّا وَفِيهِ عَلَى النَّاسِ حِجَابٌ أَلْبَسَ
مَنْ اسْتَطَاعَ الْإِسْلَامَ سَبِيلًا وَمَنْ هَرَّ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ عَنِ
الْهَلْوَيْنِ أَفَكُلَ يَاهَلِ الْكِتَابِ لِمَ تَقْرُونَ بَابَ اللَّهِ وَاللَّهُ
سَهِيلٌ عَلَى مَا تَعْمَلُونَ أَفَكُلَ يَاهَلِ الْكِتَابِ لِمَ تَصَدَّقُونَ
بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْفَقِيرِ لِمَ تَقْرُونَ بَابَ اللَّهِ وَاللَّهُ
سَهِيلٌ عَلَى مَا تَعْمَلُونَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَطِيعُوا قَوْلَ
رَبِّ الْإِسْلَامِ أَتُحِبُّونَ الْبِرَّ وَيُؤْتِيهِمْ لَكُمْ ذِكْرُهُمْ لَقَدْ

كىمكى اللە نامىدىن يالغاننى توقۇيدىكەن، ئۇلار زالىمدۇر^(۹۴). ئېيتقىنكى، «اللە راست ئېيتتى،
(ئىسلام دىنىدىن ئىبارەت) ئىبراھىمنىڭ توغرا دىنىغا ئەگىشىڭلار، ئۇ (يەنى ئىبراھىم) مۇشرىكلاردىن
ئەمەس ئىدى»^(۹۵). ھەقىقەتەن ئىنسانلارغا (ئىبادەت ئۈچۈن) تۇنجى سېلىنىغان ئۆي
(يەنى يەيتۇللا) مەككىدەدۇر، مۇبارەكتۇر، جاھان ئەھلىگە ھىدايەتتۇر^(۹۶). ئۇنىڭدا
ئوچۇق ئالامەتلەر باركى، ماقامى ئىبراھىم شۇلارنىڭ بىرى، يەيتۇللاغا كىرگەن
ئادەم ئەمىن بولىدۇ. قادىر بولالغان كىشىلەرنىڭ اللە ئۈچۈن كەبىنى زىيارەت
قىلىشى ئۇلارغا پەرز قىلىندى. كىمكى ئىنكار قىلىدىكەن (يەنى ھەجنى تەرك ئېتىدىكەن،
زىيىنى ئۆزىگە)، شۈبھىسىزكى، اللە ئەھلى جاھاندىن (يەنى ئۇلارنىڭ ئىبادىتىدىن) بىھاجەت-
تۇر^(۹۷). ئى مۇھەممەد! ئېيتقىنكى: «ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالار)
نېمە ئۈچۈن اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ ۋەھالەنكى، اللە قىلىشىڭلارغا شاھىتتۇر»^(۹۸).
(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالار) (ئىسلام
دىنىنىڭ ھەقىقىي) شاھىت بولۇپ تۇرۇپ نېمە ئۈچۈن اللەنىڭ يولىنى ئەگرى كۆرسە-
تىشنى قەستلەپ، مۆمىنلەرنى ئۇنىڭدىن توسىسىلەر؟ اللە قىلىشىڭلاردىن
خاپىل ئەمەستۇر»^(۹۹). ئى مۆمىنلەر! ئەگەر ئەھلى كىتابتىن بىر پىرقىسىمە
ئىتائەت قىلىڭلار، مۆمىن بولغىنىڭلاردىن كېيىن، ئۇلار سىلەرنى كاپىر قىلىپ قويىدۇ^(۱۰۰).

وَقُلْ مَا لِيَ التَّسْوِيتِ وَمَالِي الْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ
الْأُمُورُ قُلْ تَعْبُدُونَنِي أَنَا أُخْرِجُكُم مِّنَ الْأَرْضِ
يَا مَعْرُوفُ وَيَهْجُوكَ عَنِ الْكُفْرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَكُلُّ
أَمْرٍ أَهْلِ الْكِتَابِ كَانَ خَيْرَ لَّهُمْ مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَالْأَكْثَرُ
الْفَاسِقُونَ ۝ لَنْ يَخْلَوْكَ إِلَّا الْإِذَىٰ وَإِنْ يَخَابَلُوكَ لِتُؤْثِرَهُ
الَّذِينَ لَا يُخْشَوْنَ اللَّهَ فَعَبَثَ عَلَيْهِمُ الذَّلِيلُ ۝ إِنَّمَا
يُفْعَلُ الْإِصْلَاقُ مِنَ اللَّهِ وَخَبَلٌ مِنَ الْكَاثِبِينَ وَمَا يُفْعَلُ
مِنَ اللَّهِ وَخَبَلٌ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ ذَلِكَ يَأْتِيهِمْ كَأَنَّهُمْ
يَخْلَوْنَ وَإِنَّمَا يَأْتِيهِمُ اللَّهُ وَهَشَاتُونَ الْأَشْيَاءَ بِمَنْحَىٰ ذَلِكَ
يَمَازُونَ أَكَاثِرًا يَجْعَلُونَ الْكَيْدَ وَأَسَاءَةً مِّنْ أَهْلِ
الْكِتَابِ إِنَّهُ قَائِمَةٌ يَخْلُوكَ بِهَا اللَّهُ أَتَاءَ الْعَيْلِ وَ
هُمُ يُجْعَلُونَ ۝ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَ
يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُونَ
فِي الْحَسَنَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ ۝ وَمَا يَفْعَلُوا
مِنْ خَيْرٍ فَكَانَ يَكْتُمُهُ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْكُفُورِينَ ۝

ئاسمانلار ۋە زېمىندىكى شەيئەلەر ئالەمنىڭ (مۈلكى،
مەخلۇقاتى ۋە بەندىلىرى) دۇر، ھەممە ئىشلار
اللەغا قايتۇرۇلىدۇ (100). (ئى مۇھەممەد ئۆمىتى!)
سەلەر ئىنسانلار مەنەپەئىتى ئۈچۈن ئوتتۇرىغا
چىقىرىلغان ياخشىلىققا بۇيرۇپ يامانلىقتىن توسىدۇ.
خانى اللەغا ئىمان ئېيتىدىغان ئەڭ ياخشى ئۆمىت.
سەلەر. ئەگەر ئەھلى كىتاب (يەنى يەھۇدىيلار،
ناسارالار) ئىمان ئېيتسا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىس-
سالامغا نازىل قىلىنغان ۋەھىيگە ئىشەنسە)، ئۇلار
ئۈچۈن (دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) ئەلۋەتتە ياخشى
بولاتتى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە مۇستەھكەم بار، ئۇلارنىڭ
تولىسى پاسقىلاردۇر (110). ئۇلار سەلەرگە ئازار
بېرىشتىن باشقا ھېچقانداق زىيان-زەخمەت
يەتكۈزەلمەيدۇ؛ ئەگەر سەلەر بىلەن ئۇرۇشا، سەلەرگە ئارقىسىنى قىلىپ قاقىدۇ. ئاندىن
ئۇلارغا ياردەم بېرىلمەيدۇ (111). ئۇلارنىڭ قەيەردە بولسۇن اللەنىڭ ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ
ھىساپىسىدە بولغانلىرىدىن باشقىلىرى خارلىققا پېتىپ قالدى. اللەنىڭ غەزەپىگە ئۇچرىدى.
موھتاجلىققا چۆمدى. بۇ ئۇلارنىڭ اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقى ۋە پەيغەمبەرلەرنى
ناھەق ئۆلتۈرگەنلىكلىرى ئۈچۈندۇر، ئۇلارنىڭ اللەنىڭ پەرمانىدىن چىقىپ كەتكەنلىكلىرى
ۋە اللەنىڭ چەكلىمىسىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكلىرى ئۈچۈندۇر (112). ئۇلار بىر خىل ئەمەس،
ئەھلى كىتابتىن (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالاردىن) كېچىلىرى اللەنىڭ ئايەتلىرىنى تىلاۋەت قىلىپ
تۇرىدىغان ۋە سەجدە قىلىپ تۇرىدىغان بىر جامائە كىشىلەر بار (113). ئۇلار اللەغا ۋە ئاخىرەت
كۈنىگە ئىشىنىدۇ. ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىشلاردىن توسىدۇ، خەيرلىك
ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىرايدۇ؛ ئەنە شۇلار ياخشىلاردىندۇر (114). ئۇلار ھەرقانداق
ياخشىلىقنى قىلسۇن، ئۇ بىكار كەتمەيدۇ اللە تەقۋادارلارنى ئوبدان بىلىدۇ (115).

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَلَمْ يُؤْتُوا مَالَهُمْ وَلَا أَوْلَادَهُمْ
 مِنَ اللَّهِ عَذَابًا أَلِيمًا وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ
 مَكَلَّ مَا يُنْقِطُونَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رَيْحٍ حَمِيمَةٍ
 وَرَأْسَاتِ حَرَّتْ قَوْمٌ كَلِمَاتُهَا فَافْتَلَكُوا وَمَا
 ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ أَنْفُسُهُمْ يَظْلِمُونَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
 لَا تَتَّبِعُوا أَوْلِيَاءَهُمْ مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْمُرُكُمْ بِالْإِيمَانِ وَالْإِتْقَانِ
 عِنْدَ اللَّهِ بَدَأَ الْبَقِيَّةَ مِنْ أَوْلِيَاءِهِمْ وَأَخْشَى صُلُوحَهُمْ
 أَلَمْ يَكُنْ لَهُمُ الْآيَاتُ أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا تَعْقِلُونَ هَلْ تَتَذَكَّرُونَ
 فَيُحْيِيهِمْ وَلَا يُخَوِّتُهُمْ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ وَإِذَا الْقَوْمُ
 قَالَ أَمَّا آيَاتُ الْآخِرَةِ أَهْوَاؤُكُمْ أَتُحِبُّونَ الْآلِ الْكَامِلِينَ مِنَ الْغَيْبِ
 كُلِّ مَوْثُورٍ لَيْسَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ عِلْمٌ بَدَأَ اللَّهُ السَّمْعَ وَبَدَأَ
 تَسْمِعُكُمْ حَتَّى تَسْمَعُوهُمْ وَقَدْ تَوْبَهُمْ سَمِعْتُمْ قَوْلَهُ
 يَهْدِيكُمْ تَحْتَهُ وَتَنْقُضُوا أَلْيَقَهُمْ كَيْدَهُمْ كَيْدًا إِنَّ
 اللَّهَ بِمَا يَصْمَلُونَ مُحِيطٌ وَأَعْدَدَ لَهُمْ أَهْلًا
 تَبَوَّءُوا الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

شۈبھىسىزكى، كاپىرلارنىڭ ماللىرى، بالسلىرى
 اللەنىڭ ئازابى ئالدىدا ھەرگىز ھېچ نەرسىگە دال
 بولالمايدۇ؛ ئۇلار دوزاخ ئەھلىدۇر، دوزاختا
 مەڭگۈ قالدۇق (116). ئۇلارنىڭ بۇ دۇنيادا (رىيا
 قىلىپ) بەرگەن سەدىقلىرى ئۆزلىرىگە زۇلۇم
 قىلغان بىر قەۋمنىڭ زىرائىتىگە تەكىپ ئۇنى نابۇت
 قىلىۋەتكەن سوغۇق شامالغا ئوخشايدۇ (ئىگىلىرىنىڭ
 گۇناھى تۈپەيلىدىن نابۇت قىلىنغان بۇ زىرائەتكە
 ئوخشاش، اللە ئۇلارنىڭ ياخشى ئەمەللىرىنى
 بەربات قىلىدۇ). ئۇلارغا اللە زۇلۇم قىلىدى
 ۋە لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم
 قىلدى (117). ئى مۆمىنلەر! ئۆزۈڭلاردىن بولمىغان
 لارنى (يەنى مۇناپىقلارنى) سىرداش قىلىۋالماڭلار.
 ئۇلار سىلەرگە بۇزغۇنچىلىق قىلىشتا بوشاشلىق
 قىلىپ قالمايدۇ. ئۇلار سىلەرنىڭ مۇشەققەتتە
 قېلىشڭلارنى ئارزۇ قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ دۈشمەنلىكى
 ئېغىزلىرىدىن مەلۇم بولۇپ تۇرىدۇ، ئۇلارنىڭ دىللى-

رىدا يوشۇرغان دۈشمەنلىكى تېخىمۇ چوڭدۇر. شۈبھىسىزكى، ئەگەر چۈشىنىدىغان بولساڭلار،
 سىلەرگە نۇرغۇن ئايەتلىرىنى بايان قىلدۇق (118). (ئى مۆمىنلەر جامائەسى!) سىلەر ئۇلارنى
 دوست تۇتسىلەر، ئۇلار سىلەرنى دوست تۇتمايدۇ (سىلەرگە بولغان دۈشمەنلىكىنى يوشۇرۇن
 تۇتىدۇ)، سىلەر (ھەممە ساماۋى) كىتابقا ئىشىنىسىلەر (شۇنداق تۇرۇقلۇق ئۇلار سىلەرنى
 ئۆچ كۆرىدۇ)، ئۇلار سىلەر بىلەن ئۇچراشقاندا، ئىمان ئېيتىۋىدۇ، دەيدۇ. ئۆزلىرى يالغۇز
 قالغاندا سىلەرگە بولغان ئاچچىقىدىن بارماقلىرىنى چىشلەيدۇ. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى،
 «ئاچچىقىڭلار بىلەن ئۆلۈڭلار! (يەنى اللە ئۆلگىنىڭلارغا قەدەر ئاچچىقىڭلارنى داۋاملاشتۇرسۇن!)»
 اللە ھەقىقەتەن دىللار دىكىنى بىلگۈچىدۇر (119). ئەگەر سىلەرگە (كەڭچىلىك،
 مولچىلىق، نۇسرەت، غەنىمەت قاتارلىق) بىرەر ياخشىلىق يەتسە، ئۇلار بۇنىڭدىن
 قايغۇرىدۇ؛ ئەگەر سىلەرگە (ئېغىرچىلىق، قەھەتچىلىك ۋە مەغلۇبىيەت قاتارلىق) بىرەر
 يامانلىق يەتسە، ئۇلار بۇنىڭدىن خۇشال بولىدۇ. ئەگەر سىلەر (ئۇلارنىڭ ئەزىيىتىگە)
 سەۋر قىلساڭلار ۋە (سۆزۈڭلاردا، ھەرىكىتىڭلاردا اللە دىن) قورقاڭلار، ئۇلارنىڭ
 ھىيلىسى سىلەرگە قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ. اللە ئۇلارنىڭ قىلىشلىرىنى
 ھەقىقەتەن تولۇق بىلگۈچىدۇر (120). (ئى مۇھەممەد!) ئۆز ۋاقتىدا سەن ئەتىگەندە
 تويۇڭدىن (ئۇھۇدقا) چىقىپ مۆمىنلەرنى ئۇرۇش سەپلىرىگە ئورۇنلاشتۇردۇڭ، اللە
 (سۆزۈڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋالڭلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (121).

پەرۋەردىگارنىڭ مەغپىرىتىگە ۋە تەقۋادارلار ئۈچۈن تەييارلانغان، كەڭلىكى ئاسمان-زېمىنچە كېلىدىغان جەننەتكە ئالدىراخلا (123). تەقۋادارلار كەڭچىلىكتىن، قىسچىلىقتىنمۇ ئالەم يولىدا (پۇل-مال) سەرپ قىلىدىغانلار، (ئۈچ ئېلىشقا قادىر تۇرۇقلۇق) ئاچچىقنى يۈتىدىغانلار، (يامانلىق قىلغان ياكى بوزەك قىلغان) كىشىلەرنى كەچۈرىدىغانلار. دۇر. ئالەم ياخشىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ (124). تەقۋادارلار يامان بىر گۇناھ قىلىپ قالسا ياكى ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلسا ئالەمنى ياد ئېتىدۇ. گۇناھلىرى ئۈچۈن مەغپىرىت تەلپ قىلىدۇ، گۇناھنى كەچۈرىدىغان ئالەمدىن باشقا كىم بار؟ ئۇلار قىلمىشلىرىنى بىلىپ تۇرۇپ داۋاملاش-تۇرمايدۇ (125). ئۇلارنىڭ (يەنى يۇقىرىقى خىسلەت-لەرگە ئىگە كىشىلەرنىڭ) مۇكاپاتى پەرۋەردىگارى

وَسَلِّ عَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَآلِ آلِهِمْ وَجَعَلْ عَرْشَهَا السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ أَجَلَتْ لِلْمُتَّقِينَ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ فِي السَّوَاءِ
وَالْقَرَارِ وَالْكُفْرِ وَالْعَفْوِ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ
يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاجِسَةً أَوْ ظَلَمُوا
أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ
اللَّهُ فَبِئْسَ الذَّنْبُ وَاللَّهُ وَلَهُ يَسْأَلُونَ مَا قَعَلُوا وَهُمْ
يَعْلَمُونَ ۝ أُولَئِكَ جَزَاءُ هُمْ مَغْفُورَةً مِنْ رَبِّهِمْ وَ
جَزَاءُ كَثِيرٍ مِنْ عَذَابِ آلَاءِ الْغُورِ عِلْمُ يَنْفَعُ
النَّاسَ لِيَنْفَعُوا فَتَحَلَّتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَمَنْ لَمْ يَلَمْ
الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ ۝ هَذَا
بَيِّنَاتٍ لِلنَّاسِ وَمَعَى هَذِهِ الْبُيُوتِ وَالَّذِينَ لَا يَخْلَعُوا
لَا يَخْلَعُوا وَانْظُرُوا إِلَى الْعَالَمِينَ إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۝ إِنَّ
يَسْمَعُ قَوْلَكُمْ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْصٌ شَكْلٌ وَبَلَكَ
الْقَارُونَ وَلَهُ الْبَيِّنَاتُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ الْغُورِ ۝ هَذَا
وَبِئْسَ الذَّنْبُ وَاللَّهُ وَلَهُ يَسْأَلُونَ مَا قَعَلُوا وَهُمْ

تەرىپىدىن بولغان مەغپىرىت ۋە ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردۇر. بۇ يەر-لەردە ئۇلار مەڭگۈ قالدۇ. ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئېرىشىدىغان ساۋابى ئېمىدىگەن ياخشى! (126) سىلەردىن ئىلگىرى نۇرغۇن ئۈمىدەتلەر كېلىپ كەتتى؛ يەر يۈزىدە سەيىر قىلىڭلار. (ھەقىقىي) يالغانغا چىقارغانلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قاراڭلار (127). بۇ (قۇرئان) (ئومۇمىي) ئىنانلارغا باياندۇر (يەنى ھالال بىلەن ھارامنى ئوچۇق بايان قىلىدۇ)، تەقۋادارلارغا توغرا يول كۆرسەتكۈچىدۇر ۋە ۋەز-نەسىھەتتۇر (128). (جەھادتىن) بوشىشپ قالماڭلار. شېھىت بولغانلار ئۈچۈن قايتىغۇرماڭلار، ئەگەر مۆمىن بولساڭلار، ئۈستۈنلۈك قازىنىدۇ. سىلەر (129). ئەگەر سىلەرگە شەكستىلىك يەتكەن بولسا (يەنى بۇ جەڭدە سىلەر يارىلانغان ۋە شېھىت بولغان بولساڭلار)، دۈشمەنلەرگىمۇ (بەدرى جەڭدە) ئوخشاشلا شەكستىلىك يەتتى (يەنى ئۇلار يارىلاندى ۋە ئۆلتۈرۈلدى). بۇ كۈنلەرنى ئىنانلار ئارىسىدا ئايلاندۇرۇپ تۇرىمىز (يەنى غەلىبىنى ھەمىشە بىر پەرقىدە قىلماي، بىر كۈن بۇ پەرقىدە، بىر كۈن ئۇ پەرقىدە قىلىمىز)، (بۇ) ئالەمنىڭ (ھەقىقىي) مۆمىنلەرنى (مۇناپىقلاردىن) ئايرىشى ئۈچۈندۇر، سىلەرنى شېھىتلەردىن قىلىشى (يەنى سىلەردىن بەزىلەرنى شېھىتلىك دەرىجىسىگە مۇشەددەس قىلىشى) ئۈچۈندۇر. — ئالەم زالىملارنى دوست تۇتمايدۇ (130).

مۆمىنلەرنى (ئۇلارغا يەتكەن مۇسەبەت ئارقىلىق) ياكىلىشى ئۈچۈندۇر، كاپىرلارنى يوق قىلىشى ئۈچۈندۇر⁽¹⁴⁸⁾. (ئى مۆمىنلەر جامائەسى!) اللە سىلەردىن (ھەقىقىي) جىھاد قىلغانلارنى ۋە (جىھادنىڭ جاپا-مۇشەققەتلىرىگە) چىدىغۇچىلارنى بىلمەي (يەنى ئايرىماي تۇرۇپ)، (پەقەت ئاغزىڭلاردا ئىمان ئېيتتۇق دېيىش بىلەنلا) جەننەتكە كىرىشى ئويلايمسىلەر؟⁽¹⁴⁹⁾ سىلەر ئۆلۈم (يەنى دۈشمەن) بىلەن ئۇچرىشىشتىن ئىلگىرى ئۇنى ئارزۇ قىلاتتىڭلار، مانا ئۇنى ئۆز كۆزۈڭلار بىلەن كۆر-دۇڭلار (ئەمدى نېمىشقا مەغلۇپ بولسىلەر؟)⁽¹⁵⁰⁾. مۇھەممەد پەقەت بىر پەيغەمبەردۇر، ئۇنىڭدىن بۇرۇن كۆپ پەيغەمبەرلەر ئۆتتى (ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئۆز ئەجلى بىلەن ئۆلگەن، بەزىلىرى باشقىلار تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلگەن): ئۇ ۋاپات بولسا

فَاشْعُرُوا اللَّهَ قُوَابِ الدُّنْيَا وَحَسْنَ قُوَابِ الْآخِرَةِ
وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن
طُيُوتُكُمُ الدَّيْنَ كَغَمٍّ وَإِيرُوكُمُ عَلَى أَصَابِكُمْ فَتَقْبَلُوا
خَيْرِينَ ۝ بَلَى اللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ خَيْرُ الْمَوْلِينَ ۝
سَتَجِدُنِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَالرُّغْبَ بِمَا أَشْرَكُوا
بِاللَّهِ مَا لَمْ يَكُنْ لَهُ سُلْطَانٌ قَوْمًا وَلَهُمُ الْآثَارُ ۝
يَسْئَلُ عَنْهُمْ الْعَالَمِينَ ۝ وَلَقَدْ صَدَّقَ اللَّهُ وَعْدَهُ
إِذْ تَخْلُوهُمْ بَآذِنَةٍ حَتَّىٰ إِذَا أَفْتَلَمُوا وَتَنَازَعُوا
فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِّنْ بَعْدِ مَا أَرْسَلْنَا تَجَافُونَ
مِنْكُمْ ۚ مَن يُرِيدِ الْإِيمَانُ وَمِنْكُمْ مَن يُرِيدُ الْإِخْرَاقَ
فَمَا تَصَرَّفَكُمْ عَنْهُمْ لِيُجَاوِبَكُمْ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ ۝
اللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ۝ إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا
تَكُونُ عَلَى أَحَدٍ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ إِلَى الْخُرُوجِ
فَأَقَابَكُمْ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ لَا تَخْرُجُوا عَلَى مَا نَأْكُلُ
وَلَا مَا أَصَابَكُمْ ۝ وَاللَّهُ جَبَّارٌ عَلَيْهِمُ الْمُؤْمِنُونَ ۝

اللە ئۇلارغا دۇنيانىڭ ساۋابىنى (يەنى دۈشمەنلەر
ئۈستىدىن غەلبە قىلىشنى) ۋە ئاخىرەتنىڭ ياخشى
ساۋابىنى (يەنى جەننەت ۋە ئۇنىڭ نېمەتلىرىنى)
ئاتا قىلدى، اللە ياخشىلىق قىلغۇچىلارنى دوست
تۇتىدۇ (۱۳۸). ئى مۆمىنلەر! ئەگەر سىلەر كاپىرلارغا
ئىتائەت قىلماڭلار، ئۇلار سىلەرنى ئارقاڭلارغا (يەنى
كۇفرغا) ياندۇرىدۇ، شۇنىڭ بىلەن زىيان تارتىپ
قالسىلەر (۱۳۹). ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇلار سىلەر-
نىڭ ئىتائەت قىلىدىغان مەدەتكارىڭلار ئەمەس)، اللە
سىلەرنىڭ مەدەتكارىڭلاردۇر (ئۇنىڭغا ئىتائەت
قىلىڭلار)، ئۇ ياردەم قىلغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشى-
سىدۇر (۱۴۰). (ئىلاھلىق) ھەققىدە ھېچبىر دەلىل
چۈشۈرمىگەن نەرسىلەرنى (يەنى بۇتلارنى) اللەغا
شېرىك قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن، كاپىرلارنىڭ
دىللىرىغا قورقۇنچ سالىمىز، ئۇلارنىڭ بارىدىغان

جايى دوزاختۇر، زالىملارنىڭ جايى (يەنى دوزاخ) ھەققەتەن يامان جايدۇر (۱۴۱). اللە سىلەرگە
قىلغان (دۈشمىنىڭلارغا قارشى نۇسرەت ئاتا قىلىشتىن ئىبارەت) ۋەدىسىدە تۇردى؛ اللەنىڭ ئىزىنى
بىلەن ئۇلارنى قىرىۋاتاتتىڭلار، اللە سىلەر ياقىتۇرىدىغان غەلبىنى كۆرسەتكەندىن كېيىن زەئىپ-
لىشىپ قالىدىڭلار، پەيغەمبەرنىڭ ئەمرى توغرىسىدا جانجاللاشتىڭلار، (پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە)
بويۇنسىمىدىڭلار، بەزىلىرىڭلار دۇنيانى كۆزلىدىڭلار، بەزىلىرىڭلار ئاخىرەتنى كۆزلىدىڭلار، ئاندىن
اللە سىناش ئۈچۈن سىلەردىن دۈشمەننى قايتۇردى (يەنى سىلەرنى غەلبىدىن مەغلۇبىيەتكە
يۈزلەندۈردى) ۋە سىلەرنى ھەققەتەن ئەپۇ قىلدى. ئاللا مۆمىنلەرگە مەرھەمەت قىلغۇچىدۇر (۱۴۲).
ئۇز ۋاقىتدا پەيغەمبەر (ئى اللەنىڭ بەندىلىرى! مېنىڭ تەرىپىمگە كېلىڭلار، مەن رەسۇلۇللا-
دۇرمەن، كىمكى جىھاد مەيدانىغا قايتسا، ئۇ جەننەتكە كىرىدۇ دەپ) ئارقاڭلاردىن سىلەرنى
چاقىرىپ تۇراتتى، سىلەر ھېچ كىشىگە قارىماي قاچاتتىڭلار، (بۇنىڭدىن كېيىن) قولۇڭلاردىن
كەتكەن نەرسىگە (يەنى غەنىمەتكە)، بېشىڭلارغا كەلگەن مۇسبەتتە (يەنى مەغلۇبىيەتكە) قايغۇر-
ماسلىقىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە غەم ئۈستىگە غەم بەردى (يەنى سىلەرنى غەنىمەتتىن مەھرۇم
قىلغاننىڭ ئۈستىگە مەغلۇبىيەت بىلەن جازالىدى). اللە قىلمىشىڭلاردىن خەۋەرداردۇر (۱۴۳).

فَالْقُرْآنُ يُعْطِيكَ الْوَيْسُوعَ الْمَوْحُوتَ لَمْ يَسْتَفْهُمُوا سُبُوهُ وَبُكُوا
 رَضَوْنَ لِلَّهِ وَاللَّهُ دَوَّقُضِلْ عَطَانِ إِنَّمَا ذَلِكَ الشَّيْطَانُ
 يَحْوِي أَوْلِيَاءَهُ فَارْتَحِلُوا هُمُوعًا قَرِينًا إِنَّ كُفْرَهُمْ نَارٌ
 وَلَكِنَّكَ الَّذِينَ يَسْلُفُونَ فِي الْكَلْبِ لَمْ يَكُنْ لَكَ لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ سَيِّئًا
 يُرِيدُ اللَّهُ الْإِخْلَاصَ لَمْ يَكُنْ لَكَ الْإِخْلَاصُ لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ سَيِّئًا
 إِنَّ الَّذِينَ لَمْ يَكُنْ لَكَ الْإِخْلَاصُ لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ سَيِّئًا
 عَدَا لَكَ لَمْ يَكُنْ لَكَ الْإِخْلَاصُ لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ سَيِّئًا
 لَمْ يَكُنْ لَكَ الْإِخْلَاصُ لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ سَيِّئًا
 مَا كَانَ لِلَّهِ لِيَدْرَأَ الْكُفْرَ مِنْ عَمَلِ مَا كُنْتُمْ عَمَلُوا حَتَّى يَبْدُ
 الْفِتْنَةَ مِنَ الْفِتْنَةِ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْلِمَ عَلَى الْفِتْنَةِ
 لَكِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَنْ يُسْلِمُ مَنْ يُسْلِمُ مَنْ يُسْلِمُ مَنْ يُسْلِمُ
 وَلَنْ تَكُونَ أَوْلِيَاءُ فَلَئِمَّا كُنْتُمْ عَمَلُوا لَمْ يَكُنْ لَكَ
 الَّذِينَ يَحْكُمُونَ بِمَا أَنشَأَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرٌ
 لَكُمْ مِنْ هُوَ لَكُمْ سَيِّئٌ كُونُوا بِأَوْفَاءَ بَيْنَ أَلْفِ
 بَلْ يُؤْتِيكَ الشَّعْبُ وَالْأَرْضُ وَاللَّهُ بِمَا تَكُونُ عَيْنٌ

ئۇلار اللەنىڭ نېمىتى ۋە پەزىلى بىلەن قايتىپ كەلدى،
 ھېچقانداق زىيان-زەخمىگە ئۇچرىمىدى، ئۇلار
 اللەنىڭ رازىلىقىنى ئىزدىدى. اللە ئۇلۇغ پەزىل
 ئىگىسىدۇر (174). ئەنە شۇ شەيتان ئۆز دوستلىرىنى
 (يەنى كۇڧىغلارنى) قورقىتىدۇ. ئەگەر مۆمىن
 بولساڭلار، ئۇلاردىن قورقماڭلار، مەندىن
 قورقۇڭلار (175). (ئى مۇھەممەد!) كۇڧىغا ئۆزلىرىنى
 ئاتىغانلار (يەنى سۆزلىرى ۋە ھەرىكەتلىرى بىلەن
 كۇڧىغا شاپاشلايدىغان مۇناپىقلار) سېنى غەمكىن
 قىلىسۇن، ئۇلار ھەقىقەتەن (كۇڧى بىلەن) اللەغا
 قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ. اللە ئاخىرەتتە ئۇلارغا
 (ساۋابتىن) ھېچبىر نېسۋە بەرمەسلىكىنى خالايدۇ؛
 ئۇلار چوڭ ئازابقا دۇچار بولىدۇ (176). ئىماننى كۈڧ-
 رىغا تېگىشكەنلەر (يەنى مەزكۇر مۇناپىقلار) (كۇڧى

بىلەن) اللەغا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ، ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (177). كاپىرلار
 ئۆزلىرىگە (جازا بەرمەستىن) مۆھلەت بېرىشىمنى (يەنى ئۆمرىنى ئۇزۇن قىلىشىمنى) ھەركىز
 ئۆزلىرى ئۈچۈن پايدىلىق دەپ گۇمان قىلىسۇن، ئۇلارغا مۆھلەت بېرىشىمىز (ۋە ئەجىلىنى
 كېچىكتۈرۈشىمىز) پەقەت ئۇلارنىڭ گۇناھىنىڭ كۆپىيىشى ئۈچۈندۇر. ئۇلار (ئاخىرەتتە) خار
 قىلغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ (178). اللە ياماننى (يەنى مۇناپىقنى) ياخشىدىن (يەنى مۆمىندىن)
 ئايرىمىغىچە مۆمىنلەرنى (يەنى سىلەرنى) ھازىرقى پېتىڭلارچە قويمايدۇ. اللە سىلەرنى غەيىدىنمۇ
 خەۋەردار قىلمايدۇ ۋە لېكىن اللە پەيغەمبەرلىرىدىن خالىشىنى تاللاپ، ئۇنىڭغا (مۇھەممەد
 ئەلەيھىسسالامغا مۇناپىقلارنىڭ ھالىنى بىلدۈرگەندەك) غەيىنى بىلدۈرىدۇ؛ اللەغا ۋە ئۇنىڭ
 پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتىڭلار، ئەگەر سىلەر ئىمان ئېيتماڭلار ۋە (پەرۋەردىگارڭلاردىن)
 قورقماڭلار، چوڭ ساۋابقا ئېرىشىڭلار (179). اللە ئۆز پەزىلىدىن بەرگەن نەرسىلەرگە (يەنى پۇل-
 مالغا) بېخىللىق قىلىدىغانلار بېخىللىقنى ئۆزلىرى ئۈچۈن پايدىلىق دەپ گۇمان قىلىسۇن،
 ئەمەلدە بۇ ئۇلار ئۈچۈن زىيانلىقتۇر؛ ئۇلارنىڭ بېخىللىق قىلغان نەرسىسى قىيامەت كۈنى
 ئۇلارنىڭ بويىنىغا تاقاق قىلىپ سېلىنىدۇ. ئاسمانلارنىڭ ۋە يەرنىڭ مىراسى اللەنىڭدۇر
 (يەنى كائىناتتىكى ھەممە نەرسە اللەنىڭ مۈلكى بولۇپ، ئۇلار پانسى بولغاندىن كېيىن
 اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتىدۇ). اللە قىلغان ئەمەللىرىڭلاردىن خەۋەرداردۇر (180).

لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الْإِنِّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ
أَعْبَادُ سَتَكُنَّ مَا قَالُوا وَتَكُنَّ لَهُمْ الْيَوْمَ بِغَيْرِ حَسَبٍ
وَقَوْلُ دُؤُودَ عَذَابُ الْحَرِيقِ ۝ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ
أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَالِمٍ لِّلْعَالَمِينَ ۝ الْإِنِّ قَالَ
إِنَّ اللَّهَ حَمْدُ الْإِنِّ الْإِنِّ لَمْ يَمُوتْ حَتَّى يَأْتِيَنَا
بِقُرْبَانٍ طَائِفَةٍ لِّلْكَارِخِ قَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ رَبِّهِمْ
وَالَّذِينَ قَتَلُوا قَتْلًا ظَاهِرًا كَانُوا مِنْهُمْ صَافِينَ ۝
قَالَ كَذَّابٌ فَذَكَرَ الْكَذَّابُ رُسُلَ مَنْ قَبْلِكَ جَاءُوا
بِالْبَيِّنَاتِ وَالشُّرُوكَ الْإِنِّ الْيَوْمَ ۝ قُلْ لِّمَنِ ذَٰلِكُمُ
الْيَوْمَ ۝ وَالَّذِينَ كَانُوا يُجْرِمُونَ الْيَوْمَ الْيَوْمَ الْيَوْمَ
رُحْمًا مِّنْ عَنَّا الْكَارِخِ الْيَوْمَ ۝ فَذَكَرَ وَمَا
الْحَيُّوهُ الْإِنِّ الْإِنِّ الْيَوْمَ ۝ كَذَّابُونَ ۝
أَمَّا الْكُفْرُ وَالْإِنِّ الْيَوْمَ ۝ وَالَّذِينَ كَانُوا
الْإِنِّ الْيَوْمَ الْيَوْمَ الْيَوْمَ الْيَوْمَ الْيَوْمَ
وَالَّذِينَ كَانُوا الْيَوْمَ الْيَوْمَ الْيَوْمَ الْيَوْمَ

«الله بولسا ھەققەتەن پېقىرە، بىز بولساق باي»
دېگەن كىشىلەر (يەنى يەھۇدىيلار) نىڭ سۆزىنى
الله ھەققەتەن ئاڭلىدى. ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى
ۋە پەيغەمبەرلەرنى ناھەق ئۆلتۈرگەنلىكىنى
خاتىرىلەپ قويىسىز (يەنى نامە - ئەمالغا مۇئەككەل
پەرشتىلەرگە بۇنى ئۇلارنىڭ نامە - ئەمالغا
يېزىشنى بۇيرۇيسىز) ھەمدە ئاخىرەتتە پەرشتى-
تىلەر تىلى ئارقىلىق، كۆيىدۈرگۈچى ئازابىنى
تېتىتىلار، دەيمىز (183). بۇ سىلەرنىڭ قىلمىشلىرى
تۈپەيلىدىندۇر، الله بەندىلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچى
ئەمەستۇر (184). ئۇلار: «تەۋراتتا) الله بىزنى
(ئاساندىن چۈشكەن) ئوت يەپ كېتىدىغان بىر
قۇربانلىق كەلتۈرمىگىچە ھەققەتەن ھېچبىر
پەيغەمبەرگە ئىمان كەلتۈرمەسلىككە بۇيرۇدى»
دېدى (بۇ ئىپتىرا بولۇپ، الله ئۇلارنى بۇيرۇغان
ئەمەس). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى،
«سىلەرگە مۆجىزىلەر ۋە سىلەر ئېيتقان مۆجىزە

بىلەن ھەققەتەن نۇرغۇن پەيغەمبەر كەلدى؛ ئەگەر سىلەر (دەۋايىلاردا) راستچىل بولساڭلار،
ئۇلارنى ئېمىشقا ئۆلتۈرۈڭلار؟» (185) (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار سېنى يالغانغا چىقارغان بولسا
(قاغۇرۇپ كەتسەن)، سەندىن ئىلگىرى تۆتكەن، مۆجىزىلەرنى، كىتابلارنى (يەنى ئىبراھىم
ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلىنغان سەھىپىلەرگە ئوخشاش ساماۋى كىتابلارنى) ۋە نۇرلۇق كىتابىنى
(يەنى تەۋرات، ئىنجىلغا ئوخشاشلارنى) ئېلىپ كەلگەن نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرمۇ يالغانغا
چىقىرىلغان ئىدى (186). ھەر بىر جان ئىككى ئۆلۈمنىڭ تەمىنى تېتىغۇچىدۇر. سىلەرنىڭ
ئەجىرىڭلار (يەنى ئەمەللىرىڭلارنىڭ ساۋابى) قىيامەت كۈنى تولۇق بېرىلىدۇ، كىمكى
دوزاختىن يىراق قىلىنغان ۋە جەننەتكە كىرگۈزۈلگەن ئىكەن، ئۇ مۇرادىغا يەتكەن بولىدۇ.
دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت ئالدايدىغان مالدىنلا ئىبارەتتۇر (يەنى ئالدايدىغان نەرسە
بولۇپ، ئازغىنا بەھرىمەن بولغاندىن كېيىن تۈگەيدۇ) (187). سىلەر ماللىرىڭلاردا (سەدىقىغە
بۇيرۇلۇش ۋە ئاپەت يېتىشى بىلەن) ۋە جانلىرىڭلاردا (قەتل قىلىنىش، ئەسر ئېلىنىش،
كېسەل بولۇش بىلەن) چوقۇم سىنىلىسىلەر، سىلەردىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى
يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دىن، مۇشرىكلاردىن چوقۇم نۇرغۇن يامان سۆز ئاڭلايسىلەر. ئەگەر
(يۇقىرىقى ئەھۋاللار يۈز بەرگەندە) سەۋر قىلساڭلار (سۆزۈڭلار ۋە ھەرىكىتىڭلاردا) اللەدىن
قورقساڭلار، ئۇنداقتا بۇ ھەققەتەن ئىرادە بىلەن قىلىنىشقا تېگىشلىك ئىشلاردىندۇر (188).

پەرۋەردىگار مىزا بىزگە يەيىمەنلىرىڭ ئارقىلىق
ۋەدە قىلغان نەرسىنى (يەنى ئىستائەت قىلغانلارغا
خاس بولغان جەننەتنى) بەرگىن، قىيامەت كۈنى
بىزنى رەسۋا قىلمىسۇن. سەن ھەقىقەتەن ۋەدەڭگە
خىلاپلىق قىلمايسەن» (194). ئۇلارنىڭ دۇئاسىنى
پەرۋەردىگارى ئىجابەت قىلدى: «مەن سىلەردىن
ئەر بولسۇن، ئايال بولسۇن، ھەرقانداق بىر ياخشى
ئىش قىلىۋىتىشنىڭ قىلغان ئەمەلىنى بىكار قىلىۋەت-
مەيمەن، سىلەر بىر-بىرىڭلاردىن تۆرەلگەن. ھىج-
رەت قىلغانلار، يۇرتلىرىدىن ھەيدەپ چىقىرىل-
غانلار، مېنىڭ يولۇمدا (يەنى اللە نىڭ دىنى
ئۈچۈن) ئەزىيەت تارتقانلار، ئۇرۇشقا قاتناشقان-
لار (يەنى مېنىڭ يولۇمدا ئۇرۇشقانلار) ۋە
مېنىڭ يولۇمدا ئۆلتۈرۈلگەنلەرنىڭ گۇناھ-
لىرىنى (مەغپىرىتىم ۋە رەھىمىتىم بىلەن) ئەل-
ۋەتتە يوققا چىقىرىمەن. ئەلۋەتتە، ئۇلارنى ئاستىدىن
ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزد-
مەن». بۇ (ئۇلارنىڭ ياخشى ئەمەللىرى ئۈچۈن)

اللە تەرىپىدىن بېرىلگەن مۇكاپاتتۇر. اللە نىڭ دەرگاھىدا ياخشى مۇكاپات (يەنى جەننەت)
بار (195). كاپىرلارنىڭ (پۇل-مال، ئابىروي، مەرتۈۋە ئىزدەش يۈزىسىدىن) شەھەرلەردە كېزىپ
يۈرۈشلىرى سېنى ئالدىمىسۇن (196). بۇ ئازغىنا بەھرىمەن بولۇشتۇر، كەلگۈسىدە ئۇلارنىڭ جايى
جەھەننەم بولىدۇ. ئۇ نېمىدىگەن يامان تۆشەك! (197) پەرۋەردىگارغا تەقۋادارلىق قىلغان
كىشىلەر ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردىن بەھرىمەن بولۇپ، ئۇ يەردە مەڭگۈ
قالدۇ. بۇ، اللە تەرىپىدىن بولغان كۈتۈۋېلىشتۇر. اللە نىڭ دەرگاھىدىكى نەرسىلەر (يەنى
مۇكاپات ۋە ھۈرمەت) ياخشى بىندىلەر ئۈچۈن (كۇففارلار بەھرىمەن بولغان باقاسى يوق ئازغىنا
راھەتتىن) ئارتۇقۇر (198). ئەھلى كىتاب ئارىسىدا ھەقىقەتەن اللە غائىبان كەلتۈرىدىغان، سىلەرگە
نازىل بولغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا)، ئۆزلىرىگە نازىل بولغان كىتابقا (يەنى تەۋراتقا ۋە
ئىنجىلغا) ئىشىنىدىغانلار بار؛ ئۇلار اللە دىن قورقۇدۇ، اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئازغىنا
بەدەلگە تېگىشەيدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ كىتابلىرىدىكى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ
سۈپەتلىرى ۋە شەرىئەت ئەھكاملىرىنى، راھىيلارغا ئوخشاش، دۇنيانىڭ ئەرزىمەس
نەرسىلىرىنى دەپ ئۆزگەرتىۋەتسەيدۇ)، ئۇلارغا پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ساۋاب
بېرىلىدۇ. اللە ھەقىقەتەن تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر (199). ئى مۆمىنلەر! تائەت-ئىبا-
دەتنىڭ مۇشەققەتلىرىگە ۋە سىلەرگە يەتكەن ئېغىرچىلىقلارغا سەۋر قىلىڭلار، دۈشمەن-
لەرگە زىيادە چىداملىق بولۇڭلار، (چېگىرلىرىڭلارنى ساقلاپ) جىھادقا تەييار تۇرۇڭلار، مەقسىتىڭ-
لارغا يېتىش ئۈچۈن اللە دىن قورقۇڭلار (يەنى ئۇنىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلماڭلار) (200).

لَقَدْ آتَيْنَاكَ مَا وَعَدْنَاهُ عَلَى نَسِيكَ وَالْغُرَابَ عَلَى نَقِيبِهِ
إِنَّكَ لَا تَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا بِمَا نَحْنُ بِكَ مُخْبَرُونَ وَإِنَّ الْأَعْيُنَ
عَمَلٌ حَافِلٌ وَمَنْ يَمُنْ بِذِكْرِ الْوَكِيلِ وَأَنْتَ بَعْضُ مَنْ يَشْعُرُ
فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَآخَرُوا حَاجَةً مِنْ دِينِهِمْ وَأَوْدُوا فِي سُلُكِنَا
وَقَالُوا قَوْلُ الْكُفْرَانِ عَنْهُمْ سِتْرٌ مِنْهُمْ وَلَئِنْ جَاءَهُمْ
جُنُودٌ مِمَّنْ يَنْظُرُونَ لَشِئْرُهُمْ وَأَبَازِينَ عَنْهُمْ اللَّهُ وَ
اللَّهُ يَخْتَلِفُ حُجْنُ السُّورِ إِلَّا بِكَ يَنْظُرُكَ تَقَالِبُ الَّذِينَ
كَفَرُوا فِي الْيَلَدِ مِمَّا قَلِيلٌ ثُمَّ مَا لَهُمْ مِنْ حَمِيمٍ وَ
يَسْأَلُ الْيَهُودَ لَكِنَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا لَهُمْ جُنُودًا
مِنْ تَحْتِهِمْ الْأَنْفَرُ خَلِيدِينَ فِيهَا تَرَاهُنَّ عَنْهُمْ اللَّهُ وَمَا
عَنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لَلْكَافِرِينَ وَلَكِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ
يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ خَيْرٌ
لَهُمْ وَلَا يَشْعُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ تَعَالَى قَلِيلًا وَلَكِنْ أَهْلُ الْكِتَابِ
عَنْدَهُمْ أَنَّ اللَّهَ سَرِيحُ الْبَصَالِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
اصْبِرُوا وَاصْبِرُوا وَاصْبِرُوا وَاصْبِرُوا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

4- سۈرە نسا

مەدنىدە نازىل بولغان، 178 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى ئىنسانلار! سىلەرنى بىر ئىنساندىن (يەنى
ئادەم ئەلەيھىسسالامدىن) ياراتقان، شۇ ئىنساندىن
(يەنى ئۆز جىنسىدىن) ئۇنىڭ جۈپىنىسى (يەنى
ھەۋۋانى) ياراتقان ۋە ئۇلاردىن (يەنى ئادەم
بىلەن ھەۋۋادىن) نۇرغۇن ئەر- ئاياللارنى يارات-
قان پەرۋەردىگار، ئىنسانلاردىن قورقۇڭلار، بىر-
بىرىڭلاردىن نەرسە سوراڭلار، نامى بىلەن
سورايدىغان اللە دىن قورقۇڭلار، سىلە-

رەھىمىنى ئۇزۇپ قويۇشتىن ساقلىنىڭلار. اللە ھەقىقەتەن سىلەرنى (يەنى پۈتۈن
ئەھۋاللىرىڭلارنى) كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر^(۱). يېتىملىرىڭ مال- مۈلكىنى (ئۇلار
بالاغىتىگە يەتكەن چاغدا) بېرىڭلار، ياخشىنى يامانغا (يەنى ئۇلارنىڭ ماللىرىنىڭ ياخشىنى
ئۆزەڭلارنىڭ ماللىرىڭلارنىڭ يامىنىغا) تېگىشۋالماڭلار؛ ئۇلارنىڭ مال- مۈلكىنى
ئۆزەڭلارنىڭ مال- مۈلكىگە قوشۇپ يەۋالماڭلار. بۇ ھەقىقەتەن چوڭ كۈنەھتىر^(۲).
ئەگەر يېتىم قىزلارغا (ئۆيلىنىپ) ئادىل مۇئامىلىدە بولالمايسىز، ئۇلارنىڭ ماللىرىڭلاردىن
(يەنى تەربىيەڭلاردا بىرەر يېتىم قىز بولۇپ، ئۇنىڭغا شۇ قىزغا باراۋەر تۇرىدىغان قىزغا بېرىلىدىغان
مەھرەنى بېرىۋالمايسىز، ئۇنىڭغا قورقۇڭلار، ئۇنى تەرك ئېتىپ، ئۆزەڭلار ياقىتۇرىدىغان باشقا
ئاياللاردىن ئىككىنى، ئۈچىنى ۋە تۆتىنى ئېلىشقا بولىدۇ، ئەگەر (ئۇلارنىڭ ئارىسىدا) ئادىل
بولالمايسىز، ئۇلاردىن قورقۇڭلار، بىر خوتۇن بىلەن ياكى قول ئاستىڭلاردىكى چۆرىلەر بىلەن كۆپ-
يىلەنەڭلار بولىدۇ. بىر خوتۇن بىلەن كۆپايلىنىش زۇلۇم قىلماسلىققا ئەڭ يېقىندۇر^(۳). ئاياللارغا
ئۇلارنىڭ مەھرلىرىنى خۇشاللىق بىلەن سوغا قىلىپ بېرىڭلار. ئەگەر ئۇلار ئۇنىڭدىن بىر قىسمىنى
سىلەرگە تۆتۈنۈپ بەرسە، ئۇنى مەزىلىك، سىڭىشلىق (يەنى پاك- ھالال بىلىپ) يەڭلار^(۴). اللە
تىرىكچىلىكلىڭلارنىڭ ئاساسى قىلغان ماللىرىڭلارنى ئەخەقەرگە تۆتۈزۈپ قويماڭلار، ئۇلارنى
يېمەك- ئىچمەك، كىيىم- كېچەك بىلەن تەمىنلەڭلار. ئۇلارغا چىرايلىق سۆز قىلىڭلار^(۵).

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ
وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا
وَقِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ
إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ۝ وَاللَّهُ الْيُسْرَىٰ أَمْوَالُكُمْ
وَلَا تَمْنَعُكُمُ الْيُسْرَىٰ بِأَلْفِ يَدٍ وَلَا تَكُونُوا أَمْوَالُكُمْ
إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ رِجْلًا كَانَتْ خُوبًا كَثِيرًا ۝ وَلَنْ يَخْفَعَهُ
الْإِسْلَامُ فِي الْيُسْرَىٰ فَإِنْ كُنْتُمْ مَلَائِكَةً مِنْ
السَّمَاءِ سَمِعْتُمْ وَتِلْكَ وَرِيعَةً ۝ قَدْ خَفَعَهُ الْإِسْلَامُ
فَوَاحِدَةً ۝ أَوْ مَلَائِكَةً ۝ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَىٰ
وَاللَّهُ الْيُسْرَىٰ صَدَقَ قَوْلُهُ ۝ قَدْ خَفَعَهُ الْإِسْلَامُ
عَنْ نَفْسٍ وَنَفْسٍ فَكُلُّهُ مَوْلَا ۝ قَدْ خَفَعَهُ الْإِسْلَامُ
الشَّيْءَ أَمْوَالُكُمْ الْيُسْرَىٰ جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ فِيهَا ذُرِّيَّتَكُمْ
وَيَحْيَا وَكُنُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ۝

يېتىملەرنى بالاغەتكە يەتكەنگە قەدەر سىناپ تۇرۇڭلار، ئۇلاردا ماللىرىنى باشقۇرالايدىغان ھالەتنى بايقاشلار، ئۇلارغا مال-مۈلكىنى تاپشۇرۇپ بېرىڭلار؛ ئۇلارنىڭ چوڭ بولۇپ قېلى-شىدىن قورقۇپ مال-مۈلكىنى بۇزۇپ-چېچىپ يەۋالماڭلار. (يېتىمگە ۋەسى بولغانلاردىن) كىمكى باي ئىكەن، (ۋەسى بولغانلىق ھەققى ئۈچۈن) يېتىمىنىڭ مال-مۈلكىنى يېشىتىن ئۆزىنى ساقلىسۇن، (سىلەردىن) كىمكى يوقۇل ئىكەن، ئۇ (ئۆز ئەمگىكىنىڭ ھەققى ئۈچۈن) مۇۋاپىق رەۋىشتە يېسۇن، ئۇلار (يەنى بالاغەتكە يەتكەن يېتىملەر) نىڭ مال-مۈلكىنى تاپشۇرۇپ بېرىدىغان چاغدا باشقىلارنى گۇۋاھ قىلىپ قويۇڭلار،

اللە ھېساب ئېلىشقا يېتەرلىكتۇر^(۶۸). ئاتا-ئانىسى

ۋە تۇغقانلىرى قالدۇرغان مىراسا (يەنى مېيىتىنىڭ تەرەكسىدە)* ئەرلەرنىڭ ھەسسى بار، ئاتا-ئانىسى ۋە تۇغقانلىرى قالدۇرغان مىراسا ئاياللارنىڭمۇ ھەسسى بار. مەيلى ئۇ (يەنى تەرەكە) ئاز بولسۇن ياكى كۆپ بولسۇن، ھەر ئادەم (اللە نىڭ ئادىل شەرىئىتىدە) بەلگىلەنگەن ھەسسىنى ئالىدۇ^(۶۹). تەقسىمات ۋاقتىدا (ۋارىسى ئەمەس) تۇغقانلار، (تۇغقان ئەمەس) يېتىملەر ۋە مىكەنلەر ھازىر بولسا، ئۇلارغا بۇنىڭدىن (يەنى تەرەكسىدىن) ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى ئېلىش ئۈچۈن بىرئاز نەرسە بېرىڭلار، ئۇلارغا چىرايلىق سۆز قىلىڭلار (يەنى بۇ كىچىكلەرنىڭ مېلى، بىزنىڭ ئەمەس دىگەنگە ئوخشاش ئۆزىنى ئېيتىڭلار)^(۷۰). (كىسلەركى) ئۆزلىرىدىن قېلىپ قالدىغان كىچىك بالىلىرى بولۇپ، ئۇلاردىن قانداق ئەندىشە قىلىدىغان بولسا، باشقىلارنىڭ قېلىپ قالغان كىچىك بالىلىرى ئۈچۈنمۇ شۇنداق ئەندىشە قىلىسۇن، (يېتىملەرنىڭ ئىشىدا) اللەدىن قورقسۇن ۋە توغرا سۆزنى ئېيتسۇن^(۷۱). زۇلۇم قىلىپ يېتىملەرنىڭ مال-مۈلكىنى (ناھەق) يەۋالىدىغانلار، شۈبھىسىزكى، قورساققا (قىيامەت كۈنى يېنىپ تۇرىدىغان) ئوتنى يەۋالغان بولىدۇ، ئۇلار يېنىپ تۇرغان ئوتقا (يەنى دوزاخقا) كىرىدۇ^(۷۲).

وَالْيَتَامَىٰ عَلَىٰ إِذْنِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأُولَىٰ عَلَىٰ الْوَالِدِ فَإِذَا فَتَحُوا بِكُنُوزِهِمْ أُولَٰئِكَ لَهُمُ النِّسَبُ الْمِيراثَةُ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفُقَرَاءُ وَالْيَتَامَىٰ وَالْأَسْفَلَاءُ وَالْحَسَنَاتُ وَالْكَافِرُونَ هُمْ شَرُّ الْبَشَرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَافٍ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَافٍ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَافٍ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَافٍ

• جاھىلىيەت دەۋرىدىكى بەزى ئەرەبلەر ئاياللارغا ۋە كىچىك بالىلارغا مىراس بەرمەيتتى. جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ بۇ ئادىتى مۇشۇ ئايەت نازىل بولۇش بىلەن ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ مِنْ تَحْتِ الْأَنْهَارِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَّقِ خُذُوتَهُ يَدْخِلْهُ أُمَمًا مِمَّا ارْتَدَتْ عَنْهَا اللَّهُ مَوْلَا ذَلِكَ الْمُجْتَنِبِ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاتَّقَوْهُ سَيُؤْتِيهِمْ اللَّهُ أَجْرًا عَظِيمًا وَالَّذِينَ يَزِينُونَ مِنْكُمْ أَنْ يَضَعُوا عَنْهُمْ وَأَنْ يَتَزَيَّنُوا مِنْكُمْ أُولَئِكَ الْأَكْفَرُ سَيُعَذِّبُ اللَّهُ النَّاسَ فِي الْيَوْمِ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُوْتَقِنُونَ أُولَئِكَ أُولُو الْإِنْفِرَةِ أُولَئِكَ يُحَارِبُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأُولَئِكَ يَنْفَرُونَ فِي أَجْنَادٍ يَخِشَوْنَ اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَأُولَئِكَ هُمُ الرُّسُلُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاتَّقَوْهُ سَيُؤْتِيهِمْ اللَّهُ أَجْرًا عَظِيمًا وَالَّذِينَ يَزِينُونَ مِنْكُمْ أَنْ يَضَعُوا عَنْهُمْ وَأَنْ يَتَزَيَّنُوا مِنْكُمْ أُولَئِكَ الْأَكْفَرُ سَيُعَذِّبُ اللَّهُ النَّاسَ فِي الْيَوْمِ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُوْتَقِنُونَ أُولَئِكَ أُولُو الْإِنْفِرَةِ أُولَئِكَ يُحَارِبُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأُولَئِكَ يَنْفَرُونَ فِي أَجْنَادٍ يَخِشَوْنَ اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَأُولَئِكَ هُمُ الرُّسُلُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ

ئەنە شۇلار (يەنى اللە بەندىلىرىنىڭ ئەمەل قىلىشى ئۈچۈن بەلگىلەپ بەرگەن يۇقىرىدىكى ئەمەل كامىلار) اللە نىڭ قانۇنلىرىدۇر، كىمكى اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىدىكەن، اللە ئۇنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەت-لەرگە كىرگۈزىدۇ، ئۇ ئۇ يەرلەردە مەڭگۈ قالىدۇ. بۇ چوڭ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشتۇر (138). كىمكى اللە غا ۋە پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلىپ، اللە نىڭ قانۇنلىرىنىڭ سىرتىغا چىقىپ كېتىدىكەن، اللە ئۇنى دوزاخقا كىرگۈزىدۇ، ئۇ دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ، خورلىغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ (140). ئاياللىرىڭلاردىن پاھىشە قىلغانلارنى (ئىسپاتلاش ئۈچۈن) ئارخىلاردىن تۆت

گۇۋاھچى كەلتۈرۈڭلار؛ ئەگەر ئۇلار گۇۋاھلىق بەرسە (يەنى ئۇلار گۇۋاھلىق بېرىپ ئايالنىڭ جىنايىتىنى ئىسپاتلاسا)، تاكى ئاياللىرىڭلار ۋاپات بولغانغا ياكى اللە ئۇلارغا بىر چىقىش يولى بەرگەنگە قەدەر ئۇلارنى ئۆيدە تۇتۇڭلار (142). ئارخىلاردا ئىككى كىشى (يەنى ئەر بىلەن ئايال) پاھىشە قىلسا، ئۇلارنى ئەيىبلەڭلار؛ ئەگەر ئۇلار تەۋبە قىلىپ تۈزەلسە، ئۇلارنى كەچۈرۈڭلار. اللە تەۋبىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچىدۇر، تولىمۇ مېھرىبانىدۇر (146). اللە قوبۇل قىلىشنى ۋەدە قىلغان تەۋبە يامانلىقنى نادانلىقتىن قىلىپ سېلىپ، ئاندىن ئۇزۇنغا قالماي (يەنى ئۆلۈم كېلىشتىن بۇرۇن) تەۋبە قىلغانلارنىڭ تەۋبىسىدۇر؛ اللە ئەنە شۇلارنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدۇ، اللە ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (177). داۋاملىق يامان ئىشلارنى قىلىپ بېشىغا ئۆلۈم كەلگەن چاغدا، ئەمدى تەۋبە قىلىدىم، دېگۈچىلەرنىڭ تەۋبىسى ۋە كاپىر پېتى ئۆلگۈچىلەرنىڭ تەۋبىسى (يەنى ئۆلۈم ئالدىدا ئىمان ئېيتىم دېگۈچىلەرنىڭ ئىمانى) قوبۇل قىلىنمايدۇ. ئەنە شۇلارغا قاتتىق ئازاب تەييارلىدۇق (182).

ئەگەر ئەر-خوتۇن ئىككىلىنىڭ ئىناقسىز بولۇپ قېلىشىدىن قورقۇنۇشقا، ئەرلىك تۇغقانلىرىدىن بىر ھەققانىي كىشى، خوتۇننىڭ تۇغقانلىرىدىن بىر ھەققانىي كىشىنى ئەۋەتىڭلار، اللە ئەگەر بۇ ئىككى كىشىنى ئەپلەشتۈرۈشنى خالىسا، ئەر-خوتۇن ئىككىسىنىڭ ئارىسىغا ئىناقلىق سالدۇ. اللە ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر^(۳۶).

اللە غائىبەت قىلىڭلار، ئۇنىڭغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ئاتا-ئاناڭلارغا، غەش-شېرىككە، ئۆزلىرىڭلارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، يېقىن قوشنىغا، يىراق قوشنىغا، ياندىكى ھەمراھقا (يەنى سەپەرداشقا، ساۋاقداشقا)، مۇساپىرغا، قول ئاستىڭلاردىكى قۇل-چۆرىلەرگە ياخشىلىق قىلىڭلار، شۇبە-مىسزىكى، اللە مۇتەكەببىر، ماختانچاقنى ياقىتۇر.

وَلَنْ يَخْشَىوُشَقَاقَ بَيْنَهُمَا فَاَتَعُوْهُمَا مِنْ اٰهْلِيْهِمْ
وَحَكَمًا مِّنْ اٰهْلِهِمْ اِنْ يُرِيدُوا اَصْلَاحًا يٰٓاَيُّهَا اللّٰهُ يٰٓاٰمِنُوْنَ
اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ۝۱۰۷ وَاعْبُدُوْا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوْا
بِهٖ سُبْحَٰنَ الَّذِيْ يَلْقَوْنَ اَحْسَٰنًا ۝۱۰۸ وَالَّذِيْنَ اَلْفُرْقَىٰ ۝۱۰۹
الَّتِيْ بَيْنَ الدِّينَيْنِ ۝۱۱۰ وَالَّذِيْنَ اَلْفُرْقَىٰ ۝۱۱۱ وَالَّذِيْنَ اَلْفُرْقَىٰ ۝۱۱۲
يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ ۝۱۱۳ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكَ فَرَّانَ ۝۱۱۴
اللّٰهُ لَا يَخْفَىٰ عَنْهُ شَيْءٌ ۝۱۱۵ اَلَمْ يَكُنْ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ
الَّذِيْنَ يَلْقَوْنَ اَحْسَنًا ۝۱۱۶ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكَ فَرَّانَ ۝۱۱۷
اَلَمْ يَكُنْ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ ۝۱۱۸ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكَ فَرَّانَ ۝۱۱۹
اَلَمْ يَكُنْ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ ۝۱۲۰ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكَ فَرَّانَ ۝۱۲۱
اَلَمْ يَكُنْ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ ۝۱۲۲ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكَ فَرَّانَ ۝۱۲۳
اَلَمْ يَكُنْ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ ۝۱۲۴ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكَ فَرَّانَ ۝۱۲۵
اَلَمْ يَكُنْ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ ۝۱۲۶ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكَ فَرَّانَ ۝۱۲۷
اَلَمْ يَكُنْ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ ۝۱۲۸ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكَ فَرَّانَ ۝۱۲۹
اَلَمْ يَكُنْ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ ۝۱۳۰ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكَ فَرَّانَ ۝۱۳۱

مايدۇ^(۳۶). ئۇلار (يەنى مۇتەكەببىرلەر، ماختانچاقلار) بېخىللىق قىلدۇ، كىشىلەرنى بېخىللىققا بۇيرۇيدۇ، اللە ئۇلارغا ئۆز پەزىلىدىن بەرگەن نەرسىلەرنى (يەنى پۇل-مالنى، ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋراتتىكى سۈپىتىنى) يوشۇرسۇن. (اللە نىڭ نېمىتىنى) ئىنگار قىلغۇچىلارغا خورلىغۇچى ئازابىنى تەييارلىدۇ^(۳۷). ئۇلار ماللىرىنى كىشىلەرگە كۆرسىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلدۇ، ئۇلار اللە غا ئىشەنسەيدۇ، ئاخىرەت كۈنىگىمۇ ئىشەنسەيدۇ. كىمكى ئۆزىگە شەيتاننى ھەمراھ قىلىدىكەن (ئۇ شەيتاننىڭ بۇيرۇقى بويىچە ئىش قىلدۇ)، شەيتان نېمىسىدىگەن يامان ھەمراھ!^(۳۸) ئەگەر ئۇلار اللە غا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنسە ۋە اللە ئۆزلىرىگە بەرگەن مالدىن سەرپ قىلسا، ئۇلارغا نېمە زىمىنى بولاتتى؟ اللە ئۇلارنى ئوبدان بىلىدۇ (قىلىشىغا قاراپ جازا لايدۇ)^(۳۹). اللە ھەقىقەتەن زەررىچە زۇلۇم قىلمايدۇ. ئەگەر كىشىنىڭ زەررىچە ياخشىلىقى بولسا، اللە ئۇنى ھەسسىلەپ زىيادە قىلدۇ، ئۆز دەرىجىسىدىن بۈيۈك ئىجىر (يەنى جەننەت) ئاتا قىلدۇ^(۴۰). بىز ھەربىر ئۆمەتتىن بىر گۇۋاھچىنى كەلتۈرگەن ۋە (ئۇ مۇھەممەد!) سېتى بۇلارغا (يەنى ئۆمىتىڭ ئىچىدىكى ئىمانسىزلارغا ۋە گۇناھكارلارغا) گۇۋاھچى قىلىپ كەلتۈرگەن چېغىمىزدا ئۇلارنىڭ ھالى قانداق بولىدۇ؟^(۴۱)

يَعْمَهُنَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَمَا وَأَوْصَاهُمُ الرَّسُولُ يُؤْتِي
بِهِمُ الْأَرْضَ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا أَخِيهَا الَّذِينَ
آمَنُوا الْأَرْضَ وَالسَّمَوَاتِ أَنْتُمْ مُرْكُوا عَلَىٰ تَعْمَهُنَّ
مَا تَقُولُونَ وَلَا حُجَّتَ الْأَعْيُنُ عَلَىٰ رَبِّهِمْ عَلَىٰ تَعْمَهُنَّ
وَأَنْ تُبَيِّنَ رُفْقَىٰ أَوَّلُ سَفَرٍ أَوْجَاهُ لَمَّا دَخَلُوا مِنْ
الْأَكْوَافِ وَأَلْسِنُهُمْ لَمَّا قَامَ عَلَيْهَا أَمَاءُ قَوْمِهِمْ
صِدْقًا طَلِبًا فَاسْتَوْجِبُوا لَوْ كُنُوا يَكْفُرُونَ اللَّهُ كَانَ
عَفْوًا غَفُورًا أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أَوْتُوا زَيْنًا وَلَكِنِّي
يَقْتُلُونَ الصَّلَاةَ يُرِيدُونَ أَنْ يُضِلُّوا السَّبِيلَ كُفَالَهُ
أَحْمَرُ بَاعًا لَكُمْ وَكُلِّي يَاللَّهُ وَلِيًّا وَكُلِّي يَاللَّهُ نَصِيرًا ۝
مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَ
يَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمِعُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَّاهُ
بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطُغِيَ الَّذِينَ ذَلَّلَهُمْ فَلَا تُؤْتِيهِمْ
أَلْفَاظَهُمْ وَطُغِيَ الَّذِينَ كَانُوا عِزًّا لَهُمْ وَأَوَّلُوا
لَكُمْ تَعْمَهُنَّ اللَّهُ يَكْلِمُ وَهُوَ لَا يُبَيِّنُ مِنَ الْأَقْلِيَاءِ ۝

كاپىرلار ۋە پەيغەمبەرگە ئاسىيلىق قىلغانلار
ئۇ كۈندە (ئۇلار قىيامەتتىكى دەھشتىنى كۆرگەنلىك-
تىن) يەر بىلەن تۇپتۇز قىلىۋېتىلىشنى (يەنى
يەرگە كۆمۈلۈپ توپراققا ئايلىنىپ كېتىشنى)
ئارزۇ قىلىدۇ، (ئۇلارنىڭ ھەممە ئەزاسى گۇۋاھ
بولغانلىقتىن) اللە دىن ھېچبىر سۆزنى يوشۇرالمى-
مايدۇ ﴿۴۸﴾، ئى مۆمىنلەر! سىلەر مەس بولماڭلار*،
ئىبە دەۋاتقىنىڭلارنى بىلىڭىڭلارغىچە، جۈنۇپ
بولماڭلار، — يول ئۈستىدە بولماڭلار (بۇنىڭدىن)
مۇستەسنا، غۇسلى قىلىشىڭىزغا نامازغا يېقىنلاشماڭلار،
ئەگەر كېسەل (يەنى كېسەلگە سۇ زىيان قىلىدىغان
بولسا) ياكى سەپەر ئۈستىدە بولماڭلار، ياكى
ھاجەت قىلماڭلار، ياكى ئاياللار بىلەن مۇناسىۋەت
مۇئەسسەسەلەر، (مۇشۇنداق ئەھۋال ئاستىدا)

سۇ تاپالساڭلار، پاك تۇپراقنى يۇزۇڭلارغا، قىلەھەققەتەن ئەيۇ قىلغۇچىدۇر، مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر) ئۇچۇن ئىبادەتنى ئاسانلاشتۇرۇپ بەرگۈچىدۇر) (تەۋراتتىن) نېسۇۋە بېرىلگەن كىشىلەر (يەنى سېتۋاللىقنى ۋە سىلەرنىڭ توغرا يولىدىن ئېزىش) اللە سىلەرنىڭ دۈشەنلىرىڭلارنى ئوبدان بىلىدۇ ۋە سىلەرگە مەدەتكار بولۇشقا يېتەرلىكتۇر (يەنى ساقلاشقا اللە كۇپايدۇر) (48). يەھۇدىيلارنىڭ سۆزلىرىنى ئۆزگەرتىۋېتىدىغانلارمۇ بار، (ئەمىرىگە) بويسۇنىدۇق، بىزگە قۇلاق سال، بىز تەنە قىلىش يۈزىدىن، راھىنا دېگەن سۆزنى تىللىرىمىز (يۇقىرىقى سۆزلىرىنىڭ ئورنىغا) ئاقلىدۇق ۋە بولۇپ ئۇلار ئۇچۇن (اللەنىڭ دەرگاھىدا) تېخىمۇ ياخشى، تېخىمۇ اللە ئۇلارنى رەھىمىتىدىن يىراق قىلدى. ئۇلارنىڭ ئالەمىمىز

* بۇ ھاراق ھارام قىلىنىشتىن بۇرۇنقى ھۆكۈم ئىدى.

ئى كىتاب بېرىلگەنلەر! (يەنى يەھۇدىيلار) بىز نۇرغۇن يۈزلەرنى ئۆزگەرتىپ ئارقىسىغا قىلىپ قويۇشىمىزدىن (يەنى يۈزدىكى بۇرۇن، كۆز، قاش قاتارلىق سەككىز ئەزالىرىنى ئۆز جايلىرىدىن يوق قىلىۋېتىپ، ئۇلارنى تارقا تەرەپكە پەيدا قىلىپ قويۇشىمىزدىن، سۈرەتلىرىنى مۇبەددەل قىلىشىمىزدىن) ئىلگىرى، ياكى ئۇلارغا شەنبە كۈنىنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلىمىغانلارغا لەنەت قىلغاندەك لەنەت قىلىشىمىزدىن ئىلگىرى، ئۆزەڭلاردىكى كىتابنى (يەنى تەۋراتنى) تەستىق قىلىدىغان، بىز نازىل قىلغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئىمان كەلتۈرۈڭلار (بولمىسا يۇقىرىقى ئىككى بالانىڭ بىرىگە ئۇچرايسىلەر). اللە نىڭ ھۆكىمى ئىجرا قىلىنىدۇ (يەنى اللە بىرەر ئىشقا ئەمىر قىلسا، ئۇ ئىش چوقۇم بولماي قالمايدۇ) (47). اللە ھەقىقەتەن اللەغا شېرىك كەلتۈرۈش گۇناھىنى مەغپىرەت قىلدۇرمايدۇ، خالىغان ئادەمنىڭ ئۇنىڭدىن ھېچبىرىنى كەلتۈرۈپىدىكەن، چوڭ گۇناھ قىلغان بولىدۇ (48). ئۆزلىرىنى پاك دەپ قارايدىغانلار (يەنى ئۆزلىرىنى تەقۋادارلىق بىلەن مەدھىيەلەيدىغانلار) نى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئىش ئۇلارنىڭ دېگىنىدەك ئەمەس)، اللە خالىغان بەندىسىنى پاك قىلىدۇ، ئۇلارغا قىلچىلىكىمۇ زۇلۇم قىلىنمايدۇ (49). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ اللەغا تۆھمەت چاپلاۋاتقانلىقىغا قارىغىن! بۇ ئويۇنچۇق گۇناھتۇر (50). كىتابتىن نېسۋە بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار) نى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇلار بۇتقا ۋە شەيتانغا ئىشىنىدۇ، كاپىرلارنى كۆرسىتىپ: «بۇلار (يەنى قۇرەيش كۇفۇرلىرى) نىڭ يولى ئىمان ئېيتقانلارنىڭكىدىن تېخىمۇ توغرىىدۇر» دەيدۇ (51). ئەنە شۇلار اللە رەھىمىتىدىن يىراق قىلغان كىشىلەردۇر؛ اللە كىشىنى رەھىمىتىدىن يىراق قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا (اللە نىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچبىر مەدەتكار تاپالمايسەن (52). ياكى ئۇلارنىڭ پادىشاھلىقتىن نېسۋىسى بارمۇ؟ (ھېچقانداق نېسۋىسى يوق) ئەگەر بولىدىغان بولسا، (زىيادە بېغىشلىقتىن) ئۇلار كىشىلەرگە قىلچىلىك نەرسە بەرمەيدۇ (53). ياكى ئۇلار اللە ئۆز پەزىلىدىن كىشىلەرگە بەرگەن نەرسىگە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسالامغا بېرىلگەن پەيغەمبەرلىككە) ھەسەت قىلىشامدۇ؟ بىز ھەقىقەتەن ئىبراھىم ئەۋلادىغا كىتاب ھېكمەت بەردۇق ۋە ئۇلارغا بۈيۈك پادىشاھلىق بەردۇق (54).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا الْكِتَابَ الَّذِي آتَيْنَاكُمْ صَدَقَ الْمَا
مَعَكُمْ قَدْ قِيلَ إِنَّ كُتُبَنَا نَزَّلْنَاهَا عَلَى آدْبَارِكَا
وَأَن نُّعَلِّمَهُمْ كِتَابَنَا أَصْحَابُ السِّبْيَانِ وَكَأَنَّا لَنُفَعِلُهُمْ
إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ أَمْرًا يَكُونُ بِهِ وَتَوَدَّ هَادُونَ لَأَلَّا يَكُونَ
يَعْلَمُونَ مَن يُغَيِّرُ أَمْرَهُمْ فَذَلِكُنَا أَفْخَرُ الْغَالِبِينَ
أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ رَبُّهُم يُؤْتُونَ
يَسْمَاءَ وَلَا يَخْلَعُونَ قَدْ لَبَّاهُمْ أَظْهَرُ يَفْعَلُونَ عَلَى
أَلْهِي الْكِتَابِ وَكَانَ بِهَ إِسْمَاعِيلُ إِيمِينًا ۖ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَابَ مِنَ الْكِتَابِ يُؤْتُونَ بِالْهَبَاءِ بِالْأَعْيُنِ
وَيَقُولُونَ كَذِبًا أَفْهَلَا أَهْدَى مِنَ الْاِلَهِينَ
أَمْرًا أَفَسْمَاءُ ۚ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَمَنْ يَلْمِ
اللَّهُ فَعَلَنَ عَدْلًا ۖ قَدْ لَبَّاهُمْ أَمْلَأُ صَفُوفًا ۖ فَهُمْ
يَقُولُونَ الْقَاتِلُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَاتِلِ ۚ إِنَّ هَؤُلَاءِ لَفِي
عَلَمٍ مُّبِينٍ ۚ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ
إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا ۖ

فَيَقُولُ مَنْ أَمَرَ بِهَذَا وَيَقُولُ مَنْ صَدَّقَهُ وَكُلٌّ بِجَهَنَّمَ
 سَوَاءٌ أَلَا الَّذِينَ لَمْ يَأْمُرُوا بِهَذَا سَوَاءٌ فَصَلُّوا لَكُمْ
 تَقِيَّتُ جُلُودِهِمْ بَيْنَهُمْ جُلُودًا عَيْرًا لَيْدُوا قَوْلَ الْعَذَابِ
 إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
 سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُدْخِلُهُمْ فِيهَا
 اللَّهُ فِيهَا أَنْهَارٌ مَطَهَّرَةٌ وَفِيهَا خَلْءٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا
 بِأَمْرٍ أَنْ تُوَدُّوا الْأُمْنَى إِلَى أَهْلِهَا مَا أَصْحَابُكُمْ إِلَّا
 أَنْ تَعْلَمُوا أَنَّ الْعَدْلَ إِنَّ اللَّهَ يَهْدِي أَعْيُنَهُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
 سَمِيمًا بَصِيرًا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اطَّعِمُوا اللَّهَ وَاطَّعِمُوا
 الرِّسُولَ وَأَطِيعُوا الْأَمْرَ قُلْ أَنْ تَتَذَكَّرُوا فِي شَيْءٍ قَدْ دُفِعَ
 إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنَّ كُتُبَكُمْ تَوْحِيدٌ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
 ذَلِكَ خَزَائِنُ حَسَنٍ تَأْتِي بِهَا الْمَلَائِكَةُ إِلَى الَّذِينَ يَرْغَبُونَ
 اللَّهُمَّ آمَنُوا بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ وَأَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكُمْ يَوْمَ
 أَنْ يَنْتَعِلَ الْكُفْرُ إِلَى الْكَاغُوتِ وَقَدْ أَمْرُوا أَنْ يَكْفُرُوا
 بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ۝

ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) نىڭ ئىچىدە ئۇنىڭغا
 (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ئىمان ئېيتقانلارمۇ
 بار، ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈگەنلەرمۇ بار، ئۇلارغا
 (ئۇلارنىڭ كۇفرىغا جازا بېرىش يۈزمىدىن)
 جەھەننەمنىڭ يېنىپ تۇرغان ئوتى يېتەرلىكتۇر^(۵۵).
 شۇبھىسىزكى، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار
 قىلغانلارنى دوزاخقا كىرگۈزۈمىز، ئۇلارنىڭ تېرە-
 لىرى پىشىپ تۈگىگەن چاغدا ئازابىنى تېتىتىش
 ئۈچۈن ئورنىغا باشقا تېرە يەڭگۈشلەيمىز. اللە
 ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇ-
 چىدۇر^(۵۶). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى
 قىلغانلارنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان
 جەننەتلەرگە كىرگۈزۈمىز، ئۇلار جەننەتلەردە
 مەڭگۈ قالىدۇ. ئۇ يەردە ئۇلارغا پاك جۈپىتىلەر

بولدۇ، ئۇلارنى جەننەتنىڭ مەڭگۈلۈك سايىسىگە داخىل قىلىمىز^(۵۷). شۇبھىسىزكى،
 اللە سىلەرنى ئامانەتلەرنى ئىگىسىگە قايتۇرۇشقا، كىشىلەر ئارىسىدا ھۆكۈم قىلغاندا ئادىل
 ھۆكۈم قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، اللە سىلەرگە نەسىھەت قىلغان ئىشلار نېمىدېگەن ياخشى،
 اللە ھەقىقەتەن (سۆزۇڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئىشۇڭلارنى) كۆرۈپ
 تۇرغۇچىدۇر^(۵۸). ئى مۆمىنلەر! اللە غا، پەيغەمبەرگە ۋە ئۆزەڭلاردىن بولغان
 ئىش ئۈستىدىكىلەرگە ئىتائەت قىلىڭلار، ئەگەر سىلەر بىر شەيئىدە ئىختىلاپ قىلىشىپ
 قالساڭلار، بۇ توغرىدا اللە غا ۋە پەيغەمبەرگە مۇراجىئەت قىلىڭلار، ئەگەر سىلەر
 اللە غا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە (ھەقىقىي) ئىشىنىدىغان بولساڭلار، بۇ (يەنى اللە نىڭ
 كىتابىغا ۋە پەيغەمبىرىنىڭ سۈننىتىگە مۇراجىئەت قىلىش) سىلەر ئۈچۈن پايدىلىقتۇر، نەتىجە
 ئېتىبارى بىلەن گۈزەلدۇر^(۵۹). ساڭا نازىل قىلىنغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ۋە سەنئىدىن
 بۇرۇن نازىل قىلىنغان كىتابلارغا (يەنى تەۋراتقا ۋە ئىنجىلغا) ئىمان كەلتۈردۈك دەۋالغان كىشىلەر
 (يەنى مۇناپىقلار) نى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇلار ئەرزىنى شەيتاننىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارماقچى بولۇۋاتىدۇ؛ ھال-
 بۇكى، ئۇلار شەيتاننى ئىنكار قىلىشقا بۇيرۇلغان، شەيتان ئۇلارنى چوڭقۇر ئازدۇرۇشنى خالايدۇ^(۶۰).

لَقَدْ أَقْبَلَ لَهُمْ فَقَالَ إِنْ مَّا أَتَى اللَّهُ إِلَهُ الْكَافِرِينَ
رَأَيْتَ السَّامِعِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُوكَ الْكَافِرِينَ إِنْ
أَصَابَهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيَهُمْ فَلَهُمْ جَزَاؤُهُ
يُخْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنْ أَرَادْنَا إِلَّا أَتَاكُم بِتَوْبَةٍ أَوْ نَذِيرٍ
الَّذِينَ يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ قَارِعٌ عَذَابٌ وَعَظَامٌ
وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلٌ لَنْ يَصِفَا وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ
رَسُولٍ إِلَّا لِيُظَاهِرَ يَأْتِيَنَّ اللَّهُ وَلَوْ أَتَاكُمْ إِلَّا ظِلْمًا أَنْفُسُهُمْ
جَادُوا فَاسْتَفْتُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفِرُوا لَهُمُ التَّائِبُونَ
لَوْجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا فَكَرَّرْكَ لَكَ يُؤْمِنُونَ
حَتَّى يَخْرُجُوا مِنْهَا سَاجِدِينَ لَمْ يَكُنْ فِي أَنْفُسِهِمْ
حِرَاقًا مِمَّا قُضِيَتْ وَلِيَسْمُوا أَسْلِمًا وَلَوْ أَنَّا كُنَّا
عَلَيْهِمْ إِنْ أَتَيْنَا أَنْفُسَهُمْ أَوْ آخِرُ جَزَائِهِمْ يَأْتِيهِمْ
فَعَلُوا إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ وَكَرُّوا لَهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَدُونَ
يَوْمَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَسَدًا تُبْطِئُ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَمَنْ
لَدُنَّا أَجْرًا عَظِيمًا وَلَوْلَا دَعْوَتُهُمْ وَسَارَ مَا تَقِيَهُ ۝

ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) غا: «اللە نازىل قىلغان كىتاب تەرەپكە ۋە پەيغەمبەر تەرەپكە كېلىڭلار» دېيىلە، مۇناپىقلارنىڭ سەندىن قاتتىق يۈر ئۆرۈگەنلىكىنى كۆرسەن^[61]. قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ئۆز بېشىغا بىرەر مۇسبەت كەلگەن چاغدا، سېنىڭ ئالدىڭغا كېلىپ اللە بىلەن قەسەم قىلغان ھالدا: «بىز پەقەت ياخشىلىق ۋە يارىشىشلا ئىرادە قىلغان ئىدۇق» دېگەنلەرنىڭ ھالى قانداق بولىدۇ؟^[62] ئەنە شۇلار (يەنى مۇناپىقلار) (يالقان ئېيتىدۇ)، اللە ئۇلارنىڭ دىلىمىزدىكىنى (يەنى مۇناپىقلىقىنى، مىكرىنى) بىلىدۇ، ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈگىن، ئۇلارغا نەسىھەت قىلىن، ئۇلارغا تەسرىك سۆزلەرنى قىلىن^[63]. بىز ھەرقانداق پەيغەمبەرنى پەقەت ئىتائەت قىلىنىش

ئۈچۈنلا ئەۋەتتىق (ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلغانلىق اللەغا ئىتائەت قىلغانلىق بولىدۇ)، ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) (سېنىڭ ھۆكىمىنى قوبۇل قىلماي) ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغاندا، ساقا كېلىپ اللەدىن مەغپىرەت تىلە، پەيغەمبەرۇم ئۇلار ئۈچۈن مەغپىرەت تىلە ئىدى، ئەلۋەتتە، ئۇلار اللەنى كەچۈرۈم قىلغۇچى، ناھايىتى مېھرىبان تاپاتتى^[64]. (ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارىڭ بىلەن قەسەمكى، ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) ئۆز ئارىسىدىكى دەتالاشقا سېنى ھۆكۈم چىقىرىشقا تەكلىپ قىلىمىچە، ئاندىن سېنىڭ چىقارغان ھۆكىمىگە ئۇلارنىڭ دىلىرىدىكى قىلچە غۇم بولسىمۇ يوقالمىغىچە ۋە ئۇلار پۈتۈنلەي بويۇنسىغىچە ئىمان ئېيتقان بولسايدۇ^[65]. ئەگەر بىز ئۇلارغا: «ئۆزۈڭلارنى ئۆلتۈرۈڭلار ياكى يۈرتۈڭلاردىن چىقىپ كېتىڭلار» دەپ ئەمر قىلغان بولساق (يەنى ئىلگىرىكىلەرگە يۈكلىگەندەك ئېغىر تەكلىپنى ئۇلارغا يۈكلىسەك) ئىدۇق، ئۇلارنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسى بۇنى ئىسجرا قىلمايتتى، ئەگەر ئۇلار قىلىنغان ۋەز-نەسىھەتكە ئەمەل قىلسا ئىدى، ئەلۋەتتە ئۇلارغا ياخشى بولاتتى ۋە ئىمانى مۇستەھكەم بولغان بولاتتى (گۇمراھلىق ۋە نىفاقتىن ئەڭ يىراق بولغان بولاتتى)^[66]. ئۇ چاغدا دەرگاھىمىزدىن ئۇلارغا ئەلۋەتتە بۈيۈك ئەجىر (يەنى جەننەت) ئاتا قىلاتتۇق^[67]. ئۇلارنى ئەلۋەتتە توغرا يولغا ھىدايەت قىلاتتۇق^[68].

كىملەركى اللہ غا ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلد-
دىكەن، ئۇلار (ئاخىرەتتە) اللہ نىڭ نېمىتىگە
ئېرىشكەن پەيغەمبەرلەر، سىددىقلار (يەنى يۇقىرى
دەرىجىلىك پەيغەمبەرلەر ۋە شەھىتلەر)، شەھىتلەر
ۋە ياخشىلار بىلەن بىللە بولىدۇ، ئۇلار نېمىتىگەن
ياخشى ھەمراھلار (۷۵). بۇ پەزىلەتتىن اللہ تەرىپى-
دىندۇر، اللہ (پەزىلەت) ئېھسانغا تېگىشلىك
بولغانلارنى بىلىشتە يېتەرلىكتۇر (76). ئى
مۇسىنىلەر! (دۇشمەنلەرنىڭ شەرىپىدىن ساقلى-
نىش ئۈچۈن) تەييارلىق ھالىتىدە تۇرۇڭلار،
ئۇرۇشقا تۈركۈم-تۈركۈم بولۇپ ياكى ھەممەڭلار بىر
بولۇپ چىقىڭلار (77). شۈبھىسىزكى، ئاراكىلاردا
ئۇرۇشقا چىقماي قېلىپ قالغانلار (يەنى مۇناپىقلار)
بار، ئەگەر سىلەرگە بىرەر مۇسبەت (يەنى
مەغلۇبىيەت ياكى قىرغىنلىق) كەلسە، (ئۇ

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ
اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالْقِدِّينَ وَالْمُهَلِّينَ وَالضَّالِّينَ
وَحَسَنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا ۚ ذَٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ وَكَفَى
بِاللَّهِ عِلْمًا ۚ يَٰ أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَاتَرَوْا
شَيْئًا أَوْ آفَاقًا وَاجِبَةً ۖ وَإِنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ ۖ فَإِن
أَصَابَكُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا فَنِعْمَ اللَّهُ عَلَيْنَا لَدُنْهُ ۚ إِنَّهُمْ
شَعِيدُونَ ۚ وَلَٰكِن أَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِنَ اللَّهِ لَيَقُولُنَّ كَأَن لَّمْ
يَكُن بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ ۖ لَّيْلَتُنِي لَكُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُورَ
قُرْآنًا عَظِيمًا ۚ فَلْيَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ
الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ ۚ وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
فَيَمُتْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ۚ وَمَا لَكُمْ
لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالسَّبِيلِ الَّذِي هُوَ لَكُمْ
وَالْحَيَاةَ الدُّنْيَا ۚ إِنَّا نَقُولُ لِلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا
مِنْ هَٰذَا الْقَرْيَةِ ۖ لَنَكُونَنَّ أَهْلًا بِهَا فَجَعَلْنَا مِنْكُمْ
لَهَا كُتَّابًا ۚ وَلَٰكِنَّا نَجْعَلُ لَكُمْ فِيهَا مَعِينًا ۚ

مۇناپىق) «اللہ مانغا ھەقىقەتەن مەرھەمەت قىلدى، چۈنكى مەن ئۇلار بىلەن (ئۇرۇشتا)
بىللە بولىدىم (بولسا تۇتۇرۇلگەنلەر قاتارىدا تۇتۇرۇلگەن بولاتتىم)» دەيدۇ (78). ئەگەر
سىلەرگە اللہ نىڭ پەزىلى (يەنى غەلىبە ۋە غەنىمەت) يەتسە، گويىا سىلەر بىلەن ئۇ (يەنى
مۇناپىق) نىڭ ئارىسىدا ھېچقانداق دوستلۇق يوقتىكىدەك، «كاشكى مەن (ئۇرۇشتا) ئۇلار
بىلەن بىللە بولغان بولسام، چوڭ بىر مۇۋەپپەقىيەتكە (يەنى غەنىمەتتىن زور
نېسبىگە) ئېرىشكەن بولاتتىم» دەيدۇ (79). دۇنيا قىممەتلىكىنى ئاخىرەتكە تېگىشىدىغانلار
اللہ يولىدا (جېنىنى، پۇل-مېلىنى پىدا قىلىپ) جىھاد قىلسۇن، كىمكى اللہ يولىدا جىھاد قىلىپ
تۇتۇرۇلسە ياكى غەلىبە قىلسا، بىز ئۇنىڭغا كاتتا ئىجىر ئاتا قىلىمىز (79). (ئى مۇسىنىلەر!)
سىلەرگە نېمە بولىدىكى، اللہ نىڭ يولىدا جىھاد قىلمايسىلەر ۋە (دۇئا قىلىپ): «ئى پەرۋەردىگا-
رىمىز! بۇ ئاھالىسى زالىم شەھەردىن* بىزنى چىقارغىن، ئۆز دەرگاھىڭدىن بىزگە بىر
ئىگىدارچىلىق قىلغۇچىنى مۇيەسسەر قىل، ئۆز دەرگاھىڭدىن بىزگە بىر مەدەتكارنى مۇيەسسەر قىل»
دەيدىغان ئاجىز ئەرلەر، ئاجىز ئاياللار ۋە بالىلارنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن جىھاد قىلمايسىلەر (80).

* بۇ يەردە مەككە كۆزدە تۇتۇلىدۇ، چۈنكى بۇ چاغدا مەككە كۇفرىنىڭ ماكانى بولۇپ، پەيغەمبەر
ئەلەيھىسالام مەككىدىن ھىجرەت قىلغان ئىدى.

الَّذِينَ اسْتَوٰى اِيْمَانُهُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
يَعْتَابُونَ فِي سَبِيلِ الْكُفْرِ اَوْتِىَ الْاَنْبِيَاءُ الْكِتَابَ
اِنَّ كَيْدَ الْكَافِرِ كَانَ ضَوْفًا لِّمَا تَرَى الْاَلْيَدِىْنَ وَيَدِ
لَهُمْ كَيْدُ الْاِيْدِيْكُمْ وَاَقْبَاهُ الْكُفْرُ وَالْاَكْزَرُ الْكُفْرُ
عَلَيْهِمْ اَلْعَذَابُ اِذَا فُرِيقٌ مِّنْهُمْ عَمَّتْ اَلْغَاسُ لَعْنَةُ
اللّٰهِ اَوْ اَسَدٌ حَشِيٍّ وَفَاوَا اِيْرَ اِيْرَ كَيْدَ عَلَيْنَا اَلْعَذَابُ
لَا اَحْزَنَ اِلَّا اَجَلٌ قَرِيبٌ قُلْ مَتَّاعٌ الدُّنْيَا وَالْآٰلِآءُ
خَيْرٌ لِّمَنِ اَتَى الْاَمَلُ وَلَا تَطْلُبُوْنَ فَيَلَا اَيْنَ مَا تَكُونُوا
يُدْرِكُهُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِيْ رُوحٍ فَسَيَدْخُلُ اِيْنِمْ
حَسَنَةً يَّكُونُ اِلَٰهِيْنَ يَوْمَ عَذَابِ اللّٰهِ اِنْ شِئْتُمْ
يَكُونُ اِلَٰهِيْنَ يَوْمَ عَذَابِ اللّٰهِ قُلْ لِّمَنِ عَذَابُ اللّٰهِ قُلْ
لِّمَنْ اَلْقَوْمُ لَا يَكَادُوْنَ يَفْقَهُوْنَ حَيْثُ اَصَابَ اَصَابَهُمْ
حَسَنَةً يَّوْمَ اللّٰهِ اَوْ اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَيُكْفِ اَوْ اَكْبَرُ
لِلْاَلْسِنِ رَسُوْلُكُمْ اَوْ اَلْقَوْمُ سَيِّئَةٍ اَوْ اَكْبَرُ
فَقَدْ اَتَا اَللّٰهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَاَ اَكْبَرُ اَلْكُفْرُ حَيْثُ ۝

مۆمىنلەر اللەنىڭ يولىدا جىھاد قىلىدۇ، كاپىرلار شەيتاننىڭ يولىدا ئۇرۇش قىلىدۇ؛ شەيتاننىڭ دوستلىرى بىلەن ئۇرۇش قىلىڭلار (سەلەر ئۇلارنى يىڭىسىلەر)، شەيتاننىڭ تەدبىرى ھەقىقەتەن ئاجىزدۇر (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا (يەنى مەككىدە تۇرۇپ ئۇرۇشۇشنى تەلەپ قىلغانلارغا): «(ئۇرۇشتىن) قولۇڭلارنى يىغىڭلار، ناماز ئوقۇڭلار، زاكات بېرىڭلار» دېگەن كىشىلەرنى كۆرمىدىڭمۇ؟ (يەنى ئۇلاردىن ئەجەبلىنەمسەن؟) بۇلارغا جىھاد پەرز قىلىنغان چاغدا، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىر تۈركۈم كىشىلەر دۇشمەندىن گويلا اللە (نىڭ ئازابى)دىن قورققانداك بەلكى ئۇنىڭدىنمۇ بەتتەرەك قورقىدۇ. ئۇلار (ئۆلۈمدىن قورقۇپ): «پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە نېمە ئۈچۈن جىھادنى پەرز قىلىدىڭ؟ نېمە ئۈچۈن بىزنى ئۇزاققا قالماي كېلىدىغان ئەجەلگىچە تەخىر قىلىۋىدىڭ؟ (يەنى ئەجىلىمىز يەتكۈچە تەخىر قىلىڭ، ئۇرۇشتا

ئۆلتۈرۈلمەسەك بولماسىدى؟)» دېدى. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «دۇنيانىڭ مەنپەئىتى ئازدۇر (يەنى دۇنيانىڭ نېمىتى پانىيدۇر)، (اللەدىن) قورققان (ۋە ئۇنىڭ ئەمرىنى تۇتقانلار) ئۈچۈن ئاخىرەت ياخشىدۇر، سىلەرگە قىلچىلىك زۇلۇم قىلىنمايدۇ (يەنى قىلغان ئەمەلىڭلارنىڭ ساۋابى كېمەيتىلمەيدۇ)» (77). قەيەردە بولماڭلار، (ئەجەل كەلگەندە) ئۆلۈم سىلەرنى تاپىدۇ، سىلەر مۇستەھكەم قەلئەلەردە بولغان تەقدىردىمۇ، ئەگەر ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) بىرەر ياخشىلىققا ئېرىشسە، «بۇ اللەدىن بولدى» دەيدۇ، ئەگەر ئۇلار بىرەر زىيان-زەخمەتكە ئۇچرىسا، «بۇ سەندىن» (يەنى سېنىڭ دىنىڭغا كىرگەنلىكىمىزدىن) بولدى» دەيدۇ. (ئى مۇھەممەد! بۇ ئەخەقلەرگە) ئېيتقىنكى، «(ياخشىلىق ۋە يامانلىقنىڭ) ھەممىسى اللە تەرىپىدىندۇر (يەنى ھەممىسىنى اللە ياراتقاندۇر)». بۇ قەۋمگە نېمە بولىدىكىن، ئۇلار ھېچبىر سۆزنى (يەنى ھەممە شەيئىنىڭ اللەنىڭ تەقدىرى بىلەن بولىدىغانلىقىنى) چۈشەنمەيدۇ (78). (ئى ئىنسان!) ساڭا يەتكەن ياخشىلىق (مەرھەمەت قىلىش يۈزىدىن) اللە تەرىپىدىندۇر، ساڭا يەتكەن يامانلىق (قىلمىشلىرىڭ تۈپەيلىدىن) ئۆزۈڭدىندۇر. (ئى مۇھەممەد!) سېنى بىز (يۇتۇن) ئىنسانلارغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق، (سېنىڭ پەيغەمبەرلىكىڭگە) شاھىتلىققا اللە يېتەرلىكتۇر (79). كىمكى پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىدىكەن، ئۇ اللە غا ئىتائەت قىلغان بولىدۇ (چۈنكى پەيغەمبەر اللەنىڭ ئەمرىنى يەتكۈزىدۇ). كىمكى (ئى مۇھەممەد!) سەندىن يۈز ئۇرۇيدىكەن، (بىلىگىنىكى) بىز سېنى ئۇلارغا كۆزەتچى (يەنى ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى كۆزىتىپ، ئەمەللىرىگە قاراپ ھېساب ئالغۇچى) قىلىپ ئەۋەتسىدۇق (80).

وَيُؤْتُونَ حَاصَّةً فَكَأَنَّمَا رُفُوفُ أُدْنٍ مِّنْ عِندِكَ يَكُتُّ حَاصِدُهُ
 قُلْ هُم مِّنْ عِندِ اللَّهِ قُلُوبُهُ يَغْشَىٰ رَبُّكَ أَعْيُنَهُمْ فَذُرُّهُمْ
 عَذَابَهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ لَكَ اللَّهُ وَلِيًّا ۚ
 الْقُرْآنُ وَلَوْ كُنَّا مِنْ عِندِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَقَّعْنَاهُ وَلَوْ أَنَّا كُنَّا
 نَحْنُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا جَاءَ مَرْءٌ مِّنَ الْأَعْيُنِ أَوْ الْوَحْيِ أَدَّاهُ
 وَلَوْ رُدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَقَالُوا قُلْ اللَّهُ عَلِيمٌ قَوْلُهُ الْوَحْيِ
 يَسْتَنْظِرُونَ نَعْمَ لَهُمْ وَلَوْ أَنَّ قُلُوبَهُمْ وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ
 الْقُلُوبُ الْأَقْيَلُ ۚ فَكَأَنَّمَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لُكُفٌ إِلَّا
 قَسَّاسٌ وَرَحِمَىٰ الْيَهُودِينَ عَصَىٰ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ لِلدِّينِ
 مُدْرِكُ أَهْلِ اللَّهِ أَشَدُّ أَسَاقِطًا تَكْفِيلًا ۚ مَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً
 حَسَنَةً يَّكُنْ لَهُ نَصِيبٌ وَمَنْ أَوْفَىٰ يَشْفَعُ شَفَاعَةً سَيِّئَةً
 لَّكَ يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّبْتَلًى ۚ
 يَشْكُرُ وَفَعَلْنَا بِأَحْسَنِ مِنْهَا وَرَدُّوا إِلَيْنَا اللَّهُ كَانَ عَلَىٰ
 كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا ۚ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
 الْحَقُّ أَكْرَبُ بِرَبِّهِمْ فَيُقِضَ مِنْ أَصْدَقِ مِنَ اللَّهِ حَقًّا ۚ

تۇلار (يەنى مۇناپىقلار): «ئەمىرىڭگە ئىتائەت قىلدۇق» دەيدۇ، سېنىڭ يېنىڭدىن چىقىپ كەتكەن چاغدا، تۇلارنىڭ بىر تۈركۈمى تۈزلەپ نىڭ ئېيتقان سۆزلىرىنى ئۆزگەرتىۋېتىدۇ (يەنى ئەمىرىڭگە غىلاپلىق قىلدۇق)، اللە تۇلارنىڭ ئۆزگەرتكەنلىرىنى خاتىرىلەپ تۇرىدۇ (يەنى پەرىشتىلەرنى تۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى يېزىشقا بۇيرۇيدۇ). سەن تۇلاردىن يۈز تۈرۈگىن (يەنى كەچۈرگىن)، اللەغا تەۋە ككۈل قىلىش (تەۋە ككۈل قىلغۇچىغا) اللە نىڭ ھامىيلىقى يېتەرلىكتۇر (81).
 تۇلار قۇرئان ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزمەيدۇ؟ ئەگەر قۇرئان (مۇشرىكلار بىلەن مۇناپىقلار گۇمان قىلغاندەك) اللەدىن غەيرىنىڭ تەرىپىدىن بولغان بولسا، ئەلۋەتتە، ئۇنىڭدىن نۇرغۇن زىددىيەتلەرنى تاپقان بولاتتى (82). (مۆمىنلەرگە ئائىت) ئامانلىق-نىڭ ياكى قورقۇنچىنىڭ بىرەر خەۋىرى تۇلارغا (يەنى مۇناپىقلارغا) يەتسە، ئۇنى تارقىتىدۇ، ئەگەر ئۇنى پەيغەمبەرگە ۋە تۇلار (يەنى مۆمىنلەر) نىڭ

ئىچىدىكى ئىش ئۈستىدىكىلەرگە مەلۇم قىلسا، (شۇ) خەۋەرنى چىقارغۇچىلار ئۇنى (يەنى شۇ خەۋەر-نىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىنى) تۇلاردىن ئەلۋەتتە بىلىۋالاتتى. (ئى مۆمىنلەر!) ئەگەر سىلەرگە اللە نىڭ پەزىلى ۋە مەرھەمىتى بولمىسا ئىدى، سىلەرنىڭ ئازغىنا كىشىدىن باشقىلىرىڭلار، ئەلۋەتتە، شەيتانغا ئەگىشىپ كېتەتتىڭلار (83). (ئى مۇھەممەد!) اللە نىڭ يولىدا جىھاد قىلىش (يەنى تۈزەك يالغۇز بولساڭمۇ جىھاد قىلىش، ساڭا غەلبە ۋەدە قىلىنغان. مۇناپىقلارنىڭ جىھادتىن قېلىپ قالغانلىقىغا ئەھمىيەت بېرىپ كەتمە). سەن پەقەت ئۆزەڭگىلا جاۋابكار سەن، مۆمىنلەرنى (جىھادقا) قىزىقتۇرغىن، اللە نىڭ كاپىرلار كۈچىنى توسىدىغانلىقىمۇ ھەقىقەتتۇر. اللە نىڭ كۈچى ئەڭ زور دۇر اللە نىڭ جازاسى ئەڭ قاتتىقتۇر (84). كىمكى (كىشىلەر ئارىسىدا) ياخشى (ئىش ئۇچۇن) شاپائەت قىلسا، ئۇنىڭدىن (يەنى ياخشى ئىشتىن) ئۇنىڭ نېسۋىسى بولىدۇ؛ كىمكى بىر يامان (ئىش ئۇچۇن) شاپائەت قىلسا، ئۇنىڭدىن (يەنى يامان ئىشتىن) ئۇنىڭ نېسۋىسى بولىدۇ. اللە ھەممە ئىشقا قادىردۇر (85). سىلەرگە بىر كىشى سالام بەرسە، ئۇنىڭغا تېخىمۇ ياخشى سالام بىلەن جاۋاب قايتۇرۇڭلار (يەنى بىر كىشى ئەسالامۇئەلەيكمۇ دەپ سالام بەرسە، ئۇنىڭغا ئەسالامۇئەلەيكمۇ ۋە رەھبە تۇلاھى ۋە بەرەكاتۇھۇ دەڭلار)، ياكى ئۇنىڭ سالامىنى ئەينەن قايتۇرۇڭلار (يەنى ۋەئەلەيكمۇ ئەسالام دەڭلار). اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىدىن (يەنى بەندىلىرىنىڭ چوڭ-كىچىك ئىشلىرىدىن) ھېساب ئالغۇچىدۇر (86). اللە دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. اللە شەكسىز بولىدىغان قىيامەت كۈنىدە سىلەرنى (ھېساب ئېلىش ئۇچۇن مەھشەرگاھقا) جەزمەن يىغىدۇ. اللە دىنىمۇ توغرا سۆزلۈك كىم بار؟ (يەنى سۆزىدە، ۋەدىسىدە اللە دىنىمۇ سادىق ھېچكىم يوق) (87)

الله (ئۇلارغا) بىلەن مەرتىۋىلەر، مەغپىرەت ۋە رەھمەت ئاتا قىلدى، الله مەغپىرەت قىلىۋ- چىدۇر، ناھايىتى مەھرىبانىدۇر⁽⁹⁸⁾. ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلىۋچىلار (يەنى ھىجرەتنى تەرك ئېتىپ كۆڭۈللەر بىلەن بىللە تۇرغۇچىلار) نىڭ جانلىرى پەرىشتىلەر تەرىپىدىن ئېلىنىدىغان چاغدا، پەرىشتىلەر ئۇلاردىن: «(دىنىڭلارنىڭ ئىشىدا) قايسى ھالەتتە ئىدىڭلار؟» دەپ سورىدايۇ. ئۇلار: «زېمىندا (يەنى مەككە زېمىنىدا) بىز (دىنىنى بەرپا قىلىش- تىن) بوزەك قىلىنغان ئىدۇق» دەيدۇ. پەرىشتىلەر: «ھىجرەت قىلغىلار الله نىڭ زېمىنى كەڭرى ئەمەسمىدى؟» دەيدۇ. ئەنە شۇ (ھىجرەت قىلىنغان)

دَرَجَاتٍ بَيْنَهُ وَمَعْقَرَةٌ وَرَحْمَةٌ وَكَانَ اللَّهُ عَزُورًا
كُتُبِيْنَا إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْهُمُ الْبَيْكَةُ ظَالِمِي
أَنْفُسِهِمْ قَالُوا لَيْسَ لَنَا الْوَالِيَا مُنْصَرِفِينَ
فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضَ اللَّهِ وَلَيْسَ لَهُمْ فِيهَا
يَمِينٌ قَالُوا لَيْسَ مَا لَكُمْ جَهَنَّمَ وَسَأَلْتُمْ مَصِيرًا
إِلَّا الْمُنْصَرِفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالْأَسْوَ وَالْأَنْبِيَا
لَا يَنْصَرِفُونَ حِينَئِذٍ وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا
قَالُوا لَيْسَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفِرَ عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ
عَفُوًّا غَفُورًا وَمَنْ يُرَاجِعْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ
فِي الْأَرْضِ مُرْعًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ
مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ
الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا
رَحِيمًا وَإِذَا هَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ
جُنَاحٌ أَنْ تَقْرَءُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ جَعَلْتُمْ أَنْ تَقْرَءُوا
الَّذِينَ كَفَرُوا وَإِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا أَلْعَمَى أَنْفُسِيَا ۝

لارنىڭ بارىدىغان جايى جەھەننەمدۇر. جەھەننەم ئېسىدىگەن يامان جاي⁽⁹⁹⁾ پەقەت ئەلەردىن، ئاياللاردىن، بالىلاردىن چارىز قالغان (يەنى ھىجرەت قىلىشقا چارە تاپالمىغان)، يول بىلمەيدىغان ئاجىزلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا⁽¹⁰⁰⁾. ئەنە شۇلارنى الله ئەپۇ قىلماي. الله ناھايىتى ئەپۇ قىلىۋچىدۇر، ناھايىتى مەغپىرەت قىلىۋچىدۇر⁽¹⁰¹⁾. كىمكى الله يولدا ھىجرەت قىلىدىكەن، ئۇ زېمىندا چىقىش يولى ۋە كەڭچىلىك تاپىدۇ. كىمكى ئۆيىدىن الله نىڭ ۋە پەيغەمبەرنىڭ تەرىپىگە ھىجرەت قىلىپ چىققا، ئاندىن يولدا ئۆلسە، ئۇنىڭ ئەج- رىنى چوقۇم الله بېرىدۇ. الله ناھايىتى مەغپىرەت قىلىۋچىدۇر ۋە ناھايىتى مەھرىبانىدۇر⁽¹⁰²⁾. سەپەرگە چىققان ۋاقىتلىقلاردا كاپىرلارنىڭ ئۆزەڭلارغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈپ قويۇشىدىن قورقۇپ، نامازنى قەسر قىلىپ (يەنى تۆت رەكئەتنى ئىككى رەكئەت قىلىپ) ئوقۇساڭلار سىلەرگە ھېچ كۇناھ بولمايدۇ. كاپىرلار سىلەرگە ھەقىقەتەن ئوپتۇچۇق دۇشمەن- دۇر (ناماز ئوقۇۋاتقان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ سىلەرنى ئۆلتۈرۈۋېتىشتىن يالمايدۇ)⁽¹⁰³⁾.

(ئى مۇھەممەد!) سەن مۆمىنلەر بىلەن (جەھادتا) بىللە بولۇپ ئۇلار بىلەن ناماز ئوقۇماقچى بول-
غىنىڭدا، ئۇلارنىڭ بىر پىرقىسى سەن بىلەن
بىرلىكتە نامازغا تۇرسۇن، قوراللىرىنى (ئېھتىيات
يۈزىسىدىن) يېنىدا تۇتسۇن، سەجدىگە بېرىپ
بولغاندىن كېيىن ئۇلار ئارقاڭلارغا تۆتۈپ تۇرسۇن
(يەنى ناماز ئوقۇپ بولغان پىرقە ئارقاڭلاردا
كۆزەتچىلىك قىلىپ تۇرسۇن، ئۇلارنىڭ ئورنىغا)
ناماز ئوقۇمىغان ئىككىنچى بىر پىرقە كېلىپ
سەن بىلەن بىرلىكتە (يەنى ئارقاڭدا) ناماز
ئوقۇسۇن، (دۈشمەنلىرىدىن) ئېھتىياتچانلىق بىلەن
ھوشيار تۇرسۇن. (دۈشمەنلىرى بىلەن ئۇرۇشۇشقا
تەييار تۇرۇش يۈزىسىدىن) قوراللىرىنى يېنىدا
تۇتسۇن، كاپىرلار سىلەرنىڭ قوراللىرىڭلاردىن،
ئەشياڭلاردىن غەپلەتتە قېلىشڭلارنى، شۇنىڭ

وَأَذِّنْ لَهُمْ أَصْوَاتَ الصَّلَاةِ فَلْتَعْمُرُوا طَائِفَةً
مِّنْهُمْ مِّمَّا وَكَّلَ بِكَ مِن دَاوُدَ أَهْلَ بَيْتِهِ
وَمَنْ يَشَاءُ لِيُخْرِجُوهُمْ وَلَمَّا فَصَلَ طَائِفَةٌ
مِّنَ الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ
نَا وَمَنْ يَدْعُنَا إِلَى تَرْكِهَا لَهَا كَرَاهٍ
وَنَحْنُ مُسْتَعِذُونَ قَالُوا يَبْنَؤُا فَنُلَاقُهُمْ
وَنُجَاجِلُهُمْ فِي الْحَرْبِ وَنُؤَدِّيهِمْ مَا
كُنَّا بِكُمْ بِفَاعِلِينَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ
إِنَّا نَدْعُهُمْ إِنَّا نَكْفَرُونَ إِنَّا نَعْتَدُ
الْحَرْبَ إِنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ مَا نَسْمَعُ
وَأَنَّكَ خَافُتُ الْمُلُوكَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ
إِنَّا نَدْعُهُمْ إِنَّا نَكْفَرُونَ إِنَّا نَعْتَدُ
الْحَرْبَ إِنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ مَا نَسْمَعُ
وَأَنَّكَ خَافُتُ الْمُلُوكَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ

بىلەن سىلەرگە بىردىنبىلا (تۇيۇقسىزدىن) ھۇجۇم قىلىشنى ئارزۇ قىلىدۇ (يەنى
دۈشمەنلەرنىڭ سىلەرگە ھۇجۇم قىلىش پۇرسىتىگە ئىگە بولالماسلىقى ئۈچۈن، ھەم-
ھەڭلار بىرلا ۋاقىتتا يىغىلىپ ناماز ئوقۇماي، يۇقىرىقى ئۇسۇل بويىچە ئوقۇڭلار).
ئەگەر سىلەرگە يامغۇر سەۋەبلىك ھەرەج بولىدىغان بولسا ياكى كېسەل بولساڭلار، (بۇ چاغدا)
قوراللىرىڭلارنى قويۇپ قويساڭلار سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، ئېھتىياتچان ۋە ھوشيار
بولۇڭلار، اللە ھەقىقەتەن كاپىرلار ئۈچۈن خور قىلىۋېتىش ئازاب تەييارلىدى (102).
نامازدىن قارىغ بولغىنىڭلاردا ئۆرە تۇرغان، ئۆلتۈرۈلگەن ۋە ياتقان ھالەتلىرىڭلاردا
اللەنى ياد ئېتىڭلار (اللە سىلەرگە دۈشمىنىڭلارغا قارشى ياردەم بېرىشى مۇمكىن).
خاتىرجەم بولغان چېغىڭلاردا نامازنى (پۈتۈن شەرتلىرى بىلەن) مۇكەممەل ئادا قىلىڭلار. شۈبھە-
سىزكى، ناماز مۆمىنلەرگە ۋاقتى بەلگىلەنگەن پەرز قىلىندى (103). دۈشمەننىڭ ئارقىسىدىن
قوغلاشقا سۇسلىق قىلماڭلار؛ ئەگەر سىلەر قىينالساڭلار، ئۇلارمۇ خۇددى سىلەرگە ئوخشاش قىي-
نىلىدۇ، سىلەر ئۇلار ئۈمىد قىلمايدىغان نەرسىنى (يەنى شەھىت بولۇشنى، ساۋابىنى ۋە غەلىبىنى)
اللەدىن ئۈمىد قىلسىلەر. اللە ھەممىنى بىلىگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلىۋېتىدۇ.
دۇر (104). (ئى مۇھەممەد!) سېنى كىشىلەر ئارىسىدا اللەنىڭ كۆرسەتكىنى بويىچە ھۆكۈم قىلىۋ
دەپ، ساڭا ھەقىقەتەن ھەق كىتابىنى نازىل قىلدۇق. خائىنلارنىڭ تەرىپىنى ئالمىغىن (105).

اللەدىن مەغپىرەت تىلىگىن. اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىدۇر (100). (گۇناھ قىلىش بىلەن) ئۆزلىرىگە خىيانەت قىلغۇچىلارنىڭ تەرىپىنى ئالىمىن. خىيانەتكە ئادەتلەنگەن، گۇناھقا چۆمگەن كىشىنى اللە ھەقىقەتەن دوست تۇتمايدۇ (101). ئۇلار (خىيانەتلىرىنى) ئىنسانلاردىن (خىجىل بولۇپ) يوشۇرىدۇ، اللەدىن (خىجىل بولۇپ) يوشۇرمايدۇ؛ ئۇلار اللە رازى بولسايدىغان سۆزنى (يەنى بوھتان چاپلاش، يالغان گۇۋاھلىق بېرىش ۋە يالغان قەسەمنى) پىلانلىغان چاغدا، اللە ئۇلار بىلەن بىللە ئىدى (يەنى ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى بىلىپ تۇراتتى، سۆزىنى ئاڭلاپ تۇراتتى). ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى اللە تامامەن بىلىگۈچىدۇر (102).

سەلەر شۇنداق كىشىلەر سەلەركى، ھاياتىي دۇنيادا ئۇلارنىڭ (يەنى ئوغرى ۋە خائىنلارنىڭ) تەرىپىنى ئالىدىڭلار، قىيامەت كۈنى كىم اللە غا قارشى ئۇلارنىڭ تەرىپىدىن ئالىدۇ؟ (يەنى اللە نىڭ ئازابىنى كىم ئۇلاردىن دەپشى قىلدۇ؟) ياكى كىم ئۇلارغا ھامىي بولىدۇ؟ (103) كىمكى بىرەر يامانلىق ياكى ئۆزىگە بىرەر زۇلۇم قىلىپ قويۇپ، ئالدىن اللەدىن مەغپىرەت تەلەپ قىلسا، ئۇ اللەنىڭ مەغپىرەت قىلغۇچىسى ناھايىتى مېھرىبان ئىكەنلىكىنى كۆرىدۇ (104). كىمكى (قەستەن) بىرەر گۇناھ قىلسا، ئۇنى ئۆزىنىڭ زىيىنىغا قىلدۇ (يەنى ئۇنىڭ ۋاپالىنى ئۆزى تارتىدۇ). اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (105). كىمكى بىر كىچىك گۇناھ ياكى بىر چوڭ گۇناھ قىلىپ قويۇپ، ئۇنى بىگۇناھ ئادەمگە چاپلىسا، ئۇ شۇ بوھتاننى ۋە ئويغۇچۇق بىر گۇناھنى ئۆزىگە يۈكلىۋالغان بولىدۇ (106). (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر ساڭا اللە نىڭ پەزىلى ۋە ۋەھىتى بولسا ئىدى، ئۇلاردىن بىر گۇرۇھ ئادەم چوقۇم سېنى ئازدۇرۇشنى قەستلىيتتى؛ ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنى ئازدۇرىدۇ، ساڭا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ. اللە ساڭا كىتابىنى (يەنى قۇرئانىنى) ۋە ھېكمەتنى (يەنى سۈننەتنى) نازىل قىلدى، ساڭا سەن بىلىمىگەن نەرسىلەرنى (يەنى شەرىئەت ئەھكاملىرىنى ۋە غەيب ئىشلارنى) بىلدۈردى. اللەنىڭ ساڭا پەزىلى چوڭدۇر (107).

وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا وَلَا يَجِدُ
عَيْنٌ إِلَيْنِ عِثَاتَنَا أَنْ نَغْفِرَ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ
كَانَ خَوَانًا أَلَيْسَ يَسْتَفْهَمُونَ مِنَ الْكَاذِبِينَ وَلَا
يَسْتَفْهَمُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّنُونَ مَا لَمْ يُلْفِ
وَمِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا لَمَّا كُنْ
هُوَ لَا يَدْرِي لَكُمْ عَقْبُهُمُ الْيَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا مِنْكُمْ
اللَّهُ عَقِبَهُمُ الْيَوْمَ الْيَوْمَ أَمِنْ يَوْمٍ كُنْتُمْ عَلَيْهِمْ قَوْلًا وَ
مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَكْمُلْ نَفْسًا لَمْ يَشْفُرْ اللَّهَ يَجِدِ
اللَّهُ عَقُورًا عِثَاتًا وَمَنْ يَكْذِبْ إِنَّمَا لَئِيكُمُ الْعَذَابُ
نَعِيمًا وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا وَمَنْ يَكْذِبْ عَقِبُهُ
أُولَئِكَ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ لَكَ رَافِقٌ أَعْمَلُ بَعَثْنَا لَوْلَا أَعْمَلُ
وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُمُتْ لَعَلَّاهُ وَهُمْ
أَنْ يُفْلِحُوا وَمَا يُحْمَلُونَ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ وَيَا هَؤُلَاءِ
كَيْفَ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ
مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا

لَا تَكْفُرُ فِي كَيْفِيتِهِمْ تَجْعَلُهُمُ الْإِسْمَ أَسْرِيَهُمْ قَدْ أَوَّ
مَعْرُوفٍ أَوْ صِلَاهُ الْبَيْنِ الْتَائِسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ
أَبْغَضَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ يُوَفَّى أَجْرًا عَظِيمًا وَمَنْ
يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَ
يَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُسْلِمِينَ نُؤَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ
جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُغْنِي عَنْ يُسْرِكَ
يَمْ وَغَيْرَ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ عَفَاَ وَمَنْ يَنْتَرِكْ يَأْتِهِ
قَدْ ضَلَّ صُلَاكُكُمْ إِنْ أَنْتُمْ تَدْعُونِمْ دُونَِي إِلَّا
إِنْ أَنْتُمْ تَدْعُونِمْ إِلَّا شَيْطَانًا مَرِيدًا ۝ لَعَنَهُ اللَّهُ
وَقَالَ لَا تَخْذَلْنِي مِنْ عِبَادِكُمْ تَصَدَّقُوا مَقْرُوضًا ۝
وَلَا تَحْذَرُوا الْوَيْدَ يُعْهِمُ وَلَا مَرْهَمُ فَلْيَبْكِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ
الْأَنْعَامُ وَلَا مَرْهَمُ فَلْيَبْكِكُمْ خَلْقَ اللَّهِ وَمَنْ يَتَّقِ
الْقِطْعَانَ فَلْيَأْمِنْ دُونَِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خَيْرًا تَائِبِيًّا ۝
يُؤَدُّهُمْ وَمَرْهَمُ وَمَا يُؤَدُّهُمْ الْقِطْعَانُ إِلَّا غُرُورًا ۝
أُولَئِكَ مَاؤُهُمْ جَهَنَّمَ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا ۝

ئۇلارنىڭ يوشۇرۇن سۆھبىتىنىڭ تولىسىدا خەيرىيەت يوقتۇر. پەقەت سەدىقە ياكى ياخە شەلىقا ياكى كىشىلەرنى ئەپەشتۈرۈشكە ئەمر قىلغان كىشىلەر (نىڭ يوشۇرۇن سۆھبىتى) بۇنىڭدىن مۇستەسنا. كىمكى ئۇ (ئىش) لارنى اللە نىڭ رازىلىقىنى تىلەش يۈزىسىدىن قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا بۈيۈك ئەجر ئاتا قىلىمىز^[114]. كىمكى ئۆزىگە (مۆجىزىلەر ئارقىلىق) توغرا يول ئېنىق بولغاندىن كېيىن، پەيغەمبەرگە (يەنى ئۇنىڭ ئەمرىگە) مۇخالىپەتچىلىك قىلىدىكەن، مۇستەلەرنىڭ يولىدىن غەيرىگە ئەگىشىدىكەن، ئۇنى ئۆز يولىغا قويۇپ بېرىمىز، ئۇنى (ئاخە- رەتتە) جەھەننەمگە كىرگۈزىمىز، جەھەننەم ئېسىدىگەن يامان جاي!^[115] اللە ئۆزىگە بىرەر نەرسىنىڭ شېرىك كەلتۈرۈلۈشىنى (يەنى مۇشرىكىلىك گۇناھىنى) ئەلۋەتتە مەغپىرەت قىلمايدۇ، بۇنىڭدىن باشقىنى (اللە ئۆزى) خالىغان ئادەمگە مەغپىرەت قىلىدۇ، كىمكى اللە غا شېرىك كەلتۈرىدىكەن، ئۇ ھەقىقەتەن قاتتىق ئازغان بولىدۇ^[116]. ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) اللەنى قويۇپ، پەقەت (ئۆزلىرى) چىشى (ناملار بىلەن ئاتىۋالغان) بۇتلارغا ئىبادەت قىلىدۇ، پەقەت اللە نىڭ ئىبادىتىدىن باش تارتقان شەيتانغا ئىبادەت قىلىدۇ^[117]. اللە شەيتاننى رەھىمىتىدىن يىراق قىلدى، شەيتان ئېيتتى: «مەن ئەلۋەتتە سېنىڭ بەندىلىرىڭدىن مۇئەييەن ساندىكىلەرنى ئىكەللەيمەن»^[118]. شۇنداقلا چوقۇم ئۇلارنى ئازدۇرىمەن، ئۇلارنى خام خىيال قىلدۇرىمەن (يەنى ھايات ئۇزۇن، قىيامەت، ھېساب ئېلىش يوق دېگەندەك باتىل ئەقىدىلەرنى كۆڭلىگە سالىمەن)، ئۇلارنى چوقۇم چاھارپايىلارنىڭ (بۇتلارغا نەزەر قىلىپ بەلگە ئۈچۈن) قۇلاقلىرىنى يېرىشقا بۇيرۇيمەن، ئۇلارنى چوقۇم اللە- نىڭ مەخلۇقاتىنى ئۆزگەرتىۋېتىشكە (يەنى قۇللارنى ئاختا قىلىش، ئۇلارغا مەك ئويدۇرۇشقا ئوخشاش) ئىشلارغا بۇيرۇيمەن». كىمكى اللەنى قويۇپ شەيتاننى دوست تۇتىدىكەن، ئۇ (دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) ئوپىچۇقۇ زىيان تارتقان بولىدۇ^[119]. شەيتان ئۇلارغا (يالىغان) ۋەددەلەرنى بېرىدۇ ۋە ئۇلارنى خام خىيالغا سالىدۇ (يەنى ئەمەلدە ئىشقا ئاشمايدىغان ئارزۇ- لارنى كۆڭلىگە سالىدۇ)، شەيتان ئۇلارغا پەقەت يالغاننىلا ۋەددە قىلىدۇ^[120]. ئەنە شۇلارنىڭ بارىدىغان جايى جەھەننەمدۇر، ئۇلار جەھەننەمدىن قاچىدىغان جاي تاپالمايدۇ^[121].

ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى ئاستىدىن تۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتكە كىرگۈزىمىز. ئۇلار جەننەتتە مەڭگۈ قالدۇ. اللە - نىڭ ۋەدىسى ھەققۇر، اللە دىنىمۇ راست سۆزلۈك كىم بار؟ (يەنى اللە دىنىمۇ راست سۆزلۈك ھېچ ئەھمىدى بولمايدۇ) (122). (اللە ۋەدە قىلغان ساۋاب) سىلەرنىڭ قۇرۇق ئارزۇيۇڭلار ۋە ئەھلى كىتابنىڭ قۇرۇق ئارزۇسى بىلەن قولغا كەلمەيدۇ. كىمكى بىر يامانلىق قىلىدىكەن، بۇنىڭ ئۈچۈن (دۇنيادا ياكى ئاخىرەتتە) جازالىنىدۇ، ئۇ ئۆزى ئۈچۈن اللەدىن باشقا (اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرىدۇ - خان) ھېچقانداق دوست ۋە ھېچقانداق مەدەتكار تاپالمايدۇ (123). ئەر - ئاياللاردىن مۇسنى بولۇپ تۇرۇپ ياخشى ئىشلارنى قىلغانلار جەننەتكە داخىل بولىدۇ، ئۇلارغا قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى قىلچە

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدَارُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا لَيْسَ بِأَمَانَةٍكُمْ وَلَا آمَانَةٍ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يُعْمَلُ سَوَاءً لَكُمْ وَ لَا يَحْذَرُ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنَّمَا تَلَاوِيهِمْ مِنْ يَمِينٍ مِنَ الصَّالِحِينَ مَنْ ذَكَرُوا آثَانِي وَتَوَضَّعُوا لِي وَكَانَ يَدُ الْغُلَامِ وَلَا يَطْلُمُونَ يُقَرِّبُهُمْ وَأَمْسِنُ دِينًا وَتَمَنِّي أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاسْتَمْرَأَ لَهُ رِزْقُهُمْ خَيْرًا وَأَخَذَ اللَّهُ مِنْهُمْ مِيثَاقًا وَفِيهِمْ مَآثِرٌ الشَّيْبَتِ وَمَآثِرُ الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ حَافِظًا وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ عَلَى اللَّهِ بَلَدُهُمْ فِيكُمْ وَمَا يُثْنِي عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ يَتْنِي النِّسَاءُ السَّخِيَّةُ لَا تُوَلِّوهُمْ مَالَكُم مَالِكٌ لَكُمْ وَتَرْغَبُونَ أَنْ تَنكِحُوهُمْ وَالسَّخِيَّةُ مِنَ الْوَلَدَانِ وَأَنْ تَقُولُوا لِيَتْنِي بِالْحَيْطِ وَمَا تَقُولُوا مِنْ خَيْرٍ قَالَ اللَّهُ كَانَ يَنْزِيلُهُ

كېيەيتۈپتەلىمەيدۇ) (124). ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ھالدا ئۆزىنى اللە غا تاپشۇرغان (يەنى اللەنىڭ ئەمرىگە بويسۇنۇپ ئەمەلنى خالىس اللە ئۈچۈن قىلغان)، باتىل دىنلاردىن بۇرالىغان ھالدا ئىبراھىمنىڭ دىنىغا ئەگەشكەن كىشىدىن (دىنىي جەھەتتە) ياخشىراق ئادەم بارمۇ؟ اللە ئىبراھىمنى دوست تۇتتى (125). ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى شەيئىلەرنىڭ ھەممىسى اللەنىڭدۇر (يەنى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، بەندىلىرىدۇر، مەخلۇقاتلىرىدۇر). اللە ھەممە نەرسىنى تولۇق بىلگۈچىدۇر (126). (ئى مۇھەممەد!) سەندىن ئاياللار توغرىسىدا پەتۋا سورايدۇ، ئېيتقىنى، ئۇلار توغرىسىدا اللە سىلەرگە پەتۋا بېرىدۇ. قۇرئاندا سىلەرگە تىلاۋەت قىلىنىدىغان (ئاياللار - نىڭ مىراسىغا ئائىت) ئايەتلەرمۇ پەتۋا بېرىدۇ. شۇنداق يېتىمىلەر توغرىسىدا پەتۋا بېرىدۇكى، ئۇلارنىڭ تەيىن قىلىنغان مىراسىنى بەرمەيسىلەر. (ئۇلارنىڭ مىراسى قوللىرىدىن چىقىپ كېتىپ قالدۇ دەپ) ئۇلارنى ئەرگە بەرمەيسىلەر (يەنى مۇنداق قىلماسلىقلارغا پەتۋا بېرىدۇ). بوزەك قىلىنغان بالىلار (نىڭ ھەققىنى بېرىشلا) ۋە يېتىمىلەرگە ھەققىنى بولۇشلا ھەققىدە پەتۋا بېرىدۇ*. (ئاياللارغا ۋە يېتىمىلەرگە) قانداقلا ياخشىلىق قىلماستىنلا، شۈبھىسىزكى، اللە ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ (يەنى شۇنىڭغا ئاساسەن اللە سىلەرنى مۇكاپاتلايدۇ) (127).

* جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەرەبلەر كىچىك بالىلارغا ۋە ئاياللارغا مىراس بەرمەيتتى، اللە بۇنى مەنئى قىلىپ، ئۇلارنىڭ مىراسىنى ئېسىۋېتىشنى بۇيرۇدى.

وَلَيْسَ امْرَأًا عَاقَتْ مِنْ بَيْنِهِمَا تَتَوَلَّوْا اَوْ اَعْرِضُوا فَلَا
 جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ اَنْ يَصْلِيَا بَعْضُهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ
 وَاصْحَبَاتِ الْاَنْفُسِ الشَّعْرُ اِنْ عُرِيَتْ وَتَعْرِضُ اِنْ لَبِثَ
 كَانَ بِمَا عَمِلُوْنَ جَزَاءٌ وَلَنْ يُصْعِقُوْا اَنْ تُعْرَضُوا
 بَيْنَ الرَّسَاءِ وَلَوْ عَرَّضْتُمْ فَلَا تَبْذُلُوْنَ اَهْلَ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا
 كَالْمَلِكَةِ اِنْ تَفْعَلُوْا وَتَعْمَلُوْنَ اِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُوْرًا
 وَجَاهِلُكُمْ لَيَكْفُرْنَ بِاَيِّئِنَّ اللَّهَ عَلَّامٌ سِرِّهِنَّ وَكَانَ
 اللَّهُ وَاِسْمَاعِيْلًا وَهَارُونَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ وَمَا لِي الْاَرْضُ
 وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الْاَنْبِيَاءَ اَنْ يُّؤْتُوا الْاَكْثَبَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَلَا يَكُنْ اَنْ
 اَتَوْهُمُ اَنْ يُّعْلَمُوْا اِنَّ يَلُوْا مَا لِي السَّمَوَاتِ وَمَا لِي
 الْاَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ حَيُّ عَلِيْمًا عَلَيْهِمَا السَّلَامُ
 وَمَا لِي الْاَرْضُ وَلَقَدْ يَلُوْا وَكَانَ اِلَٰهَانِ يَشَآءُ بَيْنَهُمَا
 اَيُّهُمَا الْكَاثِرُ وَيَا بَعْضُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَّامٌ
 قَدِيْرًا ۝ مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللّٰثِيَا فَحَسْبُ اللّٰهُ
 ثَوَابُ اللّٰثِيَا وَالْآخِرَةُ مِمَّا كَانَ اللَّهُ سَمِيْعًا عَلِيْمًا ۝

ئەگەر بىرەر ئايال ئېرىنىڭ كۆڭۈلسىز بولۇشىدىن
 ياكى يۈز ئۆرۈشىدىن ئەندىشە قىلسا، ئۇلارنىڭ
 ئۆزئارا كېلىشىشى ھېچ گۇناھ ئەمەس، كېلىشىش
 (ئۆزلۈشۈپ كېتىشتىن) ياخشى. ئىنسانلارنىڭ
 تەبىئىتىگە بېغىشلىق سىڭىپ كەتكەن، ئەگەر
 (ئاياللارنىڭلارغا) ياخشىلىق قىلىڭلار، (ئۇلارغا
 زۇلۇم قىلىشتىن) ساقلىنىڭلار (اللە سىلەرنى
 مۇكاپاتلايدۇ). اللە ھەقىقەتەن قىلىشىڭلاردىن
 خەۋەر داردۇر (128). قانچە تىرىشساڭلارمۇ ئاياللارنىڭ-
 لارغا (مۇھەببەتتە ۋە دىنىنىڭ مايىللىقىدا) باراۋەر
 مۇئامىلىدە بولۇشقا ھەرگىز قادىر بولالمايسىلەر،
 شۇنىڭ ئۈچۈن بىرسىگە پۈتۈنلەي مايىل بولۇپ،
 ئىككىنچىسىنى (ئېرى باردەكمۇ ئەمەس، يوقىتىپمۇ
 ئەمەس) ئېسى قويمىغان ئايالدىكى تاشلاپ قويماڭ-
 لار، ئەگەر (بۇ جەھەتتىكى قۇسۇرلىرىڭلارنى)

تۈزەتسەڭلار، (يەنى ئۇلارغا زۇلۇم قىلىشتىن) ساقلىنىڭلار، اللە ئەلۋەتتە (سىلەرگە) مەغپىرەت
 قىلىدۇ، رەھىم قىلىدۇ (129). ئەگەر ئىككىسى ئۆزلۈشۈپ كەتسە، اللە ئۆز پەزىلى بىلەن ئۇلارنىڭ
 بىرسىنى ئىككىنچىسىدىن بىھاجەت قىلىدۇ، اللە (نىڭ پەزىلى) كەڭدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلىدۇ-
 چىدۇر (130). ئاسانلاردىكى ۋە زېمىندىكى شەيىشلەر اللەنىڭدۇر (يەنى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، مەخلۇ-
 قاتىدۇر). سىلەردىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەنلەرگە (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا) ۋە سىلەرگە
 اللەغا تەقۋادارلىق قىلىشنى تەۋسىيە قىلدۇق، ئەگەر كاپىر بولساڭلار (كۇفرىڭلار اللەغا زىيان
 يەتكۈزۈلمەيدۇ)، ئاسانلاردىكى ۋە زېمىندىكى شەيىشلەر اللەنىڭ (مۈلكىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر). اللە
 (مەخلۇقاتتىن) بىھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر (131). ئاسانلاردىكى ۋە زېمىندىكى شەيىشلەر
 اللەنىڭدۇر. (يەنى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر). ھەممە ئىشنى باشقۇرۇشقا اللە يېتەر-
 لىكتۇر (132). ئى ئىنسانلار! ئەگەر اللە خالىسا، سىلەرنى يوق قىلىپ ئورۇنڭلارغا
 باشقىلارنى كەلتۈرىدۇ، اللە بۇنىڭغا قادىردۇر (133). كىسكى (قىلغان ئەمەلى بىلەن) دۇلىيانىڭ
 نېمىتىنى تەلەيدىكەن، (ئۇنىڭغا ئېيتىپ قويغىنى) دۇليا ۋە ئاغىرەتنىڭ نېمىتى اللە نىڭ دەركا-
 ھىدەدۇر (يەندە ئۆز پەرۋەردىگارىدىن دۇليا ۋە ئاغىرەتنىڭ نېمىتىنى قىلسۇن). اللە (بەندىلىرى-
 نىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر (بەندىلىرىنىڭ ئەمەللىرىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (134).

ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) سىلەرگە ھادىسە كېلىشىنى كۈتىدۇ، ئەگەر سىلەر اللە نىڭ نۇسرىتىگە ئېرىشەنسىڭلار، ئۇلار: «بىز سىلەر بىلەن بىللە ئەمەسمۇ دۇق؟ (كاپىرلاردىن ئالغان غەنىمەتلەردىن بىزگىمۇ بېرىڭلار)» دەيدۇ. ئەگەر كاپىرلار زەپەر تاپسا، ئۇلار (كاپىرلارغا): «بىز سىلەردىن غالىب بولۇپ تۇرۇپ (سىلەرنى ئۆلتۈرمىدۇق) ئەمەسمۇ؟ سىلەرنى مۆمىنلەردىن ساقلىسەندۇق؟» دەيدۇ. اللە قىيامەت كۈنى ئاراڭلاردا (ھەققانىي) ھۆكۈم چىقىرىدۇ، اللە كاپىرلارغا ھەرگىز مۆمىنلەرگە قارشى يول بەرمەيدۇ^[146]. شۇبھىسىزكى، مۇناپىقلار اللەنى ئالدىنقىچى بولۇشىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ ئالدامچىلىقىغا يارىشا جازا بېرىدۇ، ئۇلار ناماز ئۈچۈن تۇرغاندا،

وَالَّذِينَ يَرْتَابُونَ يَوْمَ قَدْ جَاءَ لَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ اللَّهِ قَالُوا
أَنزَلْنَا إِلَيْنَا الْقُرْآنَ بِالْكَذِبِ ۚ إِنَّا نَحْنُ نَحْمِلُ الْقُرْآنَ
فَعَلِمُوا أَنَّهُ لَقَوْلُ اللَّهِ ۚ وَالَّذِينَ يَرْتَابُونَ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُحْمِلُونَ عِثَابَهُمْ ۚ وَمَن يَرْتَابْ
فَعَسَىٰ أَن يَكُونَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۚ وَالَّذِينَ آمَنُوا
إِنَّ الْفِتْنَةَ قَامُوا كَسَالًا يُرَآءُونَ النَّاسَ وَلَا يَرَوْنَ
اللَّهَ ۚ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِحُجَّتِ اللَّهِ فِي ذَلِكَ هُوَ الَّذِي
وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ۚ وَمَن يَفْعَلْ لِّحَدِّثَةٍ سَيِّئَةٍ يَافِكُمْ
الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَجِدُوا الْكَافِرِينَ أُولَٰئِكَ هُمُ
الْمُؤْمِنُونَ ۚ إِنَّا نَحْمِلُ الْغَلَاظَ وَالْخِثَابَ
إِنَّ الشُّرُوكَ فِي الدِّينِ كَالرُّكَاكِ السَّكِينِ ۚ تَجِدُ
لَهُمْ نَصِيرًا ۚ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ
وَاحْتَضَرُوا وَبِغَيْرِهِ قَالُوا لَيْسَ مَعَهُ مَوْفِقٌ ۚ يَوْمَ
اللَّهِ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ۚ فَعَلَّ اللَّهُ بَعْدَ الْيَوْمِ
إِنْ شَكَرْتُمْ وَأَمْسَكْتُمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ۝

خۇش ياقىمىلىق بىلەن تۇرىدۇ (ساۋاپ ئۈمىد قىلمايدۇ)، (نامازنى) كىشىلەرگە كۆرسىتىش ئۈچۈن ئوقۇيدۇ (يەنى دىياكارلىق قىلىدۇ)، اللەنى پەقەت ئازغىنا ياد ئېتىدۇ^[147]. مۇناپىقلار كۇفرى بىلەن ئىمان ئارىسىدا ئارىسالدى بولۇپ تۇرىدۇ، نە ئۇلارغا، نە بۇلارغا مەنۇپ ئەمەس (يەنى مۆمىن-لەرگىمۇ، كاپىرلارغىمۇ مەنۇپ ئەمەس)، كىمنى اللە گۇمراھ قىلغان ئىكەن، ئۇنىڭغا ھەرگىزمۇ توغرا يول تاپالمايىسەن^[148]. ئى مۆمىنلەر! مۆمىنلەرنى (دوست تۇتۇشنى) قويۇپ، كاپىرلارنى دوست تۇتماڭلار، سىلەرنىڭ زىيىنىڭلارغا (يەنى مۇناپىق ئىكەنلىكىڭلارغا) اللە نىڭ روشەن پاكىتى بولۇشنى خالامسىلەر؟^[149] مۇناپىقلار چوقۇم دوزاخنىڭ ئەڭ ئاستىقى قەۋىتىگە (يەنى قەبرىگە) تاشلىنىدۇ، ئۇلارغا ھەرگىزمۇ (ئازابىتىن قۇتقۇزىدىغان) مەدەتكار تاپالمايىسەن^[150]. پەقەت (مۇنا-پىقلىقتىن) تەۋبە قىلغان، (ئەمەللەرنى) تۈزەتكەن، اللە (نىڭ كىتابى) غا چىڭ يېپىشقان، دىننى اللە ئۈچۈن خالىس قىلغان (يەنى قىلغان ئەمەلدىن پەقەت اللە نىڭ رازىلىقىنى كۆزلىگەن) كىشىلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا. ئەنە شۇلار مۆمىنلەر بىلەن بىللە (يەنى ئۇلارنىڭ قاتارىدا) دۇر. اللە مۆمىنلەرگە (ئاخىرەتتە جەننەتتىن ئىبارەت) بۈيۈك ئەجىر ئاتا قىلىدۇ^[151]. ئەگەر اللە نىڭ نېسىبەتلىرىگە (شۈكۈر قىلىساڭلار ۋە ئىمان ئېيتساڭلار، اللە سىلەرگە ئازاب قىلىپ نېمە قىلىدۇ؟ اللە شۈكۈر قىلىنغۇچىنى مۇكاپاتلىشىغۇچىدۇر. ھەممىنى بىلىگۈچىدۇر^[152]).

(ثالثىچى پارە)

زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىسىدىن باشقا (ھەرقانداق كىشىنىڭ) ئاشكارا يامان سۆز قىلىشىنى اللە ياقىتۇر-مايدۇ (زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ زالىمىدىن شىكايەت قىلىشقا ۋە ئۇنىڭغا دۇئا ئېيتىپ قىلىشقا بولىدۇ)، اللە (زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ دۇئاسىنى) ئاڭلىغۇ-چىدۇر، (زالىمنى) بىلگۈچىدۇر⁽¹⁴⁸⁾. سىلەر ئاشكارا ياكى يوشۇرۇن بىر ياخشىلىقنى قىلساڭلار ياكى بىرەر يامانلىقنى كەچۈرسەڭلار (ساۋاب تاپىسىلەر). شۇبە-مىسىزكى، اللە ئەبۇ قىلىغۇچىدۇر، قۇدرەتلىكتۇر⁽¹⁴⁹⁾. شۇبەمىسىزكى، اللەنى ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلار، اللە بىلەن ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرى-نىڭ ئارىسىنى (اللەغا ئىشىنىپ پەيغەمبەرلىرىگە ئىشەنمەيمىز دېيىش بىلەن) ئاجرىتىۋەتەكچى بولغان-

لار، (پەيغەمبەرلەرنىڭ) بەزىسىگە ئىشىنىمىز، بەزىسىگە ئىشىنىمىز دېگۈچىلەر — ئۇنىڭ (يەنى ئىمان بىلەن كۈفرىنىڭ) ئارىسىدا (ئوتتۇرا) يول تۇتماقچى بولغانلار⁽¹⁵⁰⁾. ئەنە شۇلار (ئىماننى دەۋا قىلغان تەقدىردىمۇ) راستىنلا كاپىرلاردۇر، كاپىرلارغا خورلىغۇچى ئازاب تەييارلىدۇق⁽¹⁵¹⁾. اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتقان، ئۇلاردىن ھېچبىرىنىڭ ئارىسىنى ئاجرىتىۋەت-مىگەن (يەنى ھەممىسىگە ئىمان ئېيتقان) كىشىلەرگە اللە ئۇلارنىڭ (تېكىشلىك) ئەجىرلىرىنى ئاتا قىلىدۇ، اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مەھرىباندۇر⁽¹⁵²⁾. ئەھلى كىتاب (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) سەندىن ئۆزلىرىگە ئاساندىن بىر كىتاب چۈشۈرۈشنى سورايدۇ، ئۇلار مۇسادىن بۇنىڭدىنمۇ چوڭراقىنى سوراپ: «بىزگە اللەنى ئاپئاشكارا كۆرسەتكىن» دېگەن ئىدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلارنىڭ زۇلمى سەۋەبلىك ئۇلارنى چاقماق سوقتى (يەنى ئاساندىن بىر ئوت كېلىپ ئۇلارنى ھالاك قىلدى). ئۇلار روشەن مۆجىزىلەر كەلگەندىن كېيىن موزايىنى (مەبۇد) قىلىۋالدى. كېيىن بىز ئۇلارنى ئەبۇ قىلدۇق. بىز مۇساغا (ئۇنىڭ راست پەيغەمبەرلىكىنى ئىسپات-لايدىغان مۆجىزىلەردىن) روشەن پاكىت ئاتا قىلدۇق⁽¹⁵³⁾. (تەۋرات شەرىئىتىنى قوبۇل قىلىشقا-لىقلىرى سەۋەبلىك) ئۇلاردىن ئەمدە ئالماق ئۈچۈن ئۇستىگە تۇر (تېخى) نى تىكلەپ قويدۇق، ئۇلارغا: «(بەيتۇلمۇقەددەس) دەروازىسىدىن سەجدە قىلغان ھالدا كىرىڭلار» دېدۇق ھەمدە ئۇلارغا: «شەنبىنىڭ ھۈرمىتىنى ساقلاڭلار (يەنى شەنبەدە بېلىق تۇتۇش بىلەن ھەددىڭلاردىن ئاشماڭلار)» دېدۇق. ئۇلاردىن (بۇ ھەقتە) مەھكەم ۋەدە ئالدىق⁽¹⁵⁴⁾.

لَا يَحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَن ظَلَمَ
وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا إِنَّ تَبَا وَخَيْرًا أَوْ خُفْوًا أَوْ تَغْفِرًا
عَنِ سُوءٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا قَدِيرًا إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ
بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ
وَيَقُولُوا لَوْ أَنَّا إِنَّمَا بُعِثُوا بِبَشَرٍ مِّثْلِكَ لَأَكْفُرُوكَ إِن
يَخْتَلِفُ أَمْرُ الْبَشَرِ إِنَّ ذَلِكَ لَمَّا سَبِيلًا وَلَئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ حَقًّا وَ
كَذِبًا إِنَّ الَّذِينَ يَرْغَبُونَ عَذَابَ اللَّهِ هُمُ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَ
رُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِمْ أُولَئِكَ هُمُ الَّذِينَ هُمْ يُحَرِّمُونَ
وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا إِنَّ يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَن تُخَلَّدَ
عَلَيْهِمْ كُتُبُهُمْ أَوْ يَتَّبِعُوا أَحَادِيثَ أُولَئِكَ أَلْزَمُوا لَكَ إِلَهًا مِنْ دُونِ اللَّهِ
فَقُلْ أَلَا أَرَأَيْتَ أَنَّ اللَّهَ جَعَلَ لَكُمُ الْفَرَاقَةَ بَيْنَهُمْ إِنْ كُنْتُمْ
أَعْتَدُوا وَالْخَلَّالِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمُ الْبَيِّنَاتُ فَعَلُوا نَعَمَ
ذَلِكَ وَإِنِّي لَمُؤْمِنٌ سَلْطَنًا مُبِينًا وَرَفَعْنَا قَوْلَهُمْ
الْعُلُوَّ بَيْنَهُمْ وَكَلَّمْنَا لَهُمْ أَصْحَابَ الْبَابِ سَجْدًا وَكَلَّمْنَا
لَهُمْ لَكَ تَحَدُّثًا فِي الشَّيْءِ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِيثَاقًا غَيبًا

يَا قَوْمِ الْكِتَابُ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ
إِذَا الْحُجَّ إِلَى الْأَرْضِ السَّيِّئَةَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ سَوَّلَ اللَّهُ عَلَيْهِ
الْفُتُوحَ أَلَمْ نَقُودْكُمْ فِي الْأَرْضِ وَفِي السَّمَاءِ فَأَمَّا يُدْعَى إِلَهُكُمْ فَلَا
تَقُولُوا كُنْهُنَّ إِنَّهُمْ كَلِمَاتُ اللَّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَلِيُّ الْوَاحِدُ
سُبْحَانَ اللَّهِ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي
الْأَرْضِ وَمَنْ يُلْقِ بِاللَّهُ وَكَيْلًا إِنَّ يَسْتَكْفِي السَّيِّئَ أَنْ
يَكُونَ عَبْدَ اللَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ
عَنْ عِبَادِيهِ وَيَسْتَكْفِي سَيِّئَهُمْ إِلَهُ جَبَّارًا قَاتِلًا
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مَوَدَّةً بَيْنَهُمْ أَزْوَاجًا
يُرِيدُ بَيْنَهُمْ فَطْنًا وَآمَنَ الَّذِينَ اسْتَفْعَوْا أَسْتَجَبُوا وَاسْتَلْزَمُوا
فَمِنْهُمْ عِدَّةٌ مِمَّنْ كَفَرُوا وَلَا يَحِيطُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ
وَالْيَا وَلَا تُصَدِّقُوا ۖ يَأْتِيهِمُ الْغُلَامُ قَدْ جَاءَ لَكُمْ بَرَاءَةٌ
مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ توراتًا مِيقَاتٍ ۖ فَأَمَّا الَّذِينَ
آمَنُوا بِاللَّهِ وَآخِذُوا بِحَبْلِهِمْ لَمْ يَنُكِرُوا بَيْنَهُمْ رَحْمَةً
يَتُوبُ عَلَيْهِمْ يَوْمَ الْيَوْمِ أَلَّا تَشْفِقُوا ۖ

ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى ناسىرلار جامائەسى) دىنىڭلاردا ھەددىدىن ئاشماڭلار، اللەنىڭ شەنسىگە ھەق (سۆز) دىن باشقىنى ئېيتماڭلار (يەنى اللەغا شېرىكى ۋە بالىسى بولۇشتىن پاك دەپ ئېتىقاد قىلماڭلار). مەسى ئىسا - مەريەمنىڭ ئوغلى، پەقەت اللەنىڭ رەسۇلىدۇر (سەلەر گۇمان قىلغاندەك اللەنىڭ ئوغلى ئەمەستۇر)، مەريەمگە اللەنىڭ ئىلقا قىلغان كەلىسىدۇر (يەنى ئاتىنىڭ ۋاستىسىز، اللەنىڭ دۇجۇتقا كەل) دېگەن سۆزدىن يارىتىل- خاندۇر)، اللە تەرىپىدىن كەلگەن بىر روھتۇر، اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتىڭلار، (اللە ئىسا، مەريەمدىن ئىبارەت) ئۇچتۇر دېمەڭ- لار، (خۇدا ئۈچ دەيدىغان ئېتىقادتىن) قايتىڭلار، (بۇ) سەلەرگە پايدىلىقتۇر، اللە پەقەت بىر ئىلاھ- تۇر، بالىسى بولۇشتىن اللە پاكىتۇر، ئاسانلاردىكى

ۋە زېمىندىكى شەيىشلەرنىڭ ھەممىسى اللەنىڭدۇر (يەنى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر)، اللە يېتەرلىك ھامىيدۇر (171). مەسىمۇ، (اللە غا) يېقىن پەرىشتىلەرمۇ اللە غا بەندە بولۇشتىن ھەرگىز باش تارتمايدۇ، كىلەركى اللەغا بەندىچىلىك قىلىشتىن باش تارتىدىكەن ۋە كۆرەڭلەپ كېتىدىكەن، (بىلىۋىكى) اللە ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى (قىيامەت كۈنى ھېساب ئېلىش ۋە جازالاش ئۈچۈن) ئۆز دەرگاھىغا توپلايدۇ (172). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا كەلسەك، اللە ئۇلارنىڭ (ئەمەل- لىرىنىڭ) ئەجرىنى تولۇق بېرىدۇ، نېسىتىنى ئۇلارغا تاشۇرۇپ بېرىدۇ، (اللە غا قۇلچىلىق قىلىشتىن) باش تارتقان ۋە كۆرەڭلەپ كەتكەنلەرگە كەلسەك، اللە ئۇلارغا قاتتىق ئازاب قىلىدۇ. ئۇلار ئۆزلىرى ئۈچۈن اللەدىن باشقا (اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچقانداق دوست ۋە ھېچقانداق مەدەتكار تاپالمايدۇ (173). ئى ئىنانلار! سەلەرگە پەرۋەردىگارڭلار تەرىپىدىن (شانلىق مۆجىزىلەر بىلەن كۈچلەندۈرۈلگەن مۇھەممەد ئەلەيھىم- سالامدىن ئىبارەت) ئوچۇق دەلىل كەلدى، سەلەرگە روشەن نۇرنى (يەنى قۇرئاننى) نازىل قىلدۇق (174). اللە غا ئىمان ئېيتقان ۋە ئۇنىڭغا (يەنى قۇرئانغا) چىڭ يېپىشقانلارغا كەلسەك، اللە ئۇلارنى ئۆز رەھىمىتىگە ۋە نېسىتىگە (يەنى جەننەتتىگە) داخىل قىلىدۇ ۋە ئۇلارنى توغرا يولغا باشلايدۇ (175).

ئى مۆمىنلەر! (سەلەر تاهارەتسىز بولۇپ) ناماز
(ئوقۇماقچى بولۇپ) تۇرغىنىڭلاردا، يۈزۈڭلارنى
يۇيۇڭلار، قولۇڭلارنى جەينىكىڭلار بىلەن قوشۇپ
يۇيۇڭلار، بېشىڭلارغا مەسى قىلىڭلار، پۇتۇڭلارنى
ئوشۇقۇڭلار بىلەن قوشۇپ يۇيۇڭلار، ئەگەر جۈنۈپ
بولساڭلار پاكلىنىڭلار (يەنى غۇسلى قىلىڭلار)، ئەگەر
كېسەل بولساڭلار (سۇ زىيان قىلىدىغان بولسا)،
ياكى سەپەر ئۈستىدە بولۇپ (سۇ تاپالمىساڭلار)، ياكى
سەلەرنىڭ بىرسىڭلار ھاجەتخانىدىن كەلگەن (يەنى
تاھارەت سۇندۇرغان) بولساڭلار، ياكى ئاياللىرىڭلار
بىلەن يېقىنچىلىق قىلغاندىن كېيىن (غۇسلى تاھارەت
ئۈچۈن) سۇ تاپالمىساڭلار، پاك تۇپىراقتا تەيەممۇم
قىلىڭلار، ئۇنىڭ بىلەن يۈزۈڭلارغا، قولۇڭلارغا مەسى

قىلىڭلار، اللە سەلەرگە مۇشەققەتنى خالىمايدۇ، لېكىن اللە شۇكۇر قىلىشڭلار ئۈچۈن سەلەرنى پاك
قىلىشنى، (ئىسلام شەرىئىتىنى بايان قىلىش بىلەن) نېيىتىنى سەلەرگە تاماملاشنى خالايدۇ (6).
ئى مۆمىنلەر! اللەنىڭ سەلەرگە بەرگەن (ئۇلۇغ) نېيىتىنى ۋە سەلەر بىلەن قىلغان مۇئامىلە-
سىنى ئەسلىڭلار، ئەينى زاماندا سەلەر: «ئاللىدۇق ۋە ئىتائەت قىلدۇق» دېگەن ئىدىڭلار، اللە دىن
قورقۇڭلار (يەنى اللەغا بەرگەن ئەھدىنى بۇزۇشتىن ساقلىنىڭلار). اللە ھەقىقەتەن (بەندىلىرى-
نىڭ) دىللىرىدىكى سىرلىرىنى بىلىگۈچىدۇر (7). ئى مۆمىنلەر! اللەنىڭ (ھەقىلىرىنى) ئادا
قىلىشقا تىرىشىڭلار، ئادىللىق بىلەن گۇۋاھلىق بېرىڭلار، بىرەر قەۋمگە بولغان ئۆچمەنلىكىڭلار
(ئۇلارغا) ئادىل بولماسلىقىڭلارغا سەۋەب بولمىسۇن، (دۈشمىنىڭلارغا) ئادىل بولۇڭلار، بۇ (يەنى
ئۇلارغا ئۆچمەن تۇرۇپ ئادىل بولۇشۇڭلار) تەقۋادارلىققا ئەڭ يېقىندۇر، اللە دىن
قورقۇڭلار، اللە ھەقىقەتەن قىلىشىڭلاردىن خەۋەرداردۇر (8). اللە ئىمان ئېيتقان
ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلىۋاتقانلارغا مەغپىرەت ۋە كاتتا ساۋاب ۋەدە قىلدى (9).

كاپىر بولغان ۋە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى يالغانغا چىقارغان كىشىلەر ئەھلى دوزاختۇر (10). ئى مۆمىن-لەر! اللە نىڭ سىلەرگە بەرگەن (يەنى سىلەرنى دۈشمىنلاردىن ساقلىغانلىق) نىبىتىنى ئەسلىڭلار. ئەينى زاماندا بىر جامائە سىلەرگە قوللىرىنى ئۇزاتماقچى (يەنى سىلەرنى ئۆلتۈرمەكچى) بولغان ئىدى، اللە ئۇلارنىڭ قوللىرىنى سىلەردىن توسى (يەنى سىلەرنى ئۇلارنىڭ زىيانكەشلىك قىلىشىدىن ساقلىدى). اللە دىن (اللە نىڭ ئەمرىنى ئورۇنلاش، مەنىنى قىلغان ئىشلىرىدىن چەكلەش بىلەن) قورقۇڭلار، مۆمىنلەر اللەغا تەۋەككۈل قىلىۋ (11). شۈبھىسىزكى، اللە ئىسرائىل ئەۋلادىدىن مەھكەم ئەھدە ئالدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن (يەنى ئون ئىككى ئايىاقنىڭ ھەربىرسىدىن بىرىدىن) ئون ئىككى

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
الْجَحِيمِ ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ
عَلَيْكُمْ إِذْ هَمَّ أَنْ يُبْسِطَ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ
فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَحَلَّ اللَّهُ فَلَيتَمَتَّ
الْمُؤْمِنُونَ ۖ وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ
وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَبِيًّا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ
لَئِنْ أَقْبَلْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ
بِرُسُلِي وَعَزَّيْتُمْ تَعُوذَهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا
لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بِكَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ
فَقَدْ قِيلَ سَوَاءٌ السَّيْلِ ۖ لَيْسَ أَفْقَاهُمْ مِيثَاقَهُمْ
لَعَنَهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ
عَنْ مَوَاضِعِهِمْ وَسُوءَظَاهِرًا ذُرُؤًا لَهُمْ وَلَكِنْ زَلَّ
تَكْوِينُهُمْ عَلَىٰ غَلَبَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ
فَاعْفَ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ۝

باشلىقنى (كېيىلىك ئۈچۈن جەبارلارغا يەنى ئەمالقەلەرگە) ئەۋەتتۇق ھەمدە اللە: «مەن سىلەرگە ياردەم بېرىمەن، (ئى ئىسرائىل ئەۋلادى! اللە بىلەن قەسەمكى) ئەگەر سىلەر نامازنى (تەئدىل ئەركان بىلەن) ئۆتسەڭلار، زاكات بەرسەڭلار، پەيغەمبەرلىرىمگە ئىمان ئېيتساڭلار ۋە ئۇلارغا ياردەم بەرسەڭلار، اللەغا قەرزى ھەسەنە بەرسەڭلار (يەنى اللە نىڭ يولىدا پۇل-مېلىكلارنى سەرپ قىلساڭلار)، ئەلۋەتتە سىلەرنىڭ گۇناھىڭلارنى يوققا چىقىرىمەن، سىلەرنى ئەلۋەتتە ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىمەن. شۇنىڭدىن (يەنى مەھكەم ئەھدىدىن) كېيىن سىلەردىن كىمكى (ئەمىر قىلغان نەرسىلىرىمنى) ئىنكار قىلىدىكەن، ئۇ ئەلۋەتتە توغرا يولدىن ئازغان بولىدۇ» دېدى (12). ئەمدى بۇزغانلىقلىرى ئۈچۈن ئۇلارنى رەھىمەت-ھىزىدىن يىراق قىلدۇق، ئۇلارنىڭ دىللىرىنى (ئىماننى قوبۇل قىلىشقا يۇمشايدىغان دەرىجىدە) قاتتىق قىلدۇق، ئۇلار (تەۋراتنىڭ) سۆزلىرىنى ئۆزگەرتىۋېتىدۇ، ئۇلار (تەۋراتتا) ئۆزلىرى ئۈچۈن قىلىنغان نەسەتلىك بىر قىسمىنى ئۇنتۇدى. (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسىنىڭ خىيانەت قىلغانلىقىنى بايقاپ تۇرسەن، (ئەگەر تەۋبە قىلسا) ئۇلارنى ئەپۇ قىلىن. (ئەگەر ئىمان ئېيتسا) ئۇلارنى كەچۈرگىن، اللە ھەقىقەتەن ياخشىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ (13).

یہ ہودیلاز ۋہ ناسارالار: «بیز اللہ نلک توغولرلد۔
دورمز (یہنی ئاتا۔ بالسدک بیقسنمز) ۋہ (بیز
اللہ نلک دسندا بولماچقا) دوستلر دوزمز» دہدی.
ئیتقنکی، «(ئوسداق بولما) اللہ نپسہ ئوچون
سلەرگہ گۇنامغلار تۇپەیلیدن ئازاب قیلدۇ؟»
بەلکی سلەر باشقا کشلەرگہ ئوخشاش اللہ یارات۔
قان ئىسانسلەر، اللہ خالسان ئادەمگە مغپەرەت
قىلدۇ؛ خالسان ئادەمگە ئازاب قىلدۇ. ئاسانلار۔
نلک، یەر یۈزىنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئارسىدىكى نەر۔
سلەرنىڭ پادىشاھلىقى اللہ غا خاستۇر، ئەڭ ئاخىر
بارىدىغان جاي اللہ نلک دەرگاھدۇر (18). ئى
ئەھلى كىتاب! (یہنی یەھۇدىلار ۋە ناسارالار) بىزگە
(ساۋاب بىلەن) خوش خەۋەر بەرگۇچى، (ئازابتىن)
ئاگاھلاندۇرغۇچى كەلىدى دېسەلىكىلار ئوچون،
پەيغەمبەرلەر ئۇزۇلۇپ قالغان بىر زاماندا سلەرگە
(شەرتەتنى ۋە ئۇنىڭ ئەھكاملىرىنى) بايان قىلىپ
بېرىدىغان رەسۇلسىز كەلدى، ھەقىقەتەن سلەرگە
خوش خەۋەر بەرگۇچى ۋە ئاگاھلاندۇرغۇچى (یہنی

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) كەلدى (ئەمدى سلەرگە ئۆزۈرە قالىدى). اللہ ھەر نەرسىگە
قادر دۇر (19). ئۆز ۋاقتىدا، مۇسا ئۆز قەۋمىگە ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! اللہ نلک سلەرگە بەرگەن
نېمىتىنى ياد قىلىڭلار، اللہ ئۆز ۋاقتىدا ئىچىڭلاردا (سلەرنى توغرا دىنغا يېتەكلىيدىغان)
نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى بارلىققا كەلتۈردى. سلەردىن پادىشاھلار قىلدى (یہنی ئۆزەڭلارنى
ئۆزەڭلارغا خوجا قىلدى). سلەرگە جاھان ئەھلىدىن ھېچ كىشىگە بەرمىگەن (دەريانى يېرىپ
ئوتتۇرسىدىن يول ئېچىپ بېرىش، بۇلۇتلىرىنى سايىۋەن قىلىپ بېرىش، ئاساندىن يېمەكلىك
چۈشۈرۈپ بېرىش قاتارلىق) نېمەتلىرىنى بەردى (20). ئى قەۋمىم! اللہ سلەرگە تەقدىر
قىلغان (یہنی سلەرنى كىرىشكە ئىمر قىلغان) مۇقەددەس زېمىنغا (یہنی بەيتۇلسەۋدەدەسكە)
كىرىڭلار، ئارقىڭلارغا چېكىنمەڭلار، بولمىسا (ئىككىلا دۇنيادا) زىيان تارتىقۇچىلاردىن بولۇپ
قالسىلەر» (21). ئۇلار: «ئى مۇسا! مۇقەددەس زېمىندا كۇچلۇك (یہنی جاسامەتلىك،
قامەتلىك) بىر قەۋم بار (ئۇلار ئاد قەۋمىنىڭ قالدۇقى بولغان ئەمالىقلەر)، ئۇلار چىقىپ
كەتسەكچە بىز ئۇ يەرگە ھەرگىز كىرمەيمىز، ئۇلار ئۇ يەردىن چىقىپ كەتسە چوقۇم كىرىمىز»
دېدى (22). اللہدىن قورققۇچىلاردىن بولغان، اللہ نلک (ئىمان بىلەن تائەتتىن ئىبارەت)
نېمەتكە ئېرىشكەن ئىككى ئادەم (یہنی كالب ئىبن يەفۇننە بىلەن يۇشە ئىبن
نۇن) ئۇلارغا: «(شەھەرنىڭ) دەرۋازىسىدىن ھۇجۇم قىلىپ كىرىڭلار، (شەھەرنىڭ)
دەرۋازىسىدىن ھۇجۇم قىلىپ كىرسەڭلار، چوقۇم غەلىبە قىلىسلەر، ئەگەر اللہ نلک
ۋەدە قىلغان ياردىمىگە (ئىشەنسەڭلار، اللہ غا تەۋەككۇل قىلىڭلار) دېدى (23).

وَقَالِى الْمُرُودُ وَالْمُنْزَوِى عَنْ اَيْتِى اللّٰهُوْ اَجْبَاكَهٗ قُلْ فَلَمْ
يَعْبَا بِكُمْ يَدُومِيْل اَنْتُمْ بَرِيْمِيْنَ خَلَقَ يَحْيٰى لَهْنِ يَحْيٰى
وَيَقْبَلُ مِنْ يَحْيٰى لَوْ كُنْتُمْ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا
بَيْنَهُمَا وَالْاَلْوٰى بِصِيْرٍ ۝ يٰاَهْلَ الْاَيْمٰنِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا
يَبَيِّنُ لَكُمْ لَعْنَ الْفٰسِقِيْنَ ۝ الرُّسُلُ اَنْ تَقُولُوا مِثْلَ مَا نَقُولُ
وَلَا تَنْبَرِحُوْا قَدْ جَاءَكُمْ رَءِيْضٌ وَّزَيْرٌ ۝ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيْرٌ ۝ رَاٰى قَالٌ مُّؤْمِنٍ يَقُوْمُ اَذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ
عَلَيْكُمْ اَدْخِلْ فِيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ وَجَعَلَكُمْ شُرَكَاءَ اَنْفُسِكُمْ مَا
كُنْتُمْ اَحَدًا مِّنَ الْغٰلِيِيْنَ ۝ يَقُوْمُ اَدْخُلُوا الْاَرْضَ
الْمُدْنَسَةَ اَلَيْسَ كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلٰى اَدْبَارِكُمْ
فَتَقْتُلُوْا الرُّسُلَ ۝ قَالُوْا بَلٰى نَقْتُلُكُمْ اَوْ نَمُوتُ ۝
فَلَمَّا نَزَّلْنَا خُطْبًا حَتٰى يَخْرُجُوْا مِنْهَا ۝ اِنْ يَخْرُجُوْا مِنْهَا
وَاَنْزَلْنٰهُمْ ۝ قَالِ رَدُّىْ مِنْ الدِّيْنِ يَخْفٰوْنَ اَنْعَمَ
اللّٰهُ عَلَيْهِمْ اَدْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَاِذَا دَخَلْتُمُوْهُ فَالْكُمُ
عَلٰى بَوْبِهِ ۝ وَكَلِ اللّٰهُ فَعْلُوْا اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ۝

شۇ (يەنى قابىلىڭ ھابىلىنى ناھىق ئۆلتۈرگەنلىكى) سەۋەبتىن (تەۋراتتا) ئىسرائىل ئەۋلادىغا مۆكۈم قىلدۇڭكى، كىمكى ناھىق ئادەم ئۆلتۈرمىگەن ياكى يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلمىغان بىر ئادەمنى ئۆلتۈرسە، ئۇ پۈتۈن ئىنسانلارنى ئۆلتۈرگەندەك بولىدۇ، كىمكى بىر ئادەمنى تىرىلدۈرسە (يەنى قۇتقۇزسا ياكى ھايات قىلىشقا سەۋەبچى بولسا)، ئۇ پۈتۈن ئىنسانلارنى تىرىلدۈرگەندەك بولىدۇ، پەيغەمبەر-لىرىمىز بەنى ئىسرائىلغا راستلا (ئائىلىق) مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلدى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلارنىڭ (يەنى ئىسرائىل ئەۋلادىنىڭ) تولىسى (كۇفرىدا، ئادەم ئۆلتۈرۈشتە) زېمىندا ھەددىدىن

ئاشقۇچىلاردىن بولدى^[382]. اللە ۋە ئۇنىڭ رەسۇلى بىلەن ئۇرۇش قىلىدىغانلارنىڭ، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغانلارنىڭ جازاسى شۇكى، ئۇلار ئۆلتۈرۈلۈشى ياكى دارغا ئېسىلىشى ياكى ئوڭ قوللىرى ۋە سول پۇتلىرى كېسىلىشى ياكى سۈرگۈن قىلىنىشى كېرەك. بۇ (يەنى جازا) ئۇلار ئۈچۈن بۇ دۇنيادا رەسۋالىق (ئېلىپ كەلگۈچىدۇر)، ئاخىرەتتە ئۇلار چوڭ ئازابقا دۇچار بولىدۇ^[383]. سىلەر تۇتۇۋېلىشتىن ئىلگىرى تەۋبە قىلغانلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا، بىلىڭلاركى، اللە مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^[384]. ئى مۆمىنلەر! مەقسەتكە ئېرىشىڭلار ئۈچۈن اللە (نىڭ ئازابى)دىن قورقۇڭلار، اللە غا (تائەت-ئىبادەت قىلىش، گۇناھتىن ساقلىنىش بىلەن) يېقىنچىلىقنى تىلەڭلار، اللە يولدا جىھاد قىلىڭلار^[385]. يەر يۈزىدىكى بارلىق نەرسىلەر، يەنە شۇنىڭدەك بىر ھەسە كېلىدىغان نەرسىلەر كاپىرلارنىڭ بولۇپ، ئۇلار قىيامەت كۈنى (اللە) نىڭ ئازابىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئۇنى قەدىيە قىلىپ بەرگەن تەقدىر-دىمۇ، ئۇلارنىڭ (بۇ قەدىيىسى) قوبۇل قىلىنمايدۇ، ئۇلار قىيىنغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ^[386].

وَمِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ بَعَدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِقُونَ ۝ إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَن يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأرجُلُهُمْ مِنْ جُلْدٍ أَوْ يُنْفَخُوا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ جِزَاءُ فِي الدُّنْيَا ۝ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَتَابُوا وَجَاهَدُوا فَأُولَٰئِكَ سَبَحْنَا لَهُمْ مِنْ قَبْلِ أَن يَبْلُغُوا أَمَلَهُمْ ۝ فَالْعَمَلُ ۝ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ ۝ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ ۝ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَلَوْ أَنَّهُمْ مَكَانِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَيَفْتَدَيْنَهُمْ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ۝ مَا تُقْبَلُ مِنْهُمْ ۝ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝

ئۇلار دوزاختىن چىقماقچى بولىدۇ،
ئەمما ھەرگىز چىقالمايدۇ، ئۇلار (ئۆزۈلۈپ
قالمايدىغان) دائىملىق ئازابقا قالدۇرۇلدى.

ئوغرىلىق قىلغۇچى ئەرنىڭ ۋە ئوغرىلىق
قىلغۇچى ئايالنىڭ قىلمىشىنى جازالاپ، الله
تەرىپىدىن ئىبرەت قىلىش يۈزىدىن قوللىرىنى
كېسىلگەن، الله (ئۆز ئەمرىنى ئىشقا ئاشۇرۇشتا)
غالبىتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر.

كەسكى (ئوغرىلىق قىلىپ كىشىلەرگە)
زۇلۇم قىلغاندىن كېيىن تەۋبە قىلىپ، الله
تۈزىتىش (يەنى ئوغرىلىق قىلىشتىن يانسا)، الله
ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدۇ، الله ناھايىتى
مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مەھرىبانىدۇر.

بىلەمسەنكى، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ

پادىشاھلىقى الله غا خاستۇر، الله خالىغان ئادەمگە ئازاب قىلىدۇ، خالىغان ئادەمگە
مەغپىرەت قىلىدۇ، الله ھەممە نەرسىگە قادىردۇر. ئى پەيغەمبەر! دىلىرىدا
ئىشەنمەي، ئېغىزلىرىدا: «ئىمان ئېيتىۋاتىمەن» دەپ قويمىدىغانلار (يەنى مۇناپىقلار) دىن ۋە
يەھۇدىيلاردىن كۇفرغا (يۇرەت تاپسلا كۇفرنى ئىزھار قىلىشقا) ئالدىرايدىغان كىشىلەر
سېنى غەمكىن قىلىمۇ، ئۇلار (تەھدىتلىرى توقۇغان) يالغانغا قۇلاق سالىدۇ، سانغا
كەلمىگەن (يەنى ئۆچلۈك قىلىپ سېنىڭ سۆھبىتىڭگە ھازىر بولمىغان) باشقا بىر قەۋمگە
(يەنى خەيىر يەھۇدىيلارنىڭ سۆزىگە) قۇلاق سالىدۇ، ئۇلار (تەۋراتنىڭ) سۆزلىرىنى
جايلاردىن ئۆزگەرتىۋېتىدۇ (يەنى اللەنىڭ ئەمىرلىرىنى باشقىلارغا ئالماشتۇرۇۋېتىدۇ). ئۇلار:
«ئەگەر سىلەرگە بۇ (ھۆكۈم) بېرىلسە، ئۇنى قوبۇل قىلىڭلار، ئەگەر ئۇ بېرىلمىسە
قوبۇل قىلىڭلار» دەيدۇ، الله بىر كىمنىڭ كۇمراھلىقىنى ئىرادە قىلىدىكەن، ئۇنىڭ ئۈچۈن
الله غا قارشى قولىۋاتىدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ (يەنى ھېچ ئادەم ئۇنىڭدىن كۇمراھلىقىنى
دەپنى قىلىشقا قادىر بولالمايدۇ). دىللىرىنى (قىلىشى قەيىم بولغانلىقتىن كۇفرىدىن) پاك قىلىشنى
الله خالىمىغان كىشىلەر ئەنە شۇلاردۇر، ئۇلار دۇنيادا رەسۋالىققا، ئاخىرىتە چۆلە ئازابقا قالدۇرۇلدى.

ئۇلار يالغانغا قۇلاق سالغۇچىلاردۇر، (پارا ۋە جازانغا ئوخشاش) ھارامنى يىگۈچىلەردۇر. (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر ئۇلار سېنىڭ ئالدىڭغا (دەۋالاشىپ كەلسە)، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم قىلىپ قويىلا، ياكى ئۇنى رەت قىلىپ بولىدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىش ياكى ئۇلاردىن يۈز ئۇرۇش سېنىڭ ئىختىيارىڭ)، ئەگەر ئۇلارنى رەت قىلىپ، ئۇلار ساڭا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ (چۈنكى اللە سېنى كىشىلەرنىڭ شەرىدىن ساقلايدۇ)، ئەگەر ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم قىلىپ، ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم قىلغىن، اللە ھەقىقەتەن ئادىللارنى دوست تۇتىدۇ⁽⁴³⁾. ئۇلارنىڭ يېنىدا اللەنىڭ ھۆكىمىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان تەۋرات تۇرسا (يەنى تەۋراتتىكى ھۆكۈملەرنى كۆرۈپ تۇرۇپ ئەمەل قىلمايۇتسا)، (ئى مۇھەممەد) قانداقچە سېنى ھۆكۈم چىقىرىشقا تەكلىپ قىلىدۇ؟ ئاندىن كېيىن (يەنى ھەقىقەت ئاشكارا بولغاندىن كېيىن) سېنىڭ

سَمْعُونَ الْكَذِيبُ أَكْثَرُونَ لِلشَّعْبِ إِنَّ جَاهِلُونَكَ كَانُوا
يَبْغِيهِمْ وَأَوْعِيضُ عَنْهُمْ وَإِنْ تَعْرِضُ عَنْهُمْ فَلَنْ يَخْفَؤُكَ
شَيْءٌ مِمَّا كُنْتَ تَحْكُمُ فَأَحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
الْمُقْسِطِينَ ۝ وَكَفَيْتَ عَجْمُونَكَ وَجْهَهُمُ التَّوْبَةُ فَمِنَ
حَكْمِ اللَّهِ لَمْ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ
بِالْمُؤْمِنِينَ ۝ إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ
يُحْكُمُ بِهَا الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ الَّذِينَ هَادُوا
أَلْبَسُوا بِهَا الظُّلُمَاتِ أَنْ يَسْمُوكَ الْإِلَهِينَ هَؤُلَاءِ
الَّذِينَ يُؤْتُونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ
اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِمْ شُهَدَاءُ فَلَا تَعْلَمُوا النَّاسَ بِغَيْبِهِمْ
وَلَا تَخْشَوْنَ الْإِنْسَانَ كَمَا تَخْشَوْنَ اللَّهَ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِهَا
أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ۝ وَتَبَيَّنَ عَلَيْهِمُ
يُحْيَا أَوَّلَ النَّفْسِ يَالْعَيْنِ وَالْعَيْنِ يَالْعَيْنِ وَالْأَنْفِ
يَالْأَنْفِ وَالْأَذُنِ يَالْأَذُنِ وَالسِّنَّ يَالسِّنَّ وَالْجُرُوءَ
قَصَاصُ قَتْلٍ تَصَدَّقُ بِهِ فَهُوَ كَذَابٌ لَهْ وَمَنْ
لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ۝

ھۆكىمىدىن يۈز ئۇرۇيدۇ، ئەنە شۇلار (تەۋراتقىمۇ، سائىمۇ) ئىشەنمىگۈچىلەردۇر⁽⁴³⁾. بىز ھەقىقەتەن (مۇساغا) تەۋراتنى نازىل قىلدۇق، تەۋراتتا (توغرا يولغا يېتەكلەيدىغان) ھىدايەت ۋە نۇر بار. (اللە نىڭ ھۆكىمىگە) بويۇنغان پەيغەمبەرلەر يەھۇدىيلار ئارىسىدا (تەۋرات بىلەن) ھۆكۈم قىلىدۇ، (يەھۇدىيلارنىڭ) زاھىتىلىرى ۋە ئۆلىمالىرىمۇ (ئۆزگەرتىشتىن) ساقلاشقا بۇيرۇلغان كىتابۇللا (يەنى تەۋرات) بويىچە ھۆكۈم قىلىدۇ، ئۇلار تەۋراتنى (ئۆزگەرتىشتىن ساقلاشقا) نازارەتچى ئىدى. (ئى يەھۇدىيلارنىڭ ئۆلىمالىرى!) كىشىلەردىن قورقماڭلار، مەندىن قورقۇڭلار. مېنىڭ ئايەتلىرىمنى ئاز پۇلغا تېگىشەڭلار (يەنى پۇل-مال، مەنسەپ ۋە پارا ئۈچۈن ئايەتلىرىمنىڭ ھۆكىمىنى ئۆزگەرتىۋەتمەڭلار)، كىملىرىكى اللە نازىل قىلغان ئايەتلەر بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىكەن، ئۇلار كاپىرلاردۇر⁽⁴⁴⁾. ئۇلار (يەنى ئىسرائىل ئەۋلادى) غا تەۋراتتا شۇنداق بەلگىلىدۇكى، جانغا جان (يەنى ناھەق ئادەم ئۆلتۈرگەن ئۆلتۈرۈلىدۇ)، كۆزگە كۆز (يەنى كىشىنىڭ كۆزىنى ناھەق قۇيۇۋەتكەن ئادەمنىڭ كۆزى قۇيۇۋېتىلىدۇ)، بۇرۇنغا بۇرۇن (يەنى كىشىنىڭ بۇرۇنىنى ناھەق كەسكەننىڭ بۇرۇنى كېسىلىدۇ)، قۇلاققا قۇلاق (يەنى كىشىنىڭ قۇلقىنى ناھەق كەسكەننىڭ قۇلقى كېسىلىدۇ)، چىشقا چىش (يەنى كىشىنىڭ چىشىنى ناھەق تۆككەننىڭ چىشى تۆكۈلىدۇ) ۋە (كىشىنى) قانداق يارىدار قىلغان بولسا شۇنداق يارىدار قىلىنىش بىلەن قاس ئېلىنىدۇ، كىمكى (جىنايەتچىنى) ئەيۈ قىلسا (يەنى ئۇنىڭدىن قاس ئالىسا)، بۇ ئۇنىڭ (گۇناھى) غا كەفارىمەت بولىدۇ. اللە نازىل قىلغان ئايەتلەر بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىغان كىشىلەر زالىملاردۇر⁽⁴⁵⁾.

مۆمىنلەردىن، يەھۇدىيلاردىن، پەرىشتىلەرگە ۋە يۇل
تۇزلارغا چوقۇنغۇچىلاردىن، ناسارالاردىن اللەغا ۋە
ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل قىل-
غانلارغا (كەلگۈسىدىن) غەم قىلىش، (كەتكەنگە) قاي-
غۇرۇش يوقتۇر (769). بىز بەنى ئىسرائىلدىن ھەقىقەتەن
چىن ئەمدە ئالدىق. ئۇلارغا (دېنىڭ ئىشلىرىنى
بايان قىلىپ بېرىش ئۈچۈن) پەيغەمبەرلەرنى
ئەۋەتتۇق. ئۇلارغا ھەرقاچان بىرەر پەيغەمبەر
ئۇلار ياقىتۇرمايدىغان ئەھكامنى ئېلىپ كەلسە، (ئۇلار
پەيغەمبەرلەرنىڭ) بىر بۆلۈكىنى يالغانچى قىلدى،
بىر بۆلۈكىنى ئۆلتۈردى (770). ئۇلار، (بىز ئىسرائىل
ئەۋلادى پەيغەمبەرلەرنى ئۆلتۈرۈش بىلەن)
ئازاپقا دۇچار بولمايمىز، دەپ ئويلىدى. ئۇلار
كور بولدى (يەنى ھەقىقەتنى كۆرمىدى)، ئۇلار
كاس بولدى (يەنى ھەقىقەتنى ئاڭلىمىدى)،
ئاندىن كېيىن (ئۇلار ئەۋبە قىلدى)، اللە ئۇلار-
نىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى. ئاندىن ئۇلارنىڭ
نۇرغۇنى يەنە (ھەقىقەتنى كۆرۈشتىن) كور بولدى،
يەنە (پەندە-نەسىھەت ئاڭلاشتىن) كاس بولدى. اللە ئۇلارنىڭ قىلىۋاتقان ئىشلىرىنى كۆرۈپ
تۇرغۇچىدۇر (771). شۇبەسىزكى، اللە مەريەمنىڭ ئوغلى ئىبادۇر، دېگۈچىلەر كاپىر بولدى،
ئىسا؛ ۋەنى بەنى ئىسرائىل! مېنىڭ يەرۋەردىكارىم ۋە سىلەرنىڭ يەرۋەردىكارىڭلار بولغان
اللەغا ئىبادەت قىلڭلار، كىمكى اللەغا شېرىك كەلتۈرىدىكەن (يەنى اللە دىن غەيرىگە
ئىلاھ دەپ ئېتىقاد قىلىدىكەن)، اللە ئۇنىڭغا جەننەتنى ھارام قىلدۇ، ئۇنىڭ جايى دوزاخ
بولدۇ، زالىملارغا ھېچبىر مەدەتكار (يەنى اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرغۇچى) بولمايدۇ، دېدى (772).
اللە ئۈچ ئىلاھنىڭ بىرىدۇر، دېگۈچىلەر شەكسىز كاپىر بولدى. بىر ئىلاھتىن باشقا
ھېچ ئىلاھ يوقتۇر. ئەگەر ئۇلار ئېيتىۋاتقان سۆزلىرىدىن قايتىسا، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى كاپىر
بولغانلار (دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا قالدۇ (773). ئۇلار اللەغا تەۋبە قىلمايدۇ؟
اللەدىن مەغپىرەت تەلەپ قىلمايدۇ؟ اللە (تەۋبە قىلغۇچىلارغا) ناھايىتى مەغپىرەت
قىلغۇچىدۇر. ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (774). مەريەم ئوغلى ئىسا پەقەت (ئۆتكەن پەيغەمبەرلەرگە
ئوخشاش) پەيغەمبەردۇر، ئۇنىڭدىن ئىلگىرى نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر ئۆتكەن، ئۇنىڭ ئانىسى
ناھايىتى راستچىل خوتۇندۇر، ئۇ ئىككىسى تاماق يەيتتى (يەنى ئۇلارمۇ باشقا مەخلۇقاتلارغا
ئوخشاشلا كۆش، سۆڭەك، تومۇر ۋە پەيلىرىدىن تەركىب تاپقان ئىدى). ئۇلارغا
(يەنى ئۇلارنىڭ ئېتىقادىنىڭ باتىللىقىغا) ئايەتلىرىمىزنى قانداق بايان قىلىدىغان
لىقىمىزغا قارىغىن؛ ئاندىن ئۇلارنىڭ ھەقىتىن قانداق باش تارتقانلىقىغا قارىغىن (775).

قُلْ أَتَقْبَلُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ
وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۝ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي
دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ
قَبْلُ وَأَضَلُوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ ۝ الَّذِينَ
الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ قُلْ عَلَى سَاسٍ دَاوُدُ وَهَبْنِي
إِلَيْهِمْ ۝ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ۝ كَانُوا لَا
يَتْلَوْنَ حُرُوفَ الْقُرْآنِ ۝ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۝
تَرَى الَّذِينَ يُؤْتَوْنَ الْوَحْيَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيْسَ أَعْلَمَتِ
لَهُمْ أَمْرُهُمْ أَنْ يَخُطَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ لَهُمْ
خِلَافٌ ۝ وَكَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَكَانُوا
يُؤْتُونَ مِمَّا رَزَقُوا مِنْهُ سِرًّا وَكَانُوا فِيهِ يَكْتُمُونَ
فَيَقُولُ الَّذِينَ يُؤْتُونَ السَّخِرَ الْفَالِسُ الْعَدَاوَةُ الْبَيْنَى ۝ أَمْ
يَحْسَبُونَ أَنَّ الْإِسْرَءِيلَ أَكْثَرُ ۝ وَلَقَدْ أَقْرَبَهُمْ شَوْكًا
الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ كَفَرُوا قَالُوا لَا تَنْصُرُنَا اللَّهُ بَلْ أَنْتُمْ
مِنْكُمْ قَوْمٌ مَبْذُورُونَ ۝

(ئى مۇھەممەد!) دىنلەر ئالەمىدىن باشقا، سىلەرگە
پايدا-زىيان يەتكۈزۈشكە قادىر بولالمايدىغان نەرسە-
لىرىگە چوقۇنالمىسىلەر؟ دېگىن. ئالەم بولسا (سۆزۈڭ-
لارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋاللىقلارنى) بىلىپ
تۇرغۇچىدۇر⁽⁷⁸⁾. (ئى مۇھەممەد!) دىنى ئەھلى كىتاب!
(يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دىنىڭلاردا ھەقسىز
رمۇشتە چەكتىن ئېشىپ كەتمەڭلار، ئىلگىرى ئۆزلىرى
ئازغان، نۇرغۇن كىشىلەرنى ئازدۇرغان ۋە توغرا
يولدىن ئاداشقان قەۋمنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا
ئەگەشمەڭلار، دېگىن⁽⁷⁹⁾. يەنى ئىسرائىلدىن
كاپىر بولغانلارغا داۋۇدنىڭ ۋە مەريەم ئوغلى
ئىساننىڭ تىلى بىلەن (يەنى زەبۇردا ۋە ئىنجىلدا)
لەنت قىلىندى. بۇ (يەنى ئۇلارنىڭ لەنتىگە

ئۇچرىشى) ئۇلارنىڭ ئاسىيلىق قىلغانلىقلىرى ۋە ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكلىرىدىن بولدى⁽⁸⁰⁾.
ئۇلار ئۆزلىرى قىلغان يامان ئىشلاردىن بىر-بىرىنى توسمايتتى؛ ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى نېمە-
دېگەن يامان! ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) نىڭ ئىچىدە نۇرغۇنلىرىنىڭ كاپىرلارنى
(يەنى رەسۇللارنى ۋە مۇسۇلمانلارنى ئۆچ كۆرۈش يۈزىسىدىن، مۇشرىكلارنى دوست
تۇتقانلىقىنى كۆرسەن. ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى ئۈچۈن ئالدىن تەييارلىغان ئەمەللىرى ئېسىدىگەن
يامان! (بۇ ئەمەللىرى) ئۇلارغا ئالەمنىڭ غەزىپىنى ئېلىپ كەلدى. ئۇلار مەڭگۈ
ئازابقا قالدۇرۇلۇپلا قالماستىن، ئەگەر ئۇلار ئالەمگە پەيغەمبەرگە ۋە پەيغەمبەرگە نازىل
قىلىنغان كىتابقا ئىمان ئېيتماستى، كاپىرلارنى دوست تۇتمايتتى، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى پاسى-
لاردۇر⁽⁸¹⁾. (ئى مۇھەممەد!) يەھۇدىيلار ۋە مۇشرىكلارنىڭ مۆمىنلەرگە ھەممىدىن قاتتىق دۈشمەن
ئىكەنلىكىنى چوقۇم بايقايسەن، بىز ناسارا دېگەن كىشىلەرنىڭ دوستلۇق جەھەتتە مۆمىنلەرگە
ھەممىدىن يېقىن ئىكەنلىكىنىمۇ چوقۇم بايقايسەن، بۇ ناسارالارنىڭ ئىچىدە ئۆلىمالار، راھىبلار
بولغانلىقى ۋە (ھەقىقىي قوبۇل قىلىشتا) تەكەببۇرلۇق قىلمايدىغانلىقلىرى ئۈچۈندۇر⁽⁸²⁾.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَالْأَسْوَاقَ وَالْأَنْصَابَ وَالْأَزْوَاقَ
 وَبَيْنَ يَدَيْكُمْ عَنِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَفْضَحُ عَنْكُمْ تَقِيَهُمْ ۝ إِنَّمَا
 يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْغَيْرِ
 وَالشَّيْرِ وَيَصُدَّ عَنْكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ حِينَ تَأْكُلُوا فَبَلَّ أَلْسِنَكُمْ أَلَا تَذَكَّرُونَ ۝
 وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ۝ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَوْنَا ۚ
 عَنِ رَسُولِنَا الْبَلَاءُ النَّهْيُ ۚ لَكِنْ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ يَتَنَبَّأُ ۚ وَمَا ظَنُّوْا إِذَا اتَّخَذُوا أَمْثَلُ الْعَالَمِينَ
 ثُمَّ لَقْنَا أَصْحَابَ الْأَنْعَامِ وَأَصْحَابَ الْأَنْعَامِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ۝
 الَّذِينَ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَأَقْرَبُوا ۚ وَاللَّهُ يَتَذَكَّرُ أُولَئِكَ ۚ
 يَمُحُّ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ۚ إِنَّهُمْ فِي الْغَايَةِ
 ذَٰلِكَ فَكُلُّهُمْ عِنْدَ اللَّهِ ۚ إِنَّهُمْ فِي الْغَايَةِ ذَٰلِكَ فَكُلُّهُمْ
 عِنْدَ اللَّهِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ يَتَذَكَّرُ أُولَئِكَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ
 يَتَذَكَّرُ أُولَئِكَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ يَتَذَكَّرُ أُولَئِكَ ۚ
 وَكَانَ اللَّهُ يَتَذَكَّرُ أُولَئِكَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ يَتَذَكَّرُ
 أُولَئِكَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ يَتَذَكَّرُ أُولَئِكَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ
 يَتَذَكَّرُ أُولَئِكَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ يَتَذَكَّرُ أُولَئِكَ ۚ

ئى مۆمىنلەر! ھاراق ئىچىش، قىمار ئويناش، بۇتلار
 (يەنى چوققۇنۇش ئۈچۈن تىكلەنگەن تاشلار) غا چوقۇ-
 نۇش، پال ئوقلىرى بىلەن پال سېلىش شەيتاننىڭ
 ئىشى، پاكىتىنى قىلىقلاردۇر، بەختكە ئېرىشىشنىڭلار
 ئۈچۈن شەيتاننىڭ ئىشىدىن يىراق بولۇڭلار^(۳۳).
 شەيتان ھاراق، قىمار ئارقىلىق ئاراڭلاردا
 دۈشمەنلىك، ئاداۋەت تۇغدۇرماقچى، سىلەرنى
 نامازدىن ۋە ئالەمنى ياد ئېتىشتىن توسماقچى بولىدۇ.
 سىلەر ئەمدى (ھاراقىتىن، قىماردىن) يانماسىلەر؟^(۳۴)
 ئالەمغا ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار، (ئۇلارغا
 مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن) ھەزەر قىلىڭلار،
 ئەگەر (ئىتائەت قىلىشتىن) باش تارتساڭلار،
 بىلىڭلاركى، رەسۇلىمىزنىڭ مەسئۇلىيىتى پەقەت
 ئوچۇق تەبلىغ قىلىشتۇر^(۳۵). ئىمان ئېيتقان ۋە
 ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان كىشىلەر (ھارام
 قىلىنغان نەرسىلەرنى) يېسە، ئىچسە ھېچ

گۇناھ بولمايدۇ، قاچانكى ئۇلار (ھارام نەرسىلەردىن) ساقلىنسا، ئىماندا ۋە ياخشى ئەمەللەردە
 ئىزچىل بولسا، ئاندىن (ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) يەنە ساقلىنسا ۋە ھارام دەپ ئېتىقاد قىلسا،
 ئاندىن (ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن داۋاملىق) ساقلىنسا ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلسا. ئالەم ياخشى
 ئىش قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ^(۳۶). ئى مۆمىنلەر! كۆرمەي تۇرۇپ ئالەمدىن قورقىدىغان-
 لارنى بىلىش ئۈچۈن، قولۇڭلار ۋە نەيزەڭلار بىلەن ئۈزۈلىنىدىغان بىر ئاز ئوۋ بىلەن ئالەم سى-
 لەرنى چوقۇم سىنايدۇ، كىمكى بۇنىڭدىن كېيىن ھەددىدىن ئاشسا (يەنى ئىھرامدا تۇرۇپ ئوۋ
 ئوۋلىسا)، ئۇ قىيىنچىلىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ^(۳۷). ئى مۆمىنلەر! سىلەر ئوۋلىغان ھايۋانلارنى
 ئىھرامدا ياكى ھەرمەدە تۇرۇپ ئۆلتۈرمەڭلار. سىلەردىن كىمكى ئۇنى قەستەن
 ئۆلتۈرىدىكەن، ئىشنىڭ ۋابالىنى تېتىشى ئۈچۈن، ئۇنىڭ جازاسى ئىككى ئادىل كىشىنىڭ
 باھالىشى بويىچە ھېلىقى ئۆلتۈرۈلگەن ئوۋغا ئوخشاش ئۆي ھايۋانلىرىدىن بىرنى كەپكە ئېلىپ
 بېرىپ قۇربانلىق قىلىشتۇر، ياكى كەفكارەت بېرىش يۈزىسىدىن مىكىنلەرگە ئاش
 بېرىشتۇر، ياكى ھەر مىكىنگە بېرىدىغان ئاشنىڭ باراۋىرىگە بىر كۈن روزا تۇتۇشتۇر.
 ئۆتكەنكى گۇناھنى (يەنى بۇ ئايەت چۈشۈشتىن بۇرۇن ئىھرامدا تۇرۇپ ئوۋ ئۆلتۈرگەن
 بولساڭلار، بۇنى) ئالەم ئەپۇ قىلدى، كىمكى قايتا گۇناھ ئۆتكۈزسە (يەنى قايتىدىن ئوۋ
 ئۆلتۈرسە)، ئالەم ئۇنى جازالايدۇ، ئالەم غالىبتۇر، (ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنى) جازالىغۇچىدۇر^(۳۸).

أَجَلٌ لَّكُمْ مَعَهُ الْيَوْمَ وَعَلَيْكُمْ مَتَاعُكُمْ وَلَكُمْ مَتَاعُكُمْ وَتُحْمَرُ
 عَلَيْهِمْ مَتَاعُكُمْ الْيَوْمَ وَمَتَاعُكُمْ حَرَامٌ وَاللَّهُ الَّذِي فِي يَدَيْهِ
 الْغَيْبُ هُوَ أَجَلُ الْيَوْمِ الْيَوْمِ الْيَوْمِ الْيَوْمِ الْيَوْمِ الْيَوْمِ
 وَاللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ
 يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ
 عَلِيمٌ ۝ اذْكُرُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝ وَاللَّهُ عَزِيزٌ
 حَكِيمٌ ۝ مَا مَعَالِ السُّؤْلِ إِلَّا الْبَلَاءُ ۝ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ
 وَمَا تَكْتُمُونَ ۝ قُلْ لَا يَسْتَوِي الْبَرُّ وَالْفَاسِقُ ۝ وَالْقَلْبُ وَكَوْ
 أَنْفِكَ كَثْرَةُ الْخَيْرِ ۝ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَكُمْ
 نُذُرٌ مِّنْ رَبِّكُمْ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ مِّنْ
 قُدِّ لَكُمْ تَسْأَلُونَ ۝ سَلُوا عَنْهَا إِنَّمَا بِهَا بَيِّنَاتٌ مِّنَ الْغُرَىٰ
 لَكُمْ عَنِ اللَّهِ عَنْهَا ۝ وَاللَّهُ عَزِيزٌ عَلِيمٌ ۝ قَدْ سَأَلْنَاكُمْ
 مِّنْ قَبْلِكَ لَمْ أَصِبْكُمْ بِهَا كَيْفًا ۝ مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ
 بَيِّنَةٍ وَلَا سَلْطَةٍ وَلَا حِيلَةٍ وَلَا حِيلَةٍ وَلَا حِيلَةٍ وَلَا حِيلَةٍ
 يَتَذَكَّرُونَ عَلَى اللَّهِ الْعَذَابِ ۝ وَاللَّهُ عَزِيزٌ عَلِيمٌ ۝

سەلەرنىڭ ۋە يولۇچىلارنىڭ مەنبەئەتلىنىشى ئۈچۈن
 سەلەرگە دېگىز ھايۋانلىرى، دېگىزدىن چىقىدىغان
 يېمەكلىكلەر ھالال قىلىندى، مادامكى سەلەر
 ئېھرامدا ياكى ھەرمەدە ئىكەنسىلەر، قۇرۇقلۇق
 ھايۋانلىرىنى ئوۋلاش سەلەرگە ھارام قىلىندى،
 سەلەر (قىيامەت كۈنى) دەركاھىغا توپلىنىدىغان
 اللەدىن قورقۇڭلار^[۹۵]. اللە بېيتۇلەھرام بولغان
 كەبىئە، ھەج ئېيىنى، ھەج دەرىجە قىلىنىدىغان قۇربان-
 لىقىنى، (قۇربانلىقنىڭ ئالامىتى سۈپىتىدە) بويۇنلىرىغا
 بەلگە ئېسىلغان تۆگىلەرنى ئىنسانلارنىڭ دۇنيا ۋە
 ئاخىرەتلىك ئىشلىرىنىڭ تۇتقۇسى قىلدى، بۇ، اللەنىڭ
 ئاسانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنى بېلىپ
 تۇرىدىغانلىقىنى ۋە اللەنىڭ ھەر شەيئىنى بىلگۈچى
 ئىكەنلىكىنى سەلەرنىڭ بىلىشىڭلار ئۈچۈندۇر^[۹۶].
 بىلىڭلاركى، اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر، (ئىستائەت
 قىلغۇچىلارغا) اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر،
 ناھايىتى مېھرىباندۇر^[۹۷]. پەيغەمبەرنىڭ مەسئۇ-
 لىيىتى پەقەت تەبلىغ قىلىشتۇر. اللە سەلەرنىڭ

ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن قىلىپ يۈرگەن ئىشلىرىڭلارنى بېلىپ تۇرىدۇ^[۹۸]. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى،
 گەرچە ھارامنىڭ كۆپلۈكى (ئى ئىشغۇچى) سېنى ئەجەبلىنىدۇرسىمۇ، ھارام بىلەن ھالال باراۋەر
 ئەمەس. ئى ئەقىل ئىگىلىرى! نىجات تېپىشىڭلار ئۈچۈن اللەدىن قورقۇڭلار^[۹۹]. ئى مۆمىنلەر!
 ئەگەر سەلەرگە ئاشكارا قىلىنسا سەلەرنى بىئارام قىلىپ قويىدىغان نەرسىلەر توغرىلۇق (پەيغەم-
 بەردىن) سورىڭلار. ئەگەر قۇرئان نازىل قىلىنىۋاتقان چاغدا ئۇلار توغرىلۇق سورىڭلار،
 سەلەرگە بىلدۈرۈلىدۇ، ئۆتكەندە سورىغانلىرىڭلارنى اللە ئەيۈ قىلدى. اللە ناھايىتى مەغپىرەت
 قىلغۇچىدۇر، ھەلىمدۇر (يەنى ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ)^[۱۰۰].
 سەلەردىن بۇرۇن ئۆتكەن بىر قەۋم (پەيغەمبەرلىرىدىن) شۇنداق مەسلىھەتلىرىنى سورىغان
 ئىدى، كېيىن بۇنىڭ سەۋەبىدىن (يەنى سورىغان ئىشلىرى بايان قىلىنىپ ئۇلار ئەمەل
 قىلىدىغانلىقتىن) كاپىر بولۇپ كەتتى^[۱۰۱]. بەھىرە (سەككىزىنى تۇتقان، بەشىنچىسىنى
 ئەركەك تۇتقان تۆگە بولۇپ، جاھىلىيەت ئەربەبلىرى بۇ تۆگىنىڭ قۇلىقىنى يېرىپ قويۇپ
 ئۆز مەيلىگە قويۇپ بېرەتتى، مەنەيتتى، يۈك ئارتمايتتى)، سائىبە (چىشىدىن ئوننى تۇتقان
 تۆگە بولۇپ، مەنەيتتى، قىرقلمايتتى، سۈتى مۇساپىرلارغا بېرىلەتتى)، ۋەسە (بىرىنچىنى ۋە
 ئىككىنچىنى چىشى تۇتقان، بۇلار ئۈچۈن ئۆز مەيلىگە قويۇۋېتىلگەن تۆگە)، ھام (ئون تۆگىگە
 ئاتا بولغان بۇغرا تۆگە بولۇپ، ئۇلار ئۇنى مەنەي، يېمەك-ئىچمەكتە ئۆز مەيلىگە قويۇپ
 بېرەتتى)لارغا اللە (يۇقىرىقىدەك قىلىشنى) بۇيرۇغىنى يوق، (لېكىن كاپىرلار اللەغا
 يالغاننى چاپلايدۇ، ئۇلارنىڭ تولىسى بۇنىڭ يالغانلىقىنى) چۈشەنمەيدۇ^[۱۰۲].

اللّٰه قىيامەت كۈنى پەيغەمبەرلەرنى يىغىپ:
 «قەۋمىڭلارنى ئىمانغا دەۋەت قىلىشىڭلاردا»
 قانداق جاۋابقا ئىگە بولىدۇڭلار؟» دەپ سورايدۇ،
 ئۇلار: «(سېنىڭ بىلگىنىڭگە سېلىشتۇرغاندا) بىز
 ھېچ نەرسە بىلمەيمىز، سەن غەيبىلەرنى ناھايىتى
 ئوبدان بىلسەن» دەيدۇ (۱۲۵). ئۆز ۋاقتىدا اللە
 ئېيتتى: ئى مەرەپم ئوغلى ئىسا! ساڭا ۋە
 سېنىڭ ئاناڭغا بەرگەن نېمىتىمنى ئەسلىگەن،
 ئەينى زاماندا ساڭا روھۇلقۇدۇس (يەنى
 جىبرىئىل) بىلەن مەدەت بەردىم، (كىچىكسىدە)
 بۆشۈكتە ۋە (پەيغەمبەر بولغان) ئوتتۇرا ياش
 ۋاقتىڭدا كىشىلەرگە سۆزلەيتتىڭ، ئەينى زاماندا

يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ قَالُوا لَا عِلْمَ
 لَنَا أَكُنَّا نَتْلُو آيَاتِكَ نَارِجُوبُ هَذَا قَالَ اللَّهُ يٰبَنِي آدَمَ
 اذْكُرُوا نِعْمَتَ عَلَيَّكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا يَسْرِ عَلَيْكُمْ
 الْقُدْسَ تِلْكَ الْكَلِمَاتُ الَّتِي فِي الْهَدْيِ وَكَلَامِكُمْ عَلَيْكُمْ الْكِتَابُ
 وَالْحِكْمَةُ وَالْقُوَّةُ وَالْإِحْسَانُ وَإِذْ عَلَّقْنَا مِنَ الطِّفْلِ
 كَهْمَتَهُ الْكَلِمَ بِأَذْنٍ فَتَنَّمَّ بِهَا تَكُونُ طَبَرًا لِّأَذْنٍ
 تُبْرَى الْأَكْمَامُ وَالْأَبْرَصُ بِأَذْنٍ فَذَعَبُوهَا الْمَوْتَى بِأَذْنٍ
 وَإِذْ كَفَنَتْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَنكَ إِذْ جَسَدُهُمْ بِأَلْسِنَتِهِ
 فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ هَذَا الْأَلَمُ خَرَجْتُمْ عَنْ
 إِذْ أُجِيبَتْ إِلَى الْخَوَارِجِ أَنْ أَمْرًا وَبِرَسُولٍ قَالُوا
 أَمَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ إِذْ قَالَ الْخَوَارِجُ
 يٰيُحْيَى ابْنِ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَغْفِرُ لَكُمْ أَنْ يَتَوَلَّى
 عَلَيْكُمْ مَلَكٌ مِنَ السَّمَاءِ قَالَ الْقَوْمُ اللَّهُ إِنْ كُنْتُمْ
 مُؤْمِنِينَ قَالُوا نَرِيكَ أَنْ تَأْكُلَ مِنْهَا وَنَطْمِئِنُّ قُلُوبِنَا
 وَلَكِنْ قَدْ صَدَّقْنَا وَكُنْ عَلَيْنَا مِنَ الشَّاهِدِينَ

ساڭا كىتابىنى، ھېكمەتىنى، تەۋراتىنى ۋە ئىنجىلنى ئۆگەتتىم، ئەينى زاماندا مېنىڭ ئىزىم
 بىلەن لايدىن قۇشنىڭ شەكلىدە بىرنەرسە ياسايتتىڭ-دە، ئۇنى پۇۋلىسەڭ ئىزىم بىلەن ئۈچ-
 دىغان قۇش بولاتتى، مېنىڭ ئىزىم بىلەن تۇغما كورنى، بەرس كېسىلنى ساقايتاتتىڭ، ئەينى
 زاماندا، مېنىڭ ئىزىم بىلەن ئۆلۈكلەرنى (تىرىلدۈرۈپ قەبرىلىرىدىن) چىقىراتتىڭ، ئەينى
 زاماندا يەنى ئىسرائىلنى ساڭا چېقىلىشتىن توستۇم، سەن ئۇلارغا مۆجىزىلەر بىلەن كەلگەن
 چېقىڭدا، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى كاپىرلار: «بۇ پەقەت روشەن سېھىردۇر» دېدى (۱۲۶). ئەينى
 زاماندا مەن ھەۋارىلارغا: «ماڭا ۋە مېنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان ئېيتىڭلار» دەپ ۋەھىي قىلدىم. ئۇلار:
 «بىز ئىمان ئېيتتۇق، گۇۋاھ بولىشىكى، بىز (ئەمرىڭگە) بويسۇنۇقچىلارمىز» دېدى (۱۲۷). ئۆز ۋاقتىدا
 ھەۋارىلار: «ئى مەرەپم ئوغلى ئىسا! رەببىڭ بىزگە ئاساندىن ئۈستىدە تاماق بار
 داستىخان چۈشۈرۈپ بېرەلمەدۇ؟» دېدى. ئىسا: «ئەگەر (اللە نىڭ قۇدرىتىگە)
 ئىشەنسەڭلار (مۇنداق سوئاللارنى بېرىشتە) اللە دىن قورقۇڭلار» دېدى (۱۲۸).
 ئۇلار: «بىز ئۇنىڭدىن يېيىشنى، كۆڭلىمىزنىڭ تىنچلىنىشىنى، سۆزۈڭنىڭ راستلىقىنى
 بىلىشنى ۋە پەيغەمبەرلىكىڭگە گۇۋاھچىلاردىن بولۇشنى ئىرادە قىلىمىز» دېدى (۱۲۹).

6- سۈرە ئەنئام

ھەككىدە نازىل بولغان. 165 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

جىمى ھەممۇ سانا ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى يارات-
قان، زۇلىمەتلەرنى ۋە نۇرنى پەيدا قىلغان اللە غا
خاستۇر! ئاندىن (يەنى مۇشۇنداق دەلىللەرنى
كۆرۈپ تۇرۇپ) كاپىرلار پەرۋەردىكارغا باشقىلارنى
شېرىك كەلتۈرىدۇ^(۱). اللە سىلەرنى (يەنى
سىلەرنىڭ ئاتا-ئانىلار ئادەمنى) لايدىن ياراتتى،
ئاندىن ئەجلىڭلارنى بېكىتتى، (سىلەرنىڭ تىرىلىدۇ-
غان) ۋاقىتلىرى ئاللە نىڭ دەرىگاھىدا مەلۇمدۇر، ئان-
دىن سىلەر - ئى كۇفۇرالار! (ئۆلگەندىن كېيىن
تىرىلىشكە) شەك كەلتۈرسىلەر^(۲). ئاسمانلاردا ۋە
زېمىندا (ئىبادەت قىلىشقا تېگىشلىك) اللە ئەنە شۇدۇر، ئۇ سىلەرنىڭ يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا
ئىشلىرىنى، (ياخشى-يامان) قىلىشىڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ^(۳). ئۇلار پەرۋەردىكارنىڭ ئايەتلىرى-
دىن بىرەر ئايەت كەلسا ئۇنىڭدىن باش تارتىدۇ^(۴). ئۇلارغا (اللە تەرىپىدىن) ھەق كىتاب
(يەنى قۇرئان) كېلىۋىدى، ئۇلار ئۇنىڭغا چىنىۋىتىدى، ئۇزاققا قالماي ئۇلارغا ئۆزلىرى مەسخىرە
قىلغان نەرسىنىڭ خەۋەرلىرى كېلىدۇ (يەنى ئۇلارغا ئازاب نازىل بولۇپ، ئۆزلىرى مەسخىرە
قىلغان نەرسىنىڭ خەۋىرى ئېنىق بولىدۇ)^(۵). ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەن نۇرغۇن ئۆسمەتلىرىنى
ھالاك قىلغانلىقىمىزنى ئۇلار كۆرمىدىمۇ؟ (يەنى ئۇنىڭدىن ئىبرەت ئالىدىمۇ؟) ئۇلارنى
زېمىندا سىلەرنى يەرلەشتۈرمىگەن بىر شەكىلدە يەرلەشتۈرگەن ئىدى، ئۇلارغا مول يامغۇرلار
ياغدۇرۇپ بەرگەن ئىدى، ئۆستەڭلارنى ئۇلارنىڭ ئاستىدىن ئېقىپ تۇرىدىغان
قىلغان ئىدى، ئاندىن كېيىن ئۇلارنى قىلغان گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن ھالاك قىلدۇق،
ئۇلاردىن كېيىن باشقا خەلقنى پەيدا قىلدۇق^(۶). (ئى مۇھەممەد!) بىز ساڭا (ئۇلار تەلەپ قىلغاندەك)
قەغەزگە يېزىلغان بىر كىتابنى نازىل قىلغان، كاپىرلار ئۇنى قوللىرى بىلەن تۇتۇپ كۆرگەن
تەقدىردىمۇ، ئۇلار، شەكسىزكى، بۇ پەقەت روشەن سېھىردۇر، دەيتتى، چۈنكى ئۇلارنىڭ غەربى
ئەك روشەن دەلىل كەلگەندىمۇ ئسمان ئېيتىمىسلىقتۇر^(۷). ئۇلار: «ئۇنىڭغا (يەنى مۇھەممەد
ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە گۇۋاھ بولۇپ) نېمىشقا بىر پەرىشتە چۈشمىدى؟» دەيدۇ،
ئەگەر ئۇنىڭغا بىرەر پەرىشتە چۈشۈرگەن بولساق، ئۇلارنىڭ ئىشى تۈگىگەن بولاتتى
(يەنى بۇ چاغدا ھەقىتى ئىنكار قىلسا، ھالاك قىلىناتتى)، ئۇلارغا مۆھلەت بېرىلمەيتتى^(۸).

بىز پەيغەمبەرنى پەرشتىدىن قىلغان تەقدىرىمۇ، ئەلۋەتتە، ئۇنى ئىنسان شەكلىدە قىلاتتۇق، ئۇلارنى يەنە شۈبھىگە چۈشۈرەتتۇق (يەنى ئۇلار پەرشتىنى ئىنسان شەكلىدە كۆرگەندە: «بۇ ئىنسان، ئەمما پەرشتە ئەمەس» دەيتتى) (۱۲۹). سەندىن ئىلگىرى ئۆتكەن پەيغەمبەرلەر (كاپىرلار تەرىپىدىن) مەسخىرە قىلىندى، مەسخىرە قىلغۇچىلار مەسخىرە قىلغانلىق- لىرىنىڭ ئاقۇستىنى كۆردى (۱۳۰). (ئى مۇھەممەد! بۇ مەسخىرە قىلغۇچىلارغا) ئېيتقىنكى، «زېمىندا سەير قىلڭلار، ئاندىن پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلار- نىڭ ئاقۇستىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزدىن كەچۈرۈڭلار» (۱۳۱). (ئى مۇھەممەد! ئېيتقىنكى، «ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى مەۋجۇداتلار كىمنىڭ؟» (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «اللەنىڭ. اللە (ئېھسان قىلىش يۈزىسىدىن بەندىلىرىگە) رەھمەت قىلىشنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى، ھېچقانداق گۇمان بولمىغان

قىيامەت كۈنى اللە سىلەرنى ئەلۋەتتە يىغىدۇ. (كۆڭلىرىنى ئىختىيار قىلىش بىلەن) ئۆزىگە ئۆزى زىيان سالغانلار ئىمان ئېيتمايدۇ» (۱۳۲). كېچە ۋە كۈندۈزدە جىم تۇرغان (ياكى ھەرىكەتلىنىپ تۇرغان) شەيئىلەرنىڭ ھەممىسى اللە نىڭ مۈلكىدۇر، اللە (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچى- دۇر (۱۳۳). (ئى مۇھەممەد! بۇ مۇشرىكلارغا ئېيتقىنكى، «ئاسمانلارنى، زېمىننى يوقىتىن بار قىلغۇچى اللەدىن غەيرىنى مەۋجۇد تۇتامدىم؟ اللە دىننىڭ بىرىدۇ، ئۆزى دىننىڭ مۇھىتىدە بولمىغان. (ئى مۇھەممەد! ئېيتقىنكى، «مەن (بۇ ئۆلمەت ئىچىدە خۇدانىڭ ئەمرىگە) بويۇن- خۇچىلارنىڭ ئەۋۋىلى بولۇشقا بۇيرۇلدۇم. (ماشا دەيىلىدىكى) سەن ھەرگىز مۇشرىكلاردىن بولمىغىن» (۱۳۴). (ئۇلارغا يەنە) ئېيتقىنكى، «ئەگەر مەن رەببىمگە ئاسىيلىق قىلسام (يەنى پەرۋەردىگارمىدىن غەيرىگە ئىبادەت قىلسام)، بۈيۈك كۈننىڭ (يەنى قىيامەت كۈنىنىڭ) ئازابىدىن ئەلۋەتتە قورقىمەن» (۱۳۵). مۇشۇ كۈندە كىمكى ئازابىتىن قۇتۇلىدىكەن، اللە ئۇنىڭغا رەھمەت قىلغان بولىدۇ، ئەنە شۇ روشەن نىجات تاپقانلىقتۇر» (۱۳۶). ئەگەر اللە ساڭا بىرەر كۈلپەت يەتكۈزسە، ئۇنى اللەدىن باشقا ھېچكىم كۆتۈرۈۋېتەلمەيدۇ، ئەگەر اللە ساڭا بىرەر ياخشىلىق يەتكۈزسە (ئۇ چاغدا ئۇنىڭغا ھېچكىم ئارلىشالمايدۇ)، چۈنكى اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر (۱۳۷). اللە بەندىلىرىنىڭ ئۈستىدە قاھىرىدۇر (يەنى اللە بەندىلىرىنى تىزگىنلەپ تۇرغۇچىدۇر)، ئۇ ھېچكىمە بىلەن ئىش قىلىشۇچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر» (۱۳۸).

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَّجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَشَاءُ سَلِيمًا
يَسْمُونَ ۝ وَلَقَدْ اسْتَفْهَمْنَاهُ بِرُسُلٍ فَقَالُوا هَذَا
بِالَّذِينَ سَخَّرَ اللَّهُ لَهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَفْهِمُونَ ۝ قُلْ
يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ۝
قُلْ لِمَنْ مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلَّهِ كُتُبٌ عَلَى
نَفْسِهِ الرَّحْمَةِ لِيَجْزِيَكَ إِلَى يَوْمِ الْوَعْدَةِ الْأَرْبَعُونَ
غَيْرَ أَنَّ أَهْلَهُمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ۝ وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي الْغَيْبِ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ السَّيِّئِينَ الْعَالِمِينَ ۝ قُلْ أَغْنَى اللَّهُ الْغَنَى وَاللَّهُ
كَافٍ السَّوْبُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ عَلَيْهَا يُطْعَمُونَ قُلْ
إِنِّي أَمُرْتُ أَنْ أَقُولَ مَا لَا سُلْطَانَ لِي بِهِ فَعَدَّتْ رِجْلُكَ مِنَ
الْمُشْرِكِينَ ۝ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ
يَوْمٍ يُظْلَمُونَ ۝ مَنْ يَضْرِبْ عَنْهُ يُؤْمِنُ فَقَدْ أَصَابَ
ذَلِكَ الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ۝ وَإِنْ يَسْأَلُكَ اللَّهُ بَعْدَ ذَلِكَ
لَهُ الْآلَاءُ فَوَلِّكَ يَمِينَكَ يَخْرِقْهُمْ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ۝ وَهُوَ الْقَاهِرُ الْغَنِيُّ الْغَنِيُّ الْغَنِيُّ

(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «مېنىڭ پەيغەمبەر-
لىكىمنىڭ راستلىقى ئۈچۈن) قايسى نەرسە ئەڭ
چوڭ گۇۋاھ؟» ئېيتقىنكى، «اللە مەن بىلەن
سەلەرنىڭ ئاراڭلاردا گۇۋاھتۇر (ماڭا) اللە نىڭ
گۇۋاھلىقى كۇپايدۇر). بۇ قۇرئان ماڭا سەلەرنى
ۋە (قىيامەتكىچە) قۇرئان يەتكەن كىشىلەرنى
ئاڭاڭلاندۇرۇش ئۈچۈن ۋەھىي قىلىندى. (ئى
مۇشرىكلار!) سەلەر اللە بىلەن باراۋەر باشقا ئىلاھ
بار دەپ چوقۇم گۇۋاھلىق بېرىمەسلەر؟» (ئۇلارغا)
ئېيتقىنكى، «مەن (مۇنداق دەپ) گۇۋاھلىق بەرمەي-
مەن». (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «ئۇ ھەقىقەتەن
بىر ئىلاھتۇر، سەلەر شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلاردىن
مەن ھەقىقەتەن ئادا-چۇدامەن»^(۱۹). بىز كىتاب
بەرگەن كىشىلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار)
ئۇنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسالامنى) (تەۋرات
ۋە ئىنجىلدىكى سۈپىتى بويىچە) خۇددى ئۆزلىرىنىڭ
ئوغۇللىرىنى تونۇغاندەك تونۇيدۇ، ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زىيان سالغانلار (ئېنىق) پاكىتلار
تۇرسۇ مۇھەممەد ئەلەيھىسالامغا ئىمان ئېيتمايدۇ^(۲۰). اللەغا يالغان چاپلىغان ياكى
اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلاردىنمۇ زالىم ئادەملەر بارمۇ؟ زالىملار ھەقىقەتەن
مەقسەتكە ئېرىشەلمەيدۇ^(۲۱). قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى (ھېساب ئېلىش ئۈچۈن)
يىغىمىز، ئاندىن مۇشرىكلارغا: «اللە نىڭ شېرىكلىرى دەپ ئېتىقاد قىلغان مەبۇدلىرىڭلار
قەيەردە؟» دەيمىز^(۲۲). ئاندىن ئۇلار پەقەت ئۆزى ئېيتىپ (دۇنيادىكى چاغلىرىدىكىگە
ئوخشاش يالغانغا ئىلتىجا قىلىپ): «پەرۋەردىگارىمىز! اللە بىلەن فەسەم قىلىمىزكى، بىز
مۇشرىك بولساق ئىدۇق» دەيدۇ^(۲۳). ئۇلارنىڭ (بىز مۇشرىك بولساق دەپ) ئۆزلىرىگە
قارشى قانداق يالغان سۆزلىگەنلىكىگە قارىغىن، ئۇلارنىڭ (اللە نىڭ شېرىكلىرى دەپ) بوھتان
چاپلىغان بۇتلىرى ئۇلاردىن قاچىدۇ^(۲۴). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ ئىچىدە (قۇرئان
ئوقۇغان چېغىدا) سانغا قۇلاق سالىدىغانلار بار، قۇرئاننى چۈشەنمەسلىكلىرى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ
دىللىرىنى پەردىلىدۇق، قۇلاقلىرىنى ئېشىر قىلىدۇق. ئۇلار ھەممە مۆجىزىلەرنى كۆرگەن
تەقدىردىمۇ ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتمايدۇ. ھەتتا كاپىرلار سېنىڭ يېنىڭغا مۇنازىرىلىشىپ
كەلگەندىمۇ: «بۇ پەقەت بۇرۇنقىلاردىن قالغان ئەپسانىلاردۇر» دەيدۇ^(۲۵). ئۇلار كىشىلەرنى
قۇرئاندىن (ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسالامغا ئەگىشىشتىن) توسىدۇ، ئۆزلىرىمۇ ئۇنىڭدىن
يىراق قاچىدۇ، ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنىڭ ھالاك قىلىدۇ، ھالبۇكى، ئۇلار (بۇنى) تۇيىمايدۇ^(۲۶).

قُلْ اِنْ شِئْتُمْ اَنْ اَكْفُرْ سَادَتَا قُلِّ اللّٰهِ سَهِيْلًا يَّسِيْرًا وَيَنْتَقِلُ
وَاَصْحٰى اِلَٰهَ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَآ اَنْزَلْنٰهُ بِهٖ وَنَّ بَلَمَ اَنْزَلْنٰهُ
لَنْتَهْتَدُوْنَ اَنْ مَّعَ اللّٰهِ اِلٰهَةُ اٰخِرِ قُلِّ لَآ اَشْهَدُ قُلِّ لَٰهٖ
هُوَ اِلٰهٌ اَوَّلُ وَآخِرُ اَوَّلُ وَمَا كُنُوْنَ اِلَٰهِيْنَ اِلَٰهًا اِلَّا اَنْتَ اَلَيْسَ
اَلَيْكُمۡ يَوْمَئِذٍ كَمَا يَعْبُوْنَ اِبْنَهُمۡ اَلَّذِيۡنَ حَسِبُوْا اَنْتُمْ
عَمَّۤى اَلْكُفُوْنُ اَنْتُمْ اَعْلَمُۢمۡ مِّنۡ اَقْرَبٰى عَنِ اللّٰهِ كَلِمًا
كَذٰبًا يَّآ اَيُّهَا اَلَّذِيۡنَ اَكْفَرُوْا اَلظَّالِمُوْنَ ؕ يَوْمَ نَحْشُرُكُمۡ جُجُوْثًا
تَمَّعُوْا اَللَّذِيۡنَ اَسْرَبُوْا اَلَّذِيۡنَ اَسْرَبُوْا اَلَّذِيۡنَ كَفَرُوْا
تَرْجُوْنَ ؕ كَرِهَتْ اَنْ يَّقْرُبَهُمۡ اَلَّذِيۡنَ اٰتَوْا اللّٰهَ اَمَّا لَكُمۡ
مُّشْرِكِيۡكُمْ ؕ اَنْظُرْ كَيْفَ كَذَّبُوْا عَنْ اَنْفُسِهِمْ وَصَلَّ عَلَیْهِمْ
مَا كَانُوْا يَكْفُرُوْنَ ؕ وَمِنْهُمْ مَّنۡ يَّسْتَعِيۡذُ بِكُمۡ وَجَعَلْنَا عَنِ
قُلُوْبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَّفْقَهُوْا رِیۡقًا اَذٰنَهُمْ وَقَرٰ اَنْ يَّزُوْا
اِنْ لَّا نُلُوْیْهُمۡ بِمَا حَسِبُوْا اِذَا جَاؤُكُمۡ لَيَكُوْنَنَّ يَدُوْلُ الْاِلَٰهِيۡنَ
كَلِمًا هٰذَا اَلْاَسَاطِيْرُ الْاَلْقَاۡمِ ؕ وَمِنْهُمْ مَّنۡ عٰثَرَ
وَيَنْتَوِنَ عَنْهُ وَاِنْ يَّهْلِكُوْنَ اِلَّا اَنْفُسُهُمْ وَاَيْشَرُوْنَ ۝

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ دُقِّقَتِ الْأَنْفُسُ فَوُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا
يَايَبُ رَيْبًا وَكَانَ مِنَ الْمُخْضِبِينَ ﴿٢٧﴾ بَلْ لَّيْسَ بِهَا إِلَّا
يُغْفَرُ مِنْ قَبْلِ وَلَا يُدْرِكُ الْعَادُو لِمَا هُمْ آخِذُونَ بِهَا
لَكِنَّ يَوْمَ ﴿٢٨﴾ وَكَانَ الْوَلَانِ فِي الْأَحْيَاءِ الدُّنْيَا وَمِمَّا نَحْنُ
بِغِيْبِهِمْ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ دُقِّقَتِ الْأَنْفُسُ فَوُتِحَتِ السَّمَاءُ
هَذَا يَوْمَ الْقِيَامِ قَالُوا بَلْ وَرَيْبٌ مِّنَ الْقَوْلِ الْعَدَا بَيْنَنَا
كُنْتُمْ نَعْمُونَ ﴿٣٠﴾ وَكَانَ خَيْرَ الْأَيَّامِ لَكَ يَوْمَ يُقَالُ اللَّهُ حَقِّي
إِذَا جَاءَ نَحْمُ السَّاعَةِ بَقِيَّةُ تَالُو الْيَوْمِ تَرَىٰ أَعْلَىٰ مَا كُنَّا فِيهَا
وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْادَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ أَلَسَاءَ مَا يَرْزُقُونَ ﴿٣١﴾
وَالصَّيْرُ وَاللَّيْلُ وَالْأَكْرَبُ وَالْوُجُودُ وَاللَّيْلُ وَالْأَكْرَبُ وَالْوُجُودُ
يَكْفُونُ أَقْلًا تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزَنُكَ إِلَهِي
يَقُولُونَ قَالُوا لَا يَكْفِيكَ ذَلِكَ وَلَكِنَّ الْفُلُوفِينَ يَأْتِيهِ اللَّهُ
يَجْعَلُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَتْ نِسْلٌ مِّنْ قَبْلِكَ فَهَرَوُا عَلَى
مَا كُنَّا يَوْمَ أَوْدُوهُمْ وَحَمَلْنَا أَثْمَهُمْ نَحْمُكَ وَأَكْرَبُ الْوُجُودِ
لَكَلِمَتِ اللَّهِ وَقَدْ جَاءَكَ مِنْ قِبَلُنَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٣٤﴾

ئەگەر ئۇلارنى دوزاخ ئۈستىدە توختىتىلغان چاغدا
كۆرسەك (دەھشەتلىك بىر ھالىنى كۆرەتتىك).
ئۇلار: «كاشكى دۇنياغا قايتۇرۇلساق ئىددۇق،
پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلمايت
تۇق ۋە مۇسنىلەردىن بولاتتۇق» دەيدۇ^(۲۷).
ئۇنداق ئەمەس، ئۇلارنىڭ ئىلگىرى يوشۇرغان
ئىشلىرى (قەبىھ قىلىشلىرى تۈپەيلىدىن شۇنداق
ئارزۇ قىلىشىدۇ) ئۇلارغا ئاشكارا بولدى، ئۇلار
دۇنياغا قايتۇرۇلغان تەقدىردىمۇ مەنىسى
قىلىنغان ئىشلارنى ئەلۋەتتە يەنە قىلاتتى.
شۈبھىسىزكى، ئۇلار (ئىمان ئېيتاتتۇق دېگەن
ۋەدىسىدە) يالغانچىلاردۇر^(۲۸). ئۇلار: «ھاياتلىق
پەقەت مۇشۇ دۇنيادىكى ھاياتىمىزدۇر، ئۇلار
گەلدىن كېيىن تىرىلدۈرۈلمەيمىز» دەيدۇ^(۲۹).

ئەگەر ئۇلارنى پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا توختىتىلغان چاغدا كۆرسەك (غايتە
چوڭ ئىشنى كۆرسەن). اللہ ئۇلارغا: «بۇ (ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش) راست
ئەمەسمەن؟» دەيدۇ. ئۇلار: «پەرۋەردىگار بىز بىلەن قەسەمكى، راست ئىكەن» دەيدۇ.
اللہ: «كاپىر بولغانلىقلار ئۈچۈن ئازابىنى تېتىڭلار» دەيدۇ^(۳۰). اللہغا مۇلاقات بولۇشنى (يەنى
قايتا تىرىلىشنى) ئىنكار قىلغانلار ھەقىقەتەن زىيان تارتتى. قىيامەت تۈيۈقسىز كەلگەن
چاغدا، ئۇلار: «ئۇ دۇنيادىكى بېھىۋالىقىمىزدىن نادامەت» دەيدۇ. گۇناھلىرىنى ئۈستلىرىگە
يۈكلەۋالدى، ئۇلارنىڭ (گۇناھلارنى) يۈكلەگىنى نېمىدېگەن يامان!^(۳۱) دۇنيا
تىرىكچىلىكى پەقەت ئويۇن، غەپىلەتتىنلا ئىبارەت، تەقۋادارلىق قىلىدىغانلار
ئۈچۈن ئەلۋەتتە ئۇ دۇنيا ياخشىدۇر، (بۇنى) چۈشەنمەمسىلەر؟^(۳۲) ئۇلارنىڭ سۆزى سېنى قايغۇغا
سالدىغانلىقىنى بىز ئويىدىن بىلىمىز، ئۇلار سېنى (ئىچىدە) ئىنكار قىلمايدۇ (لېكىن ئۇلار تەرسا-
لىقتىن ئىنكار قىلىدۇ)، (ھەقىقەتتە) زالىملار اللہنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلىدۇ^(۳۳). سەندىن
بۇرۇن تۆتكەن پەيغەمبەرلەرمۇ ئىنكار قىلىندى، ئۇلار ئىنكار قىلىنغانلىقىغا ۋە ئۆزلىرىگە يەتكەن
ئەزىيەتلەرگە سەۋر قىلدى، ئاخىر ئۇلار بىزنىڭ ياردىمىمىزگە ئېرىشتى، اللہنىڭ سۆزلىرىنى ھەر-
قانداق ئادەم ئۆزىگە رەتلىمەيدۇ، شۈبھىسىزكى، پەيغەمبەرلەرنىڭ قىسلىرى ساڭا نازىل بولدى^(۳۴).

(ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ (ئىسلامدىن) يۈز
تۈرۈگەنلىكى ساقا ئېشىر كەلگەن بولسا، ئۇنداقتا
يەر ئاستىغا كىرىشكە يول ياكى ئاسمانغا چىقىشقا
شوتا تېپىپ بىر مۆجىزە كەلتۈرەلسەڭ (كەلتۈر-
گىن)، ئەگەر اللە خالىسا، ئەلۋەتتە ئۇلارنى
ھىدايەتكە بىرلەشتۈرەتتى، سەن ھەرگىز (اللەنىڭ
ھېكمىتىنى) چۈشەنمەيدىغانلاردىن بولمىغىن⁽³⁶⁾.

(سۆزۈڭگە) ھەقىقىي قۇلاق سالىدىغانلار (سېنىڭ
دەۋىتىڭنى) قوبۇل قىلىدۇ (سۆزۈڭگە قۇلاق سال-
مىغانلار ئۆلۈكلەرنىڭ ئورنىدا)، ئۆلۈكلەرنى اللە
تىرىلدۈرىدۇ، ئاندىن ئۇلار اللەنىڭ دەرگاھىغا
قايتۇرۇلىدۇ⁽³⁷⁾. ئۇلار (يەنى مەككە كۆفەرلىرى):

«ئېشىقا مۇھەممەدكە پەرۋەردىگارىدىن بىر
مۆجىزە چۈشۈرۈلمىدى؟» دەيدۇ، ئېيتقىنكى، «اللە
مۆجىزە چۈشۈرۈشكە ھەقىقەتەن قادىر». لېكىن
ئۇلارنىڭ تولىسى (مۆجىزە نازىل بولۇپ ئىمان
ئېيتىمسا بالاغا دۇچار بولىدىغانلىقىنى) بىلمەيدۇ⁽³⁸⁾.

مەيلى يەر يۈزىدە ماڭىدىغان ھايۋان بولسۇن، مەيلى ئىسكى قاننى بىلەن ئۈچىدىغان
ئۇچار قۇش بولسۇن، ھەممىسى سىلەرگە ئوخشاش ئۈمىد تەلەردۇر (يەنى اللە
تەرىپىدىن يارىتىلغان مەخلۇقلاردۇر). لەۋھۈلمەھپۇزدا ھېچ نەرسىنى چۈشۈرۈپ قويىمىدۇق
(يەنى ھەممىنى تولۇق پۈتتۈق)، كېيىن ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىغا يىغىلىدۇ (اللە
ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىدۇ)⁽³⁹⁾. بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلار
كاسلاردۇر (يەنى قوبۇل قىلىش يۈزىسىدىن ئاڭلىمايدۇ)، كاسچىلاردۇر (يەنى ھەقىنى
سۆزلىمەيدۇ). ئۇلار (كۆزۈڭنىڭ) قاراڭغۇلۇقى ئىچىدە قالغانلاردۇر، اللە خالىغان ئادەمنى
ئازدۇرىدۇ، خالىغان ئادەمنى توغرا يولغا سالىدۇ⁽⁴⁰⁾. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى،
«ئەگەر سىلەر راستچىل بولساڭلار ئېيتىپ بېقىڭلار، ئەگەر سىلەرگە اللە نىڭ ئازابى ياكى
قىيامەت كەلسە، اللە دىن غەيرىگە ئىلتىجا قىلامسىلەر؟»⁽⁴¹⁾ ئۇنداق ئەمەس، سىلەر پەقەت
اللە غا ئىلتىجا قىلىسىلەر، ئەگەر اللە خالىسا، سىلەر اللە نىڭ كۆتۈرۈۋېتىشىنى ئىلتىجا
قىلغان بالانى اللە كۆتۈرۈۋېتىدۇ، سىلەر اللە نىڭ شېرىكلىرى قىلىۋالغان بۇتلارنى ئۇنتۇپسىلەر
(يەنى بۇتلارغا ئىلتىجا قىلمايسىلەر)⁽⁴²⁾. شەك-شۈبھىسىزكى، سەندىن ئىلگىرىكى ئۈمىد تەلەرگە
(نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى) ئەۋەتتۈق (ئۇلار پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدى). ئۇلارنى اللە غا
تەۋبە قىلىپ، يېلىنسۇن دەپ نامراتلىق ۋە ئاغرىق-سېلاق بىلەن جازالىدى⁽⁴³⁾.
ئۇلارغا بىزنىڭ ئازابىمىز چۈشكەن چاغدا ئېشىقا يېلىنمىدى؟ لېكىن ئۇلارنىڭ دىللىرى قەسۋەت-
لەشتى (ئىمانغا يۈشمىدى)، شەيتان ئۇلارغا قىلمىشلىرىنى چىرايلىق كۆرسەتتى⁽⁴⁴⁾.

قَالُوا مَاذَا جَاءَ بِهِ قَعْمَا عَلَيْهِمْ أَتَوَابَتْ كُلُّ سَمَةٍ
 حَتَّىٰ آتَا فِيهِ جُؤْيَاءُ أُولَٰئِكَ أَخَذَتْهُمُ الرَّحْمَةُ فَرَأَاهُمُ
 مُّسَبِّحُونَ ۖ فَطَعَّمَهُم بَٰبُ الرَّحْمَةِ الَّذِيْنَ ظَنُّوا أَنَّهُمُ اتَّخَذُوا
 رَبَّ الْعَالَمِينَ ۖ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِن أَخَذَ اللَّهُ مَسْعَىٰكُمْ
 أَخَصَّكُمْ بِخِصْمٍ فَلَمْ تُدْرِكُوا إِلَهَ غَيْرَ اللَّهِ يَٰ أَيُّهَا الَّذِينَ
 كَفَرُوا لَكُمْ هُنَا أَلِهَةٌ مُّثْلُ مَا تَصِفُونَ ۖ قُلْ أَرَأَيْتُمْ لَكُمْ
 كُنُوزٌ مَّا أَتَى اللَّهُ بِقَعْمٍ أَوْ جَحْشٍ ۚ هَلْ يَمْلِكُ إِلَّا الْقَوْمُ
 الظَّالِمُونَ ۖ وَآيَاتُ رَبِّهِ الْمُرْسَلِينَ ۖ وَالْمُتَّبِعِينَ وَمَنْذِرِينَ
 فَمِنْ أَمْنٍ وَآسَافٍ ۖ فَكَلَّمُوا عَنْهُمْ وَلَا تَحْمِلُون ۖ ۝
 وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا يَتَسَوَّاهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا
 يَفْعَلُونَ ۖ قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِلْمٌ خِلَافَ اللَّهِ وَلَا أَتَعْلَمُ
 الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ أَنِّي مَلَكٌ ۚ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الْإِنسَانِ ۚ
 قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ۚ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ۚ
 وَإِنَّ دَرَجَاتٍ لِّالَّذِينَ آمَنُوا ۚ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ
 وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۖ ۝
 لَكُمْ فِي هَٰذِهِ سَٰبِقَةٌ ۚ وَلَا تَتَّبِعُوا لَعَنَةً ۖ يَتَّبِعُونَ ۖ ۝

ئۇلار ئۆزلىرىگە قىلىنغان ئەسەھەتنى ئۇستۇغان
 چاغدا، ئۇلارغا (سىناش ئۈچۈن) پاراۋانلىقىنىڭ
 ھەممە ئىشكىلىرىنى ئېچىۋەتتۇق، ئۇلار تاكى
 ئۆزلىرىگە بېرىلگەن ئېسەھەتلىرىدىن خۇشال-خۇرام
 تۇرغاندا (ئۇلارنى ئۇستۇمتۇت جازا-سۇدۇق)، ئۇلار
 ھەسرەتتە قالدى(46). زۇلۇم قىلغان قەۋمنىڭ يىلتىزى
 قۇرۇنۇلدى (يەنى ئۇلار پۈتۈنلەي ھالاك قىلىندى).
 جىمى ھەمدۇسانا (پەيغەمبەرلىرىگە ياردەم بېرىپ، كۆف-
 غارلارنى ھالاك قىلغانلىقى ئۈچۈن) ئالەملەرنىڭ پەر-
 ۋەردىگارى اللە غا خاستۇر! (ئى مۇھەممەد!) ئېيت-
 قىنكى، «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ، ئەگەر اللە سىلەرنىڭ
 قۇلىقىڭلارنى كاس، كۆزۈڭلارنى كور قىلىپ قويا،
 دىلىرىڭلارنى پېچەتلىۋەتسە (يەنى سىلەرنى ھېچ
 نەرسىنى چۈشەنمەيدىغان قىلىپ قويا)، ئۇلارنى اللە
 دىن باشقا يەنە قايسى ئىلاھ ئەسلىگە كەلتۈرەلەيدۇ؟»

قارىغىنكى، بىز (قۇدرىتىمىزنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ئايەتلىرىمىزنى قانداق بايان قىلغانىمىز، ئەمما
 ئۇلار (شۇ ئايەتلىرىدىن) يۈز ئۆرۈيدۇ (يەنى ئىمان ئېيتمايدۇ)(46). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى،
 «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ، ئەگەر سىلەرگە اللە نىڭ ئازابى ئۇستۇمتۇت ياكى ئاشكارا كەلسە، زالىم قەۋمدىن
 باشقا يەنە كىمىلەر ھالاك قىلىنىدۇ؟»(47) بىز پەيغەمبەرلەرنى پەقەت (ساۋاب بىلەن) خۇش خەۋەر
 بەرگۈچى، (ئازابتىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتىمىز، ئىمان ئېيتقان ۋە (ئەمەللىرىنى) تۈزىگەن
 كىشىلەرگە (كەلگۈسىدىن) غەم قىلىشى، (كەتكەنگە) قايغۇرۇش يوقتۇر(48). بىزنىڭ ئايەت-
 لىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلار، (اللە غا) ئىتائەتسىزلىكلىرى تۈپەيلىدىن، ئازابقا دۇچار
 بولىدۇ(49). (ئى مۇھەممەد! سەندىن ئادەتتىن تاشقىرى ئىشلارنى تەلەپ قىلغۇچى كۇفشارلارغا)
 ئېيتقىنكى، «مەن سىلەرگە، مەندە اللە نىڭ خەزىنىلىرى بار، دېسەيمەن، مەن غەيىبىنىمۇ
 بىلمەيمەن، سىلەرگە، مەن بولسام ھەقىقەتەن بىر پەرشتە، دەپمۇ ئېيتمايمەن، مەن پەقەت ماڭا
 قىلىنغان ۋەھىگلا ئەمەل قىلىمەن». ئېيتقىنكى، «كور ئادەم بىلەن كۆزى ساق ئادەم باراۋەرمۇ؟
 (يەنى كاپىر بىلەن مۆمىن باراۋەرمۇ؟) ئويلاپ باقماسىلەر؟»(50) پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىغا
 يىغىلىشتىن قورقۇدىغانلارنىڭ (كۆڭرىدىن، گۇناھتىن) ساقلىنىشلىرى ئۈچۈن، ئۇلارنى قۇرئان
 بىلەن ئاگاھلاندۇرغىن، ئۇلارغا اللە دىن غەيرىي دوست ۋە شاپائەت قىلغۇچى يوقتۇر(51).

[illegible]

قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَعُ فِي الْقُبُورِ عِلْمُ الْغَيْبِ وَ
الشَّهَادَةُ وَهُوَ الْكَبِيرُ الْحَيُّ وَذَلِكَ أَنَّ إِبْرَاهِيمَ لَمَّا دُرِّ
أَسْفَلُهُ أَصْبَحَ نَارًا إِلَى رَبِّكَ وَكَوْنَهُ فِي ظِلِّ ثَمِينٍ
وَكَذَلِكَ نَرَى إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَيْكُونُ
وَمِنَ الْمُؤْمِنِينَ قَلْبًا لَمَّا حَيَّوْهُ إِلَى رَأْيِهِ قَالَ هَذَا
رَبِّي قَلْبًا أَقْبَلَ قَالَ لَا رَيْبَ لَكَ بِالْإِبْرَاهِيمِ قَلْبًا أَلَمْ تَرَ أَنَا
قَالَ هَذَا رَبِّي قَلْبًا أَقْبَلَ قَالَ لَيْسَ بِهَذَا رَبِّي لَكَ لَوْ كُنْتُ
مِنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ قَلْبًا أَلَمْ تَرَ أَنَا قَالَ هَذَا رَبِّي
هَذَا أَلَمْ تَرَ أَنَا قَالَ يَوْمَ لَمَّا حَيَّوْهُ إِلَى رَأْيِهِ قَلْبًا لَمَّا
إِلَى وَدَعَتْ وَجْهِي لِلْإِبْرَاهِيمِ وَالْأَرْضِ حَيًّا وَدَعَتْ
أَتَاكَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْأَرْضِ حَيًّا وَدَعَتْ
وَقَدْ هَدَى وَأَلْكَاهُ مَا لَمْ يَكُنْ يَدْرِي أَنَّهُ رَبِّي شَيْئًا
وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ وَكَيْفَ نَحْنُ مَا
أَمْرُكُمْ وَكَيْفَ نَحْنُ أَلَمْ تَرَ أَنَا لَمْ يَكُنْ يَدْرِي أَنَّهُ رَبِّي شَيْئًا
سَلَطْنَا قُلُوبَ الْغَافِلِينَ أَسْمَى بِالْأَرْضِ إِنَّكُمْ تَعْلَمُونَ ۝

اللہنىڭ سۆزى ھەققۇر، سۇر چېلىنىدىغان كۈندىكى
(يەنى قىيامەت كۈنىدىكى) پادىشاھلىق اللہ غا خاستۇر،
اللہ يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا نەرسىلەرنى بىلگۈچىدۇر،
اللہ ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، (بەندىد-
لىرىنىڭ ئەھۋالىدىن) خەۋەرداردۇر (78). ئۆز ۋاق-
تىدا، ئىبراھىم ئۆز ئاتىسى ئازەركە: «سەن
ئۆزەڭنى ياراتقان اللہنى قويۇپ بۇتلارنى مەيۇد
قىلىۋالامسەن؟ مەن سېنى ۋە قەۋمىڭنى ھەقىقەتەن
ئېنىق گۇمراھلىقتا كۆرسەن» دېدى (79). ئىبراھىم-
نىڭ (تەۋھىد بارىسىدا) قەتئى ئىشەنگۈچىلەردىن
بولۇشى ئۈچۈن، (ئۇنىڭغا ئاتىسى بىلەن
قەۋمىنىڭ گۇمراھلىقىنى كۆرسەتكىنىمىزدەك)
بىز ئىبراھىمغا ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ئاجايىپلىرىنى
كۆرسەتتۇق (80). ئىبراھىم كېچىنىڭ قاراڭغۇلۇقى
باسقاندا بىر يۇلتۇزنى كۆرۈپ (قەۋمىنىڭ سۆزىنى
دەلىل كەلتۈرۈپ، ئۇلارنى مات قىلىش ئۈچۈن):
«بۇ مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر» دېدى. يۇلتۇز
پېتىپ كېتىۋىدى، «مەن پېتىپ كەتكۈچىلەرنى

(يەنى يۇلتۇزلارغا ئىبادەت قىلىشنى) ياقىتۇرمايمەن» دېدى (81). ئۇ ئاتىنىڭ تۇغقانلىقىنى
كۆرۈپ (يۇقىرىقى ئۇسۇل بويىچە): «بۇ مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر» دېدى. ئاي پېتىپ كېتىۋىدى،
«ئەگەر پەرۋەردىگارىم مېنى ھىدايەت قىلىپان بولسا، مەن چوقۇم ئازغۇچى قەۋمنىڭ قاتارىدا
بولدىكەنمەن» دېدى (82). ئۇ قۇياشنىڭ چىقىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ (يۇقىرىقى ئۇسۇل
بويىچە): «بۇ مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر، بۇ ھەممىدىن (يەنى يۇلتۇز بىلەن ئايدىن) چوڭدۇر»
دېدى. قۇياش پېتىپ كېتىۋىدى، ئۇ ئېيتتىكى: «ئۇ قەۋمىم! مەن ھەقىقەتەن سىلەر شېرىك
كەلتۈرگەن مەيۇدلاردىن ئادا-جۇدامەن (83). مەن ھەقىقەتەن، باتىل دىنلاردىن ھەق
دىنغا بۇرۇلۇپ، ئاسمانلارنى، زېمىننى ياراتقان زاتقا يۈزلەندىم، مەن مۇشرىكلاردىن
ئەمەسمەن» (84). ئىبراھىمنىڭ قەۋمى ئۇنىڭ بىلەن مۇنازىرىلەشتى، ئىبراھىم
ئېيتتىكى: «مېنى اللہ ھىدايەت قىلغان تۇرسا، مەن بىلەن اللہ (نىڭ مەۋجۇتلۇقى
ۋە بىرلىكى) توغرىلۇق مۇنازىرىلەشمەيمەن؟ مەن سىلەرنىڭ اللہ غا شېرىك كەلتۈرگەن
بۇتلىرىڭلاردىن قورقمايمەن، پەقەت پەرۋەردىگارىمىڭلارغا خالىغان نەرسىسى بولىدۇ،
پەرۋەردىگارىمىڭ بىلىمى ھەممە نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، (مەيۇدلىرىڭلارنىڭ ماڭا
ھېچبىر زىيان يەتكۈزەلمەيدىغانلىقىنى) ئويلىسامسىلەر! (85). اللہنىڭ شېرىكى بولۇش ھەققىدە اللہ
سىلەرگە ھېچقانداق دەلىل چۈشۈرمىگەن بۇتلارنى اللہ غا شېرىك كەلتۈرۈشتىن قورقايتۇرغانلار،
سىلەرنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلىرىڭلاردىن مەن قانداقۇم قورقاتىم! ئەگەر سىلەر بىلسەڭلار
(ئېيتىڭلارچۇ)، بىز بۇ ئىككى گۇرۇھ ئادەمدىن زادى قايسىمىز ئەڭ قورقمايلىقىغا تېگىشلىك» (86).

ئازابىتىن ئەمىن بولۇش ئىمان ئېيتقان، ئىمانغا مۇشرىكلىكنى ئارىلاشتۇرمىغان ئادەملەرگە مەنسۇپتۇر، ئۇلار ھىدايەت تاپقۇچىلاردۇر⁽⁸²⁾. ئۆز قەۋمىگە رەددىيە بېرىش ئۈچۈن ئىبراھىمغا بەرگەن دەلىلىمىز ئەنە شۇدۇر، خالىغان كىشىمىزنى بىرقانچە دەرىجە كۆتۈرمىز، پەرۋەر-دىگارىڭ ھەقىقەتەن ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر⁽⁸³⁾. بىز ئىبراھىمغا ئىناقنى، يەنىقۇبىنى ئاتا قىلدۇق، ئۇلارنىڭ ھەربىرىنى ھىدايەت قىلدۇق، (ئىبراھىمدىن) ئىلگىرى نۇھنى ھىدايەت قىلدۇق، ئىبراھىمنىڭ ئەۋلادىدىن داۋۇد، سۇلايمان، ئەيسۇب، يۇسۇق، مۇسا، ھارۇنلارنى ھىدايەت قىلدۇق، ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز⁽⁸⁴⁾. زەكەرىيا، يەھىيا، ئىسا ۋە ئىلىياسلارنى ھىدايەت قىلدۇق، ئۇلارنى ھەممىسى ياخشىلاردىندۇر⁽⁸⁵⁾. ئىسمائىل، ئىليەسە، يۇنۇس ۋە لۇتلارنى ھىدايەت قىلدۇق، ئۇلارنى (ئۆز زامانىدىكى) تامامى جاھان ئەھلىدىن ئۈستۈن قىلدۇق⁽⁸⁶⁾. ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىدىن، ئەۋلاتلىرىدىن، قېرىنداشلىرىدىن بەزىلىرىنى ھىدايەت قىلدۇق، ئۇلارنى ئاللىدۇق، ئۇلارنى توغرا يولغا يېتەكلىدىق⁽⁸⁷⁾. اللەنىڭ توغرا يولى ئەنە شۇدۇر، اللە بەندىلىرىدىن خالىغان كىشىلەرنى شۇ يولغا باشلايدۇ. ئەگەر ئۇلار (يەنى شۇ پەيغەمبەرلەر) شېرىك كەلتۈرسە ئىدى، ئۇلارنىڭ قىلغان ياخشى ئەمەللىرى، ئەلۋەتتە، بىكار بولۇپ كېتەتتى⁽⁸⁸⁾. ئۇلارغا كىتابنى، ھېكمەتنى ۋە پەيغەمبەرلىكنى ئاتا قىلدۇق، ئەگەر بۇ مۇشرىكلار ئۇلارنى (يەنى كىتاب، ھېكمەت ۋە پەيغەمبەرلىكنى) ئىنكار قىلسا، ئۇلارنى ئىنكار قىلمايدىغان باشقا بىر قەۋمگە تاپشۇرمىز⁽⁸⁹⁾. ئەنە شۇلار (يەنى مەزكۇر پەيغەمبەرلەر) اللە ھىدايەت قىلغان كىشىلەردۇر، ئۇلارنىڭ يولغا ئەگەشكەن، (ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭىگە) ئېيتقىنىكى، «قۇرئاننى تەبلىغ قىلغانلىقىمىزغا سىلەردىن ھېچقانداق ھەق تەلەپ قىلمايمەن، قۇرئان پەقەت پۈتۈن جاھان ئەھلى ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەتتۇر»⁽⁹⁰⁾.

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمَنُ
وَهُمْ يُشْرِكُونَ ۚ وَبِكَ جُمُنَا إِلَهُكُمْ أُولَٰئِكَ رَبُّكُمْ
وَمَا رَبُّكُمْ بِظَالِمٍ لِّكُمْ ۚ وَمَنْ يَزِدْكُمْ مِنْ شَاءَ أَنْ تَكُونَ
لَكُمْ أَسَاقِيقٌ وَيَعْلَمُ أَكْثَرُ غَوَايَا مِنْ قَبْلِ
وَمَنْ يَزِدْكُمْ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى
وَهَارُونَ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۚ وَكَرَّرْنَا بِآيَاتِنَا
وَالْيَاسِينَ ۚ كُلٌّ مِّنَ الْغَايِبِينَ ۚ وَأَسْمِعِلْ وَأَسْمِعْ
وَأَلْهَمُوا وَطَلَّاهُمْ عَلَى الْغَلِيظِينَ ۚ وَمِنْ آيَاتِهِمْ
وَرُؤُوسُهُمْ وَأَجْنِبُهُمْ وَفَصَّيْنَاهُمْ أَصْنَافًا ۖ فَتَوَلَّوْا
ذَٰلِكَ هُدًى لِّلَّذِينَ هَدَى اللَّهُ يَهْدِي بِمَنْ يَّشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ
مَنْ يَّشَاءُ ۚ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ جَعَلْنَا لَكَ الْغُلَامَ
أَمْرًا كَالْحَيِّطِّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۚ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ
أَتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَ وَالنَّبِيَّةَ ۚ تِلْكَ آيَاتُنَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ
فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لِّيُتَوَكَّلُوا بِهَا ۚ يَكْفُرُ بَيْنَ
الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ يَهْدِي اللَّهُ فِتْنَةً لِّقَوْمٍ أَفْتَدِيَهُمْ
أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِمْ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا فِي كُفْرٍ ۚ وَلِلَّهِ يَوْمَئِذٍ

ئۇلار ئالەمنى ھەقىقىي رەۋىشتە تونۇمىدى. ئۇلار
(يەنى يەھۇدىيلار) ئۆز ۋاقتىدا: «ئالەم ھېچ
كىشىگە ھېچ نەرسە نازىل قىلمىدى» دېدى (يەنى
ۋەھىينى ۋە پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدى). (ئى
مۇھەممەد) ئېيتتىكى، «مۇسا ئېلىپ كەلگەن ۋە
كىشىلەرگە نۇر، ھىدايەت بولغان كىتابنى كىم
نازىل قىلدى؟ ئۇ كىتابنى پارچە-پارچە قەغەزلىرىگە
كۆچۈرۈپ، بىر قىسمىنى ئاشكارىلاپ، كۆپ قىسمىنى
يوشۇرسىلەر. (ئى يەھۇدىيلار) سىلەرگە تۈزەڭلار
ۋە ئاتا-بوۋاڭلار بىلىمگەن نەرسىلەر بىلدۈرۈلدى،
(بۇ قۇرئاننى) ئالەم (نازىل قىلدى). ئاندىن،
ئۇلارنى تەرك ئەتكىنىكى، ئۇلار باتىللىرىدا
(يەنى قالايمىقان سۆزلىرىدە) ئويناپ يۈرسۈن (۱۳۱).
بۇ (قۇرئان) مەككە ئاھالىسىنى ۋە ئۇنىڭ ئەتراپ-
دىكىلىرىنى ئاگاھلاندۇرۇشۇك ئۈچۈن بىز نازىل
قىلغان، ئۇنىڭدىن ئىلگىرى نازىل قىلىنغان (تەۋرات

ۋە ئىنجىلغا ئوخشاش) كىتابلارنى ئېتىراپ قىلغۇچى مۇبارەك كىتابتۇر، ئاخىرىدە ئىمان ئېيتىدىغانلار
ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىدۇ، ئۇلار نامازلىرىنى ئۆز ۋاقتىدا تولۇق ئادا قىلىدۇ (۱۳۲). ئالەمغا يالغان
چاپلىغان ياكى ئۆزىگە ھېچ نەرسە ۋەھىي قىلىنمىغان تۇرۇقلۇق، مانا ۋەھىي قىلىندى
دېگەن، ياكى ئالەم نازىل قىلغاندەك مەنىمۇ كىتاب نازىل قىلالايمەن دېگەن كىشىلەردىنمۇ
زالىم كىشىلەر بارمۇ؟ (ئى مۇھەممەد) زالىملارنى سەكراتقا چۈشكەن ۋاقىتلىرىدا كۆرسەك
(ئەلۋەتتە، قورقۇنچىلىق ھالىنى كۆرسەن)، پەرشتىلەر (يەنى ئازاب پەرشتىلىرى) قوللىرىنى
سوزۇپ: «سىلەر جانلىرىڭلارنى چىقىرىڭلار! سىلەر ئالەم توغرىسىدا ھەقىقەت سۆزلەرنى قىلغانلىقىڭلار
(يەنى ئېتىرا قىلغانلىقىڭلار، شېرىك كەلتۈرگەنلىكىڭلار، بالا نىسبەت بەرگەنلىكىڭلار) ۋە
ئالەمنىڭ ئايەتلىرىنى مەنىسىگە ئىلىشكەڭلار ئۈچۈن، بۈگۈن خورلىغۇچى ئازاب بىلەن
جازالىنىسىلەر» دەيدۇ (۱۳۳). بىز دەسلەپتە سىلەرنى قانداق خەلق ئەتكەن بولساق
دەرگاھىمىزغا شۇنداق تەنھا كەلدىڭلار، سىلەرگە بىز ئاتا قىلغان نەرسىلەرنى ئارقا-
لاردا (يەنى دۇنيادا) قويۇپ كەلدىڭلار، (ئىبادەت قىلىشقا تېگىشلىك بولۇشتا)
ئالەمنىڭ شېرىكلىرى دەپ گۇمان قىلغان شاپائەتچىلارنى سىلەر بىلەن بىللە
كۆرمەيمىزغۇ؟ ئۇلار بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى مۇناسىۋەت ھەقىقەتەن
ئۈزۈلدى، سىلەر (شاپائەت قىلىدۇ) دەپ گۇمان قىلغان بۇتلار بەربات بولدى (۱۳۴).

فَلَمَّا لَمْ يَكُنْ لَكَ إِلَّا الْإِسْرَافُ عَلَى شَيْءٍ قَامُوا وَوَعَدُوا
 عَنْ كُلِّ شَيْءٍ وَكُنْتَ لَا تَعْلَمُ إِلَّا الْإِسْرَافَ وَهَوَيْدُ رَيْكُ
 الْإِسْرَافِ وَهُوَ الْإِسْرَافُ الْحَقِيقَةُ ۖ قَدْ جَاءَ لَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ
 رَبِّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۖ وَمَنْ عَفَى عَنْ ذُنُوبِهِ وَأَمَّا غُلَامُكُمْ
 يَحْيَىٰ ۖ وَكَذَلِكَ نَعْتَمِدُ الْإِيمَانَ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ
 فَلْيُفَيْدْ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۖ إِنَّمَا رَأَيتُمَا إِلَهُكَ مِنْ رَبِّكَ لَا
 إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُدْرِكُ الْغُيُوبَ ۖ وَالشُّرَكَاءُ ۖ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا
 أَشْرَكُوا ۖ وَمَا جَعَلْنَا عَلَيْهِمْ حَافِظًا وَمَا نَتَّ عَلَيْهِمْ
 حَافِظًا ۖ وَلَا تَسْأَلُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسْأَلُ
 اللَّهُ عَنَّا الْيَوْمَ ۖ كَذَلِكَ زَيْدٌ لَكَ رَجُلٌ أَمَّا عَمِلُكُمْ فَبِإِ
 لَهِمْ ۖ فَهُمْ يَفْعَلُونَ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ۖ وَكَانُوا
 بِاللَّهِ جَهْدًا ۖ إِنَّمَا لَهُمْ لَنْ جَاءَهُمْ ۖ إِنَّمَا لَيْسَ لَهُمْ بَقَا ۖ
 يُؤْمِنُونَ ۖ وَفِيكَ الْإِيمَانُ ۖ وَبِإِسْرَافِهِمْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ
 بِهَ أَكَلْ مَرَّةً ۖ وَكَذَلِكَ تَطْفِئُ لَهُمْ يَمِينُونَ ۖ

ئەنە شۇ اللہ سىلەرنىڭ پەرۋەردىكارىڭلاردۇر، اللہ
 دىن بۆلەك ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ ھەممە
 نەرسىنى ياراتقۇچىدۇر، ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىڭلار، ئۇ
 ھەر نەرسىگە ھامىدۇر (102). كۆزلەر اللەنى كۆرمەيدۇ،
 اللە كۆزلەرنى كۆرۈپ تۇرىدۇ، اللە (يەنىدىلىرىگە)
 مەھرەبەندۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر (103). (ئى
 پەيغەمبەر ئېيتقىنىكى) سىلەرگە پەرۋەردىكارىڭلار
 تەرىپىدىن (ھىدايەتنى ئازغۇنلۇقتىن ئايرىپ
 كۆرسىتىدىغان) دەلىللەر كەلدى، كىمكى ھەقىنى
 كۆرۈپ ئىمان ئېيتسا ئۆزىگە پايدا، كىمكى ئۇنىڭ-
 دىن كۆز يۇمسا (يەنى باش تارتسا) ئۆزىگە
 زىيان. مەن سىلەرگە (ئەمەللىڭلارنى كۆزىتىپ
 تۇرىدىغان) كۆزەتچى ئەمەسمەن (پەقەت سىلەرنى
 ئاگاھلاندۇرغۇچى پەيغەمبەرەن) (104). ئۇلار (يەنى
 مۇشرىكلار)؛ (ئى مۇھەممەد!) سەن (قۇرئاننى
 باشقىلاردىن) ئۆگەندىڭ دەيدۇ دەپ، ھەقىنى

بىلىدىغان قەۋمگە بايان قىلىپ دەپ، ئايەتلەرنى مۇشۇنداق شەكىلدەردە بايان قىلىدۇق (105).
 (ئى مۇھەممەد!) ساڭا پەرۋەردىكارىڭ تەرىپىدىن ۋەھىي قىلىنغان قۇرئانغا ئەمەل قىلىش؛
 اللەدىن باشقا مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، مۇشرىكلار بىلەن تەڭ بولمىسەن (106). ئەگەر اللە
 (ئۇلارنىڭ ھىدايەت تېپىشىنى) خالىسا، ئۇلار شېرىك كەلتۈرمەيتتى، سېنى ئۇلارغا كۆزەتچى
 قىلىنمىز يوق، سەن ئۇلارغا ھامىمۇ ئەمەسمەن (107). مۇشرىكلارنىڭ خۇدانى قويۇپ ئىبادەت
 قىلىدىغان بۇتلىرىنى تىللىماڭلار، (ئۇنداق قىلىڭلار) ئۇلار بىلىگەنلىكىرىدىن ھەددىدىن
 ئېشىپ اللەنى تىللايدۇ. شۇنىڭدەك بىز ھەر ئۈمەتكە ئۆزلىرىنىڭ ئەمەلىنى چىرايلىق
 كۆرسەتتۇق، ئاندىن ئۇلارنىڭ قايتىپ بارىدىغان جايى اللەنىڭ دەرگاھىدۇر، اللە ئۇلارنىڭ
 قىلىشلىرىنى ئۇلارغا ئېيتىپ بېرىدۇ (يەنى ياخشىغا مۇكاپات بېرىدۇ، ياماننى جازالايدۇ) (108).
 ئەگەر ئۇلارغا بىرەر مۆجىزە كەلسە، ئۇنىڭغا چوقۇم ئىشىنىدىغانلىقلىرىنى (بىلدۈرۈپ) اللەنىڭ
 نامى بىلەن قاتتىق قەسەم ئىچىشىدۇ. (ئى مۇھەممەد!) مۆجىزىلەر (مېنىڭ ئەمەس)، اللەنىڭ
 دەرگاھىدىكى ئىش، دېگەن. (ئى مۇئمىنلەر!) سىلەر ئېھتىمال بىلىسىلەر؟ مۆجىزىلەر كەلسە،
 ئۇلار، ئېھتىمال، ئۇنىڭغا ئىشەنمەسلىكلىرى مۇمكىن (109). ئۇلارنىڭ دىلىلىرىنى، كۆزلىرىنى ھەق
 (نى چۈشىنىش ۋە كۆرۈش) تىن بۇرۇپىتىمىز، ئۇلار دەسلەپتە مۆجىزىلەرگە ئىشەنمىگەندەك
 (يەنە ئىشەنمەيدۇ)، ئۇلارنى گۇمراھلىقلىرىدا تېڭىرقاپ يۈرۈشكە قويۇۋېتىمىز (110).

(سەككىزىنچى پارە)

بىز ئۇلارغا (يەنى كۇفشارلارغا) پەرشتىلەرنى چۈشۈرگەن، ئۆلۈكلەرنى ئۇلار بىلەن سۆزلەش- تۈرگەن، بىز ھەممە نەرسىنى ئۇلارنىڭ ئالدىغا يىغىپ بەرگەن (يەنى ئۇلارنىڭ يۇقىرىقى تەلەپ- لىرىنى ئورۇنلىغان) تەقدىردىمۇ، اللە خالىمىچە ئۇلار ئىمان ئېيتمايدۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى (بۇنى) ئۇقمايدۇ(111). شۇنىڭدەك (يەنى بۇ مۇشرىكلارنى ساڭا دۈشمەن قىلغاندەك) ئىنسانلار ۋە جىنلارنىڭ شەيتانلىرىنى ھەربىر پەيغەمبەرگە دۈشمەن قىلدۇق، ئۇلار ئالداش ئۈچۈن شېرىن سۆزلەر بىلەن بىر-بىرىگە ۋەسۋە قىلىدۇ، ئەگەر پەرۋەردىگارىڭ خالىسا، ئۇلار بۇ ئىشنى

(يەنى پەيغەمبەرلىرىگە دۈشمەنلىكنى) قىلمايتتى، ئۇلارنى ئۆزلىرى تۈزگەن ھىيلە-مىكىرلىرى بىلەن قويۇپ بەرگىن (اللە ساڭا ئۇلارغا قارشى ياردەم بېرىدۇ)(112). ئاخىرەتكە ئىمان ئېيتماي- دىغانلارنىڭ دىللىرى ئۇلارنىڭ شېرىن سۆزلىرىگە مايىل بولسۇن، ئۇنىڭدىن خۇرسەن بولسۇن ۋە ئۇلار قىلىۋاتقان كۇناھلارنى بۇلارمۇ قىلسۇن، دەپ ۋەسۋە قىلىدۇ(113). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، اللە سىلەرگە روشەن كىتاب نازىل قىلغان تۇرسا، (ئارىسىزدىكى ئىختىلاپنى ھەل قىلىش ئۈچۈن) اللە دىن غەيرى ھۆكۈم قىلغۇچىنى تەلەپ قىلالمىدۇ؟ بىز كىتاب ئاتا قىلغان- لار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارنىڭ ئۆلىمالىرى) ئۇنىڭ (يەنى قۇرئانىنىڭ) پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان ھەق كىتاب ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ، سەن ھەرگىزمۇ شەك قىلغۇچىلاردىن بولمىغىن(114). پەرۋەردىگارىڭنىڭ سۆزى ناھايىتى راستۇر، ناھايىتى توغرىدۇر، ئۇنىڭ سۆزىنى ئۆزگەرتەلەيدىغان ھېچ كىشى يوقتۇر. اللە (بەندىلەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەم- ۋالنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر(115). ئەگەر سەن يەر يۈزىدىكى كۆپچىلىك كىشىلەر (يەنى كۇفشارلار)گە ئىتائەت قىلسا، ئۇلار سېنى اللە نىڭ يولىدىن ئازدۇرىدۇ ۋە ئۇلار پەقەت كۇمانىلا ئەكشەيدۇ، ئۇلار پەقەت يالغاننىلا سۆزلەيدۇ(116). (ئى مۇھەممەد!) سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ ئۆزىنىڭ يولىدىن ئازغانلارنى ھەقىقەتەن ئوبدان بىلىدۇ، توغرا يول تاپقانلارنىمۇ ئوبدان بىلىدۇ(117). اللە نىڭ ئايەتلىرىم- گە ئىمان كەلتۈرگۈچى بولساڭلار، اللە نىڭ ئىسمى ئېيتىلىپ بوغۇزلانغان ھايۋانلارنى يەڭلار(118).

وَلَوْ كُنَّا زُلْفَىٰ أَيْتُمُ الْمَلَائِكَةِ وَكُنَّاهُمْ الْبَوْنَىٰ وَ
حَسْرَتًا عَلَيْهِمْ كُلُّ شَيْءٍ قَبْلًا كَانُوا لِلظُّلُمِ إِلَّا أَنْ يَضْلُ
اللَّهُ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَدْ جَعَلَ كُلَّ أُمَّةٍ
عَدُوًّا لِّشَيْطَانِ الرَّاسِ وَالْأَجْرُ يُؤْتَىٰ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ
فِي خَيْرٍ الْقَوْلُ خَيْرٌ مِنْ أَلْوَسَاءِ رَبِّكَ مَا أَفْلَحُوا فَذَرَهُمْ
وَمَا يَفْقَهُونَ ۝ وَلَقَدْ صَفَّىٰ لِيِنَّهٗ آيَةً لِّلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِآيَةِ الْخَرْقِ فَلَمْ يُقْوُوا وَلَمَّا هَمَّ مَقَرُّوهُمْ فَقَالَ الْغَايِرُ
إِنَّهُ أَجْبَرُكُمْ عَلَيْهِمْ وَهَؤُلَاءِ آيَاتُ الْكِتَابِ مُفْتَلَكًا
وَالَّذِينَ أَتَوْا مُلْكُ الْكِتَابِ يُكَلِّمُونَكَ أَنَّكَ مُلْكٌ لِّرَبِّكَ
يَا لَيْتَ قُلُوبُهُمْ فَكَفَرُوا مِنَ الْمُنْذَرِ ۝ وَتَوَلَّىٰ كِبَاسُ رَأْيِكَ
صِدْقًا وَعَدًا لَّا مُبْدِلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۝
وَلَنْ نُعْطِيَهُمُ الْآخِرَ مِنْ بِي الْأَرْضِ يُسَلِّطُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
إِنْ يَكُونُونَ إِلَّا الْقُلُوبُ وَلَنْ هُمْ إِلَّا عِزٌّ ضَعِيفٌ ۝ إِنَّ رَبَّكَ
هُوَ الْعَلِيمُ الْقَبِيضُ عَنْ سَيْبِهِ وَهُوَ عَلِيمُ الْيُحْيِي الْمَيِّتِينَ ۝
فَلَوْ أَوَدَّ إِكْرَامُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ۝

اللّٰه كىمنى ھىدايەت قىلساقچى بولسا، ئۇنىڭ
كۆكسىنى ئىسلام ئۈچۈن ئاچىدۇ (يەنى ئۇنىڭ
قەلبىنى ئىمانغا كېڭەيتىپ بېرىدۇ)، اللّٰه كىمنى
ئازدۇرماقچى بولسا، ئۇنىڭ كۆكسىنى شۇنچە تاراي-
شۇبىتىدۇكى، (ئىمان ئېيتىش) ئۇنىڭغا گويا ئاسمانغا
چىقىشتىنمۇ قىيىن تۈيۈلىدۇ، ئىمان ئېيتىشنىڭلارنى
اللّٰه مۇشۇنداق ئازابلايدۇ⁽¹⁴⁵⁾. بۇ (يەنى ئىسلام
دىنى) پەرۋەردىگارىڭنىڭ توغرا يولىدۇر، ئىبىرەت
ئالدىنقى قەۋم ئۈچۈن ئايەتلەرنى مۇشۇنداق
تەپسىلىي بايان قىلىدۇ⁽¹⁴⁶⁾ پەرۋەردىگارىڭنىڭ
دەرگاھىدا ئۇلارغا دارۇسالام (يەنى جەننەت)
بار، ئۇلارنىڭ قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرى ئۈچۈن

اللّٰه ئۇلارغا مەدەتكار دۇر⁽¹⁴⁷⁾. اللّٰه (ئىنسانلارنى، جىنلارنى ھېساب ئۈچۈن) تولۇق يىغىدىغان كۈنى
ئەسلىگىن، (بۇ كۈندە اللّٰه ئېيتىدۇكى) «ئى جىنلار جامائەسى! سىلەر نۇرغۇن ئادەملەرنى
ئازدۇردۇڭلار». ئۇلارنىڭ ئىنسانلاردىن بولغان دوستلىرى: «ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىز بىر-
بىرىمىزدىن پايدىلانمايمىز، بىز ئەمدى سەن بەلگىلىگەن ۋاقىتقا (يەنى قىيامەت كۈنىگە) يەتتۇق»
دەيدۇ، اللّٰه: «دوۋاخ سىلەرنىڭ جايىڭلاردۇر، سىلەر اللّٰه نىڭ خاھىشىغا باغلىق ھالدا ئۇ يەردە
مەڭگۈ قالسىلەر» دەيدۇ. شۇبەسىزكى، سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر،
ھەممىنى بىلگۈچىدۇر⁽¹⁴⁸⁾. شۇنىڭغا (يەنى ئىنسانلار بىلەن جىنلارنى ئۆزئارا پايدىلاندىرغۇ-
نىمىزغا) ئوخشاش، قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن زالىملارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىگە مۇسەللەت
قىلىمىز⁽¹⁴⁹⁾. «ئى جىنلار ۋە ئىنسانلار جامائەسى! سىلەرگە ئۆز ئىچىڭلاردىن مېنىڭ ئايەتلىرىمنى
بايان قىلىپ بېرىدىغان، بۇ كۇنۇڭلاردىكى ئۇچۇرۇشتىن سىلەرنى ئاگاھلاندۇرىدىغان پەيغەم-
بەرلەر كەلمىدىمۇ؟» ئۇلار: «كۆڭۈللىرىمىزنى ئېتىراپ قىلدۇق» دەيدۇ. ئۇلارنى دۇنيا
تىرىكچىلىكى ئالدىغان، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ھەقىقەتەن كاپىر بولغانلىقلىرىنى ئېتىراپ قىلىدۇ⁽¹⁵⁰⁾.

ذٰلِكَ اَنْ كُنْتُمْ تُكَلِّمُكَ الْمَلَائِكَةُ وَظَنُّوْا اَنْهُمْ
 غٰفِلُوْنَ ۝ وَلَمَّا دَخَلْتُمْ بُنْيَانَ وَمَا رَآَكُمْ
 يَخْفٰوْنَ ۝ عَلٰى عَمَلِكُمْ وَرَبِّكُمْ الْعَرَبُ ذُو الرِّمَّةِ
 اِنْ يَنْشَآئِ مِنْكُمْ وَيَسْطَلِفُ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَآءُ
 اَنْتُمْ مِنْ ذُرِّيَةِ قَوْمٍ اٰخَرِيْنَ ۝ اِنْ مَا تُوْعَدُوْنَ
 لَا يَكُنْ ۝ وَمَا اَنْتُمْ بِمُعْجِزِيْنَ ۝ قُلْ يَقُوْرُ غٰفِلُوْا عَنِ
 مَّكَانِكُمْ اِنِّىْ عَامِلٌ ۝ فَسَوْفَ نَعْلَمُوْنَ مَنْ تَكُوْنُ لَهُ
 عٰلِقَةُ الدَّرَادِ اِنَّهٗ لَا يَخْفٰى عَلَيْهِ الْقَلِيْمُوْنَ ۝ وَجَعَلُوْا لِهٰذَا
 مِمَّا دَرَأُوْا مِنَ الْعَرْثِ وَالْاَنْعَامِ فَيُحْيِيْهَا فَعَالُوْا
 هٰذَا لِلّٰهِ بِرَحْمَتِهِمْ وَهٰذَا لَشُرْكِكُمْ اِنَّكُمْ كَانْ
 لَشُرْكَاكُمْ ۝ فَاَنْصِبْ اِلَى اللّٰهِ وَمَا كَانَ يَلْقٰهُ
 يَنْصِبُ اِلَى شُرْكِيْهِمْ سَآءَ مَا يَكْتُمُوْنَ ۝ وَكَذٰلِكَ
 رَكِّنَ لِّلْكٰفِرِيْنَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ قَتْلَ اَوْلَادِهِمْ
 شُرْكًا وَّهُمْ لَا يَرْضُوْنَ ۝ وَلِيُكَلِّمَهُمْ عَلَيْهِمْ وَيُنْفِثَهُمْ
 وَلِيُشَآءَ اللّٰهُ مَا تَعْلَمُوْنَ ۝ فَذَرُهُمْ وَمَا يَفْعَلُوْنَ ۝

بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، پەرۋەردىگارنىڭ شەھەرلەرنىڭ
 ئاھالىسىنى (ئۇلارغا پەيغەمبەرلەر ئەۋەتىپ ئاگاھ-
 لاندۇرماستىن) غەپلەتتىكى ۋاقىتلىرىدا زۇلۇم
 قىلغانلىقلىرى تۈپەيلىدىن ھالاك قىلىنى يوق (121).
 (ئاخىرەتتە) ھەر ئادەمنىڭ قىلغان ئەمەلىگە يارىشا
 دەرىجىسى بولىدۇ، پەرۋەردىگارنىڭ ئۇلارنىڭ
 قىلغان ئىشلىرىدىن غاپىل ئەمەس (122). پەرۋەرد-
 گارنىڭ (خالايتتىن ۋە ئۇلارنىڭ ئىبادەتلىرىدىن)
 بىھاجەتتۇر، رەھبەت ئىگىسىدۇر. ئەگەر ئۇ خالىسا،
 سىلەرنى ھالاك قىلىپ، سىلەرنى باشقا بىر قەۋمنىڭ
 ئەۋلادىدىن پەيدا قىلغاندەك، سىلەرنىڭ ئورۇنلارغا
 ئۆزى خالىغان (ئىتائەتتىن) باشقا بىر قەۋمنى
 قويىدۇ (123). سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان (قىيامەت،
 ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش قاتارلىق) ئىشلار
 چوقۇم مەيدانغا كېلىدۇ، سىلەر قېچىپ قۇتۇلال-
 ماسىلەر (124). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا ئېيتىنكى،

ئى قەۋمىم! سىلەر كۈچۇڭلارنىڭ يېتىشىچە ئىشلەڭلار (يەنى كۈچۇڭلاردا چىڭ تۇرۇڭلار)،
 مەنمۇ چوقۇم كۈچۇمنىڭ يېتىشىچە ئىشلەيمەن (يەنى مەنمۇ ئۆز دەۋىتىمدە چىڭ تۇرىمەن).
 ئاخىرەتتە كىمنىڭ ئاقىۋىتى ياخشى بولىدىغانلىقىنى ئۇزۇنغا قالماي بىلىسلەر، زالىملار ئەلۋەتتە
 مەقسىتىگە ئېرىشەلمەيدۇ (125). مۇشرىكلار اللہ ياراتقان ئېكىنلەردىن ۋە چاھارپايىلاردىن (يەنى
 تۆگە، كالا، قويلاردىن) اللہ ئۈچۈن بىر ھەسسە (بۇتلىرى ئۈچۈن بىر ھەسسە) ئايرىپ قويۇپ،
 ئۆز گۇمانلىرىچە (ھېچقانداق دەلىللىرىلا): «بۇ اللہ ئۈچۈندۇر، بۇ مەبۇدلىرىمىز ئۈچۈندۇر»
 دېدى. بۇتلىرىنىڭ نېسۋىسىدىن اللہ ئىگىگە قوشۇشقا بولمايتتى، اللہنىڭ نېسۋىسىدىن بۇتلى-
 رىنىڭكىگە قوشۇشقا بولاتتى (مۇشرىكلار اللہغا ئاتىغان ھەسسىدىن بۇتلارغا ئاتىغان ھەسسەگە
 بىرەر نەرسە قوشۇلۇپ قالسا، ئۇنى بۇتلىرىنىڭ ھەسسسى ئىچىدە قالدۇراتتى ۋە اللہ باي،
 بۇنىڭغا موھتاج ئەمەس، دەيتتى. بۇتلىرىغا ئاتىغان ھەسسسىدىن اللہغا ئاتىغان ھەسسسىگە
 بىرەر نەرسە قوشۇلۇپ قالسا، ئۇنى بۇتلىرىنىڭ ھەسسسىگە قايتۇرۇۋېتەتتى). ئۇلارنىڭ قارارى
 نېسىدىگەن قەبى! (126) مۇشرىكلارنىڭ شېرىكلىرى (يەنى شەيتانلار) مۇشرىكلارنى ھالاك قىلىش
 ۋە ئۇلارنىڭ دىنىنى قالايمىقانلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ نۇرغۇنلىرىغا بالىلىرىنى ئۆلتۈرۈشنى،
 شۇنىڭدەك (يەنى اللہغا ۋە بۇتلارغا ھەسسە ئايرىپ قويۇشتەك تەقسىماتنى شەيتانلارغا ۋە مۇشرىكلارغا
 چىرايلىق كۆرسەتكەندەك) چىرايلىق كۆرسەتتى. ئەگەر اللہ خالىغان بولسا ئىدى، ئۇلار
 بۇ (قەبى) ئىشنى قىلمايتتى، ئۇلارنى اللہغا چاپلىغان يالغانلىرى بىلەن بىللە تەرك ئەت (127).

ثَلَاثِينَ أَوْ بَارِعَ الثَّمَانِ أَثْنَيْنِ وَمِنَ الْمُؤْمِنَاتِ
قُلْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ حَزَنُوا أَلَّا يَكُونُوا
أَرْجَاةَ الَّذِينَ فِي الْأَرْضِ يَلْمِزُوكَ لَمْ يَكُنْ لَهُ
مِنْكَ شَيْءٌ قَبْلَ أَنْ يَنْزِلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ
قُلْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ يَلْمِزُونَكَ بِمَا لَا يَخْلُفُ
عَنكَ مِنْ شَيْءٍ وَاللَّهُ يَخْتَصِمُ بِهِمْ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ فَمَنْ كُفِّرُوا بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ
سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ۝ قُلْ لِمَنْ لَمْ يَكُنِ الْإِسْلَامُ
بِالْغِيَاظِ الْقَلْبِيَّةِ ۝ قُلْ لَا جُنْدِيَ مَا أَنَا
بِإِلَهِ عَزَّ وَجَلَّ ۝ قُلْ لِمَنْ لَمْ يَكُنِ الْإِسْلَامُ
بِالْغِيَاظِ الْقَلْبِيَّةِ ۝ قُلْ لِمَنْ لَمْ يَكُنِ
الْإِسْلَامُ بِلَاغٍ ۝ قُلْ لِمَنْ لَمْ يَكُنِ الْإِسْلَامُ
بِلَاغٍ ۝ قُلْ لِمَنْ لَمْ يَكُنِ الْإِسْلَامُ بِلَاغٍ ۝

(ئى مۇھەممەد!) ئەگەر ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) سېنى ئىنكار قىلسا، سەن؛ «پەرۋەردىگارنىڭلار (قىل- مىشغىلار ئۈچۈن، سىلەرنى ئالدىراپ جازالىمىغان- لىقتىن) كەڭ رەھىمەت ئىگىسىدۇر، (اللە نىڭ رەھىمىتىگە مەغرۇر بولماڭلاركى) اللە نىڭ ئازابى گۇناھكار قەۋمىدىن قايتۇرۇلسايدۇ» دېگەن. (147).

مۇشرىكلار: «ئەگەر اللە خالىسا ئىدى، بىز ۋە ئاتا- بوۋىلىرىمىز شېرىك كەلتۈرمەيتتۇق ۋە ھېچ نەرسىنى ھارام قىلمايتتۇق» دەيدۇ. ئۇلاردىن بۇرۇنقى كىشىلەر تاكى (بىزنىڭ ئازابىمىز ئازىل بولۇپ) ئازابىمىزنى تېتىغانغا قەدەر (ئۆزلىرىنىڭ يەمىيەمبەرلىرىنى) مۇشۇنداق (يەنى مۇشرىكلار سېنى ئىنكار قىلغاندەك) ئىنكار قىلغان ئىدى. (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «بۆزۈڭلارنىڭ راستلىقىغا پاكىتىڭلار

بولسا، بىزگە چىقىرىپ كۆرسىتىڭلار، سىلەر پەقەت گۇمانغىلا ئاساسلىنىسىلەر، اللە غا پەقەت يالغاننى چاپلايسىلەر» (148). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «(سىلەرنىڭ پاكىتىڭلار بولمىسا) اللە نىڭ ئېنىق پاكىتى بار، ئەگەر ئۇ خالىسا ھەممىڭلارنى، ئەلۋەتتە، ھىدايەت قىلاتتى» (149). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) «اللە بۇنى ھارام قىلدى، دەپ گۇۋاھلىق بېرىدىغان گۇۋاھچىلىرىڭلارنى چاقىرىپ كېلىڭلار» دېگەن، ئەگەر ئۇلار (ھازىر بولۇپ يالغاندىن) گۇۋاھلىق بەرسە، ئۇلارغا قوشۇلۇپ گۇۋاھلىق بەرمىگەن (چۈنكى ئۇ پۈتۈنلەي يالغاندۇر). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان ۋە ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغانلارنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگەن، ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭغا شېرىك كەلتۈرىدۇ (150). ئېيتقىنكى، «سىلەر كېلىپ (ئائىللاڭلار)، اللە ھارام قىلغان نەرسىلەرنى سىلەرگە ئوقۇپ بېرى: سىلەر اللە غا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ئاتا- ئاناڭلارغا ياخشىلىق قىلىڭلار، نامراتلىقتىن قورقۇپ بالاڭلارنى ئۆلتۈرمەڭلار، بىز ئۇلارغا ۋە سىلەرگە رىزىق بېرىمىز، ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن يامان ئىشلارغا يېقىن كەلمەڭلار، اللە نىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلىپ (ناھەق) ئادەم ئۆلتۈرمەڭلار، ھەقلىق رەۋىشتە ئۆلتۈرۈش بۇنىڭدىن مۇستەسنا. سىلەرنىڭ چۈشىنىشىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە بۇ ئىشلارنى تەۋسىيە قىلىدۇ» (151).

قَالَن لَّكَ يٰكُوفُ قَتَلْنَاكَ لِمَ تَدْعُوهُمْ لِيَسْبَحُوا وَتَدْعُوهُمْ لِيَسْبَحُوا
بِاسْمِ عَيْنِ الْقَوْمِ الْمَجْرُمِينَ ۝ سَيَقُولُ الَّذِينَ اَنَابُوا
لِوَسْءَلِ اللّٰهِ مَا اَنزَلْنَا وَلَا اَنَابُوا وَلَا كَرِهْنَا مِمَّنْ
كَذَّبَكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ خَلَّى ذَا قَوْمٍ يٰبَسْمَلَهُ
قُلْ هَلْ عِندَكُمْ قُوَّةٌ مِّمَّنْ قَتَلُوا لَنَا اِيْمَانًا تَكْفُرُونَ
اِلَّا الْاَلْهَنَ لِمَن اَنَابَ الْاَمْشَرُونَ ۝ قُلْ قَبْلَهُ اَتَمَّ الْعِلْمُ اَلَيْسَ
قُلُوبُنَا لَهْدًا لِّكُلِّ اَجْمَعِينَ ۝ قُلْ هَلَمْ شَهِدْ اَدَّكُمْ
الَّذِينَ يَشْهَدُونَ اَنَ اللّٰهُ عَزَمَ هٰذَا قَالَن شَهِدُوا
فَلَا شَهِدَ مَعَهُمْ وَلَا تَعْبَهُمْ اَهْوَاۗءَ الَّذِينَ كَذَّبُوا
يٰاَيُّهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ يَرِىَهُمْ
يَعْبُدُونَ ۝ قُلْ تَعَالَوْا اُنْصَلِّ مَعَكُمْ اَوْ يَكُنْ اَكْبَرُ
تَشْرِكُوۤا بِهِ شَيْئًا وَّيَالِ لِلَّذِينَ احْسَبُوۡا اَنَّهُمْ
اَوَّلُ الْاُمَمِ قُلْ اِنَّمَا اَنَا نَذِيرٌ لِّكُمۡ وَنَذِيرٌ لِّكُمۡ
الْقَوَاعِصِ مَا مَقُورٌ مِّنْهَا وَبَاطِلٌ اَلَا تَعْلَمُوۡا اَنَّ
حَزْرَ اللّٰهِ اِلَّا بِالْحَقِّ ذٰلِكُمْ وَتُسْكَرُوۡا بِهٖ اَعْلَمُ تَعْلَمُونَ ۝

ئۇلار پەقەت (ئۆلۈم) پەرشتىلىرىنىڭ ياكى
 پەرۋەردىگارنىڭ ياكى پەرۋەردىگارنىڭ
 (قۇياشنىڭ مەغرەبىتىن چىقىشىدىن ئىبارەت)
 بەزى ئالامەتلىرىنىڭ كېلىشىغا كۈتىدۇ. پەرۋەرد-
 گارنىڭ بەزى ئالامەتلىرى كەلگەن كۈندە
 ئىلگىرى ئىمان ئېيتىغانلارنىڭ ياكى ئىمان ئېيتىپ
 ياخشى ئىش قىلىمىغانلارنىڭ ئېيتقان ئىمانى
 پايدىسىز بولىدۇ. «سەلەر ئۆزەڭلارغا كېلىدىغان
 ئىشلارنى» كۈتۈڭلار، بىزمۇ ئەلۋەتتە كۈتىمىز»
 دېگەن (160). دىنىدا بۆلگۈنچىلىك قىلىپ تۇ. لۈك پىر-
 قىلەرگە ئايرىلغانلاردىن سەن ئادا-جۇداسەن؛ ئۇلار-
 نىڭ ئىشى پەقەت اللە غىلا خاستۇر (يەنى اللەنىڭ
 باشقۇرۇشىدۇر)، كېيىن (يەنى ئاخىرەتتە) اللە
 ئۇلارنىڭ قىلىشلىرىنى ئۆزىگە ئېيتىپ بېرىدۇ (160).
 بىرەر ياخشىلىق قىلغان ئادەم ئون ھەسسە ئارتۇق
 ساۋابقا ئىگە بولىدۇ. بىرەر يامانلىق قىلغان ئادەمگە
 پەقەت ئۇنىڭ يامانلىقىغا باراۋەرلا جازا بېرىلىدۇ.

ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ (160). (ئى مۇھەممەد! بۇ مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنى، «پەرۋەردىگارم
 مېنى توغرا يولغا يەنى توغرا دىنغا، باتىل دىنلاردىن توغرا دىنغا بۇرالىغان ئىبراھىمنىڭ
 دىنىغا باشلىدى، ئىبراھىم مۇشرىكلاردىن ئەمەس ئىدى» (161). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنى،
 «مېنىڭ نامىزىم، قۇربانلىقىم، ھاياتىم ۋە ماماتىم (دۇنيادا قىلغان ياخشىلىقىم ۋە ئاتەت-
 ئىبادەتلىرىم) ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللە ئۈچۈندۇر» (162). اللەنىڭ شېرىكى
 يوقتۇر، مەن مۇشۇنىڭغا (يەنى يالغۇز اللە غىلا خالىسى ئىبادەت قىلىشقا) بۇيرۇلدۇم،
 مەن مۇسۇلمانلارنىڭ ئەۋۋىلىمەن (163). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنى، «ئالا ھەممە نەرسىنىڭ
 پەرۋەردىگارى تۇرسا، ئۇنىڭدىن باشقا پەرۋەردىگار تەلەپ قىلادىمەن؟» ھەر ئادەم
 ئۆزى قىلغان گۇناھقا ئۆزى جاۋابكار، بىر گۇناھكار ئادەم باشقا ئادەمنىڭ گۇناھىغا
 جاۋابكار ئەمەس (يەنى بىر ئادەمنىڭ گۇناھى بىلەن باشقا بىر ئادەم جازاغا تارتىل-
 مايدۇ). كېيىن پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىغا قايتىسەلەر، سەلەر دەتالاش قىلىشقان ھەق بىلەن
 ناھەقنى ئۇ سەلەرگە ئېيتىپ بېرىدۇ (164). اللە سەلەرنى (ئۆتكەنكى ئۈمىدەتلىرىنىڭ)
 ئورۇنباشارلىرى قىلدى، اللە سەلەرنى بەرگەن نېمىتىگە شۈكۈر قىلىۋاتىدۇ دەپ،
 بەزىڭلارنى بەزىڭلاردىن بىرقانچە دەرىجە يۇقىرى قىلدى، پەرۋەردىگارنىڭ (ئاسىيلىق
 قىلغۇچىلاردىن) ئەلۋەتتە تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر، (ئىتائەت قىلغۇچىلارنى)
 ئەلۋەتتە مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (ئۇلارغا) ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (165).

7- سۇرە ئەئراف

مەككىدە نازىل بولغان، 206 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ئەلىق، لام، مەم، صاد^(۱). (ئى مۇھەممەد! كاپىر-لارنى) ئاگاھلاندۇرۇشۇڭ، مۆمىنلەرگە ۋەز-نەسىھەت قىلىشنىڭ ئۈچۈن، بۇ كىتاب (يەنى قۇرئان) ساڭا نازىل قىلىندى، ئۇنىڭدىن (يەنى ئۇنى تەبلىغ قىلىشتا قەۋمىڭ-نىڭ ئۇنى ئىنكار قىلىشىدىن ئەللىرىپ) يۈرىكىڭ سىقىلىسۇن^(۲). (ئى ئىنسانلار!) سىلەر پەرۋەردى-گار بىڭلار تەرىپىدىن سىلەرگە نازىل قىلىنغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئەگىشىڭلار، اللەنى قويۇپ، (جىن-

لاردىن ۋە ئىنسانلاردىن بولغان، سىلەرنى ئازدۇرىدىغان) دوستلارغا ئەگەشمەڭلار، سىلەر ۋەز-نەسىھەتنى ئاز قوبۇل قىلىسىلەر^(۳). بىز نۇرغۇن شەھەر (ئاھالىسىنى) بىز ھالاك قىلدۇق، بىزنىڭ ئازابىمىز ئۇلارغا كېچىسى ياكى چۈشلۈكى ئۇخلاۋاتقان چاغلىرىدا كەلدى^(۴). بىزنىڭ ئازابىمىز كەلگەن چاغدا، ئۇلارنىڭ چەككەن پەريادى: بىز ھەقىقەتەن زالىم ئىدۇق، دېيىشتىنلا ئىبارەت بولدى^(۵). بىز ئەلۋەتتە پەيغەمبەر ئەۋەتلىگەن ئۆمەتلىرىدىن (پەيغەمبەرلەر تەبلىغ قىلىدۇ؟ سىلەر قانداق جاۋاب بەردىڭلار؟ دەپ) سورايمىز، پەيغەمبەرلەردىنمۇ ئەلۋەتتە (اللە تاپشۇرغان ۋەزىپىنى ئادا قىلىدىڭلارمۇ؟ دەپ) سورايمىز^(۶). (قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى) ئۇلارغا ھەقىقىي بىلىش ئاساسىدا ئېيتىپ بېرىمىز، بىز ئۇلاردىن ئايرىلمىغان ئىدۇق (يەنى ئۇلارنىڭ ھەممە ئەھۋالىدىن خەۋەردارمىز)^(۷). بۇ كۈندە بەندىلەرنىڭ (ياخشى-يامان ئەمەللىرىنىڭ) ئۆلچىمىدىنلىقى ھەققىدۇر. ياخشى ئەمەللىرى ئېغىر چىققانلار نىجات تاپقۇچىلاردۇر^(۸). ياخشى ئەمەللىرى يېنىك چىق-قانلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلىقىنى تۈپەيلىدىن ئۆزلىرىگە زىيان سالغۇچىلاردۇر^(۹). شۈبھىسىزكى، سىلەرنى زېمىندا يەرلەشتۈردۇق، زېمىندا سىلەرگە تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنى پەيدا قىلدۇق، (سىلەرگە پەرۋەردىگار بىڭلارنىڭ مۇشۇنداق نېمەتلىرى بار تۇرۇقلۇق ئۇنىڭغا) ناھايىتى ئاز شۇكۇر قىلىسىلەر^(۱۰). شۈبھىسىزكى، بىز سىلەرنى ياراتتۇق، ئاندىن سىلەرنى شەكىلگە كىرگۈزدۇق، ئاندىن پەرىشتىلەرگە: «سىلەر ئادەمگە (ھۆرمەت بىلدۈرۈش يۈزىسىدىن) سەجدە قىلىڭلار» دېدۇق، ئىبلىستىن باشقىسى سەجدە قىلدى. ئۇ سەجدە قىلغۇچىلاردىن بولمىدى^(۱۱).

الله (ئېلىقنا): «سېنى سەجدە قىلىشقا بۇيرۇغان چېشىدا نېمىشقا سەجدە قىلىدىكە؟» دېدى. ئېلىق: «مەن ئۇنىڭدىن ئارتۇق. مېنى ئوتتىن، ئۇنى لايدىن ياراتتىڭ» دېدى (12). الله (ئېلىقنا) ئېيتتى: «سەن بۇ يەردىن (يەنى جەننەتتىن) چۈشۈپ كەت. بۇ يەردە ئۆزەڭنى چوڭ تۇتۇشۇڭغا بولمايدۇ، يوقال. سەن ھەقىقەتەن پەسكەش. لەردىنەن» (13). ئېلىق: «ئامما كىشىلەر قايتا تىرىلدۈرۈلىدىغان كۈنىگىچە (يەنى قىيامەت كۈنىگىچە) مۆھلەت بەرگىن» دېدى (14). الله: «ئامما مۆھلەت بېرىلىدۇ» دېدى (15). ئېلىق ئېيتتى: «سېنىڭ مېنى ئازدۇرغانلىقىڭدىن ئۇلار (يەنى ئادەم ئەلەيھىسالام ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادىغا ۋەسۋە قىلىش) ئۈچۈن چوقۇم سېنىڭ توغرا يولۇڭ تۈستىدە ئولتۇرىمەن» (16). ئاندىن ئۇلارغا چوقۇم ئالدىدىن، ئارقىسىدىن، ئوڭىدىن، سولدىن ھۇجۇم قىلىمەن، ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكىنىڭ (نېمىتىگە) شۈكۈر قىلغۇچىلار ئەمەسلىكىنى كۆرسەن» (17). الله ئېيتتى: «جەننەتتىن ئەيىبلەنگەن ۋە (رەھىمىتىدىن) مەرھۇم قىلىنغان ھالدا چىق، ئۇلارنىڭ ئىچىدىن سانغا ئەگەشكەنلەرنى قوشۇپ، ھەممىڭلار بىلەن چوقۇم جەننەتتە تولدۇرىمەن» (18). «ئى ئادەم! سەن ئايالىڭ بىلەن ئىككىڭلار بىللە جەننەتتە تۇرۇڭلار، جەننەتنىڭ مېۋىلىرىدىن خالىغىنىڭلارچە يەڭلار، بۇ دەرەخكە يېقىنلاشماڭلار، (ئۇنىڭغا يېقىنلاشماڭلار) زالىملاردىن بولۇپ قالسىلەر» (19). لېكىن شەيتان ئۇلارنىڭ يېپىقلىق ئەۋرەت-لىرىنى ئېچىۋېتىش ئۈچۈن، ئۇلارغا ۋەسۋە قىلدى، شەيتان ئېيتتى: «پەرۋەردىكارىڭلارنىڭ سىلەرگە بۇ دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يېيىشنى مەنئى قىلغانلىقى پەقەت سىلەرنىڭ پەرىشتە بولۇپ كەتمەسلىكىڭلار ياكى (جەننەتتە) مەڭگۈ تۇرۇپ قالمايلىقىڭلار ئۈچۈندۇر» (20). شۇنىڭدەك ئۇلارغا: «مەن چوقۇم سىلەرگە سادىقەمەن» دەپ قەسەم ئىچىپ بەردى (21). ئالدامچىلىق ئۇسۇللىرى ئارقىلىق ئۇلارنى (يۇقىرى مەرتىۋىدىن تۆۋەن مەرتىۋىگە) چۈشۈردى. دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يىگەندىن كېيىنلا ئۇلارنىڭ ئەۋرەتلىرى ئېچىلىپ قالدى، ئۇلار جەننەتتىكى دەرەخلەرنىڭ ياپراقلىرى بىلەن ئەۋرەتلىرىنى يېپىشقا كىرىشتى، ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى (ئۇلارغا كايىپ): «مەن سىلەرگە بۇ دەرەخنى (يەنى مېۋىسىنى) يېيىشنى مەنئى قىلىمەنمىدەم؟ شۇبھىسىزكى، شەيتان سىلەرگە ھەقىقەتەن ئاشكارا دۈشمەندۇر، دېمىگەنمىدەم؟» دەپ نىدا قىلدى (22).

سولدىن ھۇجۇم قىلىمەن، ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكىنىڭ (نېمىتىگە) شۈكۈر قىلغۇچىلار ئەمەسلىكىنى كۆرسەن» (17). الله ئېيتتى: «جەننەتتىن ئەيىبلەنگەن ۋە (رەھىمىتىدىن) مەرھۇم قىلىنغان ھالدا چىق، ئۇلارنىڭ ئىچىدىن سانغا ئەگەشكەنلەرنى قوشۇپ، ھەممىڭلار بىلەن چوقۇم جەننەتتە تولدۇرىمەن» (18). «ئى ئادەم! سەن ئايالىڭ بىلەن ئىككىڭلار بىللە جەننەتتە تۇرۇڭلار، جەننەتنىڭ مېۋىلىرىدىن خالىغىنىڭلارچە يەڭلار، بۇ دەرەخكە يېقىنلاشماڭلار، (ئۇنىڭغا يېقىنلاشماڭلار) زالىملاردىن بولۇپ قالسىلەر» (19). لېكىن شەيتان ئۇلارنىڭ يېپىقلىق ئەۋرەت-لىرىنى ئېچىۋېتىش ئۈچۈن، ئۇلارغا ۋەسۋە قىلدى، شەيتان ئېيتتى: «پەرۋەردىكارىڭلارنىڭ سىلەرگە بۇ دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يېيىشنى مەنئى قىلغانلىقى پەقەت سىلەرنىڭ پەرىشتە بولۇپ كەتمەسلىكىڭلار ياكى (جەننەتتە) مەڭگۈ تۇرۇپ قالمايلىقىڭلار ئۈچۈندۇر» (20). شۇنىڭدەك ئۇلارغا: «مەن چوقۇم سىلەرگە سادىقەمەن» دەپ قەسەم ئىچىپ بەردى (21). ئالدامچىلىق ئۇسۇللىرى ئارقىلىق ئۇلارنى (يۇقىرى مەرتىۋىدىن تۆۋەن مەرتىۋىگە) چۈشۈردى. دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يىگەندىن كېيىنلا ئۇلارنىڭ ئەۋرەتلىرى ئېچىلىپ قالدى، ئۇلار جەننەتتىكى دەرەخلەرنىڭ ياپراقلىرى بىلەن ئەۋرەتلىرىنى يېپىشقا كىرىشتى، ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى (ئۇلارغا كايىپ): «مەن سىلەرگە بۇ دەرەخنى (يەنى مېۋىسىنى) يېيىشنى مەنئى قىلىمەنمىدەم؟ شۇبھىسىزكى، شەيتان سىلەرگە ھەقىقەتەن ئاشكارا دۈشمەندۇر، دېمىگەنمىدەم؟» دەپ نىدا قىلدى (22).

قَالَ اذْكُلُوا فِي اَمْشِرْ قَدْ خَلَسْتُمْ مِنْ عَذَابِ اَلْجَنَّةِ وَلَاحِقَ فِي النَّارِ لَكُمْ اَعْلَاقٌ اَمَّا لَعْنَةُ اَلْجَنَّةِ خَلَّتْ اِذَا ذُكِرَ بِهَا جَبِيْهَا قَالَتْ اَمْرُؤُهُمْ لَا يَمَسُّهُمْ رِبَاةٌ اَوْ لَا هُمْ اَصْلُوتَا فَاَيُّكُمْ عَذَابًا يَضَعُهَا فِي النَّارِ قَالَ كُلٌّ فِيْ ضِعْفٍ وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُوْنَ وَقَالَتْ اُولَئِكَ اَمْرُهُمْ عَذَابًا كَانْ لَكُمْ عَلَيْهِمْ تَامَسٌ قُضِلَ قَدُوْقُ الْعَذَابِ بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُوْنَ اِنَّ اَلَّذِيْنَ كَذَبُوْا بِالْاَيُّوْمِ وَاسْتَكْبَرُوْا عَنَّا لَآتَتْهُمْ لَهْمُ اَيُّوْبَ السَّمَكِ وَلَا يَذْكُرُوْنَ الْحَبَّةَ حَتَّى يَلْبَسَ الْجَمَلُ فِيْ سَبْعِ اَيَّامٍ وَلَئِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِيْنَ لَهْمُ مِنْ جَبْهَتِهِمَا وَفِيْ قَوْصِهِمَا عَوِيْذٌ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُظْلِمِيْنَ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا يَخْلِفُنَّ اَنْفُسُكَ اَوْ سَعْمَا اَوْ اَنْفِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيْهَا خَالِدُوْنَ وَتَرْتَعَا مَرَاتٍ صُدُوْرُهُمْ مِنْ غَلِيْظِ نَجْوَى مِنْ نَجْوَاهُمْ اَلَا تَهْتَفُوْنَ اَقَالُوْا هٰذَا نَبَا اللّٰهِ هٰذَا نَبَا لِهٰذَا سَرَا كُنَّا لِهٰذَا نَبَا لَوْلَا اَنْ هٰذَا نَبَا اللّٰهِ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلٌ مِنْ بَآلِغَاتِ الْحَقِّ وَتُودُّ اَنْ يَكُوْمَ اَلْبَحْثُ اَوْ رُبَّمَا يَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٤٥﴾

اللّٰه (نايه تلىرمىنى ئىنكار قىلغانلارغا) ئېيتىدۇ: «سەلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەن، جىنلاردىن ۋە ئىنسانلاردىن بولغان (كاپىر) ئۆمەتلەر بىلەن بىرلىكتە دوزاخقا كىرىڭلار». ھەرقاچان بىر ئۆمەت دوزاخقا كىرىدىكەن، ئۇ ئۆزىدىن ئىلگىرىكى ئۆمەتكە (ئۇنىڭغا ئەگىشىپ كۆمۈر) بولغانلىقى ئۈچۈن) لەنەت ئوقۇيدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى دوزاخقا كىرىپ بولۇپ جەملەشكەندە، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى كېيىن كىرگەنلەر (يەنى ئەگەشكۈچىلەر) ئىلگىرى كىرگەنلەرگە (يەنى باشلىقلىرىغا) قارىتىپ: «ئى پەرۋەردىگار، بىزنى بۇلار بىزنى ئازدۇرغان. ئۇلارغا ئىككى ھەسە دوزاخ ئازابى بەرگەن» دەيدۇ. اللّٰه: «ھەممىگە ئىككى ھەسە ئازاب بېرىلىدۇ، لېكىن سىلەر (ئازابىنىڭ دەھشەتلىكىنى) بىلمەيسىلەر» دەيدۇ (38). ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئىلگىرىكىلەر كېيىنكىلەرگە: «سىلەرنىڭ بىزدىن ھېچقانداق ئارتۇقچىلىقىڭلار يوق (يەنى

گۆمۈر ھېلىقىتا ۋە ئازابقا تەگىشلىك بولۇشتا بىر-بىرىمىزگە ئوخشاشمىز)، قىلىش-لىرىڭلار تۈپەيلىدىن ئازابىنى تېتىڭلار» دەيدۇ (39). شۇبھىسىزكى، بىزنىڭ ناھايىتىلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان ۋە ئۇلارغا ئىمان ئېيتىشقا گەدەنكەشلىك قىلغانلارغا ئاسماننىڭ دەرۋازىسى ئېچىلمايدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ ياخشى ئەمەلى ۋە دۇئاسى قوبۇل بولمايدۇ)، تاكى تۆگە يىغىنىنىڭ تۆشۈكىدىن ئۆتكۈچە ئۇلار جەننەتكە كىرمەيدۇ (يەنى ئۇلار ھەرگىزمۇ جەننەتكە كىرمەيدۇ)، گۇناھكارلارغا مۇشۇنداق جازا بېرىمىز (40). دوزاخقا ئۇلارنىڭ ئاستىغا سالىدىغان كۆپىنچە ئوتتىن، ئۆستىگە يېپىنىدىغان يوتقىنىمۇ ئوتتىن بولىدۇ، زالىملارغا مۇشۇنداق جازا بېرىمىز (41). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار — كىشىنى پەقەت كۈچى يېتىدىغان ئىشقىلا تەكلىپ قىلىمىز — ئەنە شۇلار ئەمەلى جەننەتتۇر، ئۇلار جەننەتتە ھەمىشە قالىدۇ (42). ئۇلارنىڭ كۆڭۈللىرىدىكى ئۆچمەنلىكنى ئېلىپ تاشلىدۇ (يەنى جەننەتكە كىرگەنلەر ئارىسىدا ئۆزئارا ئاغرىق-ئاداۋەت بولمايدۇ). ئۇلارنىڭ (سارايلرى) ئاستىدىن (جەننەتنىڭ) ئۆستەڭلىرى ئېقىپ تۇرىدۇ، ئۇلار: «جىمى ھەمدۇسانا بىزنى بۇ (نېمەتلەرنى ھاسىل قىلىشقا) يېتەكلىگەن اللّٰه غا بولسۇنكى، اللّٰه بىزنى يېتەكلىگەن بولسا، توغرا يول تاپمىغان بولاتتۇق، پەرۋەردىگار بىزنىڭ پەيغەمبەرلىرى بىزگە ھەقنى ئېلىپ كەلدى» دەيدۇ، ئۇلارغا: «قىلغان ئەمەلىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە بېرىلگەن جەننەت مانا مۇشۇ» دەپ ئىدى قىلىنىدۇ (يەنى پەرىشتىلەر شۇنداق دەپ ئىدى قىلىدۇ) (43).

ئەھلى جەننەت ئەھلى دوزاخقا؛ «بىز پەرۋەردىگار-
رىمىز بىزگە ۋەدە قىلغان نەرسىنى ھەق تاپتۇق،
سەلەمۇ پەرۋەردىگارنىڭلار ۋەدە قىلغان نەرسىنى
ھەق تاپتىڭلارمۇ؟» دەپ توۋلايدۇ. ئۇلار؛ «ھەئە»
دەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىر جاكچى ئۇلارنىڭ
ئارىسىدا (مۇنداق دەپ) جاكلايدۇ؛ «زالملارغا ئال-
لاننىڭ لەنتى بولسۇن»⁽⁴⁴⁾. زالملار كىشىلەرنى، اللەنىڭ
داغدام يولىدىن توسىدۇ، ئۇنىڭ ئەگرى بولۇشىنى
تەلەيدۇ ھەمدە ئۇلار ئاخىرەتكە ئىشەنەيدۇ⁽⁴⁵⁾.
ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر توسما بولىدۇ. توسمىنىڭ
ئۈستىدە (ئەتراپتا) ئەھلى جەننەت ۋە ئەھلى
دوزاخنى ئۇلارنىڭ سىماسىدىن تونۇيدىغان
ئادەملەر (يەنى ئەھلى ئەتراپ) بولىدۇ، ئۇلار
ئەھلى جەننەتكە؛ «سەلەرگە ئامانلىق تەلەيمىز»
دەپ توۋلايدۇ. ئۇلار جەننەتكە كىرمىگەن،
(ئەمما) كىرىش ئۈمىدىدە تۇرغانلاردۇر⁽⁴⁶⁾. ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ئەھلى دوزاخ تەرەپكە
بۇرالغاندا؛ «ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىزنى زالىم قەۋم بىلەن بىللە قىلىغىن» دەيدۇ⁽⁴⁷⁾.
ئەتراپتىكىلەر (يەنى ياخشىلىقلىرى بىلەن يامانلىقلىرى تەڭ بولۇپ قالغان، جەننەتتىمۇ ئەمەس،
دوزاختىمۇ ئەمەس كىشىلەر) سىماسىدىن تونۇيدىغان (دوزىخى) ئادەملەرگە؛ «توپلىغان
پۇل-ماللىرىڭلار ۋە تەكەببۇرلۇقۇڭلار سەلەرگە نېمىگە ئەسقاتتى؟» دەپ توۋلايدۇ⁽⁴⁸⁾.
(ئەتراپتىكىلەر دوزىخلارغا مۇمىنلەرنىڭ پېقىرلىرىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ) سەلەر اللەنىڭ
رەھىمىتىگە ئېرىشەلمەيدۇ، دەپ قەسەم قىلغان كىشىلەر مۇشۇلارمۇ؟ (مانا بۇلارغا) جەننەتكە
كىرىڭلار، سەلەرگە (كەلگۈسىدىن) غەم قىلىش، (كەتسەنلىگە) قايتغۇرۇش يوقتۇر (دېيىلدى
دەيدۇ)⁽⁴⁹⁾. ئەھلى دوزاخ ئەھلى جەننەتكە؛ «سۇدىن ياكى اللە سەلەرگە بەرگەن ئىچىدىغان
نەرسىلەردىن بىزگە بىرئاز قۇيۇپ بەرسەڭلار!» دەپ توۋلايدۇ، ئەھلى جەننەت ئۇلارغا
(جاۋابىن)؛ «اللە ئۇلارنى كاپىرلارغا ھارام قىلغان» دەيدۇ⁽⁵⁰⁾. كاپىرلار دىنىلىرىنى
مەسىخرە ۋە ئويۇنچۇق قىلىۋالدى، ئۇلارنى دۇنيا تىرىكچىلىكى ئالدىدى، ئۇلارنىڭ بۈگۈنكى
كۈنگە مۇلاقات بولۇشىنى ئۇنتۇغانلىقلىرى ۋە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلىق-
لىرىغا ئوخشاش، بىز بۈگۈن ئۇلارنى ئۇنتۇيمىز (يەنى ئۇلارنى دوزاختا قالدۇرىمىز)⁽⁵¹⁾.

وَقَالَى أَهْلُ الْجَنَّةِ أَهْلُ النَّارِ أَنْ قَدْ وَدِدْنَا مَوَدَّتَهُ
رَبَّنَا فَقَاتِلْ وَبَدِدُوا قَاتِلَهُمْ فَخَرَقَ قُلُوبُهُمْ فَأَنزَلَهُمُ اللَّهُ
مُؤْتًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ اللَّهُمَّ عَلَى الظَّالِمِينَ الَّذِينَ يَصْلَحُونَ
عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَتَّبِعُونَ آيَاتِ اللَّهِ وَهُمْ لَا يَحْزَنُونَ ۝
وَيَذَرُهُمْ أَجَابٌ وَمَنْ الْأَعْرَافِ يَحِلُّ لِيُفْرِنَ مَا فِيهِمْ
وَأَذَانُ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَنَّ سَلَامٌ عَلَيْكَ أُولَئِكَ يَرْجُونَ
وَلَا يَحْزَنُونَ ۝ وَأَمَّا أَهْلُ النَّارِ فَكَأَنَّهُمْ يُفْرِنُونَ
يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرْجُوا الْقِيَامَةَ ۝ وَأَذَانُ أَهْلِ الْأَعْرَافِ يَحِلُّ
لِيُفْرِنَ مَا فِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اللَّهُمَّ عَلَى الظَّالِمِينَ الَّذِينَ يَصْلَحُونَ
عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَتَّبِعُونَ آيَاتِ اللَّهِ وَهُمْ لَا يَحْزَنُونَ ۝
وَيَذَرُهُمْ أَجَابٌ وَمَنْ الْأَعْرَافِ يَحِلُّ لِيُفْرِنَ مَا فِيهِمْ
وَأَذَانُ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَنَّ سَلَامٌ عَلَيْكَ أُولَئِكَ يَرْجُونَ
وَلَا يَحْزَنُونَ ۝ وَأَمَّا أَهْلُ النَّارِ فَكَأَنَّهُمْ يُفْرِنُونَ
يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرْجُوا الْقِيَامَةَ ۝ وَأَذَانُ أَهْلِ الْأَعْرَافِ يَحِلُّ
لِيُفْرِنَ مَا فِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اللَّهُمَّ عَلَى الظَّالِمِينَ الَّذِينَ يَصْلَحُونَ
عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَتَّبِعُونَ آيَاتِ اللَّهِ وَهُمْ لَا يَحْزَنُونَ ۝
وَيَذَرُهُمْ أَجَابٌ وَمَنْ الْأَعْرَافِ يَحِلُّ لِيُفْرِنَ مَا فِيهِمْ
وَأَذَانُ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَنَّ سَلَامٌ عَلَيْكَ أُولَئِكَ يَرْجُونَ
وَلَا يَحْزَنُونَ ۝ وَأَمَّا أَهْلُ النَّارِ فَكَأَنَّهُمْ يُفْرِنُونَ

مۇنبەت يەرنىڭ گىياسى الله نىڭ ئىزنى بىلەن تولۇق ئۇنىدۇ (بۇ ۋەز-نەسىھەتكە قۇلاق سېلىپ، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىدىغان مۆمىننىڭ مەسلىھەتلىرى، ناچار يەرنىڭ گىياسى ئاز تۇرسۇن (بۇ ۋەز-نەسىھەتتىن پايدىلانمايدىغان كاپىرنىڭ مەسلىھەتلىرى)، شۇڭا كۆرۈلىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئايەتلىرىمىزنى مۇشۇنداق شەكىللەردە بايان قىلىمىز⁽⁸⁸⁾. شەك-شۈبھىسىزكى، نۇھنى ئۆز قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق، ئۇ: «ئى قەۋم! اللهغا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە الله دىن باشقا مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ بۈيۈك كۈنىنىڭ (يەنى قىيامەت كۈنىنىڭ) ئازابىغا قېلىشڭلاردىن قورقىمەن» دېدى⁽⁸⁹⁾. قەۋمنىڭ چوڭلىرى: «بىز سېنى ھەقىقە-تەن روشەن گۇمراھلىقتا كۆرسىمىز» دېدى⁽⁹⁰⁾. نۇھ ئېيتتى: «ئى قەۋم! مەن قىلىچىمۇ گۇمراھ ئەمەسمەن، لېكىن مەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرمەن»⁽⁹¹⁾.

سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزۈمەن، سىلەرگە نەسىھەت قىلىمەن، مەن الله نىڭ ۋەھى قىلىشى بىلەن سىلەر بىلەن بىرلىشىدىغان نەرسىلەرنى بىلىمەن⁽⁹²⁾. سىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن، (كۆڭۈلدىن) ساقلىنىشىڭلار ۋە الله نىڭ رەھبەتلىگە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن، سىلەرگە ئارخاڭلاردىكى بىر كىشى ئارقىلىق پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ ۋەھىسى كېلىشىدىن ئەجەپلىنىشىڭلار⁽⁹³⁾. ئۇلار نۇھنى ئىنكار قىلدى، نۇھنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن كېلىدە بىللە بولغانلارنى قۇتقۇزدۇق، ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلارنى پۈتۈنلەي (سۇغا) غەرق قىلدۇق. شۈبھىسىزكى، ئۇلار (ھەقىقىي كۆرۈشتىن دىللىرى) كۆر قەۋم ئىدى⁽⁹⁴⁾. ئاد (قەۋمى)گە ئۇلارنىڭ قېرىندىشى ھۇد ئەۋەتتۇق، ھۇد: «ئى قەۋم! اللهغا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە الله دىن باشقا مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. (ئۇنىڭ ئازابىدىن) قورقايلىمىز؟» دېدى⁽⁹⁵⁾. ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ ئىمان ئېيتىشىدىن چوڭلىرى: «بىز سېنى ھەقىقەتەن ئەخمەق ھېسابلايمىز، بىز سېنى، ئەلۋەتتە، (پەيغەمبەرلىك دەۋامىدا) يالغانچىلاردىن دەپ گۇمان قىلىمىز» دېدى⁽⁹⁶⁾. ھۇد ئېيتتى: «ئى قەۋم! مەن ئەخمەق ئەمەسمەن، لېكىن مەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرمەن»⁽⁹⁷⁾.

وَاللَّهُ الْعَلِيمُ يَوْمَ يَأْتِيَنَ رِبِّي وَأُنَاقِي خَبَرْتُ
لَكُمْ خَبَرُ الْإِنْتِ كَذَلِكَ نَصُوفُ الْآيَاتِ يَوْمَ تَكُونُ
لَقَدْ أَسْلَمْنَا تُوحِيدًا قَوْمَهُ فَقَالَ لَقَوْمٍ عِبَادُ اللَّهِ مَا
لَكُمْ مِنَ الْوَعْدَةِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ
قَالَ الْمَلَائِكَةُ قَوْمَهُ إِنَّا كُنَّا لَنَرِيكَ فِي صَلَاتٍ مُبِينٍ
يَقُولُ لَيْسَ بِي صَلَافٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ
أَتِيَكُمْ بِبَيِّنَاتٍ وَأَخْصَرُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ الْبُورِ الْكَافِرِينَ
أَوْحَيْنَا لَهُمْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّكَمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ
يُنَادِيَهُمْ وَاسْمَعُوا لَعَلَّكُمْ تَرْحَمُونَ كَذَلِكَ نُوهِى الْقَاهِنَةُ
وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الظُّلُمَاتِ وَأَعْرِفْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
لَهُمْ كَذِبًا قَوْمًا عَمِينَ وَلَوْلَا عَاوِ أَعْلَاهُمْ هُوَذَا قَالَ
يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنَ الْوَعْدَةِ أَفَلَا تَتَّقُونَ
قَالَ الْمَلَائِكَةُ لَقَوْمٍ قَوْمَهُ إِنَّا كُنَّا لَنَرِيكَ فِي
سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ قَالَ يَقَوْمِ
لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ

سەلەرگە پەرۋەردىگارمىڭ تەلچىلىكىنى يەتكۈزۈپ
مەن، مەن سەلەرگە ئىشەنچلىك نەسىھەتچىمەن (۷۵).
پەرۋەردىگارنىڭلارنىڭ ۋەھىسى سەلەرنى ئاگاھ-
لاندۇرۇش ئۈچۈن ئۆز ئىچىڭلاردىكى بىر كىشى
ئارقىلىق كەلگەنلىكىدىن ئەھمىيەتلىك سەلەر؟ ئۆز
ۋاقتىدا نۇھنىڭ قەۋمى ھالاك بولغاندىن كېيىن،
اللەنىڭ سەلەرنى ئۇلارنىڭ ئورۇنباشارلىرى قىلغان-
لىقىنى، ۋۇجۇدۇڭلارنى قامەتلىك، بەستىلىك
قىلغانلىقىنى ياد ئېتىڭلار، سەلەر بەختكە ئېرىشىڭ-
لار ئۈچۈن اللە نىڭ نېمەتلىرىنى ياد ئېتىڭلار (۷۶).
ئۇلار: «ئى ھۇدا! ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئىبادەت
قىلىپ كېلىۋاتقان مەبۇدلارنى تاشلاپ، يالغۇز
بىر اللە غا ئىبادەت قىلىشىمىزغا دەۋەت
قىلىش كەلدىڭمۇ؟ ئەگەر راست سۆزلىگۈچىلەردىن

بولسا، بىزگە ۋەدە قىلغان ئازابىنى كەلتۈرگىن» دېدى (۷۷). ھۇدا: «سەلەرگە چوقۇم پەرۋەر-
دىگارنىڭلارنىڭ ئازابى ۋە غەزىپى نازىل بولىدۇ، سەلەر ئۆزەڭلار ۋە ئاتا-بوۋىلىڭلار ئات
قويۇۋالغان، بۇ ھەقتە (ئۇلارغا ئىبادەت قىلىشقا) اللە ھېچقانداق دەلىل نازىل قىلمىغان
(بۇلارنىڭ) ئىسىملىرى ئۈستىدە مەن بىلەن مۇنازىرىلىشەمسەلەر؟ (اللە نىڭ ئازابىنى)
كۈتۈڭلار، مەنمۇ ھەقىقەتەن سەلەر بىلەن بىرلىكتە (سەلەرگە نازىل بولىدىغان ئازابىنى) كۈتمەن»
دېدى (۷۸). بىز ھۇدى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغۇچىلارنى (يەنى مۆمىنلەرنى) رەھىمىتىمىز بىلەن
قۇتقۇزدۇق، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلارنى تەلۈككۈس ھالاك قىلدۇق، ئۇلار ئىمان
ئېيتىمىغان ئىدى (۷۹). سەمۇدقا ئۇلارنىڭ قېرىندىشى سالىھنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق).
ئۇ: «ئى قەۋم! اللە غا ئىبادەت قىلىڭلار، سەلەرگە اللە دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق)
يوقتۇر. سەلەرگە ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارنىڭلار تەرەپىدىن (مېنىڭ پەيغەمبەرلىكىمنى ئىسپاتلايدىغان)
روھىيەن مۆجىزە كەلدى، مانا بۇ - اللە (بىسۋاستە) ياراتقان چىشى تۈگۈسۈ
سەلەرگە مېنىڭ مۆجىزەمدۇر، ئۇنى اللە نىڭ زېمىنىغا قويۇۋېتىڭلار، ئىختىيارىي ئوتلى-
خۇن، ئۇنىڭغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈمەڭلار، بولمىسا، سەلەرنى قاتتىق ئازاب ھالاك قىلدۇر (۸۰).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْمُوا لِلَّهِ ذِكْرًا قَلِيلًا
أَنْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْكُمْ فَرَحِلْ بَيْنَكُمْ لِيُخْرِجَكُمْ
وَأَكْثَرُوا أَكْثَرَكُمْ خَلْفًا مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَذَاكُمْ
فِي الْخَلْقِ يَغْلِبُهُ عَمَّا ذُكِّرُوا وَلَهُ اللَّهُ لَعْنَةُ الْفَاسِقِينَ
قَالُوا أَتَجْعَلُنا أَعْبَادًا لِلَّهِ وَحْدَهُ وَنَذَرُ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ
أَيَا أَيُّهَا قَوْمِنا إِنَّا نَعْبُدُ اللَّهَ نَحْنُ وَمَنْ آمَنَ مِنْ الْأَشْقِيَاءِ
قَالَ كَذَبْتُمْ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رَسُولٌ وَغَضَبُنا
أَجْمَعُونَ لَوْ كُنْتُمْ فِي أَسْمَاءٍ سَمِعْتُمْ هَؤُلَاءِ قَوْلَهُمْ مَا
تَرَكُوا اللَّهَ هَؤُلَاءِ مِنْ سُلْطَانٍ فَأَنْظِرُوا لِيَوْمِكُمْ مِنَ
الْمُنْظَرِينَ قَالُوا بَيْنَهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بَرْحَةً وَمَتْنًا
قُلْتُمْ دَابِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا يَا أَيُّهَا نَحْنُ وَمَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ
وَلِلَّهِ سُبُوحٌ أَعْلَاهُ صَلَواتُ قَالَ يُعْمَرُ عِبَادُ اللَّهِ مَا
لَكُمْ مِنَ الْوَعْدَةِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ
هَلْ يَكْفِيكُمْ تَأْكُلُوا لَحْمَ الْبَاقِيَةِ كَذَّبُوا هَؤُلَاءِ كُلٌّ فِي
أَرْضِ الْمَلُوكِ وَلَا تَسْمَعُوا لَهُمْ قِيَامًا تَذَكَّرُوا عَذَابُ الْيَمِينِ

161

ياد ئېتىڭلاركى، تۆز ۋاقتىدا اللە سىلەرنى ئاد قەۋمىدىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئورۇنبا سارلسرى قىلدى. سىلەرنى (ھىجر) زېمىنىغا ئورۇنلاشتۇردى، ئۇنىڭ تۈزلەڭلىكلىرىگە ئىمارەتلەر سالدىڭلار، تاغلارنى تېشىپ تۆپىلەر ياسىدىڭلار. اللە نىڭ نېمەتلىرىنى ياد ئېتىڭلار، زېمىنىدا بۇزغۇنچىلىق قىلىڭلار» دېدى (74). ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ تەكەببۇر چوڭلىرى بوزەك قىلىنغانلارغا يەنى ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ھۆسنلەرگە: «سىلەر سالىھى ئۇنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەر دەپ بىلىمىسىلەر؟» دېدى. ئۇلار: «بىز ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە ئەلۋەتتە ئىشىنىمىز» دېدى (75). ھىلىقى

تەككەببۇرلار: «سەلەر ئىشەنگەنگە بىز ھەرگىز ئىشەنمەيمىز» دېدى(76). ئۇلار چىشى تۆگىنى بوغۇزلىدى، پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىنى تۇتۇشتىن باش تارتتى ۋە ئى سالە: «راستىنلا پەيغەمبەر-لەردىن بولساڭ، بىزگە ۋەدە قىلغان ئازابىنى كەلتۈرۈپ باق» دېدى(77). ئۇلارغا قاتتىق زىلزىلە يۈزلەندى-دە، ئۇلار ئۆيلىرىدە ئولتۇرغان پىتى قېتىپ قالدى(78). ئۇ (ئۇلار ھالاك بولغاندىن كېيىن) ئۇلارغا ئارقىسىنى قىلدى ۋە: «ئى قەۋىم! سىلەرگە ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزدۈم، سىلەرگە نەسىھەت قىلىدىم، لېكىن سىلەر نەسىھەت قىلغۇچىلارنى ياقىتىۋەتتىڭلار» دېدى(79). لۇتىنى (ئەھلى سەدومغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق)، ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئۆز قەۋىمگە (ئۇلارنى ئەيىبلەش يۈزىسىدىن) مۇنداق دېگەن ئىدى: «سىلەر شۇنداق قەبىھ ئىشنى قىلامسىلەر؟ مۇنداق قەبىھ ئىشنى سىلەردىن ئىلگىرى جاھان ئەھلىدىن ھېچقانداق ئادەم قىلمىغان ئىدى(80). سىلەر ھەقىقەتەن ئاياللارنى تاشلاپ قويۇپ، ئەرلەر بىلەن جىنسى تەلۈڭلارنى قاندۇرىسىلەر، سىلەر ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشقۇچى قەۋىملىرى»(81).

وَأَذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ تَحْتِهَا عَادٌ وَرَبُّكُمْ
فِي الْأَرْضِ مُتَّبِعُونَ مِنْ سُلْطَانِهِمْ فَاصْطَوْا أَرْوَاحَهُمْ
فِي الْجِبَالِ بَيُوتًا فَادْكُرُوا الْآرَامَ وَلَوْ لَا لَمَسْتُمُوهَا فِي الْأَرْضِ
مُتَّبِعِينَ ۝ قَالَ الْمَلَائِكَةُ اسْتَغْفِرُوا لَهُمْ مِنْ تَوْبَةٍ قَبْلَ
لَكَذِبِنِ اسْتَغْفِرُوا لَهُمْ مَنْ تَحْتَهُ أَتَقْبَلُونَ أَنْ صَلِّحُوا
ثَمَرَهُمْ مِنْ زَيْتٍ قَالُوا لَنْ نَبْرَأَ لَهُمْ أَشْيَاءَ يُغْفَرُونَ ۝
قَالَ الَّذِينَ اسْتَغْفَرُوا إِنَّكَ يَا كَذِبِي أَغْفِرُهُمْ
لَكُمْ ۝ فَقَالَ الْثَّاقِفَةُ وَغَدَا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ
قَالُوا لَطِيفُ اللَّهِ أَمَّا بِنَا تَدْرِي أَنَّا كُنْتُ مِنَ
الْمُرْسَلِينَ ۝ فَكَلَّمَ تَعَالَى الرَّجُلَ فَاتَّبَعُوهُ إِلَى دَارِهِمْ
جَنَّتَيْنِ ۝ فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَاقَوْمِ لَقَدْ أَبْغَضَكُمْ
رَبِّي وَاصْبَعْتُ لَكُمْ وَلَكِنْ لَا غَيْرُونَ الشُّعْرَةَ
وَلَوْ أَنِّي أَقَالَ لَيَقْبَهُ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَفَعْتُمْ
بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ۝ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ
شَهْوَةً مِنْ دُونِ الْجِسَامِ كَذَلِكَ تَقُومُ أَعْيُنُكُمْ ۝

لۇتنىڭ قەۋمىنىڭ بىردىن بىر جاۋابى: «لۇتنى
ئۇنىڭ ئەگەشكۈچىلىرى بىلەن قوشۇپ شەھەرلار-
دىن چىقىرىۋېتىڭلار، چۈنكى ئۇلار پاك كىشىلەردۇر»
دېيىشتىن ئىبارەت بولدى⁽⁸²⁾. لۇتنى، ئۇنىڭ
خوتۇنىدىن باشقا، تەۋە كىشىلىرى بىلەن بىللە
(ئۇنىڭ قەۋمىگە نازىل بولغان ئازابىتىن) قۇتقۇز-
دۇق، پەقەت خوتۇنلا (شەھەردە) قېلىپ ھالاك
بولغۇچىلاردىن بولدى⁽⁸³⁾. ئۇلارغا بىر تۈرلۈك
يامغۇر (يەنى تاش) ياغىدۇردۇق، گۇناھكارلارنىڭ
ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قارىغىن⁽⁸⁴⁾. مەدىيەن
(خەلقىگە) ئۇلارنىڭ قېرىندىشى شۇئەيبنى (پەيغەمبەر
قىلىپ ئەۋەتتۇق)، ئۇ (ئۆز قەۋمىگە) ئېيتتى: «ئى

وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ
مِنْ قَرْيَتِكُمْ أَفَأَنْتُمْ أَنْتُمْ بَيِّنُونَ قَاتِلِيهِ
وَأَمَلْنَا إِلَّا آمْرًا وَكَانَتْ مِنَ الْغَابِيِينَ ۝ وَأَمْطَرْنَا
عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ۝
وَلِلَّهِ مَدِينٌ آخَرُهُمْ سُجَّيْمًا ۖ قَالَ يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ
مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ۖ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ
رَبِّكُمْ فَأَنْظُرُوا الْكَيْلَ وَالْإِذْنَ وَلَا تُتَخَفُوا أَلَّا أَنْتُمْ
أَشْيَاءٌ هُمْ وَلَا تَتَّقُوا فِي الْأَرْضِ بِعَدَاكِلِهِمْ
ذَلِكَ عَذَابُكُمْ إِنْ لَمْ تُتَّقُوا ۖ وَمِنْهُمْ مَن لَّا يَتَّقُوا
يَكْفُرُونَ ۖ وَتَصَدَّقُونَ عَنْ سَيْبِ اللَّهِ
مَنْ آمَنَ بِهِ ۖ وَتَبْغُوا نَهَاوَكُمْ وَأَذْكُرُوا لَكُمْ
قِيلِيلًا ۖ فَكُفِّرُوا كَيْفَ وَأَكْبَرُوا ۖ قَاتِلِيهِ
الْمُتَّبِعِينَ ۖ وَإِنْ كَانَ طَائِفَةٌ مِنْكُمْ آمَنُوا
بِآيَاتِي أَرْسَلْتُ إِلَهُمْ وَأَوْقَعَهُمْ يَوْمَئِذٍ
حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ۝

قەۋمىم! اللہ غا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە اللہ دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. سىلەرگە پەر-
ۋەردىكارىڭلاردىن ھەقىقەتەن (مېنىڭ راستلىقىمنى ئىسپاتلايدىغان) مۆجىزە كەلدى، ئۆلچەمنى ۋە تارا-
زىنى توغرىلاڭلار، كىشىلەرنىڭ نەرسىلىرىنى كەم بەرمەڭلار. (اللە پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتسە) زېمىننى
تۈزىگەندىن كېيىن، زېمىندا (گۇناھلار قىلىپ) بۇزغۇنچىلىق قىلىۋاتقانلار، ئەگەر مۆمىن بولساڭلار،
ئەنە شۇ سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر⁽⁸⁵⁾. سىلەر اللہ غا ئىمان ئېيتقانلارنى قورقۇتقان، اللہ -
نىڭ يولىدىن توسقان ۋە ئۇ يولنىڭ ئەگرىلىكىنى تىلىگەن ھالدا يوللاردا ئولتۇرماڭلار، ئەسلىدە
سىلەر ئاز ئىدىڭلار، اللہ نىڭ سىلەرنىڭ سانىڭلارنى كۆپەيتكەنلىكىنى ياد ئېتىڭلار، بۇزغۇنچىلىق قىلغۇ-
چىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قاراڭلار⁽⁸⁶⁾. ئەگەر سىلەردىن بىر گۇرۇھ ئادەم مېنىڭ
پەيغەمبەرلىكىمگە ئىشەنگەن، يەنە بىر گۇرۇھ ئادەم ئىشەنمىگەن بولسا، اللہ بىزنىڭ ئارىمىزدا
ھۆكۈم چىقارغىچە سەۋر قىلىپ تۇرۇڭلار. اللہ ھۆكۈم چىقارغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇر⁽⁸⁷⁾.

(توققۇزىنچى پارە)

شۇئەيب قەۋمىنىڭ (ئىماندىن باش تارتقان) ئەكبىر چوڭلىرى: «ئى شۇئەيب! سېنى چوقۇم ئەگەشكۈچىلىرىڭ (يەنى ساڭا ئىمان ئېيتقانلار) بىلەن قوشۇپ شەھرىمىزدىن ھەيدەپ چىقىرىمىز، ياكى چوقۇم بىزنىڭ دىنىمىزغا قايتىشىڭلار كېرەك» دېدى. شۇئەيب: «بىز (بۇنىڭ ھەر ئىككىلىسىنى) يامان كۆرىدىغان تۇرساق (بىزنى يەنىلا شۇنىڭغا مەجبۇر قىلامىسەن؟)» دېدى⁽⁸⁸⁾. (شۇئەيب يەنە ئىبىتى) «اللە بىزنى سىلەرنىڭ دىنىڭلاردىن قۇتۇلدۇرغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا قايتىق. ئەلۋەتتە، اللەغا يالغان چاپلىغان بولىمىز. پەرۋەردىگار بىزنىڭ خالىسىلا، بىز سىلەرنىڭ دىنىڭلارغا قايتمايمىز.

پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئىلمى ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، اللەغا ئەۋەتكۈز قىلدۇق (يەنى ھەممە ئىشىمىزنى اللەغا ئاپشۇرىمىز). پەرۋەردىگار بىز بىلەن قەۋمىمىزنىڭ ئارىسىدا ھەق ھۆكۈم چىقارغىنى، سەن ھۆكۈم چىقارغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇرسەن»⁽⁸⁹⁾. ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ ئىمانىز چوڭلىرى: «ئەگەر سىلەر شۇئەيبكە ئەگەشەڭلار، شۇبھىسىزكى، چوقۇم زىيان تارتىمىز» دېدى⁽⁹⁰⁾. ئۇلارغا قاتتىق زىلزىلە يۈزلەندى، ئۇلار ئۆيلىرىدە ئولتۇرغان پېتى قېتىپ قالدى⁽⁹¹⁾. شۇئەيبنى ئىنكار قىلغانلار (اللەنىڭ ھالاک قىلىشى بىلەن) گۇيا بۇ يەردە تۇرمىغاندەك (يەنى ياشىمىغاندەك) بولۇپ قالدى. شۇئەيبنى ئىنكار قىلغانلار زىيان تارتقۇچىلاردىن بولدى⁽⁹²⁾. شۇئەيب ئۇلارغا ئارقىسىنى قىلىپ: «ئى قەۋم! سىلەرگە مەن ئەلۋەتتە پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزدۈم ۋە نەسىھەت قىلدىم، مەن قانداقۇ كاپىر قەۋمگە قايغۇرماي!» دېدى⁽⁹³⁾. بىز مەيلى قايسى شەھەرگە بولسۇن، بىرەر پەيغەمبەر ئەۋەتسەن بولساق (شەھەر ئەھلى ئۇنى ئىنكار قىلغان بولسا)، ئۇلارنىڭ اللەغا يالۋۇرۇشلىرى (تەۋبە قىلىشلىرى) ئۈچۈن، ئۇلارنى نامراتلىققا، كېسەللىككە گىرىپتار قىلدۇق⁽⁹⁴⁾. ئاندىن (ئۇلارنىڭ بېشىغا كەلگەن) كۈلپەتنى نېمەتكە ئايلاندۇردۇق، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار كۆپەيدى، ئۇلار: «بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ بېشىغا ھەقىقەتەن كۈلپەتلەر، نېمەتلەر كەلگەن ئىدى (بۇ — زامانىڭ ئادىتى؛ اللە تەرىپىدىن كەلگەن ئوقۇبەت ئەمەس)» دېدى. ئۇلار خەۋەرىمىز تۇرغاندا، ئۇلارنى ئۇشتۇمۇت ھالاک قىلدۇق⁽⁹⁵⁾.

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِن قَوْمِهِ لَنُفِضَنَّكَ
يَسْعَيْبَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِن قَوْمِنَا أَتَعْدُونَ لَنَا نَارًا
قَالَ أَوْ لَوْ كُنَّا كَاهِنِينَ فَقَدْ أَنذَرْنَا أَعْلَى الدُّنْيَا مَنْ مَكَّ
فِي مَكْلَمٍ بِعَدَاةِ عِبَادِ اللَّهِ إِنَّمَا إِيَّاهُ وَبِإِيَّاهُ يُؤْتَوْنَ
الْإِنِّ إِنَّمَا يَشَاءُ اللَّهُ وَإِنَّمَا أَوِصَرْنَا كُنْ شَرِّ عَمَلَاءِ عِلَالٍ
تَوَكَّلْنَا وَإِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَاغْلِبُوا
الْفَتَنَ ۖ إِنَّ قَوْمَ الَّذِينَ كَفَرُوا يَكُونُونَ سِوَا
شُعَيْبٍ أَتَمُتُوا الْأَخْيَارَ ۚ فَخَافَ نَوْمَ الرَّجُلِ فَاصْبَحُوا
فِي دَارِهِمْ جُثَثٌ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَيُعَذِّبُنَا اللَّهُ عَذَابًا
بَهِيمًا ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا مُصِيبًا كَأَنَّهُمْ أُلْهَمُوا عَقِبًا فَنُفِضَ
عَنْهُمْ وَقَالَ الْيَهُودُ لَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ رِبِّي وَمَنْ لَّهُمْ
فَكَيْفَ اتَّخَذُوا آلِهَتًا ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَا يَسْمَعُونَ ۚ
إِنَّا أَخَذْنَا آلِهَتَهُم بِالْأَسَاءِ وَالَّذِينَ لَهُمْ الْأَقْبَارُ
ثَمَرُهَا لَنَامَكُنَّ سَيِّئًا مِّنْ عَمَلِهِمْ ۚ وَهُوَ يُخَبِّرُ
أَبْنَاءَنَا الْفَرَّاءَ وَالشَّرَّاءَ لَنَخَذَنَّهُمْ يَئِنَّهُمْ وَأَنَّهُمْ لَا يَسْمَعُونَ

(پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقتىن ھالاك قىلىندىغان) شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسى ئىمان ئېيتقان ۋە (كۆڭرىدىن، گۇناھلاردىن) ساقلانغان بولسا ئىدى، ئەلۋەتتە، ئۇلارنى ئاسمان-زېمىننىڭ پاراۋانلىقلىرىغا مۇيەسسەر قىلاتتۇق، لېكىن ئۇلار (پەيغەمبەر-لىرىنى) ئىنكار قىلدى، شۇڭا ئۇلارنى ئۆز قىلىش-لىرى تۈپەيلىدىن ھالاك قىلدۇق» (96). (پەيغەمبەر-لىرىنى ئىنكار قىلىدىغان) شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسى بىز-نىڭ ئازابىمىزنىڭ ئۆزلىرىگە كېچىسى (غەپلەتتە) ئۇخلاۋاتقانلىرىدا كېلىشىدىن قورقمايدۇ» (97). شەھەر-لەر ئاھالىسى بىزنىڭ ئازابىمىزنىڭ چۈشۈۋاتقىدا- ئۇلار ئويناپ تۇرغانلىرىدا كېلىشىدىن قورقمايدۇ» (98). ئۇلار اللەنىڭ مەكرىدىن (يەنى ئۇلار تۇيۇقسىز تۇرغاندا اللەنىڭ ئازاب نازىل قىلىشىدىن) قورقمايدۇ؟ پەقەت زىيان تارتقۇچى قەۋملا اللە-نىڭ مەكرىدىن قورقايدۇ» (99). زېمىننىڭ ئىلگىرىكى

ئىگىلىرى (ھالاك بولغان) دىن كېيىن، (زېمىنغا) ۋارىس بولغۇچىلارنى، خالىساق، گۇناھى تۈپەيلىدىن ھالاك قىلىدىغانلىقىمىز. دىللىرىنى بېچەتلىۋېتىدىغانلىقىمىز ئۇلارغا (يەنى زېمىنغا ۋارىسلىق قىلغۇچىلارغا) ئايان بولىدىمۇ؟ ئۇلار (ھەق سۆزنى) ئاڭلىمايدۇ^[100]. ئەشۇ شەھەرلەر (ئاھالىسى)نىڭ بەزى خەۋەرلىرىنى (ئى مۇھەممەد!) ساڭا ھېكايە قىلىپ بېرىمىز، شەك-شۈبھىسىزكى، ئۇلارنىڭ پەيغەمبەرلىرى ئۇلارغا مۆجىزىلەر ئېلىپ كەلگەن ئىدى، ئۇلار ئىلگىرى (ھەقىقى) ئىنكار قىلغانلىق-لىرى ئۈچۈن (ئۇ مۆجىزىلەرگە) ئىمان ئېيتىمىدى. اللە كاپىرلارنىڭ دىللىرىنى ئەنە شۇنداق بېچەت-لەيدۇ^[101]. ئۇلارنىڭ تولىسىنىڭ (روزىمىساقتا) بەرگەن ۋەدىسىگە ۋاپا قىلىدىغانلىقىنى بايقىمىدۇق، ئۇلارنىڭ تولىسىنىڭ شەكسىز پاسىقلار (يەنى اللەنىڭ ئەمرى-پەرمانىدىن باش تارتقۇچىلار) ئىكەن-لىكىنى بايقىدۇ^[102]. مەزكۇر پەيغەمبەرلەردىن كېيىن، مۇسائى مۆجىزىلىرىمىز بىلەن، (مىسرنىڭ مۇسا زامانىدىكى پادىشاھى) پىرئەئۇنگە ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ چوڭلىرىغا (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، ئۇلار بۇ مۆجىزىلەرنى ئىنكار قىلدى، بۇزغۇنچىلىق قىلغۇچىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قارىغىن^[103]. مۇسا ئېيتتى: «ئى پىرئەئۇن! مەن ھەقىقەتەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئەۋەتكەن پەيغەمبەرمەن^[104]».

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا فَيَتَّقُوا اللَّهَ لَأَزِيدَهُمْ مِنْ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٥٠﴾ أَقَامُوا أَهْلَ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيِّنًا وَهُمْ لَا يُمْنُونَ ﴿٥١﴾ وَأَمَّا أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا فَيَسْأَلُوهُمُ عَنْهُمْ فَيَقُولُ قَالُوا قُلُوبُنَا غَائِبَةٌ ﴿٥٢﴾ فَلَا يَتَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ إِلَّا الْعُورَةَ الْغَيْرَةَ ﴿٥٣﴾ وَهُمْ يَحْمِلُونَ أُنْفُسَهُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَسَاءَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٥٤﴾

حَيُّ عَلَى أَنْ لَا أَقُولَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ
 مِنْ رَبِّكُمْ فَأَنْبِئُوا نَبِيَّ إِسْرَءِيلَ بِمَا كَانَ إِذْ كُنْتُمْ جُنُودًا
 يَأْتِيهِمْ قَارِي يَهَارُونَ كُنْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ۝ كَالَّذِي عَصَا
 فَاذْلَحْنَاهُمْ هُمُ الَّذِينَ ۝ وَزَعَزَعْنَا هَارُونَ إِذْ دَاوَاهُ بِضُرٍّ
 بِالْخَيْطِ ۝ فَقَالَ الْمَلَائِكَةُ تَوَمَّلْ هَارُونَ إِنَّ هَذَا السَّحَرُ
 عِيدٌ ۝ فَرِيدٌ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ قَبَادًا تَأْمُرُونَ ۝
 قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ وَفَاءً وَأَكْرَمَ فِي الْمَمْلَكَةِ لَخَيْرِينَ ۝ يَأْتِيهِمْ
 بِحُلٍّ سِحْرِيٍّ ۝ وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَكْرَمًا
 إِنَّ هَذَا نَحْنُ الْغَالِبِينَ ۝ قَالَ تَعْمَرُوا لَكُمْ مِنَ الْمُلُوكِ ۝
 قَالُوا يَوْمَئِذٍ إِنْ كَانَ لَكُمْ إِلَهُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ عَنْ الْمُلُوكِ ۝
 قَالُوا قَالُوا قَالُوا قَالُوا سَعَوْا عَنِ النَّاسِ وَأَسْرَعُوا هُمْ
 وَجَاءَ وَبِشْرٍ عَظِيمٍ ۝ وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ
 فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ۝ فَوَعَدَ الْحَقَّ وَبَطَلَ مَا
 كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ فَغُلِبُوا هُنَا وَانْقَلَبُوا صُفْرًا ۝ وَرَأَى
 آلِ الْفِرْعَوْنَ السَّحَرَةَ سَاجِدِينَ ۝ قَالُوا مَتَى هَذَا الْيَوْمِ

اللّٰه نامىدىن پەقەت ھەقىقەتتىن باشقىنى ئېيتما-
 سىمىغا لايىقەم، راستىلا پەرۋەردىگارنىڭلار تەرىپىدىن
 سىلەرگە (مېنىڭ راستلىقىمنى ئىسپاتلايدىغان) بىر
 مۆجىزە ئېلىپ كەلدىم، شۇنىڭ ئۈچۈن، ئىسرائىل
 ئەۋلادىنى مەن بىلەن قويۇپ بەرگىن (مەن بىلەن
 بىللە ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ۋەتىنى مۇقەددەس زېمىنىغا
 بارسۇن) ۱۱۶. پىرئەۋن (مۇساغا): «ئەگەر سەن
 (پەرۋەردىگارنىڭ تەرىپىدىن) بىر مۆجىزە ئېلىپ
 كەلگەن بولساڭ، (بۇ دەۋايىڭدا) راستچىلاردىن
 بولساڭ، ئۇنى بىزگە كۆرسەتكىن» دېدى ۱۱۷. مۇسا
 ھاسىنى تاشلىۋېدى، ئۇ ناگاھان ئاشكارا بىر
 ئەجدىھاغا ئايلىندى ۱۱۸. قولنى (ياقسىدىن) چىقى-
 رىۋىدى، ئۇ ناگاھان قارىغۇچىلارغا (نۇر چاقىتىپ
 تۇرىدىغان) ئاپئاق بولۇپ كۆرۈندى ۱۱۹. پىرئەۋن
 قەۋمنىڭ چوڭلىرى ئېيتتى: «بۇ ھەقىقەتەن ناھايتى
 ئۇستا سېھىرگەر ئىكەن» ۱۲۰. ئۇ سىلەرنى زېمىنىڭ-

لار (يەنى مىسىر زېمىنى)دىن ھەيدەپ چىقىرىۋەتمەكچى. نېمە مەسلەھەت بېرىسەلەر؟ ۱۲۱. ئۇلار
 ئېيتتى: «ئۇلارنىڭ ئىشىنى ئۆزىگە بىر پىكىرگە كەلگۈچە) تەخىر قىلىش، شەھەرلەرگە (سېھىر-
 گەرلەرنى) يىققۇچى كىشىلەرنى ئەۋەتكىن ۱۲۲. ئۇلار بارلىق ئۇستا سېھىرگەرلەرنى سېنىڭ ھۇزۇ-
 رۇڭغا ئېلىپ كەلسۇن» ۱۲۳. (پىرئەۋن سېھىرگەرلەرنى يىغىشقا ئادەملىرىنى ئەۋەتتى) سېھىرگەرلەر
 پىرئەۋننىڭ قېشىغا كەلدى، ئۇلار: «ئەگەر بىز غەلبە قىلساق، بىزگە چوقۇم مۇكاپات بېرى-
 لەمدۇ؟» دېدى ۱۲۴. پىرئەۋن: «ھەئە، (مۇكاپات بېرىلىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە) سىلەر چوقۇم مېنىڭ
 يېقىن كىشىلىرىم بولۇپ قالسىلەر» دېدى ۱۲۵. ئۇلار (يەنى سېھىرگەرلەر): «ئى مۇسا!
 (ھاسانىنى) سەن ئاۋال تاشلا-سەن، ياكى بىز (ئۆزىمىزنىڭكىنى) ئاۋال تاشلا-مدۇق؟»
 دېدى ۱۲۶. مۇسا: «سىلەر تاشلاڭلار!» دېدى. ئۇلار ھاسا، ئارغامچىلارنى تاشلاپ كىشىلەرنىڭ
 كۆزلىرىنى باغلىدى، ئۇلارنى (يەنى كىشىلەرنى) قاتتىق چۆچۈتۈۋەتتى، ئۇلار (كىشىلەرنىڭ
 كۆزلىرىگە) چوڭ (كۆرۈنىدىغان) سېھىرنى كۆرسەتتى ۱۲۷. مۇساغا: «ھاسانىنى تاشلا-
 شەن» دېپ ۋەھى قىلدۇق، (مۇسا ھاسىنىنى تاشلىۋېدى، ئۇ ئەجدىھاغا ئايلىنىپ) ئۇلار-
 نىڭ ئويدۇرما نەرسىلىرىنى دەرھال يۇتۇۋەتتى ۱۲۸. ھەقىقەت ئاشكارا بولدى، ئۇلارنىڭ
 كۆرسەتكەن سېھىرلىرى بەربات بولدى ۱۲۹. بۇ يەردە ئۇلار (يەنى پىرئەۋن بىلەن قەۋمى)
 مەغلۇپ بولدى، خار بولغان ھالدا (شەھەرگە) قايتتى ۱۳۰. سېھىرگەرلەر سەجدىگە
 باردى ۱۳۱. ئۇلار دېدى: «ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا ئىمان ئېيتىتۇق» ۱۳۲.

مۇسا ۋە ھارۇننىڭ پەرۋەردىگارغا (ئىمان ئېيتىپ-
تۇق)» (122). پىرىئەۋن ئېيتتى: «سەلەر مەن رۇخسەت
قىلماي تۇرۇپ مۇساغا ئىمان ئېيتىڭلار، بۇ چوقۇم
سەلەرنىڭ شەھەر (يەنى مىسىر)دىكى چېشىڭلاردا
ئاھالىنى شەھەردىن ھەيدەپ چىقىرىش ئۈچۈن (مۇسا
بىلەن بىرلىشىپ) ئالدىن پىلانلىغان ھەيلىڭلاردۇر
(سەلەرنى قانداق جازالايدىغانلىقىمنى) ئۇزاققا قالماي
بىلىسەلەر» (123). سەلەرنىڭ قولۇڭلارنى، پۇتۇڭلارنى
چوقۇم ئوڭ-چەپ قىلىپ (ئوڭ قولۇڭلار بىلەن
سول پۇتۇڭلارنى ياكى ئوڭ پۇتۇڭلار بىلەن سول
قولۇڭلارنى) چوقۇم كېسىمەن، ئاندىن ھەممىڭلارنى
چوقۇم دارغا ئېسىپ ئۆلتۈرىمەن» (124). سېھىرگەرلەر
ئېيتتى: «بىز، ئەلۋەتتە، پەرۋەردىگارسىمىزنىڭ
دەرگاھىغا قايتقۇچىلارمىز» (125). سەن بىزنى پەقەت

رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ۛ قَالَ فِرْعَوْنُ اَمْسِكْ بِهِ قَبْلَ اَنْ
اَذُنَ لَكَ اِنَّ هَذَا لَكُلُّكَ مَكْرُومٌ ۛ فِى الْمَدِينَةِ لَفِئَتٌ مِّنْهُمْ
اَهْلُهَا مُسَوِّفُونَ ۛ لَّا تَقْطَعْ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ
مِنْ خِلَافٍ ۛ كَرِهَ لِكُلِّ سَلِيْقٍ اَجْمَعُونَ ۛ قَالَ اَنْ اِلٰهِي رَبِّيَا
مُنْقَلِبُونَ ۛ ۛ دَمَا تَقُومُ يَنَا ۛ اَنْ اَمَّا يَالِيَّ رَبِّيَا
جَارَتَارِيَا ۛ فِرْعَوْنُ صَبْرًا وَتَوَقَّعْ اَمْلِيْنَ ۛ ۛ قَالَ
الْمَلِكُ لِمَنْ هٰذَا فِرْعَوْنُ اَتَدْرُسُنِي وَتَقُوْمَةُ لِقَمِيْذَا
فِى الْاَرْضِ وَبِكْرِكَ وَاَلَيْكَ قَالَ سَلَقْتُ اِلٰهِيَّاءَهُمْ
وَسَخَّيْتُ لِحِمَمِهِمْ رَاٰ اَنْ فِرْعَوْنُ قَهْرُوْنٌ ۛ ۛ قَالَ مُوسٰى
لِقَوْمِ اسْمِعُوْنِا لِلّٰهِ وَاَصْبِرُوْا اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِ
يَوْمَ تَهْمَلُنَّ اَنْ تَعْبَادُوْهُ ۛ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ ۛ
قَالَ اَوْ اَوْدِيَا مِّنْ قَبْلِ اَنْ تَاْتِيَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتُمَا
قَالَ غَسَقَ رِجْلُكَ اَنْ يُّهْلِكَ عَذَابُكَ ۛ وَصَلَّيْكَ لِمَنْ
الْاَرْضُ فَيَنْظُرُ عَلَيْكَ تَعْمَلُوْنَ ۛ ۛ وَلَقَدْ اَخَذْنَا اِلٰهَ
فِرْعَوْنَ بِالْاَيْمِيْنِ ۛ وَتَقِيْصٌ مِّنَ الشَّرِّ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ۛ

پەرۋەردىگارسىمىزنىڭ بىزگە نازىل قىلغان ئايەتلىرىگە ئىمان ئېيتقانلىقىمىز ئۈچۈنلا ئەيىبلەۋاتىسەن،
پەرۋەردىگارمىز! بىزگە سەۋر ئاتا قىلىن، بىزنى مۇسۇلمان پېتىمىزچە قەبىزى روھ قىلىن» (126).
پىرىئەۋن قەۋمنىڭ چوڭلىرى (پىرىئەۋنگە): «مۇسا بىلەن ئۇنىڭ قەۋمىنى زېمىندا پىستە-پاسات
تۇغدۇرۇشقا، سېنى ۋە سېنىڭ ئىلاھلىرىڭنى تاشلاشقا قويۇۋېتەمسەن؟» دېدى. پىرىئەۋن: «ئۇلار-
نىڭ بالىلىرىنى ئۆلتۈرىمىز، ئاياللىرىنى بولسا (خىزمەتكە سېلىشقا) قالدۇرۇپ قويىمىز، بىز ئەل-
ۋەتتە ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈمرانلىق قىلىمىز» دېدى (127). مۇسا ئۆز قەۋمىگە: «اللەدىن مەدەت
تېلەڭلار، سەۋر قىلىڭلار، يەر يۈزى ھەقىقەتەن اللەنىڭ مۈلكىدۇر، (اللە) ئۇنىڭغا بەندىلىرىدىن
ئۆزى خالىغان كىشىلەرنى ۋارىس قىلىدۇ؛ ياخشى ئاقىۋەت تەقۋادارلارغا مەنسۇپ» دېدى (128).
ئۇلار: «سەن بىزگە كېلىشتىن بۇرۇنمۇ، كەلگەندىن كېيىنمۇ ھامان خارلىنىپ كەلدۇق» دېدى.
مۇسا: «پەرۋەردىگارنىڭ دۈشمىنىڭلارنى ھالاك قىلىشى، (مىسىر) زېمىنىدا ئۇلارنىڭ ئورنىغا
سەلەرنى دەستىتىشى، سەلەرنىڭ قانداق ئىش قىلىدىغانلىقىڭلارغا قارشى مۇھەققەتتۇر» دېدى (129).
اللەغا قەسەمكى، بىز ھەقىقەتەن پىرىئەۋن ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىنىڭ ئىبرەت ئېلىشلىرى ئۈچۈن،
ئۇلارنى قەھەتچىلىك بىلەن، مېۋىلىرىنىڭ ھوسۇلىنى كېسەيتىۋېتىش بىلەن سىندۇق» (130).

ئۇلار ئەگەر (باراۋانلىق - مولچىلىقتەك) بىرەر ياغ-
شلىققا ئېرىشمە، بىز بۇنىڭغا ھەقلىقىمىز، دەيدۇ.
ئەگەر ئۇلارغا بىرەر يامانلىق كەلسە، ئۇلار: بۇ
مۇسا ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەرنىڭ
شۇمۇقىدىن كەلدى، دەيدۇ. ئۇلارغا يەتكەن ياخشى-
لىق بىلەن يامانلىق (مۇسаныڭ شۇمۇقىدىن ئەمەس)
اللەنىڭ تەقدىرىدۇر، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى
بۇنى (يەنى ئۇلارغا كەلگەن بالا - قازانىڭ ئۆز
كۇناھلىرى تۈپەيلى اللە تەرىپىدىن كەلگەنلىكىنى)
ئوقمايدۇ⁽¹³¹⁾. ئۇلار (يەنى پىرىئۇن قەۋمى): «كۆزۈم-
مىزنى باغلاش ئۈچۈن ھەرقانداق مۆجىزە كەلتۈر-
سەڭمۇ بىز ساڭا ھەرگىز ئىشەنمەيمىز» دېدى⁽¹³²⁾.
ئۇلارغا سۇ ئاپىتىنى، چېپىكەتكە، پىست، پاقا،
قان (بالىلارنى) روشەن مۆجىزىلەر قىلىپ ئەۋەت-
تۇق، (اللەغا ئىمان ئېيتىشقا) ئۇلارنىڭ گەدەنكەشلىكى يول قويمىدى، ئۇلار كۇناھكار قەۋم
بولدى⁽¹³³⁾. ئۇلارغا بالا نازىل بولغاندا، ئۇلار: «ئى مۇسا! پەرۋەردىگارىڭغا ئۆزىنىڭ ساڭا
ئانا قىلغان ئەھدى بىلەن (يەنى ساڭا بەرگەن پەيغەمبەرلىكىنىڭ ھەقىقىي ھۇرمىتى بىلەن بىزدىن
بالانى كۆتۈرۈۋېتىشكە) دۇئا قىلساڭ، اللەغا قەسەمكى، ئەگەر بىزدىن بالانى كۆتۈرۈۋەتسەڭ، ساڭا
چوقۇم ئىمان ئېيتىمىز» ئىسرائىل ئەۋلادىنى چوقۇم سەن بىلەن بىللە قويۇپ بېرىمىز» دېگەن
ئىدى⁽¹³⁴⁾. ئۇلاردىن بالانى ۋاقىتلىق كۆتۈرۈۋەتكەن چېغىمىزدا، ئۇلار توساتتىن ئەھدىلىرىنى
بۇزدى⁽¹³⁵⁾. ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى ۋە ئايەتلىرىمىزدىن غاپىل بولغانلىقلىرى ئۈچۈن،
ئۇلارنى دېڭىزغا غەرق قىلىپ جازالىدۇق⁽¹³⁶⁾. بوزەك قىلىنغان قەۋمنى (يەنى بەنى ئىسرائىلنى)
بىز بەرىكەتلىك قىلغان (شام) زېمىنىنىڭ شەرق تەرەپلىرىگە ۋە غەرب تەرەپلىرىگە (يەنى ھەممە
تەرەپكە) ۋارىس قىلدۇق. ئىسرائىل ئەۋلادى سەۋر قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن، پەرۋەردىگارىڭنىڭ
ئۇلارغا قىلغان چىرايلىق ۋەدىسى تولۇق ئىشقا ئاشتى؛ پىرىئۇن ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ سالغانلىرى
(يەنى ئىمارەتلىرى) نى ۋە ياسىغانلىرى (يەنى باغلىرى ۋە ئېكىنزارلىقلىرى) نى ۋەيران قىلدۇق⁽¹³⁷⁾.

فَإِذَا جَاءَهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَئِنْ هَذِهِ إِلَّا نُسُجٌ مِنْ يَدَيْهِ
فَعَلَّوْا بِهِمْ يَمُوسَى وَمَنْ مَعَهُ أَلَّا يَكْفُلَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ
وَلَكِنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ۖ وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا آيَاتُنَا
مِنْ آيَاتِنَا سِحْرٌ عَلَّمَكَ الْكَافِرُ ۖ يَمُوسَى ۖ قَالُوا لَنْ
عَلَيْهِمُ الظُّلُمَاتُ وَالْجَحْدُ وَالْقَتْلُ وَالضُّلَامُ ۖ وَالَّذِينَ
مُفَضِّلِينَ ۖ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ ۖ وَلَمَّا
وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَمُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ
عِنْدَكَ ۖ لَنْ نَحْتَدِيكَ عَنْ الرِّجْزِ لَوْ كُنَّا لَكَ وَلَدَيْنَ
مَعَكْ بَنِي إِسْرَءِيلَ ۖ فَلَمَّا كَذَّبْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ الَّذِي
أَجَلُ هُوَ لَبِئْسَ أَقْوَمًا ۖ فَاسْتَكْبَرُوا ۖ فَاتَّخَذْنَا مِنْهُمْ
فَاعِقْهُمْ فِي الْيَوْمِ يَا نَحْمُوكُنَّ يَا آيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا
غَافِلِينَ ۖ وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُبْذَضُّونَ
مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا وَتَمَّتْ كَلِمَتُ
رَبِّكَ الْحَقُّ عَلَى بَنِي إِسْرَءِيلَ لَمَّا صَبَرُوا وَوَدَّعَا
مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۖ وَكَانُوا يَعْرِشُونَ ۖ

ئىسرائىل ئەۋلادىنى بىز (قۇلۇزم) دېگىزمىدىن ئۆت-
كۈزۈۋەتتۇق، ئۇلار بۇتلىرىغا چوقۇنۇۋاتقان بىر
قەۋمنىڭ يېنىدىن ئۆتكەندە: «ئى مۇسا! بىزگىمۇ
ئۇلارنىڭ بۇتلىرىغا ئوخشاش بۇت ئورنىتىپ بەر-
گىن» دېدى. مۇسا: «سەلەر ھەقىقەتەن نادان قەۋم
ئىكەنسەلەر» دېدى (138). شۇبھىسىزكى، ئاشۇ كىشى-
لەرنىڭ باتىل دىنلىرى گۇمران بولغۇسىدۇر، ئۇلار-
نىڭ قىلغان ئەمەللىرى بىكاردۇر (139). مۇسا: «اللە
سىلەرنى (زامانىڭلاردىكى) جاھان ئەمەلىدىن ئار-
تۇق قىلغان تۇرسا، سەلەرگە ئۇنىڭدىن باشقا ئىلاھ
ئىزدەمدىم؟» دېدى (140). ئۆز ۋاقتىدا سىلەرنى
پىرئەئۇنىڭ قەۋمىدىن قۇتقۇزدۇق، ئۇلار سەلەرگە
قاتتىق ئازابنى تېتىتاتتى، ئوغۇللىرىڭلارنى ئۆلتۈ-

رەتتى، ئاياللىرىڭلارنى (خورلاپ ئىشلىتىشكە) ئېلىپ قالاتتى، بۇنىڭدا پەرۋەردىگارنىڭلاردىن
سىلەرگە زور سىناق بار ئىدى (141). مۇساغا (بىزگە مۇناجات قىلىشقا) ئوتتۇز كېچىنى ۋەدە
قىلدۇق. ئۇنىڭغا يەنە ئون كېچىنى قوشتۇق، شۇنىڭ بىلەن، پەرۋەردىگارنىڭ ۋەدە قىلغان
ۋاقتى 40 كېچە بولدى. مۇسا قېرىندىشى ھارۇنغا: «(مەن قايتىپ كەلگەنگە قەدەر) قەۋمىگە
مېنىڭ ئورۇنباسارم بولۇپ تۇرغىن، (ئۇلارنىڭ ئىشىنى) تۈزىگىن، بۇزۇقچىلىق قىلغۇچىلارنىڭ
يولىدا ماڭمىغىن» دېدى (142). مۇسا بىز ۋەدە قىلغان ۋاقىتتا كەلگەن ۋە پەرۋەردىگارى ئۇنىڭغا
(بىۋاسىتە) سۆز قىلغان چاغدا: «پەرۋەردىگارم! ماڭا ئۆزەڭنى كۆرسەتكىن، سېنى بىر كۆرۈپ
ئالاي» دېدى. اللە: «مېنى (بۇ دۇنيادا) ھەرگىز كۆرەلمەيسەن (چۈنكى ئىنساننىڭ بۇ ئاجىز
تېنى بۇنىڭغا تاقەت قىلالايدۇ). لېكىن تاغقا قارىغىن، ئەگەر تاغ ئورنىدا مەھكەم تۇرالسا،
مېنى كۆرەلمەيسەن» دېدى. پەرۋەردىگارى تاغقا تەجەللى قىلىش بىلەن، تاغنى تۈپتۈز قىلدۇرتتى،
مۇسا بېھوش بولۇپ يىقىلدى. ئۇ ھوشغا كېلىپ: «(پەرۋەردىگارم!) سەن پاكىتۇرسەن، ساڭا
تەۋبە قىلىدىم، مەن (سېنىڭ ئۇلۇغۇزۇڭغا) ئىشەنكۈچىلەرنىڭ ئەۋۋىلىمەن» دېدى (143).

وَجَوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَءِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَمْكُنُونَ
عَلَى صُنُوفٍ يُحْمَلُونَ عَلَى أَوْنَامٍ مِثْلِهِمَا كَبِأَلِ السُّم
الْبَهِيمَةِ قَالُوا لِمَ تَجْعَلُونَ لِكُلِّ أَفْئَةٍ مَثَرًا خَالِفًا
فَجَاءَ دُؤْلِبًا مَّا كَانُوا يَمْكُنُونَ قَالُوا أَتَعْبَدُونَ إِلَهُ
الْبَهِيمَةِ أَفَرَأَيْتُمْ مَا كَانُوا يَمْكُنُونَ هُوَذَا نَجَمٌ كَلْبَرٌ
يُزْجَرُونَ يَوْمَئِذٍ بِحُجْرٍ أُنْفِذُوا بِحُجْرٍ أُنْفِذُوا
بِحُجْرٍ أُنْفِذُوا بِحُجْرٍ أُنْفِذُوا بِحُجْرٍ أُنْفِذُوا بِحُجْرٍ
وَوَعَدْنَا مُوسَى تِلْكَ الْبَحْرَ وَاتَّخَذْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَهُ
مِيْقَاتَ رِبِّهِ أَلْبَحْرَيْنِ لِيَذَرَا قَوْمَهُمْ لِيَفْجُرَا
فَهُوَ أَلْحَقُ فِي قَوْمِهِ وَأَصْلُهُمْ وَلَا تَجْعَلُوا سَبِيلَ
الْمُفْسِدِينَ وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِقَائِ رَبِّهِ قَالُوا
رَبِّ ارْحَمْهُ إِنَّ فِرْعَوْنَ كَانَ مِنَ الظَّالِمِينَ
الْعَظِيمِينَ قَالَ أَسْمِعْ أَصَوْتِي قُلْ يَا قَوْمِي
رَبِّيَ إِلَهِكُمْ فَخَلَعَ حُلَّةَ دَاوُدَ وَخَرَجَ مُوسَى
قَالَ سُبْحَنَكَ ثَبَّتْ إِلَهِكَ وَاتَّخَذَ الْأَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ

اللّٰه نېيتى: «ئى مۇسا! مەن ھەقىقەتەن سېنى (زامانىڭدىكى) كىشلەر ئارىسىدىن پەيغەمبەرلىككە ۋە مەن بىلەن (بىۋاسىتە) سۆزلىشىشكە ئاللىدىم، ساڭامەن ئانا قىلغان پەيغەمبەرلىكنى قوبۇل قىلىن ۋە شۇكۇر قىلغۇچىلاردىن بولغىن» (۱۴۴). بىز ئۇنىڭ ئۈچۈن (تەۋرات) تاختىلىرىغا (ئىسرائىل ئەۋلادى دىنىدا موھتاج بولغان) ۋەز-نەسىھەت، (دىنىي) ئەھكام-لارنىڭ ھەممىسىنى تەپسىلىي يازدۇق. (ئى مۇسا) ئۇنى (يەنى تەۋراتنى) مەھكەم تۇتقىن ھەمدە قەۋمىنى ئۇنىڭدىكى ئەڭ گۈزەل ئەھكاملارغا ئەمەل قىلىشقا بۇيرۇغىن، سىلەرگە پاسىقلار (يەنى بىرئەۋ ۋە ئۇنىڭ قەۋمى)نىڭ دىيارىنى كۆرسەتسەن (۱۴۵). يەر يۈزىدە ناھەق تەكەببۇرلۇق قىلىدىغانلارغا مېنىڭ ئايەتلىرىمنى پەھىم قىلدۇر-

مايىمەن، ئۇلار بارلىق مۆجىزىلەرنى كۆرگەندىمۇ ئۇنىڭغا ئىشەنمەيدۇ. ئۇلار ئەگەر توغرا يولنى كۆرسە، ئۇنىڭدا ماڭمايدۇ. گۇمراھلىق يولىنى كۆرسە ئۇنىڭدا ماڭىدۇ، بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلدى ۋە ئۇنىڭدىن غاپىل بولدى (۱۴۶). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ۋە ئاخىرەتتە اللّٰه غا مۇلاقات بولۇشنى ئىنكار قىلغانلارنىڭ قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرى (تىمانى بولسىغانلىقى ئۈچۈن) بىكار بولۇپ كېتىدۇ، ئۇلارغا پەقەت قىلغان ئەمەللىرىگە يارىشا جازا بېرىلىدۇ (۱۴۷). مۇساڭنىڭ قەۋمى مۇسادىن كېيىن (يەنى مۇسا پەرۋەردىگارىغا مۇناجات قىلىش ئۈچۈن تۈر تېخىغا كەتكەندىن كېيىن)، زىننەت بۇيۇملىرىدىن موزايدەك ئاۋاز چىقىرىدىغان بىر جانسىز موزاي ياسىدى. ئۇلار موزاينىڭ ئۆزلىرىگە سۆزلىسەلمەيدىغانلىقىنى، يول كۆرسەتمەيدىغانلىقىنى كۆرمىدىمۇ؟ ئۇلار ئۇنى مەيۇد قىلۋالدى، ئۇلار (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغۇچى بولدى (۱۴۸). ئۇلار (موزايغا چوقۇنغانلىقىلىرىغا) يۇشايما قىلغان ۋە راست ئازغانلىقلىرىنى چۈشەنگەن چاغدا: «ئەگەر پەرۋەردىگارىمىز بىزگە رەھىم قىلىسا ۋە مەغپىرەت قىلىسا، بىز ئەلۋەتتە زىيان تارتقۇچىلاردىن بولىمىز» دېدى (۱۴۹).

كَانَ يَتُومَى إِلَىٰ امْلِكْتِكَ عَلَى النَّاسِ يَرْسَلُوهُ
يَكَلِّمُ: «مُحَمَّدُ مَا أَتَيْتَكَ وَلَمْ يَكُنْ مِنْ الْمَكِينِ وَهَلْ تَنَازَلُ
لَهُ فِي الْأُمُورِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْجِلَةً وَتَقْصِيلاً لِكُلِّ
شَيْءٍ؟ تَعْنُدُ مَا يَكُونُ وَتَمُرُّ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِحَسَبِهَا
سَأُرِيكُمْ دَارَ الْغَيْبِ» ۝ سَأُخَوِّفُ عَنْ النَّبِيِّ الَّذِينَ
يَتَكَلَّمُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَلَنْ يَرَوْا كُنُوزَ
الَّذِينَ يُؤْمِنُوا بِهَا وَأَنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْوَسْطَى الْأَيْمُونَةِ سَبِيلًا
وَلَنْ يَرَوْا سَبِيلَ النَّبِيِّ يَتَكَلَّمُونَ سَبِيلًا ذَلِكَ يَأْتِيهِمْ
كَذَّبُوا بِالْآيَاتِ وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ۝ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْأَوَّلَةِ حَبِطَتْ أَعْيُنُهُمْ هَلْ يَجْزُونَ
الْإِمَامَ كَانُوا يَتَكَلَّمُونَ هَلْ أَتَيْنَا قَوْمَهُمْ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِمْ
حَبِطَتْ عَيْنُهُمْ جَلَدًا لَمْ يَكُنْ لَهُمْ حُورًا لَمْ يَرَوْا كُنُوزَ
الَّذِينَ يُؤْمِنُوا بِهَا وَأَنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْوَسْطَى الْأَيْمُونَةِ ۝ وَلَمَّا
سَقَطَ فِي آيَاتِهِمْ دَرَأُوا عَنْهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَوْ لَمْ
كُنْ مِنْ حَبِطَاتِهَا وَتَقَرُّ لَنَا الْكُفْرُ مِنَ الْخَيْرِ ۝

بىزگە بۇ دۇنيادا ۋە ئاخىرىقىمىزدا تېگىشلىك ياخشىلىق قىلىش، بىز ھەقىقەتەن سائا تەۋبە قىلدۇق» دېدى. **اللە ئېيتتى:** «ئازابىم بىلەن (بەندىلىرىدىن) خالىغان كىشىنى ئازابلەيمەن، مېنىڭ رەھىمىم مەخلۇقاتىڭ ھەممىسىگە ئورتاق تۇر. رەھىمىمنى (كۆفرىدىن ۋە گۇناھتىن) ساقلاڭچىلارغا، (ماللىرىدىن) زىكەمنى بېرىدىغانلارغا ۋە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە ئىمان ئېيتىدىغانلارغا تېگىشلىك قىلىمەن» (186). ئۇلار ئەلچىگە — ئۇمى پەيغەمبەرگە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ئەگىشىدۇ، ئۇلار ئۆز ئىلگىدىكى تەۋرات، ئىنجىللاردا ئۇنىڭ (سۆيىتىنىڭ) يېزىلغان.

لىقىنى كۆرىدۇ. ئۇ ئۇلارنى ياخشى ئىش قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىش قىلىشتىن توسىدۇ، ئۇلارغا پاك نەرسىلەرنى ھالال قىلدۇ، ناپاك نەرسىلەرنى ھارام قىلدۇ، ئۇلارنىڭ ئېغىر يۈكلىرىنى يېنىكلىتىدۇ، ئۇلارنى سېلىنغان تاقاق، كويىز — كىشەلەردىن بوشىتىدۇ (يەنى ئۇلارغا يۈكلىگەن ئېغىر ۋە زىيەتلىرىنى ئېلىپ تاشلايدۇ)، ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتقانلار، ئۇنى ھۆرمەتلىگەنلەر، ئۇنىڭغا ياردەم بەرگەنلەر، ئۇنىڭغا نازىل قىلىنغان نۇر (يەنى قۇرئان) غا ئەگەشكۈچىلەر بىخەتەر ئېرىشكۈچىلەردۇر (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنىكى، ئۇ ئىنسانلارغا مەن ھەقىقەتەن سەلەمنىڭ ھەممىسىگە ئالە تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن ئەلچىمەن، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى ئالە غا خاستۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، ئالە تەرىپىدىن ۋە ئۆلتۈرىدۇ، ئالە غا ۋە ئۇنىڭ ئالە غا ۋە ئالەنىڭ سۆزلىرىگە ئىمان كەلتۈرىدىغان ئەلچىسى ئۇمى پەيغەمبەرگە ئىمان كەلتۈرۈڭلار، ھىدايەت تېپىشىڭلار ئۈچۈن ئۇنىڭغا ئەگىشىڭلار» (188). مۇنىڭ قەۋمىنىڭ (يەنى بەنى ئىسرائىلنىڭ) ئىچىدە (كىشىلەرنى) ھەق بىلەن توغرا يولغا باشلايدىغان، ھەق بىلەن توغرا ھۆكۈم قىلىدىغان بىر جامائە بار (189).

وَأَكْتُبُ لَكَ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا هَذَا نَكِيرُكَ قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ۚ الَّذِينَ يَتَّقُونَ الرَّسُولَ الْغَيْبِي الْأَلْفِي الَّذِي يَخْشَوْنَ كُنُوزَهُمْ كَخَشْيَةِ اللَّهِ عِندَ هُمُ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْعُرْفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الطَّيِّبَاتِ وَيُضْمُّهُمْ إِلَيْهِمْ وَاعْلَمِ أَنَّهُ كَانَ عَلَيْهِمْ قَالَتِ امْوَاطِيَّ وَعِزِّي وَأَنَسَوْنَهُ وَابْتِغُوا التَّوْرَ الَّذِي تَقُولُ مَعَ ذَلِكَ هُم مَلَكُوتُ اللَّهِ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ لَكُمْ مَلِكُ السُّدُوتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ قَامُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ الْغَيْبِي الْأَلْفِي الَّذِي يُؤْتِي بِاللَّهُ وَكَلِمَاتِهِ وَأَنبِئُكُمْ لَكُمْ تَعْدُونَ ۝ وَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى إِعْلَمُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْتَمِدُونَ ۝

ئۇلار (يەنى بەنى ئىسرائىل) نى 12 تارماققا (يەنى قەبىلىگە) جامائەلەر قىلىپ بۆلۈۋەتتى. ئۇنى مۇسانىڭ قەۋمى (باياۋاندا) ئۇنىڭدىن سوتەلەپ قىلىنغاندا، مۇساغا: «ھاساڭ بىلەن تاشنى ئۇرغىن» دەپ ۋەھى قىلدۇق. (مۇسا ھاسسى بىلەن تاشنى ئۇرۇۋىدى) ئۇنىڭدىن (قەبىلىلەرنىڭ سانى بويىچە) 12 بۇلاق ئېتىلىپ چىقتى، ھەر قەبىلە ئۆزىنىڭ سۇ ئىچىدىغان ئورنىنى بىلدى. ئۇلارغا بۆلۈتنى سايىۋەن قىلىپ بەردۇق، ئۇلارغا تەرەنجىبىن بىلەن بۆدۈننى چۈشۈرۈپ بەردۇق. (ئۇلارغا ئېيتىۋىتىلگەن) «سەلەر بىز رىزىقلاندۇرغان لەززەتلىك نەرسىلەردىن يەڭلار». (ئۇلار بۇ ئۇلۇغ نېمەتلەرگە ناسكۈرلۈك قىلىش بىلەن)

وَقَطَعْنَاهُمْ اَشْفَقَ عَشْرًا اَسْبَاطًا مَّا وَادَعَيْنَا اِيْلَ مُوسٰى اِذْ اَسْتَسْقَمَ قَوْمًا اَنْ يَّعْرَبَ بِحَضْرَةِ الْحَمْرِ قَالَتْ هَئِنَّمَا يَدْعُوْنَا عَشْرًا مِّثْلًا قَدْ عَلِمْتَ كُلُّ اُنَايْنِ تَشْرَبُ مِنْهُ وَكَلَّلْتَ عَلَيْهِمُ الْعِمَامَ وَاتْرَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَ وَالتَّلَوٰى كُلًّا مِنْ جِبَدَاتِ مَا رَنَ فَنَكَّمُوْا مَا كَلَّمُوْنَا وَلٰكِنْ كَانُوْا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ۝ زَلْزَلْنَا لَهَا اَسْكُوْنَا هٰذِي الْاَرْضِيَّةَ وَكُلُوْا مِنْهَا حَيْثُ يَشْتَهُمْ وَفَوَّلُوْا ظِلَّةً وَادْعُوا الْبَابَ فَقَدَّوْا لَكُمْ خِيْلًا مِّنْكُمْ سَرِيْعًا مَّعِيْرِيْنَ ۝ فَبَدَّلَ الَّذِيْنَ كَلَّمُوْنَا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِيْ قِيْلَ لَهُمْ قَالُوْا سَلُّوا عَلَيْنَا مَائِدَتِ السَّمَاءِ يَمَّا كَانُوْا يَظْلِمُوْنَ ۝ وَنَزَّلْنَاهُ مِنْ الْاَرْضِ الْاَيْحٰى كَانَتْ حَاضِرَةً اَلَمْحُوْرًا يَدْعُوْنَ اِلَى السَّبَبِ اِذْ تَلَقَّوْهُمُ حِيَّتَا لَّهُمْ يَوْمَ سَلُّوْهُمُ سُرًّا قَوْمًا مَّهْمُوْنَ ۝ لَا تَأْتِيْهِمْ كَذٰلِكَ اَنْبِيَاؤُهُمْ يَمَّا كَانُوْا يَافِكُوْنَ ۝

بىزگە زىيان سالغىنى يوق، (ئۆزلىرىنى اللەنىڭ ئازابىغا دۇچار قىلىشلىرى بىلەن) ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم سالىدى⁽¹⁶⁰⁾. ئۆز ۋاقتىدا (بىز ئۇلارغا) (يەنى بەنى ئىسرائىلنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىغا): «سەلەر بۇ شەھەر (يەنى بەيتۇلسۇقەدەس)دە تۇرۇڭلار، ئۇ يەردىكى يېمەكلىكلەردىن خالىشىڭلارچە يەڭلار، شەھەر دەرۋازىسىدىن سەجدە قىلغان ھالدا كىرىڭلار، (كىرىۋاتقان چېغىڭلاردا) ئى اللە! گۇناھلىرىمىزنى كەچۈرگىن، دەڭلار، جىمى گۇناھلىرىڭلارنى مەغپىرەت قىلىمىز، ياخشىلىق قىلغۇچىلارغا (ساۋابىنى) زىيادە بېرىمىز» دېدىق⁽¹⁶¹⁾. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى زالىملار ئۇلارغا ئېيتىلغان سۆزلەرنى (يەنى اللەنىڭ ئەمرىنى) باشقا سۆزلەرگە ئۆزگەرتىۋەتتى. ئۇلار زۇلۇم قىلغانلىقىلىرى ئۈچۈن، ئۇلارغا ئاسماندىن ئازاب ئەۋەتتىق⁽¹⁶²⁾. ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار)دىن دېڭىز (يەنى قۇلۇزم دېڭىزى) بويىدىكى (ئەيىلە) شەھرىنىڭ ئەھۋالىنى سورىغىن. (ئۇنىڭ ئاھالىسى بېلىق تۇتۇش چەكلەنگەن كۈن) شەئىدە اللەنىڭ چەكلىمىسىدىن چىقاتتى. چۈنكى شەئە كۈنى بېلىقلار سۇ ئۈستىدىن ئۇلارنىڭ ئالدىغا كېلەتتى. شەئىدىن غەيرىي كۈنلەردە ئۇلارنىڭ ئالدىغا كەلمەيتتى. پاستى بولغانلىقىلىرى ئۈچۈن ئۇلارنى مۇشۇنداق سىنايمىز⁽¹⁶³⁾.

۳- سۈرە ئەنفال

مەدەندە نازىل بولغان، 75 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
(ئى مۇھەممەد! ساھابىلىرىڭ غەنىمەتلىرى
نى قانداق تەقسىم قىلىشنىڭ توغۇرلۇق سەلەس
سورىشىدۇ، (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «غەنىمەتلىرى
(توغرىسىدا) ھۆكۈم چىقىرىش) اللە غا ۋە ئۇنىڭ
پەيغەمبىرىگە خاستۇر، اللە دىن قورقۇڭلار، (ئىختىد-
لاپ قىلىشماي ئىتتىپاق بولۇپ) ئارخىلارنى تۈزەڭلار،
ئەگەر سىلەر مۇمن بولساڭلار، اللە غا ۋە اللە نىڭ
پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىڭلار»^(۱). پەقەت اللە
ياد ئېتىلىپ دىلىرىدا قورقۇنۇپ پەيدا بولىدىغان،
اللە نىڭ ئايەتلىرى تىلاۋەت قىلىنما ئىمانى كۈچ-
مىدىغان، پەرۋەردىگارىغا تەۋەككۈل قىلىدىغان كىشىلەرلا (كامىل) مۇمىنلەردۇر^(۲). ئۇلار (مۇكەممەل
رەۋىشتە) ناماز ئوقۇيدۇ، بىز ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگەن پۇل-مالدىن (خۇدا يولدا)
سەرپ قىلىدۇ^(۳). ئەنە شۇلار ھەقىقىي مۇمىنلەردۇر، ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا
يۇقىرى مەرتىۋىلەرگە، مەغپىرىەتكە ۋە ئېسىل رىزىققا (يەنى جەننەتنىڭ
تۈگمەس نېمەتلىرىگە) ئېرىشىدۇ^(۴). (غەنىمەت تەقسىماتى توغرىسىدىكى ھۆكۈمنىڭ
اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە خاس قىلىنغانلىقىنى ئۇلارنىڭ ياقىتۇرمىغانلىقى) پەرۋەردىگارىنىڭ
سېنى ھەقىقەت رەۋىشتە ئۆيۈڭدىن (يەنى ئۆيۈڭ جايلاشقان مەدەنىيەتتىن ئۇرۇشقا)
چىقارغانلىقىنى (ئۇلارنىڭ ياقىتۇرمىغانلىقىغا) ئوخشايدۇ، مۇمىنلەردىن بىر گۇرۇھ
ئادەم (دۈشمەنگە قارشى ئۇرۇشقا چىقىشنى) ئەلۋىستە يامان كۆرىدۇ^(۵). ئۇلار گويى
(ئالامەتلىرى) كۆرۈلۈپ تۇرۇۋاتقان ئۆلۈمگە ھەيدىلىۋاتقاندا، ھەقىقەت ئايدىڭلاش-
قاندىن كېيىن، ھەقىقەت (يەنى ئۇرۇشقا چىقىش مەسىلىسى) ئۈستىدە سەن بىلەن
مۇنازىرىلىشىدۇ^(۶). ئۆز ۋاقتىدا اللە ئىككى گۇرۇھ (بىرى مۇشرىكلار كارۋانى،
يەنە بىرى مۇشرىكلار قوشۇنى) دىن بىرىنىڭ قولۇڭلارغا كەلتۈرۈلۈشىنى ۋەدە
قىلدى، سىلەر قورالسىز گۇرۇھنىڭ (يەنى كارۋاننىڭ) قولۇڭلارغا كەلتۈرۈلۈشىنى ياقىتۇر-
دىڭلار. اللە ئۆز سۆزلىرى ئارقىلىق ھەقىقەت قىلىشنى (يەنى ئىسلام دىنىنى ئۈستۈن قىلىشنى)،
كاپىرلارنىڭ يىلتىزىنى قۇرۇتۇشنى خالايدۇ^(۷). اللە گۇناھكار ئادەملەرنىڭ ياقىتۇرمىغىنىغا
قارىماي، ھەقىقەت ھەق (يەنى ئىسلامنى ئاشكارا) قىلدۇ ۋە باتىل (يەنى كۇفرى) نى بەربات قىلدۇ^(۸).

تۆز ۋاقتدا (دۇئا قىلىپ) پەرۋەردىگارنىڭلاردىن ياردەم تىلىدىنلار، اللە : «سەلەرگە ئارقىمۇ-ئارقا (چۈشىدىغان) مىڭ پەرشتە بىلەن ياردەم بېرىمەن» دەپ دۇئايىڭلارنى ئىجابەت قىلدى (9). اللە سەلەرگە پەقەت (غەلىبە قىلىدىغانلىقىڭلارغا) بىشارەت بېرىش ۋە كۆڭلۈڭلارنى ئارام تاپقۇزۇش ئۈچۈنلا ياردەم بەردى. ياردەم پەقەت اللە تەرىپىدىنلا كېلىدۇ. اللە ھەقىقەتەن غالبىتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلىغۇچىدۇر (10).

تۆز ۋاقتدا اللە تىنچلاندۇرۇش يۈزىسىدىن سەلەرگە ئۇيقۇ بېشىلىدى؛ (تاھارەت ئېلىپ، غۇسلى قىلىپ) پاك بولۇشۇڭلار ئۈچۈن، سەلەردىن شەيتاننىڭ ۋەسۋىسىنى كەتكۈزۈش ئۈچۈن، (اللە نىڭ ياردىمىگە ئىشەنچ قىلىپ) كۆڭلۈڭلارنىڭ

إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَبْ لَكُمْ إِذْ يُبْدِيهِمْ يَالْفُ
 ضِّلْكُمْ مِنَ الْبَلَاءِ إِنَّكُمْ مُرْءُونَ مِنْ أَوَّلِ نَازِلِهِ إِنَّهُ يَأْتِي
 بِكُمْ فَلْيُؤْكُمْ وَكَلَّمَ الْمُؤْمِرِينَ مِنَ الْإِنْسَانِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
 حَكِيمٌ إِذْ يَفْعَلُكَ الْفُلْكَاسَ أَمْسَةً وَمَثَلَهُ وَبَوَّلَ عَلَيْهِمْ
 مِنَ الْمَلَّةِ مَاءً لِيُظْهِرَهُمْ بِمِثْلِ هَذِهِ عَذَابٌ رَجِيزٌ
 الْفُلْطِينَ فَلْيَرْبِطْ عَلَى فُلُوكُمْ وَنُحَيْتُ بِهِ الْأَعْدَاءَ فَأَرَادَ
 يُجْعِلُ ذَلِكَ الْبَلَاءَ لَكُمْ إِذْ يَعْلَمُ فَفَعَلَهُ الَّذِينَ آمَنُوا
 سَالِفِينَ فُلُوكَ الَّذِينَ كَفَرُوا الْوَيْطُ فَاضْمَعُوا فَوَقَى
 الْأَشْيَاقَ وَاضْمَعُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنٍ ذَلِكَ يَكْفِيكُمْ
 سَاءَ الْقَوْلِ وَرَسُولُهُ وَمَنْ يُتَابِعِ اللَّهَ رَسُولَهُ كَانُوا
 اللَّهُ شَهِيدَ الْوَعْدِ ذَلِكَ هَذَا وَقُوَّةٌ وَأَنَّ الْكَافِرِينَ
 عَذَابَ الْثَارِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذْ الْوَيْطُ الْوَيْطُ الْوَيْطُ
 كَلَّمَ وَاضْمَعُوا فَكَلَّمَهُمُ الْوَيْطُ الْوَيْطُ الْوَيْطُ الْوَيْطُ الْوَيْطُ
 وَبَرَكَةُ الْوَيْطُ الْوَيْطُ الْوَيْطُ الْوَيْطُ الْوَيْطُ الْوَيْطُ الْوَيْطُ
 بِفَضْلِ مِنَ اللَّهِ وَمَا رُبَّ عَزِيزٍ لِيُطِيعُوا

توق تۇرۇش ئۈچۈن، قەدىمكىلارنىڭ (قۇمغا پېتىپ كەتسەي) مەزمۇت تۇرۇش ئۈچۈن، اللە سىلەرگە بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى (113). ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەر-ىگارنىڭ پەرشتىلەرگە: «مەن سىلەر بىلەن بىللە، مۆمىنلەرنى (تۇرۇش مەيدانىدا) سابىتلىق قىلىڭلار، كاپىرلارنىڭ دىلىرىغا قورقۇنچ سالسەن» دەپ ۋەھىي قىلدى. (قىلىچ بىلەن كاپىرلارنىڭ) گەدەنلىرىگە چېپىڭلار (يەنى باشلىرىنى كېسىڭلار)، ئۇلارنىڭ بارماقلىرىغا (ھەممە ئەزاسىغا) چېپىڭلار (114). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە قارشىلىق قىلدى. كىمكى اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە قارشىلىق قىلىدىكەن، اللە ئۇنى قاتتىق جازالايدۇ (115). (ئى) كاپىرلار جامائەسى! بۇ دۇنيادا) مۇشۇنداق جازانى تېتىڭلار. كاپىرلار (ئاخىرەتتە) دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ (116). ئى مۆمىنلەر! كاپىرلارنىڭ ھۇجۇمىغا دۇچ كەلگەن چېپىڭلاردا، ئۇلارغا ئارقاڭلارنى قىلىماڭلار (يەنى قاچماڭلار) (117). كىمكى قايتا تۇرۇشۇش ياكى (ياردەم تىلەش) ئۈچۈن مۇسۇلمانلار جامائەسىگە قوشۇلۇش مەقسىتىدە بىر تەرەپكە يۆتكىلىش قىلماستىن، بەلكى دۈشمەنگە ئارقىسىنى قىلىدىكەن (يەنى قاچىدىكەن)، ئۇ ھەقىقەتەن اللەنىڭ غەزەپىگە ئۇچرايدۇ، ئۇنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ. دوزاخ ئېسىدىكەن يامان جاي (118)

وَمَا لَهُمْ آلَافٌ يَهُودُ اللَّهِ وَهُمْ يُبْذَرُونَ عَنِ السَّجْدِ
الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَلِيَّةَ إِنْ أُولِيَ أَوَّلَهُ إِلَّا الْمُتَشَاوِرُونَ
وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ
عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا انْكَسَاءً وَتَصْلِيَةً ثُمَّ وَقَفُوا لِلْعَذَابِ
بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيُؤْمِنُونَ
أَمْوَالَهُمْ لَيْصُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُفْعَلُ مَا شَاءَ
تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةٌ كَمَا يَكُونُ لَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا
إِلَى جَهَنَّمَ يَصْعَدُونَ فِيهِمْ النَّارُ الْخَيْبُ مِنَ الظَّالِمِينَ
يَجْعَلُ الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ فَيَرْكَبُ جَمِيعًا
فَيَجْعَلُ فِي جَهَنَّمَ أُولَئِكَ هُمُ الْخَيْرُونَ قُلْ لِلَّذِينَ
كَفَرُوا إِنْ يَشَاءُوا يُغْفَرُ لَهُمْ فَمَا أَقْبَلْتُمْ إِنْ يَشَاءُوا
فَقَدْ مَقَّبَتِ النَّارُ الْأَكَلِينَ وَقَدْ يَكُونُ هُمْ حُلًى
تَكُونُ فِتْنَةً وَيَكُونُ الَّذِينَ ظَلَمُوا لَهُ قُلُوبًا اتَّحَمُوا
قُلْ اللَّهُ يَمَّا يَعْلَمُونَ بُيُوتَهُمْ وَإِنْ تُنَادُوا قَاعِدُهُمْ
أَنْ اللَّهُ مَوْلَاكُمْ فَيَعْمِ الْهَوَىٰ وَيَعْمِ الْتَوَهُُّ ۖ

ئۇلار (باشقىلارنىڭ) مەسجىدى ھەرامغا كىرىشىنى
توسۇۋاتسا، اللە ئۇلارغا نېمىشقا ئازاب قىلىسۇن؟
ئۇلار مەسجىدى ھەرامنىڭ ئىگىلىرى ئەمەس،
مەسجىدى ھەرامنىڭ ئىگىلىرى تەقۋادارلاردىن
باشقىلار ئەمەستۇر، لېكىن (بۇنى) ئۇلارنىڭ
تولسى بىلمەيدۇ^(۳۶). ئۇلارنىڭ مەسجىدى ھەرام-
نىڭ يېنىدىكى ئىبادىتى پەقەت ئىسقىرتماق،
چاۋاك چالماقتىنلا ئىبارەت بولدى. (ئى
كاپىرلار!) كاپىر بولغانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن
(دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ) ئازابىنى تېتىڭلار^(۳۷).
شۈبھىسىزكى، كاپىرلار مال-مۈلۈكلىرىنى (باشقى-
لارنى) اللە نىڭ يولىدىن توسۇش ئۈچۈن
سەرپ قىلىدۇ، سەرپ قىلىنغاندىن كېيىن ئۇلارنىڭ

مال-مۈلۈكلىرى ئۇلارغا ھەسرەت ئېلىپ كېلىدۇ، ئاخىر ئۇلار يېڭىلىدۇ. كاپىرلار جەھەننەمگىلا
ھەيدەپ كىرگۈزۈلىدۇ^(۳۸). اللە نىڭ (ئۇلارنى دۇنيادا مەغلۇپ قىلىشى، ئاخىرەتتە
جەھەننەمگە ھەيدىشى) كاپىرنى مۆمىندىن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈندۇر، اللە ھەممە كاپىرلارنى
ئۇستى-ئۈستىگە دۆۋىلەپ توپلىغاندىن كېيىن، دوزاخقا تاشلايدۇ، ئەنە شۇلار زىيان
تارتقۇچىلاردۇر^(۳۹). (ئى مۇھەممەد!) كاپىرلارغا ئېيتقىنكى، ئەگەر ئۇلار (كۆڭلىرىدىن،
پەيغەمبەر بىلەن دۈشمەنلىشىشتىن) يانسا، ئۇلارنىڭ ئۆتكەنكى گۇناھلىرى مەغپىرەت
قىلىنىدۇ، ئەگەر ئۇلار پەيغەمبەر بىلەن قايتا دۈشمەنلەشسە، ئۆتكەنكى پەيغەمبەرلىرىمنى
ئىنكار قىلغانلارنى ھالاك قىلىش مېنىڭ تۇتقان يولۇم بولۇپ كەلدى (ئۇلارنىمۇ شۇنداق
قىلىمەن)^(۴۰). پىتىنە تۈگىگەن، دىن پۈتۈنلەي اللە ئۈچۈن بولغانغا قەدەر ئۇلار
بىلەن ئۇرۇشۇڭلار؛ ئەگەر ئۇلار (كۆڭلىرىدىن) يانسا، اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى
كۆرىدۇ^(۴۱). ئەگەر ئۇلار (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسە، (ئى مۆمىنلەر!) بىلىڭلاركى، اللە سىلەرنىڭ
مەدەتكارىڭلاردۇر، اللە نېمىدېگەن ياخشى مەدەتكار، نېمىدېگەن ياخشى ياردەمچى^(۴۲)

(يۇنۇن سۆز-ھەرىكەتلىرىڭلاردا) اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىڭلار، ئىختىلاپ قىلىشماڭلار، بولمىسا، (دۈشمەن بىلەن ئۇچرىششتىن) قورقۇپ قالسىلەر، كۈچ-قۇۋۋىتىڭلار كېتىپ قالدۇ؛ سەۋر قىلىڭلار، اللە ھەقىقەتەن سەۋر قىلىۋىچىلار بىلەن بىلىلدۇر^(۴۵). يۇرتلىرىدىن چوڭچىلىق ۋە رىيا بىلەن چىققان كىشىلەر (يەنى قۇرەيش مۇشرىكلىرى)گە ئوخشاش بولماڭلار، ئۇلار (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يولىدىن توسىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ ھەممە ئىشلىرىنى بىلىكۈچىدۇر^(۴۶). ئۆز ۋاقتىدا شەيتان ئۇلارغا (قەبىھ) ئەمەللىرىنى چىرايلىق كۆرسىتىپ: «ھېچقانداق كىشى سىلەرنى يېڭەلمەيدۇ، مەن ھەقىقەتەن سىلەرگە مەدەتكار» دېگەن ئىدى. ئىككى قوشۇن ئۇچراشقان چاغدا شەيتان ئارقىسىغا

چېكىندى ۋە: «مەن سىلەردىن ئادا-جۇدامەن، سىلەر كۆرمەيۋاتقانىنى ھەقىقەتەن كۆرۈپ تۇرۇۋاتىمەن، مەن راستلا اللەدىن قورقسەن، اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر» دېدى^(۴۷). ئۆز ۋاقتىدا مۇناپىقلار ۋە دىللىرىدا كېسلى (يەنى شەك) بارلار: «بۇلارنى (يەنى مۇسۇلمانلارنى) ئۇلارنىڭ دىنى ئالدىدى (يەنى مۇسۇلمانلار ئۆز دىنىغا مەغرۇر بولۇپ، ئۆزلىرىنى يېڭىلىمىس دەپ گۇمان قىلىپ، ئاز سانلىق تۇرۇقلۇق كۆپ سانلىقلار بىلەن ئۇرۇ-شۇشقا چىقتى)» دېدى. كىمكى اللەغا يۆلىنىدىكەن (اللە ئۇنىڭغا ئەلۋەتتە ياردەم بېرىدۇ): چۈنكى اللە غالىبتۇر، ھېكەت بىلەن ئىش قىلىۋىچىدۇر^(۴۸). پەرىشتىلەر (بەدرى ئۇرۇ-شىدا) كاپىرلارنىڭ جانلىرىنى ئېلىۋاتقاندا، ئۇلارنىڭ يۈزلىرىگە ۋە ئارقىلىرىغا ئۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆرسەك ئىدىك (ئەلۋەتتە قورقۇنچىلۇق ھالىنى كۆرگەن بولاتتىڭ). (پەرىشتىلەر ئۇلارغا) «دوزاخنىڭ كۆيدۈرگۈچى ئازابىنى تېتىڭلار!» (دەيتتى)^(۴۹). بۇ (ئازاب) سىلەرنىڭ قىلىش جىنايىتىڭلار تۈپەيلىدىندۇر، اللە بەندىلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچى ئەمەستۇر^(۵۰). (بۇ كاپىرلارنىڭ گۇناھ قىلىش ئادىتى) پىرىئەۋن جامائەسى ۋە ئۇلاردىن بۇرۇنقىلار-نىڭ ئادىتىگە ئوخشايدۇ، ئۇلار اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلدى، گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن، اللە ئۇلارنى ھالاك قىلدى. اللە ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر^(۵۱).

وَأَيُّهَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا تَنَازَعُوا أَفْئُسُوا وَتَنَاهَبَ
يُحْكَمُ وَأَصِيرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّادِقِينَ ﴿٤٥﴾ وَلَا تَكُونُوا
كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ وَ
يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ﴿٤٦﴾
وَأَذَرْنَاهُمْ الْغَيْظَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَقَالَ الْكَافِرُ
لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنَ النَّاسِ وَلَئِنْ جَاءَكُمُ الْمَلَائِكَةُ
نُحُوسًا عَلَّ عَذَابِي وَقَالَ لِيَ بَرَأً مِنْكُمُ الْيَتِيمَ
إِنَّي أَخَافُ اللَّهَ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٤٧﴾ إِذْ يَقُولُ
الْمُتَّقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ عَزَمُوا لَهُ وَيَقُولُ
وَمِنْ قَوْلِكُمْ عَلَى اللَّهِ وَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٨﴾
كُلُّهُمْ إِذْ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا الْيَتِيمَ كَفَرُوا الْيَتِيمَ
يَضْرِبُونَ وَجْهَهُمْ وَأَدْيَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْعَذَابِ ﴿٤٩﴾
يَا قَوْمِ مَتَّعْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَنَاصِرٌ لِلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٠﴾
كَذَّابٍ إِلَى بَرْغَمٍ وَلَئِنْ مِنْ قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ
فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٥١﴾

بۇ (يەنى ئۇلارغا نازىل بولغان ئازاب) شۇنىڭ ئۈچۈنكى، بىرەر قەۋم ئۆزلىرىنىڭ ھالىتىنى (كۆفرى ۋە گۇناھ بىلەن) ئۆزگەرتىگىچە ھەلە ئۇلارغا بەرگەن نېمىتىنى ئۆزگەرتىۋەتسەيدۇ، ھەلە (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (قىلمىشلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر⁽⁶⁸⁾. (ئۇلارنىڭ ئادىتى) پىرىئەن جامائەسىنىڭ ۋە ئۇلاردىن بۇرۇنقىلارنىڭ ئادىتىگە ئوخشايدۇكى، ئۇلار پەرۋەردىگا-رىنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ئىدى. گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن ئۇلارنى ھاللا قىلدۇق، ئۇلارنىڭ جامائەسىنى (دېڭىزغا) غەرق قىلدۇق، ئۇلارنىڭ ھەممىسى (كۆفرىلىق ۋە گۇناھ قىلىپ، ئۆزلىرىنى ئازابقا دۇچار قىلىش بىلەن) ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچى (قەۋم) بولدى⁽⁶⁹⁾. ھەلە ئۇلار نەزىرىدە ھايۋانلارنىڭ ئەڭ يامىنى كۆرىدۇ چىڭ تۇرغانلار-دۇركى، ئۇلار ھەقىقەتەن ئىمان ئېيتىمايدۇ⁽⁷⁰⁾. (ئى مۇھەممەد) سەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى مەلۇم كىشىلەر بىلەن (مۇشرىكلارغا ياردەم بەرمەسلىكلىرى ئۈستىدە) مۇئامىدە تۈزدۇق، ئۇلار بولسا ھەر قېتىدا مۇئامىدەسىنى بۇزىدۇ، ئۇلار ھەلەدىن قورقمايدۇ⁽⁷¹⁾. ئەگەر ئۇرۇشتا ئۇلار ئۈستىدىن غەلىبە قىلسا، ئارقىدىكىلىرىنىڭ قېچىشى ۋە ئىبرەت ئېلىشى ئۈچۈن ئۇلارنى قاتتىق جازالىغىن (يەنى ئۇلارنى باشقىلارغا ئىبرەت قىلغىنىكى، ئۇلارنىڭ سەن بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا دەرمانى قالمايۇن)⁽⁷²⁾. ئەگەر سەن (مۇئامىدە تۈزگەن) قەۋمدىن خىيانەت (ئالامەتلىرىنى) سەزسەڭ، مۇئامىدەسىنى ئۇلارغا ئوچۇق-يورۇقلۇق بىلەن تاشلاپ بەرگىن (يەنى سەن بىلەن مۇئامىدە تۈزۈشكەن قەۋمدىن خىيانەت شەپسى كۆرۈلسە، ئۇلارغا تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلماستىن، مۇئامىدەنىڭ ئەمەلدىن قالغانلىقىنى ئالدى بىلەن ئۇلارغا ئۇقتۇرۇپ قويغىن). ھەلە ھەقىقەتەن خائىنلارنى دوست تۇتمايدۇ⁽⁷³⁾. (يەدرى ئۇرۇشىدا ئۆل-تۈرۈلسەي قالغان) كاپىرلار قۇتۇلدۇق دەپ ئويلىمايۇن، ئۇلار (پەرۋەردىگارنىڭ جازاسىدىن) ھەقىقەتەن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ⁽⁷⁴⁾. دۈشمەنلىرىڭلار (بىلەن ئۇرۇش قىلىش) ئۈچۈن، قۇتۇلۇڭلاردىن كېلىشچە قورال كۈچى، جەڭ ئېتى تەييارلاڭلار، بۇنىڭ بىلەن ھەلە ئۇلارنىڭ دۈشمىنىنى، ئۆزەڭلارنىڭ دۈشمىنلىرىنى ۋە ئۇلاردىن باشقا دۈشمەنلەرنى قورقتىسىلەر، ئۇلارنى سىلەر تونۇ-مايسىلەر، ھەلە تونۇيدۇ، سىلەرنىڭ ھەلە يولىدا سىلەر قىلىشنىڭلار مەيلى نېمە بولسا بولسۇن، سىلەرگە ئۇنىڭ ساۋابى تولۇق بېرىلىدۇ، سىلەرگە زۇلۇم قىلىنمايدۇ (يەنى بۇ ساۋابتىن ھېچ نەرسە كېمەيتىلمەيدۇ)⁽⁷⁵⁾. ئەگەر ئۇلار تىنچلىققا مايىل بولسا، سەنمۇ تىنچلىققا مايىل بولىغىن، ھەلە ئەۋەك-كۈل قىلغىن ھەلە (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (نېيەتلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر⁽⁷⁶⁾.

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُخَيِّرًا بَيْنَهُمَا أَحَدًا ۖ خَلَقَ الْفُورَ خَلَقَ
يُحْيِي وَيُمِيتُ ۚ وَمَا يَتَّبِعُهُمْ إِلَّا اللَّهُ سَيَمِيعٌ عَلِيمٌ ۚ أَلَمْ يَكُنِ
أَوَّلَ مَا خَلَقَ الْفُورَ ۚ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَهُمْ هَالِكُونَ ۚ
يَذْكُرُهُمْ وَاعْرِضْ آلَ فِرْعَوْنَ وَكُلَّ كَاذِبٍ عَالِمِينَ ۚ
إِنَّ شَرَّ الْوَالِدِ الْوَالِدُ الَّذِي إِذَا دُعِيَ إِلَى اللَّهِ فِئْتَانٍ لَمْ يَدْعُهُمْ إِلَى اللَّهِ ۚ
الَّذِينَ عَاهَدُوا مَعَهُمْ ثُمَّ يَنفَكُونَ عَنْهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ ۚ
وَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۚ وَأَمَّا أَتَقَنُّهُمْ فِي الْحَرْبِ فَيَقْتُلُوهُمْ
مَنْ خَلَقَهُمْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ وَإِنَّا خَائِفُونَ مِنْ كُفْرِهِمْ
خِيَانَةً فَإِنِ يَدْعُوا إِلَيْكُمْ عَلَى سَوَاءٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَكَاوِبُ الْفَائِزِينَ ۚ
وَلَا تَحْزَنْ ۚ الَّذِينَ كَفَرُوا وَسَيُؤَلِّمُهُمُ اللَّهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
أَعْدَاؤَهُمْ لَعَنَهُمْ وَأَسْأَفُهُمْ مِنْ تَوَفَّاكَ ۚ نَعْنُ وَبِطَانَةِ الْحَبَشِ
تُرْجَوْنَ بِمَدَنِيٍّ وَلَوْ عَصَاكُمُ ۚ وَأَخْرَجْنَا مِنْ دُونِهِمْ
لَعَنَهُمُ اللَّهُ لَعَنَهُمْ وَأَسْأَفُهُمْ وَأَسْأَفُهُمْ مِنْ تَوَفَّاكَ ۚ
الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَآيَاتِهِ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَلَعَنَ الْجَنَّةُ الْفَائِزِينَ
فَاجْتَمِعُوا وَلَوْ كُنْتُمْ عَلَى الدُّوَارَةِ لَوَالِيتُهُمْ الْعَالَمِينَ ۚ

اللەنىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ قارشىچە، ئەھدىسىگە ۋاپا قىلمايدىغان) مۇشرىكلاردا قانداقمۇ مۇئامىدە دېگەن نەرسە بولسۇن؟ ئەمما مەسجىدى ھەرام قېشىدا سىلەر بىلەن ئەھدە تۈزۈشكەن مۇشرىكلار ئەگەر ئەھدىسىگە ۋاپا قىلىدىكەن، سىلەرمۇ ۋاپا قىلىڭلار، شۈبھىسىزكى، اللە تەقۋادارلارنى (يەنى پەرۋەردىگارىدىن قورققان، ئەھدىسىگە ۋاپا قىلغان، خىيانەت قىلمىغانلارنى) دوست تۇتىدۇ^(۱۷۷). مۇشرىكلار ئەھدىسىگە قانداقمۇ ۋاپا قىلسۇن؟ ئەگەر ئۇلار سىلەرنىڭ ئۈستۈڭلاردىن غەلىبە قىلسا، سىلەرنىڭ توغراڭلاردا نە تۇغقانچىلىققا، نە ئەھدىگە رىئايە قىلمايدۇ. سىلەرنى ئېغىزلىرىدا خۇش قىلىدۇ، دىللىرىدا (ۋەدىسىدە تۇرۇشنى) خالىمايدۇ (يەنى

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ
إِلَّا أَنْ يَمُنُوا عَمَدَ الْعَهْدِ السَّجْدَ الرَّامِ قَبْلَ اسْتِقَامَتِهِ
لَهُمْ قَسَمٌ بِمَا لَهُمُ مِنَ اللَّهِ يَتَّقُونَ الْمُتَّقِينَ كَيْفَ يَكُونُ
يَتَّقُونَ أَعْيُنَكُمْ لَدَيْكُمْ وَأَعْيُنَكُمْ لَدَيْكُمْ وَأَلَا يَوْمَ يُرْضَوْنَ
يَأْقُوهُمْ وَتَأْتِي قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَرِيقُونَ
إِشْكُرُوا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كَمَا قَدْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ
أَنْتُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ لَا يَرْجُونَ فِي مَوْتِهِمْ
وَلَا يَوْمَئِذٍ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا
الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَنُوا بِمَا نُفِصِلُ
الَّذِينَ لَوْ كُنُوا يُفْهِمُونَ وَإِنْ كُنُوا أَيْمَانُهُمْ
مِنْ بَيْنِ أَعْيُنِهِمْ وَطَعْنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا
أَهْلَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّكُمْ
يَتَّقُونَ إِلَّا تَقَاتِلْهُمْ فَيُؤْمِنُوا أَكْثَرُ أَيْمَانُهُمْ
وَهُمْ لَا يَحْرَاجُ الرِّبَا وَهُمْ يَدْعُونَ قَوْلًا مَوْفَا
أَعْتَصِمُوا لَهُمْ فَإِنَّهُمْ لَا يَكُونُونَ لَكُمْ مَرْغُوبِينَ

ئاغزىدا چىرايلىق سۆزلىگىنى بىلەن، كۆڭۈللىرى ئاداۋەت، نىفاق بىلەن تولغان). ئۇلارنىڭ تولىسى پاسىقلاردۇر^(۱۷۸). ئۇلار اللەنىڭ ئايەتلىرىنى (دۇنيانىڭ مال-مۈلۈكلىرىدىن) ئەرزىمەس نەرسىلەرگە تېگىشتى، (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يولىدىن توستى. ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى ئېيىپىگەن يامان!^(۱۷۹) ئۇلار مۆمىنلەر ھەققىدە نە تۇغقانچىلىققا، نە ئەھدىگە رىئايە قىلمايدۇ. ئەنە شۇلار (سىلەرگە زۇلۇم قىلىشتا) ھەددىدىن ئاشقۇچىلاردۇر^(۱۸۰). ئەگەر ئۇلار (كۆڭرىدىن) تەۋبە قىلسا، ناماز ئۆتسە، زاكات بەرسە، دىنىي جەھەتتە سىلەرنىڭ قېرىندىشىڭلار بولىدۇ (يەنى ھوقۇق ۋە مەجبۇرىيەتتە ئۇلار سىلەر بىلەن ئوخشاشتۇر). ئۆقسىدىغان قەۋم ئۈچۈن، ئايەتلىرىنى تەپسىلىي بايان قىلىمىز^(۱۸۱). ئەگەر ئۇلار ئەھدە بەرگەندىن كېيىن، قەسەملىرىنى بۇزسا ۋە دىنىڭ-ئىلمىنى ئەيىبلەسە، ئۇلارنىڭ (بۇنىڭدىن) چەكلىنىشلىرى ئۈچۈن، كۆڭرىنىڭ كاتتىباشلىرىغا ئۇرۇش ئېچىڭلار. ئۇلارنىڭ قەسەمىنىڭ ھەقىقەتەن ئېتىبارى يوق^(۱۸۲). (ئى مۆمىنلەر جامائەسى! ئەھدە بەرگەندە) ئىچكەن قەسەمنى بۇزغان، پەيغەمبەرنى (مەككە)دىن ھەيدەپ چىقىرىشنى قەستلىگەن ۋە سىلەرگە ئالدى بىلەن ھۇجۇم قىلغان قەۋمگە ئۇرۇش ئاچماسىلەر؟ ئۇلاردىن قورقامسىلەر؟ ئەگەر مۆمىن بولساڭلار، قورقۇشۇڭلارغا اللە ئەڭ لايىقتۇر^(۱۸۳).

بەرۈەردىكىگارى ئۇلارغا ئۆزىنىڭ رەھىتى، رازىملىقى ۋە جەننەتلىرى بىلەن خوش خەۋەر بېرىدۇ، ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈلۈك نېمەتكە ئېرىشىدۇ⁽²¹⁾. ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ، شۈبھىسىزكى، اللەنىڭ دەرگاھىدا (ئۇلارغا) كاتتا ساۋاب بار⁽²²⁾. ئى مۆمىنلەر! ئەگەر ئاتىلىرىڭلار، قېرىنداشىڭلار ئىماندىن كۆفرىنى ئارتۇق كۆرسە (كۆف-رىدا مەھكەم تۇرسا)، ئۇلارنى دوست تۇتماڭلار. ئىچىڭلاردىن كىملىرىكى، ئۇلارنى دوست تۇتىدەكەن، ئۇلار زالىملاردۇر (يەنى ئۇلارغا ئوخشاش مۇشرىكتۇر، چۈنكى مۇشرىكلىككە رازى بولغان ئادەم مۇشرىك ھېسابلىنىدۇ)⁽²³⁾. ئېيتقىنكى، ئەگەر سىلەرنىڭ ئاتاڭلار، ئوغۇلىڭلار، قېرىنداشىڭلار، خوتۇنلىرىڭلار، ئۇرۇق-تۇغقانلىرىڭلار (ھەمدە ئۇلاردىن باشقىلار)، تاپقان پۇل-ماللىرىڭلار، ئاقىي قېلىشىدىن قورققان تىجارىتىڭلار، ياخشى كۆرىدىغان ئۆيلىرىڭلار سىلەر ئۈچۈن اللە دىن، اللەنىڭ پەيغەمبىرىدىن ۋە اللەنىڭ يولىدا جىھاد قىلىشتىنمۇ سۆيۈملۈك بولسا (يەنى شۇلار بىلەن بولۇپ كېتىپ، اللەنىڭ پەيغەمبىرىگە ياردەم بەرمىسەڭلار)، ئۇ ھالدا سىلەر تاكى اللەنىڭ ئەمرى (يەنى مەككىنى پەتە قىلىش ئىزىنى) كەلگۈچە كۈتۈڭلار، اللە پاستىق قەۋمنى (يەنى اللەنىڭ دىنىنىڭ چەك-چېگرىسىدىن چىقىپ كەتكۈچىلەرنى) ھىدايەت قىلمايدۇ⁽²⁴⁾. اللە سىلەرگە نۇرغۇن جەڭ مەيدانلىرىدا ۋە ھۈنەين كۈنىدە (يەنى جېڭىدە) ھەققەتەن ياردەم بەردى. ئەينى ۋاقىتتا سانىڭلارنىڭ كۆپلۈكىدىن خۇشاللىنىپ كەتتىڭلار (يەنى بۈگۈن بىزنىڭ سانىمىز كۆپ، مەغلۇپ بولمايمىز دېدىڭلار، بۇ چاغدا سىلەرنىڭ سانىڭلار ۱۲ مىڭ، دۈشمىنىڭلارنىڭ سانى ۴۰۰۰ ئىدى)، سانىڭلارنىڭ كۆپلۈكى سىلەرگە قىلچە ئەسقاتىمىدى. (قاتتىق قورققىنىڭلاردىن) كەڭ زېمىن سىلەرگە تار تۈيۈلدى. ئاندىن (مەغلۇپ بۇلۇپ، رەسۇللارنى ئازغىنا مۆمىنلەر بىلەن تاشلاپ) ئارقاڭلارغا قاراپ قاپتىڭلار⁽²⁵⁾. ئاندىن اللە پەيغەمبىرىگە ۋە مۆمىنلەرگە (مەرھەمەت قىلىپ) خاتىرجەملىك بېشىلىدى. سىلەرگە قوشۇنلارنى (يەنى سىلەرگە ياردەمگە پەرىشتىلەرنى) چۈشۈردى، ئۇلارنى سىلەر كۆرمىسىڭلار (شۇنىڭ بىلەن سىلەر غەلىبە قىلىدىڭلار)، اللە كاپىرلارنى (ئۆلتۈرۈلۈش ۋە ئەسەر ئېلىنىش بىلەن) ئازابلىدى، كاپىرلارنىڭ جازاسى ئەنە شۇ⁽²⁶⁾.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٢٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٢٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٢٥﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٢٦﴾

ثُمَّ يُنَادِي اللَّهُ مِنْ عَذَابِ ذَلِكَ مَنْ يُتَابَعُ ۖ وَآلَهُ
عَقُوذٌ جَدِيدٌ ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّا الشَّيْطَانُ
فَسَّسُ لَكُمْ آيَاتِنَا لِلْإِسْحَاقِ إِسْمَاعِيلَ وَعِدَّ لَهُمْ هَذَا
إِنْ خَشَعُوا خِمَلَهُ ۚ فَمَنْ يُفِرُّكَ اللَّهُ مِنْ ضَلَالِهِ لَنْ يَكُنْ
إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۖ قَالُوا الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِهِ
وَلَا يَأْتِيهِمُ الْآخِرُ وَلَا يُخَيَّرُونَ مَا حَسْبُكَ اللَّهُ وَ
نُصُولُهُ ۚ وَلَا يَكِيدُ يُونُسَ مِنَ الْحَقِّ ۚ مِنَ الَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجُزْأَ مِنْهُ لِيَرَوْا
صُغُرَ ذَلِكَ ۖ وَقَالُوا الْمَوْدُوعُ رِيءُكَ اللَّهُ وَقَالَ
النَّصْرُ الْمُسَيَّمَةُ ۚ إِنَّ اللَّهَ ذَلِكُ قَوْلُهُمْ يَا قَوْمِ
يُضَاهِئُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ وَاسْمُ قَبْلُ
قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنْ يُولَئِكَ ۖ اتَّخَذُوا أَحِبَارَهُمْ
وَرُهَبَاءَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمُسِيِمَةُ
أَبْنِ مَرْيَمَ ۚ وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ الْقُرْآنَ إِلَّا نَذِيرًا
لِأَلِ الْإِسْهَاءِ سُبْحَنَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۝

شۇنىڭدىن كېيىن، اللە خالىغان ئادەمگە تەۋبىنى
ئېسىپ قىلىدۇ (يەنى ئىسلام دىنىغا كىرىشكە
مۇۋەپپەقىي قىلىدۇ). اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچى.
دۇر، ناھايىتى مېھرىبان دۇر (387). ئى مۆمىنلەر! مۇشرىك-
لار (اللە ئى ئىنكار قىلغانلىقلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئېتى-
قادى بۇزۇق بولغانلىقلىرى ئۈچۈن) پەقەت نىجىستۇر،
مۇشۇ يىلدىن (يەنى ھىجرىيىنىڭ 9-يىلىدىن) كېيىن
ئۇلار مەسجىدى ھىرامغا (يەنى ھەرمەگە) يېقىنلاش-
مىسۇن (يەنى ھەج قىلىسۇن، تۆمرە قىلىسۇن).
ئەگەر سىلەر (ئى مۆمىنلەر! مۇشرىكلارنىڭ ھەرمەگە
كىرىشتىن مەنئى قىلىنىشى بىلەن) يېقىنلىقتىن
قورقۇڭلار، اللە خالىسا ئۆز يەزلى بىلەن سىلەرنى
باي قىلىدۇ. شۇبەسىزكى، اللە (سىلەرگە پايدىلىق
ئىشلارنى) بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش
قىلغۇچىدۇر (388). سىلەر ئەھلى كىتابتىن اللە غا ۋە

ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنمەيدىغانلار (يەھۇدىيلار ئۆزەيرىنى اللە نىڭ ئوغلى، ناسارالار
ئىمانى اللە نىڭ ئوغلى دەپ ئېتىقاد قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن، ئۇلار اللە غا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە
ئېتىقاد قىلىمىز دىگەن بىلەنمۇ ئېتىقاد قىلىمىغاننىڭ ئورنىدىدۇر) بىلەن، اللە (ئۆزىنىڭ كىتابىدا)
ۋە ئۆزىنىڭ پەيغەمبىرى (سۇننىتىدە) ھارام قىلغان نەرسىلەرنى ھارام بىلمەيدىغانلار ۋە ھەق دىن
(يەنى ئىسلام دىنى) غا ئېتىقاد قىلمايدىغانلار بىلەن، تاكى ئۇلار سىلەرگە بويىسۇنۇپ خار ھالدا
جىزىيە تۆلىگەنگە قەدەر، ئۇرۇش قىلىڭلار (389). يەھۇدىيلار: «ئۆزەير اللە نىڭ ئوغلىدۇر» دېدى،
ناسارالار: «مەسە (يەنى ئىسا) اللە نىڭ ئوغلىدۇر» دېدى، بۇ، ئۇلارنىڭ ئاغزىدىكى (دەلىلىسىز)
سۆزدۇر، (ئۇلارنىڭ سۆزلىرى) ئىلگىرىكى كاپىرلارنىڭ (يەنى مۇشرىكلارنىڭ: «پەرشتىلەر
اللەنىڭ قىزلىرىدۇر» دېگەن) سۆزلىرىگە ئوخشايدۇ. اللە ئۇلارغا لەنەت قىلىۋاتىكى، (اللە نىڭ
بالىسى يوقلۇقىغا روشەن دەلىل تۇرسا، ھەقىقەتتىن باتىلغا بۇرۇلۇپ) ئۇلار قانداقۇ (اللەنىڭ
بالىسى بار دەپ) اللە غا يالغان چايلایدۇ (390). ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ھىبىرلىرىنى، راھىبلىرىنى (يەھۇدىيلار
بىلەن ناسارالارنىڭ دىنىي باشلىقلىرىنى، ئۆلىمالىرىنى) ۋە مەريەم ئوغلى مەسھنى مەبۇد قىلىۋالدى.
(ھالبۇكى) ئۇلار (پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق) پەقەت بىر ئىلاھقا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلغان ئىدى،
ئۇنىڭدىن باشقا (يەنى ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللە دىن باشقا) ھېچ مەبۇد (بەرھەق)
يوقتۇر، اللە ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەنلىرىدىن پاكىتۇر (391).

ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار، يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) اللەنىڭ نۇرىنى (يەنى ئىسلام دىنىنى) ئېسىزلىرى (يەنى يالغان-ياپەداق بوھتانلىرى) بىلەن ئۆچۈر-مەكچى بولىدۇ. اللە ئۆز نۇرىنى ئۈستۈن قىلماي قالمايدۇ. كاپىرلار (بۇنى) يامان كۆرگەن تەقدىردىمۇ⁽³³⁾. اللە ھەق دىن (ئىسلام) نى بارلىق دىنلاردىن ئۈستۈن قىلىش ئۈچۈن، ئۆزىنىڭ پەيغەمبىرىنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى تولۇق) ھىدايەت ۋە ھەق دىن بىلەن ئەۋەتتى، مۇش-رىكلار ئۇنىڭ (ئۈستۈن بولۇشىنى) يامان كۆرگەن تەقدىردىمۇ⁽³⁴⁾. ئى مۆمىنلەر! ھېرىلەر ۋە راھىم-لەردىن (يەھۇدىي ۋە ناسارا ئۆلىمالىرىدىن) ئۈر-غۇلىرى كىشىلەرنىڭ يۈل-ماللىرىنى ھەققەتەن ھارام يەيدۇ، (كىشىلەرنى) اللەنىڭ دىنىغا كىرىشتىن توسىدۇ، ئالتۇن-كۈمۈش يىغىپ، ئۇنى اللەنىڭ

يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَقْوَامِهِمْ وَيَسَاءَلُونَ
اللَّهَ أَلَا أَنْ يُضَيِّقَ نُورَهُ وَلَكِنْ كَرِهَ الْغَافِلُونَ ﴿٣٣﴾ هُوَ
الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ
عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَكِنْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٣٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا إِنَّكُمْ كُنْتُمْ أَعْيُنُ الْأَعْيُنِ وَالْأَعْيُنُ لَيْسَ كَمِثْلُونِ
أَمْوَالُ الْكَافِرِينَ يَأْتِيهِمْ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْوَصَّةَ لَا يُغْنِيهِمَا فِي
سَبِيلِ اللَّهِ فَيَكْفُرْهُمْ يَدُ ابِّ اللَّهِ يُكْرَهُ عَنِ الْكُفْرِ
فِي آيَاتِهِمْ فَكُنْوا يَحِبُّوا اللَّهَ ثُمَّ يُنْزِلُ اللَّهُ أَصْنَافًا
مِنْ هَذَا مَا كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٥﴾ وَذُكِّرُوا وَلَوْ أَنَّهُمْ
كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٣٦﴾ إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا
فِي الْكِتَابِ اللَّهُ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا
أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَاطِعُ فَلَا تَحْطِلُوا
فِيهِ مِنَ الْقِسْمِ وَكَانَ الْإِسْلَامُ قَاتِلًا لِلْمُشْرِكِينَ كَمَا
يُقَاتِلُونَ لَكُمْ كَاتِلًا وَأَمْسُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٧﴾

يولىدا سەرپ قىلمايدىغانلارغا (دوزاختا بولىدىغان) قاتتىق ئازاب بىلەن بىشارەت بەرگىن⁽³⁴⁾. ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ئۇ ئالتۇن-كۈمۈشلەر جەھەننەمنىڭ ئوتىدا قىزىتىلىپ، ئۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ پىشانىلىرى، يالىلىرى ۋە دۈمبىلىرى داغلىنىدۇ. ئۇلارغا: «بۇ سىلەرنىڭ ئۆز-ئىلار ئۈچۈن يىغقان ئالتۇن-كۈمۈشۇڭلار (سىلەر بۇ دۇنيا-يىڭلاردىكى اللەنىڭ ھەققىنى ئادا قىلىدىڭلار). يىغقان ئالتۇن-كۈمۈشۇڭلارنىڭ ۋاپالىنى تېتىڭلار» دېيىلىدۇ⁽³⁵⁾. شۈبھىسىزكى، ئاسمان ۋە زېمىن يارىتىلغاندىن تارتىپ (قەمەرى) ئايلىرىنىڭ سانى اللەنىڭ دەرىگاھىدا (يەنى لەۋھۇل مەھپۇزدا) 12 دۇر، ئۇلاردىن تۆتى (يەنى زۇلقەئدە، زۇلقەججە، مۇھەررىم، رەجەب) ئۇرۇش قىلىش ھارام قىلىنغان ئايلاردۇر، بۇ توغرا دىندۇر (يەنى مەزكۇر تۆت ئايدا ئۇرۇشنىڭ ھارام قىلىنىشى اللەنىڭ توغرا دىندۇر). بۇ ئايلاردا (ئۇلارنىڭ ھۈرمىتىنى ساقلىماسلىق بىلەن، اللە چەكلىگەن كۇنا ئىشلارنى قىلىش بىلەن) ئۆز-ئىلارغا زىيان سالماڭلار، مۇشرىكلار سىلەرگە بىرلىكتە ھۇجۇم قىلغاندەك، سىلەرمۇ ئۇلارغا قارشى بىرلىكتە ئۇرۇش قىلىڭلار. بىلىڭلاركى، اللە تەقۋادارلار بىلەن بىللەدۇر (يەنى اللەنىڭ ئەمرىنى بەجا كەلتۈرۈش، مەنى قىلغان ئىشلىرىدىن چەكلىنىش بىلەن اللەدىن قورققۇچىلارغا اللەنىڭ ياردەم بېرىدىغانلىقىغا ئىشەنچىدە بولۇڭلار)⁽³⁶⁾.

إِنَّمَا الْغَنَىٰ فِي الْكُفْرِ بَصَلٌ يَرَىٰ الَّذِينَ كَفَرُوا
يُحِبُّونَهُ عَالِمًا قَاطِبِمْوَنَةً عَالِمًا بِأُولَٰئِكَ مَا حَوَّرَ
اللَّهُ فَيُجَالُوا مَا حَوَّرَ اللَّهُ زَيْنَ لَهْمُ مَوَدَّ أَعْمَالِهِم وَاللَّهُ
لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ هَٰذَا يَوْمُ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ
إِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا اللَّهَ يَوْمَ تَجْعَلُ لِكُلِّ أُمَّةٍ
أَرِيقَةً فَابْتَغُوا الْيُسْرَىٰ وَأُولَٰئِكَ الْأَحْزَابُ
فِي الْآخِرَةِ إِلَّا الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ أَتَى اللَّهُ الْقُلُوبَ
وَيَسِّرُهَا لِمَن يَشَاءُ وَيَصْعَقُهَا إِنَّ إِلَهًا لَّهُ
عِلْمُ الْغُيُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
لِيَصْلَحَ لَكُمْ دِينُكُمْ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا
اللَّهِ سَيَكُونُ عَلَيْهِمْ وَأَيَّدَ الْبُحْرَانُ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ
لِلَّذِينَ كَفَرُوا الشُّغْلَ وَكَذَلِكَ اللَّهُ يُغْوِي الْقُلُوبَ
الْفَاسِقِينَ وَاعْلَمُوا أَنَّمَا الْإِلَٰهُ وَجَّهٌ لِّكُلِّ
شَيْءٍ يُدْعَىٰ إِلَيْهِ وَإِنَّ إِلَهًا لَّهُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ دَلِّمُوا خَيْرَ الْخَيْرِ كُنْتُمْ تَصْلَوْنَ

ئاينى ئارقىغا سۈرۈش (يەنى ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئاينى باشقا بىر ئايدا ئۆزگەرتىپ، يىلنىڭ 12 ئېيىنى 13 ئايدا كۆپەيتىش) كۆفرىنى زىيادە قىلىشتۇر، بۇنىڭ بىلەن كاپىرلار تازدۇ-رۇلىدۇ؛ ئۇلار الله ھارام قىلغان ئايلارنىڭ سانىغا مۇۋاپىقلىشىش ئۈچۈن، ئۇنى بىر يىل ھالال قىلىپ، ئىككىنچى يىلى ھارام قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار الله ھارام قىلغان ئاينى ھالال قىلىدۇ، ئۇلارغا ئۆزلىرىنىڭ يامان ئەمەللىرى چىرايلىق كۆرسىتىلدى. الله كاپىر قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ⁽³⁷⁾. ئى مۆمىنلەر! سىلەرگە الله نىڭ يولىدا جىھاد قىلىشقا چىقىڭلار دېيىلسە، نېشىقا يۈرتۇڭلاردىن ئايرىلغىڭلار كەلمەيدۇ؟ دۇنيا ھاياتىنى ئاخىرەتتىكى (بەخت) بىلەن تېگىشكە رازى بولدۇڭلارمۇ؟ دۇنيا ھاياتىدىن بەھرىمەن بولۇش ئاخىرەتنىڭ نېمەتلىرى

بىلەن سېلىشتۇرغاندا، ئەر زىمىنى نەرسىدۇر⁽³⁸⁾. ئەگەر سىلەر جىھادقا چىقىساڭلار، الله سىلەرگە قاتتىق ئازاب قىلىدۇ. (سىلەرنى ھالاك قىلىپ) ئورنۇڭلارغا سىلەردىن باشقا قەۋمنى كەلتۈرىدۇ، سىلەر الله غا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيسىلەر، الله ھەر نەرسىگە قادىردۇر⁽³⁹⁾. ئەگەر سىلەر الله نىڭ پەيغەمبىرىگە ياردەم قىلساڭلار (الله ياردەم قىلىدۇ)، الله ھەقىقەتەن ئۇنىڭغا ياردەم قىلغان ئىدى. ئۆز ۋاقتىدا كاپىرلار ئۇنى (مەككىدىن) ھەيدەپ چىقارغان ئىدى. ئۇنىڭغا پەقەت بىر كىشى (يەنى ئەبۇبەكرى سىددىق) ھەمرا ئىدى. ئەينى زاماندا ئۇ ئىككىسى غاردا ئىدى. (رەسۇلۇللا) ھەمراھىغا: «غەم قىلىشىن، الله ھەقىقەتەن بىز بىلەن بىللە» دەيتتى، الله ئۇنىڭغا (يەنى پەيغەمبىرىگە) خاتىرجەملىك بېغىشلىدى، ئۇنىڭغا (پەرىشتىلەردىن بولغان) قوشۇنلار بىلەن مەدەت بەردى، ئۇلارنى سىلەر كۆرمىدىڭلار، كاپىرلارنىڭ سۆزىنى (يەنى شېرىك كەلىمە-سىنى) پەس قىلدى، الله نىڭ سۆزى (يەنى كەلىمە تەۋھىد) ئۈستۈندۇر، الله غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلىغۇچىدۇر⁽⁴⁰⁾. (ئى مۆمىنلەر جامائەسى!) سىلەر يېنىك بولغان ياكى ئېغىر بولغان ھالەتتە (يەنى مەيلى ياش-قېرى، پىيادە، ئۇلاغلىق بولۇڭلار، ئوقۇشلۇق ۋە قىيىن شارائىتتا بولۇڭلار، ئىختىيارىي ۋە ئىختىيارسىز بولۇڭلار، ھەممە ئەھۋالدا) جىھادقا چىقىڭلار، الله نىڭ يولىدا مېلىڭلار بىلەن، جېنىڭلار بىلەن جىھاد قىلىڭلار، ئەگەر بىلىڭلار مۇنداق قىلىش سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر⁽⁴¹⁾.

ئەگەر (ئۇلارنىڭ دەۋەت قىلىنىشىنى) ئاسان قولغا كېلىدىغان غەنىمەت ۋە (يىراق ئەمەس) ئوتتۇراھال سەپەر بولىدىغان بولسا، ئۇلار چوقۇم ساڭا ئەكشىپ (غەنىمەت ئېلىش مەقسىتىدە) چىقاتتى. لېكىن، بۇ ئارىلىق ئۇلارغا يىراق بىلىندى. ئۇلار اللە بىلەن قەسەم ئىچىپ: «ئەگەر چىقىشقا قادىر بولالغان بولساق، ئەلۋەتتە سىلەر بىلەن بىللە چىقاتتۇق» دەيدۇ. ئۇلار (يالغان قەسەملىرى تۈپەيلىدىن) ئۆزلىرىنى ئۆزلىرى ھالاك قىلدۇ. اللە بىلىدۇكى، ئۇلار شەك-شۈبھىسىز يالغانچىلاردۇر (42). (ئى مۇھەممەد!) اللە سېنى كەچۈردى، (ئۆزىرسىدە) راستچىلار بىلەن يالغانچىلار (ساڭا ئېنىق بولمىغىچە ئېمىشقا ئۇلارغا چىقماستىنچاق)، رۇخسەت بەردىك (43).

(ئى مۇھەممەد!) اللە ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىغانلار سەندىن ماللىرى بىلەن ۋە جانلىرى بىلەن جىھاد قىلىشقا رۇخسەت سورىمايدۇ. اللە تەقۋادارلارنى ئوبدان بىلىدۇ (44). (ئى مۇھەممەد) سەندىن پەقەت اللە ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنمەيدىغانلار، دىللىرىدا اللە نىڭ بىرلىكىگە ۋە سېنىڭ پەيغەمبەرلىكىڭگە) كۇمانى بارلار رۇخسەت سورىمايدۇ، ئۇلار ئۆز كۇمانىدا تېڭىرقاپ يۈرىدۇ (45). ئەگەر ئۇلارنىڭ جىھادقا چىقىش نىيىتى بولسا، ئەلۋەتتە ئۇنىڭغا تەييارلىق قىلاتتى، لېكىن اللە ئۇلارنىڭ چىقىشىنى ياقىتۇرمىدى، (ئۇلارنىڭ دىللىرىغا ھورۇنلۇقنى سېلىپ) ئۇلارنىڭ ئىرادىسىنى سۈندۈردى. (ئۇلارغا) «ئۆيلىرىدە قېلىپ قالمۇچىلار (يەنى ئاياللار، كىچىك بالىلار، ئاجىز-زىللار) بىلەن قېلىڭلار» دېيىلدى (46). ئەگەر ئۇلار سىلەر بىلەن بىرلىكتە چىققان بولسا، ئاراڭلاردا پەقەت پىمىتنە-پاساتنى كۆپەيتەتتى، ئاراڭلارغا بۆلگۈنچىلىك سېلىش ئۈچۈن چوقۇم سۈخەنچىلىك بىلەن شۇغۇللىناتتى، ئاراڭلاردا ئۇلار ئۈچۈن تىڭ-تىڭلايدىغانلار بار، اللە زالىملارنى (يەنى مۇناپىقلارنىڭ ئىچى-تېشىنى) ئوبدان بىلگۈچىدۇر (47).

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَّكُنْتُمْ أَكْثَرًا مُّعْتَدِينَ
وَلَكِنْ بَعَدَتْ عَنْهُمْ الشُّعْرَىٰ وَرَبَّ حُلُوفٍ يُأْتِيهِمْ
لِيُاسْتَكْمَلَ لَهُمْ جَمَاعًا مِّمَّنْ يَمْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ
وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَهُمْ لَكُمُ الْكُنُوزُ ۖ عِنْدَ اللَّهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ
أَوَلَمْ تَكُنْ لَهُمْ حِثًى يَتَذَكَّرُونَ لَكَ الَّذِينَ صَدَّقُوا وَكُفَرُوا
وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آلِهَتِهِمْ أَتَاوُنَ ۚ أَلَمْ يَتَذَكَّرُوا أَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُمْ
أَعْيُنٌ حَافِظَةٌ يَوْمَ يُنْفَخُ الْكَوْكُبَاتُ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَهُمْ
لَكُمُ الْيَوْمَ الْأَنْفُسُ ۚ فَذُكِّرُوا كَمَا تَلْهَوْنَ الْفُرُجَ الْغَيْرَ وَتَأْتِبُ الْغُتُورَ
فَقُلْ لِلَّهِ عِلْمٌ ۖ وَلَكِنَّ كَثِيرًا مِّنْ أَهْلِ الْإِيمَانِ لَمَّا
فُتِنُوا مِنْ أَفْئِدَتِهِمْ أَعْدَاءُ مَعَ الْفُجُورِ ۚ
لَوْ عَزَّوْفُنَا فَعَسَىٰ أَمْرًا أَدْوَسَكُمْ أَلَا حَسْبُ الْآلِ
وَلَا أَدْرَأْكُمْ وَأَعْلَىٰ كُمْ يَوْمَ كُفَرِ الْهَيْئَةِ
وَفِيكُمْ سَمْعُونُ لَهُمُ اللَّهُ وَتِلْكَ الْكَلْبِ ۖ

ئىلگىرى ئۇلار تاكى اللە نىڭ ياردىمى كەلگەنگە،
اللە نىڭ دىنى ئۈستۈنلۈك قازانغانغا قەدەر، ھەقىقە-
تەن، بۆلگۈنچىلىك سېلىشقا ئۇرۇنغان، ساڭا ھىيلە-
مىكىرلەرنى ئىشلەتكەن ئىدى. ھالبۇكى، ئۇلار بۇنداق
بولۇشنى (يەنى دىننىڭ ئۈستۈنلۈك قازىنىشىنى) يامان
كۆرگۈچىلەردۇر^(۴۸). ئۇلارنىڭ ئارىسىدا: «ماڭا
(يەنى مېنىڭ قېلىشىمغا) رۇخسەت قىلىغىن،
مېنى بالاغا گىرىپتار قىلىغىن (يەنى رۇمنىڭ
ئاياللىرى بىلەن گۇناھ قىلىپ سېلىشىمغا سەۋەبىچى
بولغىن)» دېگۈچىلەرمۇ بار. ئەمەلدە ئۇلار
(مۇناپىقلىقتىن ئىبارەت چولپ) بالاغا گىرىپتار
بولدى. شۈبھىسىزكى، جەھەننەم كاپىرلارنى ئوراپ
تۇرغۇچىدۇر^(۴۹). ئەگەر سەن بىرەر ياخشىلىققا
ئېرىشسەڭ، ئۇلارنىڭ كۆڭلى يېرىم بولىدۇ؛ ئەگەر

لَقَدْ ابْتِغُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلِ وَلَقَدْ أَلَكُمُ الْمَوْتُ
حَتَّىٰ جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُم كَرِيمُونَ ﴿٤٨﴾
وَمِنْهُمْ مَن يَقُولُ إِنَّمَا دُنِيَ الْأَمْوَالُ فِي
الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَإِن جَهَنَّمَ لَنُحِيطَ بِهَا كَلِمَةً ﴿٤٩﴾
إِنَّ تُؤْتِيكَ حَسَنَةً تَنْسُوا وَلَئِنْ آتَيْنَاكَ
مِثْلَهَا لَعَسَا تَنْسَوْنَهَا ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا
مُوسَىٰ آيَاتِنَا وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ كُلَّ لَوْلِيٍّ يَتَّبِعُنَّ
هُنَّ يَتَّبِعُونَ يَتَّبِعُونَ الْآرَاءَ الْأَعْدَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾
تَكَرَّرَ بِكُمُ اللَّهُ عَذَابُ قَوْمٍ إِذِ انبَغَضُوا
عَنْ آلِ يُونُسَ لَمَّا كَانَ مُوسَىٰ فِي الْغَمِّ ﴿٥٢﴾
لَمَّا تَوَلَّوْا الْخُبْرَاءَ وَوَجْدُوا اللَّهَ يُغْفِرُ لَهُمْ
فِي يَوْمٍ ذُو نَقَرٍ ﴿٥٣﴾ وَلَقَدْ نَادَيْنَا الْأَنْبِيَاءَ
بِهِمْ فَكَذَّبُوا فَلَوْلِيٌّ وَوَجَدُوا اللَّهَ وَاسِعًا ﴿٥٤﴾
لَقَدْ نَادَيْنَا الْأَنْبِيَاءَ بِهِمْ فَكَذَّبُوا فَلَوْلِيٌّ
وَوَجَدُوا اللَّهَ وَاسِعًا ﴿٥٥﴾ وَلَقَدْ نَادَيْنَا الْأَنْبِيَاءَ
بِهِمْ فَكَذَّبُوا فَلَوْلِيٌّ وَوَجَدُوا اللَّهَ وَاسِعًا ﴿٥٦﴾

ساڭا بىرەر مۇسبەت كەلسە، «ئىشنىڭ ئالدىنى ئالغان ئىكەنمىز» دېيىپ خۇشال قايىتىشىدۇ^(۵۰).
ئېيتتىكى، «بىزگە پەقەت اللە نىڭ تەقدىر قىلغان نەرسىسى يېتىدۇ، ئۇ بىزنىڭ مەدەتكارىمىزدۇر.
مۆمىنلەر اللە غا تەۋەككۈل قىلىۋ (يەنى مۆمىنلەر ھەممە ئىشنى اللە غا تاپشۇرسۇن،
ئۇندىن باشقا ھېچ ئەھمىدىگە يۆلەلمىسۇن)»^(۵۱). ئېيتتىكى، «سەلەر پەقەت بىزنىڭ (غەلبە
قىلىش ياكى شەپەت بولۇشتىن ئىبارەت) ئىككى خىل ياخشى ئاقىۋەتنىڭ بىرىگە ئېرىشىشىمىزنى
كۈتۈۋاتىسىلەر، بىزمۇ اللە نىڭ سىلەرگە ئۆز دەرگاھىدىن ئازاب چۈشۈرۈشىنى ياكى
بىزنىڭ قولىمىز ئارقىلىق سىلەرنى جازالىشىنى كۈتۈۋاتىمىز، سىلەرمۇ (ئۆزەڭلارغا كەلگەننى)
كۈتۈۋاتىڭلار، بىزمۇ ئەلۋەتتە (ئۆزىمىزگە كەلگەننى) كۈتەيلى»^(۵۲). ئېيتتىكى، «ئى مۇناپىقلار
چامائەتى! سىلەر ئىختىيارىي ياكى مەجبۇرىي يوسۇندا (قانچىلىك پۇل-مال
سەرپ قىلىۋاتىڭلارمۇ) ھەرگىز قوبۇل قىلىنمايدۇ. چۈنكى سىلەر اللە نىڭ ئىت-
ئىتىدىن چىققان قەۋم بولدۇڭلار»^(۵۳). ئۇلارنىڭ بەرگەن نەپىقىلىرى شۇنىڭ ئۈچۈن قوبۇل
بولمايدۇكى، ئۇلار اللەنى ۋە اللە نىڭ پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلىدۇ،
نامازنى خۇش ياقىمىلىق بىلەن ئوقۇيدۇ (پۇل-مېلىنى) رازىلىق بىلەن بەرمەيدۇ^(۵۴).

ئۇلارنىڭ مال-مۈلكى ۋە ئەۋلادى سېنى ئەجەب-
لەندۈرمىسۇن، اللە ئۇلارنى بۇ دۇنيادا شۇ نەرسە-
لەر بىلەن ئازابلاشنى ۋە ئۇلارنىڭ كاپىر پېتى
جان ئۈزۈشنى ئىرادە قىلىدۇ (66). ئۇلار: «بىز
چوقۇم سىلەر (يەنى سىلەرگە ئوخشاش مۇسۇل-
مانلار) دىن» دەپ، اللە بىلەن قەسەم ئىچىدۇ.
ئۇلار سىلەردىن ئەمەس، لېكىن ئۇلار (زىيان-
زەخمەتكە ئۇچراشتىن قورقۇپ، ئاغزىدا مۇسۇلمان
بولغان) قورقۇنچاق قەۋمدۇر (67). ئەگەر ئۇلار
بىرەر قورغان ياكى غار ۋە ياكى گەمىنى تاپسا
ئىدى، ئۇلار شۇ تەرەپكە قاراپ ئەلۋەتتە يۈگۈرۈش-
كەن بولاتتى (68). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ
بەزىسى سېنىڭ سەدىقە (ۋە غەنىمەت)لەرنى
تەقسىم قىلىشنى ئەيىبلەيدۇ، ئۇلارغا ئۇنىڭدىن
بېرىلسە خۇش بولۇشىدۇ، بېرىلمىسە خاپا بولۇشىدۇ (69).

ئەگەر ئۇلار اللەنىڭ ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئۇلارغا بەرگەنلىكىگە رازى
بولسا ۋە: «اللە بىزگە كۇپايە قىلىدۇ، اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىزگە ئۆز
پەزىلىدىن ئاتا قىلىدۇ، بىز ھەقىقەتەن اللەدىن (اللەنىڭ پەزىلىنى، ئېمانىنى) ئۆتۈلۈپ
سورمىغۇچىلارمىز» دېسە، ئەلۋەتتە، ئۇلار ئۈچۈن ياخشى بولاتتى (70). زاكات
پەقەت پېقىرلارغا، مەسكىنلەرگە، زاكات خادىملىرىغا، دىنلىرىنى ئىسلامغا
مايىل قىلىش كۆزدە تۇتۇلغانلارغا، قۇللارنى ئازات قىلىشقا، قەرزدارلارغا،
اللەنىڭ يولغا، ئىبن سەبىلىلەرگە بېرىلىدۇ، بۇ اللەنىڭ بەلگىلىمىسىدۇر،
اللە (بەندىلىرىنىڭ مەنپەئەتىنى) ئوبدان بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش
قىلغۇچىدۇر (71). ئۇلارنىڭ بەزىلىرى پەيغەمبەرگە (سوزى ۋە ھەرىكىتى
ئارقىلىق) ئەزىيەت يەتكۈزىدۇ ۋە (پەيغەمبەرنى) «ئاڭلىغان نەرسىسىنىڭ
ھەممىسىگە ئىشىنىدۇ» دەيدۇ. ئېيتىشكى، «(دۇرۇس، ئۇ) سىلەرگە پايدىلىق سۆزلەرنى
ئاڭلاپ ئىشىنىدۇ، اللەنىڭ سۆزلىرىگە ئىشىنىدۇ، مۆمىنلەرنىڭ سۆزىگە (ئۇلارنىڭ
ئىخلاسىنى بىلگەنلىكتىن) ئىشىنىدۇ، ئۇ سىلەردىن ئىمان ئېيتقانلار ئۈچۈن رەھمەتتۇر».
اللەنىڭ پەيغەمبەرگە ئەزىيەت يەتكۈزىدىغانلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (72).

قُلْ أَتُحِبُّونَ أَمْوَالَكُمْ وَأَوْلَادَكُمْ أَكْثَرَ مِنْ حُبِّ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمِمَّا يُوقُونَ ۖ
بِهَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَتَرْهَقُونَ أَفْسَهُمْ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۖ
وَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ أَنَّهُمْ لَكُمْ وَمَا لَهُمْ بِنَفْسِهِمْ وَلَا أَنَّهُمْ قَوْمُكُمْ
يَعْلَمُونَ ۖ وَيُحْلِفُونَ عَلَيْهَا أَوْ مَعْرِفَاتٍ أَوْ مَنَافِعَ
لَكُمْ أَلَيْسَ وَهُمْ بِمُحْسِنِينَ ۖ وَمِنْهُمْ مَن يَكْفُرُ
فِي الصَّدَقَاتِ قُلْ أَغْطُوا مِنهَا رُءُوسًا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا
مِنْهَا لَأَظْهَرُ يُحْطُونَ ۖ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آلَتُهُمْ اللَّهُ
وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ
رِزْقًا قُلْ إِنْ لِلَّهِ رِغْبٌ فَلَأَمَّا الصَّدَقَاتُ لِلْمُقَرَّبِينَ
وَالسَّكِينِ وَالْمُتَرَدِّينَ عَلَيْهِمْ وَالْمُكَفَّةَ قُلْ يُؤْتَى فِي
الرِّقَابِ وَالْقُرْآنِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالنَّيْلِ فِي رَحْمَةٍ
مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۖ وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ
النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ ذُنَّ قُلْ أَذُنٌ غَيْرُكَ لَكُمْ يُؤْمِنُ
بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ بِالْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةً لِّلَّذِينَ آمَنُوا
مِنْهُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۖ

يَعْلَمُونَ يَأْتِيهِمْ لِيُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ
 أَمَّا أَنْ يُرَافِقُوهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ ۝ أَلَمْ يَعْلَمُوا
 أَنَّ اللَّهَ مِنْ قَبْلِهِ وَأَلَّهُ وَرَسُولُهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ
 خَالِدًا فِيهَا ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ۝ يَحْذَرُ الْمُتَّقُونَ
 أَنْ يَكُونَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنْذِرُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ
 قُلِ اسْتَخِرُوا اللَّهَ فِي غَيْرِ مَا تَخْتَارُونَ ۝ وَلَوْ كُنْ
 سَاءَ لَكُمْ لِكُلِّ قَوْمٍ وَابِلٌ ۝ إِنَّمَا تَأْكُلُ أَعْيُنُكُمْ
 وَالْأَيْدِي وَرَسُولُهُ مُنْتَمِسًا تَبَشِّرُونَ ۝ لَا تَهْتَدُونَ ۝
 كَذَّبَتْ بَنِي إِسْرَءِيلَ إِذْ قَالُوا ذُكِّرُوا بِنِعْمَةِ رَبِّهِمْ
 فَكَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِأَكْبَرِهِمْ وَأَنزَلْنَاهُمْ
 فِي الْمَنَافِقِ ۝ بَعْضُهُمْ فِي بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَنَافِقِ
 وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا
 اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ۝ وَعَمَّا لِلَّهِ
 الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ ۝ أَفَلَا تَأْرَاجَهُمْ عَلَيَّ ۝
 فِيهَا هُمْ وَهَنُوهُمْ ۝ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ ۝

ئۇلار سىلەرنى رازى قىلىش ئۈچۈن (پەيغەمبەرگە تېگىدىغان گەپنى قىلمىدۇق دەپ) اللە بىلەن قەسەم قىلىدۇ، ئەگەر ئۇلار راستلا مۇئىن بولىدىغان بولسا، اللە نى ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنى رازى قىلىشلىرى كېرەك ئىدى^(۱۹۸). (بۇ مۇناپىقلار) اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە كىمكى قارشىلىق كۆرسىتىدىكەن، ئۇنىڭ دوزاخقا كىرىدىغانلىقىنى، دوزاخقا مەڭگۈ قالىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ؟ ئەنە شۇ چوقە رىسۋالىقتۇر^(۱۹۹). مۇناپىقلار ئۆزلىرى توغرىسىدا بىرەر سۈرە نازىل بولۇپ، ئۇلارنىڭ دىلىرىدىكىنى (يەنى نىفاقنى) مۇئىنلەرگە خەۋەر بېرىشتىن قورقۇدۇ. ئېيتقىنى، «سىلەر اللە نىڭ دىنىنى خالىغىنىڭلارچە) مەسخىرە قىلىڭلار، سىلەر (پاش بولۇش-تىن) قورقىدىغان نەرسىنى (يەنى مۇناپىقلىقنى)

اللە چوقۇم ئاشكارا قىلىدۇ»^(۲۰۰): (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر سەن ئۇلارنىڭ (مەسخىرە قىلغانلىقىنى) سورىساڭ، ئۇلار: «بىز (راستىن ئەمەس)، پەقەت ئىچ پۇشۇقى قىلىپ ئوينىشىپ دەپ قويدۇق» دەيدۇ. (بۇ مۇناپىقلارغا) «سىلەر اللە نىڭ دىنىنى، اللە نىڭ ئايەتلىرىنى (يەنى كىتابىنى) ۋە اللە نىڭ پەيغەمبىرىنى مەسخىرە قىلىڭلارمۇ؟» دېگىن^(۲۰۱). سىلەر (يالغان قەسەم ئىچىپ) ئۆزى ئېيتماڭلار، سىلەر ئىمان ئېيتقىنىڭلاردىن كېيىن، (پەيغەمبەرنى مەسخىرە قىلىش بىلەن) كاپىر بولدۇڭلار، سىلەردىن بىر گۇرۇھنى (راست تەۋبە قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن) ئەپۇ قىلساق، يەنە بىر گۇرۇھنى گۇناھكار بولغانلىقلىرى (يەنى مۇناپىقلىق بىلەن گۇناھنى داۋاملاشتۇرغانلىقلىرى) ئۈچۈن جازالايىز^(۲۰۲). مۇناپىق ئەرلەر بىلەن مۇناپىق ئاياللار (مۇناپىقلىقتا ۋە ئىماندىن يىراق بولۇشتا) بىر-بىرىگە ئوخشايدۇ، ئۇلار يامانلىققا بۇيرۇيدۇ، ياخشىلىقتىن توسىدۇ، ئۇلار قوللىرىنى يۇمۇۋالدى (يەنى بېخىللىق قىلىپ سەدىقە بەرمەيدۇ). ئۇلار ئالانى ئۇنتۇدى (يەنى اللە نىڭ تائىتىنى تەرك ئەتتى)، اللە مۇ ئۇلارنى ئۇنتۇدى (يەنى اللە ئۇلارنى ئۆزىنىڭ پەزىلىدىن ۋە رەھمىتىدىن مەھرۇم قىلدى). شۈبھىسىزكى، مۇناپىقلار پاسىقلاردۇر^(۲۰۳). اللە مۇناپىق ئەرلەرگە، مۇناپىق ئاياللار ۋە كۇفۇرلارغا دوزاخنى ۋەدە قىلدى، ئۇلار دوزاخقا مەڭگۈ قالدۇ. دوزاخ ئۇلارنى (تازىلاشقا) يېتەرلىكتۇر، اللە ئۇلارغا لەنەت قىلدى، ئۇلار مەڭگۈلۈك تازىلىقا دۇچار بولىدۇ^(۲۰۴).

(ئى مۇناپىقلار، سىلەرنىڭ ھالىڭلار) سىلەردىن بۇرۇن تۆتكەن (ھالاك بولغان ئۆمىمەتلىرىڭلار ھالغا) ئوخشايدۇ، ئۇلار كۈچ-قۇۋۋەتتە سىلەردىن كۈچ-لىق، مال-مۈلكى ۋە ئەۋلادى سىلەرنىڭكىگە قارىغاندا كۆپ ئىدى. سىلەردىن بۇرۇن تۆتكەنلەر (دۇنيانىڭ لەززەتلىرى جەھەتتىكى) نېسىۋىسىدىن بەھرىمەن بولغاندەك، سىلەرمۇ (دۇنيانىڭ لەززەتلىرى جەھەتتىكى) نېسىۋەڭلاردىن بەھرىمەن بول-دۇڭلار؛ ئۇلار باتىلغا چۆمگەندەك، سىلەرمۇ باتىلغا چۆمدۈڭلار؛ ئەنە شۇلارنىڭ ياخشى ئەمەللىرى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئېتىبارسىزدۇر، ئەنە شۇلار زىيان تارتقۇچىلاردۇر^(۱۴۹). ئۇلارغا ئۇلاردىن بۇرۇن تۆتكەنلىرىڭلار، نۇھ، ئاد ۋە سەمۇد قەۋملىرىنىڭ،

كَانَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشْدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَأَكْثَرَ
أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا فَاسْتَمْتَرُوا بِحُلَاهِمُ فَاسْتَمْتَعْتُمْ
بِحُلَاهِمُ كَمَا اسْتَمْتَعْتُمُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِحُلَاهِمُ
وَلَمْ تَكُنْ مِنْهُمْ مَخْشَىٰ وَكَيْفَ كَانَتْ أَهْلُ الْمَدِينِ
الَّذِينَ وَالَّذِينَ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُحْسِنُونَ ۝ أَلَمْ يَأْتِهِمْ
نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودَ ۚ وَقَوْمُ
إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَاللُّؤْلُكِيَّةَ فَاسْتَمْتَعُوا بِحُلَاهِمُ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ يُطِيلُ لَهُمْ وَلَٰكِنْ كَانُوا أَفْكَهْمُ
يُطْلَبُونَ ۝ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاؤُ
بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْعَمْرِوٓفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَ رَسُولِهِ
وَعِنْدَ اللَّهِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَسَبَّحِينَ طَابَتْ فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ
وَرِيشَانٍ تَنْ أَلْوَاكٍ ذَٰلِكَ هُوَ الْجَنَّةُ الْعُلْيَا ۝

ئىبراھىم قەۋمىنىڭ، مەدىيەن ئاھالىسىنىڭ، كۆمتۇرۇۋېتىلگەن قىشلارنىڭ (يەنى لۇت ئەلەيھىم-سالام قەۋمى قىشلارنىڭ) خەۋەرلىرى كەلمىدىمۇ؟ ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى مۆجىزىلەر ئېلىپ كەلدى (بۇ مۆجىزىلەرنى ئۇلار ئىنكار قىلدى). اللە ئۇلارغا زۇلۇم قىلغىنى يوق، لېكىن ئۇلار (كاپىر بولۇش ۋە گۇناھ قىلىش بىلەن) ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى^(۱۵۰). مۆمىن ئەرلەر، مۆمىن ئاياللار بىر-بىرى بىلەن دوستتۇر، ئۇلار (كەشىلەرنى) ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىشلاردىن توسىدۇ، نامازنى (تولۇق) ئادا قىلىدۇ، زاكات بېرىدۇ، اللە غا ۋە اللەنىڭ پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىدۇ، ئەنە شۇلارغا اللە رەھىم قىلىدۇ، اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^(۱۵۱). اللە مۆمىن ئەرلەر ۋە مۆمىن ئاياللارغا ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرنى ۋەدە قىلدى. ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالدۇ، ھەمىشە تۇرىدىغان جەننەتلەردە گۈزەل جايلارنى ۋەدە قىلدى. (ئۇلار ئېرىشىدىغان) اللەنىڭ رازىلىقى (جەننەت نېمەتلىرىنىڭ ھەممىسىدىن) كاتتىدۇر، بۇ چوڭ بەختتۇر^(۱۵۲).

(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) ئۈچۈن مەيلى مەغپىرەت تەلەپ قىل، مەيلى مەغپىرەت تەلەپ قىلما (بەرسىم ئوخشاش)، ئۇلار ئۈچۈن 70 قېتىم مەغپىرەت تەلەپ قىلساڭمۇ، اللە ھەرگىز ئۇلارنى مەغپىرەت قىلمايدۇ. چۈنكى ئۇلار اللەنى ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلدى، اللە پاسق قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ⁽⁸⁰⁾. رەسۇلۇللاغا خىلاپلىق قىلىپ (تەبۇك غازىتىغا چىقماي) قېلىپ قالغانلار (يەنى مۇناپىقلار) ئۆيلىرىدە بىخەد رەھبەر ئولتۇرغانلىقى بىلەن خۇشال بولۇشتى، ئۇلار اللەنىڭ يولىدا ماللىرى بىلەن، جانلىرى بىلەن جىھاد قىلىشنى ياقىتۇرمىدى، ئۇلار (بىر-بىرىگە): «ئىسسىقتا چىقماڭلار» دېيىشتى. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «جەھەننەم نىڭ ئوتى تېخىمۇ قىزىقتۇر. ئەگەر ئۇلار چۈشەنمىگەن بولسا، (ئەلۋەستە ئىسسىقتا رەسۇلۇللا بىلەن بىرگە چىقاتتى)»⁽⁸¹⁾. ئۇلار قىلىش (كۇناھ)

اِسْتَقْرَأْهُمْ اُولَٰئِكَ لَا يَتَذَكَّرْنَ اَنْ يَنْتَفِعُوْهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً
كُنْ يُغْفِرُ اللّٰهُ لَهُمْ ذٰلِكَ يَكْتُمُ كُنْ اَيُّهَا اللّٰهُ دَرَسُوْهُ
وَاللّٰهُ اَكْبَرُ اَلَيْسَ الَّذِيْ فِي الْقُبْرِ الْغَوِيْبُ اَوْ اَلَيْسَ الَّذِيْ فِي الْقُبْرِ
يَحْيٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ وَكَوْنُ الْغَوِيْبُ اَيُّهَا اللّٰهُ اَكْبَرُ اَلَيْسَ
فِي سَبِيْلِ اللّٰهِ قَالُوْا كَتُوْبُوْا فِي الْقُبْرِ كُلُّ نَارٍ جَهَنَّمَ اَشَدُّ
حَرًّا اَوْ كَانُوْا يَفْقَهُوْنَ اَلَيْسَ جَهَنَّمُ اَقْوَمُ اَوْ اَكْبَرُ اَشَدُّ
حَرًّا اَيُّهَا كَانُوْا يَكْتُمُوْنَ اَلَيْسَ رَجَبٌ لِلّٰهِ اِلَّا طَلَبُ
وَنَهْمٌ فَاسْتَدْرَكَ الْغَوِيْبُ قُلْ اَنْ تَحْرُجُوْا اَيُّ اَيُّهَا
وَلَنْ تَقُوْلُوْا اَيُّ اَيُّهَا اَلَيْسَ رَجَبٌ لِلّٰهِ اَلَيْسَ رَجَبٌ
فَاَشَدُّ اَمَ الْغَوِيْبُ هَكَذَا كُنْ اَلَيْسَ رَجَبٌ لِلّٰهِ اَلَيْسَ رَجَبٌ
اَيُّهَا اَلَيْسَ رَجَبٌ اَلَيْسَ رَجَبٌ اَلَيْسَ رَجَبٌ اَلَيْسَ رَجَبٌ
وَنَهْمٌ فَيَقُوْنَ كَوْنُ الْغَوِيْبُ اَيُّهَا اَلَيْسَ رَجَبٌ اَلَيْسَ رَجَبٌ
اللّٰهُ اَكْبَرُ اَلَيْسَ رَجَبٌ اَلَيْسَ رَجَبٌ اَلَيْسَ رَجَبٌ اَلَيْسَ رَجَبٌ
فَاَشَدُّ اَمَ الْغَوِيْبُ هَكَذَا كُنْ اَلَيْسَ رَجَبٌ لِلّٰهِ اَلَيْسَ رَجَبٌ
اَيُّهَا اَلَيْسَ رَجَبٌ اَلَيْسَ رَجَبٌ اَلَيْسَ رَجَبٌ اَلَيْسَ رَجَبٌ
اَسْتَدْرَكَ اُولُو الْقُلُوْبِ وَنَهْمٌ وَكَوْنُ الْغَوِيْبُ اَيُّهَا اَلَيْسَ رَجَبٌ

لىرىنىڭ جازاسى ئۈچۈن، ئاز كۈلۈن، كۆپ يىغلىۋېتىڭ⁽⁸²⁾. ئەگەر اللە سېنى (تەبۇك غازىتىدىن) قايتۇرۇپ (ئۆزىڭنىڭ قىلىپ قالغان مۇناپىقلاردىن) بىر تۈركۈمنىڭ يېنىغا ئېلىپ بارسا، ئۇلار (ئىككىنچى بىر غازاتقا) چىقىشقا سەندىن ئىزنى سورىسا، (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «سەندىن بىلەن بىللە مەڭگۈ (غازاتقا) چىقماڭلار، ھەرگىز مەن بىلەن بىللە چىقىپ تۇرۇش قىلماڭلار، شۈبھىسىزكى، سەندىن دەسلەپكى قېتىمدا (چىقماي، ئۆيۈڭلاردا بىخىرمان) ئولتۇرۇشقا رازى بولۇڭلار، ئەمدى (غازاتقا چىقماي) قېلىپ قالغۇچىلار (يەنى ئاياللار، كىچىك بالىلار) بىلەن ئولتۇرۇڭلار»⁽⁸³⁾. (ئى مۇھەممەد!) سەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن تۈگەن ھېچبىر ئادەمنىڭ نامىزىنى چۈشۈرمىگەن، (دەپنە قىلىش، زىيارەت ياكى دۇئا ئۈچۈن) ئۇنىڭ قەبرىسى ئۈستىدىمۇ تۇرمىغىن، چۈنكى ئۇلار اللەنى ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلدى. ئۇلار پاسق ھالەت بىلەن ئۆلدى⁽⁸⁴⁾. ئۇلارنىڭ ماللىرى ۋە ئەۋلادلىرى سېنى ئەجەبلىنىدۇرمىگەن. اللە دۇنيادا بۇلار ئارقىلىق ئۇلارنى جازالاشنى، ئۇلارنىڭ كاپىر پېتى جان ئۇزۇشىنى ئىرادە قىلىدۇ⁽⁸⁵⁾. بىرەر سۈرە نازىل قىلىنمىسا: «اللە غا ئىمان ئېيتىڭلار ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن بىللە جىھاد قىلىڭلار» دېيىلسە، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى مالدارلار سەندىن (غازاتتىن قېلىپ قېلىشقا) رۇخسەت سورايدۇ، ئۇلار: «بىزنى قوي، (غازاتقا چىقماي، ئۆيلىرىمىدە بىخىرمان) ئولتۇرغۇچىلار بىلەن بىللە بولايلى» دەيدۇ⁽⁸⁶⁾.

رَضُوا بِأَن يَكُونُوا مَعَ الْغَالِبِينَ وَطَعَهُ عَلَى خَدَّيْهِمْ
فَهُمَا لَا يَتَقَرَّبُونَ إِلَيْهِ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ
جَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا قُضِيَ فِيكُمْ أُولَئِكَ لَهُمُ الْغَلَبَةُ
وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝ أَمَّا اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ حِجَابٍ
تَحْتَهُ أَلَمْ تَرَ الْفُتُورَ الَّذِينَ هَمَّ قَدْ غَلَبُوا فِي
جَاهِ الْمُؤْمِنِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُظَنَّ لَهُمْ وَقَعْدَ الَّذِينَ
كَذَّبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝ لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا
عَلَى الَّذِينَ لَا جِدُونَ مَا يَقُولُونَ حَرْجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلْإِسْلَامِ
رَبُّهُمْ لَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنَ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو
جَلَالٍ ۝ لَئِنْ لَمْ يَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ لَخَسَفَ بَكَ الْأَعْدَاءُ
مَا أَصْبَحْتُمْ عَلَيْهِ تَوَكُّوْا وَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْ ۝ وَالَّذِينَ
آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ يُدْفَعُونَ إِلَيْهِمُ الْفِتْنَةُ الْكُبْرَى
يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنَىٰ عَنْكَ رِضْوَانُكَ إِن كُنْتُمْ
مَعَ الْغَالِبِينَ وَهُمْ أَلْفٌ عَلَى أَلْفٍ يَوْمَ يُرْزَقُهُمُ اللَّهُ ۝

ئۇلار ئۆيلىرىدە قالغۇچىلار (يەنى ئاياللار، كېسەلەر ۋە ئاجىزلار) بىلەن بىللە بولۇشقا رازى بولدى، ئۇلارنىڭ دىللىرى پېچەتلەندى. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇلار (جىھادتىكى پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىشتىن كېلىدىغان بەختنى) چۈشەنمەيدۇ^(۳۷۲).

لېكىن، پەيغەمبەر ۋە پەيغەمبەر بىلەن بىللە ئىمان ئېيتقانلار ماللىرى بىلەن، جانلىرى بىلەن جىھاد قىلدى، ئەنە شۇلار (ئىككىلا دۇنيانىڭ) ياخشىلىقلىرىغا ئائىل بولدۇ، ئەنە شۇلار مەقسەتكە يەتكۈچىلەردۇر^(۳۷۳). اللە ئۇلارغا ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرنى تەييارلىدى. ئۇلار ئۇنىڭدا مەڭگۈ قالىدۇ، بۇ چوقە بەختتۇر^(۳۷۴). ئەتراپىدىن ئۆزى بىلەن قىلغۇچىلار (جىھادقا چىقماستىن) رۇخسەت سوراپ كەلدى. (ئىماننى دەۋا

قىلىپ) اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە يالغانچىلىق قىلغانلار جىھادقا چىقمىدى (يەنى ئەتراپىلار). دىن يەنە بىر تۈركۈمى جىھاد قىلىپ چىقمىدى، ئۆزى بىلەن قىلىپمۇ كەلمىدى. ئۇلاردىن كاپىر بولغانلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولدۇ^(۳۷۵). ئاجىزلار (يەنى ياشاغان بوۋايىلار)، كېسەللەر، (جىھادقا چىقىشقا) خىراجەت تاپالمايدىغانلار اللەغا ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىگە سادىق بولسا، جىھادقا چىقىسا كۈناھ بولمايدۇ، ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى ئەيىبلەشكە يول يوقتۇر، اللە مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبان دۇر^(۳۷۶). يەنە مۇنداق كىشىلەرنىمۇ ئەيىبلەشكە يول يوقتۇر كى. ئۇلار (جىھادقا چىقىش ئۈچۈن) سەندىن ئۇلاغ سوراپ كەلگەندە (ئۇلارغا سەن) «مېنىڭ سىلەرنى تەمىنلەيدىغان ئۇلاغلىرىم يوق» دېدىڭ؟ ئۇلار (جىھادقا چىقىشقا) سەرپ قىلىدىغان نەرسە تاپالمايدىغانلىقىنى ئۈچۈن غەمكىن، كۆزلىرىدىن ياش تۆككەن ھالدا قايتىشتى^(۳۷۷). ئۆزلىرى باي تۇرۇپ، (جىھادقا چىقماستىن) رۇخسەت سورىغانلار ئەيىبلىنىشى كېرەك، ئۇلار (جىھادقا چىقىمىغان ئاياللار، كېسەللەر، ئاجىزلار) بىلەن بىللە بولۇشقا رازى بولدى، اللە ئۇلارنىڭ دىللىرىنى پېچەتلىسەتتى، (شۇنىڭ ئۈچۈن) ئۇلار (اللەنىڭ ئەمرىنى) بىلمەيدۇ^(۳۷۸).

(ئون بىرىنچى پارە)

ئۇلارنىڭ يېنىغا (يەنى مەدەنىيەتكە تەبۈك غازىتىدىن) قايتىپ كەلگەن چېغىلاردا، ئۇلار سىلەرگە (غازاتتىن قېلىپ قالغانلىقلىرى توغرىسىدا) ئۆزى بايان قىلىدۇ، (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا: «ئۆزى بايان قىلىڭلار، سىلەرنىڭ (سۆزۈڭلارغا) ئىشەنمەيمىز، اللە سىلەرنىڭ ئەھۋاللىرىنى (ۋە دىلىڭلاردىكى مۇناپىقلىقنى) بىزگە خەۋەر قىلدى، اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى سىلەرنىڭ (بۇنىڭدىن كېيىنكى) ئەمەللىرىنى كۆرۈپ تۇرىدۇ (مۇناپىقلىقتىن تەۋبە قىلامسىلەر؟ ياكى ئۇنىڭدا چىڭ تۇرامسىلەر؟)، ئاندىن كېيىن (يەنى ئۆلگىنىڭلاردىن كېيىن)، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ئىشلارنى بىلگۈچى (اللە) نىڭ دەركاھىغا قايتۇرۇلسىلەر، اللە سىلەرگە پۈتۈن قىلىشىڭلارنى

يَعْنِي زَوْنِ الْيَكْمِ اِذَا رَجَعْتُمْ اِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَمْنَنُوا لَنْ تُؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ اللّٰهَ مِنْ اَمْتَابِكُمْ ؕ سَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ كُمُ تَرَوْنَهُ لِيْ يُلَیْهِ الْعَرَبُ وَالشَّهَادَةُ فَيَقُولُ مَا كُنْتُمْ عَمَلُوْنَ لَسِيْطَلُوْنَ بِاَلِهَةٍ لَّكُمْ اِذَا اُنْقَلَبْتُمْ اِلَيْهِمْ يَتَّبِعُوْهُمُ فَاَعْرِضُوْا عَنْهُمْ ؕ اَنُفِمْ رَجْعِيْ فَمَا اُوْمِرُ بِهِمْ جَعَلْتُمْ اِيْمَا كَاثُوْا يَكْسِبُوْنَ ؕ يَخْلَعُوْنَ لَكُمْ اَلْوَسْمَاعَ عَنْهُمْ فَاَنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَاَنْ يَلَلَهُ لَكِرْطِيْ عَنِ الْقَوْمِ الْفٰسِقِيْنَ ؕ الْاَعْرَابُ اَشَدُّ فَرَاوُ نِقَاقًا وَّ اَجْدَرُ اَلْيَعْلَمُوْا اَحَدٌ وَّ مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَ رَسُوْلِهِ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ؕ وَمِنَ الْاَعْرَابِ مَنْ يَّخْلَعُ مَا يَلْبَسُوْنَ مَعْرَمًا وَّ يَبْكُرُوْا بِكُمُ الدَّوْلَةَ وَاَيُّرُ عَلَيْكُمْ دَاخِرَةُ السَّوَدِ وَاللّٰهُ سَيَمُ عِلْمُهُ وَمِنَ الْاَعْرَابِ مَنْ يُّؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَنَحْنُ مَا يَلْبَسُوْنَ فَرَاوُ عِنْدَ اللّٰهِ وَصَلَوْتُ الرُّسُوْلَ اِلَآ اَنَّهُ قَرِيْبٌ ؕ لَكُمْ سِيْرٌ خَلْفَهُمُ اللّٰهُ فِى رَحْمَةٍ اِنْ اللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ؕ

ئېيتىپ بېرىدۇ» دېگەن^(۹۴). ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) نىڭ يېنىغا قايتىپ بارغىنىڭلاردا، ئۇلار سىلەرنىڭ ئۇلارنى ئەيىبلەسلىڭلار ئۈچۈن (يالغان ئۆزىلەر بايان قىلىپ)، اللە بىلەن قەسەم قىلىدۇ، ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈڭلار (يەنى ئۇلار بىلەن سۆزلەشمەڭلار ۋە سالاملاشماڭلار)، ئۇلار ھەقىقەتەن ئىجىستۇر، قىلىشىلىرىنىڭ جازاسى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ بارىدىغان جايى جەھەننەمدۇر^(۹۵). سىلەرنىڭ رازىلىقىڭلارغا ئېرىشىش ئۈچۈن، ئۇلار سىلەرگە قەسەم ئىچىپ بېرىدۇ، سىلەر ئۇلاردىن رازى بولساڭلار (بۇ ئۇلارغا پايدا بەرمەيدۇ)، چۈنكى اللە پاسىق قەۋمدىن رازى بولمايدۇ^(۹۶). ئەترا- بلارنىڭ كۇفرى ۋە مۇناپىقلىقى تېخىمۇ زىياددۇر، اللە پەيغەمبىرىگە نازىل قىلغان شەرئەت ئەھكاملىرىنى بىلىمەسلىككە ئۇلار ئەڭ لايىقتۇر، اللە (مەخلۇقاتنىڭ ئەھۋالىنى) بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^(۹۷). ئەتراپلاردىن بەزىلىرى (اللە يولىدا) بەرگەن نەرسىلىرىنى جەرىمانە ھېسابلايدۇ، سىلەرنىڭ ھادىسىگە ئۇچرىشىڭلارنى كۈتىدۇ، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى ھالاكەتكە ئۇچرىسۇن، اللە (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچى، (ئىشلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^(۹۸). ئەتراپلارنىڭ بەزىلىرى اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىدۇ، (اللە يولىدا) بەرگەن نەرسىلىرىنى اللەغا يېقىن بولۇشنىڭ ۋە پەيغەمبەرنىڭ دۇئاسىغا ئېرىشىشنىڭ ۋاستىسى قىلىدۇ، ئۇلار بۇ ئارقىلىق راستلا اللەغا بولغان يېقىنلىققا ئېرى- شىدۇ، اللە ئۇلارنى ئۆزىنىڭ رەھىمىتى دائىرىسىگە كىرگۈزىدۇ، اللە ھەقىقەتەن (مۆمىن بەندىلىرىگە) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (ئۇلارغا) تولىمۇ مېھرىبانىدۇر^(۹۹).

(گۇناھلىرىدىن) تەۋبە قىلغۇچىلار، (ئىخلاسل بىلەن) ئىبادەت قىلغۇچىلار، (اللە غا) ھەمدۇ سانا ئېيتقۇچىلار، روزا تۇتقۇچىلار، رۇكۇ قىلغۇچىلار، سەجدە قىلغۇچىلار، ياخشى ئىشلارغا دەۋەت قىلىپ، يامان ئىشلاردىن توسقۇچىلار، اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىگە رىئايە قىلغۇچىلار (يەنى اللە نىڭ بېكىتكەن پەرزالىرىنى ئادا قىلىپ، نەھىي قىلغان ئىشلىرىدىن يانغۇچىلار ھەم ئەھلى چەننەتتۇر)؛ مۆمىنلەرگە (چەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگىن (112).
پەيغەمبەرگە ۋە مۆمىنلەرگە مۇشرىكلارنىڭ ئەھلى دوزاخ ئىكەنلىكى ئېنىق مەلۇم بولغاندىن كېيىن، مۇشرىكلار ئۇلارنىڭ تۇغقىنى بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇلارغا مەغپىرەت تەلەپ قىلىشى

دۇرۇس ئەمەس (113). ئىبراھىمنىڭ ئاتىسىغا مەغپىرەت تەلەپ قىلىشى ئۇنىڭغا ئىلگىرى قىلغان ۋەدىسىنى ئورۇنلاش ئۈچۈن ئىدى. ئۇنىڭغا ئاتىسىنىڭ اللە نىڭ دۇشمىنى ئىكەنلىكى ئېنىق مەلۇم بولغاندىن كېيىن، ئۇ ئاتىسى بىلەن ئادا-جۇدا بولدى. ئىبراھىم بولسا ھەقىقەتەن كۆپ ئاھ چەككۈچى (يەنى كۆڭلى يۇمشاق)، (يەتكەن ئەزىيەتلەرگە) چىداملىق ئىدى (114). اللە بىرەر قەۋمنى ھىدايەت قىلغاندىن كېيىن، ئۇلار ساقلىنىشقا تېگىشلىك ئىشلارنى بايان قىلماي تۇرۇپ، ئۇلارنى گۇمراھ قىلمايدۇ (يەنى گۇمراھلىققا ھۆكۈم قىلمايدۇ)، اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (115). شۇبھىسىزكى، ئاسماننىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللە غا خاستۇر، اللە (ئۆلۈكنى) تىرىلدۈرىدۇ، (تىرىكنى) ئۆلتۈرىدۇ، سىلەرگە اللە دىن باشقا ھېچ دوست ۋە مەدەتكار يوق (116). اللە ھەقىقەتەن پەيغەمبەرنىڭ ۋە ئۇنىڭغا قىيىنچىلىق پەيتىدە ئەگەشكەن مۇھاجىرلار ۋە ئەسارلارنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى. (ئەينى زاماندا) ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىر تۈركۈم كىشىلەرنىڭ دىللىرى ھەقتىن بۇرۇلۇپ كېتىشكە تاس قالغاندىن كېيىن، اللە ئۇلارنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى. اللە ئۇلارغا تولىمۇ مەرھەمەتلىك، ناھايىتى مېھرىباندۇر (117).

الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنَجْعَلُ لَهُمُ الْجَنَّةَ
الْحُتُوتَ الْأُولَىٰ قَوْلِي مِنَ بَعْدِ مَا تُبَيِّنُ لَهُمْ أَهْلَهُمْ
أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هَٰؤُلَاءِ مَا كَانُوا يَتَّقُونَ رَبَّهٗمْ لَا يَبْهَمُونَ
الَّذِينَ قَوْلُهُمْ وَعَدَّهَا نَارًا قَلِيلًا تَكِينٌ لَّهٗ أَكْثَرُ
يَوْمَ تَنفَخُ الْأُفُفُ يُنْفَخُ الْأُفُفُ لِكُلِّ شَيْءٍ وَكَانَ اللَّهُ
يُحْيِي قَوْمًا بَعْدَ أُولَٰئِكَ هُمْ حَسْبُ الْيَمِينِ لَهُمْ مَا
يَشَاءُونَ إِنَّ اللَّهَ يُحْيِي الشَّيْءَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَمَا أَلَمُكَ مِنْ
ذُنُوبِ اللَّهِ مِنْ قَبْلِي وَلَا يُحْيِي قَوْمًا تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي
سَاعَةِ الْمُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَانُوا يَكْفُرُونَ قَوْلِي قَوْلِي
وَهُمْ كَرِهُوا تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُمْ يَكْفُرُونَ كَرِهُوا

جەھادقا چىقىدىغان ئۈچ كىشىنىڭ تەۋبىسىنىمۇ
 اللہ قوبۇل قىلدى. شۇنچە كەڭ زېمىن ئۇلارغا
 تار تۈيۈلگەن، ئۇلارنىڭ جانلىرى ساقلىغان،
 ئۇلار اللہغا تەۋبە قىلماي تۇرۇپ اللہنىڭ
 غەزەپىدىن قۇتۇلۇش مۇمكىن ئەمەسلىكىگە
 ئىشەنكەن ئىدى. ئاندىن ئۇلارنىڭ تەۋبە قىلىشى-
 چىلاردىن بولۇشى ئۈچۈن، اللہ ئۇلارنى تەۋبىگە
 مۇۋەپپەقىيەت قىلدى. اللہ تەۋبىنى بەكمۇ قوبۇل
 قىلغۇچىدۇر. (يەنىدىلىرىگە) ناھايىتى مېھرى-
 بانىدۇر^(۱۱۸). ئى مۆمىنلەر! اللہدىن قورقۇڭلار،
 راستچىلار بىلەن بىللە بولۇڭلار^(۱۱۹). مەدەنە
 ئاھالىسى ۋە ئۇلارنىڭ ئەتراپىدىكى ئەترا-
 بلارنىڭ رەسۇلۇللا بىلەن جەھادقا بىللە چىقماي
 قېلىپ قېلىشى، ئۆزلىرىنىڭ ئارامى بىلەنلا

وَعَلَّ الشَّامَةُ النَّبِيَّ خُلِفُوا حَتَّى إِذَا صَافَتْ عَلَيْهِمُ
 الْأَرْضُ بِمَآرِحِهَا وَصَافَتْ عَلَيْهِمُ أَنْفُسُهُمْ وَظَنُوا أَنَّ
 لَا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ فَتَابَ عَلَيْهِمْ لِيُتَوَلَّوْا إِنَّ
 اللَّهَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ
 وَتُؤْتُوا مَعَ الصَّادِقِينَ ۖ هَآكَانَ الْأَهْلُ الْمَدِينَةِ وَمَنْ
 حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ
 لِيُرِيدُوا بِالْفِتْنَةِ عَنْ قَدِيمِ ذَلِكَ يَأْتِيهِمْ لَئِنْ
 ظَنَّا أَنْ لَا نَصَبَ وَلَا مَظْهَرَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْغُونَ
 مِنْهُ لِنَنْفِظَ الْكَلَامَ وَلَا يَتَّخِذُوا مِنْ سَوْتِنَا أَنْ يَكَلِّبَ
 لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِلُّ عَمَلِ الْغَافِلِينَ ۖ
 وَلَا يُضِلُّونَ نَفَقَةً صَيَّوَةً وَلَا يَمْلِكُونَ لِشَيْءٍ لَّهُمْ
 وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَحْسَنُ مَا كَانُوا
 يَعْمَلُونَ ۖ وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا ذِكْرُ
 رَبِّكَ يُدْرِكُ مِنْهُمْ مَكَلَةً لِيَنْتَفِعُوهَا فِي الْآيَاتِ ۚ
 لِيُنْذِرَ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ۝

بولۇپ، جاپادا رەسۇلۇللا بىلەن بىللە بولماسلىقى توغرا ئەمەس ئىدى. بۇ (يەنى
 ئۇلارنى جەھادقا چىقماي قېلىپ قېلىشتىن مەنئى قىلىش) شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار
 اللہنىڭ يولىدا ئۇچرىغان ئۆسۈزلۈك، تارتقان جاپا-مۇشەققەت ۋە ئاچلىق، ئۇلارنىڭ
 كاپىرلارنى خاپىلىققا سالدىغان ھەربىر قەدىمى، دۈشمەنلەر ئۈستىدىن ئېرىشكەن
 (ئۇلارنى ئۆلتۈرۈش، ئەسەر ئېلىش، مەغلۇپ قىلىش قاتارلىق) ھەربىر نەرسىسى
 ئۈچۈن (اللہنىڭ دەرگاھىدا) ئۇلارغا ياخشىلىق (يەنى ساۋاب) يېزىلىدۇ، اللہ ئەلۋەتتە
 ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئەجرىنى بىكار قىلىۋەتمەيدۇ^(۱۲۰). ئۇلارنىڭ (اللہنىڭ
 يولىدا) مەيلى كىچىك بولسۇن ياكى چوڭ بولسۇن، سەرپ قىلغان نەرسىسى ۋە
 جەھاد ئۈچۈن باسقان ھەربىر مۇناپىسى ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىگە ئەڭ ياخشى مۇكاپات
 بېرىش يۈزىسىدىن ئۇلارغا يېزىلىدۇ^(۱۲۱). مۆمىنلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ جەھادقا چىقىشى لايىق
 ئەمەس (ئۇلارنىڭ بىر تۈركۈمى جەھادقا چىقتى)، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ھەربىر جامائەدىن يەنە
 بىر تۈركۈمى دىنىي ئالىم بولۇپ، ئۇلار قەۋمىنىڭ قېشىغا قايتقاندىن كېيىن، قەۋمىنىڭ اللەدىن قورقۇشى
 ئۈچۈن، ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇش مەقسىتىدە ئېيتىشقا (ئىلىم تەلەپ قىلىشقا) چىقىمىدى^(۱۲۲).

10- سۈرە يۇنۇس

مەككىدە نازىل بولغان. 109 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلنى، لام، را. بۇ، ھېكەتلىك كىتاب (يەنى
قۇرئان) ئايەتلىرىدۇر^(۱). ئىنسانلارنىڭ بىرىگە
(يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا)، ئىنسانلار
(يەنى كاپىرلار) نى (اللە نىڭ ئازابىدىن) ئاگاھ-
لايدۇرغىن، مۆمىنلەرگە پەرۋەردىگارنىڭ
دەرگاھىدا (قىلغان ياخشى ئەمەللىرى ئۈچۈن)
يوقىرى ئورۇنغا ئېرىشىدىغانلىقى بىلەن خۇش
خەۋەر بەرگىن. دەپ ۋەھى قىلغانلىقىمىزدىن
ئۇلار ئەجەپلىنەمدۇ؟ كاپىرلار، «بۇ ھەقىقەتەن

ئاشكارا سېھىرگەردۇر» دېدى^(۲). شۈبھىسىزكى، سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارلىرى اللە دۇر، ئۇ
ئاسمانلارنى، زېمىننى ئالتە كۈندە ياراتتى. ئاندىن ئەرش ئۈستىدە ئۆزىگە لايىق رەۋىشتە قارار
تالدى. اللە خالايسىڭىز ئىشلىرىنى (ئۆز ھېكمىتىگە مۇۋاپىق) ئىدارە قىلىپ تۇرىدۇ، (قىيامەت كۈنى)
ھەرقانداق شاپائەت قىلغۇچى ئالدى بىلەن اللە نىڭ ئىزىنى ئالىدۇ، ئەنە شۇ اللە سىلەرنىڭ پەر-
ۋەردىكارلىرىدۇر، ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىڭلار، ۋەز-نەسىھەت ئالمايسىلەر؟^(۳) (قىيامەت كۈنى)
ھەممەڭلار اللە نىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر، اللە نىڭ ۋەدىسى ھەقتۇر، شۈبھىسىزكى، مەخلۇقاتىنى
دەسلەپتە اللە ياراتقان، (ئۇلارنى ھالاك قىلغاندىن كېيىن، قىيامەت كۈنى) ئىمان ئېيتقانلارنى ۋە
ياخشى ئەمەل قىلغانلارنى ئادىللىق بىلەن مۇكاپاتلاش ئۈچۈن قايتا تىرىلدۈرىدۇ، كاپىرلارنىڭ بولسا،
ئۆزلىرىنىڭ كۇفرى تۈپەيلىدىن، (دوزاختىكى) ئىچكىلىكى قاتتىق قاينىغان سۇ بولىدۇ ھەم-
دە ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ^(۴). اللە قۇياشنى نۇر چاچقۇچى ۋە ئاينى نۇرلۇق قىلىپ
ياراتتى، يىللارنىڭ سانىنى ۋە (ۋاقىتلارنىڭ) ھېسابىنى بىلىشىڭلار ئۈچۈن، ئايسا
مەنزىلىلەرنى (يەنى بۇرۇچلارنى) تەيىن قىلدى. اللە ئۇلارنى بىكار ياراتقىنى
يوق (بەلكى بۈيۈك ھېكمەت ۋە زور پايدىلىق ئۈچۈن ياراتتى)، اللە ئايەتلىرىنى
(قۇدرىتى ئىلاھىيىنى) بىلىدىغان (ۋە ئۇنىڭ ھېكمىتىنى پىكىر قىلىدىغان)
قەۋم ئۈچۈن تەپسىلىي بايان قىلىدۇ^(۵). كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ نۆۋەتلىشىپ
تۇرۇشىدا، اللە ئاسماندا ۋە زېمىندا ياراتقان شەيىشلەردە (اللەدىن) قورقىدىغان قەۋم
ئۈچۈن، ھەقىقەتەن، (اللە نىڭ بارلىقىنى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن ئالامەتلەر بار^(۶).

ئۇلارغا بىزنىڭ روشەن ئايەتلىرىمىز تىلاۋەت قىلىنسا، بىزگە مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلمايدىغانلار (يەنى قىيامەتكە ئىشەنمەيدىغانلار) : «بۇنىڭدىن باشقا بىر قۇرئاننى كەلتۈرگىن ياكى ئۇنى ئۆز-گەرتكىن (يەنى ئازابقا دائىر ئايەتنى رەھىمەت ئايىتىگە ئۆزگەرت، ئىلاھلىرىمىزنى سۆكەننىڭ ئورنىغا مەدھىيەلە، ھارامنى ھالال قىل)» دەيدۇ. «مەن ئۇنى ئۆزەمچە ئۆزگەرتەلمەيمەن، مەن پەقەت مانا قىلىنغان ۋەھىيگە ئەمەل قىلىمەن؛ ئەگەر مەن پەرۋەردىگارغا ئاسىيلىق قىلسام، ئەلۋەتتە، بۈيۈك كۈننىڭ (يەنى قىيامەت كۈنىنىڭ) ئازابىدىن قورقىمەن» دېگىن^(۱۸۰). «ئەگەر ئالەم ئىرادە قىلسا، سىلەرگە ئۇنى (يەنى قۇرئاننى) تىلاۋەت قىلسا ئىدىم، ئالەم ئۇنى (مەن ئارقىلىق) سىلەرگە بىلدۈرمىس ئىدى. ئاراڭلاردا ئۇنىڭدىن (يەنى قۇرئان نازىل بولۇشتىن) ئىلگىرى ئۇزۇن زامان تۇردۇم، (مۆجىزە بولغان بۇ قۇرئاننىڭ پەقەت ئالەم تەرىپىدىن نازىل

وَلَا تَسْمَعُ لَكُمْ إِنَّا أَنَا الْغَنِيُّ الرَّحْمَنُ
لَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ فَتْلِ مَا يُوتَىٰ لَكَ
أَنْ أَوَّلَ لَيْلَةٍ نَزَّلْنَا الْقُرْآنَ فَتِلَاوَةً
لِّتَسْمَعُوا أَنَّ الْقُرْآنَ نَزَّلَ بِالْحَقِّ
وَلَا يُغْنِي عَنْكُمْ كُتُوبُهُمْ وَلَا أُغْنِي عَنْكُمْ كُتُوبُهُمْ
فَلَا تُسْمِعُكُمْ أَعْيُنُكُمْ وَأَلْسِنَتُكُمْ وَلَا قُلُوبُكُمْ
فَلَا تُفْقَهُوا دُرُوسَهُمْ لَئِنْ كُنْتُمْ إِلَّا
بَشَرًا مِّثْلَ الْبَشَرِ لَئِنْ لَمْ يَنْزِلِ إِلَيْكُمُ
الْكِتَابُ لَخَسِرْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ كُنْتُمْ لَا
تَعْلَمُونَ لَوْلَا يُسْمِعُونَ لَوْلَا يُعَذِّبُهُمْ
اللَّهُ بِمَا لَا يَعْلَمُونَ وَلَئِنْ كُنْتُمْ إِلَّا
شُرَكَاءَ لَبِئْسَ مَا تَشْكُرُونَ وَمَا كَانَ لِنَبٍ
أَنْ يَقُولَ إِنِّي أَخَذْتُ الذِّكْرَ مِنِّي وَلَئِنْ لَمْ
يَنْزِلْ عَلَيَّ الْكِتَابُ لَكُنِّي مِنَ الْمُمِرِّينَ
لَوْلَا يُعَذِّبُهُمْ رَبُّهُمْ لَكُنُوا مِنَ الْخَاسِرِينَ
لَوْلَا يُعَذِّبُهُمْ رَبُّهُمْ لَكُنُوا مِنَ الْخَاسِرِينَ
لَوْلَا يُعَذِّبُهُمْ رَبُّهُمْ لَكُنُوا مِنَ الْخَاسِرِينَ

بولغانلىقىنى بىلىشكە) ئەقىللىلارنى ئىشلەتمەسەلەر؟» دېگىن^(۱۸۱). ئالەمغا يالغاننى چاپ-لىغان ياكى ئالەمنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ئادەمدىنمۇ زالىم ئادەم بارمۇ؟ كۇناھ-كارلار ھەرگىز بەختىگە ئېرىشەلمەيدۇ^(۱۸۲). ئۇلار ئالەمنى قويۇپ، ئۆزلىرىگە پايدا-زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان نەرسىلەرگە چوقۇنىدۇ، «بۇلار (يەنى بۇتلار) ئالەمنىڭ دەرگاھىدا بىزگە شاپائەت قىلغۇچىلار» دېمىشە، ئەجەب، ئاسانلاردا ۋە زېمىندا بۇنداق نەرسە (يەنى ئالەمنىڭ شېرىكى ياكى شاپائەت قىلغۇچى) بولۇپ، ئۇنى ئالەم بىلمەي قېلىپ، سىلەر ئالەمغا ئۇنى ئېيتىپ بېرەمسەلەر؟ ئالەم ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن پاكىدۇر ۋە يۈكسەك-دۇر^(۱۸۳). ئىنسانلار (ئەسلىدە) بىر دىن (يەنى ئىسلام دىنى)دا ئىدى. كېيىن ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشتى (يەنى دىنلار كۆپەيدى، بۇتلارغا چوقۇنۇشتى). پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىنىلا ئېيتقان سۆزى (يەنى جازالاشنى قىيامەتكە قالدۇرۇشتىن ئىبارەت تەقدىرى) بولمىسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلىرى ئۈستىدە ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئەلۋەتتە ھۆكۈم چىقىرىلاتتى (يەنى دىندا ئىختىلاپ قىلىشقانلىقلىرى ئۈچۈن، ئۇلارغا بۇ دۇنيادىلا جازا بېرىلەتتى)^(۱۸۴). ئۇلار (يەنى ئەھلى مەككە): «ئېلىمىزدا ئۇنىڭغا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن (بىز تەلەپ قىلغان مۆجىزىلەردىن) بىر مۆجىزە چۈشۈرۈلمىدى» دەيدۇ. ئېيتىشكى، «غەيىبى بىلىش پەقەت ئالەمغا خاس (مۆجىزە-لەرنى ئالەم كەلتۈرىدۇ، مەن پەقەت تەبلىغ قىلغۇچىمەن)، سىلەر (ئالەمنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىشنى) كۈتۈڭلار، شۇبھىسىزكى، مەنمۇ سىلەر بىلەن (شۇنى) كۈتكۈچىلەردىنمەن»^(۱۸۵).

ئۇلارنىڭ ئىچىدە (قۇرئان ئوقۇغىنىڭدا) ساقا قۇلاق سالىدىغانلار بار، سەن گاسلارغا (يەنى) اللە ئاڭلاش ئىقتىدارىنى ئېلىپ تاشلىغانلارغا) ئۇلار ھېچ نەرسىنى چۈشەنمىسۇن ئاڭلىتالامىن؟ (43) ئۇلارنىڭ ئىچىدە ساقا قارايدىغانلار بار (يەنى) پەيغەمبەرلىكىڭنىڭ ئېنىق ئالامەتلىرىنى بايقايدىغانلار بار، لېكىن ئۇلار بايقىغانلىرىدىن پايدىلانمىغانلىقلىرى ئۈچۈن كۆردۈر). (ھەقىقەتنى) كۆرەلمىسىمۇ كورلارنى ھىدايەت قىلالامىن؟ (43) شۈبھىسىزكى، اللە ئىنسانلارغا قىلچە زۇلۇم قىلمايدۇ، لېكىن ئىنسانلار (كۈنسى ۋە گۇناھ ئارقىلىق) ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلىدۇ. (44) قىيامەت كۈنى اللە ئۇلارنى (ھېساب ئېلىش ئۈچۈن) يىغىدۇ (ئۇلارغا دۇنيادا تۇرغان مۇددىتى) كۈندۈزدە ئازغىنا ۋاقىت تۇرغاندەك قىسقا بىلىنىدۇ، ئۇلار ئۆزئارا تونۇشىدۇ، ئۆزلىرىنىڭ اللەغا مۇلاقات بولۇشىنى (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشىنى) ئىنكار قىلغانلار چوقۇم زىيان

تارتىدۇ، ئۇلار توغرا يول تاپمىدى (45). ئۇلارغا بىز ۋەدە قىلغان ئازابىڭنىڭ بىر قىسمىنى ساقا كۆر- سىتىمىز (يەنى بۇ دۇنيادىلا، سەن ھايات ۋاقىتىڭدا كۆرسىتىمىز). ياكى ئۇنىڭدىن ئىلگىرى سېنى قەبىزى روھ قىلىمىز، ئۇلار بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىدۇ (مەيلى بالدۇر بولسۇن، مەيلى كېيىن بولسۇن، ئۇلارنى چوقۇم جازالايمىز)، ئاندىن اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىغا گۇۋاھ بولىدۇ (46). (ئۆتكەن ئۆمەتلىرىنىڭ) ھەربىرىگە پەيغەمبەر ئەۋەتىلگەن. (قىيامەت كۈنى) ئۇلارنىڭ پەيغەمبىرى كەلگەندە، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ (47). ئۇلار: «ئەگەر سىلەر راستچىل بولساڭلار (بىزگە ئېيتىپ بېرىڭلاركى) بۇ ۋەدە قاچان ئىشقا ئاشۇرۇلىدۇ؟» دەيدۇ (48). ئېيتقىنكى، «اللە خالىمىسلا، مەن ئۆزۈمدىن زىياننى دەپمۇ قىلىشقا، پايدا قازىنىشقا قادىر ئەمەسمەن، ھەر ئۆمەتنىڭ (ھاللاك بولىدىغان) مەلۇم ۋاقتى بولىدۇ، شۇ ۋاقىت يېتىپ كەلگەندە، ئۇلار بىردەمى كېچىكتۈرۈلمەيدۇ، بىردەمى ئىلگىرى سۈرۈلمەيدۇ» (49). ئېيتقىنكى: «ئېيتىڭلارچۇ ئەگەر اللەنىڭ ئازابى سىلەرگە كېچىسى ياكى كۈندۈزى كەلسە (بۇنىڭدىن سىلەرگە نېمە پايدا؟) گۇناھكارلار (يەنى مۇشرىكلار) ئازابىتىن قايسى نەرسىگە ئالدىرايدۇ؟» (اللەنىڭ) ئازابى يۈز بەرگەندە ئاندىن ئۇنىڭغا ئىشەنمىگەنلارمۇ؟ ئەمدى (ئېيتقان ئىمانىڭلار پايدىسىزدۇر، ئۇنىڭدىن ئىلگىرى مەسخىرە قىلىش بىلەن) ئازابىڭ تېزىرەك چۈشۈشىنى تەلپ قىلاتتىڭلار» (51). ئاندىن كېيىن (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلارغا: «مەڭگۈلۈك ئازابىنى تېتىڭلار، سىلەرگە پەقەت قىلمىشڭلارنىڭ جازاسى بېرىلسۇن» دېيىلىدۇ (52).

تارتىدۇ، ئۇلار توغرا يول تاپمىدى (45). ئۇلارغا بىز ۋەدە قىلغان ئازابىڭنىڭ بىر قىسمىنى ساقا كۆر- سىتىمىز (يەنى بۇ دۇنيادىلا، سەن ھايات ۋاقىتىڭدا كۆرسىتىمىز). ياكى ئۇنىڭدىن ئىلگىرى سېنى قەبىزى روھ قىلىمىز، ئۇلار بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىدۇ (مەيلى بالدۇر بولسۇن، مەيلى كېيىن بولسۇن، ئۇلارنى چوقۇم جازالايمىز)، ئاندىن اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىغا گۇۋاھ بولىدۇ (46). (ئۆتكەن ئۆمەتلىرىنىڭ) ھەربىرىگە پەيغەمبەر ئەۋەتىلگەن. (قىيامەت كۈنى) ئۇلارنىڭ پەيغەمبىرى كەلگەندە، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ (47). ئۇلار: «ئەگەر سىلەر راستچىل بولساڭلار (بىزگە ئېيتىپ بېرىڭلاركى) بۇ ۋەدە قاچان ئىشقا ئاشۇرۇلىدۇ؟» دەيدۇ (48). ئېيتقىنكى، «اللە خالىمىسلا، مەن ئۆزۈمدىن زىياننى دەپمۇ قىلىشقا، پايدا قازىنىشقا قادىر ئەمەسمەن، ھەر ئۆمەتنىڭ (ھاللاك بولىدىغان) مەلۇم ۋاقتى بولىدۇ، شۇ ۋاقىت يېتىپ كەلگەندە، ئۇلار بىردەمى كېچىكتۈرۈلمەيدۇ، بىردەمى ئىلگىرى سۈرۈلمەيدۇ» (49). ئېيتقىنكى: «ئېيتىڭلارچۇ ئەگەر اللەنىڭ ئازابى سىلەرگە كېچىسى ياكى كۈندۈزى كەلسە (بۇنىڭدىن سىلەرگە نېمە پايدا؟) گۇناھكارلار (يەنى مۇشرىكلار) ئازابىتىن قايسى نەرسىگە ئالدىرايدۇ؟» (اللەنىڭ) ئازابى يۈز بەرگەندە ئاندىن ئۇنىڭغا ئىشەنمىگەنلارمۇ؟ ئەمدى (ئېيتقان ئىمانىڭلار پايدىسىزدۇر، ئۇنىڭدىن ئىلگىرى مەسخىرە قىلىش بىلەن) ئازابىڭ تېزىرەك چۈشۈشىنى تەلپ قىلاتتىڭلار» (51). ئاندىن كېيىن (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلارغا: «مەڭگۈلۈك ئازابىنى تېتىڭلار، سىلەرگە پەقەت قىلمىشڭلارنىڭ جازاسى بېرىلسۇن» دېيىلىدۇ (52).

راستلا اللە نىڭ دوستلىرىغا (ئاخىرەتتە اللە نىڭ ئازابىدىن) قورقۇش، (دۇنيادا قولدىن كەتكۈزۈپ قويغانغا) قايغۇرۇش يوقتۇر (63). ئۇلار ئىسان ئېيتقان ۋە تەقۋادارلىق قىلغانلاردۇر (63). ئۇلارغا دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە خۇش خەۋەر بېرىلىدۇ (يەنى دۇنيادا جان ئۇزۇش ۋاقتىدا، اللە نىڭ رازىلىقى ۋە رەھىمىتىگە ئېرىشىدىغانلىقى بىلەن، ئاخىرەتتە نازۇنپىسەتلىك جەننەتكە كىرىدىغانلىقى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىلىدۇ)، اللە ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ، ئەنە شۇ كاتتا بەختتۇر (64). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارنىڭ (ساڭا سەن پەيغەمبەر ئەمەسەن دېگەن) سۆزى سېنى قايغۇغا سالىمۇن، پۈتۈن كۈچ-قۇۋ-ۋەت اللە غا مەنسۇپ (اللە ساڭا مەدەتكار دۇر). اللە (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەمەللەرنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (65). راستلا

أَلَا إِنَّ أَتْلَافَ اللَّهِ لَكُنْزٌ عَلَيْهِمْ وَلَهُمْ عِزٌّ ۖ
الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْآخِرَةِ
الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ
الْقَوْلُ الْعَقِيلُ ۖ وَلَا يَحْزَنُكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ
جَمِيعًا قَوْلَ السَّيِّمِ الْعَلِيمِ ۖ أَلَمْ يَلْعَنُ فِي التَّوْرَةِ
وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَمَا فِيهِمُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ
دُونِ اللَّهِ شُرَكَاءَ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ أَلَا الْفَنَ وَلَهُ هُمُ الْآلُ
يَحْزَنُونَ ۖ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْآيَاتِ لِيَتَذَكَّرُوا
فِيهَا وَاللَّهُ رَئِيمٌ ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ
يَعْقِلُونَ ۖ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ وَلَذِكُمْ أُسْبُغَتْ هُمُ الْخُفَى
لَهُ مَا فِي السَّمُوتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ إِنَّ جُنُودَهُ رِ
سَالَتِي يَهْدِي اللَّهُ قُلُوبَهُمْ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ۖ
قُلْ إِنَّ الدِّينَ يُقَرَّرُ عَلَى اللَّهِ الْكِتَابِ لَا
يُفْلِحُونَ ۖ مَتَاعُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ مَجْمُوعُهُمْ
نُزِيلُهُمُ الْعَذَابُ الشَّدِيدُ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ

ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممە نەرسە اللە نىڭدۇر (يەنى اللە نىڭ مۈلكىدۇر، بەدىئىي-دۇر، مەخلۇقاتىدۇر). اللە نى قويۇپ، بۇتلارغا چوقۇنىدىغانلار پەقەت يوقلاڭ پەردەزىڭلا تاپىنىدۇ، ئۇلار پەقەت جۈپلۈيدۇ (66). ئى ئىنسانلار! ئارام ئېلىشىڭلار ئۈچۈن اللە سىلەرگە كېچىنى ياراتتى، نەرسىلەرنى كۆرۈشۈڭلار ئۈچۈن كۈندۈزنى ياراتتى، (ئىبىرەت قۇلقى بىلەن) ئاڭلايدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (67). ئۇلار (يەنى كاپىرلار): «اللە نىڭ بالىسى بار» دېيىشتى، اللە (بۇنىڭدىن) پاكىتۇر، بەھاجەتتۇر (يەنى بالا قىلىۋېلىش ئېھتىياج ئۈچۈن بولىدۇ، اللە بولسا ھېچ نەرسىگە موھتاج ئەمەستۇر)، ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى ھەممە نەرسە اللە نىڭ مۈلكىدۇر، (اللە نىڭ بالىسى بار دېگەن) بۇ سۆزۈڭلارغا ھېچقانداق پاكىتىڭلار يوق، سىلەر بىلمەيدىغان ئىشلارنى يالغاندىن اللە غا چاپلامسىلەر؟ (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «اللە غا يالغاننى چاپلايدىغانلار ھەقىقەتەن (دوزاخ ئازابىدىن) قۇتۇلالمايدۇ» (68). ئۇلار بۇ دۇنيادىن (ئازغىنا ۋاقىتلا) بەھرى-مەن بولىدۇ، ئاندىن ئۇلار (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىدۇ، ئاندىن كاپىر بولغانلىقىلىرى سەۋەبىدىن ئۇلارغا قاتتىق ئازابنى تېپىتىسىز (69).

وَأَسْلَمَ عَلَيْهِمْ نَبِيُّ الْيَهُودِ إِذْ قَالَ لَهُمْ يَهُوْيَاقِيمُ بْنُ يَهُوشَافَاتٍ
مَقَالِي وَنَكِدِي كَيْفَ يَأْتِي إِلَهُ قَوْلِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمَعُوا
أَمْرَكُمْ وَتَعْلَمُونَ أَنَّكُمْ تَكُونُونَ أَمْرَكُمْ عَلَى خِيَالِكُمْ تَعْلَمُونَ
أَنْكُمْ تَكُونُونَ قَالُوا كَيْفَ نَعْلَمُ أَنَّكُمْ تَكُونُونَ أَمْرَكُمْ
إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَأَمْرُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ السُّلَيمِيِّينَ ۝ فَكَذَّبُوا
فَتَكْفُرُهُمْ وَمَنْ قَعَهُ فِي الدَّلَائِلِ وَجَعَلَهُمْ خَلْفًا وَأَعْرَفْنَا
الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُتَكَبِّرِينَ ۝
ثُمَّ يَصْعَدُ مِنْ هَيْدَرٍ مُسْكَلٍ فَيُوعِدُكُمْ فَهَلْ تَعْلَمُونَ بِآيَاتِنَا
فَمَا كُنَّا لِنُعْطِيَهُمْ أَكْبَارًا مِنْ هَؤُلَاءِ كُنَّا لِنَكْفِيَهُمْ عَلَى
قُلُوبِ الْمُتَكَبِّرِينَ ۝ ثُمَّ يَنْتَظِرُونَ هَيْدَرًا مُوسَى وَهَارُونَ
فَيُخَوِّنُهُمَا فَيَكُونُ لِيَأْتِيَنَّاهُ فَاسْقُوهُمَا وَكُلَا مِنْهُمَا
فَلَمَّا كَلِمَةً هَمَزًا مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَنْ هَذَا الْعَجْرُوتَيْنِ ۝
قَالَ مُوسَى انْهَوَيْنِ لِمَتَى لِمَا لَكُمَا مِنَ الْيَعْرُودِ أَوَلَمْ تَكُونَا
الشَّجَرَيْنِ ۝ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَعْبَادَكَ وَآلِهَةَ آبَائِنَا
وَتَكُونَ لَكُمَا الْكِبَرَاءُ عَلَى الْأَرْضِ وَهَاهُنَا غُلَامُكُمَا ۝

ئۇلارغا نۇھنىڭ قىسىنى ئوقۇپ بەرگىن، ئۆز
ۋاقتىدا نۇھ قەۋمىگە: «ئى قەۋم! ئەگەر سىلەرگە
مېنىڭ ئىنجىلاردا تۇرۇشۇم ۋە سىلەرنى اللە نىڭ
ئايەتلىرى بىلەن قورقۇتۇشۇم ئېغىر كەلگەن بولسا،
مەن اللەغا تەۋەككۈل قىلدىم (يەنى اللەغا يۆلەد-
دىم، سىلەرگە پەرۋا قىلمايمەن). سىلەر بۇتلىرىڭلار
بىلەن بىرلىكتە (مېنى قەستلەيدىغان) ئىشىڭلارنى
قارار قىلىۋېرىڭلار، ئىشىڭلار سىلەرگە تۇتۇق بولۇپ
قالسۇن (يەنى مېنى قەستلەيدىغان ئىشىڭلار ئاش-
كارا بولسۇن)، ئاندىن مېنى بىردەمۇ كېچىكتۈرمەي،
مېنىڭ ھەققىدە (خالىغىنىڭلارنى) ئىجرا قىلىۋې-
رىڭلار» (73). ئەگەر سىلەر (مېنىڭ نەسىھىتىدىن)
يۈز ئۆرۈسەڭلار، سىلەردىن (يۈز تۇرۇشۇڭلارغا
سەۋەبچى بولىدىغان) ھەق سورىغىنىم يوق، مەن
ئەجرىمنى پەقەت اللەدىن سورايمەن، مەن (اللەغا)

بويۇنغۇچىلاردىن بولۇشقا بۇيرۇلدۇم» دېدى (74). لېكىن ئۇلار نۇھنى يالغانچى قىلدى. ئۇنى ۋە
ئۇنىڭ بىلەن كېلىدە بىللە بولغۇچى (مۆمىن)لەرنى قۇتقۇزدۇق. ئۇلارنى (يەنى بىز قۇتقۇزغان كىش-
لەرنى) (غەرق بولغانلارنىڭ) ئورۇنبا سارلىرى قىلدۇق، بىزنىڭ مۆجىزىلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان-
لارنى (توپان بالاسى بىلەن) غەرق قىلدۇق، (ئى مۇھەممەد!) ئاگاھلاندۇرۇلغۇچىلار (يەنى پەي-
غەمبەرلىرىنى يالغانچى قىلغانلار) نىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قارىغىن (75). نۇھتىن كېيىن
نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى ئۆزلىرىنىڭ قەۋمىگە ئەۋەتتۇق، (قەۋمىگە) ئۇلار روشەن مۆجىزىلەر بىلەن
كەلدى، ئۇلار (يەنى پەيغەمبەرلەر كېلىشتىن) ئىلگىرى ئىنكار قىلىشقان نەرسىگە ئىمان ئېيتىش-
مىدى. (كۆڭۈردا) ھەددىدىن ئاشقۇچىلارنىڭ دىللىرىنى ئەشۋىنداق پېچەتلىمىز (76). ئۇلاردىن
كېيىن مۇسا بىلەن ھارۇننى پىرئەۋىسكە ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ چوڭلىرىغا نۇرغۇن مۆجىزىلەر
بىلەن ئەۋەتتۇق. ئۇلار (ئىمان ئېيتىشتىن) بويۇناتۇلق قىلدى. ئۇلار گۇناھكار قەۋم ئىدى (77).
ئۇلارغا بىز تەرەپتىن ھەقىقەت نازىل بولغان چاغدا، ئۇلار: «بۇ ھەقىقەتەن روشەن سېھىر دۇر»
دېدى (78). مۇسا: «سىلەرگە ھەقىقەت كەلسە ئۇنى سېھىر دەمەسلىەر؟ ئەجەبا بۇ سېھىرمۇ؟
سېھىرگەرلەر مۇۋەپپەقىيەت قازىنالمىدۇ» دېدى (79). ئۇلار: «سەن بىزگە ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ
دىنىدىن بىزنى ۋازكەچتۈرۈش ۋە زېمىن (يەنى مىسىر زېمىنى) نىڭ سەلتەنىتىنى
ئىككىڭلارنىڭ قىلىۋېلىشى ئۈچۈن كەلدىگىمۇ؟ بىز ئىككىڭلارغا ئىشەنمەيمىز» دېدى (78).

وَيَقُولُ لَكَ اللَّهُمَّ عَلِيمٌ إِنَّ جُنُودَ الْأَعْمَى لَبِغْتُمْ أَتَذْكُرُونَ
يَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا مَلَأُوا كُفْرَهُمْ مِنَ اللَّهِ عَذَابًا وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا قَوْمًا
نُحَايُونَ عَنْ قَوْمِهِمْ يُضَوِّقُونَ مِنَ اللَّهِ عَذَابًا قَدِيمًا
تَذْكُرُونَ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ لَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ وَاللَّهُ وَلَىٰ مَا أَعْلَمُ
الْغَيْبِ وَلَا أَقُولُ إِلَّا مِمَّا وَكَّلْتُ بِالَّذِينَ تَدْرِي خَلْقَهُمْ
لَنْ يُؤَيِّدَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ إِنْ إِيَّادَا
لِقَوْمِ الظَّالِمِينَ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَّبُوا عَنْ الصِّدْقِ وَقَالَ إِنَّمَا بَيْنَكُمْ
وَاللَّهُ بَرْزَخٌ لَا يَبْغِي بَيْنَهُمْ وَبَيْنَهُمْ وَلَكِنْ بَعَثُوا فِيهِمْ رَسُولًا
أَخَذَ أَنْتُمْ لَهُ الْإِيمَانَ أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا يُدْعِيكُمْ إِلَى اللَّهِ وَآيَاتِهِ
وَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ قَالُوا إِنَّمَا يُدْعِيكُمْ إِلَى اللَّهِ وَآيَاتِهِ
فَعَلِ الْبِرَّ وَأَتَا بَرِّئًا سَوَاءٌ تَعْبُدُونَ أَوْ لَا تَعْبُدُونَ
إِنَّكُمْ لَعِنَائِي وَمَنْ كُفِرَ إِلَّا مِنَ اللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ سَبِيلَهُ
بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ وَأَوَّاهُ مِنَ الْغَيْبِ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيُنَا
وَلَا تَحْزَنْهُمْ فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُخْرَجُونَ ۝

ئى قەۋىم! سىلەرگە (دەننى) تەبلىغ قىلغانلىقىم ئۈچۈن سىلەردىن بۇل-مال تەلەپ قىلمايمەن، ماڭا ئەجىر بېرىشنى پەقەت اللە تۈز تۈستىگە ئالغان، مەن ئىمان ئېيتقان كىشىلەرنى (يېنىسىدىن) قوغلى-ۋەتمەيمەن، (چۈنكى) ئۇلار، شۈبھىسىزكى، پەرۋەر-دىگارىغا مۇلاقات بولىدۇ، لېكىن مەن سىلەرنى نادان قەۋم كۆرىمەن (39). ئى قەۋىم! ئەگەر مەن ئۇلارنى قوغلىۋەتسەم، اللە نىڭ ئازابىدىن مېنى كىم قۇتقۇزالايدۇ؟ ئويلىنىپ باقماسىلەر؟ (40) مەن سىلەرگە، مەدە اللە نىڭ خەزىنىلىرى بار، دېمەي-مەن، غەيىبىنى بىلىمەن دېمەيمەن، مەن ئەلۋەتتە (ئۆزەمنى) پەرىشتە دەپمۇ ئېيتمايمەن ھەمدە سىلەر كۆزگە ئىلمايدىغان كىشىلەرنى اللە ئۇلارغا ياخشىلىق بەرمەيدۇ دېمەيمەن، اللە ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكىنى ئوبدان بىلىدۇ، بولمىسا مەن چوقۇم زالىملاردىن

بولۇپ قالىمەن» (41). ئۇلار (يەنى نۇھنىڭ قەۋمى): «ئى نۇھ! بىز بىلەن مۇنازىرىلەشتىڭ، ناھايىتى كۆپ مۇنازىرىلەشتىڭ. ئەگەر راست سۆزلىگۈچىلەردىن بولساڭ، بىزنى قورقۇتقان ئازابىنى چۈشۈرۈپ باقتىن» دېدى (42). نۇھ ئېيتتى: «ئۇنى (يەنى ئازابىنى) ئەگەر خالىسا پەقەت اللە لا چۈشۈرەلەيدۇ، سىلەر ھەرگىز قېچىپ قۇتۇلالمايسىلەر (43). مەن سىلەرگە نەسىھەت قىلماقچى بولام، اللە سىلەرنى گۇمراھ قىلماقچى بولسا، ئۇ چاغدا مېنىڭ سىلەرگە قىلغان نەسىھىتىمنىڭ سىلەرگە پايدىسى بولمايدۇ، اللە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر، سىلەر اللە نىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر» (44). ياكى ئۇلار (يەنى قۇرەيشنىڭ كاپىرلىرى) قۇرئاننى ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) ئۆزى ئىجاد قىلدى دېيىشەمدۇ؟ «ئەگەر ئۇنى مەن ئىجاد قىلغان بولسام، ئۆز گۇناھىمغا ئۆزۈم مەسئۇل، مەن سىلەرنىڭ گۇناھىڭلاردىن ئادا-جۇدامەن» دېگەن (45). نۇھقا (مۇنداق) ۋەھىي قىلىندى: «قەۋمىڭدىن ئىلگىرى ساڭا ئىمان ئېيتقانلاردىن باشقا يەنە ئىمان ئېيتقۇچىلار بولمايدۇ، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىدىن قايغۇرمىغىن» (46). بىزنىڭ كۆز ئۈچىمىزدا ۋەھىمىز بويىچە كېمە ياسىغىن، (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلار توغرىسىدا ماڭا سۆز ئاچمىغىن (يەنى ئۇلارغا شاپائەت قىلمىغىن)، ئۇلار چوقۇم (توپان بالاسىدا) غەرق قىلىنىدۇ» (47).

نۇھ كېمە ياسىدى، قەۋمنىڭ چوڭلىرى ئۇنىڭ ئالدىدىن ئۆتكەندە ئۇنى مەسخىرە قىلىشتى، نۇھ ئېيتتى: «ئەگەر سىلەر (بۈگۈن) بىزنى مەسخىرە قىلاڭلار (كېلەچەكتە سىلەر غەرق قىلىنغاندا)، سىلەر بىزنى مەسخىرە قىلغاندەك بىزمۇ سىلەرنى چوقۇم مەسخىرە قىلىمىز»^(۳۸). خار قىلغۇچى ئازاب (يەنى توپان بالاسى بىلەن غەرق بولۇش) نىڭ كىمنىڭ ئۈستىگە كېلىدىغانلىقىنى، دائىمىي ئازاب (يەنى جەھەننەم ئازابى) نىڭ كىمگە چۈشىدىغانلىقىنى كېلەچەكتە بىلىسلەر»^(۳۹). (توپان بالاسى توغرىسىدىكى) بۇيرۇقىمىز يېتىپ كەلگەن ۋە يەر يۈزىدىن سۇ ئېقىلىپ چىققان چاغدا: «كېمىگە ھايۋاناتلاردىن (ئەركەك، چىشى بولۇپ) بىر جۈپتىن ئېلىۋالغىن، ئائىلەدىكىلەر بىلەن — ھالاك بولۇشى ھۆكۈم قىلىنغانلار (يەنى نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالى ۋائىلە بىلەن ئوغلى كەئنان) بۇنىڭ سىرتىدا — ۋە ئىمان ئېيتقانلار بىلەن كېمىگە

وَيَسْمَكُ الْفُلَ وَكُلَا مِمَّا رَزَقَكُم مِّن قَبْلِهِ حَتَّى إِذَا أَتَاكَ الْخُرُوبُ وَأَمْسَلَ فَاحْمَدُوا نَارًا كَانُوا يَكْفُرُونَ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا رَأَيْتُمُ الْمُشْرِكِينَ فَاصْطَلُوا عَلَيْهِمُ وَلْيَسْلُكُوا سَبِيلَهُمْ
وَمِنَ الْأَمْنِ وَمِنَ مَعَادِ الْآلِئِينَ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ
اللَّهُ جَبَّارٌ عَزِيزٌ إِنَّ رَبَّكَ لَآتَمُّرُّوهُ هُوَ الَّذِي يَخْرِجُ
يَوْمَ فِي تَوَجُّهٍ كَالْإِبَالِ وَتَأْدَى نُورُهُمْ وَكَانَ فِي
مَعْرُوفٍ يَوْمَ يُنْفَخُ الْكِتَابُ وَتَأْتِي السُّبْحَةُ فَاقْرَأْ
إِلَى جَبَلٍ يَخْرُجُ مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَهَا نُورُهُمْ يَوْمَ ذَلِكَ
اللَّهُ الْأَمْنُ تَحْتَهُمْ وَحَالُ بَيْتِهِمْ الْأَمْنُ تَحْتَهُمْ
وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَسْلُكْ أَرْضِي وَغِيصَ الْفُلِ
وَوَيْحِيَ الْأَمْرُ وَأَسْرُوتُ عَلَى الْيَوْمِ نَقِيلُ بَعْدَ الْقَمَرِ
الْطَّالِئِينَ وَتَأْدَى نُورُهُمْ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ لِي مِنْ
أَمَلٍ وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ

چىققىن» دېدۇق، ئۇنىڭ بىلەن پەقەت ئازغىنا كىشلەر ئىمان ئېيتتى^(۴۰). نۇھ (ئىمان ئېيتقان ئەۋلەدىگە) ئېيتتى: «كېمىگە چىققىلار، كېمىنىڭ مېڭىشى ۋە توختىشى اللەنىڭ ئىسمى بىلەندۇر، شۈبھىسىزكى، مېنىڭ پەرۋەردىگارىم (تەۋبە قىلغۇچىلارنىڭ گۇناھىنى) ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (مۆمىنلەرگە) ناھايىتى مېھرىباندۇر»^(۴۱). كېمە ئۇلارنى ئېلىپ تاغدەك دولقۇنلار ئىچىدە ئۈزۈپ باراتتى، نۇھ كېمە مېڭىشتىن بۇرۇن ئۆزىدىن يىراقتا تۇرغان ئوغلىنى: «ئى ئوغلۇم، بىز بىلەن بىللە كېمىگە چىققىن، كاپىرلار بىلەن بىللە بولمىغىن» دەپ تۈۋلىدى^(۴۲). ئۇ: «مېنى سۇدا غەرق بولۇشتىن ساقلاپ قالىدىغان بىر تاغنىڭ ئۈستىگە چىقۇالەمەن» دېدى. نۇھ: «بۈگۈن اللە رەھىم قىلغان ئادەمدىن باشقا ھېچ ئادەم ئۇنىڭ جازالىشىدىن قۇتۇلۇپ قالالمايدۇ» دېدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىنى دولقۇن ئايرىۋەتتى — دە، ئۇ غەرق بولۇپ كەتتى^(۴۳). «ئى زېمىن سۈيىڭنى يۇقىتىن، ئى بۇلۇت تارقىغىن» دېيىلدى، سۇ سوغۇلدى، اللەنىڭ (كاپىرلارنى غەرق قىلىشتىن ئىبارەت) ھۆكىمى ئىجرا قىلىندى، كېمە جۈدى تېغىنىڭ ئۈستىدە توختىدى، «زالىم قەۋم ھالاك بولسۇن» دېيىلدى^(۴۴). نۇھ پەرۋەردىگارىغا دۇئا قىلىپ: «پەرۋەردىگار! ئوغلۇم مېنىڭ ئائىلەمدىكىلەردىن ئىدى (سەن ماڭا ئۇلارنىڭ نىجات تېپىشىنى ۋەدە قىلغان ئىدىڭ)، سېنىڭ ۋەدەڭ ئەلۋەتتە ھەققتۇر، سەن ھەقىقەتەن ئەڭ توغرا ھۆكۈم قىلغۇچىسەن» دېدى^(۴۵).

اللّٰه نېيتتى: «ئى نۇھ! تۇ (مەن نىجات تېپىشنى ۋەدە قىلغان) ئاتىلەندىكىلەردىن ئەمەس، تۇنىڭ ئەمەلى ياماندۇر، سەن ئېنىق بىلىمگەن نەرسەنى مەندىن سورىمىغىن، مەن سېنىڭ جاجىللاردىن بولماسلىقىنى ئەسەت قىلىمەن» (46). نۇھ نېيتتى: «پەرۋەردىگارم! مەن بىلىمگەن نەرسىنى سورا- تىن سېنىڭ پاناھىڭغا سېغىنىمەن، ئەگەر ماڭا مەغپىرەت قىلساڭ ۋە رەھىم قىلساڭ، زىيان تارتقۇچىلار- دىن بولسىمەن» (47). ئېيتىلدى (يەنى اللّٰه نېيتتى): «ئى نۇھ! ساڭا، سەن بىلەن (كېسەدە) بىللە بولغانلار نىڭ بىر قىسىم ئەۋلادىغا بىز تەرەپتىن نازىل بولغان ئامانلىق ۋە بەرىكەتلەر بىلەن (كېسەدىن) چۈش- كىن، ئۇلارنىڭ يەنە بىر قىسىم ئەۋلادىنى (ھاياتىي دۇنيادىن) بەھرىمەن قىلىمىز، ئاندىن ئۇلار بىزنىڭ

قَالَ يٰۤاَيُّهَا رَبِّ اِنَّكَ اَعْلَمُ بِاِنَّكَ اَعْلَمُ بِمَا نَسْتَعِيْذُكَ مِنْ اَنْ نُّكُوْنَ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ۝ قَالَ رَبِّ اِنِّىْ اَعُوْذُ بِكَ اَنْ اَسْئَلَكَ اَلَيْسَ لِيْ بِمَوْلٰوْا اَلَا تَقُوْلُوْنَ وَتَرْجُوْنَ اَنْ اَكُوْنَ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ۝ يٰۤاَيُّهَا رَبِّ اَصْبِرْ وَسَلِّمْ وَاَنْتَ بِرُكْبَتِكَ عَلِيْكَ وَعَلَى اَسْمٰى وَمَنْ مَّعَكَ وَاَمْسِكْهُمْ لَعْنَتُكَ عَلَيْهِمْ يَوْمَ اَلْاٰثِمِ ۝ يٰۤاَيُّهَا الْغٰيْبُ اُنْجِئْنَا اِيْكَ اَلَّذِيْنَ كُنْتَ تَعْلَمُ اَنَّا اَنْتَ لَا تَقُوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هٰذَا قَاصِرٌ اِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِيْنَ ۝ وَاَلَا اَعْلَمُوْا اَمْ هٰذَا اَقَالُ يَقُوْمُ اَعْبُدُوْا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ اِنَّ اَنْتُمْ اِلٰهٌ تَرَوْنَ ۝ يَقُوْمُ لَا اَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِنْ اُجِرْتُمْ اَلَا اَعْلَمُ اَلَّذِيْنَ فَطَرَنِيْ اَفَلَا تَقُوْلُوْنَ ۝ وَيَقُوْمُ اسْتَعِيْزُوْا اَرَاَيْكُمْ تَعُوْذُ بِالْاِيْدِيْ يَرْسِلُ السَّمَاءَ عَلٰىكُمْ مَّوْجًا اَوْ يَزِيْزُكُمْ فُوْةً اِلٰى قُوْبِهِمْ وَاَنْتُمْ لَا تَعُوْذُوْنَ ۝ قَالُوْا يٰۤهٰدُوْا مَا خَلَقْنَا بَشَرًا وَلَمَّا خُلِقْنَا بَنٰىكَ الْوَسْطٰىنَ قُوْلُوكَ وَمَا خُلِقْنَا لَكَ يُزِيْمِيْنَ ۝

قاتتىق ئازا-بىمىزغا دۇچار بولىدۇ» (48). «ئى مۇھەممەد! ئەنە شۇ (قىسە) غەيىبكە ئائىت ھەۋەرلەردىندۇر، ساڭا ئۇنى ۋەھىي قىلدۇق، سەن ۋە سېنىڭ قەۋمىڭ بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۇنى بىلمەيتتىڭلار، سەۋر قىلىن، شۇبھىزكى، ياخشى ئاقىۋەت تەقۋادارلارغا مەلۇمەتۇر» (49). ئاد قەۋمىگە ئۇلارنىڭ قېرىندىشى ھۇدى ئەۋەتتۇق، ھۇد نېيتتى: «ئى قەۋمىم! اللّٰه غا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە اللّٰه دىن باشقا مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، سىلەر (اللّٰه دىن غەيرىگە چوقۇنۇش بىلەن) پەقەت (اللّٰه غا) يالغاننى توقۇغۇچىلارسىلەر» (50). «ئى قەۋمىم! مەن تەبلىغ ئۈچۈن سىلەردىن ئەجىر سورىمايمەن، ماڭا ئەجىر بېرىشنى پەقەت مېنى ياراتقان اللّٰه ئۈستىگە ئالغان، سىلەر چۈشەنمەيسىلەر؟» (51). «ئى قەۋمىم! پەرۋەردىگارنىڭلاردىن مەغپىرەت تىلەڭلار، ئاندىن ئۇنىڭغا تەۋبە قىلىڭلار، سىلەرگە ئۇ كۆپ يېغىن ياقىدۇرۇپ بېرىدۇ، سىلەرگە تېخىمۇ كۈچ-قۇۋۋەت بېرىدۇ، سىلەر گۇناھقا چۆمگەن ھالدا (مېنىڭ دەۋىتىمدىن) يۈز ئۆرۈمەڭلار» (52). ئۇلار نېيتتى: «ئى ھۇدا سەن بىزگە (ئۆزۈڭنىڭ راستلىقىنى كۆرسىتىدىغان) ھېچقانداق روشەن دەلىل كەلتۈرمىدىڭ، سېنىڭ سۆزۈڭ بىلەن بىز ئىلاھلىرىمىزنى تاشلىۋەتمەيمىز ۋە سېنىڭ (پەيغەمبەرلىكىڭگە) ئىشەنمەيمىز» (53).

بىز پەقەت سېنى بەزى ئىلاھلىرىمىز ساراڭ قىلىپ قويۇپتۇ دەيمىز. ھود ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن ئالەمنى كۆڭۈل قىلىمەن، سىلەرمۇ كۆڭۈل بولۇڭلاركى، مەن سىلەرنىڭ ئالەمنى قويۇپ شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلىرىڭلاردىن ئادا-جۇدامەن، ھەممىڭلار ماڭا سۇيىقەست قىلىڭلار، ماڭا مۆھلىت بەرمەڭ-لار (64-65). شۈبھىسىزكى، مېنىڭ پەرۋەردىگارم ۋە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار بولغان ئالەمغا مەن تەۋەككۈل قىلدىم، ئالەمنىڭ باشقۇرۇشىدا بولىغان بىرمۇ مەخلۇق يوقتۇر؛ پەرۋەردىگارم ھەقىقەتەن توغرا يولدىدۇر (يەنى ئادىل بولۇپ ھېچ كىشىگە قىلچە زۇلۇم قىلمايدۇ) (66). ئەگەر سىلەر (مېنىڭ دەۋىتىمنى قوبۇل قىلىشتىن) يۈز ئۆرۈسەڭلار (يۈز ئۆرۈگىنىڭلارنىڭ ماڭا، زىيىنى يوق)، سىلەرگە مەن پەرۋەردىگارمىنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزدۈم (پەيغەمبەرنىڭ ۋەزىيىسى پەقەت تەبلىغ قىلىشتۇر)، پەرۋەردىگارم (سىلەرنى ھالاك

قىلىپ) ئورۇڭلارغا باشقا بىر قەۋمنى كەلتۈرىدۇ، (شېرىك كەلتۈرۈش بىلەن) ئالەمغا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيسىلەر، پەرۋەردىگارم ھەقىقەتەن ھەربىر نەرسىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر» (67). بىزنىڭ (ئازابلاش) بۇيرۇقىمىز كەلگەندە، ھۇدى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەرنى مەرھەمەت قىلىپ قۇتقۇزدۇق، ئۇلارنى قاتتىق ئازابتىن خالاس قىلدۇق (68). ئەنە شۇ ئاد قەۋمى پەرۋەردىگارنىڭ مۇجىزىلىرىنى ئىنكار قىلدى، ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئاسىيلىق قىلدى، ھەربىر ئۇچىغا چىققان تەرسا، شەپقەتسىز (يەنى ھەققە قارشىلىق قىلىپ جىددەللەشكۈچى) نىڭ بۇيرۇقىغا ئەگەشتى (69). ئۇلارغا بۇ دۇنيادا لەنەت قىلىندى، قىيامەت كۈنىمۇ ئۇلارغا لەنەت قىلىنىدۇ، بىلىڭلاركى، ئاد قەۋمى ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارنى ئىنكار قىلدى. ئاگاھ بولۇڭلاركى، ھۇد قەۋمى بولغان ئاد ھالاك بولسۇن (70). سەمۇدقا ئۇلارنىڭ قېرىندىشى سالىھنى (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، ئۇ ئېيتتى: «ئۇ قەۋمىم! ئالەمغا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئالەمدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ سىلەرنى زېمىندىن (يەنى تۇپراقتىن) ياراتتى، سىلەرنى زېمىندا تۇرغۇزدى، ئالەمدىن مەنپەرەت تىلەڭلار، ئاندىن ئۇنىڭغا تەۋبە قىلىڭلار، پەرۋەردىگارم ھەقىقەتەن يېقىندۇر، (دۇئانى) ئىجابەت قىلغۇچىدۇر» (71). ئۇلار: «ئۇ سالىھ! بۇنىڭدىن بۇرۇن سەن ئارىمىزدا ئۇمىد قىلىنغان كىشى ئىدىڭ (يەنى بۇ سۆزنى ئېيتىشىڭدىن بۇرۇن ئارىمىزدا چوڭ ئادەم بولۇپ قېلىشىڭنى ئۇمىد قىلاتتۇق)، بىزنى ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئىبادەت قىلىپ كەلگەن بۇتلارغا ئىبادەت قىلىشتىن توسۇمىسەن؟ شەك-شۈبھە-سىزكى، ھەقىقەتەن بىز سەن دەۋەت قىلغان ئىشقا زور گۇمانلىقمىز» دەيىشتى (72).

إِنْ يَنْقُوتِ لِإِعْرَافِكَ بِهِنَّ الْهَؤُلَاءِ قَالُوا إِنَّهُمْ لَمُتُونَ
وَأَنَّهُمْ لَأَنْبِيَاءُ كَمَا بَرَأْتَهُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ كُنْهُمْ دُونَكَ يُفِيدُونَ هَؤُلَاءِ
كُلَّ كَلِمَةٍ يَخْرُجُ مِنْ فَمِهِ تَوَلَّى عَلَى اللَّهِ يَرْجِعُ مَا مِنْ دَابَّةٍ
إِلَّا وَحْدُهَا يُسَبِّحُهَا إِنْ رُبِّيَ عَلَى عَرْشِهِ فَسُبِّحَ لَهُ قَدَرُ
تَوَلَّى فَقَدْ أَبْلَغْتَ مَا أَتَيْتَ بِهِ الْكَلِمَ وَبِشَيْءٍ رُبِّيَ قَوْمًا
غَيْرَكَ وَلَا تَصْرُوهَ شَيْئًا إِنْ رُبِّيَ عَلَى عَرْشِهِ فَسُبِّحَ لَهُ
لَمَّا جَاءَ أَمْرًا يُفْجِتُ الْهَوَىٰ أَفْكَدِينَ أَمَّا عَمِلُ رَبِّهِمْ لَمَّا
يَخْتُلِعُونَ فِي عَذَابٍ مُّذِيبٍ وَكَانَ عَمَلُهُمْ مُّسْتَوْفًى
وَصَحَّ رَأْيُكَ وَأَمَّا الرُّكُلُ يَجْأَعُ عَيْنِي وَأَتِيتُ مَوَاتِي
هَذِهِ الدِّينَةُ الَّتِي قَدَّرَ اللَّهُ لَكَ إِنْ كُنْتَ مُذِلًّا
أَفْكَدَ الْعَادُوُّ قَوْمَهُ وَكَانَ لِيَوْمَ الْآخِرَةِ مَعَهُمْ قَوْلٌ
عَبْدُ اللَّهِ مَا لَكُمْ مِنَ الْوَعْدَةِ إِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْأَرْضَ
وَأَسْطِغِيثُكُمْ فَاسْتَعِينُوا بِذُنُوبِكُمْ إِنْ رُبِّيَ قَوْمًا
يُفْسِدُونَ كَالْوَيْبِطِ مَدَّ يَدَيْتَ لِيَتَمِجَّ جُفَا فَبَلَّ هَذَا الْبَلْغَانِ
لَيْسَ مَا يَصِدُّ إِلَّا زُورًا وَإِنَّا لَنُفِيَنَّكَ مِنَ الْأَرْضِ بِرَيْبٍ

سالھ ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! ئېيتىڭلارچۇ، ئەگەر مەن پەرۋەردىگارم تەرىپىدىن نازىل بولغان ئېنىق ۋەلىلىك ئاساسلاسام ۋە ئۇنىڭ رەھىمىتى (يەنى پەيغەمبەرلىك) گە سازاۋەر بولسام، شۇنداق تۇرۇقلۇق اللەغا قارشىلىق قىلسام، اللەنىڭ ئازابىدىن مېنى كىم قۇتقۇزدۇ؟ (مېنى ئۆزەڭلارغا ئەگىشىشكە دەۋەت قىلىش بىلەن) مانا پەقەت زىياندىن باشقىنى زىيادە قىلمايسىلەر» (63). ئى قەۋمىم! بۇ اللە (بىۋاستە) ياراتقان چىشى تۆگە سىلەرگە مېنىڭ مۆجىزەمدۇر، ئۇنى اللەنىڭ زېمىنىغا قويۇۋېتىڭلار، ئىختىيارىي ئوتىلىسۇن، ئۇنىڭغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزمەڭلار، بولسا سىلەرنى پات كېلىدىغان ئازاب ھالاك قىلىدۇ» (64). ئۇلار چىشى تۆگىنى بوغۇزلىدى، سالھ ئېيتتى: «ئويۇڭلاردا (ھاياتلىقتىن) ئۈچ كۈن بەرمىسەن بولۇۋېلىڭلار. بۇ ۋەدە يالغان ئەمەس» (65). بىزنىڭ (ئازاپ قىلىش ئەمىرىمىز كەلگەندە، سالھنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن

قَالَ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا اِنِّىْٓ اَنْتُمْ عٰلِىٰ يَدِيْٓنَ رَبِّىْ ۚ اَتُنْفِىْٓ بِوَعْدِىْٓ فَلَمَّا نَسُوا مَا وَعَدْتُهُمْ عَصٰٓتُوْهُ هٰذَا الَّذِىْٓ اُنْذِرْتُمْ ۚ
عَسٰٓىٓ ؕ وَنَعُوْٓمُ هٰذَا ۖ فَاِنَّ اللّٰهَ لَكٰٓذِبٌ ۚ قَدْ رَوٰىتَا كُنٰى
اَنْتُمْ اَللّٰهُوْا لَا تَشْعُوْهُ اِنَّمَا هٰذَا كُفْرًاۙ لِّمَآءَدٍ قَرِيْبٍ ۝
فَعَسٰٓىٓ رَوٰىتَا لَّكُم مَّعْرُوْفًاۙ دَارَكُمْ لَكُمۡ فِيْهَا اَنْۢبَاۗءُ ذٰلِكَ ۚ وَمَنْ عٰوِىْ
مَلٰٓئِكَةٌ ۝ فَلَمَّا جَآءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا صٰلِحًاۙ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا
مِنْهُمْ وَنَاوَسُوْا مِنْ خِزْفٍ يَوْمَئِذٍ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَظِيْمُ ۝
وَالَّذِىْنَ اَلَيْنَا ظُلُوْمًاۙ فَتَبَيَّنَّ فَاتُّبَعُوْاۙ وَبَيَّنَّا لَكُمۡ اٰیٰتِنَا ۝
كَانَ لَكُمْ مَّقَرٌ ۙ اِلٰٓهَا اَلَّاۤ اِنَّ شَوْۤا۟ اَكْمَرًاۙ وَهَآءِ اَلْاٰیٰتُ
اَلْمُتَوَدِّعِ ۚ وَلَقَدْ جَآءَتْ نٰسِلًاۙ اِلٰٓيْهِمۡ بِالْبَيِّنٰتِ ۙ قَالُوْا اَسْلٰمًا
قَالَ سَلٰٓمٌ عَلٰٓيْكُمْ اِنْ جِئْتُمْ بِبَيِّنٰتٍ ۚ فَلَمَّا اَرٰۤى اِلٰیْهِمْ
اَلَّذِىْنَ اٰتٰوْهُمۡ وَاَوْحٰىۤ اِلَيْهِمْ خِيْفَةً ۙ قَالُوْا لَا تَخَفْ اِنَّا
اِلٰهٌ اَكْبَرُۙ اَلْقَوْمِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْاۙ وَرَآۤى اِلٰۤىهِمْ اٰیٰتِنَاۙ فَتَبَيَّنَّ
لَهُمْۚ اَلْحَقُّ ۚ وَوَعَدْنَا لَلَّذِيْنَ كَفَرُوْاۙ عَذٰۙبًاۙ لَّئِيْذٍ
وَكَانَ عَذٰۙرُهُمْ اَنْۢ يَّخْلُوْاۙ اَبَدًاۙ لِّذٰلِكَ هٰذَا الَّذِىْٓ اَعٰۙجَبُ ۝

بىلەل ئىمان ئېيتقانلارنى رەھىمىتىمىز بىلەن شۇ كۈننىڭ شەرەئىلىكىدىن قۇتقۇزدۇق، پەرۋەردىگارنىڭ ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر (66). زالىملارغا قاتتىق ئاۋاز يۈزلەندى-دە، ئۇلار ئۆيلىرىدە ئولتۇرغان پېتى قېتىپ قالدى (67). گويا ئۇلار ئۆيلىرىدە تۇرمىغاندەك (يەنى ئۇلارنىڭ تۇرغان جايلىرى ئادەمات تەرىپىدىن ئاۋات قىلىنغاندەك) بولۇپ قالدى، بىلىڭلاركى، سەمۇد پەرۋەردىگارنى ئىنكار قىلدى، سەمۇد ھالاك بولسۇن (68). شۈبھىسىزكى، بىزنىڭ ئەلچىلىرىمىز (يەنى پەرشتىلەر) ئىبراھىمغا خۇش خەۋەر ئېلىپ كەلدى. ئۇلار: «مانا ئامانلىق تىلەيمىز» دېدى. ئىبراھىم: «سىلەرگە ئامانلىق تىلەيمەن» دېدى. ئۇ ئۇزاققا قالماي بىر موزايىنى كاۋاپ قىلىپ ئېلىپ كەلدى (69). ئۇلارنىڭ (يەنى پەرشتىلەرنىڭ) ئۇنىڭغا قول ئۇزاتمايۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇلارنى خۇش كۆرمىدى، ئۇلاردىن قورقۇلچ ھېس قىلدى، ئۇلار: «قورقىمىن (بىز رەببىڭنىڭ پەرشتىلىرى، تاماق يېمەيمىز)، بىز ھەقىقەتەن ئۇنىڭ قەۋمىنى (ھالاك قىلىش ئۈچۈن) ئەۋەتلىدۇق» دېدى (70). ئۇنىڭ ئايالى (يەنى سارە) بىر تەرەپتە تۇرۇپ (لۇت قەۋمىنىڭ ھالاك بولىدىغانلىقىدىن خۇشاللىنىپ) كۆلدى. بىز ئۇنىڭغا (يەنى سارەگە) ئىھاق (ئاتلىق بالىسى بولىدىغانلىقى) بىلەن ۋە ئىسھاقتىن كېيىن كېلىدىغان يەئىقۇب (ئاتلىق نەۋرىسى بولىدىغانلىقى) بىلەن خۇش خەۋەر بەردۇق (71). ئۇ (يەنى سارە): «ۋىيەي! مەن بىر موماي تۇرسام، ئېرىم بىر بوۋاي تۇرسا، تۇغامدىمەن؟ بۇ ھەقىقەتەن قىزىق ئىشقا!» دېدى (72).

ئۇلار: «اللەنىڭ ئەمرىدىن (يەنى قۇدرىتىدىن) ئەجەپلىنەمسە؟ اللەنىڭ رەھىمىتى ۋە بەرىكەتلىرى سىلەرنىڭ ئائىلەڭلارغا (يەنى ئىبراھىمنىڭ ئاتىسى لىسىدىكىلەرگە) نازىل بولسۇن. اللە ھەقىقەتەن مەدھىيەلىككە لايىقتۇر، ئۇلۇغلاشقا لايىقتۇر» دېدى (73). ئىبراھىمدىن قورقۇنۇپ يوقالغان ھەمدە خۇش خەۋەر ئۇنىڭغا يەتكەن چاغدا، ئۇ بىز بىلەن لۇتىنىڭ قەۋمى توغرىسىدا مۇنازىرىلىشىشكە كىرىشتى (74). ئىبراھىم بولسا ھەقىقەتەن كۆڭلى-كۆكسى كەڭ، كۆپ ئاھ چەككۈچى (يەنى دىلى يۇمشاق)، (ھەممە ئىشتا) اللەغا مۇراجىئەت قىل-سۇچى زاتتۇر (75). (پەرىشتىلەر ئېيتتى) «ئى ئىبراھىم! بۇنى (يەنى لۇت قەۋمى توغرىسىدا مۇنازىرىلىشىشنى) قويغىن، شۇبھىسىزكى، پەرۋەردىگار-رىڭنىڭ (ئۇلارنى ھالاك قىلىش توغرىسىدىكى) ئەمرى ئاللىقاچان چۈشتى، ئۇلارغا چوقۇم (مۇنازىرىلىشىش ياكى شاپائەت قىلىش بىلەن) قايتۇرغىلى بولمايدۇ-خانى ئازاب چۈشۈدۇ» (76). بىزنىڭ ئەلچىلىرىمىز (يەنى پەرىشتىلەر) لۇتىنىڭ يېنىغا كەلگەن چاغدا (لۇت ئۆز قەۋمىنىڭ ئۇلارغا چېقىلىپ قويۇشىدىن قورقۇپ) قىيىن ئەھۋالدا قالدى، ئۇلار توغرىسىدا يۈرۈڭكى سىقلدى ۋە: «بۇ بىر دىشۋار كۈندۈر» دېدى (77). لۇتىنىڭ قەۋمى ئۇنىڭ قېشىغا ئالدىراپ كېلىشتى، ئۇلار بۇرۇنلا يامان ئىشلارنى قىلاتتى (يەنى لۇتات قىلاتتى). لۇت ئېيتتى: «ئى قەۋم! مېنىڭ بۇ قىزلىرىم* سىلەرگە ئەڭ پاكىتۇر، اللە دىن قورقۇڭلار، مېھمانلىرىم ئۈستىدە مېنى رەسۋا قىلماڭلار، ئاراڭلاردا قەبىئە ئىشتىن توسىدىغان بىرەر كالىسى جايىدا ئادەم يوقمۇ؟» (78). ئۇلار (لۇتقا) ئېيتتى: «قىزلىرىڭىز بىزنىڭ حاجىتىمىز يوق ئىكەنلىكىنى سەن ئوبدان بىلىسەن، شۇنىڭدەك بىزنىڭ مەقسىتىمىزنىمۇ ئوبدان بىلىسەن» (79). لۇت ئېيتتى: «كاشكى مېنىڭ (سىلەرگە) قارشى تۇرىدىغان) كۈچ-قۇۋۋىتىم بولسا ئىدى، ياكى ئىلتىجا قىلىدىغان كۈچلۈك جەمەتم بولسا ئىدى (چوقۇم سىلەرگە زەربە بەرگەن بولاتتىم)» (80). ئۇلار (يەنى پەرىشتىلەر): «ئى لۇت! شۇبھىسىزكى، بىز پەرۋەردىگارنىڭ ئەلچىلىرىدۇرمىز، ئۇلار ھەرگىزمۇ ساڭا زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ، ئائىلىڭىدىكىلەرنى ئېلىپ كېچىنىڭ ئاخىرىدا (ئۇلارنىڭ ئىچىدىن) چىقىپ كەتكەن، ئايالىڭدىن باشقا، سىلەردىن ھېچ كىشى ئارقىسىغا قارىمىسۇن، ئۇ (يەنى ئايال) ئۇلار بىلەن بىرگە ھالاك بولغۇچىدۇر، شۇبھىسىزكى، ئۇلارغا ئازاب چۈشىدىغان چاغ تاڭ ۋاقتىدۇر، تاڭ يېقىن ئەمەسمۇ؟» دېدى (81).

* قەۋمىدىكى ئاياللارنى دېمەكچى، چۈنكى پەيغەمبەر دېگەن ئۆمىتىنىڭ ئاتىسى ئورنىدا بولىدۇ.

يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فَأَوْدَحَهُمُ الشَّجَرَةَ يَأْتِيهِمُ
 الْمُرُودُّ وَأَتَوَاتَوْا فِي هَذِهِ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ يَكُونُ
 الرَّجُلُ الْمُرُودُّ ذَلِكَ مِنَ آبَاءِهِمُ الْقَرَى نَفْسُهُ عَلَيْهِمْ مِمَّا
 قَامُوا وَحُيِّدُوا وَمَا ظَنَّهُمْ وَلَكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَمَا
 أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ
 شَىءٍ لِيَكُونَ لَكُمْ صَرْفٌ وَمَا رَأَوْهُمُ بِمُجِيبِينَ ۝ وَكَذَلِكَ
 أَخَذَرْنَا عَنْ أَخْذِ الْغُرَىٰ وَهِيَ ظِلَالُ الْمَاءِ إِنَّ أَخْذَهُ الْيَمُّ
 شَدِيدٌ ۝ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّمَنْ عَافَىٰ عَذَابَ الْعَذْرَاءِ ۝
 ذَلِكَ يَوْمُ تَنْفَخُ الْأَنْفُسُ فِي ظُلُمٍ يُدْعَوْنَ يَوْمَ تَحْمَدُهَا
 تُؤْتِيهِمْ فِيهَا أَنْفُسُ الَّذِينَ هُمْ أَلْفُ الْغُرَىٰ شَقَاؤُهَا
 الْغُرَىٰ لَهَا فِيهَا تَوَكُّفٌ شَقِيحٌ ۝ خَلِيلٌ فِيهَا مَا مَاتَ
 السَّمُوتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ إِنَّ رَبَّكَ فَقَالَ لَهَا
 رَبُّكِ إِنَّهَا الْقَالِيَّةُ سَوْدٌ وَأَفْجَىٰ لِكُلِّ خَلِيلٍ فِيهَا مَا كَلَمَ
 السَّمُوتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ عَطَاءٌ غَيْرُ مَقْدُورٍ ۝

پىرىتىۋىن قىيامەت كۈنى باشلاپچىلىق بىلەن
 ئۆز قەۋمىنى دوزاخقا باشلاپ كىرىدۇ، ئۇ جاي
 نىمىدىگەن يامان! (۱۵۸) ئۇلار بۇ دۇنيادىمۇ
 قىيامەت كۈنىدىمۇ لەنەتكە ئۇچرايدۇ، ئۇلارغا
 بېرىلگەن (شەكىللە دۇنيادا لەنەتكە ئۇچراشتىن
 ئىبارەت) بۇ سوغا نىمىدىگەن يامان! (۱۵۹) مانا
 بۇلار (ئاهالىسىنى بىز ھالاك قىلغان) يۇرتلارنىڭ
 خەۋەرلىرىدۇر، ئۇنى ساڭا (ۋەھىيى ئارقىلىق)
 بايان قىلىمىز. ئۇ يۇرتلاردىن ئىزى قالغانلىرىمۇ
 بار (يەنى ئاھالىسى ھالاك قىلىنىپ، يۇرتلىرىنىڭ
 ئورنى قالدۇرۇلغانلىرىمۇ بار)، ئىزى قالغانلىرىمۇ
 بار (يەنى ئاھالىسى بىلەن قوشۇپ ئۆرۈ-
 ۋېتىلگەن زىرائەتتەك ۋەيران قىلىنغانلىرىمۇ
 بار) (۱۶۰). بىز ئۇلارغا زۇلۇم قىلىمىدۇق، لېكىن
 ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى. پەرۋەر-
 دىگارمىنىڭ (ئۇلارنى ھالاك قىلىش) پەرمانى

كەلگەندە، ئۇلارنىڭ ئاللىنى قويۇپ ئىبادەت قىلغان مەبۇدلىرى ھېچ نەرسىگە
 ئەسقا ئىمىدى، ئۇلارغا پەقەت زىيان سالىدى (۱۶۱). پەرۋەردىگارنىڭ زالىم يۇرتلار
 (ئاھالىسى)نى ھالاك قىلما، ئەنە شۇنداق ھالاك قىلىدۇ، ئاللىنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن تولىمۇ
 قاتتىقتۇر (۱۶۲). ئاخىرەت ئازابىدىن قورقىدىغان ئادەم بۇ (قىسە)دىن، ئەلۋەتتە
 ئىبرەت ئالىدۇ، ئەنە شۇ كۈن ھەممە ھازىر بولىدىغان كۈندۇر (۱۶۳). ئۇنى (يەنى قىيامەت
 كۈنىنى) بىز مۇئەييەن مۇددەتكىچە تەخىر قىلىمىز (۱۶۴). قىيامەت كۈنى بولغاندا،
 ھەرقانداق ئادەم پەقەت ئاللىدىن ئىجازەت بولغاندىلا سۆزلەيدۇ، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى
 بەتبەخت بولىدۇ، بەزىلىرى ئادەتتە بولىدۇ (۱۶۵). بەتبەختلەرگە كەلسەك،
 ئۇلار دوزاخقا كىرىدۇ، ئۇلار دوزاختا (ئېشەك ھاھرىغاندەك) تۇتۇلۇپ ئالە-پەرياد
 چېكىدۇ (۱۶۶). (دوزاخنىڭ) ئاسمان-زېمىنى يوقالمايلا تۇرسا، ئۇلار دوزاختا پەرۋەر-
 دىگارنىڭ خالىغان زامانىغىچە داۋاملىق تۇرۇپرىدۇ، پەرۋەردىگارنىڭ، ئەلۋەتتە، خالىغىنى
 قىلغۇچىدۇر (۱۶۷). ئادەتتە ئىلەرگە كەلسەك، ئۇلار جەننەتكە كىرىدۇ، (جەننەتنىڭ)
 ئاسمان-زېمىنى يوقالمايلا تۇرسا، ئۇلار جەننەتتە پەرۋەردىگارنىڭ خالىغان زامانىغىچە
 داۋاملىق تۇرۇپرىدۇ، (بۇ ئۇلارغا قىلىنغان) ئۇزۇلۇپ قالمايدىغان ئىنىئامدۇر (۱۶۸).

ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ بۇتلارغا چوقۇنۇشىنىڭ
(كۆمرەھلىق) ئىكەنلىكىدىن شەكىلەنمە، ئۇلار
پەقەت ئۆزلىرىنىڭ بىز ساڭا قىسسنى بايان
قىلغان ئاتا-بوۋىلىرىغا ئوخشاشلا چوقۇنىدۇ،
بىز ئۇلارنىڭ (ئازابىتىن) تېگىشلىك نەسۋە-
سىنى چوقۇم كېسەيتىمەي بېرىمىز [100].

شۈبھىسىزكى، بىز مۇساغا كىتاب (يەنى تەۋرات) بەردۇق، ئۇنىڭ توغرىسىدا ئىختىلاپ قىلىندى (يەنى ئۇنىڭ قەۋمى بۇ كىتاب ئۈستىدە ئىختىلاپ قىلشتى). پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىن چىقارغان (ئۇلارنى) جازالاشنى قىيامەتكە قالدۇرۇش ھەققىدىكى ھۆكىمى بولمىسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا (مۇشۇ دۇنيادىلا ياخشىغا ياخشىچە، يامانغا يامانچە) چوقۇم ھۆكۈم چىقىرىلاتتى. ھەقىقەتەن ئۇلار ئۇنىڭدىن (يەنى قۇرئاندىن) زور كۈمانىدۇر. (110). پەرۋەردىگارنىڭ ھەربىر ئادەمگە ئۇنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ مۇكاپاتىنى تولۇق بېرىدۇ، اللّٰه ئەلۋەتتە، ئۇلارنىڭ

ئەمەللىرىدىن تولۇق خەۋەرداردۇر (111). (ئى مۇھەممەد) اللہ سېنى بۇيرۇغاندەك توغرا يولدا بولغىن، ساڭا ئىمان ئېيتقانلارمۇ توغرا يولدا بولسۇن. (مەنىسى قىلىنغان ئىشلارنى قىلىپ) اللہنىڭ چەكلىرىدىن چىقىپ كەتمەڭلار، شۇبھە-سىزكى، اللہ قىلىشىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (112). زالىملارغا مايىل بولماڭلار، (مايىل بولماڭلار) دوزاخ ئازابىغا قالسىلەر، سىلەرگە اللہ دىن باشقا (دوزاختىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچ ياردەمچى يوقتۇر، ئاندىن كېيىن ھېچ ياردەمگە ئېرىشەلەيىسىلەر (113). كۈندۈزنىڭ ئىككى تەرىپىدە (يەنى ئەتىگەندە ۋە كەچقۇرۇن ۋاقتلىرىدا) ۋە كېچىنىڭ دەسلەپكى ۋاقتلىرىدا ناماز ئۆتكىن* شۇبھەسىزكى، ياخشى ئىشلار ئارقىلىق يامان ئىشلار يۈزۈلىدۇ. بۇ چۈشەنگۈچىلەر ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەتتۇر (114). (ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلاردىن يەتكەن ئەزىيەتلەرگە) سەۋر قىلغىن، اللہ ھەقىقەتەن ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئىجرىنى بىكار قىلىۋەتمەيدۇ (115). سىلەردىن بۇرۇن ئۆتكەن ئىۋمىيەتلەرنىڭ ئارىسىدا نېمىشقا (يامانلارنى) يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلىشتىن توسىدىغان ئەقىل ئىگىلىرى بولمىدى؟ ئۇلار ئارىسىدىن بۇزۇقچىلىقنى توسۇپ، بىزنىڭ نىجاتلىقىمىزغا ئېرىشكەن ئازغىنا كىشىلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا. ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچىلار ئەيىب-ئىشەرتلىك تۇرمۇشنى قوغلىشىدۇ. ئۇلار گۇناھكار ئادەملەردۇر (116). پەرۋەردىگارنىڭ ئاھالىسى ياخشى بولغان يۇرتلارنى زۇلۇم بىلەپ ھالاك قىلمايدۇ (117).

* بۇ يەردە يەرۈز ئامازلاردىن بامدات، ئىسىر، شام ۋە خۇپىتىن ئامازلارنى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئاتىسى (يەنى يەئىقۇب ئەلەيھىسسالام): «ئى
ئوغلۇم! چۈشۈڭنى قېرىنداشلىرىڭغا ئېيتىمىسەن،
ساڭا سۈيىقەست قىلىپ سالىمىسۇن، شەيتان
ئىنانغا ھەقىقەتەن ئاشكارا دۈشمەندۇر» دېدى (8).
شۇنىڭغا (يەنى ساڭا ئۇلۇغ چۈش كۆرسەتكەن-
نىڭگە) ئوخشاش، پەرۋەردىگارنىڭ سېنى
(پەيغەمبەرلىككە) تاللايدۇ، تاللايدۇ، ساڭا چۈش
تەبىرىنى بىلدۈرىدۇ، ئەجدادلىرىڭ ئىبراھىم،
ئىسماعىلغا ئىلگىرى اللە ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ
نېمىتىنى بەرگەندەك، ساڭمۇ، يەئىقۇب ئەلەي-
ھىسسالام ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ نېمىتىنى بېرىدۇ.
شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارنىڭ (ئۆز مەرھەمىتىگە
كىمىنىڭ لايىق ئىكەنلىكىنى) ئوبدان بىلگۈچى-
دۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (9).
يۈسۈفنىڭ ۋە قېرىنداشلىرىنىڭ (قىسسىسىدە)

قَالَ يٰٓيٰٓسٰى لَا تَحْزَنْ ۖ رَّبِّىْ اَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُ ۚ كَيْفَ يَدْعُوْكَ
كَيْدًا اِنَّ الشَّيْطٰنَ الْاِنْسَانَ عٰدُوًۢمٍ ۙ وَكَذٰلِكَ
يُخَوِّمُكَ فِىْكَ وَفِىْ كُلِّ مَقَامٍ ۚ يٰٓيٰٓسٰى اِنَّ اَوَّلَ الْاٰيٰتِ
عَلَيْكَ وَرَآءَ اِلٰهٍ يَّحْكُمُ بَيْنَ اَبْنٰىكَ مِنْ قَبْلِ
اٰدَمَ ۚ وَاسْمٰى اِنَّ رَّبَّكَ عَلِيْمٌ ۚ كَيْفَ كَانَ فِىْ يٰٓسٰى
وَخَوِّفَ الْاٰتِ اِلٰلَ اٰلِهِيْنَ ۙ اِذْ قَالُوْا لِيُؤْتِ سَاحِبَ
اِلٰى كَيْنَ اَمَّاوٰىعَ نَصِيْبُهُ اِنَّ اٰبَا اٰدَمَ لَفِىْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ۙ
ۙ اِقْبَالُوْا لِيُؤْتِ سَاحِبَ اَوَّلَ حَوٰىءَ اَرْضٍ اَمَّا لِيُؤْتِ اَبْنٰىكَ
تَكُوْلُوْا مِنْ بَعْدِ ۙ قَوْمًا صٰٰبِرِيْنَ ۙ قَالَ قٰلُوْا يٰٓيٰٓمَنْ اٰتٰ
يٰٓسٰى وَاَلْقُوْا فِىْ غِيْبٍ اَلْحَبِّ يَلْقٰهُ بَعْضُ الشَّيْطٰنِ
اِنَّ كَيْدَهُمْ لَكٰبِتٌ ۙ قَالُوْا اَيَا تَأْمَنَّا اَلَا تَأْمَنَّا اَلَا لِيُؤْتِ
وَاِلَّا اَلَا لِيُصْحَرُوْنَ ۙ اَنۢ بَدِىْ لَهُمْ مَعٰدَا اٰتَمَرِمْ وَيَلْبَسُوْا
لَهُ كُفُوْنٌ ۙ قَالَ اِنِّىْۤ اِيْمٰنُ بِيْ اَنْ تَذٰهَبُوْا ۙ وَآخٰفُ
اَنْ يَّكُوْلَهُ اَللّٰهُ ۙ وَ اَنْتُمْ عِنْدَ غٰوِلُوْنَ ۙ قَالُوْا اَلَيْسَ
اَكَلَهُ اَللّٰهُ ۙ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ اِذَا كَاذِبُ الْاٰخِرُوْنَ ۙ

سورمىغۇچىلار ئۈچۈن اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ھەقىقەتەن نۇرغۇن
ئالامەتلەر بار (7). ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار: «يۈسۈف ۋە ئۇنىڭ قېرىندىشى (يەنى بۇلىيا-
مىن) ئاتىمىزغا بىزنىمۇ سۆيۈملۈكتۈر، ھالبۇكى، بىز (كۈچلۈك) جامائەدۇرمىز،
ئاتىمىز(نىڭ) ئۇ ئىككىسىنى بىزدىن ئارتۇق كۆرۈشى) ئەلۋەتتە روشەن خاتادۇر»
دېيىشتى (8). (ئۇلار) «يۈسۈفنى ئۆلتۈرۈۋېتىڭلار، ياكى ئۇنى يىراق بىر چەت
جايدا تاشلىۋېتىڭلار، (شۇ چاغدا) ئاناڭلارنىڭ مۇھەببىتى سىلەرگە قالدۇ، بۇ
(كۇننامە) تىن كېيىن (تەۋبە قىلىپ) ياخشى ئادەم بولۇپ كېتىسىلەر» دېيىشتى (9).
ئۇلاردىن بىرى سۆز قىلىپ: «يۈسۈفنى ئۆلتۈرمەڭلار، (ئەگەر ئۇنى ئاتىسىدىن يىراق)
قىلماقچى بولساڭلار، ئۇنى قۇدۇققا تاشلىۋېتىڭلار، ئۇنى يولىدىن ئۆتكەن كارۋان ئېلىۋالۇن»
دېدى (10). ئۇلار ئېيتتى: «ئى ئاتىمىز! نېمىشقا يۈسۈف توغرىسىدا بىزگە ئىشەن-
مەيسەن؟ ھالبۇكى، بىز ئۇنىڭغا ھەقىقەتەن ياخشى نىيەتتىمىز (11). ئەتە ئۇنى بىزگە
قوشۇپ قويغىن، يەپ-ئىچىپ، ئويىناپ-كۈلۈپ كىرسۇن، ئۇنى بىز چوقۇم ياخشى مۇھاپىزەت
قىلىمىز» (12). يەئىقۇب: «ئۇنى (يەنى يۈسۈفنى) ئېلىپ كەتسەڭلار راستلا خاتىر-
جەم بولالمايمەن، سىلەر غەپلەتتە قىلىپ، ئۇنى بۆرە يەپ قويۇشتىن ئەنسىرەيمەن»
دېدى (13). ئۇلار: «بىز (كۈچلۈك) بىر جامائە تۇرۇقلۇق، ئۇنى بۆرسە
يېگۈزۈپ قويماق، ئۇ چاغدا بىز، ئەلۋەتتە، زىيان تارتقۇچىلاردىن بولىمىز» دېدى (14).

فَلَمَّا ذُهِبَ عَنْهٖ وَاجْتُمِعُوا رَاسًى يَقُولُ أَتَى الْبَشَرِ نَاجٍ
 وَاجْتُمِعُوا إِلَيْهٖ يُخْبِرُهُمْ رَبُّهُمْ هَٰذَا وَمِثْلُ مَا كُنْتُمْ تُوعَدُونَ
 وَجَاءَهُمْ هَٰذَا يَتَّبِعُونَ ۖ قَالَ أَلَا يَأْتَاكُمْ عِلْمٌ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ
 فَسَوَّىٰ وَتَرَكْنَا يُوْسُفَ عِنْدَ مَا تَعْلَمُونَ ۖ قَالَ هَٰذَا إِلَٰهِي وَنَا
 أَنْتَ يَوْمَئِذٍ مِّنْ كُنَّا وَأَكُنَّا عِدُوًّا يُحِبُّونَ ۖ وَمِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ
 يَدْرُكُكَ ۖ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ
 جَوِيدٌ ۖ وَإِلَٰهَ الْمُسْتَعَانِ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ۖ وَجَعَلَتْ سَيِّئَةُ
 قَائِلَتُمَا وَارِدًا لَّهُمَا قَادِلِي دَلِيلًا ۖ قَالَ يٰثُمَّ لَئِنْ هَٰذَا غُلَامٌ
 وَأَسَرُّوهُ بِضَاعَةً ۖ وَاللَّهِ عَلِيمٌ بِمَا يُعْتَبَرُونَ ۖ وَشَرُّوا
 بِمَتْنِ بَنِي إِدْرِيسَ عَدُوًّا ۖ وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الْكَافِرِينَ ۖ
 وَقَالَ الْإِنْسَانُ أَشَرُّهُ مِنْ نَفْسِهِ ۖ لَئِنْ كُنَّا إِلَّا رَجُلًا غَافِلًا
 عَنِ الْآيَاتِ ۖ أَنْ يَنْقُضُوا أَوَّلَ نَجْدَةٍ ۖ وَلَئِنْ لَّكَ لَمَكْرٌ مِّنْكَ
 فِي الْأَرْضِ ۖ وَلَئِنْ لَّعَلَّكَ مِنَ الْإِنْسَانِ يَتْلُوهُ ۖ فَتَسْمَعُ أَلْفًا
 عَلَىٰ أَمْرٍ ۖ وَلَكِنَّ الْكُفْرَ أَكْبَرُ ۖ فَلْيُصْلَحُوا ۖ وَكَلَّمَكَ
 آدَمُ ۖ أَتَمَنَّا عَمَّا وَعَدْنَا ۖ وَلَئِنْ لَّكَ لَمَكْرٌ مِّنْكَ ۖ فَتَسْمَعُ أَلْفًا
 عَلَىٰ أَمْرٍ ۖ وَلَكِنَّ الْكُفْرَ أَكْبَرُ ۖ فَلْيُصْلَحُوا ۖ وَكَلَّمَكَ

ئۇلار يۈسۈفنى ئېلىپ چىقىپ كەتكەن ۋە ئۇنى قۇدۇققا تاشلاشنى بىردەك قارار قىلىشقان چاغدا، بىز يۈسۈفكە: «كەلگۈسىدە ئۇلارغا بۇ ئىشنى (سىنىڭ يۈسۈف ئىكەنلىكىنى) ئۇلار ئۇق- ھايدىغان پەيتتە ئېيتقىن» دەپ ۋەھىي قىلدۇق (16). ئۇلار كەچتە ئاتىسىنىڭ ئالدىغا يىغلاپ كېلىش- تى (18). ئۇلار: «ئى ئاتىمىز! يۈسۈفنى نەرسە- لىرىمىزنىڭ يېنىدا قويۇپ يۈكۈرۈشكىلى كېتىپ قېلىپتۇ، ئۇنى بۆرە يەپ كېتىپتۇ، راست گەپ قىلماقۇ سەن سىزگە ئىشەنمەيسەن» دېيىشتى (17). ئۇلار يۈسۈفنىڭ كۆڭلىكىنى يالغاندىن قالغا بوياپ ئېلىپ كېلىشكەن ئىدى. يەنىقۇب: «بۇ

ئىشنى نەپىسلىقلار سىلەرگە چىرايلىق كۆرسىتىپ قىلىۋۇرۇپتۇ. مەن پەقەت چىراي- لىقچە سەۋر قىلىمەن، سىلەرنىڭ (مۇشۇ يالغان) سۆزۈڭلارنى كۆتۈرۈشۈمگە اللە مەدەتكار دۇر» دېدى (18). بۇ يەردىن بىر كارۋان ئۆتتى، ئۇلار سۈچىسىنى (بۇ ئېلىپ كېلىشكە) ئەۋەتتى، ئۇ سوغىسىنى قۇدۇققا تاشلىدى ۋە: «خۇش خەۋەر! مانا بىر ئوغۇل بالا» دېدى. ئۇلار ئۇنى تىجارەت مېلى سۈپىتىدە مەخپىي تۇتۇشتى، ئۇلارنىڭ قىلىشلىرىنى اللە بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (19). ئۇلار يۈسۈفنى ساناقلىق بىراقچە تەڭگىگە نەزەردە تۇرۇپ، چۈنكى ئۇلار يۈسۈفكە قىزىقمىغان ئىدى (20). ئۇنى سېتىۋالغان مىسرلىق ئادەم ئايالغا: «ئۇنى ياخشى كۈتكىن، بىزگە ئەسقاتار، ياكى بالا قىلىۋالار- مۇز» دېدى. شۇنىڭدەك (يەنى يۈسۈفنى قۇدۇقتىن قۇتقۇزغىنىمىزدەك) يۈسۈفنى (مىسر) زېمىنىغا يەرلەشتۈردۇق، ئۇنىڭغا چۈش تەبىرىنى ئۆگەتتۇق، اللە (خالىغان) ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا قادىردۇر، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (بۇنى) ئۇقمايدۇ (21). يۈسۈف قىرانغا يەتكەندە، ئۇنىڭغا ھېكمەت بىلەن ئىلىم ئاتا قىلدۇق، ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى شۇنداق مۇكاپاتلايمىز (22).

يۈسۈف تۇرۇۋاتقان ئۆيىدىكى ئايال (يەنى زۇلەيخا) يۈسۈفنى ئۆزى بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلدى، ئۇ ئىشكەرنى تاقىۋېتىپ: «بېرى كەل!» دېدى. يۈسۈف: «خۇدا پاناھ بەرسۇن! ئۇ (يەنى ئېسىل) ھەقىقەتەن مېنىڭ خوجايىنىمىدۇر، ئۇ مېنى ياخشى كۈتتى، ئۆزىگە زۇلۇم قىلغۇچىلار ھەقىقەتەن نىجات تاپالمايدۇ» دېدى (23). ئۇ (يەنى زۇلەيخا) يۈسۈفكە (يېقىن چىلىق قىلىشقا) بەل باغلىدى، پەرۋەردىگارنىڭ روشەن دەلىلىنى كۆرمىگەن بولسا، يۈسۈف ئۇنىڭغا مايىل بولغان بولاتتى. بىز يۈسۈفنى كۇناھتىن ۋە سەت ئىشتىن ئەنە شۇنداق ساقلىدۇق، شۈبھىسىزكى، يۈسۈف بىزنىڭ سادىق بەندىلىرىمىزدىن ئىدى (24). ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى (يۈسۈف چىقىپ كېتىش ئۈچۈن، زۇلەيخا ئۇنى قايتۇرۇپ كېلىش ئۈچۈن) ئىشكە قاراپ يۈگۈرۈشتى. (بۇ چاغدا) ئۇ (يەنى زۇلەيخا) يۈسۈفنىڭ كۆڭلىكىنى ئارقىسىدىن (تارتىپ) يىرتىۋەتتى، ئىشك ئالدىدا ئۇنىڭ (يەنى زۇلەيخانىڭ) ئېرى بىلەن دوقۇرۇشۇپ قېلىشتى. ئۇ (يەنى زۇلەيخا): «سېنىڭ ئەھلىيەڭنى دەپسەندە قىلماقچى بولغان ئادەمنى پەقەت زىندانغا تاشلاش ياكى قاتتىق قىيناش بىلەن جازالاش كېرەك» دېدى (25). يۈسۈف: «ئۇ (يەنى زۇلەيخا) مەندىن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلدى» دېدى. ئۇ (يەنى زۇلەيخا)نىڭ ئائىلىسىدىكىلەردىن بىرى گۇۋاھلىق بېرىپ: «يۈسۈفنىڭ كۆڭلىكى ئالدىدىن يىرتىلغان بولسا، ئۇنىڭ (يەنى زۇلەيخا)نىڭ سۆزى راست، يۈسۈفنىڭ سۆزى يالغان» (26). يۈسۈفنىڭ كۆڭلىكى ئارقىسىدىن يىرتىلغان بولسا، ئۇنىڭ (يەنى زۇلەيخانىڭ) سۆزى يالغان، يۈسۈفنىڭ سۆزى راست» دېدى (27). ئۇ (يەنى زۇلەيخانىڭ ئېرى) يۈسۈفنىڭ كۆڭلىكىنىڭ ئارقىسىدىن يىرتىلغانلىقىنى كۆرۈپ: «ئەي ئاياللار جامائەسى! بۇ چوقۇم سىلەرنىڭ ھىيلەڭلاردۇر، سىلەرنىڭ ھىيلەڭلار ھەقىقەتەن چوڭدۇر» دېدى (28). (يەنە ئېيتتى) «يۈسۈف! بۇنى سۆزلەپ يۈرمىگەن. (ئايالىم) سەن ئۆز گۇناھىڭغا كەچۈرۈم سورىغىن، سەن ھەقىقەتەن خاتالاشتىڭ» (29). شەھەردىكى بەزى ئاياللار: «ئەزىز (يەنى مىسىرنىڭ پادىشاھى) نىڭ خوتۇنى قۇلغا كۆيۈپ قېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلىپتۇ، بىز ئۇنى، ئەلۋەتتە ئاشكارا ئازغان دەپ قارايمىز» دېيىشتى (30).

وَرَأَوْتُهُ الْكَلْبُ هُوَ لَيْسَ بِمَنْعَةٍ عَنْ قَوْمِهِ وَكَفَى الْكَلْبَ
وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَوْلَى
إِكْمَلْ لِي لِيْلَتِي لَعَلَّ مَوْلَى يَوْمَ هَمَّ مَوْلَى لَوْلَا أَنْ
رَأَيْتُكَ رَبِّي كُنْتُ لِيْلَتِي عَنْهُ الشُّوْرُ وَالْعَشَاءُ
إِنَّهُ مِنْ عَمَلِ نَاغِيَةٍ هُوَ اسْتَيْقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ
قَيْصَةَ مِنْ دُبُرِ الْفَيَاسِيْدَ هَذَا الْبَابُ قَالَتْ لِمَ وَرَأَى
سَنَ ارَادَ بِأَهْلِكَ سَوْءًا أَنْ يُسَيِّئَ أَوْ عَذَابَ الْغِيُوْ
قَالَ بَلْ رَأَوْنِي عَنْ نَفْسِي وَشَهِدْ شَهِدًا مِنْ أَهْلِي
إِنْ كَانَ قَيْصَةُ قَدْ مِنْ قَبْلِ فَصَدَقَتْ وَهِيَ مِنَ الْكَاذِبِيْنَ
وَلَنْ كَانَ قَيْصَةُ قَدْ مِنْ دُبُرِ كَذِبَتْ وَهِيَ مِنَ
الصَّادِقِيْنَ هَذَا الْقَيْصَةُ قَدْ مِنْ دُبُرِ قَالَتْ إِنَّهُ مِنْ
كَيْدِ لَيْلَى كَيْدِ لَيْلَى عَطِيَّةٌ يُوْسُفَ الْغِيُوْ عَنْ هَذَا
وَأَسْتَفْرِئُ لِيْلَتِي إِنْ كُنْتُ مِنْ الْغِيُوْ هُوَ قَالَتْ
يُوْسُفَ الْغِيُوْ امْرَأَتُ الْغِيُوْ كَرَادُ قَيْصَةَ عَنْ
نَفْسِهِ قَدْ شَفَعَهَا حَيًّا إِنْ أَلْزَمَهَا لِيْلَتِي هُوَ ۝

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُكْرًا
وَأَتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِلَاسًا وَقَالَتْ أَغْرِبَ عَلَيْكُنَّ
رَأْسِيَةَ الْكِبْرَةِ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا كُنَّا
بِإِنْ هَذَا إِلَّا الْإِسْلَامُ كَيْفًا ۖ قَالَتْ فَذَلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنَّنِي فِيمَا
أَقْدَرْتُ عَلَيْهِ أَعْنِ فَهَبْ فَاسْتَصَحَّ لَهُنَّ أَفْصَحَّ وَأَلْهَنَ
مَا أَمَرَأَ لَيْسَ جَنًّا وَلَٰكِنَّ أَفْئِدَةً مِّنَ الظُّلُمِينَ ۖ قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِّي
إِزْنًا يَا مُؤْمِنِينَ ۚ آلَ فِرْعَوْنَ لَا يَسْمَعُونَ كَلِمَ اللَّهِ إِنَّهُمْ
سَمِعُوا لَٰكِن لَّا يُفْقَهُونَ فَاصْبِرْ ۖ إِنَّا صَبَرْنَا
أَيُّوبَ ۖ وَأَلْقَيْنَا الْحَبْلَ مِنَ الْجَبَلِ ۖ فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْرَقَتْ
عَنَّا كَيْدَهُنَّ إِنَّهُمُ اتَّخَذُوا الْعِلْمَ سَبِيلَ لِّئَلَّا تُبْذَرُوا
الْأَرْبَابَ لِمَعْنَدِهِمْ خَلَوْا وَوَجَّعَلْنَا مَعَهُ الْقَبْلَ فَمِنْ
عَدُوِّهِ ۖ إِنَّا كَرِهْنَا لَعْنَهُمْ وَأَمْزَجْنَاهُمَا فِي سُلْطَانٍ
لَّوْنٍ ۚ رَّأَيْتُ خُذْ أَتَاكُمُ الْعَذَابُ مِنْ بَيْنَ يَدَيْهِ ۚ أَكَاذِبُ
مِنَ الْمُحَرِّينَ ۚ قَالَ لَا تَرْفَعُوا أَعْيُنَكُمْ إِلَىٰ هَٰذَا ۚ فَذَرُوهُ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ۚ قُلْ إِنِّي لَأَعْلَمُ مَا كُنْتُمْ
فَعَلِينَ ۚ قُلْ إِنِّي لَأَعْلَمُ مَا كُنْتُمْ فَعَلِينَ ۚ قُلْ إِنِّي لَأَعْلَمُ مَا
كُنْتُمْ فَعَلِينَ ۚ قُلْ إِنِّي لَأَعْلَمُ مَا كُنْتُمْ فَعَلِينَ ۚ قُلْ إِنِّي
لَأَعْلَمُ مَا كُنْتُمْ فَعَلِينَ ۚ قُلْ إِنِّي لَأَعْلَمُ مَا كُنْتُمْ فَعَلِينَ ۚ

ئۇ (يەنى زۇلەيخا) ئۇلارنىڭ گەپ-سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، ئۇلارغا (مېھماندارچىلىققا چاقىرىپ) ئادەم ئەۋەتتى. ئۇلارغا (يۆلىنىدىغان) تەكپىيە-ياستۇقلارنى تەييارلىدى. ئۇلارنىڭ ھەربىرىگە بىردىن پىچاق بەردى. (زۇلەيخا يۇسۇفكە) «سەن چىقىپ ئۇلار بىلەن كۆرۈشكەن» دېدى، ئۇلار يۇسۇفنى كۆرۈپ ھالە-ئالە بولۇپ قېلىشتى ۋە ئۆزلىرىنىڭ قوللىرىنى كېسىۋېلىشتى. ئۇلار: «(بۇنداق چىرايلىق ئىنساننى ياراتقان) اللە پاكىتۇر، بۇ ئادەملەر ئادەمىيەت پەقەت بىر ئېسىل پەرىشتىدۇر» دېيىشتى (31). ئۇ (يەنى زۇلەيخا): «مانا بۇ سىلەر ئۇنىڭ ئۈچۈن مېنى ئەيىبلەگەن ھېلىقى ئادەم، مەن ئۇنىڭدىن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلدىم، لېكىن ئۇ ئۆزىنى چىڭ ساقلىدى. ئەگەر ئۇ يەنىلا بۇيرۇقۇمنى قىلمىسا، چوقۇم زىندانغا تاشلىنىدۇ، چوقۇم خار ئادەم بولۇپ قالىدۇ» دېدى (32).

يۇسۇف: «ئى پەرۋەردىگار! مانا ئۇلار ئۇنىڭدىن نەرسىدىن كۆرە زىندان سۆيۈملۈكتۈر، ئەگەر ئۇلارنىڭ ھېلىقىنى مەندىن دەپتى قىلساڭ، (ئىنسانچىلىقتا) ئۇلارغا مايىل بولۇپ قالسەن، نادانلاردىن بولۇپ قالسەن» دېدى (33). پەرۋەردىگارى ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىپ ئۇلارنىڭ ھېلىقىنى يۇسۇفنى دەپتى قىلدى. اللە (ئىلتىجا قىلغۇچىلارنىڭ دۇئاسىنى) ھەقىقەتەن ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر (ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (34). ئالدىن ئۇلار (يۇسۇفنىڭ بىگۇناھ ئىكەنلىكىگە دائىر) پاكىتلارنى كۆرگەندىن كېيىن، ئۇنى بىرمەھەل قاماپ قويۇشنى لايىق تاپتى (35). زىندانغا يۇسۇف بىلەن ئىككى يىگىت بىللە كىرگەن ئىدى. ئۇلارنىڭ بىرى: «مەن چۈشۈمدە ئۆزۈمنى ھەقىقەتەن (ئۆزۈمدىن) ھاراق سىقۇتقان كۆرۈپتەن» دېدى. ئىككىنچىسى: «مەن چۈشۈمدە ئۆزۈمنى ھەقىقەتەن بېشىمدا نان كۆتۈرۈپ تۇرغان، ناننى قۇشلار يەۋاتقان كۆرۈپتەن، تەبىرىمنى بىزگە ئېيتىپ بەرسەڭ، بىز سېنى ھەقىقەتەن ياخشىلىق قىلغۇچىلاردىن (يەنى چۈشكە تەبىر بېرەلەيدىغانلاردىن) دەپ قارايمىز» دېدى (36). يۇسۇف ئېيتتى: «ئىككىڭلارغا سىرتتىن تاماق كىرىشتىن بۇرۇن، ئۇنىڭ لېسە ئىكەنلىكىنى سىلەرگە ئېيتىپ بېرەلەيمەن، بۇ پەرۋەردىگارم مانا بىلدۈرگەن نەرسىلەردىندۇر. شۇبھە-سىزكى، مەن اللەغا ئىشەنمەيدىغان، ئاخىرەتنى ئىنكار قىلىدىغان قەۋمنىڭ دىنىنى تاشلىدىم (37).

مەن ئەجدادلىرىم — ئىبراھىم، ئىسھاق، يەئقۇب —
لارىڭنىڭ دىنىغا ئەگەشتىم، ھېچقانداق نەرسىنى
اللەغا شېرىك كەلتۈرۈش بىزگە لايىق ئەمەس،
بۇ اللەنىڭ بىزگە ۋە ئىنسانلارغا قىلغان مەرھەمەت-
مىنىدۇر، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى شۈكۈر
قىلمايدۇ⁽³⁸⁾. تۇرمىداش ئاغىنىلەر! تارقاق،
كۆپ مەبۇدلار ياخشىمۇ؟ ياكى قۇدرەتلىك بىر اللە
ياخشىمۇ⁽³⁹⁾. سىلەرنىڭ اللەنى قويۇپ ئىبادەت
قىلىۋاتقىنىڭلار پەقەت سىلەر ئۆزىڭلار ۋە ئاتا-
بوۋاڭلار ئاتىۋالغان (بۇتلارنىڭ ۋە غەيرىسىنىڭ)
ناملىرىدىنلا ئىبارەت، اللە (ئۇلارنىڭ اللەنىڭ
شېرىكى بولۇشى توغرىسىدا) ھېچقانداق دەلىل
چۈشۈرگىنى يوق، ئىبادەت ۋە دىن بارىدىكى

بارچە ھۆكۈملەر پەقەت اللە غىلامىدۇر، ئۇ سىلەرنى پەقەت ئۆزىڭلار ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇ-
غان، بۇ توغرا دىنىدۇر. لېكىن كىشىلەرنىڭ تولىسى (بۇنى) بىلمەيدۇ⁽⁴⁰⁾. تۇرمىداش ئاغىنىلەر!
سىلەرنىڭ بىرىڭلار (زىنداندىن چىقىپ) خوجايىنىغا ھاراق قۇيۇپ بېرىدۇ (يەنى ساقىيلىق
ۋە زىيىنىنى تۆتەيدۇ)، يەنە بىرىڭلار دارغا ئېسىلدۇ، كاللىسىنى قۇشلار يەيدۇ، سىلەر سورىغان
ئىشلار ھۆكۈم قىلىنىپ بولدى⁽⁴¹⁾. يۈسۈپ ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئۆزىنىڭ قۇتۇلۇشىغا
ئىشەنگەن بىرسىگە (يەنى ساقىيغا): «مېنى خوجايىنىڭنىڭ ئالدىدا ئەسلىپ قويغىن» دېگەن
ئىدى. خوجايىنىڭ ئالدىدا يۈسۈپنى ئەسلىپ قويۇشنى شەيتان ئۇنىڭغا ئۇنتۇلدۇردى،
يۈسۈپ زىنداندا بىرنەچچە يىل يېتىپ قالدى⁽⁴²⁾. پادىشاھ ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن
چۈشۈمدە يەتتە ئورۇق كاللىنىڭ يەتتە سېمىز كاللىنى يەپ كەتكەنلىكىنى ۋە يەتتە
يېشىل باشاق بىلەن يەتتە ئورۇق باشاقنى كۆرۈپتىمەن، ئى ئەر-بالىلار! سىلەر
ئەگەر چۈش تەبىرىنى بىلىۋالساڭلار، بۇ چۈشۈمگە تەبىر بېرىپ بېقىڭلار»⁽⁴³⁾.

وَاتَّخَذْتُ مَلَائِيكَةً ابَاءَ يَاسُوفَ وَاسْحَقَ وَيَعْقُوبَ مَا كَانَ
لَنَا أَنْ نَشْرِكَ بِاللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ ذَلِكَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ عَلَيْهِمْ
وَعَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَر النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝ يَصْلَحِي
السَّيِّئُ ۚ أَرَأَيْتَ مَتَعَدُّونَ عَذَابَ اللّٰهِ الْوَالِدَ الْفَاحِشَ ۝
مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءُ سَبَّحْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَ
آبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطٰنٍ إِنِ الشُّكُورُ إِلَّا لِلّٰهِ
أَمَّا الْأَقْمَرُ ۖ وَالْأَقْمَرُ الَّذِيْنَ الْفَقِيرُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَر
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝ يَصْلَحِي السَّيِّئُ ۚ أَمَّا أَحَدُكُمْ
فَيَسْجُدْ رُكُوعًا خَرًّا ۖ أَمَّا الْآخَرُ فَيُصَلِّبُ فَتَأْكُلُ الطُّيُورُ
مِنْ رَأْسِهِ فَفِي الْأَمْرِ لَذِيْءٌ يَّهْدِي تَسْتَفْتِيْنَ ۝ وَقَالَ
يَلٰٓئِيكَ هَٰذَا أَنَّهُ نَاجٍ مِنْهُمَا ۖ الَّذِيْنَ عِنْدَ رَبِّكَ فَكَانَتْ
السَّيِّئُ ۚ وَكَرَّرَ ۖ قُلَيْتَ فِي الرَّجْمِ بِضْعَ سَبْعِينَ ۝
وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ يَسْرِانَ يُكَلِّمُنَّ
سَبْعَ عِجَافٍ وَسَبْعَ سُودَاتٍ يَخْرُجْنَ مِنْ أَجْزَائِهِنَّ يَأْكُلْنَ
الْبَقَرَاتُ أَقْطُوْنِي فِي رُءُوسِي إِن لِّشَرِّ الْوَلَدِ يَأْتِعْبُرُونَ ۝

قَالُوا أَصَلٰتُكُمْ وَآخٰتُكُمْ يٰۤاٰدَمُ عَلٰىكَ السَّلَامُ
وَقَالَ الَّذِى نَجَّيْنَاهُ اَوَّلَ مَا دَخَلَ اِنَّ اِيَّاهُمْ لَبٰتِلَةٌ
فَاْتَسْلَوْنَ يٰۤيُوسُفُ اِنَّا اَنْزَلْنٰكَ فِى سَبْعِ بَقَرٰتٍ
وَسَمٰنٍ اَبَاطُورٍ سَبْعَ مَعَابِدٍ وَّسَبْعَ مَثْبُوتٍ خُفُوًا لَّعَلَّكَ
يُحْسِنُ الْكَلِمَۃَ اِلٰى النَّاسِ لَعَلَّكَ تُفْعَلُۢمُۙ قَالَ رَزَقُوْنِ
سَبْعَ سِنِيْنَ دَاۤىِمًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوْهُ فِى سُبُلٍ اَلَا قَلِيْلًا
وَسَمٰنًا طَوْنًا ۚ ثُمَّ يٰۤاٰدَمُ اَنْزَلْنٰكَ سَبْعَ سِنِيْنَ اَبَاطُورٍ
فَدَمَّرْنَا هٰٓهُنَا اَلَا قَلِيْلًا فَحَصِّنُوْنَ ۚ ثُمَّ يٰۤاٰدَمُ اَنْزَلْنٰكَ
عَمَلًا وَّيَعْبُدُ النَّاسَ وَاَدْنٰى يَعْصِرُوْنَ اَلْمَالُۙ اِلٰىكَ اَتُوْنَ
بِهٖ فَمَا جَاۤءَهُ اَلْوَسْوَسُ قَالَ اَنْزَعِلْ اِلٰىكَ فَمَا جَاۤءَكَ
اَلْوَسْوَسُ الَّذِى كَفَعْتَ اِيَّاهُ ۙ اِنَّ رَبِّىْ لَیَدْرِيْهُنَّ عَلٰیۤهٖمُ
قَالَ مَا خَطْبُكِۙ اِذْ رَاوَدْنِیْ یُوسُفُ عَنْ نَفْسِیْ ۚ قُلْنَ حَاشَ
بِلَکُمَا حٰلِیْمٰتٍ عَلٰیۤهٗمُۙ مِنْ سَوَۤءٍ مَا قَالَتْ اَمْرًاۙ اَلْوَسْوَسُ الَّذِى حَصَصَ
اِلَیْھِ اَنْ اَرَادُوْهُنَّ نَفْسِیْہٖ وَاَنَّهُ لَیَنْصَرِفُۙ اِلٰیۤهِنَّ عَلٰیۤهٖمُ
اِنَّیْ لَمُۤا خَشَۤہُۙ الْعَذِیْبُ اِنَّ اللّٰهَ لَا یَهْدِى الْغٰیۤیۡۙ اَتُوْنَ ۚ

ئۇلار ئېيتتى: «بۇ بىر قالايمىقان چۈش ئىكەن، بىز (مۇنداق) قالايمىقان چۈشكە تەبىر بېرىشنى ئۇقمايمىز» (44). ھېلىقى ئىككىسىدىن (تۇرمىسىدىن) قۇتۇلغان ۋە ئۇزاق مۇددەتتىن كېيىن (يۇسۇفنى) ئەسلىگەن بىرسى: «مەن سىلەرگە بۇ چۈشنىڭ تەبىرىنى ئېيتىپ بېرەلەيمەن، مېنى (يۇسۇفنىڭ يېنىغا) ئەۋەتىڭلار» دېدى (45). (ئۇنى ئەۋەتتى، ئۇ تۈرمىگە بېرىپ يۇسۇفنىڭ يېنىغا كىردى - دە) «ئى راستچىل يۇسۇف! يەتتە ئورۇق كاللىنىڭ يەتتە سېمىز كاللىنى يەپ كەتكەنلىكىنى ۋە يەتتە يېشىل باشاق بىلەن يەتتە قۇرۇق باشاقنى (كۆرۈپ چۈشكەن چۈشنىڭ تەبىرىنى) بىزگە ئېيتىپ بەرسەڭ، مەن ئۇنى كىشىلەرگە (يەنى پادىشاھقا ۋە ئۇنىڭ دۆلەت ئەربابلىرىغا) خەۋەر قىلام، ئۇلار (سېنىڭ پەزىلىڭ - نى، بىلىشىڭنى) بىلسۇن» دېدى (46). يۇسۇف ئېيتتى: «يەتتە يىل ئۇزۇلدۇر مەي تېرىقچىلىق قىلىڭلار، ئالغان ھوسۇلۇڭلاردىن ئېشى ئۈچۈن ئازغىنىسىنى خامان تەپكەندىن تاشقىرى، قالغىنىنى (مىتە چۈشۈپ

كەتمەسلىكى ئۈچۈن) باشقى بىلەن قويۇڭلار» (47). شۇنىڭدىن كېيىن قەھەتچىلىك بولىدىغان يەتتە يىل كېلىدۇ، (بۇ يىللاردا) ئىلگىرى توپلىۋالغان ئاشلىقنىڭلاردىن (ئۇرۇقلۇق ئۈچۈن) ساقلاپ قويۇلىدىغان ئازغىنىسىدىن باشقا ھەممىسىنى يەپ تۈگىتىلىپ (48). شۇنىڭدىن كېيىن (مولچىلىق) يىللار كېلىدۇ، ئۇنىڭدا ھۆل - يېغىن كۆپ بولىدۇ، كىشىلەر مېۋىلەردىن تۈرلۈك ئىچمە - لىكلەرنى سىقىپ چىقىرىدۇ» (49). (ساقىي پادىشاھقا بېرىپ يۇسۇفنىڭ ئۇنىڭ چۈشكە بەرگەن تەبىرىنى ئېيتقاندىن كېيىن) پادىشاھ: «ئۇنى ئالدىغا ئېلىپ كېلىڭلار» دېدى. (پادىشاھنىڭ) ئەلچىسى يۇسۇفنىڭ يېنىغا بارغاندا، يۇسۇف ئەلچىگە: «خوجايىنىڭغا قايتىپ بېرىپ، ئۇنىڭدىن ھېلىقى قوللىرىنى كېسىۋالغان خوتۇنلارنىڭ ئىشىنى (بىلەمدۇ؟) سوراپ باقتىن، شۇبەھسىزكى، مېنىڭ پەرۋەردىگارىم ئۇلارنىڭ ھەيلىسىنى ئوبدان بىلىدۇ» دېدى (50). پادىشاھ (ھېلىقى خوتۇنلارنى يىغىپ ۋە ئۆزىنىڭ خوتۇنىنى چاقىرىپ): «سىلەر يۇسۇفنىڭ مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشىنى تەلەپ قىلىشىڭلاردا، ھەقىقىي ئەھۋالنىڭلار قانداق بولغان؟» دېدى. ئۇلار: «اللە پاكىتۇر؛ يۇسۇف ئەھۋالنىڭ بار دەپ بىلمەيمىز» دېدى. ئەزىزنىڭ خوتۇنى: «ئەمدى ھەقىقىي ئەھۋال ئايدىڭلاشتى، مەن ئۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلغان ئىدىم، يۇسۇف ھەقىقەتەن راستچىلاردىن ئىدى» دېدى (51). (يۇسۇف ئېيتتى) «بۇ (يەنى پادىشاھنىڭ ئەلچىسىنى قايتۇرۇۋەتكەنلىكىم) ئەزىز يوق چاغدا خوتۇنغا خىيانەت قىلىمىغانلىقىمنى ۋە خائىنلارنىڭ ھەيلىسىنى اللەنىڭ مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشتۈرمەيدىغانلىقىنى ئەزىزگە بىلدۈرۈش ئۈچۈندۇر» (52).

(ئون ئۈچىنچى پارە)

«مەن ئۆزەمنى ئاقلىمايمەن؛ نەپسى دېگەن نەرسە ھەقىقەتەن يامان ئىشلارغا كۆپ بۇيرۇيدۇ، پەرۋەر-دىكارىم رەھبەت قىلىپ (ساقلىغان) ئادەم بۇنىڭدىن مۇستەسنا. مېنىڭ پەرۋەردىكارىم ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر؛ ناھايىتى مېھرىباندۇر» (83).

پادىشاھ: «يۇسۇفنى ئالدىمغا ئېلىپ كېلىڭلار، ئۇنى ئۆزەمنىڭ خاس ئادىمىم قىلىمەن» دېدى. يۇسۇف ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشۋاتقاندا، ئۇ: «سەن بۈگۈن بىزنىڭ ئالدىمىزدا ھەقىقەتەن مەرتىۋىلىك، ئىشەنچلىك ئادەمسەن» دېدى (84). يۇسۇف: «مېنى (مىسر) زېمىنىنىڭ خەزىنىلىرىنى باشقۇرۇشقا قويغىن، مەن ھەقىقەتەن (ئۇنى) باشقۇرۇش يول-لىرىنى بىلىدىغان، ئوبدان ساقلىيالايدىغان ئادەم-مەن» دېدى (85). بىز يۇسۇفنى (مىسر زېمىنىدا

وَمَا أَرَىٰ نَفْسِي إِيَّاكَ الْكَافِرَةَ الْيَاسُوءَةَ إِلَّا
مَارْجِعَ رَبِّي إِلَيْهِ عَفْوَ رَحِيمٍ وَقَالَ الْمَلِكُ لَمُوسَىٰ
يَا آسَفُ خُصِّصْ لِي نِسْفَ مِمَّا كُنْتَ تَكْفُرُ قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا
مَكِينٌ أُمِينٌ ۖ قَالَ اجْعَلْ لِّي خِزْيَانٍ فِي الْأَرْضِ إِنِّي خِفْتُ
الْغُلُوكَ وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا يُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَدْبُورُ أَمْرَهُمْ
يَسَاءَ أَصْحَابُ نِصْفٍ يَرْجِعُونَ مِمَّا كُنَّا وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ
وَلَا أَجْرَ الْآخِرَةِ خِزْيَانُ الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَكْفُونَ ۖ وَجَاءَ
يُوسُفَ فَدَخَلَا عَلَيْهِ فَعَرَّفَهُمْ وَهُمْ لَمْ تَعْرِفُوهُ
لَمَّا تَعْرِفُوهُمْ يَكْفُرُوا قَالَ مُوسَىٰ يَا لَئِمَّ الْكَاذِبِينَ أَلَيْسَ لَكُمُ
أَلَاءُ اللَّهِ إِنِّي أَنَا الْكَلْبُ وَأَنَا غُلَامُ الْيَتِيمِ ۖ فَكَانَ لَمَّا تَعْرِفُوهُ
يَهْرَاقُ كَيْلَ الْكُرْهِينِ وَلَا تَعْرِفُونَ ۖ قَالَ أَسَدُودُ غَدَاةٍ
أَيَا لَئِمَّ الْكَاذِبِينَ ۖ وَقَالَ لِيُفَيْضُوا لِهُنَّ خِيَمَاتُهُمْ فِي
رَحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ إِذْ أَتَاهَا أَلِهَاهُمْ لَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ ۖ فَلَمَّا رَجَعُوا إِلَىٰ أَيْمُونٍ قَالُوا يَا نَارُؤُوسَ مِمَّا
الْكَلْبُ قَارِئُ مِمَّا كُنَّا تَكْفُرُ وَإِنَّا لَنَظُنُّوكَ ۖ

خالىغان جايدا تۇرىدىغان (مەملىكەتنى خالىغانچە تەسەررۇپ قىلىدىغان) قىلىپ يەرلەشتۈرۈپ، رەھبەتلىرىمىزنى خالىغان بەندىلىرىمىزگە ئېرىشتۈرىمىز، ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئەجرىنى بىكار قىلىۋەتمەيمىز» (86).

ئىمان ئېيتقان ۋە تەقۋادارلىق قىلغانلارغا ئاخىرەتنىڭ ساۋابى، ئەلۋەتتە، (بۇ دۇنيانىڭ نېپەتلىرىدىن) ئارتۇقتۇر (87). يۇسۇفنىڭ قېرىنداشلىرى كېلىپ يۇسۇفنىڭ قېشىغا كىردى. يۇسۇف ئۇلارنى تونۇدى، ئۇلار بولسا يۇسۇفنى تونۇمسىدى (88). يۇسۇف ئۇلارغا ئېھتىياجلىق ئاشلىقنى تەييارلاپ بەرگەندىن كېيىن ئېيتتى: «سەلەر مېنىڭ ئالدىمغا ئاتا بىر ئۇكاڭ-لارنى (يەنى بۇنىيىمىنى) ئېلىپ كېلىڭلار، مېنىڭ (ئاشلىقنى) تولۇق ئۆلچەپ بېرىۋاتقانلىقىمنى ۋە ناھايىتى مېھماندوست ئىكەنلىكىمنى كۆرمىدىڭلارمۇ؟» (89) ئەگەر ئۇنى مېنىڭ ئالدىمغا ئېلىپ كەلمەڭلار، سەلەرگە بېرىدىغان ئاشلىقىم يوق، مېنىڭ يېنىمغا يېقىن يولماڭلار» (90).

ئۇلار: «بىز ئۇنى ئاتىسىدىن سوراپ (سېنىڭ ئالدىڭغا ئېلىپ كېلىشكە) تىرىشىمىز، بىز چوقۇم مۇشۇنداق قىلىمىز» دېدى (91). يۇسۇف خىزمەتچىلىرىگە: «ئۇلارنىڭ (ئاشلىق سېتىۋالغان) مال-مۈلۈكلىرىنى يۈك-تاقلىرىنىڭ ئارىسىغا سېلىپ قويۇڭلار، ئۇلار ئاتىلىشىگە قايتىپ بارغاندا، ئۇنى تونۇپ قايتىپ كېلىشى مۇمكىن» دېدى (92). ئۇلار ئاتىسىنىڭ يېنىغا قايتىپ بارغىنىدا: «ئى ئاتىمىز! (مىسرنىڭ پادىشاھى) بىزگە قايتا ئاشلىق بەرمەس بولدى، ئۆكسىمىزنى (يەنى بۇنىيىمىنى) بىز بىلەن بىللە ئەۋەتكىن، (شۇنداق قىلماق) ئاشلىق ئالالايمىز، ئۇنى بىز چوقۇم ئوبدان مۇھاپىزەت قىلىمىز» دېدى (93).

قَالَ هَلْ آمَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أَمَنْتُكُمْ عَلَىٰ يَاقُونَ قَبْلَ
 فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمُنَافِقِينَ ۖ وَلَمَّا مَقَرُّوا
 مَعَ آلِهِمْ وَانْصَرَفُوا كَانُوا لِلَّذِينَ لَا يَدْرُونَ
 لَبِئْسَ مَا يَفْعَلُونَ ۚ فَأَنذَرْتُهُمْ نَارَهُ الَّتِي هِيَ
 أَشَدُّ حَرًّا ۚ لَئِنْ يَدْرَأَكَ رَبُّكَ أَنَّ
 مَعَهُ شَرٌّ تُؤْمِنُ وَهُمْ مُوَفَّقُونَ ۚ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
 يُحَاطُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
 وَقَالَ يَبْنَئِي لَأَتَدْعُوَنَّ أَبَايَ وَأَبَايَ وَأَخَوَاتِي
 وَأَوْبَاقَ مُنَافِقِي قَوْمٍ ۚ وَمَآ غَرَّبْتُهُمْ مِنَ اللَّهِ ۚ
 إِنَّ الْحُكْمَ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَوْنِ ۚ وَأَعْلَىٰ دَرَجَاتِهِ
 أَعْلَىٰ دَرَجَاتِهِ ۚ وَأَمَّا دَعْوَاهُمْ مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ
 مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۚ اللَّهُمَّ مِنْ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةً فِي نَفْسِ
 يَعْقُوبَ نَفْسًا وَارَةً لَّنْ دُعَايَهَا عَمَّنْهُ وَلَكِنْ أَكْثَرُ
 الْبَاطِلِ أَعْيُنُكُمْ ۚ وَلَمَّا دَعَا إِلَىٰ يَوْسُفَ أَوَىٰ إِلَىٰ
 أَخَاهُ قَالَ إِنِّي أَنَا أَخُوكَ فَلَا تَمَيَّزْ بَيْنَا وَأَتَوَاتَوْا نِسْوَةً ۖ

(يەئىقۇب) ئۇلارغا ئېيتتى: «ئۇنىڭ توغرىسىدا ئىلگىرى سىلەرگە ئۇنىڭ قېرىندىشى (يەنى يۇسۇف) توغرىسىدا ئىشەنگەندەك ئىشەنمەمدىم؟ (مەن) سىلەرگە ۋە سىلەرنىڭ ئۇنى ساقلىشىڭلارغا ئىشەنمەيمەن) اللە ياخشى ساقلىغۇچىدۇر، ھەممىدىن مېھرىبانىدۇر» (64). ئۇلار يۈكلىرىنى ئاچقاندا (ئاشلىق سېتىۋالغان) مال - مۈلۈكلىرىنىڭ ئۆزلىرىگە قايتۇرۇپ بېرىلگەنلىكىنى كۆردى، ئۇلار: «ئائىمىز! بىز (بۇنىڭدىن ئارتۇق) يەنە نېمە تەلەپ قىلىمىز؟ بۇ مال - مۈلۈكلىرىمىز بىزگە قايتۇرۇپ بېرىلىپتۇ، (ئۆكسىزلى ئېلىپ يەنە بارساق) ئائىلىمىزگە ئاشلىق ئېلىپ كېلىمىز، ئۆكسىزنى مۇھاپىزەت قىلىمىز، بىر تۆگە ئاشلىقنى ئارتۇق ئالىمىز، بۇ (يەنى) بىر تۆگە ئاشلىق پادىشاھ ئۈچۈن) ئازغىنا

ئاشلىقتۇر» دېدى (65). يەئىقۇب ئېيتتى: «بۇيانمىنى قوغداش يولىدا ھەممىڭلار ھالاك بولىد - ساڭلارلا ئۇنى چوقۇم ماڭا قايتۇرۇپ ئېلىپ كېلىشكە اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىپ چىڭ ۋەدە بەرمىگىچە ئۇنى سىلەر بىلەن بىللە ئەۋەتمەيمەن». ئۇلار (يەنى ئوغۇللىرى) ئۇنىڭغا قەسەم قىلىپ چىن ۋەدە بەرگەندىن كېيىن، يەئىقۇب: «بىزنىڭ ئېيتقان سۆزلىرىمىزگە اللە گۇۋاھتۇر» دېدى (66). (ئۇ يەنە) «ئۇ ئوغۇللىرىم! (مىسرغا) ھەممىڭلار بىر دەرۋازىدىن كىرمەي، باشقا - باشقا دەرۋازىلاردىن كىرىڭلار. اللەنىڭ قازاسى ئالدىدا مەن سىلەردىن ھېچ نەرسىنى دەپى قىلالايمەن، ھۆكۈم پەقەت اللەغلا خاس، اللەغا تەۋەككۈل قىلدىم، تەۋەككۈل قىلىغۇچىلار اللە غىلا تەۋەككۈل قىلسۇن!» دېدى (67). ئۇلار ئاتىسىنىڭ بۇيرۇقى بويىچە باشقا - باشقا دەرۋازىلاردىن كىرگەندە، (بۇ) اللە نىڭ قازاسى ئالدىدا ئۇلار ئۈچۈن ھېچ نەرسىگە دال بولالمىدى، بۇ پەقەت يەئىقۇبنىڭ كۆڭلىدىكى ئۈمىدىنىلا ئىپادىلىدى. خالاس. بىز يەئىقۇبغا (ۋەھىي ئارقىلىق) بىلدۈرگەن ئىددۇق، شۇڭا ئۇ (كەڭ) بىلىم ئىگىسىدۇر، لېكىن كىشىلەرنىڭ تولىسى (تەقدىرنىڭ سىرىنى) بىلىمەيدۇ (68). ئۇلار (يەنى يەئىقۇبنىڭ بالىلىرى) يۇسۇفنىڭ ئالدىدا كىرگەندە، يۇسۇف ئۆكسىنى قۇچاقلىدى ۋە: «مەن ھەقىقەتەن سېنىڭ قېرىندىشىڭ بولمەن، ئۇلارنىڭ بىزگە قىلغان ئىشلىرىدىن قايغۇرمىغىن» دېدى (69).

يۈسۈف ئۇلارنى ئېھتىياجلىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلە-
گەندىن كېيىن، قەدەمنى ئۆكسىنىڭ يۈكى ئىچىگە
سېلىپ قويدى. ئاندىن بىر چاكانچى چىقىپ: «ئى
كارۋانلار! سىلەر چوقۇم ئوغرى ئىكەنسىلەر» دەپ
تۈۋلىدى (76). (كارۋاندىكىلەر) ئۇلارغا قاراپ:
«ئېمەڭلارنى يوقىتىپ قويدۇڭلار» دېدى (77).
ئۇلار: «پادىشاھنىڭ (تامىسى بېسىلغان) قەدەمنى
يوقىتىپ قويدۇق، ئۇنى تېپىپ كەلگەن كىشىگە
(مۇكاپات ئۈچۈن) بىر تۈگە ئاشلىق بېرىلىدۇ،
مەن بۇنىڭغا كېپىل» دېدى (78). ئۇلار: «ئالەمنىڭ
نامى بىلەن قەسەمكى، سىلەر بىلىسىلەر، بىز بۇ
يەرگە بۇزغۇنچىلىق قىلىش ئۈچۈن كەلىدۇق، بىز
ئوغرى ئەمەسمىز» دېدى (78). ئۇلار (يەنى
يۈسۈفنىڭ خىزمەتچىلىرى): «سىلەرنىڭ شەرىئىتىڭ

قَلْبًا جَعَلْتُمُوهُمْ بِحَبْرٍ زَهْرٍ جَعَلَ التَّيَّابُ فِي رَحْلِ
أَخِيهِ ثُمَّ أَذْنُ مَوْزَنْ أَيْتَاهَا الْعَبْدُ لَكُمْ لَسِرْفُونَ ۖ قَالُوا
وَأَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا اتَّخَذْتُمْ وَقَالَ أُنْفِقُوا صَرْعَ
الْمَلِكِ وَلَيْسَ جَاهِلِيكُمْ جَهْلٌ يَعْبُورُ أَتَايَهُمْ رَعِيَهُ ۖ
قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا جِئْتُمُنَّ فِيمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا
كُنَّا لَسِرْفِينَ ۖ قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِنْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ ۖ قَالُوا
جَزَاؤُهُ مَنْ وَجَدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ كَذَلِكَ نَجْزِي
الْعَاطِلِينَ ۖ فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وِعَادِ أَخِيهِ ثُمَّ
اسْتَخْرَ حِمَارًا وَوَعَادَ أَخِيهِ كَذَلِكَ يَكُنُ تَالِيُوسُفَ مَا
كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي رَبِّ الْمَالِكِ إِلَّا الْإِنَّمَاءُ لِلَّهِ تُزَكَّى
دَرَجَاتٍ مَن لَّمْ يَسْرِخْ ذُو ظُلُمٍ عَمِيهِمْ ۖ قَالُوا إِنْ
يَسْرِخْ قَدْ سَرِقَ ۖ أَخَذَ مِنْ قَبْلُ فَأَسْرَهَا يُوسُفُ فِي
نَفْسِهِ وَلَمْ يُبَيِّهَا لَهُمْ قَالُوا لَمْ يَسْرِخْ ۖ قَالُوا وَاللَّهِ أَلَمْ
يَمْلِكْهُمْ ۖ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُ أَبَا شَيْخًا
كَبِيرًا فَخُذْ أَحَدًا مِّنْ آثَانِكَ مِنَ التَّحِيَّاتِ ۖ

لاردا ئوغرىنىڭ جازاسى نېمە؟ (ئەگەر قەدەم يۈكۈڭلاردىن چىقىپ قېلىپ) يالغانچى بولۇپ
قالساڭلارچۇ؟» دېدى (74). ئۇلار: «ئۇنىڭ جازاسى يۈكۈدىن قەدەم تېپىلغان ئادەمنى قۇل
قىلىش، زالىملارغا بىز مۇشۇنداق جازا بېرىمىز» دېدى (75). ئۇلار يۈسۈفنىڭ ئۆكسىنىڭ
يۈكىنى ئاڭتۇرۇشتىن ئىلگىرى، ئۇلارنىڭ يۈكىنى ئاڭتۇرۇشقا باشلىدى، ئاندىن يۈسۈفنىڭ
ئۆكسىنىڭ يۈكۈدىن قەدەمنى تېپىپ چىقتى. بىز يۈسۈفكە مۇشۇ تەدبىرنى كۆرسەتتۇق، (مىسر)
پادىشاھنىڭ قانۇنى بويىچە يۈسۈف ئۆكسىنى ئېلىپ قالايمىكتى. لېكىن اللە ئۇنىڭ شۇنداق
قىلىشىنى خالىدى، بىز خالىغان ئادەمنى (يۈسۈفنى كۆتۈرگەندەك) يۇقىرى دەرىجىلەرگە كۆتۈر-
مىز، ھەربىر بىلىمدار ئۈستىدە ئۇنىڭدىنمۇ بىلىمدار زات بار (76). ئۇلار: «ئەگەر ئۇ ئوغرىلىق
قىلغان بولسا، ئۇنىڭ قېرىندىشىمۇ (يەنى يۈسۈفمۇ) ئىلگىرى ئوغرىلىق قىلغان» دېيىشتى. يۈسۈف
(ئۇلارنىڭ) بۇ سۆزىنى ئىچىدە بىلدى. لېكىن ئۇلارغا مەلۇم قىلىمدى، يۈسۈف. (ئىچىدە):
«سىلەرنىڭ مەۋقەيىڭلار ئەڭ ياماندۇر، سىلەرنىڭ (يۈسۈف ۋە ئۇنىڭ ئۆكسى توغرىسىدا)
قىلغان سۆزۈڭلارنىڭ يالغانلىقىنى اللە ئوبدان بىلىدۇ» دېدى (77). ئۇلار: «ئى ئاللىجاناب زات!
ئۇنىڭ (ئۇنىڭدىن ئايرىلالمايدىغان) بىر قېرى تاتىسى بار، ئۇنىڭ ئورنىغا بىزنىڭ بىرىمىزنى
ئېلىپ قالغىن، بىز سېنى ھەقىقەتەن ياخشىلىق قىلغۇچىلاردىن ھېسابلايمىز» دېدى (78).

قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ تَأْخُذَ إِلَيْنِ الْأَرْحَامُ وَجَدَا مَتَاعًا لَوْ كُنَّا
 أَكْثَرَ الظَّالِمِينَ ۖ فَلَمَّا اسْتَمْتَعُوا مِنْهُ خَلَعُوا لِجَنَانٍ
 قَالَ كَيْدُهُمْ أَكْثَرُ تَعْلَمُونَ أَبَاهُمْ قَدْ آخَذَ عَلَيْهِمْ
 مِثْقَالَ رَيْنٍ فَلَمَّا ظَنُّوا أَنَّهُ قَاتِلُهُمْ يُوسُفَ قَالُوا
 أَبْرَأَ الْاَرْضَ عَلَى بَأْسِنِ أَيْنِ أَؤْتِيكُمْ اللَّهُ لِي وَهُوَ
 خَيْرُ الْكَافِرِينَ ۖ إِذْ جَعَلُوا إِلَىٰ أَيْمَانِهِمْ قَوْلَهُمْ يَا أَبَانَا إِنَّ
 ابْنَكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلَّمَنَا وَمَا كُنَّا
 لَهُ بِغَيْبٍ حَافِظِينَ ۖ وَسَبَّ الْأَخِيَّةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا
 وَالْأَخِيَّةَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ۖ قَالَ بَلْ
 سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ فَعَسَىٰ أَن
 يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ۖ وَتَوَلَّى
 عَنْهُمْ وَقَالَ يَا أَسْفَلَ سَافِلِينَ أَبَتَبْتُمُ عَيْنَيْكُمْ
 مِنَ الْحَزَنِ فَهُمْ يُبْكَوْنَ ۖ قَالَ أَيْنَ آلُ يَوسُفَ قَالُوا
 كُنَّا نَحْنُ حَرْمًا وَأَوْتَيْنَا مِنَ الْهَلِكِينَ ۖ قَالَ إِنَّا آنَسْنَا
 بِبَنِي وَحْشِي إِلَىٰ آلِهِ وَآلِهِمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ۖ

يۇسۇڧ: «خۇدا ساقلىسۇن، نەرسىمىزنى كىمىنىڭ
 يۈكسىدىن تاپقان بولساق، شۇنى ئېلىپ قالسىز،
 بولمىسا بىز چوقۇم زالىملاردىن بولۇپ قالسىز»
 دېدى (80). ئۇلار (بۇنىيىمىنىڭ ئورنىغا ئۆز ئارى-
 سىدىن بىرسىنى ئېلىپ قېلىشقا يۇسۇڧنىڭ ماقۇل
 بولۇشىدىن) ئۈمىدسىزلەنگەندىن كېيىن، چەترەك
 يەرگە بېرىپ مەخپىي مەسلىھەتلەشتى، ئۇلارنىڭ
 چوڭى ئېيتتى: «ئاناڭلارنىڭ سىلەردىن قەسەم
 قىلدۇرۇپ ۋەدە ئالغانلىقىنى ۋە ئىلگىرى يۇسۇڧ
 توغرىسىدىكى خاتالىقلىرىڭلارنى بىلمەمسىلەر؟ ئاتام
 ماڭا رۇخسەت قىلمىغىچە ياكى اللە مەن ئۈچۈن
 ھۆكۈم چىقارمىغىچە بۇ يەردىن ھەرگىز ئايرىلماي-
 ھەن، اللە ئەڭ ئادىل ھۆكۈم قىلغۇچىدۇر» (81).

سىلەر قايتىپ كېتىپ ئاتاڭلار بىلەن كۆرۈشۈڭلار، ئالدىن ئېيتىڭلاركى، ئى ئاتىمىز! سېنىڭ
 ئوغلۇڭ راستلا ئوغرىلىق قىلدى، بىز پەقەت بىلگەن نەرسىمىز ئۈستىدىلا گۇۋاھلىق بېرىۋاتىمىز،
 بىز غەيىبى بىلمەيمىز (يەنى ساڭا ۋەدە بەرگەن چېغىمىزدا ئۇنىڭ ئوغرىلىق قىلىدىغانلىقىنى
 بىلمىدۇق) (81). بىز تۇرغان شەھەردىن (يەنى مىسىردىن) ۋە بىز بىلەن بىللە ماڭغان كارۋاندىن
 سوراپ باققىن، بىزنىڭ سۆزىمىز چوقۇم راست» (82). يەئقۇب ئېيتتى: «ئۇنداق ئەمەس، نەپىسڭلار
 سىلەرگە بۇ ئىشنى چىرايلىق كۆرسەتتى، مەن پەقەت چىرايلىقچە سەۋر قىلىمەن، ئۇلارنىڭ
 (يەنى ئۈچ ئوغلۇمنىڭ) ھەممىسىنى ماڭا دەر قەمتە قىلىپ بېرىشنى اللە دىن تەلەيمەن. اللە
 ھەقىقەتەن (مېنىڭ ھالىمنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر» (83).
 يەئقۇب ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈپ: «ئىست يۇسۇڧ!» دېدى. قاينىڭدىن (كۆپ يىغلاپ) ئىككى
 كۆزى ئاقىرىپ كەتتى (يەنى ئىككى كۆزى كۆرمەس بولۇپ قالدى)، ئۇ تولۇپ تاشقان
 ئاچچىقىنى ئىچىگە يۇتقان ئىدى (84). ئۇلار: «اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، سەن
 يۇسۇڧنى ياد ئېتىۋېرىپ (ھەسرەتتىن) ھالاك بولۇشقا تاس قالىدىغان ياكى ھالاك
 بولىدىغان بولدۇڭ» دېدى (85). يەئقۇب ئېيتتى: «مەن قاينىڭ-ھەسرەتىمنى پەقەت اللە غىلا
 ئېيتىسەن، اللە نىڭ بىلدۈرۈشى بىلەن سىلەر بىلمەيدىغان نەرسىلەرنى بىلىمەن» (86).

ئى ئوغۇللىرىم! بېرىڭلار، يۈسۈفنى ۋە ئۇنىڭ ئۆكىسىنى ئىزدەڭلار، اللە نىڭ رەھىمىتىدىن ئاتۇر. مەد بولماڭلار، شۈبھىسىزكى، پەقەت كاپىر قەۋملا اللە نىڭ رەھىمىتىدىن ئۈمىدسىزلىنىدۇ» (87).

ئۇلار يۈسۈفنىڭ قېشىغا كىرگىنىدە: «ئى ئالىيىجاناب زات! بىزگە ۋە ئائىلىمىزگە ئاچارچىلىق يەتتى، (ئالدىڭغا) ئاچار، ئۆتمەس ماللار بىلەن كېلىپ قالدۇق، بىزگە يېتەرلىك ئاشلىق بەرگىن، بىزگە سەدىقە قىلىن. اللە سەدىقە قىلغۇچىلارنى ھەقىقەتەن مۇكاپاتلايدۇ» دېدى (88). يۈسۈف: «سەلەر نادان ۋاقىتلىقلاردا يۈسۈفكە ۋە ئۇنىڭ ئۆكىسىغا ئېمىلەر قىلىنالىقڭلارنى بىلمەسلەر؟» دېدى (89). ئۇلار: «سەن راستلا يۈسۈفمۇ؟» دېدى. ئۇ: «مەن يۈسۈف،

يَسْبِقِي أَذْهَبُوا مَعَهُ وَأَمْسِكُوا مِنْ يَوْسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَكُونُوا مِنْ رَجْعَةِ اللَّهِ إِنَّهُ يَأْتِيَنَّكَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ الْقَوْمُ الْكَافِرِينَ ۝ فَلَمَّا دَعَا عَلَيْهِ قَالُوا يَا كَذَّابُ الْمُرْسَلِينَ ۝ وَاهْلَاكُوا الْقَارُونَ وَجَنَّا لَيْسَ أَمْرُ جَرْمَةٍ قَارُونَ لَنَا الْكَيْلُ وَتَصَدَّقْ عَلَيْهِمْ لَئِنْ اللَّهُ بَعَثَ إِلَيْنَا الْغَمْرَةَ قَالُوا قَالُوا مَلْ عَلَيْهِمْ مَا كُنْتُمْ بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ ۝ قَالُوا إِنَّكَ لَمَنْ تُؤْمَرُ قَالُوا يَوْسُفَ قَالُوا يَوْسُفَ وَهَذَا أَخِي قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِ إِنَّهُ مَنَّكَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَيَصِيرُ قَالُوا اللَّهُ كَرِيمٌ أَمْرُ الْمُؤْمِنِينَ ۝ قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ أَشْرَكَ اللَّهُ عَلَيْهِ سَاءَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ قَالُوا كَذَّابٌ عَلِيمٌ ۝ لَيْسَ يَغْفِرُ اللَّهُ لَهُ وَهُوَ أَحْسَنُ الْوَجْهِينَ ۝ إِذْ هَبُوا بَيْعَتِي هَذَا الْقَوْمَ عَلَى وَجْهِي لِي بَاتِ بَيْعِي ۝ وَأَتُونِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ۝ وَلَمَّا أَصْحَبَتِ الْعِجْرُ قَالُوا هُمُ الْكَافِرِينَ كَيْدُ رِيحِ يَوْسُفَ لَوْلَا أَنْ تَقْبَلُونَهُ ۝ قَالُوا تَاللَّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ ۝

بۇ مېنىڭ ئىنىم. اللە بىزگە مەرھەمەت قىلدى. كىيىكى ھەقىقەتەن تەقۋادارلىق قىلىدىكەن، سەۋر قىلىدىكەن (ياخشى مۇكاپاتقا ئېرىشىدۇ)، چۈنكى اللە ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئەجرىنى بىكار قىلىۋەتمەيدۇ» دېدى (90). ئۇلار: «اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، اللە سېنى ھەقىقەتەن بىزدىن ئارتۇق قىلىپتۇ، بىز جەزمەن خاتا قىلىپتۇق» دېيىشتى (91). يۈسۈف ئېيتتى: «بۈگۈن سەلەر ئەيسىلەشكە ئۇچرىسايسەلەر، اللە سەلەرنى كەچۈرسۇن، اللە ئەڭ مەرھەمەتلىك زاتتۇر (92). سەلەر مېنىڭ بۇ كۆڭلىكىمنى ئېلىپ بېرىپ ئاتامنىڭ يۈزىگە تاشلاڭلار» (93). كارۋان (مىسىردىن شامغا قاراپ) قوزغالغان چاغدا، ئۇلارنىڭ ئاتىسى (يەنى يەئقۇب ئەلەيھىسسالام): «مەن چوقۇم يۈسۈفنىڭ ھىدىنى ئېلىۋاتىمەن، سەلەر مېنى ئالغىچى قالغان دېمەيدىغان بولساڭلار (يۈسۈفنى ئەلۋەستە ھايات دەيتتىم)» دېدى (94). ئۇلار (يەنى يەئقۇبنىڭ ئەۋرىلىرى ۋە يېنىدىكى كىشىلەر): «اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ھەقىقەتەن سەن تېخى يەنىلا بۇرۇنقى قايسۇقۇشۇڭدا ئىكەنسەن» دېدى (95).

فَلَمَّا كَانَ جَاءَ الْبَيْتُ الرَّفْعُ عَلَى وَجْهِهِ قَالَتْ بَيْتُهُ
 قَالِ الْوَقْلَ لَكَ فِي أَعْلَمِ مِنَ الْمَوْتِ أَلَا تَعْلَمُونَ ⑩
 قَالُوا يَا بَنَاتَنَا سَتَعْبُرِينَ لَدُنْهُنَّ نِسَاءً كَمَا أَخْطَأْتِ
 قَالِ سَوَافَ سَتَعْبُرِينَ لَكُنَّ رِجَالٌ إِنَّهُ هُوَ الْعَقُورُ الرَّجِيمُ ⑪
 فَلَمَّا أَصْلَحُوا عَلَیْ يُوْسُفَ أَوَى الْيَسُوبُوعُ وَقَالَ ادْخُلُوا
 وَمَعْلَمَانِ سَاءَ اللَّهُ مَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ
 وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًا وَقَالَ يَا أَبَتِ هَذَا تَأْوِيلُ نَبَأِي مِنَ
 قَبْلُ قَدْ جَعَلَنِي فِيهَا قَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي
 مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُمَنِ الْبَيْتِ وَمِنَ الْبَيْتِ أَنْ تَسْأَلَ
 الشَّيْخُ بَنِيَّ دِينَارَ الْحَقِّ إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ
 إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ⑫ بَقَدْ أَتَيْتَنِي مِنَ الْمَلِكِ وَ
 عَلِمْتُ بِمِنْ تَأْوِيلِ الرُّسُلِ قَدْ جَاءَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
 أَنْتَ وَبَنِي الدَّيَّانِ وَالْأَخْرَجَ تَوَكَّلِي مُسْلِمًا ⑬ وَالْحَقُّ
 بِالطَّيْحِينَ ⑭ ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ يُوحِيهِ إِلَيْكَ
 وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوا أَسْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ ⑮

خۇش خەۋەرچى كېلىپ كۆڭلەكنى يەنىقۇبىنىڭ
 يۈزىگە تاشلىدى، ئۇنىڭ كۆزى ئېچىلدى، يەنىقۇب:
 «مەن سىلەرگە، اللەنىڭ بىلدۈرۈشى بىلەن
 سىلەر بىلىمگەن نەرسىلەرنى بىلىمەن، دېمىگەنمەن»
 دېدى (۱۹۶). ئۇلار: «ئى ئاتىمىز!
 گۇناھلىرىمىز ئۈچۈن بىزگە مەغپىرەت
 تىلىگەن، بىز ھەقىقەتەن خاتالاشتۇق» دېيىشتى (۱۹۷).
 يەنىقۇب: «پەرۋەردىگارمىدىن سىلەرگە مەغ-
 پىرەت تىلەيمەن، اللە گۇناھلارنى ھەقىقەتەن
 مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر» (بەندىلىرىگە) مېھرىباندۇر»
 دېدى (۱۹۸). ئۇلار يۈسۈفنىڭ ئالدىغا كىرگەندە،
 يۈسۈف ئاتا-ئانىسىنى قۇچاقلىدى ۋە: «خۇدا
 خالىسا، مىسرىغا ئامان-ئېسەن كىرىڭلار» دېدى (۱۹۹).
 ئاتا-ئانىسىنى تەختىدە (يېنىدا) ئولتۇرغۇزدى،

ئۇلار (شاھلارغا تازىم قىلىش ئادىتى بويىچە) يۈسۈفكە سەجدە قىلىشتى*. ئۇ: «ئى
 ئاتا! مانا بۇ، بۇرۇن (كىچىك ۋاقىتىدا) كۆرگەن چۈشۈمنىڭ تەبىرىدۇر. ئۇ چۈشۈمنى
 پەرۋەردىگارم ھەقىقەتەن راستقا چىقاردى. پەرۋەردىگارم مېنى زىنداندىن چىقىرىش
 بىلەن، قېرىنداشلىرىم بىلەن مېنىڭ ئاراننى شەيتان بۇزغاندىن كېيىن، سىلەرنى سەھرادىن
 بۇ يەرگە ئېلىپ كېلىش بىلەن مانا ئېھسان قىلدى. پەرۋەردىگارم خالىغىنىنى (ئىشقا ئاشۇرۇش-
 قا) ھەقىقەتەن تەدبىرلىكتۇر. ئۇ ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇ-
 چىدۇر (۲۰۰). پەرۋەردىگارم! مانا ھەقىقەتەن پادىشاھلىق ئاتا قىلدىڭ، چۈش تەبىرىنى
 بىلدۈردۈڭ، ئى ئاسىمالارنى ۋە زېمىننى ئۆرنەكسىز ياراتقۇچى زات! دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە مېنىڭ
 ئىگەمسەن، مېنى مۇسۇلمان پېتىمچە قەبىزى روھ قىلغىن، مېنى ياخشى بەقىدىلەر قاتارىدا
 قىلغىن» دېدى (۲۰۱). مانا بۇلار (يەنى يۈسۈف قىسمى) بىر قىسىم غەيب خەۋەرلىرى بولۇپ، بىز
 ئۇنى ساڭا ۋەھىي قىلدۇق. ئۇلار (يەنى يۈسۈفنىڭ قېرىنداشلىرى) (ئۇنىڭغا قارشى) چارە-
 تەدبىر تۈزۈپ بىر قارارغا كېلىشكەندە، سەن ئۇلارنىڭ يېنىدا يوق ئىدىڭ (۲۰۲).

* ئۇلارنىڭ ئادىتىدە سەجدە قىلىش شىبادەت ئەمەس، ھۆرمەت ھېسابلىناتتى.

سەن گەرچە كىشلەرنىڭ ئىمان ئېيتىشىغا ھېرىس بولمايمسۇ، (لېكىن) ئۇلارنىڭ تولسى ئىمان ئېيتمايدۇ (103). قۇرئاننى تەبلىغ قىلغانلىقىغا ئۇلاردىن ھېچقانداق ئىجر تەلەپ قىلمايەن، قۇرئان پەقەت جاھان ئەھلى ئۈچۈن ۋەز-نەسىد مەنتۇر (104). ئاسماقلاردا ۋە زېمىندا (اللە نىڭ قۇدرىتىنىڭ) نۇرغۇن ئالامەتلىرى باركى، ئۇلار ئۇنىڭ يېنىدىن دىققەت قىلماستىن ئۆتۈپ كېتىدۇ (105). ئۇلارنىڭ تولسى اللەغا شېرىك كەلتۈرۈپ تۇرۇپ ئىشىنىدۇ (يەنى اللەنى ياراتقۇچى، رىزىق بەرگۈچى دەپ ئىقرار قىلىش بىلەن بىللە، بۇتلار-غىمۇ چوقۇنىدۇ) (106). ئۇلار اللەنىڭ ئازابىدىن، بىرەر جازانىڭ ئۆزلىرىگە چۈشۈشىدىن ياكى ئۇلار سەزمەستىن قىيامەتنىڭ تۇيۇقسىز يېتىپ كېلىشىدىن ئەمىن بولىدىمۇ؟ (107) ئېيتقىنكى، «بۇ مېنىڭ يولۇمدۇر» (كىشىلەرنى) اللەغا دەۋەت قىلىمەن، مەن ۋە ماڭا ئەگەشكەنلەر روشەن دەلىلگە ئاساسلىنىمىز. اللە پاكىتۇر، مەن مۇشرىكلاردىن ئەمەسمەن» (108). بىز سەلدىن ئىلگىرى پەقەت شەھەر ئاھالىسىدىن بولغان ئەرلەرنى پەيغەمبەر قىلىپ، ئۇلارغا ۋەھىي قىلىدۇق، ئۇلار (يەنى پەيغەمبەرلەرگە چىنىۋېتىمگۈچىلەر) يەر يۈزىدە سەيىر قىلىپ يۈرۈپ ئۆزلىرىدىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزەتمىدىمۇ؟ ئاخىرەت يۇرتى تەقۋادارلىق قىلغانلار ئۈچۈن ئەلۋەتتە ياخشىدۇر، سىلەر چۈشەنمەسلىك، (109). ھەتتا پەيغەمبەرلەر (قەۋمىنىڭ ئىمان ئېيتىشىدىن) ئۆمىدىسىزلىككەن ۋە (قەۋمى تەرىپىدىن) يالغانغا چىقىرىلغانلىقىغا جەزم قىلغان چاغدا، ئۇلارغا بىزنىڭ ياردىمىمىز يېتىپ كەلدى، بىز خالىغان ئادەملەرنى قۇتقۇزدۇق، بىزنىڭ ئازابىمىز گۇناھكار قەۋمدىن قايتۇرۇلمايدۇ (110). ئۇلارنىڭ قىسسىسىدىن ئەقىل ئىگىلىرى ئەلۋەتتە ئىبەرەت ئالىدۇ. (قۇرئان) يالغاندىن توقۇلغان سۆز ئەمەس، لېكىن، ئۇ ئۆزىدىن ئىلگىرى نازىل بولغان (ساماۋىي) كىتابلارنى تەستىق قىلغۇچىدۇر، ھەممە نەرسىنى ئىنچىكە بايان قىلغۇچىدۇر، ئىمان ئېيتىدىغان قەۋم ئۈچۈن ھىدايەتتۇر ۋە رەھىمەتتۇر (111).

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ لَا يَسْمَعُونَ
لَهُمْ شَيْئًا إِلَّا كَيْدٌ لِّئَلَّا يُبْلَغَ إِلَى الْمَاءِ يُسْقٰهُمُ ۚ
يَسٰلِكُهُمُ الْمَوْتُ وَالْكُلُوبُ مِنَ الْاَرْبِ ضَلَّ ذُلُومُهُمْ يُسْجَدُ
مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ كُلُّوْمًا وَّكُرًا ۚ وَظَلَمَهُمُ الْاَقْدَرُ
وَالْاَصْلَاقُ ۚ اَقْبَلَ مِنْ رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ قُلُّهُ لَاقُلُّ
اَقْبَلَ ثُمَّ مَرَّتْ دُوْنُ اَرْبَعٍ اَلَمْ يَكُنْ لَّكُم مِّنْ قَبْلِهِمْ نَصٰۤى
وَلَا ضَرَارٌ ۚ اَقْبَلَ هَلْ يَسْتَوِي الْاَكْفَىٰ وَالْمَصِيْرَةُ اَمْ هَلْ
تَسْتَوِي الظُّلُمٰتِ وَالنُّوْرُ ۚ اَمْ جَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا
كَقَوْلِهِمْ فَنَسَخْنَا الْاَحْقَاقَ عَلَيْهِمْ ۚ اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ
وَّهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ۚ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ
اَوْدِيَةٌ ۚ يَقْدِرُهَا ۚ اَقْبَلَ السَّيْلُ زَيْدًا اَوْ يَسَّوْمًا
يُقَدِّرُونَ عَلَيْهِمُ الْاَنْزَالَ اَوْ تَعَالٰى اَوْ تَعَالٰى نَبِيُّ
وَيْسُ ۚ كَذٰلِكَ يُفَرِّقُ اللّٰهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ ۚ اَمَّا
الَّذِيْنَ يَمُنُّ هَبْ جَهَنَّمَ ۚ اَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ
فَيَكُنْ فِي الْاَرْضِ كَذٰلِكَ يُفَرِّقُ اللّٰهُ الْاَمَثَالَ ۚ

ھەققىي قىلىنغان دۇئا اللھغا قارىتىلىدۇ (يەنى ئىخلاس بىلەن قىلىنغان دۇئانى اللھ ئىجابەت قىلىدۇ). كۇففارلارنىڭ اللھنى قويۇپ، دۇئالىرىنى قاراتقان مەبۇدلىرى كۇففارلارنىڭ ھېچقانداق دۇئاسىنى ئىجابەت قىلمايدۇ. ئۇلار (يەنى كاپىرلار) شۇنداق بىر ئادەمگە ئوخشايدۇكى، ئۇ ئاغزىمىغا سۇ چۈشۈن دەپ (ئېرىمىن) ئىككى ئالقىنىنى سۇغا قارىتىپ ئېچىپ تۇرىدۇ، (ئەمەلىيەتتە سۇ ئاڭلىمايدىغان، ھېس-تۇيغۇسىز نەرسە بولغاچقا) سۇ ھەرگىز ئۇنىڭ ئاغزىغا چۈشمەيدۇ، كاپىر-لارنىڭ مەبۇدلىرىغا قىلغان دۇئاسى پۈتۈنلەي بىكاردۇر (۱۱). ئاسانلاردىكىلەر ۋە زېمىندىكىلەر (يەنى پەرىشتىلەر، ئىنسانلار ۋە جىنلار) ئىختىيارىي ۋە مەجبۇرىي يوسۇندا اللھغا بويىۋىنىدۇ، ئەتىگەن-ئاخىشامدا (يەنى داۋاملىق تۈردە) ئۇلارنىڭ سايىلىرىمۇ بويىۋىنىدۇ (۱۲). (ئى مۇھەممەد!

مۇشرىكلارنى مات قىلىش ئۈچۈن ئۇلارغا) «ئاسانلارنىڭ، زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى كىم؟» دېگىن، «(ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى) اللھ» دېگىن. (ئۇلارغا) «سىلەر اللھنى قويۇپ ئۆزىڭلارغا پايدا-زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان مەبۇدلارنى (اللھغا شېرىك) قىلىۋالدىڭلارمۇ؟» دېگىن، «كۈر (يەنى كاپىر) بىلەن كۆزى كۆرىدىغان ئادەم (يەنى مۇمىن) باراۋەر بولامدۇ؟ ياكى قاراڭغۇلۇق (يەنى گۇمراھلىق) بىلەن نۇر (يەنى ھىدايەت) باراۋەر بولامدۇ؟» دېگىن، ئۇلار اللھ ياراتقانغا ئوخشاش قانداقتۇر مەخلۇقاتلارنى ياراتقان مەبۇدلارنى پۈتۈن مەخلۇقاتنى ياراتقان اللھغا شېرىك قىلىۋېلىپ اللھنىڭ ياراتقىنى بىلەن مەبۇدلىرىنىڭ ياراتقىنىنى ئايرىيالماي قالدىمۇ؟ اللھ ھەممە نەرسىنى ياراتقۇچىدۇر، اللھ بىردۇر، ھەممىگە غالبىتۇر (۱۳). اللھ ئاساندىن يامغۇر ياغدۇردى، (يامغۇر سۈيى) جىغلاردا لىپىۋىلىپ ئاقتى، كەلكۈن سۇ ئۆزىنىڭ ئۈستىدە كۆپۈكلەرنى لەپىلىتىپ ئاقتى، كىشىلەرنىڭ زىننەت بۇيۇملىرىنىڭ، ياكى ئىسۋاب ياساش ئۈچۈن ئوتقا سېلىپ ئېرىتكەن مەدەنىلەرنىڭمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش كۆپۈكى بار* (يەنى كۆپۈكمۇ خۇددى كەلكۈن سۇنىڭ كۆپۈككە ئوخشاش پايدىسىزدۇر). اللھ ھەقى بىلەن باتلىنى بۇ مىسال بىلەن ئەنە شۇنداق بايان قىلىدۇ، كۆپۈك بولسا ئېقىپ تۈگەيدۇ، ئىنسانلارغا پايدىلىق نەرسە زېمىندا قېلىپ قالىدۇ، اللھ مىساللارنى ئەنە شۇنداق بايان قىلىدۇ (۱۴).

* بۇ مىسالدىكى سۇ بولسا زېمىندا قالىدىغان ھەقتىن، كۆپۈك بولسا سابىتى يوق باتىلىدىن ئىبارەت.

الله نىڭ (ئىمانغا قىلغان دەۋىستىنى) قوبۇل قىلغانلارغا ئەڭ ئوبدان مۇكاپات بېرىلسىدۇ، قوبۇل قىلىنغانلارنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا يەر يۈزىدىكى پۈتۈن مال-مۈلۈك، يەنە شۇنىڭدىكى بىر ھەسسە كېلىدىغان مال-مۈلۈك بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) اللە نىڭ ئازابىدىن قۇتۇلۇش (ئۈچۈن)، ئەلۋەتتە، ئۇنى پىدا قىلغان بولاتتى. ئۇلاردىن قاتتىق ھېساب ئېلىنىدۇ، ئۇلارنىڭ بارى-دىغان جايى دوزاخ بولىدۇ (دوزاخ) ئېسىدىكەن يامان جاي! (18) (ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن ساقا نازىل قىلىنغان نەرسىنىڭ ھەق ئىكەنلىكىنى بىلىدىغان ئادەم (ھەقىقىي كۆرمەيدىغان دىلى) كور ئادەم بىلەن ئوخشاش بولامدۇ؟ (اللە نىڭ ئايەتلىرىدىن) پەقەت ئىقل ئىگىلىرىلا پەندە-نەسىھەت تالىدۇ (19) ئۇلار اللە نىڭ ئەھدىگە (يەنى اللە تاپشۇرغان ئىشلارغا) ۋاپا قىلىدۇ، بەرگەن ۋەدىسىنى بۇزمايدۇ (20). ئۇلار

اللە نىڭ (خىش-ئەقىربالارغا) سىلە-رەھىم قىلىشتىن ئىبارەت ئەمرىنى بەجا كەلتۈرىدۇ، اللەدىن قورقىدۇ، قاتتىق ھېساب ئېلىنىشىدىن قورقىدۇ (21). پەرۋەردىگارىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپ (يەتكەن كۈلپەتلىرىگە) سەۋر قىلغانلار، (پەرز) نامازنى ئادا قىلغانلار، بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن مال-مۈلۈكتىن (اللە يولىدا) يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا يوسۇندا سەرپ قىلغانلار ۋە ياخشىلىقى ئارقىلىق يامانلىقىنى دەپنى قىلىدىغانلار (يەنى بىلىمەستىن يامان ئىش قىلىپ قالسا، ئارقىدىن ياخشى ئىش قىلىدىغانلار، يامانلىق قىلىغۇچىلارغا كەڭ قورساق بولۇپ، ياخشى مۇناسىۋەتتە بولىدىغانلار) — ئەنە شۇلارنىڭ ئاخىرەتلىكى ياخشى بولىدۇ (22). ئۇلار مەشگۇ تۇرىدىغان جەننەتكە كىرىدۇ، ئۇلارنىڭ ئاتىلىرى، خوتۇنلىرى ۋە ئەۋلادلىرى ئىچىدىكى ياخشىلارمۇ جەننەتكە كىرىدۇ. پەرىشتىلەر ئۇلارنى (مۇبارەكلەش ئۈچۈن جەننەتنىڭ) ھەرىر دەرۋازىسىدىن كىرىدۇ (23). (پەرىشتىلەر ئۇ دۇنيادا) «سەۋرىنى دوست تۇتقانلىقلار ئۈچۈن سىلەرگە ئامانلىق بولسۇن! ئاخىرەتلىكىڭ ياخشى بولۇشى ئېسىدىكەن ئوبدان!» دەيدۇ (24). اللە غا بەرگەن ۋەدىسىنى مۇستەھكەملىگەندىن كېيىن بۇزغانلار، اللە نىڭ سىلە-رەھىم قىلىشتىن ئىبارەت ئەمرىنى تۇتىمىغانلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلغانلار — ئەنە شۇلار لەنەتكە دۇچار بولىدۇ ۋە (ئۇلارنىڭ) ئاخىرەتلىكى يامان بولىدۇ (25). اللە (ئۆزىنىڭ ھېكمىتىگە ئاساسەن) خالىغان ئادەمنىڭ رىزىقىنى كەڭ قىلىدۇ ۋە (خالىغان ئادەمنىڭ رىزىقىنى) تارقىلىدۇ. (مۇشرىكلار) دۇنيا تىرىكچە-لىكىگە خۇش بولۇپ كەتتى، دۇنيا تىرىكچىلىكى ئاخىرەتكە قارىغاندا ئازغىنا نەرسىدۇر (26).

ئۇلار (يەنى خالاڭلار) نىڭ ھەممىسى (قىيامەت كۈنى قەبرىلىرىدىن) چىقىپ، اللە غا مۇلاقات بولىدۇ، ئاجىزلىرى (يەنى ئەگەشكۈچىلىرى) مۇتەكەببىرلىرىگە (يەنى ئەگەشتۈرگۈچىلىرىگە)؛ «شۈبھىسىزكى، بىز سىلەرنىڭ ئەگەشكۈچىڭلار ئىدۇق، سىلەر بىزگە بولۇۋاتقان اللە نىڭ ئازابىدىن ئازراق دەپنىسى قىلالامسىلەر؟» دەيدۇ. ئۇلار: «اللە بىزنى ھىدايەت قىلغان بولسا ئىدى، بىز ئەلۋەتتە سىلەرنى ھىدايەت قىلاتتۇق. بىز مەيلى نالە-پەرياد قىلايلى، مەيلى سەۋر قىلايلى، بەزىمىز ئوخشاش، بىزگە ھېچقانداق قاپچىسىن جاي يوق» دەيدۇ (21). ئىش پۈتكەندە (يەنى ھېساب تۈگەپ، جەننەتلەر بىلەن دوزىخلار ئايرىلىپ بولغاندا)، شەيتان: «اللە ھەقىقەتەن سىلەرگە (ئىتائەت قىلغۇچىنى مۇكاپاتلاش، ئاسىيلىق قىلغۇچىنى جازالاشتىن ئىبارەت) راست ۋەدىنى

وَعَزَّوَالَهُ جَبِينًا فَقَالَ الضُّعْفُ الْكَلْبُ إِنَّ اسْتَعْدَدُوا أَلَا
كُنَّا لَكُمْ عَاقِلِينَ أَتَوَعَدُونَنَا عَذَابَ اللَّهِ مِنْ
شَيْءٍ قَالُوا لَوْ هَدَانَا اللَّهُ لَهْدَيْنَاهُمْ سَوَاءَ عَلَيْنَا أُنْزِلَ
صَبْرًا مَالًا أَوْ نَحْيَيسَ هُوَ قَالَ الشَّيْطَانُ لَتَأْتِيَنَّكُمْ
إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعَدَ الْحَقُّ وَوَعَدَكُمْ فَاعْلَفْتُمْ وَبَآكَانَ
لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجِبْتُمْ لِي فَلَا
تَلُومُونِي لَوْعَا أَلَسْتُمْ مَعِيَ كُفَرًا تَلُومُونِي أَنْ يَنْصُرُوا
أَيُّ قُرْبَتٍ بَيْنَا أَلَسْتُمْ مِنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَفَرُوا لَكُمْ
عَذَابُ الْيَوْمِ وَأَنْزِلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
جَنَّاتٍ يُجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا يَأْتِيهِمْ
عَبِيدُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ قَرَّبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً
طَيِّبَةً كَلِمَةً طَيِّبَةً أَصْلَاهَا يُطَيَّرُ وَقُرْعَانًا شَامًا
تُؤْتِي الْأَهْلَ كُلَّ شَيْءٍ يَأْتِيهِمْ فِيهَا وَنُصْرٌ مِنَ اللَّهِ الْأَمْرُ
لِلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِقَوْلِ رَبِّهِمْ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ عَذَابَ اللَّهِ
خَبِيرٌ لِحُجَّتْ مِنْ قَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ

قىلغان ئىدى، (ۋەدىسىگە ۋاپا قىلدى). مەن سىلەرگە (ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش، ساۋاب جازا دېگەنلەر يوق، دەپ يالغان) ۋەدە قىلغان ئىدىم، (ۋەدىمگە) خىلاپلىق قىلىدىم، سىلەرگە مېنىڭ (كۇفرىغا، گۇناھقا زورلىغۇدەك) ھۆكۈمرانلىقىم بولغىنى يوق، مەن سىلەرنى پەقەت (كۇمرانلىققىلا) دەۋەت قىلىدىم، سىلەر (دەۋىتىمنى) قوبۇل قىلىدىڭلار، شۇنىڭ ئۈچۈن مېنى ئەيىبلەڭلار، ئۆزەڭلارنى ئەيىبلەڭلار، مەن سىلەرگە ياردەم بېرىپ سىلەرنى قۇتقۇزالمىيەن، سىلەرمۇ ماڭا ياردەم بېرىپ مېنى قۇتقۇزالمىيىسىلەر، مەن سىلەرنىڭ بۇرۇن مېنى اللە غا (ئىبا-دەتتە) شېرىك قىلغانلىقىڭلارنى ئېتىراپ قىلمايمەن، شۈبھىسىزكى، زالىملار چوقۇم قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ دەيدۇ (22). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار، پەرۋەردىگارى نىڭ ئىزى بىلەن، ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرىدۇ، ئۇ جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ، (پەرىشتىلەر ئۇلارنى ھۈرمەتلىپ) سىلەرگە ئامانلىق بولسۇن، دەپ سالام بېرىدۇ (23). اللە نىڭ مۇنداق بىر تەمسىل كۆرسەتكەنلىكىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ كەلمە تەيىمبە (يەنى ياخشى سۆزە ئىمان كەلىمىسى) يىلتىزى يەرنىڭ ئاستىدا بولغان، شېخى ئاسمانغا تاقاشقان (24)، پەرۋەردىگارىنىڭ ئىزى بىلەن ۋاقتى-ۋاقتىدا مېۋە بېرىپ تۇرىدىغان ئېسىل دەرەخقە ئوخشايدۇ. اللە كىشىلەرگە ۋەز-نەسىھەت ئالسۇن دەپ، ئۇلارغا نۇرغۇن تەمسىللەرنى كەلتۈرىدۇ (25). يامان سۆز (يەنى كۇفرى كەلىمىسى) زېمىنىدىن قومۇرۇپ تاشلانغان، ھېچقانداق قارارى يوق ئاچار دەرەخقە ئوخشايدۇ (26).

يُمِيتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ
أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَكَرُوا لِمَاجِئَةِ اللَّهِ وَلَهُمْ أَعْمَالُ
كَذَا الْبُحُولِ خَلَقَهُمْ فَصَنَعَهُمْ رِيشَ الْقَرَارِ وَجَعَلَ اللَّهُ
أَنفَادَ الْبُيُوتِ أَعْنَ سَبِيلِهِ قُلْ تَتَّبِعُوا فَإِنْ صَدَقْتُمْ
إِلَى الثَّارِخِ قُلْ لِمَا دُيُنَى الَّذِينَ آمَنُوا لِيُفْعَلُوا الشَّلُوعُ
وَيُفْعَلُوا مَدْرَةً فَهُمْ يَرِثُهَا وَكَلِمَاتٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ
تَأْتِيَ يَوْمَ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَا خِلَالٍ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ
فِي الثَّرَاتِ رِيشَ الْفَلَكِ وَسَخَّرَ لَكُمْ الْفَلَكِ فِي الْبُحْرِ
يَأْتِيهِمْ وَسَخَّرَ لَكُمْ الْإِنْفَاقَ وَسَخَّرَ لَكُمْ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
وَالْجِبِينَ وَسَخَّرَ لَكُمْ الْبَلَدَ وَالنَّهَارَ وَاللَّيْلَ وَاللَّيْلَ وَالنَّهَارَ
سَائِمَةً وَلَنْ تَعْدُوا لِمَا خَلَقَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَنْ تَعْدُوا
لِقَوْلِهِمْ قُلْ هُوَ إِذَا قَالَ إِنْ تَعْدُونَ رَبَّكُمْ لِمَا
الْبَلَدُ أَيْمَانًا وَبُحْرًا أَنْ تَعْبُدُوا الْإِنْفَاقَ ۝

اللّٰه مۆمىنلەرنى مۇستەھكەم ئىمان بىلەن دۇنيادا
ۋە ئاخىرەتتە مەھكەم تۇرغۇزىدۇ. اللّٰه زالىملار
(يەنى كۇفشارلار)نى گۇمراھ قىلىدۇ، اللّٰه
خالىشىنى قىلىدۇ (27) اللّٰه نىڭ بەرگەن نېمىتىگە
كۇفرلىق قىلغان ۋە ئۆز قەۋمىنى (ئازدۇرۇش
بىلەن) ھالاكەت مەۋقەسىگە چۈشۈرۈپ قويغانلارنى
كۆرمىدىڭمۇ؟ (28) (ھالاكەت مەۋقەسى) جەھەننەم-
دۇركى، ئۇلار جەھەننەمگە كىرىدۇ، ئۇ نېمىدېگەن
يامان جاي! (29) ئۇلار (كىشىلەرنى) اللّٰه نىڭ
يولىدىن (يەنى ئىسلام دىنىدىن) ئازدۇرۇش ئۈچۈن،
اللّٰه غا نۇرغۇن مۇتلەق شېرىك قىلىۋالدى. ئۇلارغا؛
(دۇنيانىڭ نېمەتلىرىدىن) بەھرىمەن بولۇڭلار.

شۈبھىسىزكى، سىلەرنىڭ بارىدىغان جايىڭلار دوزاختۇر» دېگەن (30). مۆمىن بەندىلىرىگە ئېيتقىنىكى، ئۇلار نامازنى ئادا قىلىۋ، ئالدى-سائىمۇ، دوستلۇقمۇ بولمايدىغان كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) كېلىشتىن بۇرۇن، بىز ئۇلارغا بەرگەن مال-مۈلۈكتىن يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا يوسۇندا سەدىقە قىلىۋ (31). اللە ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتتى، بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى، يامغۇر سۈيى بىلەن سىلەرگە رىزىق قىلىپ نۇرغۇن مېۋىلەرنى ئۆستۈرۈپ بەردى، اللە سىلەرگە ئۆز ئىمرى بويىچە دېڭىزدا قاتنايدىغان كېمىلەرنى بويۇندۇرۇپ بەردى، سىلەرگە دەريالارنى بويۇندۇرۇپ بەردى (32). سىلەرگە ئاي بىلەن كۈننى تەرتىپلىك دەۋر قىلىپ تۇرىدىغان قىلىپ بويۇندۇرۇپ بەردى، سىلەرگە كېچە بىلەن كۈندۈزنى بويۇندۇرۇپ بەردى (33). اللە سىلەرگە سورىغان نەرسەڭلارنىڭ ھەممىسىنى بەردى، سىلەر اللە نىڭ ئېمىتىنى ساناپ تۈگىتەلمەيسىلەر، كاپىر ئادەم، شەك-شۈبھىسىزكى، زۇلۇم قىلغۇچىدۇر، (اللە نىڭ ئېمەتلىرىگە) كۇفرلىق قىلغۇچىدۇر (34). ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! بۇ جاينى (يەنى مەككىنى) تىنچ (جاي) قىلىپ بەرگىن، مېنى ۋە مېنىڭ ئەۋلادلىرىمنى بۇتلارغا چوقۇنۇشتىن يىراق قىلىن (35).

پەرۋەردىگارم! ھەقىقەتەن ئۇلار (يەنى بۇتلار) نۇرغۇن كىشىلەرنى ئازدۇردى، كىمكى ماڭا ئەگەشكەن ئىكەن، ئۇ مېنىڭ دىنىمدىدۇر، كىمكى ماڭا ئاسىيلىق قىلغان ئىكەن، سەن ئەلۋەتتە (ئۇنىڭغا) مەغپىرەت قىلىشقا ۋە مەرىھەمەت قىلىشقا (قادىر-سەن) (86). پەرۋەردىگارىمىز! ئەۋلادىمىڭنىڭ بىر قىسمىنى (يەنى بالام ئىسمائىل بىلەن ئايالىم ھاجەرنى) ناماز ئوقۇسۇن (يەنى ساڭا ئىبادەت قىلسۇن دەپ) سېنىڭ ھۈرمەتلىك ئۇيۇڭنىڭ قېشىدىكى ئېكىنىز بىر ۋادىغا (يەنى مەككىگە) ئورۇنلاشتۇردۇم، پەرۋەردىگارىمىز! بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ دىللىرىنى ئۇلارغا مايىل قىلىن،

رَبِّ الشُّعُرِ أَصْلَحْنِ كَثِيرًا إِنَّ الشَّيْءَ فَمَنْ
شَيْئًا فَإِنَّهُ يَمْنَى وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ
رَحِيمٌ رَبَّنَا إِنَّا أَمْسَكْنَا مِنْ دُرَيْتِي بِوَلَدِ عَزِي
زِي نَدْنُ عَمْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا
الصلوةَ فَأَجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ
وَأَرْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ رَبَّنَا
إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا تُخْفِي وَمَا تُعْلِنُ وَمَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ
مِنْ شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ اللَّهُ الْغَنِيُّ
وَالْعَزِيزُ عَلَى الْكِبَرِ يُسَبِّحُكَ لَيْلًا وَنَهَارًا رَبَّنَا
الَّذِينَ هَبْتَ اجْعَلْهُمْ مُقِيمِي الصَّلَاةِ وَرَبَّنَا
رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءَ رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيْ
وَاللَّوْثِيَيْنِ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ وَلَا تَجْعَلْ لِي
اللَّهُ عَاقِلًا عَنَّا يَمُنُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِهُمْ
يَوْمَ تَشْخُصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ مُهْطِعِينَ مُقْنِعِينَ
رُؤُوسِهِمْ لِكَيْتَ دَلَّ إِلَيْهِمْ ظَرْفُهُمْ وَأَفَدْتَهُمْ هَوَاءً

ئۇلارنى شۇكۇر قىلسۇن دەپ تۈرلۈك مېۋىلەرنى ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگىن (87). پەر-
ۋەردىگارىمىز! سەن بىزنىڭ يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا قىلغانلىرىمىزنى بىلىپ تۇرسەن،
ئاسان-زېمىندىكى ھېچ نەرسە اللەغا مەخپىي ئەمەس (88). جىمى ھەمدۇسانا ياشانغىنىمدا
ماڭا ئىسمائىل بىلەن ئىسھاقنى بەرگەن اللەغا خاستۇر! پەرۋەردىگارم! ھەقىقەتەن
دۇئانى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر (يەنى دۇئا قىلغۇچىنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلغۇچىدۇر) (89).
پەرۋەردىگارم! مېنى ۋە بىر قىسىم ئەۋلادىمنى نامازنى ئادا قىلغۇچى قىلىن، پەرۋەردىگار-
ىمىز! دۇئايىمنى قوبۇل قىلىن (90). پەرۋەردىگارىمىز! ھىباب ئالدىغان كۈندە (يەنى قىيامەت
كۈنىدە) ماڭا، ئاتا-ئانامغا ۋە مۆمىنلەرگە مەغپىرەت قىلىن، (91). زالىملارنىڭ
قىلىشلىرىدىن اللە نى بىخەۋەر دەپ ئويلىمىغىن، اللە ئۇلارنى جازالاشنى (شۇ كۈننىڭ
دەشتىسىدىن) كۆزلەر چەكچىيىپ قالىدىغان كۈنىگىچە (يەنى قىيامەت كۈنىگىچە)
كېچىكتۈرىدۇ (92). (بۇ كۈندە) ئۇلار باشلىرىنى كۆتۈرۈپ، ئالغا قاراپ چاپىدۇ، كۆزلىرى
ئېچىلىپ قالىدۇ، (تېخىرقىغانلىقتىن) دىللىرى (ئەقىل-ئىدراكىتىن) خالىي بولۇپ قالىدۇ (93).

(كۈن تۆتىنچى پارە)

15 - سۈرە ھىجر

ھەككىدە نازىل بولغان، 99 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلنى، لام، را، بۇ، كىتابىنىڭ - روشەن
قۇرئانىنىڭ ئايەتلىرىدۇر (1). كاپىرلار
(قىيامەتنىڭ دەھىشتىنى كۆرگەندە،
دۇنيادىكى چېھىمىزدا) مۇسۇلمان بولغان بولساچۇ،
دەپ ئارمان قىلىدۇ (2). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنى
(يەنى كۇفۇرلارنى مەيلىگە قويۇۋەت، يەپ - ئىچىپ،
ئويناپ - كۈلۈپ يۈرسۇن، ئۇلار بىھۇدە ئارزۇلار بىلەن
بولۇۋەرسۇن، ئۇلار ئۇزاققا قالماي (ئۆز قىلىشلىرى -
نىڭ يامانلىقىنى) بىلىدۇ (3). بىز قانداق بىر شەھەرنى

ھاللاڭ قىلمايلى، پەقەت ئۇنىڭ (ھاللاڭ بولىدىغان) مۇئەييەن ۋاقتى بولىدۇ (4). ھەرقانداق
ئۆمبەتنىڭ (ھاللاڭ بولىدىغان) ۋاقتى ئىلگىرى سۈرۈلمەيدۇ، ھەم كېچىكتۈرۈلمەيدۇ (5). ئۇلار ئېيتتى:
«ئى قۇرئان نازىل قىلىنغان ئادەم! سەن ھەقىقەتەن مەجنۇنەن (6). ئەگەر سەن (مەن رەسۇلۇللا
دېگەن سۆزۈڭدە) راستچىلاردىن بولساڭ، (پەيغەمبەرلىكىڭگە گۇۋاھلىق بېرىدىغان) پەرشتىلەرنى
ئالدىمىزغا ئېلىپ كەلسەڭمۇ؟» (7) پەرشتىلەرنى پەقەت ھەق ئاساسدا (يەنى ئازاب نازىل قىلىشنى
مۇقەررەر بولغان چاغدىلا) نازىل قىلىمىز، بۇ چاغدا ئۇلارغا مۆھلەت بېرىلمەيدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ
ئازابى كېچىكتۈرۈلمەيدۇ) (8). قۇرئاننى ھەقىقەتەن بىز نازىل قىلدۇق ۋە چوقۇم ئۇنى قوغداي -
جىز (9). شۈبھىسىزكى، سېنىڭدىن ئىلگىرى بۇرۇنقى ھەرقايسى ئائىپلەرگە نۇرغۇن
پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتۇق (10). ئۇلار ئۆزلىرىگە پەيغەمبەر كەلسىلا ئۇنى مەسخىرە
قىلىشتى (11). شۇنداق مەسخىرە قىلىشنى بىز گۇناھكارلارنىڭ دىلىرىغا سالىمىز (12). ئۇلار
قۇرئانغا ئىشەنمەيدۇ، بۇ بۇرۇندىن ئادەت بولۇپ قالغان (يەنى بۇرۇندىن تارتىپ پەيغەمبەر -
لىرىنى ئىنكار قىلغان قەۋملەرنى اللە نىڭ ھاللاڭ قىلىشى ئادەت بولۇپ كېلىۋاتقان) ئىش (13).
بىز ئۇلارغا ئاسماندىن بىر ئىشىك ئېچىپ بەرگەن، ئۇلار ئۇنىڭدىن ئاسمانغا تۆرلەپ (ئالەمى
ئەرۋاھىنى، پەرشتىلەرنى كۆرگەن تەقدىرىدە) (14). ئۇلار چوقۇم: «كۆزلىرىمىز باغلىنىپ قالدى،
بەلكى سېھىرلەنگەن قەۋم بولۇپ قالماق كېرەك» دېيىشىدۇ (15). بىز ئاسماندا بۇرۇنلا
ياراتتۇق ۋە كۆزەتكۈچىلەر ئۈچۈن ئاسماننى (يۇلتۇزلار بىلەن) بېزىدۇق (16). ھەربىر قوغلاندى
شەيتاندىن ئاسماننى قوغدىدۇق (17). لېكىن (ئاسمان خەۋەرلىرىگە) ئوغرىلىققە قۇلاق سالغۇچى
بولغان شەيتاننى روشەن ئاقار يۇلتۇز قوغلاپ يېتىدۇ (يەنى ھاللاڭ قىلىدۇ) (18).

رَبِّهِمْ يَوْمَ الَّذِي كَفَرُوا وَالَّذِينَ آمَنُوا ۝
ذَرَهُمْ يَالُكَاوَةً يَتَمَتَّعُوا بِدِينِهِمُ الْاَكْمَلِ قَتَوُ
يَعْلَمُونَ ۝ وَمَا اَمَلْنَا مِنْ قَرِيْبَةٍ اِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ
مَعْلُومٌ ۝ مَا قَدَرْنَا مِنْ اَمْرٍ اَحَدًا وَّمَا يَسْتَأْذِرُونَ ۝ وَ
قَالُوا يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ اِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ۝ كَلَّا
مَا تَأْتِيَنَّا بِالْمَلٰٓئِكَةِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ۝ مَا نُنَزِّلُ
الْمَلٰٓئِكَةَ اِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كُنَّا اِلَّا مُنْظَرِيْنَ ۝ اِنَّا نَحْنُ
نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاَنَّا لَكَاظِمُونَ ۝ وَلَقَدْ اَنزَلْنٰهُ مِنْ
قَبْلِكَ فِي شِهَابٍ مُّقْتَدِرٍ ۝ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نُّسُوْلٍ اِلَّا
كَاتِبًا يَشْفَعُ دُونَهُ لَكَ اِنَّكَ لَنَدُّرٌ ۝ قُلُوْبُ الْمُغْيِبِيْنَ
لَا يُؤْمِنُوْنَ بِهِ ۝ وَكَذٰلِكَ خَلَتْ سَنَةُ الْاَوَّلٰٓئِيْنَ ۝ وَلَوْ نَحْنَا
عَلَيْهِمْ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اَنزَلْنَا الْكِتٰبَ فَيُوعِزُّنَ اَقْلَامًا لَّكُنَّا
اَبْصٰرًا نَّابِلٌ مِّنْ قَوْمٍ مُّشْرِكُوْنَ ۝ وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ
بُرُوْجًا وَّارِثًا لِّلْمُنْظَرِيْنَ ۝ وَنُحِطُّهَا مِنْ فِجْلِ شَيْطٰنٍ
رَّجِيْمٍ ۝ اَلَمْ اِنْ اَسْرَقْتَ لَتَمْلِكْ اَتْبَاعَهُ يَسْهَبُ فَيُحِيطُ ۝

وَالْأَرْضُ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَاهَا آوَابِي ۖ وَأَقْبَتْنَا فِيهَا
 مِنْ كُلِّ شَيْءٍ حَيٍّ ۖ وَسَجَلْنَا أَعْقِبَهُمَا عَائِشًا وَمِنْ
 كِسْفِهِمْ أَبْرَقَيْنَ ۖ وَقُلْنَا لِمَنْ شَاءَ مِنْ شَيْءٍ أَلَّا يَحْمِلَ غَرْبَهُ ۚ وَمَا
 شَرْقُهُ إِلَّا بَدْرٌ يَعْلَمُونَ ۚ وَارْسَلْنَا الرِّيْضَ لَوَاقِحَ قَانُلْنَا
 مِنْ السَّمَاءِ مَاءً فَاسْقَيْنَاكُمُوهُ ۚ وَمَا أَكْثَرُكُمْ بِمُحْزِنِينَ ۚ وَ
 إِنْ أَكْتَفَيْنَا لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَغِيثٌ ۚ وَعَنْ الْوَيْلِ لَكُمْ ۚ وَكَفَدَ حَلِيمُنَا
 الْمُسْقِي ۚ وَمِنْ وَغْدٍ ۚ وَكَفَدَ حَلِيمُنَا الْمُسْقِي ۚ وَمِنْ
 رَبِّكَ هُوَ يَهْدِيكُمْ إِنْ كُنْتُمْ حَالِمِينَ ۚ وَكَفَدَ حَلِيمُنَا
 الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ فَخْرٍ ۚ وَسَكَّرْنَا وَهْوَ الْجَارِ
 خَلْقَهُ ۚ وَمِنْ قَبْلِ ۚ وَمِنْ قَبْلِ ۚ وَكَفَدَ حَلِيمُنَا
 الْمُسْقِي ۚ وَكَفَدَ حَلِيمُنَا الْمُسْقِي ۚ وَكَفَدَ حَلِيمُنَا
 الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ فَخْرٍ ۚ وَسَكَّرْنَا وَهْوَ الْجَارِ
 خَلْقَهُ ۚ وَمِنْ قَبْلِ ۚ وَمِنْ قَبْلِ ۚ وَكَفَدَ حَلِيمُنَا
 الْمُسْقِي ۚ وَكَفَدَ حَلِيمُنَا الْمُسْقِي ۚ وَكَفَدَ حَلِيمُنَا
 الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ فَخْرٍ ۚ وَسَكَّرْنَا وَهْوَ الْجَارِ
 خَلْقَهُ ۚ وَمِنْ قَبْلِ ۚ وَمِنْ قَبْلِ ۚ وَكَفَدَ حَلِيمُنَا
 الْمُسْقِي ۚ وَكَفَدَ حَلِيمُنَا الْمُسْقِي ۚ وَكَفَدَ حَلِيمُنَا

يەر يۈزىنى يېيىپ كەتكەن قىلدۇق، ئۇنىڭغا تاغلارنى
 ئورناتتۇق، يەر يۈزىدە ھەر خىل تەكشى ئۆلچەملىك
 ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈردۇق (20). يەر يۈزىدە
 سىلەر ئۈچۈن ۋە سىلەر رىزىقىنى بېرەلمەيدىغانلار
 (يەنى خادىملار ۋە ھايۋانلار) ئۈچۈن تۇرمۇش لازىم
 مەنلىكلىرىنى ياراتتۇق (ئۇلارنىڭ يېمەك-ئىچمەك
 لىرىنى سىلەر ئەمەس، بىز يارىتىمىز) (20). قانداق
 نەرسە بولسۇن، ئۇنىڭ خەزىنىسى (يەنى خەزىمەت
 خىنىڭ ئاچقۇچى) بىزنىڭ دەرياغاھىمىزدىدۇر، بىز
 ئۇنى پەقەت مەلۇم مىقداردىلا چۈشۈرىمىز (21).
 بىز يامغۇرنى ھەيدەيدىغان شاماللارنى ئەۋەتتۇق،
 بىز بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ سىلەرنى سۇغار-
 دۇق، سىلەر ھەرگىز ئۇنى ساقلاشقا قادىر ئەمەس-
 سىلەر (22). بىز (ھەممىنى) تىرىلدۈرىمىز، (ھەم-
 جىنى) ئۆلتۈرىمىز ۋە (ھەممىگە) ۋارىسلىق
 قىلىمىز (23). بىز سىلەردىن ئىلگىرى تۇتەنلەرنى

ھەقىقەتەن بىلىمىز ۋە كېيىن كېلىدىغانلارنىمۇ ھەقىقەتەن بىلىمىز (24). پەرۋەر-
 دىگارنىڭ ھەقىقەتەن (ھېساب ئېلىش ۋە جازالاش ئۈچۈن) ئۇلارنى بىشدۇ. اللە ھەقىقەت-
 تەن ھېكەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر (25). شەك-شۈبھىسىزكى، بىز ئىنسان
 (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالام) نى قارا لايدىن ياسىلىپ شەكىلگە كىرگۈزۈلگەن (چەكسە
 جىرىڭلايدىغان) قۇرۇق لايدىن ياراتتۇق (26). جىنلار (يەنى شەيتانلار ۋە ئۇلارنىڭ
 باشلىقى ئىبلىس) نى ئىلگىرى تۇتۇلىمىز ئوت يالقۇنىدىن ياراتقان ئىدۇق (27).
 پەرۋەردىگارنىڭ ئۆز ۋاقتىدا پەرىشتىلەرگە ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن قارا لايدىن
 ياسىلىپ شەكىلگە كىرگۈزۈلگەن (چەكسە جىرىڭلايدىغان) قۇرۇق لايدىن ئىنسان
 (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالام) نى يارىتىمەن (28). مەن ئۇنى تۇلۇق ياراتقان (يەنى
 ئۇنى يارىتىپ سۈرەتكە كىرگۈزۈپ، ئەزالىرى تولۇق ۋە مۇكەممەل ئىنسان ھالىتىگە
 كەلتۈرگەن) ۋە ئۇنىڭغا جان كىرگۈزگەن چېشىدا، سىلەر ئۇنىڭغا سەجدە قىلغىلار» (29).
 پەرىشتىلەرنىڭ بىرىمۇ ئايرىلىپ قالماي ھەممىسى (ئادەم ئەلەيھىس-
 سالامغا) سەجدە قىلدى (30). پەقەت ئىبلىسلا سەجدە قىلىشتىن باش
 تارتتى (31). اللە: «ئى ئىبلىس! سەن نېمىشقا سەجدە قىلمايەن؟»
 دېدى (32). ئىبلىس: «قارا لايدىن ياساپ شەكىلگە كىرگۈزۈپ (چەكسە جىرىڭ-
 لايدىغان) قۇرۇق لايدىن يارىتىلغان ئىنسان مېنىڭ سەجدە قىلىشىغا لايىق ئەمەس» دېدى (33).

تۇلار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) قۇرئانى پەرچە-پەرچە قىلىۋەتتى (يەنى قۇرئاننىڭ بەزىسىگە ئېشىنىپ، بەزىسىنى ئىنكار قىلدى) (91). پەرۋەردىگارنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، تۇلار (يەنى خالايىق) نىڭ ھەممىسىنىڭ (بۇ دۇنيادا) قىلغان ئىشلىرىنى چوقۇم سورايمىز (92-93). شۇ يۇسۇرۇلغانى (يەنى پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىنى) ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويغىن، مۇشرىكلار (نىڭ مەسخىرە-لىرىگە) پەرۋا قىلمىغىن (94). سېنى مەسخىرە قىلىۋېتىلەرغا بىز چوقۇم تېتىيمىز (95). تۇلار باشقا مەبۇد-لارنى اللەغا شېرىك قىلىدۇ، تۇلار ئۇزاققا قالماي (ئىشنىڭ ئاقسۇستىنى) بىلىدۇ (96). بىز تۇلانىڭ سۆزلىرىدىن يۈرگىنىڭ سېلىۋاتقانلىقىنى ئويىدان بىلىمىز (97). پەرۋەردىگارنىڭا ھەمدۇ ۋە تەسبىھ ئېيتقىن، ھەم سەجدە قىلىۋېتىلەرغا بولغىن (98). سەن ئۆزۈڭگە ئۆلۈم كەلگەنگە (يەنى ئەجىلگە يەتكەنگە) قەدەر پەرۋەردىگارنىڭا ئىبادەت قىلىغىن (99).

الَّذِينَ جَاءُوا الْقُرْآنَ عَرِينًا ۖ قَوْلُكُمْ لَنْسَاءُكُمْ
الْمُشْرِكُونَ ۚ كَذَٰلِكَ أَكْثَرُ الْأَعْمَىٰ ۚ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ
وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ ۚ إِنَّكَ أَنْتَ الْغَافِلُونَ ۚ
وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ
لِيَتَجَمَّعُوا فِي الْجَنَّاتِ وَفِي رَحْمَةِ رَبِّهِمْ
وَلَا يَكُونُ لَهُمْ فِيهَا حُكْمٌ ۚ

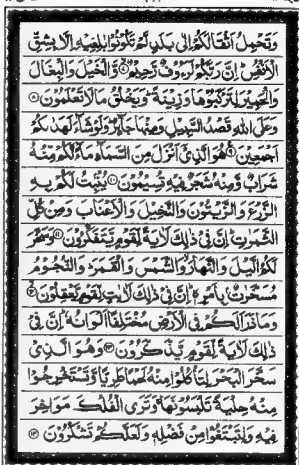
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 أَلَمْ أَمُرَ الْإِنْسَانَ بِالصَّلَاةِ إِذْ نُفِثَ مِنْ عَصَايَ
 يَتَرَكُونَ ۚ الْيَتِيمَ بِالذِّمَّةِ يَرْزُقُونَ ۖ أَمْ أَمُرَ الْإِنْسَانَ
 بِبُغْيِ الْوَالِدِ وَالْذِيئَةِ ۚ أَمْ أَفْلَحَ الْفَعْلَانِ ۖ
 أَتَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ ۖ أَفَلَا يَذَكَّرُ ۚ أَمْ أَفْلَحَ
 السَّعِيدُ ۖ وَالْأَرْضُ يَأْتِيهِ تِلْكَ الْعِبَادُ ۖ يَتَرَكُونَ
 الْإِنْسَانَ مِنْ ظِلْفِهِ ۖ وَإِذَا فُجِعَ يُنَادِي ۖ وَالْأَنْعَامُ
 خَلْقًا لَكُمْ ۖ فِيهَا دِفْءٌ وَمِنَافِعُ وَمِنْهَا كَلُوبٌ ۖ
 وَلَكُمْ فِيهَا مَعَالٍ جَبِينٌ ۖ تُحْمَلُونَ مِنْهَا ثَمَرُونَ ۚ

16- سورہ نہل

مه‌ککده نازیل بولغان، 128 ئایهت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

اللە نىڭ پەرمانى (يەنى قىيامەت) چوقۇم كېلىدۇ، ئۇنىڭغا ئالدىراپ كەتمەڭلار، اللە ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن پاكىتۇر ۋە يۈكسەكتۇر^(۱). اللە ئۆز ئىرادىسى بويىچە خالىغان بەندىلىرىگە پەرشتىلەرنى ۋە ھېيى بىلەن نازىل قىلىپ (مۇنداق دەيدۇ) : «ئىنسانلارنى) ئاگاھلاندۇرۇڭلاركى، مەندىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، مەندىن (يەنى ئازابىم-دىن) قورقۇڭلار»^(۲). اللە ئاسانلارنى ۋە زېمىننى ھەق ياراتتى، اللە ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن يۈكسەكتۇر^(۳). ئۇ ئىنساننى ئابىمەندىن ياراتتى، ئاگاھان ئۇ (اللەغا) ئاشكارا خۇسۇمەت قىلغۇچىدۇر^(۴). اللە چارۋا ماللارنى سىلەرنىڭ مەقبەئە-لىنىشىڭلار ئۈچۈن ياراتتى، ئۇلار (نىڭ يۇڭى ۋە تېرىسى) بىلەن ئىسسىنىسىلەر، ئۇلار (نىڭ نەسلى، سۈتى، سۆڭىكى ۋە قىشى)دىن پايدىلىنىسىلەر ۋە ئۇلار (نىڭ گۆشلىرى)نى يەي-سىلەر^(۵). ئۇلارنى كەچتە ئوتلاقتىن قايتۇرۇپ كەلگەن ۋە ئەتسەندە ئوتلاققا ئېلىپ چىققان ۋاقىتلىرىدا، چارۋا ماللار سىلەرگە زىننەت بولۇپ (خۇشاللىق بېغىشلايدۇ)^(۶).

ئۇلار يۈك- تاقلارنىڭلارنى سىلەر جاپا- مۇشەققەت بىلەن ئاران يېتىپ بارالايدىغان جايلارغا كۆتۈرۈپ بارىدۇ، سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار سىلەرگە ھەقىقە- تەن شەپقەتلىكتۇر ۋە مېھرىبانىدۇر (7). اللە ئاتى، خېچىرنى ۋە تېشەكنى مىنىشچىلار ئۈچۈن ۋە زىننەت ئۈچۈن ياراتتى، اللە يەنە سىلەر بىلىمىدىغان نەرسە- لەرنىمۇ يارىتىدۇ (8). توغرا يول كۆرسىتىشنى اللە ئۆز ئۈستىگە ئالغان. بەزى يوللار ئەگرى بولىدۇ، مۇبادا اللە خالىسا ئىدى، سىلەرنىڭ ھەممىڭلارنى ئەلۋەتتە توغرا يولغا سالغان بولاتتى (9). اللە سىلەرگە بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى، ئۇنىڭدىن ئىچىسىلەر ۋە شۇ يامغۇر ئارقىلىق ئۆسكەن دەل- دەمەخلەر بىلەن چارۋاڭلارنى باقسىلەر (10). اللە سىلەرگە شۇ يامغۇر بىلەن زىرائەتلەرنى ئۆستۈرۈپ بېرىدۇ، زەيتۇن، خورما، ئۈزۈم ۋە تۇرلۇك مېۋىلەرنى ئۆستۈرۈپ بېرىدۇ، چوڭقۇر پىكىر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا ھەقىقەتەن (اللە نىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىللەر بار (11). اللە سىلەرگە كېچىنى، كۈندۈزنى، كۈننى، ئايىنى بويىۋىندۇرۇپ بەردى، يۇلتۇزلارمۇ اللە نىڭ ئەمرى بىلەن بويىۋىندۇرۇلغانىدۇر؛ چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا نۇرغۇن دەلىللەر بار (12). اللە يەنە يەر يۈزىدە سىلەر ئۈچۈن ياراتقان رەڭگارەڭ نەرسىلەرنى (سىلەرگە بويىۋىندۇرۇپ بەردى)، ۋەز- نەسھەت ئالىدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا ئەلۋەتتە ئىبرەت بار (13). اللە سىلەرنى دېڭىزنىڭ يېڭى گۆشلىرى (يەنى بېلىقلىرى) نى يېتىۋەت، تاقايدىغان زىننەت بۇيۇملىرى (يەنى ئۇسچە- مارجانلار) نى چىقارسۇن دەپ، سىلەرگە دېڭىزنى بويىۋىندۇرۇپ بەردى. اللە نىڭ نېمەتلىرىنى تەلەپ قىلىشچىلار ۋە ئۇنىڭغا شۈكۈر قىلىشچىلار ئۈچۈن، (اللە نىڭ بويىۋىندۇرۇشى بىلەن يېمەك- ئىچمەكلەر ۋە يۈك- تاقلار قاچىلانغان) كېمىلەرنىڭ دېڭىزدا دولقۇن يېرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرسەن (14).

وَالَّذِينَ فِي الْأَرْضِ نَدَايَا أَنْ تَعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ شَيْءٍ
لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾ وَعَلَيْتُمْ وَبِالْغَيْبِ مُخْبِرُونَ ﴿١٧﴾ أَفَمَنْ
يَقُولُ آمَنَ بِاللَّهِ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ ﴿١٨﴾ وَأَنْ تَعْبُدُوا إِلَهًا
أَخْصَوْهُ إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوفٌ ذَوِ الْحِكْمِ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُرِيدُونَ وَ
مَا تُفْعِلُونَ ﴿٢٠﴾ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ
شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢١﴾ أَمْ هُمْ خَيْرُ مَا يَخْلُقُونَ ﴿٢٢﴾ أَمْ لَهُمْ
أَيَّانُ يَتَّبِعُونَ ﴿٢٣﴾ أَلَمْ يَكُنْ لَهُ الْكُتُبُ فَلْيَذَكِّرُنَا
بِالْآيَةِ ﴿٢٤﴾ فَلَوْ يَكُونُ لَهُمْ قُدْرَةٌ عَلَى أَنْ يَخْلُقُوا كَحَدِّثِ
اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُرِيدُونَ ﴿٢٥﴾ وَإِلَّا يَكُونُ لَهُ أَلْحَبُ الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٦﴾
وَأَذِيقُوا لَهُمْ مَا أَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ كَالَّذِينَ الْأُولَى ﴿٢٧﴾
الَّذِينَ لَا يَحْكُمُونَ إِلَّا بِالْحَكْمِ الْأَوَّلِ ﴿٢٨﴾ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُرِيدُونَ
وَمِنْ أَوَّلِ الْأَذِينَ يُضِلُّوهُمْ يُضِلُّوهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ أَلَمْ يَكُنْ لَهُ
يُزِيلُهُمْ ﴿٢٩﴾ فَكَيْفَ مَكْرُ الْإِنْسَانِ مِنْ شَيْءٍ قَاتِلِ
اللَّهُ بَيْنَ الْأَنْفُسِ مِنَ الْغَوَايِ فَكَيْفَ عَلِمَهُ الشَّقُّ مِنْ
قَوْلِهِمْ وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٣٠﴾

زېمىنىڭ سىلەرنى تەۋرىتىۋەتسەسلىكى ئۈچۈن،
الله ئۇنىڭدا تاغلارنى بەرپا قىلدى، (زىرائەت-
لىرىڭلارنى، چارۋا ماللىرىڭلارنى سۇغىرىشڭلار
ئۈچۈن) ئېرىق-ئۆستەڭلارنى، ئېزىپ قالمايلىقىڭلار
ئۈچۈن يوللارنى پەيدا قىلدى (16). (يوللارغا)
بەلگىلەرنى قىلدى. ئۇلار (كېچىسى قۇرۇقلۇقتا ۋە
دېڭىزلاردا) يۇلتۇزلار بىلەن يول تاپىدۇ (16).

(بۇتۇن كائناتنى) ياراتقان الله بىلەن (ھېچ نەرسە-
نى) يارىتالمايدىغان (بۇتلار) ئوخشاش بولامدۇ؟ ئوي-
لىمايسىلەر (17). ئەگەر الله نىڭ (سىلەرگە بەرگەن)
نېمىتىنى سانماڭلار، ئۇنىڭ ھېسابىنى ئېلىپ بولال-
مايسىلەر. شۇبھىسىزكى، الله سىلەر (نىڭ بۇ جەھەتتە
تىكى يېتەرسىزلىكڭلار) نى ئەلۋەتتە مەغپىرەت
قىلغۇچىدۇر، (بەندىلىرىگە) مېھرىباندۇر (18). الله
سىلەر يوشۇرغان ۋە ئاشكارا قىلغاننىڭ ھەممىسىنى
بىلىپ تۇرىدۇ (19). ئۇلارنىڭ اللهنى قويۇپ ئىبادەت
قىلغانلىرى (يەنى بۇتلىرى) ھېچ شەيىنى يارىتال-

مايدۇ، بەلكى ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى يارىتىلغاندۇر (يەنى ئىنسانلار تەرىپىدىن ياسالغاندۇر) (20).
ئۇلار (يەنى بۇتلار) تىرىك ئەمەس، ئۆلۈكتۇر، ئۇلار (چوقۇنغۇچىلىرىنىڭ) قاچان قايتا تىرىك-
دۇرۇلىدىغانلىقىنى ئۇقمايدۇ (21). سىلەرنىڭ (ئىبادەت قىلىشقا لايىق) ئىلاھىڭلار بىردۇر، ئاخى-
رەتكە ئىشەنەيدىغانلارنىڭ دىللىرى (اللهنىڭ بىرلىكىنى) ئىنكار قىلىدۇ، ئۇلار چوڭچىلىق
قىلىپ، (ھەقىقىي قوبۇل قىلىشتىن) باش تارتقۇچىلاردۇر (22). الله ئۇلارنىڭ يوشۇرغانلىرىنى ۋە
ئاشكارا قىلغانلىرىنى راستلا بىلىپ تۇرىدۇ، الله تەكەببۇرلۇق قىلغۇچىلارنى ھەقىقەتەن دوست
تۇتمايدۇ (23). ئۇلارغا (يەنى مۇشرىكلارغا): «پەرۋەردىكارىڭلار (پەيغەمبىرىگە) نېمىلەرنى
نازىل قىلدى؟» دېيىلسە، ئۇلار (مەسخىرە قىلىپ): «قەدىمكىلەرنىڭ ئەپسانىلىرىنى (نازىل قىلدى)»
دېيىشىدۇ (24). ئۇلار قىيامەت كۈنى ئۆزلىرىنىڭ گۇناھلىرىغا تولۇق جاۋابكار بولۇشلىرى ۋە
ئۆزلىرى تەرىپىدىن بىلىمەستىن ئازدۇرۇلغانلارنىڭ بىر قىسىم گۇناھلىرىغا ئۆزلىرى
جاۋابكار بولۇشلىرى ئۈچۈن (يۇقىرىقى بوھتان سۆزلەرنى قىلدى)، ئۇلارنىڭ
جاۋابكار بولىدىغىنى نېمىدېگەن يامان! (25) ئۇلار (يەنى مەككە كاپىرلىرى) دىن
ئىلگىرى ئۆتكەن كاپىرلار (ئۆز پەيغەمبەرلىرىگە) ھىيلە-مكىر ئىشلىتىپ (اللهنىڭ
نۇرىنى ئۆچۈرمەكچى بولدى). الله ئۇلارنىڭ (ھىيلە-مكىر) بىناسىنى تەل-
تۈكۈس گۇمران قىلدى، ئۇلارنىڭ ئۈستىگە (بۇ بىنانىڭ) ئۆگزىسى
ئۆرۈلۈپ چۈشتى، ئۇلارغا ئۆزلىرى ئويلىمىغان يەردىن ئازاب كەلدى (26).

ئالدىن كېيىن ئالە ئۇلارنى قىيامەت كۈنى رەسۋا قىلىدۇ، (ئۇلارغا كايىپ) «مېنىڭ شېرىكلىرىم قېنى قەيەردە؟ سىلەر ئۇلار توغرىسىدا (پەيغەمبەرلەر بىلەن) مۇنازىرىلىشەتتىڭلارغۇ؟» دەيدۇ. ئىلىم بېرىلگەنلەر (يەنى ئۇلارنى ئىمانغا دەۋەت قىلغان پەيغەمبەرلەر ۋە ئۆلىمالار): «بۈگۈن رەسۋا ئالىق ۋە ئازاب ھەققىدەن كاپىرلارغا تېگىشلىكتۇر» دەيدۇ (27). ئۇلار (كۇفرىنى ئىختىيار قىلىپ) ئۆزلىرىگە زىيان سالغان شارائىتتا پەرىشتىلەر ئۇلارنىڭ جانلىرىنى ئالىدۇ. ئۇلار بويۇنغا ئالىقلىرىنى بىلدۈرۈپ: «بىز ھېچقانداق يامان ئىش قىلىمىدۇق» (دەيدۇ). ئۇنداق ئەمەس، ئالە سىلەرنىڭ قىلمىشلىرىنى ھەققەتەن تولۇق بىلگۈچىدۇر (28). سىلەر (ئىچىدە) مەڭگۈ قالدىغان جەھەننەمنىڭ دەرۋازىلىرىدىن كىرىڭلار، چوڭچىلىق قىلىپ، (ئالەغا ئىتائەت قىلىشتىن) باش تارتقۇچىلارنىڭ بارىدىغان جايى ئېمىدېگەن يامان (29) تەقۋادارلارغا: «پەرۋەردىگار، ئىلگىرى (پەيغەمبەرگە) ئېمىلەرنى نازىل قىلدى؟» دېيىلسە، ئۇلار: «ياخشى سۆزلەرنى نازىل قىلدى» دېيىشىدۇ. ياخشى ئىش قىلغۇچىلار بۇ دۇنيادا مۇكاپاتلىنىدۇ، ئاخىرەت يۇرتى (ئۇلار ئۈچۈن تېخىمۇ) ياخشىدۇر. تەقۋادارلارنىڭ يۇرتى راستلا ئېمىدېگەن كۈزەل (30) ئۇلار ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان ئەدنى جەننەتلىرىگە كىرىدۇ، ئۇ يەردە ئۇلارنىڭ كۈڭلى خالىغان نەرسىلەر تېپىلىدۇ، ئالە تەقۋادارلارنى ئەنە شۇنداق مۇكاپاتلايدۇ (31). ئۇلار (مۇشېرىكلىك ۋە گۇناھلاردىن) پاك بولغان شارائىتتا پەرىشتىلەر ئۇلارنى قەبىزى روھ قىلىدۇ، پەرىشتىلەر ئۇلارغا: «سالام سىلەرگە! قىلغان ئەمەلىڭلارنىڭ خاسىيىتىدىن جەننەتكە كىرىڭلار» دەيدۇ (32). كاپىرلار پەقەت (ئۆزلىرىنىڭ جېنىنى ئېلىش ئۈچۈن) پەرىشتىلەرنىڭ چۈشۈشىنى ياكى پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىنىڭ (يەنى ئازابىنىڭ) چۈشۈشىنىلا كۈتىدۇ، ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەن (كاپىر)لارمۇ ئەنە شۇنداق قىلغان ئىدى. ئالە ئۇلارغا زۇلۇم قىلغىنى يوق، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى (33). ئۇلار قىلمىشلىرىنىڭ جازاسىنى تارتتى، ئۇلارغا مەسخىرە قىلغانلىقىلىرىنىڭ جازاسى (يەنى قاتتىق ئازابى) چۈشتى (34).

قُرْآنُ الْكَرِيمُ يُخْبِرُنَا وَيَقُولُ إِنَّ شَرَّ مَا رَأَى الْإِنْسَانُ
كُنْتُمْ تَشْكُرُونَ فَيَقُولُ قَالِ الَّذِينَ أُتُوا بِالْحَقِّ إِنَّ الْفِرَى
الْيَوْمَ وَالْأَوَّلِ الْكَافِرِينَ الَّذِينَ تَتَوَقَّعُهُمُ الْمَلَائِكَةُ
ظَالِمِينَ أَفْقَهُمْ قَالُوا السَّلَامَ مَاذَا تَعْلَمُونَ سَمِعْنَا بِإِ
لَّهِ عَلَيْهِمَا أَكْثَرُ تَعْلَمُونَ قَالُوا أَأَتَاكَ جَهَنَّمُ
خَلْقِينَ فِيهَا قُلُوبٌ مَوْتَى الْمَلَائِكَةُ قَالُوا قُلِ الَّذِينَ
أَتُوا مَا أُنْزِلَ فِيكُمْ قَالُوا خَلْقُوا الَّذِينَ أَهْلُوا قَالُوا
هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَهْلُوا وَلَكِنَّ الْخَبْرَ وَالْخَبْرَ وَالْخَبْرَ
جَهَنَّمُ يَدْخُلُونَ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَمْ يَمُوتُوا
مَآءُ الْوَدَّ كَذَلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ الَّذِينَ تَتَوَقَّعُهُمُ
الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا
كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ قَالُوا يَطْرُقُونَ الْآنَ بَاقِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ
يَأْتِي الْأَمْرُ بِكَ كَذَلِكَ تَعْلَمُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَأَعْلَمَهُمُ
اللَّهُ وَلَكِنْ كَانُوا أَفْقَهُمْ يَطْلُبُونَ قَالُوا هُمْ سَيِّئَاتُ
مَاعْمَلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِسَتْهَوِّينَ

وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْلَا إِلَهُ مَاهِدٌ آمِنٌ دُونَ
 مِنْ شَيْءٍ مِمَّنْ وَلَا يَأْتِيهِ الْوَحْيُ مَمْنُونٌ دُونَ مَنْ شَيْءٍ
 كَذَلِكَ قَوْلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَهْلَ عَلَى الرَّسُولِ أَلَا
 الْبَلَاءُ الْمُبِينُ ۖ هُوَ الَّذِي بَعَثَنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ
 اعْبُدُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا الصَّالِحَاتِ ۚ فَذُكِّرْتُمْ ۚ هَذَا إِلَهُ اللَّهِ
 وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ فَبَدَّلُوا فِي الْأَرْضِ فَلَاتُحْزَنُوا
 كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ۚ إِنَّ تَحْوِشَ عَلَى هَذَا أَمْرٍ
 فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ يُضِلُّ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ۚ وَ
 اتَّخَذُوا آلَهُ الْبُخَارَىٰ أُتُمًا لَّهُمْ لَا يَحْتَسِبُونَ ۚ لَئِنْ لَمْ يَنْزِلْ بِهِ الْوَحْيُ
 لَخَالِطَتَهُمُ الشَّكَاكُ ۚ لَئِنْ لَمْ يَنْزِلْ بِهِ الْوَحْيُ لَخَالِطَتَهُمُ الشَّكَاكُ ۚ
 لَئِنْ لَمْ يَنْزِلْ بِهِ الْوَحْيُ لَخَالِطَتَهُمُ الشَّكَاكُ ۚ لَئِنْ لَمْ يَنْزِلْ بِهِ
 الْوَحْيُ لَخَالِطَتَهُمُ الشَّكَاكُ ۚ لَئِنْ لَمْ يَنْزِلْ بِهِ الْوَحْيُ لَخَالِطَتَهُمُ
 الشَّكَاكُ ۚ لَئِنْ لَمْ يَنْزِلْ بِهِ الْوَحْيُ لَخَالِطَتَهُمُ الشَّكَاكُ ۚ

مۇشرىكلار: «مۇبادا ئالە خالىغان بولسا، بىز
 ۋە بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئالە نى قويۇپ ھېچ
 نەرسىگە ئىبادەت قىلىغان بولاتتۇق، ئالە ھارام
 قىلىغان (يەنى ئالە نىڭ ھۆكىمىز) ھېچ نەرسىنى
 ھارام قىلىغان بولاتتۇق» دېدى. ئۇلاردىن ئىلگى-
 رىكىلەرمۇ ئەنە شۇنداق قىلغان ئىدى. پەيغەمبەر-
 لەرنىڭ مەسئۇلىيىتى پەقەت روشەن تەبىلىغ
 قىلىشتىلا ئىبارەت (ھىدايەت قىلىش بولسا
 ئالەنىڭ ئىشىدۇر) (36). بىز ھەقىقەتەن ھەربىر
 ئۆمەتكە: «ئالەغا ئىبادەت قىلىڭلار، شەيتاندىن
 (يەنى شەيتانغا، بۇتلارغا، كاھىنلارغا
 ئوخشاش ھەرقانداق مەبۇدقا ئىبادەت قىلىشتىن)
 يىراق بولۇڭلار» دەپ پەيغەمبەر ئەۋەتتۇق،
 ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئالە ھىدايەت قىلغانلىرىمۇ
 بار، گۇمراھلىققا تېگىشلىك بولغانلىرىمۇ بار. يەر

يۈزىدە سەير قىلىپ يۈرۈپ، (پەيغەمبەرلەرنى) ئىنكار قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق
 بولغانلىقىنى كۆزىتىڭلار (36). سەن ئۇلارنىڭ ھىدايەت تېپىشىغا ھېرىس بولماڭمۇ، ئالە ئۆزى
 گۇمراھ قىلغان كىشىنى ھىدايەت قىلمايدۇ، ئۇلارنى (ئالە نىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرىدىغان)
 ھېچقانداق مەدەتكار يوق (37). ئۇلار: «ئالە ئۆلۈكنى تىرىلدۈرمەيدۇ» دەپ قاتتىق
 قەسەم ئىچىشتى، ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۆلۈكنى تىرىلدۈرىدۇ)، ئالە ۋەدىسىنى
 چوقۇم ئىشقا ئاشۇرىدۇ، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (ئالە نىڭ قۇدرىتىنى)
 بىلمەيدۇ (شۇڭلاشقا ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشىنى ئىنكار قىلىدۇ) (38). ئالە
 ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشقان ھەق بىلەن ناھەقنى ئۇلارغا ئايرىپ بېرىش ۋە كاپىرلارغا
 ئۇلارنىڭ يالغانچىلىقلىرىنى بىلدۈرۈپ قويۇش ئۈچۈن (ئۇلارنى قايتىدىن تىرىلدۈ-
 رىدۇ) (39). بىز بىرەر شەيئىنى ۋۇجۇتقا كەلتۈرمەكچى بولساق، ئۇنىڭغا: «ۋۇجۇتقا
 كەل» دەيمىز-دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كېلىدۇ (40). زۇلۇمغا ئۇچرىغىنىدىن كېيىن ئالە يولدا
 ھىجرەت قىلغانلارنى دۇنيادا چوقۇم ياخشى جايغا ئورۇنلاشتۇرىمىز، ئۇلار بىلىدىغان
 بولسا، ئۇلارغا ئاخىرەتنىڭ ساۋابى تېخىمۇ چوڭدۇر (41). ئۇلار (ئىغىرچىلىقلارغا) سەۋر
 قىلدى، ئۇلار (ھەممە ئىشتا) پەرۋەردىگارىغا تەۋەككۈل قىلىدۇ (يەنى يۆلىنىدۇ) (42).

الله بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ، شۇنىڭ بىلەن قاغىراپ قالغان زېمىنىدا (تۈرلۈك زىرائەتلەرنى) تۇندۇردى. بۇنىڭدا (ۋەز-نەسەت) ئاڭلايدىغان قەۋم ئۈچۈن، ئەلۋەتتە، (الله نىڭ قۇدرىتىنىڭ چوڭلۇقىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىللەر بار (68).

چاھارپايىلاردا سىلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن بىر ئىبرەت بار. سىلەرنى چاھارپايىلارنىڭ قارىندىكى ماياق-تېزەكتىن ۋە قالدىن ئايرىلىپ چىققان پاكىز ۋە تەملىك سۈت بىلەن سۇغىرىمىز (69). (سىلەر ئۈچۈن يەنە بۇنداق ئىبرەتۈم باركى) خورمىدىن، ئۈزۈمدىن شارابلار ۋە پاكىز يېمەكلىكلەر ياسايدىغان سىلەر، ئەقلىنى ئىشلىتىدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا ھەقىقەتەن الله نىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان دەلىل بار (70). پەرۋەردىگارنىڭ ھەسەل ھەرىسىگە ئىلھام بىلەن بىلدۈردى: «تاغلارغا، دەرەخلەرگە

ۋە (كىشىلەرنىڭ ھەسەل ھەرىسلىرى ئۈچۈن) ياسىغان ئۆيلىرىگە ئۇۋا تۈزگىن (71). ئاندىن كېيىن، تۈرلۈك مېۋىلەر (يەنى گۈل-چېچەكلەر) دىن يېگىن، پەرۋەردىگارنىڭ يوللىرىغا ئىتائەتەنلىك بىلەن كىرگىن». ئۇنىڭ (يەنى ھەسەل ھەرىسىنىڭ) قارىندىن ئىنسانلارغا شىپا بولىدىغان خىلمۇخىل رەڭلىك ئىچىملىك (يەنى ھەسەل) چىقىدۇ. بۇنىڭدا (الله نىڭ قۇدرىتىنىڭ چوڭلۇقىنى) پىكىر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئىبرەت بار (72). الله سىلەرنى ياراتتى، ئاندىن (ئەجىللىكلار پۈتكەندە) سىلەرنى قەبىزى روھ قىلدۇ، ئاراڭلاردا ئۆمۈرنىڭ يامان (يەنى ئەڭ قىزىقلىق) باسقۇچىغا ئۆلىشىدىغانلارمۇ بار، ئۇلار ھەتتا (بىرنەرسىلەرنى) بىلگەندىن كېيىن، ھېچ نەرسىنى بىلمەس بولۇپ قالىدۇ (يەنى ئىلگىرى بىلىدىغانلىرىنى ئۇنتۇپ، كۈچ-قۇۋۋىتى تۈگەپ، ئەقلى كېسىپ كىچىك بالغا ئوخشاپ قالىدۇ). الله ھەقىقەتەن (مەخلۇقاتنى باشقۇرۇشنى) بىلگۈچىدۇر (ئۆزى ئىرادە قىلغان نەرسىنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا) قادىردۇر (73). الله سىلەرنىڭ بەزىڭلارنى بەزىڭلاردىن رىزىقتا ئۈستۈن قىلدى، رىزىقتا ئۈستۈن قىلىنغانلار ئۆزلىرىنىڭ رىزىقىنى رىزىقتا باراۋەر بولۇش ئۈچۈن قول ئاستىدىكى قۇللارغا بەرمەيدۇ، ئۇلار الله نىڭ نېمىتىنى ئىنكار قىلىشامدۇ؟ (74) الله سىلەر (نىڭ ئۆلىسى - ئۆلپەت ئېلىشىڭلار) ئۈچۈن خوتۇنۇڭلارنى ئۆز تىپىڭلاردىن ياراتتى، سىلەر ئۈچۈن ئۇلاردىن ئوغۇللارنى ۋە نەۋرىلەرنى ياراتتى. سىلەرگە تۈرلۈك شېرىن نەرسىلەرنى رىزىق قىلىپ بەردى. ئۇلار باتىلغا (يەنى بۇتلارغا) ئىشىنىپ الله نىڭ نېمىتىگە كۈفرىلىق قىلامدۇ؟ (75)

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَكُم بِلَهُمْ رَبِّ قَاتُونَ
السُّبُوتِ وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَوِيُونَ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ
بَلْ لَكُم مِّنْ أَلَمَالٍ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝ قَتَرَب
اللَّهُ مَثَلًا لِّعِبَادٍ هَتَمُوا إِلَىٰ شَيْءٍ دُونِ اللَّهِ فَتَقَدَّرَ عَلَيْهِمْ
وَأَنزَلْنَا فِيهَا حَبًّا وَتَقَدَّرَ عَلَيْهِمْ يَوْمَئِذٍ الْغَنَاءُ
يَسْتَوُونَ ۝ قَتَرَبَ اللَّهُ بَلْ لَكُم مِّنْ أَلَمَالٍ هَتَمُوا إِلَىٰ شَيْءٍ دُونِ اللَّهِ
وَأَنزَلْنَا فِيهَا حَبًّا وَتَقَدَّرَ عَلَيْهِمْ يَوْمَئِذٍ الْغَنَاءُ
قُلْ عَلَىٰ سَوَاءٍ لِّمَن يَتَّبِعُ لِبِئْسَ أَهْلًا يَجْرِي هَلْ يَسْتَوُونَ
هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَىٰ غَاوٍ مُّتَبِعُونَ ۝
وَلَقَدْ عَهِدَ اللَّهُ لِبَنِي إِسْرَءِيلَ أَنَّا لَا نَبْعَثُ فِيكُم رَسُولًا
قُلْ عَلَىٰ سَوَاءٍ لِّمَن يَتَّبِعُ لِبِئْسَ أَهْلًا يَجْرِي هَلْ يَسْتَوُونَ
هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَىٰ غَاوٍ مُّتَبِعُونَ ۝
وَلَقَدْ عَهِدَ اللَّهُ لِبَنِي إِسْرَءِيلَ أَنَّا لَا نَبْعَثُ فِيكُم رَسُولًا
قُلْ عَلَىٰ سَوَاءٍ لِّمَن يَتَّبِعُ لِبِئْسَ أَهْلًا يَجْرِي هَلْ يَسْتَوُونَ
هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَىٰ غَاوٍ مُّتَبِعُونَ ۝
وَلَقَدْ عَهِدَ اللَّهُ لِبَنِي إِسْرَءِيلَ أَنَّا لَا نَبْعَثُ فِيكُم رَسُولًا
قُلْ عَلَىٰ سَوَاءٍ لِّمَن يَتَّبِعُ لِبِئْسَ أَهْلًا يَجْرِي هَلْ يَسْتَوُونَ
هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَىٰ غَاوٍ مُّتَبِعُونَ ۝

ئۇلار اللە نى قويۇپ، ئۆزلىرىگە ئاسانلاردىن
ھېچقانداق رىزىق چۈشۈرۈپ ۋە يەردىن ھېچقانداق
رىزىق چىقىرىپ (يەنى ئاساندىن يامغۇر ياغدۇرۇپ
ۋە يەردىن زىرائەت ۋە دەرەخلەرنى ئۆستۈرۈپ)
بېرەلمەيدىغان، (شۇنداق قىلىشقا) قۇدرىتى يەتمەي-
دىغان بۇتلارغا چوقۇنامدۇ؟ (73) سىلەر اللە غا مىسال
كەلتۈرمەڭلار (يەنى اللە غا بۇتلارنى ئوخشاتماڭلار،
اللە غا شېرىك كەلتۈرمەڭلار). اللە ھەقىقەتەن
(ھەممە ھەقىقەتنى) بىلىدۇ، سىلەر (اللەنىڭ بۈيۈك-
لۈكىنى) بىلمەيسىلەر (74). اللە بۇنداق بىر مىسال
كەلتۈرىدۇ: ھېچقانداق ئىشنى ئۆز ئالدىغا بىر
تەرەپ قىلالمايدىغان بىر قۇل بىز ئوبدان رىزىق
(يەنى مول مال-مۈلۈك) ئاتا قىلغان ۋە ئۇنى يوشۇرۇن
ياكى ئاشكارا يوسۇندا سەدىقە قىلىپ تۇرغان (ھۆر-
ئەركىن) ئادەم بىلەن ئوخشاشمۇ؟ (يەنى ھېچ نەرسىگە
ئىگە بولىدىغان قۇلغا ئوخشايدىغان بۇتلارنى ھەممىگە
ئىگە بولغان ۋە كائىناتنى خالىساچە تەسەررۈپ

قىلىدىغان اللە بىلەن قانداق تەڭلەشتۈرگىلى بولسۇن؟) جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇر! ئۇلار
(يەنى كاپىرلار) نىڭ تولىسى (ھەمدۇساناغا اللە نىڭلا لايىق ئىكەنلىكىنى، بۇتلارنىڭ ھەمدۇساناغا
ۋە ئىبادەتكە لايىق ئەمەسلىكىنى) ئۇقمايدۇ (75). اللە يەنە مۇنداق مىسال كەلتۈرىدۇ: مۇنداق
ئىككى ئادەم بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ بىرى ھېچ ئىش قىلالمايدىغان ۋە ئىككىسىگە يۈك بولۇپ قالغان
بىر گاچادۇركى، ئىككىسى بۇ گاچىنى مەيلى قەيەرگە ئەۋەتسۇن، ئۇ ھېچقانداق پايدا ئېلىپ
كېلەلمەيدۇ، يەنە بىرى بولسا ئۆزى توغرا يولدا ماڭغان ۋە (كىشىلەرنى) ھەققانىي بولۇشقا بۇيرۇيد-
دىغان ئادەمدۇر، بۇ ئىككى ئادەم ئوخشاشمۇ؟ (يەنى بۇ گاچا بىلەن ئۆزى توغرا يولدا تۇرۇپ
پاساھەتلىك سۆزلەيدىغان، ئۆزى قۇرئان نۇرى بىلەن نۇرلانغان ئادەم بىر-بىرىگە ئوخشاشمۇ؟
ئەقىللىق ئادەمنىڭ ئۇلارنى ئوخشاش ئورۇنغا قويىمىغىنىدەك، بۇت ۋە تاشنى ھەممىنى بىلگۈچى
قۇدرەتلىك اللە بىلەن ئوخشاش ئورۇنغا قويغىلى بولمايدۇ (76). ئاسانلاردىكى ۋە زېمىندىكى
غەيبنى بىلىش اللە غا خاستۇر، قىيامەتنىڭ قايم بولۇشى كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچىلىق ياكى
ئۇنىڭدىنمۇ تېزدۇر. اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىگە قادىردۇر (77). اللە سىلەرنى ئاناڭلارنىڭ
قارىندىن ھېچ نەرسىنى بىلمەيدىغان ھالىتىڭلار بىلەن چىقاردى، اللە سىلەرگە شۇكۇر قىلسۇن
دەپ، قۇلاق، كۆز ۋە يۈرەكلەرنى ئاتا قىلدى (78). ئۇلار قۇشلارنىڭ ھاۋادا ئۇچۇشقا بويسۇندۇرۇل-
غانلىقىنى كۆرمىدىمۇ؟ ئۇلارنى (ھاۋادىن چۈشۈپ كېتىشتىن) پەقەت اللە تۇتۇپ تۇرىدۇ، بۇنىڭدا
ئىمان ئېيتىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللەنىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (79).

الله سىلەرگە ئۆيۈڭلارنى تۇرالغۇ جاي قىلىپ بەردى. سىلەرگە ھايۋانلارنىڭ تېرىلىرىدىن ئۆي-لەرنى (چېدىرلەرنى) قىلىپ بەردى. سىلەر كۆچ-كەن كۈنۈڭلاردىمۇ، تۇرغان كۈنۈڭلاردىمۇ ئۇنىڭ يېنىڭىزنى ھېس قىلسىلەر، سىلەرگە قويىلارنىڭ يۇڭلىرىدىن، تۈگىلەرنىڭ يۇڭلىرىدىن، ئۆچكىلەر-نىڭ يۇڭلىرىدىن ئۆي جاھازىلىرىنى (يەنى سىلەر كىيىدىغان ۋە ئۆيۈڭلارنى سەرەمجانلاشتۇرىدىغان) ھەم مەلۇم مۇددەتكىچە (يەنى ئۆلۈم كەلگۈچە ياكى ئۇلار كونىراپ تۈگىگىچە) پايدىلىنىدىغان نەرسىلەرنى قىلىپ بەردى (80). **الله سىلەرگە ئۆزى ياراتقان نەرسىلەر (يەنى دەرەخلەر، تاغلار ۋە بىنالار) دىن (كۈننىڭ ھارارىتىدىن ساقلىنى-دىغان) سايىلەرنى قىلىپ بەردى. تاغلاردىن سىلەرگە (غار، ئۆڭكۈرگە ئوخشاش) تۇرالغۇ قىلىدىغان جايلارنى قىلىپ بەردى. سىلەرگە ئىسسىقتىن (ۋە سوغۇقتىن) ساقلىنىدىغان**

وَاللهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ جُدُوحِ
الْأَنْهَارِ بُيُوتًا تَصْتَظُرُونَ بِهَا بِمَوَاطِنَ لَّكُمْ مَعِيكُمْ
وَمِنْ أَمْوَالِكُمْ وَأَوْيَا بِهَا وَأَشْعَارِهَا أَتَانًا وَمَتَاعًا
لِّى الْحَيَاةِ ۖ وَاللهُ جَعَلَ لَكُم مَّا خَلَقَ ظُلُمًا لَّجَعَلَ لَكُم
مِّنَ الظُّلُمِ الْإِنْفَالِ وَأَجَعَلَ لَكُم سِرَاجِينَ ۖ تَقِيَهُمُ الْحَرَّ
وَمَرَايِلَ تَقِيَهُمُ يَأْسُكُمْ كَذَلِكَ يَتَذَكَّرُ لَكُمْ ۖ عَلَيْهِمْ
لَعْنَةُ اللَّهِ ۖ تَقِيَهُمْ ۖ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَمَا عَلَيْكُمُ الْبَلَاءُ
الْمُبِينُ ۖ يَتَذَكَّرُونَ ۖ يَتَذَكَّرُ اللَّهُ تَعَالَى وَيَكْفُرُونَ بِهَا وَكَفَرُوهُمْ
الْكُفْرُ ۖ وَتَوَلَّوْا بَعَثْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا لِّهِمْ
يُؤْتُونَ الْآيَاتِ ۖ لَكُمُ الْوَاكِلَةُ الْمُتَعَدِّينَ ۖ وَلَئِنْ أَرَأَيْتُمْ
ظُلُمَ الظُّلُمِ فَلَا تُخَفُّ عَنْهُمْ ۖ وَآلَهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۖ وَ
إِذَا أَرَأَيْتُمُ الْمُؤْمِنِينَ لَمَّا تَدْعُوا مِنْ دُونِكَ ۖ قَالَ قَوْا
لِلَّهِمُ الْقَوْلَ ۖ إِنَّكُمْ لَكِن يُونُ ۖ وَالْقَوْلُ إِلَى اللَّهِ
يَوْمَئِذٍ ۖ إِنَّكُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْكَرُونَ ۖ

كىيىمىلەرنى، ئۇرۇشتا سىلەرنى (زىيان-زەخمەتتىن) ساقلايدىغان تۆمۈر كىيىمىلەرنى تەييار قىلدى. **الله سىلەرنى ئىتائەت قىلىۋەت دەپ، سىلەرگە ئەنە شۇنداق مۇكەممەل نېمەتلەرنى بېرىدۇ (81). ئەگەر ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسە (ساڭا ھېچ زىيىنى يوق)، سېنىڭ ۋەزىپەڭ پەقەت روشەن تەبلىغ قىلىشتۇر (82). ئۇلار **الله** نىڭ نېمىتىنى تونۇيدۇ، ئاندىن (**الله** دىن بۆلەك غەيرىگە ئىبادەت قىلىش بىلەن) ئۇ نېمەتلەرنى ئىنكار قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ تولىسى كاپىردۇر (يەنى كاپىر پېتىگە ئۆلىدۇ) (83). شۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ھەر ئۇممەتتىن (ئۇنىڭغا ئىمان بىلەن ياكى كۇفرى بىلەن گۇۋاھلىق بېرىدىغان) بىر شاھىت (يەنى پەيغەمبەر) كەلتۈرىمىز، ئاندىن كاپىرلارغا (ئۆزۈم ئېيتىشقا) رۇخسەت قىلىنمايدۇ ھەمدە ئۇلاردىن پەرۋەردىكارنى رازى قىلىش (يەنى پەرۋەردىكارنى رازى قىلىدىغان ئەمەللەرنى قىلىش) تەلپ قىلىنمايدۇ (84). زالىملار (يەنى مۇشرىكلار) ئازابىنى كۆر-گەن چاغدا، ئۇلاردىن (ئازاب) يېنىڭىزنى ساقلايدۇ ۋە كېچىكتۈرۈلمەيدۇ (85). مۇشرىكلار (دۇنيادا چوقۇنغان) بۇتلىرىنى كۆرگەن چاغدا: «ئى پەرۋەردىكارىمىز! بۇلار بولسا بىزنىڭ سېنى قويۇپ ئىبادەت قىلغان بۇتلىرىمىزدۇر» دەيدۇ، بۇتلىرى ئۇلارغا جاۋاپ بېرىپ: «شۈب-ھىسزكى، سىلەر ھەقىقەتەن يالغانچىسىلەر» دەيدۇ (86). شۇ كۈندە ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ **الله** غا باش ئەكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ، ئەمما ئۇلارنىڭ (دۇنيادىكى چاغلىرىدا: «بۇت-لار بىزگە شاپائەت قىلىدۇ» دېگەن) يالغان-ياۋىداقلىرى يوققا چىقىدۇ (87).**

الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ
فَوَيْلٌ لِلْعِبَادِ يَوْمَ تَأْتِي السَّحَابُ الْمَوْبِقُ يُدْرِكُهَا جَهَنَّمُ تَوَدُّ أَنْ تَقْطِعَ رَوْحًا
أَمْ تَشَاءُ أَنْ يَنْزِلَ عَلَيْهَا غَمَامٌ مِّنْ مَّاءٍ فَتَكُونَ أَصْحَابَ مَعِينٍ
عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ وَرِثْنَاكَ يَا أُنثَىٰ بِنِيَّانَا الْكَلْبُ شَرٌّ
هَٰذَا قَوْلُكَ وَقِيلُوا لِلْمُؤْمِنِينَ إِنَّا نَرَىٰ اللَّهَ يَأْمُرُ
بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيَّاكُمْ فِي الْقُرْبَىٰ وَيَتَذَكَّرُ
الْفَحْشَاءَ وَالْمُنْكَرَ وَالْبَغْيَ يَنْظُرُ لَكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾
أَفَقَوْلِ يَحْيَىٰ لِلَّهِ إِذَا عَصَيْتُمْ وَلَا تَقْضُوا الْإِيمَانَ
بِعَدِّ تَوَكُّبٍ مَا رَقَدَ جَعَلَهُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ كَيْدًا إِنَّ اللَّهَ
يَعْلَمُ مَا تَقْعَلُونَ ﴿٩١﴾ وَلَا تَحْزَنُوا كَالَّذِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا
مِنْ بَعْدِ قَوْلِهَا إِنَّا كُنَّا نَعْبُدُونَ آبَاءَكُمْ فَقَالَ بَنُوهُمْ
كُنْتُمْ أَتَمَّاءَ أَتَىٰ مِنْ أَقْوَامٍ لَا يَكُونُ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ كُنْتُمْ
لَكُمْ يَوْمَ الْوَعْدِ مَا كُنتُمْ فِيهِ تَحْتَلُونَ ﴿٩٢﴾ وَلَوْ شَاءَ
اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِّيُبَيِّنَ لَكُمْ
وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَلِيُذَكِّرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّكُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٩٣﴾

كاپىر بولغانلارغا ۋە (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يول-
دىن (يەنى دىندىن) توسقانلارغا ئۇلارنىڭ قىلغان
بۇزغۇنچىلىقلىرى ئۈچۈن ئازاب ئۈستىگە ئازاب
قوشۇپ، زىيادە ئازاب قىلىنىز (88). شۇ كۈندە بىز
ھەربىر ئۆمەتكە ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئۇلارغا
قارشى (گۇۋاھلىق بېرىدىغان) بىر شاھىت (يەنى
پەيغەمبەر) كەلتۈرىمىز ۋە (شۇ كۈندە) بىز سېنى
بۇلارغا (يەنى ئۆمىتىگە) شاھىت قىلىپ كەلتۈر-
مىز. ساڭا بىز كىتابىنى (يەنى قۇرئانىنى) ھەممە
نەرسىنى (يەنى كىشىلەر موھتاج بولىدىغان دىنىي
ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى) چۈشەندۈرۈپ بېرىدىغان،
(دىللارغا) ھىدايەت، (پەندىلەرگە) رەھبەت،
مۇسۇلمانلارغا مەڭگۈلۈك سائادەت بىلەن غۇش
خەۋەر يەتكۈزىدىغان قىلىپ نازىل قىلدۇق (89).
اللە ھەقىقەتەن (كىشىلەر ئارىسىدا) ئادىل بولۇشقا،
(جىمى خەلققە) ياخشىلىق قىلىشقا، خىش-ئەقەد-

جالارغا سىلەر-رەھىم قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، قەبىھ (سۆز-ھەرىكەتلەر) دىن، يامان ئىشلاردىن ۋە زۇلۇم
قىلىشتىن توسىدۇ، نەسىھەتنى قوبۇل قىلىش دەپ، اللە سىلەرگە پەندە-نەسىھەت قىلىدۇ (90). سىلەر
ئەھدە تۈزۈشكەنلىرىڭلاردا، اللەنىڭ ئەھدىگە ۋاپا قىلىڭلار، قەسىمىڭلارنى (اللەنىڭ نامىنى
تىلغا ئېلىپ) پۇختىلىغاندىن كېيىن بۇزماڭلار، چۈنكى سىلەر اللەنى گۇۋاھچى قىلىڭلار. شۇبە-
سىزكى، اللە قىلىشىڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ (91). سىلەر پىششىق ئىگىرىگەن يېمىنى چۈۈپ پارچە-
پارچە قىلىۋەتكەن خوتۇندەك بولماڭلار*. بىر جامائە (سان ۋە مال-مۈلۈك جەھەتتە) يەنە بىر
جامائەدىن كۆپ بولغانلىقى ئۈچۈن، قەسىمىڭلارنى ئالدامچىلىقنىڭ ۋاستىسى قىلىۋالسىلەر (يەنى
ئۆزئارا ياردەملىشىش ئۈستىدە بىر جامائە بىلەن ئىتتىپاق تۈزۈشكەندىن كېيىن، سانى، پۇل-مېلى
كۆپرەك يەنە بىر جامائەنى كۆرۈپلا ئىلگىرىكى جامائە بىلەن تۈزۈشكەن ئەھدىنى بۇزۇپ، كېيىنكى
جامائە بىلەن ئەھدە تۈزىسىلەر)، اللە سىلەرنى ھەقىقەتەن بۇنىڭ (يەنى ۋەدىگە ۋاپا قىلىش
ئەمرى) بىلەن سىنايدۇ، سىلەر دەتالاش قىلىشقان ھەق-ناھەقنى قىيامەت كۈنى سىلەرگە چوقۇم
ئېنىق ئايرىپ بېرىدۇ (92). مۇبادا اللە خالىغان بولسا ئىدى، سىلەرنى (يەنى پۈتۈن ئىنسانلارنى)
ئەلۋەتتە بىر ئۆمەت (يەنى بىر دىندا) قىلاتتى، لېكىن (اللەنىڭ ھېكمىتى ئۇلارنى ئۆز
ئىختىيارىغا قويۇۋېتىشى تەقەززا قىلدى)، اللە خالىغان ئادەمنى گۇمراھ قىلدۇ، خالىغان ئادەمنى
ھىدايەت قىلدۇ، (قىيامەت كۈنى) پۈتۈن قىلىشىڭلار ئۈستىدە سوراق قىلىنىسىلەر (93).

* بۇ، قەسىم ئىچىپ چىڭ ئەھدە قىلىشقاندىن كېيىن ئۆز ئەھدىنى بۇزغان ئادەمنىڭ مەسلىھەت.

وَلَقَدْ عَلِمُوا أَنَّهُمْ يُؤْمِنُونَ (بِالْحَقِّ) بِمَا نَزَّلْنَا الْكِتَابَ الَّذِي
يُحَدِّثُونَ إِلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ وَهَذَا الْبَابُ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ ①
إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآيَاتِ وَاللَّوَايِطِ يُهْمُوا اللَّهُ وَأَمَّا
عَذَابُ الَّذِينَ (بِالْحَقِّ) كَذَّبُوا الْكُذِّبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِآيَاتِ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ② مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ
بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَدْ جَاءَ مَطْلَبُ الْإِيمَانِ وَلَكِنْ
مَنْ شَرَّ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَصَلَّوْهُمْ غَضَبًا مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ
عَذَابٌ عَظِيمٌ ③ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ سَخِرُوا مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
عَلَى الْآخِرَةِ وَإِنَّ اللَّهَ لَآيَهُدَى الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ④
أُولَئِكَ الَّذِينَ سَخِرَ اللَّهُ عَنْ قُلُوبِهِمْ وَسَمِعُوا أَصْوَارَهُمْ
وَأُولَئِكَ هُمُ الْفُجُورُونَ ⑤ لَا جبرَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ
الْمُخْشَرُونَ ⑥ تَعَزَّوْا رَبَّكَ الَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ
مَا قَدَّرُوا شَوْجَهْدًا وَصَبْرًا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا
لَعَزِيزٌ رَحِيمٌ ⑦ يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ بِجَلْدٍ عَنْ
نَفْسِهَا وَتُؤْتَى كُلُّ نَفْسٍ مَاعِهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ⑧

ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ: «ئۇنىڭغا (يەنى
مۇھەممەد ئەلەيھىسالامغا) قۇرئاننى بىر ئىنسان
تەلىم بېرىدۇ» دېگەن سۆزىنى ئوبدان بىلىمىز،
ئۇلار كۆرسەتكەن ئادەمنىڭ تىلى ئەرەب
تىلى ئەمەس، بۇ (قۇرئان) بولسا روشەن
ئەرەب تىلىدۇر (103). شۇبھىسىزكى، اللە نىڭ
ئايەتلىرىگە (يەنى قۇرئانغا) ئىشەنمەيدىغانلارنى
اللە ھىدايەت قىلمايدۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق
ئازابقا دۇچار بولىدۇ (104). پەقەت اللە نىڭ ئايەت-
لىرىگە ئىشەنمەيدىغانلارلا (اللەغا) يالغان چاچ-
لايدۇ، (مۇھەممەد ئەلەيھىسالام يالغانچى ئەمەس)
دەل ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى يالغانچىدۇر (105).
كىمكى اللەغا ئىمان ئېيتقاندىن كېيىن ئىمانىدىن
يېنىۋالسا، قەلبى ئىمان بىلەن مۇستەھكەم تۇرسۇمۇ

مەجبۇرلاش ئاستىدا (ئاغزىدىنلا) ئىماندىن يالغانلىقىنى بىلدۈرگەنلەر بۇنىڭدىن
مۇستەسنا — كۇفىرى بىلەن كۆڭلى ئازادە بولسا (يەنى ئىختىيارىي يوسۇندا مۇرتەد
بولغان بولسا)، ئۇ اللە نىڭ غەزىپىگە دۇچار بولىدۇ ۋە چوڭ ئازابقا قالدۇ (106). بۇ (يەنى
ئازاب) ئۇلارنىڭ دۇنيا تىرىكچىلىكىنى ئاخىرەتتىن ئارتۇق كۆرگەنلىكلىرى ۋە اللە نىڭ كاپىر
قەۋمىنى ھىدايەت قىلمايدىغانلىقى ئۈچۈندۇر (107). ئەنە شۇ كىشىلەر اللە تەرىپىدىن
دىللىرى، قۇلاقلىرى ۋە كۆزلىرى پېچەتلىۋېتىلگەن كىشىلەردۇر، ئەنە شۇلار غاپىللاردۇر (108).
ئۇلار راستلا ئاخىرەتتە زىيان تارتقۇچىلاردۇر (109). ئاندىن (ئى مۇھەممەد!) زىيانكەشلىككە
ئۇچرىغاندىن كېيىن، ھەقىقەتەن (مەدىنىگە) ھىجرەت قىلغان، ئاندىن (اللە نىڭ يولىدا) جىھاد قىلغان
ۋە (جىھادنىڭ مۇشەققەتلىرىگە) چىدىغانلارغا پەرۋەردىگارنىڭ (مەغپىرەت قىلىدۇ)، شۇبھىسىزكى،
پەرۋەردىگارنىڭ شۇنىڭدىن (يەنى ئۇلارنىڭ ھىجرەت، جىھاد، سەۋر قىلىشىدىن) كېيىن ئۇلارغا
ئەلۋەتتە مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، رەھمەت قىلغۇچىدۇر (110). ھەر ئادەم ئۆزى بىلەن بولۇپ
كېتىدىغان، ھەر ئادەمگە قىلغان ئەمەلىنىڭ مۇكاپاتى تولۇق بېرىلىدىغان،
ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدىغان كۈننى (يەنى قىيامەت كۈنىنى) ئەسلىگىن (111).

الله مۇنداق بىر مىسالنى كەلتۈرسدۇ؛ بىر شەھەر
(يەنى مەككە ئاھالىسى) بولۇپ، (ئەسلىدە) تىنچ-
خاتىرجەم ئىدى. ئۇنىڭ رىزقى تەرەپ-تەرەپتىن
كەشتاشا كېلىپ تۇراتتى. (ئۇنىڭ ئاھالىسى)
الله نىڭ نېمەتلىرىگە كۆغرملق قىلدى. الله
ئۇلارغا قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ئاچلىقنىڭ
قۇرقۇنچىڭ ئەلىمنى تېتىتى(118). ئۇلارغا ئۆز
ئىچىدىن بىر پەيغەمبەر (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىم-
سالام) كەلدى، ئۇنى ئۇلار ئىنكار قىلدى. ئۇلارغا
ئازاب (يەنى قاتتىقچىلىق ۋە ئوقۇبتە) يۈزلەندى.
ئۇلار (كۇناھلارغا چۆمگەنلىك تۈپەيلىدىن) زالىم
ئىدى(119). الله سىلەرگە رىزىق قىلىپ بەرگەن

وَصَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُطْلَقَةً
يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ فِي مَكَّانٍ فَفُتِرَتْ يَوْمَهُ
اللَّهُ فَأَذَاكُمَا اللَّهُ أَلْسِنَ الْجُحُودِ وَالْغَوْفِ بِمَا كَانُوا
يَصْنَعُونَ ﴿١٠٠﴾ لَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ
فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٠١﴾ فَكُلُوا مِنْ
رِزْقِ اللَّهِ حَلَالًا طَيِّبًا وَاسْكُرُوا فِي مَنَاسِكِ اللَّهِ إِنَّ
كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَصْنَعُونَ ﴿١٠٢﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ
وَالْدَّمَ وَخِمَارَ الْيَجْمَرِ وَمَا أَكَلَ لِغَيْرِ اللَّهِ مِنْ
أَضْطَرٍّ غَيْرَ بَاطِلٍ وَلَا عَلِيٍّ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٠٣﴾
وَلَا تَقُولُوا لِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ الْكُذِبَ هَذَا
حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ لَيْفَ تَرَوُنَّ أَنَّ اللَّهَ الْكَذِبَ إِنَّ
الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾
مَتَاعًا قَلِيلًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٥﴾ وَمَنْ لِي بِالدِّينِ
مَا أَذْهَبَ حَرَمَاتِي مَا قَصَصْتُ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَمَا
فَعَلْتُمْ هُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَفْعَلُونَ ﴿١٠٦﴾

ھالال، شېرىن يېمەكلىكلەردىن يەڭلار، ئەگەر اللە غىلا ئىبادەت قىلىدىغان بولساڭلار، اللە نىڭ نېمىتىگە شۇكۇر قىلىڭلار (114). اللە سىلەرگە ئۆزى تۇلۇپ قالغان ھايۋاننى، قاننى، چوشقا گۆشىنى، اللە دىن غەيرىنىڭ (يەنى بۇتلارنىڭ) نامى ئېيتىلىپ بوغۇزلانغان ھايۋاننى يېيىشنى ھارام قىلدى. كىمكى ئىختىيارىيچە ئەمەس، ئىلاجىسىزلىقتىن (يۇقىرىقى ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) ھاياتىنى ساقلاپ قالغۇدەك مىقداردا (يېمە) اللە (ئۇنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (ئۇنىڭغا) كۆيۈنگۈچىدۇر (118). ئاغزىڭلارغا كەلگەن يالغاننى سۆزلەش ئۈچۈن (ھېچقانداق دەلىلسىز) «بۇ ھالال، بۇ ھارام» دېمەڭلار، چۈنكى (مۇنداقتا) اللە نامىدىن يالغاننى ئويدۇرغان بولسى-لەر، اللە نامىدىن يالغاننى ئويدۇرغۇچىلار ھەقىقەتەن (دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) مەقسىتىگە ئېرىشە-لمەيدۇ (116). (ئۇلار دۇنيادىن پەقەت) ئازغىنا بەھرىمەن بولىدۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (117). ئىلگىرى ساڭا بايان قىلغان نەرسىلەرنى يالغۇز يەھۇدىيلارغا ھارام قىلىدۇق، (بۇنىڭ بىلەن) بىز ئۇلارغا زۇلۇم قىلىدۇق، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى (118).

[illegible]

شۈبھىسىزكى، بىلەستىن يامان ئىشلارنى قىلغاندىن كېيىن تەۋبە قىلغان ۋە (ئەمەلىنى) تۈزەتكەنلەرگە يەرۋەردىكارلىق ئەلۋەتتە مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر. مەرھەمەت قىلغۇچىدۇر (118). شېراھىم ھەقىقەتەن (ياخشى خىسلەتلەرنى ئۆزلەشتۈرگۈچى) پېشۋا، اللەغا ئىتائەتەن (باتىل دىنلاردىن ھەق دىنغا بۇرۇلغۇچى يەنى ھەق دىنغا ئېتىقاد قىلغۇچى) ئىدى. ئۇ اللەغا شېرىك كەلتۈرگۈچىلەردىن ئەمەس ئىدى (120). شېراھىم اللەنىڭ نېمەتلىرىگە شۇكۇر قىلغۇچى ئىدى. اللە ئۇنى (پەيغەمبەرلىككە) تاللىدى ۋە ئۇنى توغرا يولغا باشلىدى (121). ئۇنىڭغا دۇنيادا ياخشىلىق ئاتا قىلدۇق، شەك-شۈبھىسىزكى، ئاخىرەتتە ئۇ ياخشىلار قاتارىدا بولىدۇ (122). ئاندىن سائى: «باتىل دىنلاردىن ھەق دىنغا بۇرۇلغۇچى (يەنى ھەق دىنغا ئېتىقاد قىلغۇچى) شېراھىمنىڭ دىنغا ئەگەشكىن، شېراھىم مۇشرىك-لا، دىن ئەمەس ئىدى» دەپ ۋەھىي قىلدۇق (123).

شەبە كۈنى ئۈستىدە ئىختىلاپ قىلغۇچىلار ئۇچۇلا ئۇنى ئۇلۇغلاش بەلگىلەندى (يەنى شەبە كۈنىنى ئۇلۇغلاش ۋە بۇ كۈندە ئىشلىمەسلىك ئىبراھىننىڭ شەرىئىتىدە يوق ئىدى، يەنىمۇ دىيارىلار ئالەمنىڭ ئىمرىگە ئاسىيلىق قىلىپ دىندا ئىختىلاپ قىلىشقا ئىلھاملارنى سەۋەبىدىن ئۇلارغا ئېغىرچىلىق تۇغدۇرۇش ئۈچۈن شۇنداق بەلگىلىنىپ چىقاردۇق). شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارىڭ قىيامەت كۈنى ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشقان ھەق-ناھەق ئۈستىدە چوقۇم ھۆكۈم چىقىرىدۇ (124). پەرۋەردىگارىڭ بولسا (يەنى ئىسلام دىنىغا) ھېكەتلىك ئۇسلۇبتا ياخشى ۋەز-نەسىھەت بىلەن دەۋەت قىلىن، ئۇلار (يەنى مۇخالىپەتچىلىك قىلغۇچىلار) بىلەن چىرايلىق رەۋىشتە مۇنازىرىلەشكەن، پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن ئۇنىڭ يولىدىن ئازغانلارنى ئوبدان بىلىدۇ، ھىدايەت تاپقۇچىلارنىمۇ ئوبدان بىلىدۇ (125). ئەگەر (ئۆزەڭلارغا يەتكەن زىيان-زەخمەت ئۈچۈن) ئىنتىقام ئالماقچى بولالڭلار، ئۆزەڭلارغا يەتكەن زىيان-زەخمەت قانچىلىك بولسا، شۇنچىلىك ئىنتىقام ئېلىڭلار (يەنى ئاشۇرۇۋەتەڭلار)، ئەگەر سەۋر قىلالاڭلار (يەنى ئىنتىقام ئالماي كەچۈرسەڭلار)، بۇ سەۋر قىلغۇچىلار (يەنى كەچۈرگۈچىلەر) ئۈچۈن (ئەلۋەتتە) ياخشىدۇر (126). (ئى مۇھەممەد!) (ئالەمنىڭ يولىدا ساڭا يەتكەن ئەزىيەتلەرگە) سەۋر قىلىن، سەۋرەڭ پەقەت ئالەمنىڭ يارىدىمى بىلەنلا قولغا كېلىدۇ، ئۇلارنىڭ (ئىمان ئېيتىمغانلىقى) غا قايقۇرمىغن. ئۇلارنىڭ ھىيلە-مكىرىسىدىن يۈرۈكنىڭ سىقىلا-مىسۇن (127). ئالەم ھەقىقەتەن تەقۋادارلىق قىلغۇچىلار ۋە ياخشى ئىش قىلغۇچىلار بىلەن بىللەدۇر (128).

كەلسەن ئۇلۇغلاش. ۋە بۇ كۈندە ئىشلىمەسلىك ئىراھىمىنىڭ شەرىئىتىدە يوق ئىدى. يەھۇدىيلار

۱۱۱۱ نطق، نوم، نگه، ناسیله، قلم، دیندا، ئیختیلا، قلمشقا، نالقلی، سه‌وه‌یید، ئولا، غاشغ، حیل،

[illegible][illegible]

نۆل، ئىختىلاپ قىلىشقا ھەي-ناھەي ئۈستىدە چوقۇم ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ. . . . . پەرۋەردىگار.

، ئۇنىڭ يولىغا (يەنى ئىسلام دىنىغا) ھېكمەتلىك ئۇسلۇبتا ياخشى ۋەز-نەسىھەت بىلەن دەۋەت

قىلىش، ئۇلار (يەنى مۇخالىپەتچىلىك قىلغۇچىلار) بىلەن چىرايلىق رەۋىشتە مۇنازىرىلەشكىن،

بەزۇەردىگارلىق ھەقىقەتەن ئۇنىڭ يولىدىن ئازغانلارنى ئوبدان بىلىدۇ، ھىدايەت تاپقۇچىلارنىمۇ

ئۇيغۇر تىلىدا (125). ئەگەر (ئۆزۈڭلارغا بەتكەن زىيان-زەخمەت ئۈچۈن) ئىنتىقام ئالماقچى

بەلگە: ۷۴،۰۶۵ غا چىققان بولسا - ئۆمچىسىز قازانچىلىك بولسا، شۇنچىلىك ئېنىقلام ئېلىشقا، (دەرىجە)

بوت کدر، نور، یکنواختی رنگ، رطوبت، پختگی، تردی، چربی، شیرینی، ترشیدگی، تندی، ...

تاشورودنه گلار، نه کار سهور لنگار (یانی نسیم ناکمی نه چور سه کار)، بو سهور

قىلغۇچىلار (يەنى كەچۈرگۈچىلەر) ئۈچۈن (ئەلۋەتتە) ياخشىدۇر (12%). (ئى مۇھەممەد!) (اللەنىڭ

يولدا ساڭا يەتكەن ئەزىيەتلەرگە) سەۋر قىلغىن، سەۋرەڭ پەقەت اللە نىڭ ياردىمى بىلەنلا قولغا

كېلىدۇ، ئۇلارنىڭ (ئىمان ئېيتىمغانلىقى) غا قايغۇرۇشغىن، ئۇلارنىڭ ھىيلە-مكرىسىدىن يۈزىڭنىڭ سىقىلى-

مِسْفَر: (127). اللّٰهُ هَ حَقِيقَتُهُ، تَه قَوَادِرُ لِقَ، قَلْفُوحِلَا، وَهَ بَاخِشِ نِشِ قَلْفُوحِلَا، بِلَهَن بِلِلْدُورِ (128).

Journal of Management Education 36(8) 970-984

(ئون بەشىنچى پارە)

17- سۈرە بەننى ئىسرائىل (ئىسرائىل)

ھەككىدە نازىل بولغان. ۱۱۱ ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان! ﷲ نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ﷲ (بارچە نۇقائىدىن) پاكىتۇر، ئۇ (مۇھەممەد
ئەلەيھىسالامغا) قۇدرەتلىك دەلىللىرىنى كۆر-
سىتىش ئۈچۈن، بەندىسىنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەي-
ھىسالامنى) بىر كېچىدە مەسجىدى ھىرامدىن
ئەتراپىنى بەرىكەتلىك قىلغان مەسجىدى ئەقاغا
ئېلىپ كەلدى. ھەقىقەتەن ﷲ ھەممىنى ئاڭلاپ
تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (1).
مۇساغا كىتابىنى (يەنى تەۋراتىنى) ئاتا قىلدۇق،
كىتابىنى ئىسرائىل ئەۋلادىغا يېتەكچى قىلدۇق،

(ئۇلارغا) «مەندىن غەيرىنى ھامىي (يەنى پەرۋەردىگار) قىلىۋالماڭلار!» (دېدۇق) (2). ئى بىز
نۇھ بىلەن بىللە كېمىگە چۈشۈرگەنلەرنىڭ ئەۋلادلىرى! (ئەجدادىڭلارنى غەرق بولۇپ كېتىشتىن
قۇتقۇزدۇق. ﷲ نىڭ نېمىتىگە شۈكۈر قىلىڭلار) نۇھ ھەقىقەتەن كۆپ شۈكۈر قىلغۇچى بەندە
ئىدى (3). ئىسرائىل ئەۋلادىغا كىتابتا (يەنى تەۋراتتا): «پەلەستىن زېمىنىدا چوقۇم ئىككى قېتىم
بۇزغۇنچىلىق قىلىسلەر ۋە زۇلۇم قىلىش بىلەن، ﷲ چەكلىگەن ئىشلارنى قىلىش بىلەن تولىمۇ
ھەددىڭلاردىن ئېشىپ كېتىسلەر» دەپ ۋەھىي قىلدۇق (4). بىرىنچى قېتىملىق بۇزغۇنچىلىقنىڭ
(جازاسى) ۋەدە قىلىنغان ۋاقىت كەلگەندە، (سەلەرنى جازالاش ئۈچۈن) سەلەرگە كۈچلۈك بەندە-
لىرىمىزنى ئەۋەتتۇق، (ئۇلار سەلەرنى ئۆلتۈرۈش، بۇلاڭ-تالاڭ قىلىش ئۈچۈن) تۆيىلەرنى
ئاختۇردى. (سەلەرگە دۈشمەننى مۇسەللەت قىلىش) چوقۇم ئىشقا ئاشىدىغان ۋەدە ئىدى (5).
ئاندىن (يەنى تەۋبە قىلىشىڭلاردىن) كېيىن سەلەرنىڭ ئۇلاردىن ئۆستۈرۈلۈڭلارنى ئەسلىگە
كەلتۈردۇق (يەنى دۈشمىنىڭلارنى ھالاك قىلدۇق، سەلەرنى ئۇنىڭ ئۈستىدىن غالىب قىلدۇق)،
سەلەرگە نۇرغۇن مال ۋە ئەۋلادلار ئاتا قىلدۇق، سانىڭلارنى كۆپ قىلدۇق (6). (ئى ئىسرائىل
ئەۋلادى!) ئەگەر ياخشىلىق قىلساڭلار، ياخشىلىقلار ئۆزەڭلار ئۈچۈندۇر، يامانلىق قىلساڭلارمۇ
ئۆزەڭلار ئۈچۈندۇر. ئىككىنچى قېتىملىق بۇزغۇنچىلىق (جازاسىنىڭ) ۋەدە قىلىنغان ۋاقتى
كەلگەندە، (دۈشمەنلەرنىڭ خار قىلىشى بىلەن) يۈزۈڭلاردا قايتىغۇنىڭ ئالامەتلىرى كۆرۈلۈشى
ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ بەيتۈلبۇددەسكە دەسلەپكى قېتىمدا كىرگەندەك كىرىپ (ئۇنى خاراب
قىلىشى) ئۈچۈن، ئىشغال قىلغانلىكى يەرنى ۋەيران قىلىش ئۈچۈن (ئۇلارنى بىز ئەۋەتتۇق) (7).

(ئەگەر تەۋبە قىلغانلار) پەرۋەردىگارنىڭلارنىڭ سىلەرگە رەھىم قىلىشى مۇھەققەق يېقىندۇر. ئەگەر سىلە قايتىغانلار (يەنى قايتا بۇزغۇنچىلىق قىلغانلار)، بىز قايتىمىز (يەنى بىز سىلەرنى قايتا جازا لايىمىز). بىز جەھەننەمنى كاپىرلار ئۈچۈن زىندان قىلدۇق (8). بۇ قۇرئان ھەققەتەن ئەڭ توغرا يولغا باشلايدۇ، ياخشى ئىشلارنى قىلىدىغان مۆمىنلەرگە ئۇلارنىڭ چوڭ مۇكاپاتقا ئېرىشىدىغانلىقى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىدۇ (9). (يەنە مۆمىنلەرگە خۇش خەۋەر بېرىدۇكى) ئاخىرىدىكى ئىشەنچىدىغانلارغا قاتتىق ئازاب تەييارلىدۇق (10). ئىنان (ئۆزىگە ۋە بالا-چاقىلىرىغا) خەيرلىك دۇئا قىلغاندەك، (ئىچىقى كەلگەندە) بەتدۇئا قىلدۇ، ئىنان ئالدىراخچۇدۇر (11). كېچە بىلەن كۈندۈزنى (كامالى قۇدرىتىمىزنى كۆرسىتىدىغان) ئىككى ئالامەت قىلدۇق، كېچىنىڭ ئالامىتىنى كۆتۈرۈۋەتەتۇق، پەرۋەردىگارنىڭلارنىڭ پەزىلىتى تەلەپ قىلىشغىلار (يەنى تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنى تېپىش

خَسْرًا ۋَ اَنْ يَّجْعَلُوا مِنْ دُونِ مَا جَعَلْنَا لَهُمْ اٰيَاتٍ اٰيَاتٍ مُّجْتَمِعَةً
لَا يَكْفِيْنَ حَسْبُكَ اَنْ هَذَا الْقُرْآنُ يَخْبُرُ لَكَ اَنْ اَنْتُمْ رُو
بِيْزِ الْمُنٰفِقِيْنَ الَّذِيْنَ يَحْلُوْنَ الْغُلٰجِيْنَ اَمْ اَمْ اَكْبَرُ اَلَّا
وَاَنَّ الَّذِيْنَ لَا يَخْبُرُوْنَ بِالْاٰيَةِ اَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا
وَيَذَرُ الْاِنْسَانَ بِالْحَتْمِ دَاخِلًا اَلْحَقُّ وَكَانَ الْاِنْسَانُ كَفُوْرًا
وَجَعَلْنَا اَلَيْلَ وَالنَّجْمَ اٰيَةً لِّلَّذِيْنَ هُمْ عَنْ اٰيَةِ الْاٰلِ وَجَعَلْنَا اٰيَةَ
الْقَمَرِ مُبِينًا لِّلَّذِيْنَ هُمْ عَنْ اٰيَةِ الْاٰلِ وَجَعَلْنَا اٰيَةَ الْاٰلِ
وَالْاٰلِ وَكُلُّهُمْ اَعْيُنٌ مُّصْبِيْعَةٌ وَكُلُّ اِنْسَانٍ اَلْوَمْنَةُ :
طُوْلُهُ فِيْ عَوْنٍ وَخَيْرٌ لَّهٗ يَوْمَ الْاٰخِرَةِ اَلَا يَلْقٰهُ مَلٰٓئِكَةٌ
اٰتٰوْاكَ كَلٰمًا يَّتْلٰوُكَ اَلْيَوْمَ عَلَيْهِ سُبْحٰنٌ مِّنْ هٰٓؤُلَاءِ
يَعْلَمُ اَلْغَيْبُ وَهِيَ اَمْرٌ حَسْبُ لِّكَ اَلْاٰلِ وَكُلُّهُمْ اَعْيُنٌ مُّصْبِيْعَةٌ
وَيَذَرُ الْاِنْسَانَ بِالْحَتْمِ دَاخِلًا اَلْحَقُّ وَكَانَ الْاِنْسَانُ كَفُوْرًا
اِنَّ اَكْبَرُ اَلَّا اَنْتُمْ اَعْيُنٌ مُّصْبِيْعَةٌ اَلْحَقُّ وَكَانَ الْاِنْسَانُ كَفُوْرًا
اَلْقَوْلُ قَدِ اَمْرًا اَلَا يَكْفِيْكُمْ اَنْتُمْ اَعْيُنٌ مُّصْبِيْعَةٌ اَلْحَقُّ وَكَانَ
بَعْدُ نُوْرٌ وَكُلُّهُمْ اَعْيُنٌ مُّصْبِيْعَةٌ اَلْحَقُّ وَكَانَ الْاِنْسَانُ كَفُوْرًا

يولدا سەئىي ھەرىكەتتە بولۇشۇڭلار) ئۈچۈن، (كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ ئالامىتىنى ئارقىلىق كۈنلەرنىڭ، ئايلارنىڭ) يىللارنىڭ سانىنى ۋە ھېسابنى بىلىشنى ئۈچۈن، كۈندۈزنىڭ ئالامىتىنى يورۇقلۇق قىلدۇق، (دىنىي ۋە دۇنياۋى) ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى تەپسىلىي بايان قىلدۇق (12). ھەربىر ئىنساننىڭ ئەمەلىنى ئۇنىڭ بويىغا ئېسىپ قويىمىز (يەنى ئىنساننىڭ قىلغان ھەرقانداق ئەمەلى خۇددى بويۇنچاق بويۇندىن ئايرىلمىغىنىدەك ئۇنىڭدىن ھەرگىز ئايرىلمايدۇ، شۇنىڭغا يارىشا جازا بېرىلىدۇ)، قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ نامە-ئەمالىنى كۆرسىتىمىز، ئۇ ئۇنى ئۈچۈن كۆرىدۇ (13). (ئۇنىڭغا) «نامە-ئەمالىڭنى ئوقۇغىن! بۈگۈن ئۆزۈڭگە (يەنى بۇ قىلمىشلىرىڭغا) ئۆزۈڭگە گۇۋاھ بولۇشۇڭ كۇپايە» دېيىلىدۇ (14). كىمكى ھىدايەت تاپىدىكەن، ھىدايەت تاپقانلىقىنىڭ پايدىسى ئۇنىڭ ئۆزى ئۈچۈندۇر. كىمكى ئازىدىكەن، ئازغانلىقىنىڭ زىيىنى ئۇنىڭ ئۆزى ئۈچۈندۇر، بىر ئادەم يەنە بىر ئادەمنىڭ گۇناھىنى ئۈستىگە ئالمايدۇ، پەيغەمبەر ئەۋەتمەي تۇرۇپ (ھېچ ئادەمنى) جازالىغىنىمىز يوق (15). بىرەر شەھەر (ئاھالىسى)نى ھالاك قىلماقچى بولسا، ئۇنىڭدىكى دۆلەتمەن ئادەملەرنى (بىزگە ئىتائەت قىلىشقا) بۇيرۇيمىز، ئۇلار ئىتائەت قىلماي، پىقى-پاسات قىلىدۇ-دە، ئۇلارغا ئازابىمىز تېگىشلىك بولىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى قورقۇنچىلىق رەۋىشتە ھالاك قىلىمىز (16). نۇھتىن كېيىن (پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغان) نۇرغۇن ئۆمەتلەرنى ھالاك قىلدۇق، پەرۋەردىگارنىڭ بەندىلىرىنىڭ گۇناھلىرىنى تولۇق بىلىپ تۇرۇشتا، كۆرۈپ تۇرۇشتا يېتەرلىكتۇر (17).

بىز دۇنيانى كۆزلىگەنلەر ئىچىدىن خالىغان ئادەمگە (ئۇنىڭ خالىشىنى ئەمەس) بىزنىڭ خالىشىمىزنى بېرىمىز، ئاندىن ئۇنى (ئاخىرەتتە) جەھەننەم بىلەن جازالايمىز. جەھەننەمگە ئۇ خارلانغان، (اللەنىڭ رەھىمىتىدىن) قوغلانغان ھالدا كىرىدۇ (218). كىمكى ئاخىرەتنى كۆزلىدە-

كەن ۋە مۇمىن بولۇپ ئاخىرەتكە لايىق ئەمەللەرنى قىلىدىكەن، مۇنداق ئادەملەرنىڭ قىلغان ئەمەلى (اللەنىڭ دەرگاھىدا) قوبۇل بولىدۇ (219). بۇلارنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىگە پەرۋەردىگارنىڭ ئاتا قىلىشىدىن بېرىمىز. پەرۋەردىگارنىڭ ئاتا قىلىشى (ھېچ ئادەمدىن) مەنىنى قىلىنمايدۇ (220).

ئۇلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن قانداق ئۈستۈن قىلغانلىقىمىزغا قارىغىن، ئاخىرەت دەرىجىسىدىكى (پەرق) ئەلۋەتتە تېخىمۇ چوڭدۇر ۋە ئۈستۈنلۈك (جەھەتتىكى پەرق) زىيادە چوڭدۇر (221). اللە غا باشقا مەبۇدىنى (شېرىك) قىلىشىن،

(ئۇنداق قىلسا اللەنىڭ دەرگاھىدا) ئەيىبلەنگەن، (اللەنىڭ ياردىمىدىن) مەرھۇم بولغان ھالدا (دوزاخقا ھەمىشە) قالسىن (222). پەرۋەردىگارنىڭ پەقەت ئۇنىڭ ئۆزىگىلا ئىبادەت قىلىشىڭلارنى ۋە ئاتا-ئاناڭلارغا ياخشىلىق قىلىشىڭلارنى تەۋسىيە قىلدى، ئۇلارنىڭ بىرى، يا ئىككىلىسى سېنىڭ قول ئاستىڭدا بولۇپ ياشىنىپ قالسا، ئۇلارغا ئوھوي دېمىگىن (يەنى مالاللىقنى بىلدۈرىدىغان شۈنچىلىك سۆزىنىمۇ قىلمىغىن)، ئۇلارنى دۈشكەلمىگىن، ئۇلارغا ھۆرمەت بىلەن يۇمشاق سۆز قىلىغىن (223). ئۇلارغا كامالى مېھرىبانلىقتىن ناھايىتى كەمتەر مۇئامىلىدە بولغىن ۋە: «ئۇ پەرۋەردىگارم! ئۇلار مېنى كىچىكلىكىمدە تەربىيىلىگەندەك ئۇلارغا مەرھەمەت قىلىغىن» دېگىن (224). پەرۋەردىگار-رىڭلار دىنىڭلاردىكىنى ئوبدان بىلگۈچىدۇر، ئەگەر سىلەر ياخشى بولساڭلار (يەنى ئاتا-ئاناڭلارنى قاشتاقچى بولمىساڭلار، اللە سىلەرنىڭ خاتالىقىڭلارنى كەچۈرىدۇ). اللە ھەقىقەتەن تەۋبە قىلىپ تۇرغۇچىلارنى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (225). تۇغقانغا، مىكىنىگە، ئىبن سەبىلىگە (خەير-ساخاۋەت-تىن) ھەققىنى بەرگىن، (پۇل-مېلىنى ناتوغرا يوللارغا) ئىسراپ قىلمىغىن (226). ئىسراپ قىلغۇچىلار ھەقىقەتەن شەيئىلارنىڭ قېرىنداشلىرىدۇر، شەيتان پەرۋەردىگارغا تولىمۇ كۇفرانى نېمەت قىلغان ئىدى (227). ئەگەر سەن پەرۋەردىگارنىڭدىن كۈتۈۋاتقان مەرھەمەت نازىل بولغاندىن كېيىن ئاندىن ئۇلارغا خەير-ساخاۋەت قىلماقچى بولساڭ (يەنى قولۇڭدا ئۇلارغا بېرىدىغان بىرنەرسە بولمىسا)، ئۇلارغا چىرايلىق گەپ قىلىغىن (228). قولۇڭنى بوينۇڭغا باغلىۋالغىن (يەنى بېخىلىق قىلمىغىن)، قولۇڭنى تولىمۇ ئېچىپمۇ ئەتمىگىن (يەنى ئىسراپ قىلمىغىن)، (ئۇنداق قىلسا پۇلسىز قېلىپ) مالايمەتكە، پۇشايماققا قالسىن (229).

مَنْ كَانَ رِيْدًا سَاجِدًا لِّعَلَا هَـذَا فَمَا تَعْلَمُ مِنْ رِيْدٍ مُّجْتَنِبًا
لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَحُ لِمَنْ يُوَاسِدُ خَيْرًا لِّمَنْ ارَادَ الْخَيْرَ وَنَحْنُ لَهَا
سَيِّبٌ اَوْ قَوِيْمٌ قَالُوا لَكَ كَانَ سَعْيُكَ مُشْغُورًا بِتَعْلَمُ مَوْلَاكَ
وَقَوْلَا لِمَنْ عَطَاكَ رِيْدًا كَانَ عَطَاكَ عَطَاكَ عَطَاكَ
فَقُلْنَا بَعْدَهُمْ لِمَنْ يَعْشُرُ وَلَا خَيْرَ اَلَّذِي يَعْشُرُ اَلَّذِي يَعْشُرُ
لَا تَحْسَبْ مَعَالِيَهَا اَوْ تَقْعُدُ مَعَهَا وَمَا تَعْلَمُ وَنَحْنُ رِيْدُكَ
اَلَّذِي يُوَدُّ اَلَّذِي اَوْ يَالِ الدِّينِ اِلْحَاثًا اَلَّذِي يَنْتَظِرُ عِنْدَكَ اَلَّذِي
اَسْتَحْمَا اَوَّلًا فَتَقَاتِلْ لِمَا اُتِيَ وَلَا تَحْزَنْهُمْ وَقُلْ لِمَا قَوْلًا
كِرِيْمًا اَوْ خُشْيًا اَلَّذِي يَنْتَظِرُ اَلَّذِي يَنْتَظِرُ اَلَّذِي يَنْتَظِرُ
كَامِلًا يَعْشُرُ رِيْدًا مُّجْتَنِبًا لِّمَنْ يُوَاسِدُ خَيْرًا لِّمَنْ ارَادَ الْخَيْرَ
وَقَالُوا كَانَ لَكَ اَلَّذِي يَعْشُرُ اَلَّذِي يَعْشُرُ اَلَّذِي يَعْشُرُ
وَاِنْ تَتَّبِعِ اَلَّذِي يَعْشُرُ اَلَّذِي يَعْشُرُ اَلَّذِي يَعْشُرُ
اَلَّذِي يَعْشُرُ اَلَّذِي يَعْشُرُ اَلَّذِي يَعْشُرُ اَلَّذِي يَعْشُرُ
رَحْمَتُكَ رَحْمَتُكَ رَحْمَتُكَ رَحْمَتُكَ رَحْمَتُكَ رَحْمَتُكَ
مَقَالَةُ اَلَّذِي يَعْشُرُ اَلَّذِي يَعْشُرُ اَلَّذِي يَعْشُرُ اَلَّذِي يَعْشُرُ

لَا يَكُنْ يَبْطُلُ الرِّقَابُ لِيَنْ يَكُنْ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ
 حَيْثُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ
 وَلَا يَكُنْ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ
 فَاجْعَلْ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ
 يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ
 فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَصْنُوعًا لَقَدْ كُنْزُوا مَالُ الْيَتِيمِ إِلَّا لِيُؤْتَى
 هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَسْلَمَ كَتْلُهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ
 مَسْئُولًا وَأَوْفُوا بِالْكِيلِ إِذَا جَاءَكُمْ ذُرِّيَةُ الْيَتَامَى الْمُسْتَفِيرِ
 ذَلِكَ عَرِضٌ وَأَحْسَنُ تَوَلَّوْا لَهُمْ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ
 التَّيْمُ وَالْهَيَّةُ وَالْوَادِعُ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولٌ وَلَا
 قِيْلَ فِي الْأَرْضِ سِوَاكَ أَنْ تَحْرُقَ الْأَرْضَ وَنَ تَبْلُغَ الْجَهْلَ
 طَوْلًا مِثْلَ ذَلِكَ كَانَ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ
 أَوْفُوا بِالْكِيلِ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ يَدُورُ
 قَتْلُ فِي جَهَنَّمَ مَوْلَا مَدُورًا قَاتِلُكُمْ رِجْمًا بِالْيَتِيمِ وَ
 أَنْ تَحْذَرُ الْمَنَافِعَ إِنَّا كَانُوا لَمَنْ تَتَوَلَّوْنَ قَوْلًا عَظِيمًا

شۈبھىسىزكى، سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ خالىغان ئادەمنىڭ رىزىقىنى كەڭ قىلىدۇ، خالىغان ئادەمنىڭ رىزىقىنى تار قىلىدۇ، اللە ھەقىقەتەن بەندىلىرىنىڭ (ئەھۋالىنى، مەنپەئىتىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (88). كەمبەغەللىكتىن قورقۇپ بالىلىرىڭلارنى ئۆلتۈرمەڭلار*. ئۇلارنىڭ ۋە سىلەرنىڭ رىزىقىڭلارنى بىز بېرىمىز، ئۇلارنى ئۆلتۈرۈش ھەقىقەتەن چوڭ گۇناھتۇر (89). زىناغا يېقىنلاشماڭلار، چۈنكى ئۇ قەبىھ ئىشتۇر، يامان يولدۇر (90). ناھەق ئادەم ئۆلتۈرمەڭلاركى، اللە (ناھەق ئادەم ئۆلتۈرۈشنى) ھارام قىلدى، كىمكى ناھەق ئۆلتۈرۈلىدىكەن، (قاتلىدىن قىساس ئېلىش، يا دىيەت ئېلىش، يا كەچۈرۈم قىلىش) ھوقۇقىنى ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ ئىگىسىنىڭ قولىدا قىلدۇق، ئىگىسى قىساس ئېلىشتا چەكتىن چىقىپ كەتمىسۇن (يەنى قاتلىدىن غەيرىنى ئۆلتۈرۈش، يا ئۇنىڭ ئەزىزلىرىنى كېشىش، بىر ئادەم ئۈچۈن ئىككى ئادەمنى ئۆلتۈرۈش قاتارلىق ئىشلارنى قىلىسۇن)، (ناھەق ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ) ئىگىسىگە اللە ھەقىقەتەن مەدەت-كاردۇر (91). يېتىمىڭلارنىڭ بىلىنى تاكى ئۇ بالاغەتكە يەتكەنگە قەدەر (يېتىمگە) ئەڭ پايدىلىق ئۇسۇلدا تەسەررۇپ قىلىڭلار، ئەھدىگە ۋاپا قىلىڭلار، (قىيامەت كۈنى) ئەھدە ئۈستىدە (يەنى ئەھدىگە ۋاپا قىلغان-قىلمىغانلىق ئۈستىدە) ئەلۋەتتە سوئال-سوراق قىلىنسىلەر (92). سىلەر (باشقىلارغا ئاشلىق قاتارلىقلارنى) ئۆلچەپ بەرگەندە، تولۇق ئۆلچەڭلار ۋە توغرا تارازىدا تارتىپ بېرىڭلار، بۇنداق قىلىش (سىلەرگە دۇنيادا) ياخشىدۇر، ئاخىرەتلىكىڭلار ئۈچۈن تېخىمۇ ئوبدانىدۇر (93). بىلىمىدىغان نەرسىگە ئەگەشمە (يەنى بىلىمگەننى بىلىدىم، كۆرمىگەننى كۆردۈم، ئاڭلىمىغاننى ئاڭلىدىم دېمە)، (ئىنسان قىيامەت كۈنى) قۇلاق، كۆز، دىل (يەنى سەزگۈ ئەزالىرى) نىڭ قىلىش-لىرى ئۈستىدە ھەقىقەتەن سوئال-سوراق قىلىنىدۇ (94). سەن زېمىندا مەغرۇر ۋە يۈرمىگەن، (ھاكاۋۇر-لۇقتىن ئايىغىڭ بىلەن) يەرنى تېشىۋېتەلمەيسەن، (ھەرقانچە كىدەيگىنىڭ بىلەن) ئېگىزلىكتە تاغلارغا تەڭلىشەلمەيسەن (95). يۇقىرىقى (ئىش) لارنىڭ ھەممىسى قەبىھ بولۇپ، اللەنىڭ دەرگاھىدا ياماندۇر (96). بۇلار پەرۋەردىگارىڭ ساڭا ۋەھىي قىلغان ھېكمەتلىرىنىڭ بىر قىسمىدۇر، اللەغا باشقا مەبۇدىنى شېرىك قىلمىغىن، بولسا مالاھەت قىلىنغان، (اللەنىڭ رەھمىتىدىن) قوغلانغان ھالدا چەھەننەمگە تاشلىنمىسەن (97). ئەجەب اللە سىلەرگە ئوغۇللارنى خاس قىلىپ، پەرىشتىلەرنى ئۆزىنىڭ قىزلىرى قىلىۋالغانمۇ؟* ھەقىقەتەن سىلەر چوڭ سۆزنى قىلىۋاتىسىلەر (98).

* جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەرەبلەر نامراتلىقتىن قورقۇپ ياكى نومۇس قىلىپ قىزلىرىنى ئۆلتۈرۈپ تاشلايتتى. ** بۇ، پەرىشتىلەر اللەنىڭ قىزلىرى دېگۈچىلەرگە قارىتىلغان.

ئۇلارنى ئىبرەت ئالغۇن دەپ (ۋەز- نەسەھەتنى) قۇرئاندا تۈرلۈك شەكىلدە بايان قىلدۇق، (بۇنىڭ بىلەن) ئۇلار (ھەقىقەتتىن) تېخىمۇ يېراقلاشماق- تا (41). مۇشرىكلار ئېيتقانىدەك، اللە بىلەن بىرگە يەنە باشقا ئىلاھلار بولغان تەقدىردە، ئەرەش ئىگىسى (اللە ئۈستىدىن) غەلبە قىلىش ئۈچۈن ئەلۋەتتە يول ئىزدىگەن بولاتتى (42). اللە پاكىتۇر، ئۇلارنىڭ بوھتان سۆزلىرىدىن يۈكەك دەرىجىدە ئالىدۇر (43). يەتتە ئاسمان- زېمىن ۋە ئۇلاردىكى مەخلۇقاتلار اللەنى پاك دەپ بىلىدۇ، (كائناتتىكى) قانداقلىكى نەرسە بولمىسۇن، اللەنى پاك دەپ مەدھىيەلەيدۇ (يەنى اللەنىڭ ئۇلۇغلىقىنى سۆزلەيدۇ)، لېكىن سىلەر (تېلىڭلار ئوخشاش بولمىغانلىقى ئۈچۈن) ئۇلارنىڭ مەدھىيىسىنى سەزمەيسىلەر، اللە ھەقىقەتەن (بەندىلىرىگە) ھەلىمدۇر (يەنى ئاسىيلىق قىلغانلارنى جازالاشقا

ئالدىراپ كەتمەيدۇ)، (تەۋبە قىلغۇچىلارنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (44). (ئى مۇھەممەد!) سەن ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغان (مۇشرىكلارغا) قۇرئاننى ئوقۇغان چېغىڭدا ئۇلار بىلەن سېنىڭ ئاراڭدا يوشۇرۇن پەردە پەيدا قىلدۇق (45). قۇرئاننى چۈشەنمىسۇن دەپ ئۇلارنىڭ دىللىرىنى پەردىلە- دۇق، ئۇلارنىڭ قۇلاقلىرىنى ئىغىر قىلدۇق، قۇرئاندا يالغۇز پەرۋەردىگارنىڭ تىلغا ئالساڭ، ئۇلار ئۆرگۈپ قېچىپ كېتىدۇ (46). تىلاۋىتىڭىز ئۇلارنىڭ ئېمە ئۈچۈن (يەنى مەسخىرە ئۈچۈن) قۇلاق سالىدىغانلىقىنى بىز ئوبدان بىلىمىز، ئۇلار قىراشتىڭىنى تىڭشاپ چاغلارمىدا (سېنىڭ توغراڭدا) پىچىرلىشىدۇ، ئەينى ۋاقىتتا زالىملار (مۆمىنلەرگە): «سىلەر پەقەت سېھىرلەنگەن ئادەمگىلا ئەگىشۋاتىسىلەر» دەيدۇ (47). ئۇلارنىڭ سېنىڭ توغراڭدا (بىردەم سېھىرگەر، بىردەم شائىر ۋە بىردەم مەجنۇن دېگەندەك) نۇرغۇن مىساللارنى كەلتۈرگەنلىكىگە قارىغىن، ئۇلار (مۇشۇنداق بوھتانلارنى چاپلاش بىلەن) ئازدى، ئۇلار (ھىدايەتكە) يول تاپالمايدۇ (48). مۇشرىكلار: «بىز قۇرۇق سۆڭەك ۋە چىرىپ تۇپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن چوقۇم قايتا تىرىلىپ يېڭىدىن ئادەم بولامدۇق؟» دېيىشىدۇ (49). سىلەر تاش ياكى تۆمۈر ياكى ھاياتلىقنى تەسەۋۋۇر قىلىش تېخىمۇ قېيىن بولغان بىر نەرسە بولۇپ كەتسەڭلارمۇ (اللە سىلەرنى تىرىلدۈرىدۇ) ئۇلار: «بىزنى كىم تىرىلدۈرىدۇ؟» دەيدۇ، «سىلەرنى دەسلەپتە ياراتقان اللە تىرىلدۈرىدۇ» دېگىن، ئۇلار ساڭا باشلىرىنى لىڭشىتىپ: «ئۇ قاچان بولىدۇ؟» دېيىشىدۇ، (سەن) «ئۇمىدىكى، ئۇ يېقىندا بولىدۇ» دېگىن (50-51).

شۇ كۈنىدە اللە سىلەرنى چاقىرىدۇ، سىلەر ئۇنىڭغا ھەمدى ئېيتىپ ئىجابەت قىلىسىلەر ۋە (دۇنيادا) پەقەت ئازغىنا تۇرغاندەك ئويلاي-سىلەر. (82). بەندىلىرىمگە ئېيتقىنكى، ئۇلار ياخشى سۆزلەرنى قىلسۇن، شۈبھىسىزكى، شەيتان ئۇلارنىڭ ئارىسىدا پىتىنە قوزغايدۇ، شەيتان ئىنسانغا ھەقىقەتەن ئاشكارا دۈشمەندۇر. (83). اللە سىلەرنى ئوبدان بىلىدۇ، خالىسا سىلەرگە رەھىم قىلىدۇ، خالىسا سىلەرنى تازىلايدۇ، سېنى ئۇلار (يەنى كاپىرلار) غا ھامىي قىلىپ ئەۋەتكىنىمىز يوق. (84). پەرۋەردىگارنىڭ ئاسانلاردىكى، زېمىندىكى بەندىلىرىنىڭ (ئەھۋالىنى) ھەممىدىن ئوبدان بىلىدۇ، بىز ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلەرنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن ئۈستۈن قىلىدۇق، داۋۇدقا زەبۇرنى ئاتا قىلدۇق. (85). سىلەر اللە نى قويۇپ (خۇدا)

دەپ ئويلىغانلىرىڭلارنى چاقىرىڭلار. ئۇلارنىڭ قولىدىن سىلەردىن بالانى كۆتۈرۈۋېتىشىمۇ ۋە ئۇنى (باشقىلارغا) يۆتكەپ قويۇشىمۇ كەلمەيدۇ. (86). ئۇلار (اللە نى قويۇپ ئىلاھ دەپ) ئىبادەت قىلىدىغانلارنىڭ (ئۆزلىرى ئىبادەت ئارقىلىق) پەرۋەردىگارغا يېقىن بولۇشنى تىلەيدۇ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا (پەرۋەردىگارغا) يېقىنراق بولغىنى (ھەم ئىبادەت ئارقىلىق اللە غا يېقىن بولۇشنى تىلەيدۇ)، پەرۋەردىگارنىڭ رەھىمىنى ئۈمىد قىلىپ، (ئۇنىڭ) ئازابىدىن قورقۇدۇ، پەرۋەردىگارنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن ساقلىنىشقا تېگىشلىكتۇر. (87). (اللە غا ئاسىيلىق قىلغان) قانداق بىر شەھەر بولمىسۇن، ئۇنى بىز قىيامەت كۈنىدىن بۇرۇن ھالاك قىلىمىز، ياكى ئۇنى قاتتىق تازىلايمىز، بۇ لەۋھۇلەھيۇددا پۈتۈلۈپ كەتكەن (ھۆكۈم) دۇر. (88). (قۇرۇش مۇشرىكلىرى تەلەپ قىلغان) مۆجىزىلەرنى مەيدانغا كەلتۈرمەسلىكىمىز پەقەت بۇرۇنقىلار (يەنى ئىلگىرىكى ئۈمىدەتلىرىنىڭ) مۆجىزىلەرنى يالغانغا چىقارغانلىقى ئۈچۈندۇر، بىز سەمۇدقا چىشى تۆگىنى روھىن (مۆجىزە) قىلىپ بەردۇق، ئۇلار ئۇنى ئىنكار قىلدى. بىز مۆجىزىلەرنى پەقەت (بەندىلەرنى) قورقۇتۇش ئۈچۈنلا ئەۋەتتىمىز. (89). ئۆز ۋاقتىدا بىز ساڭا پەرۋەردىگارنىڭ ھەقىقەتەن كىشىلەرنىڭ (ئەھۋالى) نى تولۇق بىلىدىغانلىقىنى ئېيتتۇق، بىز ساڭا (مىراج كېچىسى ئاسمان-زېمىندىكى ئاجايىپلاردىن) كۆرسەتكەن كۆرۈنۈشنى، قۇرئاندىكى لەنەت قىلىنغان دەرەخنى (يەنى قۇرئاندا زىكرى قىلىنغان زەققۇم دەرەخىنى) پەقەت كىشىلەر ئۈچۈن سىناق قىلدۇق، بىز ئۇلارنى (يەنى مۇشرىكلارنى) قورقۇتتىمىز. بىزنىڭ قورقۇتۇشىمىز ئۇلارنىڭ يولسىزلىقىنى تېخىمۇ كۈچەيتىدۇ. (90).

ئۆز ۋاقتىدا بىز پەرىشتىلەرگە: «ئادىمىگە سەجدە قىلىڭلار!» دېدۇق، ئېلىستىن باشقا ھەممىسى سەجدە قىلدى. ئېلىس: «سەن لايدىن ياراتقانغا سەجدە قىلمايمەن؟» دېدى (61). ئېلىس: «ماڭا ئېيتىپ بەرگىنە، سەن مەندىن ئۇستۇن قىلغان ئادەم ئۇشۇمۇ؟ ئەگەر ماڭا قىيامەتكىچە مۇھەلت بېرىدىغان بولساڭ، ئۇنىڭ ئەۋلادىنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسىنى (ئازدۇرۇپ) تۇپ يىلتىزمىدىن قۇرۇتۇۋېتىمەن (يەنى ئۇلارنى خالىغانچە يېتەلەيمەن)» دېدى (62). اللە (ئېلىسقا) ئېيتتى: «بارغىن (ماڭا مۇھەلت بەردىم)، ئۇلاردىن (يەنى ئادەم بالىلىرىدىن) كىچىك ساڭا ئەگىشىدەكەن، (جەھەننەم ساڭا ۋە ئۇلارغا) بېرىلگەن تولۇق جازادۇر (63). ئۇلارنىڭ ئىچىدىن قوزغىتا-لايدىغانلىكى ئادەمنى ئاۋازىڭ بىلەن (يەنى گۇناھقا چاقىرىش ڭ بىلەن) قوزغاتقىن، ئاتىلىق سەن، ئۇلارنىڭ ماللىرىغا ۋە بالىلىرىغا شېرىك بولغىن، ئۇنىڭ ئۇلارغا بەرگەن ۋەدىسى پەقەت ئالدامچىلىق-ئەندىلىرىم ئۈستىدىن سەن ھۆكۈمرانلىق قىلالايمەن. يېتەرلىكتۇر» (64). پەرۋەردىگار، مۇڭلار، سىلەرنى تەلەپ قىلىۋ دەپ، كېسەلنى سىلەر ئۈچۈن سىلەرگە ناھايىتى مېھرىباندۇر (65). سىلەر دېڭىزدا ناھايىتى چوقۇنۇۋاتقان مەيۇدلار كەلسەي، پەقەت اللەدىن باشقا ئىلتىجا قىلمايدۇ، اللە سىلەرنى (سەن) قۇرۇقلۇققا چىقارغاندا يۈز ئۆرۈپسەلەرغا قايتۇالسەلەر. ئىنسان كۇفرىلىق قىلغۇچىدۇر، ئىنساننىڭ تەبىئىتىدۇر (67). (دېڭىزدا غەرق بولۇپ قەبرىنى يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىشىدىن، ياكى سىلەرگە، ئاندىن سىلەرنى (اللەنىڭ ئازابىدىن) ساقلايدىغان) قورقمايسەلەر؟ (68) ياكى اللەنىڭ سىلەرنى (كىچىكچىلاردا) قارا بوران چىقىرىپ، يىلىدىن سىلەرنى غەرق قىلىۋېتىشىدىن، ھېچ ئەھدى تاپالماستىڭلاردىن قورقمايسەلەر؟ (69)

۱۴۱۱ ھىجىرى مۇۋەپپەقىيەتلىك بولدى. ئۇلارنى قۇرۇقلۇقتا (ئۇلاغلارغا) سىندۇردۇق،
 دېڭىزدا (كېسەلەرگە) چىقاردۇق، ئۇلارنى شېرىن
 يېمەكلىكلەر بىلەن رىزىقلاندۇردۇق، ئۇلارنى مەخلۇ-
 قاتلىرىمىزنىڭ نۇرغۇنىدىن ئۈستۈن قىلدۇق (74). بىز
 ھەممە ئادەمنى ئۇلارنىڭ نامە-ئەمالى بىلەن چاقتىم.
 رىدىفان كۈنىنى (ئېسىڭدا تۇتقىن)، نامە-ئەمالى
 ئولۇ قولىدىن بېرىلگەنلەر ئۆزلىرىنىڭ نامە-ئەمالىنى
 ئوقۇيدۇ، ئۇلارغا قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ (75). بۇ
 دۇنيادا (دىنىي) كۈر بولغان ئادەم ئاخىرەتتە
 كۈر ۋە تېخىمۇ گۈمراھ بولىدۇ (76). ئۇلار سېنى بىز
 ساڭا ۋەھىي قىلغان قۇرئانغا خىلاپلىق قىلدۇرۇپ،
 بىزگە قۇرئاندىن غەيرىنى ئىپتىرا قىلدۇرۇشقا تاس
 قالىدى، (ئۇلارنىڭ كۈڭلىدىكىدەك قىلىشىڭدا)
 ئەلۋەتتە ئۇلار سېنى (ئۆزلىرىگە) دوست قىلىۋا-
 لاتتى (78). سېنى بىز (ھەقىقەتتە تۇرۇشتا) مۇستەھكەم
 قىلىنغان بولساق، ئۇلارغا مايىل بولۇپ كەتكىلى ھەقىقەتەن تاس قالغان ئىدىك (74). ئەگەر شۇنداق
 قىلىدىغان بولساق، ئەلۋەتتە ساڭا دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ھەممىسى ئازاپ بەرگەن بولاتتۇق، ئاندىن
 سەن بىزگە قارشى ياردەم بېرىدىغان ھېچ ئادەم تاپالمايتتىك (76). (يەھۇدىيلار) سېنى (مەدەنىيەت)
 زېمىنىدىن چىقىرىۋېتىش ئۈچۈن، ئۇ يەردە سېنى خاتىرجەم تۇرغۇزمايلىققا تاس قالدى، شۇنداق
 بولغاندا، سەن چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇلار ئازغىنا ۋاقىت تۇرالمايتتى (يەنى ئازغىنا ۋاقىتتىن
 كېيىن ھالاك بولاتتى) (76). (بۇ) سەددىن ئىلگىرى بىز ئەۋەتكەن پەيغەمبەرلىرىمىزنىڭ تۇتقان
 يولىدۇر (يەنى پەيغەمبەرلىرىنى ئارىسىدىن ھەيدەپ چىقارغان ھەرقانداق ئۆمەتنى ھالاك
 قىلىش اللە نىڭ پەيغەمبەرلىرى ھەققىدە تۇتقان يولىدۇر)، تۇتقان يولىمىزدا ئۆزگىرىش تاپالماي-
 سەن (77). (ئۇ مۇھەممەد) كۈن قايرىلغان ۋاقىتتىن تارتىپ قاراڭغۇ چۈشكەن ۋاقىتقا قەدەر
 ناماز ئوقۇغىن*. بامدات نامىزىنىمۇ ئوقۇغىن، (كۈندۈزنىڭ ۋە كېچىنىڭ پەرىشتىلىرى) چوقۇم
 بامدات نامىزىدا ھازىر بولىدۇ (78). ساڭا نەپلە (ئىبادەت) بولۇشى ئۈچۈن، كېچىنىڭ بىر قىسمىدا
 (ناماز ئوقۇشقا، قۇرئان ئوقۇشقا) ئويلىغىن، (ئۇ مۇھەممەد) پەرۋەردىگارنىڭ سېنى مەدھىيىلە-
 ۋىدىغان ئورۇنغا (يەنى بۈيۈك شاپائەت ماقامىغا) تۇرغۇزۇشى مۇھەققەتتۇر (79). «پەرۋەردىگارم!
 مېنى (قەبىرەمگە) ئوڭۇشلۇق كىرگۈزگىن، (قەبىرەمدىن) ئوڭۇشلۇق چىقارغىن،
 ماڭا دەرگاھىڭدىن ھەقىقەت ياردەم بېرىدىغان قۇۋۋەت ئاتا قىلىغىن» دېگىن (80).

* بۇ يەردە بېشىن، ئىسمى، شام، خۇپەن نامازلىرى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

أَوَّلُ مَنْ لَكَ يَتَوَكَّلُ رُفُوقَ أَوَّلِي فِي السَّمَاءِ وَنَافِثِينَ
لِيُفَكَّ حَقْلِي تُزِيلُ عَلَيَّ كَيْفَ الْقُرْآنُ قُلْ بِيضَانِ رَقِي هَلْ
كُنْتُ الْإِبْرَاهِيمَ وَمَوْلَايَ وَمَا مَنَعَهُ النَّاسُ أَنْ يُؤْمِرُوا بِأَحَادِمِ
الْمُهَنَّى إِلَّا قَالُوا أَهَيْتَ اللَّهُ بَشَرًا وَمَوْلَايَ هَلْ كُنَّا فِي
الْأَرْضِ مَوْلَايَ يَتَوَكَّلُ مَطْمَئِينَ لَكُنَّا مَوْلَايَ وَنَحْنُ السَّمَاءُ
مَلَكًا سَمَاءُ هَلْ كُنَّا بِاللَّهِ مَوْلَايَ وَيَتَوَكَّلُ رَقِي هَلْ كَانِ
يَسْلُومُ حَيْثُ يَتَوَكَّلُ كُنَّا مَوْلَايَ اللَّهُ هَلْ كُنَّا مَوْلَايَ وَمَنْ
يُفَكَّ قُلْ هَلْ كُنَّا مَوْلَايَ دُونَ دُونَ دُونَ دُونَ دُونَ
حَلْ وَنَحْنُ مَوْلَايَ وَيَتَوَكَّلُ مَوْلَايَ وَمَوْلَايَ وَمَوْلَايَ
يَتَوَكَّلُ مَوْلَايَ وَيَتَوَكَّلُ مَوْلَايَ وَيَتَوَكَّلُ مَوْلَايَ
وَأَلَا أَلَا مَوْلَايَ وَأَلَا أَلَا مَوْلَايَ وَأَلَا أَلَا مَوْلَايَ
أَوَّلُ مَنْ لَكَ يَتَوَكَّلُ رُفُوقَ أَوَّلِي فِي السَّمَاءِ وَنَافِثِينَ
لِيُفَكَّ حَقْلِي تُزِيلُ عَلَيَّ كَيْفَ الْقُرْآنُ قُلْ بِيضَانِ رَقِي هَلْ
كُنْتُ الْإِبْرَاهِيمَ وَمَوْلَايَ وَمَا مَنَعَهُ النَّاسُ أَنْ يُؤْمِرُوا بِأَحَادِمِ
الْمُهَنَّى إِلَّا قَالُوا أَهَيْتَ اللَّهُ بَشَرًا وَمَوْلَايَ هَلْ كُنَّا فِي
الْأَرْضِ مَوْلَايَ يَتَوَكَّلُ مَطْمَئِينَ لَكُنَّا مَوْلَايَ وَنَحْنُ السَّمَاءُ
مَلَكًا سَمَاءُ هَلْ كُنَّا بِاللَّهِ مَوْلَايَ وَيَتَوَكَّلُ رَقِي هَلْ كَانِ
يَسْلُومُ حَيْثُ يَتَوَكَّلُ كُنَّا مَوْلَايَ اللَّهُ هَلْ كُنَّا مَوْلَايَ وَمَنْ
يُفَكَّ قُلْ هَلْ كُنَّا مَوْلَايَ دُونَ دُونَ دُونَ دُونَ دُونَ
حَلْ وَنَحْنُ مَوْلَايَ وَيَتَوَكَّلُ مَوْلَايَ وَمَوْلَايَ وَمَوْلَايَ
يَتَوَكَّلُ مَوْلَايَ وَيَتَوَكَّلُ مَوْلَايَ وَيَتَوَكَّلُ مَوْلَايَ
وَأَلَا أَلَا مَوْلَايَ وَأَلَا أَلَا مَوْلَايَ وَأَلَا أَلَا مَوْلَايَ

ياكى سېنىڭ ئالتۇندىن ئۆيۈك بولسۇن، ياكى سەن
(شۇنا بىلەن) ئاسمانغا چىققىن، تاكى (اللە تەرىد-
چىدىن سېنىڭ ئۇنىڭ بەلدىسى ۋە پەيغەمبىرى
ئىكەنلىكىڭ يېزىلسان) بىز ئوقۇيالايدىغان بىر
كىتابنى ئېلىپ چۈشىگىچە سېنىڭ ئاسمانغا
چىققانلىقىڭغا ھەرگىز ئىشەنمەيمىز». (ئى
مۇھەممەد ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «اللە پاكىتۇر، مەن
پەقەت بىر پەيغەمبەر ئىنالىمەن (اللەنىڭ ئىزى بول-
سا ھېچ ئادەم بىرەر مۆجىزە كەلتۈرەلمەيدۇ)» (93).
ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ ئۆزلىرىگە ھىدايەت
(يەنى پەيغەمبەر بىلەن قۇرئان) كەلگەن چاغدا
ئىمان ئېيتىشلىقلىرى «اللە ئىنساننى پەيغەمبەر
قىلىپ ئەۋەتمەيدۇ؟» دېگەنلىكلىرى ئۈچۈندۇر (94).
(ئى مۇھەممەد ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «مۇبادا زېمىندا
(يەنى زېمىن ئەھلىدەك) مېڭىپ يۈرۈيدىغان،

ئولتۇراقلاشقان پەرىشتىلەر بولسا ئىدى، ئەلۋەتتە ئۇلارغا ئاسماندىن پەرىشتىنى پەيغەمبەر قىلىپ
چۈشۈرەتتۇق» (95). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «اللە مەن بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا مېنىڭ
راستلىقىغا كۇۋاھ بولۇشقا يېتەرلىكتۇر اللە ھەقىقەتەن بەندىلىرىنىڭ (ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر،
كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر» (96). كىمكى اللە ھىدايەت قىلغان ئىكەن، ئۇ ھىدايەت تاپقۇچىدۇر. اللە
گۇمراھ قىلغان ئادەمگە اللەدىن باشقا (ئازابىتىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچ ياردەمچىلەرنى تاپال-
مايسەن، قىيامەت كۈنى ئۇلارنى دۈم ياتقۇزۇپ (سۆرەلگەن) كور، گاچا، كاس ھالدا يىشمىز،
ئۇلارنىڭ جايى جەھەننەم بولىدۇ، (جەھەننەمنىڭ) ئوتى پەسلەپ قالسا، ئۇلارغا (ئوتنى) تېخىمۇ
يالقۇنچىتىمىز (97). ئۇلارنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى ۋە «چىرىگەن سۆڭەك ۋە توپىغا
ئايلىنىشىمىزدىن كېيىن راستلا قايتىدىن تىرىلىپ يېڭىدىن ئادەم بولامدۇق؟» دېگەنلىكلىرى ئۈچۈن،
ئۇلارغا بېرىلگەن جازا ئەنە شۇدۇر (98). ئاسمانلارنى، زېمىننى ياراتقان اللە نىڭ ئۇلارغا
ئوخشاش ئىنسانلارنى يارىتالايدىغانلىقىنى ئۇلار بىلمەيدۇ؟ اللە ئۇلارنىڭ (ئۆلۈشى ۋە تىرىلىشى
ئۈچۈن) شەك-شۈبھىسىز مۇئەييەن ۋاقىت بەلگىلىدى، كاپىرلار پەقەت كۇفرىغىلا ئۇنايدۇ (99).
«ئەگەر پەرۋەردىگار بىزنىڭ رەھمەت خەزىنىلىرى سىلەرنىڭ قولىڭلاردا بولسا، چىقىمىدىن (يەنى
تۈگەپ كېتىشتىن) قورقۇپ، چوقۇم بېخىللىق قىلاتتىڭلار، ئىنسان بېخىل كېلىدۇ» دېگەن (100).

بىز مۇساغا ھەقىقەتەن توققۇز روشەن مۆجىزە ئاتا قىلدۇق، مۇسا پىرىئەئۇنىڭ ۋە ئۇنىڭ قەۋمىگە كەلگەن چاغدا (بىز مۇساغا): «ئۇلاردىن ئىسرائىل ئەۋلادىنى (قويۇۋېتىشىنى) سورىغىن» (دېدىق). پىرىئەئۇن ئۇنىڭغا: «ئى مۇسا! سېنى مەن چوقۇم جادۇ قىلىنغان دەپ ئويلايمەن» دېدى (101). مۇسا: «ئى پىرىئەئۇن! بۇلار (يەنى توققۇز مۆجىزە) نى پەقەت ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى (مېنىڭ) راستلىقىمنى ئىسپاتلايدىغان» دەسل قىلىپ نازىل قىلىنغانلىقىنى سەن (گەرچە تىلىڭدا ئىقرار قىلىساڭمۇ دىلىڭدا ئەلۋەتتە) ئوبدان بىلىسەن، مەن سېنى، ئى پىرىئەئۇن، ھەقىقەتەن، ھالاك بولىدۇ دەپ ئويلايمەن» دېدى (102). پىرىئەئۇن ئۇلارنى (مىسىر) زېمىندىن چىقىرىۋەتمەكچى بولدى. بىز پىرىئەئۇننى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغانلارنى — ھەممىسىنى (دېڭىزغا) غەرق قىلىۋەتتۇق (103). پىرىئەئۇننى غەرق قىلىپ ۋەتسەلىدىن كېيىن، بىز ئىسرائىل ئەۋلادىغا: «(مىسىر) زېمىنىدا تۇرۇڭلار، ئاخىرەت ۋەدىسى (يەنى

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَخَرَّ عَلَى رَوْدٍ مُّسْتَوٍ لِّمَسَاحِهِمْ
قَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ إِنِّي لَأَكْثُكَ يَمُوحَىٰ تَحِيْرًا ۚ قَالَ لَقَدْ عَلِمْتُمَا
أَنْزَلَ الْكُتُبَ الْاَلْبَ السُّدُوتِ وَالْاَرْضِ يَمُوحَىٰ كَرَامًا لِّاَكْثُكَ
يَمُوحَىٰ تَحِيْرًا ۚ قَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ هُوَ الَّذِي اَنْزَلَ الْكُتُبَ
مِنْ قَبْلِهِ ۚ وَكَذَلِكَ اَنْزَلَ الْكُتُبَ لِمَنْ اَسْعَىٰ
الْاَرْضَ ۚ وَآذَانَهُمْ اَلْفَاظُ جَنَابًا لِّمُحِيْرًا ۚ اَلَا اِنَّ اَنْزَلَ
وَالْاَرْضَ نَزَلَ ۚ فَكُلُّ اَكْثُكَ اَلْمُحِيْرُ اَوْ اَلْمُحِيْرُ اَوْ اَلْمُحِيْرُ
يَعْرِفُ اَعْلَ الْاَرْضِ ۚ اَلَا اِنَّ اَنْزَلَ الْكُتُبَ لِمَنْ اَسْعَىٰ
اَلْكُتُبُ اَوْ اَلْكُتُبُ اَوْ اَلْكُتُبُ اَوْ اَلْكُتُبُ اَوْ اَلْكُتُبُ
يَعْرِفُ اَعْلَ الْاَرْضِ ۚ اَلَا اِنَّ اَنْزَلَ الْكُتُبَ لِمَنْ اَسْعَىٰ
وَعَدَرَبَا اَلْمُحِيْرُ ۚ وَكَذَلِكَ اَنْزَلَ الْكُتُبَ لِمَنْ اَسْعَىٰ
خُشُوْعًا لِّاَعْلَ الْاَرْضِ ۚ وَكَذَلِكَ اَنْزَلَ الْكُتُبَ لِمَنْ اَسْعَىٰ
اَلْكُتُبُ اَوْ اَلْكُتُبُ اَوْ اَلْكُتُبُ اَوْ اَلْكُتُبُ اَوْ اَلْكُتُبُ
سَيِّدًا ۚ وَكَذَلِكَ اَنْزَلَ الْكُتُبَ لِمَنْ اَسْعَىٰ
شَرِيْفًا لِّاَعْلَ الْاَرْضِ ۚ وَكَذَلِكَ اَنْزَلَ الْكُتُبَ لِمَنْ اَسْعَىٰ

قىيامەت) كەلگەن چاغدا سىلەرنى (قەبىرەڭلاردىن مەھشەرگاھقا) (كاپىرلار بىلەن مۇمىنلەرنى) ئارىلاش ئېلىپ كېلىمىز» دېدىق (104). قۇرئانى بىز ھەقىقەت ئاساسىدا نازىل قىلدۇق، قۇرئانمۇ ھەقىقەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھالدا نازىل بولدى، سېنى بىز پەقەت خۇش خەۋەر بەرگۈچى، ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق (105). قۇرئاننى كىشىلەرگە دانە-دانە ئوقۇپ بېرىشنى ئۈچۈن ئۇنى بۆلۈپ-بۆلۈپ نازىل قىلدۇق، ئۇنى تەدرىجى نازىل قىلدۇق (106). «قۇرئانغا ئىشىنىڭلار ياكى ئىشەنمەڭلار (مەيلى، چۈنكى ئىشىنىشڭلار ئۇنىڭغا كامالەت، ئىشەنمەسلىكڭلار ئۇنىڭغا نۇقتان ئېلىپ كەلمەيدۇ)» دېگەن، شۈبھىسىزكى، قۇرئان نازىل بولۇشتىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەنلەر قۇر-ئاننى ئاڭلىغان چاغلىرىدا (تەسىرلىنىپ) دەرھال سەجدىگە بارىدۇ (107). ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز پاكئۇر، پەرۋەردىگارىمىزنىڭ ۋەدىسى چوقۇم ئورۇنلىنىدۇ» دېدى (108). ئۇلار يىغلىغان ھالدا سەجدە قىلىشقا يېقىلىدۇ (قۇرئاننى ئاڭلاش بىلەن ئۇلار اللەغا) تېخىمۇ تەزەۋرۇ قىلىدۇ (109). «اللە دەپ ئاتىساڭلارمۇ بولىدۇ، رەھمان دەپ ئاتىساڭلارمۇ بولىدۇ، قايسىنى ئاتىساڭلار (ھەممىسى ياخشىدۇر). چۈنكى اللە نىڭ نۇرغۇن گۈزەل ئىسىملىرى بار» دېگەن، نامىزىڭىدا (قىرائەتىنى) (مۇشرىكلار ئاڭلاپ قېلىپ ساڭا ئەزىيەت يەتكۈزمەسلىكى ئۈچۈن) يۇقىرى ئاۋاز بىلەنمۇ ئوقۇمىغىن، (مۇمىنلەر ئاڭلىماي قالماسلىقى ئۈچۈن) پەس ئاۋاز بىلەنمۇ ئوقۇمىغىن. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئوتتۇرا يول تۇتقىن (110). ئېيتقىنكى، «جىمى ھەمدۇنا بالىسى بولۇشتىن پاك بولغان، سەلتەنىتىدە شېرىكى بولمىغان، خارلىقتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن دوستقا موھتاج بولمىغان (يەنى خار بولمىغان، ياردەمچىگە موھتاج بولمىغان) اللەغا خاستۇر! اللەنى مۇكەممەل رەۋىشتە ئۇلۇغلىغىن» (111).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ
 لَهُ جُوعًا ۖ فَيَمْنَعِ الْمُبْتَدِينَ إِنَّمَا شَرَاهُ الْإِنْسَانُ لَدْنَهُ وَيَذَرُ
 الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الْفِتْنَةَ أَنْ لَهُمْ آجُرًا كَثِيرًا
 شَاكِرِينَ فِيهِ أَبَدًا ۖ وَكَوْنُ الَّذِينَ قَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ
 وَلَكِنَّ اللَّهَ مَالَهُمْ مِنْ وَجْهِهِ وَلَكِنَّ الْإِنْسَانَ يُوْثِرُ عَلَى
 نَفْسِهِ مِنْ أَوْلَاهِهِمْ ۚ لَقَدْ كُنُوا أَكْثَرًا مُّكَذِّبِينَ
 بَاطِلًا ۖ فَسَلِّ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ ۚ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ الْخِيَرَةُ
 أَفَإِنْ كَانُوا كَانُوا مَعَالِ الْأَنْبِيَاءِ ۚ رِيشَةً لَهَا لَبُوءٌ لَهُمْ
 أَحْسَنَ عَمَلًا ۚ وَكَانُوا كَانُوا مَعَالِهَا صَوْبًا جَزَاءً
 أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ
 آيَاتِنَا ۚ إِنَّمَا رَأَوُا الذُّكْرَ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا إِنَّا
 أَنْبَاءُ مِنْ رَبِّكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا
 فَضَرَبْنَا عَلَى الْأَفْئِدَةِ الْكُفْرَ بَيْنَيْنَا وَمَنْ دَاوَا

18- سۇرە كەھفى

مەككىدە نازىل بولغان. 110 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
 ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

جىمى ھەمدۇنا اللە غا خاستۇركى. (اللە
 ئىنسانلارنى) ئۆز تەرىپىدىن بولغان قاتتىق ئازابىتىن
 ئاگاھلاندۇرۇش، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان مۆمىن-
 لەرگە ئوبدان مۇكاپات (يەنى جەننەت) بېرىدە-
 خالىسلىقى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىش ئۈچۈن،
 بەندىسى (يەنى پەيغەمبىرى مۇھەممەد) گە توغرا،

ھېچقانداق قىغىرىق (يەنى ئىختىلاپ، زىددىيەت) بولمىغان قۇرئاننى نازىل قىلدى (1-2).
 ئۇلار (يەنى ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان مۆمىنلەر) جەننەتتە مەڭگۈ قالىدۇ (3). اللە نىڭ بالىسى
 بار دېگۈچىلەرنى ئاگاھلاندۇرىدۇ (4). ئۇلار ۋە ئۇلارنىڭ ئانا-بوۋىلىرى بۇ بوھتانلىرىدا
 ھېچقانداق مەلۇماتقا ئىگە ئەمەس، ئۇلارنىڭ ئېغىزلىرىدىن چىققان مۆز ئېمىدىگەن چوڭ!
 ئۇلار پەقەت يالغاننىلا ئېيتىدۇ (5). ئەگەر ئۇلار قۇرئانغا ئىمان ئېيتىسا، ئەپسۇسلىنىپ، ئۇلارنىڭ
 (ئىمالدىن) يۈز ئۆرۈگە ئىلىكىدىن ئۆزەشنى ھالاك قىلىۋېتىشكە مۇمكىن (6). ئىنسانلارنىڭ قايس-
 لىرىنىڭ ئەمەلى ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن، بىز ھەقىقەتەن يەر يۈزىدىكى شەيئە-
 لەرنىڭ ھەممىسىنى يەر يۈزىنىڭ زىننىتى قىلدۇق (7). بىز چوقۇم يەر يۈزىدىكى (دەل-دەرەخ،
 تاغ ۋە بىنا قاتارلىق) نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى يوق قىلىپ، يەر يۈزىنى تۈپتۈز باياۋانغا ئايلاند-
 دۇرمىز (8). ئەسەبۇلكەھفى ۋە رەقىم (يەنى ئەسەبۇلكەھفىنىڭ ئىسىملىرى يېزىلغان تاختا) نى
 (بىزنىڭ قۇدرىتىمىزنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ئالامەتلىرىمىز ئىچىدىكى ئەڭ قىزىقى دەپ قارد-
 دىڭمۇ؟ (9) ئۆز ۋاقتىدا بىرقانچە يىگىت غارنى پانا جاي قىلىۋالدى، ئۇلار: «بەرۋەردىگارىمىز!
 بىزگە رەھمەت خەزىنىلىرىڭدىن ئاتا قىلىن» بىزنىڭ ئىشلىرىمىزنى تۈزەپ، بىزنى ھىدايەت تاپقۇ-
 چىلاردىن قىلىن» دېدى (10). ئۇلارنى بىز غاردا ئۇزۇن يىللار تۇغلىتىپ قويدۇق (11).

ئالدىدىن ئىككى گۈرۈھ (يەنى ئەسلىدە بۈگۈنكى ئىچكىدىكى قانچىلىك تۇغىلىشلىقلارنى ھەققىدە ئىختىلاپ قىلىش قان ئىككى گۈرۈھ) تىن قايسىسىنىڭ غارىدا قانچىلىك ئۇزاق تۇرۇشقانلىقىنى ئىشچى ھېسابلايدىغانلىقىنى سىناش ئۈچۈن ئۇلارنى ئويغاتتۇق (12).

بىز ساڭا ئۇلارنىڭ ھېكايىسىنى راستى بىلەن ئېيتىپ بېرىمىز، ئۇلار ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارغا ئىمان ئېيتقان، بىز ھىدايەتنى زىيادە قىلغان يىگىتلەردۇر (13). ئۇلارنىڭ دىلىرىنى (يەنى ئىرادىسىنى) مۇستەھكەم قىلدۇق، ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار (ئىمانىز زالىم پادىشاھ ئالدىدا) دەس تۇرۇپ ئېيتتى: «بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىز ئاسانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پەرۋەردىگارىمىدۇر، بىز ئۇنى قويۇپ ھەرگىزمۇ باشقا ئىلاھقا ئىبادەت قىلمايمىز، ئەگەر بىز (اللەنىڭ شېرىكى بار) دەيدىغان بولساق، بۇ چاغدا ھەقىقەتتىن تولىمۇ يىراقلاشقان بولىمىز (14).

بىزنىڭ قەۋىمىز اللەنى قويۇپ (بۇتلارنى) ئىلاھ قىلىۋالدى، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئىلاھلارغا ئىبادەت

سەن بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولساق، «ئەتە ئۇ ئىشنى چوقۇم قىلسەن» دېسەي (28)، «خۇدا خالسا» دېگەن سۆزنى قوشۇپ دېگەن (يەنى خۇدا خالسا قىلسەن دېگەن)، «خۇدا خالسا دېگەن سۆزنى» تۇتۇپ قالساق، پەرۋەردىگارىمنى تىلغا ئالغىن (يەنى «خۇدا خالسا»نى ئېيتىشقا كەلگەندە ئېيتقىن) ھەمدە: «پەرۋەردىگارىمنىڭ مېنى بۇنىڭدىنمۇ يېقىن توغرا يولغا باشلىشىنى (يەنى دىنىم، دۇنيايىمدا مېنى ئەڭ تۈزۈك ئىشلارغا مۇۋەپپەقىي قىلىشىنى) ئۈمىد قىلسەن» دېگەن (24). ئۇلار ئۆز غارىدا ئۈچۈز توققۇز يىل تۇردى (25). ئېيتقىنكى، «ئۇلارنىڭ تۇرغان ۋاقتىنى اللە ئوبدان بىلىدۇ، ئاسانلاردىكى، زېمىندىكى غەيبىنى (بىلىش) اللە غا خاستۇر. اللە نىڭ كۆرۈشى لېيىدېگەن مۇكەممەل! اللە نىڭ ئاتىلىشى ئېيىدىگەن مۇكەممەل! ئۇلارغا اللە دىن بۆلەك ھېچقانداق ياردەمچى بولمايدۇ، اللە ئۆز ھۆكۈمىدە ھېچ كىشىنى شېرىك قىلمايدۇ» (24). (ئى مۇھەممەد!) سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ نىڭ كىتابىدىن ساڭا ۋەھىي قىلىنغانى ئوقۇغىن، اللە نىڭ سۆزلىرىنى ھېچ كىشى ئۆزگەرتەلەيدۇ، سەن ھەرگىزمۇ اللە دىن بۆلەك ئىلتىجاگاھ تاپالمايسەن (27). سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ رازىلىقىنى تىلەپ، ئەتىگەن-ئاخشايدا ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىدىغانلار (يەنى ئاجىز، كەمبەغەل مۇسۇلمانلار) بىلەن سەۋرچان بولغان ھالدا بىللە بولغىن، ھاياتىي دۇنيانىڭ زىيۇنىنىستىنى (يەنى مۇشرىكلارنىڭ چوڭلىرىنىڭ سۆھبىتىنى) دەپ، ئۇلارنى كۆزگە ئىلماي قالغىن، بىز دىلىنى زىكرىمىزدىن غەپلەتتە قالدۇرغان، نەپسى خاھىشقا ئەگەشكەن، ئىشى ھەددىدىن ئاشقان ئادەمنىڭ (سۆزى) گە ئەگەشمىگەن (28). (ئى مۇھەممەد!) «(بۇ) ھەق (قۇرئان) پەرۋەردىگارىڭلار تەرىپىدىن نازىل بولىدۇ، خالىغان ئادەم ئىمان ئېيتسۇن، خالىغان ئادەم كاپىر بولسۇن» دېگەن، بىز ھەقىقەتەن كاپىرلار ئۈچۈن تۇتۇن پەردىلىرى ئۇلارنى ئورمۇلدىغان ئوتنى تەييارلىدۇق، ئۇلار (تەشەببۇستىن) سۇ تەلەپ قىلسا، ئۇلارغا مەدەن ئېرىتمىسىگە ئوخشاش، يۈزلەرنى كۆيدۈرۈۋېتىدىغان (ناھايىتى قىزىق) سۇ بېرىلىدۇ، بۇ ئېيىدىگەن يامان شاراب! جەھەننەم لېيىدىگەن يامان چاي! (29)

لَئِنْ كُنْتُمْ اِيْمَانًا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اِنَّآ لَا نُؤَيِّمُ اَجْرَكُمْ
اَحْسَنَ عَمَلًا اَوْ لَكُمْ اَلَمْ يَجْعَلْ مَدِيْنَتَكُمْ تَجْعَلُوْنَ مِنْ
قَتْلِهِمُ الْاَنْفُسَ لَعَلَّكُمْ يَرْجِعُوْنَ اِيْمَانًا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
يَلْبِسُوْنَ بَيْنَا بَا خُفْرًا مِنْ سُدُودٍ وَاِسْتَبْرَقَ سَتْرًا
فِيْمَا عَنِ الدَّارِ اِيْنِ وَفَعَلَ الثَّوَابَ وَحَسَنَتْ مَرْثَتَا الْاَوْفَرِ
لَهُمْ مِثْلًا لِّمَا كُنُوْا عَلَيْهِمْ اَلَا اَحْيَا بَعْضُهُمْ اَبْنَاءَ
وَعَفُوْا بَعْضُهُمْ اَوْلَادَهُمْ اَرْءَايْتُمْ اِلَٰهَ الْجَنَّةِ
اِنَّ اَكْبَاهُ لَوِ لَوِظْلَمُوْنَهُ سَيِّئًا وَفَعَرْنَا جِلْدَهُمُ الْاَنْفَرِ
وَكَانَ لَهُ شَعْرٌ فَقَالَ لِبَصَاحِيْهِ وَهُوَ يُحَادِّثُ اَنَا
اَنْتُمْ مِّنْكَ مَا لَوْ اَمْرًا فَفَرَّ الْوَدَّعَلْ حَسْبُهُ وَهُوَ
ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ قَالَ مَا اَلْفَنَ اَنْ يَّجِيْدَ مِنْ اِلَٰهٍ اَلَا
قَدْ اَلْفَنَ السَّاعَةَ عَاقِبَةً وَّلَٰكِنْ لَّوَدَّ اِلَىٰ بَنِي الْاَدْنٰى
خَيْرًا اَوْ اَنْتُمْ مُّقْبِلَةٌ اَلَا قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَادِّثُ
اَلَا تَرَىٰ اِلَٰهَ الْاَدْنٰى خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ يَرْجِعُكَ
سَوْدًا جَلًّا اَلَا اِنَّ اِلَٰهَهُ رَبِّيْ وَلَا اَشْرَكَ لِيَّ رَبِّيْ اَحَدًا

ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا كېلە-
دىغان بولساق، بىز ئۇلارنىڭ قىلغان ياخشى ئەمەللىرى-
نىڭ ساۋابىنى ھەقىقەتەن يوققا چىقىرىۋەتەيمىز (38).
ئەنە شۇلار ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان،
ئۇلار دائىم تۇرىدىغان جەننەتلەردىن بەھرىمەن
بولدۇ، جەننەتتە ئۇلار ئالتۇن بىلەيزۇكلەرنى
سالىدۇ، ئېسىز ۋە قېلىن يىپەكتىن ئىشلەنگەن
يېشىل كىيىملەرنى كىيىدۇ. (ئالتۇن ۋە ئېسىل
رەختلەر بىلەن قاپلانغان) تەختلەرگە يۆلىنىپ
ئولتۇرىدۇ. بۇ ئېسىدىگەن ياخشى مۇكاپات!
جەننەت ئېسىدىگەن گۈزەل جاي! (39) ئۇلار
(يەنى كەمبەغەللەرنى يېنىڭىدىن قوغلىۋېتىشنى
تەلەپ قىلغان كاپىرلار)غا مۇنداق (بىرى مۆمىن،

بىرى كاپىر بولغان) ئىككى ئادەمنى مىسال قىلىپ كەلتۈرگىن: ئۇلارنىڭ بىرىگە (يەنى كاپىرغا) بىز
ئەتراپى خورمىزارلىق، (ئىككى باغنىڭ) ئوتتۇرىسى ئېكىنزارلىق بولغان تاللىق ئىككى
باغ ئاتا قىلدۇق (40). ھەر ئىككىسى كەم-كۈتمىز، تولۇق مېۋە بېرىدىغان باغلار بولۇپ،
ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن ئېقىپ تۇرىدىغان ئۆستەڭنى بەرپا قىلدۇق (41). ئۇ (يەنى باغ ئىگىسى)
نۇرغۇن مال-مۈلۈككە ئىگە ئىدى، ئۇ بۇرادىرىگە پەخىرلىنىپ: «مەن سەلدىن باي،
ئادەملىرىم (يەنى خىزمەتچىلىرىم، بالىلىرىم، ياردەمچىلىرىم) سېنىڭكىدىن كۆپ» دېدى (42).
ئۇ (مۆمىن بۇرادىرىنى يېتىلەپ) بېغىغا كىرىپ (كۆڭۈللىق قىلىش بىلەن) ئۆزىگە زۇلۇم
قىلغان ھالدا ئېيتتى: «بۇ باغ مەڭگۈ يوقالمايدۇ دەپ ئويلايمەن (43). شۇنىڭدەك قىيامەت
بولمايدۇ دەپ ئويلايمەن، ئەگەر مەن پەرۋەردىگارغا قايتۇرۇلغاندىمۇ (يەنى قىيامەت بولغاندىمۇ-
مۇ) ئەلۋەتتە بۇ باغدىن ياخشىراق جاينى تاپمەن» (44). ئۇنىڭغا (مۆمىن) بۇرادىرى مۇنازىرە-
لەشكەن ھالدا ئېيتتى: «سېنى (ئەسلىدە) تۇپراقتىن، ئاندىن ئابىسەندىن يارىتىپ، ئاندىن
سېنى راۋۇرۇس ئىنسان قىلغان زاتىنى ئىنكار قىلامەن؟ (45) لېكىن مەن پەرۋەردىگارم بولغان
ئۇ اللەنى (ئېتىراپ قىلىمەن)، پەرۋەردىگارمغا ھېچ ئەھدىنى شېرىك كەلتۈرمەيمەن (46).

سەن بېشىڭغا كىرگەن چېشىڭدا: اللە نەك
خالىغىنى بولىدۇ، اللە نەك ياردىمى بولمىسا
قولۇمدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ» دېسەنچۇ؟
سېنىڭ قارشىڭچە، مېنىڭ مېلىم ۋە ئەۋلادىم
سېنىڭكىدىن ئاز بولسۇن (43)، ئۆمدىكى، پەرۋەر-
دىگار سەمىيە مائىنە سېنىڭ بېشىڭدىن ياخشىراق
نەرسە ئانا قىلغاي. بېشىڭغا ئاسماندىن
بىر ئايەت يۈزلەندۈرۈش بىلەن بېشىڭ تۈپ-
تۈز قاقاس يەرگە ئايلىنىپ قالغاي (44)، ياكى
ئۇنىڭ سۈيى سىڭىپ كېتىپ ئۇنى ئىزدەش
(يەنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش) سېنىڭ قولۇڭدىن
كەلمەيدۇ (45). ئۇنىڭ مېۋىلىرى (يەنى بېشى)
ۋەيران بولدى، تېلىنىڭ بىدىشلىرى يەرگە
يىقىلدى، ئۇ باققا سەرپ قىلغان چىقىملىرىغا
(ھەسرەت چېكىپ) ئىككى ئالقىنىنى ئۇۋۇلىشى

تۇردى ھەمدە ئۇ: «مەن پەرۋەردىگارغا ھېچ ئەھدىدىن شېرىك كەلتۈرمىسەنچۇ» دېدى (46).
ئۇنىڭغا اللەدىن باشقا ياردەم قىلىدىغان (يەنى ئۇنىڭدىن بۇ بالانى دەپنى قىلىدىغان) ھېچ
جامائە بولمىدى، ئۆزىڭىز ئۆزى ياردەم قىلالىمىدى (يەنى بالانى ئۆزىدىن دەپنى
قىلالىمىدى) (47). بۇ يەردە (يەنى مۇنداق ھالەتتە) مەدەتكار بولۇش پەقەت بەرھەق اللە غا
خاستۇر، اللە (ئۆزىگە ئىمان ئېيتقۇچىلارغا دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) ياخشى مۇكاپات بەرگۈچىدۇر،
(ئۇنىڭغا يۈلەنگەن ۋە ئۇنى ئۆمىد قىلغانلارنىڭ) ئاقىۋىتىنى ياخشى قىلغۇچىدۇر (48).
(ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا (يەنى كىشىلەرگە) دۇنيا تىرىكچىلىكى ھەققىدە مۇنداق مىسالنى كەلتۈر-
گىن: (ئۇ شۇنىڭغا) ئوخشايدۇكى، بىز ئاسماندىن يامغۇر ياغدۇردۇق، شۇ سۇ بىلەن زېمىننىڭ ئۆسۈم-
لۈكلىرى بىر-بىرىگە چىرىمىشىپ بولۇق ئۆستى، كېيىن ئۇ قۇرۇپ تۆكۈلدى، شامالار ئۇنى
(تەرەپ-تەرەپكە) ئۇچۇرۇپ كەتتى، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر (49). مالار ۋە بالىلار دۇنيا تىرىكچى-
لىكىنىڭ زىننىتىدۇر، باقى قالدىغان ياخشى ئەمەللەرنىڭ ساۋابى پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە تېخىمۇ
ياخشىدۇر. ئۆمىد تېخىمۇ چوڭدۇر (46). ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) بىز تاغلارنى يوق قىلىمىز،
زېمىننى ئوچۇق، تۈپتۈز كۆرسەن (يەنى ئۇنى توسۇپ تۇرىدىغان تاغ، دەرەخ، بىنالار بولمايدۇ)،
ئۇلارنى (يەنى ئىنسانلارنى) (مەھشەرگاھقا) يىغىمىز، ئۇلاردىن بىر كىشىنىمۇ قالدۇرۇپ قويمايمىز (47).

وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ قَالَ إِنَّمَا أَطَعْتُ مَا أَمَرْتُ وَكَلَّمْتُ وَكَلَّمْتُ
قَالَ إِنَّمَا كَانَ لَكَ الْغَمُّ وَلَئِن لَّمْ يَكُن لَّهُ بَازِغٌ لِّمَن يَخْتَلِفُ
أَلْوَانُهُ فَسَوَاءٌ لِّمَن يَخْلَفُ الْبَازِغُ أَفَعِلُوكَ لَمَّا عَلِمْتُمْ لِي أَنَّكُمْ
فَعَلْتُمْ لِي كَلِمَاتٍ تُحَدِّثُونَ أَنَّكُمْ كَلَّمْتُمْنِي فَإِنَّ اللَّهَ إِنَّمَا
يَكَلِّمُ الْوَحْيَ وَإِنَّمَا كُنَّا يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَكْفَامُ كَوْنًا
مُّتَقَرَّبِينَ وَأَلَّا تَكُن لِّلْآخِسَةِ لَمَّا زَكَرْنَاكَ أَنَّ نَحْنُ بَارِقُونَ
وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ لِمَن يُدْرِكُهُ الْيَوْمَ هَاجِسٌ فَإِن رَّجِعْتَ بَنِيكَ
وَتَوَلَّيْتَ نَبَاكَ تَجِدُ آلَهُ مُنْزَعِينَ وَأَنَّا جَمَعْنَاهُمْ ذُرِّيَّتَهُمْ
فِي الْيَوْمِ الْحَاقِقِ فَفَعَلْنَا لَئِيمَةً مِّمَّنْ عَلَّمْنَا نَاثِرِينَ
وَكَاذِبِينَ قَالُوا كُنَّا مُتَحَدِّثِينَ فَفَتِنَا فِي الْأَلْبَابِ إِنَّكُمُ
فِي الْيَوْمِ الْوَاقِعِ لَمَّا جَمَعْنَا لَئِيمَةَ الْأُولَىٰ وَآخِرَةَ لَعَلَّاهُمْ
يَعْلَمُونَ أَنَّهُمْ مُّصَوَّرُونَ فَأَتَوْا عَلَىٰ آلِهِمْ وَنِجْوَتِهِمْ فَؤُورٌ
مِّنَ النَّارِ فَكَفَىٰ لَهُمْ لَعْنَةُ الْآدَمِ الَّذِي أُخْرِجَهُ مِنَ الْجَنَّةِ
مُطَهَّرًا وَهُوَ قَدِ احْتَمَمَتْ بِهِ أَفْوَاهُ لَا تُؤْمِنُ وَأَلَّا تَكُن لِّلْآخِسَةِ
لَمَّا زَكَرْنَاكَ أَنَّ نَحْنُ بَارِقُونَ قَالُوا إِنَّمَا كُنَّا نَخُوفُ فَوَافِيقَهُمْ
فَتَوَلَّوْا عَنْهُمْ وَيُوعَدُونَ لِيَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كُدُّهُمْ وَلَا
طَوْلُهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ صُلُوبُهُمْ وَسَاءَ لِمَن كَانَ ضَالًّا مِّمَّنْ ذُكِّرُوا
بِالْآيَاتِ يَوْمَ يُنْفَخُ الْأَشْجَارُ فَتَبْلُغُ الْأَرْضُ بَرًا وَظُلُمَاتٌ
ثَلَاثُ يَوْمٍ إِلَّا لِمَن شَاءَ اللَّهُ شَرًّا أَوْ خَيْرًا لِّمَن كَانَ يَتَذَكَّرُ
أَنَّهُ سَوَاءٌ أَمْرُهُمْ أَوْ يَوْمَ تَخْرُجُ السَّجُودِ فَتَبْلُغُ الْأَرْضُ
بَرًا وَظُلُمَاتٌ ثَلَاثُ يَوْمٍ إِلَّا لِمَن شَاءَ اللَّهُ شَرًّا أَوْ خَيْرًا لِّمَن
كَانَ يَتَذَكَّرُ أَنَّهُ سَوَاءٌ أَمْرُهُمْ أَوْ يَوْمَ تَخْرُجُ السَّجُودِ

قَالَ ارْجِعْ اِلٰى اٰوْرَتِكَ اِنَّهَا فَتُحْيِيكَ فَانْصَرَفَ وَفِي يَمِينِهِ قَصَمٌ مِّنَ نَّجْوٰى اِلٰى اٰوْرَتِهِ اَنْ اَذْكُرَ وَاتَّقِ سَيْبَ لَيْلٍ
الْبُحْرِ جَبَلًا قَالَ ذٰلِكَ نَاجِيَةٌ فَاَرْجَعَا عَلٰى اٰوْرَتِهَا
فَصَلَّوْا وَجَاهِدَا حَتّٰى يَخْرُجَا نَاجِيَةً مِّنْ عَيْنِهَا
وَعَلِمَتَا مِنْ لَّدُنَّ اٰيٰتِنَا قَالَ لَهُ مُوسٰى هَلْ اٰتٰتَكَ عَلٰى
اَنْ تَعْلَمَ بِرَبِّكَ عَلِمْتَ اِنَّكَ اِلٰكٌ لَّنْ نَّسْتَعْلِمُ
مَعِيَ صِدْقًا وَكَفَيْتَ نَصْرِيْ عَلٰى مَا لَمْ تُخِطْ بِهِ خُبْرًا
قَالَ سَتَجِدُنِيْ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ صَابِرًا وَّلَا اَخْوٰى اِلَكَ اَمْرًا
قَالَ وَلٰي اَصْحٰبِيْ فَلَا تَكُنْ مِّنَ السّٰوِيّٰتِ
لَكَ رَمْتُهُ لَمَّا كُنْتُمْ اِلَى الطُّغْيٰنِ عَلٰى اِذْ اَرْكَبَانِي السَّيْفُ وَرَمْتُهُمَا
قَالَ اَعْرِضْ اِلَى الْغُرُفِ اَهْلُهَا لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا اِمْرًا
قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَّكَ اَنْ نَّسْتَعْلِمَ مَعِيَ صِدْقًا قَالَ لَا
تُوَاخِذْنِيْ بِمَا كُنْتُ وَّلَا تَزِدْنِيْ حُجْرًا
فَاَنْتَ لَكَ حُجْرٌ اِذَا لَبِثْتَ اَهْلًا لَّقَدْ جِئْتَهُ قَالَ اَقْبَلْتُ
نَفْسًا رَّحِيْمَةً لِّعَلَّيْكَ اَعْدَجْتُ شَيْئًا كَبْرًا

ياش خادىم؛ «بىز چولە تاش ئاستىدا ئارام ئېلىۋاتقاندا
(يۈز بەرگەن ئىشتىن يەنى پىشۇرۇلغان بېلىقنىڭ
تىرىلىپ، سېۋەتتىن سەكرەپ چىقىپ دەرياغا كىرىپ
كەتكەنلىكىدىن ئىبارەت قىزىق ئىشتىن) خەۋىرىڭ
بارمۇ؟ مەن راستلا بېلىقنى ئۇنتۇپتەمەن. بېلىقنىڭ
(ئاجايىپ ۋەقەسى) نى ساڭا ئېيتىشنى پەقەت شەيتان
ماڭا ئۇنتۇلدۇرۇپتۇ. بېلىق دەرياغا ئاجايىپ يول
تالغان ئىدى» دېدى (۹۵). مۇنا: «بىزنىڭ ئىزدەيدى-
غىنىمىز دەل مۇشۇ ئىدى» دېدى-دە، ئىككىسى
كەلگەن ئىزى بويىچە كەينىگە يېنىشتى (۹۶). ئۇ
ئىككىسى (بېلىقنى ئۇنتۇغان چولە تاشنىڭ يېنىدا)
بىزنىڭ بەندىلىرىمىزدىن چولە مەرھەمەتىمىزگە
ئېرىشكەن ۋە بىزنىڭ ئۆزىمىزگە خاس ئىلىمىمىزنى
(يەنى ئىلمى غەيبىنى) بىز بىلدۈرگەن بىر بەندىنى
(يەنى خىزمى ئەلەيھىسالامنى) ئۇچراتتى (۹۷). مۇنا
ئۇنىڭغا: «اللە ساڭا بىلدۈرگەن توغرا ئىلمىنى
ماڭا ئۆگىتىشكە ئۈچۈن ساڭا نەگشەيمۇ؟ (يەنى

سۆھبىتىڭدە بولايىمۇ؟» دېدى (۹۸). ئۇ ئېيتتى: «سەن مەن بىلەن بىللە بولۇشقا
سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرالمايمەن (۹۹). سەن چوڭقۇر تونۇپ يەتمىگەن (يەنى قارىساققا
يامان، ئەمما ماھىيىتىنى سەن چۈشەلمىگەن) ئىشقا قانداقمۇ سەۋر-تاقەت قىلىپ
تۇرالايسەن؟» مۇنا ئېيتتى: «اللە خالىسا مېنى سەۋر قىلغۇچى كۆرمىسەن، سېنىڭ
بۇيرۇقۇڭغا خىلاپلىق قىلسايمەن» (۱۰۰). (خىزمى) ئېيتتى: «ئەگەر سەن ماڭا ئەگەشسەڭ،
(يولۇققان ئىش توغرىسىدا) مەن ئۇنى ساڭا سۆزلەپ بەرگىچە ئۇنىڭدىن سورىما (يەنى
ئۆزۈم سۆزلەپ بەرمىگىچە قىلغان ئىشلىرىمدىن سورىما)» (۱۰۱). شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئىككىسى
بىرلىكتە مېڭىپ كېلىپ بىر كېمىگە چىقىشتى، (خىزمى) كېمىنى تېشىۋەتتى
(يەنى كېمىنىڭ بىر تاغىتىنى سۇغۇرۇۋەتتى)، مۇنا (ئۇنىڭغا): «كېمىدىكىلەرنى
خەرق بولۇپ كەتكۈن دەپ كېمىنى تەشتىگىمۇ؟ سەن ھەقىقەتەن (قورقۇنچىلۇق)
چولە بىر ئىشنى قىلىدىك» دېدى (۱۰۲). (خىزمى) «سەن ھەقىقەتەن مەن بىلەن بىللە
بولۇشقا سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرالمايمەن دېمىدىمۇ؟» دېدى (۱۰۳). مۇنا ئېيتتى:
«ئەمدىنى ئۇنتۇپ قالغانلىقىمغا مېنى ئەيىبلە، سەن بىلەن بىللە بولۇشتا مېنى
قىيىن ھالغا چۈشۈرۈپ قويا» (۱۰۴). ئۇ ئىككىسى يەنە بىرلىكتە ماڭدى،
ئۇلار بىر بالىنى ئۇچراتتى، (خىزمى) ئۇنى ئۆلتۈرۈپ قويدى. مۇنا: «سەن
بىر بىگۇناھ جاننى ناھق ئۆلتۈردۈڭ، سەن ھەقىقەتەن ياۋۇز ئىشنى قىلىدىك» دېدى (۱۰۵).

(ئون ئالتىنچى پارە)

(خىزىر) ئېيتتى: «ساڭا مەن ھەقىقەتەن مەن بىلەن بىللە بولۇشقا سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرالسايمەن دەيمىدۇمۇ؟» (76) مۇسا ئېيتتى: «بۇنىڭدىن كېيىن يەنە سەندىن بىرەر ئىش توغرىلۇق سورىسام (يەنى قىلغان ئىشىڭغا ئېتىراز بىلدۈرسەم)، مېنى ئۆزۈڭگە ھەمراھ قىلىشىن، (ساڭا بەرگەن ۋەدىمگە ئۈچ قېتىم خىلاپلىق قىلغانلىقىم ئۈچۈن) مېنىڭ ئالدىمدا (ماڭا ھەمراھ بولماسلىقتا) مەزۇرسەن» (77). ئۇ ئىككىسى يەنە بىللە مېڭىپ بىر شەھەرگە يېتىپ كەلدى، شەھەر ئاھالىسىدىن تاماق سورىدى، شەھەر ئاھالىسى ئۇلارنى مېھمان قىلىشتىن باش تارتتى، ئۇلار بۇ شەھەردە ئۆرۈلۈپ چۈشەي دەپ قالغان بىر تامنى ئۇچراتتى، ئۇنى (خىزىر قولى بىلەن سىلاپ) تۈزلەپ قويدى. مۇسا ئېيتتى:

«ئەگەر خالىساڭ بۇ ئىش ئۈچۈن ئەلۋەتتە ئىش ھەققى ئالغان بولاتتىڭ» (77). (خىزىر) ئېيتتى: «بۇ، سەن بىلەن مېنىڭ ئايرىلىش (ۋاقىتىمىز)، سەن سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرالمىغان (يۇقىرىقى ئۈچ ئىشنىڭ) ھەققىنى ساڭا چۈشەندۈرۈپ بېرىمى (78). كېيىنكە كەلسەك، ئۇ دېڭىزدا ئىشلەيدىغان بىر قانچە نەپەر كەمبەغەلنىڭ كېسىسى ئىدى، مەن ئۇنى (تېشىپ) ئەيىبىنىڭ قىلماقچى بولدۇم، (چۈنكى) ئۇلارنىڭ ئالدىدا (يەنى بارىدىغان يوللىرىدا) ھەرقانداق ساق كېمىنى ئىگىسىدىن (زورلۇق بىلەن) تارتىۋالدىغان بىر پادىشاھ بار ئىدى (79). (ئۆلتۈرۈلگەن) بالىغا كەلسەك، ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسى مۇسەن ئىدى. (ئۇ ئەلدىمە كاپىر يارىتىلغانلىقتىن، چوڭ بولغاندا) ئۇنىڭ گۇمراھلىق بىلەن كۆڭرىنى ئاتا-ئانىسىغا تېگىشىدىن قورقۇت (80). شۇنىڭ ئۈچۈن بىز ئۇلارنىڭ پەرۋەردىكارىنىڭ ئۇلارغا تۇ بالغا قارىغاندا پاك ۋە كۆيۈملۈك پەرزەنت ئاتا قىلىشىنى ئىرادە قىلدۇق (81). تامىغا كەلسەك، ئۇ شەھەردىكى ئىككى يېتىم بالىنىڭ ئىدى، تام ئاستىدا ئۇلارنىڭ (ھەقىقىي بولغان) خەزىنىسى بار ئىدى (تام ئۆرۈلۈپ كەتسە، خەزىنىسى ئېچىلىپ قېلىپ كىشىلەر ئۇنى ئېلىپ كېتەتتى)، ئۇلارنىڭ ئاتا-ئانىسى ياخشى ئادەم ئىدى. پەرۋەردىكارنىڭ ئۇلارنىڭ چوڭ بولغاندا تام ئاستىدىكى خەزىنىسىنى چىقىرىۋېلىشىنى ئىرادە قىلدى، بۇ پەرۋەردىكارنىڭ (ئۇلارغا قىلغان) رەھمىتىدۇر، ئۇنى (يەنى يۇقىرىدىكى ئۈچ ئىشنى) مەن ئۆز خاھىشىم بويىچە قىلىشىم يوق (بەلكى ئۇنى اللەنىڭ ئەمرى ۋە ئىلھامى بىلەن قىلدىم)، سەن سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرالمىغان نەرسىلەرنىڭ ھەقىقىتى ئەنە شۇ (82). ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) سەندىن زۇلقەرنەين توغرىلۇق سورىشىدۇ. «سەلەرگە مەن ئۇنىڭ قىسسىسىنى (ۋەھىي ئاساسىدا) بايان قىلىمەن» دېگەن (83).

قَالَ اَلَمْ اَكُنْ لَكَ اِلَهًا اَنْ تَسْتَوِيْعَ مَعِيَ صَبْرًا
قَالَ اِنْ سَأَلْتَهُ عَنْ شَيْءٍ لَعَدَّ هَآؤُلَآءِ لَشَجَرٍ فَبَدَّلَتْ
مِنْ لَدُنِّىْ عَذَابًا اَلَمًّا لَّعَلَّكَ تَتَّقَى
اَلَمْ اَكُنْ اَبْرَآءُ لَكَ اَوْ اَمَّا اَمْ اَرَا اَنْ اَكْرِيْمًا اَنْ
يَنْقُصَ مَا قَامَ قَالَ كُنتَ الْاَوَّلُ عَلَيْهِمْ اَمَّا اَمْ اَرَا اَنْ
هَآؤُلَآءِ اِنِّىْ وَاِبرَآءُكَ سَآءِلُكَ تَابِعًا لِّىْ اَلَمْ تَكُنْ لَكَ
صَبْرًا اَمَّا السَّبِيْعَةُ فَكَانَتْ لِمَا كَانَ يَفْعَلُوْنَ فِى الْبَحْرِ
فَاَرَدْتُ اَنْ اَرْجُوْهُمَا وَكَانَ وَرَآءَهُمَا لَكَ اَعْدَآءُ لِّسَبِيْعَتِهِمْ
غَضَبًا اَمَّا اَلْعَذَابُ فَكَانَ اَبَدًا مِّنْ نَّارٍ فَاَوْفَوْا عَنْ رَّجُلِهِمَا
لَمَّا كَانَا فَاَوْفَوْا اَمَّا اَلْاَعْدَاءُ فَكَانَ لِكُلِّ رَجُلٍ مِّنْهُمَا نَارٌ
وَأَقْرَبُ رَجُلًا وَآمَّا اَلْاَعْدَاءُ فَكَانَ لِكُلِّ رَجُلٍ مِّنْهُمَا نَارٌ
الْمِيْنَةُ وَكَانَ هَمَّتْ كُتْرُهُمَا وَكَانَ اَبُوهُمَا صَبْرًا قَارَادَ
رَبِّكَ اَنْ يَّجِيْهُمَا اَشْدَّ هَمًّا وَصَبْرًا كَآثَرًا اَحْمَدًا وَنَبِيًّا
وَمَا فَصَّلْتُ عَنْ اَمْرِىْ ذٰلِكَ تَابِعًا لِّىْ اَلَمْ تَكُنْ لَكَ صَبْرًا
وَيَسْأَلُوْكَ عَنْ ذٰى الْقُرْآنِ قُلْ سَآءِلُكُمْ عَنْهُ وَذِكْرُ

ئۇلار (يەنى يەنجۇ-مەنجۇ) ئۇنىڭ ئۈستىگە چىقىشىمۇ، ئۇنى تېشىشىمۇ قەدىر بولالمايدۇ (107).

زۇلقەرنەين ئېيتتى: «بۇ (يەنى تۈسنىڭ بەرپا قىلىنىشى) پەرۋەردىگارىمىڭ ئېيتىدۇر، پەرۋەردىگارىمىڭ ۋەدىسى ئىشقا ئاشقاندا، ئۇ ئۇنى تۈپتۈز قىلىۋېتىدۇ، پەرۋەردىگارىمىڭ ۋەدىسى ھەقىقەت» (108).

ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە، قىستاقچىلىقتىن) كىشىلەرنى بىر-بىرىگە گىرەلەشتۈرۈۋېتىسىز، سۇر چېلىنىدۇ، ئۇلارنى (ھىباب ئۈچۈن) يىغىسىز (109).

ئۇ كۈندە كاپىرلارغا جەھەننەمنى ئاشكارا كۆرسىتىسىز (110). ئۇلارنىڭ (بۇ دۇنيادىكى چاغلىرىدا دىللىرىنىڭ) كۆزلىرى مېنى ياد قىلىشتىن پەردىلەنگەن ئىدى، (ئۇلارنىڭ دىللىرىنى زۇلمەت باسقانلىقى ئۈچۈن كالامۇلانى) ئاتلاشقا قەدىر ئەمەس ئىدى (111). كاپىرلار مېنى قويۇپ

قَبَائِلُ خُزَاعَانَ يُفْخِرُونَ وَمَا اسْتَخْوَالَهُ فُجَرَاءُ خُزَاعَانَ
هَذَا صَاحِبُ رَأْيٍ قَادِحٍ وَمَنْ فِي جَمَلِهِ دَكَاةٌ وَكَانَ
وَمَنْ فِي جَمَلِهِ دَكَاةٌ وَكَانَ فِي جَمَلِهِ دَكَاةٌ وَكَانَ
فِي الشُّعْرِ قَبَائِلُ خُزَاعَانَ وَمَنْ فِي جَمَلِهِ دَكَاةٌ وَكَانَ
عَرَضًا كَالَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غَلَاظِنٍ وَكَانُوا
لَا يَتَذَكَّرُونَ سَمَاءًا فَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن يَخُونُوا
عِبَادِي مِن ذُنُوبِهِمْ إِنَّا أَتَيْنَاهُم بِجُحُودٍ لِّئَلَّا
قُلْ هَلْ يَخُونُوا الَّذِينَ آمَنُوا أَلَا الَّذِينَ هَلْ يَكُونُ
فِي الصُّلَّةِ الَّذِينَ أَهْلُهَا هُمْ خَوَانُ يَصْنَعُونَ الْوَلَاةَ
الَّذِينَ كَفَرُوا لَا يَتَذَكَّرُونَ فَلَئِمَّا يَهَيَّأ لَهُمْ
أُولَئِكَ لِيُفْخَرُوا فِيهَا وَلَئِن لَّا فَكَّرُوا لَمَّا كَانُوا
وَأَتَيْنَاهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ وَكَانُوا
الْفُلُوحِ كَانَتْ لَهُمْ جِبْتٌ أَلْفٌ دُونَ تِلْكَ الْخُلُوفِ
لِيُفْخَرُوا فِيهَا وَلَئِن لَّا فَكَّرُوا لَمَّا كَانُوا
لَئِن لَّا فَكَّرُوا لَمَّا كَانُوا لَئِن لَّا فَكَّرُوا لَمَّا كَانُوا

بەندىلىرىمنى مەيۋە قىلىۋېلىشا بولىدۇ دەپ ئويلايدۇ؟ بىز جەھەننەمنى كاپىرلارغا ھەقىقەتەن مەنزىلگەھ قىلىپ تەييارلىدۇق (112). سىلەرگە ئەمەللىرى جەھەتتىن ئەڭ زىيان تارتقۇچىلارنى ئېيتىپ بېرەيلىمۇ؟ (113) ئۇلار ھاياتىي دۇنيادا قىلغان ئەمەللىرى يوققا چىققان ئەمما ئۆزلىرى ئوبدان ئىش قىلدۇق دەپ ئويلىغان ئادەملەردۇر (114). ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارىمىڭ ئايەتلىرىنى ۋە ئۇنىڭغا مۇلاقات بولۇشنى ئىنكار قىلغان، نەتىجىدە قىلغان ئەمەللىرى بىكار بولۇپ كەتكەن كىشىلەردۇر، قىيامەت كۈنى ئۇلارنى (يەنى مۇنداق كىشىلەرنى) قىلچە ئېتىبارغا ئالمايمىز (115). كاپىر بولغانلىقلىرى، مېنىڭ ئايەتلىرىمنى ۋە پەيغەمبەرلىرىمنى مەسخىرە قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ جازاسى جەھەننەمدۇر (116). شۈبھىسىزكى، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنىڭ مەنزىلگەھى فەردەۋس جەننەتلىرى بولىدۇ (117). ئۇلار فەردەۋس جەننەتلىرىدە مەڭگۈ قالىدۇ، ئۇنىڭدىن يۆتكىلىشنى خالىمايدۇ (118). ئېيتىشكى، «پەرۋەردىگارىمىڭ سۆزلىرىنى يېزىش ئۈچۈن، ئەگەر دېڭىز (سۈيى) سىيا بولۇپ كەتسە، پەرۋەردىگارىمىڭ سۆزلىرى تۈگىسەي تۇرۇپ، دېڭىز (سۈيى) چوقۇم تۈگەپ كەتكەن بولاتتى، مۇبادا يەنە شۇنچىلىك دېڭىز (سۈيىنى) كەلتۈرسەكمۇ» (119).

* اللەنىڭ كالامى خۇددى اللەنىڭ ئىلمىدەك چەكسىز، بۇ، اللەنىڭ ئىلىمىنىڭ كەڭلىكىنىڭ سالىدۇر.

قُلْ إِنَّمَا كُنْتُ نَذِيرٌ لِّكُم يَوْمَ تَأْتِي السُّحُبُ بِالْمَلَكِ الْكَافِرِ تَتَقَبَّلُونَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
كُلَّمَا نَفَسَ فِيهِ رُوحَنَا بَدَأَ عَيْدُهُ أَوْ كُرُوا كَمَا تَدْلُو رِيَّةُ
يَدَايَهِ قَالَ يَبْنَوَانِ وَمَنْ أَظْفَرُ مِنْ أَظْفَرِ الرَّاسِ
فَيَبْنُو أَوْ لَمْ يَبْنُو كَذَلِكَ رَدَّ سَيْفَهُ إِلَى جَنَاحِ الْوَلِيِّ مِنْ
وَلِيِّهِ وَكَانَ امْرَأَتِي تَلَوُّوا لَهَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيَا لَهَا
مَعْرِفٌ مِنْ آلِ الْعُقُوبِ وَأَجَلُهُ رَدَّ رِيَّةً إِلَى يَدَايَا لَدُنْكَ
بَعْدَ إِسْمَاعِيلَ لَمْ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَيِّئًا قَالَ رَدَّ إِلَى
يَدَايَا لِي لَمْ يَجْعَلْ امْرَأَتِي مَارِدًا وَقَدْ بَلَغَتْ مِنَ الْكِبَرِ
عَيْنًا قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَدَّكَ رُوحُكَ مِنْ هَيْدٍ وَقَدْ خَلَقْتُكَ
مِنْ قَبْلِ وَلَمْ تَكْ ذِيئًا قَالَ رَدَّ إِلَى أَجَلٍ لِي أَيْهَ قَالَ
إِنَّكَ أَلْحَقْتَهُ النَّاسَ ذَلِكَ لِيَأْتِيَ سَيِّئًا فَخَرَجَ رَجُلٌ قَوِيٌّ
مِنَ الْعَرَابِ فَأَدَّى لِيَوْمَ الْيَوْمِ أَنْ سَمِعُوا بِأَمْرِهِ وَشَهِدُوا

يَسْمَعُ خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتِنَاهُ أَشْرَكَ مِنْكَ خَلَقَتْ سَنَاقُ
 مِنْ لَدُنَّا وَزَكَاةً وَكَانَ تَوَكَّلًا ذَلَّالٍ يُوَلِّدُ وَيُوَلَّدُ
 جَبَّارًا عَمِيلًا وَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَيَوْمَ قُلُودٍ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ
 يَبْعَثُ حَيًّا أَفَأَنْتَ الْكَافِرُ الْكَافِرُ الْكَافِرُ الْكَافِرُ الْكَافِرُ الْكَافِرُ
 مَكَانًا شَرًّا فَكَانَتْ مِنْ دُونِهِمْ جَبَّارًا عَمِيلًا
 أَلَمْ يَأْتِ زَكَاةً فَذَلَّ أَهْلًا بِآثَرِ آسَافَ قَالَ لِي أَخُو
 يَارَ حَمِيمٍ وَمَنْ أَنْ كُنْتَ تَوَكَّلُ قَالَ أَمَا اتَّوَكَّلْتُ بِرَبِّي
 لَأَهَبَ لِيَ غَلَابَتَا هَذِهِ قَالَ لِي يَكُونُ لِي عِلْمٌ مِمَّا
 يَسْمَعُونَ يَسْمَعُونَ لَمْ يَكُنْ لِي عِلْمٌ قَالَ لِي رُبُّكَ
 مُوَكَّلٌ بِرَبِّكَ وَلَمْ يَكُنْ لِي عِلْمٌ وَبِعَمَلِهِمْ وَكَانَ
 أَمْرًا غُفِيرًا فَصَلَّاهُ فَأَنْتَدَبْتَ بِهِ مَكَانًا قَرِيبًا
 فَلَمَّا دَنَا مِنَ الْعِصَى إِلَى جِدَارٍ عَالٍ فَذَلَّ قَالَ لِي
 قَبْلَ هَذَا أَوَّلْتُ لِي سَوَاءً لِي مَا عَمِلْتُ مِنْ شَيْءٍ
 أَكْرَهْتُ قَدْ جَعَلَ رَبِّي خَطْبًا مِثْلَ بَعْضِ الْوَحْشِ
 أَلَمْ يَكُنْ بِجَدَارٍ عَالٍ فَذَلَّ عَلَيْهِ رُبُّكَ عَمِيلًا

(يەمەيا تۇغۇلۇپ چوڭ بولغاندا ئۇنىڭغا) «ئى يەمەيا!
 كىتابنى (يەنى تەۋراتنى) تىرىشىپ ئوقۇغىن»
 (دېدىق). ئۇنىڭغا بالىلىق چېشىدىلا ئەقىل-
 پاراسەت ئاتا قىلدۇق (18). بىز ئۇنىڭغا مەرەمەت
 قىلىش ۋە ئۇنى (ناچار غىسلەتلەردىن) پاك
 قىلىش يۈزىدىن (شۇنداق قىلدۇق)، يەمەيا
 تەقۋادار ئىدى (18). ئۇنى ئاتا-ئانىسىغا كۆيۈمچان
 (قىلدۇق)، ئۇ مۇتەكەببىر (يەنى ئاتا-ئانىسىنى
 قاغاشتۇقچى)، (پەرۋەردىگارىغا) ئاسىيلىق قىلغۇچى
 بولىدى (14). ئۇ توغۇلغان كۈنىدە، ۋاپات بولغان
 كۈنىدە، تىرىلىپ (قەبرىدىن) تۇرغۇزۇلغان كۈنىدە
 (اللە تائالا تەرىپىدىن بولغان) ئامانلىققا ئېرىش-
 دۇ (18). (ئۇلارغا) قۇرئاندا مەريەم (قىسىسى)نى
 بايان قىلغىن، ئەينى زاماندا ئۇ ئائىلىسىدىن
 ئايرىلىپ شەرق تەرەپتىكى بىر جايدا باردى (16).
 ئۇ پەردە تارتىپ كىشىلەردىن يوشۇرۇندى، ئۇنىڭغا
 بىزنىڭ روھىمىزنى (يەنى جىبرىئىل ئەلەيھىس-
 سالامنى) ئەۋەتتۇق، ئۇ مەريەمگە بېجىرىم ئادەم سۈرىتىدە كۆرۈلدى (17). مەريەم ئېيتتى:
 «مەن ھەقىقەتەن مەرەمەتلىك اللەغا سېغىنىپ سېنىڭ چېقىلىشىڭدىن پاناھ قىلىمەن، ئەگەر
 سەن تەقۋادار بولالسا (ماڭا چېقىلىشىن)» (18). جىبرىئىل ئېيتتى: «مەن ساڭا بىر پاك ئوغۇل
 بېرىش ئۈچۈن ئەۋەتىلگەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئەلچىسىمەن» (19). مەريەم ئېيتتى: «ماڭا كىشى
 يېقىنلاشمىغان تۇرسا، مەن پامەشە قىلىمەن تۇرسام، قانداقۇ مېنىڭ ئوغۇل بالام بولسۇن؟» (20)
 جىبرىئىل ئېيتتى: «ئەمەلىيەت سەن دېگەندەكتۇر، (لېكىن پەرۋەردىگارىڭ ئېيتتى: ئۇ ماڭا ئاساندۇر.
 ئۇنى كىشىلەرگە قۇدرىتىمىزنى كۆرسىتىدىغان) دەلىل ۋە بىز تەرەپتىن بولغان مەرەمەت
 قىلدۇق، بۇ تەقدىر قىلىنىپ بولغان ئىشتۇر» (21). مەريەم ھامىلدار بولدى، (ئائىلىسىدىن)
 يىراق بىر جايدا كەتتى (22). تولغانلىقى قاتتىقلىقى ئۇنى (يۆلىنىۋېلىش ئۈچۈن) بىر خورما
 دەرىخىنىڭ يېنىغا كېلىۋېلىشقا مەجبۇر قىلدى. مەريەم ئېيتتى: «كاشكى مەن بۇلىڭدىن
 ئىلگىرى ئۆلۈپ كەتكەن بولسامچۇ! كىشىلەر تەرىپىدىن ئۇنتۇلۇپ كەتكەن (ئەرزىمەس)
 نەرسىگە ئايلىنىپ كەتسەمچۇ!» (23) جىبرىئىل ئۇنىڭغا خورما دەرىخىنىڭ
 ئاستىدىن ئىدا قىلدى: «غەم قىلىمىغىن، پەرۋەردىگارىڭ سېنىڭ ئاستىڭدىن
 (ئېقىپ تۇرىدىغان) بىر ئېرىقنى پەيدا قىلدى (24). خورما دەرىخىنى
 ئۆز تەرىپىڭگە ئىرغىتىق، ئالدىڭغا پىشقان يېڭى خورمىلار تۆكۈلىدۇ» (25).

فَلَمَّا وَشَاخَ يَتِيمًا فَاتَّخَذَ مِنْ بَيْنِ الْبَشَرِ أَحَدًا
 فَقُلْنَا إِنَّا نَبْدُدُكَ الرَّحْمَنَ حَمَاقًا لَكُمُ الْيَوْمَ الْبَرَاءَةَ
 فَاذْكُرْ يَوْمَ تَوَهَّدْتُمُ الْقُلُوبَ وَقُلْتُمْ لِقَدْحَتَيْ قَارُونَ
 يَأْتِيَتْ هَٰذِهِ مَنَافِئُ الْيَوْمِ لِمَنَ أَرَادَ وَأَكَانَتْ الْكَلْبُ بَرَاءَةً
 فَأَشَارَتْ إِلَيْهَا قَالُوا كَيْفَ نَحْكُمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْلِ هَيَّا لَهُ
 قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ الْخَاشِعُ الْكَافِي وَسَجِلْتُ يَوْمَ النُّجُومِ
 مَبْرُكًا لِّمَن مَّالَتْ وَأَوْصِي بِالنَّسْلِ وَالْكَوْثِ مَا دُمْتَ
 حَيًّا وَكَانَ الْيَوْمَ الَّذِي كَرَّمَ يَحْيَىٰ جَبَّارًا شَدِيدًا وَاسْتَدْرَكَ
 عَنْ يَوْمٍ أُزِّلَتْ فِيهِ الْقُتُبُ وَنُفُوسُ الْبَرِّ وَالْأَنْفِ
 عَمِيَّتْ مِنْ سُرْمٍ قَوْلَ النَّبِيِّ يَوْمَ يُبْعَثُونَ هَكَذَا
 يَلُوحُ أَنْ يَكُونَ مِنْ وَلَدِ سَبْعَةِ إِذْ أَقْبَىٰ أَمْرًا قَالُوا يَوَلَّى
 لَهُ كَيْفَ يَكُونُ وَإِنْ أَلَّ اللَّهُ رَبِّي وَذِكْرُ مَا حَمَدُوهَا هَذَا
 صِرَاطُ الْمُسْتَقِيمِ فَأَخَذَتْ الْأَعْرَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ نَجْمًا
 لَّكِنَ لَّكَ دَرَجَاتٌ مِّنْ شُهُودٍ يُورِثُونَ أَسْمَاءُ وَهِيَ
 يَوْمَ يَأْتُونَ الْكَلْبَ الْفَلِيمُونَ الْيَوْمَ فِي صَلَاتٍ ثَلَاثِينَ ۝

(بۇ شېرىن خۇرمىدىن) يېگىن، (بۇ تاتلىق سۇدىن) ئىچكىن ۋە خۇرمىن بولغىن، بىرەر ئادەمنى كۆرسە (ئۇ بالا توغۇرلۇق سورسا)؛ مەن ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىك اللەغا ۋەدە بەردىم، بۈگۈن ھېچ ئادەمگە سۆز قىلمايمەن، دېگىن» (287). مەريەم بوۋاقىنى (يەنى ئىسا ئەلەيھىسالامنى) كۆتۈرۈپ قەۋمنىڭ ئالدىغا كەلدى، ئۇلار ئېيتتى: «ئى مەريەم! سەن ھەقىقەتەن غەلىتە ئىش قىلدىڭ (287). ئى مارۇننىڭ ھەمىشسى! سېنىڭ ئاتال يامان ئادەم ئەمەس ئىدى، ئاناڭمۇ يولىدىن چىققان خوتۇن ئەمەس ئىدى» (288). مەريەم بوۋاقىنى كۆرسەتتى، ئۇلار: «بۆشۈكتىكى بوۋاققا قانداق سۆزلەيمىز» دېدى (289). بوۋاق ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن اللەنىڭ بەندىسىمەن، ماڭا كىتابىنى بەردى (يەنى ئىنجىلنى بېرىدۇ) ۋە

مېنى پەيغەمبەر قىلدى (يەنى قىلىدۇ)» (290). قەيەردە بولاي مېنى بەرىكەتلىك قىلدى، ماياتلا بولىدىكەنمەن، ماڭا نامازنى، زاكاتنى ئادا قىلىشنى تەۋسىيە قىلدى (291). مېنى ئانامغا كۆيۈمچان قىلدى، مېنى مۇتەكەببىر، شەقى قىلىمدى (292). مەن تۇغۇلغان كۈنىۈمدە، ۋاپات بولغان كۈنىۈمدە، تىرىلىپ قەبرىمىدىن تۇرغۇزۇلغان كۈنىۈمدە (اللە تائالا تەرىپىدىن بولغان) ئامانلىققا ئېرىشىمەن» (293). ئەنە شۇ ئىسا ئىبن مەريەمنىڭ (قىسسىدۇر). ئىسا ئۇلار دەتالاش قىلىۋاتقان ئۆزىنىڭ ئىشىنىڭ (ھەقىقىتى) ئۈستىدە ھەق گەپنى قىلدى (294). «اللە نىڭ شەنىگە بالىسى بولۇش لايىق ئەمەس، اللە (بالىدىن، شېرىكتىن) پاكىتۇر، اللە بىرەر ئىشنى ئىرادە قىلما، ئۇنىڭغا 'ۋۇجۇتقا كەل' دىمىدۇ-دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كېلىدۇ» (295). اللە ھەقىقەتەن مېنىڭ پەرۋەردىگارىمىدۇر، سىلەرنىڭمۇ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىڭلار، بۇ توغرا يولىدۇر» (296). ئىسانىڭ ئىشى توغرىسىدا ئۇلار (يەنى ئەھلى كىتاب) ئارىسىدىكى پىرقىلەر ئىختىلاپ قىلىشتى، بۈيۈك كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) كەلگەن چاغدا، كاپىرلارغا ۋاي (297) ئۇلار بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا كەلگەن كۈنىدە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) قۇلاقلىرى تازا ئاڭلايدىغان، كۆزلىرى تازا كۆرىدىغان بولىدۇ، لېكىن زالىملار بۈگۈن (يەنى بۇ دۇنيادا) روشەن گۆمراھلىقتىدۇر» (298).

ئۇلارنى (يەنى خالايسىنى) ھەسرەت كۈنى (يەنى قىيامەت كۈنى)دىن ئاگاھلاندۇرغىن، ئۇ چاغدا ھەممە ئىش بىر تەرەپ قىلىنغان بولىدۇ. ھالبۇكى، ئۇلار غەپلەتتىدۇر، (قىيامەتنى) ئىنكار قىلماقتىدۇر. (38).

زېمىنغا ۋە زېمىن ئۈستىدىكى بارچىگە چوقۇم بىز ۋارىسلىق قىلىمىز. ئۇلار (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتۇرۇلىدۇ. (40). (ئى مۇھەممەد!)

كىتابتا (يەنى قۇرئاندا) ئىبراھىم (قىسسى)نى بايان قىلىش، ئۇ ھەقىقەتەن تولمۇ راستچىل پەيغەمبەر ئىدى (41). ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم ئانىسىغا ئېيتتى: «ئى ئانا! نېمىشقا ئائىلىمايدىغان، كۆرمەيدىغان ۋە ساڭا ھېچ نەرسىگە ئەسقا تاپىدىغان نەرسىلەرگە چوقۇنسىن» (42). ئى ئانا! ماڭا سەن بىلىمەيدىغان ئىلىملەر نازىل بولدى، ماڭا ئەگەشكىن، سېنى توغرا يولغا باشلايمەن. (43). ئى ئانا! شەيتانغا

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْمَصَرَّةِ إِذْ هُؤُلَاءِ الَّذِينَ هُمْ عَنْ آلِهَتِهِمْ
لَا يُؤْمِنُونَ إِذْ نَاخَعْنَ رَبَّهُمْ وَأَرْضَ الرِّقْصِ وَمِنْ عَلَيمَا وَالْهِنَا
يَرْجُونَ أَنَّ الرِّقْصَ الْكَبِيرَ يُرْهِمُهُمْ فَإِذَا كَانَ هَذِهِ يَوْمًا
يُنَادُوا إِذْ قَالَ الْيَاسِرُ يَا بَنِي إِسْرَءِيلَ مَا لَكُمْ وَلَا تُرْجِعُوا
لِيَّ هُنَا عَنْكُمْ فَتَبَيَّنَّا أَنَّهُمْ آلُ الْيَاسِرِ الَّذِينَ هُمْ عَنْ آلِهَتِهِمْ
يَا تَبَيَّنَّا أَنَّهُمْ آلُ الْيَاسِرِ الَّذِينَ هُمْ عَنْ آلِهَتِهِمْ
إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا الْيَاسِرُ يَا بَنِي إِسْرَءِيلَ
يَسْأَلُكَ عَدَائِيكَ الرِّقْصَ فَتَوَلَّوْا لَهُ الشَّيْطَانَ وَتَذَرُوهُ قَالُوا
أَنَّا نَحْنُ الْمُغْلَبُونَ فَتَبَيَّنَّا أَنَّهُمْ آلُ الْيَاسِرِ الَّذِينَ هُمْ عَنْ
قَالَ سَلَوْتُكُمْ سَأَلْتُمُونِي أَفَمَا عَاثَلْتُكُمْ لَوْ كُنْتُ غَافِلًا
أَعْتَدْتُكُمْ وَمَا تَعْلَمُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَأَدْعَايَ عِبَادِي الَّا
أُولَئِكَ يَدْعُونَ قَالُوا فَتَبَيَّنَّا أَنَّهُمْ آلُ الْيَاسِرِ الَّذِينَ هُمْ عَنْ
دُونِ اللَّهِ وَفِينَا لَهُ رِجْصٌ وَفِي قُلُوبِهِمْ كِبَارٌ فَتَبَيَّنَّا أَنَّهُمْ
وَدَّعَيْنَا آلَهُمْ فَيَزِيدُنَا رِجْصًا وَلَهُمْ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ
وَأَذْنُ الْكُتَيْبِ مُوسَى إِذْ كَانَ مُخَاصَاوَةً يَوْمَ الْيَوْمِ

چوقۇنۇشنى، شەيتان مەرھەمەتلىك اللەغا ھەقىقەتەن ئاسىيلىق قىلدى (44). ئى ئانا! سېنىڭ مەر-
ھەمەتلىك اللەنىڭ ئازابىغا قېلىشكىدىن، شەيتاننىڭ ھەمراھىغا ئايلىنىپ قېلىشكىدىن قورقىمەن» (45).
ئۇ (يەنى ئازەر) ئېيتتى: «ئى ئىبراھىم! سەن مېنىڭ ئىلاھلىرىمدىن يۈز ئۆرۈمەكچىمۇسەن،
ئەگەر سەن (مۇنداق قىلىشتىن) يانمىساڭ، چوقۇم سېنى تاش-كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرىمەن،
ئۇزاق زامان مەلىدىن يىراق تۇرغىن» (46). ئىبراھىم ئېيتتى: «ساڭا ئامانلىق بولسۇن،
پەرۋەردىگارىمدىن ساڭا مەغپىرەت تەلەيمەن، اللە ماڭا ھەقىقەتەن مېھرىباندۇر» (47).
سەلەردىن ۋە سەلەر اللەنى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان نەرسىلەردىن يىراق بولىمەن، پەرۋەردىگارىمغا
ئىبادەت قىلىمەن، پەرۋەردىگارىمنىڭ ئىبادىتىدىن مەھرۇم بولۇپ قالمايلىقىنى ئۈمىد قىلىمەن» (48).
ئۇ ئۇلاردىن ۋە ئۇلارنىڭ اللەنى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان نەرسىلەردىن يىراقلاشتى، ئۇنىڭغا
بىز ئىسھاق بىلەن يەئقۇبنى ئانا قىلدۇق، ئۇ ئىككىسىنىڭ ھەربىرسىنى پەيغەمبەر
قىلدۇق (49). ئۇلارغا بىزنىڭ رەھىمىمىزنى ئانا قىلدۇق، ئۇلارنىڭ نامىنى بىلەن
ۋە يۇقىرى قىلدۇق (50). كىتابتا (يەنى قۇرئاندا) مۇسا (قىسسى)نى بايان قىلىش، شۇبھە-
سىزكى، ئۇ اللە ئىبادىتىگە خاس قىلغان ھەم رەسۇل (يەنى ئەلچى)، ھەم پەيغەمبەر ئىدى (51).

ئۇنىڭغا بىز تۇر تېغىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىن ئىدا قىلدۇق،
ئۇنى بىز مۇناجات ئۈچۈن (دەرگاھىمىزغا) يېقىنلاش-
تۇردۇق (82). ئۇنىڭغا بىز مەرھەمەت قىلىپ قېرىند-
دشى ھارۋىنى پەيغەمبەر قىلىپ بەردۇق (83). (ئى
مۇھەممەد) كىتابتا (يەنى قۇرئاندا) ئىسمائىل (نىڭ
قىسى)نى بايان قىلغىن، ئۇ ھەقىقەتەن ۋەدىسىدە
راستچىل، ھەم رەسۇل، ھەم پەيغەمبەر ئىدى (84).
ئۇ ئائىلىسىدىكىلەرنى ناماز ئوقۇشقا، زاكات
بېرىشكە بۇيرۇيتتى، پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا
ئۇنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشكەن ئىدى (85). كىتابتا
(يەنى قۇرئاندا) ئىدرىس (قىسى)نى
بايان قىلغىن، ئۇ ھەقىقەتەن راستچىل پەيغەمبەر
ئىدى (86). ئۇنى بىز يۇقىرى ئورۇنغا كۆتۈر-
دۇق (87). اللە نىڭ نېمىتىگە ئېرىشكەن ئەنە

شۇ پەيغەمبەرلەر ئادەم (ئەلەيھىسسالام) نىڭ نەسلىدىندۇر، بىز ئۇ ھەم بىلەن بىللە كېلىمىز
سالغانلارنىڭ نەسلىدىندۇر، ئىبراھىمنىڭ نەسلىدىندۇر، ئىسرائىل (يەنى يەئقۇب ئەلەيھىسسالام)
نىڭ نەسلىدىندۇر، بىز (ئىمانغا) ھىدايەت قىلغان، (پەيغەمبەرلىككە) تاللىغانلاردىندۇر،
ئۇلارغا مەرھەمەتلىك اللەنىڭ ئايەتلىرى تىلاۋەت قىلىنغان چاغدا سەجدە قىلغان ۋە
يىغلىغان ھالدا (زېمىنغا) يىقىلىدۇ (88). ئۇلار كەتكەندىن كېيىن (ئۇلارنىڭ) ئورنىنى
باسقان ئورۇنجاقلار، نامازنى تەرك ئەتتى، نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشتى، ئۇلار
(قىيامەتتە) گۇمراھلىقنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ (89). تەۋبە قىلغان، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل-
لەرنى قىلغانلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا، ئەنە شۇلارلا جەننەتكە كىرىدۇ، ئۇلارنىڭ (ئەمەللىرىنىڭ ساۋا-
بىدىن) ھېچ نەرسە كېسەيتىلمەيدۇ (90). ئۇ دائىمىي تۇرالغۇ بولغان، مەرھەمەتلىك اللە بەندىلىرىگە
ۋەدە قىلغان، ئۇلار كۆرمەي تۇرۇپ (ئىشەنگەن) جەننەتلىرىدۇر، اللە نىڭ (جەننەت بىلەن
قىلغان) ۋەدىسى چوقۇم ئىشقا ئاشىدۇ (91). ئۇلار جەننەتتە بەۋەدە سۆز ئاڭلىمايدۇ، پەقەت
(پەرىشتىلەرنىڭ ئۇلارغا بەرگەن) سالامىتىلا ئاڭلايدۇ، ئۇلار جەننەتتە ئەتكەن-ئاخشامدا
(كۆڭلى تارتقان يېمەك-ئىچمەكلەردىن) رەزىققا ئىگە بولۇپ تۇرىدۇ (92). بەندىلىرىد-
ىز ئىچىدىكى تەقۋادارلارغا بىز مىراس قىلىپ بېرىدىغان جەننەت ئەنە شۇ (93).

وَدَّيْنَهُ مِنْ حَاجِبِ الْغُورِ الْيَمِينِ وَقَرَيْنُهُ يَمِينًا وَ
وَعَبْدًا لَهُ مِنْ تَحْتِهَا أَعْمَاءُ هَرُونَ نَبِيًّا عَزَّادُكَ فِي الْكِتَابِ
إِسْمِيلَ إِنَّكَ كَانَ صَلَوقِ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا وَ
كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ جَدًّا رَحِيمًا
وَأَدَّكَ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيْسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا وَرَضْنَاهُ
مَكَانًا عَرِيفًا وَأُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ
مِنْ قَبْلِكَ أَدْرَأْهُمْ وَمِنْ حَبْلَتِ آدَمَ تُورِثُ وَمِنْ قَبْلِ إِبْرَاهِيمَ
وَالْإِسْرَءِيلَ وَمِنْ هَدْيَانَا أَجْتَبَا أَتَانَا نَسْلَ عَلَيْهِمْ إِيَّاتِ
الرَّحْمَنِ عَزَّادُكَ وَرَبُّكَ أَتَعْلَمُ مِنْ جُودِهِمْ عَالِمٌ
أَعْلَمُ الصَّلَاةِ وَالْأَعْمَالِ الشَّاهِدُ قَسْوَى يَقُولُ عَالِمٌ
الْأَمْنِ تَابَ وَأَمِنَ رَحْمَلُ صَالِحًا قَالِكَ يَنْ عَالِمٌ
الْجَنَّةِ وَلَا تَعْلَمُونَ نَبِيًّا جَدِّي عَدَنَ يَا كَرِيمَ وَعَدَ
الرَّحْمَنُ عِبَادًا يَأْتِيهِمْ أَنَّهُ كَانَ وَعْدًا نَبِيًّا كَرِيمًا
يُنَادِي الْغُورَ الْأَيْمَنَ وَالْأَعْمَاءَ رِزْقُهُمْ يَبْكُوعُ وَغَشِيًّا
تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا

ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار ئۈچۈن اللە ھەقىقەتەن (ئۇلارنىڭ دىللىرىدا) مۇھەببەت پەيدا قىلىدۇ (96). (ئى مۇھەممەدا) تەقۋادارلارغا خۇش خەۋەر بېرىشكە ۋە سەركەش قەۋمنى ئاگاھلاندۇرۇشكە ئۈچۈن، بىز قۇرئاننى سېنىڭ تىلىڭ بىلەن چۈشىنىشلىك قىلىپ نازىل قىلدۇق (97). ئۇلاردىن ئىلگىرى نۇرغۇن ئۆلمەكتە-لەرنى ھاللا قىلدۇق، ئۇلاردىن بىرەر ئەھدىنى كۆرەلمەسەن؟ ياكى ئۇلاردىن بىرەر پەس تاۋاز ئاڭلىيالمەسەن؟ (يەنى ئۇلار شۇنداق تەلىتۈكۈس ھاللا قىلىندىكى، ئۇلاردىن كۆرگىلى ۋە تاۋازنى ئاڭلىغىلى ھېچ ئەھدى قالمايدۇ) (98).

20- سۈرە طaha

ھەككىدە نازىل بولغان، 135 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
طaha (يەنى ئى مۇھەممەدا) (1). قۇرئاننى ساڭا سېنى جاپاغا سېلىش ئۈچۈن ئەمەس (2)، پەقەت (اللەدىن) قورقۇدىغانلارغا ۋەز-نەسھەت قىلىش ئۈچۈن نازىل قىلدۇق (3). ئۇ زېمىنى ۋە (كەل) ئېگىز ئاسمانلارنى ياراتقان زات تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان (4). مەرھەمەتلىك اللە ئەرەش ئۈستىدە (ئۆزىگە لايىق رەۋىشتە) قارار ئالدى (5). ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى، ئۇلارنىڭ ئارمى-سىدىكى ۋە يەر ئاستىدىكى شەيىللەرنىڭ ھەممىسى اللەنىڭدۇر (يەنى اللە نىڭ مۈلكىدۇر، اللە نىڭ مەخلۇقاتىدۇر، اللە نىڭ تەسەررۇپى ئاستىدۇر) (6). ئەگەر سەن ئاشكارا سۆزلەشكە (ياكى يوشۇ-رۇن سۆزلەشكە، اللە نىڭ نەزىرىدە ئوخشاشتۇر)، چۈنكى ئۇ، سىرنى ۋە ئۇنىڭدىنمۇ مەخپىيەرە ئىشلارنى بىلىپ تۇرىدۇ (7). اللەدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقىتۇر، اللە نىڭ گۈزەل ئىسىملىرى بار (8). مۇسا نىڭ قىسمىدىن خەۋىرىڭ بارمۇ؟ (9) ئۆز ۋاقتىدا مۇسا (بىر جايدا) ئوتنىڭ يورۇقىنى كۆردى*. ئۇ ئائىلىسىدىكىلەرگە: «تۇرۇپ تۇرۇڭلار، مەن ئوتنىڭ يورۇقىنى كۆردۈم، مەن (بېرىپ) ئۇنىڭدىن بىرەر پارچە چوغ ئېلىپ كېلىشم ياكى ئوت بار يەردە بىرەر يول باشلىغۇچىنى ئۇچرىتىشم مۇمكىن» دېدى (10). مۇسا ئوتنىڭ يېنىغا كەلگەندە ئىدا قىلىندىكى، «ئى مۇسا! (11) مەن ھەقىقەتەن سېنىڭ پەرۋەر-دىگارىڭىدۇرمەن، كەشكىنى سالغىن، سەن ھەقىقەتەن مۇقەددەس ۋادى بولغان توۋادا سەن (12).

* مۇسا ئەلەيھىسسالام ئايالى بىلەن بىرگە مەدىنىدىن مىسرىغا كېتىۋېتىپ كېچىدە يولدىن ئادىشىپ قالدۇ، ئوت ياقاي دېسە چاقىقى يانمايدۇ، شۇنىڭ بىلەن يولنىڭ سول تەرىپىدە يىراقتىن بىر ئوت كۆرۈنىدۇ، بۇ ئوت ئەمەس، اللە نىڭ نۇرى ئىدى.

(ئېيتتۇقكى) «ئۇنى (يەنى بالىنى) سالدۇققا سالغىن، ئاندىن ئۇنى (ساندۇق بىلەن) دەرياغا تاشلىغىن، دەريا ئۇنى قىرغاققا تاشلىسۇن، ئۇنى مېنىڭ دۈشمىم ۋە ئۇنىڭ دۈشمىسى بولغان (پىرئەۋن) ئېلىپ (باقسۇن)». مېنىڭ قوغدىشىم ئاستىدا تەربىيەلەنشىڭ ئۈچۈن، ساڭا مەن تەرەپتىن بولغان مۇھەببەتەتنى سالدۇم» (43). ئۆز ۋاقتىدا مېنىڭ ھەمبىرەڭ (پىرئەۋننىڭ ئائىلىسىگە) بېرىپ: «سەلەرگە ئۇنى باقىدىغان بىر كىشىنى كۆرسىتىپ قويمايۇ؟» دېدى. بىز مېنىڭ ئاناڭنى خۇش بولسۇن، قاينۇرمىسۇن دەپ سېنى ئۇنىڭغا قايتۇرۇپ بەردۇق، سەن بىر ئادەمنى ئۆلتۈرۈپ قويدۇڭ، سېنى بىز غەمىدىن خالاس قىلدۇق، سېنى تۈرلۈك بالالار بىلەن سىندۇق، سەن مەدەنىيلىكلەر ئارىسىدا كۆپ يىللار تۇردۇڭ، ئاندىن، ئىسىمۇ! تەقدىمىر بىلەن (بۇ يەرگە) كەلدىڭ (44). سېنى مەن مېنىڭ مۇھەببەتتىكىگە (يەنى پەيغەمبەر قىلىپ ۋەھىي نازىل قىلىشىغا) تاللىدىم (45). (ئىسىمۇ!) سەن ۋە مېنىڭ قېرىندىشىڭ (ھارۇن) مېنىڭ مۆجىزىلىرىمنى ئېلىپ بېرىڭلار، مېنىڭ زىكرىمگە سۇلىق قىلىپ قالماڭلار (46). پىرئەۋننىڭ يېنىغا بېرىڭلار، ئۇ ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشتى (48). ئۇنىڭغا يۇمشاق سۆز قىلىڭلار، ئۇ ۋەزىيەتتە نەسىھەتنى قوبۇل قىلىشى، ياكى (ھەددىدىن ئاشقانلىقىنىڭ ئاقىۋەتىدىن) قورقۇشى مۇمكىن (44). ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز! بىز ھەقىقەتەن ئۇنىڭ بىزنى ئالدىراپ جازالىشىدىن ياكى تېخىمۇ ھەددىدىن ئېشىشىدىن قورقىمىز» دېيىشتى (46). اللە ئېيتتى: «سەلەر قورقماڭلار، مەن ھەقىقەتەن سەلەر بىلەن بىللە (ئۇنىڭ سەلەرگە بەرگەن جاۋابىنى) ئاڭلاپ تۇرىمەن، (ئۇنىڭ سەلەرگە قىلىدىغانلىرىنى) كۆرۈپ تۇرىمەن» (48). سەلەر پىرئەۋننىڭ يېنىغا بېرىپ، 'بىز ئىككىمىز پەرۋەردىگارنىڭ ئەلچىسى بولىمىز، ئىسرائىل ئەۋلادىنى قويۇۋەتكەن، بىز بىلەن كەتسۇن، ئۇلارنى قىنىمىغىن. ساڭا بىز ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارنىڭ مۆجىزىسىنى ئېلىپ كەلدۇق، توغرا يولغا ئەگەشكەن ئادەم (اللەنىڭ ئازابىدىن) ئامان قالدۇ (47). بىزگە شەك-شۈبھەسىز ۋەھىي قىلىندىكى، (اللەنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار قىلغان، (ئىماندىن) يۈز تۇرۇگەن ئادەم (قاتتىق) ئازابقا دۇچار بولدۇ (دەڭلار، 48). (ئۇلار پىرئەۋنگە كېلىپ اللە ئاناڭلا تەرىپىدىن ۋەھىي قىلىنغان نەرسىلەرنى يەتكۈزگەندىن كېيىن) پىرئەۋن: «ئىسىمۇ! سەلەر ئېلىپ پەرۋەردىگارنىڭلار كىم؟» دېدى (49). مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگار بىز شۇنداق زاتتۇركى، ھەممە نەرسىگە (ئۆزىگە مۇناسىپ) شەكىل ئاتا قىلدى، (ئاندىن) ئۇلارغا ياشاش يوللىرىنى، پايدىلىنىدىغان نەرسىلىرىنى كۆرسەتتى» (50). پىرئەۋن ئېيتتى: «ئۆتۈپ كەتكەن ئۆمەتلەرنىڭ ھالى قانداق؟ (يەنى قانداق بولغان؟)» (52)

أَنْ أَقْبِلُ بِمَوْنِي النَّاسُ قَبْلَ مَوْنِي الْيَوْمِ قَالُوا لَا
يَسْأَلُ بِأَخْذِهِ عَدُوًّا وَمَعْلُومًا لَكَ الْفَيْتُ عَلَيْهِمْ
يَتَى وَنَحْنُ عَلَى عَفْوٍ إِذْ نَبْشِي أَهْلَكَ تَقُولُ هَلْ
أَدْلَعُكَ مِنْ بَيْتِكَ فَجَمَعْنَا إِلَيْكَ أَمْرًا نَقَرِ عَلَيْهِمَا
وَلَا تَحْزَنْ وَوَقَّعْتَ فَمَا أَفْعَيْتَكَ مِنَ الْعَرَفَةِ
فَقُولَا قُلَيْتُ وَيَنْبَغِي لِأَهْلِ مَدْيَنَ أَنْ يَجْمَعُوا عَلَى قَتْلِ
يُوسُفَ وَأَوَاطِنُكَ لَيْسَ بِأَهْلٍ أَهْلُ بَيْتِكَ وَأَخُوكَ بِالْبَيْتِ
وَلَا تَنْبَغِي وَكُرِي إِذَا هَبَّ أَلِي فَرَحُونَ أَنَّهُ هَلْ تَقُولُ
قَوْلًا لَيْسَ لَكَ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُمْ قَوْلًا تَبْتَائُنَا نَحْنُ أَنْ
يَقْرَظَ مَعْنَا وَأَنْ يَكُنْ قَالُوا لَقَدْ قَاتَيْنَا مَعَكُمْ أَسْمَ
وَكُرِي قَالِيَهُ قَوْلًا لَكَ أَسْرَارُكَ قَاتِلِ مَعْنَا بَيْتِ
إِسْرَءِيلَ وَلَا تَعْلَمُ قَدْ جَمَعْنَا بِأَيُّوْبَ نَبْشِي وَنَحْنُ
عَلَى مِنَ الْبَيْتِ الْهَدَى قَالُوا لَيْسَ لَكَ الْعَدْلُ عَلَى مَنْ
كَذَّبَ وَتَوَلَّى قَالُوا نَحْنُ نَكْفِيكَ يَوْمًا قَالُوا لَقَدْ أَعْلَى
كُلُّ شَيْءٍ خَلْقَهُ نَحْنُ هَذِي قَالُوا قَاتِلِ الْعَرَفَةَ الْأُولَى

قَالَ بَلْ أَتَوْا بِذِكْرٍ آخِثٍ لَّهُمْ وَغَثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ
 أَفَكَيْفَ أَتَوْا بِذِكْرٍ فِي قَبْرِهِ خَيْرٌ مِّنْ ذِكْرِهِ أَفَكَيْفَ أَتَوْا
 بِذِكْرٍ آخِثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ وَغَثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ
 أَفَكَيْفَ أَتَوْا بِذِكْرٍ آخِثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ وَغَثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ
 أَفَكَيْفَ أَتَوْا بِذِكْرٍ آخِثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ وَغَثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ
 أَفَكَيْفَ أَتَوْا بِذِكْرٍ آخِثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ وَغَثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ
 أَفَكَيْفَ أَتَوْا بِذِكْرٍ آخِثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ وَغَثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ
 أَفَكَيْفَ أَتَوْا بِذِكْرٍ آخِثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ وَغَثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ
 أَفَكَيْفَ أَتَوْا بِذِكْرٍ آخِثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ وَغَثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ
 أَفَكَيْفَ أَتَوْا بِذِكْرٍ آخِثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ وَغَثٍ لِّمَنْ يُعَذِّبُكَ الرَّبُّ مِنْ بَيْنِهِمْ

مۇسا: «يەلىكى سىلەر ئالدىدا تاشلاڭلار!»
 دېدى. (ئۇلار تاشلىغان ئىدى) ناكاهان ئۇلارنىڭ
 ئاغامچىلىرى، ھاسىلىرى ئۇلارنىڭ سېھرىدىن
 (يەنى سېھرىنىڭ تەسىرىدىن) ئۇنىڭغا ھەرىكەت
 لىنىپ مېڭىۋاتقاندا كە تۈيۈلدى (66). (بۇنىڭ
 دىن) مۇسا تۈزىدە قورقۇلچ ھېس قىلدى (67). بىز
 (ئۇنىڭغا) ئېيتتۇقكى، «قورقىشىن، سەن چوقۇم
 ئۈستۈنلۈك قازىنىسەن (68)، قولۇڭدىكىنى تاش-
 لىشىن، ئۇ ئۇلارنىڭ كۆرسەتكەن سېھرىلىرىنى
 دەم تارتىپ يۇتۇۋېتىدۇ، ئۇلارنىڭ كۆرسەت-
 كىنى سېھىرگەرلەرنىڭ ھېلىسىدۇر، سېھىرگەرلەر
 قەيەرگە بارسا مۇۋەپپەقىيەت قازىنالمىدۇ» (69).
 (مۇسا ھاسىسىنى تاشلىۋىدى، ئۇلارنىڭ
 كۆرسەتكەن سېھىرلىرىنى دەم تارتىپ يۇتۇۋەتتى)
 شۇنىڭ بىلەن سېھىرگەرلەر (سەجدە قىلغان ھالدا
 يىقىلىپ): «ھارۇن بىلەن مۇسانىڭ پەرۋەردىكارىغا
 ئىمان ئېيتتۇق» دېيىشتى (70). پىرئەئۇن ئېيتتى:
 «سىلەرگە مەن رۇخسەت بېرىشتىن بۇرۇن ئۇنىڭغا

ئىمان ئېيتىڭلار، شۇبھىسىزكى، ئۇ چوقۇم سىلەرگە سېھىرنى ئۆگەتكەن چوڭۇڭلار ئىكەن، مەن چوقۇم
 سىلەرنىڭ قوللىرىڭلارنى، پۇتلىرىڭلارنى ئوڭ-چەپ قىلىپ (يەنى ئوڭ قول بىلەن سول پۇتنى،
 ئوڭ پۇت بىلەن سول قولنى) كېسىپ تاشلايمەن، سىلەرنى چوقۇم خورما دەرەخلىرىگە ئاسىمەن،
 سىلەر قايسىمىزنىڭ (يەنى مېنىڭ ياكى مۇسانىڭ پەرۋەردىكارىنىڭ) ئازابىنىڭ ئەڭ قاتتىق ۋە
 ئەڭ ئۇزۇن ئىكەنلىكىنى چوقۇم بىلىسىلەر» (71). ئۇلار ئېيتتى: «سېنى (يەنى ساڭا
 ئەگىشىشنى) ئىختىيار قىلىپ، بىزگە كەلگەن (مۇسانىڭ راستلىقىنى كۆرسىتىدىغان)
 روشەن دەلىللەرنى ۋە بىزنى خەلق ئەتكەن اللەنى ھەرگىز تاشلىمايمىز. (بىزنىڭ ھەقى-
 قىمىزدە) نېپىنى ھۆكۈم قىلماق، شۇنى ھۆكۈم قىلىشىن، سېنىڭ ھۆكۈمىڭ پەقەت
 بۇ دۇنيادىلا ئۆتىدۇ» (72). بىزنىڭ خاتالىقلىرىمىزنى، سېنىڭ مەجبۇرلىشىڭ ئارقىسىدا
 بىزنىڭ سېھىر كۆرسەتكەنلىكىمىزدىن ئىبارەت گۇناھىمىزنى مەغپىرەت قىلىشۇ دەپ بىز ھەقىقەتەن
 پەرۋەردىكارىمىزغا ئىمان ئېيتتۇق، اللەنىڭ (ساۋابى سېنىڭ مۇكاپاتىڭدىن) ئارتۇق-
 تۇر؛ اللەنىڭ (ئازابى سېنىڭ جازايىڭدىن) دائىمىيىدۇر» (73). كىمكى گۇناھكار ھالدا اللەغا
 مۇلاقات بولىدىكەن، ئۇ دوزاخقا كىرىدۇ، دوزاختا ئۇ ئۆلمەيدۇ ۋە (ئوبدان) ياشمايدۇ (74).
 كىمكى مۆمىن بولۇپ، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ھالدا اللەغا مۇلاقات بولىدىكەن، ئۇ
 (اللەنىڭ دەرگاھىدا) يۇقىرى دەرىجىلەرگە ئېرىشىدۇ (75). ئۇ (دەرىجىلەر) دائىمىي تۇرالغۇ
 بولغان جەننەتلەر بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدۇ، ئۇ يەرلەردە ئۇ مەڭگۈ
 قالىدۇ، ئەنە شۇ (كۇفرىدىن ۋە گۇناھلاردىن) پاك بولغان ئادەمگە بېرىلىدىغان مۇكاپاتتۇر (76).

بىز شەك-شۈبھىسىز مۇساغا ۋەھى قىلدۇقكى،
 «سەن مېنىڭ بەندىلىرىمنى كېچىدە (مىسرىدىن)
 ئېلىپ چىقىپ كەت، سەن (ھاسانىنى) دېڭىزغا
 ئۇرۇپ ئۇلارغا بىر قۇرۇق يول ئېچىپ بەرگەن،
 (پىرئەۋنىڭ ئارقاڭدىن قوغلاپ) يېتىۋېلىش-
 دىن قورقسىغىن، (دېڭىزدا غەرق بولۇپ كېتىش-
 تىنىۋ) قورقسىغىن» (77). پىرئەۋن لەشكەرلىرى
 بىلەن ئۇلارنى قوغلىدى، ئۇلارنى (يەنى پىرئەۋن
 بىلەن ئۇنىڭ لەشكىرىنى) دېڭىزدا دەھشەتلىك
 ھالەت ئورۇۋالدى (يەنى ئۇلار دېڭىزدا غەرق بول-
 دى) (78). پىرئەۋن ئۆز قەۋمىنى ئازدۇردى، (ئۇلارنى)
 توغرا يولغا باشلىدى (79). ئى ئىسرائىل ئەۋلادى
 سىلەرنى ھەقىقەتەن دۇشمىنىڭلاردىن قۇتقۇزدۇق،
 (مۇناجات ئۈچۈن ۋە مۇساغا تەۋراتنى نازىل

قائىد ئۈچۈن ئاللى مۇھىي ۋە ئان ئاسىر بولدى قەلئىرى
 لھىزىل ياقىنى السورىنىلا كلف دىكا ولا تىلنى
 قاتىبەمورغىن بىجوز قەبىلەمورىن اللىم ناغىيەم
 واصل بىرغون قۇمە وماھدى قەللى اىسراىل قىل
 ايجىمىزىن عدوكم واعدناكم جانب القور اىمىن
 وذلنا عليكم العن والسلى علكوا من طىبىب ما
 رزقكم ولا تظفروا فيه فيجىل عليكم عصىي ومن
 يحيل عليكم عصىي قعدخوى ولى لىللى اىللى
 تاب وامن وعيل صالما كلفندى وانا اعجلك
 عن قومك يىمىنى قال لھ اولاد على اسرى و
 عجلت اليك رب لىقنى قال قانكا قىل قىل
 قومك من اجدك واصلهم السامىرى كىرىم
 مولى الى قومك عصىي اىسراىل قال يىمىزىل
 رىكم وندا حسنا اكلال عليكم العهد املادىم ان
 عىل عليكم قىبىل من كىمىر قانلىك قىمىرى

قىلىش ئۈچۈن) سىلەرگە (تۇرسىنا) نىڭ ئوڭ تەرىپىنى ۋەدە قىلدۇق، سىلەرگە
 تەرىپىسى بىلەن بۆدۈننى چۈشۈرۈپ بەردۇق (80). «بىز دىنق قىلىپ
 بەرگەن پاك-ھالال نەرسىلەردىن يەڭلار، بۇ ھەقتە چەكتىن ئاشماڭلار، (ئۇنداق
 قىلماڭلار) سىلەرگە غەزىپىم نازىل بولىدۇ، كىمگە مېنىڭ غەزىپىم نازىل بولىدىكەن، ئۇ
 چوقۇم ھالاك بولىدۇ (81). تەۋبە قىلغان، ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان، ئالدىن
 توغرا يولدا ماڭغان ئادەمنى مەن ئەلۋەتتە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىمەن» (82). «ئى
 مۇسا! ئالدىراپ (تۇرسىناغا) قەۋمىڭدىن ئىلگىرى كېلىشىڭىزغا سەۋەبى نېمە؟» دېدۇق (83).
 مۇسا ئېيتتى: «ئۇلار ئىزىمنى قوغلىشىپ كېلىۋاتىدۇ، پەرۋەردىگارىم! سېنى رازى بولسۇن
 دەپ بۇ يەرگە ئالدىراپ كەلدىم» (84). اللە ئېيتتى: «سەندىن (يەنى سەن كەتكەندىن)
 كېيىن قەۋمىڭنى ھەقىقەتەن سىنىدۇق، ئۇلارنى سامىرى ئازدۇردى» (85). مۇسا
 قەۋمىگە غەزەپلەنگەن ھالدا خاپا قايىتتى، ئۇ ئېيتتى: «سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭلار
 چىرايلىق ۋەدە قىلمىغانىدى؟ (سىلەر ئەھدىنى ئۇلتۇغۇدەك) ۋاقىت شۇنچە ئۇزۇن بولۇپ
 كەتتىمۇ؟ ياكى سىلەر ئۆزەڭلارغا پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ غەزىپى چۈشۈشىنى ئىرادە
 قىلدىڭلارمۇ؟ شۇنىڭ ئۈچۈن سىلەر ماڭا بەرگەن ۋەدەڭلارغا خىلاپلىق قىلدىڭلارمۇ؟» (86)

ئۇلار ئېيتتى: «ساڭا بەرگەن ۋەدىگە ئۆز-

لۈكىمىزدىن خىلاپلىق قىلىشىمىز يوق، لېكىن

بىز (پىسرئەۋن) قەۋمىنىڭ زىمىنى تىللىرىدىن

نۇرغۇن ئېلىپ چىققان ئىدۇق، (سامىرىنىڭ

بۇيرۇقى بويىچە) ئۇلارنى (ئوتقا) تاشلىدۇق،

سامىرىمۇ (ئۆزى ئېلىپ چىققان زىمىنى تىللىرىنى)

تاشلىدى» (87). سامىرى (ئېرىتىلگەن زىمىنى تىللىرىنى

لەردىن) ئۇلار ئۈچۈن بىر موزاي ھەيكەل ياسىدى.

ئۇنىڭدىن موزايىنىڭ ئاۋازىغا ئوخشاش ئاۋاز

چىقاتتى، ئۇلار (يەنى سامىرى ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرى)

ئېيتتى: «بۇ سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلاردۇر ۋە مۇساڭنىڭ

ئىلاھىدۇر، مۇسا (ئىلاھىنى بۇ يەردە) ئۆلتۈپ

قىلىپ (ئۇنى ئىزدەپ تۇرسىناغا كەتتى)» (88).

ئۇ موزايىنىڭ ئۇلارنىڭ سۆزىگە جاۋاپ بېرىپ،

مەيدىغانلىقىنى، ئۇلارغا پايدا-زىيان يەتكۈزە-

مەيدىغانلىقىنى ئۇلار ئۇچىمىدۇ؟» (89) شەك-

شۈبھىسىزكى، ھارۇن ئۇلارغا (مۇسا قايتىپ

كېلىشتىن) بۇرۇن: «ئى قەۋم! سىلەر

موزاي بىلەن قايىۋۇتۇرۇلدۇڭلار، سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار مەرھەمەتلىك اللەدۇر،

ماڭا بويسۇنۇڭلار، (موزايغا چوقۇنۇشنى تەرك ئېتىش بىلەن) بۇيرۇقىمغا ئىتائەت

قىلىڭلار!» دېدى (90). ئۇلار: «مۇسا قايتىپ كەلگەنگە قەدەر ئۇنىڭغا چوقۇنۇپىمىز

مىز» دېيىشتى (91). مۇسا ئېيتتى: «ئى ھارۇن! ئۇلارنىڭ ئازغانلىقىنى كۆرگەن چېشىڭدا

(خۇدالىق ئۈچۈن غەزەپلىنىشتە) ماڭا ئەگىشىشتىن ساڭا نېمە توسالغۇ بولدى؟ مېنىڭ

بۇيرۇقىمغا خىلاپلىق قىلىدىغىمۇ؟» (92-93) ھارۇن ئېيتتى: «ئى قېرىندىشىم! مېنىڭ

ساقلىمىنى ۋە چېچىمنى تارتىمىغىن، مەن ھەقىقەتەن سېنىڭ، ئىسرائىل ئەۋلادىنى

بۇلۇۋېتىپسەن، سۆزۈمگە دىققەت قىلماپسەن، دېيىشىڭدىن قورقۇتۇم» (94). مۇسا ئېيتتى:

«ئى سامىرى! سەن نېمە بولىدۇ؟» (يەنى مۇنداق يامان ئىشنى قىلىشتىن غەرىزىڭ

نېمە؟) (95) سامىرى ئېيتتى: «مەن ئۇلار كۆرمىگەننى كۆردۈم، ئەلچى (يەنى جېرود

ئىل) نىڭ ئىزىدىن بىر چاڭگال توپىنى ئالدىم-دە، ئۇنى (موزايغا) چاچتىم (شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ

دىن موزايىنىڭ ئاۋازىغا ئوخشاش ئاۋاز چىقتى)، شۇنىڭدەك (بۇنى) ماڭا نەپىس چىرايلىق كۆر-

سەتتى» (96). مۇسا (سامىرىغا) ئېيتتى: «سەن بارغىن! سەن ئۆمۈرۋايەت (كۆرگەنلا كىشىگە) ماڭا

يېقىنلاشماڭلار! دېگەنسەن (يەنى سېنىڭ كىشىگە يېقىنلاشمايلىقىڭ، كىشىنىڭ ساڭا يېقىنلاشمايلىقى

بۇ دۇنيادا ساڭا بېرىلگەن جازادۇر)، شۈبھىسىزكى (ئاخىرەتتە جازالىنىدىغان) مۇئەييەن بىر ۋاقىتقا

بار، اللە ساڭا قىلغان بۇ ۋەدىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ، سەن ھامان چوقۇنۇپ كېلىۋاتقان ئىلاھىڭغا

قارشى، بىز ئۇنى چوقۇم (ئوتتا) كۆيدۈرىمىز، ئاندىن ئۇنىڭ (كۈلىنى) دېڭىزغا چېچىۋېتىمىز» (97).

قَالُوا مَا خُلِفْنَا مِنْهُ إِلَّا بَعْدَ مَا كُنَّا عَلَىٰ أَصْلَابِنَا أَوْ بَعْدَ
الْقَوْمِ فَقَدْ أَفْهَمْنَاكَ الْقَوْلَ لَوْلَا لَيْسَ لَكَ عَلَىٰ الْأَعْيُنِ
جَسَدٌ إِلَّا جَوَارِدٌ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ ۚ وَقَالَ
يَرُونَ الْأَكْبَرُ جَعَلَهُمْ قَوْلَهُ وَلَا يَكُنْ لَهُمْ صَوْرَةٌ وَلَا لِقَاعٌ
وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِنْ قَبْلُ لَقَوْمٌ إِنَّمَا هُمْ تَفْتِيلٌ ۚ قَالَ
رَبِّكُمْ الرَّحْمَنُ فَاتَّبَعُوهُ وَاعْبُدُوا أَمْرِي ۚ قَالَ وَالَّذِينَ شَرَعُوا
عَلَيْهِمْ عَمَلٌ كَرِيمٌ ۚ قَالَ جَعَلَهُمُ الْإِنَّمَانُ ۚ قَالَ يَهْرُونَ مَا
مَعَكُمْ إِذْ رَأَيْتُمُ ضُلُوكَ الْأَنْتَارِ ۚ أَتَقْتَدُونَ ۚ أَمْرِي ۚ
قَالَ يَسُوءُكُمْ وَلَا تَحِلُّ لِي بِالْغَيْبِ ۚ وَالَّذِينَ آمَنُوا لِي فِي عَيْشِهِمْ أَنْ
تَعُولَ ۚ قَوْمٌ بَيْنَ يَدَيْهِمْ آيَاتُ الْكُرْآنِ وَلَكِنْ تَرْفُؤُنَا ۚ قَالَ
فَبَلِّغْهُمْ رِسَالَتِي ۚ قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِ
فَقَعَضْتُ فَخَصَهُ مِنْ أَرْتِ الْوَيْلِ ۚ فَنَبِّئُهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَنَّ سَوَاءٌ
لِي لَعْنَتِي ۚ قَالَ كَذُوبٌ ۚ قَالَ لَكَ فِي السَّيُوفِ أَنْ تَعُولَ ۚ
مِيسَاسٌ ۚ لَوْلَا لَكَ مَوْجِدٌ أَنْ تُخَلِّفَهُ ۚ وَتَقُولُ لِلَّهِ الْكُلُوبُ
عَلَيْهِمْ عَمَلٌ كَرِيمٌ ۚ قَوْمٌ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ فِي الْيَوْمِ نَافَا ۚ

اللّٰه (زاتى، سۈپىتى جەھەتتە پۈتۈن مەخلۇقاتتىن) ئۈستۈندۇر، ھەق پادىشاھتۇر، (ئى مۇھەممەد) ساڭا قۇرئاننىڭ ۋەھىيىسى تاماملىنىشتىن بۇرۇن ئوقۇشقا ئالدىراپ كەتمىگەن (يەنى جىبرىئىل ساڭا قۇرئاننى ئوقۇپ بېرىۋاتقاندا، بىللە ئوقۇشقا ئالدىم- راپ كەتمەي، ئۇ تىلاۋىتىدىن فارغ بولغۇچە تىڭشاپ تۇرغىن). «ئى پەرۋەردىگار! ئىلىمنى زىيادە قىلىن!» دېگەن (۱۱۶). بىز ئىلگىرى ئادەمگە (دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يەمسەلىكتى) تەۋسىيە قىلدۇق، ئۇ (بۇ تەۋسىيىنى) يادىدىن چىقاردى، ئۇنىڭدا ھېچقانداق چىڭ ئىرادە كۆرمىسۇن (۱۱۷). ئۆز ۋاقتىدا بىز پەرستىلەرگە: «ئادەمگە (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالامغا) سەجدە قىلىڭلار» دېدۇق، ئىبلىستىن باشقىسى سەجدە قىلدى، ئۇ (سەجدە قىلىشتىن) باش تارتتى (۱۱۸). بىز دېدۇق: «ئى ئادەم! بۇ ھەققە- تەن سېنىڭ دۈشمىنىڭدۇر، خوتۇننىڭنىڭ دۈشمەن-

فَقَالَ اللَّهُ الْبَلَدُ الْفَقْرُ وَالْأَمْنُ بِالْفَقْرِ وَالْأَمْنُ بِالْفَقْرِ
يُفْضِي إِلَيْكَ وَصِيَّةً وَقَالَ رَبُّ رِزْقِي عَلِمْتُ وَلَقَدْ عَهِدْتُ
إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَنْفَعِي وَكَفَيْتُهُ عَنْ مَا كَرِهْتُ لَكَ وَلَقَدْ قَالَ لِلْمَلَكِ
إِسْمَاعِيلُ الْآدَمُ فَسَجَدَ وَالْآدَمُ إِلَى صَفْوَةِ آدَمَ إِنَّ هَذَا
عَدُوُّكَ وَلَوْ جِئْتُكَ فَلَا تَجْعَلْ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَنَفْسِي إِنَّ
لَكَ الْأَجْرَ فِيهَا وَلَا تَعْرِىْ هَوَاكَ لَا تَهْوَى بِهَا وَلَا تَهْوَى
نَفْسِي وَالْأَمْنُ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا أَدَمُ هَلْ أَذْكَ عَلَى سَجْدَةٍ
الْحَلْبُ وَالْمَلِكُ لَا يَكُنْ قَالُوا لَا يَكُنْ قَالُوا لَا يَكُنْ قَالُوا لَا يَكُنْ
وَلَقَدْ قَالَ لِيُفْضِي عَنْهَا مِنْ قَبْلِ الْجَنَّةِ وَصِيَّةً وَصِيَّةً
فَقَالَ: «تَعْرِىْ رِزْقِي قَالُوا لَا يَكُنْ قَالُوا لَا يَكُنْ قَالُوا لَا يَكُنْ
مِنْهَا جِئْتُمْ بِهَا بَعْضُ عَدُوِّكُمْ فَإِنَّهَا أَتَى هَذِي
نَفْسِي لَمْ يَكُنْ هَذَا قَالُوا لَا يَكُنْ قَالُوا لَا يَكُنْ قَالُوا لَا يَكُنْ
عَنْ ذِي قَانٍ لَهُ مِيشَةٌ فَشَا وَخَشَعَتِ لَيْلٌ الْوَيْلُ
لَهُمْ قَالُوا رَبُّ لَمْ يَكُنْ قَالُوا لَا يَكُنْ قَالُوا لَا يَكُنْ
قَالَ كَذَلِكَ أَتَىكَ الْإِسْطَفِيَّةُ فَكُنْ كَذَلِكَ الْيَمِينُ

ئىندۇر، ئۇ سىلەر ئىككىڭلارنىڭ جەننەتتىن چىقىپ كېتىشىڭلارغا سەۋەبى بولۇپ قالمايىن، (ئۇ چاغدا) سىلەر جاپا- مۇشەققەتتە قالسىلەر (۱۱۷). جەننەتتە سەن ھەققەتەن ئاچ قالمايىن ۋە يالساڭچ قالمايىن (۱۱۸). ھەمدە ئۇنىڭدا ھەققەتەن ئۇساپ كەتمەيىن، ئىسىپ كەتمەيىن» (۱۱۹). شەيتان ئۇنىڭغا ۋەسۋە قىلىپ: «ئى ئادەم! ساڭا مەن (يېگەن ئادەم) ئۆلمەيدىغان دەرەخنى ۋە زاۋال تاپماس پادىشاھلىقنى كۆرسىتىپ قويمايۇ؟» دېدى (۱۲۰). ئۇلار ئۇ دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يېدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ئەۋرەتلىرى ئېچىلىپ قالدى، ئۇلار جەننەت (دەرەخلىرىنىڭ) يوپۇرماقلىرى بىلەن سەتىرى ئەۋرەت قىلىشقا كىرىشتى، ئادەم پەرۋەردىگارنىڭ (ئەمرىگە) خىلاپلىق قىلدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئازدى (۱۲۱). ئاندىن پەرۋەردىگارى ئۇنى تالىدى، ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى ۋە ئۇنى ھىدايەت قىلدى (۱۲۲). اللّٰه (ئادەم بىلەن ھەۋۋاغا) ئېيتتى: «سىلەر ھەممىڭلار جەننەتتىن بەزىڭلار بەزىڭلارغا دۈشمەن بولغان ھالدا چۈشۈڭلار، ئەگەر سىلەرگە مېنىڭ تەرىپىدىن ھىدايەت كەلسە، كىمكى مېنىڭ ھىدايىتىگە ئەگەشسە، ئۇ ئازمايدۇ ۋە ئاخىرەتتە شەقى بولمايدۇ» (۱۲۳). كىمكى مېنىڭ زىكرىمدىن يۈز ئۆرۈيدىكەن، ئۇنىڭ ھاياتى تار (يەنى خاتىرجەمسىز) بولىدۇ، قىيامەت كۈنى ئۇنى بىز كور قوپۇرمىز» (۱۲۴). ئۇ: «ئى پەرۋەر- دىگار! ئېمىشقا مېنى كور قوپۇردۇڭ، ۋاھالەنكى، (دۇنيادىكى چاغدا) مېنىڭ كۆزۈم كۆرەتتىغۇ؟» دەيدۇ (۱۲۵). اللّٰه ئېيتىدۇ: «شۇنىڭدەك، ساڭا (روشن) ئايەتلىرىمىز كەلدى، سەن ئۇلارنى تەرك ئەتتىڭ، سەن بۈگۈن شۇنىڭغا ئوخشاش تەرك ئېتىلىسەن» (۱۲۶).

(ئون يەتتىنچى پارە)

21- سۈرە ئەنبىيا

مەككىدە نازىل بولغان، 112 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ (ئىمەللەرىدىن) ھېساب ئېلىنىدىغان ۋاقىت (يەنى قىيامەت) يېقىنلاشتى، ھالبۇكى، ئۇلار غەپلەتتىدۇر، (قىيامەت توغرىلىق ئويلىنىشتىن) يۈز ئۆرۈمەكتىدۇر. (1). ئۇلارغا پەرۋەر-دىگارى تەرىپىدىن (قۇرئاندا) يېڭى ۋەز-نەسىمەت نازىل بولسا، ئۇلار ئۇنىڭغا مەخپىيە قىلغان ھالدا قوللىنىشقا سېلىشىدۇ. (2). ئۇلارنىڭ دىللىرى (اللەنىڭ كالامىدىن) غەپلەتتىدۇر، كاپىرلار ئۆزئارا: «بۇ

(يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) پەقەت سىلەرگە ئوخشاش (ئاددى) بىر ئىنسان، سىلەر سېمە-رىنى كۆرۈپ تۇرۇپ ئۇنى قوبۇل قىلالامسىلەر؟» دەپ يوشۇرۇن سۆزلىشىدۇ. (3). (پەيغەمبەر) ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم ئاسمان، زېمىندا ئېيتىلغان سۆزلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە (سۆزلىرىگە) ئالارنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋاللىقلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر» (4). (كاپىرلار قۇرئان سېھىرىدۇر دەپلا قالماستىن) «بەلكى ئۇ (مۇھەممەدنىڭ) قالايمىقان چۈشلىرىدۇر، بەلكى ئۇنى ئۆزى ئويدۇرۇپ چىقارغاندۇر، بەلكى ئۇ شائىردۇر، ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرگە ئوخشاش بىزگە بىرەر مۆجىزە كەلتۈرسۇن» دېيىشتى (5). ئۇلاردىن ئىلگىرى، بىز ھالاك قىلغان شەھەرلەردىن (يەنى ئاھالىسىدىن) ھېچقايسىسى ئىمان ئېيتىمىغان تۇرسا، (مۆجىزىلەرنى كۆرسەتسەك) ئۇلار ئىمان ئېيتامدۇ؟ (6) (ئى مۇھەممەد!) سەندىن ئىلگىرى (پەرىشتىلەرنى ئەمەس) پەقەت ئىنسانلارنىلا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق، ئەگەر (بۇنى) بىلمىسەڭلار، ئەھلى ئىلىمدىن (يەنى تەۋرات، ئىنجىللارنى بىلىدىغانلاردىن) سورىڭلار. (7). پەيغەمبەرلەرنى تاماق يېمەيدىغان جەسەت قىلغىنىمىز يوق (يەنى ئۇلار بارلىق كىشىلەرگە ئوخشاش يەيدۇ، ئىچىدۇ) ھەمدە ئۇلار (دۇنيادا ئۆلەي) مەڭگۈ قالىدىغان بولغىنى يوق (يەنى ئۇلار مۇبارلىق كىشىلەرگە ئوخشاش ۋاپات بولىدۇ) (8). ئاندىن ئۇلارغا (ئۇلارغا ياردەم بېرىش، ئۇلارنى ئىنكار قىلغانلارنى ھالاك قىلىشتىن ئىبارەت) ۋەدىسىمىزنى راست قىلىپ بەردۇق، ئۇلارنى ۋە بىز خالىغانلارنى قۇتقۇزدۇق، (كۆڭۈلدا ۋە گۇمراھلىقتا) ھەددىدىن ئاشقۇچىلارنى ھالاك قىلدۇق (9). سىلەرنىڭ ئان-شەرىپىڭلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان كىتابىنى (يەنى قۇرئانىنى) سىلەرگە ھەقىقەتەن نازىل قىلىپ بەردۇق. (بۇنى) چۈشەنمەمسىلەر؟ (10) بىز (ئاھالىسى) كۇففار بولغان نۇرغۇن شەھەرلەرنى ھالاك قىلدۇق. ئۇلاردىن كېيىن (ئورنىغا) باشقا قەۋمنى پەيدا قىلدۇق (11).

قَالُوا أَتُحِبُّونَ آلَ إِسْرَافِيلَ أَهْمُوتُهَا يَرْكُضُونَ ۖ لَأَنزِلُنَّهُمْ
 أَنْزِلُوا آلَ مَآثِرِهِمْ قَدْ وَسَّيْنَاهُمْ أَعْلَامَكُمْ تَسْمُونَ ۖ
 قَالُوا لَوْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَأْتِينَا لَمَكُنَّا بِكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّى
 جَعَلْنَاهُمْ حِجَابًا حَبِيدِينَ ۖ وَمَا عَلَّمْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ
 وَمَا بَيْنَهُمَا الصِّبْنَ ۖ تَوَارَدْنَا أَنْ نَسْجُدَ لَهُمْ إِلَّا نَحْنُ نَعْبُدُ
 مِنْ لَدُنَّا أَنْ كُنَّا ظَالِمِينَ ۖ بَلْ نَعْبُدُ بِالْحَقِّ الْبَاطِلَ
 فَبَدَّلْنَا قَادَهُمْ وَأَهْلَهُمْ وَلَكُلَّ الْوَيْلِ وَمَا أَصْحَابُونَ ۖ
 وَلَقَدْ فِي السُّورِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ
 عَنْ عِبَادَتِهِ ۖ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ ۖ يَسْجُدُونَ لِلْأَنْبِيَاءِ
 لَا يُفْرِقُونَ ۖ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَلَّاهُ مِنَ الْأَرْضِ هُمْ يَقْتَضُونَ ۖ
 لَوْ كَانَ فِيهَا إِلَهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ
 الْعَرْشِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۖ لَا يُسْئَلُ عَمَّا يُفْعَلُ وَهُمْ
 يُسْئَلُونَ ۖ أَرَأَيْتُمْ إِنْ دُونَهُ إِلَهَةٌ أَفَلَا يُنَادُوا
 بِرَبِّهَا أَنْصُرْ هَذَا الَّذِي كُفِّرْنَا عَنْهُ قَبْلَ الْآنَ ۖ قَبْلَ
 بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ ۖ

ئۇلار بىزنىڭ ئازابىمىزنىڭ (كەلگەنلىكىنى) ھېس قىلغان چاغدا ئۇششۇمۇت قاجىدۇ (12). (پەرىشتىلەر ئۇلارغا مەسخىرە قىلىپ ئېيتتى) «قاچماڭلار، باياشات تۇرمۇشۇڭلارغا، تۇرالغۇ جايلىرىڭلارغا قايتىڭلار. سىلەردىن (مۇھىم ئىشلاردا مەسلىھەت سورىلىشى مۇمكىن» (13). ئۇلار: «ۋاي ئىست! ھەقىقەتەن بىز زالىم بولۇپتۇق» دېيىشتى (14). ئۇلارنى ئورۇلغان زىرائەتتەك ھالەك قىلىپ، جانلىرىنى ئالغىنىسىمىزغا قەدەر، ئۇلار يۇقىرىقى پەريادىنى تەكرارلاپ تۇردى (15). بىز ئاساننى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنى ئويناپ ياراتقىنىمىز يوق (يەنى ئۇلارنى بىكار ياراتماستىن، قۇدرىتىمىزنىڭ ئالامەتلىرى سۈپىتىدە ياراتتۇق) (16). ئەگەر بىز ئىچ پۇشۇقى قىلماقچى بولساق، قېشىمىزدىكى نەرسىلەر بىلەن

قىلاتتۇق. ئەگەر (شۇنى) ئىرادە قىلغان بولساق (لېكىن بۇ ئۇلۇغ زاتىمىزغا مۇھال بولغانلىقتىن ئۇنداق قىلىشنى ئىرادە قىلىدۇق) (17). بىز ھەق ئارقىلىق باتلىغا ھۇجۇم قىلىمىز، ھەق باتلىنى يوقىتىدۇ، باتىل ناگاھان يوقىلىدۇ، (ئى كۇنفا رالار جامائەسى! اللەنى بالى بار، خوتۇنى بار دەپ) سۈپەتلىكەن سۇزۇڭلاردىن سىلەرگە ۋاي! (18) ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكىلەرنىڭ ھەممىسى اللەنىڭ ئىلكىدىدۇر، اللەنىڭ دەرگاھىدىكىلەر (يەنى پەرىشتىلەر) اللەنىڭ ئىبادىتىدىن تەكەببۇرلۇق قىلىپ باش تارتمايدۇ ۋە ھېرىپۇ قالمايدۇ (19). ئۇلار كېچە-كۈندۈز تەسبىھ ئېيتىدۇ، بوشاشمايدۇ (20). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) زېمىندىكى نەرسىلەرنى ئىلاھ قىلىۋالدى، ئۇلار (يەنى بۇ نەرسىلەر) ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈ-لەمدۇ؟ (21) ئەگەر ئاسمان-زېمىندا اللەدىن باشقا ئىلاھلار بولسا ئىدى، (كاشاننانىڭ تەرتىپى) ئەلۋەتتە بۇزۇلاتتى، نەرسىنىڭ پەرۋەردىگارى اللە ئۇلارنىڭ سۈپەتلىكەن نەرسىلىرىدىن پاكىتۇر (22). اللەنىڭ قىلغانلىرىدىن سوئال-سوراق قىلىنمايدۇ، ئۇلاردىن سوئال-سوراق قىلىنىدۇ (23). ئۇلار اللەنى قويۇپ، باشقا مەبۇدلارنى ئىلاھ قىلىۋالدىمۇ؟ ئېيتىشكى: «(بۇنىڭغا) دەلىللەرنى كۆرسىتىڭلار، مانا بۇ مەن بىلەن بىللە بولغانلارنىڭ كىتابى (يەنى قۇرئان)دۇر ۋە مەندىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ (تەۋرات، ئىنجىل قاتارلىق) كىتابىدۇر. ئۇلارنىڭ تولىسى ھەقىقىي ئۇقمايدۇ، ئۇلار (تەۋھىد)تىن يۈز تۈرۈكۈچىلەردۇر» (24).

كاپىرلار سېنى كۆرگەن چاغدا: «سلەرنىڭ مەبۇد-
لىرىڭلارنى ئىيىبلەيدىغان ئادەم مۇشۇمۇ؟» (دېيىشىپ)
سېنى مەسخىرە قىلىشىدۇ، ھالبۇكى، ئۇلار مەرھەمەت-
لىك ۋە ئالەمتىرىپىدىن نازىل بولغان قۇرئاننى ئىنكار
قىلىشىدۇ (36). ئىنسان ئالدىراخچە يارىتىلغان، سلەرگە
ئالامەتلىرىنى (يەنى ماڭا ئاسىيلىق قىلغانلارنى
جازالىيالايدىغانلىقىنى) كۆرسىتىمەن. (ئۇنىڭ ۋاقتى
سائىتىدىن بۇرۇن) مېنى ئالدىرىتىپ كەتەڭلار (37).
ئۇلار: «(سۆزۇڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، بۇ ۋەدە
(يەنى بىزگە ۋەدە قىلىنغان ئازابنىڭ يۈز بېرىدىغان
ۋاقتى) قاچان؟» دېيىشىدۇ (38). ئەگەر كاپىرلار ئۇ
چاغدا يۈزلىرىدىن، دۈمبىلىرىدىن ئازابىنى دەپىتى
قىلالمايدىغانلىقلىرىنى ۋە ھېچقانداق ياردەمسىگە
ئېرىشەلمەيدىغانلىقلىرىنى بىلە ئىدى (ئازابىنىڭ
بالدۇر يۈز بېرىشنى تەلەپ قىلمايتتى) (39). لېكىن

وَإِذَا رَأَوْا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْكُمْ لَئِنْ لَمْ يَنْجُوْا مِنْكُمْ لَأَبْلَدًا
الَّذِينَ يُبَدِّلُونَ بَيْنَ الْأَرْحَامِ هُمْ كَفَرُونَ ۝
خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ وَإِنَّ كَرِهًا لِّبَنِي فَلَانِ تَتَذَكَّرُونَ ۝
وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنَّا ظَالِمِينَ ۝ أَوْ يَحْسَبُونَ
الَّذِينَ كَفَرُوا إِجْرَانًا كَأَنَّ كَفْرَهُمْ عَنْ أَصْحَابِهِمْ النَّارُ ۝
عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يَنْصَرُونَ ۝ بَلْ تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً
فَیَسْتَهْزِئُونَ ۝ فَلَا يَسْتَعْجِلُونَ زَجْرًا وَلَا هُمْ يَنْصَرُونَ ۝
وَلَقَدْ أَسْتَفْهَىٰ بُرْسُ بْنُ قَبْلَكَ فَحَاقَ بِالْأَيْنِ سَجْرًا
مِنْهُمْ فَأَخْلَاهُ يَسْتَفْهِنُونَ ۝ قُلْ مَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ إِنَّ اللَّهَ يَكْفُرْ عَنْ كُفْرِهِمْ وَيَعْرِضُونَ ۝
أَمْ لَهُمْ آلِهَةٌ تَمْنَعُهُمْ مِنْ دُونِنَا لَا يَسْتَخِيلُونَ فَصْرًا
أَنْفُسَهُمْ وَلَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ ۝ بَلْ مَقَّعْنَاهُم مِّثْلَ
أَبْنَاءِ هُمْ حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّ النَّارَ
الَّذِي تَتَّقُونَ أَهْلًا فَهِيَ أَفْهَمُ الْغُلُوبِ ۝ قُلْ إِنَّمَا
أَنْتُمْ كَرَمٌ بَالِغٌ وَلَا تَسْمَعُ الضَّمَّةَ الدَّاعِيَةً إِلَّا مَا يَنْتَدِرُونَ ۝

قىيامەت ئۇلارغا تۇيۇقسىز كېلىدۇ-دە، ئۇلارنى ھەيىرەتتە قالدۇرىدۇ، ئۇلار قىيامەتكە قارشىلىق
كۆرسىتەلمەيدۇ، ئۇلارغا (تەۋبە قىلىۋېلىش ۋە ئۆزىگە بايان قىلىش ئۈچۈن) مۇھەممەد بېرىل-
مەيدۇ (40). سەلدىن ئىلگىرى ھەقىقەتەن نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر مەسخىرە قىلىندى، ئۇلارنى
مەسخىرە قىلغۇچىلارغا مەسخىرە قىلغانلىقىنىڭ جازاسى بولغان ئازاب نازىل بولدى (41). (ئى
مۇھەممەد! مەسخىرە قىلغۇچىلارغا) «سلەرنى كېچىدە ۋە كۈندۈزدە مەرھەمەتلىك ۋە ئالەمنىڭ
ئازابىدىن كىم ساقلايدۇ؟» دېگەن، بەلكى ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ كالامىدىن يۈز ئۆرۈڭۈچ-
لەردۇر (42). ئۇلارنىڭ بىزىدىن باشقا ئۆزلىرىنى (قوغدايدىغان) مەبۇدلىرى بارمۇ؟ ئۇلارنىڭ
(چوققۇنۇۋاتقان) مەبۇدلىرى ئۆزلىرىنى قوغداشقىمۇ قادىر بولالمايدۇ، بىزنىڭ ياردىمىمىزگىمۇ
ئېرىشەلمەيدۇ (43). بۇلارنى (يەنى مۇشرىكلارنى) ۋە ئۇلارنىڭ ئىجداتلىرىنى (دۇنيانىڭ مال-مۈل-
كىدىن) بەھرىمەن قىلدۇق، ھەتتا (شۇ نېمەت ئىچىدە) ئۇلارنىڭ تۆمرى ئۇزۇن بولدى. ئۇلارنىڭ
زېمىنىنىڭ ئەتراپىنى (مۇسۇلمانلارغا ئىگەللىتىش بىلەن) قەدەممۇقەدەم تارايىتىپ بېرىۋاتقانلىقى-
مىزنى ئۇلار بىلمەمدۇ؟ (ئەمۋال مۇشۇنداق ئىكەن) ئۇلار غالىب ھېسابلىنامدۇ؟ (مەغلۇپ ھېساب-
لىنامدۇ؟) (44) (ئى مۇھەممەد!) «مەن سلەرنى پەقەت ۋەھىي ئارقىلىق ئاگاھلاندۇرىمەن» دېگەن.
كاسلار ئاگاھلاندۇرۇلغان چاغدا دەۋەتنى ئاڭلىمايدۇ (ئى مۇشرىكلار! سلەر سەركەشلىكچىلارنىڭ قات-
تىقلىقىدىن خۇددى كاسقا ئوخشاش دەۋەتنى ئاڭلىمايسىلەر، ۋەز-نەسەھەتنى قوبۇل قىلمايسىلەر) (45).

ئەگەر ئۇلارغا پەرۋەردىگارنىڭدىن ئازغىنا ئازاب يەتسىلا، ئۇلار چوقۇم: «ۋاي ئىسىت! (اللەنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلىپ) ھەقىقەتەن (ئۆزىمىزگە) زۇلۇم قىلىپتۇق» دەيدۇ (46). قىيامەت كۈنى بىز (ئەمەللەر تارتىلىدىغان) ئادالەت تارازىسىنى ئورنىتىمىز، ھېچ ئادەمگە قىلچە ئۇۋال قىلىنمايدۇ (يەنى ياخشى ئادەمنىڭ ياخشىلىقى كېسەيتىۋېتىلمەيدۇ، يامان ئادەمنىڭ يامانلىقى ئاشۇرۇۋېتىلمەيدۇ)، ئەگەر ئۇنىڭ قىچا چاقلىق ئەمەلى يولسىمۇ، ئۇنى ھازىر قىلىمىز، (بەلدىلەرنىڭ ئەمەللىرىدىن) ھېساب ئېلىشقا بىز يېتەرلىكىمىز (47). بىز ھەقىقەتەن مۇسا بىلەن ھارۇنغا قۇرئاننى (يەنى ھەق بىلەن باتىلنى، ھالال بىلەن ھارامنى، ھىدايەت بىلەن گۇمراھلىقنى ئايرىغۇچى تەۋراتنى)، نۇرى، تەقۋادارلارغا (پايدىمىلىنىدىغان) ۋە - نەسىھەتنى بەردۇق (48). تەقۋادار -

وَلَيْنَ مَشْهُورَةً لِّمَن عَادَ بِرَبِّكَ لَيَعْلَمَنَّ يَسَّكَ
إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ۝ وَنَعْمُ الْوَالِدَيْنِ الْغَافِلِينَ ۝
فَلَا تَهْلِكُمْ فِي شَيْءٍ مِّنْهُ إِن كَانِ مِن قَبْلِ هَٰذَا مِن
خَرَدٍ لَّآ تَنبَأُ بِهَا وَكُنْتَ بِآحَابٍ مِّنْهُ ۝ وَلَقَدْ آتَيْنَا
مُوسَىٰ وَهَارُونَ الْقُرْآنَ فَظَيَّاهُ وَقَدْ نَرَاهُم لِّلْمَقِيمِ ۝
الَّذِينَ يَخْتَفُونَ تَلَهُمُ الْفُتِيُّ وَهُمْ مِّنَ النَّارِ
مُشْفِقُونَ ۝ وَهَٰذَا ذِكْرُ مَن بَرَّآ أَتْرَلَهُ ۝ إِنَّا كُنَّا لَهُ
مُرْكُزُونَ ۝ وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ إِشْرَاقًا مِّن قَبْلِ
كُنَّا بِهٖ عَلِيمِينَ ۝ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ ۝ هَٰذَا إِلَٰهِي
الَّذِي أَنَا لَهُ مُكَفِّرُونَ ۝ قَالُوا أَجِدَآ كَآيَاتَآ لَهَا
عِندَ رَبِّهِ ۝ قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنتُمْ وَآبَاؤُكُم مِّن قَبْلِ
فِي شَيْءٍ ۝ قَالُوا أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنتُم مِّنَ اللَّٰغِينَ ۝
قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ ۝ أَلَدَىٰ
قَطْرٍ مِّنْ ۚ وَآتَا عَلٰى ذٰلِكُمْ مِّنَ الشَّجَرِ ۝ وَ
تَالُوْهُ لَآ كَيْدَ لَّكُمْ بَعْدَٰنِ لَوْ كُنْتُمْ بِرَبِّكُمْ

لار پەرۋەردىگارنى كۆرمەي تۇرۇپ، ئۇنىڭدىن قورقۇدۇ ھەمدە ئۇلار قىيامەتنىڭ (دەھشتىدىن) تىترىگۈچىلەردۇر (49). بۇ بىز (سەلەرنىڭ تىلىڭلاردا) نازىل قىلغان مۇبارەك قۇرئاندۇر. (ئى ئەرەب جامائەسى! ئۇ شۇنچە روشەن تۇرسىمۇ) سەلەر ئۇنى ئىنكار قىلامسىلەر؟ (مۇسا، ھارۇنلاردىن بۇرۇن) بىز ئىبراھىمغا ھەقىقەتەن (دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ياخشىلىق يوللىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ھىدايەت ئاتا قىلغان ئىدۇق، بىز ئۇنىڭ (پەيغەمبەرلىكىنىڭ ئەھلى) ئىكەنلىكىنى بىلەتتۇق (50). ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم (كۇفۇرلار چوقۇنۇۋاتقان بۇتلارنى مەنستىمەي) ئاتىسىغا ۋە قەۋمىگە: «سەلەر چوقۇنۇۋاتقان بۇ بۇتلار نېمە؟ (يەنى نېمە ئۈچۈن بۇ بۇتلارغا چوقۇنسىلەر؟)» دېدى (51). ئۇلار: «ئاتا - بوۋىلىرىمىزنىڭ ئۇلارغا ئىبادەت قىلىپ كېلىۋاتقانلىقىنى بىلىمىز (يەنى ئۇلارغا ئاتا - بوۋىلىرىمىزغا تەقلىت قىلىپ چوقۇنمىز)» دېدى (52). ئىبراھىم: «سەلەر مۇ، ئاتا - بوۋاڭلارمۇ (پايدا - زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان، ئاڭلىمايدىغان جانسىز بۇتلارغا چوقۇنغانلىقىڭلار ئۈچۈن) ھەقىقەتەن روشەن گۇمراھلىقتا سەلەر» دېدى (53). ئۇلار: «سەن راست دەۋاتامسەن؟ ياكى چاقچاق قىلىۋاتامسەن؟» دېدى (54). ئىبراھىم ئېيتتى: «ئۇنداق ئەمەس، سەلەرنىڭ (ئىبادەت قىلىشڭلارغا لايىق) پەرۋەر - دىگارڭلار ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پەرۋەردىگارىدۇر، ئۇلارنى ئۇ ياراتقان، مەنمۇ ئۇنىڭغا (قەتئى دەلىللەر بىلەن) گۇۋاھلىق قىلغۇچىلاردىنمەن (55). اللە بىلەن قەسەمكى، سەلەر قايتىپ كەتكەندىن كېيىن چوقۇم بۇتلارڭلارنى (چىقىۋېتىشنىڭ) ئامالنى قىلىمەن» (56).

ئىبراھىم بۇتلارنى چېقىپ پارچە-پارچە قىلىۋەتتى، ئۇلارنىڭ قايتىپ كېلىپ (بۇتلارنى كىمنىڭ چاققانلىقىنى سورىشى ئۈچۈن) پەقەت چوڭ بۇتنى (چاقماي) قالدۇردى (58). (ئۇلار بايرىمىدىن قايتىپ كېلىپ بۇتلارنىڭ چېقىۋېتىلگەنلىكىنى كۆرۈپ) «بۇتلاردىمىزنى مۇنداق قىلغان كىم؟ ئۇ ھەقىقەتەن زالىم ئىكەن» دېدى (59). (ئۇلارنىڭ بەزىسى) «ئىبراھىم ئاتىلىق بىر يىگىتنىڭ ئۇلارنى ئىيىپاللىغانلىقىنى ئاڭلىغان ئىدۇق (يەنى شۇ قىلغان بولۇشى مۇمكىن)» دېدى (60). ئۇلار (يەنى نەمرۇد ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ چوڭلىرى): «ئىبراھىمنى كىشلەرنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كېلىڭلار، (ئىبراھىمنىڭ بۇتلارنى ئىيىپلىگەنلىكىگە) ئۇلار گۇۋاھلىق بەرسۇن» دېدى (61). ئۇلار: «ئىبراھىم! بۇتلارنىمىزنى مۇشۇنداق قىلغان سەنمۇ؟» دېدى (62). ئىبراھىم: «(ياق) بەلكى ئۇلارنىڭ مۇنۇ

وَجَعَلَهُمْ آيَةً يُهَدُّونَ بِأَعْيُنِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ
الْعُرْفِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَيْنَاهُمُ الزَّكَاةَ وَوَعَدْنَاهُمْ جَنَّاتٍ
دُونَ النَّارِ الَّتِي هُمْ عَلَيْهَا وَعَلَّمَآ وَتَجَنَّبَنَهُ مِنَ الْقُرْآنِ الَّتِي
كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبِيثَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمٍ سَوِيًّا ۝
وَأَدَّخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُ مِنَ الْقَابِلِينَ ۝ وَتُوحَا
إِذْ نَادَى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَخْلَدْنَا مِنَ الْكُوفِ
الْمُؤَيَّمِ وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا
إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمٍ سَوِيًّا ۝ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ فَتَنْهَاهُمْ عَنْ آلِهَتِهِمْ
وَأَلْهَمْنَا لَهُمْ سُبْحَانَ اللَّهِ ۝ فَفَقَعْنَاهُمَا لَيْنًا ۝
وَكَلَّا اتَّبَعَ احْتِلَا وَحَلَا وَسَخَرْنَا مِمَّ دَاوُدَ الْجَالِ
يَسَّيْحَ وَالظَّالِمِينَ ۝ وَكَلَّا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا ۝
لَبُوسَ لَكُمْ لِبَاسًا مِمَّنْ بَارَكُمْ قَهْلَ أَنْكُمْ
شُكْرُونَ ۝ وَلَسَ الْبَاسُ مِنَ الرَّبِّ فَاعْلَمُوا ۝ تَبَرَّأْنَا
إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَرَكْنَا لَهَا وَفَوَّضْنَا إِلَيْهَا أَمْرَ الْوَالِدِينَ ۝

ئۇلارنى بىزنىڭ ئەمرىمىز بويىچە (كىشىلەرنى
بىزنىڭ دىنىمىزغا) يېتەكلەيدىغان پېشۋالار
(يەنى پەيغەمبەرلەر) قىلدۇق، ئۇلارغا بىز ياخشى
ئىشلارنى قىلىشنى، ناماز ئوقۇشنى، زاكات بېرىشنى
ۋەھىي قىلدۇق، ئۇلار بىزگە خالىس ئىبادەت
قىلاتتى (73). لۇتقا پەيغەمبەرلىكنى ۋە ئىلىمنى ئاتا
قىلدۇق (لۇت ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا ئىمان
ئېيتقان، ئەگەشكەن ۋە ئۇنىڭ بىلەن ھىجرەت
قىلغان ئىدى)، ئۇنى (ئامالسى بېچىۋازلىق،
قاراچىلىق قاتارلىق) يامان قىلىقلارنى قىلىدىغان
شەھەردىن قۇتقۇزدۇق، ھەقىقەتەن ئۇلار يامان
پاسىق قەۋم ئىدى (74). بىز ئۇنى رەھىمىتىمىز
 دائىرىسىگە كىرگۈزدۇق، ئۇ ھەقىقەتەن ياخشىلاردىن
ئىدى (75). نۇھنىڭ (قىسسىنى بايان قىلىش).
ئۆز ۋاقتىدا ئۇ (مەزكۇر پەيغەمبەرلەردىن) بۇرۇن
(قەۋمىگە، پەرۋەردىگارىم يەر يۈزىدە كۇفۇرلاردىن
بىرىنىمۇ قويمىغىن، دەپ بەتدۇئا قىلغان ئىدى)،
بىز ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلدۇق، ئۇنى ۋە

ئۇنىڭ ئائىلىسىدىكىلەرنى (ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەرنى) بۈيۈك بالادىن (يەنى توپان
بالاسىدا غەرق بولۇشتىن) قۇتقۇزدۇق (يەنى ئۇنى قەۋمنىڭ شەرىدىن قۇتقۇزۇپ، ئۇلارنى ھالاك
قىلدۇق) (76). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان قەۋمگە قارشى ئۇنىڭغا ياردەم بەردۇق، ئۇلار
ھەقىقەتەن يامان قەۋم ئىدى. ئۇلارنىڭ (بىرىنىمۇ قويماي) ھەممىسىنى غەرق قىلدۇق (77).
داۋۇد بىلەن سۇلەيماننىڭ (قىسسىنى بايان قىلىش). ئۆز ۋاقتىدا بىر قەۋمنىڭ قوبى كېچىسى
زىرائەتىنى يەپ (بۇزۇۋەتكەندە)، ئۇ ئىككىسى زىرائەت توغرىسىدا ھۆكۈم چىقارغان ئىدى*.
ئۇلارنىڭ ھۆكۈمىگە بىز شەھىت ئىدۇق (78). قانداق ھۆكۈم قىلىشنى بىز سۇلەيمانغا بىلدۈردۇق،
ئۇلارنىڭ ھەربىرىگە ھېكمەتنى ۋە ئىلىمنى ئاتا قىلدۇق، تاغلارنى، قۇشلارنى داۋۇد بىلەن
تەبىئىي ئېيتىشقا مۇسەخخەر قىلدۇق، (شۇنداق قىلىشقا) بىز قادىر ئىدۇق (79). چەڭلەردە
سىلەرنى (يارىدار بولۇشتىن) ساقلاش مەقسىتىدە، داۋۇدقا سىلەر ئۈچۈن ساۋۇت ياساشنى
ئۆگەتتىق، سىلەر (يۇنىڭغا) شۈكۈر قىلامسىلەر؟ (يەنى شۈكۈر قىلىڭلار ۋە نېمەتنىڭ قەدرىنى
بىلىڭلار) (80). سۇلەيمانغا قاتتىق چىقىدىغان شامالنى مۇسەخخەر قىلىپ بەردۇق، شامال سۇلەيماننىڭ
ئەمرى بويىچە، بىز بەرمەكە تىلىك قىلغان زېمىنغا (يەنى شامغا) باراتتى، بىز ھەممىنى بىلگۈچىمىز (81).

* بىر ئادەمنىڭ قويلرى كېچىسى يەنە بىر ئادەمنىڭ زىرائەتنى پۈتۈنلەي يەپ كەتكەن ئىدى، ئۇلار دەۋالاشىپ
داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كەلگەندە، داۋۇد ئەلەيھىسسالام بۇزۇلغان زىرائەتنىڭ بەدىلىگە قوينى زىرائەت
ئەتىنىڭ ئىگىسىگە بېرىشنى بۇيرۇيدۇ، سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام ھەسلىگە باشقىچىراق قاراپ، قوينى ئىگىسى
زىرائەتنى قايتا تېرىپ بۇزۇق دەك ئۆتۈرۈپ بەرگەنگە قەدەر قوينىڭ زىرائەت ئىگىسىگە قالدۇرۇلۇشىنى،
تاقىمۇچە زىرائەت ئىگىسىنىڭ قوينىڭ يۇقى، تېرىسى ۋە تۆلىسىنى پايدىلىنىپ تۇرۇشىنى ئېيتىدۇ.

وَمِنَ الْقَبِيلَيْنِ مَنْ يُفُوصُونَ لَهُ وَيَمْلُوكُونَ عَمَلًا
 دُونَ ذَلِكَ وَكَانَ لَهُمْ حُفْلَتَيْنِ ۖ وَيُؤَبِّبُ إِذَا تَدَايَا
 رَيْكَةً أَيْ مَسْفَى الصُّرُوءَاتِ أَرْحَمَ الرَّحِيمِينَ ۝
 قَاسَمَتُنَّ لَهُ كَفْكَتَا مَائِهِ مِنْ حَمْرٍ وَأَتَيْنَهُ أَهْلُهُ وَ
 وَشَلُّهُمُ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِ تَأْوِذِهِ لِّلْهَادِينَ ۝
 فَلَمْسُجِيلٍ وَأَقْبَضَ وَذَ الْكَيْفُ كُلِّ مِنَ الضَّرِيبِينَ ۝
 وَأَدْحَلَهُمُ رَحْمَتَنَا لَهُمْ مِنَ الضَّرِيبِينَ ۝ وَ
 ذَا الَّذِي إِذْ هَبَّ مَعَايِبًا كُلِّ مَنْ كُنَّ نَفْوَى رَعَايِهِ
 فَتَدَايَا فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَّا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ
 إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ۝ قَاسَمَتُنَّ لَهُ وَنَجَّيْنَهُ
 مِنَ الْعَمْرِ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ ۝ وَكَرَرْنَا
 إِذَا تَدَايَا رَيْكَةً رَبِّ لَكَتَدْرُفِي قُرْؤًا وَأَنْتَ حَزِيرُ
 الْوَارِثِينَ ۝ قَاسَمَتُنَّ لَهُ وَوَهْدَانَهُ يَمِينِي وَأَصْلَحْنَا
 لَهُ دَوْبَهُ لَّهُمْ كَانُوا يُسْرِخُونَ فِي الْخَرَابِ وَ
 يَدُ غَوْنًا رَغْبًا وَرَهْبًا وَكَانُوا تَأْخُذُوهِينَ ۝

سۆلەيمانغا يەنە بىر قىسىم شەيتانلارنى مۇسەخخەر قىلىپ بەردۇق، ئۇلار دېڭىزلارغا چۆكۈپ ئۈنىڭغا ئۈنچە-مارجان (گۆھەرلەرنى سۈزۈپ چىقاتتى)، ئۇلار يەنە (شەھەرلەرنى، ئېگىز سارايلارنى سېلىش تەك) باشقا ئىشلارنىمۇ قىلاتتى، بىز ئۇلارنى (سۆلەي-جاننىڭ ئىتائىتىدىن چىقىشتىن) ساقلايتتۇق (82). ئەيىبۇنىڭ (قىسىمىنى بايان قىلىن). ئۆز ۋاقتىدا ئۇ پەرۋەردىگارغا: «ھەقىقەتەن مېنى بالا (يەنى قات-تىق كېسەل) ئورۇۋالدى، سەن ئەڭ مەرھەمەتلىك-سەن» دەپ دۇئا قىلدى (83). ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلدۇق، ئۇنىڭ بېشىغا كەلگەن بالانى كۆتۈرۈۋەتتۇق، ئۇنىڭغا رەھم قىلغانلىقىمىز، ئىبادەت قىلغۇچىلارغا ئىبرەت قىلغانلىقىمىز ئۈچۈن، ئۇنىڭغا ئائىلىسىنى ۋە ئۇنىڭغا ئوخشاش بىر باراۋەرنى زىيادە ئاتا قىلدۇق (يەنى ئۇنىڭ ئۆلگەن بالىسىنىڭ ۋە يوقالغان بالىسىنىڭ ئورنىغا بىر ھەسە كۆپ بالا، بىر

ھەسە كۆپ مال بەردۇق) (84). ئىسائىل، ئىدرىس ۋە زۇلكىفلارنىڭ (قىسىمىنى بايان قىلىن). (ئۇلارنىڭ) ھەممىسى سەۋرلىك ئىدى (يەنى اللەغا ئىبادەت قىلىشتا چىداملىق ئىدى ۋە گۇناھلار ئالدىدا ئۆزلىرىنى تۇتۇۋالاتتى) (85). ئۇلارنى رەھمىتىمىز دائىرىسىگە كىرگۈزدۇق، ئۇلار ھەقىقەتەن ياخشىلاردىن ئىدى (86). يۈنۇسنىڭ (قىسىمىنى بايان قىلىن). ئۆز ۋاقتىدا ئۇ (قەۋمىنىڭ ئىمان ئېيتىمىغانلىقىدىن) خاپا بولۇپ (شەھىرىدىن) چىقىپ كەتكەن ئىدى. ئۇ بىزنى (بېلىقنىڭ قار-نىدا) ئۆزىنى قىسايدۇ دەپ ئويلىدى، ئۇ قاراڭغۇلۇقتا (يەنى بېلىقنىڭ قارىنىدا): «(پەرۋەردىگار-رىم) سەندىن بۆلەك ھېچ مەيۇد (يەرھەق) يوقتۇر، سەن (جىمى كەمچىلىكلەردىن) پاكئۆرسەن، مەن ھەقىقەتەن (ئۆز نەپسىمگە) زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن بولدۇم» دەپ نىدا قىلدى (87). ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلدۇق، ئۇنى (بېلىق يۇتقان چاغدىكى) غەمدىن خالاس قىلدۇق، شۇنىڭدەك مۇمىنلەرنى (ئېغىرچىلىقلاردىن) خالاس تاپقۇزىمىز (88). زەكەرىيەنىڭ (قىسىمىنى بايان قىلىن). ئۆز ۋاقتىدا ئۇ: «ئى پەرۋەردىگار! مېنى (بالىسىز، ۋارىسىز) يالغۇز قويىمىسالا، سەن ئەڭ ياخشى ۋارىستۇرسەن (يەنى ھەممە ئادەم ئۆلدۇ، سەنلا باقىي قالسىن)» دەپ نىدا قىلدى (89). بىز ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلدۇق، ئۇنىڭغا يەھيانى ئاتا قىلدۇق، ئۇنىڭغا خوتۇنىنى ئۆزگەرتىپ بەردۇق (يەنى تۇغدىغان قىلىپ بەردۇق). (يۇقىرىقى پەيغەمبەرلەرنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىشىمىز) شۇنىڭ ئۈچۈن ئىدىكى، ئۇلار ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىرايتتى، (رەھمىتىمىزنى) ئۈمىد قىلىپ، (تازابىمىزدىن) قورقۇپ بىزگە دۇئا قىلاتتى، بىزگە كەمتەرلىك بىلەن ئىبادەت قىلاتتى (90).

وَالَّذِي أَصْنَعْتَ لَوُجْهَا قَدْ فَنَّاهُ فِيهَا مِنْ لَوْحٍ نَاقِلٍ
جَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمُ الْغُلُوبِينَ ۖ إِنَّ هَذِهِ أَمْثَلُ
كُنْةٍ وَاحِدَةٍ ۖ وَأَنْتَ أَزْكَرُ وَأَعْبَدُ ۖ وَتَنْظُرُونَ أَمْثَلُ
بَيْنَهُمْ عَلَى الْإِسْرَارِ ۖ وَكُنْ لَكُمْ مِنَ الْخَالِصَاتِ
وَهُمْ مُؤْمِنٌ فَلَا تَحْزَنَ إِنْ لَسِيْمٌ وَأَنْتَ الْكَرِيمُ ۖ وَ
خَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ لِيُنْذِرَهُمْ لَعْنَةُ الْإِسْرَافِينَ ۖ عَلَى إِذَا
فُتِحَتْ يَابُجُوجُ وَمَا جُورُجُ وَهُوَ عَلَى حَدِّبٍ يَبْسُوتُ ۖ
وَأَقْرَبَ الْوَعْدِ الْحَقِّ فَإِذَا إِذَا شَلَاخَةُ الْبَهَائِمِ الَّذِينَ
كُفَرُوا ۖ وَيُؤَيِّنُكَ قَدْ كُنَّا فِي غَمَلِكُمْ مِنْ هَذَا بَلِ
كُنَّا ظَالِمِينَ ۖ إِنَّهُمْ وَمَا تَسْبُحُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَدُونَ ۖ لَوْ كَانُوا لَعَوْلًا
لَهُمْ كَانُوا دَرَوْدَعًا وَوَكُنُوا فِيهَا حِلْدُونَ ۖ كَمْ فِيهَا
زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا الْيَاسْمُونُ ۖ إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ
لَهُمُ الْمَوْتُ الْأُولَى أُولَئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ۖ وَلَئِكَ فِي
عِصْيَانٍ ۖ أَوْ هَمَّ مِنْهَا لَشَيْءٌ أَنْشَرَهُمْ حِلْدُونَ ۖ

چوڭ قورقۇنچ (يەنى قىيامەتنىڭ دەھشتى) ئۇلارنى قايغۇغا سالمايدۇ، پەرىشتىلەر: «اللە سىلەرگە ۋەدە قىلغان كۈن مۇشۇ» (دەپ)، ئۇلارنى (جەننەتنىڭ دەرۋازىلىرى ئالدىدا) قارشى ئالىدۇ (۱۰۸). ئۇ كۈندە ئاسماننى (پۈتۈنچى) نەرسە يېزىلغان قەغەزنى يۈگە كەندەك يۈگەيمىز. مەخلۇقاتلارنى دەسلەپتە قانداق ياراتقان بولساق، شۇ ھالىتىدە ئەسلىگە قايتۇرمىز. (بۇ) بىز ئۈستىمىزگە ئالغان ۋەدىدۇر، (ئۇنى) چوقۇم ئىشقا ئاشۇرمىز (۱۰۹). بىز لەۋھۇلمەھبۇزدا (ئەزەلدە) يازغاندىن كېيىن، (داۋۇدقا نازىل قىلىنغان) زەبۇردا زېستقا (يەنى جەننەت زېستىغا) ھەقىقەتەن مېنىڭ ياخشى بەندىلىرىم ۋارىسلىق قىلىدۇ دەپ يازدۇق (۱۱۰). بۇ (قۇرئان) دا اللەغا ئىبادەت قىلغۇچى قەۋم ئۈچۈن (خەۋەرلەر، ۋەز-نەسىھەتلەردىن) ئەلۋەستە يېتەرلىك بار (۱۱۱). (ئى مۇھەممەد!) سېنى بىز پۈتۈن ئەھلى جاھان ئۈچۈن پەقەت رەھبەت قىلىپلا ئەۋەتتۇق (۱۱۲). (ئى

مۇھەممەد! مۇشرىكلارغا) «مانا ۋەھىي قىلىندىكى، سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلار بىر ئىلاھتۇر، سىلەر بويۇننامىلەر؟» دېگىن (۱۱۳). ئەگەر ئۇلار (ئىسلامدىن) يۈز ئۆرۈسە، ئېيتىشكى، «مەن سىلەرگە (ھەقىقەتنى ھېچ كىشىنى ئايرىماستىن) ئوخشاش ئۇقتۇردۇم، سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان (ئازاب) يېقىنىمۇ، يىراقىمۇ؟ ئۇقمايمەن (۱۱۴). اللە ھەقىقەتەن ئاشكارا سۆزىنىمۇ، سىلەرنىڭ يوشۇرغانلىرىڭلارنىمۇ بىلىپ تۇرىدۇ (۱۱۵). بىلىسەنمەنكى، ئۇ (يەنى سىلەرگە بېرىلىدىغان جازانىڭ كېچىكىشى) سىلەر ئۈچۈن سىناق ۋە ۋاقىتلىق پايدىلىنىش بولۇشى مۇمكىن» (۱۱۶). (پەيغەمبەر ئېيتتى) «پەرۋەردىگارىم! (مېنىڭ بىلەن مەككە كۇتۇپلىرىنىڭ ئارىسىدا) ئادىللىق بىلەن مۇكۈم چىقارغىن، بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىز مەرھەمەتلىك اللەدۇر، سىلەرنىڭ بوھتان سۆزلىرىڭلارغا قارشى اللەدىن ياردەم تىلەيمەن» (۱۱۷).

22 - سۈرە ھەج

مەدنىدە نازىل بولغان، 78 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ئى ئىنسانلار! پەرۋەردىگارىڭلاردىن (يەنى ئازابىدىن) قورقۇڭلار،
قىيامەتنىڭ زىلزىلىسى ھەقىقەتەن چوڭ ئىشتۇر (۱).

ئۇ كۈندە ھەربىر سۈت ئېستىۋاتقان ئايال (قاتتىق قورقۇنچتىن تېغىرقاپ قېلىش بىلەن) ئېستىۋاتقان بوۋىقىنى ئۇنتۇيدۇ، ھەربىر ھامىلدار ئايالنىڭ بويىدىن ئاجراپ كېتىدۇ، ئىنسانلارنى مەس كۆرسەن، ھالبۇكى، ئۇلار (ھەقسەتتە) مەس ئەمەس (دېسەك، قىيامەت-نىڭ دەھشىتى ئۇلارنى ئەس-ھوشىدىن كەتكۈزۈۋەتكەن)، لېكىن اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر (3). بەزى كىشىلەر اللە (نىڭ قۇدرىتى ۋە سۈپەتلىرى) ئۈستىدە ھېچقانداق دەلىلسىز مۇنازىرىلىشىدۇ، ھەربىر سەركەش شەيتانغا (يەنى ھەقتىن توسقۇچى كۇفۇرلارنىڭ كاتتىباشلىرىغا) ئەگىشىدۇ (4). اللە ھۆكۈم قىلىدۇكى، كىمكى شەيتانغا ئەگىشىدىكەن، شەيتان ئۇنى ئازدۇرىدۇ، ۋە جەھەننەمنىڭ ئازابىغا سۆرىدۇ (4). ئى ئىنسانلار!

ئەگەر سىلەر قايتا تىرىلىشتىن شەكىلەنسەڭلار (كۇمانىڭلارنىڭ تۈگىشى ئۈچۈن ئەسلىدىكى يارىتىلىشىڭلارغا قاراڭلار)، بىز سىلەرگە (اللەنىڭ قۇدرىتىنى بايان قىلىش ئۈچۈن ئاتاڭلار ئادەم ئەلەيمەسالامنى) تۇپراقتىن، ئۇنىڭ ئەۋلادىنى (ئالدى بىلەن) ئابىمەندىن، ئاندىن لەختە قاندىن، ئاندىن شەكىلگە كىرگۈزۈلگەن ۋە كىرگۈزۈلمىگەن پارچە گۆشتىن ياراتتۇق. بىز خالىغان ئادەمنى بەمچىداندە مۇئەييەن مۇددەتكىچە قالدۇرىمىز، ئاندىن سىلەرنى (ئاتاڭلارنىڭ قارىندىن) بوۋاقلىق ھالىتىڭلاردا چىقىرىمىز (ئاندىن سىلەرنى ئاستا-ئاستا كۈچ-قۇۋۋەتكە تولدۇرىمىز)، سىلەر (كامالەت يېشى) قىران ۋاقىتىڭلارغا يېتىسىلەر، بەزىلىرىڭلار ياشلىقنىڭلاردا ۋاپات بولۇپ كېتىسىلەر، بەزىلىرىڭلار (ئىلگىرى) بىلگەندىن كېيىن ھېچ نەرسىنى بىلمەس ھالىتىڭلارغا قايتۇرۇلۇشىڭلار ئۈچۈن، ناھايىتى قېرىپ كەتكۈچە (ھايات) قالدۇرۇ-لىسىلەر، (اللە ئاتاڭلارنىڭ تۈلگەنلەرنى قايتا تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدىغان يەنە بىر دەلىل شۇكى) سەن زېمىننى قاقاس كۆرسەن، ئۇنىڭغا بىز يامغۇر ياغدۇرساق، ئۇ جانلىنىدۇ ۋە كۆپىشىدۇ، تۈرلۈك چىرايلىق ئۆسۈملۈكلەرنى ئۈندۈرۈپ بېرىدۇ (6). بۇ (يەنى اللە ئاتاڭلارنىڭ ئىنساننى ۋە ئۆسۈملۈكلەرنى يۇقىرىقىدەك يارىتىشى)، اللەنىڭ ھەق ئىكەنلىكىنى، ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈلەيدىغانلىقىنى ۋە ھەر نەرسىگە قادىر ئىكەنلىكىنى سىلەرگە بىلدۈرۈش ئۈچۈندۇر (6).

يَوْمَ تَرَوْهُم تَذْهَبُ كُلُّ مُرْجِعَةٍ عَنَّا أَفْهَمَتْ
وَكُلٌّ مِّنْ ذَاتِ حِيلٍ صَبَلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَرَى
وَمَا هُمْ بِمُكْرَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ۝ وَرَيْنَ
النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ
شَيْطَانٍ عَرِيدٍ ۝ كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَن تَوَلَّاهُ فَلَا تَمْنُنْ لَهُ
وَيَهْدِيهِ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ ۝ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ
فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَاذْكُرُوا مَا كُنتُمْ مِن قَبْلُ ۚ كُنتُمْ
تُطْفَأُ لَكُمْ مِّنْ عِلْمِكُمْ مِّنْ مَّغْصَةٍ فَمُخَلَّفَةٌ وَغَيْرُ
مُخَلَّفَةٍ لِّمَن يَتَّبِعُنَ لَكُمْ وَتُفْرَى فِي الْأَرْضِ ۚ مَا أَنتُمْ إِلَّا
أَجَلٌ مُّسَيَّ ۚ كُنتُمْ تَعْرِضُونَ ۚ فَلَا لَكُمْ فِيهِ لَبَاسٌ ۚ أَلَمْ تَكُنْ
مِن قَبْلُ مِّنْ يُحْيَىٰ وَيُمِيتُ ۚ مَن يَرُدُّ إِلَيْنَا أُنْقُلُ الْعَمْرَ
لِكَيْ لَا يَعْلَمَ مَن يَحْدِثُ عِلْمٌ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ
حَامِيَةً ۚ فَإِذَا أَتَرْنَا عَلَيْهَا أَهْلَكْنَاهَا وَرَيْبٌ
وَأُنْكُتٌ مِّنْ كُلِّ دُونٍ يَّهْمِي ۚ ذَٰلِكَ يَأْتِ اللَّهَ
هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُ عَمَلٌ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝

شۇنداقلا قىيامەتنىڭ شەكسىز بولىدىغانلىقىنى،
قەبرىلەردىكى ئۆلۈكلەرنى (ئۆلۈك زېمىنىنى ئۆسۈم-
لۈكلەرنى ئۆسۈرۈش بىلەن تىرىلدۈرگەندەك)
اللەنىڭ تىرىلدۈرىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن-
دۇر^(۹). بەزىلەر (توغرا تونۇشقا ئېلىپ بارىدىغان)
ھېچقانداق ھەقىقىي ئىلىمىز، ھىدايەتسىز ۋە نۇر-
لۇق كىتابىز ھالدا اللە توغرىسىدا مۇنازىرىلىشىدۇ
(ئۇنىڭ مۇنازىرىلىشىشى ئوقۇل نەپسى خاھىشى
ۋە تەرسالىقىدىندۇر)^(۱۰). ئۇ (كىشىلەرنى) اللەنىڭ
يولىدىن ئازدۇرۇش ئۈچۈن مەغرۇرلارنى يۈرىدۇ، ئۇ
دۇنيادا خارلىققا دۇچار بولىدۇ، ئاخىرىتە ئۇنىڭغا
كۆيدۈرگۈچى (ئوتىنىڭ) ئازابىنى تېتىتى^(۱۱).
(ئۇنىڭغا): «خارلىق بىلەن ئازاب سېنىڭ
قىلىشىلىرىڭ (يەنى كۈڭۈرلۈك ۋە گۈمراھلىقلار)
تۈپەيلىسىدىندۇر، اللە بەندىلىرىگە ھەرگىز زۇلۇم
قىلغۇچى ئەمەستۇر» (دېيىلىدۇ)^(۱۲). بەزىلەر اللەغا شەك-
ئىبادەت قىلىدۇ، ئەگەر ئۇنىڭغا ياخشىلىق يەتسە دىنىدا تۇرىدۇ (مۇنداق ئادەم مۇناپىق بولۇپ،
اللەغا دىلى بىلەن ئەمەس، پەقەت تىلى بىلەن ئىبادەت قىلىدۇ)، ئەگەر ئۇنىڭغا بەختسىزلىك
يەتسە دىنىدىن يېنىۋالىدۇ، ئۇ، دۇنيا ۋە ئاخىرىتە زىيان تارتىدۇ، بۇ روشەن زىياندىۇر^(۱۱). ئۇ
اللەنى قويۇپ پايدا-زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان بۇتقا چوقۇنىدۇ، بۇ چوڭقۇر گۈمراھلىقتۇر^(۱۲). ئۇ
(مۇشرىكلارنىڭ قارشى بويىچە بۇت قىيامەت كۈنى شاپائەت قىلىدۇ دېگەندىمۇ) ئەلۋەتتە زىيىنى
پايدىسىدىن يېقىن بولغان نەرسىگە چوقۇنىدۇ، (ئۇ بۇت) راستلا يامان مەدەنىيەتكاردۇر، راستلا
يامان ھەمراھتۇر^(۱۳). شۇبھىسىزكى، اللە ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى ئال-
تىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، اللە ھەقىقەتەن خالىشىنى قىلىدۇ
(يەنى خالىغان ئادەمگە ساۋاب بېرىدۇ، خالىغان ئادەمگە ئازاب قىلىدۇ)^(۱۴). كىمكى اللە پەي-
غەمبىرىگە دۇنيا ۋە ئاخىرىتە ھەرگىز ياردەم بەرمەيدۇ دەپ گۇمان قىلىدىكەن، ئۇ تورۇسقا ئار-
غامچا سېلىپ بوغۇلۇپ ئالسون، قارسۇنكى، ئۇنىڭ (بۇ) تەدبىرى غەزىپىنى باسالامدۇ؟ (يەنى اللە
پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ياردەم بەرمەيدۇ دەپ ئويلايدىكەن، ئۇ ئېسىلىپ ئۆلۈۋالسون،
ئەگەر بۇ ئۇنىڭ خاپىلىقىنى باسالايدىغان بولسا، چۈنكى اللە پەيغەمبىرىگە چوقۇم ياردەم بېرىدۇ)^(۱۵)

وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَإِنَّ اللَّهَ يَصْعَدُ
فِي السَّيِّئِينَ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ
وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ يُنِيرُ تَأْلِي عَظِيمِهِ لِيُغْسِلَ عَنْ
سَيِّئِ الْوَالِدِ فِي الدُّنْيَا وَآخِرَتِ وَيُنْزِلَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
عَذَابَ الْعَرِيقِ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدُكَ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ
بِظَالِمٍ لِلْعَالَمِينَ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْبِدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ
فَإِنْ أَصَابَهُ غَيْرُ الْمَتَانِ يَكْفُرْ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فَتْنَةٌ يَنْقَلِبُ
وَجْهًا يَخْفِرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَٰلِكَ هُوَ السَّعْدَانِ الْيَوْمِ
يَدْعُوَانِ دُونَ اللَّهِ الْآخِرَةَ وَالْآخِرَةَ ذَٰلِكَ هُوَ
الضَّلَالُ الْبَعِيدُ يَدْعُوَانِ مَعَهُ قَوْمٌ أَقْرَبُ مِنْ تَقَرُّبِهِ
لَيْسَ السَّوْلُ وَلَيْسَ الشَّوْرُ إِنَّ اللَّهَ يَدْعِي الْدِّينَ
أَمَّا وَعِندَ الْمُضِلِّ صَدَقَ عَمْرٍؤُا مِنْ تَحْتِ الْأَكْهَرِ
إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ مَا يَرِيدُ مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنَّ كُنْ
يَتَصَرَّفُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى
السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُدْرِكُ لَيْدَةً مَخْلُوقًا

وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَإِنَّ اللَّهَ يَصْعَدُ
فِي السَّيِّئِينَ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ
وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ يُنِيرُ تَأْلِي عَظِيمِهِ لِيُغْسِلَ عَنْ
سَيِّئِ الْوَالِدِ فِي الدُّنْيَا وَآخِرَتِ وَيُنْزِلَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
عَذَابَ الْعَرِيقِ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدُكَ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ
بِظَالِمٍ لِلْعَالَمِينَ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْبِدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ
فَإِنْ أَصَابَهُ غَيْرُ الْمَتَانِ يَكْفُرْ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فَتْنَةٌ يَنْقَلِبُ
وَجْهًا يَخْفِرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَٰلِكَ هُوَ السَّعْدَانِ الْيَوْمِ
يَدْعُوَانِ دُونَ اللَّهِ الْآخِرَةَ وَالْآخِرَةَ ذَٰلِكَ هُوَ
الضَّلَالُ الْبَعِيدُ يَدْعُوَانِ مَعَهُ قَوْمٌ أَقْرَبُ مِنْ تَقَرُّبِهِ
لَيْسَ السَّوْلُ وَلَيْسَ الشَّوْرُ إِنَّ اللَّهَ يَدْعِي الْدِّينَ
أَمَّا وَعِندَ الْمُضِلِّ صَدَقَ عَمْرٍؤُا مِنْ تَحْتِ الْأَكْهَرِ
إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ مَا يَرِيدُ مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنَّ كُنْ
يَتَصَرَّفُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى
السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُدْرِكُ لَيْدَةً مَخْلُوقًا

شۇنىڭغا ئوخشاش (يەنى ئىلگىرىكى كىتابلارنى نازىل قىلىنىمىزغا ئوخشاش)، قۇرئانى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) روشەن ئايەتلەر قىلىپ نازىل قىلدۇق. اللہ خالىغان ئادەمنى ھىدايەت قىلىدۇ (يەنى اللہ دىن باشقا ھېچ ھىدايەت قىلىۋېتىپ يوق، اللہ خالىغان ئادەمنى توغرا يولغا باشلايدۇ) (18). مۆمىنلەر، يەھۇدىيلار، يۇلتۇزلارغا چوقۇنۇپچىلار، ناسارالار، مەجۇسىيلەر (يەنى ئاتەشپەرەسلەر) ۋە مۇشرىكلار ئۈچۈن قىيامەت كۈنى اللہ ھەقىقەتەن ھۆكۈم چىقىرىدۇ (يەنى اللہ تائالا مۆمىنلەر بىلەن مەزكۇر بەش پىرقە ئارىسىدا توغرا ھۆكۈم چىقىرىپ، مۆمىنلەرنى جەننەتكە، كۇفۇرلارنى دوزاخقا كىرگۈزىدۇ)، اللہ ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى كۆرۈپ تۇرغۇچى-دۇر (19). بىلىمەنكى، ئاسماندىكىلەر (يەنى پەرىشتىلەر)، زېمىندىكىلەر (يەنى ئىنسانلار، جىنلار ۋە زېمىندا ياشايدىغان بارلىق مەخلۇقاتلار)، كۈن، ئاي، يۇلتۇزلار، تاغلار، دەرەخلەر، ھايۋاناتلار (اللہ غا بويۇنۇپ، اللہ نىڭ تەسىر-تەۋرىنى قىلىشى بويىچە ھەرىكەت قىلىدۇ) ۋە نۇرغۇن كىشىلەر اللہ غا سەجدە قىلىدۇ، نۇرغۇن كىشىلەر (كۇفۇرى سەۋەبلىك) ئازابقا دۇچار بولدى، اللہ نىڭ خارلىشىغا ئۇچرىغان ئادەمگە ھۈرمەتلىگۈچى چىقمايدۇ، اللہ ھەقىقەتەن خالىغىنىنى قىلىدۇ (يەنى ئازاب قىلىش، رەھىم قىلىش، ئەزىز قىلىش، خار قىلىش، باي قىلىش، كەمبەغەل قىلىش اللہ نىڭ خاھىشىدىكى ئىش بولۇپ، اللہ غا ھېچ كىشى تەئىررۇز قىلالمايدۇ) (20). (مۆمىنلەر ۋە كۇفۇرلاردىن ئىبارەت) بۇ ئىككى (پىرقە) پەر-ۋەردىگارى توغرىسىدا مۇنازىرىلەشتى (يەنى مۆمىنلەر بىلەن كۇفۇرلار اللہ نىڭ دىنى ئۈستىدە بىمس-مۇنازىرە قىلىشىپ، مۆمىنلەر اللہ نىڭ دىنىغا ياردەم بەرمەكچى بولدى، كۇفۇرلار اللہ نىڭ نۇرىنى ئۆچۈرمەكچى بولدى)، كاپىرلارغا ئوتتىن كىيىملەر پىچىلىدۇ، ئۇلارنىڭ باشلىرى ئۈستىدىن يۇقىرى ھارەرەتلىك قايناققۇ قۇيۇلىدۇ (21). ئۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ئىچ-باغرى ۋە تېرىلىرى ئېرىتىلىدۇ (22). ئۇلار تۆمۈر توقماقلار بىلەن ئۇرۇلىدۇ (23). ھەرقاچان ئۇلار (يېتىۋاتقان) غەم-قايغۇنىڭ قاتتىقلىقىدىن دوزاختىن چىققاچى بولسا، ئۇلار دوزاخقا قايتۇرۇلىدۇ، (ئۇلارغا) كۆيدۈرگۈچى (دوزاخ) ئازابىنى تېتىڭلار (دېيىلىدۇ) (24) اللہ ھەقىقەتەن مۆمىنلەرنى ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى ئاستىدىن ئۈستىگە ئالار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، ئۇلار جەننەتلەردە ئالتۇن بىلەيزۈكلەرنى ۋە مەرۋايىتلارنى زىننەت بۇيۇملىرى قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ كىيىمى يىپەكتىن بولىدۇ (25).

وَكُنَّا لَكَ آتُونَكَ إِنَّا نَحْنُ بَيْنَ يَدَيْكَ إِنَّ اللَّهَ يُدْعَىٰ مِنْ شَرِّهِ ۖ
إِنَّ الْكَافِرِينَ آمَنُوا بِالَّذِينَ هَدَاؤُا وَالصَّيِّغِينَ وَالْقَصُورَى
وَالْمُجُورَى وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ
إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ۖ إِنَّ اللَّهَ يُجِدُ لَهُ مَنْ
فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ
وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالْهَوَاءُ وَالْكَافِرِينَ وَالْمُؤْمِنِينَ
عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُؤْمِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ حُكْمٍ إِنَّ اللَّهَ
يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ۖ هَذَا هُوَ حَقُّهُنِ اخْتَصَمُوا فِي رَيْبِهِمْ
فَالَّذِينَ كَفَرُوا أَفْضَلُ لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ نَارٍ يَصْنَعُونَ
فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ نَارٍ يَصْنَعُونَ ۖ هَذَا هُوَ حَقُّهُنِ
وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ حَقِّهِ ۖ كَلِمَاتٌ أَرْوَاهُ أَنْ يَخْرُجُوا
وَمَا مِنْ غَيْرِهِمْ وَأَفْضَلُ لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ نَارٍ يَصْنَعُونَ
إِنَّ اللَّهَ يُدْعَىٰ مِنَ الْكَافِرِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنُودٌ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُسَكِّنُونَ فِيهَا مَنْ
أَسَاءَ وَهُمْ فِيهَا كَلِمَاتٌ أَرْوَاهُ أَنْ يَخْرُجُوا

ئۇلار ياخشى سۆزگە (يەنى كەلسە تەۋھىدكە) ھىدايەت قىلىندى. اللہ نىڭ يولىغا ھىدايەت قىلىندى (24). كاپىرلارغا، (كىشىلەرنى) اللہ نىڭ يولىدىن توسقۇچىلارغا، — ئۇ ئولتۇرۇشلۇق بولسۇن ياكى سىرتتىن كەلگەن بولسۇن — بىز كىشىلەرگە ئىبا- دەتگاھ قىلغان مەسجىدى ھەرامىدىن توسقۇچىلارغا (يەنى ھەج پەرزىنى ئادا قىلىش ئۈچۈن مەسجىدى ھەرامغا كەلگەن مۆمىنلەرنى توسقۇچىلارغا) قاتتىق نازابىنى تېتىتىمىز، كىمكى مەسجىدى ھەرامدا زۇلۇم بىلەن گۇناھ قىلماقچى بولىدىكەن، ئۇنىڭغا قاتتىق نازابىنى تېتىتىمىز (25) ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىمغا بەيتۇلانىڭ ئورنىنى تەيىنلەپ بەردۇق، (ئۇنىڭغا ئېيتتۇڭكى) «ماڭا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمە- گىن، تاۋاپ قىلغۇچىلارغا، قىيام قىلغۇچىلارغا، رۇكۇ قىلغۇچىلارغا، سەجدە قىلغۇچىلارغا مېنىڭ

وَهْدُ إِلَى الْكَتِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَهْدُ إِلَى صِرَاطِ السَّبِيلِ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْعَرَبِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً لِمَا كُفِرُوا بِهِ وَالْبَادِ وَمَنْ يَفْذِهِمْ بِالْعَادِلِ فَلَهُمْ ثَوَابٌ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْذِهِمْ بِالْإِثْمِ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكُ فِي شَيْءٍ مَا ظَهَرَ مِنْهُ لِلْعَالَمِينَ وَالْعَالَمِينَ وَالْأَكْثَرُ الشُّجُورُ وَأَذِنَ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ لِيُشْهِدُوا مَنَاقِبَهُمْ وَعِيْدَ كُرُوا اسْمَ اللَّهِ الَّذِي كَرَّمَهُمْ عَلَيْهِمْ عَلَى مَازَدَنَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَعَلُوا مِنْهَا وَأَكْبَرُوا بِالْبَاقِ الْفَوِيْهِ ثُمَّ لَقُوا لِقَاءَهُمْ وَلَقُوا وَاتَّقَوْهُمْ وَلَقُوا قَوْلَ الْبَيْتِ الْعَمِيقِ ذَلِكَ وَمَنْ يَفْذِهِمْ حُرْمَتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُمْ عِنْدَ رَبِّهِ وَأَحَلَّتْ لَهُمُ الْأَنْعَامَ إِلَّا مَا يَشُلُّ عَلَيْهِمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ

ئۆيۈمنى پاك قىلىن (26). كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا (ئۇلارنى) ھەجگە چاقىرىپ ندا قىلىن، ئۇلار پىيادە ۋە ئورۇق تۈگىلەرگە مىنىپ كېلىدۇ، ئورۇق تۈگىلەر يىراق يوللارنى بېسىپ كېلىدۇ (27). كىشىلەر ئۆزلىرىگە تېگىشلىك بولغان (دىنىي ۋە دۇنياۋى) مەنەپەتلەرنى كۆرسۇن، بەلگىلەنگەن كۈنلەردە (يەنى قۇربانلىق كۈنلىرىدە) اللہ ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگەن چارۋا ماللارنى (يەنى تۈگە، قوي، ئۆچكىلەرنى اللہ نىڭ نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلىش يۈزىسىدىن) اللہ نىڭ ئىسمىنى ئېيتىپ قۇربانلىق قىلسۇن. سىلەر قۇربانلىقلارنىڭ گۇشىدىن يەڭلار، موھتاجغا، پېقىرغا بېرىڭ- لار (28). ئاندىن ئۇلار كىرىلىرىنى تازىلىسۇن (يەنى ئىبراھىمدىن چىققاندىن كېيىن چاچلىرىنى، تىرىقلىرىنى ئالسۇن)، ئۆز ئۈستىگە ئالغان ئىبادەتلىرىنى ئادا قىلسۇن، قەدىمىي بەيت (يەنى بەيتۇللا) نى تاۋاپ قىلسۇن (29). (ھەج ئىبادىتى) ئەنە شۇدۇر، كىمكى اللہ نىڭ دىنىنىڭ ئەھكام- لىرىنى ئۇلۇغلىسا (يەنى ھەج جەريانىدا اللہ نىڭ بۇيرۇغانلىرىنى بەجا كەلتۈرۈپ، مەنىنى قىلغان ئىشلىرىدىن چەكلەنسە)، بۇ، پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ئۇنىڭ (دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىكى) ئۈچۈن ياخشىدۇر، سىلەرگە چاھارپايالاردىن قۇرئاندا (ھازىملىقى) بايان قىلىنغانلىرىدىن باشقىلىرى ھالال قىلىندى. سىلەر بۇتلاردىن ئىبارەت نىجىستىن ساقلىنىڭلار، يالغان گۇۋاھلىق بېرىشتىن ساقلىنىڭلار (30).

اللّٰهَ غَا خَالِسِ ثِبَادَتِ قَلْسِلَار، تُونِغْشَا شېرىك
كەلتۈرمەڭلار، كىمكى اللّٰه غَا شېرىك كەلتۈرىد-
كەن، تۇ گويا ئاسماندىن تاشلىنىپ، قۇشلار تۇنى
ئېلىپ قاچقاندىك، ياكى بوران تۇنى ئېلىپ بېرىپ
يىراق جايفى تاشلىسۇمەكەندەك بولۇپ قالىدۇ (31).

ئىش مانا شۇنداق، كىمكى دىنىي ئىشلارنى
(جۈملىدىن ھەجنىڭ تەمەللىرىنى، قۇربانلىقلارنى)
ئۇلۇغلايدىكەن، بۇ، دىللارنىڭ تەقۋادارلىقىدىن-
دۇر (32). مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى بوغۇزلايدى-
غان ۋاقىتقىچە) قۇربانلىق ماللىرىدىن (سېسىپ،
نەسلىلەندۈرۈپ، مىنىپ) پايدىلىنىسلىر، ئالدىن
تۇنى بوغۇزلاشقا تېگىشلىك جاي بەيتۇللانىڭ يېنى-
دۇر (يەنى ھەرمەدۇر) (33). ھەر تۈمەت، اللّٰه

ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگەن چارۋىلارنى (شۈكۈر
قىلىش يۈزىسىدىن قۇربانلىق قىلغانلىرىدا) اللّٰه نىڭ ئىسمىنى ئېيتىۋىن دەپ، ئۇلارغا قۇربانلىقنى
بەلگىلىدۇق، سىلەرنىڭ ئىلاھىلار بىر ئىلاھتۇر، ئۇنىڭغا بويسۇنۇڭلار، ئىتائەتسىزلىككە خۇش
خەۋەر بەرگەن (34). ئۇلار شۇنداق كىشىلەركى اللّٰه ياد ئېتىلىسە، ئۇلارنىڭ دىللىرى قورقۇپ
(تىترەيدۇ)، ئۆزلىرىگە يەتكەن ئەزىمەتلەرگە سەۋر قىلىدۇ، ناماز ئۆتەيدۇ، ئۇلارغا بىز رىزىق قىلىپ
بەرگەن نەرسىلەردىن (ياخشىلىق يوللىرىغا) بېرىدۇ (35). (كەبىگە ئېلىپ بېرىلىدىغان) تۈگىنى
اللّٰه نىڭ (دىنىنىڭ) ئالامەتلىرىدىن (يەنى ھەجنىڭ ئەھكاملىرىدىن) قىلىدۇق، ئۇلاردا سىلەرگە
نورغۇن پايدا بار، ئۇلارنى قاتار قىلىپ تۇرغۇزۇپ (يەنى ئۇلارنىڭ ئالدى سول پۇتىنى باغلاپ،
ئۈچ پۇت بىلەن تۇرغۇزۇپ بوغۇزلىغىنىڭلاردا) اللّٰه نىڭ ئىسمىنى تىلغا ئېلىڭلار (يەنى بىسىمىلا
دەڭلار)، ئۇلار بوغۇزلىنىپ جېنى چىققاندا، ئۇلارنى يەڭلار، قاناتچان موھتاجلارغا ۋە سائىللارغا
بېرىڭلار، سىلەرنى شۈكۈر قىلىۋىن دەپ ئۇ تۈگىلىرىنى سىلەرگە بويسۇندۇرۇپ بەردۇق (36).
اللّٰه غا ئۇلارنىڭ گۆشلىرى ۋە قانلىرى يېتىپ بارمايدۇ، اللّٰه غا يېتىدىغىنى پەقەت
سىلەرنىڭ تەقۋادارلىقىڭلاردۇر، اللّٰه نىڭ سىلەرنى ئۆزىنىڭ ئەھكاملىرىغا يېتەك-
لىگەنلىكىنى ئۇلۇغلىشىڭلار ئۈچۈن، اللّٰه ئۇلارنى سىلەرگە ئاشۇنداق بويسۇندۇرۇپ بەردى.
ياخشى ئىش قىلغۇچىلارغا (ئاخىرەتتە بەختكە ئېرىشىدىغانلىقى بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگەن (37).

حَقَّاءَ لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَئِذٍ يَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ
وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ يَكُنْ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ
خَرَبَ السَّاعَةِ فَتَكُونُ الطَّيْرُ اَوْ تَكُونُ مِنَ الْهٰكِيْنَ
مَكِيْنَ سَوِيْقٍ ۝ ذٰلِكَ وَمَنْ يُحِمْمْ غَنَافِلُ اللّٰهِ يَتَّخِذْ
لِقَوِيْهِ الْقُلُوْبَ ۝ لَكُمْ فِيْهَا مَنَافِعُ اِلَّا اَجَلٌ مُّشْكُوْنٌ
مِّمَّا لَكُمْ اِلَّا الْبَيْتَ الْعَرَبِيَّ ۝ لَكُمْ فِيْهَا مَنَافِعُ
اِلَّا كَرُوْا السَّمْعَ لَعَلَّ سَارِّكُمْ مِنْ بَهِيْمَةِ الْاَنْعَامِ
فَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَاجِدٌ فَلَهُ اَسْمَاءُ وَيُسَبِّحُ الْمُحْمَدِيْنَ ۝
اَلَّذِيْنَ يُوَدِّعُ اللّٰهُ وَجَلَّتْ قُلُوْبُهُمْ وَالظَّالِمِيْنَ عَلَى
مَا صَدَقُوا وَالَّذِيْنَ الصَّالِحُ يَصَدِّقُهُمْ فَيُفَوِّضُ
وَالَّذِيْنَ يَجْعَلُهَا لَكُمْ مِنْ شَعْرِ اللّٰهِ لَكُمْ فِيْهَا خَيْرٌ
فَادْكُرُوا السَّمْعَ عَلَيْهَا صَوَابٌ فَاِذَا وَجِبَتْ جَنُوْبُهَا
فَكُلُوْا مِنْهَا وَاطْعَمُوْا الْقَائِمَ وَالْمَسْكُوْنُ لَكُمْ مِنْهَا
لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ۝ لَنْ يَّتَّخِذَ اللّٰهُ لِعُرْمِهَا وَلَا
وَمَا وَهَّاءٍ وَلَكِنْ يَّتَّخِذُ الْقَوِيْ وَنَدْمُ كَذٰلِكَ سَعْرُهَا
لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ۝ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ۝

إِنَّ اللَّهَ يُدْفِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُجِبُ لِحُجَّتِمْ
 حُجَّتَ قَوْمٍ يَكُونُ الَّذِينَ يَقْتُلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَنُّوا أَنَّ اللَّهَ
 عَلَىٰ تَعْرِيفٍ قَدِيرٌ ۚ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْ دِيَارِهِمْ يَفْعَلُونَ
 ۚ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ اللَّهَ
 وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ يَتَّبِعُ الْمُؤْمِنِينَ ۚ لَكُمْ
 فِي حَرْبِهِ مَوَدَّةٌ وَرَحْمَةٌ لَّعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ۚ وَكَانَ
 فِيهَا أَنشَاءٌ لِلَّهِ يَوْمَ أُخْرِجُوا مِنَ الدِّينِ يَتَذَكَّرُ اللَّهُ
 عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ يَتَّبِعُ الْمُؤْمِنِينَ ۚ
 ۚ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ
 آمَنُوا وَاللَّهُ يَتَّبِعُ الْمُؤْمِنِينَ ۚ لَكُمْ فِي حَرْبِهِ مَوَدَّةٌ
 وَرَحْمَةٌ لَّعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ۚ وَكَانَ فِيهَا أَنشَاءٌ
 لِلَّهِ يَوْمَ أُخْرِجُوا مِنَ الدِّينِ يَتَذَكَّرُ اللَّهُ عَنِ
 الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ يَتَّبِعُ الْمُؤْمِنِينَ ۚ
 ۚ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا
 وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ يَتَّبِعُ الْمُؤْمِنِينَ ۚ لَكُمْ
 فِي حَرْبِهِ مَوَدَّةٌ وَرَحْمَةٌ لَّعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ۚ
 وَكَانَ فِيهَا أَنشَاءٌ لِلَّهِ يَوْمَ أُخْرِجُوا مِنَ
 الدِّينِ يَتَذَكَّرُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا
 وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ يَتَّبِعُ الْمُؤْمِنِينَ ۚ

اللَّهُ مؤمنلەرنى چوقۇم قوغدايدۇ، اللہ ھەرقانداق
 خىيانەتچى، ناشۇكۇر بەندىنى دوست تۇتمايدۇ^(۳۳).
 ھۇجۇم قىلىنغۇچىلارغا، زۇلۇمغا ئۇچرىغانلىقلىرى
 ئۈچۈن، (قارشىلىق كۆرسىتىشكە) رۇخسەت قىلىندى،
 اللہ ئۇلارغا ياردەم بېرىشكە ئەلۋەتتە قادىر^(۳۴).
 (ئۇلار) پەقەت پەرۋەردىگارىمىز اللہ دېگەنلىكلىرى
 ئۈچۈنلا ئۆز يۇرتلىرىدىن ناھەق ھەيدەپ چىقىد-
 ىرىلدى، ئەگەر اللہ ئىنسانلارنى بىر-بىرىگە قارشى-
 لىق كۆرسەتكۈزمىگەن بولسا، راھىبلارنىڭ ئىبادەت-
 خانىلىرى، چېركاۋلار، يەھۇدىيلارنىڭ ئىبادەتخا-
 نىلىرى ۋە اللہنىڭ نامى كۆپ يادلىنىدىغان مەس-
 جىدلىر ئەلۋەتتە ۋەيران قىلىناتتى، كىمكى اللہنىڭ
 دىنىغا ياردەم بېرىدىكەن، ئەلۋەتتە اللہ ئۇنىڭغا

ياردەم بېرىدۇ، اللہ ئەلۋەتتە كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر^(۳۵). (اللہنىڭ ياردىمىگە ئېرىشكە ھەقلىق
 بولغانلار) شۇنداق كىشىلەردۇركى، ئەگەر ئۇلارنى يەر يۈزىدە ئۈستۈنلۈككە ئىگە قىلساق، نامازنى
 ئادا قىلىدۇ، زىكات بېرىدۇ، ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىشلاردىن توسىدۇ. ئىشلارنىڭ
 ئاقىۋىتى اللہغا مەنسۇپتۇر (يەنى ھەممە ئىشلار ئاخىرەتتە اللہغا قايىتىدۇ)^(۳۶). ئەگەر (مەككە
 مۇشرىكلىرى) سېنى ئىنكار قىلسا (سەن تۆلجى ئىنكار قىلىنغۇچى پەيغەمبەر ئەمەسمەن، سەندىن
 بۇرۇنقى پەيغەمبەرلەر ئىنكار قىلىنىپ سەۋر قىلىشقان)، ئۇلاردىن بۇرۇن نۇھنىڭ قەۋمى ئاد-
 (خەلقى)، سەمۇد (خەلقى)، ئىبراھىمنىڭ قەۋمى، لۇتنىڭ قەۋمى، مەدىيەن ئاھالىسى (پەيغەمبەرلىرىنى)
 ئىنكار قىلغان، مۇساۋ ئىنكار قىلىنغان، كاپىرلارغا مۆھلەت بەردىم، ئاندىن ئۇلارنى جازالىدىم، مېنىڭ
 (ئۇلارغا بەرگەن) جازايىم قانداق ئىكەن؟^(۳۷-۴۴) نۇرغۇن شەھەر ئاھالىلىرى زالىم بولغانلىقلىرى
 ئۈچۈن (شەھەرنىڭ ئۆلچىلىرىنىڭ) ئۆلچىملىرى ئۆرۈلۈپ، ئۈستىگە تامللىرى يىقىلغان، نۇرغۇن تاشلاندىق
 قۇدۇقلار ۋە ئېگىز ئىمارەتلەر (ئاھالىسىز) قالغان^(۴۵). ئۇلار زېمىندا سەير قىلىدىمۇ؟ شۇنىڭ
 بىلەن ئۇلار (يەنى سەير قىلىپ) چۈشىنىدىغان دىللارغا، ياكى ئاڭلايدىغان قۇلاقلىرىغا ئىگە بولىدىمۇ؟
 ھەقىقەتەن كۆزلەرلا كۆر بولمايدۇ، لېكىن كۆكرەكلەردىكى قەلبلەر كۆر بولىدۇ (يەنى ھەقىقىي كۆر-
 لۇق كۆزنىڭ كۆرلۈقى ئەمەس، دىلنىڭ كۆرلۈقىدۇر، كۆر ئادەم ئىبرەت ئالمايدۇ ۋە چۈشەلمەيدۇ)^(۴۶).

(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) (مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن) سەندىن ئازابنىڭ تېز نازىل بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ (ئازاب چوقۇم نازىل بولىدۇ، لېكىن ئۇنىڭ نازىل بولۇشىنىڭ مۇئەييەن ۋاقتى- ساتتى بولىدۇ)، اللہ ۋەدىسىگە ھەرگىز خىلاپلىق قىلمايدۇ (اللہ بەندىلىرىنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ)، ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدىكى بىر كۈن سىلەر سانايىدىغان مىڭ يىلچىلىكتۇر (47). نۇرغۇن شەھەر ئاھالىلىرى زالىم تۇرۇقلۇق، ئۇلارغا مەن مۆھلەت بەردىم (ئۇلار بۇ مۆھلەتكە مەغرۇر بولۇپ كەتتى)، ئالدىن (يەنى ئۇلارغا ئۇزاق مۇددەت مۆھلەت بەرگىنىدىن كېيىن) ئۇلارنى جازالىدىم، ئاخىر قايتىدىغان جاي مېنىڭ دەرگاھىم- دۇر (يەنى ئاخىر ھەممىسى ماڭا كېلىدۇ) (48). (ئى مۇھەممەد! اللہ نىڭ ئازابىنىڭ تېز نازىل بولۇشىنى

وَيَسْأَلُونَكَ يَا عَذَابُ رَبِّ قُلِ اللَّهُ وَعْدُهُ كَانَ بَرًّا
عَذَابُكَ كَالْبَرْقِ سَدَقَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَهُوَ كَذِبٌ
أَمَلْتُمْ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ لَكُمْ أَفَعَدَّ اللَّهُ لَكُمُ الْعَذَابَ
يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا الْكُفْرُ يَمْشِي فِي الْبِلَادِ فَالَّذِينَ آمَنُوا
عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَهُمْ لَا يُعَذَّبُونَ
فِي الْآخِرَةِ مَعْجُزَاتٍ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ وَأَصْحَابُ
مِن جَنَّتِهِمْ مِنْ تَحْتِهَا لَا يَخْفَى الْأَلْبَابُ وَاللَّهُ يَخْلُطُن
فِي أَمْرِهِمْ فَيَنْسِفُهُ اللَّهُ وَأَيُّهَا الْفَاطِمَةُ تَعْلَمُ اللَّهُ
إِيَّاهُ وَاللَّهُ عَالِمُ غُيُوبِهِمْ لِيَجْزِلَ مَا يَلْقَى الشَّاطِرُونَ
فَتَنَةِ الْكُفْرِ فِي كُفْرِهِمْ تَحْشُرُ وَالْقَسِيرَةِ قُلُوبُهُمْ
إِنَّ الْفَاطِمَةَ لَكُنَّ بِغَلْقٍ يَبِينُ لِكُلِّ عِلْمٍ الْإِيمَانِ أَوْسُوا
الْحَمْدَ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ رَبَّكُمْ يَوْمُ الْوَيْلِ فَتَغَيَّبَتْ لَهُ
قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَلِكُ الْإِيمَانِ أَمَّا الْإِيمَانُ وَرَبُّكُمْ
وَلَا يَزَالُ الْكُفْرُ وَالْإِيمَانُ يَوْمُ الْوَيْلِ فَتَغَيَّبَتْ لَهُ
السَّاعَةُ بَقْتَةً أَوْ يَوْمُهُمْ عَذَابُ يَوْمِ عَمَلِهِمْ

تەلەپ قىلىۋاتىمىدۇ) ئېيتىشكى، «ئى ئىنسانلار! سىلەرگە مەن ھەقىقەتەن ئاشكارا ئاگاھلاندۇر- غۇچىمەن» (49). ئىمان ئېيتقانلار ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار مەغپىرەتكە ۋە ئېسىل رىزىققا (يەنى جەننەتكە) ئېرىشىدۇ (50). بىزنى ئاجىز بىلىپ ئايەتلىرىمىزنى يوققا چىقىرىش ئۈچۈن تە- رىشقۇچىلار- ئەنە شۇلار ئەھلى دوزاختۇر (51). بىز سەندىن ئىلگىرى ئەۋەتكەن قايسىبەر رەسۇل، قايسىبەر پەيغەمبەر بولمىسۇن، ئۇ (اللە نازىل قىلغان ئايەتلەرنى) ئوقۇغان چاغدا، شەيتان ھامان ئۇنىڭ قىرائىتىگە (شۈبھە) سالىدۇ. اللہ شەيتاننىڭ سالغان شۈبھىسىنى بەربات قىلغاندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ ئايەتلىرىنى مۇستەھكەم قىلىدۇ. اللہ ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلىدۇ- چىدۇر (52). (اللە ئاتالانىڭ مۇنداق قىلىشى) دىللىرىدا (مۇناپىقلىق) ئىللىتى بارلارنى، دىللىرى قىساقەتلىشىپ كەتكەنلەرنى (يەنى ئەبۇجەھل، نەزىر، ئۆتبەگە ئوخشاش اللہ نىڭ زىكرىگە دىلى ئېرىمەس كۇففارلارنى) شەيتاننىڭ سالغان شۈبھىسى بىلەن سىناش ئۈچۈندۇر، زالىملار (يەنى يۇقىرى- دىكى مۇناپىقلار، مۇشرىكلار) ھەقىقەتەن (اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە) قاتتىق ئاداۋەتتىدۇر (53). (اللە ئاتالانىڭ مۇنداق قىلىشى) ئىلىم ئەھلىلىرىنىڭ قۇرئاننىڭ پەرۋەردىگارىغا تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى بىلىشلىرى، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىشلىرى، دىللىرىنىڭ قۇرئانغا بويىۋىنۇشى ئۈچۈندۇر. اللہ مۆمىنلەرنى ھەقىقەتەن توغرا يولغا باشلىغۇچىدۇر (54). كاپىرلار تاكى ئۇلارغا قىيامەت ئۇشتۇمىتۇت كەلگۈچە ياكى ئۇلارغا قىيامەت كۈنىنىڭ ئازابى يەتكۈچە قۇرئاندىن ھامان شەكىلىنىدۇ (55).

اللەنىڭ يەر يۈزىدىكى نەرسىلەرنى، ئۆزىنىڭ ئەمرى بويىچە دېڭىزدا يۈرۈۋاتقان كېمىلەرنى سىلەرگە بوي- سۇندۇرۇپ بەرگەنلىكىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ (ئاسماننىڭ زېمىنغا چۈشۈپ كەتسەسلىكى ئۈچۈن، اللە ئاسماننى توختىتىپ تۇرىدۇ، پەقەت اللەنىڭ ئىزىنى بىلەن (ئاسماننىڭ قىيامەت بولغان چاغدا) چۈشۈپ كېتىشى بۇنىڭدىن مۇستەسنا. اللە ئىنسانلارغا ھەقىقەتەن ناھايىتى شەپقەتلىكتۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (65)).

اللە سىلەرگە ھاياتلىق بېرىدۇ، ئاندىن سىلەرنىڭ جېنىڭلارنى ئالىدۇ، ئاندىن سىلەرنى تىرىلدۈرىدۇ، ئىنسان ھەقىقەتەن (اللەنىڭ نېمەتلىرىگە) ناشۇكۇرلۇك قىلغۇچىدۇر (66)). ھەر ئۈممەت ئۈچۈن بىر شەرىئەت بېكىتىۋىتىۋىتىدۇ، ئۇلار شۇ شەرىئەتكە

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي الْأَرْضِ وَالَّذَاتُ تَعْبُرُونَ
فِي الْبَحْرِ يَامِرُونَ وَيُسَبِّحُكُمُ السَّمَاءُ أَنْ تَقْرَعَ عَلَى الْأَرْضِ
الْأَيَّادُ إِنَّ اللَّهَ بَالِ التَّائِبِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٠٠﴾
أَحْمَدُ تَعْبِيدُهُمْ تَعْبُدُونَهُمْ إِنَّ الْأِنْسَانَ لَكَفُورٌ ﴿١٠١﴾
لَئِنْ أَمَرْتُ جِبَلَكُم مَّا تَسْكُونَ لَأَكُونَنَّ فِي
الْأَرْضِ أَزْوَاجًا لِرَبِّكَ إِنَّكَ لَفَعْلٌ هَدًى مُتَّبِعٌ ﴿١٠٢﴾
وَلَنْ جَادُوكَ فَقُلْ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَقْمَلُونَ ﴿١٠٣﴾ كَلِمَةً
يَعْمَلُونَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنْتُمْ تَصَلُّونَ ﴿١٠٤﴾
فَعَلِمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَّا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ لَنُكْتَبُ
إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٠٥﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا
لَمْ يَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانٌ وَالَّذِينَ يُكْفَرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٦﴾
وَمَنْ يُضِلَّهُمْ زَوَاجِدُهُمْ عَلَيْهِمُ الْإِنْسَانُ اثْنَانِ غَيْرٌ ﴿١٠٧﴾
وَيُؤَيِّدُ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُتَكَبِّرُونَ يَتْلُونَ بِالْأَذِينَ
يَتْلُونَ عَلَيْهِمُ الرِّيبَا قُلْ أَفَأَنْتُمْ شَرٌّ مِنْ اللَّهِ فَكُلُّكُمْ
أَلَّا وَعَدَ مَا اللَّهُ بِالَّذِينَ كَفَرُوا وَافْبِشِ الْمَصِيرَ ﴿١٠٨﴾

ئەمەل قىلىدۇ، (مۇشرىكلار) شەرئەت ئىشدا سەن بىلەن جىدەللەشمىسۇن، كىشىلەرنى پەرۋەر-
دىگار ئىخلىق (ئىبادىتىگە) دەۋەت قىلىغىن، سەن ھەقىقەتەن شەكسىز توغرا يولىدىدۇرسەن (67).
ئەگەر ئۇلار سەن بىلەن جىدەللەشسە، ئېيتقىنكى، «اللە سىلەرنىڭ قىلمىشلىقلارنى ئوبدان
بىلىدۇ (68). اللە قىيامەت كۈنى سىلەر ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلەر ئۈستىدە ھۆكۈم
چىقىرىدۇ» (69). بىلىمەسەنكى، اللە ئاسمان، زېمىندىكى شەيئىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، بۇ
ھەقىقەتەن لەۋھۇلەھىۋۇزدا (يېزىلغان)، بۇ (يەنى بىلىش) ھەقىقەتەن اللە غا ئاسان (70).
ئۇلار (يەنى قۇرەيش كۇفۇرلىرى) اللە نى قويۇپ، (ئىبادەت قىلىشنىڭ دۇرۇسلىقىغا) اللە
ھېچقانداق دەلىل چۈشۈرمىگەن نەرسىلەرگە ۋە ئۆزلىرى بىلىمەيدىغان نەرسىلەرگە (يەنى
بۇتلارغا) چوقۇنىدۇ، زالىملارغا ھېچقانداق مەدەتكار يوق (71). كاپىرلارغا بىزنىڭ روشەن ئايەت-
لىرىمىز ئوقۇپ بېرىلسە، ئۇلارنىڭ چېھرىلىرىدە (قوشۇمىسى تۇرۇلگەنلىكتىن) ئىنكار قىلغانلىقىنى
كۆرسەن، ئۇلارنىڭ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئوقۇپ بەرگۈزۈپلەرگە ھۇجۇم قىلغىلى تاس قالغانلىقىنى
كۆرسەن، ئېيتقىنكى، «سىلەرگە مەن بۇنىڭدىنمۇ يامانراقىنى ئېيتىپ بېرىمىسۇ؟ ئۇ دوزاخ-
تۇر. اللە ئۇنى كاپىرلارغا ۋەدە قىلدى، ئۇلار قايتىپ بارىدىغان جاي ئېمىدىكەن يامان» (72)

(ئون سەككىزىنچى پارە)

23- سۈرە مۆمىنۇن

مەككىدە نازىل بولغان، 118 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

مۆمىنلەر ھەقىقەتەن بەختكە ئېرىشتى (1).

(شۇنداق مۆمىنلەركى) ئۇلار نامازلىرىدا (اللەنىڭ

ئۇلۇغلىقىدىن سۇر بېسىپ كەتكەنلىكتىن) ئەيمىنىپ

تۇرغۇچىلاردۇر (2). ئۇلار بىھۇدە سۆز، بىھۇدە

ئىشتىن يىراق بولغۇچىلاردۇر (3). ئۇلار زاكات بەرگۈچىلەردۇر (4). ئۇلار ئەۋرەتلىرىنى

(ھارامدىن) ساقلىغۇچىلاردۇر (5). (يەنى ئەۋرەتلىرىنى) پەقەت خوتۇنلىرىدىن، چۆرىلىرىدىن

باشقىلاردىن ساقلىغۇچىلاردۇر (بۇلار بىلەن يېقىنچىلىق قىلغۇچىلار مالاىمەت قىلىنمايدۇ) (6). بۇنىڭ

سىرتىدىن (جىنسى تەلەپنى قاندۇرۇشنى) تەلەپ قىلغۇچىلار ھەددىدىن ئاشقۇچىلاردۇر (7). ئۇلار

(يەنى مۆمىنلەر) ئۆزلىرىگە تاپشۇرۇلغان ئامانەتلەرگە ۋە بەرگەن ئەھدىگە رىئايە

قىلغۇچىلاردۇر (8). ئۇلار نامازلىرىنى (ۋاقتىدا تەئدىل ئەركان بىلەن) ئادا قىلغۇچىلاردۇر (9).

ئەنە شۇلار (يەنى يۇقىرىقى سۈپەتلەرگە ئىگە مۆمىنلەر نازۇنپەتلىك جەننەتتىكى) ۋارىسلىرى.

رىدۇر (10). ئۇلار (يۇقىرى دەرىجىلىك جەننەت) قىرەدەۋىگە ۋارىسلىق قىلىدۇ، قىرەدەۋىستە

مەڭگۈ قالدۇ (11). بىز ئىنساننى ھەقىقەتەن لايىنىڭ جەۋھىرىدىن ياراتتۇق (12). ئاندىن ئۇنى بىر

پۇختا قاراگاھ (يەنى بەچچىدان) دا (جايلاشقان) ئايىمەنى قىلدۇق (13). ئاندىن ئايىمەننى

لەختە قانغا ئايلاندۇردۇق، ئاندىن لەختە قاننى پارچە گۆشكە ئايلاندۇردۇق، ئاندىن پارچە

گۆشنى سۆڭەككە ئايلاندۇردۇق، ئاندىن سۆڭەككە گۆش قويندۇردۇق، ئاندىن ئۇنى (جان

كىرگۈزۈپ) باشقا مەخلۇققا ئايلاندۇردۇق، ئەق مەھر ياراتقۇچى اللە (ھېكمەت

ۋە قۇدرەت جەھەتتىن) ئۇلۇغدۇر (14). ئاندىن سىلەر چوقۇم ئۆلۈسلىرى (15). ئاندىن

سىلەر ھەقىقەتەن قىيامەت كۈنى (قەبرەڭلاردىن) تۇرغۇزۇلىسىلەر (16). بىز ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ

ئۈستۈڭلاردا يەتتە قەۋەت ئاسماننى ياراتتۇق، بىز مەخلۇقاتتىن غاپىل ئەمەسمىز (17).

ئۇنىداق ئەمەس، ئۇلارغا بىز ھەق سۆزنى ئېلىپ كەلدۇق، ئۇلار چوقۇم يالغانچىلاردۇر (90). اللە نىڭ بالىسى يوق، ئۇنىڭغا باراۋەر باشقا بىر ئىلاھمۇ يوق، ئەگەر بۇنداق بولسا ئىدى، ئۇ چاغدا ھەر ئىلاھ ئۆزى ياراتقان مەخلۇقنى يالغۇز ئىگەللەيتتى، بەزىسى بەزىسىدىن غالىب كېلەتتى، اللە ئۇلارنىڭ اللە غا نىسبەت بەرگەن نەرسىلىرىدىن پاكىتۇر (91). اللە غەيبىنى ۋە ئاشكارىنى بىلگۈچىدۇر، مۇشەرىكلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن ئۈستۈندۇر (92). ئېيتقىنكى، «پەرۋەردىگار! ئەگەر مائا ئۇلارغا (دۇنيادا) ۋەدە قىلغان ئازابىنى كۆرسىتىدىغان بولسا (93)، پەرۋەردىگار! مېنى زالىم قەۋملەر ئىچىدە قىلىشىن» (94).

بَلْ أَتَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ كَالَّذِينَ يَدْعُونَ مَا تَحْتَهُ اللَّهُ مِنَ
الْأَلْبَانِ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنَ الْإِلَهِ إِنَّ اللَّهَ يَوْمَئِذٍ يَخْلُقُ
مَا يَشَاءُ وَيُفْعَلُ عَزَّازٌ مُّقْتَدِرٌ ۝ قُلْ رَبِّ إِنَّمَا
نُرِييَ مَا يُوعَدُونَ ۝ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ
الظَّالِمِينَ ۝ وَإِنَّمَا كُنَّ لِرَبِّكَ مَا يُوعَدُونَ ۝
يُفْعَلُ مَا يُفْعَلُ ۝ أَحَسَّنَ السَّيِّئَةَ مَنْ أَعْلَمَ بِمَا يُفْعَلُونَ ۝
وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَازِلِ السَّيِّئِينَ ۝ وَكَأُودُ رَبِّكَ
رَبِّ أَنْ يُخْضِرُونِ ۝ حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ
نُحْنُومُ ۝ أَكُنْ لِي أَهْلًا صَالِحًا لِيُغْفَرَ لِي كَذِبِي ۝ إِنَّمَا كُنْ مَعَهُ
قَلْبًا وَهِيَ قُلُوبُهُمْ يَزِيدُ الْإِنَّمَانُ ۝ وَإِذَا نُفِخَ
فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ ۝
فَمَنْ شَكَتْ مَوَازِينَهُ قَالُوا لَيْسَ لَهُ الْغَفْلَةُ ۝ وَمَنْ حَقَّتْ
مَوَازِينُهُ قَالُوا لَيْسَ لَهُ الْخَيْرُ ۝ وَانْفُسُهُمْ فِي جَهَنَّمَ
خَالِدُونَ ۝ تَلْفَحُ وَجُوهُهُمْ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالْعِجَونِ ۝

بىز ئۇلارغا ۋەدە قىلغان ئازابىنى ساقا كۆرسىتىشكە ئەلۋەتتە قادىرىمىز (95). (ئۇلارنىڭ قىلغان) يامانلىقىغا (ئەيۈ قىلىش بىلەن) ياخشىلىق قىلغىن، ئۇلارنىڭ (سېنى) سۈپەتلىشىلىرىنى (يەنى ئۇلارنىڭ ساقا قىلغان مەسىلىسىنى) بىز ئوبدان بىلىمىز (96). ئېيتقىنكى، «پەرۋەردىگار! ساقا سېغىنىپ شەيتانلارنىڭ ۋەسۋەلىرىدىن پاناھ تىلەيمەن» (97). پەرۋەردىگار! ساقا سېغىنىپ شەيتانلارنىڭ مائا ھەمرا بولۇشىدىن پاناھ تىلەيمەن» (98). ئۇلارنىڭ (يەنى كاپىرلارنىڭ) بىرىگە ئۆلۈم كەلسە ئېيتىدۇركى، «پەرۋەردىگار! مېنى (دۇنياغا) قايتۇر-غىن» (99). مەن قويۇپ كەلگەن مال-مۈلۈكۈم بىلەن ياخشىلىق قىلىش مۇمكىن». (ئۇنىڭ دۇنياغا قايتىشى) مۇمكىن ئەمەس، ئۇ چوقۇم شۇ سۆزنى قىلغۇچىدۇر، ئۇلار قەبرىلىرىدىن تۇرغۇزۇلغان كۈنگە قەدەر ئۇلارنىڭ ئالدىدا (ئۇلارنى دۇنياغا قايتىشتىن توسىدىغان) بىر توسا بولىدۇ (100). سۇر چىلىنغان كۈندە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى تۇغقانچىلىق مەۋجۇت بولماي قالىدۇ. بىر-بىرىنىڭ (ئەھۋال-لىنىمۇ) سوراشىدا (101). تارازىسى ئېغىر كەلگەنلەر (يەنى ياخشىلىقلىرى يامانلىقلىرىنى بېسىپ كەتكەنلەر) بەختكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (102). تارازىسى يېنىك كەلگەنلەر (يەنى يامانلىقلىرى ياخشىلىقلىرىنى بېسىپ كەتكەنلەر) زىيان تارتقۇچىلاردۇر، جەھەننەمدە مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر (103). ئۇلارنىڭ يۈزلىرىنى ئوت كۆيدۈرىدۇ، كالىۋىلىرى قورۇلۇپ، چىشلىرى ئېچىلىپ (بەتچىراي) بولۇپ قالىدۇ (104).

24- سۇرە نۇر

مەنىسىدە نازىل بولغان، 64 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد!) بۇ بىر سۈرىدۇركى، ئۇنى بىز
(ساڭا) نازىل قىلدۇق، ئۇنىڭدىكى (ئەھكاملارنى)
پەرز قىلىپ بېكىتتۇق، (ئى مۆمىنلەر!) سىلەرنىڭ
ۋەزىيەت-ئەھۋالىڭىزنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، ئۇنىڭدا (سىلەرنى
ئەمەل قىلىش دېگەن شەرتتە ئەھكاملىرىنى ئۆز
ئىچىگە ئالغان) روشەن ئايەتلەرنى نازىل قىلدۇق⁽¹⁾.
زىنا قىلغۇچى ئايال ۋە زىنا قىلغۇچى ئەر نىڭ ھەر-
بىرىنى يۈز دەرەدىن ئۇرۇڭلار، ئەگەر سىلەر اللەغا
ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىدىغان بولساڭلار،

اللە نىڭ دىنىنىڭ (ئەھكامىنى ئىجرا قىلىشتا) ئۇلارغا رەھىم قىلماڭلار، ئۇلارنى جازا-سىزا
چاغدا مۆمىنلەردىن بىر تۈركۈم كىشى ھازىر بولسۇن⁽²⁾. زىنا قىلغۇچى ئەر پەقەت
زىنا قىلغۇچى ئايالنى ياكى مۇشرىك ئايالنى ئالىدۇ، زىنا قىلغۇچى ئايال پەقەت زىنا قىلغۇچى
ئەرگە ياكى مۇشرىككە تېگىدۇ، ئۇ (يەنى زىنا) مۆمىنلەرگە ھارام قىلىندى⁽³⁾. ئىبپەتلىك
ئاياللارنى زىنا بىلەن قارىلىغان، (بۇنىڭ راستلىقىغا ئادىل) تۆت گۇۋاھچىنى كەلتۈرەلمىگەن
كىشىلەرنى 80 دەرە ئۇرۇڭلار (يەنى بىر ئۇغا زىنا بىلەن تۆھمەت چاپلىغان ھەربىر ئادەمنى
قامچا ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەر بىلەن 80 نى ئۇرۇڭلار، چۈنكى ئۇلار ئەفغە ئاياللارغا
يالىغاندىن تۆھمەت چاپلىغان ۋە كىشىلەرنىڭ ئابرويىنى تۈتكەن ئادەملەردۇر)، ئۇلارنىڭ گۇۋاھلىق-
قىنى (ئۇلار يالىغانچىلىق ۋە تۆھمەت چاپلاش مەيدانىدا چىڭ تۇرىدىغان بولسا) ھەرگىز قوبۇل
قىلىنماڭلار، ئۇلار پاستىقلاردۇر (يەنى ئۇلار بوھتان چاپلاشتىن ئىبارەت چوڭ گۇناھنى ئىشلىگەنلىكىلىرى
ئۈچۈن، اللە نىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچىلاردۇر)⁽⁴⁾. كېيىن تەۋبە قىلغان ۋە (ئەمەللىرىنى) تۈزەتكەنلەر
(يەنى ئەفغە ئاياللارغا قايتا تۆھمەت چاپلىمىغانلار) بۇنىڭدىن مۇستەسنا (ئۇلارنى كەچۈرۈڭلار،
گۇۋاھلىقىنى قوبۇل قىلىڭلار)، چۈنكى اللە مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (يەنى بەندە تەۋبە قىلىپ
ئۆزىنى تۈزەتسە، ئۇنى اللە مەغپىرەت قىلىدۇ)، تولىمۇ مېھرىبان دۇر⁽⁵⁾. خوتۇنلىرىنى زىنا بىلەن
قارىلىغان ۋە ئۆزلىرىدىن باشقا گۇۋاھچى بولمىغانلار گۇۋاھلىق سۆزىنىڭ راست
ئىكەنلىكىنى دەلىللەش ئۈچۈن، اللە نىڭ نامى بىلەن تۆت قېتىم قەسەم قىلسۇن⁽⁶⁾.
بەشىنچى قېتىمدا: «ئەگەر يالىغانچى بولسام ماڭا اللە نىڭ لەنتى بولسۇن» دېيىش⁽⁷⁾.

مۆمىنلەر ئۈستىدە يامان سۆزلەرنىڭ تارسلشىنى ياقىتۇرىدىغان ئادەملەر، شۈبھىسىزكى، دۇنيا ۋە ئاخىرىدە قاتتىق ئازابقا قالدۇ، اللە (سىرلارنى ۋە نىيەتلەرنى) بىلىپ تۇرىدۇ، سىلەر بىلىمى-سىلەر (18). اللە نىڭ سىلەرگە پەزلى ۋە مەرھەمىتى بولمىسا ئىدى (سىلەرنى قاتتىق جازالايتتى)، اللە شەپقەتلىكتۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (20). ئى مۆمىنلەر! شەيتاننىڭ كەينىگە كىرىمىڭلار، كىمكى شەيتاننىڭ كەينىگە كىرىدىكەن، شەيتان ئۇنى قەبى (سۆز-ھەرىكەتلەر)گە، يامان ئىشلارغا بۇي-رۇيدۇ، اللە نىڭ سىلەرگە پەزلى ۋە مەرھەمىتى بولمىسا ئىدى، سىلەردىن ھېچ ئادەم ئەبەدىي پاك بولالماستى، ۋە لېكىن اللە خالىغان بىندىسىنى پاك قىلىدۇ، اللە سىلەرنىڭ (سۆزلىرىڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (نىيەتلىرىڭلارنى) بىلىپ تۇرغۇ-چىدۇر (21). ئاڭلاردا ئەھلى كەرەم ۋە دۆلەتمەن بولغانلار خىش-ئەقىرىساڭلارغا، مىكىنىلەرگە ۋە دىن يولىدا ھىجرەت قىلغانلارغا (بىرنەرسە) بەرمەسلىككە قەسەم قىلىمىسۇن، (ئۇلارنىڭ گۇناھىنى) ئەپۇ قىلىسۇن، كەچۈرسۇن، اللە نىڭ سىلەرگە مەغپىرەت قىلىشىنى ياقىتۇرمامىسىلەر؟ اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (22). يامان ئىشتىن بىخەۋەر ئىپەتلىك مۆمىن ئاياللارغا قارا چاپلايدىغانلار دۇنيا ۋە ئاخىرىدە قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (يەنى اللە نىڭ رەھىمىتىدىن يىراق قىلىنىدۇ)، ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (23). شۇ كۈنىدە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ئۇلارنىڭ تىلىرى، قوللىرى ۋە پۇتلىرى ئۇلارنىڭ قىلىشلىرىدىن ئۇلارنىڭ زىمىنىغا گۇۋاھلىق بېرىدۇ (24). شۇ كۈنىدە اللە ئۇلارغا تولۇق تېكىشلىك جازاسىنى بېرىدۇ، ئۇلار اللە نىڭ ئاشكارا ھەق ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ (25). يامان ئاياللار يامان ئەرلەرگە لايىقتۇر، يامان ئەرلەر يامان ئاياللارغا لايىقتۇر، ياخشى ئاياللار ياخشى ئەرلەرگە لايىقتۇر، ياخشى ئەرلەر ياخشى ئاياللارغا لايىقتۇر، ئەنە شۇلار ئۇلارنىڭ چاپلىغان بوھتانلىرىدىن پاكىتۇر، ئۇلار مەغپىرەتتىن، (ئازۇلمىسەتلىك جەننەتلەردىكى) ئېسىل رىزىقتىن بەھرىمەن بولىدۇ (26).

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ كَيْدَ الْفَاحِشَةِ فِي الدِّينِ أَمْوَالُهُمْ
عَذَابُ الْكَافِرِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ
وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَن يَشَاءُ
يَكْفِي الْإِنْسَانَ أَمْوَالَهُمْ وَأَمْوَالَ آلِهِمْ وَأَمْوَالَ أَهْلِ بَيْتِهِمْ وَأَمْوَالَ
الْقُرْبَىٰ وَأَمْوَالَ الْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ
وَرَحْمَتُهُ مَا زَلَّ مِنْكُمْ مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ
وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ أَمْ لَا يَأْتِي أُولَ الْفَحْشَاءِ مِنْكُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ
بُذِّخُوا أُولَى الْقُرْبَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
وَلْيَصِفُوا أَلْيَصِفُوا الْأَرْحَامَ أَنْ يَقُولَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ عَزَّ
وَجَلَّ إِنَّ الدِّينَ يَرْزُقُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ كَيْدُ الْفَاحِشَةِ
أَلْسِنَتُهُمْ وَأَلْسِنَتُهُمْ وَأَلْسِنَتُهُمْ وَأَلْسِنَتُهُمْ
اللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ
الْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ
الْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ
الْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ

ئى مۆمىنلەر! باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە (كىرىشكە) ئىجازەت سورىمىغىچە ۋە ئۆي ئىچىگىگە سالام بەر-
مىگىچە كىرمەڭلار، ۋەز-ئەسەت ئېلىشىڭلار (يەنى
بۇ كۆزەل ئەخلاق-ئەدەبىيەت ئەمەل قىلىشىڭلار)
ئۈچۈن بۇ (يەنى ئىجازەت سوراپ ۋە سالام بېرىپ
كىرىش ئۇشتۇمۇت كىرىشتىن) سىلەرگە ياخشى-
دۇر (27). ئەگەر باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىدە ھېچ ئادەم
بولسا سىلەرگە ئىجازەت بېرىلمىگىچە
كىرمەڭلار، ئەگەر سىلەرگە قايتىڭلار دېيىل-
سا، قايتىپ كېتىڭلار، قايتىپ كېتىش سىلەر ئۈچۈن
ئەڭ ياخشىدۇر، اللە سىلەرنىڭ قىلىدىغان ئەمەل-
لىرىڭلارنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (28). شەخسى تۇرال-
غۇ بولمىغان (يەنى دۇكان-سارايلارغا ئوخشاش)

ئۆيلەرگە ھاجىتىڭلار چۈشۈپ كىرمەڭلار، سىلەرگە ھېچ گۇناھ يوقتۇر اللە سىلەرنىڭ ئاشكارىلى-
غىنىڭلارنىمۇ، يوشۇرغىنىڭلارنىمۇ بىلىپ تۇرىدۇ (29). مۆمىن ئەرلەرگە ئېيتىنكى، (نامەھرەملەرگە)
تىكىلىپ قارىمىسۇن، ئەۋرەتلىرىنى (زىنادىن) ساقلىسۇن، مۇنداق قىلىش ئۇلار ئۈچۈن ئەڭ ياخشى-
شۇدۇر، اللە ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىدىن تولۇق خەۋەردار (30). مۆمىنلەرگە ئېيت-
تىنكى، نامەھرەملەرگە تىكىلىپ قارىمىسۇن، ئەۋرەتلىرىنى ياپسۇن، تاشقى زىننەتلىرىدىن باشقا
زىننەتلىرىنى ئاشكارىلىمىسۇن، لېپەكلىرى بىلەن كۆكرەكلىرىنى ياپسۇن، (تاشقى زىننەتلىرىدىن
باشقا) زىننەتلىرىنى ئەرلىرىدىن، ئاتىلىرىدىن، يا قېيىن ئاتىلىرىدىن، يا ئوغۇللىرىدىن، يا ئەرلىرىنىڭ
ئوغۇللىرىدىن، يا ئۆز قېرىنداشلىرىدىن، يا قېرىنداشلىرىنىڭ ئوغۇللىرىدىن، يا ھەمىشلىرىنىڭ
ئوغۇللىرىدىن، يا دىنداش ئاياللاردىن، يا قول ئاستىدىكى چۆرىلەردىن، يا خوتۇنلارغا ئېھتىياجى
يوق خىزمەتچىلەر (يەنى قېرى، دەلدۈش بولغانلىقتىن جىنسىي شەھۋىتى
يوقلاردىن، يا ئاياللارنىڭ ئۆياتلىق جايلىرىنى ئوقمايدىغان (يەنى بالاغەتكە يەتمىگەن)
باللاردىن باشقا كىشلەرگە كۆرسەتمىسۇن، زىننەتلىرىنى كىشلەرگە بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئايالغىلىرىنى
يەرگە ئۇرمىسۇن، ئى مۆمىنلەر! بەختكە ئېرىشىڭلار ئۈچۈن ھەممىڭلار اللە غا تەۋبە قىلىڭلار (31).

اللە كېيىن بىلەن كۈندۈزنى ئالماشتۇرۇپ تۇرىدۇ، بۇنىڭدا ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن ئەلۋەتتە ئىبىرەت بار (44). اللە ھەر بىر جاندارنى سۇدىن ياراتتى، ئۇلارنىڭ بەزىسى قورسىقى بىلەن ماڭىدۇ، بەزىسى ئىككى پۇت بىلەن ماڭىدۇ، بەزىسى تۆت پۇت بىلەن ماڭىدۇ، اللە خالىغان مەخلۇقاتلارنى يارىتىدۇ، اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر (45). شۇبھى-سىزكى، بىز روشەن ئايەتلەرنى نازىل قىلدۇق، اللە ئۆزى خالىغان كىشىلەرنى توغرا يولغا باشلايدۇ (46). (مۇناپىقلار) «اللە ھا ۋە پەيغەمبەرگە ئىمان ئېيتتۇق ۋە ئىتائەت قىلدۇق» دېيىشىدۇ، ئاندىن ئۇلاردىن بىر جامائە شۇنىڭدىن (يەنى ئىماننى دەۋا قىلغاندىن) كېيىن، (شەرىئەت ھۆكۈمىدىن) يۈز ئۆرۈيدۇ، ئۇلار (ھەقىقەتتە) مۆمىن ئەمەس (47). ئۇلارنىڭ ئارىسىدا (پەيغەمبەر) ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن، ئۇلار اللە نىڭ ۋە پەيغەمبەرنىڭ (ھۆكۈمىگە) چاقىرىلسا، ئۇلاردىن بىر جامائە (پەيغەمبەرنىڭ ئالدىغا ھازىر بولۇشتىن) باش تارتىدۇ (48). ئەگەر ھەقىقەت ئۇلارنىڭ تەرىپىدە بولىدىغان بولسا (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەق ھۆكۈم چىقىرىدىغانلىقىنى بىلىدىغانلىقىلىرى ئۈچۈن)، پەيغەمبەرگە بويىنغان ھالدا كېلىشىدۇ (49). ئۇلارنىڭ دىللىرىدا (مۇناپىقلىق) ئىللىتى بارمۇ؟ يا (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىدىن) گۇمانلىنىامدۇ؟ يا اللە نىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئۇلارغا ئادىل بولماسلىقىدىن قورقاندۇ؟ ياق، ئۇلار (مەسۇللارنىڭ ھۆكۈمىدىن باش تارتقانلىقلىرى ئۈچۈن) زالىمدۇر (50). (پەيغەمبەر) مۆمىنلەرنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن، ئۇلار اللە ھا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە چاقىرىلغان چاغدا ئۇلار: «تاڭلىدۇق ۋە ئىتائەت قىلدۇق» دېيىشلىرى كېرەك، مانا شۇنداق كىشىلەر ھەقىقەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (51). اللە ھا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلغان اللە دىن قورققان ۋە ئۇنىڭغا تەۋادارلىق قىلغان كىشىلەر بىخەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (52). (مۇناپىقلار) ئەگەر سەن ئۇلارنى (جەھادغا) چىقىشقا ئىززەت قىلساڭ، چوقۇم چىقىدىغانلىقىغا اللە بىلەن كۈچلۈك قەسەم قىلىدۇ. ئېيتىنكى، «قەسەم قىلماڭلار، (قەسەملىڭلار يالغان، سىلەردىن تەلەپ قىلىنىدىغىنى) سادا-قەتلىك بىلەن ئىتائەت قىلىشتۇر، اللە سىلەرنىڭ قىلىشىڭلاردىن ھەقىقەتەن خەۋەرداردۇر» (53).

يَعْلَمُ اللَّهُ السَّيْلَ وَالْمَارَاتِ فِي ذَلِكَ يُؤْخَذُ لَوْلَا أَلْهَمَ اللَّهُ
وَاللَّهُ سَخَّرَ كُلَّ شَيْءٍ لِّعَلَّكُمْ تَعْلَمُوا قُلْ يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
مَنْ يَتَّبِعْ عِلْمِي يَتَّبِعْ عِلْمِي وَمَنْ يَتَّبِعْ عِلْمِي يَتَّبِعْ عِلْمِي اللَّهُ
يَسْأَلُ عَنْ اللَّهِ مَنْ عَمِلَ فِي شَيْءٍ قَدْ خَلَقَ أَزْوَاجًا لِّبَنِي آدَمَ
اللَّهُ يَعْلَمُ مَنْ يَتَّبِعْ عِلْمِي وَمَنْ يَتَّبِعْ عِلْمِي يَتَّبِعْ عِلْمِي
يَعْلَمُ بِالرَّسُولِ وَالْحَقُّ شَرِيعَتِي فَيَتَّبِعْ عِلْمِي يَتَّبِعْ
فَالْأَمْرُ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ لَوْلَا إِذْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ
لَيَحْمَدُنَّ إِذْ أَمَرُوا لِيَتَّبِعُ عِلْمِي قُلْ يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عِزِّتُمْ لِقَائِي فَتَعْلَمُوا عِزِّي أَمَّا تَعْلَمُونَ
عِلْمِي قُلْ يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عِزِّتُمْ لِقَائِي فَتَعْلَمُوا عِزِّي
إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْمَدُ
يَتَّبِعُونَ قَوْلَ أُولَٰئِكَ وَأَلْحَمُوا أُولَٰئِكَ عِلْمِي قُلْ يٰٓأَيُّهَا
يَعْلَمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ عِلْمِي اللَّهُ وَيَعْلَمُ قَوْلَ اللَّهِ عِلْمِي قُلْ
وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جِئُوا بِيَهْدٍ وَإِنِ امْرَأَةٌ لِّمَعْتَصِمٍ قُلْ
تَقْسِمُوا عَلٰى مَا تَعْلَمُونَ إِنَّ اللَّهَ حَيٌّ يَّهْدِي بِنَاصِيَتِهِ قُلْ

الله غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرگە ئىمان ئېيتقان كىشىلەر كامىل مۆمىنلەردۇر، ئۇلار (مۆمىنلارغا پايدىلىق) بىر ئىش ئۈستىدە (مەسلەھەتلىشىش ئۈچۈن) پەيغەمبەر بىلەن جەم بولغان چاغلىرىدا، پەيغەمبەردىن ئىجازەت سورىمىغىچە كېتىپ قالمايدۇ، سەندىن ئىجازەت سورايدىغانلار، ئۇلارغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرگە ئىمان ئېيتىدىغان كىشىلەردۇر، بەزى شەخسى ئىش ئۈچۈن ئۇلار سەندىن ئىجازەت سورىسا، ئۇلارنىڭ ئىچىدىن سەن خالىغان ئادەملەرگە ئىجازەت بەرگىن، ئۇلارغا سەن ئۇلارنى مەشپەرەت تىلىگىن، ئۇلار ھەقىقەتەن ناھايىتى مەشپەرەت قىلىۋېتىدۇ، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (62).
(ئى مۆمىنلەر!) پەيغەمبەرنى سىلەر بىر-بىرىڭلارنى چاقىرغاندەك چاقىرماڭلار، سىلەردىن (پەيغەمبەرنىڭ سۆھبىتىدىن) ئاستا سۇغۇرۇلۇپ غىيىپىدە چىقىپ كەتكەنلەرنى ئۇلار ئىلۋەتتە بىلىدۇ، پەيغەم-
بەرنىڭ ئىمرىگە خىلاپلىق قىلىۋېتىپلار (دۇنيادا چوقە بىر) پېتىنىگە يولۇقۇشتىن، يا (ئاخىرەتتە) قاتتىق بىر ئازابقا دۇچار بولۇشتىن قورقۇن (63).
نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئالەننىڭدۇر (يەنى ئالەننىڭ مۈلكىدۇر، ئالەننىڭ مەخلۇقاتىدۇر، ئالەننىڭ تەسەررۇپى ئاستىدۇر)، ئۇلار سىلەرنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ، بىلىدۇ، ئالەننىڭ دەرياغا قايىرۇلۇشىدىن كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ئۇلارنىڭ قىلغان ئىشلىرىنى ئۇلارغا ئېيتىپ بېرىدۇ، ئۇلار ھەممە نەرسىنى بىلىۋېتىدۇ (64).

25- سۈرە قۇرئان

مەككىدە ئازىم بولغان، 77 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئالەننىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
پۈتۈن جاھان ئەھلىنى (ئالەننىڭ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى بولۇشى ئۈچۈن، بەندىگە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىغۇچى قۇرئاننى ئازىم قىلغان ئالەننىڭ بەرىكىتى بۇيۇكتۇر (1).
ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى ئۇلارغا خاستۇر، ئالەننىڭ بالىسى يوقتۇر، پادىشاھلىقتا شېرىكىمۇ يوقتۇر، ئۇلار ھەممە نەرسىنى ياراتتى، ئاندىن (ئۆزىنىڭ خاھىشى بويىچە) ئۇنىڭغا مۇناسىپ ئۆلچەمنى بەلگىلىدى (2).

وَأَتَيْنَاهُم بِذُرِّيَّةٍ لَّهُمْ خُلَاقُونَ سَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ
وَلَا يَسُبُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ مَوْتًا
وَالْأَخِيرَةَ وَالْأُولَى وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَذَا إِلَّا
إِفْكٌ لِفَكْرِهِمْ وَآمَنَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ جَاءُوا
ظُلْمًا وَزُورًا وَقَالَ السَّاطِرُ الْأَوَّلِينَ أَلَكُنَّ بِهَا فَوَيْ
ئُمُ الْكَلْبِ يَكْرَهُ وَآوِيكَهُ قُلْ أَتُؤْمِنُونَ بِمَا يَكْفُرُ
فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّكَ كَانَ عَقُورًا أَدِيمًا وَقَالُوا
مَالِ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ
لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَلَيْسَ عَمَلُكَ مَعَ تَزْيِيرِ الْآيَاتِ لَافِي
إِلَيْهِ كَذِبٌ وَتَكُونُ لَهُ حُكْمٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ الظَّالِمُونَ
إِنَّ تَكُونُ الْأَرْجُلَ لَشَيْءٌ أَلَمْ نَكُنْ نَكُفِّرُ بَكَ
أَلَمْ تَقَالْ فَعَلُوا فَلَئِنْ لَسْتُمْ بِبَشَرٍ لَكُنْكُمْ
إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلُ لَكَ تَصَدِّقًا بَلْ كَذَّبُوا
بِالنَّاسِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ كَذَابًا أَلِيمًا وَسَيُجْرَتُهُ

مۇشرىكلار ئاللىنى قويۇپ ھېچ نەرسىنى يارىتالماي-
دىغان ۋە ئۆزلىرى يارىتىلغان ئىلاھلار (يەنى
بۇتلار) غا ئىبادەت قىلدى. ئۇلار (يەنى بۇتلار)
ئۆزلىرىدىن بىرەر زىياننى دەپنى قىلالمايدۇ،
ئۆزلىرىگە بىرەر پايدىنى كەلتۈرەلمەيدۇ، (باشقىلار-
نىڭ) جېنىنى ئېلىشقا، (باشقىلارغا) ھايات
بېغىشلاشقا ياكى (ئۆلۈكلەرنى) تىرىلدۈرۈشكە
قادىر بولالمايدۇ⁽⁸⁾. كاپىرلار: «بۇ (يەنى
قۇرئان) پەقەت ئۇ (يەنى مۇھەممەد) ئۆزى
توقۇغان يالغاندۇر، ئۇنىڭغا ئۇنى توقۇشقا باشقا
بىر قەۋم (يەنى ئەھلى كىتاب) ياردەم بەرگەن»
دەيدۇ، ئۇلار (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بوھتان
چاڭلاش بىلەن ئۇنىڭغا) زۇلۇم قىلدى ۋە يالغانى
چاپلىدى⁽⁹⁾. ئۇلار ئېيتتى: «(بۇ) بۇرۇنقى-

لارنىڭ ئەپسانىلىرىدۇكى، ئۇلارنى ئۇ يازدۇرۇۋالغان، (ھېزى قىلىۋېلىش ئۈچۈن) ئۇنىڭغا
ئەتكەن- ئاخىدا ئوقۇپ بېرىلىۋاتىدۇ⁽¹⁰⁾. ئېيتتىكى، «ئۇنى ئاسانلاردىكى ۋە زېمىندىكى سىرنى
بىلىپ تۇرىدىغان ئاللى نازىل قىلدى، ئاللى ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلىغۇچىدۇر،
(بەندىلەرگە) ناھايىتى مېھرىبانىدۇر»⁽¹¹⁾. مۇشرىكلار (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى مەسخىرە
قىلىپ) ئېيتتى: «بازارلاردا (بىز تاماق يېگەندەك) تاماق يەيدىغان، (بىز ماڭغاندەك)
مېڭىپ يۈرىدىغان بۇ قانداق پەيغەمبەر؟ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئاكاھالاندۇرغۇچى بولۇش ئۈچۈن
ئاللى ئۇنىڭغا نېمىشقا بىر پەرىشتە ئەۋەتمىدى⁽¹²⁾. يا ئۇنىڭغا بىر خەزىنە بېرىلمىدى، يا ئۇنىڭغا
مېۋىلىرىنى يەيدىغان بىر باغ بېرىلمىدى؟» زالىملار (يەنى كاپىرلار): «سىلەر پەقەت
سېھىرلەنگەن بىر ئادەمگە ئەگىشىۋاتىسىلەر» دېدى⁽¹³⁾. مۇشرىكلارنىڭ سېھىنڭ ئۈچۈن
نۇرغۇن مىساللارنى كەلتۈرگەنلىكىگە قارىغىن، ئۇلار ئازدى، توغرا يول تاپالمايدۇ⁽¹⁴⁾. ئاللىنىڭ
بەرىكىتى بۈيۈكتۈركى، ئەگەر ئۇ خالىسا سانغا ئۇلارنىڭ ئېيتقانلىرىدىنمۇ ياخشى، ئاستىدىن
ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان باغلارنى ۋە چوڭ سارايلارنى ئاتا قىلاتتى⁽¹⁵⁾.
ياق، ئۇلار قىيامەتنى ئىنكار قىلدى، قىيامەتنى ئىنكار قىلغانلارغا بىز دوزاخنى تەييارلىدۇق⁽¹⁶⁾.

يَوْمَ لَا يَكْفُرُ لَكُمْ وَيَعْتَصِمُ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَكُونِ مِنَ الْكَافِرِينَ
يَوْمَ لَا يَكْفُرُ لَكُمْ وَيَعْتَصِمُ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَكُونِ مِنَ الْكَافِرِينَ
يَوْمَ لَا يَكْفُرُ لَكُمْ وَيَعْتَصِمُ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَكُونِ مِنَ الْكَافِرِينَ
يَوْمَ لَا يَكْفُرُ لَكُمْ وَيَعْتَصِمُ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَكُونِ مِنَ الْكَافِرِينَ
يَوْمَ لَا يَكْفُرُ لَكُمْ وَيَعْتَصِمُ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَكُونِ مِنَ الْكَافِرِينَ
يَوْمَ لَا يَكْفُرُ لَكُمْ وَيَعْتَصِمُ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَكُونِ مِنَ الْكَافِرِينَ
يَوْمَ لَا يَكْفُرُ لَكُمْ وَيَعْتَصِمُ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَكُونِ مِنَ الْكَافِرِينَ
يَوْمَ لَا يَكْفُرُ لَكُمْ وَيَعْتَصِمُ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَكُونِ مِنَ الْكَافِرِينَ
يَوْمَ لَا يَكْفُرُ لَكُمْ وَيَعْتَصِمُ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَكُونِ مِنَ الْكَافِرِينَ
يَوْمَ لَا يَكْفُرُ لَكُمْ وَيَعْتَصِمُ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَكُونِ مِنَ الْكَافِرِينَ

(ھەممە ئىشىڭدا) ئۆلمەيدىغان مەڭگۈ ھايات اللەغا يۈزلەنگەن، ئۆلگەنغا ھەمدۇ ئېيتىش بىلەن اللەنى پاك دەپ ئېتىقاد قىلىش، ئۇ بەندىلەرنىڭ گۇناھلىرىنى تولۇق بىلىشتە يېتەرلىكتۇر^(۵۵). اللە ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنى ئالتە كۈندە ياراتتى، ئالدىن ئەرش ئۈستىدە (ئۆزىگە لايىق رەۋىشتە) قارار ئالدى، اللە ناھايىتى مەرھەمەتلىكتۇر، بۇنى (يەنى اللەنىڭ بۈيۈكلۈكىنى) بىلىدىغان ئادەمدىن سورىغىن (ساڭا اللەنىڭ سۈپەتلىرىنى ئېيتىپ بېرىدۇ)^(۵۶). ئۇلارغا (يەنى مۇشرىكلارغا): «رەھمانغا (يەنى مەرھەمەتلىك اللەغا) سەجدە قىلغىلار!» دېيىلسە، ئۇلار: «رەھمان دېگەن نېمە؟ سەن بىزنى بۇيرۇغان نەرسىگە سەجدە قىلامدۇق؟» دەيدۇ. بۇ سۆز ئۇلارنى (ئىماندىن)

تېخىمۇ يىراقلاشتۇرىدۇ^(۵۷). ئاسماندا بۇرۇچلەرنى، يېنىپ تۇرىدىغان چىراقنى (يەنى كۈننى) ۋە نۇرلۇق ئايىنى ياراتقان اللەنىڭ بەرىكەتى بۈيۈكتۇر^(۵۸). اللە (ئۆزىنىڭ قۇدرىتىنى) ئەسلىمەكچى بولغانلار ياكى (ئۆزىنىڭ ئېستىگە) شۈكۈر قىلماقچى بولغانلار ئۈچۈن كېسە بىلەن كۈندۈزنى ئالمىشىپ تۇرىدىغان قىلىپ بەردى^(۵۹). مەرھەمەتلىك اللەنىڭ (ياخشى كۆرىدىغان) بەندىلىرى زېمىندا ئۆزلىرىنى قۇۋەت تۇتۇپ تەمكىنلىك بىلەن مائىدۇ، نادانلار ئۇلارغا (ياقتۇر-مايدىغان) سۆز قىلسا، ئۇلار: «سەلەرگە ئامانلىق تىلەيمىز» دەيدۇ (يەنى گۇناھ بولمايدىغان سۆزلەرنى قىلىدۇ)^(۶۰). ئۇلار كېچىلەرنى پەرۋەردىگارغا سەجدە قىلىش ۋە قىيامدا تۇرۇش بىلەن (يەنى ناماز ئوقۇش بىلەن) تۆتكۈزىدۇ^(۶۱). ئۇلار (يەنى اللە ياخشى كۆرىدىغان بەندىلەر) ئېيتىدۇ: «پەرۋەردىگارىمىز! بىزدىن جەھەننەم ئازابىنى دەپش قىلىش، جەھەننەمنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن (سېنىڭ دۈشمەنلىرىڭدىن) ئايرىلمايدۇ^(۶۲). جەھەننەم ھەقىقەتەن يامان قاراڭاقتۇر، يامان جايدۇر»^(۶۳). ئۇلار (يەنى اللە ياخشى كۆرىدىغان بەندىلەر) خىراجەت قىلغاندا، ئىسراپچىلىق قىلمايدۇ، بېھىللىق قىلمايدۇ، ئوتتۇرا ھال خىراجەت قىلىدۇ^(۶۴). ئۇلار اللەغا ئىككىنچى بىر مەيۈدىنى شېرىك قىلمايدۇ، اللە ھارام قىلغان ناھەق ئادەم ئۆلتۈرۈش ئىشىنى قىلمايدۇ، زىنا قىلمايدۇ، كىمكى بۇ (گۇناھلار)نى قىلىدىكەن، (ئاخىرەتتە) ئۇ جازاغا ئۇچرايدۇ^(۶۵).

قىيامەت كۈنى ئۇنىڭغا ھەممىسىلەپ ئازاب قىلىنىدۇ، ئۇ مەڭگۈ ئازاب ئىچىدە خارلانغان ھالدا قالىدۇ (69). پەقەت (ئۇلارنىڭ ئىچىدىن) (بۇ دۇنيادىكى چېخىدا) تەۋبە قىلغان، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارلا بۇ ھالدا قالمايدۇ، اللہ ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى ياخشىلىققا ئالماشتۇرىدۇ، اللہ تولىمۇ مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر ۋە مەرھەمەت قىلغۇچىدۇر (70). كىمكى (گۇناھلىرىغا) تەۋبە قىلىدىكەن ۋە ئەمەلنى تۈزەيدىكەن، ئۇ اللہغا يۈزلەنگەن بولىدۇ (يەنى اللہ ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىپ، ئۇنىڭدىن رازى بولىدۇ) (71). ئۇلار (يەنى اللہ ياخشى كۆرىدىغان بەندىلەر) يالغان گۇۋاھلىق بەرمەيدۇ، يامان سۆزنى ئاڭلاپ قالغان چاغدا ئالىيىجانابلىق بىلەن ئۆتۈپ كېتىدۇ (72). ئۇلارغا پەرۋەردىگارنىڭ ئايەتلىرى بىلەن ۋەز-نەسىھەت قىلىنسا، گاس، كور بولۇۋالمايدۇ (يەنى ئۇنى بېرىلىپ ئىخلاسل بىلەن ئاڭلايدۇ) (73). ئۇلار: «ئى پەرۋەردىگارمىز! بىزگە ئاياللىرىمىز ۋە ئەۋلات-لىرىمىز ئارقىلىق شادلىق بېغىشلىشىڭىز (يەنى

26-سۈر • شۇئەرا

مه‌ککده نازیل یولغان، 227 ناپهت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مەھرىبان اللەنىڭ تىسمى بىلەن باشلايمەن.
 ۱. سەم، سەم (۱). بۇ، روشەن كىتاب (يەنى قۇرئان) ئايەتلىرىدۇر (۲). (ئى مۇھەممەد!) تۇلار-
 نىڭ ئىمان ئېيتىشغانلىقىدىن ئۆزۈڭنى ھالاك قىلىۋېتىشىڭ مۇمكىن (۳). ئەگەر بىز تۇلانىڭ
 (ئىمان ئېيتىشىنى) خالايدىغان بولساق، تۇلارغا ئاسماندىن (تۇلارنى ئىسابقا
 مەجبۇرلايدىغان) بىر ئايەتنى (ئالامەتنى) نازار قىلاتقۇستە، ئۇنىڭغا تۇلار بىش ئەگىگەن بولاتتى (۴).

قَالَ رَبِّ السُّلُوبِ وَالْأَكْفَى وَيَا مَعْلُومَ كُنْهُمُ وَهَيْتَ ⑤
 قَالَ لَيْسَ حَرْفَةُ الْكُفْرِ مَعْنَى ⑥ قَالَ رَجُلٌ وَرَبِّ أَيْتَكُمْ
 الْكَلْبُ ⑦ قَالَ إِنَّ مَعْلُومَ الَّذِي أَمْسَلَ إِلَيْكُمْ مَعْنَى ⑧
 قَالَ رَبِّ الشَّيْءِ وَالْمُتَرَبِّ وَبِأَيْهَا أَنْ هَتَمْتُ سَوْنُ ⑨
 قَالَ لَيْسَ الْهَتَمُ تِلْكَ الْهَتَمَةُ الْكَلْبُ مِنَ السُّجُونِ ⑩
 قَالَ أَوْ كَيْفَ تَكُنْ بَيْنَ يَدَيْهِ ⑪ قَالَ قَاتٍ يَبْرَأَن مَعْنَى ⑫
 الشُّجُونِ ⑬ قَالَ لَيْسَ عَصَا وَادَاهِي كَيْفَ لَيْسَ ⑭ وَتَزِيدُ
 وَادَاهِي بَيْضًا لِلظُّلُمِ ⑮ قَالَ لِلْمَلِكِ لِمَ لَانَ هَذَا السَّجْرُ
 سَلَكُ ⑯ كَيْفَ أَنْ يَكُنْ مَعْنَى ⑰ أَفْعَالُ كَيْفَ أَفْعَالُ تَأْتِي ⑱
 قَالُوا أَيْسَرُ وَأَحَادُ وَالْعَيْنُ فِي الْمَدِينِ كَيْفَ يَأْتِي ⑲
 سَعْدُ كَيْفَ ⑳ نَعْمَةُ الشَّجَرِ لَيْسَ قَاتٍ يَبْرَأَن مَعْنَى ㉑
 لَيْسَ هَلْ أَنْتُمْ مَعْنَى ㉒ لَمَّا نَظِمَ الشَّعْرَ كَيْفَ
 كَانُوا هُمُ الَّذِينَ ㉓ لَمَّا جَاءَ الشَّعْرُ قَالُوا لَيْسَ مَعْنَى ㉔
 لَمَّا كَانُوا لَنَا نَحْنُ الَّذِينَ ㉕ قَالَ نَعْمُ وَكَلِمَاتُ الْكَلِمِ
 الْمُتَرَبِّينَ ㉖ قَالَ لَمْ تَكُنْ شَيْءٌ الْقَوَامُ أَنْتُمْ مُتَلَقُونَ ㉗

مۇسا ئېيتتى: «ئۇ ئاسانلارنىڭ، زېمىنىنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى پۈتۈن مەخلۇقاتلارنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر. ئەگەر سىلەر ھەقىقىي ئىشىنىدىغان بولساڭلار» (24). پىرئەۋن چۆرىسىدىكىلەرگە: «ئۇنىڭ جاۋابىنى ئاڭلاۋاتامسىلەر؟» دېدى (25). مۇسا ئېيتتى: «(ئۇ) سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار. دۇر ۋە سىلەرنىڭ ئاتا-بوۋاڭلارنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر» (26). پىرئەۋن ئېيتتى: «سىلەرگە ئەۋەتىلگەن (بۇ) ئەلچى ئەلۋەتتە مەجنۇندۇر» (27). مۇسا ئېيتتى: «(ئۇ) مەشرىقىنىڭ، مەغربىنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى مەخلۇقاتنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر. ئەگەر سىلەر چۈشىنىدىغان بولساڭلار» (28). پىرئەۋن ئېيتتى: «ئەگەر مەندىن غەيرىنى ئىلاھ قىلىۋالدىغان بولساڭ، سېنى چوقۇم زىندانغا تاشلايمەن» (29). مۇسا ئېيتتى: «(سېنىڭ راست پەيغەمبەر ئىكەنلىكىمنى ئىسپاتلايدىغان) روشەن دەلىل كەلتۈرسەممۇ (زىندانغا تاشلامىن؟)» (30). پىرئەۋن ئېيتتى: «ئەگەر سۆزۈڭ راست بولسا روشەن دەلىلنى كەلتۈرگىن» (31). مۇسا ھاسىنى تاشلىۋىدى، ئاگاھان ئۇ ئويۇنچۇق ئىجدىھاغا ئايلاندى (32). مۇسا (قوينىدىن) قولىنى چىقىرىۋىدى، ئاگاھان ئۇ قارىغۇچىلارغا (نۇر چاقناپ تۇرىدىغان) ئاپئاق بولۇپ كۆرۈنىدى (33). پىرئەۋن چۆرىسىدىكى (قەۋمنىڭ) چوڭلىرىغا ئېيتتى: «بۇ ھەقىقەتەن ئۇستا سېھىرگەر ئىكەن، ئۇ سېھىر ئارقىلىق سىلەرنى زېمىنلاردىن ھەيدەپ چىقارماقچى، (بۇ ھەقتە) ئىبمە مەسلەھەت بېرى-سىلەر؟» (34-35) ئۇلار ئېيتتى: «(ئۇلارنىڭ ئىشىنى) تەخىر قىلىشىن، شەھەرلەرگە (سېھىر-گەرلەرنى) يىققۇچى كىشىلەرنى ئەۋەتكىن» (36). ئۇلار سېنىڭ ھۇزۇرۇڭغا ناھايىتى ئۇستا سېھىر-گەرلەرنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ كەلسۇن» (37). مۇئەييەن كۈندىكى بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا سېھىرگەرلەر توپلاندى (38). كىشىلەرگە: «سىلەر يىغىلىپ بولۇڭلارمۇ؟ ئەگەر سېھىرگەرلەر غالىب چىقسا ئۇلارغا بويسۇنۇشىمىز مۇمكىن» دېيىلدى (39-40). سېھىرگەرلەر پىرئەۋننىڭ قېشىغا يېتىپ كەلگەندە، ئۇلار پىرئەۋنگە: «ئەگەر غەلىبە قىلساق بىزگە چوقۇم مۇكاپات بېرىلمەدۇ؟» دېدى (41). پىرئەۋن: «ھەئە، ئۇ چاغدا (سىلەرگە مۇكاپات بېرىلمەدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە) سىلەر چوقۇم مېنىڭ يېقىن ئادەملىرىمدىن بولۇپ قالسىلەر» دېدى (42). مۇسا ئۇلارغا: «تاشلايدىغان نەرسەڭلارنى تاشلاڭلار» دېدى (43).

مۇسا بىلەن ئۇنىڭ ھەمراھلىرىنى پۈتۈنلەي قۇتقۇز-
 دۇق (65). ئاندىن ئىككىنچى گۇرۇھنى (يەنى
 پىرئەۋن بىلەن قەۋمنى) غەرق قىلدۇق (66). بۇنىڭدا
 (يەنى پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ غەرق بولۇشىدا)
 ئەلۋەتتە (چوڭ) ئىبرەت بار، ئۇلارنىڭ تولىسى ئىمان
 ئېيتقۇچى بولسىدى (67). سېنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ
 ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ناھايىتى مەھرىبانىدۇر (68).
 ئۇلارغا ئىبراھىمنىڭ قىسسىسىنى ئوقۇپ بەرگىن (69).
 ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئاتىسىغا ۋە قەۋمىگە: «نېمىگە
 ئىبادەت قىلىسىلەر؟» دېدى (70). ئۇلار: «بۇتلارغا
 ئىبادەت قىلىمىز، بۇ ئىبادەتتىن داۋاملاشتۇرمىز»
 دېيىشتى (71). ئىبراھىم ئېيتتى: «دۇئا قىلغان
 چېغىڭلاردا ئۇلار (دۇئاڭلارنى ئاڭلىمىدۇ؟) (72).
 يا سىلەرگە پايدا يەتكۈزەلمىدۇ؟ يا زىيان يەتكۈزە-
 لىمىدۇ؟» (73). ئۇلار ئېيتتى: «ئۇنداق ئەمەس، ئانا-
 بوۋىلىرىمىزنىڭ شۇنداق قىلىشىلىقىنى
 بايقىدۇق» (74). ئىبراھىم ئېيتتى: «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! سىلەرنىڭ ئىبادەت قىلىشىڭلار نېمە؟» (75)
 سىلەرنىڭ ئەڭ قەدىمكى ئەجدادلىرىڭلارنىڭ ئىبادەت قىلىشى نېمە؟» (76) ئۇلار (يەنى بۇتلار)
 مېنىڭ دۈشمىنىمىدۇر، پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى (مېنىڭ پەرۋەردىگارىمىدۇر) (77). ئۇ مېنى
 ياراتقان، ئۇ مېنى ھىدايەت قىلىدۇ (78). ئۇ مېنى تاماق بىلەن تەمىنلەيدۇ، ئۇسۇلۇق بىلەن تەمىن-
 لەيدۇ (79). ئاغرىسىپ قالام ئۇ مېنى ساقايتىدۇ (80). ئۇ مېنى قەبىزى روھ قىلىدۇ،
 كېيىن يەنە تىرىلدۈرىدۇ (81). قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ مېنىڭ خاتالىقلىرىمنى مەغپىرەت
 قىلىشىنى ئۈمىد قىلىمەن (82). پەرۋەردىگارم! ماڭا ئىلىم-ھېكمەت ئانا قىلىش، مېنى
 ياخشىلارغا قوشقن (83). كېيىنكىلەر ئارىسىدا ياخشى نامىنى قالدۇرغىن (84). مېنى
 نازۇنپەتلىك جەننەتتىن ئۇرۇشلىرىدىن قىلىش (85). ئاتامغا مەغپىرەت قىلىش،
 ئۇ ھەقىقەتەن گۇمراھلاردىن بولدى (86). ئۇلار (يەنى خالايقىلار) (ھېساب بېرىش
 ئۈچۈن) تىرىلدۈرۈلىدىغان كۈندە مېنى رەسۋا قىلىش (87). ئۇ كۈنى (ھېچ كىشىگە)
 مال ۋە ئوغۇللار پايدا يەتكۈزەلمەيدۇ (88). پەقەت (اللەنىڭ دەرگاھى) غا پاك قەلب بىلەن
 كەلگەن ئادەمگىلا پايدا يەتكۈزۈلىدۇ (89). جەننەت تەقۋادارلارغا يېقىنلاشتۇرۇلىدۇ (90).

إِنِّي لَكُم مِّنْ أَمِيرٍ ۖ قَالُوا لِلَّهِ أَطِيعُوا ۖ إِنَّا لِلَّهِ أَطِيعُونَ ۚ
 مِّنْ أَجْلِ أَن يُكْرِمَ الرَّحْمَنُ رَبَّ الْعَالَمِينَ ۚ إِنَّا كُنَّا بِكَ بِرَءً
 لِّمَن يَخْتَلِفُ ۚ أَلَمْ يَكُنْ لَهُ الْفَتْحُ وَقَدْ عَلِمْتُمْ لَهْوَ الْعِلْمِ ۚ
 وَتَخَوَّنَ مِنَ الْبَيْتِ ۚ يَبُوءُ الْفَرِيقُ بِاللَّهِ وَالْأُخْرَىٰ
 وَلَا تَعْلَمُونَ أَمْرَ الشَّيْءِ ۚ إِنَّ الْفَرِيقَ يَفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ
 وَلَا يَصْلَحُونَ ۚ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ۚ كَذَّبُوا
 بِآيَاتِنَا ۚ قَاتِلْ إِن كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ۚ قَالَ هَذِهِ نَافَةٌ
 لَّهُمْ ۚ إِنَّهُمْ يُكْرَمُونَ ۚ يَوْمَ لَا تَجِدُ فِيهِمْ قُوَّةً ۚ
 عَذَابٌ يُوعَذِّبُهُمْ ۚ فَاصْبِرْ ۚ وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ ۚ
 الْعَذَابُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَكُرْهًا ۚ وَكَانَ أَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِينَ ۚ
 وَلَنْ يَكُونَ لَكُمْ الْغَيْزُ الرَّحِيمُ ۚ كَذَّبَتْ قَوْمُ الْأَمِّيَّةِ
 إِذْ قَالَ لَهُمُ الْحَوَاسِ لُوطُ أَكُنْتُمْ لِي زُجُرًا ۚ إِنِّي لَكُم مِّنْ أَمِيرٍ ۚ
 قَالُوا لِلَّهِ أَطِيعُوا ۖ إِنَّا لِلَّهِ أَطِيعُونَ ۚ إِنَّا كُنَّا بِكَ بِرَءً
 لِّمَن يَخْتَلِفُ ۚ أَلَمْ يَكُنْ لَهُ الْفَتْحُ وَقَدْ عَلِمْتُمْ لَهْوَ الْعِلْمِ ۚ
 وَتَخَوَّنَ مِنَ الْبَيْتِ ۚ يَبُوءُ الْفَرِيقُ بِاللَّهِ وَالْأُخْرَىٰ
 وَلَا تَعْلَمُونَ أَمْرَ الشَّيْءِ ۚ إِنَّ الْفَرِيقَ يَفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ
 وَلَا يَصْلَحُونَ ۚ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ۚ كَذَّبُوا
 بِآيَاتِنَا ۚ قَاتِلْ إِن كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ۚ قَالَ هَذِهِ نَافَةٌ
 لَّهُمْ ۚ إِنَّهُمْ يُكْرَمُونَ ۚ يَوْمَ لَا تَجِدُ فِيهِمْ قُوَّةً ۚ
 عَذَابٌ يُوعَذِّبُهُمْ ۚ فَاصْبِرْ ۚ وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ ۚ
 الْعَذَابُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَكُرْهًا ۚ وَكَانَ أَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِينَ ۚ
 وَلَنْ يَكُونَ لَكُمْ الْغَيْزُ الرَّحِيمُ ۚ كَذَّبَتْ قَوْمُ الْأَمِّيَّةِ
 إِذْ قَالَ لَهُمُ الْحَوَاسِ لُوطُ أَكُنْتُمْ لِي زُجُرًا ۚ إِنِّي لَكُم مِّنْ أَمِيرٍ ۚ

مەن ھەقىقەتەن سىلەرگە سادىق پەيغەمبەر-
 مەن (148). سىلەر اللەدىن قورقۇڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار (149). تەبلىغ قىلغانلىقىڭىز سىلەردىن ھېچقانداق ھەق تەلەپ قىلمايمەن، ئۇنى پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىدىن تەلىيەن (146). سىلەر بۇ يەرلەردە، باغچىلاردىن، بۇلاقلاردىن، زىرائەتلەردىن، يۇمشاق پىشقان خورمىلاردىن بەھرىمەن بولۇپ خاتىرجەم ھالدا داۋاملىق قالسىز (دەپ ئويلاسىلەر) (146-148). خۇشال ھالدا تاغلارنى تېشىپ ئۆي ياسامسىلەر (149). اللەدىن قورقۇڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار (150). زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغان، ئىسلاھ قىلمايدىغان ھەددىدىن ئاشقۇچىلارنىڭ ئىمرىگە ئىتائەت قىلماڭلار (151-152). ئۇلار

ئېيتتى: «سەن ھەقىقەتەن سېھىر قىلغانلاردىنەن (153). سەن پەقەت بىزگە ئوخشاش بىر ئىدە-
 سالسەن، ئەگەر سەن راستچىلاردىن بولساڭ، بىرەر مۆجىزە كەلتۈرۈپ باققىن» (154).
 سالىھ ئېيتتى: «بۇ چىشى تۆگە (مۆيىڭلاردىن بىر كۈن) ئىچىدۇ، سىلەرمۇ مۇئەييەن بىر
 كۈن ئىچىسىلەر (155). ئۇنىڭغا يامانلىق قىلماڭلار، بولمىسا سىلەر بۈيۈك كۈننىڭ ئازابىغا دۇچار
 بولۇسىلەر» (156). ئۇلار چىشى تۈگىنى بوغۇزلىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار نادامەتكە
 قالدى (157). ئۇلارغا ئازاب چۈشتى، بۇنىڭدا ئەلۋەتتە (چوڭ) ئىبرەت بار، ئۇلار-
 نىڭ ئولىسى ئىسمان ئېيتقۇچى بولمىدى (158). سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن
 ناھايىتى غالىبتۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (159). ئۇنىڭ قەۋمى پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار
 قىلدى (160). ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا قېرىندىشى لۇت ئېيتتى: «سىلەر (اللەدىن) قورقالمى-
 لمىز؟ (161) مەن ھەقىقەتەن سىلەرگە سادىق پەيغەمبەرمەن (162). سىلەر اللەدىن قورقۇڭلار،
 ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار (163). تەبلىغ قىلغانلىقىڭىز سىلەردىن ھېچقانداق ھەق تەلەپ قىل-
 مايمەن، ئۇنى پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىدىن تەلىيەن (164). سىلەر ئەھلى جاھان
 ئىچىدىن لۇتە قىلىپ، پەرۋەردىگارىڭلار سىلەر ئۈچۈن ياراتقان ئايالىرىڭلارنى تاشلاپ
 قويمايسىلەر؟ سىلەر ھەقىقەتەن (بۇزۇقچىلىقتا) ھەددىدىن ئاشقۇچى قەۋمىسىلەر» (165-166).

ئۇلار ئېيتتى: «ئى لۇت! ئەگەر (دەۋىستىگىن) قايتىسالا، چوقۇم سۈرگۈن قىلىنسەن» (167).

لۇت ئېيتتى: «مەن سىلەرنىڭ قىلىقلىرىدىن قاتتىق يىرگىنىمەن (168). پەرۋەردىگارم! قىلىشلىرى تۈپەيلىدىن (ئۇلارغا كېلىدىغان نازايىتىن) مېنى ۋە تەۋەلىرىمنى قۇتقۇزغىن» (169). ئۇنى ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىنىڭ ھەممىسىنى قۇتقۇزدۇق (170). پەقەت

مومايى (يەنى لۇتنىڭ ئايالىنى قالدۇرۇپ قويۇپ) ھالاك قىلدۇق (171). ئاندىن قالغانلارنى ھالاك قىلدۇق (172). ئۇلارنىڭ ئۈستىگە بىز يامغۇر (يەنى تاش) ياغدۇردۇق، ئاگاھلاندۇرۇلغۇچىلارغا ياغدۇرۇلغان يامغۇر ئېسىدىكەن يامان! (173) بۇنىڭدا ئەلۋەتتە (چوڭ) ئىبرەت بار، ئۇلارنىڭ تولىسى ئىمان ئېيتقۇچى بولمىدى (174). سېنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ ھەقىقەتەن ناھايىتى غالىبتۇر، ناھايىتى مېھرىم-

باندۇر (175). ئەيىكلىقلار پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدى (176). ئۆز ۋاقتىدا شۇنەيىپ ئۇلارغا ئېيتتى: «سىلەر (اللەدىن) قورقمايىلەر؟ (177) مەن ھەقىقەتەن سىلەرگە سادىق پەيغەمبەر مەن (178). اللەدىن قورقۇڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار (179). تەبلىغ قىلغانلىقىغا سىلەردىن ھېچقانداق ھەق تەلەپ قىلمايمەن، ئۇنى پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىدىن تەلەيمەن (180). ئۆلچەمنى تولدۇرۇپ بېرىڭلار، كەم بەرگۈچىلەردىن بولماڭلار (181). (نەرسىلەرنى) توغرا تارازىدا تارتىڭلار (182). كىشىلەرگە نەرسىلىرىنى (يەنى قايىسى يول بىلەن بولمىسۇن، كىشىلەرنىڭ ھەقلىرىنى) كەم بەرمەڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىپ پىتەنە-پاسات تېرىماڭلار (183). سىلەرنى ۋە ئىلگىرىكى ئۈمەتلىرىنى ياراتقان اللەدىن قورقۇڭلار» (184). ئۇلار ئېيتتى: «سەن سېھىر قىلىنغۇچىلاردىن سەن (185). سەن پەقەت بىزگە ئوخشاش (ئاددى) ئادەمسەن، سېنى بىز ھەقىقەتەن يالغانچى دەپ گۇمان قىلىمىز (186). ئەگەر (سۆزۈڭدە) راستچىلاردىن بولسا، بىزگە ئاساندىن ئازاب چۈشۈرگىن» (187). شۇنەيىپ ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! سىلەرنىڭ قىلىشلىرىنى ئوبدان بىلىدۇ» (188). ئۇلار شۇنەيىپنى ئىنكار قىلدى، ئۇلارنى سايە كۈنىنىڭ نازايىسى ھالاك قىلدى. ئۇ ھەقىقەتەن بۈيۈك كۈننىڭ نازايىسى ئىدى (189).

لَكَ فِي ذَلِكَ لَآئِيَةٌ وَمَا كُنَّا لِنُؤْمِنُكَ هَؤُلَاءِ رَبِّكَ
 لَوْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَأْتِنَا نَبِيٌّ بِالْحَقِّ لَنَبْنِيَ
 الْوُحُوشَ وَالْإِنسَ عَلَى قَالِكَ لَنُكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ
 عَنِ الْمُنْجِيْنَ وَلَكِنَّ نَظَرًا لَكُمْ لَوْلَا أَنَّ
 فَعَلَهُ عَلَاقَةُ ابْنِ إِسْرَءِيلَ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ الْغَيْبُ
 فَقَرَأَ عَلَيْهِمْ مَا كُتِبَ فِي الْكُتُبِ فَمَنْ لِي بِمَا
 الْمَعْرُوفِ كَانَ يُدْعَوْنَ بِهِ أَوْ بِالْعَدَابِ الْكَلِيمِ
 بَقْتَهُ وَهُمْ لَا يُفْعَلُونَ فَيَقُولُ مَا هَذَا عَنْ مَقَرِّ
 أَنْبِيَاءَ يَمْشُونَ بِالْبُيُوتِ فَهُمْ لَا يَخِفُونَ
 جَاهِلُونَ كَانُوا يَسْأَلُونَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ
 وَمَا أَهْلُكُمْ مِنْ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ أَمْ لَكُمْ أَلِهَةٌ
 غَيْرُ اللَّهِ يَكْفُلُونَ لَيْسَ لَكُمُ الْغَيْبُ عَلَيْهِمْ لَهْمٌ وَمَا
 يَكْفُلُونَ لَهُمْ مِنَ الْأَلْهَامِ لَئِنْ كُنْتُمْ مُّسْرِعِينَ
 اللَّهُمَّ اغْرَقُوا مَنَ الْمُعَذِّبِينَ وَاتَّخِذُوا لَكُمْ
 الْأَقْرَبِينَ وَارْغُصْ جَنَاحَكَ لِمَنِ الْأَعْيُنُ

بۇنىڭدا ئەلۋەتتە (چولپ) ئىبرەت بار، ئۇلارنىڭ تولى-
 مى ئىمان ئېيتقۇچى بولىدى (190). سېنىڭ پەرۋەر-
 دىڭارنىڭ ھەقىقەتەن ناھايىتى غالىبتۇر، ناھايىتى
 مەھرىباندۇر (191). شۈبھىسىزكى، قۇرئان ئالەملەرنىڭ
 پەرۋەردىڭارى تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر (192).
 ئاگاھلاندۇرغۇچىلاردىن بولۇشۇڭ ئۈچۈن،
 ئىشەنچلىك جىبرىئىل ئۇنى سېنىڭ قەلبىڭگە ئېلىپ
 چۈشتى (193-194). (قۇرئان) ئوچۇق ئەرەبى
 تىلىدا (نازىل بولدى) (195). ھەقىقەتەن قۇرئان
 ئىلگىرىكى (پەيغەمبەرلەرنىڭ) كىتابلىرىدا تىلغا
 ئېلىنغان (196). (ئابدۇللا ئىبنى سالىم ۋە ئۇنىڭ
 ئىمان ئېيتقان ھەمراھلىرىغا ئوخشاش) بىنى ئىسرائىل
 ئۆلىمالىرىنىڭ قۇرئاننى بىلىشى مۇشۇنچىلا (قۇرئان-
 نىڭ توغرىلىقىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىل بولمايدۇ؟ (197)
 ئەگەر بىز قۇرئاننى ئەرەب بولمىغان بىر ئادەمگە

نازىل قىلغان بولساق، ئۇ قۇرئاننى ئۇلارغا ئوقۇپ بەرسە، ئۇلار ئۇنىڭغا ئىشەنمەيتتى (198-199).
 شۇنىڭدەك گۇناھكارلارنىڭ دىلىلىرىغا قۇرئاننى سالدۇق (ئۇلار قۇرئاننى چۈشىنىپ، ئۇنىڭ
 پىسەنتى-بالاغىتىنى ۋە مۆجىزە ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ ئىمان ئېيتىدى) (200). ئۇلار (اللەنىڭ)
 قاتتىق ئازابىنى كۆرمىگىچە قۇرئانغا ئىشەنمەيدۇ (201). ئۇ ئازاب ئۇلارغا ئۇششۇمتۇت كېلىدۇ،
 ئۇلار ئۇنىڭ (كەلگەنلىكىنى) تۇيماي قالىدۇ (202). (ئۇلارغا تۇيۇقسىز ئازاب كەلگەندە) ئۇلار:
 «بىزگە (ئىمان ئېيتۇپلىش ئۈچۈن) مۆھلەت بېرىلمەيدۇ؟» دەيدۇ (203). ئۇلار بىزنىڭ ئازاب-
 ھىزنىڭ بۇرۇنراق كېلىشىنى تىلەمدۇ؟ (204) ئېيتىپ باققىنا! ئەگەر ئۇلارنى (نۇرغۇن) يىللار (ئېمەت-
 لىرىمىزدىن) بەھرىمەن قىلساق، ئاندىن ئۇلارغا ئاگاھلاندۇرۇلغان ئازاب كەلسە، ئۇلارنىڭ بەھرى-
 مەن بولغان ئېمەتلىرى (ئۇلاردىن ئازابىنى دەپتى قىلىشتا) ھېچ نەرسىگە ئەسقا قىلمايدۇ (205-207).
 قانداقلىكى شەھەر بولمىسۇن، ۋەز-نەسىھەت قىلىش ئۈچۈن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتىمىگىچە، ئۇنى
 ھالاك قىلىدۇق، (ئۇلارنى جازالاشتا) بىز زالىم بولىدۇق (208-209). قۇرئاننى شەيتانلار ئېلىپ
 چۈشكىنى يوق (210). بۇ ئۇلارغا لايىق ئەمەس. ئۇلارمۇ (ئۇنىڭغا) قادىر بولالمايدۇ (211). شۈبھە-
 سىزكى، ئۇلار (يەنى شەيتانلار) (توغرىلىقچە) تىخاشتىن مەنىنى قىلىنغاندۇر (212). اللەدىن باشقا
 ھېچ ئىلاھقا ئىبادەت قىلىش، ئۇنداق قىلساڭ، ئازاب قىلىنغۇچىلاردىن بولۇپ قالغىن (213). يېقىن
 خىش-ئەقربالىرىڭنى ئاگاھلاندۇرغىن (214). ساڭا ئەگەشكەن مۆمىنلەرگە مۇلايىم بولغىن (215).

ئەگەر غىش - ئەقربا لىرىنىڭ ساڭا ئاسىيلىق قىلسا، دەمن سىلەرنىڭ قىلىشىڭلاردىن ھەقىقەتەن ئادا - جۇدا - مەن» دېگەن (216). ناھايىتى غالىب، مېھرىبان اللەغا يۆلەنگەن (217). اللە سېنى (نامازغا) قوپىقىنىڭدا كۆرۈپ تۇرىدۇ (218). ناماز ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدىكى (سەجدىگە بارغانلىق، رۇكۇغا تۇرغانلىق ۋە قىيامدا تۇرغانلىق) ھەرىكىتىنى كۆرۈپ تۇرىدۇ (219). شۈبھىسىزكى، اللە ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (220). (ئى مۇھەممەد! مەككە كۇفۇرا - لىرىغا ئېيتقىنىكى) سىلەرگە مەن شەيتانلارنىڭ كىمگە چۈشىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىمۇ؟ (221) ئۇلار ھەربىر ئىشقا توقۇغۇچى، گۇناھكارغا چۈشىدۇ (222). ئۇلار (پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە) ئاڭلايدۇ، ئۇلار (يەنى شەيتانلار) نىڭ تولىسى يالغانچىلاردۇر (223). شائىرلارغا گۇمراھلار ئەگىشىدۇ (224). ئۇلارنىڭ (سۆز) ۋادىلىرىدا تېڭىرقاپ يۈرگەنلىكىنى كۆرمەيمەن؟ (225) ئۇلار قىلماي - دىغان نەرسىلەرنى قىلدۇق دەپ سۆزلەيدۇ (226). پەقەت ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان، اللەنى كۆپ زىكرى قىلغان، زۇلۇمغا ئۇچرىغاندىن كېيىن ئۆزىنى قوغدىغان شائىرلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا، زۇلۇم قىلىغۇچىلار ئۇزاققا قالماي قايسى جايغا قايتىدىغانلىقىنى بىلىدۇ (227).

27 - سۈرە نەمل

مەككىدە نازىل بولغان، 93 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. ط، سىن. بۇ، قۇرئاننىڭ ۋە روشەن كىتابىنىڭ ئايەتلىرىدۇر (1). مۆمىنلەر ئۈچۈن ھىدايەتتۇر ۋە خۇش خەۋەردۇر (2). (شۇنداق مۆمىنلەرنىكى) ئۇلار نامازنى ئادا قىلىدۇ، زاكات بېرىدۇ ۋە ئاخىرەتكە جەزەمەن ئىشىنىدۇ (3). ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغانلارغا ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى ھەقىقەتەن چىرايلىق كۆرسەتتۇق، ئۇلار (گۇمراھلىقلىرىدا) تېڭىرقاپ يۈرۈشىدۇ (4). ئۇلار (دۇنيادا) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ. ئاخىرەتتە ئۇلار ئەڭ زىيان تارتقۇچىلاردۇر (5).

ذَالِكُمُ الشَّقِيُّ الْفَرَّانُ مِنْ لَدُنْكُمْ يَكْفُرُ بِلِقَائِ اللَّهِ قَالُوا
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَعَالَى تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ أُولَئِكَ يَرْجُونَ قِيَامَ
 السَّاعَةِ قَالُوا هَاجِرًا أَمْ لَوْ كَانَ ثَمَّ ذِي قُوَّةٍ مِّنْ فِي السَّمَاوَاتِ
 مَن يَخْلُقُهَا وَيُبْعَثُ فِيهَا رُسُلًا لَّيُؤْتِيَ أَرْزَاقَهُ اللَّهُ
 الْعِزُّ الْأَكْبَرُ وَالَّذِي عَصَا أَلْقَاهَا فَإِنَّهَا كَالْعِجْرِ
 قَالُوا مَذْهَبُكُمْ يَكْفُرُ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالُوا لَيْسَ
 بِاللَّهِ إِلَهٌ إِلَّا اللَّهُ قَالُوا لَكُمُ الْكُفْرُ الْكَبِيرُ قَالُوا
 عَمَّا يُشْرِكُونَ قَالُوا لَكُمُ الْكُفْرُ الْكَبِيرُ قَالُوا لَكُمُ
 الْكُفْرُ الْكَبِيرُ قَالُوا لَكُمُ الْكُفْرُ الْكَبِيرُ قَالُوا
 لَكُمُ الْكُفْرُ الْكَبِيرُ قَالُوا لَكُمُ الْكُفْرُ الْكَبِيرُ
 قَالُوا لَكُمُ الْكُفْرُ الْكَبِيرُ قَالُوا لَكُمُ الْكُفْرُ
 الْكَبِيرُ قَالُوا لَكُمُ الْكُفْرُ الْكَبِيرُ قَالُوا
 لَكُمُ الْكُفْرُ الْكَبِيرُ قَالُوا لَكُمُ الْكُفْرُ
 الْكَبِيرُ قَالُوا لَكُمُ الْكُفْرُ الْكَبِيرُ

سالما قورئان ئەلۋەتتە ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى،
 ھەممىنى بىلگۈچى اللە تەرىپىدىن بېرىلىدۇ (6). ئۆز
 ۋاقتىدا مۇسا ئەھلىسىگە: «مەن ھەقىقەتەن ئوت
 كۆردۈم، مەن ئوتنىڭ يېنىغا بېرىپ (يول توغرى-
 لۇق) بىرەر خەۋەر ئوقۇپ كېلەي، ياكى سىلەرنىڭ
 ئىسسىقلىقلار ئۈچۈن ئوتتىن بىر چىغۇپ ئېلىپ
 كېلەي» دېدى (7). مۇسا ئوتنىڭ يېنىغا كەلگەندە
 (مۇنداق) ئىدا ئاڭلاندى: «اللە ئوتنىڭ يېنىدىكى
 كىشىنى ۋە ئوتنىڭ ئەتراپىدىكىلەرنى مۇبارەك قىلدى.
 ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللە پاكئۆز (8). ئى
 مۇسا! شۈبھىسىزكى، مەن غالىب، ھېكمەت بىلەن ئىش
 قىلغۇچى اللە دۇر مەن (9). ھاساڭنى تاشلىغىن!»
 مۇسا ھاسىنىنىڭ گويىا ئەجدىھادەك تېز ھەرىكەتلىنىپ
 ۋاتقانلىقىنى كۆرگەندە، ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ چېكىندى،

كەينىگە (يەنى قورققىنىدىن ئەجدىھاغا) قارىيالىدى. (اللە ئېيتتى) «ئى مۇسا! قورقمىغىن، مېنىڭ
 ھۇزۇرىمدا پەيغەمبەرلەر ئەلۋەتتە قورقمايدۇ (10). لېكىن كىمكى (ئۆزىگە) زۇلۇم قىلسا، ئاندىن يامان
 ئەمەللەرنى ياخشى ئەمەلگە ئۆزگەرتسە، مەن (ئۇنىڭغا) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر مەن، ناھايىتى
 مېھرىبانىدۇر مەن (11). قولۇڭنى قويۇڭغا سالغىن، ئۇ ھېچقانداق ئىللەتسىز ئاپىتى بولۇپ چىقىدۇ،
 (بۇ) مېنىڭ پىرىئەۋى ۋە ئۇنىڭ قەۋمىگە ئېلىپ بېرىشكە ئۈچۈن بەرگەن توققۇز مۆجىزەمنىڭ
 ئىچىدىدۇر، ئۇلار ھەقىقەتەن پاسىق قەۋم ئىدى» (12). ئۇلارغا بىزنىڭ نۇرغۇن روشەن ئايەتلىرىمىز
 نازىل بولغان چاغدا، ئۇلار: «بۇ روشەن سېھىر دۇر» دېدى (13). ئۇلار ئۇ ئايەتلەرنى ئىچىدە ئېتىراپ
 قىلدى، لېكىن ئۇلار ئۇنى زۇلۇم ۋە تەكەببۇرلۇق قىلىش يۈزىسىدىن ئىنكار قىلدى. بۇزغۇنچە-
 لارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قارىغىن (14). بىز ھەقىقەتەن داۋۇدقا، سۇلەيمانغا (دۇنيا
 ۋە دىن ئىلىملىرىدىن كەڭ) ئىلىم ئاتا قىلدۇق، ئۇلار ئېيتتى: «جىمى ھەمدۇ سانا بىزنى نۇرغۇن
 بەندىلىرىدىن ئارتۇق قىلغان اللە غا خاستۇر!» (15) سۇلەيمان (پەيغەمبەرلىكتە، ئىلىمدە، پادىشاھلىقتا
 ئاتىسى) داۋۇدقا ۋارىسلىق قىلدى. ئۇ: «ئى ئىنسانلار! بىزگە قۇشلارنىڭ تىلى تەلىم بېرىلدى. (دۇد-
 ياننىڭ نېمەتلىرىدىن) ھەممە نەرسە ئاتا قىلىندى، بۇ ئەلۋەتتە (اللەنىڭ) روشەن ئېھسانىدۇر» دېدى (16).

سۇلايماننىڭ جىنلاردىن، ئىنسانلاردىن ۋە قۇشلار-
دىن بولغان قوشۇنلىرى توپلاندى (سۇلەيمان ئەلەي-
ھىسسالام ئۇلارنىڭ ئالدىدا دەدەيىپ بىلەن ماڭاتتى).
ئۇلار تەرتىپلىك ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئىدى (117).
ئۇلار (شامدىكى بىر) چۈمۈلىلەر ۋادىسىغا يېتىپ
كەلگەندە، بىر چۈمۈلە ئېيتتى: «ئى چۈمۈلىلەر!
ئۇۋىلىرىڭلارغا كىرىپ كېتىڭلار، سۇلەيمان ۋە ئۇنىڭ
قوشۇنى ئۇقماستىن سىلەرنى يەنجۈۋەتمىسۇن» (118).

سۇلەيمان چۈمۈلىنىڭ سۆزىدىن تەبەسسۇم قىلىپ
كۆلدى ۋە ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! سەن مېنى ماڭا
ۋە ئاتا-ئاناغا بەرگەن نېمىتىڭگە شۈكۈر قىلىشقا،
سەن رازى بولىدىغان ياخشى ئەمەلىنى قىلىشقا
مۇۋەپپەقىيەت قىلىش، رەھىمىتىڭ بىلەن مېنى ياخشى
بەندىلىرىڭ قاتارىغا كىرگۈزگەن» (119). ئۇ قۇشلارنى
كۆزدىن كۆچۈرگەندىن كېيىن ئېيتتى: «ماڭا نېمە

بولدى؟ ھۆيۈپنى كۆرمەيمەنغۇ! يا ئۇ يوقاپ كەتتىمۇ» (120). ئۇنى چوقۇم قاتتىق جازالايمەن، يا
ئۇنى چوقۇم بوغۇزلايمەن، يا چوقۇم (يوقاپ كەتكەنلىكىنى ئاقلايدىغان) بىر روشەن دەلىل
كەلتۈرىدۇ» (121). ئۇزاق ئۆتمەي ھۆيۈپ كەلدى، ئۇ ئېيتتى: «مەن سەن بىلىمگەن ئىشنى بىلىپ
(كەلدىم)، ماڭا مەن سەبەبىدىن (يەنى يەمەندىكى سەبەب شەھىرىدىن) بىر مۇھىم خەۋەر ئېلىپ
كەلدىم» (122). مەن ھەقىقەتەن ئۇلارغا (يەنى سەبە ئاھالىسىگە) بىر ئايالنىڭ (يەنى بىلىقنىڭ) پادىشاھ-
لىق قىلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم، ئۇنىڭغا (ئۆزىگە ۋە سەلتەنىتىگە كېرەكلىك) ھەممە نەرسە بېرىلگەن
ئىكەن، ئۇ چوڭ ئەر شەككىگە ئىكەن (123). ئۇنىڭ ۋە قەۋمىنىڭ ئالەمنى قويۇپ قۇياشقا چوقۇنىدىغانلىقىنى
بايقىدىم، شەيتان ئۇلارغا قىلمىشلىرىنى (يەنى ئالەمنى قويۇپ، قۇياشقا چوقۇنىۋاتقانلىقلىرىنى) چىرايلىق
كۆرسەتتى، ئۇلارنى توغرا يولدىن توستى، ئۇلار ھىدايەت تاپمايدۇ (124). ئۇلار ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىن-
دىكى سىرلەرنى ئاشكارىلىغۇچى، سىلەرنىڭ يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ئىشلىرىنى بىلىپ تۇرغۇچى ئالەمغا
سەجدە قىلمايدۇ (125). ئالەمدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، ئۇ بۇيۇك ئەر شىڭ پەرۋەردىگار بىدۇر» (126).

* سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام قوشۇنى بىلەن چۈمۈلىلەر ۋادىسىدىن ئايرىلىپ، سۇسۇز بىر قاقاس چۆلكە
كېلىپ چۈشتى، قوشۇنى تەشنا بولۇپ ئۇنىڭدىن سۇ سورىدى. ھۆيۈپ سۇلەيمان ئەلەيھىسسالامغا سۇ
بار جاينى تېپىپ بېرەتتى، شۇ كۈنى ئۇ ھۆيۈپنى ئىزدەپ تاپالمىدى.

قَالَ سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ لَمْ تُدْعَ مِنَ الْكَلْبِ يَنْزِلُ إِلَيْهِمْ
هَذَا فَأَقَامَهُ إِلَيْهِمْ ثُمَّ قَالَ لَهُمْ وَأَنْظُرُوا زَيْحُونَ ۖ كَالَّتِ
يَا أَيُّهَا الْمَلُوكُ إِلَى الْقِيَامَةِ كَيْفَ يَكُونُ لَكُمْ مِنْ سَلَامَتِكُمْ وَأَنْتُمْ
يَسْأَلُونَ الرِّجَالَ وَالْأَعْمَالَ وَأَنْتُمْ مَسْلُوبُونَ ۖ
قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلُوكُ أَفَتَكُونُ فِي أَسْرَى مَا كُنْتُمْ قَاطِعَةً أَمْراً
حَتَّى تَسْهَبُوا ۖ قَالُوا بَلَى ۚ أُولَئِكَ هُمُ الَّذِينَ يُولُوا آبَائِهِمْ
وَالْأَكْبَرُ إِلَيْكَ فَانْظُرْ بِي مَاذَا تَأْمُرُونَ ۖ قَالَتْ إِنَّ الْمَلُوكَ
إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَصْدَدُوا وَأَهْلَكُوا قَرْيَةً أَهْلَكُوا ۖ وَإِذَا
كُنْزُوا فِي قَرْيَةٍ ۖ وَرَأَى مِنْهُمْ رَجُلٌ يَنْظُرُ قَائِمًا
يَسْأَلُ الْمَسْلُوبِينَ قَالُوا جَاهِلِينَ ۖ قَالَ أَلَيْسَ لَكُمْ بِسُلْطَانٍ
أَنْتُمْ تَدْعُونَ خَدَمِيكُمْ أَنْتُمْ يَدْعُونَ تَعْرِفُونَ ۖ رَجَعُوا
إِلَيْهِمْ فَلَمَّا كُنْتُ فِي قَرْيَةٍ ۖ قِيلَ لِي هَلْ هُنَا مَسْكَنٌ لَكُمْ ۖ
أَوْ لَكُمْ هَهُنَا مَسْكَنٌ ۖ قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلُوكُ أَكُنْتُمْ يَدْعُونَ
قِيلَ أَنْ يَأْتُوا قِيَامَتِي ۖ قَالَتْ عَفْرَيْتُمْ مِنَ الْبَحْرِ أَنْ يَكُونَ
يَهْلِكُ أَنْ هُوَ مِنْ قَرْيَةٍ ۖ رَأَى عَلَيْهِ لَقُوبٌ ۖ

سۆلەيمان ئېيتتى: «سەن راست دەۋاتامەن، يا يال-
خانمۇ؟ قارايمىز» (27). بۇ خېتىمنى ئېلىپ بېرىپ
ئۇلارغا تاشلىغىن، ئاندىن ئۇلاردىن بىرىراق (جايدا)
يوشۇرۇنۇپ تۇر، ئۇلارنىڭ قانداق جاۋاب قايتۇرد-
ىدىغانلىقىغا قارىغىن» (28). ئۇ (يەنى بىلىقس) ئېيتتى:
«ئى ئۇلۇغلار! ماڭا ھەقىقەتەن سۆلەيماندىن بىر
پارچە قىممەتلىك خەت كەلدى. (ئۇنىڭ مەزمۇنى
شۇكى) 'ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن» (29-30). سىلەر ماڭا
ھاكاۋۇرلۇق قىلىڭلار، مېنىڭ ئالدىمغا مۇسۇلمان
بولغان ھالدا كېلىڭلار» (31). ئۇ (يەنى بىلىقس)
ئېيتتى: «ئى ئۇلۇغلار! مېنىڭ (بۇ) ئىشىدا مەس-
لىھەت بېرىڭلار، سىلەرنى ئۈستىدە قويماي تۇرۇپ

ھېچ ئىشنى بېكىتسەنم يوق» (32). ئۇلار ئېيتتى: «بىز كۈچلۈك ۋە جەڭگىۋارمىز، ئىش سېنىڭ
ئىختىيارىڭدىدۇر، (بىزنى) نېمىگە بۇيرۇيدىغانلىقىڭنى (تويلاپ) كۆرگىن» (33). ئۇ (يەنى بىلىقس)
ئېيتتى: «شۇبھىسىزكى، پادىشاھلار بىرەر شەھەرگە ھۇجۇم قىلىپ كىرسە، ئۇنى خاراب قىلىدۇ،
شەھەرنىڭ مۆتىۋەر ئادەملىرىنى (ئۆلتۈرۈش، ئەسەرگە ئېلىش ۋە سۈرگۈن قىلىش بىلەن) خار
قىلىدۇ، ئۇلارمۇ شۇنداق قىلىدۇ» (34). مەن چوقۇم ئۇلارغا سوغا ئەۋەتسەن، ئەلچىلەرنىڭ نېمە
خەۋەر ئېلىپ كېلىدىغانلىقىغا قارايمەن» (35). ئەلچى سۆلەيماننىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلگەندە، سۆلەي-
ھان ئېيتتى: «سىلەر ماڭا مال بىلەن ياردەم قىلماقچىمۇ؟ اللەنىڭ ماڭا بەرگەنلىرى سىلەرنىڭ
بەرگەنلىرىڭلاردىن ياخشىدۇر، بەلكى سىلەر سوغاڭلار بىلەن كۆرەڭلەپ كېتىسىلەر» (36). سەن قايتىپ
كەتكەن، ئۇلارنىڭ ئۈستىگە ئۇلار تاقابىل تۇرالمىدىغان بىر قوشۇن بىلەن چوقۇم بارىمىز، ئۇلارنى
يۇرتىدىن خار، كەمسىتىلگەن ھالدا چوقۇم چىقىرىۋېتىمىز» (37). سۆلەيمان ئېيتتى: «ئى
ئۇلۇغلار! ئۇلار مېنىڭ قېشىمغا مۇسۇلمان بولۇپ كېلىشتىن بۇرۇن، (سىلەردىن) كىم ئۇنىڭ
تەختىنى ئېلىپ كېلىدۇ» (38). جىنىدىن بولغان ئىغرىت ئېيتتى: «مەن ئۇنى ئورۇنۇڭدىن تۇرۇشتىن
بۇرۇن ساڭا ئېلىپ كېلىمەن، مەن ئۇنى ئېلىپ كېلىشكە ئەلۋەتتە قادىرمەن، ئىشەنچلىكەن» (39).

قَالُوا الظُّلُمَاتُ يَكُنْ مِنْكُمْ قَالَتْ ظُلُمَاتُ اللَّهِ عَسَى اللَّهُ يَبْلُغَ
 أَنْتُمْ قَوْمٌ مُفْسِدُونَ ﴿٤٧﴾ وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ بَعْضُ رِجَالٍ يَعْبُدُونَ
 فِي الْأَرْضِ وَلَا يَعْبُدُونَ ﴿٤٨﴾ قَالُوا لَوْ أَنَّ سُبُوحًا لِلَّهِ لَمُنْشَرَّةٌ وَ
 أَهْلَهُ لَمُنْشَرَّةٌ لَوَلَّيْنَا بِهِمْ مَا هَدَانَا هَؤُلَاءِ أَهْلَهُ وَلَا الصَّالِحِينَ ﴿٤٩﴾
 وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرُوا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾ قَالُوا نَظَرْنَا كَيْفَ
 كَانُوا عَمَلًا مَكْرَهُمْ أَكَادِمُهُمْ وَقَوْمُهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٥١﴾ تِلْكَ
 بَيِّنَاتُ مَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٥٢﴾ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥٣﴾
 وَأَعْيَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٥٤﴾ قَالُوا قَالُوا
 لِقَوْمِهِمْ أَتَأْتُونَ الْقَاعَةَ وَأَنْتُمْ تُبْعِرُونَ ﴿٥٥﴾ بِكُمْ
 لَمَّا كُنْتُمْ رِجَالًا مَكْرَهُمْ وَنَدُّنَ الشَّيْءَ بَيْنَ الْأَشْجَمِ ﴿٥٦﴾
 تَجْهَلُونَ ﴿٥٧﴾ كَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ
 لَوْ جِئْتُمْ قَرِينًا لَأَنفَرْنَا مَعَكُمْ أَلَمْ تَنْظُرُوا ﴿٥٨﴾ قَالُوا نَجِدْنَاهُمْ
 أَهْلًا إِلَّا أَمْرًا كَذَرْتُمْ هَؤُلَاءِ مِنْ الْغَيْرِ ﴿٥٩﴾ وَأَمْطَرْنَا
 عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الَّذِينَ كَفَرُوا ﴿٦٠﴾ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ
 عَلَى عِبَادِهِ الْأَبَدِينَ أَصْطَفَى اللَّهُ خَيْرَ الْأُمَمِ لَكُمْ ﴿٦١﴾

ئۇلار ئېيتتى: «بىزگە كەلگەن قەھەتچىلىك» سېنىڭ ۋە سەن بىلەن بولغان كىشىلەرنىڭ شۇملۇق قىلىدىن كەلدى. سالىھ ئېيتتى: «سەلەرگە كېلىدىغان ياخشى-يامانلىق ئالە تەرىپىدىن كېلىدۇ، بەلكى سەلەرنى ئالە سىنايدۇ» (47). شەھەردە (يەنى ھىجرىدە) يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغان، ئىلاھ قىلماي-دىغان توققۇز نەپەر كىشى بار ئىدى (48). ئۇلار: «ئۆزئارا ئالە بىلەن قەسەم قىلىڭلار» دېدى. ئۇلار ئېيتتى: «بىر كېچىدە سالىھنى ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىنى چوقۇم ئۆلتۈرەيلى، ئاندىن چوقۇم ئۇنىڭ (يەنى ئۇلارنىڭ) ئىككىسىگە، ئۇ ئۆلتۈرۈلگەن چاغدا بىز ئۈستىدە ئەمەس ئىدۇق، بىز ھەقىقەتەن راستچىلىمىز، دەيلى» (49). ئۇلار (سالىھقا قارشى) سۈيىقەست پىلانلىدى. ئۇلارنى (ئۇلارنىڭ ھالاك بولۇشىنى

تەزلىتىش ئۈچۈن) سۈيىقەستى ئۈچۈن تۇيۇقسىز جازالىدۇق (50). ئۇلارنىڭ سۈيىقەستىنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قارشىلىق، ئۇلارنى ۋە ئۇلارنىڭ قەۋمىنى پۈتۈنلەي ھالاك قىلدۇق (51). ئۇلار زۇلۇم قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن، ئەنە ئۇلارنىڭ ئۆيلىرى (ئادەمزاۋاتىن) خالى بولۇپ قالدى. ئالەنىڭ قۇدرىتىنى بىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا (چوڭ) ئىبرەت بار (52). (سالىھ بىلەن) ئىمان ئېيتقان ۋە تەقۋادارلىق قىلغانلارنى (ئازابىتىن) قۇتقۇزدۇق (53). (ئۇلارنىڭ قىسسىنى بايان قىلغىن) ئەينى زاماندا لۇت ئۆزىنىڭ قەۋمىگە ئېيتتى: «سەلەر بىلىپ تۇرۇپ قەبى ئىشلارنى قىلامسىلەر» (54). سەلەر ئاياللارنى قويۇپ، جىنسى تەلۋىڭلارنى ئەرلەر بىلەن قاندۇرامسىلەر؟ بەلكى سەلەر نادان قەۋمىسىلەر» (55). ئۇلارنىڭ بىردىن-بىر جاۋابى: «ئۇلارنىڭ تەۋەلىرىنى شەھەرلىكلەردىن ھەيدەپ چىقىرىڭلار، ئۇلار پاك كىشىلەردۇر» دېيىشتىن ئىبارەت بولدى (56). بىز ئۇنى ۋە خوتۇنىدىن باشقا تەۋەلىرىنى قۇتقۇزدۇق، تەقدىرىمىز بىلەن ئۇنى (يەنى خوتۇنىنى ئازابقا) قالدۇقچىلاردىن قىلدۇق (57). ئۇلارنىڭ ئۈستىگە بىز يامغۇر (يەنى تاش) ياغدۇردۇق. ئاگاھلاندىرۇلغۇچىلارغا ياغدۇرۇلغان يامغۇر نېمىدېگەن يامان! (58) «جىمى ھەمدۇ سانا ئالە غا خاستۇر! ئۇنىڭ (پەيغەمبەرلىككە) تاللىغان بەندىلىرىگە ئامانلىق تەلەيمەن!» دېگەن. ئالە ياخشىمۇ؟ ياكى ئۇلارنىڭ شەرىك كەلتۈرگەن بۇتلىرى ياخشىمۇ؟ (59)

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِذَا اسْتَأْذَنَّاكَ أَوْ نَسَا
لْنَحْنُ ۖ لَقَدْ وَفَدْنَا هَذَا نَحْنُ وَآيَاؤُنَا مِنْ
قَبْلُ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ۝ قُلْ يَسِيرُوا
فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ۝
وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ۝
وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۝ قُلْ
عَسَى أَنْ يَكُونَ رَدِفٌ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ۝
وَإِنْ يَكُنْ لَكَ دُونُ حُضْرِي عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ الْأَثَرُ مُرَارًا
يَمُكِّرُونَ ۝ وَإِنْ يَكُنْ لَكَ دُونُ حُضْرِي صُدُّوا عَنْكُمْ
يُحْشَرُونَ ۝ وَمِمَّنْ أَعْلَسُ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ الْأَفْ
كُنِي مُبِينٍ ۝ إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ۝ قُلْ عَلَى بَشَرٍ
إِسْرَءِيلُ أَكُنْ الْأَوَّلِينَ يُهْرَبُونَ وَيَحْتَفِلُونَ ۝ وَكَانَ
لَهُمْ دُورٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ ۝ إِنْ يَكُنْ لَكَ
يَقْضَى بَيْنَهُمْ بِحُكْمٍ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝
قَتَوْنَاكَ عَلَى اللَّهِ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ ۝

كاپرلار (يەنى قايتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلغۇچى
مەككە مۇشرىكلىرى) ئېيتتى: «بىز ۋە بىزنىڭ
ئاتا-بوۋىلىرىمىز توپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن
(قەبرىمىزدىن تىرىلىپ) چوقۇم چىقىرىلادۇق» (۶۷).
ھەقىقەتەن بىزگە ۋە ئاتا-بوۋىلىرىمىزغا ئىلگىرى
(قايتا تىرىلىش) ۋەدە قىلىنغان ئىدى. بۇ پەقەت
بۇرۇنقىلارنىڭ قىسسىلىرىدۇر» (۶۸). سەن (بۇ كۇفكار-
لارغا) ئېيتقىن: «زېمىندا سەيىر قىلىڭلار،
گۇناھكارلار (يەنى پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار
قىلغۇچىلار) نىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا
قاراڭلار» (ئۇلارنى اللە ھالاك قىلىدىمۇ؟ ئىلگىرىكى
كۇفكارلارنىڭ بېشىغا كەلگەن كۈن كېيىنكى كۇفكار-
لارنىڭ بېشىمۇ كېلىدۇ) (۶۹). (ئى مۇھەممەد!)
سەن ئۇلارنىڭ (ئىمان ئېيتىمىغانلىقىدىن) قايغۇر-
مىغن، ئۇلارنىڭ ھىيلە-مكىرىدىن ئىچىڭ
پۇشسۇن (اللە سېنى ئۇلارنىڭ شەرىدىن ساقلايدۇ) (70). ئۇلار: «ئەگەر (سۆزۈڭلاردا) راستچىل
بولساڭلار، (سەلەر بىزگە ۋەدە قىلغان) ئازاب قاچان چۈشىدۇ؟ دېيىشىدۇ» (71). «سەلەر ئالدىراپ
كەتكەن ئازابىڭىز بىر قىسمى سەلەرگە يېقىنلاشقان بولۇشى مۇمكىن» دېگەن (بۇ، بەدرى سوقۇشىدا
ئۇلارنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى ۋە ئەسەرگە ئېلىنىشىدۇر) (72). پەرۋەردىگارىڭ ئىنسانلارغا ھەقىقەتەن
مەرھەمەتلىكتۇر، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى (پەرۋەردىگارىغا) شۇكۇر قىلمايدۇ (73). پەرۋەردىگارىڭ
ئۇلارنىڭ دىللىرىدا يوشۇرغانلىرىنى ۋە ئاشكارا قىلغانلىرىنى (يەنى ئۇلارنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام-
غا قارىتا ئاداۋىتىنى ۋە سۈيىقەستىنى) شەك-شۈبھىسىز بىلىدۇ (74). ئاسمان-زېمىندا لەۋھۇل-
مەھپۇزغا يېزىلىمىغان ھېچبىر سىر يوق (75). (پەيغەمبەرلەرنىڭ تۈگەنچىسى مۇھەممەد ئەلەي-
ھىسسالامغا نازىل بولغان) بۇ قۇرئان ھەقىقەتەن ئىسرائىل ئەۋلادىغا ئۇلارنىڭ ئىختىلاپ قىلىشقان
نەرسىلىرىنىڭ كۆپىنى بايان قىلىپ بېرىدۇ (76). قۇرئان مۆمىنلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن ھىساپتەتتۇر
ۋە رەھمەتتۇر (77). شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارىڭ ئۇلار (يەنى ئىسرائىل ئەۋلادى) نىڭ ئارىسىدا
(قىيامەت كۈنى) ئادىل ھۆكۈم چىقىرىدۇ، اللە غالىبتۇر، (يەنىدىلەرنىڭ ئىشلىرىنى) بىلگۈچىدۇر (78).
اللە غا ئەۋەتكۈل قىلغىن (يەنى ئىشىڭى اللە غا تاپشۇرغىن، ھەممە ئىشىڭدا اللە غا يۆلەنگىن،
اللە ساڭا مەدەتكار دۇر)، (ئى مۇھەممەد) شۈبھىسىزكى، سەن روشەن ھەق (دىن) دىسەن (79).

سەن ئۆلۈكلەرگە ۋە يۈز ئۆرۈگەن كاسلارغا (يەنى دىللارنىڭ ئۆلۈكلۈكىدە ئۆلۈكلەرگە ۋە ھەقىنى ئاڭلىمىلىقتا كاسلارغا ئوخشايدىغان كۇڭغارلارغا) دەۋەتنى ئاڭلىتالمايەن (80). سەن (دىلى) كورلارنى گۇمراھلىقتىن ئايرىپ، ھىدايەت قىلالمايەن، سەن (دەۋىتىڭنى) پەقەت بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە ئىمان ئېيتىپ مۇسۇلمان بولغانلارغىلا ئاڭلىتالمايەن (81). ئۇلار (يەنى كۇڭغارلار) غا ئالدىنلا ئېيتىلغان سۆز ئىشقا ئاشقاندا (يەنى ئازاب ۋە قىيامەت يېقىنلاش قاندا)، ئۇلارغا زېمىندىن بىر تۈرلۈك ھايۋاننى چىقىرىمىزكى، ئۇ ئۇلارغا ئىنسانلارنىڭ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە ئىشەنمىگەنلىكىنى سۆزلەيدۇ (82). ئۇ كۈندە ھەر ئۈمىدەننىڭ ئىچىدىن بىزنىڭ ئايەتلىرىم

إِنَّكَ لَا تُنصِتُ السُّوْتَى وَلَا تُنصِتُ الضُّعَفَاءَ إِذَا
وَكُنُوا مُذْبِرِينَ ۖ وَمَا أَنتَ بِطَلْوَى الْعَيَّى عَنْ ضَلَالِهِمْ
إِنَّ تُنصِتُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ۖ وَ
إِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ
تُكَلِّمُهُم أَنَّ النَّاسَ كَالْأُمِّيِّينَ لَا يُفْقَهُونَ ۖ وَ
يَوْمَ نَخْشِرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِّمَّنْ يُكَفِّرُ بِنِ
بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ ۖ حَتَّىٰ إِذَا لُفُّوا قُلُوبُهُمْ
بِالْبَاطِلِ وَلَمْ تَجِذْ بِهَا عِلْمًا أَمَّا أَلَنَّهُمْ فَمَلُون ۖ
وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ
أَلَمْ يَرَوْا أَنَّ الْجِبَالَ مَحْدَاتٍ لِّسُكُونِهِمْ ۖ وَالْبَارِبُ لَهُ
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۖ وَيَوْمَ يُنْفَخُ
فِي السُّمُورِ فَفَزِعَ مَن فِي السُّمُورِ وَمَن فِي الْأَرْضِ
إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ ۚ وَكُلُّ أَوَّاهٍ مُّسْتَرْهِقٌ ۚ أَفَلَا
تَحْسِبُهَا جَائِدَةً ۚ وَهِيَ تَكْمُلُ السَّحَابَ ضُمَمَ اللَّهُ
الَّذِينَ أَقْنَعُ كُلُّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ۖ

مىزنى ئىنكار قىلغانلاردىن بىر توپ ئادەمنى (ھىساب ئېلىش ۋە جازالاش ئۈچۈن) يىغىمىز (ئال-دى-كەينى يىغىلغۇچە) ئۇلار توختىتىپ تۇرۇلدۇ (83). ئۇلار (اللەنىڭ دىرگاھىغا) كەلگەن چاغلىرىدا، اللە ئۇلارغا: «سەلەر تولۇق بىلمەي تۇرۇپ مېنىڭ ئايەتلىرىمنى ئىنكار قىلىدىڭلارمۇ؟ سەلەر (ئەمرى قىلىنغان نەرسىلەردىن) زادى نىسلىرىنى قىلىدىڭلار؟» دەيدۇ (84). ئۇلار (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلىقىنى ئۈچۈن، ئۇلارغا ئازاب ھەققلىق بولدى. ئۇلار (ئۆزۈملىرى بولسا ئاللى ئۈچۈن) سۆز قىلالمايدۇ (85). ئۇلارغا كېچىنى ئارام ئالدىغان (ۋاقىت) قىلغانلىقىمىزنى، كۈندۈزى (ھاياتلىق يولدا ھەرىكەتلىنىش ئۈچۈن) يورۇق قىلغانلىقىمىزنى ئۇلار ئۇقمايدۇ؟ بۇنىڭدا ئىمان ئېيتىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللە نىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (86). ئۇ كۈندە سۈر چېلىنىدۇ، اللە خالىغانلاردىن (يەنى پەرىشتىلەر، پەيغەمبەرلەر ۋە شېھىتلەردىن) باشقا ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممىنى قورقۇنچ باسدۇ، ھەممە اللە غا بويىۇنغان ھالدا كېلىدۇ (87). تاغلارنى تۇرغۇن ھالەتتە گۇمان قىلىمىن، ھالبۇكى، ئۇلار بۆلۈكتەك چۆگىلەپ تۇرىدۇ، (بۇ) ھەممە نەرسىنى پۇختا ياراتقان اللە نىڭ ھۇنىرىدۇر، ئاللا ھەقىقەتەن سەلەرنىڭ قىلمىشلىرىڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر (88).

ياخشى ئىش قىلغانلار قىلغان ياخشىلىقىدىن ئوبدان-
راق مۇكاپاتقا ئېرىشىدۇ، ئۇلار بۇ كۈندە قورقۇن-
جىدىن ئەمەن بولىدۇ^(۸۰). يامان ئىش قىلغانلار دوزاخقا
يۈزى بىلەن تاشلىنىدۇ، سىلەر پەقەت قىلىشىڭلارغا
يارىشا جازا-ئىنسىلەر^(۸۱). (ئى مۇھەممەد!)

ئېيتقىنىكى «مەن پەقەت اللە مۇرەتلىك قىلغان بۇ
شەھەر (يەنى مەككە مۇكەررەمە) نىڭ پەرۋەردىگارىغا
ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلدۇم، مەنمە نەرسە اللە نىڭ
مۈلكىدۇر، مەن مۇسۇلمانلاردىن بولۇشقا، قۇرئان
ئوقۇشقا بۇيرۇلدۇم». كىمكى ھىدايەت تاپمىدىكەن، ئۇ
ئۆزىنىڭ پايدىسى ئۈچۈندۇر، كىمكى ئازىدىكەن (ئۆ-
نىڭ ۋابالى ئۆزىگە بولىدۇ)، سەن (ئۇنىڭغا) ئېيتقىنىكى،
«مەن پەقەت ئاگاھلاندۇرغۇچىلاردىنمەن»^(۸۲-۸۱).

(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنىكى، «جىمى ھەمدۇسانا
اللەغا خاستۇر، اللە سىلەرگە (قۇدرىتىنى
كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ئالامەتلىرىنى كۆرسىتىدۇ،
سىلەر ئۇلارنى (تونۇش پايدا بىرمەيدىغان
چاغدا) تونۇيسىلەر، پەرۋەردىگارىڭ سىلەرنىڭ قىلغان ئەمەللىرىڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر»^(۸۳).

28- سۈرە قەسىس

مەككەدە ئازىل بولغان، 88 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ئاسىن، مەم^(۱). بۇ، روشەن كىتاب (يەنى قۇرئان) ئايەتلىرىدۇر^(۲). ئىمان ئېيتقان قەۋم
ئۈچۈن ساغنا مۇسا ۋە پىرئەۋن قىسسىنى ھەقىلىق ئاساستا ئوقۇپ بېرىمىز^(۳).
شۈبھىسىزكى، پىرئەۋن (مىسىر) زېمىنىدا (زومىگەرلىكتە) ھەددىدىن ئاشتى،
ئاهالىسىنى بۆلەكلەرگە بۆلۈپ، ئۇلاردىن بىر تائىپە (يەنى بەنى ئىسرائىل) نى
بوزەك قىلدى. ئۇلارنىڭ ئوغۇللىرىنى ئۆلتۈرۈپ، قىزلىرىنى (غىزەتكە سېلىش ئۈچۈن)
ئىرىك قالدۇردى. پىرئەۋن ھەقىقەتەن بۇزغۇنچىلاردىن ئىدى^(۴). بىز (مىسىر) زېمىنىدا
بوزەك قىلىنىغانلارغا مەرھەمەت قىلىشنى ئىرادە قىلىمىز، ئۇلارنى يولباشچىلاردىن
قىلىشنى، ئۇلارنى پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ (مۈلكىگە) ۋارىسى قىلىشنى ئىرادە قىلىمىز^(۵).

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ خُبْرًا وَّجَعَلْنَا وُكُودَ لَيْكٍ
عَجْوِي الْمُسَيَّبِينَ ۖ وَدَخَلَ الْمَدْيَنَةَ عَلَىٰ جَدِّهِ عَقْلًا وَبَرًّا
أُولَاهُ أَفْجَدًا فِيمَا رَجَلَيْنِ يَتَخَبَلْنَ هَذَا مِنْ شَيْعَتِهِ وَهَذَا
مِنْ عَدُوِّهِ قَالَتْ فَانْتَقِ أَتَاكَ الَّذِي مِنْ شَيْعَتِهِ عَلَىٰ الَّذِي مِنْ
عَدُوِّهِ قَوْلُهُ مَوْعِدُي فَخَضَىٰ عَلَيْهِ قَالَهُمَا إِنَّ هَذَا مِنْ عَمَلِ الْفٰطِنِ
إِنَّهُ عَدُوٌّ مُّؤْمِنٌ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي
فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۖ قَالَتْ رَبِّ بِمَا أَهْمَكَ عَلَىٰ
كُلِّ آلٍ أَتُونِ كَهَذَا الْمُدْمِمْ ۖ قَالَتْ أَتَصْبِرُ فِي الْمَدْيَنَةِ خَالِيَةً
يَتَرَقَّبُ لَوَاذِ الَّذِي اسْتَفْهَرَهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ قَالَتْ
لَهُ مَوْعِدُي إِنَّكَ لَنُفُوٍّ تُبَيِّنُ ۖ قَالَتْ إِنَّ آتَاكَ أَنْ يَبْطِشَ
بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا قَالَتْ يَوْنُسَىٰ إِنَّ رَبِّي لَأَنْفَكُنِي
كَمَا أَفْعَلْتُ نَفْسًا بِالْأَمْسِ إِنَّ رَبِّي لَأَلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا
فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُضْلِعِينَ ۖ وَكَوَيْدُ
رَجُلٍ مِّنْ أَهْلِ الْمَدْيَنَةِ يَصْنَعِي قَالَتْ يَوْنُسَىٰ إِنَّ الْمَلَكَ
يَأْتِيكَ بِكَ لَيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَمَكِّنٌ لِّمَنْ شَاءَ ۖ

مۇسا ئۆسۈپ يېتىلگەندە، ئەقلى توشقاندا ئۇنىڭغا
پەيغەمبەرلىكنى ۋە ئىلىمنى ئاتا قىلدۇق، بىز ياخشىلارغا
مۇشۇنداق مۇكاپات بېرىمىز (14). مۇسا شەھەر ئاھا-
لىسىدىن ھېچ كىشىنى كۆرگىلى بولمايدىغان بىر ۋاقىتتا
(يەنى چۈشلۈك ئۇيقۇدىكى چاغدا) شەھەرگە كىردى،
ئۇ شەھەردە ئىككى كىشىنىڭ ئۇرۇشۇۋاتقانلىقىنى
كۆردى. (ئۇرۇشۇۋاتقانلاردىن) بىرى ئۆز قەۋمى-
دىن بولسا، يەنە بىرى ئۇنىڭ دۈشمىنى ئىدى. ئۆز
قەۋمىدىن بولغان ئادەم دۈشمىنىگە قارشى ئۇنىڭدىن
ياردەم تىلىدى. مۇسا ئۇنى مۇشت بىلەن بىرنى ئۇرۇپ
ئۆلتۈرۈپ قويدى. مۇسا ئېيتتى: «بۇ شەيتاننىڭ
ئىشيدۇر، شۈبھىسىزكى، شەيتان ئازدۇرغۇچى ئاش-
كارا دۈشمەندۇر» (15). مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەر-
دىگارم! مەن ھەقىقەتەن ئۆزۈمگە زۇلۇم قىلىدىم.

ماڭا مەغپىرەت قىلىن». اللە ئۇنىڭغا مەغپىرەت قىلدى، اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت
قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (16). مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! ماڭا (مەغپىرەت قىلغانلىق)
ئېيتىڭ سەۋەبى بىلەن مەن ھەرگىز گۇناھكارلارغا ياردەمچى بولمايمەن» (17). مۇسا ئەتىسى
ئەتىگەندە قورقۇنچ ئىچىدە ئەتراپىغا قاراپ شەھەر ئارىلاپ يۈرەتتى، ناگاھان تۇلۇگۇن ئۇنىڭدىن
ياردەم تىلىگەن ئادەم (بىر قېتى بىلەن ئۇرۇشۇپ تۇرغان ھالدا) مۇسادىن يەنە ياردەم
تىلىدى، مۇسا ئۇنىڭغا: «سەن ھەقىقەتەن ئاشكارا گۇمراھ ئىكەنسىن» دېدى (18). مۇسا ئىككىسىنىڭ
(ئورتاق) دۈشمىنى بولغان ئادەم (يەنى قېتى)گە قول ئۇزاتماقچى بولغاندا، ياردەم تىلىگەن
ئادەم: «ئى مۇسا! سەن تۇلۇگۇن بىر ئادەمنى ئۆلتۈرگەندەك مېنى ئۆلتۈرمەكچىمۇسەن، سەن
زېمىنىدا تۈزىگۈچىلەردىن بولۇشنى خالىسا، پەقەت زومىگەر بولۇشنىلا
خالىسا، دېدى (19). بىر ئادەم شەھەرنىڭ يىمراق يېرىمىدىن ئالدىراپ كېلىپ:
«ئى مۇسا! شۈبھىسىزكى، كاتتىلار سېنى ئۆلتۈرۈشنى مەسلىھەت قىلىۋاتىدۇ،
(شەھەردىن دەرھال) چىقىپ كەتكىن، مەن ئەلۋەتتە ساڭا سادىق كىشىلەردىنمەن» دېدى (20).

مۇساقور قۇنج ئىچىدە ئەتراپىغا باققان ھالدا شەھەر - دىن چىقتى، ئۇ؛ «ئى پەرۋەردىگارم! مېنى زالىم قەۋمىدىن قۇتقۇزغىن» دېدى (381). ئۇ مەدەين تەرىپكە يۈزلەنگەن چاغدا؛ «پەرۋەردىگارم مېنى توغرا يولغا يېتەكلىشى مۇمكىن» دېدى (382). مۇسا مەدەيندىكى بىر بۇلاقنىڭ يېنىغا كەلگەندە (مال - لىرىنى) سۇغرىۋاتقان بىر توپ كىشىلەرنى كۆردى. ئۇلاردىن باشقا يەنە (قويلارنى سۇدىن) توسۇپ تۇرغان ئىككى ئايالنى كۆردى. مۇسا ئۇلارغا؛ «سەلەرگە نېمە بولدى؟ (يەنى قويلارنىڭلارنى سۇدىن توسۇپ تۇرۇپسەلەرغۇ؟)» دېدى، ئۇلار؛ «پادىچىلار قويلارنى سۇغرىپ بولغاندىن كېيىن، ئالدىن بىز سۇغرىمىز، ئاندىن بولسا ياشنىپ قالغان بوۋايدۇر» دېدى (383). مۇسا ئۇلارنىڭ قويلارنى سۇغرىپ بەر -

فَعَرِهَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقِّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ
وَلَمَّا تَوَجَّهَ بِنِفَاهٍ مَدْيَنَ قَالَ عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَوَاءَ
السَّبِيلِ ۝ وَلَمَّا وَوَدَّ مَأْمَدٌ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أَسْرَهُ مِنَ
النَّاسِ يَسْفُونَ ۚ وَوَجَدَ مِنْ ذُلُومِهِ امْرَأَتَيْنِ يَتَزَوَّدْنَ
قَالَ مَا خَلَاكُمَا قَالَتَا الَّذِي هُوَ عَلَى يَدَيْهِ الرَّجُلُ وَالْأُيُوتَا
شَيْءٌ يَكُونُ فَحَقِّي لَهَا شَرُّ نَوَلٍ إِلَى الْفِيلِ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي
لِنَاثِلَتُ إِلَيْنِ مِنْ خِيَرَتَيْنِ هَذِهِ تِلْكَ لِحَدِّهِمَا فَتَشَى عَلَى
أَسْمَاءَ ۖ قَالَتَا إِنَّ لِي يَدْعُو لِيصْرِيكِ آجَرٌ مَاسِقٌ لَنَا
فَلَمَّا جَاءَ جَعَلَهُنَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ ۚ قَالَ لَا تَخَفْنَ قَبُوتُ مِنَ
الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ۝ كَانَتْ لِحَدِّ امْرَأَتَيْنِ أَصْلَابُهُمَا ۖ إِنَّ خَيْرَ
مِنْ امْرَأَتٍ الْغُورَى ۚ الْكَلْبَيْنِ ۖ قَالَ لِي لِيُؤْتِيَنَّكَ اللَّهُكَ
لِحَدِّ ابْنَتِي هَاتَيْنِ كُلِّ أَنْ تَجْعَلِي شَيْئًا خَيْرًا مِنْ أَنْ تَكُنَّ
عَسَى أَنْ يَكُونَ جَنَابُكِ وَأَنْ يُؤْتِيَنَّكَ اللَّهُكَ لِحَدِّ امْرَأَتَيْنِ
شَرُّهُمَا مِنَ الظَّالِمِينَ ۝ قَالَ ذَلِكَ نَبِيُّ رَبِّكَ يُؤْتِيَنَّكَ اللَّهُكَ
قَضِيَّتَ لَكَمَا وَانْ عَلَى رَأْسِهِ مَلَأَ قَوْلُ وَكَيْلٌ ۝

دى، ئاندىن ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ (بىر دەۋەخنىڭ) سايىسىگە بېرىپ (ئولتۇرۇپ)؛ «پەرۋەردىگارم! ماڭا رىزىقتىن نېمىنىلا بەرسەڭ، مەن ھەقىقەتەن ئۇنىڭغا موھتاج» دېدى (384). ئۇلارنىڭ (يەنى ئۇ ئىككى ئايالنىڭ) بىرى مۇسانىڭ يېنىغا ئۇياتچانلىق بىلەن مېڭىپ كېلىپ؛ «(قويلارمىزنى) سۇغرىپ بەرگەن - لىكىڭنىڭ ھەقىقىتى بېرىش ئۈچۈن ئاتام سېنى راستلا چاقىرىدۇ» دېدى. مۇسا ئۇنىڭ (يەنى شۇ - ئەيىبىنىڭ) قېشىغا كېلىپ ئەھۋالنى ھېكايە قىلىپ بەردى، شۇئەيب؛ «قورقۇسۇن، زالىم قەۋمىدىن قۇتۇل - دۇڭ» دېدى (385). ئۇلارنىڭ (يەنى ئاياللارنىڭ) بىرى ئېيتتى؛ «ئى ئاتا، ئۇنى سەن ئىشلەتكىن، بۇ سەن ئىشلەتكەنلەرنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇر، كۈچلۈك، ئىشەنچلىكتۇر» (386). ئۇ (يەنى شۇئەيب) ئېيتتى؛ «ماڭا سەككىز يىل ئىشلەپ بېرىشنىڭ بەدىلىگە ساڭا بۇ ئىككى قىزنىڭ بېرىشنى خالايمەن، ئەگەر ئون يىلنى توشقۇزۇۋەتسەڭ (ئۇمۇ) ئىختىيارىڭ، (ئون يىلنى شەرت قىلىپ) سېنى مۇشەق - قەتەتكە سېلىپ قويۇشنى خالسايمەن، خۇدا خالسا، مېنىڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىكىمنى بايقايسەن» (387). مۇسا ئېيتتى؛ «بۇ ئىككىسىمىزنىڭ ئارىسىمىزدىكى توختامدۇر، ئىككى مۇددەت (يەنى سەككىز يىل بىلەن ئون يىل)نىڭ قايسىسىنى توشقۇزسام توشقۇزاي، ماڭا ئارتۇقچە تەلەپ قويۇشقا بولمايدۇ، ئاللا بىزنىڭ سۆزىمىزگە گۇۋاھتۇر» (388).

فَلَمَّا نَفَىٰ مَوْسَىٰ الرَّجُلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ اتَّسَعَ مِنَ الْجَانِ
 الْفُورِيَّاتِ أَتَاهُ لَاقِيَهُمْ لَقِيَهُمْ إِلَىٰ أَهْلِ النَّارِ لَقِيَهُمْ لَقِيَهُمْ
 وَنَهَىٰ لَهُمْ أَنْ يَرْتَدَّوْنَ عَلَيْهِمْ حَتَّىٰ يَمُوتُوا فِي الْوُجُوهِ
 فَلَمَّا كَانَتْ هُوَ مَرَّ سَائِلُهُمْ فِي الْوُجُوهِ فِي الْوُجُوهِ
 الْمُبَرَّكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ يَمُوتُوا إِلَىٰ أَهْلِ النَّارِ لَقِيَهُمْ
 وَأَنَّ أَلْفَ عَصَاكَ فَلَئِنَّ آيَاتِ اللَّهِ تُبَدِّلُهَا حَتَّىٰ تَلَىٰ
 مَذْهَبَهُمْ لَقِيَهُمْ يَمُوتُوا فِي الْوُجُوهِ لَقِيَهُمْ
 الْوُجُوهِ لَقِيَهُمْ لَقِيَهُمْ فِي جَبَلٍ تَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ
 خُورَسَانَ وَالْعَمُرَةِ إِلَيْكَ جَانِبَهُمْ لَقِيَهُمْ لَقِيَهُمْ
 مِنْ كَيْدٍ إِلَىٰ كَيْدٍ وَعَنْ سَكْرَةٍ إِلَىٰ سَكْرَةٍ وَأَنْتَ
 قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ضَلُّتُ عَنْ سَبِيلِكَ فَأَنْتَ اعْلَمُ الْغُيُوبَ
 وَلَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ قَاتِلْتُهُمْ فِي بَنِي إِسْرَءِيلَ فَأَمَرْتُهُمُ
 بِفِيضِهِمْ إِنِّي أَنْتَ أَتَىٰ أَنْ يَكُونُوا مِنْ قَوْلِكَ
 عَصَاكَ بِأَمْرِكَ وَجَعَلَ لَكَ آيَاتُكَ فَالْيَوْمَ
 إِلَيْكَ كَلِمَاتُ الْيَوْمِ أَنْتَ أَعْلَمُ الْغُيُوبَ

مۇسا (ئۆز ئارا كېلىشكەن) مۇددەتنى (يەنى كېلىش-
 كەن مۇددەتنىڭ تولۇقراقى بولغان ئون يىلنى)
 توشقۇزغاندىن كېيىن ئايالنى ئېلىپ (مىسرغا
 قاراپ) يولغا چىقتى، ئۇ تۇر تېشى تەرىپىدە ئوت
 كۆردى، ئۇ ئايالغا: «شۈبھىسىزكى، مەن (مىراق-
 تىن) ئوت كۆردۈم، ئۇ يەردىن مەن سىلەرگە بىر
 خەۋەر ئېلىپ كېلەي، يا سىلەرنىڭ ئىسىنىڭلار
 ئۈچۈن ئوتتىن بىر پارچە چوڭ ئېلىپ كېلەي»
 دېدى (مۇسا ئەلەيھىسسالام ئوتنىڭ يېنىغا كېلىپ،
 ئونىڭ ئوت ئىمەس، نۇر ئىكەنلىكىنى بىلدى) (80).
 مۇسا ئوتنىڭ يېنىغا كەلگەندە ۋادىنىڭ ئوت تەرىپى-
 نىڭ گىرۋىكىگە توغرا كېلىدىغان مۇبارەك جايدىكى
 دەرەخ تەرىپىتىن (مۇنداق) ئىندائالغاندى: «ئى مۇسا،
 (ساڭا سۆز قىلىۋاتقان) مەن، ھەقىقەتەن، ئالەملەرنىڭ
 پەرۋەردىگارى اللە دۇر مەن» (81). سەن ھاساڭنى

تاشلىغىن. مۇسا ھاساڭنىڭ گويىا ئەجدىھادەك تېز ھەرىكەتلىنىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندە ئارقىسىغا
 بۇرۇلۇپ قاچتى، كەينىگە قارىدى، (ئىندائالغاندىكى) «ئى مۇسا! ئالدىڭغا ماڭغىن، قورقىغىن،
 سەن ھەقىقەتەن (قورقۇنچتىن) ئەمەن بولغۇچىلاردىن سەن» (82). قولىنى قويۇڭغا سالىغىن، ئۇ ھېچقان-
 داق ئىللەتسىز (بىر پارچە ئايدەك پارلاپ) ئاپئاق بولۇپ چىقىدۇ، قورقۇنچنى دەپى قىلىش ئۈچۈن،
 قولۇڭنى يىغۇۋالغىن (يەنى قويۇڭغا سېلىۋالغىن)، بۇ ئىككىسى پىرىئۇنگە (ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ) چوڭ-
 لىرىغا پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن كەلگەن پاكىتتۇر، ئۇلار ھەقىقەتەن (بىزنىڭ ئىتائىتىمىزدىن چىق-
 قۇچى) پاسىق قەۋم ئىدى» (83). مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارىم! مەن ھەقىقەتەن ئۇلاردىن بىر
 ئادەمنى ئۆلتۈرۈپ قويدۇم، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلارنىڭ مېنى ئۆلتۈرۈشىدىن قورقىمەن» (84). قېرىند-
 ۋىشىم ھارۋىنىڭ تىلى مېنىڭدىن راۋاندۇر، ئۇنى مەن بىلەن (پەيغەمبەرلىكىمنى) تەستىقلايدىغان
 ياردەمچى قىلىپ ئەۋەتكىن، مەن ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ مېنى ئىنكار قىلىشىدىن قورقىمەن» (85).
 اللە ئېيتتى: «قېرىندىشىڭ ئارقىلىق سېنى كۈچەيتىمىز، ئىككىڭلارنى
 غالىب قىلىمىز، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار ئىككىڭلارغا زىيانكەشلىك قىلالايدۇ، سىلەر ئىككىڭلار
 ۋە ئىككىڭلارغا ئەگەشكەنلەر بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز ئارقىلىق غەلىبە قىلىمىز» (86).

• بۇ سوغاق كېچىدە ئۇلار يولدىن ئادىشىپ كەتتى، قاتتىق بوران چىقىپ، مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ
 پادىسىنى تارقىتىۋەتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئايالنىڭ تولغىنى تۇتۇپ قالدى. مۇشۇنداق چاغدا مۇسا
 ئەلەيھىسسالامغا يىراقتىن بىر ئوت كۆرۈلدى.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَنُصْرًا
عِندَ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذَا ضَلُّوا سَبِيلًا لَعَلُّوا يَهْتَدُونَ ۚ
حَسَنًا قَوْلًا لِّمَن مَّقَعَتُهُ مِثْرُ الْحَبْرِ وَالَّذِينَ هُمْ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ۚ يَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ
شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ۚ قَالَ الَّذِينَ فِي حَقِّ عَلَيْهِمُ
الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا أَغْوَيْنَاهُمْ لِمَا هُمْ يَفْعَلُونَ
إِلَيْكَ مَا كُنَّا إِلَّا نَايِبُونَ ۚ وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ
فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ
كَانُوا يَفْقَهُونَ ۚ يَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ
الْمُرْسَلِينَ ۚ يَجِيبُونَ عَلَيْهِمْ الْأَنْبَاءَ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا
يُمْنُونَ ۚ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَأُمَمٌ أَمَرْتُكُمْ بِاتِّخَاذِ
تِلْكَ الْأَوْثَانِ كَتَابِ اللَّهِ وَرَبِّكُمْ يَوْمَ تَمُوتُ
يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ۚ
قَالَ الَّذِينَ فِي حَقِّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا أَغْوَيْنَاهُمْ لِمَا هُمْ يَفْعَلُونَ
إِلَيْكَ مَا كُنَّا إِلَّا نَايِبُونَ ۚ وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ
فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ
كَانُوا يَفْقَهُونَ ۚ يَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ
الْمُرْسَلِينَ ۚ يَجِيبُونَ عَلَيْهِمْ الْأَنْبَاءَ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا
يُمْنُونَ ۚ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَأُمَمٌ أَمَرْتُكُمْ بِاتِّخَاذِ
تِلْكَ الْأَوْثَانِ كَتَابِ اللَّهِ وَرَبِّكُمْ يَوْمَ تَمُوتُ

سەلەرگە قانداق نەرسە بېرىلمىسۇن، (ئۇ) دۇنيا
تىرىكچىلىكىدىكى پايدىلىنىدىغان نەرسىدۇر ۋە
دۇنيا تىرىكچىلىكىنىڭ زىننىتىدۇر، اللەنىڭ
دەرگاھىدىكى ساۋاب ئەڭ ياخشىدۇر، ئەڭ باقىدۇر،
چۈشەنمەسەلەر؟ (60) بىز ياخشى ۋەدىنى قىلغان
(يەنى جەننەتنى ۋەدە قىلغان) ئادەم ئۇنى تاپىدۇ،
(ئۇ) دۇنيا تىرىكچىلىكىدىكى پايدىلىنىدىغان
نەرسىلەر بىلەن بىز پايدىلاندىرغان، ئاندىن
قىيامەت كۈنى ئازابقا دۇچار بولغان ئادەم بىلەن
ئوخشاشۇ (61). شۇ كۈنى اللە ئۇلارغا: «سەلەر
گۇمان قىلغان مېنىڭ شېرىكلىرىم قەيەردە؟» دەپ
نىدا قىلىدۇ (62). ئۆزلىرىگە ئازاب تېگىشلىك
بولغانلار (يەنى مۇشرىكلارنىڭ چوڭلىرى):
«پەرۋەردىگارىمىز! بىز (سېنىڭ يولۇڭدىن) ئازدۇر-
غانلارنى (يەنى ئەگەشكۈچىلىرىمىزنى) ئۆزىمىز

ئازغاندەك ئازدۇرۇدۇق، (پەرۋەردىگارىمىز!) ئۇلاردىن يىراقلىشىپ ساڭا يېقىنلاشتۇق، ئۇلار
بىزگە ئىبادەت قىلمايتتى (پەقەت نەپسى خاھىشلىرىغا ئىبادەت قىلاتتى)» دېيىشىدۇ (63).
ئۇلارغا: «شېرىك كەلتۈرگەن مەبۇدلىرىڭلارنى چاقىرىڭلار» دېيىلگەن ھامان، ئۇلار شېرىك
كەلتۈرگەن مەبۇدلىرىنى چاقىرىدۇ، ئۇلاردىن جاۋاب كەلمەيدۇ، ئۇلار ئازابنى كۆرگەن چاغدا،
(كاپىر بولغانلىقىلىرىغا نادامەت قىلىپ) (دۇنيادىكى ۋاقىتدا) ھىدايەت تاپقان بولۇشلىرىنى ئارزۇ
قىلىدۇ (64). ئۇ كۈندە اللە ئۇلارغا نىدا قىلىپ ئېيتىدۇ: «پەيغەمبەرلەرگە نېمە بىلەن جاۋاب
بەردىڭلار؟» (65) ئۇ كۈندە ئۇلارغا بارلىق خەۋەرلەر قاراڭغۇ بولىدۇ، ئۇلار ئۆزئارا
سوراشايدۇ (66). تەۋبە قىلغان، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل قىلغان ئادەمگە كەلسە، ئۇنىڭ
مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردىن بولۇشى ئۈمىدلىكتۇر (67). اللە (مەخلۇقاتىدىن) خالىغىنىنى
يارىتىدۇ، خالىغان ئادەمنى (پەيغەمبەرلىككە) تاللايدۇ، تاللاش ھوقۇقى ئۇلاردا ئەمەس، اللە
پاكتۇر، ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەنلىرىدىن ئۈستۈندۇر (68). پەرۋەردىگارنىڭ ئۇلارنىڭ دىللىرىدا
يوشۇرۇن تۇتقانلىرىنى ۋە (ئېشىزلىرىدا) دېگەنلىرىنى بىلىپ تۇرىدۇ (69). ئۇ اللەدۇر، ئۇنىڭدىن
بۆلەك ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە جىسمى ھەمدۇسانا اللەغا
مەنسۇپتۇر، ھۆكۈم چىقىرىش اللەغا مەنسۇپتۇر، سەلەر اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر (70).

«ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! ئەگەر اللە كېچىنى سىلەر ئۈچۈن قىيامەت كۈنىگىچە سوزىدىغان بولسا، اللە دىن بۆلەك قايىسى ئىلاھ سىلەرگە يورۇقلۇق ئېلىپ كېلەلەيدۇ، سىلەر ئاقىلنامىسىلەر؟» دېگەن (71).

«ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ؟ ئەگەر اللە كۈندۈزىنى سىلەر ئۈچۈن قىيامەت كۈنىگىچە سوزىدىغان بولسا، اللە دىن بۆلەك قايىسى ئىلاھ سىلەرگە ئارام ئېلىشىڭلار ئۈچۈن كېچىنى ئېلىپ كېلەلەيدۇ؟»

سىلەر كۆرەمسىلەر؟» دېگەن (72). سىلەرنى كېچىدە ئارام ئالسۇن، كۈندۈزدە (ھاياتلىق يولدا) ھەرىكەت قىلىن (سېلىپ) اللەنىڭ پەزىلىتىنى تەلەپ قىلىشۇن ۋە (اللەنىڭ نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلىشۇن دەپ،

سىلەر ئۈچۈن كېچە بىلەن كۈندۈزىنى يارىتىش اللەنىڭ رەھىمىتىدىندۇر (73). ئۇ كۈنىدە اللە ئۇلارغا نىدا قىلىپ: «سىلەر گۇمان قىلغان مېنىڭ شېرىكلىرىم قەيەردە؟» دەيدۇ (74). بىز ھەر ئۈمىدەتتىن (ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىگە گۇۋاھلىق بېرىدىغان) بىر گۇۋاھچى (يەنى پەيغەمبەر) نى چىقىرىمىز، پاكىتىڭلارنى كەلتۈرۈڭلار دەيمىز، ئۇلار ھەقىقەتەنلا اللەغا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى ئاندىن بىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئويدۇرۇپ چىققان ئەرسىلىرى (يەنى مەبۇدلىرى) ئۆزلىرىنى ئۇلاردىن چەتكە ئالىدۇ (75). قارۇن ھەقىقەتەن مۇسا نىڭ قەۋمىدىن ئىدى. قارۇن ئۇلارغا يوغانلىق قىلدى، قارۇنغا خەزىنىلەردىن شۇ قەدەر كۆپ بەرگەن ئىدىكى، ئۇلارنىڭ ئاچقۇچلىرىنى (كۆتۈرۈش) كۈچلۈك بىر جامائەگىمۇ ھەقىقەتەن ئېغىرلىق قىلاتتى. ئەينى ۋاقىتتا قارۇنغا قەۋمى ئېيتتى: «كۆرەڭلەپ كەتتە، اللە ھەقىقەتەن كۆرەڭلەپ كەتكۈچىلەرنى دوست تۇتمايدۇ» (76). اللە ساڭا بەرگەن بايلىق بىلەن ئاخىرەت يۇرتىنى تىلىگەن، دۇنيادىكى نېسۋەڭنىمۇ ئۇنتۇم. ھەي، اللە ساڭا ياخشىلىق قىلغاندەك، سەن (اللەنىڭ بەندىلىرىگىمۇ) ياخشىلىق قىلغىن، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىقنى تىلىگەن، اللە ھەقىقەتەن بۇزغۇنچىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ (77).

قُلْ اَدَّبَيْتُمْ اَنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الْاَيْلَ سِرْمًا اِلَى يَوْمِ
الْقِيَامَةِ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرِ اللّٰهِ يَاطَيْبُكُمْ بِرِيضًا اَفَلَا تَسْمَعُونَ
قُلْ اَدَّبَيْتُمْ اَنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الْاَيْلَ سِرْمًا اِلَى يَوْمِ
الْقِيَامَةِ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرِ اللّٰهِ يَاطَيْبُكُمْ بِرِيضًا اَفَلَا
تَسْمَعُونَ قُلْ اَدَّبَيْتُمْ اَنْ جَعَلَ لَكُمُ الْاَيْلَ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ
فِي دَوْلَتِغُمُ اَمِنْ فَصَلِهْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ وَيَوْمَ
يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ اَيْنَ شُرَكَاءِى الَّذِيْنَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ
وَتَرَعَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيدًا فَقَدْ اَتَاوْا بِرِزْوَانٍ لَّكُمْ
فَلَيُؤْتِيَنَّ اِلَٰهٌ مِّنْ فَضْلِهِ وَاَصْلُ عُنُقِهِمْ مَا كَانُوْا يَفْكُرُونَ
اِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مَوْسٰى فَبَقِيَ عَلَيْهِمْ وَاَتَيْنَهُ
مِنَ الْكُتُبِ مَا كَانَ مُقَابِلًا لِّتَوَّابٍ مُّطِيعٍ اُولٰٓئِكَ
اِذْ قَالُ لِهٖ قَوْمُهُ اَلَا نَحْمَدُ اِلَٰهَ اللّٰهِ لَعَلَّ اللّٰهَ يَرْجِيْهِمْ
وَاَيُّوْهُمْ فَاِذَا نَكَ اللّٰهُ اِلَٰهَ الْاَرْضِ وَلَا تَشْكُرُ
مِنَ الدُّنْيَا وَآخِرِيْنَ كَمَا احْسَنَ اللّٰهُ اِلَيْكَ وَلَا تَتَّبِعِ
الْفَسَادَ فِى الْاَرْضِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِيْنَ

قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي ۖ أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ قَدْ
 أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مِن قَوْمِ نُوحٍ وَفِرْعَوْنِ وَأُولَئِكَ
 جِئُوا لَكَ يَوْمَئِذٍ بِخَبَرٍ ۖ ذُكِّرُوا بِهِ الْمَجْرُمُونَ ۚ الْكَافِرُونَ عَلَىٰ قَوْمٍ
 فِي ذِيئِهِمْ ۚ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا لَيْتَ إِنَّمَا
 مِثْلُ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ۚ وَقَالَ الَّذِينَ
 أُوتُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ۖ ثَوَابُ اللَّهِ عَظِيمٌ ۚ مِّنْ أَهْلِ الْأَرْضِ هَؤُلَاءِ
 ذُكِّرُوا بِهِ ۚ وَلَئِن تَأْمُرُوا أَن يَأْتِيَكُمُ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَىٰ وَيَقُولُوا
 كُنْ لَّنَا رُءُوسًا فَقُولُوا إِنَّ رُءُوسَ الْبَشَرِ لَكُم ۖ إِنَّمَا أُوتِيتُهُمْ
 عَلَىٰ حِلٍّ مِّن لَّدُنِّي ۚ وَلَئِن يَأْمُرُوا أَن يُعْطُوا تِلْكَ فَسَيُؤْتَوْنَ
 عَلَيْهَا كَيْدًا ۚ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ۚ وَلَئِن يُؤْمَرُوا لِيُجَاهِدُوا فِي سَبِيلِ
 اللَّهِ يَأْخُذُوا بِحَتِّهِ ۚ وَلَئِن يُؤْمَرُوا لِيُجَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
 يَأْخُذُوا بِحَتِّهِ ۚ وَلَئِن يُؤْمَرُوا لِيُجَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَأْخُذُوا
 بِحَتِّهِ ۚ وَلَئِن يُؤْمَرُوا لِيُجَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَأْخُذُوا بِحَتِّهِ ۚ

قارۇن: «مېنىڭ ئالاھىدە بىلىمىم بولغانلىقتىن، بۇ بايلىققا ئېرىشتىم» دېدى. قارۇندىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئۆمەتلەردىن ئۇنىڭغا قارىغاندا تېخىمۇ كۈچلۈك، توپىغان (مېلى) تېخىمۇ كۆپ بولغان كىشىلەرنى ئالەمنىڭ ھالاك قىلغانلىقىنى ئۇ بىلىدىمۇ؟ گۇناھكارلارنىڭ گۇناھلىرىنىڭ سۈرلىشى (اللە بۇنى بىلگەنلىكى ئۈچۈن) ھاجەتسىزدۇر (78). قارۇن ئۆز قەۋمىنىڭ ئالدىغا بارلىق زىننىتى بىلەن ھەشەمەتلىك ھالدا چىقتى. دۇنيا تىرىكچىلىكىنى كۆزلەيدىغانلار: «كاشكى بىزگە قارۇنغا بېرىلگەن بايلىق بېرىلسىچۇ، ئۇ ھەقىقەتەن (دۇنيالىقتىن) چوڭ نېسىۋىگە ئىگە ئىكەن» دېدى (79). ئىلىملىك كىشىلەر: «ۋاي سىلەر -

گە! ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەلنى قىلغان كىشىگە اللە نىڭ ساۋابى ياخشىدۇر. ئۇ ساۋاب پەقەت سەۋر قىلغۇچىلارغا بېرىلىدۇ» دېدى (80). قارۇننى ئۇنىڭ تۆيى بىلەن قوشۇپ يەرگە يۇتقۇزدۇق، ئۇنىڭدىن اللە نىڭ ئازابىنى دەپنى قىلىدىغان بىر جامائە بولمىدى. قارۇن ئۆزىنى قوغدىيالىمىدى (81). تۇنۇگۇن تېخى قارۇننىڭ دەرىجىسىنى ئارزۇ قىلغانلار دېيىشتىكى، «پاھ، كۆردۈڭمۇ؟ اللە بەندىلىرىدىن خالىغان ئادەمنىڭ رىزقىنى كەڭ قىلىدىكەن، (خالىغان ئادەمنىڭ رىزقىنى) تارقىلىدىكەن، اللە بىزگە مەرھەمەت قىلىمىغان (يەنى ئارزۇ قىلغىنىمىزنى بەرگەن) بولسا ئىدى، بىزنى ئەلۋەتتە يەر يۇتاتتى، ۋاي كۆردۈڭمۇ؟ كاپىرلار نىجات تاپمايدۇ» (82). ئەنە شۇ ئاخىرەت يۇرتىنى يەر يۈزىدە چوڭچىلىق قىلىشنى ۋە بۇزغۇنچىلىق قىلىشنى كۆزلىمەيدىغانلارغا خاس قىلدۇق، (ياخشى) ئاقسۆۋەت تەقۋادارلارغا مەنسۇپتۇر (83). كىمكى ياخشى ئىش قىلغان ئىكەن، ئۇ قىلغان ئىشلىرىدىنمۇ ياخشى مۇكاپاتقا (يەنى قىلغان ياخشىلىقىدىن نەچچە ھەسسە ئارتۇق ساۋابقا) ئېرىشىدۇ، كىمكى يامان ئىش قىلىدىكەن، يامان ئىش قىلغانلارغا پەقەت قىلغان ئىشلىرىغا يارما جازا بېرىلىدۇ (84).

ساڭا قۇرئاننى (يەنى ئۇنى تەبلىغ قىلىشنى ۋە ئۇنىڭ ئەھكامىغا ئەمەل قىلىشنى) پەرۋز قىلغان زات سېنى ئەلۋەتتە قايتىدىغان يەرگە (يەنى مەككىگە) قايتۇرسۇن، ئېيتقىنكى، «كىمىنىڭ ھىدايەت ئېلىپ كەلگەنلىكىنى، كىمىنىڭ ئۈپ-ئوچۇق گۇمراھلىقتا ئىكەنلىكىنى پەرۋەردىگارم ھەممىدىن ئوبدان بىلىدۇ» (86). سەن (پەيغەمبەر بولۇشتىن ئىلگىرى) قۇرئاننىڭ ساڭا نازىل قىلىنىشىنى ئۈمىد قىلىمىغان ئىدىڭ، پەقەت پەرۋەر-دىگارنىڭ رەھبەت قىلىپ (ساڭا ئۇنى نازىل قىلدى)، كاپىرلارغا ياردەمچى بولمىدىن (88). ساڭا اللەنىڭ ئايەتلىرى نازىل قىلىنغاندىن كېيىن، ئۇ ئايەتلەرگە (ئەمەل قىلىش) تىن كاپىرلار سېنى توسىسۇن، پەرۋەردىگارنىڭغا (يەنى ئۇنى بىر دەپ بىلىشكە ۋە ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىشقا) دەۋەت قىلىش، ھەركىمۇ مۇشرىكلاردىن بولمىدىن (يەنى ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ماسلاشمىدىن) (87). اللەغا قوشۇپ باشقا بىر ئىلاھقا ئىبادەت قىلما، اللەدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، اللەنىڭ زاتىدىن باشقا بارلىق نەرسە يوقلىدۇ، (مەخلۇقاتتا ئىبرا بولىدىغان) ھۆكۈم پەقەت اللەغا خاستۇر، سىلەر اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر (88).

29 - سۈرە ئەنكە بۇت

مەككىدە نازىل بولغان، 69 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. ئەللىق، لام، مەم (1). ئىنسانلار «ئىمان ئېيتتۇق» دەپ قويۇش بىلەنلا سىنالىماي تەرك ئېتىلىمىز، دەپ ئويلايدۇ؟ (2) ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرنى بىز ھەقىقەتەن سىندۇق، اللە (ئىمانىدا) راستچىلارنى چوقۇم بىلىدۇ، (ئىمانىدا) يالغانچىلارنىمۇ چوقۇم بىلىدۇ (3). يامان ئىش قىلىدىغانلار بىزدىن (يەنى ئازابىمىزدىن) قېچىپ قۇتۇلالايمىز دەپ ئويلايدۇ. ئۇلارنىڭ چىقارغان ھۆكىمى نېمىدېگەن يامان! (4) كىمكى اللەغا مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلىدىكەن، (بىلىۋىكى) اللەنىڭ (بۇنىڭغا بەلگىلىگەن) ۋاقتى چوقۇم يېتىپ كېلىدۇ، اللە (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (بەندىلىرىنىڭ تاشقى ۋە ئىچكى ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (5).

وَمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ آلِهَةٍ إِلَّا أَنْتُمْ لَا تَصِفُونَ أُولَئِكَ يَكْفُرُونَ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْسِدُونَ
وَمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ آلِهَةٍ إِلَّا أَنْتُمْ لَا تَصِفُونَ أُولَئِكَ يَكْفُرُونَ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْسِدُونَ
وَمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ آلِهَةٍ إِلَّا أَنْتُمْ لَا تَصِفُونَ أُولَئِكَ يَكْفُرُونَ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْسِدُونَ
وَمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ آلِهَةٍ إِلَّا أَنْتُمْ لَا تَصِفُونَ أُولَئِكَ يَكْفُرُونَ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْسِدُونَ
وَمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ آلِهَةٍ إِلَّا أَنْتُمْ لَا تَصِفُونَ أُولَئِكَ يَكْفُرُونَ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْسِدُونَ
وَمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ آلِهَةٍ إِلَّا أَنْتُمْ لَا تَصِفُونَ أُولَئِكَ يَكْفُرُونَ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْسِدُونَ
وَمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ آلِهَةٍ إِلَّا أَنْتُمْ لَا تَصِفُونَ أُولَئِكَ يَكْفُرُونَ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْسِدُونَ
وَمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ آلِهَةٍ إِلَّا أَنْتُمْ لَا تَصِفُونَ أُولَئِكَ يَكْفُرُونَ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْسِدُونَ
وَمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ آلِهَةٍ إِلَّا أَنْتُمْ لَا تَصِفُونَ أُولَئِكَ يَكْفُرُونَ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْسِدُونَ
وَمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ آلِهَةٍ إِلَّا أَنْتُمْ لَا تَصِفُونَ أُولَئِكَ يَكْفُرُونَ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْسِدُونَ

سەلەر مەيلى زېمىندا بولۇن، مەيلى ئاسماندا بول-
سۇن، اللە (نىڭ ئازابى) دىن قېچىپ قۇتۇلالمايس-
لەر، سەلەرگە اللە دىن بۆلەك دوستۇمۇ يوق، مەدەت-
كارمۇ يوق» (22). اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ۋە ئۇنىڭغا
مۇلاقات بولۇشنى (يەنى ئاخىرەتنى) ئىنكار قىلغانلار-
ئەنە شۇلار مېنىڭ رەھىمىتىدىن ئاۋۇمىد بولدى.
ئەنە شۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولدۇ (23). ئىبرا-
ھىمنىڭ قەۋمىنىڭ جاۋابى: «ئىبراھىمنى تۇتۇرۇڭلار
ياكى كۆيدۈرۈڭلار» دېيىشتىن ئىبارەت بولدى. اللە
ئۇنى ئوتتىن قۇتۇلدۇردى (ئۇلار ئىبراھىم ئەلەيھى-
سالامنى ئوتقا تاشلىغاندا، اللە ئۇنىڭغا ئوتنى سۈرۈن
ۋە تامان جاي قىلىپ بەردى). ھەقىقەتەن بۇنىڭدا
ئىمان ئېيتقان قەۋم ئۈچۈن (اللە نىڭ قۇدرىتىنى كۆر-
سىتىدىغان) نۇرغۇن دەلىللەر بار (24). ئىبراھىم ئىبى-
تى: «بۇ دۇنيادا (بۇتلارغا چوقۇنۇش مەقسىتىدە يىغ-
لىشىڭلارنىڭ) ئارڭلاردىكى دوستلۇققا سەۋەب بولۇشى

ئۈچۈن، اللە نى قوپۇپ بۇتلارنى مەيۇد قىلىۋالدىڭلار، ئاندىن قىيامەت كۈنى بەزىڭلارنى بەزىڭلار ئىن-
كار قىلىسەلەر، بەزىڭلارغا بەزىڭلار لەنەت ئوقۇيسەلەر (يەنى قىيامەت كۈنى مەزكۇر دوستلۇق دۇش-
چەلىككە ئايلەندۇ، ئەگەشتۈرگۈچىلەر ئەگەشكۈچىلەردىن ئادا-جۇدا بولدۇ، ئەگەشكۈچىلەر ئەگەش-
تۈرگۈچىلەرگە لەنەت ئوقۇيدۇ، چۈنكى ئۇلارنىڭ دۇنيادىكى دوستلۇقى اللە ئۈچۈن بولغان ئەمەس)،
سەلەر نىڭ جايىڭلار دوزاخ بولدۇ، سەلەرنى (دوزاختىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچقانداق ياردەمچى بول-
مايدۇ» (25). لۇت ئىبراھىمغا ئىمان ئېيتتى: «ئىبراھىم ئېيتتى: «مەن چوقۇم پەرۋەردىگارم تەرىپىگە
ھىجرەت قىلىمەن (يەنى اللە نىڭ رازىلىقىنى ئىزدەش يۈزىسىدىن ۋە تىنىمىنى تەرك ئېتىپ، اللە ئىبرا
قىلغان جايىغا ھىجرەت قىلىپ بارىمەن). اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچە-
دۇر» (26). ئىبراھىمغا ئىشەنچ، يەتقۇبىنى ئاتا قىلدۇق (يەنى ئىبراھىم ئەلەيھىسالام خۇدالىق ئۈچۈن
قەۋمىدىن ئايرىلغاندىن كېيىن، ياخشى پەرزەنت ئىشەنچى بىر دۇق ۋە ئىشەنچنىڭ ئوغلى بولغان نەۋرىسى
يەتقۇبىنى بىر دۇق)، (ئۇنىڭدىن كېيىن) پەيغەمبەرلىكنى، كىتابنى (يەنى ساماۋى كىتابلارنى) ئۇنىڭ
ئەۋلادىغا خاس قىلدۇق، دۇنيادىكى مۇكاپاتىنى ئۇنىڭغا ئاتا قىلدۇق (يەنى جەمئىي دىنلاردا ئۇنى ياخشى
نامغا ئىگە قىلدۇق)، ئۇ ھەقىقەتەن ئاخىرەتتە ياخشى بەندىلەردىندۇر (27). لۇتنى (قەۋمىگە پەيغەمبەر
قىلىپ ئەۋەتتۇق)، ئەينى ۋاقىتتا ئۇ قەۋمىگە ئېيتتى: «سەلەر ھەقىقەتەن قەبىئە ئىش قىلىۋاتىسە-
لەر، سەلەردىن ئىلگىرى جاھان ئەھلىدىن بىرمۇ مۇنداق قەبىئە ئىشنى قىلغان ئەمەس» (28).

• لۇت ئەلەيھىسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسالامنىڭ قېرىندىشىنىڭ ئوغلى بولۇپ، ئىبراھىم ئەلەيھىسالامغا
ئەڭ دەسلەپتە ئىمان ئېيتقان ئىدى.

سەلەر ھەقىقەتەن لىۋاتە قىلامسىلەر؟ يوللارنى
توسۇپ بۇلاقمىلىق قىلامسىلەر؟ سورۇنلىرىڭلاردا
ئوپتۇچۇق يامان ئىشلارنى قىلىۋېرىمىسىلەر؟ ئۇنىڭ
قەۋمىنىڭ جاۋابى: «ئەگەر سەن راستچىلاردىن
بولساڭ، بىزگە ئالە نىڭ ئازابىنى كەلتۈرگىن»
دەپىشتىنلا ئىبارەت بولدى (29). لۇت: «پەرۋەردىگا-
رىم! بۇزغۇنچى قەۋمىگە قارشى ماڭا ياردەم بەر-
گىن (يەنى ئۇلارنى ھالاك قىلىپ ماڭا ياردەم
بەرگىن، ئۇلار بۇزغۇنچى ئەخمەقلەر بولۇپ، ئۇلار-
نىڭ تۈزىلىشى ئۈمىد قىلىنمايدۇ، ئۇلار گۇمراھلىققا،
بۇزۇقچىلىققا چۆمۈپ كەتكەن)» دېدى (30).

ئەلچىلىرىسىز (يەنى پەرىشتىلەر) ئىبراھىمغا
(پەرزەنت بېرىشلىشتىن ئىبارەت) خۇش خەۋەر
ئېلىپ كەلگەن چاغدا، ئۇلار: «بىز بۇ شەھەر
ئاھالىسىنى چوقۇم ھالاك قىلىمىز، ئۇنىڭ ئاھالىسى
ھەقىقەتەن زالىم ئىدى» دېدى (31). ئىبراھىم: «ئۇ شەھەردە لۇت بارغۇ (يەنى لۇتقا ئوخشاش
بىر ياخشى پەيغەمبەر تۇرۇۋاتقان شەھەر ئاھالىسىنى قانداقمۇ ھالاك قىلىسىلەر؟)»
دېدى. پەرىشتىلەر ئېيتتى: «بۇ شەھەردە بار كىشىلەرنى بىز (يەنى لۇتنى ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن
مۆمىنلەرنى) ئوبدان بىلىمىز، ئۇنى ۋە ئۇنىڭ ئايالىدىن باشقا كىشىلىرىنى ئەلۋەتتە قۇتۇلدۇ-
رىمىز، پەقەت ئايالى (كۇفرىدا قەۋمىگە ھەمىنەپەس بولغانلىقى ئۈچۈن) قېلىپ ھالاك بولغۇ-
چىلاردىن بولىدۇ» (32). بىزنىڭ ئەلچىلىرىمىز لۇتقا كەلگەن چاغدا، لۇت ئۇلارنى قوغداپ
قالالايدىغانلىقىدىن ئەنسىرەپ قايغۇردى ۋە يۈرىكى سىقىلدى، ئۇلار ئېيتتى: «سەن قورقۇمىغىن
ۋە قايغۇرمىغىن، بىز چوقۇم سېنى ۋە ئايالىڭدىن بۆلەك كىشىلىرىڭنى چوقۇم قۇتۇلدۇرىمىز،
پەقەت ئۇ قېلىپ ھالاك بولغۇچىلاردىن بولىدۇ» (33). بۇ شەھەرنىڭ ئاھالىسى ئالە نىڭ ئىتائىتى-
دىن چىققانلىقى ئۈچۈن، ئۇلارغا بىز چوقۇم ئاساندىن ئازاب چۈشۈرىمىز (34). چۈشىنىدىغان
قەۋم ئۈچۈن (ئىبەرەت قىلىپ) ئۇنىڭدىن (يەنى شەھەر خارابىسىنىڭ ئىزلىرىدىن) روشەن
نشاننى ھەقىقەتەن قالدۇردى (35). مەدەيەن (ئاھالىسىگە) ئۇلارنىڭ قېرىندىشى
شۇئەيبىنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۈق)، شۇئەيب: «ئۇ قەۋمىم! بىر ئالەغا ئىبادەت قىلىڭلار،
ئاخىرەت كۈنىدىن قورقۇڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىپ يىتىنە-پاسات تېرىماڭلار» دېدى (36).

أَيُّكُمْ لَتَأْتُنَّ الرِّجَالُ وَتَقْعُرُونَ الرِّجَالِ وَأَتَأْتُنَّ
فِي تَأْدِيبِكُمُ الْمُنْكَرَ قَبْلَ أَنْ جَوَابَ قَوْلِهِ لَأَنْ قَالَ
أَتَأْتِيكُمْ أَبَاحُ الْإِيمَانِ كُنْتُ مِنَ الصَّادِقِينَ فَقَالَ رَبِّ
أَضْرِبْ عَلَى الْقَوْمِ الْعَذَابَ وَكَلَّمَ جَارَتُ لَيْسَ
إِزْهِيمَ بِالْمُنْكَرِ قَالَ لَأَنْ أَتَأْتِيكُمْ أَهْلُ هَذِهِ
الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ فَقَالَ إِنَّ فِيهَا
لَوْحًا قَالَ لَوَّحُنْ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا لَتَنْجِيحًا وَأَهْلَهُ
إِذَا أَمْرَاتُهُ كَانَتْ مِنَ الْعَذَابِ وَلَكِنَّ جَدَّتْ
نُسْلًا لَوْحًا وَحَى بِهَذَا وَصَاحِي بِهِمْ ذَرَعًا وَقَالَ
لَا تَحْتَفَ وَلَا تَحْزَنَنَّ إِنَّا مُنْجُونَكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا
أَمْرَاتَكَ كَانَتْ مِنَ الْعَذَابِ إِنَّا مُمْرُونَ عَلَى أَهْلِ
هَذِهِ الْقَرْيَةِ رِجَالٌ مِنَ السَّمَاءِ يَأْتُونَ لِيُصْغَرُونَ
وَلَقَدْ كَرَّمْنَا مَنَّا أَبَاحُ الْإِيمَانِ لَقَوْمٍ يُصْغَرُونَ وَرَأَى
مَدْيَنَ أَخَاهُ شُعَيْبًا فَقَالَ يَكُونُ أَخِي وَأَلَهُ وَ
أَخِي الْيَوْمَ الْأَخْرَجَ لَتَقْتُلَنِي الْأَرْضُ مُضِيئِينَ

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ
 جُثَّةٍ ۖ رَمَادًا مَّذْكُورًا ۚ وَقَدْ ثَبَّرْنَا عَنْهُمْ قُلُوبَهُمْ
 وَزَيَّنَّا لَهُمُ الشَّيْطَانَ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّقَهُمْ فِي السَّيِّئِ
 وَكَانُوا مُسْتَعْصِمِينَ ۚ وَقَالُوا لَوْ نَحْنُ نَعْلَمُ الْغَيْبَ وَنُفَصِّلُ
 الْكَافِرَ لَأَخَذْنَاهُ بِالْأَيْمِ ۚ نَأْتِيهِ مِنَ الْبَيْنِ ۚ وَكَانُوا
 سَائِقِينَ ۚ كَذَّابًا كَذِبًا ۚ فَوَيْلٌ لِّمَنْ أَمْسَكَتْ
 حَالِيهَا ۚ فَوَيْلٌ لِّمَنْ أَخَذَتْهُ الصَّبَا ۚ وَوَيْلٌ لِّمَنْ حَسَّنَا
 بِهِ الْأَرْضَ ۚ وَوَيْلٌ لِّمَنْ أَخْرَجْنَا وَكَانَ اللَّهُ بِقُلُوبِهِمْ
 وَكَانُوا كَانُوا أَفْهَمَ يَطْمَئِنُّ ۚ مَكْلُ الْإِنْسَانِ ۚ أَخَذْنَا
 مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهًا لَّهُمْ لِكَيْلَ يُصَلِّبُوا ۚ أَخَذْنَا مِنْ
 إِبْرَاهِيمَ الْأَبِيئِ لِيَبَيِّنَ النَّبِيَّ ۚ وَكَانُوا يُظْلَمُونَ ۚ
 إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَكُونُ مِنْ دُونِ مَا تُذَكِّرُونَ ۚ وَهُوَ
 الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۚ وَبِذَلِكَ الْآيَاتِ نَقُصُّ عَلَيْكَ الْقِصَّةَ
 الَّتِي بَعَثْنَا فِي الْأَنْعَامِ ۚ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَ
 الْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ ۚ

ئۇلار شۇنەيىنى ئىنكار قىلدى، شۇنىڭ بىلەن
 ئۇلارغا قاتتىق زىلزىلە يۈزلەندى-دە، ئۇلار ئۆيلىرىدە
 ئولتۇرغان يېتى قېتىپ قېلىشتى (37). ئادىنى ۋە
 سەمۇدىنى (ھالاك قىلدۇق)، (ئى ئەمەلى مەككە!)
 سىلەرگە ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ (ھىجازدىكى، يەمەد-
 دىكى) تۇرالغۇ جايلرىدىن ئۇلارنىڭ ھالاك بولغان-
 لىقى مەلۇم بولدى، شەيتان ئۇلارغا (كۇفرىدىن ۋە
 گۇناھلاردىن ئىبارەت) ئەمەللىرىنى چىرايلىق كۆر-
 سەتتى، ئۇلارنى توغرا يولدىن توستى، ئۇلار
 ئەقىل ئىگىلىرى ئىدى (لېكىن ئۇلار تەكەببۇرلۇق
 يۈزىسىدىن ئەقلىنى جايدا ئىشلەتمىدى) (38).
 (دۇنيا-دەپنىسى نۇرغۇن) قارۇنى، پىرىئەنى ۋە
 (ئۇنىڭ زۇلۇمدا ياردەمچى بولغان ۋەزىرى) ھامانى
 (ھالاك قىلدۇق)، شۇبھىسىزكى، مۇسا ئۇلارغا روشەن
 مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلدى، ئۇلار زېمىندا چوڭچ-
 لىق قىلدى (يەنى اللە غا ئىبادەت قىلىشتىن،

پەيغەمبەرگە ئىنئامەت قىلىشتىن بويۇن تاولۇق قىلدى)، ئۇلار (ئازابىمىزدىن) قېچىپ كېتەلمىدى (39).
 (بۇ گۇناھكارلارنىڭ) ھەربىرىنى گۇناھى تۈپەيلىدىن جازالىدى، ئۇلارنىڭ بەزىسىگە تاش
 ياغدۇردۇق، ئۇلارنىڭ بەزىسىنى قاتتىق تاۋۇش ھالاك قىلدى، ئۇلارنىڭ بەزىسىنى (مال-مۈلكى
 بىلەن قوشۇپ) يەرگە يۇتقۇزدۇق، ئۇلارنىڭ بەزىسىنى (سۇدا) غەرق قىلدۇق، اللە ئۇلارغا زۇلۇم
 قىلمىدى، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى (40). اللەنى قويۇپ بۇتلارنى مەبۇد قىلىۋال-
 خانلارنىڭ مالى ئۆي ياسىغان ئۆمۈچۈننىڭ مىسالىغا ئوخشايدۇ (يەنى ئۆمۈچۈننىڭ ئۆيى ئۇنى ئى-
 سىق-سوغۇقتىن قوغدىيالمايدەك، ئۇلارنىڭ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىمۇ ئۇلارغا ھېچقانداق پايدا-
 زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ)، ئۆيلىرىنىڭ ئەڭ ئاجىزى ئۆمۈچۈننىڭ ئۆيىدۇر. ئەگەر ئۇلار (بۇ ھەقىقەتنى)
 بىلسە ئىدى (بۇتلارغا چوقۇنمايتتى) (41). اللە ئۇلار اللەنى تاشلاپ ئىبادەت قىلىۋاتقان نەرسىنى
 ئوبدان بىلىدۇ، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلىغۇچىدۇر (42). بىز ئىنسانلارغا
 (قۇرئاندا) ئۇلارنىڭ زېمىنىغا يېقىنلاشتۇرۇش ئۈچۈن بايان قىلغان بۇ تەمسىللەرنى
 پەقەت ئالىملارلا چۈشەنەلمەيدۇ (43). اللە ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ھەق ياراتتى،
 ھەقىقەتەن بۇنىڭدا مۇستەھكەم ئۈچۈن (اللەنىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىل بار (44).

(یىگىرمە بىرىنچى پارە)

(ئى مۇھەممەد!) ساقا ۋەھىي قىلىنغان كىتابنى
(يەنى قۇرئاننى) تىلاۋەت قىلىن، نامازنى (تەئىدىل
ئەركان بىلەن) ئوقۇغىن، ناماز ھەققىدەن قەبىرە
ئىشلاردىن ۋە گۇناھلاردىن توسىدۇ، اللەنى ياد
ئېتىش ھەممىدىن (يەنى ئۇنىڭدىن باشقا ھەممە
ئىبادەتتىن) ئۇلۇغدۇر، اللە قىلىۋاتقان (ھەممە)
ئىشلارنى بىلىپ تۇرىدۇ (46). ئەھلى كىتاب بىلەن
پەقەت ئەڭ چىرايلىق رەۋىشتە مۇنازىرىلىشىڭلار،
ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى زۇلۇم قىلغۇچىلار (يەنى
سىلەرگە قارشى ئۇرۇش قىلغۇچىلار ۋە فسدىيە
بېرىشتىن باش تارتقۇچىلار) بۇنىڭدىن مۇستەسنا،
ئېيتىڭلاركى، «بىزگە نازىل قىلىنغان كىتابقا ۋە

سىلەرگە نازىل قىلىنغان كىتابقا ئىمان ئېيتىتۇق، سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلار ۋە بىزنىڭ ئىلاھىمىز
بىر دۇر، بىز اللە غا بويىسۇنغۇچىلارمىز» (46). (ئى مۇھەممەد!) شۇنىڭدەك (يەنى سەئىدىن ئىلگىرىكىلەرگە
كىتاب نازىل قىلغاندەك) ساقىمۇ كىتاب (يەنى قۇرئان) نازىل قىلدۇق، بىز كىتاب بەرگەنلەر (يەنى
يەھۇدىيلار، ناسارالار) دىن قۇرئانغا ئىشىنىدىغانلار بار، بۇلاردىن (يەنى مەككە ئاھالىسىدىن) مۇ قۇرئانغا
ئىشىنىدىغانلار بار، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى پەقەت كاپىرلارلا ئىنكار قىلىدۇ (47). ئىلگىرى سەن
كىتاب ئوقۇشنى بىلمەيتتىڭ، خەت يېزىشنىمۇ بىلمەيتتىڭ، (مۇبادا سەن كىتاب ئوقۇغان، خەت
يازىدىغان بولساڭ) ئۇ چاغدا ھەققە قارشى تۇرغۇچىلار چوقۇم گۇمانلىناتتى (48). ئۇنداق ئەمەس
(يەنى ئىش زالىملار گۇمان قىلغاندەك ئەمەس)، قۇرئان ئىلىم بېرىلگەنلەرنىڭ كۇتۇبلىرىدە
ساقلىنغان روشەن ئايەتلەردۇر، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى پەقەت زالىملارلا ئىنكار قىلىدۇ (49).
ئۇلار: «نېمىشقا ئۇنىڭغا پەرۋەردىگار دىن مۆجىزىلەر نازىل قىلىنمايدۇ» دېدى. ئېيتتىكى،
«مۆجىزىلەر ھەققىدەن اللە نىڭ دەرگاھىدىدۇر (مېنىڭ قولىمدا ئەمەستۇر)، مەن پەقەت بىر
ئاڭكارا ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن» (50). بىزنىڭ ساقا ئۇلارغا تىلاۋەت قىلىنىپ تۇرىدىغان كىتابنى نازىل
قىلغانلىقىمىز ئۇلارغا (مۆجىزە بولۇشقا) كۇپايە قىلىدىمۇ؟ بۇ كىتابتا ئىمان ئېيتقان قەۋم ئۈچۈن شەك-
شۈبھىسىز رەھمەت ۋە ۋەز-نەسىھەت بار (51). ئېيتتىكى، «مەن بىلەن سىلەرنىڭ ئاڭلاردا (مېنىڭ
راست پەيغەمبەر ئىكەنلىكىمگە) گۇۋاھ بولۇشقا اللە كۇپايدۇر، اللە ئاسانلاردىكى ۋە زېمىندىكى
ھەممىنى بىلىپ تۇرىدۇ، بۇتقا ئىشەنگەن اللەنى ئىنكار قىلغان ئادەملەر زىيان تارتقۇچىلاردۇر» (52).

أَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ
إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ
وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَا تَجِدُ أُولَٰئِهُلَ الْكِتَابِ إِلَّا
بِالْبَغْيِ أَوْ آمِنِينَ وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقَوْلُوا آمِنًا
بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأَنْزِلَ إِلَيْكُمُ وَالْهَذَا الْحَقُّ وَاجِدٌ
وَعَنْ كَذَلِكَ مُسْمُومُونَ ﴿٤٧﴾ أَتَرَىٰ لَكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ
أَتَتْهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ مِنْ قَوْلِهِمْ أَمْ يُؤْمِنُ بِهِ
مَا يَجْعَدُ بَيْنَهُنَّ الْوَعْدَ وَمَا يَكُنْتُمْ تُبْلِيهِ
مِنْ كَيْفٍ وَلَا عَقْلٍ يَمِينٍ إِنْ أَرَادْتَ ابْتِغَاءَ
بَلْ هُوَ آيَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُولُوا الْوَحْيَ وَمَا يَجْعَدُ
بَيْنَهُنَّ الْوَعْدَ وَمَا يَكُنْتُمْ تُبْلِيهِ مِنْ قَوْلِهِمْ أَمْ يُؤْمِنُ بِهِ
إِنَّمَا أَرِيتُمْ عَمَلَ آلِهَتِكُمْ إِنَّكُمْ أَنْتُمْ بَرِيدٌ ﴿٤٨﴾ أَلَمْ تَرَ
عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُخَالِفُكُمْ فِي ذَلِكَ لَرَجَاءُ وَكَوْنِي لَكُمْ
يُؤْمِنُونَ هَٰذَا هُوَ الْبَلَاءُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ هَيْدَا لِي الْوَحْيَ
وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِالْحَقِّ لَعْنَةُ اللَّهِ لِلَّذِينَ

دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت ئويۇن - كۈلەك ۋە غەپلەتتىن ئىبارەتتۇر، شۇبھىسىزكى، ئاخىرەت يۇرتى ھەقىقىي ھايات (يۇرتىدۇر)، ئەگەر ئۇلار بىلە ئىدى (بۇ دۇنيانى ئۇ دۇنيادىن ئارتۇق كۆرمىيتتى) (64). ئۇلار كېمىگە چىقىپ (غەرق بولۇشتىن قورققان) چاغلىرىدا، اللە غا كامالى ئىخلاى بىلەن ئىلتىجا قىلىدۇ، اللە ئۇلارنى ئامان - ئېسەن قۇرۇقلۇققا چىقارغان چاغدا (بالا - قازادىن قۇتۇلدۇرغان اللەنى ئۇنتۇپ)، ناگاھان (اللەغا) شېرىك كەلتۈرىدۇ (65). ئۇلار بەرگەن نېمىتىمىز (يەنى دېڭىزدىن قۇتۇلدۇر - غانىلىقىمىزغا ئاشۇقۇرلۇك قىلىپ باقسۇن، قالغان ئۆمۈرلىرىدىن) بەھرىمەن بولسۇن، بۇلار (ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى) كەلگۈسىدە بىلىدۇ (66). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) كۆرمەيدىككى، بىز ھەممىنى ئامان (جاي) قىلىدۇق، ھالبۇكى، ئۇلارنىڭ ئەتراپىدىكى كىشىلەر ئەسەر ئېلىنىۋاتىدۇ ۋە ئۆلتۈرۈلۈۋا - تىدۇ، ئۇلار باتلىغا ئىشىنىپ، اللە نىڭ نېمىتىنى ئىنكار قىلامدۇ؟ (67) اللە غا يالغاننى چاپلىغان ياكى ھەق كەلگەندە ئۇنى ئىنكار قىلغان ئادەمدىنمۇ زالىم ئادەم بارمۇ؟ جەھەننەمدە كاپىرلارغا جاي يوقىمىدۇ؟ (ئەلۋەتتە بار) (68) بىز ئۈچۈن كۈرەش قىلغانلارنى ئەلۋەتتە يولسىزغا يېتەكلەيمىز، اللە ھەقىقەتەن ياخشى ئىش قىلغۇچىلار بىلەن بىللەلدۇر (69).

30- سۈرە رۇم

مەككىدە نازىل بولغان، 60 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. ئەلىق، لام، مىم (1). رۇملۇقلار يېقىن بىر جايدا يېتىلدى، ئۇلار يېتىلگەندىن كېيىن بىرقانچە يىل ئىچىدە يېتىدۇ، ئىلگىرى ۋە كېيىن ھەممە ئىش اللە نىڭ باشقۇرۇشىدۇر، بۇ كۈندە مۆمىنلەر اللە نىڭ بەرگەن ياردىمى بىلەن خۇشال بولىدۇ، اللە خالىغان كىشىگە ياردەم بېرىدۇ، اللە غالىبتۇر، (مۆمىنلەرگە) ناھايتى مېھرىبانىدۇر (2-8).

[illegible]

اللّٰه (ئۇلارنى غالب قىلىدىغانلىقىنى) ۋەدە قىلدى. اللّٰه ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ (چۈنكى اللّٰه نىڭ ۋەدىسى ھەققۇر، سۆزى راستتۇر)، لېكىن كىشىلەر نىڭ تولىسى (بۇنى) بىلىمەيدۇ⁽⁶⁾. ئۇلار ھاياتىي دۇنيانىڭ تاشقى كۆرۈنۈشىنىلا بىلىدۇ، ئۇلار ئاخىرەتتىن (يەنى ئاخىرەت ئىشىدا ئويلىنىشتىن ۋە ئاخىرەت ئۈچۈن ئىشلەشتىن) غەپلەتتۇر⁽⁷⁾. ئۇلار (ئاقسۆڭەكنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلىشلىرى ئۈچۈن) ئۆزلىرى ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزمەيدۇ؟ اللّٰه ئاسانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى (يۇلتۇز قاتارلىق) نەرسىلەرنى پەقەت ھەق ۋە مۇئەييەن ۋاقىتلىق قىلىپ ياراتتى، شەك-شۈبھىسىزكى، نۇرغۇن كىشىلەر پەرۋەردىگارغا مۇلاقات بولۇشنى (قايتا تىرىلىدىغانلىقىنى، قىلىنغان ئەمەلگە يارىشا مۇكاپاتلىنىدىغانلىقىنى ياكى جازالىنىدىغانلىقىنى) ئىنكار قىلغۇ.

چىدۇر (8). ئۇلار يەر يۈزىدە كېزىپ ئۆزلىرىدىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزەتمىدىمۇ؟ ئۇلار (يەنى ئۆتكەنلەر) قۇۋۋەتتە بولاردىن كۈچلۈك ئىدى. ئۇلار زىرائەت تېرىشتا، ئىمارەت سېلىشتا بۇلار (يەنى قۇرۇمىشلار)دىن ئۈستۈن ئىدى. ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلدى (ئۇلار مۆجىزىلەرنى ئىنكار قىلدى). اللە ئۇلارغا زۇلۇم قىلىدى (يەنى اللە ئۇلارنى گۇناھىز ھالدا قىلغىنى يوق)، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرى (كۆڭلىرى ئۈچۈن ۋە پەيغەمبەرلەرنىڭ مۆجىزىلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقىلىرى ئۈچۈن) ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلدى (شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ھالاك بولۇشقا تېگىشلىك بولدى) (9). ئاندىن يامان ئىش قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتى ئەڭ يامان بولىدۇ، چۈنكى ئۇلار اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ۋە مەسخىرە قىلغان كىشىلەردۇر (10). اللە مەخلۇقاتىنى دەسلەپتە (يوقتىن) بار قىلىدۇ. ئاندىن ئۇنى (ئۆلگەندىن كېيىن) تىرىلدۈرىدۇ، ئاندىن اللە نىڭ دەرگاھىغا (ھېساب ئۈچۈن) قايتۇرۇلىشىلەر (11). قىيامەت قايمى بولغان كۈنىدە گۇناھكارلار ئۆمىسىزلىنىپ كېتىدۇ (12). ئۇلارغا شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلىرىدىن شاپائەت قىلغۇچىلار بولمايدۇ، ئۇلار شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلىرىدىن تانىدۇ (13). قىيامەت قايمى بولغان كۈنىدە (مۆمىنلەر بىلەن كاپىرلار) بىر-بىرىدىن ئايرىلىدۇ (14). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار باغچىدا (يەنى جەننەتنىڭ باغچىلىرىدا) ياپرىتىلىدۇ (15).

بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ۋە ئاخىرەتتىكى مۇلا-
قاتىنى ئىنكار قىلغان ۋە يالغانغا چىقارغانلارغا
كەلسەك، ئۇلار داۋاملىق ئازابىغا قالدۇ (18). سىلەر
ئاخىرىدا ۋە ئەتىگەندە اللەغا تەسبىھ ئېيتىڭلار (17).
ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى ھەممۇ ئاشىيانا، كىچىك ۋە
ئاقىتلىرىدىكى ھەممۇ ئاشىيانا ھەممىسى اللەغا خاس-
تۇر (18). اللە جانىزى نەرسىلەردىن جانلىق نەرسى-
لەرنى چىقىرىدۇ، جانلىق نەرسىلەردىن جانىزى نەرسى-
سىلەرنى چىقىرىدۇ، ئۆلگەن زېمىننى تىرىلدۈرىدۇ
(يەنى قۇرغاق زېمىننى ئۆسۈملۈكلەر بىلەن كۆكەر-
تىدۇ)، سىلەرمۇ مۇشۇنداق تىرىلدۈرۈلسىلەر (18).
اللە نىڭ سىلەرنى تۇپراقتىن ياراتقانلىقى، ئاندىن

وَأَنَّا الْبَنِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِئَايِ الْأَرْضِ
قَالُوا لَيْسَ فِي الْعَذَابِ مُمْضَرُونَ ۝ فَهَمَّ لِلَّهِ جِئِينَ
تُسُونَ وَجِئَ تَصْحُورُونَ ۝ وَلَهُ الْعِزَّةُ فِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَعِشْيَا وَجِئَ تَهْزُونَ ۝ يُخْرِجُ السَّمَاءَ مِنَ
الْبَيْتِ وَيُخْرِجُ الْبَيْتَ مِنَ السَّمَاءِ وَيُخْرِجُ الْأَرْضَ بِحَدِّ
مَرْحَلَةٍ وَكَذَلِكَ تُخْرِجُونَ ۝ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ
تَرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ كَافِرُونَ ۝ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ
لَمْ يَزَلْ يَنْشَأُكُمْ إِذَا جَاءَ التَّكْوِينُ إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ
قُرُونًا وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۝
وَمِنَ الْبَيْتِ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَالْجِبَالِ الْبَيْتِ
وَالْأَرْضِ الْبَيْتِ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ ۝ وَمِنَ الْبَيْتِ
مَتَابُكُمْ إِلَيْهِ وَاللَّهُ يَوْمَ يُنْفِخُ فِي نَفْسِهِ إِنَّ فِي
ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۝ وَمِنَ الْبَيْتِ يُخْرِجُ السَّمَاءَ
خَوَافًا وَكَمَامًا وَيُخْرِجُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيَهْبِي بِهِ الْأَرْضَ
بَحْنًا مَوْبَهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۝

سىلەرنىڭ ئىنسان بولۇپ زېمىندا تارىلىپ يۈرۈشۈڭلار اللە نىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان)
ئالامەتلىرىدىندۇر (18). ئاياللار بىلەن ئۇنى-ئۆلىپت ئېلىشىڭلار ئۈچۈن (اللە نىڭ) ئۇلارنى
سىلەرنىڭ ئۆز تىپىڭلاردىن ياراتقانلىقى، ئاراشلاردا (يەنى ئەر-خوتۇن ئارىسىدا) مېھىر-
مۇھەببەت ئورناتقانلىقى اللە نىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر، پىكىر
يۈرگۈزىدىغان قەۋم ئۈچۈن، شەك-شۈبھىسىزكى، بۇنىڭدا نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار (21). اللە نىڭ
ئاسمانلارنى، زېمىننى ياراتقانلىقى، تىللىرىڭلارنىڭ، رەڭگىلىرىڭلارنىڭ خىلمۇخىل بولۇشى اللە نىڭ
(كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر، بۇنىڭدا بىلىملىك كىشىلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن
نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (22). سىلەرنىڭ كېچىسى ۋە كۈندۈزى ئۇخلىشىڭلار، (كۈندۈزى) اللە نىڭ
مەرھەمەتتىن (رىزىق) تەلپ قىلىپ (ھەرىكەتلىنىشىڭلار) اللە نىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان)
ئالامەتلىرىدىندۇر، شەك-شۈبھىسىزكى، بۇنىڭدا ئاڭلايدىغان قەۋم ئۈچۈن نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار (23).
اللە نىڭ سىلەرگە چاقماقنى قورقۇنچ ۋە ئۈمىد قىلىپ كۆرسىتىشى، بۇلۇتتىن ياغغۇر ياغدۇرۇپ ئۇنىڭ
بىلەن ئۆلگەن زېمىننى تىرىلدۈرۈشى اللە نىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرى-
دىندۇر، چۈشەنەلەيدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا، شەك-شۈبھىسىزكى، نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار (24).

وَمِنَ الْآيَةِ أَنْ تَعْلَمَ الْشَّمْسُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِ يَوْمٍ ثُمَّ تَرَدُّا دَعَاكُمْ
دَعْوَةً يَوْمَئِذٍ ۚ وَالْأَرْضُ إِذَا أَتَتْهُمُ حُجُوجٌ ۖ وَكَهَ مَن رَّبِّ
السَّيِّئَاتِ ۖ وَالْأَرْضُ كُلُّهَا قَوْنٌ ۖ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ
الْحَيَاتِ ثُمَّ يُعِيدُهَا وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۚ وَكَهَ الْمَثَلُ الْأَعْلَى
فِي السَّيِّئَاتِ وَالْأَرْضُ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۚ ضَرْبٌ لِّكُمْ
مَثَلًا مِّنْ أَنْفُسِكُمْ هَلْ لَّكُمْ مِّنْ مَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ
مِّنْ شُرَكَاءَ فِي مَارَءٍ بَيْنَكُمْ وَأَنْتُمْ بَيْنَهُمْ سَوَاءٌ تَعْلَمُونَهُمْ
كَمَا يَعْلَمُ النَّفْسُ كَذَلِكَ تُفْصَلُ ۚ الْآيَةُ الْفَوْقَى يُعْقَلُونَ ۖ
بَلِ الْآيَةُ الْآخِرَى ۚ ظَلَمُوا أَهْلَ الْقُرْبَىٰ ۚ وَالْيَوْمَ يَنْفَرُونَ
مِنَ أَهْلِ اللَّهِ وَمَنْ هُمْزِينَ ۚ قَاتِلُوا ذِي الْعِفَّةِ ۚ وَجَعَلَ
لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابَ اللَّهِ الَّذِي هُوَ أَلَمٌ لِّالنَّاسِ عَلَيْهِمْ لَا
يُتَوَلَّىٰ ۚ وَخَلَقَ اللَّهُ ذَٰلِكَ الْيَوْمَ الْآخِرَ ۚ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۚ مَن يَبْدَأِ الْهَيْهَاتَ وَالْهَيْهَاتَ ۚ وَآيَةُ هُوَ
الْقَوْلُ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ۚ لَمَنِ الْيَوْمَ الْحُكْمُ
وَيَنْفَعُهُمْ كَأَنِ اشْتَرَوْهُ ۚ كُلٌّ حَزْبٌ ۚ أَلَا لَيْسَ اللَّهُ بِرَحِيمٍ ۖ

الله نىڭ ئاسمان-زېمىنى ئۆز ئەمرى بىلەن
(مۇئەللىق) تۇرغۇزۇشى الله نىڭ (كامالى قۇدرەت-
تىنى كۆرسىتىدىغان) ئالەملەرتىرىدىندۇر، ئاندىن
الله (قەبرىلەردە كۆمۈلۈپ ياتقان) سىلەرنى يەر
ئاستىدىن چاقىرسا، دەھال چىقىسىلەر (۳۵).
ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممە الله نىڭدۇر
(يەنى الله نىڭ مۈلكىدۇر، الله نىڭ مەخلۇقاتىدۇر
ۋە الله نىڭ تەسەررۇپى ئاستىدىدۇر)، ھەممە
الله غا بويۇنغۇچىدۇر (۳۶). مەخلۇقاتنى دەسلەپتە
(يوقتىن) بار قىلىدىغان، ئاندىن ئۇنى (ئۆلگەندىن
كېيىن) تىرىلدۈرىدىغان الله ئەنە شۇدۇر، ئۇ
(يەنى مەخلۇقاتنى تىرىلدۈرۈش) الله غا (ئۇنى
دەسلەپتە يوقتىن بار قىلغانغا قارىغاندا) ئوخشايدۇر،
ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا ئەڭ ئالىي سۈپەت الله غا
خاستۇر، الله غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش

قىلغۇچىدۇر (۳۷). الله سىلەرگە ئۆزەڭلاردىن بىر مىسال كەلتۈرىدۇ، بىز سىلەرگە زىننى قىلىپ
بەرگەن مال-مۈلۈككە قۇللارنىڭ شېرىك بولۇشىغا، ئۇ بارىدا ئۇلارنىڭ سىلەر بىلەن
باراۋەر بولۇشىغا، ئۇلاردىن ئۆزلىرىنىڭلار (يەنى ئازاد كىشىلەر) دىن قورققانداك قورقۇشقا
رازىمۇسىلەر؟ (بۇنىڭغا رازى بولمىغان ئىكەنلىرى، مەخلۇقاتنىڭ الله غا شېرىك بولۇشىغا
قانداق رازى بولۇڭلار؟) چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئايەتلەرنى مۇشۇنداق تەپسىلىي بايان
قىلىمىز (۳۸). ئۇنداق ئەمەس (يەنى الله غا شېرىك كەلتۈرۈشتە ئۇلارنىڭ ھېچقانداق ئۆزىسى
يوق)، (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلار بىلىمىزلىكتىن نەپىسى خاھىشىغا ئەگەشتى. الله گۇمراھ
قىلغان ئادەمنى كىم ھىدايەت قىلالايدۇ، ئۇلارغا ھەرگىز ياردەم قىلغۇچى بولالايدۇ (۳۹).
باتىل دىنلاردىن بۇرۇلۇپ ئىسلام دىنىغا يۈزلەنگىن، الله نىڭ دىنىغا (ئەگەشكىنىكى) الله
ئىنسانلارنى شۇ دىن بىلەن ياراتقان، الله نىڭ ياراتقىنىدا ئۆزگىرىش بولمايدۇ، بۇ
توغرا دىندۇر، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى بىلمەيدۇ (۴۰). الله غا تەۋبە بىلەن قايتىڭلار،
الله دىن قورقۇڭلار، نامازنى ئادا قىلىڭلار، مۇشرىكلاردىن بولماڭلار (۴۱). سىلەر دىندا ئىختىلاپ
قىلىشىپ، پىرقە-پىرقە بولۇپ، ھەر پىرقە ئۆز دىنى بىلەن خۇشاللىنىدىغانلاردىن (بولماڭلار) (۴۲).

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ
 مِن قَبْلُ كَانَ الْأَوَّلُ مُشْرِكِينَ ﴿٤٦﴾ هَاجَرُوا مِن دِينِهِم
 الْكُفْرَ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَهُمُ الْيَوْمَ لَا مَرَدَ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ
 يُفْعَلُونَ ﴿٤٧﴾ مَن لَّمْ يَتُوبْ لَهُمْ لِقَاءُ اللَّهِ وَمَنِ عَمِلَ ظُلُمًا
 فَلَا يَذُوقْهُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ يَسْتَوُونَ ﴿٤٨﴾ يَرْجُوا الْيَوْمَ
 أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْفَائِزِينَ ﴿٤٩﴾ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ مِن قَبْلِهِ إِنَّهُمْ لَأَحِبُّوا إِلَهُ الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾ وَمِنَ الَّذِينَ
 أَنزَلْنَا الْقُرْآنَ عَلَى مُوسَى أَنِ ابْتَغِ بِطَوَافِ الْأَرْضِ لَدِيَّ
 الْبَلَاءَ بَاسْمَاءٍ فَاتَّبَعَ حَتَّى إِذَا أَصْلَا صُلَيْمٌ وَقَالَ صُلَيْمٌ
 إِنَّكَ لَمِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿٥١﴾ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿٥٢﴾ وَكَذَلِكَ
 نَقُصُّ عَلَيْكَ الْقِصَّةَ لِكُلِّ بَلَاءٍ نَّجَّيْنَاكَ مِنْهَا وَإِنتَبَهِ
 يَوْمَئِذٍ يُسْمِعُ بِلِقَاءِ رَبِّهِ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِهَاجِرٍ
 وَلَا نَاجٍ ﴿٥٣﴾ وَكَذَلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ الْقِصَّةَ لِكُلِّ بَلَاءٍ
 نَّجَّيْنَاكَ مِنْهَا وَإِنتَبَهِ يَوْمَئِذٍ يُسْمِعُ بِلِقَاءِ رَبِّهِ الَّذِينَ
 آمَنُوا وَلَيْسَ بِهَاجِرٍ وَلَا نَاجٍ ﴿٥٤﴾ وَكَذَلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ
 الْقِصَّةَ لِكُلِّ بَلَاءٍ نَّجَّيْنَاكَ مِنْهَا وَإِنتَبَهِ يَوْمَئِذٍ يُسْمِعُ
 بِلِقَاءِ رَبِّهِ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِهَاجِرٍ وَلَا نَاجٍ ﴿٥٥﴾

(ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنى، يەر يۈزىدە
 سىر قىلىڭلار، ئۆتكەنكىلەرنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ
 قانداق بولغانلىقىغا قاراڭلار (ئۆزلىرىگە زۇلۇم
 قىلغانلارنىڭ جايلىرىغا قاراڭلاركى، ئۇلارنىڭ
 پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغانلىقىلىرىنىڭ ئاقىۋىتى
 قانداق بولغان، اللە تائالا ئۇلارنىڭ دىيارىنى
 غاراپ قىلىپ، ئۇلارنى ئىبرەت ئالغۇچىلار ئۈچۈن
 ئىبرەت قىلدى)، ئۇلارنىڭ تولىسى مۇشرىك
 ئىدى(46). اللە تەرىپىدىن كېلىدىغان، قارشى
 تۇرغىلى بولمايدىغان كۈن (يەنى قىيامەت) كېلىش-
 تىن ئىلگىرى توغرا دىنغا يۈزلەنگىن، بۇ كۈندە
 ئۇلار (نىڭ بىر پىرقىسى جەننەتكە، بىر پىرقىسى
 جەھەننەمگە) ئايرىلىدۇ(47). كىمكى كاپىر بولسا
 (دوزاخقا ئەبەدىي قېلىپ) كۆفرىنىڭ جازاسىنى ئۆزى
 تارتىدۇ، كىملىرىكى ياخشى ئەمەل قىلسا، ئۆزلىرى

ئۈچۈن (ئاخىرەتتە) جاي راسلايدۇ(48). اللە ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى
 قىلغانلارنى مەرھەمەتتىن مۇكاپاتلايدۇ، اللە ھەقىقەتەن كاپىرلارنى دوست تۇتمايدۇ(49). اللەنىڭ
 سىلەرگە ئۆزىنىڭ رەھمىتىنى تېتىش ئۈچۈن، ئەمرى بويىچە كېسەلنى دېڭىزلاردا ماڭدۇرۇش
 ئۈچۈن، ئۆزىنىڭ مەرھەمەتتىن تىلىشڭلار ئۈچۈن، شۇڭىز قىلىشڭلار ئۈچۈن، شاماللىرىنى
 يامغۇر بىلەن خۇش خەۋەر بەرگۈچى قىلىپ ئەۋەتتى اللەنىڭ (كامالى قۇدرىتىنى
 كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر(50). (ئى مۇھەممەد!) شۈبھىسىزكى، سەلدىن ئىلگىرى
 نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى قەۋمىگە (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، ئۇ پەيغەمبەرلەر ئۇلارغا
 (ئۆزلىرىنىڭ راست پەيغەمبەرلىكلىرىنى ئىسپاتلايدىغان) نۇرغۇن روشەن مۆجىزىلەرنى
 ئېلىپ كەلدى(ئۇلار مۆجىزىلەرنى ئىنكار قىلىپ ئاسىيلىق قىلدى)، ئاسىيلىق قىلغانلارنى
 جازالىدۇق، مۆمىنلەرگە ياردەم قىلىش بىزگە تېگىشلىك بولدى(51). اللە شاماللارنى ئەۋەتىپ
 بۇلۇتتى قوزغايدۇ، ئاندىن ئۇنى ئاساندا خالىغىنى بويىچە تارقىتىدۇ، (گاھى) ئۇنى تارقاتق
 پارچىلارغا بۆلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن يامغۇرنىڭ بۇلۇتنىڭ ئارىسىدىن چۈشۈۋاتقانلىقىنى كۆرسەن،
 اللە يامغۇرنى خالىغان بەندىلىرىنىڭ ئۈستىگە ياغدۇرغان چاغدا، ئۇلار دەرھال خۇشال بولۇپ
 كېتىدۇ(52). ھالبۇكى، ئۇلار يامغۇر يېغىشتىن بۇرۇن ھەقىقەتەن ئۈمىدسىزلىنىپ كەتكەن ئىدى(53).

اللە نىڭ رەھىمىتىنىڭ نەتىجىلىرىگە قارىغىنىكى، ئۇ زېمىنى ئۆلگەندىن كېيىن قانداق تىرىلدۈرىدۇ، شۈبھىسىزكى، اللە ھەقىقەتەن ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرگۈچىدۇر، اللە ھەممە نەرسىگە قادىردۇر (80).

ئەگەر بىز (زىرائەتكە زىيانلىق) شامالنى ئەۋەتسەك، ئۇلار (شامالنىڭ تەسىرىدىن) زىرائەتنىڭ سارغىيىپ كەتكەنلىكىنى كۆرسە، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار (اللە نىڭ ئىلگىرىكى نېمەتلىرىگە) كۈفرىلىق قىلىدۇ (81).

(سۆزۈڭى) ئاڭلىتالمايسەن، ئارقىسىدا قاراپ يۈز ئۆرۈگەن گاسلارغىمۇ چاقىرىقنىڭنى ئاڭلىتالماي سەن (82). كورلارنىمۇ گۇمراھلىقتىن قۇتقۇزۇپ توغرا يولغا سالالمايسەن، سەن پەقەت بىزنىڭ

قَاتِنُ إِلَى الْأَرْضِ حَتَّى يَكُونَ فِي الْأَرْضِ بِعَدَمِهَا
لَئِنْ ذَلِكَ لَمُنْجِي الْمَوْتِ وَهُوَ عَلَى شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ وَلَكِنْ
أَسْلَمْنَا بِطَارَةِ الْمُوتِ وَجِئْنَا بِالْعَذَابِ ۝ وَجِئْنَا
لَا نَسْتَعِينُ الْمَوْتِ وَلَا نَسْتَعِينُ الْقَبْرِ ۝ وَالْأَعْمَادُ وَالْأَعْمَادُ
وَمَا أَتَى بِهِ الْعَمَلُ مِنْ صَلَاتِهِمْ إِنَّ نَسِيمَ الْأَمْنِ يُؤْمِنُ
بِإِنْتِجَانِهِمْ مُبْتَلُونَ ۝ إِنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ
لَمْ يَجْعَلْ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً لَمْ يَجْعَلْ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ
ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ ۝
وَيَوْمَ نَقُومُ السَّاعَةَ يُخَوِّمُ الْمُتَّبِعُونَ ۝ هَاجِلًا قَائِمًا
كَذَلِكَ كَانُوا يُؤْمِنُونَ ۝ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ
لَقَدْ لَبِثْنَا فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَاسِ ۝ فَهَذَا
يَوْمُ الْبَاسِ ۝ وَلَكِنْ كُنْتُمْ كَرَاهِيَةً ۝ قِيَمَتِي لَا يَسْتَعِينُ
الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعِيَ زَرْعُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعِينُونَ ۝ وَلَقَدْ
خَرَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي هَذَا الزَّمَانِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُمْ
بِآيَاتِنَا لِقَوْمٍ يُفَكِّرُونَ ۝ إِنَّهُمْ لَأَنْفُسِهِمْ لَازِمُونَ ۝

ئايەتلىرىمىزگە ئىشىنىدىغانلارغىلا (سۆزۈڭى) ئاڭلىتالمايسەن، ئۇلار مۇسۇلمانلاردۇر (83). اللە سىلەرنى ئاجىز ياراتتى، ئاندىن سىلەرنى ئاجىزلىقتىن كۈچلۈك قىلدى، ئاندىن (سىلەرنى) كۈچ-مۈكتىن ئاجىز قىلدى ۋە (سىلەرگە) قېرىلىقنى يەتكۈزدى، اللە نېمىنى خالىسا شۇنى يارىتىدۇ، ئۇ ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىگە قادىردۇر (84). قىيامەت قايم بولغان كۈندە مۇشرىكلار (دۇنيادا) پەقەت ئازغىنا ۋاقىت تۇرغانلىقىغا قەسەم قىلىدۇ، ئۇلار دۇنيادىكى چاغلىرىدىمۇ مۇشۇنداق يالغان-چىلىق قىلاتتى (85). ئىلمى بار، ئىمانى بار ئادەملەر ئېيتتى: «سىلەر اللە نىڭ تەقدىرى بويىچە (دۇنيادا) ۋە قەبرىلەردە) قىيامەت كۈنىگىچە قالدىڭلار، مانا بۇ قىيامەت كۈنىدۇر، لېكىن سىلەر بىلىمىيىتىڭلار (يەنى قىيامەتنىڭ ھەقىقىيلىقىغا ئىشەنمەيتىڭلار)» (86). بۇ كۈندە زالىملارنىڭ (ئېيتقان) ئۆزىسىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ، ئۇلاردىن ئۇلارنىڭ (تەۋبە قىلىشى ياكى ئىتائەت قىلىشى بىلەن) اللە نى رازى قىلىشۇ تەلەپ قىلىنمايدۇ (87). شەك-شۈبھىسىزكى، بۇ قۇرئاندا كىشىلەرگە تۈرلۈك مىساللارنى بايان قىلدۇق، ئەگەر سەن ئۇلارغا (قۇرئان ئايەتلىرىدىن) بىرەر ئايەتنى كەلتۈرسەڭ، كاپىرلار (دىللىرى قەسۋە تلىشىپ كەتكەنلىكتىن) چوقۇم ئېيتىدۇكى، «سىلەر پەقەت يالغانچىلار سىلەر» (88).

مانا بۇلار اللە نىڭ (ياراتقان) مەخلۇقاتلىرىدۇر،
ماڭا كۆرسىتىپ بېرىڭلاركى، اللە دىن باشقا مەۋدۇ-
لىرىڭلار زادى ئېسىلەرنى ياراتتى؟ بەلكى زالىملار
ئوپىچۇق گۇمراھلىقتىدۇر (11). بىز لوقمانغا
ھەقىقەتەن ھېكمەت ئاتا قىلدۇق، (ئۇنىڭغا ئېيت-
تۇڭكى) «اللەغا شۇكۇر قىلىن، كىمكى شۇكۇر
قىلىدىكەن، ئۆزى ئۈچۈن قىلغان بولىدۇ، كىمكى
كۈفرىلىق قىلىدىكەن، شۈبھىسىزكى، اللە (بەندىلەر-
دىن) بەھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر» (12). ئۆز
ۋاقتىدا لوقمان (ھەكم) ئوغلىغا نەسىھەت قىلىپ:
«ئى ئوغۇلچىقىم، اللە غا شېرىك كەلتۈرمىگەن،
شېرىك كەلتۈرۈش ھەقىقەتەن زور گۇناھتۇر»
دېدى (13). ئىنساننى ئاتا-ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا
بۇيرۇدۇق. ئانىسى ئۇنى (قورسقىدا) ئۇستى-
ئۈستىگە ئاجىزلىق بىلەن كۆتۈردى. ئىككى يىلدا

هَذَا خَلَقَ اللَّهُ قَارُونًا مَادًّا خَلَقَ الْآدَمَ مِنْ دُفْيَةِ نَبْلِ
الْقُلُوبُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنِ اشْكُرْ
لِيَّ وَمَنْ يَشْكُرْ لِيَّ فَمَا يَتَكِبْ لِيَّ فِئْتَابٍ وَمَنْ كَفَرَ لِيَّ فَنَافِلَتُهُ
خَالِدٌ فِي النَّارِ إِذْ قَالَ لِقْمَانُ لِابْنِهِ وَمَعِيَ خَبْلٌ لَكَ مِنْ بَيْتِي
إِنِ اتَّخَذَ الْكُفَّارُ عِظَامَهُ وَوَضِعَايَ الْإِنْسَانَ يَلِيطُ بِدُونِ حَمَلَتِهِ
لَهُ وَهَذَا عَلَيَّ فَمَنْ قَضَىٰ لَكَ عَلَيَّ أَنْ تَشْكُرَ لِيَّ مَا لَيْسَ لَكَ
إِلَّا الْبَصِيرَةُ وَلَنْ جَهْدَكَ عَلَيَّ أَنْ تَشْكُرَ لِيَّ مَا لَيْسَ لَكَ
بِهِ يَدٌ فَلَا تُطِيعُهُمَا وَاصْبِرْ مَا لَكَ إِلَهًا مَعْرُوفًا وَالتَّحِيَّةُ
سَبِيلُ مَنْ أَتَى الْكَتَابَ إِلَيَّ ثُمَّ لِيَّ تَرْجِعُكَ فَأَتِيكَ بِمَا كُنْتُ
تَعْمَلُونَ ۖ يَبْنِي لِقْمَانُ لَكَ شَقْلًا خَيْرًا مِنْ حَرْدَلٍ
فَتَكُن فِي حَصْرٍ أَوْ فِي السَّمُوتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِي بِهَا
اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ يَبْنِي أَقِيمُ الصَّلَاةَ وَآمُرُ
بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَيْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ
إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ وَلَا تَصْرُخْ لَهُكَ الْغُلَامُ وَلَا
تَمْسُ فِي الْأَرْضِ سَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَكَبِيرٌ كُلُّ غَتَاكِلٍ لِقْمَانُ

ئۇنى ئەمچەكتىن ئايرىدى. (ئى ئىنسان!) ماڭا ۋە ئاتا-ئاناڭغا شۇكۇر قىلىن، ئاخىر قايتىدىغان
جاي مېنىڭ دەرگاھىمدۇر (14). ئەگەر ئاتا-ئاناڭ سېنى سەن بىلمەيدىغان نەرسىنى ماڭا شېرىك
كەلتۈرۈشكە زورلىسا، ئۇلارغا ئىتائەت قىلىمىن، ئۇلارغا دۇنيادا ياخشى مۇئامىلىدە بولىمىن
(يەنى دىنىڭغا زىيان يەتمەيدىغان ئاساستا ياخشىلىق قىلىن)، ماڭا تائىت بىلەن قايتقان ئادەمنىڭ
يولغا ئەگەشكەن، ئاندىن مېنىڭ دەرگاھىمغا قايتىسىلەر، سىلەرگە قىلىشىڭلارنى ئېيتىپ
بېرىمەن (15). (لوقمان ئېيتتى) «ئى ئوغۇلچىقىم! قىلىشماڭ قىسچا چاغلىق نەرسە بولۇپ، ئۇ
ئۇيۇل تاشنىڭ ئىچىدە (يەنى ئەڭ مەخپىي جايدا) يا ئاسمانلارنىڭ قېتىدا ياكى زېمىننىڭ ئاستىدا
بولسىمۇ، اللە ئۇنى ھازىر قىلدۇ (ئۇنىڭ ھېسابىنى ئالىدۇ). اللە ھەقىقەتەن ئىنچىكە كۆزەتكۈ-
چىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر (16). ئى ئوغۇلچىقىم! نامازنى (ۋاقىتدا تەئىدىل ئىركان بىلەن) ئوقۇ-
غىن، (كىشىلەرنى) ياخشىلىققا بۇيرۇغىن، يامانلىقتىن توسقىن، ساڭا يەتكەن كۈلپەتلەرگە سەۋر قىل-
غىن (چۈنكى ھەقىقەتكە دەۋەت قىلىنۇچى ئەزىيەتلەرگە ئۇچرايدۇ). بۇ ھەقىقەتەن قىلىشقا ئىرادە تىك-
لەشكە تېگىشلىك ئىشلاردىندۇر (17). كىشىلەردىن مەنئىيەسلىك بىلەن يۈز قۇرۇمىگەن، زېمىندا
غادىيىپ ماڭمىغىن، اللە ھەقىقەتەن ھاكاۋۇر، ئۆزىنى چوڭ تۇتقۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ (18).

وَأَخْضَعْتُ لَكَ وَأَخْضَعْتُ مِنْ صَوْلِكَ إِنَّكَ أَكْبَرُ أَكْبَرًا
لَصَوْتُ السَّيْرِ وَالْمَرْوَاتِ إِنَّ اللَّهَ سَعَرَ لَكُمْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَا
فِي الْأَرْضِ وَسَبَّحَ عَلَيْهِمْ عَلَيْهِمْ وَأَبْلَغَ مِنْ الثَّانِي
مَنْ يُجَالِسُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كَيْفٍ فَيَنْزِلُ
إِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّعَاذُوا بِاللَّهِ قَالُوا بَلْ نَكْتُمُ مَا يَجِدُونَ
عَلَيْهِ وَإِنَّا لَوَ كُنَّا الشَّيْطَانِ يَدْعُوهُمْ إِلَى عَذَابِ الشَّيْطَانِ
وَمَنْ يُبْلِغْهُ وَجْهَ اللَّهِ وَاللَّهُ وَهُوَ خَيْرُ نَقْدٍ اسْتَغْنَى
يَا لَعْرُورِ الْوَلَعِ وَاللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ وَمَنْ كَفَرَ فَلَا
يَعْرُوكُ لَعْرُورُ اللَّهِ مَرْجِعُهُمْ فَيَنْزِلُ عَلَيْهِمْ مِنَ اللَّهِ
عِلْمُ نَبَاتِ الْغُدُورِ وَمَعَهُمْ كَيْلٌ لَمْ تَنْصَرْهُمُ إِلَى
عَذَابٍ عَلَيْهِمْ وَهُمْ كُنْ سَأَلْتَهُمْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
لِيُعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ قَدْ خَلَقَ الْغُدُورَ لِيُعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ مَا
فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغُدُورُ الْحَيُّ الَّذِي
فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرٍ أَفْكَارٍ وَالْغُرَيْمُ هُوَ مِنْ يَدِي
سَبْعَةَ أَصْحَابٍ مَا لَيْدَتْ كَلِمَتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ جَلِيلٌ

ئوتتۇرا ھال ماغىن، ئاۋازىغىنى پەسلەتكىن، ئاۋاز-
لارنىڭ ئەڭ زېرىكەرلىكى ھەقىقەتەن ئېشەكلەرنىڭ
ئاۋازىدۇر» (21). بىلىمەسلەرگى، اللە ئاسمانلاردىكى
ۋە زېمىندىكى ھەممىنى سىلەرگە بويۇندۇرۇپ
بەردى (يەنى سىلەرنىڭ پايدىلىنىشلىرىغا مۇۋاپىق-
لاشتۇرۇپ بەردى). سىلەرگە ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن
(يەنى ماددىي ۋە مەنىۋى) نېمەتلىرىنى كامالەتكە
يەتكۈزۈپ بەردى. بەزى كىشىلەر ھېچقانداق ئىلىم-
سىز، ھىدايەتسىز ۋە نۇرلۇق كىتابسىز ھالدا
اللە بارسىدا جىددەللىشىدۇ (22). ئەگەر ئۇلارغا:
«اللە نازىل قىلغان نەرسە (يەنى قۇرئان) غا ئەگە-
شىڭلار» دېيىلسە، ئۇلار: «ياق، بىز ئانا-بوۋىلىرىمىز-
نىڭ دىنىغا ئەگىشىمىز» دەيدۇ، شەيتان ئۇلارنى
دوزاخ ئازابىغا چاقىرىغان تۇرسا (ئۇلار يەنىلا

ئانا-بوۋىلىرىنىڭ دىنىغا ئەگىشەمدۇ؟) (23). ياخشى ئىش قىلغۇچى بولغان ھالدا ئىخلاسل بىلەن
اللەغا بويۇنغان ئادەم مەھكەم تۇتقىغا ئېلىنغان بولىدۇ. ئىشلارنىڭ ئاقىۋىتى اللەغا مەنسۇپ-
تۇر (24). كىمكى كاپىر بولىدىكەن، ئۇنىڭ كۇفرى سېنى قايغۇغا سالىمىسۇن، ئۇلار بىزنىڭ دەرىگا-
ھىمىزغا قايتىدۇ، ئۇلارغا (دۇنيادىكى) قىلمىشلىرىنى ئېيتىپ بېرىمىز، اللە ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ
دىللىرىدىكىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (25). ئۇلارنى (دۇنيادىن) ئازغىنا (مۇددەت) بەھرىمەن قىلىد-
مىز، ئاندىن ئۇلارنى قاتتىق ئازابىنى (تېتىشقا) مەجبۇرلايمىز (26). ئەگەر سەن ئۇلاردىن: «ئاسمان-
لارنى ۋە زېمىننى كىم خەلق ئەتتى؟» دەپ سورىساڭ، ئۇلار چوقۇم «اللە» دەپ جاۋاب بېرىدۇ،
ئېيتقىنكى، «جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇر!» بەلكى ئۇلارنىڭ تولىسى ئۇقايدۇ (27). ئاسمانلاردىكى
ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر اللە نىڭ مۈلكىدۇر، اللە ھەقىقەتەن (مەخلۇقاتىدىن ۋە ئۇلارنىڭ ئىبادىتىدىن)
بىھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر (28). ئەگەر يەر يۈزىدىكى دەرەخلەرنىڭ ھەممىسى قەلەم بولغان،
دېڭىز (سىيا) بولغان، ئۇنىڭغا يەنە يەتتە دېڭىز (نىڭ سىياسى) قوشۇلغان تەقدىردىمۇ اللە نىڭ سۆز-
لىرىنى (يېزىپ) تۈگەتكىلى بولمايدۇ، اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (29).

(ئى ئىنسانلار!) سىلەرنىڭ (دەسلەپتە) يارىتىلىشى-
لار، (ئۆلگەندىن كېيىن) تىرىلدۈرۈلۈشىڭلار پەقەت
بىر ئادەمنىڭ يارىتىلىشى، بىر ئادەمنىڭ تىرىلدۈ-
رۈلۈشىگە ئوخشاشتۇر. اللە ھەقىقەتەن (بەندىلىرى-
نىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئىمەل-
لىرىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (28). اللە نىڭ كېچىنى
كۈندۈزگە ۋە كۈندۈزنى كېچىگە كىرگۈزىدىغانلىقىنى،
كۈن بىلەن ئاينى بويىۋىتىدىغانلىقىنى كۆرۈمە-
سەن؟ (كۈن بىلەن ئاينىڭ) ھەرىرى مۇئەييەن
مۇددەت (يەنى قىيامەت) كىچىگە (ئۆز پەلىكىدە) سەپىر
قىلىدۇ. اللە سىلەرنىڭ قىلىشىڭلاردىن تولۇق
خەۋەرداردۇر (29). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، اللە ھەق
(ئىلاھ) دۇر، ئۇلارنىڭ اللەنى قويۇپ ئىبادەت
قىلغانلىرى (يەنى بۇتلىرى) باتىلدۇر، اللە ئالىم-
دۇر، بۇيۇكتۇر (30). كۆرۈمەسەنكى، كېمىلەرنىڭ
اللە نىڭ مەرھەمىتى بىلەن دېگىزدا يۈرۈشى
اللە نىڭ سىلەرگە (ئۆز قۇدرىتىنىڭ) بىر قىسم

دەلىللىرىنى كۆرسىتىشى ئۈچۈندۇر. بۇنىڭدا ھەربىر سەۋر قىلغۇچى، شۇكۇر قىلغۇچى (يەندە ئۈچۈن
ھەقىقەتەن) (چوڭ) ئىبرەت بار (31). (دېگىزدا) ئۇلارنى تاغلاردەك دولقۇنلار ئۇرۇۋالغان چاغدا،
ئۇلار كامالى ئىخلاىس بىلەن اللە غائىتىغا قىلىدۇ، اللە ئۇلارنى (دېگىز خەتەرلىرىدىن) قۇتۇلدۇرۇپ
قۇرۇقلۇققا چىقارغان چاغدا، ئۇلارنىڭ بەزىسى توغرا يولدا بولىدۇ. بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى پەقەت
خىيانەتكار (اللەنىڭ نېمەتلىرىدىن تانغان) ئادەملا ئىنكار قىلىدۇ (32). ئى ئىنسانلار! پەرۋەر-
دىگارىڭلارغا (بۇيرۇقلىرىنى ئورۇنلاش، مەنىنى قىلغان ئىشلاردىن چەكلىنىش بىلەن) تەقۋادارلىق
قىلىڭلار، شۇنداق بىر كۈندىن قورقۇڭلاركى، (ئۇ كۈندە) ئانا بالىسىغا ئەسقاتىدايدۇ، بالىسى ئاتىسىغا
ئەسقاتىدايدۇ، اللە نىڭ ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر، سىلەرنى ھەرگىز دۇنيا تىرىكچىلىكى
مەغرۇر قىلىسۇن، شەيتاننىڭ سىلەرنى اللە نىڭ ئەپۋىسىنىڭ كەڭلىكى بىلەن مەغرۇر قىلىشىغا يول
قويمىڭلار (33). قىيامەت (نىڭ بولىدىغان ۋاقتى) توغرىسىدىكى بىلىم ھەقىقەتەن اللە نىڭ دەرگا-
ھىدىدۇر. اللە يامغۇرنى (ئۆزى بەلگىلىگەن ۋاقىتتا ۋە ئۆزى بەلگىلىگەن جايدا) ياغدۇرىدۇ، بېچىد-
داندىكىلەرنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى (يەنى ئوغۇلۇق، قىزىمۇ، بېجىرىمىمۇ، كەمەتۈكىمۇ، بەختلىكىمۇ،
بەختسىزىمۇ) اللە بىلىدۇ، ھېچ ئادەم ئەنە نېمىلەرنى قىلىدىغانلىقىنى (يەنى ئۇنىڭغا نېمە
ئىش بولىدىغانلىقىنى، ياخشى-يامان ئىشلاردىن نېمىلەرنى قىلىدىغانلىقىنى) بىلمەيدۇ،
ھېچ ئادەم ئۆزىنىڭ قەيەردە ئۆلىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ، اللە ھەقىقەتەن (پۈتۈن ئىشلارنى)
بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، (شەيىلەرنىڭ ئىچكى ۋە تاشقى تەرەپلىرىدىن) تولۇق خەۋەرداردۇر (34).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ○

الَّذِينَ تَتَذَكَّرُ الْكِتَابِ الْكَرِيمِ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ○

يَقُولُونَ أَفَرَأَيْتُمْ بَلْ هُوَ الْخَوِيُّ مِنْ رَبِّكَ يَشْتَدُّ مَقَامًا

أَتَاهُمْ ○ ثُمَّ تَذَكَّرُ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ○ اللَّهُ

الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ

ثُمَّ لَئِيْلَى عَلَى الْكَوْثِ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا عِزٍّ

أَقْلَسَتْ قُوَّةً ○ يَذَرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ

يَعْرِضُ لِلْأَمْرِ فِي يَوْمٍ كَانَ وَعْدُهُ الْآلِفَ سَاعَةً لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ○

ذَلِكَ ظِلُّ الْعَرْشِ وَالْقُدْرَةُ الْعَزِيزَةُ الرَّحِيمَةُ ○ الَّذِي أَحْسَنَ

كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ○ ثُمَّ جَعَلَ

كَلِمَةً مِنْ سُلْطَانٍ مَاءً نَجِيًّا ○ تَتَوَسَّوهُ وَتُغْفَرُ بِهِ ○

فَوَجَدُوهُمْ يَجْعَلُ لَكُمْ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ○ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ○

وَقَالُوا أَمْ آتَاكَ الْفُلُ مِنَ الْأَرْضِ مَرًّا لَيْلِي

خَلْقِي جَدِيدَهُ ○ بَلْ هُوَ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ لَكُرُون ○

32- سۇرە سەجدە

مەككەدە نازىل بولغان. 30 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلنى، لام، مەم (1). (بۇ كىتاب (يەنى قۇرئان)
نىڭ ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن نازىل
قىلىنغانلىقىدا ھېچ شەك يوقتۇر (2). مۇشرىكلار:
«مۇھەممەد ئۇنى ئۆزى توقۇدى» دەيدۇ. ھەرگىز
ئۇنداق ئەمەس، بەلكى ئۇ سەندىن ئىلگىرى
ھېچقانداق بىر پەيغەمبەر كەلمىگەن بىر قەۋمنى
ھىدايەت تاپسۇن دەپ، ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇشۇك

ئۇچۇن، پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەتتۇر (3). اللە ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلار -
نىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنى ئالتە كۈندە ياراتتى. ئاندىن ئەرش ئۈستىدە (ئۆزىگە لايىق
رەۋىشتە) قارار ئالدى. سىلەرگە اللە دىن باشقا ھېچقانداق ئىگە يوق. شاپائەت قىلغۇچىمۇ يوق،
(بۇنى) پىكىر قىلىپ (ئىمان ئېيتىماسىلەر؟) (4). اللە ئاسماندىن زېمىنغىچە بولغان (مەخلۇقات -
نىڭ) ئىشلىرىنى ئىدارە قىلىپ تۇرىدۇ، ئاندىن ئۇ ئىشلار ئۆزۈڭلۇقى سىلەر سانائۇتقان مىڭ
يىلدەك كېلىدىغان بىر كۈندە اللە نىڭ دەرگاھىغا ئۆرلىيدۇ (5). ئۇ (اللە) يوشۇرۇننى ۋە ئاش -
كارىنى بىلگۈچىدۇر، غالىبتۇر. (بەندىلىرىگە) ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (6). ئۇ ھەممە نەرسىنى
چىرايلىق (يەنى ھېكمەتكە مۇۋاپىق، جايدا) ياراتتى. دەسلەپتە ئىنساننى (يەنى ئىنسانلارنىڭ
ئاتىسى ئادەم ئەلەيھىسسالامنى) لايدىن ياراتتى (7). ئاندىن ئۇنىڭ نەسلىنى ئەرەبىسىم سۇنىڭ
جەۋھىرى (يەنى مەنى) دىن ياراتتى (8). ئاندىن ئۇنى راۋۇرۇس يارىتىپ، ئۇنىڭغا ئۆزىگە مەنسۇپ
روھنى كىرگۈزدى (يەنى جان كىرگۈزدى). يەنە سىلەر ئۇچۇن قۇلاقلارنى، كۆزلەرنى
ۋە يۈرەكلەرنى ياراتتى، سىلەر ئاز شۇكۇر قىلىسىلەر (9). ئۇلار: «يەر ئاستىدا يوقال -
غاندىن كېيىن (يەنى گۆردە توپىغا ئايلىنىپ كەتكەندىن كېيىن) راستلا قايتا يارىتىلمايدۇ؟»
دەيدۇ، بەلكى ئۇلار پەرۋەردىگارىغا مۇلاقات بولۇشنى ئىنكار قىلىۋاتىدۇ (10).

وَكُنْ يَمْشِيَةً مِنَ الْعَذَابِ الْآدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ
 الْأَكْبَرِ لَعَلَّكُمْ يَرْحَمُونَ ۝ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ
 بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْجَاحِدِينَ مُتَوَكِّلُونَ ۝
 وَلَقَدْ آتَيْنَا نُوحَ الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ
 مِنْ لِقَائِهِ ۖ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِقَوْمِ إِسْرَءِيلَ ۝ وَ
 جَعَلْنَا مِنْهُمْ إِبْرَاهِيمَ هُدًى لِقَوْمِهِ ۖ وَإِنَّا لَآتَيْنَاهُ
 إِبْرَاهِيمَ الْقُوَّةَ عَلَىٰ الْكَافِرِينَ ۝ وَإِنَّا لَنُفِصِلُ بَيْنَهُمُ
 الْيَوْمَ الْآخِرَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۝ وَلَمَّا جَاءَهُمْ
 كُرْهُهُنَّ الْفَاحِشَاتِ قِيلَ لَهُنَّ مِنَ الرَّبِّ يَنْصُرُنَّ فِي صَبْرِكُمْ
 ۖ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُدْعُونَ ۝ وَلَمَّا رَوَّكُنَّ فِي
 الْأَرْضِ لَرَبِّهِنَّ الْخُفْرَ فَنُفِخَ فِي بَوْمٍ رَءَا تَأْكُلُ مِنْهُ
 أَنْعَامُهُمْ وَأَنْعَامُهُمْ كَالَّذِينَ هُمْ يُعْذَرُونَ ۝ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ
 هَذَا الْفَعْرِ لِنُتَوَضَّعَ لَهُ ۖ قُلْ يَوْمَ الْقِيَامِ لَا يَصْعَقُ
 الْكَافِرِينَ ۖ لَعْنَةُ اللَّهِ لِلْإِيمَانِ الْهَمُ وَالْأَهْمُ يُظَرُّونَ ۖ وَالْأَعْرَضُ
 عَنْهُمْ وَيَتَنَظَّرُونَ ۖ وَلَهُمْ مَنَظَرُونَ ۝

ئۇلارنىڭ ئەۋبە قىلىشى ئۈچۈن بىز ئۇلارغا چوقۇم ئەڭ چوڭ ئازابىتىن (يەنى ئاغىرەت ئازابىدىن) ئىلگىرى ئەڭ يېقىنقى ئازاب (يەنى دۇنيا ئازابى) نى تېتىتىمىز (21). پەرۋەردىگارنىڭ ئايەتلىرى بىلەن ۋەز-نەسىھەت قىلىنغان، ئاندىن ئۇنىڭدىن يۈز تۇرۇڭمىن ئادەمدىنمۇ زالىم ئادەم بارمۇ؟ بىز گۇناھكارلارنى چوقۇم جازا لايىمىز (22). شەك-شۈبھە-سىزكى، بىز مۇساغا كىتاب (يەنى تەۋراتنى) ئاتا قىلدۇق. (ئى مۇھەممەد!) سەن (مىراج كېچىسىدە، يا قىيامەت كۈنىدە) مۇساغا مۇلاقات بولۇشتىن شەكلەنمىگىن، بىز تەۋراتنى ئىسرائىل ئەۋلادىغا يېتەكچى قىلدۇق (23). ئۇلار (كۈلپەتلەرگە) سەۋر قىلغان، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە جەزمەن ئىشەنگىن چاغدا، ئۇلاردىن بىر قىسىم كىشىلەرنى بىزنىڭ ئەمرىمىز بىلەن توغرا يول كۆرسىتىدىغان پېشۋالار قىلدۇق (24). سېنىڭ پەر-

ۋەردىگارنىڭ قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشقان (دىنىي) ئىشلار ئۈستىدە ئەلۋەتتە ھۆكۈم چىقىرىدۇ (25). ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەن قانچىلىغان ئۆمەتلەرنى ھالاك قىلغان-لىقىمىزنى ئۇلار بىلىمىدۇ؟ ئۇلار (يەنى مەككىلىكلەر) ئۇلار (يەنى ھالاك بولغانلار) نىڭ يۈرتە-دىن ئۆتۈپ تۇرىدۇ، بۇنىڭدا (بىزنىڭ قۇدرىتىمىزنىڭ چوڭلۇقىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن دەلىل-لەر بار، ئۇلار ئاڭلىمامدۇ؟ (26) ئۇلار كۆرمەمدۇكى، بىز گىياسىز زېمىنغا يامغۇر سۈيىسىنى سۈرۈپ ئېلىپ بارىمىز، ئۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ھايۋاناتلىرى ۋە ئۆزلىرى يەيدىغان زىرائەتلەرنى ئۈلدۈرۈپ چىقىرىمىز، ئۇلار (بۇنى) كۆرمەمدۇ؟ (27) ئۇلار (يەنى مەككىكە كۇففارلىرى مەسىھىرە قىلىش يۈزمىسىدىن): «بىز بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا چىقىرىلىدىغان) بۇ ھۆكۈم قاچان ئەمەلگە ئاشىدۇ؟ ئەگەر سىلەر (دەۋايىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار (ئېيتىپ بېرىڭلار)،» دەيدۇ (28). ئېيتقىنكى، «ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈندە كاپىرلارنىڭ ئېيتقان ئىمانىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ، ئۇلارغا سۆھلەتمۇ بېرىلمەيدۇ» (29). سەن ئۇلاردىن يۈز تۇرۇڭمىن (يەنى سۆزلىرىمگە پەرۋا قىلىپ كەتمىگىن). سەن (اللە نىڭ ئۇلارغا چۈشىدىغان ئازابىنى) كۈتكىن، ئۇلارمۇ ھەقىقەتەن (سىلەرگە چۈشىدىغان نەرسىلەرنى) كۈتكۈچىلەردۇر (30).

33- سوره قهزآب

مەدەنىيەت نازارەت بۆلگەن، 73 ئايەت.

ناھایستی شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللہ نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى پەيغەمبەر! اللّٰه غا تەقۋادارلىق قىلىشنى
(داۋاملاشتۇرغىن)، كاپىرلارغا ۋە مۇناپىقلارغا
ئىتائەت قىلمىغىن، اللّٰه ھەقىقەتەن (پەندىلەرنىڭ
ئەمەللىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، (ئۇلارنىڭ
ئىشلىرىنى) ھېكمەت بىلەن باشقۇرغۇچىدۇر (۱).
ساڭا پەرۋەردىگارنىڭ تەرىپىدىن ۋەھىي قىلىنغان
نەرسىگە (يەنى قۇرئانغا) ئەگەشكىن. اللّٰه ھەقىقە-
تەن قىلغان ئەمەللاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر (۲).
(ھەممە ئىشىڭدا) اللّٰه غا يۆلەنگىن، اللّٰه (ساڭا)

* كىشى ئايلانغا، سېنىڭ ئۇچاق مەن ئۈچۈن ئانامنىڭ ئۇچىسىغا ئوخشاش بولۇپ كەتسۇن، دېسە زىھار بولىدۇ.

ئېيتقىنى، «ئەگەر سىلەر ئۆلۈمدىن يا ئۆلتۈرۈۋالۇشتىن قاچاقلاڭلار، قېچىشنىڭ سىلەرگە ھېچقانداق پايدىسى يوق، قاچاقلىدىمۇ سىلەر (دۇنيادىن) ئازغىنا (ۋاقىت) بەھرىمەن بولالايسىلەر» (۱۱۶).

ئېيتقىنى، «ئەگەر ئالەم سىلەرگە بىرەر پامالىقنى ئىرادە قىلسا، كىم ئالەمغا قارشى تۇرۇپ سىلەرنى قوغدىيالايدۇ، ئەگەر ئالەم سىلەرگە رەھمەت قىلىشنى ئىرادە قىلسا (كىم ئۇنىڭغا ئارىلىشالايدۇ؟)، ئۇلار ئۆزلىرى ئۈچۈن ئالەمدىن باشقا ھېچ ئىگە ۋە ھېچ ياردەمچى تاپالمايدۇ» (۱۱۷). ئالەم ئىچىڭلار-دىكى باشقىلارنى (جەھادتىن) توسقۇچىلارنى ۋە قېرىنداشلىرىغا (مۇھەممەدى ۋە ساھابىلىرىنى تەرك ئېتىپ) بىزنىڭ قېشىمىزغا كېلىڭلار دېگۈچىلىرىنى ئوبدان بىلىدۇ، ئۇلار جەڭگە (رىيا قىلىپ) ئاندا-ساندا قاتنىشىدۇ» (۱۱۸).

سىلەرگە (ياردەمدە بولۇشقا) بېغىلدۇر، ئەگەر (ئۇلارغا دۈشمەن تەرەپتىن) غەۋپ كېلىدىغان بولسا، ئۇلارنىڭ ساڭا سەكراتقا چۈشۈپ قالغان ئادەمدەك (قورقۇنچتىن) كۆزلىرىنى پىلدىرلىتىپ قاراۋاتقانلىقىنى كۆرسەن. قورقۇنچ كەتكەندە، ئۇلار پۇل-مالغا ئاچكۆز بولغان ھالدا سىلەرنى كەسكىن تىللار بىلەن رەنجىتىدۇ. ئۇلار (چىن دىلىلىرى بىلەن) ئىمان ئېيتقان ئەمەس. (ئۇلارنىڭ كۈڭرى سەۋەبلىك) ئەمەللىرىنى ئالەم بىكار قىلدى، بۇ ئالەم ئۈچۈن ئاساندۇر» (۱۱۹). ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) (قاتتىق قورققانلىقتىن) ئىتتىپاقداش قوشۇننى چېكىنىدى دەپ ئويلايدۇ، ئەگەر ئىتتىپاقداش قوشۇن قايتا كەلسە، ئۇلار (قىردا) ئەتراپلارنىڭ (يەنى قىر ئەربىلىرىنىڭ) يېنىدا تۇرۇپ سىلەرنىڭ خەۋەرلىرىڭلارنى ئۇقچاق (تىنچ يېتىشنى) ئارزۇ قىلىدۇ، ئۇلار (ئۈرۈش ۋاقتىدا) ئارخاڭلاردا بولغان تەقدىرىدىمۇ، (قورققانلىقتىن) جەڭگە (رىيا قىلىپ) ئاندا-ساندا قاتناشقان بولاتتى» (۱۲۰). سىلەرگە-ئالەمنى، ئاخىرەت كۈنىنى ئۈمىد قىلغان ۋە ئالەمنى كۆپ ياد ئەتكەنلەرگە-رەسۇلۇللا ئەلۋەتتە ياخشى ئۆلگىدۇر» (۱۲۱). مۇسلىملەر ئىتتىپاقداش قوشۇننى كۆرگەن چاغدا: «بۇ (يەنى قىيىن ئەھۋالدا قالغاندا دۈشمەن ئۈستىدىن غەلبە قىلىش) ئالەم ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىزگە ۋەدە قىلغان ئىشتۇر. ئالەم ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى راست ئېيتتى» دېيىشتى. (بۇ ئىش) ئۇلارنىڭ (ئالەمغا بولغان) ئىمانىنى ۋە (ئالەمنىڭ بۇيرۇقلىرىغا بولغان) بويسۇنۇشىنى تېخىمۇ كۈچەيتتى» (۱۲۲).

قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ أَلْفٌ أُدْرُاقٌ عَنْ مَرْغُومٍ أَوْ أَلْفٌ مَلَكٌ
لَا يُفْعَلُونَ إِلَّا الْوَيْلُ الْعَظِيمُ مَنْ ذَا الَّذِي يَصِفُكُمْ بِاللَّهِ
أَزَادَكُمْ مَوْتًا أَوْ أَدْرَاكُمْ رَحْمَةً وَأَنْتُمْ لَاهُونَ مَدِينٍ
اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُ اللَّهُ الْكَافِرِينَ مِنْكُمْ وَالْمُؤْمِنِينَ
لَا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الْإِيمَانِ وَلَئِنْ لَمْ يَأْتِ الْإِيمَانُ إِلَّا بَشْعًا
عَلَيْكُمْ فَكَانَ جَاءَ الْخَوْفُ وَالْهَيْبَةُ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا
أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي تُغَشَّى عَظِيمًا مِنَ السَّيِّئَاتِ فَذَاقُوا عَذَابَ الْخَوْفِ
سَلِّطُوا عَلَى الْيَسْبُوتِ إِذْ أُخْرِجُوا عَلَى الْخَوْفِ أُولَئِكَ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ
فَاحِشَةٌ لِلَّهِ صَالِحًا لَمْ يَكُنْ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا الْيَسْبُوتُ
الْخَوْفُ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ قَوْلَانِ يَأْتِ الْخَوْفُ بِذِكْرٍ أَلْفٌ
بَادُونَ فِي الْخَوْفِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَمْرِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَنْتُمْ
فَعَلُوا الْإِيمَانَ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ
لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا وَتَارَا
الْمُؤْمِنُونَ الْخَوْفُ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَ
صَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا كُنْتُمْ إِلَّا بِآيَاتِنَا أَتَسْمِنُونَ

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ يَحَالُ مِنْ قَوْلِ مَا مَعَهُ وَاللَّهُ عَلَيْهِ قَوْلُهُمْ
 مَنْ كَفَىٰ نَفْسٍ مِّنْهُمْ مِّنْ نَّظَرٍ وَمَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ
 اللَّهُ الضُّلَّةَ الَّذِينَ يَصِدُّهُمْ وَيُؤَدِّبُ الْمُؤْمِنِينَ إِنْ سَاءُوا
 يَتُوبُ عَلَيْهِمْ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا وَالَّذِينَ
 كَفَرُوا بِعَيْتِهِمْ لَمْ يَأْتُوا أَحَدًا وَكَفَىٰ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ
 وَلَئِنْ اللَّهُ قَوْلًا لِّأَعْيُنِنَا وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوا مِنْ أَهْلِ
 الْكِتَابِ مِنْ صَيَافِهِمْ وَقَدْ جَاءَنِي قَوْلُهُمُ الرُّغَبُ قَوْلًا
 تَشْتَكُونَ وَيَأْتِيهِمْ رُغَبًا كَرِهُوا لَكُمْ وَإِنْ ظَهَرُوا مِنْكُمْ
 أَوَّلَهُمْ وَأَوَّلًا لِّمَنْ تَقُوهُمْ أَوَّاهُ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَنْ يَكُنَ لَكُمْ الْغَنَاءُ بِذُنُوبِكُمْ وَالْغِيَاةُ الدُّنْيَا
 وَرَبِّهَا أَفْكَارٌ أُسْتَعْلَقَ وَأَسْرَحَ لَكُمْ سَرَاحٌ جَمِيلًا
 وَلَنْ تُكُونَ تُرُودُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ وَالذَّارُ الْآخِرَةُ فَإِنَّ
 اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُفْسِدِينَ مَسْكَنًا أَجْرًا عَظِيمًا يَا أَيُّهَا
 النَّبِيُّ مَنْ كَانَتْ مِنْكَ أَيْدِي وَفُتُوحٌ فَيُضْمَعُ
 لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ۝

مۆمىنلەرنىڭ ئىچىدە (رەسۇلۇللاھ بىلەن غازاتقا
 چىققاندا سابىتلىق بولۇپ، شېھىت بولغانغا قەدەر
 دادىلىق بىلەن جەڭ قىلىش توغۇرلۇق) اللەغا
 بەرگەن ئەھدىنى ئىشقا ئاشۇرغان نۇرغۇن كىشىلەر
 بار. ئۇلارنىڭ بەزىسى (ئەھدىگە ۋاپا قىلىپ)
 شېھىت بولدى، بەزىسى (شېھىت بولۇشنى)
 كۈتەكتە، ئۇلار (پەرۋەردىگارغا بەرگەن ئەھدى-
 سىنى) ھەرگىز ئۆزگەرتكىنى يوق (22). اللە
 راستچىلارغا راستچىلىقى ئۈچۈن (ئاخ-
 رەتتە ئەڭ ياخشى) مۇكاپات بېرىدۇ، مۇناپىق-
 لارنى (ئەھدىنى بۇزغۇچى مۇناپىقلارنى مۇناپىق
 پەتى بۇ دۇنيادىن كەتكۈزۈپ) ئەگەر خالسا تازا-
 لايدۇ، يا ئۇلارنى تەۋبىگە مۇۋەپپەق قىلىدۇ، اللە
 ھەقىقەتەن (بىندىلىرىگە) ناھايىتى مەغپىرەت
 قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (24). اللە كاپىرلار

(يەنى مەدىنىگە ھۇجۇم قىلغان ئىتتىپاقداش قوشۇن)نى غاپا قايتۇردى، ئۇلار مەقسىتىگە يېتە-
 لىدى، اللە (دۈشمەنگە بوران ۋە پەرىشتىلەرنى ئاپىرىدە قىلىپ) مۆمىنلەرنى ئۇرۇشسىز غەلىبىگە
 ئېرىشتۈردى، اللە كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر (26). اللە ئەھلى كىتابتىن مۇشرىكلارغا ياردەم بەرگەن-
 لەرنى (يەنى رەسۇلۇللاھ بىلەن قىلغان ئەھدىنى بۇزغان بەنى قۇرەيزە يەھۇدىيلىرىنى) قورغانلىرىدىن
 چۈشۈردى، ئۇلارنىڭ دىللىرىغا قورقۇنچ سالدى. (ئۇلارنىڭ) بىر بۆلۈكىنى ئۆلتۈردۇڭلار ۋە بىر
 بۆلۈكىنى ئىسىر ئالدىڭلار (28). اللە سىلەرگە ئۇلارنىڭ زېمىنىنى، قورۇ-جايلىرىنى، مال-
 مۈلۈكلىرىنى ۋە (تېخى) سىلەرنىڭ قەدىمىڭلار دەسەپ باقمىغان زېمىنىنى مىراس قىلىپ بەردى، اللە
 ھەر نەرسىگە قادىردۇر (27). ئىي پەيغەمبەر! (ئارتۇق خىراجەت سوراپ سېنى رەلىجىتىكەن)
 ئاياللىرىڭغا ئېيتقىنكى، «ئەگەر سىلەر دۇنيا تىرىكچىلىكىنى (يەنى پاراۋان تۇرمۇشنى) ۋە دۇنيانىڭ
 زىيۇنىنى كۆزلىگەڭلار، كېلىڭلار، سىلەرگە بىرئاز نەرسە بېرىي، سىلەرنى چىرايلىقچە قويۇپ
 بېرىي» (28). ئەگەر سىلەر اللەنى ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنى، ئاخىرەت يۇرتىنى ئىختىيار قىلساڭلار،
 اللە ھەقىقەتەن ئىچىڭلاردىكى ياخشى ئىش قىلغۇچىلارغا چوڭ ساۋابنى (يەنى كۆز كۆرمىگەن،
 قۇلاق ئاڭلىمىغان ۋە ئىنساننىڭ كۆڭلىگە كەلمىگەن نازۇنپەتلىر بار جەننەتنى) تەييار
 قىلدى» (29). ئىي پەيغەمبەر، ئاياللىرى! ئىچىڭلاردىن كىمكى ئاشكارا
 قەبۇل ئىشنى قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا ھەسسىلەپ تازاب قىلىنىدۇ، بۇ اللەغا ئاسانئۇر (30).

(يىگىرمە ئىككىنچى پارە)

سەلەردىن كىسكى اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلما ۋە ياخشى ئەمەل قىلسا، ئۇنىڭغا ساۋابىنى ئىككى قاتلاپ بېرىمىز، ئۇنىڭغا (جەننەتتە) ئېسىل رىزىق تەييارلىدۇق (81). ئى پەيغەمبەرلىك ئاياللىرى! سەلەر باشقا ئاياللارنىڭ ھېچبىرىگە ئوخشامىسىلەر، سەلەر (يات ئەرلەرگە سۆز قىلغاندا) نازاكت بىلەن سۆز قىلماڭلار، (نازاكت بىلەن سۆز قىلماڭلار) دىلىدا نىساق بار ئادەم (سەلەرگە قارىتا) تەمەدە بولۇپ قالدۇ، (كۆماندىن خالى)

ياخشى سۆزنى سۆزلەڭلار (82). ئۆيلىرىڭلاردا ئولتۇرۇڭلار، ئىلگىرىكى جامىلىيەت دەۋرىدىكى ئاياللارنىڭ ياسىنىپ چىققىنىدەك ياسىنىپ چىقىڭلار، ناماز ئوقۇڭلار، زاكات بېرىڭلار، اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار، ئى پەيغەمبەرلىك ئائىلىسىدىكىلەر! اللە سەلەردىن كۆنەننى ساقىت قىلىشنى ۋە سەلەرنى تامامەن پاك قىلىشنى خالايدۇ (83). ئۆيلىرىڭلاردا اللەنىڭ ئايەتلىرىدىن ۋە ھېكمەت (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرى) تىن ئوقۇلۇۋاتقان نەرسىلەرنى ياد ئېتىڭلار، اللە ھەقىقەتەن سىرلەرنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر (84). مۇسۇلمان ئەرلەر ۋە مۇسۇلمان ئاياللارغا، مۇسۇلمان ئەرلەر ۋە مۇسۇلمان ئاياللارغا، ئائىتە-ئىبادەت قىلغۇچى ئەرلەر ۋە ئائىتە-ئىبادەت قىلغۇچى ئاياللارغا، راستچىل ئەرلەر ۋە راستچىل ئاياللارغا، سەۋر قىلغۇچى ئەرلەر ۋە سەۋر قىلغۇچى ئاياللارغا، خۇدادىن قورققۇچى ئەرلەر ۋە خۇدادىن قورققۇچى ئاياللارغا، سەدىقە بەرگۈچى ئەرلەر ۋە سەدىقە بەرگۈچى ئاياللارغا، روزا تۇتقۇچى ئەرلەر ۋە روزا تۇتقۇچى ئاياللارغا، نەپىسلىرىنى ھارامدىن ساقلىغۇچى ئەرلەر ۋە نەپىسلىرىنى ھارامدىن ساقلىغۇچى ئاياللارغا، اللەنى كۆپ زىكرى قىلغۇچى ئەرلەر ۋە اللەنى كۆپ زىكرى قىلغۇچى ئاياللارغا اللە مەغپىرەت ۋە كاتتا ساۋاب تەييارلىدى (85).

وَمَنْ يُؤْتِ مَتْنًا مِّنْ لِّمَوْلَا وَرَسُولِهِ وَتَقَبَّلَ صَالِحًا
تَوْبَتَهَا أَجْرًا مِّمَّنْ يَوْمَئِذٍ وَاعْتَدْنَا لَهُمْ زُكْرًا كَثِيرًا هَلْ يَسَاءُ
الَّذِينَ كَسَبُوا كَآخِرَتِهِمْ إِنَّ الَّذِينَ أُفْتِنُوا فَلَا يَصْغَحْنَ
يَا قَوْمِ قُطِّعَ الَّذِي فِي قُلُوبِهِ مَرَضٌ وَقُلْ كُذِّبَتْ رُفَاةُ
وَقَوْمِي يَبْغُونَ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ أُولَٰئِكَ
وَالَّذِينَ الصَّدَقَةُ إِلَيْكُمُ الرُّكُوءُ وَالْأَعْمَىٰ اللَّهُ وَرَسُولُهُ
إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ
وَيُطَهِّرَ كَلِمَةً طَهِيرًا ۖ وَإِذْ كُنْ مِنْ مَّائِدَةٍ فِي يَوْمٍ ثَوِيٍّ
مِّنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَوَظِيفًا خَبِيرًا
إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ
وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَافِيَةَ وَالْخَافِيَاتِ
وَالْمُسْتَضِئِينَ وَالْمُسْتَضِئَاتِ وَالْحَافِظِينَ
وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا
وَالذَّاكِرَاتِ أَمَّا اللَّهُ لَهُمْ عَشْرَةٌ ۖ وَأَجْرًا عَظِيمًا ۝

وَمَا كَانَ لِيُؤْمِنَ وَلَا يُؤْمِنُوا إِذْ أَقْبَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمَّا أَنْ
يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ
وَجَّهَ صِلَاهُ خَيْرًا مِمَّا كَانُوا وَلِلَّهِ الْأَعْمَالُ عَلَيْهِ وَانْتَهَتْ
عَلَيْهِ أَمْرُكُمْ عَلَيْكَ رُوحُكَ وَأَتَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ قِيَامُكَ
مَالَهُ مَبْدُؤُهُ وَخَتَمُ الْكَاسِ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَعْبُدَهُ فَلَمَّا
قَضَى زَيْدُ بْنُ حَارِثٍ أَرْجَحَ نَهْلَهُ لَأَيُّوبَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ
حَرَجٌ فِي أَرْجَافِهِمْ لِيَهْرَؤَ أَهْلُ إِصْرَافِهِمْ وَطَرَاكَانُ أَمْرُ
اللَّهِ مَقْعُولٌ مَا كَانَ عَلَى الْبَنِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ
سُئِلَ اللَّهُ فِي الزَّيْنِ خُلُوفُ جَبَلٍ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدْرَهُ
لِأَيُّوبَ يَكُونُ رُسُلُ اللَّهِ وَشُكُوفُهُ وَلَا يَكُونُ أَحَدٌ إِلَّا
اللَّهُ وَفِي يَدِهِ حَيَاتُهُ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ إِلَّا رَحْمَةٌ مِنَ اللَّهِ
وَلَكِنْ رَسُولُ اللَّهِ وَخَاتَمُ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ
عَلِيمًا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا الْكُوْزُ اللَّهُ وَكَرَاهِيَتُهُ وَ
سَبْحَةُ بَرِّهِ وَأَوَّلُهَا هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ
يُحِبُّونَكُمْ وَاللَّهُ إِلَى اللَّهِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ حَيًّا

اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىرەر ئىشتا ھۆكۈم چىقارغان چاغدا، ئەر-ئايال مۆمىنلەرنىڭ ئۆز ئىشىدا ئىختىيارلىقى بولمايدۇ (يەنى اللە ۋە اللە نىڭ پەيغەمبىرى بىرەر ئىشتا ھۆكۈم چىقارغان ئىكەن، ھېچ ئادەمنىڭ ئۇنىڭغا مۇخالىپەتچىلىك قىلىشىغا بولمايدۇ)، كىمكى اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلسا، ھەقىقەتەن ئۇ ئوپىچۇق ئازغان بولىدۇ^(۳۶). ئۆز ۋاقتىدا سەن اللە نىمەت بەرگەن، سەنسۇ ئىنتىپام قىلغان كىشىگە: «خوتۇنۇڭنى نىكاھىڭدا تۇتقىن، اللە دىن قورققىن!» دېدىڭ، اللە ئاشكارىلىماقچى بولغان نەرسىنى كۆڭلۇڭدە يوشۇردۇڭ، كىشىلەرنىڭ تەنە قىلىشىدىن قورقۇڭ، اللە دىن قورقۇشۇڭ ئەڭ ھەقىق ئىدى. مۆمىنلەرگە ئۇلارنىڭ بالا قىلىۋالغان ئوغۇللىرىنىڭ قويۇپ بەرگەن خوتۇنلىرىنى نىكاھلاپ ئالسا كۇناە بولما-.

لىقى ئۇچۇن، زەينەبىنى زەيد قويۇۋەتكەندىن كېيىن ساڭا نىكاھلاپ بەردۇق، اللە نىڭ (سەنىڭ زەينەبىنى ئېلىشىڭ توغرىسىدىكى) ئەمرى چوقۇم ئورۇنلىنىدۇ^(۳۷). اللە پەيغەمبەرگە ھالال قىلغان ئىشقا ھېچ كۇناە بولمايدۇ. (بۇ) اللە نىڭ ئۆتكەنكى (پەيغەمبەرلەرگە) تۇتقان يولىدۇر. اللە نىڭ ئەمرى ئەزەلدىنلا بېكىپ كەتكەن (ئۆزگەرمەس) ھۆكۈمدۇر^(۳۸). ئۇلار (يەنى پەيغەم-بەرلەر) اللەنىڭ ئەمر-پەرمانلىرىنى يەتكۈزدۇ، اللە دىن قورقۇدۇ، اللە دىن باشقا ھېچ كىشىدىن قورقمايدۇ (ئى مۇھەممەد! سەنمۇ اللە دىن غەيرىدىن قورقمايلىقتا شۇ پەيغەمبەرلەرگە ئەگەشكىن)، اللە (ھەممە ئىشلاردىن) ھېساب ئېلىشقا يېتەرلىكتۇر^(۳۹). مۇھەممەد ئارالغاردىكى ئەرلەردىن ھېچبىرىنىڭ ئاتىسى ئەمەس، لېكىن (ئۇ) اللە نىڭ پەيغەمبىرى ۋە پەيغەمبەرلەرنىڭ ئاخىرقىسىدۇر (اللە ئۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەرلىكنى ئاخىرلاشتۇرغان، ئۇنىڭدىن كېيىن ھېچقانداق پەيغەمبەر كەلمەيدۇ)، اللە ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر (سەلەرنىڭ سۆز-ھەرىكىتىڭلاردىن ھېچ نەرسە اللە غا مەخپىي ئەمەس)^(۴۰). ئى سۆمىنلەر! اللە نى كۆپ ياد قىلىڭلار^(۴۱). ئۇنىڭغا ئەتىگەن-ئاخشايدا تەسبە ئېيىتىڭلار (چۈنكى بۇ ئىككى ۋاقىتتا پەرىشتىلەر چۈشۈپ تۇرغانلىقتىن، ئۇ ۋاقىتلارنىڭ ئەۋزىلى ھېسابلىنىدۇ)^(۴۲). اللە سەلەرنى قاراڭغۇلۇقتىن نۇرغا (يەنى گۇمراھلىقتىن ھىدايەتكە) چىقىرىش ئۈچۈن، سەلەرگە رەھىمەت قىلىپ تۇرىدۇ، ئۇنىڭ پەرىشتىلىرى سەلەرگە مەغپىرەت تەلپ قىلىپ تۇرىدۇ، اللە مۆمىنلەرگە ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^(۴۳).

تَرْجِيَّ مَنْ تَشَاءُ وَمِنْهُمْ مَنِ امْتَسَقَ رِجْلُهُ رِجْلًا مِّنْ تَحْتِهَا سِجْنٌ مُّخْتَصِمٌ
 وَمِنْهُمْ مَّنْ عَمِلَ فَاِذَا نَادَىٰ لَهُمْ اذْكُرْ الَّذِي اَنْتُمْ عِندَهُ عَمِلْتُمْ
 وَلَا تَحْزَنْ وَيَرْفَعْنَ يَمَانِيَهُمْ حُكُومًا مِّنْ رَّبِّهِمْ وَيَعْلَمُ مَا
 فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ لَّيْسَ لَكَ الْاِسَاءُ
 مِنْ بَعْدِ وَلَا اَنْ تَكُنْ يَوْمَئِذٍ مِنَ الرَّاكِبِ وَلَوْ اَعْبَيْتَ
 حُسْنَهُمْ اِلَّا سَاكَمْتُكَ بَيْنَهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
 رَّحِيمًا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ
 اِلَّا اَنْ يُدْعَوْا لَكُمْ اِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرِ نَفْسِئَةٍ رِّبْهٍ وَلَكِنْ اِذَا
 دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا اِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَبِرُوا وَلَا رَمَقًا بَيْنَكُمْ
 فَهِيَ اِنَّكُمْ كَانُمْ يَوْمَئِذٍ قَوْمًا يَفْقَهُنَّ سُلُوكَ مَنْ يَفْقَهُ
 وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الضَّالِّينَ فَاِذَا سَأَلَكَ عَنْ شَيْءٍ مِّنْهُمَا
 فَعَلِّمْهُمْ مِنْهُ وَلَا يَحْجِبْ عَنْكَ الْغَنَىٰ عَنْ الْفَقْرِ وَلَا يَذْهَبِ
 وَمَا كَانَ لَكُمْ تُوْهُدٍ بِرَسُولِ اللَّهِ وَلَا اَنْ تُكَلِّمُوا اَنْفُسَكُمْ
 مِنْ بَعْدِ اِذَا قُلْتُمْ اِنَّكُمْ كُنْتُمْ اَعْلَىٰ عَمَلِكُمْ اِنْ
 تَبَدَّلْتُمْ اَعْيَانًا وَتَحْمِلُوهُ فَانِ اللَّهُ كَانَ عَلَيْكُم مِّنْ شَيْءٍ عَلِيمًا ۝

ئاياللىرىڭدىن خالىغىنىڭنىڭ ئۆزىنى تارقىسا
 سۈرسە، خالىغىنىڭ بىلەن (ئۆزىتىدىن باشقا
 ۋاقىتتا) بىر يەردە بولساڭ بولۇپرىدۇ، (ۋاقىتلىق)
 ئايرىلىپ تۇرغان ئاياللىرىڭدىن بىرى بىلەن
 ھەمئۆشە بولماقچى بولساڭ، ساڭا ھېچ گۇناھ
 يوقتۇر، (مانا) بۇ ئۇلارنىڭ خۇشال بولۇشىغا، قايغۇر-
 ماسلىقىغا، بەرگەنلىرىگە ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ
 رازى بولۇشىغا ئەڭ يېقىندۇر، اللە دىلىڭلاردىكىنى
 بىلىپ تۇرىدۇ، اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر،
 ھەلىمدۇر (يەنى جازالاشقا ئالدىراپ
 كەتمەيدۇ) ^(۸۱). (ئى پەيغەمبەر! ئىلگىردىكى ئايال-
 لىرىڭدىن باشقا) يەنە خوتۇن ئالساڭ، ساڭا ھالال
 بولمايدۇ، باشقا ئاياللارنىڭ جامالى سېنى ئەجەبلە-
 دۈرگەن تەقدىردىمۇ، ئۇلارنى يەڭگۈشلەش

(ساڭا ھالال بولمايدۇ). پەقەت سېنىڭ ئىلگىردىكى چۆرىلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا، اللە ھەممە
 نەرسىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر ^(۸۲). ئى مۆمىنلەر! پەيغەمبەرنىڭ ئۆيلىرىگە كىرمەڭلار، پەقەت
 تاماققا چاقىرىلغان ۋاقىتلىقلاردا كىرىڭلار، (باشقا ۋاقىتتا رۇخسەت بىلەن كىرگەندە) تاماقنىڭ پىششىنى
 كۈتۈپ ئولتۇرماڭلار، لېكىن چاقىرىلغاندا كىرىڭلار، يۇ، تاماق يەپ بولغاندىن كېيىن تارقاپ كېتىڭلار،
 (تاماقتىن كېيىن) پاراڭ سېلىشىپ ئولتۇرماڭلار، بۇ (يەنى تاماقتىن كېيىن پاراڭ سېلىپ ئولتۇرۇش)
 پەيغەمبەرنى رەنجىتىدۇ، پەيغەمبەر (بۇنى ئېيتىشقا) سىلەردىن خىجىل بولىدۇ، اللە ھەق (نى
 ئېيتىش) تىن خىجىل بولمايدۇ، سىلەر پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرىدىن بىرنەرسە سوراپ (ئالماقچى) بول-
 ساڭلار، پەردە تارقىسىدىن سوراپ ئېلىڭلار، مۇنداق قىلىش سىلەرنىڭ دىللىرىڭلارنىمۇ، ئۇلارنىڭ
 دىللىرىنىمۇ ئەڭ پاك تۇتىدۇ، سىلەرنىڭ رەسۇلۇ اللە رەنجىتىپ قويۇشۇڭلار دۇرۇس ئەمەس،
 رەسۇلۇ اللەدىن كېيىن ئۇنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىشىڭلارمۇ مەڭگۈ دۇرۇس ئەمەس،
 بۇنداق قىلىش (يەنى رەسۇلۇ اللەنى رەنجىتىش ۋە ئۇنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىش)
 ھەقىقەتەن اللەنىڭ دەرگاھىدا چوڭ گۇناھتۇر ^(۸۳). بىرەر نەرسىنى ئاشكارىلىساڭلارمۇ، (دىلىڭلاردا)
 يوشۇرساڭلارمۇ (اللە ھامان بىلىدۇ)، چۈنكى اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر ^(۸۴).

34- سۈرە سەبە

مەككىدە نازىل بولغان، 54 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئالە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

جىمى ھەمدۇسانا ئالە غا خاستۇر، ئاسمانلاردىكى
ۋە زېمىندىكى ھەممە نەرسە ئالە نىڭ مۈلكىدۇر،
ئاخىرەتتىكى ھەمدۇسانامۇ ئالە غا خاستۇر، ئالە ھېك-
مەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەردار-
دۇر (۱). ئالە زېمىنىنىڭ قوينىغا كىرىپ كېتىدۇ-
غان (يەنى يامغۇر، كان ۋە ئۆلۈكلەرگە ئوخشاش)
نەرسىلەرنى، زېمىنىدىن چىقىدىغان (ئۆسۈم-

لۇك، بۇلاق ۋە قۇدۇقلارنىڭ سۇلىرى قاتارلىق) نەرسىلەرنى، ئاسماندىن چۈشىدىغان
(يەرشتە، يامغۇر، ئەجەل، رىزىق قاتارلىق) نەرسىلەرنى، ئاسمانغا ئۆزلەيدىغان (ياخشى
ئەمەللەر، مەقبۇل دۇئالار قاتارلىق) نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، ئالە بەندىلىرىگە
ناھايىتى مېھرىبانىدۇر، (تەۋبە قىلغۇچىلارنى) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (۲).
كاپىرلار: «بىزگە قىيامەت كەلمەيدۇ» دىيدۇ، ئېيتقىنىكى، «ئۇنداق ئەمەس، پەرۋەردىگارم
بىلەن قەسەمكى، قىيامەت سىلەرگە چوقۇم كېلىدۇ، ئالە غەيبىنى بىلىگۈچىدۇر،
ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى زەررە چاغلىق نەرسە ئالە دىن يىراق ئەمەستۇر، ئۇنىڭ (يەنى
زەررە) دىن كىچىكرەك نەرسە بولسۇن، چوڭراق نەرسە بولسۇن، لەۋھىلەھبۇزدا خاتىرىلەنگىنى
يوق» (۳). (ئۇلارنىڭ لەۋھىلەھبۇزدا خاتىرىلىنىشى) ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى
ئەمەللەرنى قىلغانلارنى مۇكاپاتلاش ئۈچۈندۇر، ئەنە شۇلار مەغپىرەتكە ۋە ئېسىل رىزىققا
ئېرىشىدۇ (۴). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە كۈچىنىڭ بېرىپچە قارشى تۇرغانلار قاتتىق ئازابقا
دۇچار بولىدۇ (۵). ئىلىم بېرىلگەنلەر (يەنى ساھابىلەر ۋە كېيىنكى ئەمەل قىلغۇچى ئۆلىمالار)
ساڭا پەرۋەردىگارنىڭ تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان قۇرئاننىڭ شۈبھىسىز ھەق ئىكەنلىكىنى،
(ئىنسانلارنى) غالىپ، ھەمدۇساناغا لايىق ئالە نىڭ يولغا باشلايدىغانلىقىنى بىلىدۇ (۶). كاپىرلار
(بىر-بىرىگە) ئېيتىدۇ: «سىلەرگە سىلەر (قەبرىلەردە چىرىپ) تىتما-تاللاپ بولۇپ كەتكەندىن
كېيىن چوقۇم يېڭىدىن يارىتىلسىلەر دەپ خەۋەر بېرىدىغان بىر ئادەمنى كۆرسىتىپ قويالامسۇ؟» (۷)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَهُ
الْحُكْمُ فِي الْآخِرَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ يَعْلَمُ مَا يَلِيهِ فِي
الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَخْرُجُ
فِيهَا وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ وَقَالَ الَّذِينَ لَقُوا آلَ رَأْسِنَا
السَّاعَةُ قُلْ بَلْ بَرَأْتُمُ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ كَالْمَوْتِ عَنْهُ
مُتَقَالٌ ذَرِكُوا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَا أَصْغُرُ ذَلِكَ
وَلَا أَكْبَرُ لَا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ كَيْتَجِرَى الَّذِينَ آمَنُوا وَاعْمَلُوا
الطَّيَّحَاتِ أُولَئِكَ لَهُمْ عُقْرٌ قَدْ دُرِّتُ لَهُمْ ذُكْرُهُمْ وَالَّذِينَ
سَعَوْا إِلَى الْبَيْتِ مُعْجِزِينَ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رَجِيمٍ
أَلَيْعَ وَبَرَى الَّذِينَ آمَنُوا أُولَئِكَ الْعِلْمُ الَّذِي أَنْزَلَ الْإِنشِينَ
رَبَّنَا هُوَ الْحَقُّ وَيَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُبِينٍ
وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَى رَجُلٍ يُفْتِنُكُمْ
إِذَا مَرَقْتُمْ كُلَّ مِرْقَى رَأَيْتُمْ إِلَى الْكُفْرِ لَقِيَ خَلْقٌ مُبِينٌ

ئۇلارغا يالغاننى توقۇدىمۇ؟ يا ئۇ ئېلىشىپ قال-
دىمۇ؟» ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئاخىرىدىكى ئىمان
كەلتۈرمەيدىغانلار ئازابىتا ۋە چوڭقۇر كۆمراملىق-
تىدۇر (۸). ئۇلار ئالدىدىكى ۋە ئارقىسىدىكى
(ئۇلارنى ئوراپ تۇرغان) ئاسمان بىلەن زېمىنغا
قارىمايدۇ؛ ئەگەر خالىسا ئۇلارنى يەرگە يۇتقۇ-
زىمىز، ياكى ئاسماننى ئۇلارنىڭ ئۈستىگە پارچە-
پارچە قىلىپ چۈشۈرىمىز. بۇنىڭدا ئاللاھقا قايتقۇچى
ھەر بىرىدە ئۈچۈن ئەلۋەتتە (اللەنىڭ قۇدرىتىنى
كۆرسىتىدىغان) دەلىل بار (۹). بىز داۋۇدقا دەر-
گاھىمىزدىن ھەقىقەتەن پەزىل (يەنى پەيغەمبەر-
لىك، زەبۇر، تاغلارنىڭ ۋە قۇشلارنىڭ بويۇنۇشى،
تۆمۈرنىڭ يۇمشاق بولۇپ بېرىشى، ساۋۇت ياساشنى
بىلىدۈرۈشلەر) ئاتا قىلدۇق. «ئى تاغلار! ئى

أَفَلَمْ يَكُنْ لَكُمْ الْهُدَى بَالِغًا إِلَى الْأَذَى لَكُمْ يَوْمَئِذٍ
يَا الْأَرْضُ فِي الْعَذَابِ وَالْقَلْبُ الرَّحِيمِ أَفَلَمْ يَرَوْا أَنَّ
بَيْنَ يَدَيْهِمْ رَحْمَةً مِّنَ السَّمَاءِ أَن تَتَنفَخَ
بِهِمُ الْأَرْضُ وَأَن تَضْحَكَهُمْ يَكْفَى السَّمَاءُ فِي ذَلِكَ
لَهُمْ لَعْنٌ عَظِيمٌ أَفَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْصُرُ
مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِن تَرَ التَّكْوِيلَ وَأَنَّ الْأَرْضَ لَأَن
يَغْبُطَ وَكَذَلِكَ فِي الشَّرِّ وَأَعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَصَلُونَ
بَصِيرٌ وَإِن يَسْأَلُكَ الْبَنِي عَنْ أَهْلِ كُنْعَانَ أَن يَقُولُوا
أَرْسَلْنَا إِلَهُكُم بِمَا اشْكُرُوا فَيَكْفُرُوا بِهِمْ وَيَرْفُئُ
رُءُوسَهُمْ عَلَى الْوُجُوهِ فَهُمْ عَلَىٰ أَعْيُنِنَا إِنَّمَا يَكْفُرُ
بِطَاعَتِنَا أَفَلَمْ يَكُن لَّهُمْ لَعْنٌ عَظِيمٌ أَفَلَمْ يَرَوْا أَنَّ
اللَّهَ يَوْمَئِذٍ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ فَيَفْضَحُونَ عَنْهُ
وَيَصْلُونَ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ

قۇشلار! داۋۇد بىلەن بىرلىكتە تەسبىھ ئېيتىڭلار» (دېدۇق). تۆمۈرنى داۋۇدقا يۇمشاق قىلىپ
بەردۇق (۱۰). (بىز ئۇنىڭغا ئېيتتۇق) «مۇكەممەل ساۋۇتلارنى ياسىغىن، ساۋۇتلارنى ياساشتا
(ھالقىلىرىنى بىر-بىرىگە) تەكشى قىلغىن، (ئى داۋۇد ئائىلىسىدىكىلەر!) ياخشى ئىش قىلىڭلار،
مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىمەن» (۱۱). سۈلەيمانغا شامالنى (بوي-
خۇندۇرۇپ بەردۇق)، شامال چۈشتىن ئىلگىرى بىر ئايلىق مۇساپىنى، چۈشتىن كېيىن بىر ئايلىق مۇساپىنى
بىلاستى، ئۇنىڭغا مىس (چىقىدىغان) بۇلاقنى ئاققۇزۇپ بەردۇق، بەزى جىنلار پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ ئەمرى
بويىچە سۈلەيماننىڭ ئالدىدا ئىشلەيتتى، ئۇلاردىن كىمكى بىزنىڭ ئەمرىمىزگە خىلاپلىق قىلىدىكەن،
ئۇنىڭغا بىز دوزاخ ئازابىنى تېتىتىمىز (۱۲). ئۇلار سۈلەيمانغا ئۇ خالىغان كاتتا سارايلارنى، (مىستىن-
ئەينەكتىن ئاجايىپ) ھەيكەللەرنى، كۆلدەك چوڭ لېكەنلەرنى، (چوڭلۇقتىن) مىدىرلىمايدىغان قازان-
لارنى ياسايتتى، (ئېيتتۇقكى) «ئى داۋۇد ئائىلىسىدىكىلەر! (اللەنىڭ بۇ چوڭ نېمەتلىرىگە)
شۈكۈر قىلىڭلار، مېنىڭ بەندىلىرىمدىن (اللەنىڭ نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلغۇچى بەك ئاز (۱۳).
سۈلەيماننىڭ ۋاپاتىنى ھۆكۈم قىلغىنىمىزدا (يەنى ئۇنى ۋاپات قىلدۇرغىنىمىزدا) سۈلەيماننىڭ
ئۆلگەنلىكىدىن جىنلارنى پەقەت ئۇنىڭ ھاسىنى يېگەن قۇرۇقلار خەۋەردار قىلدى. سۈلەيمان
(ھاسىنى قۇرۇت يەپ) يىقىلغان چاغدا جىنلارغا ئېنىق بولدىكى، ئەگەر ئۇلارغەيىبى بىلىدىغان بولسا
ئىدى، غار قىلغۇچى ئازابىتا (يەنى شۇنچە ئۇزاق ۋاقىت ئېسىر ئەمگەكتە) قالمايىتى (۱۴).

شۈبھىسىزكى، سەبەۋ قەۋمىگە ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىدىن جايىدا (اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان بۇيۇك) دەلىل بار ئىدى، ئۇنىڭ ئوقۇ تەرىپىدە بىر تۈركۈم باغلار، سول تەرىپىدە بىر تۈركۈم باغلار بار ئىدى. (ئۇلارغا ئېيتىۋاتقى) «پەرۋەردىگارنىڭلار بىرگەن رىزىقتىن يەڭلار ۋە ئۇنىڭغا شۈكۈر قىلىڭلار، (سەلەرنىڭ جايىڭلار) بىلەن جاپىدۇر، (سەلەرگە رىزىق بىرگەن پەرۋەردىگارنىڭلار شۈكۈر قىلىۋاتىن) مەغپىرەت قىلىۋاتىن پەرۋەردىگار دۇر (16). ئۇلار (شۈكۈردىن) باش تارتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارغا قاتتىق سەلىنى ئەۋەتتۇق. ئۇلارنىڭ باغلىرىنى ئاچچىق مېۋىلىك، يۇلغۇنلىق، ئاز-تولا سىدىرىلىق (يەنى ياۋا چىلانلىق) باغلارغا ئايلاندۇردۇق (17). ئۇلار كۈفرىلىق قىلغانلىقىلىرى ئۈچۈن مۇشۇنداق جازالدۇق. بىز پەقەت كۈفرىلىق قىلىۋاتقانلارنىلا جازالىمايىز (18). ئۇلار بىلەن بىز بىرگەنلىك قىلغان

[illegible]

قىشلاقلار ئارىسىدا، كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان (تۇتىشىپ كەتكەن) نۇرغۇن قىشلاقلارنى بەرپا قىلدۇق، ئۇلار ئارىسىدىكى مېخىنى ئۆلچەملىك قىلدۇق (يەنى سەپەردە يېمەك-ئىچمەك ئېلىۋالغۇسىمۇ بولىدىغان، ئەتىگەن چىققان يولۇچى چۈشتە بىر ئۆتەڭگە يېتىپ بارسا، كەچتە بىر ئۆتەڭگە يېتىپ بارىدىغان قىلدۇق)، (ئۇلارغا ئېيتتۇقكى) «ئۇلارنىڭ ئارىسىدا كىچىكلەردە ۋە كۈندۈزلەردە تىنچ-ئامان مېشىڭلار» (18) ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز! سەپەرلىرىمىز ئارىسىنى (يەنى ئۆتەڭلار ئارىسىدىكى مۇساپىنى) يىراق قىلىن» دېدى. ئۇلار ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلدى. ئۇلارنى بىز (كېيىنكى كىشىلەرگە) چۆچەك قىلىپ قالدۇردۇق. ئۇلارنى تىرىسىپىن قىلىۋەتتۇق، بۇنىڭغا ھەربىر (بالاغا) سەۋر قىلغۇچى، (نېمەتكە) شۇكۇر قىلغۇچى ئۈچۈن نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار (19). ئىبلىس ئۇلارنى (ئازدۇرۇشتىن ئىبارەت) گۇمانىنى ھەقسەنەن ئىشقا ئاشۇردى. چۈنكى بىر تۈركۈم مۇمىنلاردىن باشقا ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئىبلىسقا ئەگەشتى (20). ئىبلىسنىڭ ئۇلار (يەنى ئەگەشكۈچىلەر) ئۈستىدىن (ۋەسۋە قىلىش بىلەن) ھۆكۈمرانلىق قىلىشى پەقەت بىزنىڭ ئاخىرەتكە ئىمان ئېيتقۇچىلار بىلەن ئۇنىڭغا شەك كەلتۈرگۈچىلەرنى بىلىۋېلىشىمىز ئۈچۈندۇر، پەرۋەردىگارنىڭ ھەممە نەرسىنى كۆزەتكۈچىدۇر (21). ئېيتتىكى، «سەلەر اللەنى قويۇپ مەجبۇدەپ قارىشىڭلارنى چاقىرىڭلار، ئۇلار ئاسانلاردا ۋە زېمىندا زەررە چاغلىق نەرسىگە ئىگە بولالمايدۇ، ئۇلارنىڭ ئاسان-زېمىننىڭ (يارىتىلىشى ۋە باشقۇرۇلۇشىدا اللە غا) ھېچ شېرىكچىلىكى يوق، ئۇلارنىڭ ئىچىدە اللە غا (ئاسان-زېمىننى ئىدارە قىلىشتا ياردەملىشىدىغان) ھېچ ياردەمچىمۇ يوق» (22).

اللہ ئىزنى بەرگەن ئادەمدىن باشقىغا اللہ نىڭ دەرىگاھىدا شاپائەت پايدا بەرمەيدۇ. شاپائەت قىلغۇچىلارنىڭ دىللىرىدىن قورقۇنۇش كۆتۈرۈلگەندە، ئۇلار ئاندىن (بەزىسى بەزىسىگە): «پەرۋەردىگارنىڭلار (شاپا-ئەت توغرىلىق) نېمە دەيدۇ؟» دەيدۇ. ئۇلار (جاۋاب-بەن): «ھەقىقى (دەيدى) (يەنى مۆمىنلەرگە شاپائەت قىلىشقا رۇخسەت قىلدى)» دەيدۇ. اللہ يۈكسەكتۈر، كاتتىدۇر (28). ئېيتىشنىكى، «سەلەرگە ئاسمانلاردىن ۋە زېمىندىن كىم رىزىق بېرىپ تۇرىدۇ؟» ئېيتىشنىكى، «اللە (رىزىق بېرىپ تۇرىدۇ)، شۈبھىسىزكى، بىز ياكى سەلەر چوقۇم ھىدايەتتىدۇرمىز، يا روشەن گۇمراھ-لىقتىدۇرمىز» (29). ئېيتىشنىكى، «بىزنىڭ قىلغان گۇنا-ھىمىز ئۈچۈن سەلەر سوراققا تارتىلمايسەلەر، سەلەر-نىڭ قىلىشىڭلار ئۈچۈن بىز سوراققا تارتىلمايمىز» (30). ئېيتىشنىكى، «پەرۋەردىگار بىزنى (قىيامەت كۈنى) يىغىدۇ، ئاندىن بىزنىڭ ئارىمىزدا ھەقىقلىق بىلەن

وَلَا تَسْتَعْمِلُوا الشَّعَاةَ عِنْدَ الرَّبِّ أَوْ لَوْ أَنَّ لَهُ الْخِزْيَانَةَ
عَنِ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ
الْكَبِيرُ قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ قُلْ اللَّهُ وَ
إِنَّا أَكْفَاؤُكُمْ لَعَلَّ هُنَّ آيَةٌ لِلْعَالَمِينَ قُلْ لَا تَسْأَلُونَ
عَنَّا جَرْمًا وَلَا نَسْأَلُكُمْ عَمَّا تَكْفُلُونَ قُلْ يَجْعَلُ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُم
بَيْنَاتٍ بَاطِلَةٍ وَهُوَ الْقَائِمُ أَلَمُ الْيَوْمِ قُلْ الَّذِينَ الْحَقُّ
بِهِمْ شَرٌّ مِنْ كُلِّ لَذَّةٍ هُوَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ وَكَأَنَّهُمْ
لِقَائِى بَشِيرٌ أَوْ تَذَكُّرٌ لَكِنَّا كَذَّابُونَ لَا يَصْلَحُونَ وَكَانُوا
مَعَى هَذَا الْوَعْدِ أَنْ تَرْجِعُوهُمْ قُلْ لَا يَمُوتُ أَدَمُ وَلَا
نَسْتَأْذِنُ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا نَسْتَعْتِفُ مِنْهُ قُلْ أَلَّذِينَ
كَفَرُوا أَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ الْآيَاتُ أَنْ يَبْعُدُوا عَنْ اللَّهِ
يَوْمَ يَكُونُ الْفُتُورُ قُلْ لِمَنْ لَوْ يَكُونُ لَهُمْ
يَوْمَ يَكُونُ الْفُتُورُ مَوْفُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ
يَقُولُ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتَضَعُوا الَّذِينَ اسْتَضَعُوا وَالَّذِينَ
لَكَ تَأْمُونُهُمْ قَالُوا الَّذِينَ اسْتَضَعُوا الَّذِينَ اسْتَضَعُوا وَالَّذِينَ
صَدَّقُوا مَعَهُنَّ الْهَدَى بَعْدَ إِذْ هَدَى الْكُفْرَ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ مَجْرِمُونَ ۝

ھۆكۈم چىقىرىدۇ، اللہ ئادىل ھۆكۈم قىلغۇچىدۇر، (خالايقىنىڭ ئەمۋالىنى) بىلگۈچىدۇر» (31). ئېيتىشنىكى، «مالغا ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ، سەلەرنىڭ اللەنىڭ شەرىكى دەپ ئاتىۋالغىنىڭلار ھەرگىزمۇ ئۇنداق ئەمەس، بەلكى ئۇ-اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر» (32). سېنى بىز پەقەت پۈتۈن ئىنسانلار ئۈچۈن (مۆمىنلەرگە جەلنەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى ۋە (كاپىرلارنى) ئازاب بىلەن) ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق. ۋە لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (بۇنى) بىلىمەيدۇ (33). ئۇلار: «ئەگەر سەلەر راستچىل بولساڭلار، بۇ ۋەدە (يەنى سەلەر بىزنى قورقۇتۇۋاتقان ئازاب) قاچان ئىشقا ئاشىدۇ؟» دەيدۇ (34). ئېيتىشنىكى، «سەلەرگە (ئازاب ئۈچۈن) ۋەدە قىلىنغان بىر كۈن باركى، ئۇنىڭدىن بىردەمىمۇ ئىلگىرى-كېيىن بولمايسەلەر» (35). كاپىرلار: «بۇ قۇتالغا ۋە ئۇنىڭدىن ئىلگىرىكى كىتابلارغا ھەرگىز ئىشەنمەيمىز» دەيدۇ. ئەگەر زالىملارنى پەرۋەردىگارنىڭ دەرىگاھىدا توختىتىپ قويۇلغان چاغدا بەزىسى بەزىسى بىلەن جىددەللىشىۋاتقاندا كۆرسەك ئىدىك (ئەلۋەتتە قورقۇنچىلىق ھالىنى كۆرۈۋەتتىك)، بوزەك قىلىنغانلار چوڭچىلىق قىلغانلارغا: «ئەگەر سەلەر بولمىساڭلار بىز چوقۇم ئىمان ئېيتاتتۇق» دەيدۇ (36). چوڭچىلىق قىلغانلار بوزەك قىلىنغانلارغا: «سەلەرگە ھىدايەت كەلگەندىن كېيىن بىز سەلەرنى ئۇنىڭدىن ئوستۇنمۇ؟ ھەرگىز توسىمىدۇق، سەلەر ئۆزەڭلار گۇناھ قىلغۇچى بولدۇڭلار» دەيدۇ (37).

ئۇلار ئېيتىدۇ: «سەن پاكىز سەن، بىزنىڭ دوس-
تىمىز ئۇلار ئەمەس، سەن. (ئۇلار بىزگە چوقۇنمايتتى)
بەلكى جىنغا چوقۇناتتى. ئۇلارنىڭ تولىسى جىنغا
ئىمان كەلتۈرمەيتتى» (41). بۈگۈن سىلەر بىر-بىرىڭلارغا
پايدا-زىيان يەتكۈزەلمەيسىلەر، بىز (اللە دىن
غەيرىگە چوقۇنغۇچى) زالىملارغا: «سىلەر
چىنىۋاتىمىكەن دوزاخ ئازابىنى تېتىڭلار» دەيمىز (42).
ئۇلارغا بىزنىڭ روشەن ئايەتلىرىمىز ئوقۇپ
بېرىلگەندە، ئۇلار: «بۇ پەقەت سىلەرنى ئاتا-
بوۋاڭلار چوقۇنغان بۇتلارغا چوقۇنۇشتىن توساقچى
بولغان ئادەمدۇر» دەيدۇ ھەمدە ئۇلار: «بۇ پەقەت
توقۇلغان يالغان سۆزدۇر» دەيدۇ. كاپىرلارغا ھەق-
قەت يېتىپ كەلگەندە، ئۇلار: «بۇ پەقەت ئويىچۇق
سېھىردۇر» دېدى (43). ئۇلارغا ئوقۇيدىغان مېھقان-

قَالَ اِنْجَسَاكَ اَنْتَ وَلِجَنَّتِكَ دُفِعْتُمْ كَانُوا يَتَّبِعُونَ
اَيْحَى الْاَكْثَرُ يَوْمَ تَمُوتُونَ قَالُوا بَلْ اَسْمَاكَ بَعْضُكُمْ
يَعْقُوزُ نَحْمًا وَلَا تَقُولُ الْاٰذِينَ ظَلَمُوا دُفْعًا عَذَابِ
الْاَكْثَرِ لَكُمْ يَوْمَ تَمُوتُونَ وَاِذَا شِئْنَا عَلَيْهِمُ الْاٰثِنَا
يَتَّبِعُ قَالُوا مَا هَٰذَا اِلَّا رَسُلٌ يُرْسِلُ اَنْ يَصْدُرَ عَنْكَ اَنْ
يَصْدُرَ اَبَاؤُكُمْ وَقَالُوا مَا هَٰذَا اِلَّا اَفْكٌ تُمْفَرُونَ وَقَالَ
الْاٰذِينَ تَكْفُرُوْنَ الْحَقُّ لِقَابِكُمْ هُمَانِ هَٰذَا اِلَّا رَسُلُكُمْ
وَمَا اَتَيْتُكُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدُوسُوهَا وَمَا اَرْسَلْنَا اِلَيْكُمْ مَلَكًا
مِّنْ نَّزَارِهِمْ وَلَكِنَّ الْاٰذِينَ مِنْ تَحْتِهِمْ يَبْغُوا عِلْمَ
مَا اَتَيْتُكُمْ وَلِكُلِّ دَافِعٍ كَانَ نَكِيرًا قُلْ اِنَّمَا
اَعْلَمُ الْوَحْيَ الَّذِي اُنْزِلَ عَلَيَّ وَمَنْ يَشَاءُ فَعَلْتُ
تَتَكَلَّمُونَ اَمْ لَكُمْ اِلٰهٌ غَيْرُ الْاٰلِهَةِ اَمْ لَكُمْ
بَيْنَ يَدَيَّ عَذَابٌ شَدِيدٌ قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ اَمْرِ
فَعَلْتُمْ اِنْ اَمْرِي اِلَّا عَنِ اللّٰهِ وَهُوَ عَلَّ كُلِّ شَيْءٍ
شَهِيدٌ قُلْ اِنْ رَّبِّي يَقْذِرُ بِالسَّيِّئَةِ عَذَابًا قَلِيلًا

داق كىتابلارنى ئاتا قىلغىنىمىز يوق. سەندىن ئىلگىرى ئۇلارغا ھېچقانداق پەيغەمبەرمۇ ئەۋەت-
كىنىمىز يوق (44). ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەر (ھەقىقىي) ئىنكار قىلغان، ئۇلار (يەنى مەككە
كۇفۇرلىرى) ئۇلار (يەنى ئىلگىرىكىلەر) ئېرىشكەن كۈچ-قۇۋۋەتنىڭ ئوندىن بىرىگىمۇ ئېرىشىمىگەن.
ئۇلار مېنىڭ پەيغەمبەرلىرىمنى ئىنكار قىلدى. ئۇلارغا مېنىڭ جازىم قانداق بولىدى؟ (45)
ئېيتقىنكى، «مەن سىلەرگە بىر ئىشنى تەۋسىيە قىلىمەن: سىلەر خۇدالىق ئۈچۈن ئىككىدىن،
يا بىردىن تۇرۇڭلار (يەنى اللەنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن يىغىلىپ ياكى يەككە ھالدا ھەقىقىي تىلەڭلار)،
ئاندىن پىكىر يۈرگۈزۈڭلار». ھەمراھلاردا (يەنى مۇھەممەد) ھېچ مەجنۇنلۇق يوق.
پەقەت ئۇ قاتتىق ئازاب نازىل بولۇشتىن ئىلگىرى سىلەرگە ئەۋەتىلگەن بىر
ئاگاھلاندىرغۇچىدۇر (46). ئېيتقىنكى «سىلەردىن ھېچقانداق ھەق تەلەپ قىلغىنىم يوق، ئۇ
سىلەرگە بولۇن: ئەجرىمنى پەقەت اللەدىن تىلەيمەن. اللە ھەممە نەرسىنى كۆزىتىپ
تۇرغۇچىدۇر» (47). ئېيتقىنكى، «پەرۋەردىگارم، ھەقىقەتەن ھەق ئارقىلىق (باتىلنى)
ئاتىدۇ (يەنى پاكىتىنى روشەن بايان قىلىدۇ)، اللە غەيىمىنى تامامەن بىلگۈچىدۇر» (48).

ئىككى دېڭىز (يەنى دېڭىز بىلەن دەريا) ئوخشاش ئەمەس. بۇنىڭ (يەنى دەريانىڭ) سۈيى تاتلىق، تەملىك بولۇپ (گالدېن) سىلىق ئۆتەدۇ، بۇ (يەنى دېڭىز) ناھايىتى ئاچچىق، تۈزلۈك، ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىدىن يېڭى گۆشلەرنى (يەنى بېلىقلارنى) يەيسىلەر، (دېڭىزدىن) سىلەر ئاقايىدىغان زىننەت بۇيۇملىرى (يەنى ئۈنچە - مارجانلار) نى چىقىرىسىلەر. **اللە نىڭ نېمىتىنى تەلەپ قىلىشچان ئۇچۇن، شۇكۇر قىلىشچان ئۇچۇن (اللە نىڭ ئەمرى بىلەن يۈك - تاق، يېمەك - ئىچمەكلەر قاچىلانغان) كېسىلەرنىڭ دېڭىزدا دولقۇن يېرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆر - سەن (۱۲). اللە كېچىنى كۈلدۈزگە كىرگۈزدى، كۈلدۈزنى كېچىگە كىرگۈزدى (شۇنىڭ بىلەن كېچە - كۈلدۈزنىڭ ئۆزۈن - قىسقا بولۇشى جايلا، پەسىللەر بويىچە نۆۋەتلىشىپ تۇرىدۇ)، اللە كۈن بىلەن ئايىنى (بىندىلەرنىڭ مەنپەئەتلىگە) بويىنىدۇ -**

رۇپ بەردى. ھەر ئىككىلىسى مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى قىيامەتكىچە ئۆز ئوقىدا) سەپ قىلىدۇ، ئەنە شۇ اللە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر، پادىشاھلىق ئۇنىڭغا خاستۇر، اللە نى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىڭلار قىلچىلىك نەرسىگە ئىگە ئەمەس (۱۳). ئەگەر ئۇلارنى چاقىرساڭلار، سىلەرنىڭ چاقىرىغىنىڭلارنى ئاڭلىمايدۇ، ئاڭلىغان تەقدىردىمۇ سىلەرگە جاۋاب قايتۇرمايدۇ، قىيامەت كۈنى ئۇلار (اللە غا ئۇلارنى) شېرىك قىلغانلىقىڭلارنى ئىنكار قىلىدۇ، (مۇشرىكلارنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ بۇتلىرىنىڭ قىيامەت كۈنىدىكى ئەھۋالىنى ھېچ ئەھدى) ساڭا ھەممىدىن خەۋەردار زاتتەك (يەنى اللە دەك) ئېيتىپ بېرىلمەيدۇ (۱۴). ئى ئىنسانلار! سىلەر اللە غا موھتاجسىلەر، اللە (ھەممىدىن) بىھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر (۱۵). ئەگەر اللە خالسا، سىلەرنى ھالاك قىلىپ (ئوردۇڭلارغا) يېڭى بىر خەلقنى پەيدا قىلىدۇ (۱۶). بۇ اللە غا قىيىن ئەمەس (۱۷). ھېچبىر كۇناھكار ئادەم بىراۋنىڭ كۇناھىنى ئۈستىگە ئالمايدۇ، كۇناھى ئېغىر بىر ئادەم باشقا بىراۋنى ئۆز كۇناھىنى ئۈستىگە ئېلىۋېلىشقا چاقىرسا، ئۇ يېقىن تۇغىنى بولغان تەقدىردىمۇ ئۇنىڭ كۇناھىدىن ئازراق نەرسىنى ئۈستىگە ئېلىۋالمايدۇ. سەن پەقەت پەرۋەردىگارىنى كۆرمەي تۇرۇپ ئۇنىڭدىن قورقىدىغانلارنى، نامازنى ئادا قىلىدىغانلارنى ئاگاھلاندۇرسەن، كىمكى (كۇناھلاردىن) پاكلىنىدۇ - كەن، ئۇ ئۆزى ئۈچۈن پاكلىغان بولىدۇ. ئاخىر قايتىدىغان جاي اللە نىڭ دەرگاھىدۇر (۱۸).

وَمَا يَتَذَكَّرُ الْيَحْيَىٰ هَذَا أَجَدًا فَرَأَتْ سُلَيْمَةُ شَرَّهَا وَ
هَذَا بَدَلُهَا أَجَابًا وَبَيْنَ كُلِّ تَاكُونٍ لَمَّا طَرَأَ وَاقِعُهُمْ وَجُنُ
جَلِيلُهُ تَلَيُّسًا يَا وَتَرَى الْفَلَكَ فِيهِ مَوَاسِرَ رَاجِعَةً إِلَى
فَضْلِهِ وَلَمَّا كُنْتُمْ كُنُونَ ۝ تَوَلَّى الْإِلَهِ فِي الْبَلَدِ وَلِيًّا لِّأَهْلِ
فِي الْبَلَدِ وَمَعَ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ كُلِّ يَوْمٍ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ
ذَلِكَ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا
يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ ۝ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دَعْوَكُمْ وَهُمْ
سَمِعُوا مَا أَسْمَعُوا وَلَكِنْ يَوْمَ الْوَعْدِ يُنْفِخُ فِي بَازٍ كُلِّ
وَلَا تَدْعِيكُمْ عَنْ عَمَلِكُمْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ الْقَدْ كُنْتُمْ
عَنِ اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝ إِنْ يَشَاءِ يُدْخِلْكُمْ
وَيُخْرِجْكُمْ بِمَا تَحِبُّونَ وَمَا ذَلِكُمْ عَلَى اللَّهِ بِعَظِيمٍ ۝ وَ
لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۝ وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ جُلُومِهَا
لَا يَحْمِلَنَّ مِنْهَا شَيْئًا وَلَوْ كَانُوا ذَا قُرْبَىٰ ۝ إِنَّمَا اتَّخَذُوا لَكُمْ
الدِّينَ يَحْسَبُونَ أَنَّكُمْ بِالْهَيْبِ ۝ وَإِنَّمَا الْغَلْطُ
وَمَنْ تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ ۝ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ۝

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَلَا الظُّلُمُتُ وَلَا النُّورُ
وَلَا الظِّلُّ وَلَا النُّورُ وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَلَا النَّوَارُ
إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَاءُ وَمَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي
الْغُيُوبِ إِنَّ أَنتَ الْكَافِرُ إِنَّكَ إِذَا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ
بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَإِنْ مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا غَلَبْنَا أُنُورًا
وَإِنْ يَكْفُرْ بِكَ فَكُنْ مِنَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ عَمَلٌ
رُّسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ كَمَا
أَخَذْنَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا كَيْفَ كَانَ كَيْفَهُمُ الْيَوْمَ
اللَّهُ أَزَلَّ مِنَ السَّمَاءِ مَا أَفْرَجَتْ بِهِ نَارُ الْمُجَنَّبِ
الْوَاهِي وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيْضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ
أَلْوَانُهُمْ وَظُرَابٌ جَبِينٌ مُّوَدَّةٌ مِنَ النَّارِ وَاللَّوْنِ
وَالْأَصْوَابِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ ذَلِكَ إِنَّمَا يُخَشِى اللَّهَ
مِنَ عِبَادِهِ الْمُسْلِمُونَ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ عَلِيمٌ إِنَّ الَّذِينَ
يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَفْقَعُوا أَمْوَالَهُمْ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَرْجُونَ جَزَاءً كَثِيرًا

كور ئادەم بىلەن كۆزى ساق ئادەم (يەنى كاپىر
بىلەن مۆمىن) باراۋەر بولمايدۇ⁽²⁹⁾. زۇلمەت بىلەن
نۇر (يەنى باتىل بىلەن ھەق) باراۋەر بولمايدۇ⁽³⁰⁾.
سايە بىلەن ئىسسىق (يەنى جەننەت بىلەن دوزاخ)
باراۋەر بولمايدۇ⁽³¹⁾. تىرىكلەر بىلەن ئۆلۈكلەر
(يەنى مۆمىنلەر بىلەن كاپىرلار) باراۋەر بولمايدۇ،
شۈبھىسىزكى، اللە (ھەق دەۋەتنى) خالىغان كىشى-
لەرگە ئاڭلىتىدۇ. سەن قەبرىلەردىكىلەرگە (يەنى
كاپىرلارغا) ئاڭلىتالمايسەن⁽³²⁾. سەن پەقەت بىر
ئاڭلاھلاندۇرغۇچىسەن⁽³³⁾. ھەقىقەتەن بىز سېنى
ھەق (دەن) بىلەن (مۆمىنلەرگە) خۇش خەۋەر
بەرگۈچى، (كاپىرلارغا) ئاڭلاھلاندۇرغۇچى قىلىپ
ئەۋەتتۇق. قانداقلا بىر ئۆمەت بولمىسۇن، ئۇنىڭغا

پەيغەمبەر كەلگەن⁽³⁴⁾. ئۇلار سېنى ئىنكار قىلسا، ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەن ئۆمەتلەرمۇ (ئۆز-
لىرىنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار قىلغان، پەيغەمبەرلىرى ئۇلارغا روشەن مۆجىزىلەرنى، (ئىبراھىم
ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلىنغان سەھىپىلەرگە ئوخشاش) سەھىپىلەرنى، (تەۋرات، ئىنجىلدەك) نۇرلۇق
كىتابلارنى ئېلىپ كەلدى⁽³⁵⁾. ئاندىن كاپىرلارنى جازالىدىم، (ئۇلارغا بەرگەن) ئازابىم قانداق ئىكەن؟
(يەنى ئۇلارغا قانداق قاتتىق ئازاب قىلدىم؟) ⁽³⁶⁾ كۆرمەيسەنكى، اللە بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇردى.
ئۇنىڭ بىلەن تۇرلۇك، رەڭگارەڭ مېۋىلەرنى چىقاردى، (شۇنىڭدەك اللە تاغلارنى ياراتتى)
تاغلارنىڭ ئاق، قىزىللىرى، ھەر خىل رەڭدىكى يوللۇقلىرى ۋە قاپقارلىرىمۇ بار⁽³⁷⁾.
شۇنىڭدەك ئىنسانلارنى، ھايۋانلارنى، چاھاربايلارنىمۇ خىلمۇخىل رەڭلىك قىلىپ ياراتتى،
اللە نىڭ بىندىلىرى ئىچىدە اللە دىن پەقەت ئالىملارلا قورقۇدۇ. اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر،
(بىندىلىرى ئىچىدە تەۋبە قىلغانلارنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر⁽³⁸⁾. شۈبھىسىزكى، اللە نىڭ
كىتابىنى تىلاۋەت قىلىپ تۇرىدىغانلار، نامازنى ئادا قىلىدىغانلار كاسات بولمايدىغان
تىجارەتنى ئۈمىد قىلىدۇ، بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەرنى (اللە نىڭ
رازىلىقى ئۈچۈن) يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا سەرپ قىلىدىغان كىشىلەرگە⁽³⁹⁾

اللہ نہ جہلیرمى تولۇق بېرىدۇ ۋە مەرھەمەتتىن ئۇلارغا ئاشۇرۇپ بېرىدۇ، اللہ ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلىۋېتىدۇ، ئاز ياخشىلىققا كۆپ ساۋاب بەرگۈچىدۇر (80). ساڭا بىز ۋەھىي قىلغان كىتاب (يەنى قۇرئان) ھەققىدۇر. ئىلگىرىكى كىتابلارنىڭ (راستلىقىنى) ئىسپاتلىغۇچىدۇر، اللہ ھەقىقەتەن بەندىلىرىمىنى تولۇق بىلگۈچىدۇر، كۆرۈپ تۇرغۇچى-دۇر (81). ئاندىن بىز كىتاب (يەنى قۇرئان)نى بەندىلىرىمىزدىن بىز تاللىغان كىشىلەرگە مىراس قىلىپ بەردۇق، ئۇلارنىڭ بەزىسى ئۆزىگە زۇلۇم قىلىۋېتىدۇ (يەنى قۇرئاننى تىلۋەت قىلغان بىلەن ئەمەل قىلمايدۇ)، بەزىسى ئوتتۇرا ھالدا (يەنى كۆپ چاغلاردا قۇرئانغا ئەمەل قىلىپ، قىسمەن

چاغلاردا ئەمەل قىلمايدۇ) ۋە بەزىسى اللە نىڭ ئىزىنى بويىچە ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىرىدۇ-خۇچىدۇر. ئەنە شۇ كاتتا مەرھەمەتتۇر (82). ئۇلار ھەمىشە تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرىدۇ. ئۇلار جەننەتلەردە ئالتۇن بىلەيزۇكلەرنى، مەرۋايىتىلارنى تاقايدۇ، ئۇلارنىڭ كىيىمى يىپەكتىن بولۇپ-دۇ (83). ئۇلار ئېيتتى: «جىمى ھەمدۇ سانا بىزدىن غەم-قايغۇنى كەتكۈزۈۋەتكەن اللە غا مەنسۇپ-تۇر! بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىز ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلىۋېتىدۇ، ئاز ياخشىلىققا كۆپ ساۋاب بەرگۈچىدۇر (84). اللە مەرھەمەتتىن بىزنى جەننەتتە تۇرغۇزدى. جەننەتتە بىز ھەرگىز جاپا ئارتمايمىز، ھەرگىز چارچىمايمىز» (85). كاپىرلار دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئۆلۈپ ئارام تېپىپ قالمايلىقى ئۈچۈن) جانلىرى ئېلىنمايدۇ، ئۇلاردىن ئازابىمۇ يېنىكلىتىلىپ، كۆپرەدا ھەددىدىن ئاشقان ھەر ئىنساننى ئەنە شۇنداق جازالايمىز (86). ئۇلار دوزاختا: «پەرۋەردىگارىمىز! بىزنى چىقىرىۋەتسەڭ (دۇنيادىكى ۋاقىتتا) قىلغان ئەمەللىرىمىزدىن باشقا ئەمەللىرىمىزنى قىلىشقا» دەپ يالۋۇرۇپ تۇرۇپتۇ. (اللە ئېيتىدۇ) «سەلەرگە ئۆمرۇڭلارنى ئۇزۇن قىلىپ، ۋەز-نەس-ھەت ئالدىنغان ئادەم ۋەز-نەسھەت ئالالغۇدەك ۋاقىت بەرمىدىمۇ؟ سەلەرگە ئاگاھلاندۇرغۇچى (يەنى پەيغەمبەر) كەلدىغۇ، ئەمدى ئازابىنى تېتىڭلار، زالىملارغا ھېچقانداق ياردەم بەرگۈچى يوق» (87).

الله ھەقىقەتەن ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى غەيبىنى بىلگۈچىدۇر. الله ھەقىقەتەن دىللاردىكى سىرلارنى بىلگۈچىدۇر (۳۸). الله سىلەرنى زېمىندا ئورۇنلاسلار قىلدى، كىمكى كاپىر بولىدىكەن، ئۇنىڭ كۈفرىنىڭ زىيىنى ئۆزىگە بولىدۇ، كاپىرلار- نىڭ كۈفرى پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا پەقەت غەزەپنىلا زىيادە قىلىدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ كۈفرى ئۇلارنى الله نىڭ رەھىمىتىدىن تېخىمۇ يىراقلاشتۇردى)، كاپىرلارنىڭ كۈفرى ئۇلارغا پەقەت ھالاكەتتىنلا زىيادە قىلىدۇ (۳۹). ئېيتقىنكى، «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ؟ سىلەر الله نى قوبۇپ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىڭلار (ئېمە بىلەن چوقۇنۇشقا لايىق بولدى؟) ماڭا ئېيتىپ بېرىڭ- لاركى، ئۇلار زېمىندىن ئېسىلەرنى ياراتتى؟ يا ئۇلار ئاسمانلارنى الله بىلەن بىرلىكتە ياراتتىمۇ؟ يا ئۇلارغا بىز بىر كىتاب بەرگەن بولۇپ، ئۇلار شۇ كىتابتىكى

إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ غَيْبِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمٌ نُجُومَاتِ
الْصُّدُورِ هُوَ الَّذِي يَصْلَحُ خَلْقَ فِي الْأَرْضِ مِمَّنْ تَكَفَّرَ
فَعَلِيهِمْ كُفْرًا وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرًا هُمْ جَدِيدُ كَيْدِهِمْ
مَعْتَدًا وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرًا هُمْ أَزْوَاجٌ خَلْقَ الْأَرْضِ
شَرَّاءُ لَّهُمُ الْكَافِرِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَلَمْ يَكُنْ لَكُمْ خَلْقًا
مِنْ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَمْ لِيُنْفِرَهُمْ كِتَابًا
فَهُمْ عَلَى بَيِّنَاتٍ إِنَّ يَوْمَ الْقِيَامِ لَبَعْضُهُمْ
بَعْضًا أَكْبَرُ مِنْ إِيَّاهُ إِنَّ اللَّهَ يَسْمَعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَسْكَمْتَا مِنْ أَحَدٍ شَيْئًا
يَكُنْ مِنْ أَعْيُنِنَا خَوْفٌ وَاعْتِصِمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ
أَيْمَانِهِمْ لَعَلَّ هُمْ يَرْجِعُونَ أَفَأَعَدْتُمْ مِنْ آجِدَى
الْأَسْمَاقِ جَاهُودِيَّةً يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرًا
فِي الْأَرْضِ وَمَنْزِلَتِي وَلَا يَجِئُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا
يَأْتِيهِمْ قَهْلًا يُظْهِرُونَ الْأَكْثَرُ قَلْبًا تَكُنْ تَجِدُ
لِسَانَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَنْ يَجِدَ لِسَانَ اللَّهِ تَكُونُ لَكَ

روشن دەلىللەرگە ئاساسلانمىدۇ؟» ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، زالىملار بىر- بىرىگە پەقەت يالغاننىلا ۋە دە قىلىشۇدۇ (40). الله ھەقىقەتەن ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى (قۇدرىتى ۋە گۈزەل ھېكمىتى بىلەن) چۈشۈپ كېتىشتىن توختىتىپ تۇرىدۇ. ئەگەر ئۇلار چۈشۈپ كەتسە، ئۇلارنى ھېچ ئەھدى توختىتىپ تۇرالمىدۇ. الله ھەقىقەتەن ھەلىمدۇر (يەنى كۇففارلار ئازابقا تېگىشلىك بولسۇ، ئۇلارنى جازالاشقا ئال- دىراپ كەتمەيدۇ)، ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (41). ئۇلار ئۆزلىرىگە ئاگاھلاندىرغۇچى (يەنى پەيغەمبەر) كەلسە، ھەرقانداق ئۈمىدكە قارىغاندا ئەڭ ھىدايەت تاپقۇچى بولىدىغانلىقىلىرى بىلەن قاتتىق قەسەم ئىچىشتى. ئۇلارغا ئاگاھلاندىرغۇچى كەلگەن چاغدا (ھىدايەت- تىن) تېخىمۇ يىراق بولۇشتى (42). (بۇنداق بولۇشى) ئۇلارنىڭ زېمىندا تەكەب- جۈرلۈك قىلىنغانلىقىلىرى ۋە ھىيىلە- مەكر ئىشلەتكەنلىكىلىرىدىندۇر. ھىيىلە- مەكرنىڭ ۋابالى پەقەت ھىيىلە- مەكر ئىشلەتكەن ئادەمنىڭ ئۆزىگە بولىدۇ، ئۇلار پەقەت ئىلگىرىكى ئۈمىتلىرىگە قوللىنىلغان (الله نىڭ) ئۇلارنى ھالاكەت قىلىشى ۋە جازالاشتىن ئىبارەت) يولىنىلا كۆتۈردى، الله نىڭ (مەخلۇقاتلار ئۈستىدە قوللانغان) يولىدا ھەرگىزمۇ ھېچقانداق ئۆزگىرىشنى كۆرمىيەن، الله يولىدا ھەرگىز يۆتكىلىشىمۇ (يەنى ئازابنىڭ ئازابقا تېگىشلىك بولغانلار ئۈستىدىن باشقىلارنىڭ ئۈستىگە يۆتكىلىشىنى) كۆرمىيەن (43).

ئۇلار زېمىندا سەيىر قىلىپ، ئۇلاردىن ئىلگىرىم
كىلىر (يەنى ھالاك بولغان ئۆمىمەتلەر) نىڭ ئاقىۋىتىنى
نىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆرمىدىمۇ؟ ئۇلار (يەنى
ئۆتكەنكى ئۆمىمەتلەر) بۇلاردىن تېخىمۇ كۈچلۈك
ئىدى. ئاسانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھېچ نەرسە
اللەنى ئىلاجىسىز قالدۇرالمىدۇ. اللە ھەقىقەتەن
ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىگە قادىردۇر (44).
ئەگەر اللە ئىنسانلارنى ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى
تۈپەيلىدىن جازالامىدىغان بولسا، يەر يۈزىدە
ھېچبىر جان ئىگىسىنى قويىمىغان بولاتتى ۋە لېكىن
اللە ئۇلار (دىن ھېساب ئېلىش) نى مۇئەييەن
ۋاقىتقىچە تەخىر قىلىدۇ، ئۇلار (دىن ھېساب
ئېلىش) نىڭ ۋاقتى يېتىپ كەلگەندە (ئۇلارنىڭ
ئەمەللىرىگە قاراپ جازا بېرىدۇ)، اللە ھەقىقەتەن
بەندىلىرىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (45).

36- سۈرە ياسىن

مەككىدە نازىل بولغان، 23 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ياسىن (1). ھېكمەتلىك قۇرئان بىلەن قەسەمكى، (ئى مۇھەممەد!) شەك-شۈبھىسىزكى، سەن
پەيغەمبەرلەردىن سەن (2-3). توغرا يولدىن (4). قۇرئان ئاتا-بوۋىلىرى ئاگاھلاندۇرۇلمىغان (يەنى
ئۇلارغا پەيغەمبەر كەلمىگەن)، غەپل قالغان بىر قەۋمنى ئاگاھلاندۇرۇشۇك ئۈچۈن، غالب،
ناھايىتى مېھرىبان اللە تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر (5-6). ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكىگە (ئازاب
توغرىسىدىكى) ھۆكۈم ھەقىقەتەن تېگىشلىك بولدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار ئىمان ئېيتمايدۇ (7). بىز
ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ بويسۇنۇشىغا ئىگە كىلىرىگىچە تاقاقلىرىنى تاقىدۇق، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار
باشلىرىنى تېگەلمەيدۇ (يەنى ئۇلار ئىمانغا بويسۇنمايدۇ ۋە ئىمانغا باش ئەگەيدۇ) (8). ئۇلارنىڭ
ئالدىدا بىر توسۇق، كەينىدە بىر توسۇق قىلىدۇق، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى پەردىلىدۇق، شۇنىڭ
ئۈچۈن ئۇلار (ئىماننىڭ يوللىرى توسۇلۇپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن) ھېچ نەرسىنى كۆرەلمەيدۇ (9).

وَمَوَدَّ عَلَيْهِمْ وَأَنزَلْنَا لَهُمُ الْوُحْيَ الَّذِي يُؤْمِنُونَ ۖ
 إِنَّا نَحْنُ اللَّهُ حَيُّ الْقَيُّومُ ۚ وَتِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الَّتِي كُنَّا نَقُولُ لَكَ
 قِسْطَ رَبِّكُمُ الْقِسْطَ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ
 وَتِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الَّتِي كُنَّا نَقُولُ لَكَ قِسْطَ رَبِّكُمُ الْقِسْطَ ۚ
 وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ وَتِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الَّتِي
 كُنَّا نَقُولُ لَكَ قِسْطَ رَبِّكُمُ الْقِسْطَ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ
 عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ وَتِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الَّتِي كُنَّا نَقُولُ لَكَ
 قِسْطَ رَبِّكُمُ الْقِسْطَ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ
 وَتِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الَّتِي كُنَّا نَقُولُ لَكَ قِسْطَ رَبِّكُمُ
 الْقِسْطَ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ وَتِلْكَ
 آيَاتُ الْكِتَابِ الَّتِي كُنَّا نَقُولُ لَكَ قِسْطَ رَبِّكُمُ الْقِسْطَ ۚ
 وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ وَتِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ
 الَّتِي كُنَّا نَقُولُ لَكَ قِسْطَ رَبِّكُمُ الْقِسْطَ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
 لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ وَتِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الَّتِي كُنَّا نَقُولُ
 لَكَ قِسْطَ رَبِّكُمُ الْقِسْطَ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ

ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرمامىسەن، ئاگاھلاندۇرمامىسەن،
 ئۇلارغا بەربىر ئوخشاش، ئىمان ئېيتمايدۇ (10).
 سەن پەقەت قۇرئانغا ئەگەشكەن، مەرمەتلىك
 اللەنى كۆرمەي تۇرۇپ قورققان كىشىنى ئاگاھلاندۇرالايسەن (يەنى ئاگاھلاندۇرۇشۇڭنىڭ پايدىسى
 بولىدۇ)، ئۇنىڭغا (اللەنىڭ ئۇنىڭ كۆنەللىرىنى)
 مەغپىرەت قىلىدىغانلىقى ۋە ئېسىل ساۋاب (يەنى
 جەننەت ئاتا قىلىدىغانلىقى) بىلەن خۇش خەۋەر
 بەرگەن (11). بىز، شۇبھىسىزكى، ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرسىمىز، ئۇلارنىڭ (دۇنيادا) قىلغان (ياخشى-
 يامان) ئەمەللىرىنى ۋە ئىشلىرىنى خاتىرىلەپ
 قويمىز، ھەممە شەيئىنى روۋشەن دەپتەردە (يەنى
 لەۋھىلەھۋىزدا) تولۇق خاتىرىلەپ قويغانىمىز (12).
 ئۇلارغا (يەنى كۇفۇرلارغا) شەھەر (يەنى ئەنتاكىيە)
 ئاھالىسىنى مىسال قىلىپ كەلتۈرگەن، ئۆز ۋاقتىدا

ئۇلارغا پەيغەمبەرلەر كەلگەن ئىدى (13). ئەينى زاماندا ئۇلارغا ئىككى پەيغەمبەر ئەۋەتتۇق.
 ئۇلار ئۇ ئىككى پەيغەمبەرنى ئىنكار قىلدى. ئۈچىنچى پەيغەمبەرنى ئەۋەتتىمىز بىلەن (ئۇلارغا)
 ياردەم قىلدۇق، پەيغەمبەرلەر (ئۇلارغا): «بىز ھەقىقەتەن (اللەنىڭ) سىلەرگە (يەنى سىلەرنى
 ھىدايەت قىلىشقا) ئەۋەتلىگەن ئەلچىلىرىمىز» دېدى (14). ئۇلار: «سىلەر پەقەت بىزگە ئوخشاش
 ئىنسان، مېھرىبان اللە ھېچ نەرسە نازىل قىلغىنى يوق، سىلەر پەقەت يالغانچىسىلەر» دېدى (15).
 ئەلچىلەر: «پەرۋەردىگارىمىز بىلىدۇكى، بىز شەك-شۈبھىسىز سىلەرگە ئەۋەتلىگەن ئەلچىلىرىمىز» (16).
 بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىز پەقەت (روۋشەن دەلىللەر بىلەن) چۈشىنىشلىك قىلىپ تەبلىغ قىلىشتۇر،
 دېدى (17). ئۇلار (ئەلچىلەرگە): «بىز سىلەردىن شۇم پال ئالدىق. ئەگەر سىلەر (دەۋىستىڭلارنى)
 توختاتماستىڭلار، سىلەرنى چوقۇم تاش-كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرمىز ۋە بىزنىڭ قاتتىق جازايىمىزغا
 مىزغا ئۇچرايسىلەر» دېدى (18). ئەلچىلەر: «(كۇفرىڭلار سەۋەبىدىن) شۇملۇقۇڭلار ئۆزۈڭلار بىلەن
 بىللەدۇر، سىلەرگە ۋەز-نەسىھەت قىلىنسا (شۇم پال ئالامىسىلەر؟) ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى
 ئىش سىلەر گۇمان قىلغاندەك ئەمەس)، سىلەر (اللەغا شېرىك كەلتۈرۈش بىلەن) ھەددىدىن
 ئاشقۇچى قەۋمىسىلەر» دېدى (19). شەھەرنىڭ يىراق جايىدىن بىر كىشى (يەنى ھەبىب نەجار)
 يۇڭگۇرۇپ كېلىپ ئېيتتى: «ئى قەۋم! پەيغەمبەرلەرگە ئەگىشىڭلار (20). توغرا يولدا بولغان،
 (ئىمانغا دەۋەت قىلغانلىقىغا) سىلەردىن ھەق سورىمايدىغان كىشىلەرگە ئەگىشىڭلار (21).

پەقەت بىر ئاۋاز بىلەنلا ئۇلارنىڭ ھەممىسى
ھۇزۇرىمىزغا ھازىر قىلىنىدۇ (68). ئۇ كۈندە ھېچبىر
ئىنسانغا قىلچە زۇلۇم قىلمايدۇ، سىلەرگە پەقەت قىل-
مىشىڭلارغا يارىشا جازا بېرىلىدۇ (64). شۇبھىسىزكى، ئۇ
كۈندە جەننەت ئەھلىلىرى نېمەت ئىچىدەدۇر (66).
ئۇلار ۋە ئۇلارنىڭ جۈپتىلىرى (جەننەتلىرىنىڭ)
سايىلىرى ئاستىدا تەختلەرگە يۆلەنگەن ھالدا
تۇرىدۇ (66). ئۇلار ئۈچۈن جەننەتتە (تۇرلۇك)
مېۋىلەر بار، ئۇلار ئۈچۈن جەننەتتە (ئۇلارنىڭ) كۆڭلى
تارتقان نەرسىلەر بولىدۇ (67). مېھرىبان پەرۋەرد-
ىكارى تەرىپىدىن (ئۇلارغا) سالام دېيىلىدۇ (68). (گۇ-
ناھكارلارغا) «ئى گۇناھكارلار! بۈگۈن (بىر تەرەپكە)
ئايىرىلىڭلار» (دېيىلىدۇ) (69). سىلەرگە (پەيغەمبەرلىرىم
ئارقىلىق): «ئى ئادەم بالىلىرى! شەيتانغا چوقۇن-

إِنَّ كَانَتْ الرَّحْمَةُ وَاجِبَةً ۖ وَلَئِنَّمْ جَمِيعُ لُبِّهَا خَصِرُونَ ۖ
فَإَيُّكُمْ لَا يَخْشَى سَيِّئَاتِهِمْ مِنَ الرَّأْسِ ۖ فَهُمْ يَسْلَوْنَ ۖ وَإِنْ
أَصْحَابُ الْحَقِّ الْيَوْمِ شُغِلُوا لَيُحْمَدُوا وَآذَانُهُمْ فِي ظِلِّ
عَلَى الْأَذَانِ ۖ مَتَكُونُ لَهُمْ سُبْحَانَهُ وَآلِهَهُمْ يَابِسُونَ ۖ
سَلَامٌ ۖ وَلَئِنْ رَأَى نَجْوَاهُ ۖ وَامْتَدَّ الْيَوْمُ إِلَى الْيَوْمِ ۖ
أَلَمْ نَقْضِ الْيَوْمَ بَيْنِي أَدَمَ ۖ لَاحِدًا وَالْخَيْطُ الْيَوْمَ ۖ لَكُمُ مَعْدُ
فِيهِ ۖ وَإِنْ أَعْبُدْتُمْ فَلَا يَمُوتُ الْيَوْمَ ۖ وَلَقَدْ أَصْلَ
مِنْهُمْ جِلْدًا ۖ فَتَوَلَّوْا تَوَلَّوْا تَوَلَّوْا ۖ هَذَا جَهَنَّمُ الَّتِي
كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ۖ فَصَلُّوا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تُكَلِّمُونَ ۖ الْيَوْمَ
نَقْضُ عَلَى أَقْوَامِهِمْ وَنُكْلًا ۖ أَيْدِيَهُمْ وَنَقْضُهَا ۖ رِجْلُهُمْ ۖ مَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ ۖ وَلَوْ شَاءَ الْهَيْسَاءُ عَلَى أَيْدِيهِمْ فَاسْتَبَقُوا الْعَذَابَ ۖ لَظَلَّ
يُجِيرُونَ ۖ وَلَوْ شَاءَ لَسَخْنَهُمْ عَلَى مَكَانِهِمْ ۖ مَا سَطَعُوا
مُضِيًّا ۖ وَكَيْفَ جَعَلْنَا ۖ لَكُمْ مَعَهُ نَجْوَاهُ ۖ فِي الْغَيْثِ ۖ أَفَلَا
يَعْقِلُونَ ۖ وَمَا عَلَّمْنَاهُ الْبُحْرَ وَلَا الْبَحْرَ ۖ لَئِنْ هُوَ إِلَّا رَوْدُ قُرْآنٍ
يُنِيرُ ۖ الْيَوْمَ ۖ كَانَ حَيًّا وَرَجَى الْقَوْلَ عَلَى الْكُفْرَيْنِ ۖ

خاڭلار، ئۇ ھەقىقەتەن سىلەرگە ئاشكارا دۈشمەندۇر، ماڭىلا ئىبادەت قىلىڭلار، بۇ توغرا يوللۇر»
دەپ تەۋسىيە قىلىمىدۇ؟ (60—61) شۇبھىسىزكى، شەيتان سىلەردىن نۇرغۇن كىشىلەرنى
ئازدۇردى، (بۇنى) چۈشەنمەسلىرى؟ (62) سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان جەھەننەم
مانا شۇ (63). سىلەر (دۇنيادىكى چېشىڭلاردا) كاپىر بولغانلىقىڭلار ئۈچۈن جەھەننەمگە
كىرىڭلار (64). شۇ كۈندە ئۇلارنىڭ ئېغىزلىرىنى پېچەتلىۋېتىمىز، ئۇلارنىڭ قىلىملىرىنى قوللىرى
بىزگە سۆزلەپ بېرىدۇ، پۇتلىرى گۇۋاھلىق بېرىدۇ (يەنى ھەر ئەزا ئۇنىڭدىن سادىر بولغان ئىشنى
سۆزلەپ بېرىدۇ) (65). ئەگەر بىز خالىساق، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى ئەلۋەتتە يوق قىلىۋېتەتتۇق، ئاندىن
ئۇلار يول مېڭىشقا ئالدىرايتتى، لېكىن ئۇلار قانداقمۇ كۆرەلسۇن؟ (66) ئەگەر بىز خالىساق، ئۇلارنى
ئۆيلىرىدىلا سۈرىتىنى مۇبەددەل (يەنى مايىۋن، چوشقا ياكى تاش) قىلىۋېتەتتۇق، شۇنىڭ بىلەن
ئۇلار ئالدىنىمۇ ماڭالمايتتى، ئارقىسىمۇ قايتالمايتتى (67). بىز ئۆمرىنى ئۇزۇن قىلغان ئادەمنىڭ تېنىنى
ئاجىزلىتىۋېتىمىز (يەنى ياشلىق، قىرانلىق ۋاقىدىكىدىن ئاجىزلايدۇ، قېرىيدۇ)، ئۇلار (بۇنى)
چۈشەنمەيدۇ؟ (68) ئۇنىڭغا (يەنى پەيغەمبەرگە) بىز شېئىر تەلىم بەرمىدۇق، ئۇنىڭغا شېئىر
مۇناسىمۇ ئەمەس. ئۇ پەقەت تىرىكلەرنى ئاگاھلاندۇرۇش، كاپىرلارغا ئازابنىڭ تېگىشلىك ئىكەن-
لىكىنى (بىلدۈرۈش ئۈچۈن نازىل بولغان) ۋەز-نەسىھەتتۇر ۋە روشەن قۇرئاندۇر (69—70).

سەلەرىنىڭ ئىلاھىيەتلىرى شەك - شۈبھىسىز بىر ئىلاھ -
تۇر (4). (ئۇ) ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ، ئۇلارنىڭ
ئارىسىدىكى نەرسىلەرنىڭ ۋە مەشەرقىلەرنىڭ پەر -
ۋەدىگارىدۇر (5). بىز ھەقىقەتەن يېقىن ئاسماننى
يۇلتۇزلار (نۇرى) بىلەن زىننەتلىدۇق (6). اللەنىڭ
ئىتائىتىدىن چىققۇچى ھەربىر شەيتاندىن ئۇنى
قۇغدۇدۇق (7). ئۇلار پەرىشتىلەرنىڭ (سۆزلىرىدىن
ھېچ نەرسىنى) ئاڭلىيالمىدۇ، ئۇلار، قوغلىنىشى
ئۈچۈن، ھەر تەرەپتىن، ئاققۇچى يۇلتۇزلار بىلەن
ئېتىلىدۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) دائىملىق ئازابقا
قالدۇ (8-9). لېكىن (ئاسمان خەۋەرلىرىدىن)
ئوغرىلىقچە بىرنەرسە ئاڭلىغان شەيتاننى يورۇق
يۇلتۇز قوغلاپ (كۆيدۈرۈپ تاشلايدۇ) (10). ئۇلاردىن
(يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشى ئىنكار قىلغۇ -
چىلاردىن) سوراپ باققىن! ئۇلارنى يارىتىش
قىيىنمۇ؟ يا بىزنىڭ ياراتقانلىرىمىز (يەنى ئاسمان -
زېمىن ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى پەرىشتىلەر ۋە چوڭ
مەخلۇقاتلار)نى يارىتىش قىيىنمۇ؟ بىز ھەقىقەتەن
ئۇلارنى (يەنى ئۇلارنىڭ ئىسمى بولغان ئادەمنى) يېپىشقاق لايدىن ياراتتۇق (11). (ئىسى مۇھەممەد -
مەدا) سەن ئۇلارنىڭ اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرۈپ تۇرۇپ، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشىنى ئىنكار
قىلغانلىقىدىن بەلكى ئەجەپلىنەرسەن. ئۇلار بولسا سېنى مەسخىرە قىلىشۇ (12). ئۇلارغا (قۇرئان
بىلەن) ۋەز - نەسىھەت قىلىنسا (ۋەز - نەسىھەتنى) قوبۇل قىلمايدۇ (13). ئۇلار بىرەر مۆجىزىنى
كۆرسە مەسخىرە قىلىشۇ (14). ئۇلار: «بۇ روشەن سېھىردۇر، بىز ئۆلۈپ توپىغا ۋە قۇرۇق
سۆڭەككە ئايلانغاندىن كېيىن راستلا تىرىلمەدۇق؟ بىزنىڭ بۇرۇنقى ئاتىلىرىمىزمۇ تىرىلمەيدۇ؟»
دەيدۇ (15-17). ئېيتىنكى، «ھەئە، سىلەر خار ھالدا تىرىلىسىلەر» (18). بىر ئاۋازنى (يەنى
ئىراپىلىنىڭ چالغان سۈرىنى) ئاڭلاش بىلەنلا (مەشھارگاھقا) ھازىر بولۇپ (ئۆزلىرىگە نېمە قىلىن -
دىغانلىقىغا) قارىشىپ تۇرىدۇ (19). ئۇلار: «ۋاي ئىستىبازىگە بۇ قىيامەت كۈنىدۇر» دەيدۇ (20).
بۇ سىلەر ئىنكار قىلغان (ھەق بىلەن باتىل) ئايرىلىدىغان كۈنىدۇر (21). (اللە پەرىشتىلىرىگە
ئېيتىدۇ) زۇلۇم قىلغۇچىلارنى، ئۇلارنىڭ (مۇشرىكلىكتىكى) كۇفرىدىكى قايىشلىرىنى ۋە ئۇلارنىڭ
اللەنى قويۇپ چوقۇنغان بۇتلىرىنى (مەشھارگاھقا) توپلاڭلار، ئاندىن ئۇلارنى دوزاخنىڭ يولىغا
باشلاڭلار (22-23). ئۇلارنى توختىتىپ تۇرۇڭلار، چۈنكى ئۇلار (جىمى سۆزلىرى ۋە ئىشلىرىدىن)
سوئال - سوراق قىلىنىدۇ (24). (ئاندىن) ئۇلارغا: «نېمىشقا (دۇنيادىكى ھالىتىڭلارغا ئوخشاش)
بىر - بىرىڭلارغا ياردەم قىلمايسىلەر؟» (دېيىلىدۇ) (25). بەلكى ئۇلار بۈگۈن بويۇنغۇچىلاردۇر (26).
ئۇلار بىر - بىرىگە قاراپ مۇنازىرىلىشىدۇ (27). ئەگەشكۈچىلەر ئەگەشتۈرگۈچىلەرگە: «سىلەر
(سۆزۈڭلارنىڭ راستلىقىغا) قەسەم ئىچىپ بىزنى ئىماندىن توسۇپتۇڭلار» دەيدۇ (28). (ئەگەشتۈر -
گۈچىلەر ئەگەشكۈچىلەرگە) ئېيتىدۇ: «سىلەر (ئۆز ئىختىيارىڭلار بىلەن) مۆمىن بولىدىڭلار» (29).

مَا كَانَ لَنَا عَيْتٌ مِنْ سُلَيْمَانَ إِلَّا نَقَرْنَا مَا أُخْبِرْنَا ۖ فَنَسِيَ عَلَى الْكَلْبِ النَّارَ ۖ فَكَلَمَ الْوَيْلُ ۖ
 قَوْلَ رَبِّهِمَا أَنَا لَكُمُ الْعَذَابُ ۖ فَأَمَرَ أُولَئِكَ الْعُلَاقُ ۖ فَهَلَاكُهُمْ ۖ
 يَوْمَ سَوَّىٰ لَهُمُ الْعَذَابَ ۖ فَمَثَلُهُمْ فِي الْآيَاتِ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۖ
 أَلَمْ تَرَ كَيْفَ جَاءَ الْوَيْلَ الَّذِينَ كَانُوا يَقُولُونَ ۖ
 إِنَّا لَنَرَاهُمْ فِي السَّمَاءِ مُتَكَلِّفِينَ ۖ فَمِنْ جَانِبِ الْمَدِينِ ۖ وَوَدَّ الْمُشْرِكُونَ ۖ
 أَنِ يَكُونُ الْعَذَابُ الَّذِي يَكْفُرُونَ ۖ فَكُلُّهُمْ أَهْلُ ۖ وَكَانَ الْوَيْلُ لِلْكَافِرِينَ ۖ
 كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ۖ فَكُلُّهُمْ أَهْلُ ۖ وَكَانَ الْوَيْلُ لِلْكَافِرِينَ ۖ
 فَكُلُّهُمْ أَهْلُ ۖ وَكَانَ الْوَيْلُ لِلْكَافِرِينَ ۖ فَكُلُّهُمْ أَهْلُ ۖ وَكَانَ الْوَيْلُ لِلْكَافِرِينَ ۖ
 فَكُلُّهُمْ أَهْلُ ۖ وَكَانَ الْوَيْلُ لِلْكَافِرِينَ ۖ فَكُلُّهُمْ أَهْلُ ۖ وَكَانَ الْوَيْلُ لِلْكَافِرِينَ ۖ
 فَكُلُّهُمْ أَهْلُ ۖ وَكَانَ الْوَيْلُ لِلْكَافِرِينَ ۖ فَكُلُّهُمْ أَهْلُ ۖ وَكَانَ الْوَيْلُ لِلْكَافِرِينَ ۖ
 فَكُلُّهُمْ أَهْلُ ۖ وَكَانَ الْوَيْلُ لِلْكَافِرِينَ ۖ فَكُلُّهُمْ أَهْلُ ۖ وَكَانَ الْوَيْلُ لِلْكَافِرِينَ ۖ

بىزنىڭ سىلەرنى (بىزگە ئەگىشىشكە) زورلايدىغان كۈچىمىز يوق ئىدى، بەلكى سىلەر (بىزگە ئوخشاش) ئازغان قەۋم ئىدىڭلار (36). پەرۋەردىگار بىزنىڭ بىزنى (جازالاش) سۆزى بىزگە تېگىشلىك بولدى. بىز ھەقىقەتەن (شۇ سۆز بويىچە ئازابىنى) چوقۇم تېتىغۇچىمىز (37). سىلەرنى بىز ئازدۇردۇق، چۈنكى بىز ھەقىقەتەن ئازغان ئىددۇق (38). ئۇلار (يەنى ئەگەشتۈرگۈچىلەر بىلەن ئەگەشكۈچىلەر) بۇ گۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ئازابىتا ئورتاققۇر (39). بىز ھەقىقەتەن گۇناھكارلارغا مۇشۇنداق قىلىمىز، (يەنى ئەگەشتۈرگۈچىلەر بىلەن ئەگەشكۈچىلەرنىڭ ھەممىسىگە ئازاب قىلىمىز) (40). ئۇلار ھەقىقەتەن مۇشۇنداق ئىدىكى، ئۇلارغا: «بىر ئالەمدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق» (دەڭىلار) دېيىلسە، (كەلسە تەۋھىدتىن) تەكەببۇرلۇق قىلىپ باش تارتاتتى (41). ئۇلار: «ئىلاھلىرىمىزنى ھەقىقەتەن بىر مەجنۇن شائىر ئۈچۈن (يەنى ئۇنىڭ سۆزى ئۈچۈن) تاشلى- ۋېستەمدۇق؟» دىيىتى (42). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس

(يەنى ئىش ئۇلارنىڭ بوھتان قىلغىنىدەك ئەمەس)، ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) ھەق (دىن)نى ئېلىپ كەلدى ۋە پەيغەمبەرلەرنى تەستىق قىلدى (37). (ئى گۇناھكارلار!) سىلەر (چوقۇم) قاتتىق ئازابىنى تېتىغۇچىسىلەر (38). سىلەر پەقەت قىلمىشڭلارغا يارشا جازا-ئىنسىلەر (39). پەقەت ئالەمنىڭ سادىق بىندىلىرىلا جازاغا تارتىلمايدۇ (40). ئۇلار مەلۇم رىزىقتىن (يەنى تۈرلۈك مېۋىلەردىن) بەھرىمەن بولىدۇ، ئۇلار ھۈرمەتلىنىدۇ (41-42). ئۇلار نازۇ-نېمەتلىك باغلاردا، تەختلەر ئۈستىدە بىر-بىرىگە قارشىپ ئولتۇرىدۇ (43-44). ئۇلارغا شېقىپ تۇرغان، ئاپئاق، ئىچ-كۈچىلەرگە لەززەت بېغىشلايدىغان شارابىلاردىن تولدۇرۇلغان جاملار ئايلىاندۇرۇپ تۇرۇلىدۇ (45-46). ئۇنىڭدا مەس قىلىدىغان نەرسە يوق، ئۇلار ئۇنى ئىچىش بىلەن مەس بولىمايدۇ (47). ئۇلارنىڭ يېنىدا ئەرلىرىدىن غەيرىگە كۆز سالمايدىغان شەھلا كۆزلۈك (چۈپتىلەر) بولىدۇ (48). ئۇلار (ئاقلىقتا) گويىا قول تەگمەي ساقلىغان تۆگەقۇشنىڭ تۇخۇملىرىغا ئوخشايدۇ (49). ئۇلار (يەنى ئەھلى جەننەت) بىر-بىرىگە قارشىپ پاراڭ سېلىشىدۇ (50). ئۇلاردىن بىرى ئېيتىدۇ: «مېنىڭ بىر دوستۇم بولۇپ، ئۇ (ماڭا) 'سەن (ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە) ھەقىقىي ئىشىنىمەن (51-52). بىز ئۆلۈپ توپىغا ۋە قۇرۇق سۆڭەككە ئايلىنغان چاغدا بىز چوقۇم (قىلمىشلىرىمىزدىن) ھېساب بېرىمىدۇق؟» دىيىتى (53). ئۇ (بۇرادەرلىرىگە): «سىلەر ئۇنى (يەنى دوستۇمنى) كۆرەمسىلەر؟» دىيدۇ (54). ئۇ قاراپلا ئۇنى (يەنى كاپىر دوستىنى) دوزاخنىڭ ئوتتۇرىسىدا كۆرىدۇ (55). ئۇ (يەنى مۇمىن) ئېيتىدۇ: «ئالەم بىلەن قەسمكى، مېنى (ئازدۇرۇپ) ھالاك قىلغىلى تاس قېلىپتىكەنەن (56).

ئەگەر پەرۋەردىگارنىڭ (مېنى ئىمانىدا
مۇستەھكەم قىلىشتىن ئىبارەت) مەرھەمىتى
بولمىغان بولسا ئەلۋەستە مەن (سەن بىلەن بىللە
دوزاخقا) ھازىر قىلىنغانلاردىن بولاتتىم (87).
تۇنجى ئۆلگىنىمىزدىن باشقا ئۆلمەمدۇق؟ ئازابقا
دۇچار بولمامدۇق (58-59). بۇ (يەنى ئەھلى
جەننەت ئېرىشكەن نېمەت) ھەقىقەتەن زور
بەختتۇر (60). ئىشلىگۇچىلەر مۇشۇنداق زور
بەختكە ئېرىشىش ئۈچۈن ئىشلىسۇن (61). بۇ (يەنى
جەننەتنىڭ نېمەتلىرى) ياخشى زىياپەتسۇ؟ ياكى
زەققۇم دەرىخىمۇ؟ (62) زەققۇمنى بىز زالىملار (يەنى
كۇمراھلار) ئۈچۈن (ئاخىرەتتە) ئازاب قىلدۇق (63).
شۈبھىسىزكى، ئۇ جەھەننەمنىڭ قەئىدە ئۆسىدىغان

دەرەختتۇر (64). ئۇنىڭ مېۋىسى گۇيا شەيتانلارنىڭ باشلىرىغا ئوخشايدۇ (65). ئۇلار شۈبھىسىز
شۇ مېۋىلەردىن يەيدۇ، ئۇنىڭ بىلەن قورساقلارنى تويغۇزىدۇ (66). ئاندىن ئۇلار ئۇنىڭ ئۈستىگە
(يىرىك بىلەن) قايناقسۇنىڭ ئارىلاشتۇرمىسىنى ئىچىدۇ (67). ئاندىن ئۇلارنىڭ قايتىدىغان
جايى چوقۇم دوزاخ بولىدۇ (68). ئۇلار ھەقىقەتەن ئاتا-بوۋىلىرىنى كۇمراھ بىلدى (69). ئۇلار
ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئىزلىرىدىن يۈگۈردى (70). ئۇلاردىن ئىلگىرى، بۇرۇنقىلار (يەنى ئۆتكەنكى
نۇمبەتلەر) نىڭ تولىسى ھەقىقەتەن ئازدى (71). بىز ئۇلارغا ھەقىقەتەن ئاگاھلاندۇرغۇچىلارنى
(يەنى پەيغەمبەرلەرنى) ئەۋەتتۇق (72). ئاگاھلاندۇرۇلغۇچىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا
قارىغىن (73). لېكىن اللەنىڭ سادىق بەندىلىرى (ئازابىتىن قۇتۇلدى) (74). نۇھ ھەقىقەتەن
بىزگە ئىلتىجا قىلدى. بىز (ئۇنىڭ ئىلتىجاسىنى) نېمىدىگەن ياخشى قوبۇل قىلغۇچىدۇرمىز! (75)
بىز ئۇنى ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىنى چوڭ غەمدىن (يەنى سۇدا غەرق بولۇپ كېتىشتىن) قۇتقۇز-
دۇق (76). ئۇنىڭ نەسلىنى باقىي قالدۇردۇق (77). كېيىنكىلەر (يەنى كېيىنكى ئەۋلادلار) ئىچىدە
ئۇنىڭغا ياخشى نام قالدۇردۇق (78). خالايقلا نۇھقا سالام يوللايدۇ (79). بىز ھەقىقەتەن ياخشى
ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز (80). ئۇ ھەقىقەتەن بىزنىڭ مۆمىن بەندىلىرىمىزدىن
ئىدى (81). ئاندىن بىر باشقىلارنى (يەنى نۇھ قەۋمىنىڭ كاپىرلىرىنى سۇدا) غەرق قىلدۇق (82).

دەرەختتۇر (64). ئۇنىڭ مېۋىسى گۇيا شەيتانلارنىڭ باشلىرىغا ئوخشايدۇ (65). ئۇلار شۈبھىسىز
شۇ مېۋىلەردىن يەيدۇ، ئۇنىڭ بىلەن قورساقلارنى تويغۇزىدۇ (66). ئاندىن ئۇلار ئۇنىڭ ئۈستىگە
(يىرىك بىلەن) قايناقسۇنىڭ ئارىلاشتۇرمىسىنى ئىچىدۇ (67). ئاندىن ئۇلارنىڭ قايتىدىغان
جايى چوقۇم دوزاخ بولىدۇ (68). ئۇلار ھەقىقەتەن ئاتا-بوۋىلىرىنى كۇمراھ بىلدى (69). ئۇلار
ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئىزلىرىدىن يۈگۈردى (70). ئۇلاردىن ئىلگىرى، بۇرۇنقىلار (يەنى ئۆتكەنكى
نۇمبەتلەر) نىڭ تولىسى ھەقىقەتەن ئازدى (71). بىز ئۇلارغا ھەقىقەتەن ئاگاھلاندۇرغۇچىلارنى
(يەنى پەيغەمبەرلەرنى) ئەۋەتتۇق (72). ئاگاھلاندۇرۇلغۇچىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا
قارىغىن (73). لېكىن اللەنىڭ سادىق بەندىلىرى (ئازابىتىن قۇتۇلدى) (74). نۇھ ھەقىقەتەن
بىزگە ئىلتىجا قىلدى. بىز (ئۇنىڭ ئىلتىجاسىنى) نېمىدىگەن ياخشى قوبۇل قىلغۇچىدۇرمىز! (75)
بىز ئۇنى ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىنى چوڭ غەمدىن (يەنى سۇدا غەرق بولۇپ كېتىشتىن) قۇتقۇز-
دۇق (76). ئۇنىڭ نەسلىنى باقىي قالدۇردۇق (77). كېيىنكىلەر (يەنى كېيىنكى ئەۋلادلار) ئىچىدە
ئۇنىڭغا ياخشى نام قالدۇردۇق (78). خالايقلا نۇھقا سالام يوللايدۇ (79). بىز ھەقىقەتەن ياخشى
ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز (80). ئۇ ھەقىقەتەن بىزنىڭ مۆمىن بەندىلىرىمىزدىن
ئىدى (81). ئاندىن بىر باشقىلارنى (يەنى نۇھ قەۋمىنىڭ كاپىرلىرىنى سۇدا) غەرق قىلدۇق (82).

(ئى كاپىرلار!) شۇبھىسىزكى، سىلەر (الله) دوزاخقا كىرىشنى (پۈتۈۋەتكەن) كىشىدىن باشقا ھېچ ئەمەلدىن ئازدۇر. ئالەمىيەتلەر، سىلەر چوقۇنۇڭ- ۋاتقان بۇتلارمۇ ئازدۇر. ئالەمىيەتلەر (161-162).
 (پەرىشتىلەر) ئېيتىدۇ: «بىزنىڭ ھەربىرىمىزنىڭ مۇئەييەن ئورنى بار» (164). بىز ھەقىقەتەن (ئىبادەتتە) سەپ تارتىپ تۇرغۇچىلارمىز (166). بىز ھەقىقەتەن (اللهغا) تەسبىھ ئېيتقۇچىلارمىز» (168).
 ئۇلار (يەنى قۇرەيش كۇفشارلىرى) ھەمىشە: «ئەگەر بىزدە بۇرۇنقىلارنىڭكىدەك (يەنى ئۆتكەنكى ئۆمەتلەرنىڭ كىتابلىرىدەك) بىر كىتاب بولسا ئىدى. ئەلۋەتتە، الله نىڭ ئىخلاسىمەن پەندىلىرى بولاتتۇق» دەيدۇ (167-169). ئۇلار ئۇنى (يەنى قۇرئاننى) ئىنكار قىلىشتى، ئۇلار ئۇزاققا قالماي (كۇفرىنىڭ ئاقىۋىتىنى) بىلىدۇ (170). بىزنىڭ پەيغەمبەر پەندىلىرىمىز ھەقىقىدىكى سۆزلىرىمىز ئالدىنقىلا ئېيتىلغان (171).
 ئۇلار چوقۇم نۇسرەت تاپقۇچىلاردۇر (172) بىزنىڭ قوشۇنىمىز چوقۇم غەلىبە قىلىۋېلىۋاتىدۇ (173).
 ئۇلار (يەنى مەككە كۇفشارلىرى) دىن ۋاقىتلىق يۈز ئۆرۈپ تۇرغىن (174). ئۇلارنى (ئۇلارغا ئازاب نازىل بولغان چاغدا) كۆرگەن، ئۇلارمۇ ئۆزۈنلا قالماي (كۇفرىنىڭ ئاقىۋىتىنى) كۆرىدۇ (175). ئۇلار ئازابىمىزنىڭ بالدۇر نازىل بولۇشىنى تەلەپ قىلمايدۇ؟ (176) ئازاب ئۇلارنىڭ ھويلىسىغا چۈشكەن چاغدا، ئاگاھلاندۇرۇلغۇچىلارنىڭ ئەتىگىنى ئېسىدىگەن يامان! (177) ئۇلاردىن ۋاقىتلىق يۈز ئۆرۈپ تۇرغىن (178). ئۇلارنى (ئۇلارغا ئازاب نازىل بولغان چاغدا) كۆرگەن، ئۇلارمۇ ئۆزۈنلا قالماي (كۇفرىنىڭ ئاقىۋىتىنى) كۆرىدۇ (179).
 قۇدرەت ئىگىسى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئۇلارنىڭ سۈپەتلىكلىرىدىن پاكتۇر (180). پەيغەمبەر- لەرگە سالام بولسۇن! (181) جىسى ھەمدۇسانا ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللهغا خاستۇر! (182)

38- سۈرە ساد

مەككەدە نازىل بولغان، 88 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللهنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
 ساد. شانلىق قۇرئان بىلەن قەسەمكى، (بۇ قۇرئان ھەقىقەتەن مۇجىزىدۇر) (1).
 بەلكى كاپىرلار ئىناندىن باش تارتماقتا ۋە (رەسۇلۇللاھغا) مۇخالىپەتچىلىك قىلماقتا (2).
 ئۇلاردىن ئىلگىرى (كۇفرى تۈپەيلىدىن) نۇرغۇن ئۆمەتلەرنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلار (ئازابىنى كۆرگەندە) پەرياد قىلدى، ھالبۇكى، (بۇ) قاچىدىغان ۋاقىت ئەمەس (3).

اَمْ يَحْسَبُ الْكَافِرِينَ اَنْ يَكُونُوا اُولَ الْغُلْبَةِ كَالَّذِينَ فِي الْاَنْفُسِ
 اَمْ يَحْسَبُ الْمُتَّقِينَ كَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آلِهَتِهِمْ اَلِيكَ مُزِرٌ
 لَيْسَ لَهُمْ دِينٌ وَلَا يَحْشُرُونَ اُولَ الْاَلْبَابِ ۝ وَفَعَلْنَا لَوْلَا رُسُلُنَا
 فَعَمَلُوا الْاَعْمَالِ اَوْ اَنْ يَكُونُوا عُرْسًا عَلَيْهِمُ الْعَذَابُ ۝ وَلَقَدْ
 اَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ اِنْ كُنْتَ مِنَ الْعَارِفِينَ ۝ وَكَرِهْتَ الْحَقَّ
 تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ ۝ رُوَاهُ عَلِيٌّ عَطْفُ سَعْدِ الشُّرَقِ وَ
 الْاَكْثَانِ ۝ وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ ۝ وَالْقَيْنَ عَلِيٍّ رُوَاهُ جَسَّادٌ
 اَنَابَ ۝ قَالَ رَبِّ اعْزِلْنِي عَنْ هَذِهِ ۝ اِنَّكَ اَلَيْسَ تَعْلَمُ ۝ اِنْ
 يَخْدُونَ اِيَّكَ اَنْتَ اَعْلَمُ الْغُيُوبِ ۝ فَتَنَّا اِلَهَ الْيَهُودِ عِيسَى ۝
 رُوَاهُ جَسَّادٌ اَنَابَ ۝ وَالْقَيْنَ عَلِيٍّ رُوَاهُ جَسَّادٌ ۝ وَكَرِهْتَ
 الْحَقَّ ۝ فِي الْاَكْثَانِ ۝ هَذَا عَطْفُ اَنَامُنْ اَوَّاسِيٍّ بِغَيْرِ
 حِسَابٍ ۝ وَانْ لَّهٗ عِنْدَ اَرْزَاقِ رَحْمَنٍ ۝ اَيُّهَا الْوَلَدُ عِنْدَ
 الْوَلَدِ ۝ اَنْ تَلْزِمَ اَنْ تَسْتَعِيْزَ الْغُلْبَةَ بِصُحْبَةِ اَلِاَبِ ۝
 اَرْزُقْ ۝ بِرَحْمَتِكَ هَذَا اَمْعَنُ ۝ يَارُوْثُ ۝ وَهَبْنَا لَهٗ
 اَهْلًا ۝ وَهَبْنَا لَهٗ رَحْمَةً ۝ وَهَبْنَا لَهٗ اُولٰٓئِ الْاَلْبَابِ ۝

ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى
 يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلغانلار بىلەن ئوخ-
 شاش قىلامدۇق؟ ياكى تەقۋادارلارنى فاجىرلارغا
 ئوخشاش قىلامدۇق؟ (بۇ) ئۇلارنىڭ ئايەتلەرنى
 تەپەككۈر قىلىشلىرى ئۈچۈن، ئەقىل ئىگىلىرىنىڭ
 ۋەزى-نەسەت ئېلىشلىرى ئۈچۈن بىز ساڭا
 نازىل قىلغان مۇبارەك كىتابتۇر (38). بىز داۋۇدقا
 سۈلەيماننى ئاتا قىلدۇق، سۈلەيمان نېمىدىكەن
 ياخشى بەندە! ئۇ (اللە غا) ھەقىقەتەن ئىت-
 ئەت قىلغۇچى ئىدى (39). ئۆز ۋاقتىدا كەچقۇ-
 رۇنلۇقى ئۇنىڭغا ياخشى يۈگۈرۈك ئاتلار توغرى-
 لاندى (40). سۈلەيمان ئېيتتى: «مەن ھەقىقە-
 تەن ئاتلارنى پەرۋەردىگارىمنى ئەسلەش ئۈچۈن
 ياخشى كۆردۈم، ئۇلار (كۆرۈمدىن) غايىب بولغۇچە
 (ئۇلارنى كۆزدىن كۆچۈرۈش بىلەن بولدۇم)» (41).
 سۈلەيمان ئېيتتى: «ئاتلارنى مېنىڭ ئالدىمغا
 ئېلىپ كېلىڭلار» (ئاتلار ئېلىپ كېلىنىگەندىن
 كېيىن) سۈلەيمان ئۇلارنىڭ پاچاقلىرىنى، بويۇن-
 لىرىنى سىلاشقا باشلىدى (42). بىز ھەقىقەتەن

سۈلەيماننى سىندۇق، ئۇنىڭ تەختى ئۈستىگە بىر جەسەتنى تاشلىدىق، ئالدىن ئۇ (بۇنىڭ
 سىناق ئىكەنلىكىنى بىلىپ) تەۋبە قىلدى (43). سۈلەيمان ئېيتتى: «پەرۋەردىگار! ماڭا مەقسەت
 قىلغىن، ماڭا مەندىن كېيىن (مەندىن باشقا) ھېچ ئادەمگە مۇيەسسەر بولمايدىغان پادىشاھلىقنى
 ئاتا قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن كۆپ ئاتا قىلغۇچىسىن» (44). بىز سۈلەيمانغا شامالنى بويۇندۇرۇپ
 بەردۇق. شامال سۈلەيماننىڭ بۇيرۇقى بويىچە ئۇ خالىغان تەرەپكە لەرزىان ماڭاتتى (45) ھەمدە
 ئۇنىڭغا (كاتتا بىنلارنى سالالايدىغان) قۇرغۇچى ۋە (دېڭىزلارغا چۆكۈپ ئۈنچە-مارجانلارنى
 ئېلىپ چىقالايدىغان) غەۋۋاس شەيتانلارنى بويۇندۇرۇپ بەردۇق (46). يەنە نۇرغۇن شەيتانلارغا
 ئىشكەل سېلىنغاندۇر (47). (بىز سۈلەيمانغا ئېيتتۇقكى) «بۇ بىزنىڭ (ساڭا بەرگەن كەڭ) ئاتايسىمىز،
 (ئۇنىڭدىن سەن خالىغان كىشىگە) بەرگىن، ياكى بەرمىگىن، (بۇ ھەقتە سەندىن) ھېساب ئېلىن-
 مايدۇ» (48). ئۇ بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا ھەقىقەتەن يېقىنلىققا ۋە ياخشى ئاقىۋەتكە ئىگە بولدۇ (49).
 بەندىمىز ئەيىۋىنى ئەسلىگىن، ئۇ ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىغا (ئىلتىجا قىلىپ): «شەيتان ماڭا
 ھەقىقەتەن جاپا-مۇشەققەت ۋە ئازاب يەتكۈزدى» دەپ ئىدا قىلدى (50). ئۇنىڭغا:
 «پۇتۇڭ بىلەن يەرنى تەپكەن» دېدۇق، ئۇ پۇتى بىلەن يەرنى تېپىۋېتىدى، سۈزۈك
 بىر بۇلاق ئېتىلىپ چىقتى. (بىز ئۇنىڭغا) «بۇ يۇيۇنۇشمۇ بولمىغان، ئىچىمىمۇ
 بولمىغان سوغۇق سۇدۇر» (دېدۇق) (51). بىز ئۇنىڭ (كېسەل ۋاقتىدا ھادىسىگە ئۇچراپ
 يوق بولغان) ئەھلى-ئەۋلادىنى (يېڭىدىن) بەردۇق، ئۇلار بىلەن بىللە بىر باراۋەر ئارتۇق بە-
 دۇق، (بۇ) بىزنىڭ نازىل قىلغان رەھمىتىمىزدۇر، ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن ۋەزى-نەسەتتۇر (52).

(تۇنىڭغا) «قولۇڭ بىلەن بىر باغلام چۆپنى ئېلىپ،
ئۇنىڭ بىلەن (ئايالىڭنى) تۇرغىن* قەسىمىنى بۇز-
مىغىن» (دېدىقۇ). بىز ئەيىبىنى ھەقىقەتەن سەۋرچان
بايقىدۇق، ئۇ نېمىدېگەن ئوبدان بىلەن ھەقىقەتەن
ئۇ (اللەغا) تەۋبە بىلەن يۈزلەنگۈچىدۇر (44).
ئىبادەتتە كۈچلۈك، (دەندە) بىسىرەتلىك بىندىلىرىد-
ىز ئىبراھىم، ئىسھاق ۋە يەتقۇبىنى ئەسلىگىن (45).
ئۇلارنى بىز پاك-خىسلەتلىك، ئاخىرەتنى ئەسلىپ
تۇرىدىغان سەمىمىي كىشىلەر قىلدۇق (46). ئۇلار
بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا ھەقىقەتەن ئالاھىدە تاللان-
غان كىشىلەردۇر، ھەقىقەتەن ياخشى كىشىلەر-
دۇر (47). ئىمائىلىنى، ئىلىمىنى ۋە زۇلكىفلىنى
ئەسلىگىن، (ئۇلارنىڭ) ھەممىسى ياخشىلاردىن-
دۇر (48). بۇ ۋەز-ئەسسىھەتتۇر، تەقۋادارلارغا
ئەلۋەتتە ياخشى ئاقىۋەت بار (49). (ئۇ) تۇرالغۇ
بولغان جەننەتلەردىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇلارغا
ئۇنىڭ دەرۋازىلىرى ئوچۇقتۇر (50). ئۇلار جەننەتلەردە

تەختلەرگە يۆلىنىپ ئولتۇرىدۇ، ئۇلار جەننەتلەردە نۇرغۇن مېۋىلەرنى، نۇرغۇن شارابلارنى تەلەپ
قىلىپ (ئەكەلدۈرۈپ) تۇرىدۇ (51). ئۇلارنىڭ يانلىرىدا ئەرلىرىدىن غەيرىگە كۆز سالمايدىغان، ياش
قۇرامى ئوخشاش جۈپتىلىرى بولىدۇ (52). بۇ سىلەرگە قىيامەت كۈنىدە ۋەدە قىلىنغان نېمەت-
تۇر (53). بۇ ھەقىقەتەن بىزنىڭ ئاتايمىزدۇركى، ئۇ ھەرگىز تۈگىمەيدۇ (54). بۇ (ھەقىقەتتۇر)،
كاپىرلارنىڭ (ئاخىرەتتە بولىدىغان جايى) ھەقىقەتەن ئەڭ يامان جايىدۇر (55). ئۇ جەھەننەم-
دۇر، ئۇلار جەھەننەمگە كىرىدۇ، ئۇ نېمىدېگەن يامان جاي! (56) بۇ (كۆيىدۈرگۈچى) قىزىق
سۇدۇر، قان-يىرىگىدۇر، ئۇلار بۇنى تېتىسۇن (57). يەنە (ئۇلارغا) مۇشۇ خىلدىكى باشقا تۈرلۈك
ئازابلار بار (58). (ئەگەشكۈچىلىرى بىلەن دوزاخقا كىرگەن چاغدا، ئەگەشتۈرگۈچىلەرگە ئېيتىلىدۇ)
«بۇ جامائە سىلەر بىلەن بىرگە كىرگۈچىدۇر». (ئەگەشتۈرگۈچىلەر ئېيتىدۇ) «ئۇلار قارشى ئېلىن-
مايدۇ، ئۇلار چوقۇم (بىزگە ئوخشاش) ئازابىنى تېتىغۇچىدۇر» (59). ئەگەشكۈچىلەر ئېيتىدۇ: «بەلكى
سىلەر قارشى ئېلىنمايسىلەر، سىلەر ئازابىنى بىزگە ئېلىپ كەلدىڭلار (يەنى بىزنى ئازدۇرۇپ دوزاخقا
كىرىشىمىزگە سەۋەبچى بولدۇڭلار)، بۇ نېمىدېگەن يامان جاي!» (60) ئۇلار (يەنى ئەگەشكۈچىلەر):
«پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە بۇ ئازابىنى ئېلىپ كەلگەن ئادەمگە دوزاخ ئازابىنى ئىككى ھەسە زىيادە
قىلىغىن» دەيدۇ (61). ئۇلار (يەنى كاپىرلارنىڭ كاتتىباشلىرى) ئېيتىدۇ: «بىز (دۇنيادىكى چاغدا)
يامانلاردىن ھېسابلايدىغان ئادەملەرنى (يەنى مۆمىنلەرنى) (دوزاختا) كۆرمەيمىزغۇ؟» (62)

اللہ سىلەرنى بىر ئادەمدىن ياراتتى، ئاندىن ئۇنىڭدىن ئۇنىڭ جۈپىنى (يەنى ھەۋۋانى) ياراتتى ۋە ھايۋانلاردىن سەككىزىنى* سىلەر ئۈچۈن ياراتتى، اللہ سىلەرنى ئاناڭلارنىڭ قارىسىدا بىر ھالەتتىن يەنە بىر ھالەتكە تەرققى قىلدۇرۇپ (يەنى ئابىمەنى، ئاندىن لەختە قان، ئاندىن پارچە گۆش باسقۇچلىرىغا بۆلۈپ)، ئۈچ قاراڭغۇلۇق (يەنى بالاھىمىراھنىڭ پەردىسى، بىمىچىدان ۋە ئانىنىڭ قورسىقى) ئىچىدە يارىتىدۇ، ئەنە شۇ اللہ سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر، پادىشاھلىق اللہ غا خاستۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، قانداقسىمۇ (ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىشتىن ئۇنىڭدىن غەيرىگە چوقۇنۇشقا) بۇرۇلۇپ كېتىسەلەر (۶). ئەگەر كاپىر بولساڭلار اللہ سىلەردىن بىھاجەتتۇر، اللہ بىندىلىرىنىڭ كاپىر بولۇشىغا رازى بولمايدۇ، ئەگەر سىلەر شۇكۇر قىلساڭلار، اللہ سىلەرنىڭ

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَنُحَوِّلْ مِنْهَا أَنْثَىٰ وَنَذْرًا ۖ إِنَّكُمْ لَعِندَ رَبِّكُمُ الْكَافِرُونَ
بَيِّنَاتٍ لِّىَ تَعْلَمُونَ ۚ لَكُمْ فِي ذَٰلِكَ لَآئِنَآ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ قَالُوا فَتَعَذِّبُنَا مِنْ عَذَابِ رَّبِّنَا إِنَّنَا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا كُذِّبْنَا ۚ وَلَا يَرْضَىٰ لِبِرِّائِنَا إِلَهُكَ ۚ وَإِنَّ الْإِنسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَ كَافِرٌ ۚ
فَلَمَّا خُرِجُوا مِنْ ذَٰلِكَ قَالُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ تَحَالُفٌ ۚ قَالُوا بَلْ يَنْذِرُكُم بِآيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ۚ
عَلَيْكُمْ ذَٰلِكُمُ الْبُرْهَانُ ۚ وَإِذْ أَمْسَأَ الْإِنسَانَ مَوْءَاظَ رَبِّهِ
مُتَّبِعِي الْآيَةِ ۚ تَعَذَّيْبًا لِّمَن ظَلَمَ ۚ وَمَن يَكْفُرْ أَفَئِدَتُهُ عَنِ الْمَلَأِ ۚ
مِنْ قَبْلِ وَجْهِ يَوْمَئِذٍ الْإِنشِقَاقِ ۚ سَيُجِيبُكُم مَّا كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ
يَعْلَمُ أَعْيُنُكُمْ أَلَمْ يُصْطَفِ الْبَاقِ ۚ إِنَّكُمْ كُنْتُمْ عَنِ الْآيَةِ
أَنفَآكُ الْبَاقِ ۚ سَيُجِيبُكُم مَّا كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۚ وَإِنَّكُمْ لَفِي شَكٍّ مِّمَّا كُذِّبْنَا ۚ
فَلَمَّا خُرِجُوا مِنْ ذَٰلِكَ قَالُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ تَحَالُفٌ ۚ قَالُوا بَلْ يَنْذِرُكُم بِآيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ۚ
عَلَيْكُمْ ذَٰلِكُمُ الْبُرْهَانُ ۚ وَإِذْ أَمْسَأَ الْإِنسَانَ مَوْءَاظَ رَبِّهِ
مُتَّبِعِي الْآيَةِ ۚ تَعَذَّيْبًا لِّمَن ظَلَمَ ۚ وَمَن يَكْفُرْ أَفَئِدَتُهُ عَنِ الْمَلَأِ ۚ
مِنْ قَبْلِ وَجْهِ يَوْمَئِذٍ الْإِنشِقَاقِ ۚ سَيُجِيبُكُم مَّا كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۚ

قىلغان شۇكۇرۇڭلاردىن رازى بولىدۇ، بىر گۇناھكار ئادەم باشقا بىراۋنىڭ گۇناھىنى ئۈستىگە ئالمايدۇ (يەنى ھەر ئادەم قىلغان گۇناھىغا ئۆزى جاۋابكار بولىدۇ)، ئاندىن سىلەر پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ دەرگاھىغا قايتىسەلەر، اللہ قىلىشىڭلارنى سىلەرگە ئېيتىپ بېرىدۇ، اللہ ھەقىقەتەن دىللاردىكى سىرلارنى تولۇق بىلگۈچىدۇر (۷). ئىنانغا بىرەر زىيان-زەخمەت يەتسە، پەرۋەردىگارىغا يۈزلەنگەن ھالدا ئۇنىڭغا دۇئا قىلىدۇ، ئاندىن اللہ ئۆز تەرىپىدىن ئۇنىڭغا نېمەت ئاتا قىلغان (ئۇنىڭ بېشىغا كەلگەن كۈلپەتنى كۆتۈرۈۋەتكەن) چاغدا، اللہ غا زىيان-زەخمەتنى كۆتۈرۈۋېتىش توغرىلۇق ئىلگىرى قىلغان دۇئاسىنى ئۇنتۇپ كېتىدۇ، (باشقىلارنى) اللہ نىڭ يولىدىن ئازدۇرۇش ئۈچۈن اللہ غا شېرىكلەرنى كەلتۈرىدۇ، ئېيتقىنكى، «سەن كۈفرىڭ بىلەن تۇرۇپ، (بۇ پانىي دۇنيادىن) ئازىغىنا (ۋاقىت) بەھرىمەن بول-غىن، سەن چوقۇم دوزىغىلاردىندۇرسەن (۸). (اللہ غا شېرىك كەلتۈرگەن ئادەم ياخشىمۇ؟) ياكى ئاخىرەت (ئازابىدىن) قورقۇپ، پەرۋەردىگارىنىڭ رەھمىتىنى ئۈمىد قىلىپ كېچىنىڭ سائەتلىرىنى سەجدە قىلغان ۋە قىيامدا تۇرغان ھالدا ئىبادەت قىلىپ ئۆتكۈزگەن ئادەم (ياخشىمۇ؟)». ئېيتقىنكى، «بىلىدىغانلار بىلەن بىلىمىدىغانلار باراۋەر بولامدۇ؟ پەقەت (ساغلام) ئەقىل ئىگىلىرى ئىبرەت ئالىدۇ» (۹). ئېيتقىنكى، «ئى (اللہ نىڭ) مۇسەببەبلىرى! پەرۋەردىگارىڭلارغا تەقۋادارلىق قىلىڭلار، بۇ دۇنيادا ياخشى ئىش قىلغانلار (ئاخىرەتتە) ياخشىلىققا (يەنى جەننەتكە) ئېرىشىدۇ. اللہ نىڭ يېرى كەڭدۇر (كۇفۇرلار ئارىسى-دىن شۇ يەرگە ھىجرەت قىلىڭلار)، پەقەت سەۋر قىلىۋاتقانلار ئۇلارنىڭ ئىجىرى ھېسابىز بېرىلىدۇ» (۱۰).

* يەنى تۆگە، كالا، قوي، ئۆچكىدىن ئىرىكەك-چىشى بولۇپ جەمئىي سەككىز.

ئېيتقىنىكى، ۋەەن دىنىنى (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ قىلغان ھالدا اللەغا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلدۇم (11) ھەمدە (بۇ ئۈمەتلىك ئىچىدە) مۇسۇل-مانلارنىڭ ئەۋۋىلى بولۇشقا بۇيرۇلدۇم» (12). ئېيتقىنىكى، «ئەگەر مەن پەرۋەردىگارىمغا ئاسىيلىق قىلسام، شۇبھىسىزكى، بۇيۇك كۈننىڭ ئازابىدىن قورقىمەن (يەنى اللەنىڭ ئىمرىگە ئاسىيلىق قىلسام، قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ مېنى جەھەننەم ئوتى بىلەن ئازابلىشىدىن قورقىمەن)» (13). ئېيتقىنىكى، «دىنىمنى (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ قىلغان ھالدا اللەغا ئىبادەت قىلىمەن (14). سىلەر اللەدىن باشقا خالىغىنىڭلارغا ئىبادەت قىلىڭلار!» ئېيتقىنىكى، «قىيامەت كۈنى ئۆزلىرىنى ۋە ئائىلىسىدىكىلەرنى زىيان تارتقۇزغۇچىلار قاتتىق زىيان تارتقۇچىلاردۇر، بىلىڭلاركى، ئەنە شۇ روشەن زىياندىدۇر (15). ئۇلارنى ئۈستىدىنمۇ

قُلْ إِنِّي أُرْسِلْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ غُرْصَالَةَ الرِّبِّينِ ۖ وَأُزَيِّرُ كَلِمَاتِ
أَكُونَ قَوْلُ الْمُسْلِمِينَ ۖ قُلْ إِنِّي أَخَافُ أَنْ حَصِمَتِ رَحْمَةُ رَبِّكَ
بِعِبَادِهِ ۖ قُلْ اللَّهُ أَعْبَدُ غُرْصَالَةَ رَبِّنِي ۖ وَأَعْبُدُ وَأَمَّا
شَيْئَتِي مِنْ دُونِهِ قُلْ إِنِّي الْغَوِيُّ مِنَ الَّذِينَ خَفَرُوا أَفْعَالَهُمْ وَ
أَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۖ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ مِنَ الْيُسْرِ ۖ وَأَتَقَرَّرُ
قُرْبَهُمْ ۖ كُلُّ مَنْ مِنَ النَّارِ وَمِنْ غَيْرِهِمْ ۖ كُلُّ ذَلِكَ يُحِبُّ اللَّهَ يَوْمَ
عِبَادَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۖ قُلْ إِنِّي أَسْتَعِينُ بِاللَّهِ ۖ وَأَنْتَ
يَعْبُدُهَا وَأَنْتَ الْوَالِي ۖ اللَّهُ لَمْ يَلْبِسْ غَيْرَ عِبَادَةِ الَّذِينَ
يَسْتَعِينُونَ ۖ الْقَوْلُ لَيْكُنْ مِنْ أَسْمَاءِ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ
وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ ۖ فَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كِتَابٌ الْعَذَابِ
أَفَأَنْتَ تُتَذَكَّرُ فِي النَّارِ ۖ لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّعَاذُوا لَمْ يَمُوتُوا مِنْ
قَوْلِهِمْ غَيْرَ غَيْرَةٍ ۖ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ وَرِجَالٌ لَوْ لُغِفَ
اللَّهُ الْيَمِينُ ۖ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنَابِيعَ
فِي الْأَرْضِ ۖ تَنْجَرِي بِهِ رَحْمَةً لَكُمْ ۖ أَلَا تَعْلَمُونَ ۖ فَتَرَى مَصْفًى
تَمُوجُهُ خُطَّاءُ ۖ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِمَنْ أَلْبَسَ الْأَلْبَابَ ۖ

قاتمۇقات ئوت، ئاستىدىنمۇ قاتمۇقات ئوت ئورۇلدۇ، شۇ (قاتتىق ئازاب) بىلەن اللە بەندىلىرىنى قورقۇتىدۇ». ئى بەندىلىرىم! (ئازابىدىن) قورقۇڭلار (16). شەيتانغا (ۋە بۇتلارغا) چوقۇنۇشتىن يىراق بولغانىلارغا، اللەغا (ۋە ئۇنىڭ ئىبادىتىگە) قايتقانلارغا (جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بېرىلىدۇ، سۆزگە قۇلاق سېلىپ ئۇنىڭ ئەڭ ياخشىغا ئەگىشىدىغانلارغا (يەنى تەقۋادار بەندىلىرىگە) خۇش خەۋەر بەرگىن، ئەنە شۇلار اللە ھىدايەت قىلغان كىشىلەردۇر، ئەنە شۇلار (ساغلام) ئەقىل ئىگىلىرىدۇر (17-18). كىمگە ئازاب ۋەدىسى تېگىشلىك بولسا (ئۇ چوقۇم دوزاخقا كىرىدۇ)، سەن دوزاختىكى ئادەمنى قۇتقۇزالامسىن؟ (19) لېكىن (دۇنيادا) پەرۋەردىگارىدىن قورققانلار (جەننەتتە) قەۋەت-قەۋەت ئالىي ئىبارەتلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدۇ، (بۇ) اللەنىڭ ۋەدىسىدۇر. اللە ۋەدىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ (20). سەن بىلىمەنكى، اللە بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرىدۇ. ئاندىن ئۇنى يەرگە سىڭدۈرۈپ بۇلاقنى پەيدا قىلىدۇ. ئاندىن اللە ئۇنىڭ بىلەن رەڭگى خىلمۇخىل زىرائەتلەرنى ئۇندۇرىدۇ. ئاندىن ئۇ قۇرۇيدۇ، ئۇنىڭ سارغىيىپ كەتكەنلىكىنى كۆرسەن. ئاندىن اللە ئۇنى شاخ-شۇمبىغا ئايلاندۇرىدۇ، ئۇنىڭدا ھەقىقەتەن ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن (اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئىبرەت بار (21).

اللّٰه كۆكسىنى ئىسلام ئۇچۇن كەڭ قىلغان،
پەرۋەردىگارىنىڭ نۇرى ئۈستىدە بولغان ئادەم (دىلى
كور ئادەم بىلەن) ئوخشاشمۇ؟ اللّٰه نىڭ زىكرىنى
تەرك ئەتكەنلىكتىن دىللىرى قېتىپ كەتكەنلەرگە
ۋاي! ئەنە شۇلار روشەن گۇمراھلىقتىدۇر (28).
اللّٰه سۆزلەرنىڭ ئەڭ چىرايلىقى بولغان قۇرئاننى
نازىل قىلدى. (پاساھەتتە، بالاغەتتە) ئۇنىڭ بەزىسى
بەزىسىگە ئوخشاپ كېتىدۇ، (ۋەز-نەسەھەتلەر، ئەھ-
كاملار، قىسىلەر ئۇنىڭدا) تەكرارلىنىدۇ، (قۇرئاندىكى
ئازاب ئايەتلىرى تىلاۋەت قىلىنغان چاغدا) پەر-
ۋەردىگارىدىن قورقىدىغان كىشىلەرنىڭ بەدەنلىرى
تەترەيدۇ، ئاندىن اللّٰه نىڭ زىكرى ئۇچۇن (يەنى
اللّٰه نىڭ رەھىمىتى، مەغپىرىتىگە دائىر ئايەتلەر تىلا-
ۋەت قىلىنغان چاغدا)، ئۇلارنىڭ بەدەنلىرى ۋە دىللە-
رى يۇمشاپ (ئارام تاپىدۇ)، ئەنە شۇ (يەنى قۇرئان)
اللّٰه نىڭ ھىدايتىدۇركى، ئۇنىڭ بىلەن (اللّٰه) خالى-

أَمِنْ مَرَرَهُ اللَّهُ صَدْرَهُ الْإِسْلَامَ فَحَوَّلَ نُورَهُ لِيُورِثَ لِبَنِي قَوْسٍ
الْخَيْرِ قَلْبَهُمْ مِنْ دُرِّ اللَّهِ أُولَئِكَ فِي صَلَاتٍ تَمِيْنٍ ۝ اللَّهُ
نَزَلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ بِلِسَانٍ أَتَمَّ لِمَنْ تَقَاتَلَتْ جُودُهُ
الَّذِينَ يَتَّقُونَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلَاْنَ جُلُودُهُمْ وَطُفُوْهُمُ إِلَى الْإِلَهِ وَخَرَّ
اللَّهُ ذَلِكَ هَدًى اللَّهُ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضِلَّ اللَّهُ
فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۝ أَمِنْ تَكْنِي يَوْمَهِهُ مَوْءَا الْعَذَابِ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ يَقْبَلُ الْغُلَّيْلُونَ دُفُوْا مَا كُنْتُمْ تَكْبُرُونَ ۝ كَذَّبَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاتَّخَذَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ۝
فَإَذْكُرْهُمْ اللَّهُ الْخَيْرِ فِي السَّيِّئَةِ النَّبِيَّاءُ وَالْعَذَابِ الْخَيْرِ
أَكْثَرُ كَوْنًا يُصَلُّونَ ۝ وَلَقَدْ خَرَّ عَلَى السَّائِسِ فِي هَذَا
الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَكَ لَعْنَةُ يَدِ الْوَن ۝ قَرَأْنَا عَرَفًا
فِي عَجْرٍ لَكَ لَعْنَةُ يَتَّقُونَ ۝ قَرَّبَ اللَّهُ مَثَلًا كَرِيْمًا
شَرِيًّا مَثَلًا كَرِيْمًا وَرَجُلًا سَلَامًا لِرَجُلٍ قُلْ يَسْمَعُونَ مَثَلًا
أَصْدَقُ لِقَابِ الْكُفْرَةِ لِكُلِّ مَثَلٍ ۝ إِنَّكَ بِمَنْزِلٍ قَرِيْبٍ
يَسْمَعُونَ ۝ قَرَأْنَا مَوْءَا الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكَ تَقْتَضُونَ ۝

غان ئادەمنى ھىدايت قىلىدۇ، اللّٰه ئازدۇرغان ئادەمگە ھېچ ھىدايت قىلغۇچى بولمايدۇ (28).
قىيامەت كۈنى قاتتىق ئازابنى يۈزى بىلەن مۇداپىئە قىلىدىغان ئادەم (ئازابقا دۇچار بولمايدىغان
ئادەم بىلەن ئوخشاشمۇ؟)، زالىملارغا (يەنى كاپىرلارغا): «قىلغان گۇناھلىرىڭلارنىڭ جازاسىنى
تېتىڭلار» (دېيىلىدۇ) (24). ئۇلاردىن ئىلگىرى تۆتكەن (ئۈمىد)لەر (پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار
قىلدى، ئويلىمىغان يەردىن ئۇلارغا ئازاب كەلدى (25). اللّٰه ئۇلارغا بۇ دۇنيادا خارلىقىنىڭ
(تەمىنى) تېتىتى، ئاخىرەتنىڭ ئازابى تېخىمۇ بۈيۈكتۇر، ئۇلار (ئاخىرەتنىڭ ئازابىنى) بىلە
ئىدى (پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلمايتتى) (26). بىز كىشىلەرنى ۋەز-نەسەھەت ئالغۇن
دەپ، بۇ قۇرئاندا ئۇلارغا تۈرلۈك مىساللارنى بايان قىلدۇق (27). قۇرئان ئەرەبچىدۇر، ئەگرىلىك-
تىن خالىدۇر، ئۇمىدىكى، ئۇلار (قۇرئاننىڭ مەنىسىنى چۈشىنىپ كۆڭرىدىن) ساقلايدۇ (28).
اللّٰه (سەلەرگە مۇنداق) بىر مىسالنى كەلتۈرىدۇ: بىر قۇل بولۇپ، ئۇنىڭغا (ئىشقا
سېلىشنى) تالىشىدىغان نۇرغۇن خوجايىنلار ئىگىدارچىلىق قىلىدۇ (بىرسى بۇ ئىشقا، بىرسى
ئۇ ئىشقا بۇيرۇيدۇ، ئۇ كىمنى رازى قىلىشنى بىلەلمەي قالىدۇ)، يەنە بىر قۇل بولۇپ، ئۇ
بىر ئادەمگىلا خاستۇر، بۇ ئىككى قۇل (يەنى ئۇنىڭ ئەھۋالى) باراۋرمۇ؟ جىسى
ھەممۇ ئانا اللّٰه غا خاستۇر! بەلكى ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ تولىسى بىلمەيدۇ (29).
سەن ھەقىقەتەن ئۆلىسەن، ئۇلارمۇ ھەقىقەتەن ئۆلىدۇ (30). ئاندىن كېيىن سەلەر قىيامەت
كۈنى پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ دەرگاھىدا بىر-بىرىڭلار بىلەن دەۋا قىلىشىلەر (31).

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَبَ بِالْحَقِّ
 إِذْ جَاءَهُ الْبَيِّنَاتُ فِي حَقِّهِمْ ثُمَّ كَفَرُوا بِهَا وَالَّذِينَ جَاءَهُ
 بِالْبَيِّنَاتِ يَصْدَقُ بِهَا أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿٢٥﴾ لَهُمْ مَا
 يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٦﴾ يَكْفُرُ اللَّهُ
 عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيهِمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ
 الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّتُكَ
 يَا لَيْلَىٰ مِنْ دُونِهِ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٢٨﴾
 وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ
 ذِي انْتِقَامٍ ﴿٢٩﴾ وَلَكِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ
 مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ
 ضُرِّيَّهِ أَوْ إِنْ أَرَادَنِيَ بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ
 حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٠﴾ قُلْ لَيْدُوا
 اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ كُفُّوا قُلُوبَكُمْ
 مَنْ يَأْتِ رَبَّهُ عَدَابٌ غَيْرُ ذِي عِزٍّ عَلَيْهِ عَذَابٌ قَتِيلٌ ﴿٣١﴾

(يڭىرىمە تۆتىنچى پارە)

اللہ غا يالغاننى چاپلىغان، نازىل بولغان راست سۆزنى
 (يەنى قۇرئاننى) ئىنكار قىلغان ئادەمدىنمۇ زالىم
 كىشى بارمۇ؟ جەھەننەمدە كاپىرلارغا ئورۇن يوقمۇ؟ (25)
 راست سۆز (يەنى قۇرئان) نى ئېلىپ كەلگەن
 كىشى ۋە ئۇنى ئېتىراپ قىلغان كىشىلەر — ئەنە
 شۇلار تەقۋادارلاردۇر (26). ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ
 دەرگاھىدا ئۆزلىرى خالىغان نەرسىلەردىن بەھرىمەن
 بولىدۇ، ئەنە شۇ ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ
 مۇكاپاتىدۇر (27). اللە ئۇلارنىڭ ئەڭ يامان ئەمەل-
 لىرىنى يوققا چىقىرىدۇ، ئۇلارغا قىلغان ئەڭ ياخشى

ئەمەللىرى بويىچە ساۋاب بېرىدۇ (28). اللە بەندىسىگە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى
 قوغداشقا ۋە ئۇنىڭغا ياردەم بېرىشكە) يېتەرلىك ئەمەسمۇ؟ ئۇلار سېنى اللە دىن باشقا
 مەبۇدلار بىلەن قورقۇتىدۇ، اللە گۇمراھ قىلغان ئادەمنى ھېچ ھىدايەت قىلغۇچى
 بولمايدۇ (29). اللە ھىدايەت قىلغان ئادەمنى ھېچ ئازدۇرغۇچى بولمايدۇ، اللە غالىب،
 (دۈشمەنلىرىنى) جازالىغۇچى ئەمەسمۇ؟ (30) ئەگەر ئۇلاردىن: «ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى
 كىم ياراتقان» دەپ سورىساڭ، شۈبھىسىزكى، ئۇلار: «اللە ياراتقان» دەيدۇ. ئېيتىنكى، «ئەگەر
 اللە ماڭا بىرەر زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈشنى ئىرادە قىلسا، ئۇنى دەپنى قىلىشقا،
 يا اللە ماڭا رەھمەت قىلىشنى ئىرادە قىلسا، ئۇنى توسۇۋېلىشقا، اللە دىن باشقا سىلەر
 ئىبادەت قىلىۋاتقان مەبۇدلار قادىر بولالامدۇ؟ ماڭا ئېيتىپ بېرىڭلارچۇ؟» ئېيتىنكى،
 «ماڭا اللە كۈپايدۇر، تەۋەككۈل قىلغۇچىلار ئۇنىڭغا تەۋەككۈل قىلسۇن (يەنى ھەممە
 ئىشنى اللە غا تاپشۇرسۇن)» (31). ئېيتىنكى، «ئى قەۋمىم! سىلەر ئۆز ھالىڭلار بويىچە ئىشلەڭلار،
 مەنمۇ ئۆز ھالىم بويىچە ئىشلەيمەن، سىلەر ئۆزۈڭلارغا قالسا يى خارلىغۇچى تازا بىلىش
 كىمگە كېلىدىغانلىقىنى، مەڭگۈلۈك تازا بىلىش كىمگە چۈشىدىغانلىقىنى بىلىلسە،» (32-40).

أَوْ تَقُولُ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ۖ أَوْ
تَقُولُ جِئْتُ مِنَ الْغَيْبِ بِبَلَدٍ كَرِيمٍ ۖ أَفَلَا تُؤْمِنُونَ
بِالْغَيْبِ ۖ بَلَى قَدْ جَاءَكُمُ الْبَيِّنَاتُ الْكَافِرَاتُ ۖ وَأَنْتُمْ
تَكْفُرُونَ مِنَ الْكَافِرِينَ ۖ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا
عَلَى اللَّهِ وَرُؤُوسَهُمْ مُسْوَدَّةً أَلْوَسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى
لِلْمُتَكَبِّرِينَ ۖ وَيَسْأَلُ اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازِهِمْ لَا
يَعْنِيهِمْ السُّعُودُ وَلَا هُمْ يُعْزَوْنَ ۖ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ
هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ۖ لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ۖ قُلْ
أَقْبَلْتُ لِلَّهِ تَمَرَةً ۖ أَتَعْبُدُونَهَا الْغَيْبُوتَ ۖ وَلَقَدْ
أَوْحَى إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ ۖ أَلَمْ أَشْرِكْ
لِيُحْطَرْنَ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۖ بَلِ اللَّهُ
قَائِمٌ دُونَكَ مِنَ الشَّاكِرِينَ ۖ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ
قَدْرِهِ ۖ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَتَنْمُوُتُ
مَطْوِيَّةً يَبْسُوتُ سَبْحَتَهُ وَتَعْلَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ۖ

ياكى «الله مېنى ھىدايەت قىلغان بولسا (ھىدايەت تېپىپ) ئەلۋەتتە تەقۋادارلاردىن بولاتتىم» دەپ قالماسلىق ئۈچۈن ^(۵۷)، ياكى ئازابىنى كۆرگەن چاغدا: «كاشكى دۇنياغا قايتىشىمغا بولسا ئىدى» (ئۇ چاغدا) الله غا ئىتائەت قىلىپ، ياخشىلاردىن بولار ئىدىم» دەپ قالماسلىق ئۈچۈن (يەرۋەردىكارغا بويۇنسۇن) ^(۵۸)، دۇرۇس، ھەقىقەتەن ساڭا مېنىڭ نۇرغۇن ئايەتلىرىم (يەنى ھىدايەتتە سەۋەب بولىدىغان قۇرئان) كەلدى. سەن ئۇلارنى ئىنكار قىلدىڭ، بويۇنئاولۇق قىلدىڭ، سەن كاپىرلاردىن بولدۇڭ ^(۵۹). قىيامەت كۈنى الله غا پالغانى چاپلىغانلارنىڭ يۈزلىرىنى قاپقارا كۆرسەن.

جەھەننەمدە مۇتەكەببىرلەرگە ئورۇن يوقمۇ؟ ^(۶۰) الله (شېرىكتىن ۋە گۇناھتىن) ساقلانغۇچىلارنى بەختكە ئېرىشتۈرىدىغان يوللار ئارقىلىق (ئازابتىن) قۇتۇلدۇرىدۇ، ئۇلارغا كۈلپەت يەتمەيدۇ، ئۇلار قاينۇرمايدۇ ^(۶۱). الله ھەممە نەرسىنى ياراتقۇچىدۇر، ھەممە نەرسىگە ھامىيدۇر (ئۇلارنى خالىغانچە تەسەررۇپ قىلىدۇ) ^(۶۲). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ (خەزىنىلىرىنىڭ) ئاچقۇچلىرى الله نىڭ ئىلكىدۇر، الله نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلار — ئەنە شۇلار زىيان تارتقۇچىلاردۇر ^(۶۳). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «ئى نادانلار! مېنى الله دىن غەيرىگە ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇم-سەلەر؟» ^(۶۴) ساڭا ۋە سەندىن ئىلگىرىكى (پەيغەمبەر)لەرگە: «ئەگەر سەن الله غا شېرىك كەلتۈرسەڭ، سېنىڭ ئەمەلىڭ ئەلۋەتتە بىكار بولۇپ كېتىدۇ، سەن ئەلۋەتتە زىيان تارتقۇچىلار-دىن بولۇپ قالسىەن، بەلكى يالغۇز الله غا ئىبادەت قىلىن ۋە شۈكۈر قىلغۇچىلاردىن بولسەن» دەپ ۋەھى قىلىندى ^(۶۵-۶۶). ئۇلار الله نى ھەقىقىي رەۋىشتە تونۇمىدى. قىيامەت كۈنى زېمىن پۈتۈنلەي الله نىڭ چاڭگىلىدا بولىدۇ، ئاسمانلار الله نىڭ ئوك قولىدا قاتلىنىپ تۇرىدۇ، الله ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار)نىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن پاكىتۇر ۋە ئۈستۈندۇر ^(۶۷).

سۇر چېلىنغاندا ئاسانلاردىكى ۋە زېمىندىكى اللە خالىغاندىن باشقا مەخلۇقاتلارنىڭ ھەممىسى ئۆلىدۇ، ئالدىدىن سۇر ئىككىنچى قېتىم چېلىنغاندا ناكاھان ئۇلار تۇرۇپ (نېمىگە بۇيرۇلدىغانلىقىرىغا) قاراپ تۇرىدۇ (68). مەھشەرگە پەرۋەردىگارنىڭ نۇرى بىلەن يورۇلىدۇ، نامە-ئىمالار ھازىر قىلىنىدۇ، پەيغەمبەرلەر ۋە گۇۋاھچىلار كەلتۈرۈلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تادىل ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ (69). ھەر ئادەمگە قىلغان ئەمەلىنىڭ ساۋابى تولۇق بېرىلىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى ئوبدان بىلىدۇ (70). كاپىرلار جەھەننەمگە توپ-توپ بولۇپ ھىدىلىدۇ، ئۇلار جەھەننەمگە يېتىپ كەلگەندە، جەھەننەمنىڭ دەرۋازىلىرى ئېچىلىدۇ،

وَيُنْفِخُ فِي الصُّورِ فَهَيِّجْ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ
إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ تَوَّابٌ أَلَمْ يَكُنْ يَوْمَ الْقَادِمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بَرُورِهَا وَضُيِّرَتِ الْكِبَرُ وَالْجَبَلُ وَالْجِبَالُ
وَالشُّهَدَاءُ وَفِي يَمِينِهِمْ يَمِينٌ وَفِي يَمِينِهِمْ يَمِينٌ
كُلُّ نَفْسٍ شَاعِلَةٌ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا تَفْعَلُونَ ۝ وَيَسْمَعُ
الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى جَهَنَّمَ زَمْزَمَ الْوَقُوفِ إِذَا جَاءُواهَا فَبُحِتْ
أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رَسُلٌ مِنْكُمْ
يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ
هَذَا قَالُوا ابْلُغْ لَنَا مِنْهُ آيَاتِنَا وَلَكِنْ حَسْبُ الْكَافِرِينَ الْكَافِرِينَ
قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَلَّيْنِ فِيهَا مَعَكُمْ ثَمَنُ
الْمُتَكَبِّرِينَ ۝ وَيَسْمَعُ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْبَحْرِ مَرَّةً
كَثْرَتِ إِذَا جَاءُواهَا وَبُحِتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا
سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِينَ ۝ وَقَالُوا
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَ مَا وَعَدَ وَأَوْثَقَ الْأَرْضَ
نَبْتِهَا مِنَ الْبَحْرِ حِينَ تَنفَعُ أَجْرُ الْمُحْسِنِينَ ۝

جەھەننەمنى باشقۇرغۇچى پەرشتىلەر ئۇلارغا؛ «ئاراڭلاردىن سىلەرگە پەرۋەردىگارنىڭ ئايەتلىرىنى سىلەرگە ئوقۇپ بېرىدىغان، بۈگۈنكى ئۇچرىشىشنىڭ بارلىقىدىن ئاگاھلاندۇرىدىغان پەيغەمبەرلەر كەلمەيەنمۇ؟» دېدى. ئۇلار؛ «شۇنداق (پەيغەمبەرلەر كەلگەن، بىزنى ئاگاھلاندۇرغان)، لېكىن ئازابقا دۇچار بولۇش ھۆكۈمى (كۆفۈرى ۋە قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن) كاپىرلارغا تېگىشلىك بولدى» دېدى (71). (ئۇلارغا) «جەھەننەمنىڭ دەرۋازىلىرىدىن كىرىڭلار، جەھەننەمدە مەڭگۈ قېلىڭلار، مۇتەكەبىرلارنىڭ جايى نېمىدېگەن يامان!» دېيىلىدۇ (72). پەرۋەردىگارغا تەقۋادارلىق قىلغانلار جەننەتكە توپ-توپ بولغان ھالدا ماڭدۇرۇلىدۇ، ھالبۇكى، ئۇلار جەننەتكە يېتىپ كەلگەن چاغدا ئۇنىڭ دەرۋازىلىرى ئېچىلىپ بولغان بولىدۇ، جەننەتكە مۇتەكەل پەرشتىلەر ئۇلارغا؛ «سىلەرگە ئامانلىق بولسۇن، سىلەر (گۇناھلارنىڭ كىرلىرىدىن) پاك بولدۇڭلار، جەننەتكە كىرىڭلار، (ئۇنىڭدا) مەڭگۈ قېلىڭلار» دېدى (73). ئۇلار (جەننەتكە كىرىپ ئورۇنلاشقان چاغدا) ئېيتىدۇ؛ «جىمى ھەمدۇ سانا اللە غا خاستۇركى، ئۇ بىزگە قىلغان ۋەدىسىنى ئىشقا ئاشۇردى، جەننەتنىڭ زېمىنىغا بىزنى ۋارىس قىلدى. جەننەتتە ئۆزىمىز خالىغان جايىدا تۇرىمىز، ئىشلىگۈچىلەرنىڭ ئەجرى (يەنى جەننەت) نېمىدېگەن ياخشى!» (74)

پەرۋەردىگارىمىز! سەن ئۇلارنى، ئۇلارنىڭ ئاتا-
بوۋىلىرىدىن، ئاياللىرىدىن، ئەۋلادلىرىدىن ياخشى
بولغانلارنى ئۇلارغا ۋەدە قىلغان مەڭگۈلۈك جەننەتكە
كىرگۈزگىن، سەن ھەقىقەتەن غالىبىسەن، ھېكمەت
بىلەن ئىش قىلغۇچىسىڭ (8). پەرۋەردىگارىمىز!
سەن ئۇلارنى يامان ئىشلاردىن ساقلىغىن، سەن
كىمنى يامان ئىشلاردىن ساقلايدىكەنەن، شۇبھە-
سىزكى، بۇ كۈندە سەن ئۇنىڭغا رەھمەت قىلغان
بولسەن، بۇ چوڭ بەختتۇر (9). شۇبھىسىزكى،
كاپىرلارغا: «اللەنىڭ (دۇنيادا) سىلەرگە بولغان
غەزىپىسى سىلەرنىڭ (ئاخىرەتتە) بىر-بىرىڭلارغا
بولغان غەزىپىڭلاردىن ئېشىپ چۈشىدۇ، چۈنكى
سىلەر ئىمانغا دەۋەت قىلىناتتىڭلار، لېكىن ئىمان

رَبِّكَ وَأَوْحَاهُمْ بِذَيْبِ عَيْنٍ إِلَيْنِ ۖ وَذَرْنَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ
مِنْ آلِهِمْ ۚ وَأَرْحَمُهُمْ ذُو الْقُرْبَىٰ ۖ إِنَّكَ الْعَظِيمُ
الْكَبِيرُ ۚ وَبَقِيَ النَّبِيُّاتُ وَمَنْ تَبَى النَّبِيُّاتُ يَوْمَئِذٍ
فَقَدْ رَحِمْتَهُ ۚ وَذَلِكَ هُوَ الْقَوْلُ الْعَظِيمُ ۖ إِنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا يَأْتُونَ كَذِبًا ۖ كَذَبَ اللَّهُ الَّذِينَ عَبَّوْهُ ۚ أَتَسْكُرُ
إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَقُلُونَ ۖ قَالُوا إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ
الْمُتَّقِينَ وَأَعْيَبْنَا الْأَعْيَبَ ۖ فَأَمَرَ قُرْبَانُ بْنُ قَهْلٍ إِلَى
خُرُوجِهِمْ سَبِيلُ ۖ ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا ضَلَّ اللَّهُ وَحْدَهُ
كَفَرْتُمْ وَلَنْ تَعْلَمُوهُ بِهِ ۖ قَوْمُوا قَالَهُمْ اللَّهُ الْعَظِيمُ ۖ
هُوَ الَّذِي يُرِيهِمُ الْبَيْتَ وَيَقُولُ لَهُمْ مِنَ السَّمَاءِ رُفْقًا
وَمَامِدًا ۚ وَلَوْلَا كَرَمُ يُؤَيَّبَ ۖ قَالَهُمُ اللَّهُ مَخْلُوعُونَ لَهُ
الْبَرِّينَ وَلَوْلَا كَرَمُ الْعَمْرُونَ ۖ رَفَعَهُ الدَّجِبُ ذُو الْعَرْشِ
يُغْلِي التَّوْبَةَ مِنْ أَمْرٍ عَلَى مَنْ يَسْكُرُ مِنْ عِبَادِهِ ۖ يَلْبَسُونَ
يَوْمَ الشَّلَاقِ ۖ يَوْمَ هُمْ بَارِئُونَ ۖ لَا رَافِعَ عَلَى اللَّهِ
مِنْهُمْ شَيْءٌ ۖ لَمَّا لَمْ يَكُنْ يَوْمَ الْوَيْلِ الْوَيْلُ الْفَقْدُ ۖ

ئېيتىمايتتىڭلار» دەپ ندا قىلىنىدۇ(10). ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز! بىزنى ئىككى قېتىم ئۆلتۈرۈپ، ئىككى قېتىم تىرىلدۈردۈڭ، بىز گۇناھىمىزغا ئىقرار قىلدۇق، ئىمدى چىقىش يولى تېپىلارمۇ؟» دېدى(11). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۈركى، سىلەر اللەنى بىر دەپ بىلىشكە چاقىرىلغاندا (بۇنى) ئىنكار قىلىدىڭلار، ئەگەر اللە غا شېرىك كەلتۈرۈلسە (يەنى لات، ئۇززا قاتارلىق بۇتلارغا چوقۇنۇشقا چاقىرىلغانلار) ئۇنى تەستىق قىلىسەلەر (يەنى ئۇلارنىڭ ئىلاھلىقىنى ئېتىراپ قىلىسەلەر)، ھۆكۈم يۈكسەك، بۈيۈك اللە غا خاستۇر(12). اللە سىلەرگە (قۇدرىتىنىڭ) ئالامەتلىرىنى كۆرسىتىدۇ، سىلەرگە كۆكدىن يامغۇرىلەن رىزىق چۈشۈرۈپ بېرىدۇ، پەقەت اللە نىڭ تائىتىگە قايتقان كىشىلەر(لا) اللە نىڭ ئايەتلىرىدىن) ۋەز-نەسىھەت ئالىدۇ(13). دىنىڭلارنى (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ قىلغان ھالدا اللە غا ئىبادەت قىلىڭلار، كاپىرلار، ياقىتۇرمىغان تەقدىردىمۇ(14). اللە نىڭ مەرتىۋىسى يۇقىرىدۇر، (اللە) ئەر شنىڭ ئىگىسىدۇر، (خالايمىق) مۇلاقات بولۇشىدىنغان كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى)دىن ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن، اللە ئۆز ھۆكىمى بويىچە بەندىلىرىدىن خالىغان ئادەمگە ۋەھىي چۈشۈرىدۇ(15). ئۇلار قەبرىلەردىن چىققان كۈندە اللە غا ئۇلاردىن (يەنى ئۇلارنىڭ ئەھۋالىدىن، ئەمەللىرىدىن، سىرلىرىدىن) ھېچ نەرسە مەخپىي قالمايدۇ، بۇگۈن پادىشاھلىق كىمگە خاس؟ غالىب بىر اللە غا خاستۇر(16).

اَلْيَوْمَ يُعْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ مِنَ اللَّهِ
 سِيرَ الْجَنَابِ ۝ وَانْزِلْهُمْ يَوْمَ الْاِزْمَةِ اِذِ الْغُلُوبِ لَدَى
 الْحَاكِمِ الْعَالَمِينَ ۝ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَيٍّ وَلَا شَيْعٍ
 يُطَاعُ ۝ يَعْلَمُ غَيْبَةَ الْكَافِرِينَ ۝ وَمَا تُغْنِي الضُّرُورُ
 وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ ۝ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا
 يَقْضُونَ شَيْئًا ۝ اِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ۝ اَوَلَمْ
 يَسِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ
 كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ ۝ كَانُوا هُمْ اَشْدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَآثَارًا فِي
 الْاَرْضِ ۝ فَاَعْبَدُوهُمُ اِنَّهُمْ اَوْفَوْا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ
 مِنْ وَّلَقٍ ۝ اِنَّهُمْ كَانَتْ اُيُوهُكُمْ رُسُلًا يَلْعَنُونَ
 فَكُلُّوا فَاَعْبَدُوهُمُ اِنَّهُمْ اَنْتَ كَوْنِي سَيِّدُ الْعِقَابِ ۝ وَلَقَدْ
 اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِآيَاتِنَا وَسُلْطٰنٍ مُّبِينٍ ۝ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَ
 هَامٰنَ وَكَانَ لَوْ اَنَّكَ لَمِنْ شَاكِرِي ۝ وَلَمَّا جَاءَهُمْ
 بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا اَنْبَاؤَ الْاَلْيَوْمِ اِمْتُوا مَعَهُ
 وَاسْتَحْيُوا اَنْسَاءَهُمْ وَمَا كُنَّا بِالْكَافِرِينَ ۝ اِلَّا فِي ضَلٰلٍ ۝

بۈگۈن ھەر ئادەمگە قىلغان ئەمەلىگە يارىشا جازا بېرىدۇ، بۈگۈن زۆلۈم يوقتۇر، اللە ھەقىقەتەن تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر (117). ئۇلارنى قىيامەت كۈنىدىن ئاگاھلاندۇرغىن، ئۇ چاغدا دىللار (قورقۇنچىنىڭ قاتتىقلىقىدىن) بوغۇزلاغا قاپلىشىۋالدى، ئۇلار قاينغۇ-ھەسرەتكە تولدى، زالىملارغا يېقىن دوست ۋە شاپائىتى قوبۇل قىلىنىدىغان شاپائەتچى بولمايدۇ (118). اللە كۆزلەرنىڭ خىيانىتىنى ۋە دىللاردىكى يوشۇرۇن نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ (119). اللە ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقىرىدۇ، ئۇلار اللەنى قويۇپ ئىبادەت قىلىۋاتقان بۇتلار ھېچ نەرسىگە ھۆكۈم چىقىرىشقا قادىر ئەمەس، اللە ھەقىقەتەن (بەندىلەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ

تۇرغۇچىدۇر، (ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (120). ئۇلار زېمىنىدا سەير قىلىپ، ئۇلار-دىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزەتمىدىمۇ؟ ئۇلار بولسا زېمىندا كۈچ-قۇۋۋەت ۋە يادىكارلىقلار (يەنى ئۆي-ئىمارەت قۇرۇش) جەھەتتە بۇلار (يەنى سېنىڭ قەۋمىڭنىڭ كاپىرلىرى)دىن ئۈستۈن ئىدى، گۇناھى تۈپەيلىدىن اللە ئۇلارنى جازالىدى، ئۇلارنى ھېچ ئەھدى اللە نىڭ ئازابىدىن ساقلاپ قالالمىدى (121). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى روشەن مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلگەن ئىدى، ئۇلار ئىشەنمىدى، شۇنىڭ بىلەن اللە ئۇلارنى جازالىدى. اللە ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، (اللەنىڭ) ئازابى قاتتىقتۇر (122). بىز مۇساى مۆجىزىلىرىمىز بىلەن، روشەن دەلىل بىلەن ھەقىقەتەن پىرىئەئۇنگە، ھامانغا ۋە قارۇنغا ئەۋەتتۇق، ئۇلار (مۇساى) يالغانچى، سېمىرگەر دېيىشتى (123-124). مۇسا ئۇلارغا دەرگاھ-سىزدىن ھەق (يەنى پەيغەمبەرلىك) بىلەن كەلگەندە، ئۇلار: «مۇسا بىلەن ئىمان ئېيتقان-لارنىڭ ئوغۇللىرىنى (نەسلىنى قۇرۇتۇش ئۈچۈن) ئۆلتۈرۈڭلار، ئاياللىرىنى (خىزمەتكە سېلىش ئۈچۈن) قالدۇرۇڭلار» دېدى. كاپىرلارنىڭ ھىيلە-مىكرى پەقەت بېرىبات بولىدۇ (125).

پىرىئەۋن ئېيتتى: «مېنى قويۇۋېتىڭلار، مۇسا ئۆلتۈرۈمەن، مۇسا (ئۆزىنى مەندىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن) پەرۋەردىگارنى چاقىرسۇن، مەن ھەقىقەتەن مۇساڭنىڭ دىنىڭلارنى ئۆزگەرتىۋېتىشىدىن ياكى زېمىندا (يەنى دۆلەتتە) قالايمىقانچىلىق تۇغدۇرۇشىدىن قورقۇمەن» (28). مۇسا ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن مېنىڭ پەرۋەردىگارم ۋە سىلەر-نىڭ پەرۋەردىگارڭلار (بولغان الله)غا سېغىنىپ، ھېساب كۈنى (يەنى قىيامەت كۈنى)گە ئىشەنمەي-دىغان ھەربىر مۇتەكەببىر (نىڭ زىيانكەشلىك قىلىشى) دىن پاناھ تىلەيمەن» (27). پىرىئەۋن خاندانغا مەنۇپ، ئىمانىنى يوشۇرىدىغان بىر مۆمىن ئادەم ئېيتتى: «سىلەر 'پەرۋەردىگارم الله دېگەن كىشىنى ئۆلتۈرمەسلەر؟ ھالبۇكى،

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ وَأَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ ۖ وَقَالَ مُوسَى إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بَيَوْمِ الْحِسَابِ ۚ وَقَالَ رَبِّ لِيُخْرِجَنِي مِنْ هَاهُنَا ۖ إِنَّ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانِي أَتَقْتُلُونِ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ ۚ وَلَنْ يَكُ كَاذِبًا قَلْبِي ۖ وَأَنْتَ يَكُ صَادِقًا لِصَوْتِكَ ۖ بِعَصَاكَ الْيَدَيَّ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُهْدِي الْقَوْمَ الْمُفْسِقِينَ ۖ كَذَّابٌ ۖ يَقُولُ كُنْ أَتَمُّ الْيَوْمِظْهَرِينَ فِي الْأَرْضِ ۖ قَمِينَ يَتَّبِعُونَ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ جَاءَنَا ۖ قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أَرَىكُمْ إِلَّا أَلْسِنَةً وَمَا آهَدِيكُمْ إِلَّا تُبْعِيلَ ۖ وَقَالَ الْيَدَيَّ اأَمِنْ يَقُولُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ وَكُلَّ يَوْمٍ الْأَعْرَابِ ۖ مِثْلَ دَابِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَشُعُوبٍ ۖ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظَلْمَ الْعَالَمِينَ ۖ وَيَقُولُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ الْكَنَادِ ۖ

ئۇ سىلەرگە ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارڭلارنىڭ دەۋرىدىن روھىن دەلىللەرنى ئېلىپ كەلدى. ئەگەر ئۇ (پەيغەمبەرلىك دەۋاسىدا) يالغانچى بولسا، يالغانچىلىقنىڭ زىيىنى ئۇنىڭ ئۆزىگىدۇر، ئەگەر ئۇ راستچىل بولسا، ئۇ سىلەرنى قورقۇتقان ئازابنىڭ بىر قىسمى سىلەرگە كېلىدۇ، الله ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشقان يالغانچىنى ھىدايەت قىلمايدۇ» (28). ئى قەۋم! بۈگۈن سەلتەنەت سىلەرنىڭ ئىلگىلاردىدۇر، (مىسىر) زېمىندا سىلەر غالىبىسىلەر، ئەگەر بىزگە الله نىڭ ئازابى كەلسە، ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇشقا بىزگە كىم ياردەم بېرىدۇ؟» پىرىئەۋن ئېيتتى: «مەن سىلەرگە پەقەت ئېمىنى توغرا دەپ قارىسام، شۇنى مەسلىھەت بېرىمەن. سىلەرنى مەن پەقەت توغرا يولغا باشلايمەن» (29). مۆمىن ئادەم ئېيتتى: «ئى قەۋم! سىلەرنىڭ نۇھ، ئاد، سەمۇد قەۋم-لىرىگە ئوخشاش ۋە ئۇلاردىن كېيىنكىلەرگە ئوخشاش جامائەلەر ئۇچرىغان جازاغا ئۇچرىشىڭلاردىن قورقۇمەن، الله بىندىلىرىگە زۇلۇم قىلىشنى خالىماي-دۇ» (30-31). ئى قەۋم! مەن سىلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن قىيامەت كۈنىدىن ئىنسىرەيمەن» (32).

يَوْمَ تُولَدُونَ مَوْلًى مِمَّا لَكُمْ مِنَ الْمَرْءِ الْمَخْلُوقِ وَالْمَرْءِ الْمَخْلُوقِ
 اللَّهُ تَعَالَى مِنْ هَاجٍ وَلَقَدْ جَاءَ مُوسَى مِنْ قَبْلِ
 بِالْحَقِّ قَبْلَ الْكَافِرِ شَيْئًا مِمَّا جَاءَ مُوسَى مِنْ قَبْلِ
 لَنْ يَكُونَ اللَّهُ مِنْ يَدِهِ وَهُوَ الَّذِي يَخْلُقُ مَنْ هُوَ
 مُسَوِّدُ أَرْوَاقٍ وَالَّذِينَ يَخْلُقُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ يَتَوَلَّوْنَ
 أَنْفُسَهُمْ كَذِبًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الْوَلَدِ أَمْثَلُ ذَلِكَ عِنْدَ
 اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُكَلِّمٌ وَإِنْ يَرَوْهُ يُدْرِكُوا عِلْمَ
 فِي عَرَاكِ الْكَلْبِ أَلَمْ يَكُنْ الْأَنْبَاءُ الْأَنْبَاءُ الْقُلُوبُ قَاطِعَةً
 إِلَى الْوُجُوهِ قَالِي كَرِهَتْ كَارِيَةً وَكَذَلِكَ يُرَوِّعُونَ سَوَاءً
 عَلَيْهِمْ وَصَدَّ عَنْ السَّبِيلِ وَمَا يُدْرِكُونَ إِلَّا فِي تَابٍ
 وَقَالَ الَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ يَرْزُقُنَا مِنْ
 نَقِيرِ السَّمَاءِ السَّوْءِ الَّذِي نَسَاءُ نَأْكُلُ الْأَخْوَافِ دَارُ
 الْقَرَارِ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَى إِلَّا فِيهَا وَمَنْ
 عَمِلَ صَالِحًا مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَلَا يَنْفَكُ عَنْ أَقْدَارِهِ
 يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ۝

ئۇ كۈندە (دوزاخ ئازابىنىڭ دەھشتىدىن قورقۇپ) ئارقاڭلارغا چېكىنسىلەر، سىلەرگە ھېچ اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرغۇچى بولمايدۇ. كىمكى اللە ئۇنى كۆمرە قىلىدىكەن، ئۇنى ھىدايەت قىلغۇچى بولمايدۇ^(۳۲). شەك - شۈبھىسىزكى، ئىلگىرى سىلەرگە يۈسۈف (اللەنىڭ دەرگاھىدىن) روشەن مۆجىزە - لەرنى ئېلىپ كەلدى. ئۇ ئېلىپ كەلگەن دەلىلدىن سىلەر ھەم شەكلىنىدىڭلار، تاكى ئۇ ۋاپات بولغاندا، (دەلىل - پاكىتىمىز) ھالدا، اللە ئۇنىڭدىن كېيىن ھەرگىز پەيغەمبەر ئەۋەتمەيدۇ، دېدىڭلار، اللە (گۇناھتا) ھەددىدىن ئاشقۇچىنى، (دېنىدا) شەكلىنىگۈچىنى مۇشۇنداق ئازدۇرىدۇ^(۳۳). اللەنىڭ ئايەتلىرى ئۈستىدە ئۆزلىرىگە (اللە تەرىپىدىن) كەلگەن ھېچقانداق دەلىل بولماستىن (قارىساڭلار -

جاللىشىدىغانلار، اللەنىڭ دەرگاھىدا ۋە مۇسلىرىنىڭ نەزىرىدە قاتتىق نەپەس تەك قالىدۇ، بۇزغۇنچىلىق قىلىپ (ئىماندىن باش تارتقان)، (بەندىلەرگە) زومىكەرلىك قىلغان ھەرقانداق ئادەمنىڭ دىلىنى اللە مۇشۇنداق پېچەتلىۋېتىدۇ^(۳۴). پىرئەۋن (ۋەزىرى ھامانغا): «ئەي ھامان! ماڭا بىر ئېگىز بىنا سالغىن، ئۇنىڭ بىلەن مەن دەرۋازىلارغا - ئاسماننىڭ دەرۋازىلىرىغا يېتىشم مۇمكىن، شۇنىڭ بىلەن مەن مۇسانىڭ ئىلاھىنى كۆرەي، مەن ھەقىقەتەن مۇسانى يالغانچى دەپ گۇمان قىلىمەن» دېدى. پىرئەۋنگە ئۇنىڭ يامان ئەمەلى شۇنداق چىرايلىق كۆرسىتىلدى. پىرئەۋن (گۇمراھلىقى تۈپەيلىدىن ھىدايەت) يولىدىن مەننى قىلىندى. پىرئەۋننىڭ ھىيلە - مېكرى پەقەت بىكار دۇر^(۳۵-۳۶). (پىرئەۋن خالدىنىدىن) ئىمان ئېيتقان كىشى ئېيتتى: «ئەي قەۋمىم! سىلەر ماڭا ئەگىشىڭلار، مەن سىلەرنى توغرا يولغا باشلايمەن^(۳۷). ئەي قەۋمىم! بۇ دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت (ۋاقىتلىق) پايدىلىنىشتىن ئىبارەتتۇر، ئاخىرەت ھەقىقەتەن (مەڭگۈلۈك) قارارگاھتۇر^(۳۸). كىمكى (بۇ دۇنيادا) بىرەر يامانلىقنى قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا (ئاخىرەتتە) شۇنىڭغا لايىق جازا بېرىلىدۇ، مەيلى ئەر بولسۇن، مەيلى ئايال بولسۇن، كىمكى ئۆزى مۆمىن تۇرۇپ بىرەر ياخشى ئىش قىلىدىكەن، ئەنە شۇلار جەننەتكە كىرىدۇ، جەننەتتە ئۇلارغا ھېسابسىز رىزىق بېرىلىدۇ^(۳۹)».

ئۇلار (يەنى دوزاخقا مۇئەككەل پەرەشتىلەر): «پەيغەم-
بەرلار سىلەرگە روشەن مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلمە-
گەنمىدى؟» دەيدۇ. ئۇلار (يەنى كۇفۇرلار): «ھەئە،
ئېلىپ كەلگەن ئىدى» دەيدۇ. ئۇلار (يەنى پەرەشتىلەر):
«سىلەر دۇئا قىلغۇلار، (لېكىن) كاپىرلارنىڭ دۇئاسى
پايدىسىز دۇر» دەيدۇ (50). شەك- شۈبھىسىزكى، بىز
پەيغەمبەرلىرىمىزگە، مۆمىنلەرگە ھاياتىي دۇنيادا ۋە
(پەرەشتە، پەيغەمبەر ۋە مۆمىنلەردىن بىنەدىلەرنىڭ
ئەمەللىرىگە گۇۋاھ بولىدىغان) گۇۋاھچىلار ھازىر
بولىدىغان كۈندە ئەلۋەتتە ياردەم بېرىمىز (51). ئۇ
كۈندە كاپىرلارنىڭ ئۆزلىرى پايدا بېرمەيدۇ، ئۇلار
لەنەتكە ئۇچرايدۇ، ئۇلار ئاخىرەتنىڭ ئازابىغا دۇچار

قَالُوا أَلَمْ تَأْتِكُمْ رَسُولٌ مِّنْكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَل
قَالُوا قَادِرٌ عَلَىٰ مَا عَزَاؤُهُمُ الْكَافِرِينَ الَّذِينَ ضَلُّوا
إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَيَوْمَ نَقُومُ الْأَشْهَادَ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ
مَعِينٌ وَهُمْ وَلَهُمُ الْكَفَّةُ وَلَهُمْ سَوَادُ الدَّارِ وَلَقَدْ
اتَّخَذَ أُمَمٌ مِّنْهُمُ الْهُدَىٰ وَأَوَّحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ الْكَنِينِ
هُدًى وَذِكْرَىٰ لَأُولَى الْكِتَابِ قَاصِدٌ إِنَّ وَعْدَ
اللَّهِ حَقٌّ قَالَتْ فَذِلَّةٌ لِّكَ رَسْمٌ بِحُجَّتِكَ
بِالْحَقِّ وَالْإِبْرَاهِيمَ إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ
اللَّهِ يَسْتَكْبِرُونَ أَشْهَرُ أَنَّ فِي صَدْرِهِمُ الْكَافِرُ
مَا هُمْ بِبَالِيغِينَ قَالَتْ سُبْحَانَ اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ
الْبَصِيرُ لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ
الْمَلِكِ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ وَمَا
يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ آمَنُوا
عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَا يَسْتَوُونَ

بولىدۇ (52). شۈبھىسىزكى، بىز مۇساغا ھىدايەت ئاتا قىلدۇق، ئىسرائىل ئەۋلادىغا كىتاب (يەنى
تەۋرات)نى مىراس قىلىپ بەردۇق (53). (ئۇ) ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن ھىدايەتتۇر ۋە نەسىھەتتۇر (54).
(ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلارنىڭ يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرىگە) سەۋر قىلىش، اللەنىڭ (ساغا ۋە
سېنىڭ تەۋەلىرىڭگە ياردەم بېرىش) ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر، گۇناھىڭغا ئىستىغپار ئېيتقىن،
ئاخشىمى- ئەتىگىنى پەرۋەردىگارىڭغا ھەمدى بىلەن تەسبىھ ئېيتقىن (55). شۈبھىسىزكى، اللەنىڭ
ئايەتلىرى ئۈستىدە ئۆزلىرىگە (اللە تەرىپىدىن) كەلگەن ھېچقانداق دەلىل بولماستىن (قارىساڭ)
جاڭجاللىشىدىغانلارنىڭ كۆكرەكلىرىدە پەقەت كېرى بار، ئۇلار (اللەنىڭ نۇرىنى ئۆچۈ-
رۈشتىن ئىبارەت) مەقسەتكە يېتەلمەيدۇ، اللەغا سېغىنىپ (ئۇلارنىڭ شەرىدىن پاناھ تىلىگىن)،
ھەقىقەتەن اللە ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (56). ئاسمانلارنى
ۋە زېمىننى يارىتىش ئەلۋەتتە ئىنسانلارنى يارىتىشتىن كۆپ قىيىندۇر ۋە لېكىن ئىنسانلارنىڭ
كۆپچىلىكى (بۇنى) ئۇقمايدۇ (57). ئەمما بىلەن كۆزى كۆرىدىغان ئادەم (يەنى مۆمىن بىلەن
كاپىر) باراۋەر بولمايدۇ، ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ئادەملەر
بىلەن يامان ئىش قىلغۇچى ئادەملەر باراۋەر بولمايدۇ. سىلەر ئاز ۋەز- نەسىھەت ئالسىلار (58).

قىيامەت چوقۇم كېلىدۇ، ئۇنىڭدا شەك يوق ۋە لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (ئۇنىڭغا) ئىشەنمەيدۇ (شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنى، قىيامەت كۈنى بېرىلىدىغان مۇكاپات بىلەن جازانى ئىنكار قىلدۇ) (68). پەرۋەردىگار بىلار ئېيتىدۇ: «ماڭا دۇئا قىلىڭلار، مەن (دۇئايىڭلارنى) قوبۇل قىلىمەن (تېلىگىنىڭلارنى بېرىمەن)، شۇبەزكى، مېنىڭ ئىبادىتىمدىن چوڭچىلىق قىلىپ باش تارتىدىغانلار خار ھالدا جەھەننەمگە كىرىدۇ» (69). (كۈندۈزى ئىشلەپ يەتكەن ھارغىنلىقتىن) ئارام ئېلىش ئلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە كېچىنى (قاراڭغۇ قىلىپ) ياراتتى، (تىرىكچىلىك يولىدا ھەرىكەتلىنىشىڭلار ئۈچۈن) كۈندۈزنى يورۇق ياراتتى. اللە ئىنسانلارغا ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىكتۇر ۋە لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (اللەنىڭ ئېھسانىغا شۈكۈر قىلمايدۇ، اللەنىڭ مەرھەمىتى ۋە نېمەتلىرىگە ئالغۇرلۇق قىلدۇ) (71). ئەنە شۇ اللە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگار بىلاردۇر، ھەممە نەرسىنى ياراتقۇچىدۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، قانداقۇ (اللەغا ئىبادەت قىلىشتىن بۇتلارغا ئىبادەت قىلىشقا) بۇرۇلۇپ كېتىسەلەر؟ (72) اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلار (ھەدايەتتىن ۋە ھەقىقەتتىن) شۇنداق بۇرۇلۇپ كېتىدۇ (ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭنىڭ اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقىغا قايغۇرۇپ كەتمىگەن، ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەر مۇشۇنداق قىلغان) (73). اللە سىلەرگە زېمىننى تۇرالغۇ، ئاسماننى بىنا قىلدى. سىلەرنى سۈرەتكە كىرگۈزدى. سۈرىتىڭلارنى چىرايلىق قىلدى. سىلەرگە (تۈرلۈك) پاك نەرسىلەرنى رىزىق قىلىپ بەردى. ئەنە شۇ اللە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگار-رىڭلاردۇر، ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەنىڭ بەرىكىتى بۈيۈكتۇر (74). اللە ھاياتتۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، دىنىڭلارنى (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ قىلغان ھالدا ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىڭلار، جىمى ھەمدۇسانا ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەغا خاستۇر! (75) (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى: «پەرۋەردىگار بىمدىن ماڭا روشەن دەلىللەر كەلگەن چاغدا، سىلەر اللەنى قويۇپ ئىبادەت قىلىۋاتقان بۇتلىرىڭلارغا ئىبادەت قىلىشتىن مەنئى قىلىندىم، ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا بويۇنۇشقا بۇيرۇلدۇم» (76).

إِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ۚ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ ذَرْبِينَ ۚ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْفَيْلَ لِيَسْتَكْبِرُوا فِيهِ وَالتَّهَارُثُ بِهِمْ إِنْ يَنْقُضُوا فَتْلَهُمْ عَلَى النَّاسِ ۚ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ۚ ذَلِكُمُ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْفَيْلَ عَلَى شَيْءٍ إِلَّا لَهُ ۚ فَاتَىٰ تُوْكَوْنُ ۚ كَذَلِكَ يُؤْتِيكَ الْوَيْلَ كَمَا يُبَايِعُ اللَّهُ يَجْعَدُونَ ۚ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بَنَاءً وَمَوْزِنًا فَاحْسَنُوا صُورَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ۚ هُوَ الَّذِي آتَاكَ الْوَحْيَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۚ أَحْمَدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۚ قُلْ إِنِّي هَيَّيْتُ أَنْ أَحْمَدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ تَعْبَادِي السَّيِّئَاتِ مِنْ رَبِّي وَأُصِرْتُ أَنْ أَسْلُمَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۚ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حَسْبُكَ نَبِيُّكَ مِنْ الرِّجَالِ وَنَبِيُّكَ فَصَلِّ إِلَيْهِ فَرَأَى

عَرَفَ الْقَوْمَ فَهَدَمُونَ ۚ يَبْقَى زَيْنُكَ فَاغْرُضْ أَلْفَ قَوْمٍ قَهْرُ

لَا يَسْمَعُونَ ۚ وَقَالُوا فُلَانٌ فِي الْكِتَابِ مَثَلٌ عَوْنَا لِيَوْمِ يَوْمِ

الَّذِينَ تَأْتَوْنَ وَقَوْمٌ مِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنَكَ حَبَابٌ فَاغْلُظْ إِنَّا لَنَاجِلُونَ

قُلْ إِنَّمَا أَتَاكُمْ بِشَيْءٍ مُبِينٍ يَوْمَ يُؤْتَى الْأُمَمُ أَهْلُ الْكِتَابِ الْهَكْمُ إِلَهُ وَاحِدٌ

فَأَسْتَوِيصُوا إِلَيْهِ ۚ وَاسْتَغْفِرُوا ذُنُوبَكُمْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ

لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُضِلُّونَ السَّبِيلَ ۚ يُبْذَرُونَ فِي الْأَرْضِ

أَمْزُجًا ۚ وَكُلُّهُمْ لَكُمْ عَمَلٌ ۚ وَكُلُّكُمْ لَكُمْ عَمَلٌ ۚ وَكُلُّكُمْ لَكُمْ عَمَلٌ ۚ

لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَتَّبِعُونَ آلَهُ

أَنذَاكَ ذَٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ ۚ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ تَحْتِهَا

وَبَرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا الْأَنْهَارَ فِي يَوْمَيْنِ ۚ وَغَابَ فِيهَا

الْجَبَلُ فِي يَوْمٍ ۚ ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَكَانَ فَقَالَ

لَهَا وَالْأَرْضِ انْقِصَا عَمَّا أَزْكَمَا ۚ قَالَ أَتَيْتَا طَائِعِينَ ۚ

41- سۇرە فۇسسلەت

مەككىدە نازىل بولغان، 54 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ

ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ھامىم (1). (بۇ) ناھايىتى شەپقەتلىك، مېھرىبان

اللە تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان (ۋەھىدۇر) (2).

ئايەتلىرى ئوچۇق بايان قىلىنغان كىتابتۇر، بىلىدە.

خان قەۋم ئۈچۈن نازىل بولغان ئەرەبچە قۇرئان.

دۇر (3). (مۆمىنلەرگە جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر

بەرگۈچىدۇر، (كاپىرلارنى دوزاخ بىلەن) ئاگاھلاند

دۇرغۇچىدۇر. ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ تولىسى

(ئۇنىڭ ئايەتلىرىنى پىكىر قىلىشتىن) يۈز تۇرۇدى.

ئۇلار (ئۇنىڭغا) قولاق سالمايدۇ (4). ئۇلار (پەيغەمبەرگە): «بىزنىڭ دىللىرىمىز سەن بىزنى دەۋەت

قىلغان نەرسىلەردىن پەردىلەنگەن، قۇلاقلىرىمىز ئېغىر، سەن بىلەن بىزنىڭ ئارىمىزدا پەردە

(يەنى دىنىي جەھەتتە ئوخشىماسلىق) بار، سەن ئۆز ئىشىڭنى قىل، بىزمۇ ھەقىقەتەن ئۆز ئىش.

ھىزنى قىلايلى (يەنى سەنىمۇ ئۆز دىنىڭ بىلەن بول، بىزمۇ ئۆز دىنىمىز بىلەن بولايلى)»

دەيدۇ (5). سەن (ئۇ مۇشرىكلارغا): «مەن سىلەرگە ئوخشاش ئىنسانەن، ماڭا، ئىلاھىيلىك بىر

ئىلاھتۇر، دەپ ۋەھىي قىلىنىدۇ، ئۇنىڭغا (ئىمان ۋە ئاتىتە - ئىبادەت بىلەن) يۈزلىنىڭلار ۋە

ئۇنىڭدىن مەغپىرەت تىلەڭلار!» دېگەن، مۇشرىكلارغا ۋاي! (6) ئۇلار زاكات بەرمەيدۇ، ئاخىرەتكە

ئىشەنمەيدۇ (7). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا ئەلۋەتتە ئۆزلۈكسىز ساۋاب

بېرىلىدۇ (8). (سەن ئۇلارغا) «سىلەر زېمىننى ئىككى كۈندە ياراتقان اللەنى ئىنكار قىلماستىلەر

ۋە ئۇنىڭغا شېرىكلەر كەلتۈرمەستىلەر؟ ئۇ ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر» دېگەن (9). ئۇ زېمىننىڭ

ئۈستىدە نۇرغۇن تاغلارنى ياراتتى، زېمىننى بەركەتلىك قىلدى، ئەھلى زېمىننىڭ رىزقىنى بەلگە.

لىدى، (زېمىننى يارىتىش بىلەن ئاھالىسىنىڭ رىزقىنى بەلگەلەشنى كەم - زىيادىسىز) باراۋەر تۆت

كۈندە (تاماملىدى)، (زېمىننىڭ ۋە ئۇنىڭدىكى نەرسىلەرنىڭ يارىتىلىش مۇددىتىنى) سۈرغۇچىلار

ئۈچۈن (بۇ جاۋابتۇر) (10). ئاندىن ئۇ ئاسماننى (يارىتىشقا) يۈزلەندى، ھالبۇكى، ئۇ تۇمان

ھالىتىدە ئىدى، ئاسمان بىلەن زېمىنغا: «ئىختىيارى ياكى ئىختىيارسىز ھالدا كېلىڭلار

(يەنى ئەمرىمنى قوبۇل قىلىڭلار)» دېدى. ئىككىلىسى «ئىختىيارى كەلدۇق» دېدى (11).

الله يەتتە ئاسماننى ئىككى كۈندە ياراتتى. ھەر ئاسماننىڭ ئىشىنى ئۆزىگە بىلدۈردى (يەنى ھەر ئاسماننىڭ ئېھتىياجلىق ئىشلىرىنى ئورۇنلاشتۇردى). ئەڭ تۆۋەنكى ئاسماننى يۇلتۇزلار بىلەن زىننەتلىدۇق ۋە قوغدىدۇق. بۇ ئەنە شۇ غالىب، ھەممىنى بىلگۈچى اللهنىڭ تەقدىرىدۇر (12). ئەگەر ئۇلار (بۇ بايانلار- دىن كېيىن ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسە (سەن ئۇلارغا): «سەلەرى ئاد ۋە سەمۇد قەۋملىرىنىڭ بېشىغا كەلگەن ئازابقا ئوخشاش ئازابىتىن ئاگاھلاندۇردى- ھەن» دېگەن (18). ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا ئالدى- كەينىدىن (يەنى ھەممە تەرەپتىن) پەيغەمبەرلەر كېلىپ: «بىر اللەدىن باشقىغا ئىبادەت قىلماڭلار!» دېسە، ئۇلار: «ئەگەر پەرۋەردىگار سىز خالىسا،

فَقَضَيْنَا سَمَ سَمَكَاتٍ فِي يَوْمَئِذٍ وَكَانَ فِي كُلِّ صَفَاةٍ
وَرَكْبَةٍ اسْمَاءٌ اَلَّذِي اِيْمَا سَمَكَاتٍ اَذَلِكْ كَلْبُورِ الْعِيْنِ
الْمَلِكِيْنَ ۞ اَنْ اَعْرَضُوا قُلْ اَنْتُمْ مَعْرُوفَةٌ ۞ وَشَلْ مَرْفُوعَةٌ
عَلَوْ دَمُودُ ۞ اِذَا جَاءَ نَهْمُ الرِّسْلِ مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ وَرِمْ
حَاوِيَهُمُ اَلْاَعْمَدُ ۞ اَلَا اَللهُ قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلَكَةً
۞ قَالُوا لِمَا اَنْزَلْتُمُوهُ ۞ يُفَرُّونَ ۞ فَاَمَّا عَادُ فَاسْتَكْبَرُوا فِي
الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ۞ وَقَالُوا مَنْ اَشَدُّ مَنَاوَةً اَوْ لَمِعُوا ۞ اِنَّ اَللهُ
الَّذِي عَمِلَكُمْ فَرَأْسًا وَنَحْمًا فَفُوًّا ۞ وَكَانُوا اِيْتِنَا بِجَحْدُونَ ۞
فَاَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ مَاءً مَصْرُورًا ۞ اَيَّارِ عَصَا ۞ اِيْذِ يَغْمُرُ
عَدَابُ الْغُرَى ۞ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۞ وَلَعَدَابُ الْآخِرَةِ ۞ اَخْرَجُوهُمْ
لَا يُفَرُّونَ ۞ وَاتَّخَذُوا هَدْيَهُمْ ۞ فَاصْبِرُوا لِحُكْمِ اَللّٰهِ
فَاَحْذَرُوا صَوْفَةَ الْعَدَابِ ۞ اَلْهُونَ يَمَّا كَانُوا يَكْشِبُونَ ۞
فَجِئْنَا اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَكْفُرُونَ ۞ وَتَوَمَّلُوا عَدَابُ
الْمَعْرُوفِ ۞ اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَكْفُرُونَ ۞ حَقِّ اِذَا مَا جَاءَ مِنْهُ
عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ ۞ وَابْصَارُهُمْ ۞ وَجُودُهُمْ ۞ كَانُوا يَكْفُرُونَ ۞

چوقۇم پەرشتىلەرنى چۈشۈرگەن بولاتتى، بىز سەلەرنىڭ پەيغەمبەرلىكلىڭلارنى ھەقىقەتەن ئىنكار قىلىمىز» دېدى (14). ئاد بولسا زېمىندا (اللهنىڭ بەندىلىرى ھۇد ۋە ئۇنىڭ بىلەن ئىمان ئېيتقانلارغا) ھەقسىز رەۋىشتە يوغانچىلىق قىلدى. ئۇلار: «كۈچ- قۇۋۋەتتە بىزدىن كىم ئارتۇق؟» دېدى. ئۇلار ئۆزلىرىنى ياراتقان اللهنىڭ كۈچ- قۇۋۋەتتە ئۆزلىرىدىن ئۈستۈن ئىكەنلىكىنى بىلىم- دىمۇ؟ ئۇلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلدى (16). ئۇلارغا بۇ دۇنيادىلا خار قىلغۇچى ئازابىنى تېتىتىشىمىز ئۈچۈن، شۇم كۈنلەردە قاتتىق سوغۇق شامالنى ئەۋەتتۇق، ئاخىرەتنىڭ ئازابى تېخىمۇ خار قىلغۇچىدۇر، ئۇلار (ئازابىنى دەپنى قىلىدىغان) ياردەمگە ئېرىشەلمەيدۇ (16). سەمۇدقا بولسا توغرا يولنى كۆرسەتتۇق، ئۇلار ھىدايەتتىن كورلۇق (يەنى گۇمراھلىق) نى ئارتۇق بىلدى. قىلىشلىرى تۈپەيلىدىن، ئۇلارنى خار قىلغۇچى چاقماق ئازابى ھالاك قىلدى (17). ئىمان ئېيتقانلارنى ۋە تەقۋادارلارنى (يەنى سالىھ ئەلەيھىسسالام بىلەن ئۇنىڭغا ئەگەشكەن- لەرنى ئازابىتىن) قۇتقۇزدۇق (18). ئۇ كۈندە اللهنىڭ دۈشمەنلىرى دوزاخقا توپىلىنىدۇ، ئالدى- ئارقىسى يىغىلىپ بولغۇچە توختىتىپ قويۇلىدۇ (19). ئۇلار دوزاخقا كەلگەندە، ئۇلارنىڭ قۇلاقلىرى، كۆزلىرى ۋە تېرىلىرى ئۇلارنىڭ قىلىشلىرى ھەققىدە گۇۋاھلىق بېرىدۇ (20).

وَقَالُوا لَوْلَا جِئْتُمُنَا فِي آيَاتٍ مُّظَاهِرَةٍ لِّمَا كُنْتُمْ بِاللَّهِ
 الَّذِينَ أَنْتُمْ لَهَا شَاقِقُونَ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَاللَّهُ
 مُّشِيرٌ ۖ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَعِينُونَ ۚ إِنَّ كَيْدَهُمْ عَلَيْهِمْ
 سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ۚ وَلَكِنْ فَتَنَّاكَ
 اللَّهُ لَا يَسْمَعُ كَيْدَ أُمَّةٍ أَعْمَلُونَ ۚ وَذَلِكُمْ فَتْنُهُمُ الْإِنْسِي
 فَتَنَّاكُمْ بِرِجَالِكُمْ أَزْوَاجٍ لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِمْ مِنَ الْخَبَرِ ۚ إِنَّ
 يَصِيرُوا فِي الْأَلْأَمَانِ لَكَهْمُ مِنْ فِتْنَةٍ يُصْغَبُونَ بِمَا هُمْ
 الْمُفْسِدُونَ ۚ وَتَبَيَّنَّا لَهُمْ فِرْيَانَهُمْ فَرِيقًا فَرْجُوهَا
 أَيْدِيَهُمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أَمْرِ
 قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْغَيْبِ ۚ وَالْإِنْسِي لَهُمْ كَانُوا
 خَبِيرِينَ ۚ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمِعُوا لِلْغُلَّانِ
 وَالْقَوَائِيهِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ۚ فَلَنَبْذِقَنَّ الْكَافِرِينَ
 كَقَرْوَاعِدِ الْيَاسْمِينِ ۚ وَلَنَجْوزِيَهُمْ أَسْوَ الْإِنْسِي كَانُوا
 يَعْمَلُونَ ۚ ذَلِكُمْ جَزَاءُ أَعدَاءِ اللَّهِ النَّارُ لَهَا هُمْ فِيهَا
 دَارُ الْآخِلَةِ ۚ جَزَاءُ مَا كَانُوا يَأْتُونَ بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ۚ

ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ تېرىلىرىگە: «نېمىشقا بىزنىڭ
 زىيىنىمىزغا گۇۋاھلىق بەردىڭلار؟» دېدى، تېرى-
 لىرى: «ھەر نەرسىنى سۆزلەتكەن اللە بىزنى
 سۆزلەتتى، ئۇ دەسلەپتە سىلەرنى ياراتتى. ئۇنىڭ
 دەرىڭىمىزغا قايتۇرۇلسىلەر» دېدى (21). سىلەر
 (دۇنيادىكى چېشىڭلاردا) قۇلىڭلارنىڭ، كۆزۈڭلار-
 نىڭ، تېرىلىرىڭلارنىڭ سىلەرنىڭ زىيىنىڭلارغا
 گۇۋاھلىق بېرىشىدىن ساقلىنىمىغان ئىدىڭلار (يەنى
 يامان ئىشلارنى قىلغان چېشىڭلاردا، رەسۋا بولۇشتىن
 قورقۇپ، كىشىلەردىن يوشۇرغان ئىدىڭلار،
 ۋەھالەنكى، ئەزالىرىڭلارنىڭ سىلەرنىڭ زىيىنىڭلارغا
 گۇۋاھلىق بېرىدىغانلىقىنى گۇمان قىلىمىغان ئىدىڭ-
 لار)، لېكىن سىلەر قىلىشىڭلاردىن نۇرغۇن ئىش-

لارنى «اللە بىلىمەيدۇ» دەپ گۇمان قىلىڭلار (22). پەرۋەردىگارنىڭلارغا قىلغان ئەنە شۇ (قەبىھ)
 گۇمانىڭلار سىلەرنى ھالاك قىلدى. شۇنىڭ بىلەن زىيان تارتقۇچىلاردىن بولدۇڭلار (23). ئەگەر
 ئۇلار (ئازابقا) چىدىسا، (چىداملىقنىڭ پايدىسى يوق) دوزاخ ئۇلارنىڭ جايىدۇر، ئەگەر ئۇلار
 (اللەدىن) رازىلىق تىلەسە، ھەرگىز رازىلىققا ئېرىشەلمەيدۇ (24). ئۇلارغا بىز (شەيتانلاردىن)
 دوستلارنى مۇسەللەت قىلدۇق، ئۇلار (يەنى شەيتانلار) ئۇلارغا ئالدى-كەينىدىكى نەرسىلەرنى
 (يەنى ئۇلارنىڭ ھازىرقى ۋە كەلگۈسىدىكى قەبىھ ئەمەللىرىنى) چىرايلىق كۆرسەتتى، ئۇلارغا
 ئۇلاردىن ئىلگىرى تۆتكەن ئىنسانلاردىن ۋە جىنلاردىن بولغان (گۇناھكار شەقى) ئۈمىدەتلەر قاتارىدا
 ئازاب سۆزى تېكىشلىك بولدى، چۈنكى ئۇلار زىيان تارتقۇچىلار ئىدى (25). كاپىرلار: «بۇ قۇرئانغا
 قۇلاق سالماڭلار، ئۇنى ئېلىشتۇرۇۋېتىڭلار، سىلەر غەلبە قىلىشىڭلار مۇمكىن» دېدى (26). بىز كاپىرلارغا
 چوقۇم قاتتىق ئازابنى تېشىتىمىز، بىز ئۇلارنىڭ يامان قىلىشلىرىغا ئەڭ قاتتىق جازا بېرىمىز (27).
 اللەنىڭ دۈشمەنلىرىگە بېرىلىدىغان جازا ئەنە شۇ دوزاختۇر، ئۇلارنىڭ مەڭگۈلۈك تۇرىدىغان جايى
 دوزاختۇر، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن (ئۇلارغا) شۇنداق جازا بېرىلىدۇ (28).

كەپەرلار: «پەرۋەردىگار سىزغا ئىنسانلاردىن ۋە جىنلاردىن بىرنى ئازدۇرغانلارنى بىزگە كۆرسەتكىن، (ئۇلارنىڭ) ئەڭ خارلاردىن بولۇشى ئۈچۈن ئۇلارنى ئاياقلىرىمىزنىڭ ئاستىدا چەيلەيمىز» دېدى (29).

شۈبھىسىزكى، «پەرۋەردىگار سىزىڭ ئالەمدۇر» دېگەنلەر، ئاندىن توغرا يولدا بولغانلارغا پەرىشتىلەر چۈشۈپ: «قورقماڭلار، غەم قىلماڭلار، سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان جەننەت ئۈچۈن خۇشال بولۇڭلار، بىز دۇنيادىن ئاخىرەتتە سىلەرنىڭ دوستلىرىڭلارمىز، جەننەتتە سىلەر ئۈچۈن كۆڭلۈڭلار تارتقان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ۋە تىلىگەن نەرسىڭلارنىڭ ھەممىسى بار» (ئۇلار) ناھايىتى مەغپىرەت قىلىغۇچى، ناھايىتى مېھرىبان (اللە) تەرىپىدىن بېرىلگەن زىياپەتتۇر» دېدى (30-32). اللەغا (يەنى اللەنىڭ

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَلَمَّ لَكَ الْبَيْنُ أَلَمْ نَكُنْ مِنَ الْبَاقِينَ
وَالَّذِينَ جَعَلْنَا مَاءً مَّا دَامَ لَنَا مِنَ الْآسْفَلِينَ
إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَفْتَاؤُا مِمَّا نَزَّلَ عَلَيْهِمْ
الْمَلِكُ أَلَمْ يَكُنْ أَلَمْ يَكُنْ أَلَمْ يَكُنْ أَلَمْ يَكُنْ أَلَمْ يَكُنْ أَلَمْ يَكُنْ
تُوعِدُونَ وَتَعْلَمُونَ أَنَّ الْمَلِكُ عَلَى الْحَيَاةِ الدَّامِيَةِ أَلَمْ يَكُنْ
وَلَكُم مَّا تَشْتَكُونَ أَفَسَوْى كُفْرُكُمْ أَمْ أَنتُمْ مُنْكَرُونَ
عَفُوٌّ رَحِيمٌ وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ
صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَلَا تَقْتُلُوا الْحَيَّةَ وَ
لَا السَّيَّةَ لِتَكُونَ لَكُمْ آيَةً لِّذِي بَيْنِكُمْ وَبَيْنَهُ
عَدَاوَةٌ كَانَتْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ أَلَمْ يَكُنْ أَلَمْ يَكُنْ أَلَمْ يَكُنْ
يَكُنْ أَلَمْ يَكُنْ أَلَمْ يَكُنْ أَلَمْ يَكُنْ أَلَمْ يَكُنْ أَلَمْ يَكُنْ
فَأَسْمِعُوا يَنْبَغِي لَهُمْ أَلَمْ يَكُنْ أَلَمْ يَكُنْ أَلَمْ يَكُنْ
وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ
الَّذِي خَلَقَهُمْ إِنْ كُنْتُمْ رَّاَهُ تَعْبُدُونَ فَإِنْ اسْكُرُوا قَالُوا
عِنْدَ رَبِّكَ يَسْخَرُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

تەۋھىدىگە ۋە ئاتىشىگە) دەۋەت قىلغان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ۋە «مەن ھەقىقەتەن مۇسۇل-
مانلاردىمەن» دېگەن كىشىدىنمۇ ياخشى سۆزلۈك ئادەم بارمۇ؟ (33) ياخشى ئىش بىلەن يامان
ئىش باراۋەر بولمايدۇ، ياخشى خىسلەت ئارقىلىق (يامان خىسلەتكە) تاقابىل تۇرغىن، (شۇنداق
قىلىشقا) سەن بىلەن ئۆزىنىڭ ئارىسىدا ئاداۋەت بار ئادەم گۇيا سىرداش دوستۇڭدەك بولۇپ
قالدۇ (34). بۇ خىسلەتكە پەقەت سەۋرچان ئادەملەرلا ئېرىشەلەيدۇ، بۇ خىسلەتكە پەقەت بۈيۈك
نېسۋە ئىگىسىلا ئېرىشەلەيدۇ (35). ئەگەر شەيتان سېنى ۋەسۋە قىلسا (يۇقىرىقى خىسلەتنى
ئۆزلەشتۈرمەسلىككە كۈشكۈرتسە) اللەغا سېغىنىپ (شەيتاننىڭ شەرىپىدىن) پاناھ تىلىگىن، اللە
ھەقىقەتەن (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئىشلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (36).
كېچە بىلەن كۈندۈز، كۈن بىلەن ئاي اللەنىڭ (بىرلىكىنى ۋە قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالا-
مەتلىرىدىندۇر، قۇياشقا سەجدە قىلماڭلار، ئايغىمۇ سەجدە قىلماڭلار، ئۇلارنى ياراتقان اللەغا
سەجدە قىلماڭلار، ئەگەر پەقەت اللەغىلا ئىبادەت قىلىدىغان بولساڭلار (37). ئەگەر كۇفۇرلار چوڭ-
چىلىق قىلسا (اللەغا سەجدە قىلىشتىن) باش تارتسا، پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدىكىلەر (يەنى
پەرىشتىلەر) كېچە-كۈندۈز اللەغا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرىدۇ، ئۇلار مالال بولۇپ قالمايدۇ (38).

(يىگىرمە بەشىنچى پارە)

قىيامەتنىڭ ۋاقتىنى بىلىش پەقەت اللەغا خاستۇر (يەنى قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى اللەدىن باشقا كىشى بىلمەيدۇ). مېۋىلەرنىڭ بوغۇنلىرىدىن چىقىش، ھەرقانداق چىشىنىڭ ھامىلدار بولۇشى ۋە تۇغۇشى اللەنىڭ ئىلمىنىڭ سىرتىدا ئەمەستۇر، ئۇ كۈنىدە اللە ئۇلارغا: «سېنىڭ شېرىكلىرىم (يەنى سىلەر ماڭا شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلەر) قەيەردە؟» دەپ ئىسدا قىلىدۇ، ئۇلار: «ساڭا مەلۇم قىلىمىزكى، ئارىسىدا ھېچ كىشى (سېنىڭ شېرىكىڭ بار دەپ) گۈۋاھلىق بېرەلمەيدۇ» دەيدۇ (47). ئۇلار ئىلگىرى (يەنى دۇنيادىكى چاغدا) چوقۇنغان بۇتلىرى ئۇلاردىن ئۆزلىرىنى چەتكە ئالىدۇ، ئۇلار (اللەنىڭ ئازابىدىن) قاچىدىغان جاي يوق ئىكەنلىكىنى ئېنىق

بىلىدۇ (48). ئىنسان (ئۆزىگە) ياخشىلىق ئىلەشتىن زېرىكمەيدۇ، ئەگەر ئۇنىڭغا بىرەر يامانلىق يېتىپ قالسا (اللەنىڭ رەھىمىتىدىن) تولىمۇ ئۈمىدسىزلىنىپ كېتىدۇ (49). ئەگەر بىز ئۇنىڭغا كۈلەتتە تىن كېيىن رەھىمىتىمىزنى تېتىتساق، ئۇ چوقۇم: «بۇ ئۆزۈمنىڭ سەئىيى-ئىجتىھاتىمىدىن كەلگەن، قىيامەتنىڭ بولىدىغانلىقىغا ئىشەنمەيمەن، مۇبادا (قىيامەت بولۇپ) مەن پەرۋەردىگارغا قايتۇرۇلغاندىمۇ ئۇنىڭ دەرگاھىدا چوقۇم جەننەتكە ئېرىشىمەن» دەيدۇ. ئەلۋەتتە كاپىرلارغا قىلىشلىرىنى خەۋەر قىلىمىز ۋە ئۇلارغا قاتتىق ئازابنى تېتىتىمىز (50). ئىنسانغا نېمەت ئاتا قىلماق (پەرۋەر-دىگارغا شۇكۇر قىلىشتىن) يۈز تۇرۇيدۇ، (اللەنىڭ ئەمرىگە بويىۋىنۇشتىن باش تارتىپ) ھاكاۋۇر-لىشىپ كېتىدۇ، ئەگەر ئۇنىڭغا يامانلىق يەتسە (اللەغا يۈزلىنىپ) ئۈزلۈكسىز دۇئا قىلىدۇ (51). (ئى مۇھەممەد! ئېيتىشكى) «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ (قۇرئان مەن ئېيتقانداكى) اللە تەرىپىدىن نازىل بولغان بولسا، سىلەر (ئويلىماستىنلا ئۇنى ئىنكار قىلىڭلار، ھالىڭلار قانداق بولىدۇ). (ھەقىقتىن) يىراق ئىقتىلاپتا بولغان كىشىدىنمۇ كۇمراھ ئادەم بارمۇ؟ (يەنى سىلەردىنمۇ كۇمراھ ئادەم يوق)» (52). ئۇلارغا بىز تاكى ئۇلارغا قۇرئاننىڭ ھەق ئىكەنلىكى ئېنىق بولغۇچە، (ئاسان-زېمىن) ئەتراپىدىكى ۋە ئۆزلىرىدىكى (قۇدرىتىمىزگە دالالەت قىلىدىغان) ئالاھىدەلەرنى كۆرسىتىمىز، پەرۋەردىگارنىڭ ھەممە نەرسىنى كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقى (سېنىڭ راستلىقىڭنىڭ دەلىلى بولۇشقا) ئۇلارغا كۇپايە ئەمەسمۇ (53). بىلىڭلاركى، ئۇلار ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارغا مۇلاقات بولۇشتىن شەكلىنىدۇ، بىلىڭلاركى، اللە ھەممە نەرسىنى ھەقىقەتەن تولۇق بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (54).

إِلَيْهِ يُرْجَعُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَعْرِفُ مِنْ شَيْءٍ مِّنْ
الْأَمْوَالِ وَمَا نَحْنُ مِنْ أَهْلِهَا لَا تَصْعَقُ بِالْأَمْوَالِ
يُنَادِيهِمْ إِنِ شَاءَ رَبِّي فَأْتُوا أَذْكَاءَ تَمَامًا
مِّنْ شَيْءٍ مِّنْ قَبْلُ وَظَلُّوا لَكَ مَنَافِعَ
مِّنْ قَبْلِ هَٰذَا فَكَانُوا لَهُمْ لَعْنًا مِّنْ قَبْلِ
رَبِّكَ إِنَّكَ كَانُوا لَنَاصِبِينَ
فَيُؤْتِيهِمْ فُضُولًا مِّنْهُ وَأَنزَلَ رَحْمَةً
مِّنَ رَبِّكَ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
فَلْيُنْذِرْهُمْ قُلُوبَهُمْ لَعَلَّهُمْ قَلِيلًا
يَكْفُرُوا أَوْ يَخْلُوعُوا وَتَأْتِيهِمُ الرَّحْمَةُ
وَيُؤْتِيهِمُ اللَّهُ مِمَّا رَزَقَهُ لَكَ خَلْقًا
مِمَّا يَكْفُرُ الْإِنْسَانُ لَمَنْ رَزَقْنَاهُ
فَقُلْ لِلَّهِ الْغَنِيُّ وَنَحْنُ الْمَرْغُوبُونَ
فَلْيُذَكِّرْهُم بِيَوْمٍ ذُو عَذَابٍ
فَلْيُذَكِّرْهُم بِيَوْمٍ ذُو عَذَابٍ
فَلْيُذَكِّرْهُم بِيَوْمٍ ذُو عَذَابٍ
فَلْيُذَكِّرْهُم بِيَوْمٍ ذُو عَذَابٍ

42- سۇرە شۇرا

مەككىدە نازىل بولغان، 53 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ﷻ نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمىن.

ھامىم (1)، عىن، سىن، قانى (2). غالب، ھېكمەت
بىلەن ئىش قىلغۇچى ﷻ ساڭا ۋە سەندىن ئىلگىرىكى
(پەيغەمبەر) لەرگە مۇشۇنداق ۋەھىي قىلىدۇ (3).
ئاسمانلاردىكى شەيىلەر ۋە زېمىندىكى شەيىلەر
ﷻ نىڭدۇر (يەنى ﷻ نىڭ مۈلكىدۇر، ﷻ نىڭ
تەسەررۇپى ئاستىدۇر)، ﷻ ئۈستۈندۇر،
كاتتىدۇر (4). (ﷻ نىڭ كاتتىلىقىدىن) ئاسمانلار

يۇقىرى تەرىپىدىن يېرىلىپ كېتىشكە تاس قالىدۇ، پەرىشتىلەر پەرۋەردىگارىغا تەسبىھ
ئېيتىدۇ، ھەمدى ئېيتىدۇ، يەر يۈزىدىكىلەرگە مەغپىرەت تىلەيدۇ. بىلىڭلاركى، ﷻ
ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (5). ﷻ نى قويۇپ (بۇتلارنى)
ئىگە قىلىۋالغانلارنىڭ (ئەمەللىرىنى) ﷻ كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر، سەن ئۇلارغا ھامىي ئەمەسمەن (6).
مەككە ئاھالىسىنى ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇشۇڭ ئۈچۈن، (كىشىلەرنى) قىيامەت
كۈنىدىن ئاگاھلاندۇرۇشۇڭ ئۈچۈن، ساڭا بىز مۇشۇنداق ئەرەبچە قۇرئاننى نازىل قىلىدۇق، ئۇ
كۈندە ھېچ شەك يوقتۇر، (ئۇ كۈندە) بىر پىرقە (كىشىلەر) جەننەتتە ۋە بىر پىرقە كىشىلەر
جەھەننەمدە بولىدۇ (7). ئەگەر ﷻ خالىسا، ئۇلارنى (يەنى پۈتۈن ئىنسانلارنى) ئەلۋەتتە بىر
ئۆمەت (يەنى بىر دىندا) قىلاتتى، لېكىن ﷻ خالىغان ئادەمنى رەھىمىتىگە داخىل قىلىدۇ، زالىم-
لارغا ھېچقانداق ئىگە، ھېچقانداق مەدەتكار بولمايدۇ (8). بەلكى ئۇلار ﷻ دىن باشقىلارنى ئىگە
قىلىۋالدى، پەقەت ﷻ ئىگىدۇر، ﷻ ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرىدۇ، ﷻ ھەر نەرسىگە قادىر (9).
سىلەر (دىن ئۈستىدە ۋە ئۇنىڭدىن باشقا) ھەرقانداق نەرسە ئۈستىدە ئىختىلاپ قىلىشماڭلار،
ئۇنىڭغا ﷻ ھۆكۈم چىقىرىدۇ. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا ئېيتقىنكى) ئەنە شۇ ﷻ مېنىڭ
پەرۋەردىگارىمدۇر، ئۇنىڭغا تەۋەككۈل قىلىدىم، (ھەممە ئىشتا) ﷻ مۇراجىئەت قىلىمەن (10).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ○

حَمْدٌ عَسَىٰ أَنكَ لَا تَعْلَمُ إِلَهُكَ إِلَهُ الْدِّينِ مِنَ هَٰذَا

إِلَهُ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ۚ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ وَهُوَ

الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ۚ تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَنْقَطِعْنَ مِنْ قُوَّتِهِ ۖ وَالْمَلَائِكَةُ

يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِهِ ۖ وَهُمْ وَسْتَغْفِرُونَ ۚ لَيْسَ فِي الْأَرْضِ إِلَّا رِجَالٌ

إِلَهُ هُوَ الْعَفْوُ الرَّحِيمُ ۚ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً إِنْ

حَسِبْتَ عَلَيْهِمْ وَبِأَنَّهُ عَلَيْهِمْ يَوْمَئِذٍ ۖ وَكَذَٰلِكَ أَصْحَابُ

إِلَٰكَ قَرَأَ نَارَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ۚ رَأَىٰ الْفَرَسَ وَمِنْ حَوْلِهِ وَأَسْرَءِيلَ

الْجَمْعُ كَالْبَيْنِ ۖ فَرَفَعُوا فِي الْحِجَّةِ وَفَرَفَعُوا فِي السَّعْيِ ۚ وَكَوَلُوا

شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً ۚ وَلَكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ

فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ نَفْعٍ ۚ وَلَا تَهْجُرْهُمْ إِنْ اتَّخَذُوا

مِنْ دُونِهِ آلِهَةً ۚ قَالَهُ هَٰؤُلَاءِ وَهُوَ يَحْكُمُ ۚ وَهُوَ

عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۚ وَمَا تَشْفَعُونَ بِهِ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ

إِلَّا اللَّهُ ۚ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ○

الله ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقۇچىدۇر، اللہ سىلەرگە ئۆز جىنىسلىقلاردىن جۈپتەلەرنى (يەنى ئاياللارنى) ياراتتى. ھايۋانلارغىمۇ ئۆز تىپىدىن جۈپتەلەرنى ياراتتى. بۇ ئارقىلىق اللہ سىلەرنى كۆپەيتىدۇ. ھېچ شەيئە اللہ غا ئوخشاش ئەمەستۇر، اللہ ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (11). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ (خەزىنىلىرىنىڭ) ئاچقۇچلىرى اللە نىڭ ئىلگىرىدۇر، اللہ خالىغان كىشىنىڭ رىزقىنى (سىناش يۈزىسىدىن) كەڭ قىلىدۇ، خالىغان كىشىنىڭ رىزقىنى (بالاغا مۇپتىلا قىلىپ سىناش يۈزىسىدىن) تار قىلىدۇ، اللہ ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (12). اللہ سىلەرگە دىنىدىن نۇھقا تەۋسىيە قىلغان نەرسىنى، ساڭا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) بىز ۋەھىي قىلغان نەرسىنى، ئىبراھىمغا، مۇساغا ۋە ئىساغا بىز تەۋسىيە قىلغان نەرسىنى بايان قىلدى. سىلەر دىننى بەرپا قىلىڭلار، دىندا تەپرىقچىلىك قىلماڭلار، مۇشرىكلارغا سەن ئۇلارنى دەۋەت قىلغان نەرسە (يەنى تەۋھىد) ئېغىر كەلدى، اللہ تەۋھىدكە خالىغان ئادەمنى تاللايدۇ، اللە نىڭ (تائىتسىگە) قايتىدىغان ئادەمنى تەۋھىدكە باشلايدۇ (13). (يەھۇدىي، ناسارا قاتارلىقلار) ئۇلارغا ئىلىم كەلگەندىن كېيىن (يەنى ئۇلار رەسۇلۇللىھنىڭ ھەق پەيغەمبەرلىكىنى بىلگەندىن كېيىن)، ئاندىن ئۆزئارا ھەسەت قىلىشىپ پىرقىلەرگە بۆلۈندى. ئەگەر پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ (ئۇلارنى جازالاشنى) قىيامەتكىچە تەخىر قىلىشتىن ئىبارەت سۆزى بولمىسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئەلۋەتتە ھۆكۈم چىقىرىلىپ بولغان بولاتتى (يەنى ئۇلار تېز ھالاك قىلىنغان بولاتتى). ئۇلاردىن كېيىن كىتابقا ۋارىسلىق قىلغانلار (يەنى رەسۇلۇللىھ بىلەن زامانداش بولغان ئەھلى كىتاب) (كىتاب ھەققىدە) قاتتىق دەرگۇماندىدۇر (14). شۇنىڭ ئۈچۈن (يەنى دىندا ئىختىلاپ قىلىشقانلىقى ئۈچۈن) (ئى مۇھەممەد! بارلىق ئىنسانلارنى توغرا دىن ئاساسىدا ئىتتىپاق بولۇشقا) چاقىرىغىن، بۇيرۇقىڭنىڭ بويىچە توغرا يولدا چىڭ تۇرغىن، ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگەن ۋە ئېيتقىن: «اللە نازىل قىلغان (بارلىق) كىتابلارغا ئىمان ئېيتتىم، ئارزۇلاردا ئادىل بولۇشقا بۇيرۇلدۇم، اللە بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىزدۇر، سىلەرنىڭمۇ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر، بىزنىڭ ئەمەللىرىمىز ئۆزىمىز ئۈچۈندۇر، سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارمۇ ئۆزلىرىڭلار ئۈچۈندۇر، سىلەر بىلەن بىزنىڭ ئارىمىزدا چىمدەللىشىشكە (ئوردۇن) يوق (چۈنكى ھەقىقەت ئاشكارىدۇر)، اللە (قىيامەت كۈنى) بىزنى (ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن) يىغىدۇ، ئاخىر قايتىدىغان جاي اللە نىڭ دەركاھىدۇر» (15).

قَاتِرُ الْغَيْبِ وَالْأَرْضِ جَمَلٌ لِّكَوْنِ أَفْعَالِكَ أَزْوَاجًا
مِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذْرَؤُكَ فِي السَّمَوَاتِ وَمِنَ السَّمَوَاتِ
السَّيِّئَةِ الْبَصِيرُ ۝ كَلِمَاتُكَ الصَّوْتُ وَالْأَرْضُ يَبْسُطُ
الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذُنُوبِكُمْ ۝ تَرَى لَكُمْ
مِنَ الَّذِينَ مَارَكُنَّ بِهٖ نَحْوًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا
وَصَّيْنَا بِهٖ إِلَّا بَرَكَةً وَمَوْجِيءً أَنِ اقْبِرْهُمَا ۝ وَ
كَتَبْنَا لَهُمَا فِي الْكِتَابِ الشَّرَّ الْكَبِيرَ ۝ مَاتَ عَنْهُمْ إِلَهُ اللَّهِ
يَعْنِي الْيَوْمَ نَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَهُ مَنْ يُنِيبُ ۝ وَمَا
تَقْرَأُونَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَلَاءُ بَعَايِنَهُمْ ذُرِّيَّتَهُمْ
كَلِمَةً سَمْعَتْ مِنْ لَدُنْكَ إِلَىٰ أَهْلِ الْأَرْضِ كُلِّهَا ۝
إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ هَٰذَا فِي شَيْءٍ مِنْهُ لَمُحَرِّمٌ
فَلْيَذَلِكُمُ قَدَرٌ ۝ وَأَسْتَوِيكُمْ أَمْرًا وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَهُمْ
وَقُلْ أَمْرُهُمْ أَمْرُ اللَّهِ ۝ وَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَرْكُومُونَ
بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ رَبُّكُمْ لَعَنَّا أَعْمَالَكُمْ ۝ وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ لَا
حِجَةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ اللَّهِ ۝ يَوْمَ يَبْيُحُنَا وَاللَّهُ يَوْمَ يَبْيُحُنَا ۝

كەشلىر، اللەنىڭ دىنىنى قوبۇل قىلغاندىن كېيىن،
(كەشلىرىنى ئىماندىن توسۇش ئۈچۈن) اللەنىڭ
دىنىدا خۇسۇمەت قىلىشقانلارنىڭ دەلىللىرى
اللەنىڭ دەرگاھىدا باتلىدۇر، ئۇلار (دۇنيادا)
غەزەپكە ئۇچرايدۇ، (ئاخىرىستە) قاتتىق ئازابقا
دۇچار بولىدۇ^(۱۸). اللە كىتاب (يەنى قۇرئان)نى
ھەق بىلەن نازىل قىلدى ۋە ئادالەتنى نازىل
قىلدى. سەن نېمە بىلىسەن؟ قىيامەت يېقىن
بولۇشى مۇمكىن^(۱۹). قىيامەتكە ئىشەنمەيدىغانلار
ئۇنىڭ بولۇشىنى ئالدىرىتىدۇ، ئۇنىڭغا ئىشەن-
مەيدىغانلار بولسا قىيامەتتىن قورقسۇن، قىيامەتنى
ھەق دەپ بىلىدۇ، بىلىڭلاركى، قىيامەت توغرىلۇق

وَالَّذِينَ يَمُنُونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا تُشْرِكُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ
اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ الْيَقِينِ وَالَّذِينَ يَمُنُونَ
لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۝ يَسْتَعِجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا مُعْجِلُونَ وَمَنْهَا يُصْعِقُونَ أَفَمَا لَمْ يَكُنْ
أَكْبَرَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ فِي السَّاعَةِ كَفَىٰ صَاحِبِ بُعْدٍ
اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ
مَنْ كَانَ يُرِيدْ حَرْثَ الْآخِرَةِ لْيُزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ
كَانَ يُرِيدْ حَرْثَ الدُّنْيَا فَلْيَ سَعَىٰ ۖ وَمَنْ يَسْعَ لِيُغْنِيَ
عَنْهُ شَيْئًا فَهُوَ يُغْنِي عَنْهُ وَاللَّهُ يَزِيدْ
مَنْ يَشَاءُ ۖ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۝ تَرَىٰ الظَّالِمِينَ
مُتَوَفِّيْنَ مِمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۖ وَالَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَةٍ أَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مَأْوَىٰ
يَسْتَوُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ۝

مۇجەددىلە قىلىدىغانلار ئەلۋەتتە چوڭقۇر گۇمراھلىقىنىدۇر^(۲۰). اللە بەندىلىرىگە كۆيۈنگۈچىدۇر،
ئۇ خالىغان ئادەمگە (كەلە) رىزىق بېرىدۇ، اللە كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر^(۲۱). كىمكى (ئۆزىنىڭ ئەمەلى
بىلەن) ئاخىرىتىنىڭ ساۋابىنى كۆزلىسە، ئۇنىڭ ساۋابىنى زىيادە بېرىمىز، كىمكى (ئەمەلى بىلەن) دۇنيا-
نىڭ مەنپەئىتىنى كۆزلىسە، (ئۇنىڭ تىلىگەن) مەنپەئىتىنىڭ بەزىسىنى بېرىمىز، ئۇنىڭغا ئاخىرىتتە
(ساۋابتىن) ھېچ نېسبە يوق^(۲۲). ئۇلارنىڭ اللە رۇخسەت قىلىمىغان نەرسىلەرنى دىن قىلىپ
يېتىكتەن مەبۇدلىرى بارمۇ؟ (اللەنىڭ ئۇلارغا بېرىلىدىغان ئازابىنى قىيامەتكىچە تەخىر قىلىش
توغرىسىدىكى) ھۆكىمى بولسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئەلۋەتتە (دۇنيادىلا) ھۆكۈم چىقىرىلغان
بولاتتى، (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغۇچىلار (يەنى كاپىرلار) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ^(۲۳). كاپىر-
لارنىڭ (قىيامەت كۈنى دۇنيادا) قىلغان گۇناھلىرىنىڭ جازاسىدىن قورقۇپ تۇرغانلىقىنى
كۆرسەن، (ئۇلار مەيلى قورقسۇن، قورقسۇن) جازا ئۇلارغا (چوقۇم) نازىل بولغۇسىدۇر، ئىمان
ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار جەننەتلەرنىڭ باغچىلىرىدا بولىدۇ، ئۇلار پەرۋەردىگا-
رىنىڭ ھۇزۇرىدا خالىغان نەرسىلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ، بۇ كاتتا ئىنتامدۇر^(۲۴).

ذَلِكَ الَّذِي يُبَيِّنُ اللَّهُ حَيَاتَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَحُدُودَ الْغُلَامِ
قُلْ لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبُخْلِ مِنَ الْقُرْبَىٰ وَمَنْ يَقُوْفْ
حَسَنَةً يُرَدِّهَا فِيْهَا حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٨٠﴾
أَفَتَرَىٰ صُلَّحُ الْوَلَدِ بِأَنْ يَأْتِيَهُ اللَّهُ خُفْرًا مِنْ قَبْلِكَ وَيَوْمَ
اللَّهِ الْبَاطِلَ وَالْحَيُّ الْيَقِيْنُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ﴿٢٨١﴾
وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ
وَيَعْلَمُ مَا تَعْمَلُوْنَ ﴿٢٨٢﴾ وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وَيُرِيْهِمْ أَهْلَهُمْ هُنَّ أَزْوَاجُهُمْ وَالَّذِيْنَ هُمْ عَدَاوَةُ يَتِيمًا ﴿٢٨٣﴾
بَسْطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَعَلَّيْهِمُ الْأَرْضِ وَلَكِنْ يَتُوبُونَ إِلَيْهِ
فَأَيُّ آيَةٍ لَهُمْ إِذْ يَبْدَأُ بِشَيْءٍ فَيُعْطِيْهِ سُبْحَانَ وَمَا أَكْثَرُ
مِنْ عَدُوٍّ مَا أَكْثَرُوا فِيْ شَرِّهِمْ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٢٨٤﴾
مِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فِيْ سِتَّةِ
أَيَّامٍ وَالَّذِيْ يَدْعُوْا إِلَىٰ آيَاتِهِ قُلُوبُهُمْ وَأَصْفَارُهُمْ فَيُحْجِبُ
بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ آيَاتِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿٢٨٥﴾ وَمَا أَكْثَرُ
مِنْ عَدُوٍّ مَا أَكْثَرُوا فِيْ شَرِّهِمْ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٢٨٦﴾
فِي الْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ إِلَهٍ وَلَا نَصِيْرٍ ﴿٢٨٧﴾

اللہ ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان
بەندىلىرىگە ئىنە شۇ ئىنتام بىلەن خۇش خەۋەر
بېرىدۇ. «يەنىمۇ بەندىلىرىڭنىڭ تەبلىغ قىلغانلىقىغا
سەلەردىن ھەق تەلپ قىلمايمەن، پەقەت تۇغقان-
چىلىق ھەقىقىي ئۈچۈن مېنى دوست تۇتۇشۇڭلارنى
(يەنى پەرۋەردىگارنىڭ دەۋىتىنى يەتكۈزۈشۈمگە
چىقىلماستىڭلارنى) تەلەيمەن» دېگەن، كىمكى بىرەر
ياخشى ئىش قىلسا، ئۇنىڭغا بىز ساۋابىنى زىيادە
بېرىمىز، اللہ ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت
قىلغۇچىدۇر، ئاز ياخشىلىققا كۆپ ساۋاب بەرگۈ-
چىدۇر (280). ئۇلار (يەنى قۇرەيش كاپىرلىرى):
«ئۇ (يەنى مۇھەممەد) اللہ غا يالغاننى توقۇدى» دەمدۇ؟
ئەگەر اللہ خالىسا (يەنى ئۇلار گۇمان قىلغاندەك،
اللہ غا يالغاننى توقۇغان بولسا) سېنىڭ قەلبىڭنى
پېچەتلىۋەتكەن بولاتتى، اللہ باتىلنى يوق قىلىدۇ،
(يەنىمۇ بىرىگە نازىل قىلغان) سۆزلىرى ئارقىلىق
ھەقىقىي ھەق قىلىدۇ، اللہ ھەقىقەتەن دىللاردىكى سىرلارنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (281). اللہ
بەندىلىرىدىن تەۋبىنى قوبۇل قىلىدۇ، يامان ئىشلارنى ئەپۇ قىلىدۇ، قىلىۋاتقان ئىشلىرىنى
بىلىپ تۇرىدۇ (282). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنىڭ دۇئاسىنى اللہ ئىجابەت
قىلىدۇ، (كامالى) پەزىلىدىن ئۇلارغا ساۋابىنى زىيادە بېرىدۇ، كاپىرلار قاتتىق ئازابقا دۇچار
بولىدۇ (283). ئەگەر اللہ بەندىلىرىنىڭ رىزقىنى كەڭ قىلسا، ئۇلار ئەلۋەتتە زېمىندا پىتتە-
پاسات تېرىتتى. لېكىن اللہ خالىغان نەرسىنى ئۆلچەم بىلەن چۈشۈرىدۇ، اللہ ھەقىقەتەن
بەندىلىرىنىڭ (ئەھۋالدىن) تولۇق خەۋەرداردۇر، (ئۇنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (284). ئۇلار
(يامغۇرنىڭ يېغىشىدىن ئۈمىدسىزلەنگەندىن كېيىن) اللہ يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرىدۇ، رەھىمىتىنى
ياپىدۇ، اللہ (ھەممىنىڭ) ئىگىسىدۇر، ھەممىگە لايىقتۇر (285). ئاسانلارنىڭ، زېمىننىڭ
يارىتىلىشى ۋە ئۇ ئىككىسىدە جاندارلارنىڭ يېيىلىشى اللہ نىڭ (قۇدرىتىنىڭ) دەلىللىرىد-
دندۇر، اللہ ئەگەر خالىسا، ئۇلارنى جەمئىي قىلىشقا قادىردۇر (286). سەلەرگە (يەنى
جېنىڭلار ياكى مېلىڭلارغا) ھەرقانداق بىر مۇسبەت يەتسە، ئۇ سەلەرنىڭ قىلغان گۇناھىڭلار
تۈپەيلىدىن كەلگەن بولىدۇ، اللہ نۇرغۇن گۇناھىڭلارنى ئەپۇ قىلىدۇ (ئەپۇ قىلمايدىغان بولسا،
بالاۋە مۇسبەتتىن ھېچ قۇتۇلماس ئىدىڭلار) (287). (ئۇ مۇشرىكلار!) سەلەر زېمىندا اللہ نىڭ
ئازابىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايسىلەر، سەلەرگە اللہ دىن باشقا ھېچ ئىگە ۋە مەدەتكار يوق (288).

اللّٰه گۇمراھ قىلغان ئادەمگە شۇنىڭدىن كېيىن ھېچ ئىگە يوقتۇر، زالىملار ئازابىنى كۆرگەن چاغدا، ئۇلارنىڭ «دۇنياغا» قايتىشقا يول بارمىدۇ؟» دېگەنلىكىنى كۆرسەن (44). ئۇلارنىڭ قورققان، خارلانغان ھالدا، (دوزاخقا) كۆزىنىڭ قۇيرۇقى بىلەن قارىغان ھالدا دوزاخقا توغرىلىنىدىغانلىقىنى كۆرسەن، مۆمىنلەر: «شۈبھىسىزكى، زىيان تارتىقۇچىلار قىيامەت كۈنى ئۆزلىرىگە ۋە ئائىلىسىدىكىلەرگە زىيان سالىقۇچىلاردۇر» دەيدۇ، بىلىڭلاركى، زالىملار ھەقىقەتەن دائىملىق ئازاب-تەدۈر (46). ئۇلارغا اللّٰھ دىن باشقا ياردەم بېرىدىغان دوستلار بولمايدۇ، اللّٰھ كىمنى گۇمراھ قىلسا، ئۇنىڭغا (ئۇنى دۇنيادا ھەقىكە، ئاخىرەتتە جەننەتكە ئېرىشتۈرگۈچى) ھېچ يول بولمايدۇ (46). اللّٰھ تەرىپىدىن كەلگەن، قارشى تۇرغىلى

شۇنىڭدىكى (يەنى باشقا پەيغەمبەرلەرگە ۋەھىي قىلغاندەك) تەرىمىز بويىچە ساڭا قۇرئانى ۋەھىي قىلدۇق، سەن (ۋەھىدىن ئىلگىرى) قۇرئاننىڭ ۋەھىيىنى ئىماننىڭ ئىپادىسى ئىكەنلىكىنى ئۇقمايتتىڭ، لېكىن بىز قۇرئانى بىر نۇر قىلدۇقكى، ئۇنىڭ بىلەن بىز يەنىدىمىز. بىزىمىزدىن خالىغان كىشىلەرنى ھىدايەت قىلىمىز. شەك-شۈبھىسىزكى سەن توغرا يولغا باشلايدىغىن (62). (ئۇ) ئاسانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزىگە خاس بولغان ئالەمنىڭ يولىدۇر. بىلىڭلاركى، ھەممە ئىش ئالەمغا قايتىدۇ (63).

43-سۈرە • زۇخرۇف

مه‌ککمه. نازمل بولخان. 89 ئایهت.

ناھايمتى شەيخە تلىك ۋە مېھرىبان اللە نىلە ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ھا، مە (1). روھىن كىتاب بىلەن قەسەمكى، سىلەرنى (ئۇنىڭ مەنىسىنى) چۈشەنسۇن دەپ،
 بىز ئۇنى ھەقىقەتەن ئەرەبچە قۇرئان قىلدۇق (2-3). ھەقىقەتەن ئۇ لەۋھۇلەھۋۇدا بىزنىڭ دەر-
 گاھىمىزدا (مۇقىلاشقان) يۇقىرى مەرتىۋىلىك ھېكمەتلىك (كىتاب) دۇر (4). سىلەر (گۇمراھلىقتا)
 ھەددىدىن ئاشقان قەۋم بولغانلىقىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە ۋەز - نەسىھەت قىلىشنى تەرك قىلمايدۇق؟ (5)
 ئىلگىرىكى ئۆمەتلەرگە نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتۇق (6). ئۇلارغا قانداق بىر پەيغەمبەر
 كەلسۇن، ئۇلار ئۇنى (قەۋمنىڭ سېنى مەسخىرە قىلغاندەك) مەسخىرە قىلدى (7). ئۇلار (يەنى
 مەككە كاپىرلىرى) دىن كۆچ - قۇۋۋەتتە ئۈستۈن بولغانلارنى ھالاك قىلدۇق، ئىلگىرىكىلەرنىڭ
 قىسلىرى قۇرئاندا تۆتتى (8). ئەگەر سەن ئۇلاردىن: «ئاسانلار ۋە زېمىننى كىم ياراتتى» دەپ
 سورىساڭ، ئۇلار: «ئەلۋەتتە ئاسانلارنى ۋە زېمىننى غالىب، ھەممىنى بىلگۈچى (اللە) ياراتتى»
 دەيدۇ (9). اللە سىلەر ئۈچۈن زېمىننى قاراگاھ قىلدى، (سەپەردە كۆزلىگەن يېرىڭلارغا)
 يېرىۋېلىشىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە زېمىندا نۇرغۇن يوللارنى ياراتتى (10). اللە بۇلۇتتىن
 (سىلەرگە زىيان يەتكۈزەي، پايدا يەتكۈزەي) ئۆلچەمدە يامغۇر ياغدۇردى، ئۇنىڭ بىلەن
 بىز (گىيا ئۆسەس قاقاس) ئۆلۈك زېمىننى تىرىلدۈردۇق، سىلەر مۇشۇنداق (يەنى
 ئۆلۈك يەردىن ئۆسۈملۈك چىقىرىلغاندەك) (قەبرەڭلاردىن) چىقىرىلىسىلەر (11).

اللّٰه پۈتۈن مەخلۇقاتلارنىڭ تۈرلىرىنى ياراتتى، سىلەرگە ئۈستىگە چىقىشىڭلار ئۈچۈن كېمە ۋە مىنىستلار ئۈچۈن ھايۋان قاتارلىقلارنى ياراتتى. ئاندىن سىلەر ئۇلارنىڭ ئۈستىگە چىققانلىرىڭلاردا پەرۋەردىگارنىڭ نېمىتىنى ئەسلىپ: «بىزگە بۇنى بويىسۇندۇرۇپ بەرگەن زات پاكىتۇر، بىز ئۇنىڭغا (مىنىشكە) قادىر ئەمەس ئىدۇق، بىز ھەقىقەتەن پەرۋەردىگار بىزنىڭ دەرگاھىغا قايتقۇ-چىلارمىز» دېگەنلىرى (12-14). ئۇلار (پەرىشتىلەرنى اللّٰه نىڭ قىزلىرى دېيىش بىلەن) اللّٰه نىڭ بىر قىسمى بىلىدىغانلىرىنى اللّٰه نىڭ بىر جۈزىيىسى قىلىۋالدى. (مۇنداق دېگۈچى) ئىنسان ھەقىقەتەن اللّٰه غا ئاشكارا ئاشۇ كۈرلۈك قىلغۇچىدۇر (16). اللّٰه مەخلۇقاتتىن ئۆزى ئۈچۈن قىزلارنى (بالا) تۇتۇپ، سىلەرنى ئوغۇللارغا خاس قىلىدىمۇ؟ (18) ئەگەر ئۇلارنىڭ

وَالَّذِي خَلَقَ الْأَوَّارَ لَهَا وَجَعَلَ لَهَا مِنَ الثَّوَالِقِ الْأَقْطَابَ
بِأَرْبَعِينَ نَقِيعًا لِّمَنْ يَخْلُقُ أَفْئِدَةً وَابْتِغَاءَ مَوْلَا يُرِيدُ
أَسْمَاءَ لَهَا وَوَسَوَّاهَا لَهَا مِنَ الثَّوَالِقِ الْأَقْطَابَ
لَهَا مَعْنُونٌ وَالَّذِي أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسُكَّرَ بِهِ لَبَا
عِلْمًا وَجَعَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ لَآلٍ لِّكُلِّ بَلَدٍ بَعْدٍ
بَنِي وَأَصْنَعُوا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَكُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ
لَكُمْ عِلْمٌ مِّثْلَ ذَلِكَ وَجَعَلْنَا مَسَاجِدَ وَمَقَامَاتٍ وَوَعَضْنَا
فِي الْأُصْبَاحِ وَالْأَفْئِدَةِ وَالْأُفُفِ وَالْأُفُفِ وَالْأُفُفِ
الَّذِينَ هُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِنَّا كَاتِبُونَ أَخْفَاكُمْ سَكَنَ
شَاهِدًا لِّمَنْ يَخْلُقُ أَفْئِدَةً وَابْتِغَاءَ مَوْلَا يُرِيدُ
أَسْمَاءَ لَهَا وَوَسَوَّاهَا لَهَا مِنَ الثَّوَالِقِ الْأَقْطَابَ
لَهَا مَعْنُونٌ وَالَّذِي أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسُكَّرَ بِهِ لَبَا
عِلْمًا وَجَعَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ لَآلٍ لِّكُلِّ بَلَدٍ بَعْدٍ
بَنِي وَأَصْنَعُوا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَكُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ
لَكُمْ عِلْمٌ مِّثْلَ ذَلِكَ وَجَعَلْنَا مَسَاجِدَ وَمَقَامَاتٍ وَوَعَضْنَا
فِي الْأُصْبَاحِ وَالْأَفْئِدَةِ وَالْأُفُفِ وَالْأُفُفِ وَالْأُفُفِ
الَّذِينَ هُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِنَّا كَاتِبُونَ أَخْفَاكُمْ سَكَنَ
شَاهِدًا لِّمَنْ يَخْلُقُ أَفْئِدَةً وَابْتِغَاءَ مَوْلَا يُرِيدُ
أَسْمَاءَ لَهَا وَوَسَوَّاهَا لَهَا مِنَ الثَّوَالِقِ الْأَقْطَابَ
لَهَا مَعْنُونٌ وَالَّذِي أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسُكَّرَ بِهِ لَبَا
عِلْمًا وَجَعَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ لَآلٍ لِّكُلِّ بَلَدٍ بَعْدٍ
بَنِي وَأَصْنَعُوا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَكُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ
لَكُمْ عِلْمٌ مِّثْلَ ذَلِكَ وَجَعَلْنَا مَسَاجِدَ وَمَقَامَاتٍ وَوَعَضْنَا
فِي الْأُصْبَاحِ وَالْأَفْئِدَةِ وَالْأُفُفِ وَالْأُفُفِ وَالْأُفُفِ

بىرىگە مەرھەمەتلىك اللّٰه غا مەسەل قىلغان نەرسە (يەنى قىز بالا) بىلەن بىشارەت بېرىلسە (يەنى خوتۇننىڭ قىز تۇغقانلىقى خەۋەر قىلىنسا)، قايشۇغا چۆمگەن ھالدا ئۇنىڭ يۈزى قارىداپ كېتىدۇ (17). (ئۇلار اللّٰه غا) زىيۇننەت ئىچىدە چوڭ بولىدىغان، مۇنازىرىدە ھەقىقىتىنى ئۈچۈن بايان قىلالايدىغان (قىزلارنى مەنسۇپ قىلامدۇ؟) (18). ئۇلار مەرھەمەتلىك اللّٰه نىڭ بەندىلىرى بولغان پەرىشتىلەرگە قىز دەپ ئېتىقاد قىلدى. اللّٰه پەرىشتىلەرنى ياراتقاندا، ئۇلار ئۈستىدە بارىدى؟ (يەنى ئۇلار پەرىشتىلەرنىڭ قىز ئىكەنلىكىنى قەيەردىن بىلىدۇ؟) ئۇلارنىڭ گۇۋاھلىقى (ئۇلارنىڭ نامە-ئەمەلىغا) يېزىلىدۇ، (قىيامەت كۈنى) ئۇلار سوراققا تارتىلىدۇ (19). ئۇلار: «مەرھەمەتلىك اللّٰه خالىسا، بىز ئۇلارغا (يەنى پەرىشتىلەرگە) چوقۇنمايتتۇق» دېدى. بۇ توغرىلۇق ئۇلارنىڭ بىلىمى (يەنى ئاساسى) يوق، ئۇلار پەقەت جۈيۈلىۋىدۇ (20). ئۇلارغا بىز قۇرئاندىن ئىلگىرى (قانداقتۇر) بىر كىتاب بەرگەن بولۇپ، ئۇلار شۇ كىتابقا مەھكەم ئىسلامدۇ؟ (21) ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار: «ھەقىقەتەن ئانا-بوۋىلىرىمىزنىڭ بىر خىل دىنىغا ئېتىقاد قىلغانلىقىنى بىلىمىز، بىز ئۇلارنىڭ ئىزىدىن مېڭىپ ھىدايەت تاپقۇچىدۇرمىز» دېدۇ (22). شۇنىڭدەك سەندىن ئىلگىرى ھەرقاچان بىرەر شەھەرگە ئاڭاھلاندىرغۇچى (يەنى پەيغەمبەر) ئىكەنلىكى، ئۇنىڭ دۆلەتتەن ئادەملىرى: «بىز ھەقىقەتەن ئانا-بوۋىلىرىمىزنىڭ بىر خىل دىنىغا ئېتىقاد قىلغانلىقىنى بىلىمىز، شەك-شۈبھىسىزكى، بىز ئۇلارنىڭ ئىزلىرىدىن ماڭىمىز» دېيىشتى (23).

قُلْ أَوَلَمْ يَكُنْ لَهُ الْهَدَىٰ وَمَا كُنْ لَهُ الْهَدَىٰ أَلَمْ يَكُنْ لَهُ الْهَدَىٰ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُلْ أَوَلَمْ يَكُنْ لَهُ الْهَدَىٰ
عَالِيَهُ الْكَلْبِ الْيَمِينِ ۚ وَكَانَ يَكُونُ لَهُ الْهَدَىٰ
بِرَأْسِهِ الْهَدَىٰ ۚ وَكَانَ يَكُونُ لَهُ الْهَدَىٰ
جَمْعًا كَيْدَهُ الْهَدَىٰ فِي عَقِبِهِ كَلْبُهُمْ يَمِينُ ۚ
هُوَ لَا يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَلَا يَنْهَىٰ عَنِ الْعَدْلِ ۚ
يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَلَا يَنْهَىٰ عَنِ الْعَدْلِ ۚ
يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَلَا يَنْهَىٰ عَنِ الْعَدْلِ ۚ
يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَلَا يَنْهَىٰ عَنِ الْعَدْلِ ۚ
يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَلَا يَنْهَىٰ عَنِ الْعَدْلِ ۚ
يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَلَا يَنْهَىٰ عَنِ الْعَدْلِ ۚ
يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَلَا يَنْهَىٰ عَنِ الْعَدْلِ ۚ

ھەر پەيغەمبەر ئۆز قەۋمىگە «ئاتا-بوۋاڭلار ئېتىقاد قىلىپ كەلگەن دىنغا قارىغاندا ئەڭ توغرا بىر دىننى كەلتۈرسەم يەنىلا ئاتا-بوۋاڭلارغا ئەگىشەمسەن؟» دەيدى. ئۇلار: «سەلەر ئېلىپ كەلگەن دىنغا ئىشەنمەيسىز» دېيىشتى (24). بىز ئۇلارنى جازالىدۇق، (توغرا يولنى) ئىنكار قىلىۋىچىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قارىغىن (25). ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم ئاتىسىغا ۋە قەۋمىگە ئېيتتى: «سەلەر چوقۇنۇۋاتقان بۇتلاردىن مەن راستلا ئادا-جۇدامەن (26). پەقەت مېنى ياراتقان اللە مېنى (توغرا يولغا) باشلايدۇ» (27). ئىبراھىم كەلسە تەۋھىدنى ئەۋلادىدىن (شېرىك كەلتۈرگەنلەر) ئىمانغا قايتسۇن دەپ ئەۋلادى ئىچىدە قالدۇرۇپ كەتتى (28). بەلكى مەن بۇلار (يەنى مەككە ئاھالىسى) نى ۋە بۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىنى (ئۇزۇن ئۆمۈر ۋە نېمەتتىن) بەھرىمەن قىلدىم، تاكى ئۇلارغا ھەق (يەنى قۇرئان)

ۋە روشەن پەيغەمبەر (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) كەلگۈچە (29). ئۇلارغا ھەق (يەنى قۇرئان) كەلگەندە، ئۇلار: «بۇ سېھىردۇر، بىز ھەقىقەتەن ئۇنى ئىنكار قىلىۋىچىمىز» دېيىشتى (30). ئۇلار: «بۇ قۇرئان نېمىشقا ئىككى شەھەر (يەنى مەككە بىلەن تائىن ئادەملىرىدىن) بىر كاتتا ئادەمگە نازىل قىلىنمىدى؟» دېيىشتى (31). پەرۋەردىگارنىڭ رەھمىتىنى ئۇلار تەقسىم قىلىپ بېرىمدۇ؟ بىز ئۇلارنىڭ ھاياتىي دۇنيادىكى رىزقىنى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تەقسىم قىلدۇق، ئۇلارنىڭ بەزىسى بەزىسىنى (ھەق بېرىپ) ئىشقا سالسۇن دەپ، ئۇلارنىڭ بەزىسىنىڭ دەرىجىسىنى بەزىسىدىن ئۈستۈن قىلدۇق، پەرۋەردىگارنىڭ رەھمىتى ئۇلارنىڭ توپلىغان نەرسىلىرى (يەنى پۇل-ماللىرى) دىن ياخشى-دۇر (32). ئىنسانلار (كۇففارلارنىڭ باياشات تۇرمۇشىنى كۆرۈپ كۇفرغا قىزىقىپ ئۇلارغا قوشۇلۇپ) ھەممىسى (كۇفرىدا) بىر ئۈمىت بولۇپ قالمايدىغان بولسا ئىدى، مەرھەمەتلىك اللەنى ئىنكار قىلغان كىشىلەرنىڭ ئۆيلىرىنىڭ ئۆگزىلىرىنى ۋە ئۇنىڭغا چىقىدىغان شوتلىرىنى كۈمۈشتىن قىلىپ بېرىتتۇق (33). ئۇلارنىڭ ئۆيلىرىنىڭ ئىشىكلىرىنى ۋە تەختلىرىنىمۇ كۈمۈشتىن قىلىپ بېرىتتۇق، ئۇلار تەختلەرگە يۆلىنىپ ئولتۇراتتى (34). (يۇقىرىقىلارنىڭ بەزىسىنى) ئالتۇندىن قىلىپ بېرىتتۇق، ئۇلارنىڭ ھەممىسى پەقەت دۇنيا تىرىكچىلىكىدە پايدىلىنىدىغان نەرسىلەردۇر. پەرۋەردىگارنىڭ ھۇزۇرىدىكى ئاخىرەت (يەنى جەننەت ۋە ئۇنىڭدىكى نازۇننەملەر) تەقۋادارلارغا خاستۇر (35).

كىمكى مېھرىبان اللہنى ياد ئېتىشتىن (يەنى قۇرئاندىن) يۈز ئۆرۈيدىكەن، بىز ئۇنىڭغا شەيتاننى مۇسەللەت قىلىمىز (شەيتان ئۇنى ۋەسۋە قىلىدۇ)، شەيتان ئۇنىڭغا ھەمىشە ھەمراھ بولىدۇ (386). شەك- شۈبھىسىزكى، شەيتانلار ئۇلارنى (يەنى ئازغۇن كۇففارلارنى) توغرا يولدىن توسىدۇ، ئۇلار بولسا ئۆزلىرىنى توغرا يولدا دەپ گۇمان قىلىدۇ (387). كاپىر ئادەم (ھەمراھى بىلەن قىيامەت كۈنى) دەرگاھىمىزغا كەلگەن چاغدا (ھەمراھىغا): «كاشكى سەن بىلەن مېنىڭ ئارامدا شەرق بىلەن غەربىڭ ئارىسىدە ئارىلىق بولسا ئىكەن. (سەن) ئېمىدىگەن يامان ھەمراھ! (چۈنكى سەن مېنىڭ بەختىزلىكىمگە سەۋەب- چى بولىدۇ)» دەيدۇ (388). (ئۇلارغا) «دۇنيادىكى چاغدا) زۇلۇم قىلغانلىقىڭلار (يەنى شېرىك كەل- خۇرگەنلىكىڭلار) ئۈچۈن بۈگۈن سىلەرنىڭ ئازابى ئورتاق بولغانلىقىڭلار سىلەرگە پايدا بەرمەيدۇ» دېيىلىدۇ (389). (ئى مۇھەممەد!) سەن گاسلارغا ئاقلىتالامسەن؟ يا كورلارنى توغرا يولغا سالالامسەن؟

(يەنى كۇففارلار گاسلارغا، كورلارغا ئوخشايدۇ) ئاشكارا گۇمراھلىقتا بولغان كىشىنى ھىدايەت قىلالامسەن؟ (40) (ئۇلارنى جازالاشتىن ئىلگىرى) سېنى ئېلىپ كەتسەك (يەنى ۋاپات قىلدۇرساق ۋاپاتىڭدىن كېيىن) ئۇلارنى چوقۇم جازالايمىز (41)، ياكى بىز ساڭا (ھاياتىڭدا) ئۇلارغا ۋەدە قىلغان ئازابىنى كۆرسىتىمىز، بىز، شۈبھىسىزكى، ئۇلارغا (يەنى ئۇلارغا ئازاب قىلىشقا) قادىرىمىز (42). (ئى مۇھەممەد!) ساڭا ۋەھىي قىلىنغان قۇرئانغا چىڭ ئېسىلغىن، سەن ھەقىقەتەن توغرا يولدىدۇرسەن (43). قۇرئان ساڭا ۋە سېنىڭ قەۋمىڭگە ئەلۋەتتە (ئۇلۇغ) شەرەپتۇر، سىلەر كەلگۈسىدە (بۇ نېمەت ئۈستىدە) سۈرىلىسە- لەر (44). سەندىن بۇرۇن بىز ئەۋەتكەن پەيغەمبەرلىرىمىزدىن سوراپ باققىنى، مېھرىبان اللەدىن باشقا ئىبادەت قىلىنىدىغان ئىللارنى بەلگىلىدۇقۇ؟ (پەيغەمبەرلەرنىڭ ئىچىدە اللەدىن غەيرىگە ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلىشنى بارمۇ؟) (45) بىز ھەقىقەتەن مۇسائى پىر ئەۋەتكەن ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىگە (ئۇنىڭ راست پەيغەمبەر ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان شائىلىق) مۆجىزىلىرىمىز بىلەن ئەۋەتتۇق، مۇسا (پىر ئەۋەت- گە): «مەن ھەقىقەتەن جىمى ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ (سېنى ۋە قەۋمىڭنى بىرلىككە ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلىش ئۈچۈن ئەۋەتكەن) ئەلچىسىمەن» دېدى (46). مۇسا ئۇلارغا بىزنىڭ مۆجىزىلىرىمىزنى ئېلىپ كەلگەندە، ئۇلار ئاگاھان مۆجىزىلەرنى (مەسىغە قىلىپ) كۈلدى (47). ئۇلارغا بىر- بىرىدىن كاتتا مۆجىزىلەرنى كۆرسەتتۇق، ئۇلارنى (كۆڭلىرىدىن) قايتىسۇن دەپ (تۈرلۈك) ئازابلار بىلەن جازالدۇق (48). (ئۇلار ئازابىنى كۆرگەندە) «ئى سېھىرگەر! پەرۋەردىگارىڭغا ئۇنىڭ ساڭا بەرگەن (دۇنيادىكى ئىجابەت قىلىشتىن ئىبارەت) ئەھدى بويىچە بىز ئۈچۈن دۇئا قىلساق (ئەگەر ئۇ دۇنيادىكى بىلەن بىزدىن ئازابىنى كۆتۈرۈۋەتسە)، بىز چوقۇم ئىمان ئېيتىمىز» دېدى (49).

وَمَنْ يُضِلْ عَنْ دُرِّ الزَّمَرِ فَفِي ضَلَالَةٍ مُّبِينَةٍ ۝
وَالَّذِينَ يَكْفُرُونَ أَصْحَابُ الْيَمِينِ ۝ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَكَلِّمُونَ ۝
حَقِّ إِذَا جَاءَهُمْ آيَاتُنَا قَالُوا بَشَرٌ مِثْلُ آبَائِكُمُ الَّذِينَ آمَنُوا قَبْلَ ۝
فِي الْأَوَّلِينَ ۝ وَلَنْ تَنفَعَهُمُ الْيَوْمَ ذُنُوبُهُمْ أَلَا فِي الْآخِرَةِ ۝
مُتَوَكِّلُونَ ۝ أَكُنْتُمْ شُعْبًا مِّنَ الشَّعْبِ ۝ أَتَدْعُونَ إِلَهُ مِثْلَ مَا تَدْعُونَ ۝
فِي ضَلَالٍ مُّبِينَةٍ ۝ أَكُنْتُمْ مِّنْ دُونِ الْغَالِبِينَ ۝ فَاتَّخَذْتُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ
أَوْثَانًا كَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ ۝ أَفَتَقْتُلُونَ قَوْمًا وَلَمْ تَكُنْ لَهُمْ
بِالْآيَاتِ إِلَّا حُجَّةً ۝ أَلَيْسَ الْإِنسَانُ عَلَىٰ ذُنُوبِهِ غَافِلًا ۝ أَلَمْ تَكُنْ
أَلَدًّا لِّعَنَتِ الْوَعْدِ ۝ وَتَوَكَّلْ عَلَىٰ يَوْمِ الدِّينِ ۝ أَلَمْ تَكُنْ مِّنَ الْمَدْعُونِ ۝
فِي الْأَوَّلِينَ ۝ أَفَتَدْعُونَ بِنَارٍ ۝ وَتَسْتَكْبِرُونَ ۝ فَتَنَادَىٰ الْأَوَّلِينَ
الْآخِرِينَ ۝ إِنَّمَا نَحْنُ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۝ فَخُذُوا حُجَّتَكُمْ فِي يَوْمِ الدِّينِ ۝
وَتَوَكَّلْ عَلَىٰ اللَّهِ ۝ وَتَسْلَمُوا ۝ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ۝

اللّٰهُ ههققهتەن مېنىڭ پەرۋەردىگارىمىدۇر ۋە سىلەرنىڭمۇ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر، ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىڭلار، بۇ توغرا يولدۇر» (۶۶). (ناسا- رالار) نىڭ پىرقىلىرى (ئىسا توغرىسىدا) ئۆز-ئارا ئىختىلاپ قىلىشتى، زالىملارغا قاتتىق كۈن (يەنى قىيامەت كۈنىنىڭ) ئازابىدىن ۋاي (۶۷) ئۇلار پەقەت قىيامەتنىڭ ئۆزلىرى تۇيىغان ھالدا ئۆشتۈمۈت كېلىشىنلا كۈتىدۇ (۶۸). بۇ كۈندە دوستلار بىر-بىرىگە دۈشمەن بولىدۇ، پەقەت (خۇدالىق ئۈچۈن دوستلاشقان) تەقۋادارلارلا (ئۇنداق ئەمەستۇر) (۶۹). (ئۇلارغا) «بەندىلىرىم! بۈگۈن سىلەرگە قورقۇلۇچ يوق، غەم-قايغۇمۇ

إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوا لَهُ وَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَنَا رَسُولُ اللَّهِ قَاتِلْتُ الْأَكْثَارَ مِنْ بَيْنِهِمْ خَوَّلْتُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمِ إِلَهِمْ ۖ قُلْ يَتَقَرُّونَ إِلَّا السَّلَامَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۚ الْأَكْثَارُ لَا يَفْقَهُونَ ۚ بَعْضُ عَذَابِ الَّذِينَ الظَّالِمِينَ ۚ لَيْسَ إِلَّا الْعَذَابُ عَلَيْكَ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَعْرِضُونَ ۚ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْآيَاتِ وَكَانُوا رَسُولِينَ ۚ لَعَلَّوُا لَاجِلَةِ أَنْتُمْ وَأَكْثَرُ جَعَلْتُمْ يَوْمَكُمْ يَوْمًا مِثْلَ الْيَوْمِ ۚ وَالَّذِينَ هَبُوا ذُفُرَهُمْ لِيَوَاقِفِ الْأَعْيُنَ وَأَنَّهُمْ كَاغِدُونَ ۚ لَوْلَا إِيَّاكَ اللَّهُ الْوَدَّاعُونَ ۚ يَمُوتُ كَيْفَ يَمُوتُونَ ۚ كَلِمَةً كَلِمَةً ۚ كَثِيرًا وَبَعْضًا ۚ تَاكُفُونَ ۚ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي عَذَابٍ مُّهِينٍ ۚ لَئِنْ لَمْ يَنْصَرِفُوا هُنَا ۚ وَهَمَّوْا ۚ فَهُمْ مَيْمُونُونَ ۚ وَمَا ظَنُّنَا بِهِمْ ۚ لَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ ۚ وَنَادُوا لِلَّذِينَ يَبْغِضُونَكَ يَا عَلِيُّ رَدِّكُ قَالَ إِنَّمَا مَكِيدُونَ ۚ لَقَدْ جِئْتُمْ بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ۚ أَمْ آتَيْنَا آسْرًا فَإِنَّا مُبْرَمُونَ ۚ

يوق» (دېيىلىدۇ) (۶۸). ئۇلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە ئىمان ئېيتقان ۋە مۇسۇلمان بولغانلار ئىدى (۶۹). (ئۇلارغا) «سىلەر ئاياللىرىڭلار بىلەن بىلىشە خۇشال-خۇرام ھالدا جەننەتكە كىرىڭلار» (دېيىلىدۇ) (۷۰). ئۇلارغا ئالتۇن لېگەنلەردە (تائام)، ئالتۇن جاملاردا (شاراب) تۇتۇلدۇ. جەننەتتە كۆڭۈللەر تارتىدىغان، كۆزلەر لەززەتلىنىدىغان نەرسىلەر بار، سىلەر جەننەتتە مەڭگۈ قالسىلەر (۷۱). سىلەر (دۇنيادا) قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرىڭلار بىلەن ۋارىس بولغان جەننەت ئەنە شۇدۇر (۷۲). جەننەتتە نۇرغۇن (تۈرلۈك) مېۋىلەر بار، ئۇنىڭدىن يەيسىلەر (۷۳). گۇناھكارلار (يەنى كۇفۇرلار) ھەققەتەن دوزاخ ئازابىدا مەڭگۈ قالدۇقچىلاردۇر (۷۴). ئۇلاردىن ئازاب (بىردەمى) يېنىكلىتىلىدۇ، ئۇلار دوزاختا (ھەرقانداق ياخشىلىقتىن) ئۆمىدىسىلەر-دۇر (۷۵). ئۇلارغا بىز زۇلۇم قىلىدۇق ۋە لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى (۷۶). ئۇلار (يەنى كۇفۇرلار) (دوزاخقا مۇتەككەل پەرىشتىگە): «ئى مالىك! پەرۋەردىگارنىڭ بىزگە ئۆلۈم ھۆكۈم قىلۇن» دەپ تۇتۇلمايدۇ. مالىك: «سىلەر ئازابتا چوقۇم قالسىلەر» دەيدۇ (۷۷). بىز سىلەرگە ھەققەتەن ھەق (دىن)نى كەلتۈردۇق ۋە لېكىن سىلەرنىڭ كۆپچىلىكىڭلار ھەق (دىن)نى يامان كۆرگۈچىلەردۇر (۷۸). ئۇلار (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا سۇيىقەست قىلىشتا) بىر ئىشنى قارار قىلغان بولسا، بىز (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ياردەم بېرىشتە بىر ئىشنى قارار قىلىمىز (۷۹).

(شۇ كېچە تەقدىر قىلىنغان ئىشلارنىڭ ھەممىسى) بىزنىڭ دەرگاھىمىزدىن بولغان ئىشتۇر، بىز ھەقىقەتەن (ئىنسانلارغا پەيغەمبەرلەرنى) ئەۋەتكۈچى بولدۇق (6). (شۇ) پەرۋەردىگار، بىزنىڭ رەھىمىتىدىن دۇر. ئۇ ھەقىقەتەن (بەدەدىلەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر. (ئەمۋالنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (8). ئەگەر سىلەر ھەقىقىي ئىشەنگۈچى بولساڭلار، (ئۇ) ئاسانلارنىڭ زېمىنىنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر (7). ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر. ئۇ (ئۆلۈكنى) تىرىلدۈرەلەيدۇ، (تىرىكنىڭ) جېنىنى ئالالايدۇ، ئۇ سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارلار. دۇر، ئىلگىرىكى ئاتا-بوۋاڭلارنىڭ پەرۋەردىگارىم. دۇر (8). ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇلار ھەقىقىي ئىشەنگۈچى ئەمەس)، بەلكى ئۇلار (قىيامەتتىن) شەكتە بولۇپ (ھەقىقىي ئىستىمزا قىلىپ) ئوينىدايۇ (9). (ئى مۇھەممەد!) سەن ئاسان (ھەممە ئادەم) ئۈچۈك (كۆرىدىغان) تۇتۇننى كەلتۈرىدىغان كۈندە (ئۇلارغا بولىدىغان ئازابىنى) كۈتسەن (10). (ئۇ تۇتۇن)

أَسْمَاءُ جَدَّتِ نَارًا مِمَّا تَرَى لَيْلِي ۖ رَمَعَتْ قَرْنُكَ زَايَةً
هُوَ التَّحِيْمَةُ الْعِلْمُ وَرَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَرَبُّ مَا بَيْنَهُمَا إِنَّ
كُنْتُ مُتَوَقِّفِينَ ۖ كَذَلِكَ الْكَلَامُ لَيْسَ بِمَعْنَى مَا تَقُولُونَ ۖ يَا كُفْرًا
الْكَلَامُ ۖ كَلَّ قَلْمُ قَلَمٍ شَيْءٌ لَمْ يَكُنْ ۖ قَارِئُكُمْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ
بِدُحَانٍ مُبِينٍ ۖ يَخْشَى الْفِتْنَى لِمَا لَمْ يَكُنْ لَكُمْ ۖ لَيْسَ بِمَعْنَى مَا تَقُولُونَ
عَمَّا لَعَنَ آبَاؤَكُمْ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ كَذَلِكَ الْكَلَامُ ۖ وَقَدْ جَاءَ هَذَا
رَسُولٌ مُبِينٌ ۖ كَذَلِكَ نَقُولُ ۖ وَهَذَا الْوَعْدُ لَكُمْ ۖ لَكُمْ ۖ لَكُمْ ۖ لَكُمْ ۖ
كُلُّ شَيْءٍ لَعَنَ آبَاؤَكُمْ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ
بِالدُّخَانِ ۖ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ
جَاءَ هَذَا رَسُولٌ مُبِينٌ ۖ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ
يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِالدُّخَانِ ۖ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ
قَدْ جَاءَ هَذَا رَسُولٌ مُبِينٌ ۖ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ
لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ لَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ
كَمْ تَرَوْا مِنْ جَبَّتٍ وَغِيوٍ ۖ وَكَذَلِكَ نَقُولُ ۖ كَيْفَ يُجِبُ ۖ

كىشىلەرنى ئورۇنلايدۇ، بۇ قاتتىق ئازابتۇر (11). (ئۇلار) «پەرۋەردىگارىمىز! بىزدىن ئازابىنى كۈتۈرۈۋەتكىن، بىز ھەقىقەتەن ئىمان كەلتۈرگۈچىدۇرمىز» (دەيدۇ) (12). (ئازاب كۈتۈرۈلۈپ كەتكەندە) ئۇلار قانداق ئىبرەت ئالسۇن، ھالبۇكى، ئۇلارغا روشەن پەيغەمبەر كەلدى (شۇنداق تۇرۇقلۇق ئۇلار ئىمان ئېيتىمدى) (13). ئاندىن ئۇلار ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈدى ۋە: «ئۇ تۈگىتىلگەن (يەنى قۇرئاننى كىشىلەردىن ئۆگەنگەن) دۇر، مەجنۇندۇر» دېدى (14). بىز ھەقىقەتەن ئازابىنى (سىلەر-دىن) ئازغىنا ۋاقىت كۈتۈرۈۋېتىمىز، (ئاندىن) سىلەر ھەقىقەتەن (ئىلگىرىكى كاپىرلىق ھالىتىڭلارغا) قايتىۋالسىلەر (15). ئۇلارنى قاتتىق تۇتقان كۈنىڭىزدە چوقۇم جازالايىمىز (16). ئۇلاردىن ئىلگىرى بىز ھەقىقەتەن پىرىمۇنىڭ قەۋمىنى سىندۇق، ئۇلارغا ئېسىل بىر پەيغەمبەر كەلدى (17). (مۇسا ئۇلارغا ئېيتتى) «ماڭا اللەنىڭ بەندىلىرىنى (يەنى بەنى ئىسرائىلنى) تاپشۇرۇپ بېرىڭلار، مەن سىلەرگە ھەقىقەتەن ئىشەنچلىك پەيغەمبەر (18). اللەغا تەكەببۇرلۇق قىلىۋالڭلار، مەن سىلەرگە ھەقىقەتەن روشەن مۆجىزە بىلەن كەلدىم (19). مەن ھەقىقەتەن مېنىڭ پەرۋەردىگارم ۋە سىلەر-نىڭ پەرۋەردىگارڭلارغا سېغىنىپ، سىلەرنىڭ مېنى ئۆلتۈرۈشۋالاردىن پاناھ تىلەيمەن (20). ئەگەر ماڭا ئىمان كەلتۈرمىسەڭلار مېنى (ئۆز ھالىغا) قويۇۋېتىڭلار» (21). مۇسا پەرۋەردىگارغا: «بۇلار گۇناھ-كار قەۋمدۇر» دەپ دۇئا قىلدى (22). (اللە ئېيتتى) «مېنىڭ بەندىلىرىمنى كېچىدە ئېلىپ چىقىپ كەتسەن، سىلەر ھەقىقەتەن قوغلىنىسىلەر (23). دېڭىزنى تېپىتىچ (يەنى سەن ئۆتۈپ بولغانىدىن كېيىن قۇرۇق ھالىتى بويىچە) قويغىن، ئۇلار ھەقىقەتەن غەرق قىلىنغۇچى قوشۇندۇر» (24). ئۇلار (غەرق بولۇپ) نۇرغۇن باغلارنى، بۇلاقلىرىنى، زىرائەتلەرنى، چىرايلىق جايلارنى قالدۇردى (25-26).

(ئۇنىڭغا خارلاش ۋە مەسخىرە قىلىش يۈزىدىن)
 «بۇ ئازابىنى تېتىشىن، سەن ھەقىقەتەن ئىززەتلىك
 ئۇلۇغ زات ئىدىڭ (۴۹). بۇ (ئازاب) ھەقىقەتەن
 (ھايات ۋاقىتلىرىدا) سىلەر شەكىلەنگەن نەرسىدۇر»
 دېيىلىدۇ (۵۰). تەقۋادارلار ھەقىقەتەن بىخەتەر جايدا
 بولىدۇ (۵۱). باغلاردا، بۇلاقلارنىڭ ئارىسىدا بول-
 دۇ (۵۲). ئۇلار قېلىن، يۇپقا يىپەك كىيىملەرنى
 كىيىپ بىر-بىرىگە قاراپ ئولتۇرۇشىدۇ (۵۳). (ئۇلارنى
 تۈرلۈك ھۈرمەتلەر بىلەن) مۇشۇنداق ئىكرام
 قىلدۇق، شەھلا كۆزلۈك ھۈرلەرنى ئۇلارغا جۈپ
 قىلىمىز (۵۴). ئۇلار جەننەتتە (مەيدە ئېغىرلىشىش
 ۋە كېسەللىكلەردىن) ئەمىن بولغان ھالدا (خىزمەت-
 چىلەردىن) ھەممە مېۋىلەرنى (كەلتۈرۈشنى) تەلەپ
 قىلىدۇ (۵۵). ئۇلار ئىلگىرىكى (يەنى دۇنيادىكى)
 ئۆلۈمدىن باشقا (جەننەتتە) ھېچقانداق ئۆلۈمنى تېتى-
 مايدۇ، اللە ئۇلارنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلايدۇ (۵۶).
 (بۇ) پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ مەرھەمەتتىندۇر، بۇ زور
 مۇۋەپپەقىيەتتۇر (۵۷). ئۇلارنىڭ ۋەز-نەسىھەت ئېلىشى
 ئۈچۈن قۇرئانىنى سېنىڭ تىلىڭ بىلەن ئاسانلاشتۇرۇپ بەردۇق (۵۸). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا
 چۈشىدىغان ئازابىنى) كۈتكىن، شۈبھىسىزكى، ئۇلار (سېنىڭ ھالاك بولۇشۇڭنى) كۈتكۈچىدۇر (۵۹).

ذُئِلَّكَ أَنتَ الْعَبْدُ الْكَرِيمُ إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ
 تَمْتَرُونَ إِنَّ الْكُفْرَ فِي مَقَامِ آيَاتِي هُوَ جَبِيْثٌ وَخَبِيْثٌ
 يَلْمُزُونَ مِنْ سُنْدُسٍ لَّاسْتَبْرِيْ تَغْيِيْلِيْنَ كَلِمَاتُكَ وَتَدْعِيْهِمْ
 بِحُجْرِيْ عِيْنِيْ كَيْدُ حُجْرٍ فِيْهَا يَكْفُلُ فَكَيْفَ يُبَيِّنُ ۚ إِنَّكَ تَدْعُونَ
 فِيْهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَ الْأَوَّلَ وَهُمْ عَذَابُ الْحَجِيْرِ ۚ
 فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ۚ وَأَكْمَأَيْسِرُ رُءُ
 يَسْلَاكَ لَعَلَّكُمْ تَتَذَكَّرُونَ ۚ فَأَتَوْبًا أَعْمَرَ تَزَيَّيْنُونَ ۚ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 لَحَاقُ نَزِيلِ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ۚ إِنَّ فِي الْقُرْآنِ
 وَالْأَنْفُسِ الْأَرْبَابَ الْمُبِينِينَ ۚ وَفِي خَلْقِهِ وَمَا يَدْعُونَ دَلَالَةً
 الْيُسْتَلَقُونَ يُؤْمِنُونَ قَوْلًا عِتْلَابَ الْكَيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أُنْزِلَ
 اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رُزْقٍ فَكَيْفَ يَرَى الْأَرْضَ بِعَدَسٍ مُوْهِنًا ۚ
 تَعْرِيفُ الْبَرِّ بِالشَّيْءِ الْقَوِيْمِ قَوْلُونَ ۚ إِنَّكَ إِنْ أَنْتَ إِلَّا شَاكُورٌ
 عَلَيْكَ بِالْحَقِّ مَا كُنِيَ حَدِيثُ بَعْدِ اللَّهِ الْإِبْرَاهِيْمِيُّ يُؤْمِنُونَ ۚ

45- سۈرە جاسىيە

مەككىدە نازىل بولغان، 37 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
 ھا، مەم (۱). (بۇ) كىتاب غالىب، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلىغۇچى اللە تەرىپىدىن نازىل
 قىلىنغاندۇر (۲). ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا مۇمىنلەر ئۈچۈن (اللە نىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ھەقىقەتەن
 نۇرغۇن دەلىللەر بار (۳). سىلەرنىڭ يارىتىلىشىڭلاردا ۋە (اللە زېمىندا) تارقىتىۋەتكەن جانىۋار-
 لاردا (اللە نىڭ قۇدرىتىگە) جەزمەن ئىشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن نۇرغۇن دەلىللەر بار (۴). كېچە
 بىلەن كۈندۈزنىڭ نۆۋەتلىشىپ تۇرۇشىدا، اللە نىڭ بۇلۇتتىن (كۈندىن) يامغۇر ياغدىرۇپ ئۇنىڭ بىلەن
 دىزىقلەندۈرۈپ ئۆلگەن زېمىننى تىرىلدۈرۈشىدە ۋە شاماللارنىڭ يۈزلىنىشىنى ئۆزگەرتىپ تۇرۇشىدا،
 چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللە نىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن دەلىللەر بار (۵). ئەنە شۇلار
 اللە نىڭ ئايەتلىرىدۇر. (ئى مۇھەممەد!) ئۇنى سائىغا ھەقلىق بىلەن تىلاۋەت قىلىپ بېرىمىز. ئۇلار
 (يەنى مەككە كۇفشارلىرى) اللەنى ۋە ئۇنىڭ ئايەتلىرىنى قويۇپ قايسى سۆزگە ئىشىنىدۇ؟ (۶)

تَوَجَّهْتُكَ عَلَى سِرِّ صَوْتِي مِنَ الْكَيْفِ قَالَتْ لَهَا وَلَا تَنْتَبِهِي أَهْلًا
الَّذِينَ لَا يَمْلِكُونَ ﴿٢٠١﴾ ثُمَّ لَمْ يَقْبَرُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا تَو
رَأَى الْعَالَمِينَ بِحُكْمٍ أَوْ لِيَاءٍ بَعْضُهُمْ عَلَى الْبَعْضِ ۚ وَاللَّهُ عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿٢٠٢﴾
هَذَا بَصَرُ الْبَاطِنِ وَهَذِهِ وَصْفَةُ الْقَوْمِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠٣﴾
حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا الشَّيْءَ أَنْ نَجْعَلَهُمْ أَكْثَرًا أَمْ لَا
وَعَلُوا الْغُلُوبَ أَمْ لَا يَحْكُمُونَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُحْكَمُونَ ﴿٢٠٤﴾ وَ
خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِيُخْرِجَ مِنْ هُنَّ نَسَبًا
كَبِيرًا ثُمَّ لَا يَحْكُمُونَ ﴿٢٠٥﴾ أَوَلَيْتَ مِنْ أَتَقَدَّرَ لَهُمْ عَذَابُ اللَّهِ
عَلَى جِبْرِيلَ وَمُوسَى عَلَيْهِمَا السَّلَامُ وَجِبْرِيلَ عَلَى يَمِينِهِ وَجِبْرِيلَ
عَلَيْهِمَا السَّلَامُ أَلَمْ يَكُنْ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ أَكْثَرُ كُنُوزًا ﴿٢٠٦﴾ وَكَأَلَا مَا فِي الْأَرْضِ
الَّذِينَ آمَنُوا وَكُنُوزًا وَمَا يَحْكُمُونَ أَلَا أَلَمْ يَكُنْ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ
مِنْ عِلْمٍ هُمْ أَكْثَرُ كُنُوزًا ۚ وَلَوْلَا تَحْقِيقُ عَلَيْهِمُ الْيَتَامَاءُ بِحَقِّ
مَا كَانَ حَقَّهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا اتَّبُوا يَا بَنِي آدَمَ مَا كُنْتُمْ
صَادِقِينَ ﴿٢٠٧﴾ قُلِ اللَّهُ يُخَيِّدُكُمْ ثُمَّ يُبَيِّنُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَيَجْعَلُ لَكُمْ
يُورِ الْيَتِيمَ الْأَرْبَابَ عَلَيْهِ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٠٨﴾

ئاندىن سېنى بىز (ئى مۇھەممەد!) دىن ئىشدا
(روشن) بىر يولدا قىلدۇق، شۇ يولغا ئەگەشكىن،
بىلمەيدىغانلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ نەپسى
خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگىن (۱۸۰). شۇبھىسىزكى،
(ئۇلارنىڭ گۇمراھلىقىغا ماملشىدىغان بولالسا)
ئۇلار سەندىن اللەنىڭ (ئازابى) دىن ھېچ نەرسىنى
دەپنى قىلالمايدۇ، شۇبھىسىزكى، (دۇنيادا) زالە-
لارنىڭ بەزىسى بەزىگە دوستتۇر، اللە تەقۋادار-
لارنىڭ دوستدۇر (۱۸۱). بۇ (قۇرئان) ئىنسانلار ئۈچۈن
روشن پاكىتلاردۇر، ھىدايەتتۇر، (ئۆلگەندىن
كېيىن تىرىلىشكە) جەزەمەن ئىشلەنگەن قەۋم ئۈچۈن
رەھمەتتۇر (۱۸۲). يامان ئىشلارنى قىلغانلار (يەنى
گۇناھكار كۇفۇرلار) ئۆزلىرىنى ئىمان ئېيتقان ۋە
ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلاردەك قىلىشىمىزنى،
ھاياتلىقتا، ماماتلىقتا ئۇلار بىلەن ئوخشاش
قىلىشىمىزنى ئويلايدۇ؟ (يەنى ئۇلارنى ئوخشاش
قىلىشىمىز مۇمكىن ئەمەس) ئۇلارنىڭ چىقارغان ھۆكىمى ئېسىدېگەن يامان! (۱۸۳) اللە ئاسمانلارنى
ۋە زېمىننى ھەقىلىق بىلەن ياراتتى، ھەر ئىنساننىڭ قىلىشىغا يارشا جازا ياكى مۇكاپات بېرىد-
لىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ (۱۸۴). (ئى مۇھەممەد!) ماڭا نەپسى خاھىشىنى ئىلاھ قىلىۋالغان،
اللە ئازدۇرغان، (ھەقىقى) بىلىپ تۇرغان، اللە قۇلىقىنى ۋە قەلبىنى پېچەتلىۋەتكەن ۋە كۆزىنى
پەردىلىگەن ئادەمنى ئېيتىپ بەرگىن، اللە ئازدۇرغاندىن كېيىن، ئۇنى كىم ھىدايەت قىلالايدۇ؟
سېلەر (بۇلاردىن) ۋەز-نەسەھەت ئالمايمىسىلەر؟ (۱۸۵) ئۇلار (يەنى قىيامەتنى ئىنكار قىلغۇچىلار):
«ھايات دېگەن پەقەت دۇنيادىكى ھاياتىمىزدۇر، ئۆلىمىز ۋە تىرىلىمىز (يەنى تۇغۇلىمىز). پەقەت
زامانىڭ ئۆتۈشى بىلەن يوق بولىمىز» (دەيدۇ). ئۇلار بۇ خۇسۇستا ھېچقانداق مەلۇماتقا ئىگە
ئەمەس، ئۇلار پەقەت گۇمان بىلەن سۆزلەيدۇ (۱۸۶). ئۇلارغا بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز ئوچۇق ئوقۇپ
بېرىلسە، ئۇلارنىڭ پاكىتى پەقەت «ئەگەر راستچىل بولساڭلار، ئاتا-بوۋىلىرىمىزنى كەلتۈرۈپ
يېقىڭلار (يەنى تىرىلدۈرۈڭلار)» دېيىشتىن ئىبارەت بولدى (۱۸۷). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا
ئېيتقىنكى، «اللە سىلەرنى تىرىلدۈرۈلەيدۇ، ئاندىن (ئىنجىلدار پۈتكەندە) ۋاپات
قىلدۇراالايدۇ، ئاندىن شەك-شۈبھىسىز قىيامەت كۈنىدە سىلەرنى يىغىدۇ، لېكىن
كىشىلەرنىڭ تولىسى (اللەنىڭ قۇدرىتىنى) بىلمەي (قايتا تىرىلىشىنى ئىنكار قىلدى)» (۱۸۸).

ئاسانلار بىلەن زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللەغا خاستۇر، قىيامەت قايم بولغان كۈندە كاپىرلار زىيان تارتىدۇ (87). ھەر ئۈمىدەننى (قورقۇنچىنىڭ قاتتىقلىقىدىن) ئىزلىغان ھالدا كۆرسەن، ھەر ئۈمىدەت ئۆزىنىڭ نامە-ئەمالىغا چاقىرىلىدۇ، (ئۇلارغا) «بۈگۈن قىلىشىڭلارغا يارشا مۇكاپاتقا ئېرىشىسىلەر ياكى» جازاغا ئۇچرايسىلەر» (دېيىلىدۇ) (88). بۇ بىزنىڭ كىتابىمىز (يەنى نامە-ئەمال) سىلەرگە ھەق بىلەن سۆزلەيدۇ، بىز قىلىشىڭلارنى يازدۇرۇپ تۇرغان ئىددۇق (يەنى پەرىشتىلەرنى ئەمەللىرىڭلارنى يېزىپ تۇرۇشقا بۇيرۇيتتۇق) (89). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلغانلارغا كەلسەك، پەرۋەردىگارى ئۇلارنى ئۆزىنىڭ رەھمىتى دائىرىسىگە كىرگۈزىدۇ، بۇ روشەن مۇرادقا يېتىشتۇر (90). كاپىرلارغا كەلسەك، (ئۇلارنى ئىمىيەلەش يۈزىسىدىن) ئۇلارغا؛

«مېنىڭ ئايەتلىرىم سىلەرگە ئوقۇپ بېرىلىدىمۇ؟ سىلەر چوڭچىلىق قىلىپ (ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىش-تىن) باش تارتىڭلار، سىلەر گۇناھقا چۆمگەن قەۋم ئىدىڭلار» (دېيىلىدۇ) (91). (سىلەرگە) «اللەنىڭ ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر، قىيامەتتە (يەنى قىيامەتنىڭ بولۇشىدا) ھېچ شەك يوق» دېيىلسە، سىلەر (ھەددىدىن زىيادە سەركەشلىكىڭلاردىن): «قىيامەتنىڭ ئېمە ئىكەنلىكىنى بىلىمىز، ھىز، پەقەت ئۇنى بولۇشى مۇمكىن دەپ گۇمان قىلىمىز، (ئۇنىڭغا) بىز ھەقىقىي ئىشلەيمىز» دېدىڭلار (92). (ئاخىرەتتە) ئۇلارنىڭ قىلغان يامان ئىشلىرى ئاشكارا بولىدۇ، ئۇلار (دۇنيادىكى چاغلىرىدا) مەسخىرە قىلغان ئازاب ئۇلارنى ئورۇندالدى (93). (ئۇلارغا) دېيىلىدۇ: «سىلەرنىڭ مۇشۇ كۈندىكى مۇلاقاتى ئۇنتۇغانلىقىڭلارغا ئوخشاش، بۈگۈن سىلەرنى ئۇنتۇيمىز (يەنى سىلەرنى ئازابقا تاشلاپ قويۇپ ئۇنتۇپ قالغاندەك مۇئامىلە قىلىمىز)، سىلەرنىڭ جايىڭلار دوزاخ بولىدۇ، سىلەرگە (سىلەرنى ئازابتىن قۇتقۇزىدىغان) ھېچقانداق ياردەمچىمۇ بولمايدۇ» (94). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، سىلەر اللەنىڭ ئايەتلىرىنى مەسخىرە قىلىدىغان نەرسە قىلىۋالدىڭلار ۋە سىلەرنى دۇنيا تىرىك-چىلىكى ئالدىدى. بۈگۈن ئۇلار دوزاختىن چىقىرىلمايدۇ، ئۇلاردىن (تەۋبە قىلىش ۋە ئىبادەت قىلىش بىلەن) اللەنى رازى قىلىشۇ تەلەپ قىلىنمايدۇ (95). جىمى ھەمدۇ سانا ئاسانلارنىڭ پەرۋەردىگارى، زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى ۋە ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەغا خاستۇر! (96) ئاسان-لاردىكى ۋە زېمىندىكى ئۇلۇغلۇق اللەغا خاستۇر، اللە غالىبدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (97).

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ
وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَرِهَتْ أَعْيُنُهُمْ إِلَىٰ ذِهِمُ وَاسْتَصْلَحَ بِهَا قُلُوبُهُمْ ①
ذَٰلِكَ يَتْلُو الَّذِينَ هُمْ وَأَنبَوَاءُ الْأَيَّامِ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
الْبَيِّنَاتِ مِنَ رَبِّهِمْ كَذَٰلِكَ يَقُولُ اللَّهُ لِلنَّاسِ آمَنُوا بِالْحَقِّ
وَأَذِيقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَسْرَ الرِّقَابِ حَتَّىٰ إِذَا أَنتَحَبْتُمْ لَكُمْ
شُرَكَاءُ الْوَيْكَانِ فَأَمَّا إِنَّا كُنَّا نَقْدِرُ عَلَىٰ قَسَمِ الْحَزَنِ
أَوَّارَهُمَا ذَٰلِكَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَنَنصَرِفَنَّ عَنْكُمْ وَلَعَيْنُ يَدِنَا
بِضَمِّهِمْ وَبِغَضَبِ الَّذِينَ آمَنُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَنْفِلُ أَعْمَالَهُمْ
سَيُؤْتِيهِمْ وَصِيْلَهُم بِأَلْهَمٍ وَكَذَٰلِكَ يَكْفِيهِمُ اللَّهُ وَأَعْلَمُ ②
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّا نَقُصُّ عَلَيْكُمْ مَقَالَ اللَّهِ يَنْصَرِفُ عَنْكُمْ
أَعْدَاءُكُمْ ③ وَالَّذِينَ هُمْ وَأَنبَوَاءُ الْأَيَّامِ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
ذَٰلِكَ بِأَلْهَمٍ وَهُوَ مَا نَزَّلَ اللَّهُ فَاحْبِطْ أَعْمَالَهُمْ ④
أَكَلَكُمْ فِيهِمُ الْكَرْبُ فَيَنْظُرُوا فِيكَ كَأَنَّ عَيْنَهُمُ الْبَصَرُ
مِنْ قِبَلِهِمْ دَعَا اللَّهُ عَلَيْهِمُ وَلَكِنَّ مِنْ أَمَّا لَهُ ذَٰلِكَ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّا نَقُصُّ عَلَيْكُمْ مَقَالَ اللَّهِ يَنْفِلُ أَعْمَالَهُمْ ⑤

ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنىڭ،
مۇھىمىدەكە نازىل قىلىنغان قۇرئانغا — قۇرئان
ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن كەلگەن
ھەقىقەتتۇر — ئىمان ئېيتقانلارنىڭ كۈنەلىرىنى اللە
ئۆچۈرۈپ تاشلايدۇ، ئۇلارنىڭ ھالىنى ياخشىلايدۇ
(شۇنىڭ بىلەن ئۇلار كۈنە قىلمايدۇ) ②. بۇ شۇنىڭ
ئۆچۈندۈركى، كاپىرلار باتىلغا (يەنى شەيتانغا)
ئەگەشتى، مۆمىنلەر بولسا، پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن
كەلگەن ھەقىقەتكە (يەنى قۇرئانغا) ئەگەشتى، اللە
ئىنسانلارغا ئۇلارنىڭ ئەمۋالىنى شۇنداق بايان قىلد-
دۇ ③. سىلەر كۇفۇرلارغا (جەھەمەيداندا) ئۇچراش-
قان چېغىڭلاردا، ئۇلارنى ئۆلتۈرۈڭلار، سىلەر ئۇلارنى
قىرىپ (مەغلۇپ قىلىپ، ئۇلاردا سىلەرگە قارشىلىق
كۆرسىتىدىغان كۈچ قالسىغان چاغدا ئۇلارنى ئۆلتۈ-
رۈشتىن توختاپ)، ئۇلارنى ئەسىر ئېلىڭلار، ئاندىن

ئۇلارنى ئېھسان قىلىش يۈزىسىدىن قويۇپ بېرىڭلار، ياكى فەدىيە ئېلىپ قويۇپ بېرىڭلار، تاكى
ئۇرۇش ئۆزىنىڭ ئېسىر يۈكىنى تاشلىغانغا قەدەر (يەنى ئۇرۇش توختىغانغا قەدەر) ئىش مانا شۇنداق تۇتۇر.
ئەگەر اللە خالىسا ئەلۋەتتە (سىلەرنى ئۇرۇشقا تەكلىپ قىلماستىنلا) ئۇلارنى جازالىغان بولاتتى،
لېكىن اللە بەزىڭلارنى بەزىڭلار بىلەن سىناش ئۈچۈن (يەنى ئىمانىڭلارنى سىناش ئۈچۈن
جېھادقا ئىمر قىلدى)، اللەنىڭ يولىدا ئۆلتۈرۈلگەنلەرنىڭ (يەنى شېھىتلەرنىڭ) ئەمەللىرىنى
اللە بىكار قىلىۋەتمەيدۇ ④. اللە ئۇلارنى ھىدايەت قىلىدۇ ۋە ھالىنى ياخشىلايدۇ ⑤. اللە
ئۇلارنى جەننەتكە كىرگۈزىدۇ، اللە ئۇنى ئۇلارغا تونۇتتى (يەنى جەننەتكە كىرگەن ئادەم ئۆز-
نىڭ ئۆيىدىكى جايىنى ئىلگىرى كۆرگەندەكلا بىلىدۇ) ⑥. ئى مۆمىنلەر! سىلەر اللەغا (يەنى
اللەنىڭ دىنىغا) ياردەم بەرسەڭلار، اللە سىلەرگە (دۈشمىڭلارغا قارشى) ياردەم بېرىدۇ، قەدەر-
سىڭلارنى (ئۇرۇش مەيدانلىرىدا) بەرقارار قىلىدۇ ⑦. كاپىرلارنى اللە ھالاك قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ
(ياخشى) ئەمەللىرىنى بىكار قىلىدۇ ⑧. بۇ شۇنىڭ ئۆچۈندۈركى، ئۇلار اللە نازىل قىلغان كىتابنى
(يەنى قۇرئاننى) يامان كۆرۈش بىلەن، ئۆزلىرىنىڭ ئەمەللىرىنى بەربات قىلدى ⑨. ئۇلار زېمىندا
سەير قىلىپ ئىلگىرىكىلەرنىڭ ئاقۇستىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزەتمىدىمۇ؟ اللە
ئۇلارنى ھالاك قىلدى. (مەككە) كاپىرلىرىمۇ شۇنداق ئاقۇەتكە قالىدۇ ⑩. بۇ شۇنىڭ
ئۆچۈندۈركى، اللە مۆمىنلەرنىڭ مەدەتكارىدۇر، كاپىرلارغا مەدەتكار يوقتۇر ⑪.

بىلىڭىكى، اللە دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، گۇناھىڭ ئۈچۈن، ئەر- ئايال مۆمىنلەر ئۈچۈن مەغپىرەت تىلىگىسىن، اللە سىلەرنىڭ (بۇ دۇنيادىكى) ھەرىكىتىڭلارنى ۋە (ئاخىرەتتىكى) جايىڭلارنى بىلىدۇ (شۇڭا ئاخىرەتلىك ئۈچۈن تەييارلىنىڭلار) (20). مۆمىنلەر (جىھادنى تەلەپ قىلىش يۈزىسىدىن): «ئېشىقا (جىھاد ئىسمى قىلىنغان) بىرەر سۈرە نازىل قىلىنمىدى؟» دېدى، جىھاد زىكرى قىلىنغان ئېنىق سۈرە نازىل قىلىنغاندا، دىللىرىدا كېسەل بارلار (يەنى مۇناپىقلار) نىڭ سائى ئۆلۈم ئالدىدا (ئۆلۈمىدىن قورقۇپ) ئايلىنىپ كەتكەن ئادەمدەك قاراۋاتقانلىقىنى كۆرسەن، (ئى مۇھەممەد!) (ئۇلارنىڭ سائى) ئىتائەت قىلىشى ۋە چىرايلىق سۆز قىلىشى ئۇلار ئۈچۈن ئەلۋەتتە ياخشى ئىدى، ئۇرۇش قارار قىلىنغان چاغدا، ئۇلار اللەغا سادىق بولۇشا ئەلۋەتتە ئۇلار ئۈچۈن ياخشى

ئىدى (20-21)، سىلەر (ئىسلام) دىن يۈز ئۆرۈسەڭلار زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلارسىلەرمۇ ۋە سىلەر-رەھىمنى ئۈزۈپ قويارسىلەرمۇ؟ (22) ئەنە شۇنداق كىشىلەرنى اللە رەھىمىتىدىن يىراق قىلدى، ئۇلارنى (ھەقىنى ئاڭلاشتىن) گاس قىلدى، (ھىدايەت يولىنى كۆرۈشتىن) كور قىلدى (23). ئۇلار (ھەقىنى تونۇش ئۈچۈن) قۇرئاننى پىكىر قىلمايدۇ؟ بەلكى ئۇلارنىڭ دىللىرىدا قۇلۇپ بار (شۇڭا ئۇلار چۈشەنمەيدۇ) (24). توغرا يول ئېنىق بولغاندىن كېيىن ئارقىسىغا قايتىۋالغانلار (يەنى ئىماندىن كۈفرىغا قايتقانلار) غا (ئۇلارنىڭ بۇ ئىشنى) شەيتان چىرايلىق كۆرسەتتى، (شەيتان ئارزۇ ۋە ئەجەلنىڭ ئۈزۈنلۈقى بىلەن) ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى تىندۈردى (25). بۇ (يەنى شەيتاننىڭ ئۇلارنى ئازدۇرۇشى) شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار اللە نازىل قىلغان نەرسىنى يامان كۆرگەن كاپىرلارغا: «بىز بەزى ئىشلاردا سىلەرگە ئىتائەت قىلىمىز» دېدى، اللە ئۇلارنىڭ سىرلىرىنى بىلىدۇ (26). (ئازاب) پەرستىشلىرى ئۇلارنىڭ يۈزلىرىگە ۋە ئارقىلىرىغا ئۇرغان ھالدا ئۇلارنىڭ جانلىرىنى ئېلىۋاتقاندا (ئۇلارنىڭ ھالى) قانداق بولىدۇ؟ (27) بۇ (ئازاب) شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار اللەنى دەرغەزەپ قىلىدىغان نەرسىلەرگە ئەگەشتى، اللە نىڭ رازىلىقىنى (يەنى اللە نى رازى قىلىدىغان ئىشلارنى) ياقىتۇرمىدى، شۇنىڭ بىلەن اللە ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى بىكار قىلدى (28). دىللىرىدا كېسەل بارلار (يەنى مۇناپىقلار) اللە ئۆزلىرىنىڭ (ئىسلامغا بولغان) دۈشمەنلىكىنى ئاشكارىلىمايدۇ دەپ ئويلايدۇ؟ (29)

ئەگەر بىز خالىساق، ئۇلارنى چوقۇم ساقا بىلدۈ-
رەتتۇق، چوقۇم ئۇلارنىڭ سىماسىدىن تونۇيتتۇق،
سەن ئەلۋەتتە مۆزىنىڭ ئۇسلۇبىدىن ئۇلارنى
تونۇيسەن. اللە سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارنى بىلىپ
تۇرىدۇ (80). بىز سىلەرنى ئەلۋەتتە (جەھادقا ئەمىر
قىلىش ۋە مۇشەققەتلىك ئىشلارغا تەكلىپ قىلىش
بىلەن) سىنايمىز، تاكى سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردىن
(اللەنىڭ يولىدا) جەھاد قىلغۇچىلارنى ۋە (جەھاد-
نىڭ مۇشەققەتلىرىگە) چىداشلىق بەرگۈچىلەرنى
بىلگەنگە، سىرلىرىڭلاردىن ۋاقىپ بولغانغا قەدەر (81).
شۈبھىسىزكى، كاپىر بولغانلار، (كىشىلەرنى) اللەنىڭ
يولىدىن توسقانلار، توغرا يول (يەنى رەسۇلۇ اللەنىڭ
ھەقى ئىكەنلىكى) ئېنىق بولغاندىن كېيىن پەيغەمبەر
بىلەن دۈشمەنلەشكەنلەر اللەغا قىلچە زىيان يەتكۈ-
زەلمەيدۇ، اللە ئۇلارنىڭ (سەدىقە بەرگەنگە ئوخشاش)
ئەمەللىرىنى بىكار قىلىدۇ (شۇنىڭ بىلەن ئاخىرەتتە
ئۇنىڭ ساۋابىغا ئېرىشەلمەيدۇ) (82). ئى مۆمىنلەر! اللەغا ئىتائەت قىلىڭلار، پەيغەمبەرگە ئىتائەت
قىلىڭلار، ئەمەللىرىڭلارنى (كۇفرى، نىفاق ۋە رىيا بىلەن) بىكار قىلىۋەتمەڭلار (83). شۈبھىسىزكى، كاپىر
بولغان ۋە (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يولىدىن توسقانلار، ئاندىن كاپىر پېتى ئۆلگەنلەرنى اللە
ھەرگىز مەغپىرەت قىلمايدۇ (84). (كاپىرلار بىلەن جەھەت قىلىغان چېغىڭلاردا) بوشاپ قالماڭلار،
(كاپىرلارنى) سۈلھەك چاقىرماڭلار، ھالبۇكى، سىلەر غالىبتۇر سىلەر، اللە سىلەر بىلەن بىرگەندۇر،
اللە ھەرگىز ئەمەللىرىڭلارنىڭ (ساۋابىنى) كېمەيتىۋەتمەيدۇ (85). دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت
ئويۇن ۋە تاماشادىن ئىبارەتتۇر، ئەگەر سىلەر ئىمان ئېيتساڭلار ۋە تەقۋادارلىق قىلساڭلار (اللە)
سىلەرگە ئىجىزىڭلارنى بېرىدۇ، مال-مۈلكۇڭلارنىڭ ھەممىسىنى (بېرىشنى) سورىمايدۇ (پەقەت
زاكاتنى بېرىشىڭلارنى سورايدۇ) (86). ئەگەر ئۇ سىلەردىن مال-مۈلكۇڭلارنى جىددى سورىسا،
بېھىللىق قىلسىلەر، بۇ بېھىللىق سىلەرنىڭ (ئىسلامغا بولغان) ئاداۋىتىڭلارنى ئاشكارىلايدۇ (87).
سىلەر شۇنداق كىشىلەر سىلەركى، اللەنىڭ يولىدا (پۇل-مال) سەرپ قىلىشقا چاقىرىلساڭلار،
سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا بېھىللىق قىلىدىغانلار بار، كىمكى بېھىللىق قىلىدىكەن، ئۇ ئۆزىنىڭ زىيىنى
ئۈچۈن بېھىللىق قىلىدۇ، اللە (سىلەرنىڭ مال-مۈلكۇڭلاردىن) بەھاجەتتۇر. سىلەر بولساڭلار (اللەغا)
موھتاجسىلەر، ئەگەر سىلەر (اللەنىڭ تائىتىدىن) يۈز تۇرۇسەڭلار، اللە سىلەرنىڭ ئورۇنۇڭلارغا باشقا
بىر قەۋمنى ئالماشتۇرىدۇ، ئۇلار سىلەرگە ئوخشاش بولمايدۇ (بەلكى اللەغا ئىتائەت قىلىدۇ) (88).

وَلَوْ شَاءَ لَذَرْنَهُمْ قُلُوبَهُمْ يُجْرِمُونَ ۝ وَاللَّهُ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ ۝ وَلَيَبْلُوَكُمْ فِي أَسْمَائِكُمْ ۝ وَالصَّابِرِينَ ۝ وَلَيَبْلُوَكُمْ فِي أَسْمَائِكُمْ ۝ وَالصَّابِرِينَ ۝
وَصَدَّقَ أَخِي سَيْبَانَ ۝ وَاللَّهُ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ ۝ وَالصَّابِرِينَ ۝
يَكُنْ لَهُمُ الْهَدَى ۝ وَاللَّهُ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ ۝ وَالصَّابِرِينَ ۝
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ۝ وَاللَّهُ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ ۝ وَالصَّابِرِينَ ۝
أَسْمَاءَكُمْ ۝ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا ۝ وَالصَّابِرِينَ ۝
مَاتُوا ۝ وَاللَّهُ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ ۝ وَالصَّابِرِينَ ۝
السَّابِقِينَ ۝ وَاللَّهُ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ ۝ وَالصَّابِرِينَ ۝
إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَمَلْعَبٌ ۝ وَاللَّهُ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ ۝ وَالصَّابِرِينَ ۝
أَجْرَكُمْ ۝ وَاللَّهُ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ ۝ وَالصَّابِرِينَ ۝
وَيُحْيِي أَمْوَالَكُمْ ۝ وَاللَّهُ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ ۝ وَالصَّابِرِينَ ۝
اللَّهُ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ ۝ وَاللَّهُ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ ۝ وَالصَّابِرِينَ ۝
وَاللَّهُ الْغَنِيُّ ۝ وَاللَّهُ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ ۝ وَالصَّابِرِينَ ۝
عَزِيزٌ ۝ وَاللَّهُ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ ۝ وَالصَّابِرِينَ ۝

48- سۇرە فەتىھ

مەدنىدە نازىل بولغان، 29 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
اللە نىڭ سېنىڭ ئىلگىرىكى ۋە كېيىنكى گۇناھ-
لىرىڭنى كەچۈرۈشى ئۈچۈن، ساڭا بەرگەن نېمىتىنى
مۇكەممەللەشتۈرۈشى ئۈچۈن، سېنى توغرا يولغا
باشلىشى ئۈچۈن، ساڭا كۈچلۈك ياردەم بېرىشى
ئۈچۈن، ساڭا بىز ھەقىقەتەن روشەن غەلىبە ئاتا
قىلدۇق (1-8). مۆمىنلەرنىڭ ئىمانغا ئىمان قوشۇلۇشى
ئۈچۈن، اللە ئۇلارنىڭ دىلىلىرىغا تەمكىنلىكىنى
چۈشۈردى، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ (پەرىشتىلەر-
دىن، جىنلاردىن، ھايۋانلاردىن ۋە تەبىئەت ھادىسە-

لىرىدىن بولغان) قوشۇنلىرى اللە نىڭدۇر. اللە (خەلقنىڭ ئەمۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، ھېكمەت
بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (4). (مۆمىنلەرنىڭ دىلىلىرىغا اللە نىڭ تەمكىنلىك چۈشۈرۈشى) ئەر-ئايال
مۆمىنلەرنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان؟ ئۇلار مەڭگۈ قالدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزۈشى
ئۈچۈندۇر، اللە نىڭ ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى كەچۈرۈشى ئۈچۈندۇر، اللە نىڭ دەرگاھىدا، بۇ زور
مۇۋەپپەقىيەتتۇر (5). (مۆمىنلەرنىڭ دىلىلىرىغا اللە نىڭ تەمكىنلىك چۈشۈرۈشى) مۇناپىق ۋە
مۇناپىقلەرگە، مۇشرىك ۋە مۇشرىكلەرگە ئازاب قىلىش ئۈچۈندۇر، ئۇلار اللە غا قارىتا (اللە پەي-
غەمبىرىگە ۋە مۆمىنلەرگە ياردەم) بەرمەيدۇ دەيدىغان يامان ئويلاردا بولدى، (ئۇلار مۆمىنلەرگە
يەتسۇن دېگەن) ھالاكەت ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىگە يېتىدۇ. اللە ئۇلارغا غەزەپ قىلدى،
ئۇلارنى رەھىمىتىدىن يىراق قىلدى، ئۇلارغا جەھەننەمنى تەييارلىدى، جەھەننەم
نېپىدېگەن يامان جاي! (6) ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ قوشۇنلىرى اللە نىڭدۇر، اللە غالىبتۇر،
ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (7). بىز ھەقىقەتەن سېنى (قىيامەت كۈنى خەلققە) گۇۋاھ-
لىق بەرگۈچى، (مۆمىنلەرگە جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (كاپىرلارنى ئازاب-
تىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق (8). سىلەرنىڭ اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە
ئىمان ئېيتىشىڭلار ئۈچۈن، ئۇنى (يەنى پەيغەمبەرنى) ئۆلۈڭلىشىڭلار ۋە ھۈرمەتلىشىڭلار
ئۈچۈن، ئەتىگەندە ۋە تاغشامدا تەسبىھ ئېيتىشىڭلار ئۈچۈن (بىز پەيغەمبەرنى ئەۋەتتۇق) (9).

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الله ئۇلارنى سىلەرگە قول سېلىشتىن توسى
ھەمدە ئۇلار ئۈستىدىن غەلىبە قىلىشىڭلاردىن
كېيىن، مەككىنىڭ ئىچىدە (يەنى ھۇدەيبىيىدە)
سىلەرنى ئۇلارغا قول سېلىشىڭلاردىن توسى، الله
قىلىدىغان ئىشلىرىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (284).
ئۇلار كاپىر بولدى، سىلەرنى مەسجىدى ھەرامىدىن
ۋە تۈتۈپ تۇرۇلغان قۇربانلىقنىڭ ئۆز جايىغا
يېتىشىدىن توسى، (مەككىدە) سىلەر بىلمەيدىغان
ئەر-ئايال مۆمىنلەر بولۇپ، سىلەر بىلمەستىن
ئۇلارنى ئۆلتۈرۈپ قويۇش بىلەن گۇناھقا گىرىپتار
بولۇشۇڭلارنىڭ خەۋپى بولسا ئىدى (ئەلۋەتتە
الله مەككىگە كىرىشىڭلارغا رۇخسەت قىلاتتى ۋە
سىلەرنى كاپىرلارغا مۇسەلىھەت قىلاتتى)، الله

وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَيْكُمْ عَنَّا وَأَبَدُوا إِلَيْكُمْ عَنْهُمْ بِطَنٍ مَكَّةَ
مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِمْ أَنْ تَقْرَبَهُمْ حُدُودُ اللَّهِ بِمَا أَتَمَّوْا يُبَيِّدُوا
عَمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ وَكُفِّرُوا بَيْنَ يَدَيْهِ السَّيِّئَاتِ وَاللَّهُ
مَعْلُوفٌ إِنَّ إِلَهُكُمُ إِلَهُي ۖ وَكَانَ الْمُؤْمِنُونَ ذِي قُوَّةٍ
كَرِهَتُهُمْ مُرَادًا لِّقَوْلِهِمْ قَوْلِي لَكُمْ مِنْهُمْ مَقَرًّا بِقَدْرِ عِلْمِهِ
يُرِيدُ جَلَّ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَأْ لَو تَوَلَّوْا لَعَذَابُ اللَّهِ
كَثِيرٌ وَأَمَّا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَمِنْ بَيْنِ يَدَيْهِمْ
قُلُوبُهُمْ السَّيِّئَةُ سَوِيَّةٌ قَاتِلُ اللَّهِ سَيِّئَتُهُ
عَلَى رُسُلِهِ وَكُلِّ الْيُودِيِّينَ وَأَزْمَهُمْ كَوْمَةُ الثَّغَرِ
كَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلُهَا وَكَانَ اللَّهُ يَحْكُمُ شَيْءًا عَظِيمًا ۖ
لَعَنَ صَدَقَ اللَّهُ رُسُلَهُ الْيُودِيَّاءِ الْيَحْيَى لَمَّا خَلَقَ السَّيِّدَ
الْعَرَامَانَ شَاءَ اللَّهُ الْيَهُودِيَّيْنَ يَحْيَى كَرِيمًا رُوِّسَهُمْ وَفَقِهِمْ
لَا تَحْمِلُونَهُمْ مَآلَهُمْ تَحْمِلُوا أَصْحَابَهُمْ مِنْ دُونِ ذَلِكَ كَمَا
قَرَّبْنَا إِلَهُ الَّذِينَ أَرْسَلَ رُسُلَهُ بِالْهَدَى وَوَيْتَ الْيَحْيَى
يُظْهِرُهُ عَلَى الَّذِينَ كُفِرُوا وَكُنْ يَا اللَّهُ شَهِيدًا ۝

خالىغان ئادەمنى رەھمىتى (دائىرىسىگە) كىرگۈزۈش ئۈچۈن (سىلەرنى مەككىنى پەتھى قىلىشتىن
توسى)، ئەگەر ئۇلار ئايرىلسا (يەنى مۆمىنلەر كاپىرلاردىن ئايرىلسا)، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى
كاپىرلارنى قاتتىق ئازاب بىلەن ئازابلايتتىق (285). كاپىرلار قىزىققانلىقىنى — جامىلىيەت
دەۋرىنىڭ قىزىققانلىقىنى — دىللىرىغا پۈككەن چاغدا، الله پەيغەمبىرىگە ۋە مۆمىنلەرگە تەمكىنلىكىنى
چۈشۈردى. ئۇلارغا تەقۋا كەلمىسىنى (يەنى كەلىمە تەۋھىدىنى) ئىستىيار قىلدى. مۆمىنلەر تەقۋا
كەلمىسىگە ئەقلايلىق ئىدى ۋە ئۇنىڭ ئەھلى ئىدى، الله ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر (286). الله
پەيغەمبىرىگە، ھەق رەۋىشتە، ھەقىقىي راست چۈش كۆرسەتتى. (ئى مۇھەممەد! سەن ۋە
ساھابىلىرىڭ) خۇدا خالىسا (دۈشمەندىن) ئەمىن بولغان، (بەزىلىرىڭلار) باشلىرىڭلارنى
چۈشۈرگەن ۋە (بەزىلىرىڭلار) قىرقىغان ھالدا، قورقماي چوقۇم مەسجىدى ھەرامىغا كىرىسىلەر،
الله (سۈلھىتىكى) سىلەر بىلمەيدىغان (پايدىنى) بىلىدۇ. الله بۇنىڭدىن بۇرۇن (سىلەرگە) يېقىن
بىر غەلىبىنى (يەنى خەيبىرىنىڭ پەتھىسىنى مۇيەسسەر) قىلدى (287). الله ھەق دىنىنى پۈتۈن دىنلار-
دىن ئۈستۈن قىلىش ئۈچۈن، پەيغەمبىرىنى ھىدايەت بىلەن ۋە ھەق دىن بىلەن ئەۋەتتى (مۇھەممەد
ئەلەيھىسسالامنىڭ الله نىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىگە) گۇۋاھلىق بېرىشكە الله يېتەرلىكتۇر (288).

50- سۈرە قاف

مەككىدە نازىل بولغان، 45 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قاف. شەرەپلىك قۇرئان بىلەن قەسەم قىلىمەن (1).
بەلىكى ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) ئىززىتىدىن
ئۇلارغا بىر ئاگاھلاندۇرغۇچى كەلگەنلىكىدىن ئەجەب-
لەندى، كاپىرلار ئېيتتى: «بۇ قىزىق ئىشتۇر» (2).
بىز ئۆلۈپ توپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن (تىرىلىپ
ئىلگىرىكى ھالىتىمىزگە قايتامدۇق)، بۇنداق قايتىش
(ئەقىلىدىن) يىراقتۇر» (3). ئۇلارنى زېمىنىنىڭ
كېمەيتكىنىسىدىن (يەنى ئۇلارنىڭ جەمئىيلىرىنى يەر
يەپ كەتكىنىدىن) بىز ھەقىقەتەن خەۋەردارمىز، بىز-
نىڭ دەرگاھىمىزدا ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان كىتاب
(يەنى لەۋھىلىھىۋۇز) بار (4). بەلىكى ئۇلار بولسا

ئۆزلىرىگە نازىل قىلىنغان ھەقىقەتنى (يەنى قۇرئاننى) ئىنكار قىلدى، ئۇلار قالايمىقان ھالەتتىدۇر (5).
ئۇلار ئاسماننى قانداق (تۈۋرۈكسىز) بەرپا قىلغانلىقىمىزغا، ئۇنى (يۇلتۇزلار بىلەن) بېزىگەنلىكى-
مىزگە، ئۇنىڭدا ھېچقانداق يوقۇق يوقلۇققا قارامىدۇ؟ (6) يەر يۈزىنى (توغرىسىغا ۋە ئۈزۈنسىغا
سوزۇپ) كەڭ ياراتتۇق، يەر يۈزىدە (ئۇنىڭ تەۋرەپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن) تاغلارنى قىلدۇق ۋە
ئۇنىڭدا تۈرلۈك چىرايلىق ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈردۇق (7). اللە غا قايتقۇچى ھەربىر بەندىگە
(اللەنىڭ قۇدرىتىنى) كۆرسىتىش ئۈچۈن ۋە (اللەنىڭ ئۇلۇغلىقىنى) ئەسلىتىش ئۈچۈن (شۇنداق
قىلدۇق) (8). كۈكۈدىن (بولۇتتىن) مۇبارەك سۈنى چۈشۈردۇق، ئۇنىڭ بىلەن باغلارنى ۋە ئاشلىقلارنى،
ئېگىز ئۆسكەن، مېۋىلىرى سانجاق-سانجاق بولۇپ كەتكەن خورمىلارنى ئۆستۈردۇق (9-10).
(ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى) بەندىلەرنىڭ رىزىقى ئۈچۈن (ئۆستۈردۇق)، ئۇ سۇ بىلەن ئۆلۈك (يەنى
قاقاس) زېمىنىنى تىرىلدۈردۇق، ئۆلۈكلەرنىڭ تىرىلىشىمۇ شۇنىڭغا ئوخشاشتۇر (11). ئۇلاردىن
ئىلگىرى (پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار قىلغانلار نۇھنىڭ قەۋمى، رەس ئاھالىسى،
سەمۇد (قەۋمى)، ئاد (قەۋمى)، پىرئۇن، لۇتىنىڭ قىرىنداشلىرى، ئەيكە ئاھالىسى (يەنى
شۇئەيب قەۋمى) تۈبەي قەۋمى ئىدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلدى، شۇنىڭ
بىلەن مېنىڭ ئازابىم (ئۇلارغا) تېگىشلىك بولدى (12-14). (ئىنسانلارنى)
دەسلەپتە يارىتىشتىن ئاجىز كەلدۇقمۇ؟ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (بىز
بۇنىڭدا ئاجىزلىق قىلماپچاق، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلدۈرۈشتىمۇ ئاجىزلىق قىلمايمىز)،
ئۇلار يېڭىسىدىن يارىتىلىشقا (يەنى قىيامەتتە تىرىلدۈرۈشكە) قارىتا گۇمانلىنىدۇر (15).

بىز ھەقىقەتەن ئىنساننى ياراتتۇق، بىز ئۇنىڭ كۆڭ-لىگە كەلگەننى بىلىمىز، بىز ئۇنىڭ جان تومۇرىدىنمۇ يېقىنمىز (18). ئىنساننىڭ ئوۋ تەرىپىدە ۋە سول تەرىپىدە ئولتۇرۇپ خاتىرىلەيدىغان ئىككى پەرىشتە بار، (ئىنساننىڭ سۆز-ھەرىكىتى خاتىرىلىنىۋاتقان) ۋاقىتتا، ئۇ قانداق بىر سۆزنى قىلسۇن، ئۇنىڭ ئالدىدا ھامان پەرىشتە ھازىر بولۇپ، كۆزىتىپ تۇرىدۇ (17-18). ئۇلۇمنىڭ سەكراتى ھەقىقەتنى ئېلىپ كەلدى (يەنى ئاخىرەتنى ئىنكار قىلغۇچى ئاخىرەتنىڭ دەھشىتىنى ئېنىق كۆرسىدۇ)، سەن ئۇنىڭدىن (يەنى ئۇلۇمدىن) قاچاتتىڭ (19). سۇر چېلىنىدۇ، ئەنە شۇ (كۇففارلارغا) ئازاب ۋەدە قىلىنغان كۈندۇر (20). ھەر ئىنسان (مەھشەرگاھقا) كېلىدۇ، ئۇنىڭ بىلەن (ئۇنى مەھشەرگاھقا) ھەيدىگۈچى ۋە (ئۇنىڭ ئەمەلىگە) گۇۋاھ بولغۇچى (ئىككى پەرىشتە) بىللە كېلىدۇ (21). ئۇنىڭغا: «ئى ئىنسان! (دۇنيادىكى

چېشىڭدا) بۇ (ئېسىر كۈن) دىن غەپلەتتە ئىدىك، ئەمدى پەردەڭنى سەندىن كۆتۈرۈۋەتتۇق، بۈگۈن كۆزۈڭ ئۆتكۈردۇر» دېيىلىدۇ (22). ئۇنىڭغا مۇئەككەل پەرشتە: «مانا بۇ (نامە-ئەمال) ئالدىمدا تەيياردۇر» دەيدۇ (23). (اللە تائالا ئىككى پەرشتىگە خىتاب قىلىپ) «ھەقىقە قارشى ياخشىلىقتىن توسقۇچى، ھەددىدىن ئاشقۇچى، (دىنىغا) شەك كەلتۈرگۈچى، اللەغا باشقا مەبۇدىنى شېرىك قىلغۇچى ھەربىر كاپىرنى دوزاخقا تاشلاڭلار، ئۇنى قاتتىق ئازابقا تاشلاڭلار» (دەيدۇ) (24-26). ئۇنىڭ ھەمراھى (بولغان شەيتان): «پەرۋەردىگارىمىز! مەن ئۇنى ئازدۇرمىدىم، لېكىن (ئۇ ئۆز ئىختىيارى بىلەن) چوڭقۇر گۇمراھلىقتا بولدى» دەيدۇ (27). اللە: «مېنىڭ ئالدىمدا مۇنازىرىلەشەڭلار (بۇ يەردە مۇنازىرە پايدا بېرمەيدۇ)، سىلەرنى مەن ئالدىتالا (ئازابىمدىن) ئاگاھلاندۇرغان ئىدىم، مېنىڭ سۆزۈم ئۆزگەرمەيدۇ، مەن بىندىلەرگە زۇلۇم قىلغۇچى ئەمەسمەن» دەيدۇ (28-29). ئۇ كۈندە بىز جەھەننەمگە: «توشتۇڭمۇ؟» دەيمىز، جەھەننەم: «يەنە بارمۇ» دەيدۇ (30). جەننەت تەقۋادارلارغا يىراق بولمىغان جايغا يېقىنلاش- تۇرۇلىدۇ (31). مانا بۇ (ئېمەتتىن) سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان نەرسىلەر اللەنىڭ (ئاتىتىگە) قايتقۇچى، (ئەمىرىنى) ساقلىغۇچى ھەربىر (بىندە) ئۇچۇندۇر (32). كىمكى مەھربان اللەنى كۆرمىي تۇرۇپ، ئۇنىڭدىن قورقا ۋە تەۋبە قىلغۇچى قەلب بىلەن كەلسە، (ئۇلارغا) «جەننەتكە ئامانلىق بىلەن كىرىڭلار، بۇ مەڭگۈ قېلىش كۈنىدۇر» (دېيىلىدۇ) (33-34).

جەننەتتە ئۇلارغا خالىغان نەرسىلەر بار ۋە بىزنىڭ ھۇزۇرىمىزدا (ئۇلارغا) زىيادە (بېسەتلەر) بار (36). بىز ئۇلاردىن (يەنى قۇرەيش كۇفۇرلىرىدىن) ئىلگىرى ئۇلارغا قارىغاندا كۈچلۈك بولغان نۇرغۇن ئۈمىدەتلەرنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلار (يەنى شۇ ئۈمىدەتلەر) ھەرقايسى جايلارنى كەزدى، (ئۇلارغا) ئۆلۈمدىن قاچىدىغان جاي تېپىلدىمۇ؟ (36) بۇنىڭدا (ھەقىقەت ئۈستىدە پىكىر يۈر-گۈزىدىغان) قەلبكە ئىگە ئادەم ياكى (ۋەزىنەسەپكە) ھۇزۇرى قەلب بىلەن قۇلاق سالىدىغان ئادەم ئۈچۈن ئەلۋەتتە ۋەز-نەسەپت بار (37). بىز ھەقىقەتەن ئاساندا لارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنى ئالتە كۈندە ياراتتۇق، بىز ھېچقانداق چارچاپ قالغىنىمىز يوق (38). (ئى مۇھەممەد!) كاپىرلارنىڭ سۆزلىرىگە سەۋر قىلىن، كۈن چىقىشتىن ئىلگىرى ۋە كۈن پېتىش-تىن ئىلگىرى پەرۋەردىگار ئىگەتەسىمىز ئېيتقىن، ھەمدى ئېيتقىن (39). كېچىدە ۋە سەجدىدىن كېيىن (يەنى پەرز نامازلارنىڭ ئارقىسىدا) تەسبىئ ئېيتقىن (40). ئىدا قىل-ھۇچى (يەنى ئىسراپىل) يېقىن جاپىدىن ئىدا قىلىدىغان (يەنى ئۆزىنىڭ ئاۋازى ھەممىگە ئوخشاش يېتىدىغان) كۈندە (ئىداغا) قۇلاق سالغىن (41). ئۇلار ھەقىقىي ئېلىپ كېلىدىغان ئاۋازنى (يەنى ئىككىنچى قېتىملىق سۈرنى) ئاڭلىغان كۈن — ئەنە شۇ (كۈن قەبرە-لەردىن) چىقىش كۈنىدۇر (42). بىز ھەقىقەتەن كىشىلەرنى ۋاپات قىلدۇرمىز ۋە ئىرىلدۈرمىز، ئاخىر بارىدىغان جاي بىزنىڭ دەرگاھىمىزدۇر (43). ئۇ كۈندە يەر يېرىلىپ ئۇلار (قەبرىلىرىدىن) تېز چىقىپ كېلىدۇ، ئەنە شۇ يىغىش بىزگە ئاساندۇر (44). بىز ئۇلارنىڭ (يەنى قۇرەيش كۇفۇرلىرىنىڭ) ئېيتىدىغان سۆزلىرىنى ئويىدان بىلىمىز، سەن ئۇلارنى (ئىسلامغا) زورلىغۇچى ئەمەسمەن، مېنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشۇمدىن قورقىدىغانلارغا (قۇرئان بىلەن) ۋەز-نەسەپت قىلىن (45).

51-سۈرە زارىيات

مەككىدە نازىل بولغان، 60 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
(تۇپراقنى) سۈرىۋېتىش شامالار بىلەن قەسمكى (1)، (يامغۇرلارنىڭ) ئېغىرلىقىنى كۆتۈرگۈچى بۇلۇتلار بىلەن قەسمكى (2)، (سۇ ئۈستىدە) يېنىڭ ماڭغۇچى كېمىلەر بىلەن قەسمكى (3)، ئىشنى (يەنى بەندىلەر ئارىسىدا) رىزىقلارنى، يۇرتلار ئارىسىدا يامغۇرلارنى) تەقسىم قىلغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسمكى (4)، سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان (ساۋاب، ئازاب، قىيامەت قاتارلىق)لار ئەلۋەتتە راست-تۇر (5). (ياخشى ئەمەللەرنى) مۇكاپاتلاش، (يامان ئەمەللەرنى) جازالاش چوقۇم بولىدىغان ئىشتۇر (6).

53- سۇرە نەجم

مەككەدە نازىل بولغان، 62 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مەھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ساقىغان يۇلتۇزلار بىلەن قەسمكى (1)، سەلەرىنىڭ ھەمراھلىرى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) گۇم-راھ بولىدى ۋە يولدىن ئادا شىمدى (2). (ئۇ) ئۆز نەپسى خاھىشى بويىچە سۆزلىسەيدۇ (3). پەقەت ئۇنىڭغا نازىل قىلىنغان ۋەھىينىلا سۆزلەيدۇ (4). ۋەھىينى ئۇنىڭغا كۈچلۈك پەرىشتە (جىبرىئىل) تەلىم بەردى (5). ئۇنىڭ (يەنى جىبرىئىلنىڭ) كۆرۈنۈشى چىرايلىق بولۇپ، يۇقىرى ئۇيۇقتا (ئۆز شەكلىدە) تۇردى (6-7). ئاندىن ئۇ ئاستا-ئاستا (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) يېقىنلىشىپ تۆۋەنگە

ساڭگىلىدى (8). ئۇ (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا) ئىككى ياقا سىندارى ياكى ئۇنىڭدىن سۇ يېقىنلاشتى (9). اللە بەندىسىگە (جىبرىئىل ئارقىلىق تېگىشلىك) ۋەھىيلەرنى ۋەھىي قىلدى (10). ئۇنىڭ كۆرگىنىنى دىلى ئىنكار قىلىمىدى (يەنى راست كۆردى) (11). (ئى مۇش-رىكلار جامائەسى!) ئۇنىڭ كۆرگەنلىرى ئۈستىدە ئۇنىڭ بىلەن مۇنازىرە قىلىشامسىلەر؟ (12) ئۇ جىبرىئىلنى ھەقىقەتەن ئىككىنچى قېتىم سىدرە تۇلۇقتەھا (دەرىخىنىڭ) يېنىدا كۆردى (13-14). جەننەت تۇلۇقىدا بولسا سىدرە تۇلۇقتەھانىڭ يېنىدىدۇر (15). (ئۇ) سىدرە تۇلۇقتەھانى (ئالەم-لەرنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ نۇرى) قاپلىغان چاغدا (كۆردى) (16). (پەيغەمبەر) نىڭ كۆزى (ئوڭ-سولغا) بۇرمىدى، (كۆزلەنگەن نەرسىدىن) ئۆتۈپ كەتمىدى (17). شۈبھىسىزكى، ئۇ پەرۋەردى-گارىنىڭ (قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان بۇيۇك ئالامەتلەرنى) كۆردى (18). ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! لات، ئۇزۇ ۋە ئۈچىنچىسى بولغان ماناتلار (اللە تائالادەك كۈچ-قۇۋۋەتكە ئىگىمۇ؟) (19-20). (ئى مۇشرىكلار جامائەسى!) (سەلەرچە ياخشى ھېسابلانغان) ئوغۇل بالا سەلەرگە خاس بولۇپ، (سەلەرچە يامان ھېسابلانغان) قىز بالا اللە غاسىمۇ؟ (21) ئۇنداقتا بۇ ئادالەتسىز تەقسىتتۇر (22). بۇ بۇتلار پەقەت سەلەر ۋە ئاتا-بوۋاڭلار ئاتىۋالغان قۇرۇق ناملاردىنلا ئىبارەت، اللە بۇنى ئىسپاتلايدىغان ھېچ بىر دەلىل-پاكىت چۈشۈرگىنى يوق، ئۇلارغا پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن شەك-شۈبھىسىز ھىدايەت (يەنى پەيغەمبەر ۋە قۇرئان) كەلگەن تۇرۇقلۇق، ئۇلار پەقەت گۇمانغىلا ۋە نەپىسلىرىنىڭ خاھىشىغا ئەگىشىدۇ (23). ئىنان نېمىنى ئارزۇ قىلسا شۇ بولامدۇ (24). ئاخىرەت ۋە دۇنيا اللە نىڭ ئىلكىدىدۇر (يەنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتىكى ئىشلارنىڭ ھەممىسى اللە نىڭ خاھىشى بويىچە بولىدۇ) (25).

ئاسمانلاردا نۇرغۇن پەرشتىلەر بولۇپ، ئۇلارنىڭ شاپائىتى ھېچ نەرسىگە ئەسقا ئامىدۇ، پەقەت اللە ئۆزى خالىغان ۋە رازى بولغان ئادەمگە شاپائەت قىلىشقا رۇخسەت قىلسا (ئاندىن) ئۇلارنىڭ شاپائىتى ئەسقا ئامىدۇ (26). شۈبھىسىزكى، ئاخىرەتكە ئىمان ئېيتقانلار پەرشتىلەرنى (اللەنىڭ قىزلىرى دەپ) چىشى جىنىسى نامى بىلەن ئاتايدۇ (27). ئۇلار مۇنداق ئاتاشتا ھېچقانداق ئىلىمىگە ئىگە ئەمەس، ئۇلار پەقەت گۇمانسىلا ئاساسلىنىدۇ، گۇمان دېگەن ھەقىقىي ئىسپاتلاشتا ھېچ نەرسىگە يارمايدۇ (28). بىزنىڭ زىكرىمىز (يەنى ئىمان بىلەن قۇرئان) دىن باش تارتقان، پەقەت دۇنيا تىرىكچىلىكىنىلا كۆزلىگەنلەردىن يۈز تۆرۈگىن (29). ئۇلارنىڭ ئىلىمىدىن يەتكەن يېرى ئەنە شۇ، شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزىنىڭ يولىدىن ئازغان ئادەمنى ئوبدان

وَلَمَّا مَنَّ عَلَى السَّمَوَاتِ لَا تَقْبُولُ شَفَاعَتَهُمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ يُدْعَى بِأَدْنَى اللَّهِ لَمَّا يَسْأَلُ وَرِثَى الَّذِينَ لَا يُحْيُونَ بِالْآخِرَةِ أَلَيْسَ الْإِلَهَ تَعَالَى تَعَالَى وَاللَّهُمَّ مِنْ سَمِعَ مَنْ يَكْفُرُونَ إِلَّا الْفُلَانُ وَالْكَافِرُ مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا تَأْتِي عَنْ مَنْ تَوَلَّى عَنْ وَكَوْنًا وَلَمْ يَكُنْ إِلَّا الْحَيَّةُ الدُّنْيَا ذَلِكَ مَبْلُغُهُمْ مِنَ الْجَهَنَّمَ إِنَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ خَلَّ عَنْ بَيْنِهِمْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ أَهْتَدَى وَيَلُو مَسَافِي السَّمَوَاتِ وَمَسَافِي الْأَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَسَجَّى الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحَقِّ الَّذِينَ يَحْسِبُونَ أَنَّ الْأَنْبِيَاءَ وَالْقَوَائِدَ إِلَّا الْمَمْرُؤَانِ تَعَالَى رَاسِمُ الْقَوَّةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ وَأَنَّكُمْ مِنَ الْأَرْضِ بِأَفْأَنَافِكُمْ تَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَكُمْ وَلَمْ تَكُنْ أَنْفُسُكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ أَتَى أَقْرَبَ الَّذِينَ تَوَلَّى وَأَعْلَى قَلِيلًا وَكَثِيرًا عِنْدَ عِلْمِ الْغَيْبِ فَهَوَى أَعْلَمُ بَيْنَنَا بِمَنْ صُفِي مُوسَى وَكَوْنِهِمُ الَّذِينَ وَفَى إِلَّا سِرُّ وَارِدَةٌ وَزَادَ الْخُرَى وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَى

بىلىدۇ، ھىدايەت تاپقان ئادەمنى ئوبدان بىلىدۇ (30). ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، (اللە) يامانلىق قىلغانلارنى قىلمىشلىرىغا قاراپ جازا لايىدۇ، ياخشىلىق قىلغانلارغا چىرايلىق مۇكاپات بېرىدۇ (31). ئۇلار چوڭ گۇناھلاردىن ۋە قەبىھ ئىشلاردىن يىراق بولىدۇ. كىچىك گۇناھلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا، ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارنىڭ مەغپىرىتى كەڭدۇر، اللە سىلەرنى زېمىندىن ياراتقان چاغدىكى (ۋاقىتلاردىن تارتىپ، ئاناڭلارنىڭ قورساقلىرىدىكى بالا) ۋاقىتلاردىن تارتىپ ئوبدان بىلىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن سىلەر ئۆز-ئارا پاك ھېسابلىماڭلار، اللە تەقۋادار بولغان ئادەمنى ئوبدان بىلىدۇ (32). (ئى مۇھەممەد) ئىماندىن يۈز تۆرۈگەن ئادەمدىن خەۋەر بەرگىن (33). ئۇ (شەرت قىلىنغان مالدىن) ئازغىنا بەردى، قالغىنىنى بەرمىدى (34). ئۇنىڭ دەرگاھىدا ئىلمى غەيب بولۇپ، ئۇ غەيبىنى بىلمەيدۇ؟ (35) ئۇ مۇساڭنىڭ ۋە ئىبراھىمنىڭ سەھىپىلىرىدىكى سۆزدىن خەۋەردار بولىدىمۇ؟ (36) ئىبراھىم ۋاپادار كىشى ئىدى، بىر گۇناھكار ئادەم يەنە بىر ئادەمنىڭ گۇناھىنى كۆتەرمەيدۇ (يەنى بىر ئادەم باشقا بىر ئادەمنىڭ گۇناھىنى تۈپەيلىدىن جازاغا تارتىلمايدۇ) (37-38). ئىمان پەقەت ئۆزىڭنىڭ ئىشلىگەن ئىشنىڭ نەتىجىسىنى كۆرىدۇ (39).

تۇنىڭ قىلغان ئىشى كەلگۈسىدە كۆرۈلسۇن (يەنى تۇنىڭ ئەمەلى قىيامەت كۈنى ئۇنىڭغا توغرىلىدۇ - سىدۇ) (40). ئاندىن ئۇنىڭغا تولۇق مۇكاپات (ياكى) تولۇق جازا بېرىلىدۇ (41). ھەممىنىڭ ئاخىر بارىدە - خان جايى پەرۋەردىگارنىڭ دەركاھىدۇر (42). اللە ئىنساننى كۈلدۈرەلەيدۇ ۋە يىغىلتالايدۇ (43). اللە ئۆلتۈرۈشكە ۋە تىرىلدۈرۈشكە قادىر (44). اللە بىر جۈپنى - ئەر كەك بىلەن چىشىنى ياراتتى (45). ئېتىلىپ چىققان مەنىدىن (يارات - تى) (46). (ھېساب ئۈچۈن ئىنسانلارنى) ئىككىنچى قېتىم يارىتىشنى ئۈستىگە ئالدى (47). اللە ئىنساننى باي قىلالايدۇ ۋە مەنۇن قىلالايدۇ (48). اللە شىئرا يۇلتۇزنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر (49). ئۇ (يەنى اللە) قەدىمكى ئادىنى ھالاك قىلدى (50). سەمۇدىنىمۇ (ھالاك قىلدى، ئۇلاردىن بىرىنىمۇ) قويمىدى (51). ئىلگىرى ئۇھنىڭ قەۋمىنى (ھالاك قىلغان ئىدى)، شۇبەيسىزكى، ئۇلار تېخىمۇ زالىم، تېخىمۇ سەركەش ئىدى (52). لۇت قەۋمىنىڭ شەھەرلىرىنى دۈم كۆم - تۈرۈۋەتتى، ئۇنى (دەھشەتلىك تاشلار) قاپلىۋالدى (53-54). (ئى ئىنسان!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسىبىر نېمىتىدىن گۇمانلىنمىسەن؟ (55) بۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) ئىلگىرىكى ئاكاھلانى دۇرغۇچىلارنىڭ جۈملىسىدىن بولغان بىر ئاكاھلانىدۇرغۇچىدۇر (56). قىيامەت يېقىند - لاشتى (57). ئۇنىڭغا اللەدىن باشقا كەشپ قىلغۇچى (يەنى ئۇنىڭ ۋاقتىنى بىلگۈچى ياكى ئۇنىڭ ئازابىنى دەپش قىلغۇچى) يوقتۇر (58). (ئى مۇشرىكلار جامائەسى!) مەسخىرە قىلىپ بۇ قۇرئاندىن ئەجەبلىنەمسىلەر؟ (59) (ئۇنى ئاتىلىغان چاغدا) كۈلەمسىلەر؟ يىغىلىسامسىلەر؟ (60) سىلەر غاپىلىدۇرمىسىلەر (61). اللە غا سەجدە قىلىڭلار ۋە (ئۇنىڭغا) ئىبادەت قىلىڭلار (62).

54-سۈرە قەمەر

مەككىدە نازىل بولغان، 55 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. قىيامەت يېقىنلاشتى، ئاي يېرىلدى (1). (قۇرەيش كۇفكارلىرى) بىرەر مۆجىزىنى كۆرسىلا (ئىنساندىن) يۈز تۇرۇپ، بۇ داۋاملاشقۇچى سېھىردۇر دېيىشىدۇ (2). ئۇلار (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى) ئىنكار قىلدى، نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشتى، (ياخشىلىقتىن، يا يامانلىقتىن بولسۇن) ھەر ئىش (شۇ ئىشنىڭ ئەھلىنى جەننەتكە يا دوزاخقا) ئورۇنلاشتۇرغۇچىدۇر (3).

وَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْغَيْبِ مَا يَوْمُوعِلْمُهُ بَالِغَةٌ لِّمَا
 تُفْعِلُ الْبُشْرَى قَوْلُ عَمْرٍو يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَى شَيْءٍ لَّكُنَّ
 خُصْمًا لِّبَصَالَةِ الْمُؤْمِنِينَ مِنَ الْكِتَابِ مَا كَانُوا يَرْجُونَ
 ثُمَّ طَعِنَ إِلَى الدَّاعِ فَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمُ عَمْرٍو كَذِبَتْ
 قِيلَتُهُمْ قَوْمٌ يَوْمَ لَقَدْ بَوَّأُوا عِدَاؤَهُمْ وَأَقَامُوا مَجْمَعًا وَادَّجَرُوا
 قَدَحًا يَكُونُ مَقْلُوبًا فَاتَّخَذُوا لِقَاءَ الْآيَاتِ السَّمَوِيَّاتِ
 مَثَابًا وَخَرُّوا عَلَى الْأَرْضِ سُجَّدًا فَالتَّقَى الْمَأْكَلِ الْبَرِّ وَقَدَرَتْ
 وَصَلَتُهُ عَلَى ذَاتِ الْأَمْرِ وَنُصْرَتُهُ عَلَى الْبَغْيِ بَيْنَا بَرًّا وَمِنْ كَانَ
 كُفْرًا وَكَذَلِكَ كُنْهَاءُ الْقَهْرِ مِنْ شَذِيزَةٍ قَلِيلَةٍ كَانَ عَدَاوِي
 وَنَدَرًا وَقَدْ يَتَرَى الْقُرْآنَ لِلدَّائِرَةِ فِي مَعْنَى مَعْنَى
 عَادَلِيكَ كَانَ عَدَاوِي وَنَدَرًا وَإِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رَحْمَةً مِّنْ
 رَبِّهِمْ يَوْمَ نَحْنُ مُنْقَرِبُونَ نَزَلَ النَّاسُ كَانَهُمْ أَعْبَادُ زُجَلٍ
 مُّقْتَصِرِينَ قَلِيلَةٍ كَانَ عَدَاوِي وَنَدَرًا وَقَدْ يَتَرَى
 الْقُرْآنَ لِلدَّائِرَةِ فِي مَعْنَى مَعْنَى مَعْنَى
 قَدْ أَلْوَ الْأَشْرَارَ وَكَانُوا لِقَاءَ الْآيَاتِ السَّمَوِيَّاتِ وَنَدَرًا

ئۇلارغا ھەقىقەتەن (قۇرئان) خەۋەرلىرىدىن
 ئىبرەت ئېلىنىدىغان مىقداردا نەرسە كەلدى (۱).
 مۇكەممەل ھېكمەت كەلدى، (اللە ئۇلارنى شەقى
 قىلغانلىقى ئۈچۈن) ئۇلارغا ئاگاھلاندۇرۇشلارنىڭ
 پايدىسى بولمايدۇ (۲). ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈگىن، ئۇ
 كۈندە چاقىرغۇچى (يەنى ئىراپىل) قىيىن ئىشقا
 (يەنى ھېسابقا) چاقىرىدۇ (يەنى سۇر چالسا) (۳).
 ئۇلار (قورقۇنچىتىن) تىكىلىپ قارىيالمىغان ھالدا،
 گويا تارلىپ كەتكەن چېكە تىكۈدەك قەبرىلىرىدىن
 چىقىپ كېلىدۇ (۴). ئۇلار چاقىرغۇچىنىڭ ئالدىغا
 بويۇنلىرىنى سوزغان ھالدا يۈگۈرىدۇ، كاپىرلار؛
 «بۇ قىيىن كۈندۈر» دەيدۇ (۵). ئۇلاردىن بۇرۇن
 نۇھنىڭ قەۋمى ئىنكار قىلدى، ئۇلار بەندىلىرىنى
 (يەنى نۇھنى) ئىنكار قىلىپ، مەجنۇن دەپتى. ئۇ
 (دىنغا دەۋەت قىلىشتىن) ھەيۋە بىلەن مەنى
 قىلىندى (۶). ئۇ پەرۋەردىگارىغا: «ھەقىقەتەن مەن
 بوزەك قىلىندىم، ياردەم قىلىغىن» دەپ دۇئا

قىلدى (۷). ئاساننىڭ دەرۋازىلىرىنى قۇيۇلۇپ ياغغۇچى يامغۇر بىلەن ئېچىۋەتتۇق (۸). زېمىندىن
 بۇلاقلارنى ئېتىلدۈرۈپ چىقاردۇق، (اللە تەقدىر قىلغان ئۇلارنى غەرق قىلىپ ھالاك قىلىش)
 ئىشقا بىنائەن، يامغۇر سۈيى بىلەن بۇلاق سۈيى (بىر-بىرىگە) قوشۇلدى (۹). نۇھنى تاختا ۋە
 مىخلار بىلەن ياسالغان كېمىگە سالدۇق (۱۰). كېمە بىزنىڭ ھەممىمىز ئاستىدا ماڭاتتى، ئىنكار
 قىلىنغاننى (يەنى نۇھنى) مۇكاپاتلاش ئۈچۈن (نۇھنىڭ قەۋمىنى غەرق قىلدۇق) (۱۱). ئۇنى
 (يەنى توپان بالاسىنى) ئىبرەت قىلىپ قالدۇردۇق، ئىبرەت ئالغۇچى بارمۇ؟ (۱۲) مېنىڭ
 ئازابىم ۋە ئاگاھلاندۇرۇشلىرىم قانداق ئىكەن! (۱۳) ھەقىقەتەن بىز قۇرئاننى ھىسزى ئۈچۈن
 ئاسان قىلدۇق، ئىبرەت ئالغۇچى بارمۇ؟ (۱۴) ئاد قەۋمى (پەيغەمبىرى ھۇدى) ئىنكار قىلدى، مېنىڭ
 ئازابىم ۋە ئاگاھلاندۇرۇشلىرىم قانداق ئىكەن! (۱۵) شۈبھىسىزكى، ئۇلارنى بىز شۇملۇقى ئۇزۇل-
 ھەيدىغان شۇم كۈندە سوغۇق بوران ئەۋەتىپ (ھالاك قىلدۇق)، بوران كىشىلەرنى (ئورۇنلىرىدىن)
 يۇلۇپ كېتەتتى، گويا ئۇلار قومۇرۇۋېتىلگەن خورما كۆتەكلىرىدەك ياتاتتى (۱۶-۲۰). مېنىڭ
 ئازابىم ۋە ئاگاھلاندۇرۇشلىرىم قانداق ئىكەن! (۲۱) بىز ھەقىقەتەن قۇرئاننى ھىزى ئۈچۈن ئاسان
 قىلدۇق، ئىبرەت ئالغۇچى بارمۇ؟ (۲۲) سەمۇد ئاگاھلاندۇرغۇچىلارنى (يەنى پەيغەمبەرلەرنى)
 يالغانغا چىقاردى (۲۳). ئۇلار ئېيتتى: «ئارىمىزدىكى (بىزگە ئوخشاش) بىر ئادەمگە ئەگىشمەيدۇ؟
 (ئۇنداق قىلساق) ئۇ چاغدا بىز ھەقىقەتەن گۇمراھلىققا ۋە ساراڭلىققا مۇپتىلا بولىمىز» (۲۴).

ئارىمىزدىن ئۇنىڭغا ۋەھىي نازىل قىلىندىمۇ؟
 ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇ يالغانچىدۇر، مۇتەكەب-
 چىردۇر» (25). ئۇلار ئەقە (يەنى ئاخىرەتتە) كىم-
 نىڭ يالغانچى، مۇتەكەبىر ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ (26).
 بىز ھەقىقەتەن سىناش ئۈچۈن ئۇلارغا چىشى تۆگىنى
 ئەۋەتىمىز، (ئى سالىھ) ئۇلارنى (يەنى ئۇلارنىڭ
 ئېمە قىلارنى) كۈتكىن، (ئۇلارنىڭ ئەزىيەتلىرىگە)
 سەۋر قىلىغىن (27). سۇنىڭ ئۇلار بىلەن تۆگىنىڭ
 ئارىسىدا بۆلۈنگەنلىكىنى، قايسىسىنىڭ ئۆۋىتى
 كەلسە شۇنىڭ ھازىر بولىدىغانلىقىنى ئۇلارغا
 ئۇقتۇرۇپ قويغىن (28). ئۇلار بۇرادىرىنى (تۆگىنى
 ئۆلتۈرۈشكە) چاقىردى. ئۇ قىلىچنى ئېلىپ تۆگىنى
 بوغۇزلىدى (29). مېنىڭ ئازابىم ۋە ئاگاھلاندۇرۇش-
 لىرىم قانداق ئىكەن! (30) شۈبھىسىزكى، بىز ئۇلارغا
 قاتتىق بىر ئاۋازنى ئەۋەتىپ (ھالاك قىلىش بىلەن)
 ئۇلارنى قوتان ياسىغۇچىنىڭ تاشلاندىق شاخ-شۈم-
 بىلىرىمدەك قىلىۋەتتۇق (31). بىز ھەقىقەتەن قۇرئاننى
 ھېزى ئۈچۈن ئاسان قىلدۇق، ئىبرەت ئالغۇچى بارمۇ؟ (32) لۇتىنىڭ قەۋمى ئاگاھلاندۇرۇشلارغا
 چىنىۋىتىلدى (33). بىز ھەقىقەتەن ئۇلارنى تاش ياغدۇرۇپ (ھالاك قىلدۇق)، پەقەت لۇتىنىڭ
 تەۋەلىرى بۇنىڭ سىرتىدۇر. ئۇلارنى نېمىتىمىز يۈزىدىن سەھەردە قۇتۇلدۇردۇق، شۈكۈر
 قىلغۇچىنى بىز مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز (34-35). شۈبھىسىزكى، لۇت ئۇلارنى بىزنىڭ جازالىشىمىز-
 دىن ئاگاھلاندۇردى، ئۇلار ئاگاھلاندۇرۇشلاردىن شەكلەندى (36). ئۇلار لۇتتىن مېھمانلىرىنى
 (يەنى ئادەمزاۋات شەكلىدە كەلگەن پەرىشتىلەرنى) (ئۇلار بىلەن لۇتتە قىلىش ئۈچۈن) قوغ-
 دىماسلىقىنى سورىدى. ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى كور قىلىۋەتتۇق، (ئۇلارغا) «ئازابىمنى ۋە ئاگاھلاند-
 دۇرۇشلىرىمنى تېتىڭلار» (دېدۇق) (37). ھەقىقەتەن ئۇلارغا ئەتىگەندە دائىمىي (يەنى ئاخىرەتنىڭ
 ئازابىغا ئۇلىنىپ كېتىدىغان) ئازاب نازىل بولدى (38). (ئۇلارغا): «مېنىڭ ئازابىمنى ۋە ئاگاھلاند-
 دۇرۇشلىرىمنى تېتىڭلار» (دېيىلدى) (39). بىز ھەقىقەتەن قۇرئاننى ھېزى ئۈچۈن ئاسان قىلدۇق، ئىب-
 رەت ئالغۇچى بارمۇ؟ (40) شەك-شۈبھىسىزكى، پىرئەۋن جامائەسىگە ئاگاھلاندۇرۇشلار كەلدى (41). ئۇلار
 بىزنىڭ پۈتۈن ئايەتلىرىمىزنى يالغانغا چىقاردى، ئۇلارنى غالىب، قۇدرەتلىك ھالەتتە تۇرۇپ ھالاك
 قىلدۇق (42). (ئى ئەرەب جامائەسى!) ئۇلار (يەنى مەن ھالاك قىلغان تۆتكەنكى ئۆمەتلىرى)دىن
 سىلەرنىڭ كۇڭۇرلىرىڭلار ئارتۇقمۇ؟ ياكى سىلەرگە ساماۋى كىتابلاردا (اللەنىڭ ئازابىدىن)
 كەچۈرۈم قىلىنىش بارمۇ؟ (43) ياكى ئۇلار «بىز (مۇھەممەد ئۇستىدىن) غالىب قەۋمىمىز» دەمدۇ؟ (44)

الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ قُلُوبُهُمْ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ فَمِنْهُمْ
 ذَاقُوا الْعَذَابَ الَّذِي نَذَرْنَا لِمَنْ كَفَرَ إِنَّهُمْ لَمِنْ أَلَمٍ
 فَاذْكُرُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ نَاعِمُونَ إِنَّ الْمَاءَ وَمَا شَبَّهَهُ
 كُلٌّ يَرْجِعُ فِى فُتُونِنَا فَأَصْحَبْ بَعْضُهُمْ أَمَّا طِفْلاً
 قَتَلَتْ كَانْ عَلَيْكَ نَذْرٌ لَكَ أَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْكُمْ صَحَابَةً
 فَأَلَمُوا فَمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ وَلَقَدْ يَمُرُّ الْإِنْسَانُ لِنَفْسِهِ
 أَفَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَرْسِلُ الْغُلَامَ عَلَى الْقَوْمِ لِيَخْلُقَ
 عَلَيْهِمْ مَا يَشَاءُ أَلِئِنْ كَانُوا لَمْ يَكُنْ لَهُمْ كُفَّةٌ عَنْ
 كَذَلِكَ لَوْ كُنُوا يَفْقَهُونَ وَلَقَدْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا فَتَنَّا قَوْمًا
 بِاللُّغَامِ وَأَلَمُوا أَفَلَا يَرْجِعُونَ قُلُوبُهُمْ فَلَمَّا جَاءَهُمْ
 عَذَابُنَا نَذَرْنَا وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ يَوْمَ عَذَابِنَا فَذَكَّرُوا
 عَذَابُنَا نَذَرْنَا وَلَقَدْ يَمُرُّ الْإِنْسَانُ لِنَفْسِهِ أَفَلَمْ يَرَوْا
 أَنَّ اللَّهَ يَرْسِلُ الْغُلَامَ عَلَى الْقَوْمِ لِيَخْلُقَ عَلَيْهِمْ مَا يَشَاءُ
 أَلِئِنْ كَانُوا لَمْ يَكُنْ لَهُمْ كُفَّةٌ عَنْ كَذَلِكَ لَوْ كُنُوا يَفْقَهُونَ
 وَلَقَدْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا فَتَنَّا قَوْمًا بِاللُّغَامِ وَأَلَمُوا أَفَلَا يَرْجِعُونَ

(مۇشرىكلار) توپى مەغلۇپ قىلىنىدۇ، ئارقىغا قاراپ قاچىدۇ (46). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇلارغا بېرىلىدىغان ئازاب بۇلا ئەمەس)، قىيامەت ئۇلارغا (ئازاب قىلىنىش) ۋەدە قىلىنغان ۋاقىتتۇر، قىيامەت تېخىمۇ قىيىندۇر، تېخىمۇ جاپالىقتۇر (46). گۇناھكارلار ھەقىقەتەن (دۇنيادا) گۇمراھلىقتۇر، (ئاخىرەتتە) دوزاخ-تىدۇر (47). ئۇلار دوزاختا دۇم ياتقۇزۇلۇپ سۈرىلىدۇ. ھان كۈندە، (ئۇلارغا) «دوزاخنىڭ ئازابىنى تېتىڭلار» (دېيىلىدۇ) (48). بىز ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى ئۇل-چەملىك ياراتتۇق (49). (بىرەر شەيئىنى ياراتماقچى بول-ساق) بىزنىڭ ئەمرىمىز پەقەت بىر سۆزدۇر، (ئۇ) كۆز-نى يۇمۇپ ئاچقاننىڭ ئارىلىقىدا (ئورۇنلىنىدۇ) (50). بىز ھەقىقەتەن (ئۆتكەنكى ئۈمىدلىرىدىن كۇفرىدا) سىلەرگە ئوخشاش بولغانلارنى ھالاك قىلدۇق، ئىبىرەت ئالغۇچى بارمۇ؟ (51) ئۇلارنىڭ قىلىغان (ياخشى ۋە يامان) ئىشلىرىنىڭ ھەممىسى نامە-ئەماللىرىدا مەۋجۇتتۇر (52). كىچىك ئىش، چوڭ ئىشنىڭ ھەممىسى (لەۋھىلەھيۇزدا) خاتىرىلەنگەن.

دۇر (52). شۈبھىسىزكى، تەقۋادارلار جەننەتلەردە بولىدۇ، (سۇ، مەي، ھەسل، سۈت) ئۆستەڭلىرىد-دىن بەھرىمەن بولىدۇ (54). (ئۇلار) قۇدرەتلىك اللەنىڭ دەرگاھىدا كۆڭۈلدىكىدەك جايدا بولىدۇ (55).

55- سۈرە رەھمان

مەدنىدە نازىل بولغان، 78 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مەھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. مەھرىبان اللە (1) قۇرئاننى تەلىم بەردى (ئۇنى ھېزى قىلىشنى ۋە چۈشىنىشنى ئاسانلاشتۇ-رۇپ بەردى) (2)، ئىنساننى ياراتتى (3). ئۇنىڭغا (مەقسىتىنى ئۇقتۇرۇش ئۈچۈن) سۆزلەشنى ئۆگەت-تى (4). كۈن بىلەن ئاي (ئۆز بۇرجىلىرىدا) مۇئەييەن ھېساب بويىچە سەير قىلىدۇ (5). ئوت-چۆپلەر، دەل-دەرەخلەر سەجدە قىلىدۇ (يەنى اللەنىڭ ئىرادىسىگە بويسۇنىدۇ) (6). اللە ئاسماننى ئېگىز ياراتتى. ئۆلچەمدە زۇلۇم قىلماسلىقىڭلار ئۈچۈن، اللە تارازىنى بېكىتتى (7-8)، ئۆلچەمدە ئادىل بولۇڭ-لار، تارازىدا كەم بەرمەڭلار (9). زېمىننى كىشىلەرنىڭ (پايدىلىنىشى) ئۈچۈن (ياپايەك) قىلدى (10). زېمىندا مېۋىلەر، بوغۇلۇق خورمىلار بار (11). سامىنى بار دانلىق زىرا تەتلەر، خۇش بۇي ئۆسۈملۈكلەر بار (12). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (13)

چوقۇم زەققۇم دەرىخىدىن يەيسىلەر (52). ئۇنىڭدىن قورساقلىرىڭلارنى تولدۇرسىلەر (53). ئۇنىڭ ئۈستىگە ھارارىتى يۇقىرى بولغان قايناقسۇنى تەشنا بولغان تۈگىلەردەك ئىچىسىلەر (54-55). مانا بۇ، ئۇلارنىڭ قىيامەت كۈنىدىكى زىياپىتىدۇر (56). (ئىنسانلار!) سىلەرنى بىز ياراتتۇق، سىلەر قايتا تىرىلىشكە ئىشەنمەيسىلەر؟ (57) سىلەر (ئاياللارنىڭ بەچچە-دانىغا) تۆكۈلگەن مەنىنى دەپ بېقىڭلارچۇ (58). ئۇنى سىلەر (ئىنسان قىلىپ) يارتامسىلەر؟ ياكى بىز (ئىنسان قىلىپ) يارتامدۇق (59). بىز سىلەرنىڭ ئارڭلاردا تۇلۇمنى بەلگىلىدۇق (يەنى ھەربىرىڭلارنىڭ ئۇلۇش ۋاقتىنى بېكىتىدۇق)، سىلەرنى باشقا بىر قەۋمگە ئالماشتۇرۇشتىن ۋە سىلەرنى سىلەر بىلمەيدىغان بىر شەكىلدە يارىتىشتىن ئاجىز ئەمەسمىز (60-61). شۇبھىسىزكى، سىلەر دەسلەپكى يارىتىشنى بىلىدىڭلار (يەنى دەسلەپتە اللەنىڭ سىلەرنى يوقتىن بار قىلغانلىقىنى تونۇدۇڭلار). سىلەر (اللەنىڭ سىلەرنى دەسلەپ ياراتقانداك قايتا يارىتىشىنى) ئويلىسامسىلەر؟ (62) سىلەر تېرىغان زىرائەتنى دەپ بېقىڭلارچۇ (63). ئۇنى سىلەر ئۇندۇردۇڭلارمۇ ياكى بىز ئۇندۇرۇپ (دان چىقىدىغان زىرائەت قىلىپ ئۆستۈردۇقمۇ؟) (64). ئەگەر بىز خالىساق ئەلۋەتتە ئۇنى دانىز قۇرۇق چۆپكە ئايلاندۇراتتۇق-دە، سىلەر ئەجەبلىنىپ قايغۇراتتىڭلار (65). سىلەر: «بىز ھەقىقەتەن (ئىمگەك بىلەن ئۇرۇقنى) زىيان تارتتۇق، بەلكى بىز (زىزىقتىن) مەھرۇم قالدۇق» (دەيتتىڭلار) (66-67). سىلەر ئىچىۋاتقان سۇنى دەپ بېقىڭلارچۇ (68). ئۇنى بۆلۈشتىن سىلەر چۈشۈردۇڭلارمۇ ياكى بىز چۈشۈردۇقمۇ؟ (69) ئەگەر بىز خالىساق ئۇنى تۈزلۈك قىلىپ قوياتتۇق (پەرۋەردىگارنىڭلارنىڭ زور نېمەتلىرىگە) نېمىشقا شۈكۈر قىلمايسىلەر؟ (70) سىلەر ياندۇرۇۋاتقان ئوتنى دەپ بېقىڭلارچۇ (71). ئۇنىڭ دەرىخىنى (يەنى مۇرخۇ، ئۇبار ناملىق بىرىنىڭ شېخىنى بىرىگە سۈركەسە ھۆل تۇرۇپلا ئوت ئالىدەن دەرىخىنى) سىلەر ئۆستۈردۇڭلارمۇ ياكى بىز ئۆستۈردۇقمۇ؟ (72) ئۇنى بىز ئىبرەت ۋە يولۇچىلار پايدىلىنىدىغان نەرسە قىلدۇق (73). ئۇلۇغ پەرۋەردىگارنىڭ (مۇشرىكلارنىڭ ئىپتىراھىدىن) پاك ئېتىقاد قىلىش (74). يۇلتۇزلارنىڭ جايلىرى بىلەن قەسەم قىلىمەن (75). شۇبھىسىزكى، ئەگەر بىلسەڭلار، ئۇ (يۇلتۇزلار) اللەنىڭ ئۇلۇغ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغانلىقى ئۈچۈن ئەلۋەتتە كاتتا قەسەمدۇر (76).

لَا يُدْرِي مَنْ شَرُّهُ مَنْ أَكْثَرُ ۖ وَمَنْ أَلْبَنَ وَمَنْ أَلْبَنَ ۖ
فَشَرُّهُنَّ عَلَيْهِنَّ مِنَ الْعَيْدِ ۖ فَشَرُّهُنَّ شَرُّ الْهَيْدِ ۖ
هَذَا أَتْلُهُنَّ تِلْكَ الْوَيْدِ ۖ مَنْ خَلَقَهُنَّ فَلَا تُصَدِّقُنَّ ۖ
أَقْرَبُهُنَّ مَا تُصَدِّقُنَّ ۖ مَنْ خَلَقَهُنَّ أَمَّ عَنْ الْخَلْقِ ۖ
عَنْ قَدَرِ بَيْنَهُنَّ الْمَوْتِ وَمَا عَنْ يَسْتَوِي ۖ مَنْ أَلْبَنَ
بَيْنَهُنَّ أَمَّا لَهُنَّ وَتِلْكَ الْوَيْدِ ۖ مَنْ خَلَقَهُنَّ فَلَا تُصَدِّقُنَّ ۖ
الشَّاءَ الْأَوَّلِ ۖ فَلَا تُصَدِّقُنَّ ۖ أَقْرَبُهُنَّ مَا تُصَدِّقُنَّ ۖ
تَرْتَوِي ۖ أَمَّ عَنْ الْوَيْدِ ۖ مَنْ خَلَقَهُنَّ فَلَا تُصَدِّقُنَّ ۖ
فَلَا تُصَدِّقُنَّ ۖ بَيْنَهُنَّ الْمَوْتِ ۖ مَنْ خَلَقَهُنَّ فَلَا تُصَدِّقُنَّ ۖ
أَقْرَبُهُنَّ مَا تُصَدِّقُنَّ ۖ مَنْ خَلَقَهُنَّ فَلَا تُصَدِّقُنَّ ۖ
الْمَنْ أَمَّ عَنْ الْوَيْدِ ۖ مَنْ خَلَقَهُنَّ فَلَا تُصَدِّقُنَّ ۖ
تَشَرُّهُنَّ ۖ أَقْرَبُهُنَّ مَا تُصَدِّقُنَّ ۖ مَنْ خَلَقَهُنَّ فَلَا تُصَدِّقُنَّ ۖ
أَشَأْ أَكْثَرُ شَرُّهُنَّ أَلْبَنَ ۖ مَنْ خَلَقَهُنَّ فَلَا تُصَدِّقُنَّ ۖ
وَمَنْ أَلْبَنَ ۖ مَنْ خَلَقَهُنَّ فَلَا تُصَدِّقُنَّ ۖ
أَقْرَبُهُنَّ مَا تُصَدِّقُنَّ ۖ مَنْ خَلَقَهُنَّ فَلَا تُصَدِّقُنَّ ۖ

شەك - شۈبھىسىزكى، ئۇ ئۇلۇغ قۇرئاندىۇر (77). كىتابتا (يەنى لەۋھۇلەمبۇزدا) ساقلانغاندۇر (78). ئۇنى پەقەت پاك بولغانلارلا ئۇتىدۇ (79). ئۇ ئالەملەرنىڭ پەرۋەر-دىگارى تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر (80). (ئى كۆف-غارلار جامائەسى!) بۇ قۇرئاننى ئىنكار قىلالمىسىز؟ (81) (سەلەر اللەنىڭ رىزىق بەرگەنلىكىگە) شۈكۈر قىلىش-نىڭ ئورنىغا، (رىزىق بەرگۈچىنى) ئىنكار قىلالمىسىز-لەر؟ (82) جان ھەلقۇمغا يەتكەن چاغدا (سەكراتتىكى كىشىگە) قاراپ تۇرىسىلەر (83-84). بىز (ئىلىمىز ۋە قۇدرىتىمىز بىلەن) ئۇنىڭغا سەلەردىن يېقىنمىز، لېكىن سەلەر (ئۇنى) كۆرمەيسىلەر (يەنى بىلىمەيسىلەر) (85). ئەگەر (سەلەر گۇمان قىلغاندەك ئەمەللىرىغا قاراپ) جازاغا تارتىلمايدىغان بولساڭلار نېمىشقا ئۇنى (يەنى ئۇ مېھنىتىڭ جېنىنى بەدىنىگە) قايتۇرمايسىلەر؟ ئەگەر (سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار (86-87). ئەگەر ئۇ مېھنىت مۇقەررەبەلەردىن (يەنى تائەت - ئىبادەت ۋە ياخشى ئىشلارنى ئەڭ ئالدىدا قىلىۋىچىلاردىن) بولىدىغان بولسا، (ئۇنىڭ مۇكاپاتى) راھەت - پاراغەت، ياخشى رىزىق ۋە نازۇنئەبەتلىك جەننەت بولىدۇ (88-89). ئەگەر ئۇ سائادەتچىلەردىن بولىدىغان بولسا، (ئۇلار راھەت - پاراغەتتە بولغانلىقى ئۈچۈن) (ئى مۇھەممەدا) ئۇلاردىن سانغا سالما (90-91). ئەگەر ئۇ تىرىلىشنى ئىنكار قىلىۋىچى گۇمراھلاردىن بولىدىغان بولسا، يۇقىرى ھارارەتلىك قايناقسۇ بىلەن كۈتۈۋېلىنىدۇ (92-93). جەھەننەمدە كۆيدۈرۈلىدۇ (94). شەك - شۈبھىسىزكى، بۇ ئېنىق ھەقىقەتتۇر (95). ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىڭنى (مۇشرىكلارنىڭ ئېتىرازلىرىدىن) پاك ئېتىقاد قىلىش (96).

57- سۈرە ھەدىد

مەدىنىدە نازىل بولغان، 29 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى اللەغا تەسبىھ ئېيتتى، اللە غالىبتۇر. ھېكمەت بىلەن ئىش قىلىۋىچىدۇر (1). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللەغا خاستۇر، اللە ئۆلتۈرەلەيدۇ، تىرىلدۈرەلەيدۇ، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر (2). اللەنىڭ ئېتىقادى يوقتۇر، ئىنتىھاسى يوقتۇر، (اللە) ئاشكارىدۇر (يەنى مەۋجۇتلۇقنى كۆرسەتكۈچى دەلىللەر بىلەن ئەقىللەرگە ئاشكارىدۇر)، مەخپىيىدۇر (يەنى ئۇنى كۆز بىلەن كۆرگىلى بولمايدۇ، ئۇنىڭ زاتىنىڭ ماھىيىتىنى تونۇشقا ئەقىللەر ئېرىشەلمەيدۇ)، اللە ھەممە نەرسىنى بىلىۋىچىدۇر (3).

مَنْ ذَا الَّذِي يَحْضُرُ اللَّهُ قَرَضًا سَنًا فَيُضِيعُهُ لَهُ وَلَهُ
 أَجْرٌ كَثِيرٌ ۖ يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ نُورُهُمْ
 بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يُلَاقُوهُمْ يَوْمَ تَجُوزُ الْأَنْفُسُ
 الْبَاطِنَةُ فِيهَا ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۖ يَوْمَ يَقُولُ
 الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُوا وَانفَيْسُوا مِن
 دُونِكُمْ يَوْمَ تَكُونُ الْقُلُوبُ نَاجِوًا وَهُمْ يُصْرَبُونَ ۖ بَيْنَهُمْ
 يَوْمَئِذٍ نَّاسٌ لَا يُلَاقُونَ فِيهِ الرَّحْمَةَ وَظَاهِرُهُمْ قِيلَهُ الْعَذَابُ
 يُتَادَوْنَ فِيهَا وَهُمْ فِي أَمْنٍ مِّمَّا كَانُوا يُوعَدُونَ ۖ وَلَكِنَّهُمْ فِيهِمْ أَنْفُسُهُمْ
 تَرِيقُهُمْ وَأَبْوَابُكُمْ يُخْرَجُونَ الْأَنفُسُ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَ
 خُذُوا فِي اللَّهِ الْغُرُورَ ۖ قَالُوا يَوْمَ لَا يُخَالَفُكُمْ وَلَا يَرْكَبُكُمْ
 الَّذِينَ كَفَرُوا مَا مَأْوَاهُمْ إِلَّا إِلَىٰ مَوْلَاهُمُ النَّارُ ۖ يَوْمَ يَقُولُ
 الْمُرِيدَانُ لِلَّذِينَ آمَنُوا إِنَّكُمْ قُلُوبُكُمْ لَا يُخَالَفُكُمْ وَلَا يَرْكَبُكُمْ
 مِنَ الْحَقِّ وَلَا تَتُوبُونَ إِلَّا إِلَيْهِ ۖ أَوَلَا الْكَيْفَ مِنْ قَبْلِ قَطَالِ
 عِلْمِهِمُ الْإِنْدَاقُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثُرَ فِيهِمْ فَسَادٌ ۖ عَمِلُوا إِلَّا
 اللَّهَ فِي الْأَرْضِ يَدْعُوهُمْ يَوْمَ لَا بُدَّ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يُسَلِّمُوا

كىمكى الله غا قەرزىي ھەسەنە بېرىدىكەن (يەنى
 اللەنىڭ رازىلىقىنى تەلەپ، ئۇنىڭ يولىدا پۇل -
 مال سەرپ قىلىدىكەن)، اللە ئۇنىڭغا ھەسسىلەپ
 قايتۇرسۇن، ئۇنىڭغا چوڭ ساۋاب بېرىدۇ (۱۱). ئۇ
 كۈندە، مۆمىن ئەرلەرنى، مۆمىن ئاياللارنى كۆرد -
 سەنكى، ئۇلارنىڭ نۇرى ئۇلارنىڭ ئالدىدا ۋە ئۇلار -
 نىڭ ئوڭ تەرىپىدە ماڭىدۇ، (ئۇلارغا) «بۈگۈن
 سىلەرگە ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان
 جەننەتلەر بىلەن خۇش خەۋەر بېرىلىدۇ، ئۇ
 يەرلەردە مەڭگۈ قالسىلەر، بۇ ئۇلۇغ مۇۋەپپەقىيەت -
 تۇر» (دېيىلىدۇ) (۱۲). ئۇ كۈندە مۇناپىق ئەرلەر،
 مۇناپىق ئاياللار مۆمىنلەرگە: «بىزنى كۈتۈپ تۇرۇڭ -
 لار، سىلەرنىڭ نۇرۇڭلاردىن ئازراق ئالايلى»
 دەيدۇ. ئۇلارغا (مەسخىرە يۈزىدىن): «ئارقاڭ -
 لارغا قايتىپ نۇر تىلەڭلار» دېيىلىدۇ، شۇنىڭ
 بىلەن ئۇلارنىڭ ئارىسىغا بىر سېپىل سوقۇلىدۇ،

سېپىلنىڭ دەرۋازىسى بولىدۇ، دەرۋازىنىڭ ئىچى تەرىپىدە رەھمەت، تېشىدا ئازاب بولىدۇ (۱۳).
 ئۇلار مۆمىنلەرنى: «بىز سىلەر بىلەن بىللە ئەمەسمىدۇق» دەپ توۋلايدۇ، مۆمىنلەر: «شۇنداق، لېكىن
 سىلەر ئۆزەڭلارنى پىتىنىگە سالىدڭلار (يەنى كۆرۈنۈشتە بىز بىلەن بىللە بولساڭلارمۇ، لېكىن
 ئۆزەڭلارنى مۇناپىقلىق بىلەن ھالاك قىلىدڭلار، مۆمىنلەرگە بالايى - ئاپەتلەر كېلىشىنى) كۈتۈڭ -
 لار، (ئىسلام دىنىدىن) شەكلىنىدڭلار، (اللەنىڭ رەھمىتىنىڭ كەڭلىكىگە بولغان قۇرۇق)
 ئارزۇلار سىلەرنى ئالدىدى، تاكى سىلەرگە ئۆلۈم كەلدى، شەيتان سىلەرنى اللەنىڭ (ئەپۇ
 قىلىدىغانلىقى ۋە ئازاب قىلمايدىغانلىقى) بىلەن ئالدىدى» دەيدۇ (۱۴). بۈگۈن سىلەردىن ۋە
 كاپىرلاردىن فىدىيە ئېلىنمايدۇ، جاينىڭلار دوزاختۇر، دوزاخ سىلەرگە ئەڭ لايىقتۇر، دوزاخ نېمىدېگەن
 يامان جاي! (۱۵) مۆمىنلەرگە ئۇلارنىڭ دىللىرى اللەنىڭ زىكرىگە ۋە نازىل بولغان ھەقىقەت -
 كە (يەنى قۇرئان ئايەتلىرىگە) ئېرىيدىغان ۋاقىت يەتسىدۇ؟ ئۇلار ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەن -
 لەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دەك بولمىسۇن، (ئۇلار بىلەن پەيغەمبەرلىرىنىڭ ئارىلىقىدىكى)
 زامانىنىڭ ئۆزىرىشى بىلەن ئۇلارنىڭ دىللىرى قېتىپ كەتتى، ئۇلارنىڭ نۇرغۇنى
 اللەنىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچىلاردۇر (۱۶). بىلىڭلاركى، اللە زېمىننى ئۆلگەندىن كېيىن
 تىرىلدۈرىدۇ (يەنى قاقاس، قۇرغاق زېمىننى يامغۇر بىلەن كۆكەرتىدۇ)، بىز ھەقىقەتەن سىلەرنى
 چۈشەنسۇن دەپ سىلەرگە (كامالى قۇدرىتىمىزنى كۆرسىتىدىغان) دەلىللەرنى بايان تىلدۇق (۱۷).

سەدىقە بەرگۈچى ئەرلەرگە، سەدىقە بەرگۈچى ئاياللارغا ۋە اللەغا قەرزىي ھەسەنە بەرگۈچىلەرگە (يەنى اللەنىڭ رازىلىقىنى تىلەپ، كەمبەغەللەرگە سەدىقە بەرگۈچىلەر، ياخشىلىق يوللىرىغا خۇشال-لىق بىلەن پۇل-مال سەرپ قىلغۇچىلارغا) ھەس-سەلەپ (ساۋاب) بېرىلىدۇ، ئۇلارغا زور مۇكاپات (يەنى جەننەت) بېرىلىدۇ (18). اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتقانلار — ئەنە شۇلار پەر-ۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا سىددىقلاردۇر، شەھىتەر-دۇر، ئۇلار (ئاخىرەتتە) ساۋابقا ۋە نۇرغا ئىگە بولىدۇ، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلار ۋە يالغانغا چىقارغانلار — ئەنە شۇلار ئەھلى دوزاخ-تۇر (19). بىلىڭلاركى، دۇنيا تىرىكچىلىكى ئويۇن-دىن، (كىشىنى ئاخىرەتتىن غەپلەتتە قالدۇرىدىغان) مەشغۇلاتتىن، زىبۇزىننەتتىن، ئۆزئارا پەخىرلى-

نىشتىن، پۇل-مال، پەرزەنت كۆپەيتىپ پەخىرلىنىشتىن ئىبارەتتۇر، (بىرەر يېشىش بىلەن ئۆس-تۈرگەن) ئۆسۈملۈكى دېھقانلارنى خۇرسەن قىلغان يامغۇرغا ئوخشايدۇ، ئاندىن ئۇ ئۆسۈملۈك قۇرۇپ قالىدۇ، ئۇنىڭ سارغىيىپ قالغانلىقىنى كۆرسەن، ئاندىن ئۇ يەنىڭلەن چۆپكە ئايلىنىدۇ. ئاخىرەتتە (كۇففارلار ئۈچۈن) قاتتىق ئازاب بار، (ياخشى بەندىلەر ئۈچۈن) اللەنىڭ مەغپىرىتى ۋە رازىلىقى بار، دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت (غاپىل ئادەم) ئالدىنىدىغان بەھرىمەن بولۇشتۇر (20). پەرۋەردىگارنىڭ مەغپىرىتى، كەڭلىكى ئاسمان-زېمىندەك كېلىدىغان جەننەتنى قولغا كەلتۈرۈڭلار، (ئۇ) جەننەت اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتقانلارغا تەييارلانغان، بۇ اللەنىڭ پەزىلىتىدۇر، (اللە) ئۇنى خالىغان ئادەمگە ئاتا قىلىدۇ، اللە ئۇلۇغ پەزىل ئىكسى-دۇر (21). يەر يۈزىدىكى بارلىق ھادىسىلەر ۋە ئۆزگىچىلەر ئۇچرىغان مۇسبەتلەر بىز ئۇلارنى يارىتىشتىن بۇرۇن لەۋھىلەھپۇزغا يېزىلغان، بۇ (ئىش)، شۈبھىسىزكى، اللەغا ئاساندۇر (22). (اللە ئاتالانىڭ ئۇلارنى لەۋھىلەھپۇزغا يېزىشى) قولۇڭلاردىن كەتكەن نەرسىگە قايغۇرۇپ كەتمەسلىكىڭلار ۋە اللە بەرگەن نەرسىلەرگە خۇش بولۇپ كەتمەسلىكىڭلار ئۈچۈندۇر، اللە مۇتەكەببىرلەر ۋە ئۆزلىرىنى چوڭ تۇتقۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ (23). ئۇلار بېخشىلىق قىلىدىغان ۋە كىشىلەرنى بېخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇيدىغانلاردۇر، كىمكى (اللەنىڭ يولىدا نەپقە قىلىشتىن) باش تارتىدىكەن (اللەغا ھېچ زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ)، چۈنكى اللە بىھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر (24).

إِنَّ الْمَصْلِيحِينَ وَالْمَصْلِحِينَ وَأَمَّا اللَّهُ فَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَفَضَّلَ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ
الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ أَفَلَا تُعْلَمُونَ أَنَّهُمْ
الْحَيَوَةُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ وَمَا تَعْمَلُونَ فِيهَا تُنْقَضُ وَتُنكَرُ فَيُجْزَىٰ
الْأَوَّلُ وَالْآخِرَةُ لَكُمُ عَذَابٌ عَظِيمٌ
فَلَا تَحْزَنُوا وَلَا تَحْزَنُوا إِنَّمَا الدُّنْيَا خُلُقٌ مِّثْلُ الْغَدْرِ
بَيْنَ الْوَدَّ وَالْوَدَّ وَالْأَوَّلُ وَالْآخِرَةُ وَالْأَوَّلُ وَالْآخِرَةُ
سَاءَ مَا لِكُلِّ مُفْسِدٍ وَمِنْ نَجْمٍ وَجِبَةٍ خَرَسًا كَرِهِيَ الْغَوَا
الَّذِينَ أَهْدَى اللَّهُ لِكُلِّ فِتْنَةٍ وَاللَّهُ يَهْدِي لِكُلِّ شَيْءٍ صَبِيحَةً
فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ الْأَرْضُ كَتَبَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَمْلَأَ
ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا تَأْتُونَ وَلَا تَعْلَمُونَ
اللَّهُ وَاللَّهُ لَاحِبٌ كُلِّ شَيْءٍ قَوْلُ الْكَافِرِينَ طُغْرَىٰ وَمَا كُنَّا
بِالْحَقِّ بِالْحَقِّ وَاللَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

بىز ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلىرىمىزنى روشەن مۆجىزەلەر بىلەن ئەۋەتتۇق ۋە ئۇلار بىلەن بىللە ئىنسانلار ئادالەتىنى بەرپا قىلىۋەتتۇق، كىتابىنى، قانۇنىنى چۈشۈردۇق. تۆمۈرىنى ياراتتۇق، (تۆمۈردىن ئۇرۇش قوراللىرى ياسىلىدىغانلىقى ئۈچۈن) تۆمۈر كۈچ-قۇۋۋەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، تۆمۈردە ئىنسانلار ئۈچۈن نۇرغۇن مەلپەئەتلەر بار، اللە اللەنى كۆرمەي تۇرۇپ (قوراللارنى ئىشلىتىپ) اللەغا ۋە پەيغەمبەرلىرىگە ياردەم بەرگەنلەرنى بىلىش (مەلۇم قىلىش) ئۈچۈن (تۆمۈرىنى ياراتتى)، اللە ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر (26). بىز ھەقىقەتەن نۇھنى، ئىبراھىمنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق، پەيغەمبەرلىكىنى ۋە كىتابىنى ئۇلارنىڭ

ئەۋلادىغا (ئاتا) قىلدۇق، ئۇلاردىن ھىدايەت تاپقانلىرى بار، ئۇلارنىڭ نۇرغۇنى اللەنىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچىلاردۇر (26). ئۇلاردىن كېيىن پەيغەمبەرلىرىمىزنى داۋاملىق ئەۋەتتۇق، ئارقىدىن مەريەم ئوغلى ئىسانى ئەۋەتتۇق، ئۇنىڭغا ئىنجىلنى ئاتا قىلدۇق، ئۇنىڭغا ئەگەشكەنلەر، نىڭ دىلىرىغا شەپقەت ۋە مېھرىبانلىقنى سالدۇق، رەھبەننىيەتنى ئۇلار ئۆزلىرى پەيدا قىلدى، ئۇلارغا ئۇنى بىز بېكىتىدۇق، ئۇلار ئۇنى پەقەت اللەنىڭ رازىلىقىنى تىلەپ (پەيدا قىلدى)، لېكىن ئۇلار ئۇنىڭغا لايىق دەرىجىدە ئەمەل قىلىدى، ئۇلاردىن ئىمان ئېيتقانلارنىڭ ئەجرىنى (ھەسسە-لەپ) بەردۇق، ئۇلاردىن نۇرغۇنى اللەنىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچىلاردۇر (27). ئى (ئىساغا) ئىمان ئېيتقان كىشىلەر! اللەدىن قورقۇڭلار، اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ئىمان ئېيتىڭلار، اللە سىلەرگە رەھمەتتىن ئىككى ھەسسە بېرىدۇ، سىلەرگە سىلەر (ئاخىرەتتە) پىلىسراتقا) ماڭىدىغان نۇرنى پەيدا قىلدۇ، سىلەرگە مەغپىرەت قىلدۇ، اللە بەكمۇ مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (28). ئەھلى كىتابنىڭ اللەنىڭ پەزىلىدىن ھېچ نەرسىگە قادىر ئەمەسلىكىلىرىنى، پەزىلىنىڭ ھەممىسى اللەنىڭ قولىدا بولۇپ، (اللەنىڭ) ئۇنى خالىغان ئادەمگە بېرىدۇ-خالىقىنى، اللەنىڭ ئۇلۇغ پەزىلى ئىككىسى ئىكەنلىكىنى بىلىش ئۈچۈن (اللە شۇ سۆزنى قىلدى) (29).

(يىگىرمە سەككىزىنچى پارە)

58- سۈرە مۇجاددەلە

مەدىنىدە نازىل بولغان، 22 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

اللە ھەقىقەتەن ئېرى توغرىسىدا سەن بىلەن
مۇنازىرىلەشكەن ۋە اللەغا شىكايەت قىلغان ئايالنىڭ
سۆزىنى ئاڭلىدى، اللە ئىككىڭلارنىڭ سۆزۈڭلارنى
ئاڭلاپ تۇرىدۇ، اللە ھەقىقەتەن ئاڭلىغۇچىدۇر،
كۆرگۈچىدۇر⁽¹⁾. سىلەردىن ئاياللىرىنى زىھار
قىلغانلارنىڭ (يەنى ئاياللىرىنى ئانىلىرى-
مىزنىڭ ئۆچمىلىرىغا ئوخشاش دېگۈچىلەرنىڭ)

ئاياللىرى ئۇلارنىڭ ئانىلىرى ئەمەستۇر، پەقەت ئۇلارنى تۇغقان ئاياللارلا ئۇلارنىڭ ئانىلىرىدۇر،
ھالبۇكى، ئۇلار (يەنى زىھار قىلغۇچىلار) ئەلۋەتتە يامان سۆزنى، يالغان سۆزنى قىلىدۇ، اللە،
شەك-شۈبھىسىزكى، (تەۋبە قىلغۇچىنى) ئەيۈ قىلغۇچىدۇر، مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر⁽²⁾. ئاياللىرىنى
زىھار قىلىپ، ئاندىن قىلغان سۆزىگە (يەنى زىھار قىلغانلىقىغا) پۇشايمان قىلغانلار (ئەر-ئايال
ئىككىسى) يېقىنچىلىق قىلىشتىن ئىلگىرى بىر قۇلنى ئازات قىلىشى لازىم. بۇنىڭ بىلەن سىلەرگە
ۋەز-نەسىھەت قىلىندۇ، اللە سىلەرنىڭ قىلىۋاتقان ئىشىڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر⁽³⁾. (ئازات
قىلىشقا) قۇلى يوق ئادەم، ئايالى بىلەن يېقىنچىلىق قىلىشتىن ئىلگىرى، ئۇدا ئىككى ئاي روزا
تۇتۇشى لازىم، (قېرىلىق ياكى كېسەللىك سەۋەبى بىلەن روزا تۇتۇشقا) قادىر بولالمىغان ئادەم
(60 مىڭكىگە بىر ۋاخ تاماق بېرىشى لازىم)، بۇ (ئەھكام) اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى (ئەمىر
قىلغان ئىشلارغا) تەستىق قىلىشچىلار ئۈچۈن (بايان قىلىندى). بۇلار اللە نىڭ قانۇنى-
دۇر، (بۇ قانۇننى) ئىنكار قىلغۇچىلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ⁽⁴⁾. شۈبھىسىزكى، اللە
بىلەن ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارىلاشقانلار ئۇلاردىن بۇرۇنقىلار ھالاك قىلىنغاندەك
ھالاك قىلىنىدۇ، بىز ھەقىقەتەن (ھالال، ھارام، پەرز ۋە ئەھكاملارنى) ئىچىگە ئالغان
روشەن ئايەتلەرنى نازىل قىلىدۇق، كاپىرلار خار قىلغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ⁽⁵⁾.
ئۇ كۈندە اللە ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى تىرىلدۈرىدۇ، ئۇلارنىڭ (دۇنيادىكى چاغدا قىلغان)
قىلمىشلىرىنى ئېيتىپ بېرىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى (نامە-ئەمالىغا) خاتىرىلەپ
قويغان، ئۇلار بولسا ئۇنىۋىتۇپ قالغان، اللە ھەممە نەرسىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر⁽⁶⁾.

ئى مۆمىنلەر! پەيغەمبەر بىلەن مەخپىي سۆزلەش-
مەكچى بولساڭلار، ئالدى بىلەن (يوقۇللارغا)
سەدىقە بېرىپ، ئاندىن سۆزلىشىڭلار، بۇ سىلەر
ئۈچۈن ياخشىراقتۇر ۋە پاكىزلاشتۇر، ئەگەر (سەدىقە
قىلىدىغان نەرسە) تاپالماساڭلار (سىلەرگە كۈناھ
بولمايدۇ)، چۈنكى اللە ناھايىتى مەخپىيەت
قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مەخپىيەتدۇر (12). سىلەر
(رەسۇلۇللا بىلەن) مەخپىي سۆزلىشىشتىن ئىلگىرى
سەدىقلەر بېرىشتىن (كەمبەغەل بولۇپ قالسىز)
دەپ قورقۇڭلارمۇ؟ سىلەر سەدىقە بەرمىدىڭلار،
اللە سىلەرنى ئەيۈ قىلدى، ناماز ئوقۇڭلار، زاكات
بېرىڭلار، اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت
قىلىڭلار، قىلىۋاتقان ئىشىڭلاردىن اللە تولۇق
خەۋەرداردۇر (13). اللەنىڭ غەزىپىگە ئۇچرىغان
قەۋمنى ئۇلارنىڭ دوست تۇتقانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇلار سىلەرگىمۇ ۋە ئۇ قەۋمىگىمۇ (يەنى
يەھۇدىيلارغىمۇ) مەنسۇپ ئەمەس، ئۇلار بىلىپ تۇرۇپ يالغاندىن قەسەم ئىچىدۇ (14). ئۇلارغا
اللە قاتتىق ئازاب تەييارلىدى، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى نېمىدىگەن يامان! (15) ئۇلار (يالغان
قەسەملىرىنى قالغان قىلىۋالدى، كىشىلەرنى اللەنىڭ يولىدىن توسى، ئۇلار خار قىلغۇچى ئازابقا
دۇچار بولىدۇ (16). ئۇلارنىڭ ماللىرى ۋە بالىلىرى (ئۇلارغا ئاخىرەتتە بولىدىغان) اللەنىڭ ئازا-
بىدىن ھېچ نەرسىنى دەپتى قىلالمايدۇ، ئەنە شۇلار ئەھلى دوزاختۇر، ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ
قالغۇچىلاردۇر (17). ئۇ كۈندە اللە ئۆلگەنلەرنىڭ ھەممىسىنى تىرىلدۈرىدۇ، ئۇلار (دۇنيا-
دىكى چاغلىرىدا «بىز مۇسۇلمانمىز» دەپ يالغاندىن) سىلەرگە قەسەم ئىچكەندەك
اللە غا قەسەم ئىچىدۇ، ئۇلار بۇ قەسەمنىڭ ئۆزلىرىگە پايدىسى بولىدۇ دەپ ئويلايدۇ، ئاگاھ
بولۇڭلاركى، ئۇلار ھەقىقەتەن يالغانچىلاردۇر (18). ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن شەيتان غەلىبە قىلدى،
(شەيتان) ئۇلارغا اللەنىڭ زىكرىنى ئۇنتۇلدۇردى، ئۇلار شەيتاننىڭ قوشۇنىدۇر،
بىلىڭلاركى، شەيتاننىڭ قوشۇنى زىيان تارتقۇچىلاردۇر (19). شۈبھىسىزكى، اللە بىلەن
ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارشىلاشقۇچىلار ئەڭ خار ئىنسانلار قاتارىدىدۇر (20).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَاخَرْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدْ مَوَّابَيْتُمْ
بِحُكْمِ صَدَقَةٍ ذَلِكَ حَيْزُكُمْ وَأَمَّا الْوَلَانُ لَمْ يَحْدُثُوا فَإِنَّ اللَّهَ
عَزَّ وَجَلَّ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ يَسْمَعُ أَسْمَاعَكُمْ
صَدَقَةٌ فَإِذَا تَقَعُوا وَأَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَاتَّقُوا الصَّلَاةَ وَ
الْزَكَاةَ وَالْيَمِينَ وَاللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ جَزِيلٌ عَاتِلِكُمْ
الَّذِينَ آمَنُوا فَأَوْفُوا خَوْفَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ تَأْمَنُوا وَلَا
يَسْمَعُوا يَسْمَعُونَ عَلَى الْكَلْبِ وَهُمْ يَسْمَعُونَ أَمَّا اللَّهُ لَمْ يَكُنْ
شَيْئًا لَكُمْ سَمًا مَا تَأْمَنُوا يَسْمَعُونَ فَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ
فَصَلُّوا عَلَى سُبُلِ اللَّهِ فَكَلِمَاتُ شَيْئٍ لَكُمْ عَلَى حَقِّ حَقِّ
أَمَّا اللَّهُ وَلَا تَأْمَنُوا لَكُمْ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَخَذَ الْخَلْقَ
فَرِيضَةً خَلْقَهُمْ يَوْمَ يَمُوتُ اللَّهُ جَمِيعًا يَسْمَعُونَ لَمْ
يَكُنْ يَسْمَعُونَ لَمْ يَسْمَعُونَ أَلَمْ تَرَ عَلَى شَيْءٍ إِلَّا أَنَّهُمْ
الَّذِينَ آمَنُوا سَمِعُوا عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ كَأَنَّهُمْ وَكَلَّمَ
أُولَئِكَ حَرْبُ الشَّيْطَانِ الْكَلْبُ حَرْبُ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَمْرُونَ
إِنَّ الَّذِينَ يَتَأْمَنُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَأُولَئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ

الله (لەھۇلمەھيۇزغا): «مەن ۋە مېنىڭ پەيغەم-
بەرلىرىم چوقۇم غەلبە قىلىمىز» دەپ يازدى، الله
ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، غالبىتۇر (21). اللهغا ۋە
ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىغان بىر قەۋمنىڭ الله
بىلەن ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارىلاشقانلار-
نى — ئۇلارنىڭ ئانىلىرى، ئوغۇللىرى، يا قېرىنداشلار-
رى، يا ئۇرۇق-تۇغقانلىرى بولغان تەقدىردىمۇ —
دوست تۇتقانلىقىنى كۆرمەيسەن (يەنى ئۇلارنى
دوست تۇتۇشى مۇمكىن ئەمەس)، ئەنە شۇلارنىڭ
دىلىرىدا الله ئىمانىنى مەھكەم قىلدى ۋە ئۆز
دەرىجىسىدىن بولغان روھ بىلەن ئۇلارنى كۈچەيتتى،
الله ئۇلارنى ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان
جەننەتلەرگە كىرگۈزدى، ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ
قالىدۇ، الله ئۇلاردىن رازى بولىدۇ، الله-
دىن ئۇلارمۇ مەمنۇن بولىدۇ، ئەنە شۇلار
اللهنىڭ قوشۇنىدۇر، بىلىڭلاركى، اللهنىڭ
قوشۇنى مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (22).

كُتِبَ اللَّهُ لَإِبْرَاهِيمَ أَنَا وَرَسُولِي أَنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الرَّحْمَةِ
يُؤْتِي مَنْ يَشَاءُ الْوَيْسُ وَالْأَحْمَدُ أَنَّ مَنْ حَادَّ اللَّهَ دَرَسَ لَهُ
وَلَوْ كَانَ أَبَا غَمَرٍ أَوْ أَبَا نَهْمٍ أَوْ أَخَا نَهْمٍ أَوْ حَبِيبًا أَوْ لَيْسَ
كُتِبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانُ وَأَتَيْنَاهُمْ رُوحَنَا وَتَبَايَعْنَا لَهُمْ
عَمْرُؤُا مِنْ عَمَلِهِمُ الْإِيمَانُ وَالْأَحْمَدُ وَالْأَحْمَدُ وَالْأَحْمَدُ
عَمَّا أُولَئِكَ حَزَبَ اللَّهُ الْإِيمَانَ حَزَبَ اللَّهُ هُمُ الْمُطِيعُونَ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
هُوَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ وَإِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَافٍ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَقُّ أَكْبَرُ أَكْبَرُ أَكْبَرُ أَكْبَرُ أَكْبَرُ أَكْبَرُ
وَمِنَ اللَّهِ قَاتِلُهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَتَّبِعُوا وَقَدْ تَبَى
فَلْيُحِبِّهِمُ الرَّحْمَنُ يُحِبُّونَ بَيْنَهُمْ يَتَّبِعُونَ الْإِيمَانَ وَالْإِيمَانَ
فَلْيُحِبِّهِمُ الرَّحْمَنُ وَالْإِيمَانَ وَالْإِيمَانَ وَالْإِيمَانَ وَالْإِيمَانَ
الْحَقُّ أَكْبَرُ أَكْبَرُ أَكْبَرُ أَكْبَرُ أَكْبَرُ أَكْبَرُ أَكْبَرُ أَكْبَرُ أَكْبَرُ

59- سۈرە ھەشر

مەدنىدە نازىل بولغان، 24 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللهنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى اللهغا تەسبىھ ئېيتتى، الله
غالبىتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (1). الله ئەھلى كىتابتىن بولغان كاپىرلارنى (يەنى
بەنى نەزىرىيەۋىدىلەرنى) تۇنجى قېتىملىق سۈرگۈندە ئۆيلىرىدىن ھەيدەپ چىقاردى، سىلەر
ئۇلارنى (كۈچلۈك تۇرۇپ مۇنداق خار ھالدا) چىقىپ كېتىدۇ دەپ گۇمان قىلىمىغان ئىدىڭلار،
ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ قورغانلىرىنى ئۆزلىرىنىڭ اللهنىڭ (ئازابىدىن) توسىيالايدۇ دەپ ئويلىمىغان
ئىدى، ئۇلارغا اللهنىڭ ئازابى ئۇلار ئويلىمىغان يەردىن كەلدى. الله ئۇلارنىڭ دىلىرىغا
قورقۇنچ سالدى، ئۇلار ئۆيلىرىنى ئۆزلىرىنىڭ قوللىرى ۋە مۇمىنلەرنىڭ قوللىرى بىلەن بۇزدى،
ئى ئەقىل ئىگىلىرى! (ئۇلارنىڭ ھالىدىن) ئىبىرەت ئېلىڭلار (2). ئەگەر الله ئۇلارنى
سۈرگۈن بولۇشقا ھۆكۈم قىلمىغان بولسا ئىدى، ئەلۋەتتە ئۇلارنى دۇنيادا (ئۆل-
تۈرۈلۈش) بىلەن ئازابلايتتى، ئۇلار ئاخىرەتتە دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ (3).

ئۇلارنىڭ (يەنى شەيتان بىلەن ئىنساننىڭ) ئاقىۋىتى بىرلىكتە دوزاخقا كىرىش، دوزاخقا مەڭگۈ قېلىش بولدى، ئەنە شۇ زامانلارنىڭ جازاسىدۇر (217). ئى مۆمىنلەر! اللە دىن قورقۇڭلار، ھەر ئادەم ئەتە (يەنى قىيامەت كۈنى) ئۈچۈن (ياخشى ئەمەللەر- دىن) نەپىلىرىنى تەييارلىغانلىقىغا قارىسۇن، اللە دىن قورقۇڭلار، اللە ھەقىقەتەن قىلىۋاتقان ئىشغلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر (18). سىلەر اللەنى ئۇنتۇغان، شۇنىڭ بىلەن اللە ئۇلارغا ئۆزلىرىنى ئۇنتۇلدۇرغان كىشىلەردەك بولماڭلار، ئەنە شۇلار پاسقلاردۇر (19). ئەھلى دوزاخ بىلەن ئەھلى جەننەت (قىيامەت كۈنى) باراۋەر بولمايدۇ، ئەھلى جەننەت بولسا

كَانَ عَاقِبَتُهُمْ فِي النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ وَلَئِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ۝ يٰۤاَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلَسْتُمْ نَفْسًا شَاقَّةً مَّا لَيْفًا ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ۝ وَلَا تَتَّبِعُوا أَتَالِدِينَ ۚ قُلِ اللَّهُ قَاتِلُهُمْ أَفْضَلُ ۚ أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ۝ لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ ۝ لَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ ۚ فَبِذَلِكَ الْأَمثالِ تُغَبِّرُهَا لِلَّذِينَ لَعَنَهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۚ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ۚ عِلْمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۝ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ۚ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ ۚ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّمِنُ ۚ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۚ الْمُبْدِي ۚ سَمِعَ اللَّهُ عَمَّا يَكْفُرُونَ ۚ هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ ۚ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى ۚ يُسَبِّحُ لَهُ فِي الْمَآلِكِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝

مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (20). ئەگەر بىز بۇ قۇرئاننى بىرەر تاغقا نازىل قىلساق، چوقۇم سەن ئۇنىڭ اللە دىن قورقۇنلىقتىن باش ئەگەنلىكىنى، يېرىلىپ كەتكەنلىكىنى كۆرەتتىڭ، بىز بۇ مىساللارنى كىشىلەرگە ئۇلار (اللەنىڭ قۇدرىتىنى) پىكىر قىلىۋ دەپ بايان قىلىمىز (21). اللە دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ يوشۇرۇننى، ئاشكارىنى بىلگۈچىدۇر، ئۇ ناھا- يىتى شەپقەتلىكتۇر، ناھايىتى مەھرىبان دۇر (يەنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) كەڭ رەھىمەت ئىگى- دۇر (22). اللە دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ (مۇتلەق) پادىشاھتۇر (يەنى پۈتۈن مەخلۇقاتنىڭ مالىكىدۇر)، پاكىتۇر (يەنى ھەممە نۇقساندىن پاكىتۇر)، (مۆمىنلەرگە) سالامەتلىك بېغىش- لىغۇچىدۇر، (دوستلارنى قورقۇنچتىن، ئازابتىن) ئەمىن قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر، غالىبتۇر، قەھر قىلغۇچىدۇر، ئۇلۇغلۇق ئىگىسىدۇر، (مۇشرىكلارنىڭ) شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرى- دىن پاكىتۇر (23). اللە (ھەممىنى) ياراتقۇچىدۇر، (يوقلۇقتىن) پەيدا قىلغۇچىدۇر، (ھەممە نەرسىگە) سۈرەت (شەكىل) بېغىشلىغۇچىدۇر، ئەڭ چىرايلىق ئىسىملارغا ئىگىدۇر، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر ئۇنىڭغا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرىدۇ، ئۇ غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (24).

پەرۋەردىگارمىز! كاپىرلارنى بىزگە زىيانكەشلىك قىلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىمىز (ئۇلار بىزگە مۇسەللەت بولۇپ، بىزنى كۆتۈرگىلى بولمايدىغان تازاب بىلەن دىنىمىزدىن چىقارسۇن)، پەرۋەر-دىگارمىز، بىزگە مەغپىرەت قىلىش، سەن ھەقىقەتەن غالىبىسەن، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىسەن» (6).

(ئى مۇھەممەدنىڭ ئۆمىتى!) ئىبراھىم ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن مۆمىنلەر سىلەرگە، اللەنى ۋە ئاخىرەت كۈنىنى ئۆمىد قىلىدىغانلارغا ياخشى نەمۇنىدۇر، كىمكى (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈيدىكەن، (بىلىۋىكى) اللە (ئۇنىڭدىن ۋە ئۇنىڭلاردىن) بىساجەتتۇر، (اللە) مەدھىيىگە لايىقتۇر (7). بەلكىم اللە سىلەر بىلەن سىلەر ئۆچ كۆرىدىغان ئادەملەر ئارىسىدا دوستلۇق پەيدا قىلدۇ، اللە ھەممىگە قادىردۇر، اللە ناھا-

يىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر. ناھايىتى مەھرباندىدۇر (7). (كۇفۇلاردىن) سىلەر بىلەن ئۇرۇش قىلىغان ۋە سىلەرنى يۇرتۇڭلاردىن ھەيدەپ چىقارمىغانلارغا كەلسەك، اللە ئۇلارغا ياخشىلىق قىلىشۇڭلاردىن، ئۇلارغا ئادىل بولۇشۇڭلاردىن سىلەرنى توسمايدۇ، شۇبھىسىزكى، اللە ئادىللارنى دوست تۇتىدۇ (8). اللە دىن ئۈچۈن سىلەر بىلەن ئۇرۇشقان، سىلەرنى يۇرتۇڭلاردىن ھەيدەپ چىقارغان ۋە سىلەرنى ھەيدەپ چىقىرىشقا ياردەملەشكەنلەرنى دوست تۇتۇشۇڭلاردىن سىلەرنى توسدۇ، كىمكى ئۇلارنى دوست تۇتىدىكەن، ئۇلار زالىملاردۇر (8). ئى مۆمىنلەر! سىلەرگە مۆمىن ئاياللار ھىجرەت قىلىپ كەلسە، ئۇلارنى سىناپ كۆرۈشۈڭلار، ئۇلارنىڭ ئىمانىنى اللە ئوبدان بىلىدۇ، ئەگەر ئۇلارنى (سىنىڭدىن كېيىن ھەقىقىي) مۆمىنە دەپ تونۇ-ساڭلار، ئۇلارنى كاپىرلارغا قايتۇرۇپ بەرمەڭلار، ئۇلار كاپىرلارغا ھالال ئەمەس، كاپىرلارمۇ ئۇلارغا ھالال ئەمەس، كاپىر ئەرلىرىنىڭ ئۇلارغا بەرگەن مەھرلىرىنى قايتۇرۇپ بېرىڭلار، ئۇلارنىڭ مەھرلىرىنى بېرىپ نىكاھىڭلارغا ئالساڭلار سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، كاپىر ئاياللارنى ئەمرىڭلاردا ساقلىماڭلار، ئۇلارغا بەرگەن مەھرلىرىنى تەلەپ قىلىڭلار، كاپىرلارمۇ (ھىجرەت قىلىپ كەلگەن مۆمىن ئاياللىرىغا بەرگەن) مەھرلىرىنى تەلەپ قىلىسۇن، اللەنىڭ ھۆكىمى ئەنە شۇ. اللە ئارزاڭلاردا ھۆكۈم چىقىرىدۇ، اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (10).

يىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر. ناھايىتى مەھرباندىدۇر (7). (كۇفۇلاردىن) سىلەر بىلەن ئۇرۇش قىلىغان ۋە سىلەرنى يۇرتۇڭلاردىن ھەيدەپ چىقارمىغانلارغا كەلسەك، اللە ئۇلارغا ياخشىلىق قىلىشۇڭلاردىن، ئۇلارغا ئادىل بولۇشۇڭلاردىن سىلەرنى توسمايدۇ، شۇبھىسىزكى، اللە ئادىللارنى دوست تۇتىدۇ (8). اللە دىن ئۈچۈن سىلەر بىلەن ئۇرۇشقان، سىلەرنى يۇرتۇڭلاردىن ھەيدەپ چىقارغان ۋە سىلەرنى ھەيدەپ چىقىرىشقا ياردەملەشكەنلەرنى دوست تۇتۇشۇڭلاردىن سىلەرنى توسدۇ، كىمكى ئۇلارنى دوست تۇتىدىكەن، ئۇلار زالىملاردۇر (8). ئى مۆمىنلەر! سىلەرگە مۆمىن ئاياللار ھىجرەت قىلىپ كەلسە، ئۇلارنى سىناپ كۆرۈشۈڭلار، ئۇلارنىڭ ئىمانىنى اللە ئوبدان بىلىدۇ، ئەگەر ئۇلارنى (سىنىڭدىن كېيىن ھەقىقىي) مۆمىنە دەپ تونۇ-ساڭلار، ئۇلارنى كاپىرلارغا قايتۇرۇپ بەرمەڭلار، ئۇلار كاپىرلارغا ھالال ئەمەس، كاپىرلارمۇ ئۇلارغا ھالال ئەمەس، كاپىر ئەرلىرىنىڭ ئۇلارغا بەرگەن مەھرلىرىنى قايتۇرۇپ بېرىڭلار، ئۇلارنىڭ مەھرلىرىنى بېرىپ نىكاھىڭلارغا ئالساڭلار سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، كاپىر ئاياللارنى ئەمرىڭلاردا ساقلىماڭلار، ئۇلارغا بەرگەن مەھرلىرىنى تەلەپ قىلىڭلار، كاپىرلارمۇ (ھىجرەت قىلىپ كەلگەن مۆمىن ئاياللىرىغا بەرگەن) مەھرلىرىنى تەلەپ قىلىسۇن، اللەنىڭ ھۆكىمى ئەنە شۇ. اللە ئارزاڭلاردا ھۆكۈم چىقىرىدۇ، اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (10).

ئەگەر سىلەرنىڭ بەزى ئايالىرىڭلار كاپىرلارغا كىرىپ كەتسە، (كاپىرلار بىلەن) تۇرۇشۇپ غەنىمەت ئالغان ۋاقىتلىقلاردا، ئاياللىرى كاپىرلارغا كىرىپ كەتكەن كىشىلەرگە (غەنىمەتتىن) ئۇلارنىڭ بەرگەن مەھرەنىڭ مىقدارىنى بېرىڭلار (يەنى مۇسۇلمانلاردىن بىرىنىڭ ئايالى كۇڧۇرلار تەرەپكە قېچىپ كەتسە، سىلەر كۇڧۇرلار بىلەن تۇرۇشۇپ ئالغان غەنىمەت مالدىن مەزكۇر ئايالنىڭ ئېرىگە مەھرى مىقدارى مال بېرىڭلار)، سىلەر ئۆزەڭلار ئىشەنگەن اللەدىن قورقۇڭلار (۱۱). ئى پەيغەمبەر! مۆمىن ئاياللار ساڭا كېلىپ، اللەغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىككە، ئوغرىلىق قىلماسلىققا، زىنا قىلماسلىققا، بالىلىرىنى (جاھىلىيەت دەۋرىدىكىدەك قىز بالىلىرىنى ئومۇستىن ياكى كەمبەغەللىكتىن قورقۇپ) ئۆلتۈرمەسلىككە، باشقىلارنىڭ بالىسىنى يالغاندىن ئەرلىرىنىڭ بالىسى قىلىۋالاسلىققا، سەن بۇيرۇغان ياخشى ئىشلاردىن باش تارتىماسلىققا بەيئەت قىلسا (يۇقىرىقى شەرتلەر ئاساسدا) ئۇلارغا بەيئەت قىلىش، ئۇلار

ئۈچۈن اللەدىن مەغپىرەت تىلىگىن، اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (۱۲). ئى مۆمىنلەر! اللە غەزەپ قىلغان قەۋمنى دوست تۇتماڭلار، ئۇلار ئاخىرەتتىكى (ساۋابىدىن) قەبرىلىرىدە ياتقان كۇڧۇرلار ئۈمىدىنى ئۆزگەندەك ھەقىقەتەن ئۈمىدىنى ئۇزدى (۱۳).

61-سۈرە سەپ

مەدىنىدە نازىل بولغان، 14 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاسمانلاردىكى نەرسىلەر (يەنى پەرىشتىلەر) ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر (يەنى ئىنسانلار، ئۆسۈملۈكلەر، جانسىز شەيىتلەر) اللەغا تەسبىھ ئېيتتى، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلدۇرغۇچىدۇر (۱). ئى مۆمىنلەر! سىلەر نېمە ئۈچۈن قىلمايدىغان ئىشنى قىلىمىز دەيسىلەر؟ (يەنى ئەمەلدە سىلەر قىلمايدىغان ياخشى ئىشلارنى نېمە ئۈچۈن ئاغىزىڭلاردا قىلىمىز دەيسىلەر؟) (۲) سىلەرنىڭ قىلمايدىغان ئىشنى (قىلىمىز) دېيىشىڭلار اللەنىڭ دەرگاھىدا ئەڭ ئۆچ (كۆرۈلىدىغان نەرسىدۇر) (۳). شۈبھىسىزكى، اللە ئۆزىنىڭ يولىدا مۇستەھكەم بىنا دەك سەپ بولۇپ جىھاد قىلغانلارنى (يەنى ئۇرۇش مەيدانىدا دۈشمەنلەرگە ئۇچراشقان چاغدا مەۋقەسىدە سابىتلىق تۇرۇپ غازات قىلغانلارنى) دوست تۇتىدۇ (۴).

ئى مۆمىنلەر! ھەۋارىيۇنلار (يەنى ئىسا ئەلەيھىسسالامغا دەسلەپتە ئىمان ئېيتقان مۆمىن قەۋم) دىكەن ئالەمنىڭ ياردەمچىلىرى بولۇڭلار، ھەريەمنىڭ ئوغلى ئىسا ھەۋارىيۇنلارغا: «(ئالەمنىڭ دەۋستىنى تەبلىغ قىلىشتا) ئالەمغا كىمىلەر ياردەمچىلىرىم بولسۇدۇ؟» دېدى، ھەۋارىيۇنلار: «بىز ئالەمنىڭ ياردەمچىلىرىمىز» دېدى، ئىسرائىل ئەۋلادىدىن بىر تائىپە ئىمان ئېيتتى، يەنە بىر تائىپە كاپىر بولدى، مۆمىنلەرگە ئۇلارنىڭ ئۆز دۈشمەنلىرىگە قارشى تۇرۇشىدا يار-يۆلەكتە بولۇق، شۇنىڭ بىلەن مۆمىنلەر غالىب بولدى (۱۳۲).

62- سۈرە جۇمۇئە

ھەممىدە نازىل بولغان، ۱۱ ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئالەمنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئالەمغا ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر

تەسبىھ ئېيتىدۇ، ئالەم پادىشاھى (مۇتلەق تۈر)، (ھەممە نۇقسانلاردىن) پاكىتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (۱). ئالەم ئۆمىلىرىگە (يەنى يېزىشنى ۋە ئوقۇشنى ئوقۇمايدىغان ئەربەبلەرگە) ئۇلارنىڭ ئىچىدىن بىر پەيغەمبەرنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى) ئەۋەتتى، ئۇ (يەنى پەيغەمبەر) ئۇلارغا قۇرئان ئايەتلىرىنى ئوقۇپ بېرىدۇ، ئۇلارنى (گۇناھلاردىن) پاك قىلىدۇ، ئۇلارغا كىتابىنى (يەنى قۇرئان-نى) ۋە ھېكمەتنى (يەنى پەيغەمبەرنىڭ سۈننىتىنى) ئۆگىتىدۇ، گەرچە ئۇلار ئىلگىرى ئوچۇق گۇمراھلىقتا بولسىمۇ (۲) ھەمدە (پەيغەمبەرنى) تېخى ئۇلارنىڭ زامانىدا بولمىغان (كېيىن كېلىدىغان) ئىككىنچى بىر قەۋمگە (يەنى قىيامەتكىچە كېلىدىغان مۇسۇلمانلارغا) ئەۋەتتى (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكى زامانداشلىرىغا ئەمەس، بەلكى قىيامەتكىچە كېلىدىغان كىشىلەرگە مۇئەممىدۇر)، ئالەم غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (۳). مانا بۇ ئالەمنىڭ پەزىلىتىدۇر، ئۇنى خالىغان ئادەمگە بېرىدۇ، ئالەم ئۇلۇغ پەزىلىتىگە ئىگىدۇر (۴). تەۋراتنى كۆتۈرۈشكە (يەنى ئەمەل قىلىشتا) تەكلىپ قىلىنغان، ئاندىن ئۇنى كۆتۈرۈشكە ئىگەنلەر (يەنى تەۋرات بېرىلگەن ۋە ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىشقا تەكلىپ قىلىنغان بولسىمۇ، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىنغان ۋە ھىدايەتتىن پايدىلانغان يەھۇدىيلار) خۇددى كىتاب يۈكلەنگەن ئېشەككە ئوخشايدۇ (يەنى پايدىلىق چوڭ-چوڭ كىتابلارنى ئۈستىگە ئارتىۋالغان، چارچاشتىن باشقا، ئۇلاردىن ھېچقانداق پايدىلانالمىدىغان ئېشەككە ئوخشايدۇ)، ئالەمنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان قەۋمنىڭ مىسالى ئېسىدىگەن يامان! ئالەم زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ (۵). (ئى مۇھەممەد!) ئىيتىقنىكى، «ئى يەھۇدىيلار! ئەگەر سىلەر باشقىلارنى ئەمەس، پەقەت ئۆز-ئاراڭلارنىلا ئالەمنىڭ دوستلىرى دەپ دەۋا قىلىدىغان بولساڭلار، (ئاخىرەتنىڭ راھىتىگە تېزەك يېتىش ئۈچۈن) ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىپ بېقىڭلار، ئەگەر (بۇ دەۋايىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار» (۶).

قُلْ اَدْرَاَيْتُمْ مِمَّ يَتَّخِذُ اَصْنَانُهُمْ دَانَ قُتُوبًا اَسْمِعُوا لَهُمْ اَصْنَانَهُمْ كَمَا يَتَّخِذُ اَصْنَانَهُمْ اَنْ يَسْمَعُوا لَهُمْ اَمْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ ۝۱۰۰
 قُلْ اَدْرَاَيْتُمْ اَنْ يَدْعُوَكُمْ تِلْكَ الْاَشْيَاءُ الَّتِي كُنتُمْ تُشْرِكُونَ ۝۱۰۱
 اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ ۝۱۰۲
 اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ ۝۱۰۳
 اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ ۝۱۰۴
 اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ ۝۱۰۵
 اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ ۝۱۰۶
 اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ ۝۱۰۷
 اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ ۝۱۰۸
 اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ ۝۱۰۹
 اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ اَللّٰهُ اَوَّلُ الْاَشْيَاءِ ۝۱۱۰

ئۇلارغا قارايدىغان بولساق، بەدەن قۇرۇلۇشى (سالابەتلىكى) سېنى ھەيران قالدۇرىدۇ، ئەگەر ئۇلار سۆزلىسە، (سۆزىنىڭ پاساھەتلىكىدىن) سۆزىگە قۇلاق سالسەن، (ئىلىمىسىز، ئەقىلىسىز، پاراسەتسىزلىكتە) گويا ئۇلار تامغا يۆلەپ قويۇلغان (چىرىپ قالغان) ياغاچلاردۇر، ئۇلار (قورقۇنچتىن) ھەر-قانداق ئاۋازنى ئۆزلىرىگە قارىتىلغان دەپ گۇمانلىنىدۇ، ئۇلار (ساڭا ۋە مۆمىنلەرگە) دۈشمەندۇر، ئۇلاردىن ھەزەر ئەيلىگىن، اللە ئۇلارنى ھالاكەت قىلسۇن! ئۇلار قانداقمۇ (ھىدايەتتىن گۇمراھلىققا) بۇرۇلۇپ كېتىدۇ! (۱) ئۇلارغا ئۆزۈر ئېيتىپ: «كېلىڭلار، رەسۇلۇ اللە سىلەرگە مەغپىرەت تەلەيدۇ» دېيىلسە، (مەسىھىرە قىلىش يۈزىسىدىن) باشلىرىنى سىلكىيدۇ، ئۇلارنىڭ تەكەببۇرلۇق قىلغان ھالدا (دەۋەت قىلىنغان نەرسىدىن) يۈز ئۆزۈگە ئىلگىنى كۆرسەن (۲). ئۇلارغا (مەيلى) مەغپىرەت تەلەپ

قىلىش، (مەيلى) مەغپىرەت تەلەپ قىلىش، بەزىبىر ئوخشاش، اللە ئۇلارغا ھەرگىز مەغپىرەت قىلمايدۇ، شۈبھىسىزكى، باسقۇچ قەۋمنى اللە ھىدايەت قىلمايدۇ (۳). ئۇلار: «رەسۇلۇ اللانىڭ يېنىدىكى كىشىلەرنى تەمىنلىمەڭلار، ئۇلار تاراپ كەتسۇن» دەيدۇ، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ خەزىنىلىرى اللەنىڭ ئىلكىدىدۇر. ۋە لېكىن مۇناپىقلار (اللەنىڭ ھېكمىتىنى) چۈشەنمەيدۇ (۴). ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار): «مەدەنىيەتقايتاق، ئەڭ ئەزىز ئادەم (يەنى ئابدۇللا ئىبن ئۇبەي ۋە مۇناپىقلارنىڭ ئۆزلىرىنى دېمەكچى) ئەڭ خار ئادەمنى (يەنى رەسۇلۇ اللەنى، مۆمىنلەرنى دېمەكچى) مەدەنىيەتتىن چىقىرىۋېتىدۇ» دېيىشىدۇ. غەلىبە اللە غا، اللەنىڭ پەيغەمبىرىگە ۋە مۆمىنلەرگە مەنۇپ، لېكىن مۇناپىقلار (غەلىبىنىڭ اللەنىڭ دۈشمەنلىرىگە ئەمەس، دوست-لىرىغا مەنۇپ ئىكەنلىكىنى) بىلمەيدۇ (۵). ئىسىملىرى، ماللىرى، ۋە بالىلىرىغا سىلەرنى اللەنىڭ زىكرىدىن (يەنى اللەنىڭ ئاتىتى-ئىبادىتىدىن) غەپلەتتە قالدۇرمىسۇن، كىملىرىكى شۇنداق قىلىدىكەن، ئۇلار زىيان تارتقۇچىلاردۇر (۶). بىرىڭلارغا ئۆلۈم كېلىپ: «پەرۋەردىگارىم! نېمىشقا مېنى (يەنى ئەجلىمنى) بىر ئاز كېچىكتۈر-مىدىڭ، سەدىقە قىلىپ ياخشىلاردىن بولار ئىدىم» دېيىشتىن بۇرۇن، ئۆزىڭلارغا رىزىق قىلىپ بېرىلگەن نەرسىلەرنى سەدىقە قىلىڭلار (۷). اللە ھېچ ئادەمنى ئەجلى كەلگەندە ھەرگىز كېچىكتۈرمەيدۇ، اللە قىلىۋاتقان ئىشلىرىدىن تولۇق خەۋەرداردۇر (۸).

64- سۇره تەغابۇن

مەندىنە نازىل بولغان، 18 ئايەت.

ئاھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر
اللە غا تەسبىھ ئېيتىدۇ، پادىشاھلىق اللە غا
مەنسۇپتۇر، جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇر،
اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر⁽¹⁾. اللە سىلەرنى
خەلق ئەتتى، ئارائىلاردا مۇمىنلەرمۇ بار،
كاپىرلارمۇ بار، اللە سىلەرنىڭ قىلىۋاتقان

ئىشغىلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر⁽²⁾. اللە ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ھەق ياراتتى، سىلەرنى
سۈرەتكە كىرگۈزدى، سۈرىتىڭلارنى چىرايلىق قىلدى، ئاخىر قايتىدىغان جاي ئۇنىڭ
دەرگاھىدۇر⁽³⁾. اللە ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە (نىيەتلىرىڭ-
لاردىن، ئەمەللىرىڭلاردىن) يوشۇرغانلىرىڭلارنى ۋە ئاشكارىلىغانلىرىڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە
دىنلاردىكى سىرلارنى بىلگۈچىدۇر⁽⁴⁾. سىلەرگە ئىلگىرى كاپىر بولۇپ ئەمەللىرىڭلارنىڭ ۋاپالىنى
تېتىغانلىرىڭلارنىڭ خەۋىرى كەلمىدىمۇ؟ ئۇلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ⁽⁵⁾. بۇ شۇنىڭ
ئۈچۈندۇركى، ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى روشەن مۆجىزىلەر بىلەن كەلگەن ئىدى، ئۇلار: «ئىنسان
بىزنى ھىدايەت قىلالامدۇ؟» دېدى. (پەيغەمبەرنى) ئىنكار قىلدى، (ئىنساندىن) يۈز تۇرۇدى.
اللە (ئۇلارنىڭ ئىنسانغا) موھتاج ئەمەستۇر، اللە (مەخلۇقاتتىن) بەھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر⁽⁶⁾.
كاپىرلار ھەرگىز تىرىلدۈرۈلمەيمىز دەپ گۇمان قىلىشتى، ئېيتقىنكى: «ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس،
پەرۋەردىگارم بىلەن قەسەمكى، سىلەر چوقۇم تىرىلدۈرۈلسىلەر، ئاندىن سىلەرگە قىلىشىڭلاردىن
خەۋەر بېرىلىدۇ. بۇ اللە غا ئاساندۇر⁽⁷⁾. اللە غا، اللە نىڭ پەيغەمبىرىگە ۋە بىز نازىل قىلغان
نۇرغا (يەنى قۇرئانغا) ئىمان ئېيتىڭلار، اللە قىلىۋاتقان ئىشغىلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر⁽⁸⁾.

يَوْمَ تَجُوزُ السُّبُحَاتُ فِي الْجَنَّةِ وَالنَّارِ وَالْجَنَّةِ وَالنَّارِ وَالْجَنَّةِ وَالنَّارِ وَالْجَنَّةِ وَالنَّارِ
وَيَجْعَلُ صَالِحًا كَلِمَةً سَمِيحَةً وَيَذْخُلُهُ جَدَّتُ نَجْرِي
مِنْ خِيَابِ الْأَنْهَارِ رِجَالًا مِنْ فِجَاءِ الْبِلَادِ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْخَيْرُ وَ
الْكَوْنُ كَمَا تَوَلَّى دِيَارِ الْبِلَادِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْأَنْهَارِ وَالْجَنَّةِ
وَيَسُومُ السُّبُحَاتُ صَالِحًا مِنْ مَوْجِدَاتِ الْإِلَاحِ يَذْخُلُ اللَّهُ وَمَنْ
يُذْخِرُ يَأْتِيهِمْ قَلْبُهُ وَاللَّهُ جَلَّ عَمَّا يُشْرِكُونَ وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
أَلِيمٌ الرَّسُولُ قَدْ تَوَلَّى كَلِمَةً سَمِيحَةً وَتَوَلَّى الْبِلَادَ الْمَدِينَةَ
اللَّهُ كَالْإِلَاحِ وَاللَّهُ قَلْبُهُ وَاللَّهُ قَلْبُهُ وَاللَّهُ قَلْبُهُ وَاللَّهُ قَلْبُهُ
أَمْثَلُكُمْ مِنْ أَرْجَائِهِمْ وَأُولَئِكَ عَدُوُّ الْكُفَرِ قَدْ خَلَقُوا
لَكُمْ هَوَا وَنَفْسًا وَتَوَلَّى الْبِلَادَ وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
أَمْثَلُكُمْ وَأُولَئِكَ قَلْبُهُ وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
وَمَنْ يُؤْتِ شَيْءًا قَلْبُهُ قَالُوا هَذَا الْمَقْصُودُ إِنَّ
تَقَرُّوا بِاللَّهِ فَزَادَتْ حَسَنَاتُكُمْ لَكُمْ وَتَقَرُّوا بِاللَّهِ
تَقَرُّوا بِاللَّهِ قَلْبُهُ وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

ئۇ كۈندە اللە سىلەرنى قىيامەت ئۈچۈن توپلايدۇ،
ئۇ زىيان تارتىدىغان كۈندۇر (يەنى ئۇ كۈندە
ئىماننى تەرك ئەتكەنلىكى بىلەن كاپىرىنىڭ زىيان
تارتقانلىقى، ياخشى ئەمەللەرنى دېگەندەك قىلالىغان-
لىقى بىلەن مۆمىننىڭ زىيان تارتقانلىقى ئاشكارا
بولدۇ). كىمكى اللەغا ئىمان ئېيتىپ ياخشى ئىش
قىلىدىكەن، اللە ئۇنىڭ يامان ئىشلىرىنى يوققا
چىقىرىدۇ، ئۇنى ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۈرۈ-
دىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، ئۇلار ئۇ جەننەت-
لەردە مەڭگۈ قالدۇ، بۇ كاتتا مۇۋەپپەقىيەتتۇر (۱۱).
اللەنىڭ (بىرلىكىنى ۋە قۇدرىتىنى) ئىنكار قىلغانلار،
ئايەتلىرىمىزنى يالغانغا چىقارغانلار ئەھلى دوزاخ
بولۇپ، ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالدۇ، ئۇ بىسىدىكەن
يامان جاي! (۱۲) كىشىگە يەتكەن ھەرقانداق
مۇسبەت پەقەت اللەنىڭ ئىزىنى (يەنى قازاسى)
بىلەنلا (يېتىدۇ)، كىمكى اللەغا (يەنى ھەرقانداق
مۇسبەت اللەنىڭ قازاسى بىلەن يېتىدۇ دېگەن

سۆزگە) ئىشىنىدىكەن، اللە ئۇنىڭ قەلبىنى (سەۋرگە) يېتەكلەيدۇ، اللە ھەر نەرسىنى
بىلگۈچىدۇر (۱۳). اللەغا ئىتائەت قىلىڭلار، پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار، ئەگەر (پەيغەمبەرنىڭ
دەۋىتىدىن) يۈز ئۆرۈسەڭلار (پەيغەمبەرگە زىيان يوق، ئۆزەڭلارغا زىيان)، پەيغەمبىرىمىزنىڭ
ۋەزىپىسى پەقەت (دەۋەتنى) روشەن تەبلىغ قىلىشتۇر (۱۴). اللەدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق)
يوقتۇر، مۆمىنلەر اللەغا تەۋەككۈل قىلسۇن (۱۵). ئى مۆمىنلەر! سىلەرنىڭ ئايالىرىڭلاردىن،
بالىلىرىڭلاردىن سىلەرگە دۈشمەن بولىدىغانلىرىنىمۇ بار، ئۇلاردىن ئېھتىيات قىلىڭلار، ئەگەر
(ئۇلارنى) ئەيۈ قىلىڭلار، كەچۈرسەڭلار، مەغپىرەت قىلىڭلار (اللە سىلەرنىمۇ مەغپىرەت
قىلىدۇ). اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (۱۶). سىلەرنىڭ
ماللىرىڭلار، بالىلىرىڭلار (سىلەرگە اللە تەرىپىدىن) بىر تۈرلۈك سىناق تۇر، اللەنىڭ دەرگاھىدا
كاتتا ساۋاب بار (۱۷). تاقىتىڭلارنىڭ يېتىشىچە اللەغا تەقۋادارلىق قىلىڭلار، (ۋەزىنى)
ئاللاڭلار، (ئەمرىگە) ئىتائەت قىلىڭلار، (اللەنىڭ يولىدا ماللىرىڭلارنى) سەرپ قىلىڭلار، (بۇ)
ئۆزەڭلار ئۈچۈن پايدىلىقتۇر، كىمكى نەپىسنىڭ بېغىللىقىدىن ساقلىنىدىكەن،
ئۇ مەقسىتىگە ئېرىشكۈچىدۇر (۱۸). اللەغا قەرزىي ھەسەنە بەرسەڭلار (يەنى
مەمنۇنىيەت بىلەن سەدىقە بەرسەڭلار) اللە سىلەرگە ئۇنىڭ (ساۋابىنى) ھەسسىلەپ
بېرىدۇ، سىلەرگە مەغپىرەت قىلىدۇ، اللە ئاز ياخشىلىققا كۆپ ساۋاب بەرگۈچىدۇر،
ھەلىمدۇر (يەنى بەندىلىرىنى ئازابلاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ) (۱۹). (اللە)
غەيىبىنى ۋە ئاشكارىنى بىلگۈچىدۇر، غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (۲۰).

65- سۈرە تەلاق

مەدنىدە نازىل بولغان، 12 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ

ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى پەيغەمبەر! (ئۇمىتىڭىزگە ئېيتقىنىكى) سىلەر ئاياللارنى تالاق قىلغانلار، ئۇلارنىڭ ئىددىتىگە (لايىق پەيتتە يەنى پاكلىق ھالىتىدە) تالاق قىلغانلار. (نەسب ئارىلىشىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن) ئىددەتنى سانانلار، پەرۋەردىكارلاردىن قورقۇنلار، (ئۇلارنىڭ ئىددىتى توشىمىسىچە) ئۇلارنى ئۆيلىرىدىن چىقىرىۋەتمەڭلار، ئۇلارمۇ (ئۆيىدىن) چىقىمىسۇن، ئۇلار پەقەت ئوچۇق پاختى قىلىنغاندىن (ھەدىنى ئىجرا قىلىش ئۈچۈن) چىقىدۇ، ئەنە شۇ اللەنىڭ قانۇنىدۇر، كىمكى اللەنىڭ قانۇنىدىن ھالقىپ

كېتىدىكەن، ئۇ ئۆزىگە زۇلۇم قىلغان بولىدۇ، سەن بىلىمەيسەنكى، اللە شۇنىڭدىن كېيىن (يەنى تالاقتىن كېيىن) بىرەر ئىشنى مەيدانغا كەلتۈرۈشى مۇمكىن^(۱). ئۇلارنىڭ ئىددىتى توشقان چاغدا، ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە يېنىشىڭلار ياكى ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە ئۆزلىشىپ كېتىڭلار، (يېنىشقان، ئاجراشقان چېغىڭلاردا) ئاراڭلاردىن ئىككى ئادىل گۇۋاھچىنى گۇۋاھ قىلىڭلار، خۇدالىق ئۈچۈن (توغرا) گۇۋاھ بولۇڭلار، بۇنىڭ بىلەن (يەنى بۇ ھۆكۈم بىلەن) اللەغا ۋە ئاخىرىم كۈنىگە ئىمان ئېيتقان كىشىگە ۋەز-نەسىھەت قىلىنىدۇ، كىمكى اللەدىن قورقىدىكەن، اللە ئۇنىڭغا چىقىش يولى بېرىدۇ^(۲). اللە ئۇنىڭغا ئويلىمىغان يەردىن رىزىق بېرىدۇ، كىمكى اللەغا تەۋەككۈل قىلسا، اللە ئۇنىڭغا كۇبايە قىلىدۇ، اللە ھەقىقەتەن مەقسىتىگە يېتەلەيدۇ، اللە ھەقىقەتەن ھەربىر نەرسە ئۈچۈن مۇئەييەن مىقدار، مۇئەييەن ۋاقىت بەلگىلىدى^(۳). ئاياللىرىڭلارنىڭ ئىچىدىكى ھەيىزىدىن ئۆزىگە نەپەس (يەنى يېشى چوڭ بولغانلىقتىن ھەيىز كۆرمەيدىغانلارنىڭ ئىددىتىنىڭ قانچىلىك بولىدىغانلىقىدىن) شۈبھىدە بولساڭلار، ئۇلارنىڭ ئىددىتى ئۈچ ئايدۇر، (كىچىكلىكتىن) ھەيىز كۆرمىگەنلەرنىڭ ئىددىتى ھەم ئۈچ ئايدۇر، ھامىلدار ئاياللارنىڭ ئىددىتى (مەيلى قويۇۋېتىلسەن بولسۇن، مەيلى ئېرى ئۆلۈپ كەتكەن بولسۇن) بوشىنىش بىلەنلا تۈگەيدۇ، كىمكى اللەدىن قورقىدىكەن، اللە ئۇنىڭ ئىشنى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىدۇ^(۴). ئەنە شۇ اللەنىڭ سىلەرگە نازىل قىلغان ھۆكۈمىدۇر، كىمكى اللەدىن قورقىدىكەن، اللە ئۇنىڭ گۇناھلىرىنى يوققا چىقىرىدۇ، ئۇنىڭغا كاتتا ساۋاب بېرىدۇ^(۵).

۶۶- سۈرہ تہریم

مەندىندە نازىل بولغان، 12 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ

ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى پەيغەمبەر! نېمە ئۈچۈن اللە ساڭا ھالال

قىلغان نەرسىنى ئاياللىرىڭنىڭ رازىلىقىنى تىلەش

يۈزىدىن ھارام قىلىسەن، اللە ناھايىتى مەغپىرەت

قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (1).

اللە سىلەرگە (كەڭقارمەت) بىلەن قەسسىڭلاردىن چىقىشنى

بەلگىلىدى، اللە سىلەرنىڭ ئىگەڭلاردۇر، اللە

ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش

قىلغۇچىدۇر (2). ئۆز ۋاقتىدا پەيغەمبەر ئاياللىرىدىن

بىرسىگە (يەنى ھەقسەگە) بىر سۆزنى يوشۇرۇن

ئېيتقان ئىدى، ئۇ (يەنى ھەقسە) ئۇنى (ئائىشەگە)

ئېيتىپ قويغان، اللە بولسا سىرنىڭ ئاشكارىلانغانلىقىنى

(يەنى پەيغەمبەر! ئۇنىڭغا (ھەقسەگە) ئۇ (يەنى ھەقسە) ئاشكارىلاپ قويغان سۆزلەرنىڭ بەزىسىنى

ئېيتتى (يەنى يۈزىگە سالىدى). بەزىسىنى ئېيتىدى (يەنى يۈزىگە سالىدى). پەيغەمبەر ئۇنىڭغا

سىرنى ئاشكارىلاپ قويغانلىقىنى ئېيتقان چاغدا، ئۇ (يەنى ھەقسە): «بۇنى ساڭا كىم خەۋەر

قىلدى؟» دېدى، پەيغەمبەر: «ماڭا (بۇنى) ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچى، ھەممىدىن تولۇق خەۋەردار

اللە خەۋەر قىلدى» دېدى (3). ئەگەر (ئائىشە، ھەقسە) ئىككىڭلار اللەغا تەۋبە قىلساڭلار

(ئۆزەڭلار ئۈچۈن ياخشىدۇر). سىلەرنىڭ دىلىڭلار (رەسۇلۇ اللەغا ئىخلاىس قىلىشتىن)

بۇرۇلۇپ كەتتى، ئەگەر سىلەر (رەسۇلۇ اللە خوپ كۆرمەيدىغان ئىش ئۈستىدە) ئۇنىڭغا

تاقابىل تۇرساڭلار، ئۇ چاغدا اللە ئۇنىڭ مەدەتكارىدۇر، جىبرىئىلىمۇ ئۇنىڭ مەدەتكارىدۇر.

مۆمىنلەرنىڭ ياخشىلىرىمۇ ئۇنىڭ مەدەتكارىدۇر، ئۇلاردىن باشقا پەرىشتىلەرمۇ (ئۇنىڭغا)

يولەنچۈكتۇر (4). ئەگەر ئۇ سىلەرنى قويۇۋەتسە، پەرۋەردىگارى سىلەرنىڭ ئورۇنڭلارغا،

سىلەردىن ياخشى، (اللە نىڭ) ۋە پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە) بويسۇنغۇچى، (اللەغا

ۋە پەيغەمبەرگە) ئىمان ئېيتقۇچى، ئىتائەت قىلغۇچى، گۇناھلاردىن تەۋبە قىلغۇچى،

ئىبادەت قىلغۇچى، روزا تۇتقۇچى چوكانلارنى ۋە قىزىلارنى ئۇنىڭغا بېرىشى مۇمكىن (5).

ئى مۆمىنلەر! ئۆزەڭلارنى ۋە بالا-چاقاڭلارنى ئىنسان ۋە تاشلار يېقىلغۇ بولىدىغان، رەھىم

قىلمايدىغان قاتتىق قول پەرىشتىلەر مۇئەككەل بولغان دوزاختىن ساقلاڭلار، ئۇ

پەرىشتىلەر، اللە نىڭ بۇيرۇقىدىن چىقمايدۇ، نېمىگە بۇيرۇلسا شۇنى ئىجرا قىلىدۇ (6).

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

يٰۤاَيُّهَا النَّبِیُّ لَا تُحَرِّم مَّا اَمَلَ اللّٰهُ لَكَ شَيْئًا مِّنْ مَّوَدَّاتِ

اَزْوَاجِكَ وَاللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ یَعْلَمُ ۚ قَدْ قَرَضَ اللّٰهُ لَكُمْ نِكَاحَکُمْ

اِیْمَانُکُمْ وَاللّٰهُ مَوْلَاکُمْ وَهُوَ الْعَلِیْمُ الْحَكِیْمُ ۚ وَادْأَسَرَ

النَّبِیُّ اِلٰی بَعْضِ اَزْوَاجِهِ حَدِیثًا قَلْبًا یَّتَاتٰ بِهٖ وَاعْلَمَهُ

اللّٰهُ عَلَیْهِ عَوْنٌ یَّضَعُ وَاَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا یَتَاھَلٰ بِهٖ

قَالَتْ مِّنْ اَمْرًا کَ هٰذَا قَالَ یٰۤاَيُّهَا الْعَلِیْمُ الْحَكِیْمُ اِنْ تَوَدَّ

اِلٰی اللّٰهِ فَقَدْ صَفَتْ قُلُوْبُنَا وَاِنْ نَّظَهَرَ عَلَیْهِ وَاِنَّ اللّٰهَ

مَوْلَاکُمْ یَسْخَرُ لَیْلًا وَّصَلٰوَاتِ الْمُؤْمِنِیْنَ وَالْمَلَائِکَۃُ یُعِیْذُ لَکَ

ظَهْرًا ۚ عَنِ الرَّیْثَانِ فَکَلَّمَنِ اَنْ یَّیْلِلَہٗ اَزْوَاجُ خَدِیْجَا

وَمَنْ لَّیْلَتِ سَلِیْمَیْثٍ مُّؤْمِنَیْثٍ فَنَبِیْثٍ یَّهْدِیْثَ عِبَادِیْثٍ سَلِیْمَیْثٍ

یُؤْمِنُیْثٍ وَنِکَاحُہٗ اِلٰی اَمْرًا اَلَّذِیْنَ اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا

نَارًا وَاَمْرًا اَلَّذِیْنَ اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا

اَلَّذِیْنَ اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا

اَلَّذِیْنَ اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا اَمْرًا

(يىگىرمە توققۇزىنچى پارە)

67-سۈرە مۇلك

ھەككەدە نازىل بولغان، 30 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مەھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(يۈتۈن ئاسمان-زېمىننىڭ) پادىشاھلىقى ئىلكىدە بولغان اللەنىڭ بەرىكىتى بۈيۈكتۈر. اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر (1). سىلەردىن قايسىڭلارنىڭ ئەمەلى ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن، اللە ئۆلۈمنى ۋە تىرىكلىكنى ياراتتى، اللە غالىبتۇر، (تەۋبە قىلغۇچىنى) ناھايىتى مەھىرەت قىلغۇچىدۇر (2). اللە يەتتى ئاسماننى بىرىنى

بىرىنىڭ ئۈستىدە قىلىپ ياراتتى، مەھرىبان اللەنىڭ يارىتىشىدا ھېچ نۇقسانى كۆرمەيسەن، سەن (ئاسمانلارغا) تەكرار قاراپ باققىنكى، بىرەر يۈچۈقنى كۆرمەسەن (3). ئاندىن سەن يەنە ئىككى قېتىم قارىغىن. كۆزۈڭ (ئاسمانلاردا بىرەر نۇقساننى تېپىشتىن) ئۈمىد ئۆزگەن ۋە تالغان ھالدا قايتىدۇ (4). (بىزگە بارلىق ئاسمانلاردىن) ئەڭ يېقىن ئاسماننى چىراقلار (يەنى يورۇق يۇلتۇزلار) بىلەن بېزىدۇ ۋە ئۇلارنى (پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە تىڭشاشقا ئۇرۇنغان) شەي-تاتلىقلىرىنى ئاتىدىغان نەرسە قىلدۇق (يەنى شەيتانلار يۇلتۇزلاردىن چىققان شۇلا بىلەن ئېتىلىدۇ)، شەيتانلارغا (ئاخىرەتتە) دوزاخ ئازابىنى تەييارلىدۇق (5). پەرۋەردىگارىنى ئىنكار قىلغانلارمۇ دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ. دوزاخ ئېمىدىگەن يامان جاي! (6) ئۇلار دوزاخقا تاشلانغان چاغدا، قايناپ تۇرغان دوزاخنىڭ (ئېشەك ھاڭرىغاندەك) سەت ئاۋازىنى ئاڭلايدۇ (7). دوزاخ غەزەپتىن پارچىلىنىپ كېتىشكە تاس قالدۇ. دوزاخقا ھەرقاچان بىر توپ ئادەم تاشلانغان چاغدا، دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەر ئۇلاردىن: «سىلەرگە ئاگاھلىاندۇرغۇچى (يەنى پەيغەمبەر) كەلمىگەنمىدى؟» دەپ سورايدۇ (8). ئۇلار: «ئۇنداق ئەمەس، بىزگە ھەقىقەتەن ئاگاھلىاندۇرغۇچى كەلگەن، بىز (ئۇنى) ئىنكار قىلدۇق ھەمدە بىز: 'اللە (ھېچ ئادەمگە ۋەھىيدىن) بىرەر نەرسە نازىل قىلغىنى يوق، سىلەر پەقەت چوڭقۇر ئازغۇنلۇقتا' دېدۇق» دەيدۇ (9). ئۇلار: «ئەگەر بىز (پەيغەمبەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلىغان، ياكى چۈشەنگەن بولساق، ئەھلى دوزاخ قاتارىدا بولماس ئىدۇق» دەيدۇ (10).

ئۇلار گۇناھىنى تونۇيدۇ، ئەھلى دوزاخ اللە -
 نىڭ رەھىمىتىدىن يىراق بولسۇن! (11) پەرۋەر -
 دىگارىدىن كۆرمەي تۇرۇپ قورققانلار مەغپىرەتكە
 ۋە كاتتا ساۋابقا ئېرىشىدۇ (12). سىلەر سۆزۇڭلارنى
 مەخپىي قىلىڭلار ياكى ئاشكارا قىلىڭلار (اللە ھامان
 ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ) ۱۰ اللە ھەقىقەتەن دىللاردىكى
 سىرلارنى بىلگۈچىدۇر (13). (مەخلۇقاتنى) ياراتقان
 زات بىلىمىدۇ؟ ئۇ شەيىللەرنىڭ نازۇك تەرەپلىرىنى
 بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن تولۇق خەۋەرداردۇر (14).
 اللە سىلەرگە زېمىننى مېڭىشقا ئاسان قىلدى،
 زېمىننىڭ ئەتراپىدا مېڭىڭلار. اللە نىڭ (بەرگەن)
 رىزىقىدىن يەڭلار، سىلەر تىرىلگەندىن كېيىن اللە -
 نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر (15). (ئى كۇفئارلار!)

قَاتَعَتْ رَوَابِدُ نَوْمٍ فَصَحَّ الْأَصْحَابُ النَّصِيرِ ۖ إِنَّ الْيَوْمَ
 يَحْشُرُونَ رَهْمَهُمُ يَا غَيْبُ لَهُمْ تَغْوَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ۖ وَأَمَّا زَكَاةُ
 قَوْلِكُمْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابٌ فَذُنُوبُهُمْ أَلَا يُغْنِيكُمْ
 مِنْ عَذَابٍ وَهُوَ الْغَلِيظُ الْقَتِيلُ ۖ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ
 الْأَرْضَ ذَلُولًا فَاسْجُدُوا بِمَكَاتِحِهَا وَكُلُوا مِنْ ثَمَرِهَا ۖ ذَٰلِكَ
 أَتَى النَّفْسَ الْكَافِرَةَ ۖ أَمَّا يُغْنِيكُمْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يُخْفِيَ بِكُمْ
 الْأَرْضَ ۖ قَدْ أَتَى النَّفْسَ الْكَافِرَةَ ۖ أَمَّا يُغْنِيكُمْ فِي السَّمَاءِ أَنْ
 يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ۖ فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرٍ ۚ وَلَقَدْ
 كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَمَّ كَانَ كُفْرُهُمْ ۖ أَلَمْ يَرَوْا
 إِلَى الظَّالِمِينَ كَيْفَ صُفِّتْ وَتَفُصِّلُ تَأْيِيدَهُمْ ۖ أَلَا تَعْلَمُونَ
 إِنَّهُ يَحْكُمُ شَيْءًا فِي سَاعَةٍ ۖ أَمَّنْ هَٰذَا الَّذِي هُوَ جَنَدُ لَكُمْ
 يَمُسُّكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ ۖ إِنْ أَرَادْتُمْ إِلَّا عِزًّا
 أَمَّنْ هَٰذَا الَّذِي يَرِي قُلُوبَكُمْ ۖ أَمَّا سَكْرَتُهُمْ ۖ بَلْ جَعَلَا
 فِي عَنَتِهِمْ لُغْوً ۖ أَمَّنْ يَمْنُنُ مِنْكُمْ جَنَابُ اللَّهِ
 أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَكْفُرُ سَوِيًّا ۖ عَلَّ سِرَاطُكُمْ تَوْتِيرٌ ۝

ئاساندىكى زاتنىڭ يەر تەۋرىگەن چاغدا سىلەرنى يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىشىدىن قورقاسىلەر؟ (16) ياكى
 ئاساندىكى زاتنىڭ سىلەرگە تاش ياغدۇرۇشىدىن قورقاسىلەر؟ (سىلەر ئازابىنى كۆرگەن چاغدا)
 مېنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشۇمنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى (يەنى ھەق ئىكەنلىكىنى) بىلىسىلەر (17). ئۇلاردىن
 ئىلگىرى تۆتكەنلەر (پەيغەمبەرلىرىنى) يالغانغا چىقاردى، (ئۇلارنى ئازاب چۈشۈرۈش بىلەن)
 ئەيىبلىگەنلىكىم قانداق ئىكەن؟ (18) ئۇلار قاناتلىرىنى يايغان ۋە يىغقان ھالدا ئۈستىدە
 ئۇچۇپ كېتىۋاتقان قۇشلارغا (ئىبرەت كۆزى بىلەن) قارىسامدۇ؟ (قاناتلىرىنى كەرگەن ۋە يىغقان
 ھالدا) ئۈستىلىرىدە ئۇچۇۋاتقان قۇشلارنى (قاناتلىرىنى ئاچقان ۋە يىغقان چاغدا يەرگە چۈشۈپ
 كېتىشتىن) پەقەت اللە (قۇدرىتى بىلەن) تۇتۇپ تۇرىدۇ، اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىنى كۆرۈپ
 تۇرغۇچىدۇر (19). سىلەرگە اللە ياردەم بەرگەندىن تاشقىرى، يەنە كىم سىلەرگە ياردەمچى قوشۇن
 بولالايدۇ، كاپىرلار پەقەت ئالدىنىش ئىچىدىدۇر (يەنى شەيتان ئۇلارنى ئازاب نازىل بولمايدۇ
 دەپ ئالدايدۇ) (20). ئەگەر اللە رىزىقىنى تۇتۇپ قالسا، سىلەرگە كىم رىزىق بېرىدۇ، ئۇلار
 تەكەببۇرلۇقتا، ھەقتىن يىراقلىشىشتا ئەۋزەلەپ كەتكەندۇر (21). زادى قايسى ئادەم يول تاپالايدۇ؟
 بېشىنى سايىڭلىشىپ ماڭغان ئادەممۇ؟ ياكى قەددىنى رۇس تۇتۇپ تۇز يولدا ماڭغان ئادەممۇ؟ (22)

(ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «اللە سىلەرنى ياراتتى، سىلەر ئۈچۈن قۇلاقنى، كۆزلەرنى، دىللارنى ياراتتى، سىلەر ئاز شۇكۇر قىلىسىلەر» (287). ئېيتقىنكى، «اللە سىلەرنى يەر يۈزىدە ياراتىپ كۆپەيتتى، (ھىباب بېرىش ئۈچۈن) اللە نىڭ دەرگاھىغا توپلىنىسىلەر» (284). ئۇلار: «ئەگەر سىلەر راستچىل بولساڭلار، بۇ ۋەدە قاچان ئشقا ئاشۇرۇلىدۇ» دېدى (285). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «(بۇ ھەقتىكى) ئىلىم (يەنى قىيامەتنىڭ قاچان بولۇشى) اللە نىڭ دەرگاھىدىدۇر، مەن پەقەت ئوچۇق ئاگاھلاندىرغۇچىمەن» (286). ئۇلار ئازابنىڭ (ئۆزلىرىگە) يېقىنلىقىنى كۆرگەن چاغدا يۈزلىرى قارىداپ كېتىدۇ، ئۇلارغا: «مانا بۇ سىلەر (دۇنيادىكى چېغىڭلاردا) تەلەپ قىلغان نەرسىدۇر» دېيىلىدۇ (287). (ئى مۇھەممەد! سېنىڭ تۈلۈمىڭنى ئارزۇ قىلىدىغان مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنكى، «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! ئەگەر اللە (سىلەر ئارزۇ قىلغانىدەك)

مېنى ۋە مەن بىلەن بولغان (مۆمىنلەرنى) ھالاك قىلىدىغان بولسا، ياكى (بىزنىڭ ئەجلىمىزنى تەخىر قىلىپ) بىزگە رەھىم قىلىدىغان بولسا (سىلەرگە نېمە پايدا بار)، كاپىرلارنى قاتتىق ئازابىتىن كىم قۇتۇلدۇرىدۇ؟» (288) ئېيتقىنكى، «ئۇ ناھايىتى مېھرىبان اللە دۇر، ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىتۇق ۋە ئۇنىڭغا تەۋەككۈل قىلىدۇق، سىلەر كىمنىڭ روشەن گۇمراھلىقتا ئىكەنلىكىنى كەلگۈسىدە بىلىسىلەر» (289). (ئۇلارغا) «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ؟ (سۇيىڭلار يەر ئاستىغا) سىڭىپ كەتسە، سىلەرگە كىم ئېقىن سۇ كەلتۈرۈپ بېرىدۇ» دېگەن (290).

68- سۈرە قەلەم

مەككىدە ئازىل بولغان، 52 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

نۇن. قەلەم بىلەن ۋە ئۇلار يازغان نەرسىلەر بىلەن قەسەمكى (1). (ئى مۇھەممەد! سەن پەرۋەردىگارنىڭ نېمىتى بىلەن، (مۇشرىكلار ئېيتقانداك) مەجنۇن ئەمەسمەن (2). مۇقەررەرەكى، سەن ئەلۋەتتە ئۆكسىمەس ساۋابقا ئېرىشسەن (3). (ئى مۇھەممەد! سەن ھەقىقەتەن بۈيۈك ئەخلاققا ئىگەسەن (4). كەلگۈسىدە قايسىڭلارنىڭ مەجنۇن ئىكەنلىكىنى سەن كۆرسەن، ئۇلارمۇ كۆرىدۇ (5-6).

ئۈمىدىكى، پەرۋەردىگارمىز بىزگە بۇنىڭدىن ياخشى-
راق باغنى بەرگەي، بىز ئەلۋەتتە پەرۋەردىگار-
مىزدىن ئۈمىد قىلىۋېچىلارمىز» (32). ئازاب
مانا مۇشۇنداق تۇر (يەنى قۇرەيشكىمۇ باغ
ئىگىلىرىگە چۈشكەن ئازاب چۈشىدۇ). ئەگەر ئۇلار
بىلسە، ئاخىرەتنىڭ ئازابى تېخىمۇ قاتتىقتۇر (33).
تەقۋادارلار، پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ھەقىقەتەن
نازۇنېمەتلىك جەننەتلەردىن بەھرىمەن
بولىدۇ (34). بىز مۇسۇلمانلارنى كاپىرلار بىلەن
باراۋەر قىلامدۇق؟ (35) سىلەرگە نېمە بولدى؟
قانداقچە مۇنداق ھۆكۈم چىقىرىلسىلەر! (36) ياكى
سىلەردە (ئاساندىن نازىل بولغان) بىر كىتاب
بولۇپ، ئۇنىڭدىن، سىلەرگە (قىيامەت كۈنى)
خالىغىنىڭلار بار، دېگەننى ئوقۇدۇڭلارمۇ؟ (37-38)

عَلَىٰ رَيْبًا كَثِيرًا لَّنَا فِي بَعْضِ مَا نَأْتِيكَ بِهِ ۖ إِنَّا لَنَرَاهُ فِي خِلْقَةٍ
كَذَٰلِكَ الْعَذَابُ ۖ وَالْعَذَابُ الْآخِرُ أَكْبَرُ لَوْ كُنَّا كَا
فِرًا ۖ إِنَّا لَنَشْكُرُ ۖ عِنْدَ رَبِّهِمْ حِجَابُ الْغَيْبِ ۖ
أَفَتَجْعَلُ الْغَيْبَ كَالْمَحْضِيِّ ۚ إِنَّا لَنَعْلَمُ الْغَيْبَ عَنَّا
أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ۚ إِنَّا لَنُفَوِّضُ الْغَيْبَ لِمَا نَعْلَمُ
أَمْ لَكُمْ إِيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ۚ إِنَّ لَكُمْ
لِمَا تَعْلَمُونَ ۚ سَلَامٌ عَلَىٰ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ۚ أُولَٰئِكَ
قَالُوا لَيْسَ بِنَا شَرٌّ كَمَا يَوْمَانِ ۚ قَالُوا لَيْسَ بِنَا شَرٌّ
عَنْ سَائِرِ دِيْنٍ عَزَّ إِلَهِ الشُّعْرُ فَلَا يَسْطِيعُونَ ۚ
خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْفَعُهُ ۚ إِنَّهُ يَدْرُسُ وَهُوَ يُدْرَسُ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَكْتُبُ إِلَيْكَ
الْغَيْبَ ۚ فَتَسْتَدْرِكُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُونَ ۚ وَأَمَّا
أَمْرُكَ فَبَدِئَ بِمِثْلِهِ ۚ أَمْ كُنْتُمْ أَجْرَافَهُمْ مِنْ شَعْرٍ
مُّتَقَلِّبُونَ ۚ أَمْ عِنْدَ هُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُمُونَ ۚ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ
رَبِّكَ وَلَا تَكُن مِمَّنْ صَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ ۚ

ياكى سىلەر ھۆكۈم قىلغان نەرسەڭلارنىڭ بولۇشىغا بىز سىلەر بىلەن قىيامەت كۈنى ئاندىن
ۋاقتى توشىدىغان مەھكەم بىر ئەھدى تۈزۈشكەنمۇ؟ (39) ئۇلاردىن سوراپ باققىنىكى، ئۇلارنىڭ
ئارىسىدا قايسىسى يۇقىرىقى ئىشلارغا كېيىلىك قىلالايدۇ؟ (40) ياكى ئۇلارنىڭ (يۇقىرىقى
ئىشلارغا كېيىلىك قىلىدىغان شېرىكلىرى) بارمۇ؟ ئەگەر ئۇلار (دەۋاسىدا) راستچىل بولسا،
شېرىكلىرىنى كەلتۈرۈپ باقسۇن (41). ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ئىش قىيىنلىشىدۇ. ئۇلار
(ئىمانىنى سىناش ئۈچۈن) سەجدە قىلىشقا چاقىرىلىدۇ، ئۇلار سەجدە قىلالايدۇ (42). ئۇلار
(قورقۇنچتىن) تىكىلىپ قارىيالمايدۇ، ئۇلارغا خارلىق يۈزلىنىدۇ، ئۇلار (دۇنيادا) ساغلام
چاغلرىدا سەجدىگە دەۋەت قىلىنغان ئىدى (ئۇلار سەجدىدىن باش تارتاتتى) (43). بۇ قۇرئاننى
ئىنكار قىلغانلارنى ماڭا قويۇۋەتكىن، ئۇلارنى تۇيدۇرماستىن، ئاستا-ئاستا ھالاكەتكە يۈزلەندۈردى-
مىز (44). ئۇلارغا مۆھلەت بېرىمەن، شۇبھىسىزكى، مېنىڭ تەدبىرىم پۇختىدۇر (45). ياكى ئۇلاردىن
(دىنغا دەۋەت قىلغانلىقىغا) ھەق سوراپ، ئۇلارنىڭ (ئىقتىسادىي) يۈكىنى ئېغىرلاشتۇرۇۋەتتىڭمۇ؟ (46)
ياكى ئۇلارنىڭ يېنىدا غەيب (يەنى غەيىنى ئىچىگە ئالغان لەۋھۈلمەھپۇز) بار بولۇپ، ئۇلار
(ئېيتىدىغانلىرىنى شۇنىڭغا) يازامدۇ؟ (47) پەرۋەردىگارنىڭ ھۆكۈمىگە سەۋر قىلغىن، (ئالدىراخۇ-
لۇقتا، زېرىككەنلىكتە) بېلىقنىڭ ساھىبىگە (يەنى يۇنۇسقا) ئوخشاش بولمىغىن،
ئۆز ۋاقتىدا ئۇ (بېلىقنىڭ قارىسىدا تۇرۇپ) غەمكىن ھالدا پەرۋەردىگارغا ئىلتىجا قىلدى (48).

ئەگەر ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئېستىگە ئېرىشمىسە ئىدى، ئەلۋەتتە، ئۇ (قىلمىشقا) مالاھىت قىلىنغان ھالدا (دەرەخنى يوق، تاغنى يوق) بىر دالغا تاشلانغان بولاتتى (40). پەرۋەردىگارى ئۇنى (پەيغەمبەرلىككە) تاللىدى، ئۇنى ياخشىلار- دىن قىلدى (50). كاپىرلار قۇرئاننى ئاڭلىغان چاغلىرىدا (ساڭا بولغان دۈشمەنلىكىنىڭ قاتتىقلىقىدىن يامان) كۆزلىرى بىلەن سېنى يىقىتۇپتەك تاس قالدۇ. سېنى: «شۈبھىسىز بىر مەجنۇن» دېيىشىدۇ (61). قۇرئان پەقەت تامام ئەھلى جاھان ئۈچۈن ۋەز- نەسىھەتتۇر (62).

69- سۈرە ھاققە

مەككەدە نازىل بولغان، 32 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
(بولۇشى ئېنىق) قىيامەت (1). قىيامەت نېمەدۇر؟ (2) قىيامەتنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى قالدۇق بىلەلمەيمەن؟ (3) سەمۇد ۋە ئاد (قەبىلىلىرى) قىيامەتنى ئىنكار قىلدى (4). سەمۇد بولسا ئادەتتىن تاشقىرى قاتتىق ئاۋاز بىلەن ھالاك قىلىندى (5). ئاد بولسا ھەددىدىن زىيادە قاتتىق ۋە سوغۇق بوران بىلەن ھالاك قىلىندى (6). اللە ئۇلارغا بوراننى يەتتە كېچە، سەككىز كۈندۈز ئۇزۇلدۇر- مەي ئاپىرىدە قىلدى (ئاد) قەۋمىنىڭ (ئۆز ماكانلىرىدا ھالاك بولۇپ) خورما دەرىخىسىنىڭ پور كۆتەكلىرىدە ياتقانىنى كۆرسەن (7). ئۇلاردىن بىرەر ئادەمنىڭ قالغانلىقىنى كۆرەلمەن؟ (8) پىرىئۇن ھەم ئۇنىڭدىن ئىلگىرىكىلەر ۋە شەھەرلىرى دۈم كۆتۈرۈۋېتىلگەنلەر (يەنى لۇت قەۋمى) خانا ئىشلارنى قىلدى (9). ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ پەيغەمبەرگە تاسىيلىق قىلدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى اللە قاتتىق جازالىدى (10). شۈبھىسىزكى، (ئۇنىڭ زامانىدا) چوڭ سۇ يامراپ كەتكەن چاغدا، سىلەرنى (يەنى ئەجدادىڭلارنى) بىز كېمىگە سالدۇق، سىلەرگە ئۇنى ئىبىرەت قىلىش ئۈچۈن، تۇتۇۋالدىغان قۇلاقلىرىڭلارنىڭ ئۇنى تۇتۇۋېلىشى ئۈچۈن (بىز شۇنداق قىلدۇق) (11-12).

بىرىنچى قېتىملىق سۇر چېلىنغان چاغدا (18)، زېمىن ۋە تاغلار (تۈرۈلمىدىن) كۆتىرىلىپ (بىر-بىرىگە) تۈرۈلۈپ (تۈۋىلىپ كەتكەن) چاغدا (14)، بۇ كۈندە چوڭ ئىش (يەنى قىيامەت) يۈز بېرىدۇ (16). ئاسمان يېرىلىدۇ، بۇ كۈندە ئاسمان (قالايىمقانلىشىپ) ئاجىزلىشىپ كېتىدۇ (16). پەرىشتىلەر ئاسماننىڭ ئەتراپىدا تۇرىدۇ، بۇ كۈندە پەرۋەردىگارنىڭ ئەرشىنى سەككىز پەرىشتە (باشلىرى) ئۈستىدە كۆتۈرۈپ تۇرىدۇ (17). بۇ كۈندە سىلەر (اللە غا) ھېساب بېرىش ئۈچۈن توغرىلىنىسىلەر، سىلەر ھېچقانداق بىر سىرنى يوشۇرۇپ قالالمايسىلەر (18). نامە- ئەمالى ئوڭ قولىغا بېرىلگەن ئادەم (خۇشاللىقتىن): «بۇ مېنىڭ نامە- ئەمالىمنى ئېلىپ ئوقۇپ بېقىڭلار،

فَإِنَّا نَحْنُ فِي السَّحَابِ نَقُصُّهُ وَأُنْزِلُهُ ۖ وَمِنْكَ الْأَرْضُ وَ
الْجِبَالُ فَذُكِّرْتُمُ ۚ وَتَجِبُ الْوَقْعَةُ ۚ
وَأَنصَبَ السَّمَاءُ دُمُوعًا يَوْمَئِذٍ ۖ وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
وَيَعْمَلُ عَرْشُ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ۚ يَوْمَئِذٍ
تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ۚ فَأَنزَلْنَا مِنَ الْمُقْ
رَّبِّ نَارًا بِمِثْقَالِ ذَرَّةٍ ۖ يَقُولُ مَا أَفْرَدَ الْخَلْقِيَةَ ۚ إِنِّي
خَلَقْتُ الْإِنْسَانَ مِنْ نَارٍ حَمِيمَةٍ ۖ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنِّي وَنُفِثَ فِيهِ
فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ قَدْ نَفُخْتُ فِيهَا دَافِقَةً ۖ فَكَفَاوُا وَاسْتَرْجُوا
هَوْنًا إِنَّمَا أَكْسَفْتُمُ فِي الْأَنْفَارِ الْغَالِيَةِ ۖ هُوَ أَفْأَمَرُ
أَوَّلِي حَشِيَّةٍ بِشِمَالِهِ ۖ يَقُولُ يَلَيْتَنِي لَمْ أَوْفَ بِكَ ۖ
وَلَمْ أَدْرِمَا حَسْبَابَ ۖ لِيَكُنَّ كَانِبَاتٍ الْفَاضِيَةِ ۖ مَا
أَعْنَى عَنِّي مَالِيَةٌ ۖ هَلْكَ عَنِّي سُلْطَانِيَّةٌ ۖ خُذُوا
فَعَلُوا ۖ ثُمَّ الْحَجِيمَةُ صَلَوَةٌ ۖ لَكُمْ فِي وَلِيلَةٍ دَرَمَهَا
سَيُغْرُونَ دَرَامًا فَاسْلُكُوا ۖ هَارَكَ كَانَ لَا يُؤْمِنُ
بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ۖ وَلَا يَخْصُ عَلَى عَمَلِهِ الْيُسْكِينِ ۖ

مەن ھېساباتىغا مۇلاقات بولىدىغانلىقىغا مۇقەررەر ئىشەنگەن ئىدىم» دەيدۇ (18-30). ئۇ كۆڭۈل-
لۈك تۇرمۇشتا بولىدۇ (21). ئېسىل جەننەتتە بولىدۇ (22). ئۇنىڭ مېۋىلىرى (ئۆرە تۇرغانمۇ، ئولتۇر-
غانمۇ، ياتقانمۇ) قولىنى سوزۇپلا ئالالايدىغان دەرىجىدە يېقىن بولىدۇ (23). (ئۇلارغا) «ئۆتكەنكى
كۈنلەردە (يەنى دۇنيادىكى چاغلاردا) ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلىقىڭلار ئۈچۈن، خۇشال-خۇرام
يەڭلار، ئىچىڭلار» دېيىلىدۇ (24). نامە- ئەمالى سول قولىغا بېرىلگەن ئادەم ئېيتىدۇكى، «ماڭا نامە-
ئەمالىم بېرىلمىگەن بولسۇن! (25) ھېسابىمنىڭ نېمە بولغانلىقىنى بىلمىسەم ئىدىم! (26) دۇنيادا
ئۆلۈمۈم ھاياتىمنى (ئاخىرەتتە قايتا تىرىلمەس قىلىپ) ئاخىرلاشتۇرسۇنچۇ! (27) مېنىڭ مال- مۈلكۈم
ماڭا ھېچ نەرسىگە ئەسقا ئىدى (28). مېنىڭ ھوقۇقۇم قولۇمدىن كەتتى» (29). (اللە دوزاخقا
مۇئەككەل پەرىشتىلەرگە) ئېيتىدۇ: «ئۇنى تۇتۇڭلار، ئۇنىڭغا تاقاق سېلىڭلار» (30). ئاندىن
ئۇنى دوزاخقا تاشلاڭلار (31)، ئاندىن ئۇنى ئۇزۇنلۇقى 70 گەز كېلىدىغان زەنجىر بىلەن
باغلاڭلار» (32). (ئۇنىڭ بۇنداق ئازابلىنىشى شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى) ئۇ ھەقىقەتەن ئۆلۈڭ
اللەغا ئىمان ئېيتىمىغان ئىدى (33). مىسكىگە تاماق بېرىشنى نەزىپ قىلمايتتى (34).

بۈگۈن ئۇنىڭغا بۇ يەردە (ئۇنىڭدىن ئازابىنى كۆتۈرۈ-
ۋېتىدىغان) دوست يوقتۇر (35). ئۇنىڭغا يىرىڭدىن باشقا
تاماق يوقتۇر (36). ئۇنى پەقەت تازغان ئادەملەرلا
(يەنى كاپىرلارلا) يەيدۇ (37). مەن سىلەر كۆرۈپ
تۇرىدىغان نەرسىلەر بىلەن قەسەم قىلىمەن، سىلەر
كۆرمەيدىغان نەرسىلەر بىلەنمۇ قەسەم قىلىمەن (يەنى
بارلىق مەخلۇقات بىلەن قەسەم قىلىمەن) (38-39).
بۇ قۇرئان ئەلۋەتتە ھۈرمەتلىك پەيغەمبەرنىڭ (اللە
تەرىپىدىن يەتكۈزگەن) سۆزىدۇر (40). ئۇ شائىرنىڭ
سۆزى ئەمەستۇر، سىلەر ناھايىتى ئاز ئىشىنىسىز-
لەر (41). ئۇ كاهىننىڭ سۆزىمۇ ئەمەس، سىلەر ئاز
ۋەز-نەسىھەت ئالىسىلەر (42). (ئۇ) ئالەملەرنىڭ
پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر (43).
ئەگەر ئۇ بىزنىڭ نامىزىدىن يالغاننى توقۇيدىغان
بولسا (44)، ئەلۋەتتە ئۇنى قۇدرىتىسىز بىلەن
جازالايىتۇق (45). ئاندىن ئۇنىڭ ئاساسى قىزىل
تومۇرىنى كېسىپ تاشلايتۇق (46). سىلەردىن

قَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هُنَا حَبِيرٌ ۚ وَلَا كَعَامٍ إِلَّا مِنْ
عَشِيرَتِهِ ۚ وَلَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخِطُوطُن ۚ وَلَا أَقْسَمُ بِهَا
يُحْيِرُونَ ۚ وَمَا لَا يُحْيِرُونَ ۚ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ
كَرِيمٍ ۚ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلٍ مَّا تُؤْمِنُونَ ۚ
وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ۚ تَنْزِيلُ مِنَ
رَبِّ الْعَالَمِينَ ۚ وَلَوْ تَرَىٰ أَعْيُنُكَ رِجْسًا لِّبَعْضِ
الْآفَاقِينَ ۚ لَكُنَّ نَافِثَةً ۚ لَوْ كَفَّ عَيْنَا وَمَا الْوَيْتِينَ ۚ فَمَا
يُنْكِرُونَ أَحَدًا عَنْهُ حُجْرِينَ ۚ وَإِنَّهُ لَتَذَكُّرٌ لِّلْمُنِشِقِينَ ۚ
وَلَا تَتْلُوهُنَّ أَمْوَاعٌ مُّكْتَنِيَةٌ ۚ وَإِنَّهُ لَمَعْرَءٌ لِّلْكَافِرِينَ ۚ
وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ۚ فَتَبَيَّنَ يَاسُورُ بَيْنَ الْعُظَمَاءِ ۚ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝
سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ۝ لِّلْمُكْسِرِينَ ۝ كَيْفَ
لَهُ دَافِعٌ ۝ مِنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ ۝ تَعْرِيحُ الْمَلَائِكَةِ ۝ وَ
الرُّوحِ ۝ أَلَيْسَ فِي يَوْمِهِ كَانَ وَمَقَدَارُهُ عَجِيبٌ ۝ أَلَمْ تَسْأَلِ ۝

ھېچبىر ئادەم ئۇنى قوغداپ قالالمايتتى (47). شەك-شۈبھىسىزكى، بۇ قۇرئان تەقۋادارلار
ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەتتۇر (48). بىز شەك-شۈبھىسىز بىلىمىزكى، سىلەرنىڭ ئارخىلاردا (قۇرئان
ئايەتلىرى شۇنچە روشەن تۈرۈقلۈك) ئۇنى ئىنكار قىلغۇچىلار بار (49). قۇرئان كاپىرلارغا (ئۇلار
قۇرئاننى تەستىق قىلغۇچىلارنىڭ ساۋابىنى ۋە ئىنكار قىلغۇچىلارنىڭ ئازابىنى كۆرگەن چاغدا)
ئەلۋەتتە ھەسرەت بولىدۇ (50). قۇرئان، مۇقەررەركى شەكسىز ھەقىقەتتۇر (51). ئۇلۇغ
پەرۋەردىگارىڭىنى (مۇشۇرىكلارنىڭ ئىپتىسالىرىدىن) پاك ئېتىقاد قىلىن (52).

70-سۈرە ھائارىج

ھەككىدە نازىل بولغان، 44 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

بىر تىلىگۈچى (يەنى نەزىر ئىبن ھارس) كاپىرلارغا چوقۇم بولىدىغان ئازابنىڭ (چۈشۈشنى)
تىلىدى (1). ئۇ (ئازاب) نى ھېچ ئادەم قايتۇرالمىدۇ (2). ئۇ (ئازاب) ئاسمان شوتىلىرىنىڭ ئىگىسى
اللە تەرىپىدىن بولغان (3). پەرىشتىلەر ۋە روھ (يەنى جىبرىئىل) اللە غا
شۇنداق بىر كۈندە ئۆرلىيدۇكى، ئۇنىڭ ئۇزۇنلۇقى 50 مىڭ يىل كېلىدۇ (4).

ئۇلار ئۆزلىرىگە تاپشۇرۇلغان ئامانەتلەرگە ۋە بەرگەن ئەھدىگە رىئايە قىلىۋېتىلگەندۇر (32). ئۇلار توغرا كۆۋەتلىك بەرگۈچىلەردۇر (33). ئۇلار نامىزىنى ئادا قىلىۋېتىلگەندۇر (34). ئەنە شۇلار جەننەتلەردە ھۆرمەت قىلىنىۋېتىلگەندۇر (35). (ئى مۇھەممەد) كاپىرلارغا تېمە بولدىكىن، ئۇلار سەن تەرەپكە تېز كېلىشىپ، ئۆك-سول تەرىپىگە توپ-توپ بولۇپ ئولتۇرۇشىدۇ (36-37). ئۇلاردىن ھەربىر ئادەم ئازۇبىيەتلىك جەننەتكە كىرگۈزۈلۈشىنى تەمىن قىلادۇ؟ (38) ياق (يەنى ئۇلار جەننەتكە مەڭگۈ كىرەلمەيدۇ). شۇبھىسىزكى، بىز ئۇلارنى ئۇلار بىلىدىغان نەرسىلەردىن ياراتتۇق (39). مەشرىقلارنىڭ ۋە مەغربىلەرنىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن قەسەمكى، ئۇلارنى ئۇلاردىن ياخشىراق ئادەملەر بىلەن ئالماشتۇرۇشقا (يەنى ئۇلارنى ھالاك قىلىپ ئورنىغا ئۇلار-دىن ئارتۇق ۋە اللەغا ئىنتايىن بىر قەۋمنى كەلتۈرۈشكە) بىز ئەلۋەتتە قادىرىمىز، بىز (بۇنىڭدىن) ئاجىز ئەمەسمىز (40-41). (ئى مۇھەممەد) ئۇلارنى

قويۇۋەتسەن، تاكى ئۇلار ۋەدە قىلىنغان كۈنگە مۇلاقات بولغانغا قەدەر (باتلىغا) چۆمۈن، (دۇنياسىدا) ئوينىسۇن (42). ئۇ كۈندە ئۇلار قەبرىلىرىدىن چىقىپ، خۇددى تىكلەپ قويغان بۇتلىرىغا قاراپ يۈگۈرگەندەك (مەشەركاھقا) يۈگۈرىدۇ (43). ئۇلار (اللەدىن ئۇيىلىپ) يۇقىرى قارىيالمىدۇ، ئۇلارنى خورلۇق ئوربۇالىدۇ، ئەنە شۇ ئۇلارغا ۋەدە قىلىنغان كۈندۇر (44).

71-سۇرە نۇھ

مەككىدە نازىل بولغان، 28 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
بىز ھەقىقەتەن نۇھنى قەۋمىگە: «قەۋمىڭگە قاتتىق ئازاب (يەنى دۇنيادىكى چاغلىرىدا توپان بالاسى، ئاخىرەتتە دوراخ ئازابى) كېلىشتىن بۇرۇن ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرغىن» دەپ ئەۋەتتۇق (1).
نۇھ ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! مەن ھەقىقەتەن سىلەرگە (ئەۋەتلىگەن) ئاشكارا ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن (2).

* مۇشرىكلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنىڭ چۆرىگە ھەلقە-ھەلقە بولۇپ توپلىنىۋېلىپ، ئۇنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالماستى، ئۇنى ۋە ساھابىلىرىنى مەسخىرە قىلاتتى، ئۇلار: «مۇھەممەد ئېيتقانداك بۇلار جەننەتكە كىرىدىغان بولسا، ئەلۋەتتە، بۇلاردىن ئىلگىرى بىز كىرىمىز» دەيتتى، بۇ ئايەت شۇلار ھەققىدە نازىل بولغان.

اللہغا ئىبادەت قىلڭلار، ئۇنىڭدىن قورقۇڭلار ۋە
اللہغا ئىتائەت قىلڭلار (8). ئۇ بەزى گۇناھىڭلارنى
مەغپىرەت قىلدۇ، سىلەرنى مۇئەييەن مۇددەتكىچە
كېچىكتۈرىدۇ (يەنى ئۆمرۇڭلارنى ئۇزۇن قىلدۇ)،
شۇبھىسىزكى، ئەگەر بىلسەڭلار، اللەنىڭ (ئىنسانغا
يېقىنلىقىغا) ئىجابىي كەلگەن چاغدا (ئەجەل)
كېچىكتۈرۈلمەيدۇ» (4). نۆۋەتتىكى: «پەرۋەردىگارم!
مەن ھەقىقەتەن قەۋمىمنى كېچە-كۈندۈز
(ئىمانغا) دەۋەت قىلدىم (6). مېنىڭ دەۋىتىم ئۇلارنى
تېخىمۇ قاچۇرۇۋەتتى (6). مەن ئۇلارنى سېنىڭ
مەغپىرىتىڭگە ئېرىشسۇن دەپ، ھەرقاچان دەۋەت
قىلىپ، (دەۋىتىمنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن)
بارماقلىرىنى قۇلاقلىرىغا تىقشالدى، (سۆزۈمنى
ئاڭلىماسلىق ياكى مېنى كۆرمەسلىك ئۈچۈن)

أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُوا أَمْرًا يُغْفِرُ لَكُمْ مِنْ
ذُنُوبِكُمْ وَيُغْفِرُ لَكُمْ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ
إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ قَالَ رَبِّ إِنِّي
دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْسَ وَتَهَارًا فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَايَ إِلَّا
فِرَارًا وَإِنِّي كُنْتُ مَدْعُومًا فَهُمْ يُنْفَرُونَ لَهُمْ جَمَلٌ أَصَابَهُمُ
فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَسْقَمُوا بِهَا يَهُودَ وَأَصْرُؤَ وَاسْتَكْبَرُوا
اسْتَكْبَارًا ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جَهَارًا فَكَفَرُوا أَفَلَا
لَهُمْ وَاسْرَرَتْ لَهُمْ إِسْرَارًا فَلَمَّا اسْتَمِعُوا وَارْتَبُوا
إِنَّهُ كَانَ عَقْدًا يُرْسِلُ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا
وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ يَبِينُ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جُنُودًا
وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَهْلًا أَفَلَا تَرْجُونَ يَوْمَ وَقَارًا
وَقَدْ خَلَقْنَا أَوَّارًا أَلَمْ تَرَ كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ
سَبْعَ سَمَوَاتٍ بَاطِنًا فَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا
وَجَعَلَ الشَّمْسُ بِرَاجًا وَاللَّهُ أَتَعْلَمُونَ
الْأَرْضِ بَنَاتًا كَرِيمًا كَرِيمًا وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ

كىيىملىرى بىلەن باشلىرىنى چۈمكۈۋالدى، (كۆندۈر) چىڭ تۇردى، چوڭچىلىق قىلىپ (ئىماندىن)
تېخىمۇ باش تارتتى (7). ئاندىن مەن ئۇلارنى توۋلاپ دەۋەت قىلدىم (8). ئاندىن ئۇلارنى
ئاشكارا دەۋەت قىلدىم ۋە يوشۇرۇن دەۋەت قىلدىم (9). (ئۇلارغا) ئېيتتىم: پەرۋەردىگارڭلاردىن
مەغپىرەت تىلەڭلار، ئۇ ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (10). ئۇ سىلەرگە مول يامغۇر ياغدۇرۇپ
بېرىدۇ (11)، سىلەرنىڭ ماللىرىڭلارنى ۋە ئوغۇللىرىڭلارنى كۆپەيتىپ بېرىدۇ، سىلەرگە باغلارنى،
ئۆستەڭلارنى ئاتا قىلدۇ (12)، نېمە ئۈچۈن سىلەر اللەنىڭ بۈيۈكلۈكىدىن قورقمايسىلەر؟ (13)
ھالبۇكى اللە سىلەرنى بىرقانچە باسقۇچلارغا بۆلۈپ ياراتتى (14)، سىلەر كۆرمىدىڭلارمىكىن،
اللە قانداق قىلىپ يەتتە ئاسماننى بىرىنىڭ ئۈستىدە بىرىنى قىلىپ ياراتتى (15)، ئاينى
ئۇلاردا (يەنى دۇنيانىڭ ئاسمىنىدا) نۇر قىلدى. كۈننى (نۇر چاچقۇچى) چىسراق
قىلدى (16). اللە سىلەرنى زېمىنىدىن ياراتتى (چۈنكى ئاناڭلار ئادەمنى تۇپراقتىن
ياراتقان ئىدى) (17). ئاندىن اللە سىلەرنى (ئۆلگەندىن كېيىن) زېمىنغا قايتۇرىدۇ (يەنى زېمىندا
دەپنە قىلىنىسىلەر)، ئاندىن سىلەرنى (قىيامەت كۈنى) زېمىنىدىن چىقىرىدۇ (18).

ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتتۇق، پەرۋەردىگار بىزغا ھېچ-
كىمىنى شېرىك كەلتۈرمەيمىز. (8). پەرۋەردىگار-
مىزنىڭ ئەزىمىتى كاتتىدۇر، خوتۇنى ۋە بالىسى
يوقتۇر (9). بىزنىڭ ئارىمىزدىكى ئەخمەق (يەنى
ئىبلىس) اللەغا ۋە ئۇنىڭ كاتتىلىقىغا ئالايىق
سۆزلەرنى قىلدى (10). بىز، ئىنسانلار ۋە جىنلار
اللەغا يالغاننى چاپلىمايدۇ، دەپ ئويلىغان ئىدۇق (11).
ئىنسانلاردىن بەزى كىشىلەر جىنلاردىن بولغان
بەزى كىشىلەرگە سېھىناتتى، شۇنىڭ بىلەن جىنلار
تېخىمۇ تەكەببۇرلىشىپ كەتتى (12). ئۇلار (يەنى
ئىنساننىڭ كۇغۇرلىرى)، سىلەرگە ئوخشاش، اللە
ھېچ ئادەمنى (ئۆلگەندىن كېيىن) تىرىلدۈرمەيدۇ،
دەپ گۇمان قىلدى (13). (جىنلار ئېيتتى) «بىز

يَعْدِي إِلَىٰ الرَّحْمَةِ الْكَايِمَةِ وَلَنْ نُشْرَكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا
وَأَنَّهُ تَعَالَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا ۚ وَ
أَنَّهُ كَانَ يُفَكِّرُ سُبْحَانَكَ عَلَىٰ الْمُسْطَفَىٰ وَنَاكَ لَكَّ
أَنْ تَنْتَقِلَ إِلَىٰ الْإِسْرِ وَالْجِنِّ مَلَائِكَةُ بَآئِكُمْ وَأَنَّهُ كَانَ
يَجَالُوسَ الْإِنْسِ يَمُودُونَ بِرَبِّهِمْ ۚ وَنَاكَ لَكَّ
رَهَقًا ۚ وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَنَّ لَكَ بِكَ يَتَكَلَّمُ إِلَهُ
وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَا مُبْدًى حَرَسَاتٍ يَدْعُو
وَسُحُورًا ۚ وَأَنَّا كُنَّا نَقُودُ مِنْهَا مَقَابِلَ الْمَسْمُومِ ۚ فَمِنْ
قُسُومِ الْإِنِّ يَجِدُ لَهُ شَهَابًا يَرْصُدُهُ ۚ وَأَنَّا لَكَّ
أَشْرَارُ يَدْعُو بَيْنَ الْأَرْضِ أَمْ آتَاهُ بِهِمْ شَيْءٌ
رَبُّنَا ۚ وَأَنَّا لَمَّا الْغُلُوبُونَ وَمَا دُونَ ذَلِكَ كُنَّا
طَرَائِقُ قِدَادٍ ۚ وَأَنَّا كُنَّا نَكُنَّا أَنْ لَمْ نَعْمَرْ إِلَهُ فِي الْأَرْضِ
وَلَنْ نَعْمَرْهُ هَرَبًا ۚ وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهَدَىٰ مَكَايِمَ
فَمِنْ بَيْنُونِ بَرٍّ فَلَا بَحْرًا مَعَهُ وَلَا دَهْقًا ۚ وَأَنَّا لَمَّا
الْمُسْلِمُونَ وَكَا الْفَرْطُونَ فَمِنْ لَسَمَ قَدْ كُنَّا نَعْمَرْ إِلَهُ

(ئاسمان ئەھلىنىڭ سۆزلىرىنى تىڭشاش ئۈچۈن) ئاسمانغا (چىقىشنى) تىلدىق، ئاسماننىڭ
كۈچلۈك مۇھاپىزەتچىلەر (يەنى پەرىشتىلەر) بىلەن ۋە (كۆيدۈرگۈچى) يۇلتۇزلار بىلەن تولۇپ
كەتكەنلىكىنى بايقىدۇق (8). بىز ھەمىشە (ئوغرىلىقچە تىڭشاش ئۈچۈن) ئاسماننىڭ ئولتۇرۇشقا
بولدىغان جايلىرىدا ئولتۇراتتۇق، كىمكى ئەمدى (ئوغرىلىقچە) ئاخلاشقا ئۇرۇنىدىكەن، ئۇنى
كۆزىتىپ تۇرغان كۆيدۈرگۈچى يۇلتۇزلارنى بايقايدۇ (9). بىز (جىنلار جامائەسى) زېمىندىكى-
لەرگە يامانلىق ئىرادە قىلىندىمۇ ياكى پەرۋەردىگارى ئۇلارغا ياخشىلىق ئىرادە قىلىدىمۇ؟
بىلىمىمىز (10). بىزنىڭ ئىچىمىزدە ياخشىلارمۇ ۋە ئۇنىڭدىن تۆۋەن تۇرىدىغانلارمۇ بار، بىز
تۈرلۈك يوللارغا بۆلۈندۇق (11). بىز جەزمەن ئىشەندۈۋىتىكى، اللەنى (ئۆز ئىرادىسىنى ئىشقا
ئاشۇرۇشتىن) ھەرگىز ئاجىز قىلالايمىز، ئۇنىڭ (ئازابى) دىنىمۇ قېچىپ قۇتۇلالمايمىز (12).
بىز ھىدايەتنى (يەنى قۇرئاننى) ئاڭلىغان چېغىمىزدا ئۇنىڭغا ئىمان كەلتۈردۇق، كىمكى
پەرۋەردىگارغا ئىمان ئېيتىدىكەن، (ياخشىلىقلىرىنىڭ) كېمىسىپ كېتىشىدىن ۋە
(يامانلىقلىرىنىڭ ئارتىۋۇلۇپ) زۇلۇم قىلىنىشتىن قورقمايدۇ (13). بىزدىن مۇسۇلمانلار
ۋە ھەق يولدىن چىققۇچىلارمۇ بار، مۇسۇلمان بولغانلار توغرا يولنى ئىزدىگەن بولىدۇ (14).

(بۇ اللەنىڭ) ئۇنىڭ (يەنى پەيغەمبەرنىڭ) اللەنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزگەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇشى ئۈچۈندۇر. اللە ئۇلارنىڭ سۆز-ھەرىكەتلىرىنى تولۇق بىلىگۈچىدۇر، ھەر شەيئىنىڭ سانىنى تولۇق ئىگەللىگۈچىدۇر» (28).

73-سۈرە مۇززەمەل

مەككىدە نازىل بولغان، 20 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى كىيىگە يۈگىنىۋالغۇچى (پەيغەمبەر!) (1) كېچىنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسىدا، يېرىمىدا ياكى يېرىمىدىنمۇ ئازراقدا ياكى يېرىمىدىن كۆپرەك دە ناماز ئوقۇغىنى، قۇرئاننى تەرتىپ بىلەن (يەنى

دانە-دانە، ئۈچۈن) ئوقۇغىن (2-4). ساقا ھەققىدە تەن تەنتەنىلىك قۇرئاننى نازىل قىلىمىز (5). شۈبھىسىزكى، كېچىنىڭ قىيامى (يەنى كېچىدە كىشىنىڭ ئىبادەت قىلىشى ئۈچۈن ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ تۇرۇشى) ئەڭ مۇۋاپىقتۇر، (تىنچ بولغانلىقى ئۈچۈن) كېچىنىڭ قىرئىتى ئەڭ توغرا بولىدۇ (6). ھەقىقەتەن كۈندۈزى ئىش بىلەن ئالدىراش بولسەن، (شۇڭا ئىبادەتكە) كېچىسى بېرىلگەن (7). پەرۋەردىگارىڭنىڭ نامىنى ياد ئەتكەن، (ئىبادىتىڭدا) ئۇنىڭغا تولۇق يۈزلەنگەن (8). ئۇ مەشرىقنىڭ ۋە مەغربىنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، ئۇنى ھامىي قىلىۋالغىن (يەنى ھەممە ئىشنى ئۇنىڭغا تاپشۇرغىن) (9). ئۇلارنىڭ (يەنى مەككە كۇفۇرلىرىنىڭ) (سېنى سېھىرگەر، شائىر، مەجنۇن دېگەن) سۆزلىرىگە سەۋر قىلىغىن، ئۇلارنى چىرايلىقچە تەرىك ئەتكىن (10). (ئى مۇھەممەد! مېنىڭ ئايەتلىرىمنى) ئىنكار قىلغۇچى دۆلەتمەنلەرنى ماڭا قويۇۋەتكىن (يەنى ئۇلارنىڭ جازاسىنى ئۆزۈم بېرىمەن)، ئۇلارغا ئازغىنا مۇھەلت بەرگىن (11). شۈبھىسىزكى، بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا (ئۇلارغا) ئېغىر ئىشكەللەر ۋە (كۆيدۈرگۈچى) دوزاخ بار (12). (زەققۇم، زەرىدىن ئىبارەت) گالىدىن ئۆتەيدىغان تاماق ۋە قاتتىق ئازاب بار (13). ئۇ كۈندە زېمىن ۋە تاغلار قاتتىق تەۋرىنىدۇ، تاغلار بىر دۆۋە تارقاق قۇمغا ئايلىنىدۇ (14). شۈبھىسىزكى، بىز پىرىئەۋىگە بىر پەيغەمبەرنى ئەۋەتكەندەك، سىلەرگە (ئەمەللىرىڭلارغا) گۇۋاھلىق بەرگۈچى بىر پەيغەمبەرنى ئەۋەتتۇق (15).

يَعْلَمَ أَنْ قَدْ أَبْقَا رُسُلًا رَحِيمًا وَأَخْلَى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا الْمَرْءُ الْمُنَى الْمُزِيلُ الْإِلَاقِيلَ بَصَفَةً أَوْ الْقَصَصَ
مِنَهُ قِيلَ الْكُورُ عَلَيْهِ وَنَسِلَ الْقُرْآنَ تَرْجُمَةً إِيَّاهُ
سَلَفِي عَلَيْكَ قَوْلًا قَبِيلًا إِنْ تَكْشِفُ الْكَيْلَ مِنْ
أَشَدَّ وَطَأْ قَوْمُ قِيلَ إِنْ لَكَ فِي التَّهَارِ سَبْعًا
طَوِيلًا وَادُّرُ اسْمُكَ وَتَسْلُ الْيَهُ تَجِيلًا
رَبِّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ الْإِلَهِ الْهَوَا تَجِدُ الْكَيْلَ
وَأَصِيرُ عَلَى مَا يُولُون وَاهْجَرُهُمْ هَجْرًا جَبِيلًا وَ
ذُنَى وَالْمَكْذِبِينَ أُولَى التَّمَوِّ وَمَهْلَهُ قِيلَ إِنْ
لَدَيْكَ الْكَلَامُ جَبِيلًا وَطَأْ مَا ذَا غَضَبُ وَعَدَا الْيَهُ يَوْمَ
تَرْجَعُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَيْبَاقِيلًا
إِيَّاكُمْ رَسُولًا سَلَامًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِبْرَاهِيمَ رَسُولًا

قُلْ فِرْعَوْنُ الرَّسُولُ فَأَعَدُّنَا أَهْلًا وَبَيْتًا
 فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ لَمْ تَكُنْ يَوْمًا بِجَمَلِ الْوِلْدَانِ
 ضَيْبًا لِلْأَنسَاءِ مَقْطُوعِي حَنَانٍ وَمَقْطُوعِي رَحْمَةٍ
 هَلْ يَدْرِكُكَ؟ قُلْ شَاءَ الْفَقْدُ إِلَى رَبِّهِ سَبِيلًا
 إِنْ رَدَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَى مِنْ كُلِّ يَوْمٍ وَ
 نَفَسَةٍ وَرُكْلَةٍ وَطَلَبَةٍ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ
 يُقَدِّرُ الْيُسْرَ وَالْعُسْرَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ تَخْضَعُونَ لِفَاتِحِ
 عَلَيْهِمُ قَائِمًا وَمَا تَتَّخِذُونَ الْقُرْآنَ إِلَّا حَسْرَةً
 سِيمَاءً مِنْكُمْ وَمَنْ يُضِلُّ فَإِنَّهُ يَمُوتُ فِي الْكَلْبِ
 يَتَّخِذُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَخْرَجُوا بِقَاتِلَتُنِ فِي
 سَبِيلِ اللَّهِ الْقَائِمَةَ وَأَتَّخِذُوا مِنْهَا قُرْصًا حَسَنًا وَمَنْ لَمْ يَمْزُ
 لَاقْتِرَابًا مِنْ حَبْرٍ نَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هَؤُلَاءِ
 وَأَعَظَمُ أَجْرًا وَأَسْتَفْهِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
 رَحِيمٌ

پىرئەۋن پەيغەمبەرگە (يەنى مۇسا ئەلەيھىسسالامغا) ئاسىيلىق قىلدى (يەنى پىرئەۋن مۇسا ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتماي، ئۇنى يالغانغا چىقاردى، ئى قۇرەيش جامائەسى! سىلەر مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئاسىيلىق قىلغاندەك، پىرئەۋنمۇ مۇسالانى ئەلەيھىسسالامغا ئاسىيلىق قىلغان ئىدى)، شۇنىڭ بىلەن ئۇنى قاتتىق جازالدۇق (16). (ئى قۇرەيش جامائەسى!) ئەگەر ئىمان ئېيتماڭلار، (دەشتىدىن) بالىلارنىڭ بېشىنى ئاقارتۇپ تەيىنغان كۈندىن قانداق ساقلىنىسىلەر (17). ئۇ كۈننىڭ (دەشتىدىن) ئاسمان يېرىلىدۇ، اللەنىڭ ۋەدىسى چوقۇم ئەمەلگە ئاشدۇ (چۈنكى اللە ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ) (18). بۇ ئايەتلەر ھەقىقەتەن ۋەز-نەسىھەتتۇر، بۇ ۋەز-نەسىھەتتىن پايدىلىنىشنى خالىغان ئادەم پەر-ۋەردىكارغا يەتكۈزىدىغان يولى تۇتسۇن (19). (ئى

مۇھەممەد!) شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىكارنىڭ سېنىڭ ۋە سەن بىلەن بولغانلارنىڭ (يەنى ساھابىلەر) دىن بىر توپ ئادەمنىڭ (تەھەججۇد نامىزى ئۈچۈن) كېچىنىڭ ئۈچتىن ئىككى ھەسسىسىدە، يېرىمىدا ۋە ئۈچتىن بىر ھەسسىسىدە تۇرىدىغانلىقىڭلارنى بىلىدۇ، كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ (ئۇزۇنلۇقى)نى اللە ئالدىنلا بەلگىلەيدۇ، سىلەرنىڭ ئۇنى ھىساپلاپ بولالمايدىغانلىقىڭلارنى اللە بىلىدۇ، اللە سىلەرگە رەھم قىلدى (يەنى كېچىدە تەھەججۇد نامىزى ئوقۇشنىڭ پەزىلىتىنى) ئەمەلدىن قالدۇردى، تەھەججۇد نامىزىدىن سىلەرگە قولاي بولغانى ئوقۇڭلار، اللە بىلىدۇكى، بەزىڭلار كېسەل بولۇپ قالسىلەر، بەزىلەر اللەنىڭ پەزىلىتىنى تىلەپ (يەنى تىجارەت قىلىپ) يەر يۈزىدە سەپەر قىلىدۇ، يەنە بەزىلەر اللەنىڭ يولىدا جىھاد قىلىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭدىن (يەنى تەھەججۇد نامىزىدىن) قولاي بولغانى ئوقۇڭلار، (پەرز) نامازنى ئادا قىلىڭلار، زاكاتنى بېرىڭلار، اللە غەزىيە ھەسەنە بېرىڭلار (يەنى اللەنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن ياخشىلىق يوللىرىغا پۇل-مال سەرپ قىلىڭلار)، ئۆزەڭلار ئۈچۈن (دۇنيادا) قايسىر ياخشى ئىشنى قىلىڭلار، اللەنىڭ دەرگاھىدا تېخىمۇ ياخشى، تېخىمۇ كاتتا ساۋابقا ئېرىشىسىلەر (دۇنيا بولسا پانىيدۇر، ئاخىرەت بولسا باقىدۇر، ياخشى بەندىلەر ئۈچۈن اللەنىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاب ھەممىدىن ئارتۇقتۇر)، اللە دىن مەغپىرەت تىلەڭلار، اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (20).

74- سۇرە مۇدەسسىر

مەككىدە نازىل بولغان، 36 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى (ۋەھىي نازىل بولغان چاغدا) كىيىمىگە چۈم-
كىلىۋالغۇچى (پەيغەمبەر!) تۇر! (ئىنسانلارنى)
اللە نىڭ ئازابىدىن ئاگاھلاندۇر (2). پەرۋەردىگار-
نى ئۇلۇغلا (3). كىيىمنىڭ پاك تۇت (4). ئازابىتىن
(يەنى ئازابقا قالدۇرىدىغان ئىشلاردىن) يىراق
بول (5). كۆپ ئېلىش ئىستىدە بەرمە (يەنى بىر
كىشىگە بىرەر سوغا بەرسەڭ، ئۇنىڭدىن بەرگەن
نەرسەڭدىن كۆپرەك نەرسە ئېلىشنى تەمە قىلما) (6).
پەرۋەردىگارنىڭ (رازىلىقى) ئۈچۈن (قەۋمىڭدىن

يەتكەن ئەزىيەتكە) سەۋر قىل (7). سۇر چېلىنغان ۋاقىت — ئۇ كۈن قىيىن كۈندۇر (8-9). كاپىرلارغا
ئاسان ئەمەستۇر (10). (ئى مۇھەممەد!) مەن تەنھا ياراتقان كىشىنى (يەنى ۋەلىد ئىبىن مۇغىرەنى)
ماڭا قويۇۋەت (11). ئۇنىڭغا نۇرغۇن مال بەردىم (12). ئۇنىڭغا كۆز ئالدىدا تۇرىدىغان ئوغۇللارنى
بەردىم (13). ئۇنىڭ ئابرويمىنى ئۆستۈردۈم (14). ئاندىن ئۇ يەنە كۆپ بېرىشىمنى تەمە
قىلىدۇ (15). ياق (يەنى ئۇنىڭ خالىغىنى بولمايدۇ)، چۈنكى ئۇ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە قارشى
چىقتى (16). ئۇنىڭغا قاتتىق ئازابىمنى تېتىتىمەن (17). ئۇ (پەيغەمبەر ۋە قۇرئان ھەققىدە)
ئويلىنىدى، (قۇرئان توغرىلۇق نېمە دېيىشنى ۋە قانداق بوھتان قىلىشنى) پىلانلىدى (18).
لەنەت بولسۇنكى، ئۇ قانداق پىلانلىدى (19). يەنە لەنەت بولسۇنكى، ئۇ قانداق پىلانلىدى (20).
ئاندىن ئۇ قارىدى (21). ئاندىن قوشۇمىسىنى تۇردى ۋە چىرايىنى پۇرۇشتۇردى (22). ئاندىن
(ئىماندىن) يۈز تۇرۇدى (پەيغەمبەرگە ئەگىشىشتىن) تەكەببۇرلۇق بىلەن باش تارتتى (23). «بۇ
(كالاۋاللە ئەمەس) پەقەت ئۆگىنىلگەن سېھىردۇر، بۇ پەقەت ئىنسان سۆزدۇر» دېدى (24-25). ئۇنى
مەن سەقەرگە (يەنى دوزاخقا) سالغىم (26). سەقەرنىڭ نېمىلىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟ (27) ئۇ
ھېچ نەرسىنى قالدۇرمايدۇ، قويمايدۇ (بەلكى كۆيدۈرۈپ تاشلايدۇ) (28). ئۇ (چوڭلۇقىدىن) ئىنسانلارنىڭ
(كۆزلىرىگە يىراق مۇساپىلەردىن) كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ (29). ئۇنىڭغا 19 پەرىشتە مۇئەككەلدۇر (30).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنذِرْ وَرَبُّكَ الْكَافِرُ
تَقَطَّرُ عَلَيْهِمْ وَأَلْهَى أَفْهَقُهُمْ وَلَا تَمَنَّاهُمْ فَتَنَّهُمْ
فِي الْأَنْفُسِ الْفَاسِقِينَ فَادْعُهُمْ فِي الْآفَافِ ذُنُوبَهُمْ
يَوْمَ عَسَىٰ عَلَى الْكَافِرِينَ عَذَابٌ عَظِيمٌ ذُرِّي وَمَنْ
خَلَقْتُ وَجِداً أَكْرَهْتُمْ لَهُ مَا كَرِهْتُمْ لَهُمْ وَبَيْنَ
يَدَيْهِمْ أَهْلٌ مَّهْدُونَ لَهُ تَهْيِئَاتٌ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ
أَزِيدَهُمْ كَلَّا إِنَّكَ كَانِ لَإِنشِيطاً عَبْدًا سَاهِيَةً
صُمُودًا إِنَّهُمْ فَكَّرُوا وَكُنَّ قُلُوبُهُمْ قَدَرًا ثُمَّ
فُجِّلَ لَيْفٌ قَدَرًا ثُمَّ نَظَرَ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ
ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ فَقَالَ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَافَةٌ
يُؤْتُونَ إِنْ هَذَا إِلَّا أَلْوَاحٌ سَاحِلٌ الْبَحْرِ سَامِيَةٌ
سَعِيرٌ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرُهُمْ أَكْبَحُ
لَا تَذَرُ لَوْ أَصَحَّ لِلْبَشَرِ عَلَيْهِمْ أَمْعَةٌ عَشْرٌ

وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ الْأَمْلَئِكَةَ وَمَا جَعَلْنَا عِزَّهُمْ
 إِلَّا جُنْدًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا أَلَيْسَ بَيْنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ
 وَبَيْنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْإِيمَانُ إِلَّا رِيبًا شَدِيدًا ۖ الَّذِينَ أُوتُوا
 الْكِتَابَ وَالْهُدَى هُتُوهُمْ وَأَقْرَبُوا إِلَى اللَّهِ فِي قُلُوبِهِمْ مَرْضً
 قَدْ كُفِّرُوا عَنْ مَا ذَلَّلَ اللَّهُ بِهِمْ أَمْثَلًا مِمَّنْ لَمْ يَفْعَلْ
 اللَّهُ مِنْ قَبْلُ وَمَا هُوَ بِعَظِيمٍ ۚ وَمَا يَحْكُمُهُمْ
 رَبُّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلنَّبِيِّينَ ۖ كَلَّا ۖ وَالْغَيْبُ
 وَالْإِيمَانُ إِذَا دُعِيَ وَالْقَبْرِ إِذَا أَسْفَرَ ۚ إِذَا هِيَ الْغَيْبُ
 الْكَبِيرُ ۚ نَزِيرٌ لِلْبَشَرِ ۚ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَّقِيَهُ
 أَوْ يَخْشَوْهُ ۚ كُلٌّ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيمَةً ۚ وَلَا أَصْحَابُ
 الْيَمِينِ ۚ هُنَّ جَنَّةٌ يَتَّسَّرُ لَوْنُهَا ۚ عَنِ الْمُجْرِمِينَ ۚ كَمَا
 سَلَكَ فِي سَقَرٍ ۚ قَالَ أَلَمْ تَكُنْ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ۚ هُوَ كَرِهُ
 تَكَ نَظْمُهُ الْيُسْكِينُ ۚ هُوَ كُنَّا نَحْمِلُ مَعَهُ الْحَافِظِينَ ۚ وَ
 كَلَّا تَكْلَبُ يَوْمَ الَّذِينَ ۚ هُنَّ أَتَيْنَ الْيَمِينَ ۚ قَدْ أَفْعَلْنَا
 شَأْنَهُ الشُّفْعِينَ ۚ كَلَّا هُمْ عَنِ الذِّكْرِ وَغَيْرِ مَعْزِينَ ۚ

بىز دوزاخ مۇئەككەلىرىنى پەقەت پەرىشتىلەردىن قىلدۇق، بىز ئۇلارنىڭ سانى بىلەن پەقەت كاپىر-لارنى سىندۇق، تاكى ئەھلى كىتاب (ئۆزلىرىنىڭ ساماۋى كىتابلىرىدىكى بۇ ساننى كۆرۈپ قۇرئاننىڭ ھەقى ئىكەنلىكىگە ئىمان ئېيتقاي، مۆمىنلەرنىڭ (پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنىڭ بەرگەن خەۋىرىگە ئىشەنگەنلىكىلىرىدىن ۋە ئەھلى كىتابنىڭ قۇرئان خەۋەرلىرىنىڭ تەۋرات، ئىنجىلدىكى خەۋەرلەرگە ئۇيغۇن ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلغانلىقىدىن) ئىمانى كۈچەيگەي، ئەھلى كىتاب ۋە مۆمىنلەر (بۇنىڭدىن) شەكلىنمەيدۇ، دىللىرىدا كېسەل بارلار (يەنى مۇناپىقلار)، كاپىرلار؛ بۇ سالدەن اللە ئېمىنى ئىرادە قىلدۇم دەيدۇ، اللە مۇشۇنداق خالىغان ئادەمنى گۇمراھ قىلدۇ، خالىغان ئادەمنى ھىدايەت قىلدۇ، پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ قوشۇنىنى (يەنى پەرىشتىلەرنىڭ سانىنىڭ كۆپلۈكىنى، ئۇلارنىڭ كۈچ-قۇۋۋىتىنى ۋە ئۇلارنىڭ يارىتىلىشتىكى چوڭلۇقىنى)

پەقەت ئۇ ئۆزى بىلىدۇ، بۇ (يەنى اللە بايان قىلغان دوزاخ) پەقەت ئىنسانلار ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەت-تۇر (32). ياقى (يەنى ئۇ مەسخىرە قىلغۇچىلار قەيە قىلىشىدىن يانسۇن)، ئاي بىلەن قەسەمكى (32)، ئۆتۈپ كەتكەن كېچە بىلەن قەسەمكى (32)، يورۇغان سۈبھى بىلەن قەسەمكى (34)، شۈبھىسىزكى، دوزاخ بالالاردىن بىرىدۇر (ئۇنى قانداقمۇ مەسخىرە قىلسىلەر ۋە ئۇنىڭغا جىنپۇتەيسىلەر؟) (35). ئۇ ئىنسانلارنى ئاگاھلاندۇرغۇچىدۇر (36). سىلەردىن (جەننەتكە) ئىلگىرىلەشنى خالىغان ياكى (دوزاختىن) چېكىنىشنى خالىغان ئادەمنى ئاگاھلاندۇرغۇچىدۇر (37). ھەر ئىنسان قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن (دوزاختا) مەھبۇستۇر (38). پەقەت ئەسھابى يەمىن (يەنى سائادەتمەن مۆمىنلەر) بۇنىڭدىن مۇستەسنا (38). ئۇلار جەننەتلەردە بولۇپ، گۇناھكارلاردىن؛ «سىلەرنى دوزاخقا كىرگۈزگەن نېمە؟» دەپ سورايدۇ (40-42). ئۇلار (جاۋابەن) ئېيتىدۇ؛ «بىز ناماز ئوقۇمىدۇق» (42). مىكەنلەرگە تائام بەرمىدۇق (44). بىز بىھۇدە سۆز قىلغۇچىلار بىلەن بىھۇدە سۆز قىلاتتۇق (45). قىيامەت كۈنىنى ئىنكار قىلاتتۇق (46)، تاكى بىز ئۆلگۈچە (شۇنداق قىلدۇق)» (47). شاپائەت قىلغۇچىلارنىڭ شاپائىتى ئۇلارغا پايدا بەرمەيدۇ (يەنى ئۇلارنى اللە نىڭ ئازابىدىن قۇتقۇزۇپ بىر ئىنسان شاپائەتچى بولمايدۇ، ئۇلارغا پۈتۈن ئەھلى زېمىن شاپائەت قىلغان تەقدىردىمۇ، ئۇلارنىڭ شاپائىتى قوبۇل قىلىنمايدۇ) (48). ئۇلار نېمىشقا ۋەز (يەنى قۇرئان)دىن يۈز ئۇرۇيدۇ (49).

ئۇ ئۆزىنى ئاقلاش ئۈچۈن قانچە ئۆزۈە ئېيتقان
 تەقدىرىدەمۇ (ئۆزىنى قوبۇل قىلىنمايدۇ) (15). (ساڭا
 جىبرىئىل ئارقىلىق ۋەھى نازىل بولۇۋاتقاندا، ئۇنى
 ئېسىغا ئېلىۋېلىش ئۈچۈن) ئالدىراپ تىلىگىنى
 مىدىراتسا (16). ئۇنى توپلاش ۋە ئوقۇپ بېرىش
 بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىزدۇر (17). ساڭا ئۇنى ئوقۇپ
 بەرگىنىمىزدە (يەنى جىبرىئىل ساڭا ئوقۇپ بەرگەن-
 دە)، ئۇنىڭ ئوقۇشىغا ئەگەشكىن (18). ئاندىن ئۇنى
 چۈشەندۈرۈپ بېرىش بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىزدۇر (19).
 (ئى مۇشرىكلار جامائەسى!) ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس
 (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش، ھېساب بېرىش
 سىلەر گۇمان قىلغاندەك يوق ئىش ئەمەس)، بەلكى
 سىلەر بۇ دۇنيانى دوست تۇتىسىلەر (20). ئاخىرەتكە
 كۆڭۈل بۆلمەيسىلەر (21). بۇ كۈندە، (سانادەتمەنلەر-

نىڭ) يۈزلىرى نۇرلۇق بولىدۇ (22). (ئۇلار) پەرۋەردىگارىغا قاراپ تۇرىدۇ (23). بۇ كۈندە نۇرغۇن
 يۈزلەر تۇتۇق بولىدۇ (24). ئۆزلىرىنىڭ چوڭ مۈشكۈللۈكىگە دۇچار بولىدىغانلىقىغا ئۇلار جەزمەن
 ئىشىنىدۇ (25). راستلا جان ھەلقۇمغا يەتكەندە، «(بۇ كېسەلگە) كىم ئىلاج قىلالايدۇ» دېيىل-
 دۇ (26-27). (سەكراتتا ياتقان ئادەم) بۇنىڭ (دۇنيادىن) ئايرىلىش ئىكەنلىكىنى جەزمەن بىلىدۇ (28).
 (سەكراتنىڭ قاتتىقلىقىدىن) پاچاق پاچاققا كىرىشىپ كېتىدۇ (29). بۇ كۈندە ھەيدەپ بېرىلىدىغان
 جاي پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ دەرگاھىدۇر (30). (كاپىر قۇرئانغا) ئىشەنمىدى، ناماز ئوقۇمىدى (31).
 لېكىن ئۇ (قۇرئاننى) ئىنكار قىلدى ۋە (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈدى (32). ئاندىن كېرىلگەن ھالدا
 ئۆيىگە قايتتى (33). ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا! ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا! (34) يەنە ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا!
 ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا! (35) ئىمان ئۆزىنى بىكار قويۇپ بېرىلىدۇ (يەنى شەرئەت ئىشلىرىغا تەكلىپ
 قىلىنماي، مەيلىگە قويۇۋېتىلگەن ھايۋانغا ئوخشاش) دەپ ئويلايدۇ؟ (36) ئۇ (بەچچىدىنلارغا)
 تۆكۈلىدىغان (ناجىز مەنى) ئەمەسمىدى؟ (37) ئاندىن ئۇ لەختە قان بولىدى، ئاندىن
 اللە ئۇنى چىرايلىق شەكىلدە ياراتتى (38). ئۇ مەنىدىن ئەر-ئايال (ئىككى تېپىنى) ياراتتى (39).
 ئۇ (يەنى يۇقىرىقىدەك ئىشلارنى قىلالىغان اللە) ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئەمەسمۇ؟ (40)

76- سۇرە ئىنسان

مەدەنىدە نازىل بولغان. 31 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ئىنسان (ئاننىڭ قورسقىدا) بىر مۇددەتتىن
ئۆتكۈزدى، ئۇ (ئەزىمىگە ئىلىكتىن) تىلغا ئېلىندى.
دىھان نەرسە بولمىدى (1). شۈبھىسىزكى، بىز
ئىنساننى ئارىلاشما مەنى (يەنى ئەر بىلەن ئايال
نىڭ مەنىسى)دىن ياراتتۇق، ئۇنى بىز (شەرىئەت
تەكلىپلىرى بىلەن) سىنايمىز، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنى
بىز (ئۇنى نازىل قىلغان ئايەتلىرىمىزنى ئاڭلىسۇن،
كاتىئاننى ياراتقۇچىنىڭ بىرلىكىگە دالالەت قىلد-
دىغان دەلىللەرنى كۆرسۈن دەپ) ئاڭلايدىغان،
كۆرىدىغان قىلىپ ياراتتۇق (2). شۈبھىسىزكى،

ئۇنىڭغا بىز (پەيغەمبەر ئەۋەتتى) بىلەن ياخشى-يامان) يولنى كۆرسەتتۇق، ئۇ مۆمىن بولۇپ ياخشى
يولدا مېڭىپ (اللەنىڭ نېمىتىگە) شۇكۇر قىلغۇچىدۇر، ياكى (فاجىر بولۇپ يامان يولدا مېڭىپ)
كۈفرىلىق قىلغۇچىدۇر (3). شۈبھىسىزكى، بىز كاپىرلارغا (پۇتلىرىغا سېلىنىدىغان) زەنجىرلەرنى،
(بويۇنلىرىغا سېلىنىدىغان) تاقاقلىرىنى ۋە يېنىپ تۇرغان دوزاخنى تەييارلىدۇق (4). ھەقىقەتەن
ياخشىلار كافر ئارىلاشتۇرۇلغان (مەي بىلەن تولدۇرۇلغان) جامىلاردىن ئىچىدۇ (5). (ئۇ كافر
جەننەتتىكى بىر) بۇلاقتىن (ئېتىلىپ چىققان بولۇپ)، ئۇنىڭدىن اللە نىڭ (ياخشى) بەندىلىرى
ئىچىدۇ، ئۇ بۇلاقنى ئۇلار (خالىغان جايلىرىغا) ئېقىتىپ بارالايدۇ (6). ئۇلار ئۆز ئۈستىگە قەسەم
ئىچىپ ئالغان ئىشنى ئورۇنلايدۇ ۋە دەھشىتى كەڭ دائىرىلىك بولغان كۈندىن (يەنى قىيامەت
كۈنىدىن) قورقىدۇ (7). ئۆزى موھتاج تۇرۇقلۇق، مىسكىنگە، يېتىمگە ۋە ئەسرگە ئاتام بېرىدۇ (8).
(ئۇلار ئېيتىدۇ) «سەلەرگە بىز اللەنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن ئاتام بېرىمىز، سەلەردىن (بۇنىڭ بەد-
لىكىگە) ھېچقانداق مۇكاپات ۋە تەشەككۈر تەلەپ قىلمايمىز» (9). شۈبھىسىزكى، بىز پەرۋەردىگار بىمىز
تەرىپىدىن مەيدانغا كەلتۈرۈلگەن ئېغىر، قاتتىق كۈندىن قورقىمىز» (10). اللە ئۇلارنى شۇ كۈننىڭ
شەرىدىن ساقلايدۇ، ئۇلارنىڭ (يۈزلىرىگە) نۇر، (دىللىرىغا) خۇشاللىق ئاتا قىلىدۇ (11). ئۇلارنىڭ
سەۋر-ئاقەتلىرى ئۈچۈن اللە ئۇلارنى جەننەت بىلەن ۋە (ئۇ يەردىكى) يىپەك
(لباسلار) بىلەن مۇكاپاتلايدۇ (12). ئۇلار جەننەتتە تەختلەرگە يۆلىنىپ ئولتۇرىدۇ، ئۇلار
جەننەتتە قاتتىق ئىسسىقلىق، قاتتىق سوغۇقلىق كۆرىمىدۇ (13). جەننەتتىكى (دەرەخلىرىنىڭ)
سايىملىرى ئۇلارغا يېقىندۇر، جەننەتنىڭ مېۋىلىرىنى ئۈزۈش ئۇلارغا ئاسان قىلىنىدۇ (14).

اللّٰه خالغان ئادەمنى رەھىمىتىڭ دائىرىسىگە كىرگۈز-
زىدۇ. اللّٰه زالىملارغا قاتتىق ئازابنى تەييارلىدى (۱۲).

77- سۇرە مۇرسەلات

مەككەدە ئازىل بولغان. 50 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مەھرىبان اللەنىڭ ئىسمى
بىلەن باشلايمەن.

ئارقىمۇئارقا چىققۇچى (لەرزان) شاماللار
بىلەن قەسەمكى (۱)، قاتتىق چىققۇچى بورانلار
بىلەن قەسەمكى (۲)، (بۇلۇنلارنى اللە خالغان
تەرەپلەرگە) تارقاققۇچى شاماللار بىلەن قەسەمكى (۳)،
(ھەق بىلەن باتىلىنىڭ، ھارام بىلەن ھالالنىڭ)
ئارىسىنى ئايرىمغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن
قەسەمكى (۴)، (بەندىلەرگە) ئۆزۈرە (قالدۇرماسلىق) ياكى (اللەنىڭ ئازابىدىن)
ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن ۋەھىينى (پەيغەمبەرلەرگە) ئېلىپ چۈشكۈچى پەرىشتىلەر بىلەن
قەسەمكى (۵-۶)، (ئى مەككە كۇففارلىرى!) سىلەر ئاگاھلاندۇرۇلغان ئىش (يەنى قىيامەت،
ھېساب ۋە جازا) چوقۇم مەيدانغا كەلگۈچىدۇر (۷). يۇلتۇزلارنىڭ (نۇرى) ئۆچۈرۈلگەن
چاغدا (۸)، ئاسمان يېرىلغان چاغدا (۹)، تاغلار تىتىلىپ (شامالدا ئۇچۇپ يۈرگەن زەررىلەردەك)
ئۇچۇپ يۈرگەن چاغدا (۱۰)، پەيغەمبەرلەرگە (ئۇلار بىلەن ئۈمەتلىرى ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىدۇ-
لىشقا) ۋاقىت بەلگىلەنگەن چاغدا (ۋەدە قىلىنغان قىيامەت مەيدانغا كېلىدۇ) (۱۱)، (پەيغەمبەرلەر-
نىڭ قەۋملىرىگە ئائىت ئىشلار) قايسى بۈيۈك كۈنگە كېچىكتۈرۈلدى؟ (۱۲) خالايسىزنىڭ ئارىسىدا
ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈن ئۈچۈن (تەخىر قىلىندى) (۱۳). ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈننىڭ نېمە-
لىكىنى (يەنى ئۇنىڭ دەھشىتىنى) قانداق بىلەلەيسەن؟ (۱۴) بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇ-
چىلارغا ۋاي! (۱۵) (پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقىلىرى ئۈچۈن) ئىلگىرىكىلەرنى ھاللاڭ قىلىدۇ-
دۇقمۇ؟ (۱۶) ئاندىن ئۇلارغا ئەگەشتۈرۈپ كېيىنكىلەرنى ھاللاڭ قىلدۇق (۱۷). گۇناھكارلارنى
مۇشۇنداق قىلىمىز (يەنى جازا-لايمىز) (۱۸). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (۱۹)
سىلەرنى بىز ئاجىز مەنىدىن ياراتىدۇقمۇ؟ (۲۰) ئۇنى بىز مەلۇم ۋاقىتقىچە (يەنى تۇغۇلغۇچە)
پۇختا ئارامگاھ (يەنى بېچىپدان) دا قىلدۇق (۲۱-۲۲). بىز (ئۇنى ئايىمەندىن يارىتىشقا) قادىر
بولدۇق. بىز (ئۇنى ئەڭ چىرايلىق شەكىلدە يارىتىشقا) نېمىدېگەن ياخشى قادىر بولغۇچىمىز! (۲۳)
بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (۲۴) زېمىننى بىز ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان قىلىدۇقمۇ؟ (۲۵)

أَحِبَّاءُ وَأَسْرَاءُ ۖ وَجَلَسُوا بِهَا رَاسِي مَخِيطٍ ۖ
اسْتَعَيْنَهُمْ مَاءُ فُرَاتٍ ۚ وَبَلَغُوا ثَمَرِي ۖ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ۝
الْعَظِيمِ ۚ إِلَى مَا كُنتُمْ بِهِ كُفْرًا ۚ إِنَّ ظِلْمَهُمْ إِلَىٰ غُلَبٍ
فِي نَفْسٍ شَعْبٍ ۚ لَا طَلِيلَ إِلَّا طَلِيلٌ ۚ وَلَا يَفِيضُ مِنَ الْعَلَبِ ۚ
إِنَّمَا تَرَىٰ بِشَرِّكَافٍ ۚ كَأَنَّهُ جِلْدُ ثَوْبٍ ۚ يَوْمَئِذٍ
يُؤْمِنُ بِالْمُكَذِّبِينَ ۚ هَذَا يَوْمُ لَا يَكُونُ لَكُنْهٌ ۚ وَلَا
يُؤْتُونَ لَهُمْ مَقْعَدًا زَرْقًا ۚ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ۝
هَذَا يَوْمُ الْقُصْلِ ۚ جَمَعْنَاهُ ۚ وَالْأَذْلَىٰ ۚ وَلَئِنْ كَانَ لَكُمْ
عَيْدٌ لَّكُيِّدُونَ ۚ وَيَوْمَئِذٍ يُؤْمِنُ بِالْمُكَذِّبِينَ ۚ إِنْ
الْمُتَّقُونَ فِي ظُلُمٍ ۚ وَخُبُورٍ ۚ قَوْلُكِهِمْ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ
كُلًّا وَارْشُودًا ۚ أَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ وَإِنْ كُنْتُمْ لَكُمْ
شَكْرٌ ۚ لِلْمُحْسِنِينَ ۚ وَيَوْمَئِذٍ يُؤْمِنُ بِالْمُكَذِّبِينَ ۚ كُلًّا
وَمَنْعُوا أَهْلِيهَا ۚ إِنَّكُمْ مُّشْرِكُونَ ۚ وَيَوْمَئِذٍ يُؤْمِنُ
بِالْمُكَذِّبِينَ ۚ وَإِذْ أَقْبَلُ لَهُمْ دُكَّانُ الْأُنْكُرُونَ ۚ وَيَوْمَئِذٍ
يُؤْمِنُ بِالْمُكَذِّبِينَ ۚ يَأْتِي حَبِيبًا ۚ بَعْدَ يَوْمِئِذٍ ۚ

(ئوتتۇزىنچى پارە)

78 - سۈرە نەبە

مەككىدە نازىل بولغان، 40 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(مۇشرىكلار ئۆزئارا ئېسە توغرۇلۇق)
سورىشىدۇ؟⁽¹⁾ ئۇلار چوڭ بىر خەۋەر (يەنى
قىيامەت توغرۇلۇق) سورىشىدۇ⁽²⁾. ئۇلار
شۇ (يەنى قىيامەت) توغرىسىدا ئىختىلاپ
قىلىشقۇچىلاردۇر⁽³⁾. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس
(يەنى قىيامەت ئۇلارنىڭ ئويلىشىنىدەك يالغان
ئەمەس)، ئۇلار (ھەقىقىي ئەھۋالنى) كەلگۈسىدە
بىلىدۇ⁽⁴⁾. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار
(بېشىغا كەلگەن ئازابىنى) كەلگۈسىدە بىلىدۇ⁽⁵⁾.

(زېمىننىڭ ئۈستىدە مۇقىملىشىشچىلار ۋە كەڭ تۈزلەڭلىكلەرگە زىرائەت تېرىپ پايدىلىنىشىڭلار
ئۈچۈن) زېمىننى بىسات قىلىدۇقمۇ؟⁽⁶⁾ (زېمىننىڭ تەۋرەپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن) تاغلارنى
قوزۇق قىلىدۇقمۇ؟⁽⁷⁾ سىلەرنى ئەر-ئايال قىلىپ ياراتتۇق⁽⁸⁾. ئۇيقۇنى سىلەرنىڭ (بەدىنىڭلار
ئۈچۈن) راھەت قىلدۇق⁽⁹⁾. كېچىنى لېباس قىلدۇق⁽¹⁰⁾. كۈندۈزنى (سىلەر) تىرىكچىلىك
قىلىدىغان (ۋاقىت) قىلدۇق⁽¹¹⁾. ئۈستۈڭلاردا مۇستەھكەم يەتتە ئاسماننى بىنا قىلدۇق⁽¹²⁾.
(سىلەر ئۈچۈن) يېنىپ تۇرغان چىراقنى (يەنى كۈننى) ياراتتۇق⁽¹³⁾. ئاشلىقلىرىنى، ئوت-
چۆپىلەرنى، دەرەخلىرى قويۇق باغچىلارنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن بۇلۇتلاردىن مول يامغۇر
ياغدۇرۇپ بەردۇق⁽¹⁴⁻¹⁶⁾. قىيامەت كۈنى ھەقىقەتەن (مۇكاپاتلاش ۋە جازالاش)
ۋاقتىدۇر⁽¹⁷⁾. ئۇ كۈنى سۈر چېلىنىدۇ، سىلەر توپ-توپ بولۇپ كېلىسىلەر⁽¹⁸⁾. ئاسمان
ئېچىلىپ نۇرغۇن ئىشكىلەر پەيدا بولىدۇ⁽¹⁹⁾. تاغلار ھەرىكەتلەندۈرۈلۈپ سەربەتەك بولۇپ
قالىدۇ (يەنى تاغلار تۈزۈپ يىراقتىن قارىغۇچىغا سۈدەك تۈيۈلىدۇ)⁽²⁰⁾. جەھەننەم
ھەقىقەتەن (كۇغۇقلارنى) كۈتۈپ تۇرىدۇ⁽²¹⁾. جەھەننەم، شۈبھىسىزكى، گۇناھكارلارنىڭ
جايىدۇر⁽²²⁾. ئۇلار جەھەننەمدە ئۇزاق مۇددەت قالىدۇ⁽²³⁾. ئۇلار جەھەننەمدە
(جەھەننەمنىڭ ھارارىتىنى يېنىكلىتىدىغان) بىرەر سۆرۈلۈككە ۋە (تەشەللىقنى قاندۇر-
رىدىغان) بىرەر ئىچىملىككە ئېرىشەلمەيدۇ⁽²⁴⁾. ئۇلارنىڭ ئېرىشىدىغىنى پەقەت
يۇقىرى ھارارەتلىك قايناقسۇ ۋە يىرگىندىلا ئىبارەت بولىدۇ⁽²⁵⁾. بۇ (ئۇلارغا بېرىلىدىغان)
مۇۋاپىق جازادۇر⁽²⁶⁾. چۈنكى ئۇلار (قىلمىشلىرىدىن) ھېساب ئېلىنىشتىن قورقمايتتى⁽²⁷⁾

وَكُنْتُ يَا ابْنَ آدَمَ كَمَا هُوَ عَلَى أَصْنَفِهِ كَمَا بَلَغَ
فَلَمْ يَخْلُقْكَ لِيُزِيدَكَ الْأَعْدَاءَ أَطْلُقْ لِلْمُتَّقِينَ مَخَارِجَ
عَدَائِهِ وَأَحْبِبْ لِكُلِّ وَاصِبٍ أَتْرَابَهُ كَمَا سَأَلْتَهُمَا قُلْ
لِلْمُسْمُوعِينَ فِيهِ الْعَوَّلُ لَا كَمَا بَلَغَ جَزَاءُ مَنْ تَرَكَ حَقَّهُ
حَسْبَ الْكَافِرِ السُّلُوبِ وَالْأَرْضِ وَمِثْلَهُمَا الرَّحْمَنِ
لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا هُوَ مَقْشُورُ الزُّمَرِ وَالْمَلَكُ
عَلَى الْأَلْيَمِينَ إِنَّ أَوَّلَ الرَّحْمَنِ وَقَالَ صَوَابًا
فَإِنَّ الْيَوْمَ الْحَقُّ قَمَنَ شَمْسُهُ لَعْدَى رِيَمٍ مَا بَارَاهَا
أَنْزَلَتْهُ عَدَا بِأَقْرَبِهَا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدُهُ
وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَأْتِيَنِي كُنْتُ سُرْبًا
بِأَعْيُنِ النَّاسِ وَنُفُوسِهِمْ
يَوْمَ
يُخْرِجُ عَرَقًا وَالْأَشْطَبُ شُطْلًا وَالْبُغْيُ بَغْيًا
قَالَ يَحْيَى سَبَقًا قَالِدُ بَرِيٍّ أَمْرًا يَوْمَ سُرُجُفٍ
الرَّاحَةُ سَبْعُهَا الْوَارِدَةُ غُلُوبُ يَوْمِي وَاجِعَةٌ ٥

وَاللَّهُ الرَّحِيمُ الرَّحِيمُ
وَالْبُرُوقُ عُرُقًا وَالرَّهْمُ نُجُجًا وَالنَّجَافُ سُبُجًا
قَالَ الشَّيْطَانُ سُبُحَانَكَ الْمَلِكُ بَرُّكَ أَزْمَنُ يَوْمَ سَرَفٍ
الرَّاجِعُ تَتَبِعَهَا الْإِرَادَةُ قُلُوبُ يَوْمَ مِثْلُ وَاجِعَةٍ ۝

اللەنەلەڭ ئىزىگە ئېرىشكەن ۋە توغرا سۆزنى قىلغانلاردىن باشقا ھېچ ئەمەلدىن ئىبارەت قىلىشقا بولمايدۇ (38). ئەنە شۇ چوقۇم بولىدىغان كۈندۈر. كىمكى (ئىمان بىلەن، ياخشى ئەمەل بىلەن) پەرۋەردىگارغا قايتىدىغان يولىنى تۇتۇشنى خالسا (تۇتسۇن) (39). بىز سىلەرنى ھەقىقەتەن (يۈز بېرىشى) يېقىن ئازابىتىن (يەنى ئاخىرەت ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇردۇق، ئۇ كۈندە كىشى ئىلگىرى قىلغان ئەمەللىرىنى كۆرىدۇ. كاپىر: «كاشكى مەن تۇپراق بولۇپ كەتكەن بولساممۇ!» دەيدۇ (40).

79- سوره نازمات

مه‌ککده نازیل بولغان، 46 ثایهت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
(كۇڧارلارنىڭ جانلىرىنى) قاتتىق تارتىپ ئالغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى ⁽¹⁾، (مۆمىن-
لەرنىڭ جانلىرىنى) سىلىق ئالغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى ⁽²⁾، (اللەنىڭ ئەمرىنى ئا-
ماندىن) تېز ئېلىپ چۈشكۈچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى ⁽³⁾، (مۆمىنلەرنىڭ جانلىرىنى ئېلىپ
جەننەتكە) ئىلگىرىلىگۈچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى ⁽⁴⁾، (اللەنىڭ ئەمرى بىلەن) كائىناتنىڭ
ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى، (سېلەر چوقۇم تىرىلدۈرۈلسىلەر، سېلەردىن
چوقۇم ھېساب ئېلىنىدۇ) ⁽⁵⁾. بۇ كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى)دە زېمىن ۋە ئۇنىڭدىكى شەيىتلەر
قوشۇلۇپ، تەۋرەيدۇ ⁽⁶⁾. ئۇنىڭ ئارقىسىدىنلا ئاسمان ۋە ئۇنىڭدىكى شەيىتلەر قوشۇلۇپ
تەۋرەيدۇ ⁽⁷⁾. بۇ كۈندە دىللارنى (يەنى كۇڧارلارنىڭ دىللىرىنى) قورقۇنچ باسىدۇ ⁽⁸⁾.

شۇ (دىللارنىڭ ئىگىلىرىنىڭ) كۆزلىرى (قورقۇنچ-
تىن) تىكىلىپ قارىيالمىدۇ (10). ئۇلار ئېيتىدۇ:
«راستلا بىز ئاۋالقى ھالىمىزغا قايتىۋرۇلامدۇق؟
(يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلمەيدۇ؟)» (10) ئۇ
بىزنىڭ چىرىگەن سۆڭەك بولۇپ قالغان ۋاقىتىمىز
ئەمەسمۇ؟» (11) ئۇلار ئېيتتى: «ئۇنداق بولىدىغان
بولسا، بۇ (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش) زىيان-
لىق قايتىشتۇر (يەنى بىز ئۆلگەندىن كېيىن تىرىل-
مىغان بولساق، دوزاخ ئەھلى بولغانلىقىمىز ئۈچۈن
زىيان تارتىۋىچىلارمىز)» (12). بىر سەيپە (يەنى
ئىسرائىلنىڭ سۈر چېلىشى) بىلەنلا ئۇلار (يەنى
جىمى خالايق) (يەر ئاستىدىن) زېمىننىڭ ئۈستىگە
چىقىپ قالىدۇ (13-14). ساڭا مۇسانىڭ خەۋىرى
كەلدىمۇ؟ (15) ئۆز ۋاقتىدا ئۇنى پەرۋەردىگارى
تۇۋا ناملىق مۇقەددەس ۋادىدا (مۇنداق دەپ)
چاقىردى: (16) «سەن پىرىئەنىڭ قېشىغا بارغىن،
ئۇ ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشتى (17). ئۇنىڭغا:

أَبْصُرْ مَا خَلَقْتُ ۖ يَتُوبُونَ رَبَّنَا لِمَا رَدَدْنَا فِي الْخَافِ ۖ
عَلَىٰ الْآلَةِ عِلْمًا شَجِرَةً ۖ قَالُوا إِنَّكَ إِذَا أَنزَلْتَ غَاسِقَةً ۖ
فَاتَّصَاهُ رَجِيمٌ ۖ وَاجِدٌ ۖ فَخَذَّاهُم بِأَلْسِنِهِمْ ۖ هَمَلٌ أَتَتْكَ
حَبِيبٌ مُّؤْنِي ۖ إِذْ تَادِبُهُ رَجِيءٌ ۖ يَالُوهُ الْمُقَدِّسُ طَوًى ۖ
لَا ذَهَابَ لِي فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ۖ فَقُلْ هَلْ لَكَ إِلَىٰ أَنْ
تَزُولَ ۖ وَاهْبِطْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَعْلَىٰ ۖ فَأَرْزَأُ الْآلَةَ
الْكُفْرَىٰ ۖ فَكَلَبَ وَطَعْنَىٰ ۖ ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَىٰ ۖ فَخَصَبَهُ
فَتَدَىٰ ۖ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَىٰ ۖ فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ
الْآخِرَةِ وَالْأُولَىٰ ۖ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَنِ عَذَّبَ ۖ ثُمَّ
أَخَذَ أَخَاهُ الْأَخْمَرَ ۖ فَخَلَّتْ رِجْلَاهُ فَبُذِلَ ۖ وَ
أَعْيَشَ قَلِيلًا ۖ وَأَخْرَجَ خَصْبَةَ الْأَرْضِ بَعْدَ ذَلِكَ
دَحْيَاهَا ۖ أَخْرَجْنَاهَا مَاءً وَامْرَأَتَهُ ۖ وَاجْتَمَعَ رِجْسُهَا
مَتَاعًا لِّكُلِّ أَكْفَامٍ ۖ وَإِذَا جَاءَتْ الْغَاسِقَةُ الْكُفْرَىٰ ۖ
يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ الْأَنْفُسِ مَا سَعَىٰ ۖ وَتَبْرَأُ الْجَنُودُ
لِمَنِ نَزَىٰ ۖ فَلَمَّا مَنَ طَغَىٰ ۖ وَاشْرَأَتِ السَّيْرَةُ الدُّنْيَا ۖ

(كۇفرىدىن ۋە گۇناھلاردىن) پاك بولۇشنى خالامەن (18). سېنى پەرۋەردىگارىمنى تونۇشقا يېتەك-
لىشىمنى خالامەن؟ (ئۇنى تونۇشقا پەرۋەردىگارىڭىدىن) قورقسەن-دە، (ياخشى ئەمەللەرنى
قىلىسەن) دېگەن (19). مۇسا پىرىئەنىڭ چوڭ مۆجىزىنى كۆرسەتتى (20). پىرىئەن (اللەنىڭ
پەيغەمبىرى مۇسانى) ئىنكار قىلدى ۋە (اللەنىڭ ئەمرىگە) ئاسىيلىق قىلدى (21). ئاندىن پىرىئەن
(مۇسادىن) يۈز تۇرۇپ (ھىيلە-مىكر ئىشلىتىشكە) كىرىشتى (22). (ئۇ سېھىرگەرلەرنى، ئەسكەرلىرىنى،
تەۋەلىرىنى) توپلىدى ھەم ئىدا قىلىپ (23) دېدى: «مەن سىلەرنىڭ بۈيۈك پەرۋەردىگارىڭلار
بولمىن» (24). اللە ئۇنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ ئازابى بىلەن جازالىدى (25). شەك-شۈبھىسىزكى،
اللەدىن قورقىدىغانلار بۇنىڭدىن ئىبرەت ئالىدۇ (26). سىلەرنى يارىتىش مۇشكۈلمۇ؟ ياكى ئاسماننى
يارىتىش مۇشكۈلمۇ؟ اللە ئاسماننى ياراتتى (27). ئۇنىڭ ئېگىزلىكىنى يۈكسەك قىلدى ۋە كەم-
كۈتسىز قىلدى (28). ئۇنىڭ كېچىسىنى قاپقاراڭغۇ، كۈندۈزىنى يوپۇرۇق قىلدى (29).
شۇنىڭدىن كېيىن زېمىننى (ئەھلى زېمىننىڭ تۇرۇشقا لايىق قىلىپ) ياپىدى (30). زېمىندىن
بۇلاقلارنى ئاققۇردى، ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈردى (31). تاغلارنى (زېمىندا) مۇقىم قىلدى (32). اللە-
تائالا ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى سىلەرنىڭ ۋە ھايۋانلىرىڭلارنىڭ پايدىلىنىشى ئۈچۈن (ياراتتى) (33).
قىيامەت كەلگەندە (34)، (شۇ) كۈندە ئىنسان (ياخشى-يامان) قىلمىشلىرىنى ئەسلىيدۇ (35).
قارىغۇچىلارغا جەھەننەم ئوچۇق كۆرسىتىلىدۇ (36). كىمكى (كۇفرىدا، گۇناھتا)
چېكىدىن ئاشىدىكەن (37)، دۇنيا تىرىكچىلىكىنى (ئاخىرەتتىن) ئارتۇق كۆرىدىكەن (38).

ئۇنىڭ جايى ھەقىقەتەن جەھەننەم بولىدۇ (39).
 پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا (سوراققا تارتىلىشتىن)
 قورقىدىغان، ئۆزىنى نەپسى خاھىشىغا بېرىلىشتىن
 (يەنى ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) چەكلىگەن
 ئادەمگە كەلسەك (40)، ھەقىقەتەن ئۇنىڭ جايى
 جەننەت بولىدۇ (41). ئۇلار سەددىن قىيامەتنىڭ قاچان
 بولىدىغانلىقىنى سورايدۇ (42). سەن ئۇنى قانداقمۇ
 بايان قىلىپ بېرەلەيسەن؟ (43) ئۇنى بىلىش پەرۋەر-
 دىگارنىڭ خاستۇر (44). سېنىڭ ۋەزىپەڭ پەقەت
 قىيامەتتىن قورقىدىغان ئادەمنى ئاگاھلاندۇرۇش-
 تۇر (45). ئۇلار قىيامەتنى كۆرگەن كۈنىدە، گویا
 ئۆزلىرىنى (دۇنيادا) پەقەت بىر كەچقۇرۇن
 ياكى بىر ئەتمەكەن تۇرغاندەك (گۇمان قىلىدۇ) (46).

80-سۇرە شەبە

مەككىدە نازىل بولغان، 42 ئايەت.

قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هُوَ اللَّهُمَّ مَا مَقَامُ رَبِّهِ وَ
 تَعَالَى الْقَسَمُ مِنَ الْمَوْتِ هُوَ الْقَسَمُ الَّذِي هُوَ الْمَوْتِ
 يَسْأَلُكَ عَنِ السَّاعَةِ أَتَانِ مُسْبَأً خَيْرٌ أَمْ يَسْأَلُكَ
 إِلَى رَبِّكَ مِنْهَا مَا أَتَانِ مُسْبَأً خَيْرٌ أَمْ يَسْأَلُكَ
 يَوْمَ يَوْمَ تَأْتِي السَّاعَةُ الْأَعْيُنُ أَوْ مَسْبَأً
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 مَبْنًى وَتَوَلَّى أَنْ جَاءَهُ الْأَعْيُنُ وَمَا يَدْرِيكَ لَعَلَّكَ
 يَسْأَلُكَ أَوْ يَسْأَلُكَ الْقَسَمُ الَّذِي هُوَ الْقَسَمُ الَّذِي
 قَاتَتْ لَهُ نَفْسُهُ وَمَا يَدْرِيكَ إِلَّا يَسْأَلُكَ وَأَمَّا مَنْ
 جَاءَهُ يَسْأَلُكَ وَهُوَ يَسْأَلُكَ قَاتَتْ عَنْهُ نَفْسُهُ
 إِنَّمَا تَذَكَّرُ فَتَسْأَلُكَ عَنْهُ نَفْسُهُ فَتَسْأَلُكَ
 عَنْ رَوْحِهِ فَتَسْأَلُكَ عَنْ سَفَرِهِ كَرَاهٍ بَرٍّ
 قِيلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرًا لَمْ يَنْتَهِ عَنْ خَلْقِهِ
 مِنْ لَعَلَّكَ خَلْقَهُ فَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ فَتَسْأَلُكَ

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

يېنىغا ئەمەلگە ئاشىدىغان ئۈچۈن (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام) تەرىپىنى ئۆردى ۋە يۈزىنى
 ئۆرۈۋالدى (1-2). (ئى مۇھەممەد!) نېمە بىلىسەن؟ (يەللىكى) ئۇ (سەئىدىن ئالىخان
 مەرسىيەت بىلەن گۇناھلىرىدىن) پاكلىنىشى مۇمكىن (3). ياكى ۋەز-نەسەت ئاتىلاپ
 ئۇنىڭدىن پايدىلىنىشى مۇمكىن (4). ئۆزىنى (شەئىدىن) بىساجەت ھېسابلايدىغان ئادەمگە
 كەلسەك، سەن ئۇنىڭغا يۈزلىنىسەن (يەنى ئۇنىڭغا قۇلاق سېلىپ تەبلىغ قىلىشقا
 كۆڭۈل بۆلسەن) (5-6). ئۇ (كۆفرىدىن، گۇناھلاردىن) پاكلىنىپ، سائىغا نېمە زىيىنىدى (7).
 سەئىدىن مەرىيەت تىلەپ، اللەدىن قورققان ھالدا يۈگۈرۈپ كەلگەن كىشىگە كەلسەك (8-9)،
 سەن ئۇنىڭغا قارماي قويىسەن (10). (بۇنىڭدىن كېيىن) ئۇنداق قىلىمىش. بۇ ئايەتلەر ۋەزدۇر (11).
 خالىغان ئادەم ئۇنىڭدىن ۋەز-نەسەت ئالىدۇ (12). ئۇ (يەنى قۇرئان ئايەتلىرى)
 قىممەتلىك، (قەدرى) يۇقىرى پاك سەھىپىلەرگە يېزىلغاندۇر (13-14). (ئۇ) ھۈرمەتلىك ياخشى
 (پەرىشتىلەردىن بولغان) پۈتۈنچىلەرنىڭ قولىدىدۇر (15-16). ئىنسانغا نەنەت بولسۇنكى،
 ئۇ ئەجەب كاھىر بولدى! (17) اللە ئۇنى نېمىدىن ياراتتى؟ (18) اللە ئۇنى ئابىمەندىن
 ياراتتى، (ئۇ تولۇق يارىتىلىپ بولغۇچە) اللە ئۇنى بىرقانچە باستۇرۇلغان بۇلۇپ
 پەيدىن-پەي ياراتتى (19). ئاندىن ئۇنىڭغا (ماڭار) يولىنى ئاشلاشتۇرۇپ بەردى (20).

فَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ بِمَا يَنْتَبِئُ تُبَيِّنَتْ عَنْهَا الْمُشْعَتُ
فُتِرَتْ كَوَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ۖ وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِرَتْ ۖ
وَإِذَا الْجِبَةُ أُزْلِفَتْ ۖ عَلِمَتْ نَفْسٌ مِمَّا حَضَرَتْ ۖ كَلَّا
أَقْبَرُ يَخْتَفِئُ ۖ الْجَوَارِ الْكُنْزِ ۖ وَاللَّيْلِ إِذَا عَسَسَ ۖ
وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ۖ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ۖ ذُو
قُوَّةٍ يَنْذِرُ الْغَوَّاسَ ۖ كُفَّ الْأَمْنِ ۖ وَ
مَا صَاحِبُكُمْ يَنْجُونَ ۖ وَكَذَلِكَ يُلَقِّى الْيُتْمَى ۖ
وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنٍ ۖ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ
مُجِينٍ ۖ فَاخْبَرْنَا نَدَارًا ۖ وَنَارًا زُكْرًا وَقُلْنَا لِمَن
لَمِنَ شَأْمٍ مَنكُمُ أَنْ يَسْتَوْفِرَ ۖ وَمَا شَأْنُكَ أَنْ لَا يَنْ
يَسَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ۖ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ۖ كَوَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَرَتْ ۖ وَإِذَا الْبِحَارُ
فُجِّرَتْ ۖ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ۖ عَلِمَتْ نَفْسٌ مِمَّا هُمَتْ ۖ وَخَشَتْ ۖ

تىرىك كۆمۈۋېتىلگەن قىزدىن سەن قايسى
گۇناھ بىلەن تۇلتۇرۇلدۇڭ؟ دەپ سورالغان چاغدا
دا (8-9)، نامە-ئىماللار ئېچىلغان چاغدا (10)،
ئاسمان ئېچىپ تاشلانغان چاغدا (11)، دوزاخ
قىزىلغان چاغدا (12)، جەننەت (تەقۋادارلارغا)
يېقىنلاشتۇرۇلغان چاغدا (13)، ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ
قىلغان (ياخشى-يامان) ئىشلىرىنى بىلىدۇ (14).
كۈندۈزى يوشۇرۇنغۇچى يۇلتۇزلار بىلەن پاتىدە-
خان ۋاقتىدا يوشۇرۇنىدىغان يۇلتۇزلار بىلەن
قەسەم قىلىمەن (15-16)، قاراڭغۇلۇققا چۆمگەن
كېچە بىلەن قەسەم قىلىمەن (17)، يورۇشقا باش-
لىغان سۈبھى بىلەن قەسەم قىلىمەن (18). قۇرئان
ھەقىقەتەن (اللەنىڭ) ئىززەتلىك بىر ئەلچى (ئارقى-
لىق نازىل قىلىنغان) سۆزدۇر (19). ئۇ (ئەلچى)
كۈچلۈكتۇر، اللەنىڭ دەرگاھىدا مەرتۇبلىكتۇر (20).
پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلغۇچىدۇر. بۇ يەردە
(يەنى ئاسماندا) ئۇ ئىشەنچلىكتۇر (21). سىلەرنىڭ
ھەمراھلىقلار (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام)

مەجنۇن ئەمەستۇر (22). ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) جىبرىئىلنى ھەقىقەتەن
روشن ئۇيۇقنىڭ (شەرقىدە) كۆردى (23). ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) (غەيبنى)
تەبلىغ قىلىشتا بېغىل ئەمەستۇر (24). ئۇ (يەنى قۇرئان) قوغلاندى شەيتاننىڭ
سۆزى ئەمەستۇر (25). قەيەرگە بارىسىلەر؟ (26) ئۇ (يەنى قۇرئان) پۈتۈن ئەھلى جاھانغا
نەسىھەتتۇر (27). سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىن (دىن بارسىدا) راۋۇرۇس بولۇشنى خالايدىغان-
لارغا (قۇرئان) نەسىھەتتۇر (28). پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللە خالىغاندەكلا، ئاندىن
سىلەر خالايسىلەر (يەنى اللە خالىمىغىچە سىلەرنىڭ خالىغىنلارنىڭ ھېچ پايدىسى يوق) (29).

82-سۇرە ئىنشىتار

مەككىدە نازىل بولغان. 19 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ئاسمان يېرىلغان چاغدا (1)، يۇلتۇزلار تۆكۈلگەن چاغدا (2)، دېڭىزلار بىر-بىرىگە
قوشۇلغان چاغدا (3)، قەبرىلەر ئاستى-ئۈستى قىلىنغان (يەنى ئۆلۈكلەر چىقىرىلغان)
چاغدا (4)، ھەر ئادەم ئىلگىرى-كېيىن قىلغان ئىشلىرىنىڭ ھەممىسىنى بىلىدۇ (5).

بۈگۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) مۆمىنلەر كاپىر-
لاردىن كۈلىدۇ (84)، (كاپىرلار) نىڭ ھالىغا
(ئېسىل) تەختلەر ئۈستىدە ئولتۇرۇپ نەزەر
تاشلايدۇ (85). (كاپىرلار مۆمىنلەرنى) مەسخىرە
قىلغان قىلمىشلىرىنىڭ جازاسىنى تارتىشىمۇ؟ (86)

84- سۈرە ئىنشاق

ھەككىدە نازىل بولغان، 25 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاسمان يېرىلغان (1)، پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىنى
ئاڭلاپ ئىتائەت قىلغان، پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىنى
ئاڭلاشقا، ئىتائەت قىلىشقا لايىق بولغان چاغدا (2)،

زېمىن سوزۇلغان (3)، قوينىدىكى نەرسىلەرنى (يەنى ئۆلۈكلەرنى، مەدەنىلەرنى) سىرتقا چىقىرىپ
قۇرۇقلىنىپ قالغان (4)، پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىنى ئاڭلاپ ئىتائەت قىلغان، پەرۋەردىگارنىڭ
ئەمرىنى ئاڭلاشقا، ئىتائەت قىلىشقا لايىق بولغان چاغدا (ئىنسان خىيالغا كەلسەن دەھشەتلىك
ئەھۋاللارغا يولۇقىدۇ) (5). ئى ئىنسان! سەن ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارنىڭ مۇلاقات بولغىنىغا قەدەر
(ئۆز ئىشىڭدا) سەئىي-ئىجتىھات قىلىسەن (يەنى ئەمەلىڭنىڭ نەتىجىسىنى كۆرسەن) (6). نامە-
ئەمالى ئوڭ تەرەپىدىن بېرىلگەن ئادەمدىن ئاسان ھېساب ئېلىنىدۇ (7-8). (ئۇ جەننەتتىكى) ئائىلىسىگە
خۇشال-خۇرام قايتىدۇ (9). نامە-ئەمالى ئارقا تەرەپتىن بېرىلگەن ئادەم (10) «ۋاي» دەپ توۋلايدۇ
(يەنى ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىدۇ) (11)، دوزاخقا كىرىدۇ (12). چۈنكى ئۇ (دۇنيادىكى چېغدا) ئائىلىسىدە
شاد-خۇرام ئىدى (13). ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىغا قايتمايمەن دەپ گۇمان
قىلدى (14). ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىغا قايتىدۇ).
پەرۋەردىگارى ھەقىقەتەن ئۇنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (15). شەپقەت (يەنى كۈن پاتىقلىنىدىن
كېيىنكى ئۇپۇقنىكى قىزىللىق) بىلەن، كېچە ۋە ئۇنىڭ قاراڭغۇلۇقى باسقان نەرسىلەر
بىلەن، نۇرى كامالەتكە يەتكەن ئاي (يەنى تولۇن ئاي) بىلەن قەسمكى (16-18)، سىلەر جەزمەن
بىر ھالدىن يەنە بىر ھالغا يۆتكىلىپ تۇرىسىلەر (19). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نېمىشقا
ئىمان ئېيتىمايدۇ؟ (20) ئۇلارنىڭ يېنىدا قۇرئان ئوقۇلغان چاغدا نېمىشقا سەجدە قىلمايدۇ؟ (21)

بەلكى كاپىرلار (ھەقىقەتنى) ئىنكار قىلىدۇ (123).
ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكى يوشۇرۇن نەرسىلەرنى اللە
توبىدان بىلىدۇ (124). ئۇلارغا قاتتىق ئازاب
بىلەن خۇش خەۋەر بەرگەن (124). ھەقىقەت
ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان
كىشىلەر ئۈزۈلمەس ساۋابقا ئېرىشىدۇ (125).

85- سۈرە بۇرۇچ

مەككىدە ئازىل بولغان، 22 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

بۇرۇچلارنىڭ ئىككىسى بولغان ئاسمان بىلەن، قىيامەت كۈنى بىلەن، جۈمە كۈنى بىلەن، ھارپا كۈنى بىلەن قەسمكى (1-3)، ئورەكلەرنىڭ ئىگىلىرىگە لەنەت بولسۇن (4). ئۇ ئورەكلەر لاۋۇلداپ تۇرغان ئوتلار بىلەن تولدۇرۇلغان ئىدى (5). ئەينى ۋاقىتتا ئۇلار ئورەكلەر ئۈستىدە ئولتۇرۇپ ئۆزلىرىنىڭ مۆمىنلەرگە قىلىۋاتقان ئىشلىرىنى كۆرۈپ تۇراتتى (6-7)، ئۇلار مۆمىنلەرنى ھەقىقەت غالىب، مەدھىيىگە لايىق اللە غا ئىمان ئېيتقانلىقلىرى ئۈچۈنلا يامان كۆردى. ئاسمانلار - نىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللە غا خاستۇر. اللە ھەممە نەرسىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (8-9). مۆمىن ئەر ۋە مۆمىن ئاياللارغا زىيانكەشلىك قىلغاندىن كېيىن كۈفرىدىن قايتىمىغانلار، شۈبھىسىزكى، جەھەننەمنىڭ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ، ئۇلارغا ئوت بىلەن ئازاب قىلىنىدۇ (10). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار، شۈبھىسىزكى، ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە سازاۋەر بولىدۇ. بۇ چوڭ بەختتۇر (11). پەرۋەردىگارىڭنىڭ جازاسى شەك - شۈبھىسىز قاتتىقتۇر (12). اللە (خالايقىنى) ھەقىقەتەن يوقتىن بار قىلىدۇ (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن ئۇلارنى) تىرىلدۈرىدۇ (13).

اللّٰه (مۆمىن بىندىلەرنىڭ گۇناھىنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر. (ئۇلارنى) دوست تۇتقۇچىدۇر. (14).
ئەرىشنىڭ ئىگىسىدۇر، ناھايىتى ئۇلۇغدۇر. (15).
خالىغىنىنى قىلغۇچىدۇر. (16). (ئى مۇھەممەد!)
سەن لەشكەرلەرنىڭ — پىرىئەن ۋە سەمۇدىنىڭ قىسمىدىن خەۋەر تاپتىڭمۇ؟ (17-18) (قۇرەيش مۇشرىكلىرى ئاشۇ كاپىرلارغا نازىل بولغان ئازابىتىن ئىبىرەت ئالماي) داۋاملىق ئىنكار قىلىشۋاتىدۇ (19). اللّٰه كاپىرلارنىڭ ئەتراپىنى قورشاپ تۇرغۇچىدۇر. (21). بەلكى (ئۇلار ئىنكار قىلغان نەرسە) لەۋھۇلەمپۇزدا ساقلانغان ئۇلۇغ قۇرئاندىدۇر (21-22).

86 - سۇرە تارىق

مەككىدە نازىل بولغان، 17 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مەھرىبان اللّٰه نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاسمان بىلەن، تارىق (يەنى كېچىدە ئاشكارا بولغۇچى يۇلتۇز) بىلەن قەسەم قىلىمەن (1). تارىقنىڭ نېمىلىكىنى بىلەمسەن؟ (2) ئۇ يورۇق يۇلتۇزدۇر (3). ھەربىر ئادەم بىلەن (شۇ ئادەمنى) ساقلىغۇچى (پەرىشتە) بار (4). ئىنان نېمىدىن يارىتىلغانلىقىغا قارىسۇن (5). ئۇ ئېتىلىپ چىققۇچى مەنىدىن يارىتىلدى (6). ئۇ مەنى ئۇمۇرتقا بىلەن قوۋۇرغا سۆڭىكىنىڭ ئارىسىدىن چىقىدۇ (7). شەك-شۈبھىسىزكى، اللّٰه ئۇنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە (يەنى تىرىلدۈرۈشكە) قادىردۇر (8). سىرلار ئاشكارا قىلىنىدىغان كۈندە (يەنى قىيامەتتە) (9). ئۇنىڭدىن (يەنى ئىنساندىن) (ئازابىنى) دەپتى قىلىدىغان) ھېچ كۈچ ۋە ياردەمچى يوقتۇر (10). يامغۇرلۇق بۇلۇت بىلەن قەسەمكى (11)، يېرىلىپ (گىيالارنى) تۇتىدۇرۇپ بېرىدىغان) زېمىن بىلەن قەسەمكى (12)، قۇرئان شەك-شۈبھىسىز (ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىغۇچى) سۆزدۇر (13). ئۇ چاقچاق ئەمەستۇر (14). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) (قۇرئاننى يوققا چىقىرىش ئۈچۈن) ھەقىقەتەن ھىيلە-مكىر ئىشلىتىدۇ (15). مەن ئۇلارنىڭ ھىيلە-مكىرىگە تاقابىل تۇرىمەن (16). (ئى مۇھەممەد!) كاپىرلارنىڭ ھاللاڭ بولۇشىغا ئالدىرىمىغىن، ئۇلارغا ئازراق مۇھەببەت بەرگىن (ئۇزاققا قالماي ئۇلارغا قانداق قىلىدىغانلىقىمنى كۆرسەن) (17).

87- سۈرە ئەئالا

مەككىدە نازىل بولغان، 19 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ھەممىدىن ئۈستۈن پەرۋەردىگارنىڭ نامىنى پاك ئېتىقاد قىلغىن (1). ئۇ (پۈتۈن مەخلۇقاتنى) ياراتتى، (ئۇلارنى) بېجىرىم (يەنى چىرايلىق ۋە مۇناسىپ شەكىلدە) قىلدى (2). مەخلۇقاتقا پايدىلىق ئىشلارنى (تەقدىر قىلدى، ئۇلارغا پايدىلىنىش يوللىرىنى) كۆر- سەتتى (3). ئوت- چۆپلەرنى ئۆستۈرۈپ بەردى (4).

ئاندىن ئۇلارنى قارامتۇل قۇرۇق ئوت- خەسكە ئايلاندۇردى (5). (ئى مۇھەممەد!) سائگا (قۇرئاننى) ئوقۇت- ىز، اللە (نەسىخى) قىلماقچى بولغان نەرسىدىن باشقىنى ئۆلتۈرۈۋالمايەن. اللە (بەندىلەرنىڭ) ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن (سۆز - ھەرىكەتلىرىنى) بېلىپ تۇرىدۇ (6-7)، سېنى بىز ئاسان يولغا (يەنى ئىسلام شەرىئىتىگە) مۇۋەپپەق

قىلىمىز (8). ۋەز- نەسىھەت پايدىلىق بولىدىغان بولسا، (كىشىلەرگە قۇرئان بىلەن) ۋەز- نەسىھەت قىلغىن (9) اللەدىن (قورققان) ئادەم ۋەز- نەسىھەتنى قوبۇل قىلىدۇ (10). ئەڭ شەقى ئادەم ۋەز- نەسىھەتتىن قاچىدۇ (11). ئۇ كاتتا ئوتقا (يەنى دوزاخقا) كىرىدۇ (12). ئاندىن ئۇ ئوتتا ئۆلمەيدۇ ۋە (ئوبدان) ياشىمايدۇ (13). (كۆڭلىدىن ۋە گۇناھتىن) پاك بولغان ئادەم مەقسىتىگە يەتتى (14). ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نامىنى ياد ئەتتى، ئاندىن ناماز ئوقۇدى (15). سىلەر دۇنيا تىرىكچىلىكىنى ئارتۇق كۆرسىلەر (16). ئاخىرەت ياخشىدۇر ۋە باقىيدۇر (17). بۇ (يەنى بۇ سۈرىدىكى ۋەزىرلەر) شەك- شۈبھىسىز بۇرۇنقى كىتابلاردا - ئىبراھىم ۋە مۇسالانىڭ كىتابلىرىدا باردۇر (18-19).

88- سۈرە غاشىيە

مەككىدە نازىل بولغان، 26 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد!) سائگا ھەقىقەتەن قىيامەتنىڭ خەۋىرى كەلدى (1). بۇ كۈندە نۇرغۇن ئادەملەر خار بولغۇچىدۇر (2). ئۇلار دۇنيادا گۇناھ قىلغۇچىلاردۇر، (ئاخىرەتتە) جاپا تارتقۇچىلاردۇر (3). ئۇلار ھارارىتى قاتتىق دوزاخقا كىرىدۇ (4). (سۆلىرى) قايناپ تۇرغان بۇلاقتىن سۇغىرىلىدۇ (5). ئۇلار ئۈچۈن زەرىدىن (يەنى بەتبۇي، ئاچچىق تىكەندىن) باشقا يېمەكلىك بولمايدۇ (6). زەرى كىشىنى سىمىرىتىدۇ، ئاچچىقنى پەسەيتىمەيدۇ (7).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بۇ كۈندە نۇرغۇن كىشىلەر باركى، ئۇلار ئېمەت بىلەن خۇشالدۇر (۱۰). بۇ دۇنيادا قىلغان (سەئىي-ئەمەللىرىدىن) مەمۇنىدۇر (۹). ئۇلار ئالىي جەننەتتىدۇر (۱۱). ئۇ يەردە يامان سۆز ئاڭلىمايدۇ (۱۱). ئۇ يەردە بۇلاقلار ئېقىپ تۇرىدۇ (۱۲). ئۇ يەردە ئېگىز تەختلەر، قاتار تىزىلغان قەدەملەر، رەت رەت قويۇلغان ياستۇقلار، سېلىنغان ئېسىل بىساتلار بار (۱۳-۱۶). ئۇلار قارىسامدۇكى، تۆگىلەر قانداق يارىتىلدى (۱۷)، ئاسان قانداق ئېگىز قىلىندى (۱۸)، تاغلار قانداق تۇرغۇزۇلدى (۱۹)، زېمىن قانداق يېيىتىلدى (۲۰). سەن (ئۇلارغا) ۋەز-ئەسەت قىلىشى، سەن پەقەت (ئۇلارغا) ۋەز-ئەسەت قىلغۇچىسىن (۲۱). سەن ئۇلارغا مۇسەللەت (يەنى ئۇلارنى ئىمانغا مەجبۇرلىغۇچى) ئەمەسىن (۲۲). لېكىن كىمكى (ۋەز-ئەسەتتىن) يۈز تۇرۇپ (اللەنى) ئىنكار قىلىدىكەن (۲۳)، اللە ئۇنى قاتتىق ئازابلايدۇ (۲۴). ئۇلار (ئۆلگەندىن كېيىن) ھەقىقەتەن بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىدۇ (۲۵). ئاندىن ئۇلاردىن ھېساب ئېلىشقا بىز مەسئۇلسىز (۲۶).

وَيَوْمَ يُنْفَخُ الْأَعْيُنُ عَنْ رِجَالِهِمْ ۖ فِي جَهَنَّمَ عَلَيْهِمُ الْأَقْنَعُ وَالْحَنَاقُ ۖ بَيْنَ يَدَيْهِمْ جَارِيَةٌ ۖ فِيهَا سُورٌ مُرْتَوِّجَةٌ ۖ وَالْأَوَّلُ مُرْتَوِّجَةٌ ۖ وَالْآخِرُ مَصْفُوفَةٌ ۖ وَأَنْتَ بَيْنَ يَدَيْهِمْ ۖ أَتَلَايُكُنَّ إِلَى الْإِصْبِلِ ۖ كَيْفَ خُلِقْتَ ۖ وَذَلِكَ السَّمَاءُ كَيْفَ نَفِثَتْ ۖ وَالْأَرْضُ كَيْفَ نُفِثَتْ ۖ وَالْأَنْبِيَاءُ كَيْفَ نُفِثَتْ ۖ وَالْأَرْضُ كَيْفَ سُطِحَتْ ۖ فَذُكِّرُوا ۖ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ ۖ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ ۖ إِلَّا مَنْ تَوَلَّى وَكَفَرَ ۖ فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ الْأَكْبَرَ ۖ إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ۖ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا نَجْمَانَهُمْ ۖ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ۚ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ۚ وَالْعَجْرُ ۖ وَكَانَ عَشِيرٌ ۖ وَالشَّعْرُ ۖ وَالْوَيْلُ ۖ وَالْأَكْبِلُ ۖ وَإِذَا يَشْرُ ۖ هَلْ فِي ذَلِكَ قَسْرٌ ۖ لِيَذِينَ جَهَنَّمَ ۖ كَيْفَ نَعْلَمُ ۖ رَيْكٌ ۖ بَعْدَ ۖ أَرْمَدٌ ۖ آيَةُ الْيَوْمِ ۖ أَلَمْ يَكُنْ مِنْهَا فِي الْبَلَاءِ ۖ وَكَذَلِكَ ۖ أَلَمْ يَكُنْ جَانِبًا ۖ فَخَرَّ بِالنَّوَادِ ۖ

89- سۇرە نەجەر

مەككىدە نازىل بولغان، 30 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. سۈبھى بىلەن، (زۇلھەججىنىڭ دەسلەپكى) ئون كېچىسى بىلەن، قۇربانلىق كۈنى بىلەن، ھارپا كۈنى بىلەن، (كاىنانىڭ ئاجايىپ ھەرىكىتى بىلەن) ئۆتكەن كېچە بىلەن قەسەمكى، (كاپىرلارغا چوقۇم ئازاب قىلىمىز) (1-4). ئەقىل ئىگىسىگە بۇنىڭدا (يەنى يۇقىرقى نەرسىلەردە قاناتەتلىنەرلىك) قەسەم بارمۇ؟ (5) پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئاد-كۈچلۈك ئىرەمنى قانداق جازالىغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ (6-7) بۇنداق ئادەملەر باشقا شەھەرلەردە يارىتىلمىغان ئىدى (8). شۇنىڭدەك ۋادىقورادا تاشلارنى كېسىپ (ئۆيلەرنى بىنا قىلغان) سەمۇدىنى اللە قانداق جازالىدى (9).

شۇنىڭدەك قۇزۇقلار ئىگىسى پىرىئەنىنى قانداق جازالىدى (10). ئۇلار شەھەرلەردە (زۇلۇم قىلىشتا) ھەددىدىن ئاشتى (11). ئۇ يەرلەردە بۇزغۇنچىلىقنى كۆپ قىلدى (12). پەرۋەر-دىگارىڭ ئۇلارغا قاتتىق ئازابنى نازىل قىلدى (13). پەرۋەردىگارىڭ (بەندىلەرنى) ئەلۋەتتە كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر (14). پەرۋەردىگارى ئىنساننى سىناپ ئەزىز قىلىۋە ئۇنىڭغا نېمەت بەرسە، ئۇ: «پەرۋەردىگارىم مېنى ئەزىز قىلدى» دەيدۇ (15). پەرۋەردىگارى ئىنساننى سىناپ رىزقىنى تار قىلىپ، ئۇ: «پەرۋەردىگارىم مېنى خار قىلدى» دەيدۇ (16). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، سىلەر يېتىمنى ھۆرمەت قىلمايسىلەر (17). بىر-

دَقَرَحُونَ ذِي الْأَوْتَارِ ۝ الَّذِينَ طَعَوْا فِي الْبِلَادِ ۝
فَأَكْرَمُوا فِيهَا ۝ الْفَسَادَ ۝ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ
عَذَابٍ ۝ إِنَّ رَبَّكَ لَبَاسِرٌ بِالْإِنْسَانِ ۝ إِذَا مَا
ابْتَدَأَ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَتَقَعَهُ ۝ قِيَعُولٌ رَبِّي ۝ أَرَأَيْتَ
وَإِنَّا إِذَا مَا ابْتَدَأَ فَقَدَّرْنَا عَلَيْهِ رِزْقَهُ ۝ قِيَعُولٌ رَبِّي ۝
أَمَّا نَسِي ۝ كَلَّا بَلْ لَا تَكُونُونَ الْيَسِيرِينَ ۝ وَلَوْ عَصَوْنَ
عَن طَعَامِ الْيَسِيرِينَ ۝ وَتَاكُونُ التَّرَاكُكَا لَكُنَّا ۝
وَيَكُونُ الْمَالُ حُكَاكًا ۝ كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا
دَكًّا ۝ وَجَاءَ رَبُّكَ ۝ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ۝ وَجَاءَ
يَوْمَئِذٍ بِجَحْشَةٍ ۝ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّى لَهُ
الْتِّكَا ۝ يَقُولُ يَلَيْتَنِي قَدَّمْتُ رَحِيلًا ۝ يَوْمَئِذٍ
لَّا يَصْطَرِّعُ عَدَابُهُ أَحَدٌ ۝ وَلَا يُؤْيِسُ وَتَاكَا ۝
أَحَدٌ ۝ يَأْتِيهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ۝ أَمْرًا حَسَنًا ۝ إِلَى
رَبِّكَ ۝ رَافِعَةً رَّوْفِيَّةً ۝ قَادِغُلٌ فِي عِجْنِهِ ۝
وَأَدْخِلْ جَنَّتِي ۝

بىرىڭلارنى مىككىگە ئاش، نان بېرىشكە تەرغىپ قىلمايسىلەر (18). مىراسنى (ھالال-ھارام دېمەستىن) ھە دەپ يەيسىلەر (19). مالنى (ھېرىسلىق بىلەن) ناھايىتى دوست تۇتىسىلەر (20). (ئى غاپىللار!) بۇنىڭدىن يېنىنىڭلار، زېمىن ئارقىمۇ ئارقا تەۋرىتىلگەن چاغدا (21)، پەرۋەردىگارىڭ كەلگەن ۋە پەرىشتىلەر سەپ-سەپ بولۇپ كەلگەن چاغدا (22)، (گۇناھكارلارنىڭ كۆرۈشى ئۈچۈن) جەھەننەم كەلتۈرۈلگەن چاغدا، شۇ كۈنىدە ئىنسان (يەنى كاپىر) (دۇنيادىكى قىلىشلىرىنى) ئەسلىيدۇ، (بۇ چاغدا) ئەسلىگەننىڭ ئۇنىڭغا نېمە پايدىسى بولسۇن (23). ئۇ ئېيتىدۇ: «كاشكى مەن (دۇنيادىكى) ھايات ۋاقتىمدا ياخشى ئىشلارنى قىلغان بولسامچۇ!» (24) شۇ كۈنىدە ھەر ئەھدى (اللەغا ئاسىيلىق قىلغانلارنى) اللە جازالىغاندەك جازالىيىدۇ (25) ھەمدە ھېچ ئەھدى اللە باغلىغاندەك باغلىيىدۇ (26). ئى ئارام تاپقۇچى جان! (27) سەن پەرۋەر-دىگارىڭدىن مەمنۇن، پەرۋەردىگارىڭ سەندىن رازى بولغان ھالدا، ئۇنىڭ دەرگاھىغا قايت-قىن (28). سەن مېنىڭ (ياخشى) بەندىلىرىم قاتارىغا قوشۇلغىن (29). مېنىڭ جەننىتىمگە كىرگىن (30).

90- سۇرە بەلەد

مەككىدە نازىل بولغان، 20 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ

ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

بۇ شەھەر (يەنى مەككە) بىلەن قەسەم قىلدۇم.

مەن (1). (ئى مۇھەممەد!) بۇ شەھەردە (ئۇرۇش

قىلىش) ساخا ھالال دۇر (2). ئادەم (ئەلەيھىسسالام)

ۋە (ئۇنىڭ ياخشى) پەرزەنتلىرى بىلەن قەسەم قىلدۇم.

مەن (3). بىز ئىنساننى ھەقىقەتەن جاپا - مۇشەققەت

ئىچىدە قىلىپ ياراتتۇق (4). ئۇ (يەنى فاجىر، شەقى

ئادەم) ئۆزىگە ھېچ كىشىنىڭ كۈچى يەتمەيدۇ دەپ

ئويلايدۇ؟ (5) ئۇ: «كۆپ مال سەرپ قىلدۇم» دەيدۇ (6).

ئۇ ئۆزىنىڭ (مال) سەرپ قىلغانلىقىنى ھېچ كىشى

كۆرمىدى دەپ ئويلايدۇ؟ (7) ئىنسان ئۈچۈن ئىككى

كۆز، بىر تىل، ئىككى كالىپۇك ياراتمىدۇقۇمۇ؟ ئۇنىڭغا ياخشى يول بىلەن يامان يولنى

كۆرسەتمىدۇقۇمۇ؟ (8-10) ئۇ داۋان ئاشمىدى (11). داۋان ئېشىنىڭ نېپىسلىكىنى قانداق بىلەتتى؟ (12)

(داۋان ئېشى دېگەن) قۇل ئازات قىلماقتۇر (13). ياكى ئاچارچىلىق كۈندە تۇغقانچىلىقى بولغان

يېتىسگە ياكى توپىدا ياتقان مىسكىن (يەنى ھالى ناچار كەمبەغەل) گە تاماق بەرمەكتۇر (14-16).

شۇنىڭ بىلەن بىللە (يەنى يۇقىرىقىلارنى قىلىش بىلەن بىللە) ئىمان ئېيتقانلاردىن، ئۆزئارا سەۋر

قىلىشقا تەۋسىيە قىلىشقانلاردىن، ئۆزئارا مەرھەمەت قىلىشقا تەۋسىيە قىلىشقانلاردىن بولماقتۇر (17).

ئەنە شۇلار (يەنى يۇقىرىدىكى ئىشلارنى قىلغان كىشىلەر) سائادەتەن كىشىلەردۇر (18).

بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلار بەتجەختلەردۇر (19). ئۇلار دوزاخقا سولىنىدۇ (20).

91- سۇرە شەمسى

مەككىدە نازىل بولغان، 15 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قۇياش ۋە ئۇنىڭ نۇرى بىلەن قەسەمكى (1). قۇياشقا ئەگەشكەن چاغدىكى ئاي

بىلەن قەسەمكى (2). قۇياشنى ئاشكارا قىلغان كۈندۈز بىلەن قەسەمكى (3). قۇياشنى يوشۇرغان

چاغدىكى كېچە بىلەن قەسەمكى (4). ئاسمان بىلەن ۋە ئۇنى بىنا قىلغان زات بىلەن قەسەمكى (5).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَدَنِ ۚ وَأَنْتَ حَيٌّ يَهْدِي الْبَلَدَ ۚ وَالْيَوْمَ

وَلَيْلًا ۚ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۚ أَنْ يَفْقَهُ

عَلَيْهِ أَحَدٌ ۚ يَقُولُ أَهْلَكْتُ ۚ بَلْ أَكِيدُ ۚ أَفَأَسِيبُ أَنْ لَا يَرِيحَ

أَحَدٌ ۚ لَمْ يَجْعَلْ لَهُ جَنِينَ ۚ وَلَوْ سَأَوْنَا وَفَقْتُمْ ۚ وَهَدَيْنَاهُ

الْجَنَّةَ ۚ فَلَا أَقْصَرَ الْعَقِبَةَ ۚ وَمَا أَدْرَاكَ الْعَقِبَةَ ۚ إِنَّكَ

رَكِيبٌ ۚ وَأَوَّاعٌ فِي نَجْوَى مَسْجِدٍ ۚ كَيْفَ أَذْأَمْرٌ بِرَبِّكَ ۚ

أَوَمِنْ كَيْفَ أَذْأَمْرٌ بِرَبِّكَ ۚ إِنَّكَ مِنَ الَّذِينَ اسْتَوُوا ۚ وَتَوَاصَوْا

بِالْغُبْرِ ۚ وَتَوَاصَوْا بِالرَّحْمَةِ ۚ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْيَمِينَةِ ۚ

وَالَّذِينَ كَفَرُوا ۚ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الشِّكَاكِ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالشَّمْسُ وَشَهَبٌ ۚ وَالْقَمَرُ إِذَا تَلَاهَا ۚ وَالنَّجْمُ إِذَا

جَلَّاهَا ۚ وَاللَّيْلُ إِذَا يَغْشَاهَا ۚ وَالنَّهَارُ وَمَا بَدَّاهَا ۚ

زېمىن بىلەن ۋە ئۇنى بىنا قىلغان زات بىلەن قەسەمكى (6)، روھ بىلەن ۋە ئۇنى چىرايلىق قىلىپ ياراتقان، ئۇنىڭغا ياخشى-يامانلىقى بىلدۈر-گەن زات بىلەن قەسەمكى (7-18)، روھىنى پاك قىلغان ئادەم چوقۇم مۇرادىدا يېتىدۇ (9). نەپسىنى (كۆڭرى ۋە پىسى-فۇجۇر بىلەن) كەمسىتكەن ئادەم چوقۇم ئاتۇمىد بولىدۇ (10). سەمۇد ھەددىدىن ئاشقان-لىقى ئۈچۈن (پەيغەمبەرنى) ئىنكار قىلدى (11) ئەينى زاماندا سەمۇدىنىڭ ئەڭ بەتئەبەت ئادىمى (مۆجىزە بولۇپ كەلگەن تۆگىنى) ئۆلتۈرۈشكە ئالدىرىدى (12). ئۇلارغا اللەنىڭ پەيغەمبىرى (يەنى سالىھ ئەلەيھى-سالام): «اللەنىڭ تۆگىسىگە چېقىلغانلار، ئۇنى سۇ ئىچىشتىن توسالغانلار» دېدى (13). ئۇلار پەيغەمبەرنى (يەنى سالىھ ئەلەيھىسالامنى) يالغانچى قىلدى، تۆگىنى ئۆلتۈردى، گۇناھى تۈپەيلىدىن اللە ئۇلارنى تەلتۈكۈس ھالدا قىلدى ئومۇميۈزلۈك ھالدا قىلدى (14). اللە ئۇنىڭ (يەنى ئۇلارنى ھالدا قىلغانلىقىنىڭ) ئاقىۋىتىدىن قورقمايدۇ (15).

92- سۈرە لىل

مەككىدە ئازىل بولغان، 21 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. قاراڭغۇلۇقى ئالەمنى قاپلىغان كېچە بىلەن قەسەمكى (1)، يورۇغان چاغىدىكى كۈندۈز بىلەن قەسەمكى (2)، ئەر-ئايالنى ياراتقان زات اللە بىلەن قەسەمكى (3)، سىلەرنىڭ ئەمەلىتلار شەك-شۈبھىسىز خىلمۇخىلدۇر (4). (پۇل-مېلىنى اللەنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن) سەرپ قىلغان، تەقۋادارلىق قىلغان، (كەلسە تەۋھىدىنى) تەستىق قىلغان ئادەمگە كەلسەك (5-6)، ئۇنىڭغا بىز ياخشى يولنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز (7). بېخىللىق قىلىپ (اللەنىڭ ساۋابى-دىن) ئۆزىنى بىھاجەت ھېسابلىغان، كەلسە تەۋھىدىنى ئىنكار قىلغان ئادەمگە كەلسەك (8-9)، بىز ئۇنىڭغا يامان يولنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز (10). ئۇ (دوزاخقا) تاشلانغان چاغدا، ئۇنىڭ مېلى ھېچ نەرسىگە ئىسقاتمايدۇ (11). توغرا يولنى كۆرسىتىشكە شەك-شۈبھىسىز بىز مەسئۇلمىز (12). دۇنيا ۋە ئاخىرەت شەك-شۈبھىسىز بىزنىڭ ئىلگىرىزدىدۇر (13). سىلەرنى لاۋۇلداپ تۇرغان ئۇتتىن ئاگاھلاندۇردۇم (14). ئۇنىڭغا پەقەت (ھەقىقىي) ئىنكار قىلغان، (شىئەندىن) يۈز تۇرۇڭەن ئادەملا كىرىدۇ (15-16). پاكلىنىش ئۈچۈن مال-مۈلكىنى (ياخشىلىق يوللىرىغا) سەرپ قىلىدىغان ئادەم ئۇنىڭدىن (يەنى ئوتتىن) يىراق قىلىنىدۇ (17-18).

وَالْأَرْضِ وَمَا عَلَيْهَا أَفَرُّوْنَ وَيَسْأَلُونَ عَنْهَا عَرُسَآ
وَقَوْمَهَا ۚ إِنَّهُمْ أَكْثَرُ غَلَبٍ مِّنْ ذُنُوبِهِمْ
كَذَٰبُتِ ثَمُودُ يَطْعَمُونَ إِذْ أَنشَأَ مِثْقَبَهُ إِثْقَالَهُمْ
يَوْمَئِذٍ الْهَوَآءُ أَلْفُوسَةٌ كَذَٰلِكَ يَوَدُّ فَتَرُهُمُ الْقَادِمُ
عَلَيْهِمْ رَٰبِعُ مِائَةٍ نَّبِيَّهُم قُتَيْبَةُ وَلَٰيَتُهُ عَافِيَةُ ۚ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ
الْعِقَابِ

يَسْمِعُ اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ
وَالْيَلِيلَ إِذَا يُنْفَخُ النَّفْثَاتُ ۚ وَجَعَلَ الْوَسْوَخَ الْكَذِبَ
وَالْأَثَمَ ۚ إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ۚ فَآقَامَ سَاطِعًا ۚ وَآتَىٰ
وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ ۚ فَسَنِيَرُ الْيُسْرَىٰ ۚ وَأَمَّا سَنُ
بِخَلٍّ ۚ وَاسْتَعْنَىٰ ۚ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ ۚ فَسَنِيَرُ
لِلْيُسْرَىٰ ۚ يَمَآئِقِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّىٰ ۚ إِنَّ عَلَيْنَا
لَلْهَدَىٰ ۚ وَإِنَّ لَنَا الْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ ۚ فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا
تَلَٰكِلُ ۚ لَا تَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى ۚ الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ۚ
وَسَيُجِئُهَا الْأَشْقَى ۚ الَّذِي يَصْرِفُ مَالَهُ يَصْرَفٌ ۚ

ئۇنىڭ قىلغان ياخشىلىقى بىراۋنىڭ ياخشىلىقىنى ياندۇرۇش ئۈچۈن ئەمەس، پەقەت ئۇلۇغ پەرۋەر-دىگارنىڭ رازىلىقى ئۈچۈندۇر (19-20). ئۇ (يەنى) ئېھسان قىلغۇچى ئادەم (پەرۋەردىگارنىڭ بەر-گەن مۇكاپاتىدىن) چوقۇم رازى بولىدۇ (21).

93-سۈرە زۇھا

مەككىدە نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

چاشگاھ ۋاقىنى بىلەن قەسەمكى (1)، قاراخۇنلۇقى (ئەتىراپىنى قاپلىغان) چاغدىكى كېچە بىلەن قەسەمكى (2)، (ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارنىڭ سېنى تاشلىۋەتكەنسۇ يوق، يامان كۆرۈپ قالغىنىسۇ يوق (3). ساڭا ئاخىرەت ئەلۋەتتە دۇنيادىن ياخشى-دۇر (4)، پەرۋەردىگارنىڭ ساڭا (ئاخىرەتتە ساۋاب، ھۆرمەت ۋە شاپائەت قاتارلىقلارنى) ئاتا قىلىدۇ، سەن مەمنۇن بولىسەن (5). ئۇ سېنى يېتىم بىلىپ پاناھ بەرمىدىمۇ؟ (6) قايىمۇققان بىلىپ ھىدايەت قىلمىدىمۇ؟ (7) سېنى يوقىز بىلىپ (كىشىلەردىن) بىھاجەت قىلمىدىمۇ؟ (8) يېتىمنى خارلىسا (9). سائىلغا قوپاللىق قىلما (10). پەرۋەردىگارنىڭ (ساڭا بەرگەن) نېمىتىنى (كىشىلەرگە) سۆزلەپ بەرگىن (چۈنكى نېمەتنى سۆزلەپ بەرگەنلىك نېمەتكە شۇكۇر قىلغانلىق بولىدۇ) (11).

94-سۈرە ئىنشىراھ

مەككىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد!) سېنىڭ كۆكسىڭنى (ھىدايەت، ھېكمەت ۋە قۇرئاننىڭ نۇرى بىلەن) كەڭ قىلىمدۇقمۇ؟ (1) سېنىڭ بېلىڭنى ئېگىۋەتكەن ئېغىر يۈكنى ئۈستۈڭدىن ئېلىپ تاشلىدۇق (2-3). سېنىڭ شۈھرىتىڭنى ئۈستۈن قىلدۇق (4). ئەلۋەتتە ھەر بىر مۈشكۈللۈك بىلەن بىر ئاسانلىق بار (5). ئەلۋەتتە ھەر بىر مۈشكۈللۈك بىلەن بىر ئاسانلىق بار (6). (ئى مۇھەممەد!) دەۋەتتىن بوشىغان چېشىڭدا (اللەغا) ئىبادەت قىلىشقا تىرىشقىن (7). پەرۋەردىگارنىڭغا يۈزلىنىگىن (8).

وَمَا لَكُمْ إِذَا صَلَّيْتُمْ يُدْعَوْنَ تَجْزَىٰ أُولَٰئِكَ لِيَأْخُذُوا

بِرَبِّكَ الْأَعْمَلِ ۖ وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالضُّحَىٰ ۖ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ۖ مَا وَدَّكَ رَبُّكَ وَمَا أُنِىٰ ۖ

وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ ۖ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ

قَتَرَضَىٰ ۖ كَأَمْ يَحْيِيكَ يَتِيمًا ۖ كَأَنَّىٰ وَوَجَدَكَ ضَالًّا

فَهَدَىٰ ۖ وَوَجَدَكَ عَالِيًا ۖ فَأَغَىٰ ۖ فَأَنَّىٰ يَصِيرُ فَلَا تُفَرِّقْ

وَأَنَّىٰ السَّكِينُ ۖ فَلَا تُفَرِّقْ ۖ وَأَنَّىٰ يَسْمُرُ رَبُّكَ فَقَدِ ابْنَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ۖ وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ ۖ

أَلَذَىٰ الْأَقْصَىٰ ظَهْرَكَ ۖ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ۖ أَنَّىٰ مَعَ

الْعُسْرِ يُسْرًا ۖ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۖ فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ

وَالِىٰ رَبِّكَ فَارْجَبْ

95- سۇرە تەن

مەككىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلچىۋەر بىلەن ۋە زەپتۇن بىلەن قەسەمكى (1)، سىنا تېغى بىلەن قەسەمكى (2)، بۇ تىنچ شەھەر (يەنى مەككە مۇكەررەمە) بىلەن قەسەمكى (3)، بىز ئىنساننى شەك-شۈبھىسىز ئەڭ چىرايلىق ياراتقانلىق ياراتتۇق (4). ئاندىن ئۇنى (چىرايلىق ياراتقانلىق نېمىتىمىزگە شۈكۈر قىلماي ئاسىيلىق قىلغانلىقتىن) دوزاخقا قايتۇردۇق (5). پەقەت ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا. بۇلارغا ئۈزۈلمەس ساۋاب بېرىلىدۇ (6). (ئى ئىنسان!) بۇنىڭدىن كېيىن (يەنى روشەن دەلىللەر بايان قىلىنغاندىن كېيىن)، يەنە نېمىشقا قىيامەتنى ئىنكار قىلغىنى؟ (7) اللە ئەڭ ئادىل ھۆكۈم قىلغۇچى ئەمەسمۇ؟ (8)

96- سۇرە ئەلق

مەككىدە نازىل بولغان، 19 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ياراتقان پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئىسمى بىلەن ئوقۇغىن (1). ئۇ ئىنساننى لەختە قاندىن ياراتتى (2). ئوقۇغىن، پەرۋەردىگارىڭ ئەڭ كەرمەلىكتۇر (3). ئۇ قەلەم بىلەن (خەت يېزىشنى) ئۆگەتتى (4). ئىنسانغا بىلىمگە نەرسىلەرنى بىلدۈردى (5). شەك-شۈبھىسىز ئىنسان ئۆزىنى باي ساناپ (اللەغا بويىۋىنۇشتىن باش تارتىپ)، راستلا ھەددىدىن ئاشىدۇ (6-7). (ئى ئىنسان!) بارىدىغان يېرىڭ پەرۋەردىگارىڭنىڭ دەرگاھىدۇر (قىلمىشىڭغا قاراپ جازاغا ياكى مۇكاپاتقا ئېرىشسەن) (8). ناماز ئوقۇۋاتقان بىلىدىنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى) توسقان ئادەمنىڭ (ھالىنى) ماڭا ئېيتىپ بەرسەڭچۇ؟ (9-10) ماڭا (ئۇنىڭ ھالىنى) ئېيتىپ بەرسەڭچۇ؟ ئەگەر ئۇ (ھەددىدىن ئاشقۇچى) (نامازنى توسۇشنىڭ ئورنىغا) توغرا يولدا بولغان بولسا (11)، ياكى تەقۋادارلىققا ئەمىر قىلغان بولسا (بۇ ئۇنىڭ ئۆزى ئۈچۈن ياخشى بولماسىدى؟) (12). ماڭا ئېيتىپ بەرسەڭچۇ؟ ئەگەر ئۇ (قۇرئاننى) ئىنكار قىلسا، ئىمانىدىن (يۈز ئۆرۈسە) (13)، اللەنىڭ (ئۇنى) كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقىنى بىلىدىمۇ؟ (14) ئۇ گۇمراھلىقتىن يانسۇن، ئەگەر ئۇ بۇنىڭدىن يانمىسا، چوقۇم ئۇنىڭ كوكۇلىسىدىن - يالغانچى گۇناھكارنىڭ كوكۇلىسىدىن تۇتۇپ (جەھەننەمگە) سۆرەيمىز (15-16). ئۇ ئۆزىنىڭ سورۇنداشلىرىنى (ياردەمگە) چاقىرسۇن! (17)

بىز زابانىيلەر (يەنى جەھەننەمنىڭ كۈچلۈك - قاتتىق قول پەرىشتىلىرى) نى چاقىرسىز (18).
(بۇ فاجىر گۇمراھلىقتىن) يانسۇن! ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىمىن، (اللەغا) سەجدە قىلىمىن، (شۇنىڭ بىلەن اللەغا) يېقىنلىق ھاسىل قىلىمىن (19).

97 - سۈرە قەدر

مەككىدە نازىل بولغان، 5 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمىن.

بىز قۇرئاننى ھەقىقەتەن شەبى قەدىرىدە نازىل قىلدۇق (1). شەبى قەدىرىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەسەن؟ (2) شەبى قەدىرى (شەرەپ ۋە پەزىلەتتە) مىڭ ئايدىن ئارتۇقتۇر (3). پەرىشتىلەر ۋە جىبرىئىل بىلەن، (زېمىنىغا) اللە تەقدىر قىلغان) بارلىق ئىش ئۈچۈن چۈشەندۈر (4). شۇ كېچە تالە يورۇغانغا قەدەر پۈتۈنلەي تىنچ - ئامانلىقتىن ئىبارەتتۇر (5).

98 - سۈرە بەيىنە

مەدنىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمىن.

ئەھلى كىتابتىن (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالاردىن) كاپىر بولغانلار ۋە مۇشرىكلار ئۆزلىرىگە روشەن دەلىل كەلگەنگە قەدەر كۆفرىدىن ئايرىلغۇچى بولىدى (1). (ئۇ روشەن دەلىل) پاك سەھىھ پىلەرنى تىللاۋەت قىلىپ تۇرىدىغان، اللە تەرىپىدىن كەلگەن پەيغەمبەردۇر (2). ئۇ سەھىپىلەر توغرا ئەھكاملارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان (3). كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) پەقەت ئۆزلىرىگە روشەن دەلىل كەلگەندىن كېيىنلا ئىختىلاپ قىلىشتى (4). ئۇلار پەقەت ئىبادەتنى اللەغا خالىس قىلغان، ھەقىقىي دىنىغا ئېتىقاد قىلغان ھالدا (يالقۇز) اللەغىلا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلدى. نامازنى ئادا قىلىشقا، زىكاتنى بېرىشكە (بۇيرۇلدى)، ئەنە شۇلار (يەنى ئىبادەت، ئىخلاص ناماز، زىكاتلار) توغرا دىندۇر (5). ئەھلى كىتابتىن ۋە مۇشرىكلاردىن كاپىر بولغانلار ھەقىقەتەن دوزاخقا كىرىدۇ. دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ. ئەنە شۇلار مەخلۇقاتلارنىڭ يامىنىدۇر (6).

ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار — ئەنە شۇلار مەخلۇقاتلارنىڭ ياخشىسىدۇر (۱۶). ئۇلارغا پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا بېرىلىدىغان مۇكاپات (ئۇلارنىڭ) تۇرار جايى بولغان، ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان چەننەتلەردۇركى، ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ. اللە ئۇلاردىن راۋى بولىدۇ، ئۇلارمۇ اللەدىن مەمنۇن بولىدۇ. بۇنىڭغا پەرۋەردىگارىدىن قورققان ئادەم ئېرىشىدۇ (۱۷).

99-سۇرە زەلزەلە

مەدىنىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

زېمىن قاتتىق تەۋرىتىلگەندە (۱)، زېمىن (قوبىمەدىكى) يۈكلىرىنى (يەنى مەدىنلەر، ئوتلار، ئۆلۈك-

لەرنى) چىقارغاندا (۲)، ئىنسان (يەنى كاپىر) ئۇنىڭغا (يەنى زېمىنغا): «نېمە بولدى؟» دېگەندە (۳)، بۇ كۈندە زېمىن ئۆزىنىڭ خەۋەرلىرىنى (يەنى ئۇنىڭ ئۈستىدە ئىشلەنگەن ياخشى-يامان ئىشلارنى) مەلۇم قىلىدۇ (۴). (ئۇنىڭ مەلۇم قىلىشى) پەرۋەردىگارىنىڭ ئۇنى شۇنداق قىلىشقا ئەمر قىلغانلىقىدىن-دۇر (۵). بۇ كۈندە كىشىلەر قىلغان ئەمەللىرىنىڭ نەتىجىسىنى كۆرۈش (يەنى نەتىجىگە ئېرىشىش) ئۈچۈن توپ-توپ بولۇپ تارىلىپ كېتىدۇ (۶). كىمكى زەررىچىلىك ياخشى ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ مۇكاپاتىنى كۆرىدۇ (۷). كىمكى زەررىچىلىك يامان ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ (۸).

100-سۇرە ئادىيات

مەككىدە نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(غازىلارنىڭ دۈشمەنگە ھۇجۇم قىلىشىدا) ھاسىراپ يۈگۈرگۈچى، (قاتتىق يۈگۈرگەنلىكتىن) تۇۋاق-لىرىدىن ئوت چىقارغۇچى، ئەتىگەندە (دۈشمەن ئۈستىگە) باستۇرۇپ كىرگۈچى، (قاتتىق چاپقانلىق-تىن) توپا-چالچ چىقارغۇچى، شۇ توپا-چالچ بىلەن دۈشمەن توپى ئىچىگە كىرىپ كەتكۈچى ئاتلار بىلەن قەسەمكى (1-2)، ئىنسان ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىنىڭ (نېمە تىلىرىنى) شەكسىز ئىنكار قىلغۇچىدۇر (۳). ئىنسان ھەقىقەتەن ئۇنىڭغا (يەنى اللەنىڭ نېمىتىنى) ئىنكار قىلغانلىقىغا (ئەلۋەتتە ئۆزى گۇۋاھتۇر (۴)). ئىنسان پۇل-مالغا ئىنتايىن ھېرىستۇر (۵).

إِنَّ الْآلِينَ اسْمُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِّ ۖ
جَزَاءُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۚ إِنَّ هَٰذَا عَذَابٌ عَنِّي ۖ إِنَّ هَٰذَا عَذَابٌ
عَنِّي ۖ إِنَّ هَٰذَا عَذَابٌ عَنِّي ۖ إِنَّ هَٰذَا عَذَابٌ عَنِّي ۖ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝
إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ۖ وَأُتْرِفَتِ الْأَرْضُ تَرْفُفًا ۖ
وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ۖ يَوْمَئِذٍ تُخْبِرُ أَخْبَارَهَا ۚ يَا أَيُّ
رَبِّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ۖ يَوْمَئِذٍ يُخَذُّ الْإِنْسَانُ أَشْتَاتًا ۚ لَ يَرَوْنَ
أَعْمَالَهُمْ ۖ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۖ وَمَنْ
يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ۖ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝
وَالْعَذِيَّتِمْ هُمَا ۖ وَالْأَوْرَثِمْ قَدْ حَالَ قَالِيبُ رَيْبِ هُمَا ۖ
فَأَشْرَبَ بِهِ نَعْمًا ۖ فَوَسَّطَنَ بِهِ جَمْعًا ۖ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ
لَكَنُودٌ ۖ وَأَنَّهُ عَلَّ ذَٰلِكَ لَكَيْدٌ ۖ فَأَوَّلُ الْفِتْنِ لَكَيْدٌ ۖ

قەبىرلەردىكى ئۆلۈكلەر (سىرتقا) چىقىدۇ.
 بولغان، دىللاردىكى سىرلار ئاشكارا قىلىندۇ.
 خان چاغدا، ئۇلارنىڭ ھەممە ئەھۋالىدىن
 پەرۋەردىگارىنىڭ ھەقىقەتەن خەۋەردار ئىكەن-
 لىكىنى (بۇ نادان ئىنسان) بىلمەمدۇ؟ (8-11)

101 - سۈرە قارىئە

ھەككىدە نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
 ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قىيامەت (1)، قىيامەت نېمىدۇر (2). قىيامەتنىڭ
 نېمە ئىكەنلىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟ (3) شۇ كۈندە
 ئىنسانلار تارىلىپ كەتكەن پەرۋانىدەك بولۇپ
 كېتىدۇ (4). تاغلار ئېتىلىغان يۇڭدەك بولۇپ

كېتىدۇ (5). تارازىسى ئېغىر كەلگەن (يەنى ياخشىلىقلىرى يامانلىقلىرىنى بېسىپ
 چۈشكەن) ئادەمگە كەلەك، ئۇ كۆڭۈللۈك تۇرمۇشتا (يەنى نازۇنپەتلىك جەننەتتە)
 بولىدۇ (6-7). تارازىسى يېنىك كەلگەن (يەنى يامانلىقلىرى ياخشىلىقلىرىنى بېسىپ
 كەتكەن، يا ياخشىلىقى بولمىغان) ئادەمگە كەلەك، ئۇنىڭ جايى ھاۋىيە بولىدۇ (8-9).
 ھاۋىيەنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سەن قانداق بىلەلەيسەن؟ (10) ھاۋىيە قىزىق ئوتتۇر (11).

102 - سۈرە ئەكاسۇر

ھەككىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

تاكى قەبىرلەرنى زىيارەت قىلىشىڭلارغا (يەنى قەبىرلەرگە كۆمۈلگىنىڭلارغا) قەدەر، (پۇل-مال،
 بالىلار بىلەن) پەخىرلەنمەك سىلەرنى غەپلەتتە قالدۇردى (1-2). راستلا كەلگۈسىدە بىلىسلەر (3).
 ئاندىن راستلا كەلگۈسىدە بىلىسلەر (4). ئەگەر سىلەر راستلا ھەقىقىي بىلىشكەن (غەپلەتتە
 قالماڭلار) (5). سىلەر چوقۇم جەھەننەمنى كۆرىسەلەر (6). ئاندىن ئۇنى چوقۇم ئۆز كۆزۈڭلار بىلەن
 كۆرىسەلەر (7). ئاندىن (دۇنيادا سىلەرگە بېرىلگەن) نېمەتلەردىن سونال-سوراق قىلىنسەلەر (8).

103- سۇرە ئەسر

مەككىدە نازىل بولغان، 3 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان
اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
زامان بىلەن قەسەمكى⁽¹⁾، ئىمان ئېيت-
قان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان، بىر-بىرىگە
ھەقىتى تەۋسىيە قىلىشقان، بىر-بىرىگە
سەۋرىنى تەۋسىيە قىلىشقان كىشىلەردىن باشقا
ھەممە ئادەم چوقۇم زىيان ئىچىدىدۇر⁽²⁻³⁾.

104- سۇرە ھۇمەزە

مەككىدە نازىل بولغان، 9 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
(كىشىلەرنى) ئەيىبلىگۈچى سۇغەنجىگە ۋاي!⁽¹⁾ ئۇ مال توپلىدى ۋە ئۇنى (ياخشىلىق يول-
لىرىغا سەرپ قىلماي ساقلاش ئۈچۈن) ساندى⁽²⁾. ئۇ مېلى ئۆزىنى (دۇنيادا مەڭگۈ قالدۇرىدۇ
دەپ ئويلايدۇ)⁽³⁾. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇ چوقۇم ھۆتەمگە تاشلىنىدۇ⁽⁴⁾. ھۆتەمەنىڭ نېمە-
لىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟⁽⁵⁾ ئۇ، اللە نىڭ ياندۇرغان ئوتتۇرىكى، (ئۇنىڭ ئەلىمى) يۈرەكلەرگە
يېتىپ بارىدۇ⁽⁶⁻⁷⁾. ئۇلار چوقۇم دوزاخقا سولىنىدۇ⁽⁸⁾. ئېگىز تۇۋرۇكلەرگە باغلىنىدۇ⁽⁹⁾.

105- سۇرە فىل

مەككىدە نازىل بولغان، 5 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
پەرۋەردىگارنىڭ فىل ئىگىلىرىنى قانداق قىلغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟⁽¹⁾ ئۇ ئۇلارنىڭ
مىيلە-مىكىرىنى بەربات قىلىدىمۇ؟⁽²⁾ ئۇ ئۇلارنىڭ ئۈستىگە توپ-توپ قۇشلارنى ئەۋەتتى⁽³⁾.
قۇشلار ئۇلارغا ساپال تاشلارنى ئېتىپ⁽⁴⁾، ئۇلارنى چاپنىۋېتىلگەن ساماندىك قىلىۋەتتى⁽⁵⁾.

106 - سۈرە قۇرەيش

مەككىدە نازىل بولغان، 4 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قۇرەيش قوغداغانلىقلىرى ئۈچۈن (1)، ئۇلار قىش-لىق ۋە يازلىق سەپىرىدە قوغداغانلىقلىرى ئۈچۈن (2)، بۇ ئىككى (يەنى بەيتۇللىه) نىڭ پەرۋەردىگارىغا ئىبادەت قىلىشۇنكى، ئۇ ئۇلارنى ئاچلىقتا ئوزۇقلاندۇردى، ئۇلارنى قورقۇنچىتىن ئىمىن قىلدى (3-4).

107 - سۈرە مائۇن

مەككىدە نازىل قىلغان، 7 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

دەننى ئىنكار قىلغان ئادەمنى كۆردىڭمۇ؟ (1) ئۇ يېتىمنى دۆشكەلەيدىغان، مىسكىگە تاماق بېرىشنى تەرغىپ قىلمايدىغان ئادەمدۇر (2-3)، شۇنداق ناماز ئوقۇغۇچىلارغا ۋايىكى، ئۇلار نامازنى غەپىلەت بىلەن ئوقۇيدۇ (4-8). نامازنى رىيا بىلەن ئوقۇيدۇ (6). ئۇلار قولغا بىرمەيدۇ (7).

108 - سۈرە كەۋسەر

مەككىدە نازىل بولغان، 3 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. بىز سائىغا ھەققىدەن نۇرغۇن ياخشىلىقلارنى ئاتا قىلدۇق (1). پەرۋەردىگارىڭ ئۈچۈن ناماز ئوقۇغىن ۋە قۇربانلىق قىلغىن (2). ھەققىدەن سېنىڭ دۈشمىنىڭنىڭ نام-ئىسمىنى قالىپايدۇ (3).

109 - سۈرە كافىرون

مەككىدە نازىل بولغان، 6 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. (ئى مۇھەممەد! سېنى بۇتلارغا چوقۇنۇشقا ئۈندىگۈچى كۇففارلارغا) ئېيتقىنكى، «ئى كاپىرلار! (1) سىلەر چوقۇنۇۋاتقان بۇتلارغا مەن چوقۇنمايمەن (2).

سەلەرمۇ مەن ئىبادەت قىلىۋاتقان اللەغا ئىبادەت قىلمايسىلەر^(۱). سەلەر چوقۇنغان بۇتلارغا مېنىڭ چوقۇنغىنىم يوق^(۲). سەلەرنىڭمۇ مەن ئىبادەت قىلغان اللەغا ئىبادەت قىلىشىڭلار يوق^(۳). سەلەرنىڭ دىنىڭلار ئۆزەڭلار ئۈچۈن، مېنىڭ دىنىڭمۇ ئۆزەڭ ئۈچۈن^(۴).

110-سۇرە نەسر

مەدىنىدە نازىل بولغان، 3 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
اللەنىڭ ياردىمى ۋە غەلىبىسى كەلگەن ۋە ئال-لاننىڭ دىنىغا كىشىلەرنىڭ توپ-توپ بولۇپ كىرگەن-لىكىنى كۆرگىنىڭدە^(۱-2)، رەببىڭغا تەسبىھ ئېيت-قىن، ھەمدى ئېيتقىن، ۋە ئۇنىڭدىن مەغپىرەت تىلىگىن. اللە ھەقىقەتەن تەۋبىنى بەك قوبۇل قىلىۋېتىدۇ⁽³⁾.

111-سۇرە مەدە

مەككىدە نازىل بولغان، 5 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ئەيۇ لەھەبىنىڭ ئىككى قولى قۇرۇپ كەتسۇن! (ئەمەلدە) قۇرۇپ كەتتى^(۱). ئۇنىڭغا مال-مۈلكى ۋە ئېرىشكەن نەرسىلىرى ئەسقاتىدى⁽²⁾. ئۇ لاۋۇلداپ تۇرغان ئوتقا (يەنى دوزاخقا) كىرىدۇ⁽³⁾. ئۇنىڭ ئوتتۇن توشۇغۇچى (يەنى سۇخەنچى) خوتۇنسۇ لاۋۇلداپ تۇرغان ئوتقا كىرىدۇ⁽⁴⁾. ئۇنىڭ بويىنىدا مەھكەم ئېشىلگەن ئارغامچا بولىدۇ⁽⁵⁾.

112-سۇرە ئىخلاىس

مەككىدە نازىل بولغان، 4 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، ئۇ — اللە بىردۇر^(۱). ھەممە اللەغا موھتاجدۇر⁽²⁾. اللە بالا تاپقانىمۇ ئەمەس، تۇغۇلغانمۇ ئەمەس⁽³⁾. ھېچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش بولالايدۇ⁽⁴⁾.

ئىزاھلار:

ئادەم: ئادەم ئەلەيھىسالامنىڭ قەۋمى بولۇپ، ئۇلار ئومان بىلەن ھەزرىمەۋت ئارىسىدا ياشايتتى، ئۇلار تارىقتا ئەڭ قەدىمىي مەدەنىيەت بەرپا قىلغان خەلق ئىدى. ئۇلار ئېگىز بىنالارنى، كاتتا سارايلارنى سالغان ئىدى. قۇرئان كەرىمدە ئادەم بىرقانچە جايدا تىلغا ئېلىنىدۇ، ئادەم قەۋمى زېمىنىدا ھەقىتىن باش تارتىپ، يېزىدىن كۈچلۈك كىم بار، دەپ ھاكاۋۇزلۇق قىلدى، اللە تائالا ئادەم قەۋمىنى، ئۇلارنىڭ كۈڭرى ۋە زۇلىمى تۈپەيلىدىن، ھالاكەت قىلدى. ھۇد ئەلەيھىسالام ئىمان ئېيتقان كىشىلەر بىلەن بىللە قەۋمىگە ئازاب چۈشۈشتىن ئىلگىرى ھىجازغا ھىجرەت قىلغان، ئادەم بەش تۈركۈمگە بۆلۈنىدۇ:

- (1) دەسلەپكى ئادەم بولۇپ، ئۇلار ئەھقابتا ياشايتتى. ئۇلار مۇنقەرز بولغان؛
- (2) ئىككىنچى ئادەم ئەدىسدىن ئىراقىچە ھۆكۈمرانلىق قىلغان؛
- (3) سەمۇد بولۇپ، ئۇلار ھىجازدىن سىناغىچە ھۆكۈمرانلىق قىلغان؛
- (4) جۇرھۇملۇقلار بولۇپ، ئۇلار ھىجازدا ياشىغان؛
- (5) ئەس ۋە جەدىس بولۇپ، ئۇلار يەمەمدە ھۆكۈمرانلىق قىلغان.

ئادەم: ئادەم ئەلەيھىسالام پۈتۈن ئىنسانلارنىڭ بوۋىسى بولۇپ، تۇنجى يارىتىلغان ئىنساندۇر. اللە ئۇنى تۇپراقتىن يارتىپ جان كىرگۈزگەن، ئۇنىڭغا شەيىللەرنىڭ ناملىرىنى بىلدۈرگەن، اللە تائالا ئۇنىڭ ئەۋلادىنى اللەنى بىر دەپ تونۇشقا ۋە اللەغا ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلىش ئۈچۈن، ئۇنى زېمىنىدا تۇرغۇزۇشنى ئىرادە قىلغان. ئادەم ئەلەيھىسالامنى ھۆرمەتلەش يۈزسىدىن، اللە پەرىشتىلەرنى ئۇنىڭغا سەجدە قىلىشقا بۇيرۇغان، پەرىشتىلەرنىڭ ھەممىسى سەجدە قىلغان، پەقەت ئىبلىسلا سەجدە قىلىشتىن باش تارتقان. اللە ئىبلىسنى رەھىمىتى دائىرىسىدىن قوغلىغان ۋە جەننەتتىن يىراق قىلغان. اللە ئادەم ئەلەيھىسالامنى ۋە ئۇنىڭ ئايالى ھەۋۋانى جەننەتتە تۇرغۇزغان، ئۇلارغا جەننەتتىكى بارچە نازۇنبەتلەردىن خالىغانچە بەھرىمەن بولۇشنى ئۇقتۇرغان، ئۇلارنى مەلۇم دەرىجىگە يېقىنلىشىشتىن ۋە ئۇنىڭ مېۋىسىدىن يېيىشتىن مەنئى قىلغان. لېكىن ئىبلىس ئۆزىنىڭ اللەنىڭ دەرگاھىدىن قوغلانغانلىقىغا ئادەم ئەلەيھىسالامنى سەۋەبى دەپ قاراپ، ئادەم ئەلەيھىسالامنى يامان كۆرۈپ، ئادەم ئەلەيھىسالامدىن ئۆچ ئالماقچى بولغان. ئىبلىس مەزكۇر دەرىجىنىڭ مېۋىسىدىن يېگەن كىشىنىڭ ھەرگىز ئۆلىمىدىغانلىقىنى تەكىتلەپ، ئادەم ئەلەيھىسالام بىلەن ھەۋۋانىڭ ئۇنىڭدىن يېيىشىگە ۋە سەۋەبە قىلغان. ئادەم ئەلەيھىسالام ۋە ھەۋۋا ئۇنىڭدىن يەپ، پەرۋەردىگارىغا گۇناھكار بولغان. اللە ئۇلارغا غەزەپلىنىپ، ئۇلارنى ئۇلارغا بەرگەن نېمىتىدىن مەھرۇم قىلغان، ئۇلارنى ئۇلارنىڭ دۈشمىنى بولغان ئىبلىس بىلەن قوشۇپ ئۇلار تۇرۇۋاتقان جەننەتتىن يەر يۈزىگە چۈشۈرۈۋەتكەن. شۇنىڭدىن كېيىن اللە تائالا ئادەم بىلەن ھەۋۋانىڭ تەۋبەسىنى قوبۇل قىلغان، ئۇلارنى ۋە ئۇلارنىڭ ئەۋلادىنى ئىبلىسنىڭ ۋە ئىبلىس گۇرۇھىنىڭ ئازدۇرۇشىدىن ئاگاھلاندۇرغان، ئادەم بىلەن ھەۋۋاغا ئۇلار دەسلەپ كىرگەن جەننەتتىن بەھرىمەن بولۇشنىڭ تۈگىگەنلىكىنى، ئۇلارنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئەۋلادىنىڭ ياخشىلىق يولىنى، يامانلىق يولىنى بولغان بۇ دۇنيادىن ئىبارەت بىر تىرىكچىلىك باسقۇچىغا قەدەم قويغانلىقىنى ئۇقتۇرغان. بەزى رىۋايەتلەردە ئىپتىلىشىچە، ئادەم ئەلەيھىسالام 1000 ياشقا كىرگەن. مەشھۇر رىۋايەتتە ئىپتىلىشىچە، ئادەم ئەلەيھىسالام جەننەتتىن

چىقىرىلغاندا ھىندىستاندىكى بىر تاغقا چۈشكەن بولۇپ، ئۇ ۋاپات بولغاندا شۇ تاغنىڭ يېنىغا دەپنە قىلىنغان. يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، مەككە مۇكەررەمەدىكى ئەبى قۇبەيس تېخى دەپنە قىلىنغان. ئازەر، ئىبراھىم ئەلەيھىسالامنىڭ ئاتىسى بولۇپ، ئۇ قەۋمى ئۈچۈن بۇتلارنى ياسانغان ۋە قەۋمىنى شۇ بۇتلارغا چوقۇنۇشقا تەرغىپ قىلغان. ئىبراھىم ئەلەيھىسالام ئاتىسىدىن بۇتلارنى تەرك ئېتىشىنى تەلەپ قىلغان، بۇتلارغا چوقۇنۇشنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ يامان بولىدىغانلىقىدىن ئاگاھلاندۇرغان. لېكىن ئازەر بۇتقا چوقۇنۇشتا چىڭ تۇرغان ۋە ئىبراھىم ئەلەيھىسالامغا، بۇتلارنى يامان كۆرۈشتىن يانمايدىغان بولسا، چوقۇم سېنى تاش-كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرىمەن، دەپ تەھدىت سالغان. ئىبراھىم ئەلەيھىسالام، ساڭا ئامانلىق تەلەيمەن، ساڭا پەرۋەردىگارىدىن مەغپىرەت تەلەيمەن، دەپ ئۇنىڭدىن ئايرىلغان.

ئەبۇلھەب: ئەبۇلھەب پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنىڭ تاغىسى بولۇپ، ئىسمى ئابدۇلئۇززا ئىبن ئابدۇلمۇت تەللىپتۇر. ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنىڭ ئەشەددىي دۇشمىنى ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامغا كۆپ ئەزىيەت يەتكۈزەتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام ئەرەب قەبىلىلىرىگە بېرىپ ئىسلام دىنىغا دەۋەت قىلغان چاغدا، ئەبۇلھەب ئارقىسىدىن بېرىپ مەسىرە قىلاتتى ۋە سۆزلىرىنى ئىنكار قىلاتتى. ئەبۇلھەبنىڭ بىر ئايالى بولۇپ، ئىسمى ئۇمىس جەمىل ئىدى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام ھەققىدە قەبىلىلىرى ئارىسىدا سۈخەنچىلىق قىلاتتى ۋە پىتىنە-پاسات تېرىيتتى. اللە تائالا ئەبۇلھەبىنى ۋە ئايالىنى ھالاكەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنى دۇشمىن تۇتىدىغانلارغا ئىبرەت قىلدى.

ئەرەفات: ئەرەفات مەككە مۇكەررەمەدىن 22 كىلومېتىر يىراقلىققا جايلاشقان، ئەتىراپى كەڭ كەتكەن بىر ئېگىز ۋادى. ئەرەفاتتا تۇرۇش ھەجنىڭ مۇھىم رۇكنى ھېسابلىنىدۇ، بۇ ۋادىدا زۇلھەججە ئېيىنىڭ 9-كۈنى چۈش ۋاقتىدىن شامغىچە تۇرغان ئادەمنىڭ ھەج پەرزى ئادا تاپقان بولىدۇ. ئەرەفاتنىڭ شىمالىغا «جەبەلى رەھە» جايلاشقان بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام ئاخىرقى ھەججىدە بۇ تاغنىڭ يېنىدا تۇرغان ۋە بۇ يەردە ۋىدالىشىش نۇقتىسى سۆزلىگەن.

ئەييۇب: ئەييۇب ئەلەيھىسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسالامنىڭ ئوغلى ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ نەسلىدىن ئىدى. ئەييۇب ئەلەيھىسالامنى اللە تائالا نېمەت ئاتا قىلىش بىلەن سىنىدى، اللە تائالا ئۇنى ئۇرغۇن بايلىققا ئىگە قىلدى، ئۇنىڭغا كۆپ پەرزەنت ئاتا قىلدى، تېنىنى ساق قىلدى. ئەييۇب ئەلەيھىسالام اللەنىڭ نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلغۇچى تەقۋادار ياخشى بىر ئادەم ئىدى، ئاندىن اللە تائالا ئۇنى بەرگەن نېمىتىنى يوق قىلىۋېتىش بىلەن سىنىدى، ئۇ مال-مۈلكىدىن، پەرزەنتلىرىدىن ئايرىلدى. ئۇنى ئېشىر كېسەللىكلەر چىرىۋالدى. ئەييۇب ئەلەيھىسالام بالاغا سەۋر قىلىپ، اللە غا ھەمدۇ سانا ئېيتىپ، ئىلگىرىكى تەقۋادارلىق ھالىتى بويىچە پەرۋەردىگارىدىن مەمنۇن بولدى. ئۇنىڭ يۈسۈپ ئەلەيھىسالامنىڭ نەسلىدىن بولغان رەھىمەتلىك بىر ياخشى مۇمىن ئايالى بار ئىدى، ئۇ ئەييۇب ئەلەيھىسالام بىلەن راھەت-پاراغەتتە، جاپا-مۇشەققەتتە بىرگە ئىدى. شەيتان ئەييۇب ئەلەيھىسالامنىڭ ئايالىنى ۋەسۋە قىلغىلى تۇردى، ئۇ ئەييۇب ئەلەيھىسالامنىڭ يېنىغا بېرىپ: «بۇ بالالارغا قاچانغىچە چىدايمىز» دېدى. ئەييۇب ئەلەيھىسالام ئۇنىڭغا ئاچچىقلىنىپ: «راھەت-پاراغەتتە قانچە ۋاقىت بولىدۇم» دېدى. ئايالى: «80 يىل» دېدى. ئاندىن ئەييۇب ئەلەيھىسالام: «بالايى-ئاپەت ئىچىدە قانچە ۋاقىت تۇردۇم» دېدى. ئايالى: «يەتتە يىل» دېدى. ئەييۇب ئەلەيھىسالام: «بالايى-ئاپەت ئىچىدە تۇرغان ۋاقىتنىڭ ئۇزاقلىقى راھەت-پاراغەتتە تۇرغان ۋاقىتتىن چىڭ بولمىسا، اللە تائالادىن بالايى-ئاپەتنى كۈتۈرۈۋېتىشنى تەلەپتىن ئۇيالىمايمەن» دېدى. ئاندىن ئۇ: «اللە بىلەن قەسمكى، ساقىيىپ قالسام، سېنى چوقۇم 100 قانچا ئۆرىمەن» دېدى. ئاندىن ئەييۇب ئەلەيھىسالام اللەغا ئىلتىجا قىلىپ: «پەرۋەردىگارم مېنى زىيان-

زەخمەت ئورۇنلادى. سەن ئەڭ مەرەمەتلىك زاتتۇرسەن» دەپ دۇئا قىلدى. اللە ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىپ، بېشىغا كەلگەن بالايى - ئاپەتلەرنى كۆتۈرۈۋەتتى. اللە ئۇنى پۇتى بىلەن يەرنى تېپىشكە بۇيرۇدى. ئۇ پۇتى بىلەن يەرنى تېپىۋىدى، يەردەن سوغۇق سۇ ئېقىلىپ چىقتى. اللە تائالا ئۇنى شۇ سۇدىن ئىچىشكە ۋە شۇ سۇ بىلەن يۇيۇنۇشقا بۇيرۇدى. اللە تائالا ئۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ كېلىشىگە شېئالىق بەردى، ئەيىۋب ئەلەيھىسالامنىڭ كۈچ - قۇۋۋىتى تولۇق ئەمەلىگە كەلدى. اللە تائالا ئەيىۋب ئەلەيھىسالامنى بىر باغلام چۆپىنى ئېلىپ ئۇنىڭ بىلەن ئايالىنى ئۇرۇشقا بۇيرۇدى. ئۇ بىر باغلام چۆپ بىلەن ئايالىنى ئۇرۇپ قىسمىدىن چىقتى. ئەيىۋب ئەلەيھىسالامنىڭ ئايالى ئۇنىڭ خىزمىتىنى ئوبدان ئىلغانلىقتىن، راھەت - پاراغەتتە، جاپا - مۇشەققەتتە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغانلىقتىن، اللە ئۇنىڭغا رەھىم قىلىپ ئەيىۋب ئەلەيھىسالامنى شۇنداق قىلىشقا بۇيرۇدى. كېيىن اللە تائالا ئەيىۋب ئەلەيھىسالامغا پۇل - مال ۋە پەرزەنت بەردى. ئۇنىڭغا 26 ئوغۇل پەرزەنت تائانا قىلدى. ئەيىۋب ئەلەيھىسالام رۇم خەلقىگە پەيغەمبەر بولۇپ كەلگەن ئىدى. ئەيىۋب ئەلەيھىسالام 93 يىل تۆمۈر كۆردى.

باپىل: ئىراقتىكى پۇرات دەرياسى بويىغا جايلاشقان قەدىمكى شەھەر بولۇپ، بۇرۇنقى دەۋرلەردە شانلىق تارىختا ئىكەن ئىدى.

بەھرى: بەدرى مەدىنىنىڭ غەربىي جەنۇب تەرىپىگە جايلاشقان، ھىجرىيىنىڭ 2 - يىلى رامىزاننىڭ 19 سى مۇسۇلمانلار بىلەن مەككىلىكلەر ئارىسىدا يۈز بەرگەن چولقۇ ئۇرۇش مۇشۇ جايدا بولغان. بۇ ئۇرۇشتا مۇسۇلمانلار سان جەھەتتە ئاز تۇرۇپ، مۇشرىكلار ئۈستىدىن غەلبە قىلغان.

بەككە (مەككە): مەككە دەسلەپتە قاقاس ۋادى بولۇپ، ئادەم ياشىمايتتى. ئالدى بىلەن بۇ يەردە ئىبراھىم ئەلەيھىسالام ئايالى ھاجەر ۋە ئوغلى ئىسمائىل بىلەن تۇرغان، اللە ئىبراھىم ئەلەيھىسالامغا زەمزم قۇدۇقىنى پەيدا قىلىپ بەرگەن، شۇنىڭ بىلەن كىشىلەر ئۇنىڭ ئەتراپىدا ئولتۇراقلىشىپ، ئۇ يەر ئاۋات - لىشىقا باشلىغان. شام (سۇرىيە) بىلەن يەمەن ئارىسىدا قاتنايدىغان كارۋانلارنىڭ چۈشۈپ ئۇتىدىغان ئۆتىگە ئايلانغان. اللە تائالانىڭ ئەمرى بويىچە ئىبراھىم ئەلەيھىسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسالام بۇ يەردە بەيتۇللانىڭ ئاساسىنى بىنا قىلغان، شۇنىڭ بىلەن بۇ يەر پۈتۈن ئەرەب يېرىم ئارىلىدىكى ئەرەب - لەزىزىلىك مۇقەددەس جايى بولۇپ قالغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام مەككىدە تۇغۇلۇپ، ھاياتىنىڭ كۆپ قىسمىنى مەككىدە ئۆتكۈزگەن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام 40 ياش ۋاقتىدا مەككىدە ئۇنىڭغا ۋەھىي نازىل بولغان، 53 ياشتا مەككىدىن مەدىنىگە ھىجرەت قىلغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام تۇغۇلغان يىلى مەشھۇر پىل يىلى بولۇپ، بۇ يىلى مەبەشلىك ئەبرەھە لەشكەرلىرىنى باشلاپ، كەبىنى بۇزۇشقا كەلگەن. رەسۇلۇللاھ ھاياتىنىڭ ئاخىرقى يىلى مەدىنىدىن مەككىگە كېلىپ، بەيتۇللاھنى تاۋاپ قىلىپ، خوشلىشىش ھەجىنى قىلغان. ئەينى زاماندا كەبىگە قويۇلغان بۇتلارنى چېتىپ تاشلاپ، كەبىنى بۇتلاردىن تازىلىغان، شۇنىڭ بىلەن كەبە مۇسۇلمانلارنىڭ تاۋاپ قىلىپ، ھەج پەرزىنى ئادا قىلىدىغان مۇقەددەس جايغا ئايلانغان.

پىرئەتۇن: پىرئەتۇن دېگەن سۆز قەدىمكى مىر پادىشاھلىرىنىڭ ئورتاق نامدۇر. مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ قىسمىدە ئىلىقا ئېلىنغان پىرئەتۇننىڭ ئىسمى ۋەلىد ئىبن مۇشەب ئىدى. ئۇ قىبرىندىشى قابۇس ئۆلگەندىن كېيىن ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولغان. قابۇسنى يۇسۇف ئەلەيھىسالام ئىسلام دىنىغا دەۋەت قىلغاندا، ئۇ باش تارتىپ ئىمان ئېيتىغان، پىرئەتۇن بولسا 400 يىلدىن ئارتۇق تۆمۈر كۆرگەن. پىرئەتۇن ئۆزى مۆكۈمراڭلىق قىلىپ تۇرغان جەرياندا، ئىسرائىل ئەۋلادىنى تۈرلۈك ئۇسۇللار بىلەن قىينىغان، ئۇلارنى بىر قانچە گۇرۇپپىلارغا بۆلۈپ، بىر گۇرۇپپىنى قۇرۇلۇش ئىشلىرىغا سالاتتى. بىر گۇرۇپپىنى

دېھقانچىلىق ئىشلىرىغا سالاتتى، يەنە بىر گۇرۇپپىنى بولسا ئەق تۆۋىن پاسكىنا ئىشلارغا سالاتتى. ئەمگەككە يارمايدىغانلارغا بىلىق سېلىپ تۆلىتەتتى. مۇسا ئەلەيھىسالام پەيغەمبەر بولۇپ كېلىپ پىرئەننى ئىمان ئېيتىشقا دەۋەت قىلىدۇ. پىرئەن ئىماندىن باش تارتىپ كۆڭرىدا تېخىمۇ ئەزەپلەپ تۆزىنىڭ مىسىرىنىڭ پادىشاھى ئىكەنلىكى بىلەن پەخىرلىنىدۇ ۋە ئۆزىنى مىسىرلىقلارنىڭ ئالىي پەرۋەردىگارى دەپ جاكارلايدۇ. پىرئەن مۇسا ئەلەيھىسالامغا ۋە ئۆز قەۋمىگە قاتتىق جاپا سالغانلىقتىن، ئۇلار مىسىردىن پەلەستىنگە قېچىپ چىققان مەجبۇر بولىدۇ. مۇسا ئەلەيھىسالام ئۆز قەۋمى بىلەن قىزىل دېڭىزنىڭ بويىغا كېلىپ ئۆتمەكچى بولغان چاغدا، پەرۋەردىگارى ئۇنىڭغا ھاسا بىلەن دېڭىزنى ئۇرۇشقا بۇيرۇيدۇ. دېڭىزنىڭ سۈيى ئوتتۇرىدىن بۆلۈنىدۇ، ئۇلارنى ئارقىدىن قوغلاپ چىققان پىرئەن ئۆز قوشۇنى بىلەن ئۇلار ئۆتكەن يەردىن ئۆتمەكچى بولۇپ دېڭىزغا كىرگەندە، بۆلۈنۈپ كەتكەن دېڭىز سۈيى قوشۇلۇپ پىرئەن بىلەن ئۇنىڭ قوشۇنىنى غەرق قىلىۋېتىدۇ.

پىل ئىگىلىرى (ئەسھابى فىل): يەمەننىڭ پادىشاھى ئەبرەھە سەئىدا بىر چېركاۋ بىنا قىلىدۇ، ئۇ كىشىلەرنى مەككىدىكى بەيتۇللانى تاۋاپ قىلىشتىن توسۇپ، ئۇلارنى ئۆزى بىنا قىلغان چېركاۋغا چوقۇندۇرماقچى بولىدۇ، بىر ئەتراپى چېركاۋغا كېلىپ تەرەت قىلىپ قويىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئەبرەھە كەبىنى چوقۇم بۇزۇپ تاشلاشقا قەسەم ياد قىلىدۇ، ئۇ كەبىنى بۇزۇش ئۈچۈن كەلگەندە، **اللە تائالا توپ - توپ قۇش** لارنى ئەبرەھە ۋە ئۇنىڭ قوشۇنىغا ئاپىرىدە قىلىپ، ئۇلارنى ھالاكەت قىلىدۇ، ئۇنىڭ قوشۇنىدا كەبىنى ۋەيران قىلىش ئۈچۈن تەييارلانغان بىر پىل بار ئىدى. شۇڭا بۇ ۋەقە يۈز بەرگەن يىل پىل يىلى دەپ ئاتالغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام ئەنە شۇ پىل يىلى تۇغۇلغان.

ئابۇت: ئابۇت تەۋرات قاچىلانغان ساندۇق بولۇپ، ئاسانغا ئېلىپ چىقىپ كېتىلگەن ئىدى. كېيىن **اللە ئۇنى** يەھۇدىيلارغا ئاساندىن چۈشۈرۈپ بەرگەن، بۇ ئالاھىدە خاسىيەتلىك ساندۇق بولۇپ، يەھۇدىيلار دۈشمەنلەر بىلەن ئۇرۇشقان چاغدا بۇ ساندۇقنى ئۇرۇش مەيدانىدا ئۆزلىرى بىلەن بىللە تۇتاتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇرۇشتا غەلبە قىلاتتى. ئۇلار ئۆز دىنىدىن چەتنەپ كەتكەنلىكتىن، **اللە ئۇلارغا پەلەستىن** لىكىلەرنى ئاپىرىدە قىلدى، يەھۇدىيلار مەغلۇپ بولۇپ، پەلەستىنلىكلەر ئۇلاردىن بۇ تابۇتنى تارتىۋالدى. **ئالۇت:** ئالۇت بەنى ئىسرائىلنىڭ بىر پادىشاھىنىڭ ئىسمى بولۇپ، بۇ ئالۇت سۆزىگە بېرىلگەن ئىزاھاتتا بايان قىلىنىدۇ.

تاھا: تاھا مۇھەممەد ئەلەيھىسالامنىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى. **ئۇۋا:** ئۇۋا مۇسا ئەلەيھىسالام تۇرسىدا چۈشكەن بىر مۇبارەك ۋادىنىڭ ئىسمى بولۇپ، بۇ يەردە **اللە - تائالا** مۇسا ئەلەيھىسالام بىلەن سۆزلەشكەن.

تۇبە: تۇبە يەمەنگە ۋە ھەزىمەتقا ھۆكۈمرانلىق قىلغان ھەربىر پادىشاھقا دېيىلىدۇ، تۇبەلەر يەمەندە چول سەلتەنەتكە ئىگە ئىدى، ئۇلارنىڭ قىلغان زۇلۇملىرى تۇبەلىدىن سەلتەننى گۇمران بولغان.

تۇر تېغى (تۇرسىنا): تۇر تېغى **اللە تائالا** مۇسا ئەلەيھىسالامغا سۆز قىلغان تاغنىڭ نامى بولۇپ، مۇناجات تېغى دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

جالۇت: غەزەننىڭ يېنىدىكى ئىشددوردا ئولتۇرۇشلۇق پەلەستىنلىكلەر بىلەن بەنى ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى ئالۇتنىڭ ئارىسىدا ئۇرۇش يارتىلغاندا، پەلەستىن قوشۇنىنىڭ باشچىسى ئالۇت ئىدى. ئالۇت مەشھۇر ئۇرۇش باتۇرلىرىدىن بولۇپ، باتۇرلار ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشىشتىن قورقاتتى، ئالۇت مەيدانغا چۈشۈپ ئالۇت قوشۇنىدىكىلەردىن ئۆزى بىلەن يەككەۋىيە ئېلىشىشنى تەلەپ قىلدى. ھەممىسى ئالۇتتىن قورقتى، بۇ چاغدا غەيرەتلىك يىگىت داۋۇد چىقىپ ئالۇتتىن ئالۇت بىلەن ئۇرۇشقا ئىجازەت سورىدى.

داۋۇد ئۇرۇش قوراللىرىدىن پەقەت ھاسنى ۋە تاش ئاتىدىغان قورالنى ۋە بىرئاز تاش ئېلىپ، مەيدانغا چىقتى، جالۇت ئۇنى مەنستىمىدى. قېلىچ ۋە نەيزەلەر بىلەن قوراللانغان كۈچلۈك دۈشمەن ئالدىدا ئۆزىنى ھالاكەتكە تاشلاۋاتقان بۇ يىگىتنىڭ ئىشىدىن ئىجەبلەندى، لېكىن داۋۇد ئۇنى قارىغا ئېلىپ تاش ئاتىدىغان قورال بىلەن بىر تاشنى ئېتىپ جالۇتنىڭ بېشىنى يېرىۋەتتى، داۋۇد ئىككىنچى بىر تاشنى ئاتقان ئىدى، بۇنىڭ بىلەن جالۇت ھالاك بولدى. بەنى ئىسرائىل غەلىبە قازىنىپ ئۆزلىرىنىڭ سەلتىنىنى قايتۇرۇۋالدى.

جېبرىئىل (جەبرائىل): جېبرىئىل اللەنىڭ يېقىن پەرىشتىلىرىنىڭ بىرىنىڭ ئىسمى بولۇپ، روھلۇقۇدۇسىمۇ دېيىلىدۇ. جېبرىئىل بولسا اللەنىڭ ۋەھىيىسىنى پەيغەمبەرلەرگە يەتكۈزىدىغان پەرىشتە، جېبرىئىل اللە-ئاناغا تەرىپىدىن پەيغەمبەرلەرگە ۋەھىي ئېلىپ كېلىشتە ئىنان سۈرىتىدە كېلەتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئىككى قېتىم: بىر قېتىم ئاسماندا، بىر قېتىم زېمىندا ئۆز شەكلىدە كۆرۈنگەن، ئابدۇللا ئىبن مەس-ئۇدنىڭ ئېيتىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جېبرىئىلنى ئۆز شەكلىدە كۆرگەندە، 600 قاناتلىق كۆرگەن، ھەر قانچى ئۇيۇققا بىر كېلەتتى.

داۋۇد: بەنى ئىسرائىل قەۋمى مۇسا ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن 356 يىلچە پادىشاھسىز قالدى، بۇ جەرياندا ئۇلار ئەمەلىقلەر، ئارامىلەر ۋە پەلەستىنلىكلەردىن بولغان قوشنىلىرىنىڭ تاجاۋۇزىغا ئۇچراپ تۇردى. بۇ مۇددەتنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە، بەنى ئىسرائىلغا تالۇت (شاۋۇل) ھۆكۈمرانلىق قىلدى، تالۇت پەلەستىنلىكلەرگە ئۇرۇش ئېچىپ، ئۇلاردىن ئابۇتنى يەنى تەۋرات قاچىلانغان ساندۇقنى تارتىۋالدى، بۇ ۋاقىتتا بەنى ئىسرائىل قەۋمى ئىچىدە، قەۋمنىڭ دۈشمەنلىرىگە قارشى ئۇرۇش قىلىشقا ھېرىس داۋۇد ئىسىملىك بىر يىگىت مەيدانغا كەلدى، ئۇ دۈشمەن پەلەستىنلىكلەر قوشۇنى بىلەن بولغان ئۇرۇشتا يېشىنىڭ كىچىكلىكىگە قارىماي، دۈشمەن قوشۇنىنىڭ باشلىقى جالۇتنى ئۆلتۈردى. تالۇت مۇكاپاتلاش يۈزىسىدىن داۋۇدقا قىزىنى بەردى، داۋۇد بىرقانچىلىغان جەڭلەردە دۈشمەنلەرنى يەڭدى، شۇنىڭ بىلەن كىشىلەر ئارىسىدا ئۇنىڭ ئابروۋى ئۆسۈپ، كىشىلەر ئۇنىڭ ئۆزلىرىگە باشچى بولۇشنى تەلەپ قىلدى، تالۇت ئۇلار گەندىن كېيىن بەنى ئىسرائىل قەۋمى داۋۇدنى ئۆزلىرىگە پادىشاھ قىلىۋالدى، بۇ چاغدا داۋۇدنىڭ يېشى 30 دىن ئاشمىغان ئىدى، داۋۇد خەلق ئارىسىدا ئادالەت بىلەن ئىش ئېلىپ باردى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە تەۋ-راتنىڭ ئەھكامىنى ئەمەلىيلەشتۈردى، داۋۇد ئەلەيھىسسالام 40 ياشقا كىرگەندە پەيغەمبەر بولدى، اللە ئاناغا ئۇنىڭغا تۆت سامۋى كىتابلارنىڭ بىرى بولغان زەبۇرنى نازىل قىلدى، زەبۇر قەسىدىلەردىن ئىبارەت بولۇپ، اللەنى ئۇلۇغلاشنى ۋە اللەغا بولغان ھەمدۇسانالارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، داۋۇد ئەلەيھىسسالام خۇش ئاۋاز بولۇپ، ئۆزىنىڭ يېقىنلىق ئاۋازى بىلەن زەبۇرنى تىلاۋەت قىلىپ، كىشىلەرنىڭ دىلىنى ئېرى-تىۋىتەتتى، ھەتتا قۇشلارمۇ ۋە تاغلارمۇ ئۇنىڭ بىلەن تەسبىب ئېيتىپ، ئۇنىڭغا ئەكس سادا قايتۇراتتى. اللە ئاناغا داۋۇد ئەلەيھىسسالامغا تۆمۈر تاۋلاشنى بىلدۈرگەن بولۇپ، داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ قولىدا تۆمۈر خېمىردەك يۇمشاپ كېتەتتى. داۋۇد ئەلەيھىسسالام سوقۇش ئۈچۈن تۆمۈر كىيىملەرنى ياسايتتى. سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىدى، داۋۇد ئەلەيھىسسالام ئۇنى سوراق سورۇن-لىرىدا يېنىدا ئولتۇرغۇزۇۋېلىپ، ئۇنىڭغا كىشىلەر ئارىسىدا ئادىل ھۆكۈم چىقىرىشنى ئۆگىتەتتى، ئىبن جەبرىئىل رىۋايىتىگە قارىغاندا، داۋۇد ئەلەيھىسسالام 100 يىل ياشىغان.

رەس ئاھالىسى (ئەسھا يۈرەسى): قۇرئان كەرىمدە نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمى ئاد ۋە سەمۇد قەۋملىرى ئارىسىدا ئۆتكەن نامەلۇم ئۈمىدەتلەر بايان قىلىنىدۇ، رەس ئاھالىسى ئەنە شۇ ئۈمىدەتلەردىن بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئۆز پەيغەمبەرگە تۇتقان مۇئامىلىسى قۇرەيش كۇفۇرلىرىنىڭ رەسۇلۇ اللەغا تۇتقان مۇئامىلىسىگە

ئوخشاپ كېتىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ قىسسىنى باشقىلارغا ئىبرەت ئۈچۈن بايان قىلىدۇ. بەزى رىۋايەتلەردە ئېيتىلىشىچە، رەس ئاھالىسى بۇتپەرەس خەلق بولۇپ، ئۇلارنىڭ نۇرغۇن قۇدۇقلىرى ۋە چارۋىلىرى بار ئىدى. ئۇلار پەيغەمبەرنىڭ تېنىغا قىلغان دەۋىتىنى قوبۇل قىلىغانلىقى ئۈچۈن، اللە ئۇلارنى تۇرالغۇ جايلىرى بىلەن قوشۇپ يەرگە يۇتقۇزۇۋاتقان.

رۇم رۇم ئەرەبلەرنىڭ شەرقىي رىم ئىمپېرىيىسى. ئاھالىسىگە قويغان نامى. بۇ، تارىختا ۋىزانتىيە نامى بىلەن مەشھۇر. ئىسلام دىنى مەيدانغا كەلگەن چاغدا، ئۇ چوڭ دۆلەتلەردىن ئىدى. ئىران دۆلىتى شەرقىي رىم ئىمپېرىيىسى بىلەن رىقابەتتە ئىدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىرقانچە قېتىم ئۇرۇش بولغان.

زەكەرىيا: زەكەرىيا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى قۇرئاندا سەككىز جايدا تىلغا ئېلىنىدۇ. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىدىن بولۇپ، يەھيا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاتىسىدۇر. ئۇنىڭ نەسبى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا تۇتىشىدۇ. ئىسرائىلنىڭ ئايالى ئۆز قىزى ھەزرىتى مەريەمنى ئىبادەتخانىنىڭ خىزمىتىگە ئاتىۋەتكەن ئىدى. ھەزرىتى مەريەم ئىبادەتخانىغا ئېلىپ كېلىنگەندە، ئىبادەتخانا خىزمەتچىلىرى ئۇنى تەربىيىسىگە ئېلىش مەسلىھىتىدە تالىشىپ قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۆزئارا چەك تاشلىنىدۇ. نەتىجىدە ھەزرىتى مەريەم زەكەرىيا ئەلەيھىسسالامنىڭ تەربىيىسىگە تاپشۇرۇلىدۇ. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئانىسىنىڭ ھەمىرىسىنىڭ ئېرى ئىدى. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى مەريەم ئۈچۈن ئىبادەتخانىغا تۇتاش بىر ھۇجرا بېلىپ، ئۇنى شۇ ھۇجرىغا ئورۇنلاشتۇرىدۇ. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى مەريەمنىڭ يېنىغا كىرگەندە ئۇنىڭ قېشىدا يېمەكلىكلەرنى ئۇچرىتاتتى، ئۇنىڭ قەيەردىن كەلگەنلىكىنى سورايتتى، ھەزرىتى مەريەم ئۇلارنىڭ اللە تەرىپىدىن كەلگەن رىزىق ئىكەنلىكىنى ئېيتاتتى. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ ئورنىنى باسىدىغان بىرەر پەرزەنت بولۇشىنى ئارزۇ قىلىپ قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆزىنىڭ يەككە-يېگانە قالغانلىقىنى تىلەپ اللەغا دۇئا قىلىدۇ. اللە ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىدۇ. پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا يەھيا ئىسىملىك پەرزەنتى بولۇشى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىدۇ، زەكەرىيا ئەلەيھىسسالامنىڭ يېشى 90 دىن ئاشقانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئايالى تۇغماس بولغانلىقى سەۋەبلىك، ئۇ بۇ خۇش خەۋەرگە چىنىۋىتىمىگىلى تاس قالىدۇ. ئۇ پەرۋەردىگارىدىن پەرزەنت بېرىلمىغانلىقىغا بىر ئالامەت، بولۇشىنى تىلەيدۇ، اللە ئۇنىڭ كىشىلەر بىلەن ئۈچ كۈن سۆزلىشىشكە قادىر بولالايدىغانلىقىنى ئۇنىڭ ئالامىتى قىلىدۇ. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام بۇ ئۈچ كۈن ئىچىدە پەقەت ئىشارەت ئارقىلىقلا سۆزلەيدىدۇ. يەھيا ئەلەيھىسسالام تۇغۇلۇپ، ئۆسۈپ ياخشى چوڭ بولۇپ، ئاتىسىنىڭ ئوبدان ئورۇنباسارى بولۇپ قالىدۇ.

زۇلقەرنەين: كۆپچىلىك مۇپەسسىرلەر قۇرئاندا تىلغا ئېلىنغان زۇلقەرنەيننى مەشھۇر ئىشغالىيەتچى ئىكەندەر مەقدۇنى دەپ قارايدۇ. بەزىلەر ئۇنى يەمەننىڭ پادىشاھلىرىدىن بىرى دەپ قارايدۇ. بەزىلەر ئۇنى ئۇ بىر ياخشى بەندە بولۇپ، اللە ئۇنىڭغا بۈيۈك سەلتەنەت، ھېكمەت ۋە پايدىلىق ئىلىم ئاتا قىلغان دەپ قارايدۇ. زۇلقەرنەين ئىكەندەر مەقدۇنى ئەمەس دېگۈچىلەر ئىكەندەرنىڭ قەدىمكى يۇنان ئىلاھلىرىغا ئېتىقاد قىلىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ ئارىستوتېلىدىن پەلەپە ئۆگەنگەنلىكىنى، قۇرئاندا تىلغا ئېلىنغان زۇلقەر-نەيننىڭ بولسا تەۋھىدكە، اللەغا ئىشىنىشكە مايىل ئىكەنلىكىنى دەلىل قىلىپ كۆرسىتىدۇ. ئىكەندەرنىڭ قەدىمكى يۇنان ئىلاھلىرىغا ئېتىقاد قىلىش تەرەپلىرى بولغان بولسا، بۇ ئەينى ۋاقىتتىكى ئىجتىمائىي مۇھىتنىڭ ئۇنىڭغا تەسىر كۆرسەتكەنلىكىدىن، شۇنداقلا ئۇنىڭ ئۆزى ئىشغال قىلغان خان مەدىنى مىللەتلەرنىڭ مەۋجۇد-لىرىنى ھۆرمەت قىلغانلىقىدىن بولغان بولۇشى مۇمكىن. ئۇ مىسىرلىقلارنىڭ مەۋجۇد ئامۇنىغا ئەنە شۇنداق مۇئامىلە قىلغان ئىدى. ئۇنىڭ ئارىستوتېلىدىن پەلەپە ئۆگەنلىكىگە كېلىدىغان بولسا، «روھۇل مەئانى»

تەمبىرىنىڭ مۇئەللىپى مۇنداق دەيدۇ: «بىز ئىككىنچى ئارستوتېل پەلسەپەسىگە پۈتۈنلەي ئېتىقاد قىلدۇق. دىئالېكتىقا قايىل ئەمەسمىز، چۈنكى بىر كىشىنىڭ يەنە بىر كىشىگە شاگىرت بولۇشى ئۇنىڭ ھەممە سەلسىلەلەرگە بولغان قارىشى ئۇستازىنىڭ قارىشى بىلەن بىردەك بولۇشىدىن دېرەك بەرمەيدۇ. ئىككىنچى مەسىلىدە 356 يىل بۇرۇن تۇغۇلغان، ئاتىسى ئۇنى ئوبدان تەربىيەلىگەن، ئۇ پەلسەپە ۋە ئىلىم - مەرىپەت جەھەتتە كۆپ مەلۇمات ھاسىل قىلغان، ئۆز دەۋرىدە جاھاننىڭ كۆپ قىسمىنى ئىشغال قىلغان، مىلادىدىن 332 يىل بۇرۇن مىسىرنى ئىشغال قىلىپ، ئۇنىڭدىن پارىسلارنى ھەيدەپ چىقارغان، مىسىردا ئىككىنچى مەرىپەت شەھىرىنى بىنا قىلغان، ئۇ ئىراق، ئىران، ھىندىستان، ئوتتۇرا ئاسىيا قاتارلىق جايلارنى بويىۋىندۇرغان، ئۇ مىلادىدىن 323 يىل بۇرۇن بابىلىدا 33 يېشىدا ۋاپات بولغان. ئۇنىڭ زۇلقەرنەين دەپ ئاتىلىشى شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇنىڭ كىيىمىگە دۈبۈللىسىنىڭ ئىككى تەرىپىدە چوڭ ئىككى باغلام ئۇزۇن ئاق پەي بار ئىدى.

زۇلكىل: تارىخچىلار زۇلكىلنى ئەيىۋ ئەلەيھىسالامنىڭ ئوغلى دەيدۇ. اللە تائالا زۇلكىل ئەلەيھىسالامنى ئەيىۋ ئەلەيھىسالامدىن كېيىن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن. بەزى ئۆلىمالار ئۇنى پەيغەمبەر ئەمەس، بىنى ئىسرائىل ئىچىدىكى بىر ياخشى بىلەن دەپ قارايدۇ.

سەفا: سەفا مەككىدىكى بىر تاغنىڭ ئىسمى بولۇپ، ھەج قىلىۋېتىش ئادەم سەفا بىلەن مەرۋە ئارىسىدا سەئىي قىلىدۇ، مۇنداق سەئىي قىلىش ھەجنىڭ ئەھكاملىرىنىڭ جۈملىسىدندۇر.

سالىھ: سالىھ ئەلەيھىسالامنىڭ نەسبى ئۇ ئەلەيھىسالامنىڭ ئوغلى سالىھ تۇتقىدۇ، اللە تائالا سالىھ ئەلەيھىسالامنى سەمۇد قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن. سەمۇد بولسا ئاد، جۇرۇم، مەدەيەن ۋە قەھتان قاتارلىق قەدىمكى ئەرەب قەبىلىلىرىدىن ئىدى. سەمۇد قەۋمىنىڭ جايى ھىجر دېگەن جايدا بولۇپ، ھىجر بولسا ھىجاز بىلەن شامنىڭ ئارىسىغا جايلاشقان. سەمۇد قەۋمى مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ زامانىسىدىن ۋە مىلادىدىن بۇرۇن ياشىغان قەۋم ئىدى. سەمۇد قەۋمى بۇتلارغا چوقۇناتتى. اللە تائالا ئۇلارغا سالىھ ئەلەيھىسالامنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى، ئۇلارنى بۇتقا چوقۇناتقانلىقى، بىر اللەغا ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئازغىنا كىشىدىن باشقىسى سالىھ ئەلەيھىسالامنىڭ دەۋىتىگە قۇلاق سالىمىدى، ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكى سالىھ ئەلەيھىسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى ئىنكار قىلىپ، كۇفۇردا تېخىمۇ ھەددىدىن ئاشتى. سالىھ ئەلەيھىسالامدىن پەيغەمبەرلىكنىڭ راستلىقىغا دالالەت قىلىدىغان بىرەر مۆجىزە كەلتۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. سالىھ ئەلەيھىسالام مۆجىزە سۇپىتىدە قاتتىق تاشنىڭ ئارىسىدىن بىر تۈگە چىقاردى. بۇ تۈگىنىڭ ئالاھىدىلىكى شۇ ئىدىكى، ئۇ پۈتۈن قەبىلىنىڭ سۈيىنى ئىچىۋېتەتتى، قانچىلىك نۇرغۇن سۇ ئىچسە، شۇنچىلىك سۇت بېرەتتى. سالىھ ئەلەيھىسالام بۇ مۆجىزىنى كۆرسەتكەندىن كېيىن، قەۋمنىڭ تولىسى يەنىلا ئىمان ئېيتىمىدى. سالىھ ئەلەيھىسالام قەۋمنى تۈگىگە چىقىلىشتىن ئاگاھلاندۇردى. ئۇلارنى تۈگىنى تۈتۈرىدىغان بولسا ئۇلارنىڭ اللەنىڭ نازابىغا قالدۇرغانلىقى بىلەن قورقۇتتى. ئۇلار سالىھ ئەلەيھىسالامنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشىغا قارىماي تۈگىنى تۈتۈردى. ئالدى بىلەن تۈگىگە ھۇجۇم قىلىپ تۈتۈرگۈچى شەخس قۇدار ئىبن سالىھ ئىدى، تۈگە يەرگە يىقىلغاندىن كېيىن يەنە ئۇلاردىن توققۇز ئادەم تۈگىگە قېلىپ سېلىپ، ئۇنى پارچىلاپ تاشلىدى. ئۇلار تۈگىنى تۈتۈرگەندىن كېيىن، اللەنىڭ پەيغەمبىرى سالىھ ئەلەيھىسالامنى تۈتۈرگە كىچى بولۇشتى. سالىھ ئەلەيھىسالام سۈيىقەست قىلماقچى بولغانلارنى اللە تائالا ئاساندىن تاش ياغدۇرۇپ ھالاك قىلدى، تۈگە تۈتۈرۈلۈپ ئۈچ كۈندىن كېيىن اللە تائالا سالىھ ئەلەيھىسالامنىڭ قەۋمىنى ھالاك قىلدى. سالىھ ئەلەيھىسالام ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۇسۇلمانلار ئازابىتىن قۇتۇلۇپ قالدى. سالىھ ئەلەيھىسالام بىلەن ئازابىتىن قۇتۇلۇپ قالغان

مۆمىنلەرنىڭ سانى 120 ئىدى. ئىمان ئېيتماي ھالاك بولغۇچىلارنىڭ سانى بەش مىڭ ئاتىلە ئىدى. مەشھۇر رىۋايەتكە قارىغاندا، ئۇلاردىن كېيىن سالىھ ئەلەيھىسسالام پەلەستىن زېمىنىنىڭ رەملى دېگەن جايىنىڭ ئەتراپىدا ئاخىرقى ئۆمرىگىچە ياشىغان.

سەبەئە سەبەئە يەمەنگە جايلاشقان قەدىمكى ئەرەب قەبىلىلىرىدىن بىرى ئىدى. ئەرەب يېرىم ئارىلىدا سەيلۇل ئەرەم ناملىق. مەشھۇر كەلكۈن سۇ ئاپىتىدىن كېيىن، ئۇنىڭدىن بىرقانچە قەبىلىلىرى شاخلاپ چىققان. سەبەئە ئاھالىسى ئاۋات شەھەرلەرنى بەرپا قىلغان ئالە تاتالارغا مولچىلىقنى ۋە مول ياسۇرلىقنى ئىنتام قىلغان. ئۇلار ئىككى تاغ ئارىسىدا ئېگىز توسا سېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن ۋادىدىكى سۇنى توسىغان. ئۇنى ئىنچىكە چارە - تەدبىر ۋە تېخنىكىلىق ئاساستا باشقۇرغان. ئۇلار مېۋىلىك باغلارنى بەرپا قىلغان، لېكىن ئۇلار ئالەنىڭ ھەقىقەتەن رىئايە قىلمىغان ۋە ئالەنىڭ نېمىتىگە شۈكۈر قىلمىغان، دۇنياغا ئالدىنغان، شۇنىڭ بىلەن ئالە ئۇلارنى سەيلۇل ئەرەم ناملىق مەشھۇر سۇ ئاپىتى بىلەن جازالاپ يۇرتلىرىنى ۋەيران قىلىپ، ئۇلارنى تىرىپسىن قىلدۇرگەن.

سۇلەيمان، سۇلەيمان ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى قۇرئان كەرىمدە 16 ئورۇندا تىلغا ئېلىنىدۇ. سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام بىننى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ پەيغەمبەرلىرىدىن بولۇپ، ئالە ئۇنىڭغا ھەم پەيغەمبەرلىكىنى، ھەم پادىشاھلىقنى ئاتا قىلغان. ئاتىسى داۋۇد ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولغاندىن كېيىن، پادىشاھلىق سۇلەيمان ئەلەيھىسسالامغا قالغان. بۇ چاغدا سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام 12 ياشتا ئىدى. ئالە تاتالار سۇلەيمان ئەلەيھىسسالامغا كىچىكىدىلا ھېكمەت ۋە ئەقىل - پاراسەت ئاتا قىلغان، ئۇ كىچىك ۋاقتىدىن تارتىپلا ئاتىسى داۋۇد ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە سوراق سورايىتى ۋە ھۆكۈم چىقارتى، كىچىكىدىلا ئۇنىڭ بۇ جەھەتتىكى تالانتى كۆرۈنۈشكە باشلىغان ئىدى، چوڭ بولغاندا ئالە ئۇنىڭغا پەيغەمبەرلىكنى ئاتا قىلدى، قوشلارنىڭ تىلىنى بىلدۈردى، شامانى ۋە جىنلارنى بويسۇندۇرۇپ بەردى. سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام پادىشاھ بولۇپ تۆت يىلدىن كېيىن ئاتىسى داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋىسىيىتىگە ئاساسەن بەيتۇلئوقۇددەسنى تەئىر قىلدى، ئۇنىڭ ئاساسىنى داۋۇد ئەلەيھىسسالام بەرپا قىلغان ئىدى. سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام بۇ تەئىر ئۈچۈن نۇرغۇن پۇل سەرپ قىلدى. قۇرۇلۇشنى يەتتە يىلدا تاماملىدى. قۇددۇس شەھرىنىڭ ئەتراپىغا سېپىل سوقتۇردى، سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام كاتتا سەلتەنەتكە ئىگە ئىدى. ئۇ قۇرۇلۇش - تەئىر ئىشلىرىغا، ئۇرۇش ئۈچۈن ئاتلارنى مەشىق قىلدۇرۇپ تەييارلاشقا ناھايىتى كۆڭۈل بۆلەتتى، سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام 52 يىل ئۆمۈر كۆرگەن. ئىبن ئىسھاقنىڭ رىۋايىتى قىلىشىچە، سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام 40 يىل پادىشاھ بولغان.

سۇۋا، سۇۋا نۇھ ئەلەيھىسسالام قەۋمىنىڭ بىر بۇتىنىڭ نامى. كېيىنچە ئۇ ئەرەب قەبىلىلىرىدىن ھۈزەيل قەبىلىسىنىڭ چوقۇندىغان بۇتى بولۇپ قالغان.

شۇئەيب، شۇئەيب ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسبى چوڭ بوۋىسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا تۇتىشىدۇ. شۇئەيب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئانىسى لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزى ئىدى. شۇئەيب ئەلەيھىسسالام لۇت ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن كەلگەن پەيغەمبەر بولۇپ، قەۋمى مەدىيەن ئاھالىسىگە ئالە تاتالار تەرىپىدىن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن. مەدىيەن ئاھالىسى ئەرەب بولۇپ، ھىجاز زېمىنىدا ياشايىتى، تەبىرىنىڭ رىۋايىتىگە قارىغاندا، مىسىر بىلەن مەدىيەن ئارىسىدىكى مۇساپە سەككىز كۈنلۈك يول ئىدى، مەدىيەن ئاھالىسى تىجارەت ۋە دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بولۇپ، پاراۋان ياشايىتى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە يامان ئىشلار تارالغان بولۇپ، تارازا - ئۆلچەملەردە ساختىلىق قىلىش ئۇلارنىڭ ئادىتىگە ئايلانغان ئىدى. شۇئەيب ئەلەيھىسسالام قەۋمىنى تەۋھىدكە ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا دەۋەت قىلدى. ئۇلارنى زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلىشتىن، تارازا - ئۆلچەملەردە ساختىلىق قىلىشتىن مەنئى قىلدى. ئۇلار شۇئەيب ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزىگە قۇلاق

سالماي گۇمراھلىقتا تېخىمۇ ئەزۋەيلىدى، ئۇلار شۇنىيەپ ئەلەيھىسالامغا: «راست پەيغەمبەر بولسا، ئۈستىمىزگە ئاسماننى پارچە- پارچە قىلىپ چۈشۈرگەن» دېگەن تەلەپنى قويدى. اللە ئۇلارنى يەتتە كۈن قاتتىق ئىسقا مۇپتلا قىلدى، ئۇلارنىڭ سۈلىرى قۇرۇپ كەتتى، ئاندىن ئۇلارغا بىر بۆلۈننى ئەۋەتتى، ئۇلار ئىسقىن قېچىپ ساپىداش ئۈچۈن بۆلۈننىڭ تېگىگە يىغىلىشتى. ئۇلار يىغىلىپ بولغاندا، يەر ئەۋرىدى، ئۇلارغا قاتتىق تاۋاز يۈزلەندى، شۇنىڭ بىلەن ئاسماندىن ئوت يېشىپ ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى كۆيدۈرۈپ تاشلىدى. شۇنىيەپ ئەلەيھىسالام قەۋمى ھالاك بولغاندىن كېيىن يەنە بىر مەزگىل ياشىدى. قارۇن: قارۇن مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ تۇغقانلىرىدىن بىرى بولۇپ، مال- دۇنياسى كۆپ بىر ئادەم ئىدى، پەرىمۇن ئۇنى ئىسرائىل ئەۋلادىغا باشچى قىلىپ قويغان. قارۇن پەرىمۇننىڭ بەنى ئىسرائىلغا زۇلۇم قىلىشتا يانتايىق بولغان، پىقىرلارنى ئېزىپ يىغقان مال- دۇنياسىغا مەغرۇر بولۇپ تولىمۇ ھاكاۋۇرلىشىپ كەتكەن ئىدى. ئۇ ئۆزى ئۈچۈن چولپا- چولپا سارايلارنى سالدۇرغان، قارۇن تولىمۇ بېغىش بولۇپ، شۇنىيەپ كۆپ دۇنياسى تۇرۇقلۇق كەمبەغەللەرگە قىلچە خەير- ئېھسان قىلمايتتى ئۇ مۇسا ئەلەيھىسالام نىڭ دەۋىتىگە قىلچە قۇلاق سالىغان، پەرىمۇن تەرەپدارى بولۇپ ھە دەپ مۇسا ئەلەيھىسالامغا قارشى تۇرغان ئىدى. مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ قارۇنغا دۇئا ئېسىت قىلىشى ئارقىسىدا، قارۇننى يۇتۇن مال- مۈلكى ۋە ئەۋەلىرى بىلەن قوشۇپ يەر يۇتقان ئىدى.

قۇرەيش: قۇرەيش بىر ئەرەب قەبىلىسى بولۇپ، مىلادى ۷ ئەسىردە مەككىدە ئولتۇراقلاشقان. قۇرەيش ئەينى زاماندا مەككىدە ئۇستۇنلۇك قازانغان خۇزائە قەبىلىسى ئۈستىدىن غەلبە قىلغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنىڭ تۆتىنچى بوۋىسى قۇسەي ئىبن كىلاب ۷ ئەسىردە مەككىنىڭ ۋە بەيتۇللىھنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ھوقۇقىنى ئىگەللىگەن. قۇرەيش ئىچىدىن ئەرەب يېرىم ئارىلىنىڭ ھەممە يەرلىرىگە قاتنايدى- خان چولپا- چولپا كارۋان سودىگەرلىرى مەيدانغا كەلگەن، ئۇلار تىجارەت بىلەن قىشلىقى پەمەنگە، يازلىقى سۈرىيىگە قاتنايتتى.

لۇت: لۇت ئەلەيھىسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسالامنىڭ بىر تۇغىنى ھارۇننىڭ ئوغلى ئىدى. لۇت ئەلەيھىسا- لام ئىبراھىم ئەلەيھىسالامغا ئىمان ئېيتقان ئىدى. ئۇ ئىبراھىم ئەلەيھىسالام بىلەن بارلىق سەپەرلەردە بىللە بولاتتى. اللە ئانالا لۇت ئەلەيھىسالامنى ئۇردانىيىگە ئەۋەت- سەدۇم ئاھالىسىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى، سەدۇم ئاھالىسى تولىمۇ ئەخلاقسىز خەلق بولۇپ، يامان ئىشلارنى ئاشكارا قىلاتتى، مۇساپىرلارنى بۇلا- تالا- قىلاتتى، ئۇيالىماستىن بەچىمۇزلىق قىلاتتى. لۇت ئەلەيھىسالام ئۇلارغا پەند- نەسىھەت قىلىپ، ئۇلارنى يامان ئاقىۋەتكە قېلىشتىن ئاگاھلاندۇردى، لېكىن ئۇلار ئاسىيلىق قىلىپ يامان ئىشلاردىن يانمىدى. لۇت ئەلەيھىسالامغا ئۇلار بىردەم تاش- كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرمىز دەپ، بىردەم يۇرتتىن ھەيدەپ چىقىرمىز دەپ تەھدىت سالاتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارغا اللەنىڭ ئازابى ھەقىلىق بولدى. اللە ئۇلارنى ھالاك قىلىش ئۈچۈن چىرايلىق ياش يىگىتلەر سۈرىتىدە پەرىشتىلەرنى ئەۋەتتى، بۇ چاغدا لۇت ئەلەيھىسالام پەرىشتىلەرنى ئادەمزا- دەپ ئويلاپ، بۇ مېھمانلىرىغا قۇمىنىڭ يامان مۇئامىلىدە بولۇشىدىن ئەللىرىدى. يۇرتنىڭ كىشىلىرى لۇت ئەلەيھىسالامنىڭ مېھمانلىرى بىلەن يامان ئىش قىلىشنى تەلەپ قىلغان چاغدا، لۇت ئەلەيھىسالام ئۇلارغا: «مېھمانلىرىم ئالدىدا مېنى رەسۇلا قىلماڭلار. سىلەر ئۈچۈن ئاياللىرىڭلار ئەڭ پاكىتۇر» دېدى. ئۇلار لۇت ئەلەيھىسالامنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالىدى. بۇ چاغدا پەرىشتىلەر لۇت ئەلەيھىسالامغا ھەقىقىي نەۋالىنى- ئۇنىڭ قەۋمىنى ھالاك قىلىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى، پەرىشتىلەر لۇت ئەلەيھىسالامغا ئىككى قىزى ۋە ئايالى بىلەن بىرلىكتە يۇرتىدىن چىقىپ كېتىشى، ھېچقايسىنىڭ ئارقىسىغا قارىمايلىقىنى

ئېيتتى، ئۇلار پەرىشتىلەرنىڭ ئېيتقىنىچە قىلدى. پەقەت لۇت ئەلەيھىسالامنىڭ ئاياللا قەۋمىگە نازىل بولىدىغان ئازابىنى كۆرۈش ئۈچۈن ئارقىسىغا قارىغان ئىدى، تۇمۇ قەۋمى بىلەن ھالاك بولدى، لۇت ئەلەيھىسالامنىڭ ئايالىنىڭ كۆڭلى قەۋمى بىلەن بىرگە ئىدى. ئۇ ئىمان ئېيتىپقان ئىدى. اللە تائالا لۇت ئەلەيھىسالامنىڭ قەۋمىنىڭ ئۈستىگە ساپال-تاش ياغدۇرۇپ ۋە يۈزىنى دۈم كۆمۈتۈرۈپ، ئۇلارنى ھالاك قىلدى.

لوقمان: لوقمان ھەكم بولسا بائۇرانىڭ ئوغلى بولۇپ، ئۇ ئەيىبۇپ ئەلەيھىسالامنىڭ ھەمىشەسىنىڭ ياكى ئانىسىنىڭ ھەمىشەسىنىڭ ئوغلى ئازەرنىڭ ئەۋلادىدىن ئىدى. اللە ئۇنىڭغا ئىلمىي ھېكمەت ئاتا قىلغان ئىدى ئۇ توغرا پىكىرلىك زات بولۇپ، دىنىي ئەقىدە ۋە دىنىي ئەھكاملاردا توغرا پەتۋا بېرىتتى، ئۇ داۋۇد ئەلەيھىسالامدىن ئىلىم ئۆگەنگەن ئىدى، ئۇنىڭدىن نۇرغۇن ھېكمەتلىك ۋە ئىبرەتلىك سۆزلەر رىسۋايەت قىلىنغان، قۇرئاندا لوقمان ھەكمىنىڭ ئۆز ئوغلىغا قىلغان ئەمۋىلىك پەندە-نەسىھەتى بايان قىلىنغان. لوقمان ھەكم پەيغەمبەر بولغان ئەمەس، ئۇنىڭ ئۆزۈن ئۆمۈر كۆرگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ. ھانئاد: مانات ھۈزەيل قەبىلىسى بىلەن خۇزائە قەبىلىسى چوقۇنغان بۇتنىڭ نامى.

مەدەيەن: مەدەيەن قىزىل دېڭىز بويىدىكى بىر يۇرتنىڭ نامى، مۇسا ئەلەيھىسالام سۇ تارتىپ شۇئەيپ ئەلەيھىسالامنىڭ قىزلىرىنىڭ ماللىرىنى سۇغرىشىپ بەرگەن قۇدۇق ئەنە شۇ مەدەيەندىدۇر. مەرۋە ۋە سەفە: مەرۋە بىلەن سەفە مەككە مۇكەررەمەدە مەسجىدى ھەرامىنىڭ يېنىدىكى ئىككى تاغ بولۇپ، ھەج قىلغۇچى ياكى ئۆمرە قىلغۇچى ئادەم ئۇلارنىڭ ئارىسىدا يەتتە قېتىم سەئىي قىلىدۇ، بۇ ھەج ئىبادىتىنىڭ قائىدىلىرىدىندۇر.

مەريەم: ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئاتىسى ئىمران بەنى ئىسرائىل ئۆلىمالىرىدىن ئىدى، ئۇ ئۆز ئايالى ھامىلىدار بولغان چاغدا تۇغۇلدىغان بالىنى ئىبادەتخانىنىڭ خىزمىتىگە نەزىر قىلىپ بېرىۋەتكەن ئىدى. ھەزرىتى مەريەم تۇغۇلغاندىن كېيىن، اللە تائالا ئىمراننىڭ نەزىرىنى قوبۇل قىلىپ، ھەزرىتى مەريەمنى ۋە ئۇنىڭ ئوغلى ئىسا ئەلەيھىسالامنى قوغلاندى شەيتاننىڭ شەرىپىدىن ساقلىنىدى. ھەزرىتى مەريەم كىچىك چېغىدىلا ئاتىسى ئىمران ۋاپات بولۇپ كەتتى، ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئانىسى ئۇنى ئىبادەتخانىنىڭ خادىملىرىغا ئېلىپ باردى. ئۇلار ھەزرىتى مەريەمنى كىمنىڭ ئۆز تەربىيىسىگە ئېلىشى مەسلىسىدە ئىختىلاپ قىلىشىپ قالدى. چەك تاشلاش نەتىجىسىدە، ئۇنى ئانىسىنىڭ ھەمىشەسىنىڭ ئېرى زەكەرىيا ئەلەيھىسالام تەربىيىسىگە ئالدى. ھەزرىتى مەريەم ئىبادەتخانىغا تۇتاش بىر ھۇجرىدا تۇراتتى، ئۇ كېچە-كۈندۈز ئىبادەت بىلەن مەشغۇل بولاتتى، ھەزرىتى مەريەم تەقۋادارلىقى ۋە گۈزەل ئەخلاقى بىلەن بەنى ئىسرائىل ئىچىدە مەشھۇر ئىدى، زەكەرىيا ئەلەيھىسالام ھەزرىتى مەريەمنىڭ يېنىغا كىرگەندە، ئۇنىڭ يېنىدا بازاردا يوق يېپەكلىكلەرنى، ھەتتا يازدا قىشنىڭ مېۋىلىرىنى، قىشتا يازنىڭ مېۋىلىرىنى ئۇچۇراتتى، ھەزرىتى مەريەم اللە تائالانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن پاك ۋە ئىپتىدالىق ئۆستى، جىبرىئىل ئەلەيھىسالام بىر ئەر كىشىنىڭ سۈرىتىدە كېلىپ ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئالدىغا كىردى. ھەزرىتى مەريەم ئۇنى يامانلىق قىلىدۇ دەپ ئويلاپ، اللەغا بېغىنىپ اللەدىن پانا تىلىدى. ھەزرىتى مەريەم جىبرىئىل ئەلەيھىسالامنىڭ ئۇنىڭغا بىر پاك ئوغۇل بىلەن خۇش خەۋەر بېرىش ئۈچۈن كەلگەن اللەنىڭ ئەلچىسى ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپ ھەيران بولدى، جىبرىئىل ئەلەيھىسالام ئۇنىڭغا: «اللەنىڭ ئەمرىگە ھەيران قالما، اللە ھەر شەيئىگە قادىردۇر» دەپ چۈشەندۈردى. ھەزرىتى مەريەمنىڭ بۇشىنىش ۋاقتى يەتكەن چاغدا، ئۇنى تولماق تۇتۇپ، ئۇ ئوغلى ئىسا ئەلەيھىسالامنى تەۋەللۇت قىلدى.

مەسجىدى ئەقسا: بەيتۇلئوقەدەس مەسجىدى ئەقسا دەپ ئاتىلىدۇ، مەسجىدى ھەرام بىلەن بەيتۇلئوقەدەسنىڭ

ئارىلىقى يىراق بولغانلىقى ئۈچۈن، مەسجىدى ئەقسا دېيىلگەن. مەسجىدى ئەقسا بىلەن مەككە مۇكەررەمەنىڭ ئارىلىقى ئەينى زاماندا 40 كۈنلۈك يول ئىدى. بۇ ئارىلىق 1230 كىلومېتىر ئەتراپىدا كېلىدۇ. مەسجىدى ئەقسا تۆتكەنكى پەيغەمبەرلەرنىڭ ئىبادەتگاھى بولۇپ كەلگەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كېچىدە مەسجىدى ھەرمدىن مەسجىدى ئەقساغا بېرىپ ئۇ يەردىن مىراجقا چىقىپ قاپتقان.

مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاتىسى ئىمران بولۇپ، ئۇ يەنىمۇ ئەلەيھىسسالامنىڭ نەۋرىسى لاۋنىنىڭ نەسلىدىن ئىدى. مۇسا ئەلەيھىسسالام پىرئەتۇن ۋەلىد ئىبن مۇستەبىننىڭ دەۋرىدە تۇغۇلغان. رىۋايەت قىلىنىشىچە، پىرئەتۇن بىر چۈش كۆرۈپ، چۈشىدىن قاتتىق چۆچۈپ كەتكەن. ئۇ چۈشىدە بىر ئوت بەيتۇلمۇقەددەستىن مىسرىغا چىقىپ كېلىپ، مىسرىنىڭ قورۇ-جايلىرىنى شۇنداقلا مىسرىنىڭ يەرلىك ئاھالىسى بولغان قىبتىلارنى كۆرۈپ تاشلىغانلىقىنى، بۇ ئوت ئىسرائىل ئەۋلادىغا ھېچقانداق زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈشكە ئىمكانىي كۆرگەن. پىرئەتۇن كاھىنلارنى، سېھىرگەرلەرنى ۋە مۇنەججىملەرنى چاقىرتىپ كېلىپ ئۇلاردىن كۆرگەن چۈشنىڭ تەبىرىنى سوراپتۇ. ئۇلار: «بەنى ئىسرائىل ئىچىدىن بىر ئوغۇل بالا مەيدانغا كېلىدۇ، مىسرى ئاھالىسى ئۇنىڭ قولىدا ھالاك بولىدۇ، سېنىڭ تەختىڭمۇ شۇنىڭ قولىدا گۇمران بولىدۇ، ئۇ سېنى قەۋمىڭ بىلەن قوشۇپ يۇرتۇڭدىن ھەيدەپ چىقىرىدۇ، دىنىڭنى ئۆزگەرتىدۇ، ئۇ سېنىڭ زامانىڭدا تۇغۇلدۇ ۋە دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن زالىم پىرئەتۇن ئىسرائىل ئەۋلادى ئىچىدە تۇغۇلدۇنغان ئوغۇل بالىنىڭ ھەممىسىنى ئۆلتۈرۈشكە بۇيرۇيدۇ، ئۇ تۇغۇت ئانىلىرىنى يىغىپ، ئۇلارغا ئىسرائىل ئەۋلادى ئىچىدە تۇغۇلغانلىكى ئوغۇل بالىنى ئۆلتۈرۈپ تاشلاشنى بېكىدۇ، ئىسرائىل ئەۋلادىغا نازارەتچىلەرنى قويىدۇ، تۇغۇت ئانىلىرى پىرئەتۇننىڭ زۇلىمىدىن قورقۇپ، يۇقىرىقى بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىدۇ. پىرئەتۇن تۇغۇلغان قىزلارنى ھايات قالدۇرۇپ خىزمەتكە سېلىش ئۈچۈن ئۆلتۈرمەيتتى. پىرئەتۇننىڭ ئەسكەرلىرى ئىسرائىل ئەۋلادى ئىچىدىكى ھامىلدار ئاياللارنى تۇتۇۋېلىپ قىنايتتى، ئاياللار بالىلىرىنى چۈشۈرۈۋېتەتتى، شۇنىڭ بىلەن ئىسرائىل ئەۋلادى ئىچىدە ئەرلەر ئۆلۈپ تۈگىگىلى تۇرىدۇ، قېتى خەلقنىڭ كاتتىلىرى پىرئەتۇننىڭ يېنىغا كىرىپ: «ئىسرائىل ئەۋلادىنىڭ ئەر كىشىلىرى ئۆلۈپ تۈگىگىلى تۇردى، ئۇلارنىڭ تۇغۇلغان ئوغۇللىرىنى ئۆلتۈرۈپ تاشلىغىلى تۇردۇڭ، ئېغىر ئىشلار ئۆزىمىزگە قالدۇنغان بولدى، خىزمىتىمىزنى قىلىشقا ئادەم تېپىلمايدىغان بولدى» دەيدۇ. پىرئەتۇن ئىسرائىل ئەۋلادىنىڭ نەسلى قۇرۇپ كەتسەلىكىنى كۆزدە تۇتۇپ، ئۇلارنىڭ تۇغۇلغان ئوغۇل بالىلىرىنى بىر يىل ئۆلتۈرۈپ، بىر يىل ئۆلتۈرمەسلىكىنى بۇيرۇق قىلىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالام بەنى ئىسرائىلدە تۇغۇلغان ئوغۇل بالىلارنىڭ ئۆلتۈرۈلىدىغان يىلىدا دۇنياغا كېلىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالامنى ئانىسى مەيىيى ھالدا تۇغىدۇ، ئۇ پىرئەتۇننىڭ ئادەملىرىدىن قورقۇپ، تۇغۇلغان بۇ بوۋاقتى ساندۇقتا ياخشىنىڭ ئۈستىدە قويۇپ، ساندۇقنى قۇلۇپلاپ ئىل دەرياسىغا تاشلايدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسىنى ئىل دەرياسىنى بويلاپ ساندۇققا تەگىشپ مېڭىشقا بۇيرۇيدۇ، بۇ ئىشلار اللە تائالانىڭ مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئانىسىنىڭ دىلىغا سېلىشى بىلەن بولۇۋاتاتتى. ساندۇق ئېقىپ پىرئەتۇننىڭ قەبرىسىنىڭ يېنىغا بارغاندا، ئۇنى پىرئەتۇننىڭ دەريادا يۈيۈنۈۋاتقان ۋە سۇ ئېلىۋاتقان چۆرىلىرى كۆرۈپ قېلىپ، ئۇنىڭدا مال بار دەپ ئويلايدۇ-دە، ساندۇقنى ئاچىستىن شۇ پېتىچە ئۆزلىرىنىڭ خوجايىنى-پىرئەتۇننىڭ ئايالى ئاسىيەنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارىدۇ، ئاسىيە ساندۇقنى ئېچىپ، ئۇنىڭدا بىر بوۋاقتىن ياتقانلىقىنى كۆرىدۇ. اللە تائالا ئاسىيەنىڭ دىلىغا بوۋاقتىن مۇھەببەتتىن سالىدۇ، پىرئەتۇن بوۋاقتىنى كۆرۈپ ئۆلتۈرمەكچى بولۇپ جاللاتلارنى چاقىرىدۇ، ئاسىيە ئۇنى ئۆلتۈرمەي بالىچىلاپ بېقىۋېلىشنى تونۇنىدۇ، شۇنىڭ بىلەن مۇسا ئەلەيھىسسالام ئاسىيەنىڭ بېقىۋېلىشقا قالدۇرۇلىدۇ. ئاسىيە ئېمىتىش ئۈچۈن ئۇنىڭغا ئىنىككائا ئىزدەيدۇ. قانچىلىغان ئىنىككائالارنى تېپىپ كەلگەن بولسىمۇ،

مۇسا ئۇلارنىڭ ئەمچىكىنى ئېغىزغا ئالماي يىغلاۋېرىدۇ، ئاسىيە بوۋاقتىڭ ئاچلىقتىن تۆلۈپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، شەخەن ئۆزى ئىنىكىگىنا ئىزدەپ چىقىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ ئاسىيەنى ئېرىدىن كۆرۈپ تۇرغان ھەمدىسى ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئىشەنچلىك بىر ئىنىكىگىنا بارلىقىنى ئېيتىدۇ، ئاسىيە بوۋاق شۇ ئىنىكىگىنا ئىنىڭ ئەمچىكىنى ئەمە، ئۇنى چوڭ ھۆرمەتكە ئىگە قىلىدىغانلىقىنى ئېيتىپ، ئۇنى ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇيدۇ، مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ ئانىسى كېلىپ ئۇنى ئېمىتىدە، بوۋاق ئىشتىيا بىلەن ئېمىپ سۈتكە قاندۇ، ئاسىيە بۇنىڭدىن ئىنتايىن خۇشال بولۇپ ئىنىكىگىنا ئىنىڭ سارايدا قېلىپ بوۋاقنى ئېمىتىپ بېرىشىنى، ئۇنىڭغا تۈرلۈك ئىنئاملارنى بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ. مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ ئانىسى ئۆز ئۆيىنى ۋە بالىلىرىنى تاشلاپ ئوردىغا كېلىپ بۇ بوۋاقنى ئېمىتىش ئەپسىز ئىكەنلىكىنى، ئاسىيە ئىشەنسە، بوۋاقنى ئۆز ئۆيىگە ئاپىرىپ ئۆز بالىسىدەك كۆيۈنۈپ ئېمىتىپ بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ. ئاسىيە بوۋاققا ناھايىتى ئامراق بولۇپ كەتكەنلىكتىن، بوۋاقنى پات - پات ئېلىپ كېلىپ كۆرسىتىپ كېتىش شەرتى ئاستىدا، ئۇنىڭ ئۆز ئۆيىگە ئېلىپ بېرىپ ئېمىتىپ بېرىشكە ماقۇل بولىدۇ. مۇسا ئەلەيھىسالام قايتۇرۇپ كېلىنەنەندىن كېيىن پىرئەۋنىڭ ئائىلىسىدە ئۆسۈپ چوڭ بولىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسالام پىرئەۋنىڭ يەنى ئىسرائىلغا قىلغان زۇلۇمى ۋە ئۆزىنىڭ بىر قېتىننى سەھۋەتلىك بىلەن ئۆلتۈرۈپ قويغانلىقى تۈپەيلىدىن، يۇرتى مىسىردىن ئايرىلىپ مەدىيەگە كېتىشكە مەجبۇر بولىدۇ. ئۇ مەدىيەگە بارغاندىن كېيىن شۇئەيب ئەلەيھىسالامغا ياللىنىپ ئۇنىڭ قوينى باقىدۇ. شۇئەيب ئەلەيھىسالام مۇسا ئەلەيھىسالامغا ئۆزىنىڭ بىر قىزىنى نىكاھلاپ بېرىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسالام شۇئەيب ئەلەيھىسالامنىڭ ئون يىل خىزمىتىنى قىلغاندىن كېيىن، يۇرتى مىسىرغا قايتماقچى بولۇپ ئايالىنى ئېلىپ چەنۇب تەرەپكە قاراپ ئاتلىنىدۇ. ئۇ يولدىن ئادىشىپ كېتىپ قەيەرگە مېڭىشنى بىلمەي گاڭگىراپ قالغان چاغدا، ئۇنىڭغا تۇر تېشى تەرەپتە بىر ئوت كۆرۈنىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسالام ئالدىراپ ئوت كۆرۈنگەن تەرەپكە بارغاندا، اللە تائالا تەرىپىدىن: «ئەي مۇسا! شۇبەسىزكى، مەن اللەدۇرەمەن، مەندىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر. ماڭلا ئىبادەت قىلغىن» دەپ ئىدى قىلىنىدۇ. مانا بۇ مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنىڭ باشلىنىشى ئىدى، اللە تائالا مۇسا ئەلەيھىسالامنى پىرئەۋنگە بېرىپ ئۇنى بىر اللەغا ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، مۇسا ئەلەيھىسالام ئۆزىنىڭ دەۋىتىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، پەرۋەردىگارىدىن قېرىندىشى ھارۇننى ئۆزىگە ياردەمچى قىلىپ بېرىشنى سورايدۇ، چۈنكى ھارۇن پادىشاھلىق سۆزلەيتتى، اللە تائالا مۇسا ئەلەيھىسالامغا ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىكىنىڭ راستلىقىنى كۆرسىتىدىغان ئىككى خىل مۆجىزە ئاتا قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ بىرى ئۇنىڭ ھاسىنىنىڭ ئەجدادىغا ئايلىنىدىغانلىقى، يەنە بىرى قولىنىڭ ئاچاق، نۇرلۇق بولۇپ كۆرۈنىدىغانلىقى ئىدى. مۇسا ئەلەيھىسالام ئۆز دەۋىتىنى قانات يايدۇرۇش يولىدا تىرىشچانلىق كۆرسىتىدۇ، لېكىن پىرئەۋن مۇسا ئەلەيھىسالام كۆرسەتكەن چوڭ مۆجىزىلەرنى كۆرگەندىن كېيىنمۇ ئىمان ئېيتمايدۇ. پىرئەۋننىڭ يېغىپ كەلگەن سېھىرگەرلىرى مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ مۆجىزىسىنى كۆرگەندىن كېيىن دەرھال ئىمان ئېيتىدۇ، پىرئەۋننىڭ ئۇلارنىڭ پۇت - قوللىرىنى كېسىپ خورما دەرەخلىرىگە ئېسىپ ئۆلتۈرۈشتىن ئىبارەت جازاسىمۇ ئۇلارنى ئىماندىن ياندۇرالمىدا، پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ گۇرۇھى ئىماندىن باش تارتىپ يەنى ئىسرائىلغا بولغان زۇلۇمنى كۈچەيتكەنلىكتىن، اللە تائالا ئۇلارنى سۇ ئاپىتى، چېكەتكە ئاپىتى، پىت ئاپىتى، پاقا ئاپىتىگە دۇچار قىلىدۇ. ئۇلار ئۆزلىرىگە بىرەر ئاپەت يۈزلىگەندە، اللە تائالا بۇ ئاپەتنى كۆتۈرۈۋەتسە ئىمان ئېيتىدىغانلىقىنى ۋە مۆمىنلەرگە ئەزىيەت يەتكۈزۈۋەيدىغانلىقىنى ۋەدە قىلاتتى، اللە ئۇلاردىن ئازابىنى كۆتۈرۈۋەتسە، ئۇلار لەۋزىدە تۇرماي كۇفىردا يەنىلا ئەۋزەلەشتى، پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ گۇرۇھىغا مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشلىرىنىڭ پايدىسى بولمىغانلىقتىن، اللە تائالا

مۇسا ئەلەيھىسالامغا يەنى ئىسرائىلنى ئېلىپ مىسىردىن چىقىپ پەلەستىن زېمىنىغا كېتىشنى ۋەھىي قىلدۇ. مۇسا ئەلەيھىسالام كىچىك بالىلاردىن باشقا 600 مىڭ ئادەم بىلەن كېچىسى ئاتلىنىدۇ، ئۇلار قىزىل دېڭىز يولى بىلەن ئىلدام ماڭىدۇ، پىرئەۋن بۇنىڭدىن خەۋەر تېپىپ ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن زور قوشۇن بىلەن قوغلاپ چىقىدۇ. بەزى رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، ئۇنىڭ بىلەن بىللە چىققان لەشكەرلەرنىڭ سانى بىر مىليون 600 مىڭدىن ئارتۇق ئىكەن. پىرئەۋن ئۆز قوشۇنى بىلەن ئىككىنچى كۈنى كۈن چىقىش ۋاقتىدا ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن يېتىشىۋالىدۇ. بۇ چاغدا بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە قورقۇنچ چۈشىدۇ، ئۇلارنىڭ ئالدىدا دېڭىز، ئارقىسىدا دۈشمەن تۇراتتى. ئۇلار ھالاك بولىدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ يىغا-زارە قىلىشىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسالام ئۇلارنى خاتىرجەم قىلىپ قورقۇنچنى تۈگىتىدۇ، ئۇ ھاسىنىنى چىقىرىپ دېڭىزغا ئۇرغان ئىدى. **اللە تائالا**نىڭ قۇدرىتى بىلەن دېڭىز ئىككىگە بۆلۈنۈپ ئوتتۇرىسىدىن قۇرۇق يول پەيدا بولىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بەنى ئىسرائىل قەۋمى دېڭىزدىن ئامان-ئېسەن ئۆتۈپ كېتىدۇ، پىرئەۋن ئۆز قوشۇنى بىلەن بەنى ئىسرائىل قەۋمى ماڭغان يول بىلەن مېڭىۋاتقاندا دېڭىزنىڭ سۈيى قوشۇلۇپ، پىرئەۋن بىلەن ئۇنىڭ قوشۇنى پۈتۈنلەي غەرق بولىدۇ. بۇ چاغدا پىرئەۋن ئىمان ئېيتىم دېگەن بولسىمۇ، جېنى تۇمشۇققا كەلگەندە ئېيتقان ئىمانىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ، **اللە تائالا** پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ قوشۇنىنى ھالاك قىلىپ، بەنى ئىسرائىلنى خار-زەھە بولۇقتىن قۇتقۇزغاندىن كېيىن، مۇسا ئەلەيھىسالامنى قەۋمنى ئېلىپ بەيتۇلۇقەددەسكە بېرىشقا بۇيرۇيدۇ. ئۇلار يولدا كېتىۋېتىپ قاتتىق تەشنا بولۇپ، مۇسا ئەلەيھىسالامغا تەشنىلىقتىن شىكايەت قىلىدۇ، **اللە تائالا**نىڭ ئەمرى بويىچە مۇسا ئەلەيھىسالام ھاسى بىلەن تاشنى ئۇرغاندا تاشتىن 12 بۇلاق ئېتىلىپ چىقىدۇ، **اللە تائالا** ئۇلارغا يەنە ھېچ جاپا چەكمەي كېلىدىغان رىزىق قىلىپ تەرەنجىبىن بىلەن بۆدۈننى چۈشۈرۈپ بېرىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسالام **اللە**نىڭ ئەمرى بويىچە، ئۇلارنى بەيتۇلۇقەددەسكە كىرىپ، ئۇ يەردىن كەئنانلاردىن بولغان ۋە ھەيئەتلەرنىڭ قالدۇقى بولغان جەبابىرلارنى ھەيدەپ چىقىرىشنى بۇيرۇيدۇ، ئۇلار قورقۇنچاقلىق قىلىپ جىھاد قىلىشتىن باش تارتىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن **اللە تائالا** ئۇلارنى سىنا چۆلىدە 40 يىل ئاداشتۇرۇپ جازالىدۇ، بۇ بىر ئەۋلاد 40 يىل جەرياندا ئۆلۈپ تۈگىگەندىن كېيىن، بەنى ئىسرائىلنىڭ كېيىنكى ئەۋلادلىرى يۈشە ئىبنى ئۇنىڭ يېتەكچىلىكىدە بەيتۇلۇقەددەسكە كىرىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسالام ئەنە شۇ سىنا چۆلىدە 120 يېشىدا ۋاپات بولىدۇ.

مىكائىل: مىكائىل **اللە**نىڭ يېقىن، ئۇلۇغ پەرىشتىلىرىدىن بىرى. ئۇ مىكال دەپمۇ ئاتىلىدۇ. ئەسەر: نەسر نۇھ ئەلەيھىسالام قەۋمىنىڭ سەبەۋ زېمىنىدىكى بىر بۇتنىڭ ئىسمى، كېيىنكى چاغلاردا بەزى ئەرەب قەبىلىلىرى بۇ بۇتنى ئۆزلىرىگە مەبۇد قىلىۋالغان.

نۇھ: نۇھ ئەلەيھىسالام لامەكنىڭ ئوغلى بولۇپ، ئىنانلارنىڭ بىرىنچى بوۋىسى ئادەم ئەلەيھىسالامنىڭ ئوغلى شىس ئەلەيھىسالامنىڭ نەسلىدىندۇر. ئادەم ئەلەيھىسالام بىلەن نۇھ ئەلەيھىسالام ئارىلىقىدا مىڭ يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت ئۆتكەن، نۇھ ئەلەيھىسالام قۇرئاندا 43 ئورۇندا تىلغا ئېلىنىدۇ، نۇھ ئەلەيھىسالامنىڭ قىسمى نۇرغۇن سۈرىلەردە تەپسىلىي بايان قىلىنغان، نۇھ ئەلەيھىسالام بۇتتە-رەس بىر قەۋمگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن ئىدى. ئۇلار ۋەد، سۇۋا، يەنۇۋ ۋە نەسر قاتارلىق بۇتلارغا چوقۇناتتى، نۇھ ئەلەيھىسالام ئۇزاق مۇددەت ئۇلارنى تەۋھىدكە دەۋەت قىلىپ، بۇتپەرەسلىك نىڭ ئاقىۋىتىدىن ئاگاھلاندۇردى. ئۇلار نۇھ ئەلەيھىسالام ۋەز-نەسەت قىلغانىرى كۇفرىدا تېخىمۇ ئەزۋەيلىدى. نۇھ ئەلەيھىسالام ئۇلارنىڭ ئىچىدە 950 يىل تۇرۇپ، ئۇلارنى ھەق دىنغا دەۋەت قىلدى، ئۇلارنى بۇتپەرەسلىكنى تاشلاپ **اللە**غا ئىبادەت قىلىشقا كېچە-كۈندۈز تاشكارا ۋە يوشۇرۇن دەۋەت قىلاتتى،

ئۇلار ئىمان ئېيتىشتىن باش تارتىپ، نۇھ ئەلەيھىسالامغا تۇرلۇك ئازار - كۈلەتلىرىنى يەتكۈزەتتى، ھەتتا نۇھ ئەلەيھىسالامنى قاتتىق ئۇرۇپ موشىدىن كەتكۈزۈپ، بۇ بۈگۈن ئۆلدى، دەپ يولغا تاشلاپ قويماقتى. نۇھ ئەلەيھىسالام يولدا «ئى اللھ قەۋمىگە مەغپىرەت قىلىن، ئۇلار ئۇقمايدۇ» دەيتتى. ئۇ ئۇلارنىڭ ئەزىيەتلىرىگە سەۋر قىلىپ بەتدۇئا قىلمايتتى، «اللھ تائالا ئۇلارنىڭ نەسلىدىن مېنىڭ دەۋىتىمنى قوبۇل قىلىدىغان، ئىمان ئېيتىدىغان كىشىلەرنى چىقىرىشى مۇمكىن» دەيتتى، شۇنىچە ئۇزاق مۇددەت ئىچىدە پەقەت ئازىغا كىشى ئىمان ئېيتتى. ئىشەنچلىك رىۋايەتتە، ئىمان ئېيتقانلارنىڭ سانى 80 نەپەر كىشى ئىدى دەپ كۆرسىتىلىدۇ. ھەر ئەۋلات ئۆز بالىلىرىغا بۇتقا چوقۇنۇشنى تاشلىماسلىقىنى، نۇھ ئەلەيھىسالامغا ئىمان ئېيتماسلىقىنى تەۋسىيە قىلاتتى. نۇھ ئەلەيھىسالام ئۆز قەۋمىنىڭ ئىمان ئېيتىشىدىن ئۈمىدسىزلىگەن چاغدا، اللھ تائالا ئۇنىڭغا قەۋم ئىچىدە ئىمان ئېيتقانلاردىن باشقا يەنە ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىدىغانلارنىڭ يوقلۇقىنى ۋەھىي ئارقىلىق بىلدۈردى. بۇ چاغدا نۇھ ئەلەيھىسالام اللھقا ئىلتىجا قىلىپ، قەۋمنى ھالاك قىلىشنى تەلپ دۇئا قىلدى. اللھ تائالا ئۇنىڭ دۇئاسىنى قوبۇل قىلىپ، ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ توپان بالاسىدا ھالاك بولىدىغانلىقىنى ۋەھىي قىلدى. ئۇنى توپان بالاسى يۈز بەرگەندە چىقىۋېلىش ئۈچۈن كېمە ياساشقا، كېمە ياسىلىپ بولغاندىن كېيىن ئائىلىسىدىكىلەرنى، تەۋەلىرىنى كېمىگە سېلىشقا، ھەر خىل ھايۋاندىن ئەرەكە - چىشى بولۇپ بىر جۈپتىن ئېلىۋېلىشقا بۇيرۇدى، اللھ تائالانىڭ نۇھ ئەلەيھىسالامنىڭ قەۋمىنى ھالاك قىلىش بۇيرۇقى چۈشكەن چاغدا، ئاساندىن يامغۇر قۇيۇلدى، زېمىننىڭ ھەممە يەرلىرىدىن سۇلار ئېتىلىپ چىقتى، پۈتۈن يەر يۈزىنى سۇ بېسىپ كەتتى. يەر يۈزىدە نۇھ ئەلەيھىسالامنىڭ كېمىسىدىكىلەردىن باشقا بىرمۇ تىرىك جان قالماي ھەممىسى توپان بالاسىدا غەرق بولۇپ ھالاك بولدى. شۇنىڭ ئۈچۈن نۇھ ئەلەيھىسالام ئىنانلارنىڭ ئىككىنچى بوۋىسى دېيىلىدۇ، چۈنكى توپان بالاسىدىن كېيىنكى ئەھلى زېمىننىڭ ھەممىسى نۇھ ئەلەيھىسالام بىلەن كېمىدە بىللە بولغانلارنىڭ نەسلىدىندۇر. نۇھ ئەلەيھىسالامنىڭ ئوغلۇمۇ ئىمان ئېيتىغانلىقى ۋە ئاتىسى بىلەن بىللە كېمىگە چىقىغانلىقى ئۈچۈن سۇدا غەرق بولۇپ ھالاك بولدى. نۇھ ئەلەيھىسالامنىڭ سام، ھام، ياپەس ۋە كەئنانلاردىن ئىبارەت تۆت ئوغلى بار ئىدى، توپان بالا - سىدا ھالاك بولغىنى كەئنان، توپان بالاسىدا پۈتۈن ئەھلى زېمىن غەرق بولۇپ، يەر يۈزىدە كۇففار - لاردىن بىرىمۇ قالماي چاغدا، اللھ تائالا بۇلۇتقا يامغۇرنى توختىتىشقا، زېمىننى سۇنى يۇتۇشقا ۋە يەر يۈزىدىكى ھايۋاننى نورمال ھالەتكە قايتىشقا بۇيرۇدى. كېمە ئىراقتىكى دەجىلە دەرياسىنىڭ يېنىدىكى جۇدى ناملىق چوڭ تاقىنىڭ يېنىغا بېرىپ توختىدى، اللھ تائالا نۇھ ئەلەيھىسالام باشلىق كېمىدىكىلەرنى ئامان - ئېسىن كېمىدىن چۈشۈشكە بۇيرۇدى، ئۇلار كېمىدىن مۇھەررەمنىڭ ئونىدا يەنى ئاشۇرا كۈنى چۈشكەن ئىدى. نۇھ ئەلەيھىسالام اللھ تائالغا شۈكۈر قىلىش يۈزىسىدىن شۇ كۈندە روزا تۇتتى، ئۆزى بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەرنىمۇ ئاشۇرا كۈنى روزا تۇتۇشقا بۇيرۇدى، شۇ كۈندە روزا تۇتۇش بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە مىراس بولۇپ قالدى، ئىسلام دىنىدىمۇ ئاشۇرا كۈنى روزا تۇتۇش ئېتىراپ قىلىندى. ئابدۇللا ئىبن ئابباسنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، نۇھ ئەلەيھىسالامنىڭ تەۋەلىرى بىلەن كېمىدە تۇرغان ۱50 كۈن، نۇھ ئەلەيھىسالام توپان بالاسىدىن بۇرۇن قەۋمى ئىچىدە 950 يىل ياشىغان، توپان بالاسىدىن كېيىنمۇ بىر مەزگىل ياشاپ ئاندىن ۋاپات بولغان.

ھارۇت ۋە ھارۇت، ھارۇت بىلەن ھارۇت ئىككى پەرىشتە بولۇپ، ئۇلار كۇفە زېمىنىدىكى بابىل شەھىرىگە كىشىلەرنى سىناش يۈزىسىدىن، سېھىر تەلىم بېرىش ئۈچۈن اللھ تائالا تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن. ئۇلار كىشىلەرگە سېھىر ئۆگىتىشتىن بۇرۇن: «سېھىر ئۆگىنىشى اللھ تائالانىڭ سىغىندۇر، ئۇنى زىيانلىق

تەرەپكە ئىشلەتمە، ئۇنىڭ تۈپەيلىسىدىن كاپىر بولما، ئۇنى ئۆزىگە يېتىدىغان زىياندىن مۇداپىئە كۆرۈش مەقسىتىدە ئۆگەنگەن ئادەم نىجات تاپىدۇ، كىشىلەرگە زىيان - زەخمەت يەتكۈزۈش ئۈچۈن ئۆگەنگەن ئادەم ھالاك بولىدۇ» دېيىتى. مۇھەممەد ئېلى سابۇنى «سەيۋەتۇتتەپاسىر» دا مۇنداق دەيدۇ: «ئىككى پەرىشتىنىڭ كىشىلەرگە سېھىر ئۆگەتكەنلىكىنىڭ ھېكمىتى شۇكى، ئۇ زامانلاردا سېھىرگەرلەر كۆپىيىپ كەتكەن، سېھىرنىڭ تاجايىپ - غارايىپ شەكىللىرى ئىجاد قىلىنغان، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۆزلىرىنى پەيغەمبەر دەپ گۇمان قىلغان بولۇشلىرى مۇمكىن. كىشىلەرنى سېھىر بىلەن مۆجىزىسىنىڭ پەرقىنى ئايرىۋالغۇن ۋە يالغاندىن پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلغانلارنىڭ پەيغەمبەر ئەمەس، سېھىرگەر ئىكەنلىكىنى تونۇۋالسۇن دەپ، كىشىلەرگە سېھىر ئۆگىتىش ئۈچۈن **اللە تائالا** ئىككى پەرىشتىنى ئەۋەتكەن.»

ھارۇن، ھارۇن ئەلەيھىسالام ئىمراننىڭ ئوغلى بولۇپ، نەسبى ئىبراھىم ئەلەيھىسالامغا تۇتىشىدۇ. ھارۇن ئەلەيھىسالام مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ تۇغۇلۇشىدىن ئۈچ يىل بۇرۇن تۇغۇلغان. ئۇ پىرئەتۇن ئىسرائىل قەۋمىدىن تۇغۇلغان ئوغۇل بالىلارنى ئۆلتۈرمەيدىغان يىلى تۇغۇلغان ئىدى، **اللە تائالا** ئۇنى قېرىندىشى مۇسا ئەلەيھىسالام بىلەن بىللە بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى. ھارۇن ئەلەيھىسالام لائىلىنىڭ تىلى پادىشاھتىلىك ئىدى. ھارۇن ئەلەيھىسالام مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ پەيغەمبەرلىك دەۋىتىدە يېقىن ياردەمچىسى ئىدى. ئۇ ھەمىشە مۇسا ئەلەيھىسالام بىلەن بىللە ئىدى. مۇسا ئەلەيھىسالام پەر - ۋەردىگارى بىلەن سۆزلىشىش ئۈچۈن تۇر تېخىغا كەتكەن ۋە شەرئەت دەستۇرى بولۇش ئۈچۈن تەۋراتنى ئېلىپ كېلىشنى قەۋمىگە ۋەدە قىلغان چاغدا، ئۆز ئورنىغان ھارۇن ئەلەيھىسالامنى قويۇپ كەتكەن، مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ تۇر تېخىغا بېرىپ، قەۋمىدىن ئايرىلىپ تۇرغان ۋاقتى 40 كۈن ئىدى، بۇ جەرياندا بەنى ئىسرائىل قەۋمى چوق سىناقتا دۇچ كەلدى، ئۇلار سامىرى ئالتۇندىن ۋە زىبۇزىننەتلەردىن ياسىغان موزايىغا چوقۇندى، جىبرىئىل ئەلەيھىسالام پەرىشتىلەر بىلەن بىللە پىرئەتۇن ۋە ئۇنىڭ جامائەسىنى غەرق قىلىش ئۈچۈن چۈشكەن چاغدا، سامىرى جىبرىئىلنىڭ ئېتىنىڭ ئۈستىدىن بىر چاڭگال توپا ئېلىۋالغان ئىدى، بۇ توپىنى زىبۇزىننەتلەر بىلەن ياسالغان موزايىغا چاپتى، شۇنىڭ بىلەن موزايىدىن كالىنىڭ ئاۋازىدەك ئاۋاز چىقتى، بۇ گۇمراھ سامىرى: «مۇسا ئىزدەپ كەتكەن پەرۋەردىگارنىڭلا مۇشۇ، مۇسا ئۇنىڭ ئورنىنى بىلەلمىگەن» دېدى. ھارۇن ئەلەيھىسالام قەۋمىنى سامىرىنىڭ پىتىنىدىن ئاگاھلاندۇردى، لېكىن ئۇلار ھارۇن ئەلەيھىسالامنىڭ سۆزىگە باقماس، **اللە** نى قويۇپ موزايىغا چوقۇندى. مۇسا ئەلەيھىسالام تۇر تېخىدىن قايتىپ كېلىپ، قەۋمنىڭ ئېزىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ، قاتتىق غەزەپلەندى، ھارۇن ئەلەيھىسالامغا قاتتىق كايدى. ھارۇن ئەلەيھىسالام بولغان ۋەقەنىڭ جەريانىنى سۆزلەپ بەردى ھەمدە ئۇلارنىڭ ئۆز سۆزىگە قۇلاق سالماقلىقىنى ئېيتتى. ھارۇن ئەلەيھىسالام 122 يىل تۆمۈر كۆرگەن، ئۇ مۇسا ئەلەيھىسالامدىن 11 ئاي بۇرۇن ۋاپات بولغان، ھارۇن ئەلەيھىسالام بەنى ئىسرائىل قەۋمى پەلەستىن زېمىنىغا كىرىشتىن ئىلگىرى سىنا چۆلىدە ۋاپات بولغان.

ھامان: ھامان بولسا پىرئەتۇننىڭ باش ۋەزىرى ۋە يېقىن ياردەمچىلىرىدىن ئىدى، پىرئەتۇن ئۇنىڭغا: «خىش تىن بىر ئېگىز بىنا سالدۇرغىن، ئۇنى ئاسمانغا چىقىشنىڭ ئوتىنى قىلىپ مۇسا ئىلانىنى كۆرەي» دېگەن. پىرئەتۇننىڭ يامان ئىشى پىرئەتۇننىڭ ئۆزىگە چىرايلىق كۆرسىتىلگەن، پىرئەتۇننىڭ ھىيلە - مەكرى بەربات بولغان.

ھەۋارىيۇن: ئىسا ئەلەيھىسالامنىڭ سادىق شاگىرتلىرى، ئىسا ئەلەيھىسالامدىن كېيىن ئىسا ئەلەيھىسالامنىڭ دەۋىتىنى داۋاملاشتۇرغان ياردەمچىلىرى ھەۋارىيۇن دېيىلىدۇ. ھەۋارىيۇنلار ئۈچ تۈرگە بۆلۈنىدۇ. بىرىنچى تۈردىكىلەر بېلىقچىلار بولۇپ، ئۇلار داۋاملىق ئىسا ئەلەيھىسالامنىڭ سۆھبىتىدە بولۇپ، ئىسا ئەلەيھىسالام

ئىكەنلىكىنى ئېيتقاندا، ئۇلار: «ئەگەر سەن راستلا ئۆزەير بولىدىغان بولسا، بىزگە تەۋراتتىن ھېزى قىلغانلىرىنى ئوقۇپ بەر» دېگەن. ئۆزەير ئۇلارغا تەۋراتنى بىر تايەتمۇ قويماي ئوقۇپ بەرگەن، تەۋرات كۆيدۈرۈپ تاشلانغاندىن كېيىن، تەۋراتنى ياد بىلىدىغان ئادەم يوق ئىدى. ئاندىن كېيىن قەۋمى ئۆزەيرگە ئىشەنگەن، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ شەقىلىدىن خۇددى ناسارالار ئىسنى اللەنىڭ ئوغلى دەۋالغاندەك ئۆزەيرنىمۇ اللەنىڭ ئوغلى دەپ دىۋا قىلىشقان.

ئىبراھىم، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بابىل زېمىنىدا تۇغۇلغان، ئۇ نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى سامنىڭ نەسلىدىن ئىدى، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارىسىدا مىڭ يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت ئۆتكەن، بابىللىقلار يۇلتۇزلارغا ۋە يۇتلارغا چوقۇناتتى، ئۇلار پادىشاھى نەمرۇد ئىبن كەئنانى ئىلاھ دەپ ئېتىقاد قىلاتتى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاتىسى ئازەر قەۋمى چوقۇنىدىغان بۇتلارنى ياسايتتى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ساغلام ئەقىدە ئاساسىدا ئۆستى، اللە ئانا ئۆزىگە ھىدايەت ئاتا قىلغان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ يۇتلارنى ئۆچ كۆردى. قەۋمنى يۇتلارغا چوقۇنماستىلا، بىر اللەغا ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلدى، لېكىن قەۋمى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلىشتىن باش تارتتى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام قەۋمنىڭ بايرام مۇناسىۋىتى بىلەن سىرتقا چىقىپ كەتكەنلىكىدىن پايدىلىنىپ، ئۇلارنىڭ بۇتلرىنى چىقىپ تاشلىدى. نەمرۇد ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنى ئوتقا تاشلاپ كۆيۈرۈشكە بۇيرۇدى، اللە ئانا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنى لاۋۇلداپ كۆيۈۋاتقان ئوتنىڭ ئىچىدە ئامان - ئېسەن ساقلىدى. بۇ چاغدا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئايالى سارە بىلەن شامغا، ئاندىن مىسرىغا ھىجرەت قىلدى. مىسرنىڭ پادىشاھى سارەنى ئىگەللەپ ئېلىشنى قەستلىگەن بولسىمۇ، اللە سارەنى پادىشاھنىڭ شەرىدىن ساقلىدى، پادىشاھ سارەگە سارەنىڭ خىزمىتىنى قىلىش ئۈچۈن ھاجەرنى بەردى، ئاندىن ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام سارە بىلەن پەلەستىنگە بېرىپ تۇردى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ياشىنىپ قالغان ئايالى سارەدىن بالا يۈزى كۆرمىگەن چاغدا، سارە ئۆزىگە خىزمەتچىسى ھاجەرنى بەردى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام ھاجەردىن تۇغۇلغان. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام بىلەن ھاجەرنى ئېلىپ مەككىگە باردى، بۇ چاغدا مەككىگە قاقاس چۆل بولۇپ ئادەمزات ياشىمايتتى، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئانا - بالا ئىككىسىنى بۇ يەردە قويۇپ، ئۆزى پەلەستىننىڭ قايتىپ كەتتى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ ئوزۇقى ئۈچۈن بىر خالتا غورما بىلەن بىر تۈلۈم سۇ قويۇپ كەتكەن ئىدى. سۇ تۈگەپ كېتىپ ھاجەر بىلەن ئىسمائىل قاتتىق تەشنا بولدى. ھاجەر سۇ ئىزدەپ يېقىن ئەتراپتىكى تاغلاردىن سەفا تېغىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ۋادىغا قاراپ ئادەمزاتنى كۆرمىدى، ئاندىن مەرۋە تېغىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، ئۇ يەردىمۇ ئادەمزاتنى كۆرمىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ سەفا بىلەن مەرۋە ئارىسىدا يەتتە كېتىم ماڭدى، شۇ چاغدا جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام كېلىپ تاپىنى بىلەن (قاننى بىلەن دېگەن رىۋايەتمۇ بار) يەرنى تېپىۋىدى، زەمزم سۈيى ئېتىلىپ چىقتى، بۇ چاغدا قۇشلار كېلىپ ئۇلارنىڭ ئەتراپىنى ئايلىنىشقا باشلىدى، بۇ يەردىن ئۆتكەن جۇرۇم قەبىلىسى قۇشلارنى كۆرۈپ، بۇنىڭدىن بۇ يەردە سۇ بارلىقىنى بىلىپ زەمزمەنىڭ يېنىغا كېلىشتى، ئۇلار ھاجەردىن چېدىرلىرىنى زەمزمەگە يېقىنراق جايغا تېكىشكە ئىجازەت سورىدى، ھاجەر ئۇلارغا ئىجازەت بەردى. ئۇلار ئۆيەرگە يەرلەشكەنلىكى ئۈچۈن ھاجەرمۇ يالغۇزلۇق ھېس قىلمايدىغان بولدى. شۇنىڭدىن تارتىپ بۇ يەر ئاۋاتلىشىشقا باشلىدى. ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام چوڭ بولۇپ، جۇرۇم قەبىلىسىدىن ئۆيلەندى، ئۇلاردىن ئەرەبچىنى ئۆگەندى، ھاجەر ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام پەلەستىندىكى چاغدا ۋاپات بولدى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى يوقلاپ مەككىگە كەلگەندىن كېيىن، اللە ئانا ئىكەنلىك ئەمرى بويىچە، ئوغلى ئىسمائىل بىلەن كەبىنى بىنا قىلىشقا

كرىشتى. ئىسائىل ئەلەيھىسالام تاش ئەكىلىپ مېرەتتى، ئىبراھىم ئەلەيھىسالام ئۇلنى قوياتتى، شۇنداق قىلىپ ئۇلار كەبىنى ياساپ يۇتۇردى. شۇڭىدىن باشلاپ مەككە مۇكەررەمە ئاۋات بولدى. ئىبراھىم ئەلەيھىسالام ناھايىتى مېھماندوست ئىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ مېھمانلارنىڭ ئاتىسى دېگەن نامغا ئىگە بولغان ئىدى. ئىبراھىم ئەلەيھىسالام قېرىپ قالغان، ئايالى سارە بولسا ياشىنىپ تۇغۇتتىن قېلىپ قالغان چاغدا، اللە ئۇلارغا مەرھەمەت قىلىپ ئىسھاق ئەلەيھىسالامنى بەردى. ئىبراھىم ئەلەيھىسالام خەلىلۇللا (يەنى اللەنىڭ دوستى) دېيىلىدۇ، ئىبراھىم ئەلەيھىسالامنىڭ نەسلىدىن نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر كەلگەنلىكتىن، ئۇ پەيغەمبەرلەرنىڭ بوۋىسى دېيىلىدۇ. اللە ئىبراھىم ئەلەيھىسالامغا سۇھۇق دەپ ئاتالغان كىتابنى نازىل قىلغان. ئىشەنچلىك رىۋايەتلەرگە ئاساسلانغاندا، ئىبراھىم ئەلەيھىسالام 175 يىل ئۆمۈر كۆرگەن.

ئىسا ئەلەيھىسالام ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئوغلى بولۇپ، بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىنىڭ ئاخىرقىسى ئىدى. ئىسا ئەلەيھىسالامنىڭ لەقىبى مەسىھدۇر، مەسىھ ئىبرانچە سۆز بولۇپ، مۇبارەك مەنىسىدە، ئىسا ئەلەيھىسالام ئىنجىلدا يەسۇ دېيىلىدۇ. ئىسا ئەلەيھىسالام قۇرئان كەرىمدە 25 جايدا ئىسا سۆزى بىلەن، 11 جايدا مەسىھ سۆزى بىلەن ۋە 23 جايدا ئىبن مەريەم سۆزى بىلەن تىلغا ئېلىنىدۇ. ئىسا ئەلەيھىسالام اللەنىڭ بەندىسى ۋە رەسۇلى بولۇپ، اللە تەرىپىدىن ھەزرىتى مەريەمگە ئىلھا قىلىنغان روھ تۇر، ئىسا ئەلەيھىسالام قەيەر ئوغۇستۇسنىڭ زامانىدا، مۇھەممەد ئەلەيھىسالامنىڭ تۇغۇلۇشىدىن 600 يىلدىن كۆپىرەك ۋاقىت بۇرۇن، 24-دېكابىر سەيشەنبە كۈنى دۇنياغا كەلگەن، ئىسا ئەلەيھىسالام تۇغۇلۇپ سەككىز كۈنلۈك بولغان چاغدا ئانىسى مەريەم ئىبادەتخانىغا ئېلىپ بېرىپ ئۇنىڭ خەتنىسىنى قىلدۇرغان. خەتنە قىلدۇرۇش پەيغەمبەرلەرنىڭ سۈننىتى بولۇپ، ئىبراھىم ئەلەيھىسالامنىڭ ۋاقتىدىن تارتىپ بارلىق پەيغەمبەرلەرنىڭ شەرىئىتىدە يولغا قويۇلۇپ كەلگەن. ئىسا ئەلەيھىسالام ھاياتىنىڭ كۆپ قىسمىنى ناسرە شەھىرىدە ئۆتكۈزگەن، اللە ئىسا ئەلەيھىسالامغا تەۋرات، ئىنجىل ۋە ھېكەمەتنى بىلدۈرگەن. ئىسا ئەلەيھىسالام كىچىك ۋاقتىدىلا يەھۇدىي ئۆلىمالىرىنىڭ ئىلمىي سورۇنلىرىغا باراتتى، ئۇلار بىلەن مۇنازىرىلىشەتتى، مۇنازىرىدە غالىب كېلەتتى. ھەزرىتى مەريەم ئىسا ئەلەيھىسالامنى ئۆلتۈرمەكچى بولغان زالىم ھۆكۈمران ھىردوستىن قورقۇپ، يېقىنى يۇسۇف نەجار بىلەن بىللە ئىسا ئەلەيھىسالامنى مىسىرغا ئېلىپ بارغان. ھىردوس ئۆلگەندىن كېيىن، ئىسا ئەلەيھىسالام ئۆز يۇرتىغا قايتقان. قۇرئان كەرىمدە ئىسا ئەلەيھىسالامنىڭ قانچە يېشىدا پەيغەمبەر بولغانلىقى تىلغا ئېلىنغان، لېكىن ئىنجىل نۇسخىلىرىنىڭ ئىباراتلىرىدىن ئىسا ئەلەيھىسالامنىڭ 30 يېشىدا پەيغەمبەر بولغانلىقى چىقىپ تۇرىدۇ، تارىخچىلار ۋە مۇپەسسىرلار ئىنجىلنىڭ بۇ توغرىدىكى باياناتىنى مۇقىملاشتۇرىدۇ، تەۋھىد ئۆلىمالىرىنىڭ ئېيتىشىچە، كۆپىنچە پەيغەمبەرلەر 40 يېشىدا پەيغەمبەر بولىدۇ، ئەمما ئىسا ئەلەيھىسالامنىڭ 30 يېشىدا پەيغەمبەر بولۇشى ئالاھىدە ئەھۋال. چۈنكى ئۇ 40 ياشقا يەتمەي تۇرۇپ اللە تەرىپىدىن ئاسمانغا ئېلىپ چىقىپ كېتىلگەن. اللە ئاتالسا ئىسا ئەلەيھىسالامنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەت كەلمىدىن كېيىن، ئۇ كىشىلەرنى اللەنىڭ توغرا دىنىغا دەۋەت قىلىشقا باشلىدى. اللە ئاتالسا كىشىلەرنى ئىسا ئەلەيھىسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە قايىل قىلىش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا نۇرغۇن مۆجىزىلەرنى مۇيەسسەر قىلىپ بەردى. ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈش، كورلارنى كۆرىدىغان قىلىش، كېسەللەرنى ساقايتىش ئەنە شۇ مۆجىزىلەردىن ئىدى. ئىسا ئەلەيھىسالامنىڭ دەۋىتى يەھۇدىيلارنىڭ قاتتىق قارشىلىقىغا ئۇچرىدى، ئىسا ئەلەيھىسالام يەھۇدىيلارنىڭ دىنىي باشلىقلىرى بىلەن مۇنازىرىلىشىپ ئۇلارنىڭ ئاساسى سۆزلىرىگە كۈچلۈك دەلىللەر بىلەن رەددىيە بېرەتتى، ئۇلارنى توغرا دىنغا ئېتىقاد قىلىشقا ئۈندەيتتى، ئۇلارنىڭ يولىنىڭ

بۇزۇقلۇقنى بايان قىلاتتى. يەھۇدىيلارنىڭ باشلىقلىرى ۋە ئۆلىمالىرى مەسلىھەتلىشىپ، ئىسا ئەلەيە
 ھىسالاھىدىن قۇتۇلۇش قارارىغا كەلدى، ئۇلار ئەينى زاماندا پادىشاھ قەيسەر تەرىپىدىن يەھۇدىيلارغا
 قويۇلغان ھاكىم بىلاتىنى ئىسا ئەلەيەھىسسالامنى ئۆلتۈرۈشكە كۈشكۈرتتى، يەھۇدىيلارنىڭ ئۆلۈمگە ھۆكۈم
 قىلىنغانلارنى ئېسىپ ئۆلتۈرۈشتە ئەينى ۋاقىتلاردىكى قائىدىسى بويىچە، ئىسا ئەلەيەھىسسالامنى ئېسىپ ئۆلتۈر-
 مەكچى بولۇشتى، ئىسا ئەلەيەھىسسالام بۇنىڭدىن خەۋەر تېپىپ، يوشۇرۇنۇۋالدى، ئىسا ئەلەيەھىسسالامنىڭ
 ھەۋارىيۇنلاردىن بولغان يەھۇزا ئىسىملىك بىر شاگىرتى خائىنلىق قىلىپ، ئىسا ئەلەيەھىسسالامنىڭ يوشۇ-
 رۇنغان جايىنى ھاكىمنىڭ ئادەملىرىگە ئېيتىپ قويدى. ئۇلار ئىسا ئەلەيەھىسسالام بار جايغا كىرگەن چاغدا،
 اللە تائالا يەھۇزانىڭ شەكلىنى ئىسا ئەلەيەھىسسالامنىڭ سۈرىتىگە كىرگۈزدى - دە، ئۇلار يەھۇزانى
 ئىسا ئەلەيەھىسسالام دەپ ئېسىپ ئۆلتۈردى، اللە تائالا ئىسا ئەلەيەھىسسالامنى ئاسمانغا ئېلىپ چىقىپ
 كەتتى. بۇ چاغدا ئىسا ئەلەيەھىسسالام 33 ياشتا ئىدى. ئىسا ئەلەيەھىسسالامنىڭ پەيغەمبەر بولۇپ بەنى
 ئىسرائىلنى دىنغا دەۋەت قىلغان مۇددىتى ئۈچ يىل بولدى. ئىسا ئەلەيەھىسسالامنىڭ شاگىرتلىرى بار بولۇپ،
 ئۇلار ھەۋارىيۇن دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇلار ئىسا ئەلەيەھىسسالامنىڭ ياردەمچىلىرى بولۇپ، مۇھەممەد
 ئەلەيەھىسسالامنىڭ ساھابىلىرىگە ئوخشايدۇ، ھەۋارىيۇنلارنىڭ سانى 12 ئىدى. اللە تائالا ئىسا ئەلەيەھىس-
 سالامغا ئىنجىلنى نازىل قىلغان، ئىنجىل دېگەن سۆز ئىبرانىچە سۆز بولۇپ، بىشارەت مەنىسىدە.
 كۆپچىلىك ئىسلام ئۆلىمالىرى قۇرئان كەرىمنىڭ ۋە سەھى ھەدىسنىڭ مەزمۇنىغا ئاساسەن، ئىسا ئەلەيە-
 ھىسسالامنى قىيامەت قايم بولۇشنىڭ ئالدىدا ئاسماندىن چۈشۈپ، دەۋىتىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ئىسلام
 شەرىئىتى بويىچە ھۆكۈم چىقىرىدۇ دەپ قارايدۇ. مەككە مۇكەررەمە شەرىئەت ۋە ئىسلام تەتقىقات
 ئىنستىتۇتىنىڭ پروفېسسورى، «سەبۇئەتۈتتەپاسىر» نىڭ مۇئەللىپى مۇھەممەد ئېلى سابۇنى ئۆزىنىڭ
 «ئەننۇبۇۋەتۇۋەلئەننىيا» دېگەن ئەسىرىدە بۇ مەسىلە ئۈستىدە توختىلىپ: «ئىسا ئەلەيەھىسسالامنىڭ ۋەزى-
 مىسى تېخى تۈگىگەن يوق. ئىسا ئەلەيەھىسسالام ئۆزىنىڭ پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسىنى تولۇق ئادا قىلىش
 ۋە دەۋىتىنى تەبلىغ قىلىش ئۈچۈن زېمىنغا چۈشكەن، ئۇ ھازىر ئاسماندا ھايات، اللە تائالا ئۇنى ھايات
 ھالدا ئۆز دەرگاھىغا ئېلىپ چىقىپ كەتكەن. پەيغەمبەر ئەلەيەھىسسالامۇ ئەھۋالنى مۇشۇ يوسۇندا يەت-
 كۈزگەن. بىز قۇرئاننىڭ بەرگەن خەۋىرىگە ۋە راستچىل رەسۇللارنىڭ ھەدىسىگە ئىشىنىمىز، رەسۇلۇللىھ:
 'سەلەرگە مەرپەنىڭ ئوغلى ئىسا چۈشۈپ ئادىل ھۆكۈمران بولۇپ سەلبىنى چىقىپ تاشلايدۇ، چوشقىلارنى
 ئۆلتۈرىدۇ، جىزىيەنى ئەمەلدىن قالدۇرىدۇ' دېگەن دەيدۇ.

ئىسرائىل: ئىسرائىل ئىبراھىم ئەلەيەھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىسھاق ئەلەيەھىسسالامدىن بولغان نەۋرىسى، يەئىقۇب
 ئەلەيەھىسسالامنىڭ لەقىبى. ئىسرائىلنىڭ مەنىسى اللەنىڭ بەندىسى دېگەن بولىدۇ. بەنى ئىسرائىل
 يەئىقۇب ئەلەيەھىسسالامنىڭ ئوغۇللىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئەۋلادىدۇر. بۇ سۆز ئومۇمەن مۇسا ئەلەيەھىسسالامنىڭ
 قەۋمى بولغان يەھۇدىيلارنى كۆرسىتىدۇ.

ئىسمائىل: ئىسمائىل ئەلەيەھىسسالام ئىبراھىم ئەلەيەھىسسالامنىڭ چوڭ ئوغلى بولۇپ، ئۇنىڭ ئانىسى ھاجەر
 ئىدى، ئىبراھىم ئەلەيەھىسسالام ئوغلى ئىسمائىل بىلەن ئايالى ھاجەرنى مەككىگە ئېلىپ باردى.
 ئىسمائىل ئەلەيەھىسسالام مەككىدە ياشىدى، مەككىدە چوڭ بولدى، مەككىدە ئەھلىدىن ئۆيۈك بولدى.
 ئىبراھىم ئەلەيەھىسسالام ئۇنى پات - پات يوقلاپ تۇراتتى، بىر قېتىم ئىبراھىم ئەلەيەھىسسالام ئوغلى
 ئىسمائىل ئەلەيەھىسسالامنى اللە قۇربانلىق قىلىشقا بۇيرۇپ چۈش كۆزدى. پەيغەمبەرلەرنىڭ چۈشى
 راست كېلىدۇ. ئىبراھىم ئەلەيەھىسسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيەھىسسالام اللەنىڭ ئەمرىنى ئورۇنلاشقا

تەييارلىنىپ، ئىبراھىم ئەلەيھىسالام ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسالامنى قۇربانلىق قىلىشقاچى بولۇپ تۇرغاندا، اللە تائالا ئۇنىڭ ئورنىغا بىر قوچقارنى كەلتۈرۈپ بەردى. ئىبراھىم ئەلەيھىسالام قېرىپ قالغىنىدا بىردىن-بىر يالغۇز ئوغلى بولغان ئىسمائىلنى قۇربانلىق قىلىشتىن ئىبارەت اللە نىڭ ئەمرىنى بەجا كەلتۈردى. ھەر يىلى قۇربانلىق قىلىش مانا مۇشۇنىڭدىن كېلىپ چىققان بولۇپ، بۇ بىزگە ھەر يىلى ھەج مەۋسۇمىدە بۇ دىنىي تارىخىي ۋەقەلىكنى ئەسلىتىدۇ، ئىبراھىم ئەلەيھىسالام ئوغلى ئىسمائىلنى بىر قېتىم يوقلاپ كەلگەندە اللە ئۇنى كەينى بىنا قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، ئىبراھىم ئەلەيھىسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسالام بەيتۇللەننىڭ ئاساسىنى قۇرغۇزىدۇ، بەيتۇللەننىڭ ئىچىگە ھەجرى ئەسۋەدىنى ئورۇنلاشتۇرىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بەيتۇللەننىڭ ئانىلارنىڭ ئاۋاپىغا ئايلىنىدۇ. مۇھەممەد ئەلەيھىسالام ئەنە شۇ ئىسمائىل ئەلەيھىسالامنىڭ نەسلىدىندۇر.

ئىسھاق ئەلەيھىسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسالامنىڭ ئىككىنچى ئوغلى بولۇپ، ئۇنىڭ تۇرىلىدىغانلىقىدىن پەرىشتىلەر ئالدىن خۇش خەۋەر بەرگەن. ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى سارە ئىدى، ئىسھاق ئەلەيھىسالام دۇنياغا كەلگەن چاغدا، ئىبراھىم ئەلەيھىسالام 100 ياشتا ئىدى، بەنى ئىسرائىلنىڭ پەيغەمبەرلىرى ئەنە شۇ ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ نەسلىدىندۇر، ئىسھاق ئەلەيھىسالام شام ۋە پەلەستىن زېمىنلىرىدا ياشىغان كەنئانلارغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن. ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ ئىسۇ ۋە يەئقۇب ئەلەيھىسالامدىن ئىبارەت ئىككى ئوغلى بار ئىدى. يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئىسرائىل ئاتىلىدىغان بولۇپ، يەھۇدىيلار يەئقۇب ئەلەيھىسالامغا نىسبەت بېرىلىدۇ، ئىسھاق ئەلەيھىسالام 180 يېشىدا كەنئاندا لار زېمىنىدا ۋاپات بولغان. ئۇ خېلىلا - ئاتىسى ئىبراھىم ئەلەيھىسالام دەپنە قىلىنغان غارغا دەپنە قىلىنغان. ئىلىيەسە، ئىلىيەسە ئەلەيھىسالام قۇرئان كەرىمدە ئىككى ئورۇندا تىلغا ئېلىنىدۇ. ئىلىيەسە ئەلەيھىسالام بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىدىندۇر. قۇرئان كەرىمدە ئىلىيەسەنىڭ ھاياتى توغرىسىدا ھېچ نەرسە دېيىلمىگەن، ئۇنىڭ ئىسمى پەقەت پەيغەمبەرلەر قاتارىدا سانالغان. ئىلىيەسە ئەلەيھىسالام ئىلىياس ئەلەيھىسالام ۋاپات بولغاندىن كېيىن، ئىلىياس ئەلەيھىسالامنىڭ شەرىشى بويىچە دىنغا دەۋەت قىلىشقا باشلىغان، بەزى تارىخچىلارنىڭ ئېيتىشىچە، ئىلىيەسە ئەلەيھىسالام سۈرىيە شەھەرلىرىدىن بولغان بانىياس شەھرىدە پەيغەمبەرلىك دەۋىتىنى ئېلىپ بارغان.

ئىمران: ئىمران ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئاتىسى بولۇپ، بەنى ئىسرائىل ئۆلىمالىرى ئارىسىدا كاتتا زات ئىدى، ئايالى ھامىلدار بولغاندا، ئايالىنىڭ قورسىقىدىكى پەرزەنتىنى دۇنيا ئىشلىرىدىن ئازاد قىلغان ھالدا ئىبادەت خانىنىڭ خىزمىتىگە ئاتىدى. ھەزرىتى مەريەم نارسىدە ۋاقتىدا ئىمران ۋاپات بولۇپ كەتتى. ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئانىسىنىڭ ھەمىرىسىنىڭ ئېرى زەكەرىيا ھەزرىتى مەريەمنى ئۆز تەربىيىسىگە ئالدى. پەسرېپ: پەسرېپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام ھىجرەت قىلىشتىن بۇرۇنقى مەدىنە مۇنەۋۋەرىنىڭ نامى ئىدى. ئۇ كەڭ تۈزلەڭلىككە جايلاشقان بولۇپ، دېڭىز يۈزىدىن 620 مېتىر ئېگىز، مەدىنە مۇنەۋۋەرىنى شەرق ۋە غەرب تەرىپىدىن ئىككى قارا تاشلىق ساي ئوراپ تۇرىدۇ، مەدىنە مۇنەۋۋەرىنىڭ ئەتراپىدا خورمىزارلىقلار كۆپ. يەئئۇق: يەئئۇق نۇھ ئەلەيھىسالامنىڭ قەۋمى چوقۇنغان بىر بۇتنىڭ نامى.

يەئقۇب: يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسالامنىڭ ئوغلى ئىسھاق ئەلەيھىسالامدىن بولغان نەۋرىسىدۇر. تەۋراتتا يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئىسرائىل دەپ ئاتالغان، بۇ ئىبرانچە سۆز بولۇپ، اللە نىڭ مەنىسى دېگەن بولىدۇ، تارىخچىلارنىڭ ئېيتىشىچە، يەئقۇب ئەلەيھىسالام پەلەستىندە تۇغۇلغان. ئاتىسى ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ يېنىدا ئۆسۈپ چوڭ بولغان. اللە تائالا ئىسھاق ئەلەيھىسالامنى مۇقەددەس

زېمىندا يەيغەمبەر بولۇشقا تاللىغان ئىدى. ئىساق ئەلەيھىسالام بۇ يەردە 80 يىل تۇردى، ئۇ ياشىنىپ قالغان چاغدا، اللە تائالا ئۇنىڭغا قوشكىچىزەك ئىككى ئوغۇل بەردى، ئۇلارنىڭ بىرى ئىسۇ، بىرى يەئقۇب ئىدى. ئىساق ئەلەيھىسالام ئوغلى يەئقۇبقا بەرىكەتلىك دۇئا قىلدى. ئىسۇ بۇنىڭدىن نارازى بولۇپ، يەئقۇب ئەلەيھىسالامغا يامانلىق قىلىشنى ئويلىدى. يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ ئانىسى ئىسۇنىڭ سۇيىقەست قىلىپ قويۇشىدىن ئىنسىزەپ، يەئقۇب ئەلەيھىسالامنى تاغسىنىڭ يېنىغا بېرىپ تۇرۇشقا بۇيرۇدى، ئۇ تاغسىنىڭ يېنىغا كېتىپ بېرىپ كەچتە بىر يەردە تۇخلاپ قالدى. ئۇ چۈشكەن پەرىشتىلەرنىڭ ئاسانغا چىقىپ چۈشۈۋاتقانلىقىنى ھەمدە اللە تائالانىڭ ئۇنىڭغا خىتاب قىلىپ: «مەن ساڭا بەرىكەت ئاتا قىلىمەن، ئەسلىڭنى كۆپەيتىمەن، بۇ زېمىننى ساڭا ۋە سەندىن كېيىنكى ئەۋلادلىرىڭغا بېرىمەن» دەپ ئېيتقانلىقىنى كۆردى، ئۇ ئۇيغۇسىدىن ئويغىنىپ كۆرگەن چۈشكەن خۇشاللىقنى مۇشۇ خۇشاللىقلارنى چۈشنى كۆرگەندىن كېيىن اللە تائالا ئۇچۇن بىر ئىبادەتخانا سېلىشنى ئۈستىگە ئالدى. بۇ يەردە بەلگە ئۇچۇن بىر تاشقا ماي سۈركەپ قويدى. بۇ جاي (يەنى ئىشل) يەنى بەيتۇللە دەپ ئاتالدى. مانا بۇ كېيىن يەئقۇب ئەلەيھىسالام بىنا قىلغان بەيتۇلمۇقەددەستۇر. يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ 12 بالىسى بار ئىدى، كېيىن يەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ 12 قەبىلىسى يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ 12 ئوغللىرىدىن كېلىپ چىققان، ھەر ئوغلى بىر قەبىلىنىڭ بوۋىسى بولۇپ قالغان، يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ بالىسى يۇسۇف ئەلەيھىسالامدىن ئايرىلغانلىقىغا قايتۇرۇپ كۆزى كۆرمەس بولۇپ قالغان، يۇسۇف ئەلەيھىسالام بىلەن دەرەمەتتە بولغاندىن كېيىن، اللە ئۇنىڭ كۆزىنى ساقايتىپ قويغان. يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئوغلى يۇسۇف ئەلەيھىسالام بىلەن دەرەمەتتە بولغاندىن كېيىن مىسىردا 147 يېشىدا ۋاپات بولغان، يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئوغلى يۇسۇف ئەلەيھىسالامغا ئاتىسى ئىساق ئەلەيھىسالامنىڭ يېنىدا دەپنە قىلىشنى ۋەسىيەت قىلغان، يۇسۇف ئەلەيھىسالام يەئقۇب ئەلەيھىسالامنى پەلەستىننىڭ ئېلىپ بېرىپ خەللىل شەھىرىدىكى بىر غارغا — ئىساق ئەلەيھىسالامنىڭ يېنىدا دەپنە قىلغان. يۇسۇف ئەلەيھىسالام يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ بالىسى بولۇپ، نەسبى ئىبراھىم ئەلەيھىسالامغا تۇتىشىدۇ. يۇسۇف ئەلەيھىسالامنىڭ ئىسمى قۇرئاندا 26 ئورۇندا تىلغا ئېلىنىدۇ، يۇسۇف ئەلەيھىسالام يەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىنىڭ مەشھۇرلىرىدىن ئىدى. ئۇ يۇسۇف سىددىق يەنى راستچىل يۇسۇف دەپ تەرىپلەنگەن. يۇسۇف ئەلەيھىسالام بىلەن ئۇنىڭ ئۇكىسى بۇنىيىمىن ئانىسى راھىلە ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن ئاتىسى يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ ھۇجرىسىدا ئاتىسى بىلەن بىللە تۇراتتى، يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئۇلارنىڭ يېتىملىكىنى كۆزدە تۇتۇپ، ئۇلارغا بەكمۇ مېھرى-شەپقەت كۆرسەتتى. بۇ ھال ئۇلارنىڭ ئاتا بىر، ئانا باشقا بىر تۇغقانلىرىنىڭ ھەسەدىنى قوزغىدى. قېرىنداشلىرى سۇيىقەست ئىشلىتىپ، يۇسۇفنى ئوينىتىپ كېلىمىز دەپ سەھراغا ئېلىپ چىقىپ قۇدۇققا تاشلىدى، يولىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان كارۋان يۇسۇفنى قۇدۇقتىن چىقىرىپ، مىسىرغا ئېلىپ بېرىپ مىسىرنىڭ پادىشاھىغا ساتتى. بۇ چاغدىكى مىسىر پادىشاھى ئىبراھىم ئەلەيھىسالام مىسىرغا كېلىشتىن بۇرۇن مىسىرغا كەلگەن ئەلەلەلەردىن ئىدى. «سۈرە يۇسۇف»تە، يۇسۇف ئەلەيھىسالامنىڭ كىچىك ۋاقتىدا كۆرگەن چۈشى، قېرىنداشلىرىنىڭ ئۇنىڭغا قىلغان سۇيىقەستى، مىسىر پادىشاھىنىڭ ئائىلىسىدە ئۇچراتقان ئەھۋاللىرى، زىندانغا تاشلانغاندىن كېيىن اللەنىڭ ئىلتىپاتى بىلەن ئاقلىنىشى، ئاندىن زىنداندا تۇرۇپ پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىشى، ئاندىن مىسىر پادىشاھىنىڭ چۈشىگە توغرا تەبىر بېرىپ پادىشاھنىڭ كۆڭۈل بۆلۈشىگە ئېرىشىشى، ئاندىن پادىشاھنىڭ ئۇنىڭغا دۆلەت ئىشلىرىنى باشقۇرۇشنى تاپشۇرۇشى، كېيىن كىچىك ۋاقتىدا كۆرگەن چۈشىنىڭ

مەراسىغا كېلىشى، قېرىنداشلىرىنىڭ خاتالىقلىرىنى ئەيىب قىلىشى، ئاندىن يەنىقۇب ئەلەيھىسسالام باشلىق كىشىلەرنى مىسرغا ئېلىپ كېلىشى قاتارلىق ئەمەللەر بايان قىلىندۇ. يۇسۇن ئەلەيھىسسالام 110 يىل ئۆمۈر كۆرگەن، ئۇ مىسردا ھاكىمىيەت بېشىدا تۇرۇپ ۋاپات بولغان ۋە مىسردا دەپنە قىلىنغان. ئۇ قېرىنداشلىرىغا قېرىنداشلىرى مىسردىن چىقىپ كېتىپ قالسا، ئۆزىنىڭ جەستىنى بىللە ئېلىپ چىقىپ كېتىپ، ئاتىلىرى بىلەن بىر يەرگە دەپنە قىلىنىشى ئېيتقان. ئىشەنچلىككە رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، يۇسۇن ئەلەيھىسسالامنىڭ جەستى مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدا مىسردىن يۆتكىلىپ، نابۇلسۇغا دەپنە قىلىنغان. يۇسۇن ئەلەيھىسسالام چوڭ بوۋىسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلۇشىدىن 361 يىل كېيىن مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلۇشىدىن 64 يىل بۇرۇن ۋاپات بولغان.

يۇسۇن: يۇسۇن ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى قۇرئاندا تۆت ئورۇندا تىلغا ئېلىندۇ. ئىككى ئورۇندا زۇننۇن دېگەن لەقىبى بىلەن تىلغا ئېلىندۇ. يۇسۇن ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەسمى يەنىقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى بۇنىيىمغا تۇتىشىدۇ، اللە تائالا ئۇنى ئىراقتىكى نىۋەي دېگەن جايغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن. نىۋەي ئاھالىسى پۈتپەرس بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدە پۈتپەرسلىك ئەۋج ئالغان ئىدى. يۇسۇن ئەلەيھىسسالام نىۋەيگە سۈرىدىن كېلىپ، نىۋەي ئاھالىسىنى بىر اللەغا ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلدى، ئۇلار يۇسۇن ئەلەيھىسسالامنى ئىنكار قىلىپ، ئۇنىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلمىدى. يۇسۇن ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ ئىمان ئېيتىنغانلىقىدىن بىئارام بولۇپ، ئۇلارنى اللەنىڭ ئازابىدىن ئاگاھلاندۇردى. يۇسۇن ئەلەيھىسسالام ۋاقىت ئۆزۈرغانىچىرى ئۇلارنىڭ ئىمان ئېيتىنغانلىقىدىن خاپا بولۇپ، اللە تائالانىڭ ئىزىنى ئالمايلا سىرتقا چىقىپ كەتتى. يۇسۇن ئەلەيھىسسالام چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇلار ئازابىنىڭ چوقۇم نازىم بولىدىغانلىقىنى بىلىپ دىلىغا قورقۇنچ چۈشۈپ، اللەغا تەۋبە - ئىستىغفار ئېيتتى، يۇسۇن ئەلەيھىسسالامنى ئىنكار قىلغانلىقىغا پۇشايىمان قىلىشتى. ئۇلار ھايۋانلارنىڭ بالىسى بىلەن ئانىسىنى ئايرىۋېتىپ، جەندىلەرنى كېچىپ، ئەر - ئايال، ئوغۇل - قىز ھەممىسى يىغا - زارە قىلىپ اللەغا يالۋۇرۇشتى، اللە تائالا رەھىم قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئۈستىدە ئايلانغان قاراڭغۇ كېچە پارچىسىدە ئازابىنى ئۇلاردىن كۆتۈرۈۋەتتى. يۇسۇن ئەلەيھىسسالام قەۋمنى تاشلاپ چىقىپ كەتكەنچە دېڭىز بويىغا بېرىپ توختىدى. ئۇ يەردە بىر كېمىنى ئۇچرىتىپ ئىگىسىدىن ئۆزىنى سېلىۋېلىشنى ئۆتۈندى. ئۇلار يۇسۇن ئەلەيھىسسالامنىڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىكىنى بايقاپ، ئۇنى كېمىگە چىقىرىۋېلىشتى. دېڭىزنىڭ ئوتتۇرىسىغا بارغاندا كېمىنى دولقۇن ئورۇتۇۋالدى. ئۇلار ئارىمىزدا گۇناھكار ئادەم بار ئىكەن دەپ، چەك تاشلىماقچى، چەك كىمگە چىقسا شۇنى دېڭىزغا تاشلىماقچى بولۇشتى، چەك يۇسۇن ئەلەيھىسسالامغا چىقتى، شۇنىڭ بىلەن يۇسۇن ئەلەيھىسسالام دېڭىزغا تاشلاندى. ئۇنى اللەنىڭ ئەمرى بىلەن چوڭ بىر بېلىق يۇتۇۋەتتى. يۇسۇن ئەلەيھىسسالام بېلىقنىڭ قارىدا اللەغا تەسبىم ۋە ئىستىغفار ئېيتاتتى. يۇسۇن ئەلەيھىسسالام بېلىقنىڭ قارىدا ئۈچ كېچە - كۈندۈز تۇرغاندىن كېيىن، بېلىق ئۇنى دېڭىز ساھىلىدىكى بىر قۇرغاق يەرگە ئاتتى. بۇ چاغدا يۇسۇن ئەلەيھىسسالامنىڭ تاۋى يوق ئىدى. اللە ئۇنىڭغا سايداش ئۈچۈن كاۋىنى تۇندۇرۇپ بەردى. يۇسۇن ئەلەيھىسسالام ساقىيىپ ماڭغۇدەك بولغاندا قەۋمگە قايتىپ كەلدى. ئۇلار ئىمان ئېيتىپ تەۋبە قىلىپ، پەيغەمبىرى يۇسۇن ئەلەيھىسسالامنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ تۇرغان ئىدى. يۇسۇن ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تۇرۇپ ئەمرىمەرۇپ، ۋەز - نەسىھەت قىلىپ، ئۇلارغا دىنىي ئىشلارنى بىلدۈرۈشكە باشلىدى، شېن ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، يۇسۇن ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنىڭ سانى 120 مىڭ ئىدى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تەقىمىز

مۇقەددەس قۇرئان كەرىم بولسا ئۇلۇغ ئىسلام دىنىمىزنىڭ ئەڭ مۇھىم ئاساسى، بارلىق مۇسۇلمان قېرىنداشلارنىڭ بۈيۈك دەستۇرىدۇر. ئۇنىڭ مەنە ۋە مەزمۇنلىرىنى توغرا چۈشىنىش ھەربىر مۇسۇلماننىڭ ئالىي مەتلۇبى ۋە يۈكسەك مۇددىئاسىدۇر. بۇرۇندىن تارتىپ ئۇيغۇر مۇسۇلمانلىرى قۇرئان كەرىمنىڭ مەنىلىرىنى توغرا، روشەن ۋە تولۇق چۈشەندۈرۈپ بېرەلەيدىغان ئۇيغۇرچە بىر تەرجىمىنىڭ مەيدانغا كېلىشىگە تەشنا ۋە ئارزۇمەند ئىدى.

ئىلگىرىكى چاغلاردا، يۇرتىمىزدا قۇرئان كەرىم مەدرىس تىلى بىلەن تەپسىر قىلىنغان، ئايرىم پارىلىرى نەشر قىلىنغان بولسىمۇ، كۆپچىلىك مۇسۇلمانلارنىڭ پايدىلىنىشى قولايىسىز بولغان ۋە تەلەپنى قاندۇرالمايىدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئىستىداتلىق ئالىمى مۇھەممەد سالىھ قارىساھىم ئاممىنىڭ بۇ مۇھىم ئېھتىياجىنى نەزەردە تۇتۇپ، كۆپ يىللار رىيازەت چېكىپ، جاپا ۋە مۇشەققەتلىك ئەمەلگە كەلگەن سەرپ قىلىپ، نۇرغۇن سەئىي ئىجتىھاتلار كۆرسىتىپ، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىدا قۇرئان كەرىمنىڭ بۇ روشەن تەرجىمە-تەپسىرىنى تۇنجى قېتىم يېزىپ چىقتى. مۇتەرجىمۇلقۇرئان (قۇرئان كەرىمنى تەرجىمە قىلىغۇچى) مۇھەممەد سالىھ قارىساھىم ئاتۇشلۇق مەرھۇم بۈيۈك دىنىي ئالىم يازىل سالىھ دامۇللاھاجىمىنىڭ پەرزەنتى بولۇپ، ئاتىسى ھايات چېشىدا ئاتىسىدا ۋە باشقا دىنىي ئالىملاردا مۇتەداۋىل دەرسلەرنى ئوقۇپ، نۇرغۇن ئىلىم ھاسىل قىلغاندىن كېيىن، جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىدا بەش يىل ئوقۇغان، ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى ۋە ئىسلام دىنى جەمئىيىتىدە تەتقىقات ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانغان، بۇ جەرياندا كۆپ سەئىي ئىجتىھاتلار يۈرگۈزۈپ مەلۇمات دائىرىسىنى كېڭەيتىپ، ئىلمىي جەھەتتە ئالاھىدە مۇۋەپپەقىيەتلەرگە ئېرىشكەن، جۈملىدىن «جەۋھىرولبۇخارى»، «مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تەرجىمىھالى» قاتارلىق كىتابلارنى ئىزاھ-لىرى بىلەن ئەرەبچىدىن ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىپ چىقتى. بۇ كىتابلار نەشر قىلىنىش بىلەن ئۇيغۇر مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىمىزنىڭ مىننەتدارلىقى ۋە ئالقىشىغا ئېرىشتى. مۇتەرجىم بۇ تەرجىمە-تەپسىرىنى يېزىپ چىقىشتا، ئەھلى ئىسلام ئىچىدىكى مۆتىۋەر ۋە ياراملىق تەپسىر-لەردىن 27 دەك تەپسىر ۋە مەخسۇس ئەرەب تىلىدىكى قامۇسلارنى ھازىرلاپ، ھەربىر ئايەتكە

تەرجىمە ۋە تەپسىر يېزىشتا ئۇلارغا مۇراجىئەت قىلىشى بىلەن، مەنىنى توغرا ۋە روشەن ئىپادىلىگەن. تەرجىمە ۋە تەپسىر پۈتكەندىن كېيىن، نەشىرگە بېرىش ئالدىدا، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە، بىز مەزكۇر قۇرئان تەرجىمىسىنى باشتىن-ئاخىر دىققەت بىلەن مۆتىۋەر تەپسىرلەرگە سېلىشتۇرۇپ كۆرۈپ چىقىپ، مۇنداق تونۇشقا كەلدۇق:

(1) بۇ تەرجىمە ۋە تەپسىر بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى دەۋرلەردە مەشھۇر مۇپەسسىرلەر تەرىپىدىن يېزىلغان مۆتىۋەر تەپسىرلەرنىڭ مەزمۇنىغا ئۇيغۇن بولغان.

(2) قۇرئان كەرىمنىڭ ئۇسلۇب جەھەتتىكى ئالاھىدىلىكىنى نەزەردە تۇتقان ھالدا ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلى ئادىتىنى تەرجىمىدە مۇجەسسەملەشتۈرۈشكە ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلۈنگەن.

(3) تەرجىمە ۋە تەپسىرنىڭ تىلى ئىنچىم، ئاممىباب بولۇپ، ئوقۇغان كىشى ئېنىق، روشەن چۈشەنچە ھاسىل قىلالايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، بۇ تەرجىمە ۋە تەپسىرنى ئىشەنچلىك ۋە ياراملىق تەرجىمە ۋە تەپسىر دەپ ھېسابلىدۇق. مۇتەرجىم مۇھەممەد سالىھ قارىھاجىمنىڭ بۈيۈك خىزمىتى ئۈچۈن جانابىي اللە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە بۈيۈك سائادەت، كاتتا ئەجر ئاتا قىلسۇن، ئامىن!

قۇرئان كەرىمنىڭ تەرجىمە-تەپسىرىنى كۆزدىن كۆچۈرۈپ تەقدىر يېزىپ چىقىشقا قاتناشقانلار؛ ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتبى، ئاتاقلىق دىنىي ئالىم، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى قاسىم قارىھاجىم؛

جۇڭگو ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ھامۇت مەۋلىۋى دامۇللاھاجىم؛

قەشقەر ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتبى سۇلايمانئاخۇن دامۇللام؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ مۇدىرى ئابدۇللا دامۇللاھاجىم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى زەينۇل ئابىدىن مەۋلىۋى دامۇللاھاجىم؛

جۇڭگو ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى ئابدۇرىشىد ئەلمەمەتخۇنۇم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، قەشقەر ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتبى سالىھ دامۇللاھاجىم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى ئىبراھىم قارىھاجىم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ مۇدىرى شىرىپجان دامۇللاھاجىم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، قەشقەر ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتەبى ھارۇنخانمەخدۇم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، خەتەب مۇھەممەد دامۇللاھاجىم؛
ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى، خەتەب ئابدۇغەنى دامۇللاھاجىم؛

قاغىلىق جامەسىنىڭ خەتەبى ئابدۇلھەكىم مەخدۇمھاجىم.

ھىجرى ۱۴۰۵ شەھرى مىلادى ۲۰۲۰ كاشغەر

قورئان كهريم تهرجيمسده
پايدىلنلغان تهپسر كىتابلىرى

١٥	تفسير الخازن	١	جامع البيان فى تفسير القرآن
١٦	فى ظلال القرآن للسيد قطب	٢	التفسير الكبير للفخر الرازى
١٧	تفسير الخطيب المكي	٣	الكشاف عن حقائق التنزيل
١٨	تفسير حسيني		للمعشرى
١٩	المصحف المفسر لفريد وجدى	٤	تفسير ابن كثير
٢٠	مقرر التفسير	٥	صفوة التفاسير
٢١	تفسير مواكب	٦	تفسير الدر المنثور
٢٢	تفسير مدارك	٧	أنوار التنزيل للقاضى البيضاوى
٢٣	معجم غريب القرآن	٨	تفسير الجواهر (طنطاوى)
٢٤	قاموس الأعلام والألفاظ	٩	تفسير المنار
	القرآنية	١٠	تفسير القرآن الكريم
٢٥	معجم ألفاظ القرآن الكريم	١١	تفسير ابن عباس
٢٦	موسوعة القرآن الميسرة	١٢	تفسير الجلالين
٢٧	تفسير غريب القرآن للإمام	١٣	تفسير روح البيان
	محمد بن أبى بكر السجستانى	١٤	هداية القرآن لبنى الإنسان
			للدكتور يحيى أحمد الدرديرى

﴿ فُرْقَانُ الْقُرْآنِ ﴾

رق السورة	السورة	الخصنة	الجزء	رق السورة	السورة	الخصنة	الجزء
١	سُورَةُ الْفَاتِحَةِ	٢	١	٣٠	سُورَةُ الرُّومِ	٣٠-٥	٢١
٢	سُورَةُ الْبَقَرَةِ	٣	١ - ٢ - ٣	٣١	سُورَةُ لُقَمَانَ	٣١	٢١
٣	سُورَةُ آلِ عِمْرَانَ	٥١	٣ - ٤	٣٢	سُورَةُ الشُّعَرَاءِ	٣٦	٢١
٤	سُورَةُ الْيُسُفِ	٤٨	٤ - ٥ - ٦	٣٣	سُورَةُ الْأَحْزَابِ	٣١٩	٢٢ - ٢١
٥	سُورَةُ الزُّمَرِ	١٠٤	٦ - ٧	٣٤	سُورَةُ مَمْدَنَ	٣٢٩	٢٢
٦	سُورَةُ الْأَنْعَامِ	١٢٩	٨ - ٩	٣٥	سُورَةُ قَامِلِ	٣٣٥	٢٢
٧	سُورَةُ الْأَعْرَافِ	١٥٢	١٠ - ١١	٣٦	سُورَةُ نَبِي	٣٤١	٢٣ - ٢٢
٨	سُورَةُ الْأَنْفَالِ	١٤٨	١٢ - ١٣	٣٧	سُورَةُ الْقَبَاكِ	٣٣٦	٢٣
٩	سُورَةُ التَّوْبَةِ	١٨٨	١٤ - ١٥	٣٨	سُورَةُ صَبَ	٣٥٣	٢٣
١٠	سُورَةُ يُحُوسِ	٢٠٩	١٦ - ١٧	٣٩	سُورَةُ الرُّمَرِ	٣٥٩	٢٣ - ٢٢
١١	سُورَةُ هُودِ	٢٢٢	١٨ - ١٩	٤٠	سُورَةُ الْمُؤْمِنِ	٣٦٨	٢٣
١٢	سُورَةُ يُوسُفَ	٢٣٦	٢٠ - ٢١	٤١	سُورَةُ سُورِ التَّجَلُّدِ	٣٤٨	٢٥ - ٢٣
١٣	سُورَةُ الرَّعْدِ	٢٥٠	٢٢ - ٢٣	٤٢	سُورَةُ الشُّورَى	٣٨٢	٢٥
١٤	سُورَةُ الْإِسْرَافِ	٢٥٦	٢٤ - ٢٥	٤٣	سُورَةُ الزُّخُوفِ	٣٩٠	٢٥
١٥	سُورَةُ الْعَجَفِ	٢٦٢	٢٦ - ٢٧	٤٤	سُورَةُ الدُّخَانِ	٣٩٦	٢٥
١٦	سُورَةُ النَّحْلِ	٢٦٨	٢٨ - ٢٩	٤٥	سُورَةُ الْيَحَاثَةِ	٣٩٩	٢٥
١٧	سُورَةُ بَنِي إِسْرَافِيلَ	٢٨٣	٣٠ - ٣١	٤٦	سُورَةُ الْأَحْقَافِ	٥٠٣	٢٦
١٨	سُورَةُ الْكَهْفِ	٢٩٣	٣٢ - ٣٣	٤٧	سُورَةُ مَمْدَنَ	٥٠٤	٢٦
١٩	سُورَةُ مَمْدَنَ	٣٠٦	٣٤ - ٣٥	٤٨	سُورَةُ الْفَتْحِ	٥١٢	٢٦
٢٠	سُورَةُ طه	٣١٣	٣٦ - ٣٧	٤٩	سُورَةُ الْحَمْدِ	٥١٦	٢٦
٢١	سُورَةُ الْأَنْبِيَاءِ	٣٢٣	٣٨ - ٣٩	٥٠	سُورَةُ قَسَ	٥١٩	٢٦
٢٢	سُورَةُ الْحَجِّ	٣٣٢	٤٠ - ٤١	٥١	سُورَةُ الدَّارِيَّاتِ	٥٢١	٢٦ - ٢٥
٢٣	سُورَةُ الْمُؤْمِنِينَ	٣٣٣	٤٢ - ٤٣	٥٢	سُورَةُ الطُّورِ	٥٢٣	٢٦
٢٤	سُورَةُ النَّوْرِ	٣٥١	٤٤ - ٤٥	٥٣	سُورَةُ النَّجْمِ	٥٢٤	٢٦
٢٥	سُورَةُ الْفُرْقَانِ	٣٦٠	٤٦ - ٤٧	٥٤	سُورَةُ الْقَمَرِ	٥٢٩	٢٦
٢٦	سُورَةُ الشُّعَرَاءِ	٣٦٤	٤٨ - ٤٩	٥٥	سُورَةُ الرَّحْمَنِ	٥٣٢	٢٦
٢٧	سُورَةُ النَّازِعَاتِ	٣٧٤	٥٠ - ٥١	٥٦	سُورَةُ الْوَاقِعَةِ	٥٣٥	٢٦
٢٨	سُورَةُ الْقَصَصِ	٣٨٦	٥٢ - ٥٣	٥٧	سُورَةُ الْحَدِيدِ	٥٣٨	٢٦
٢٩	سُورَةُ التَّكْوِيْنِ	٣٩٤	٥٤ - ٥٥	٥٨	سُورَةُ الْمَجَادِلَةِ	٥٣٣	٢٨

فهرست اسماء السور

رق السورة	السورة	الصفحة	الجزء	رق السورة	السورة	الصفحة	الجزء
٥٩	سورة النحل	٥٣٦	٢٨	٨٤	سورة الاعلى	٥٩٨	٣٠
٦٠	سورة النمل	٥٥٠	٢٨	٨٨	سورة النازعات	٥٩٨	٣٠
٦١	سورة القصص	٥٥٢	٢٨	٩٩	سورة القصص	٥٩٩	٣٠
٦٢	سورة الحجر	٥٥٣	٢٨	٩٠	سورة البقرة	٦٠١	٣٠
٦٣	سورة النور	٥٥٥	٢٨	٩١	سورة النور	٦٠١	٣٠
٦٤	سورة النور	٥٥٤	٢٨	٩٢	سورة النور	٦٠٢	٣٠
٦٥	سورة النور	٥٥٩	٢٨	٩٣	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٦٦	سورة النور	٥٦١	٢٨	٩٤	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٦٧	سورة النور	٥٦٣	٢٩	٩٥	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٦٨	سورة النور	٥٦٥	٢٩	٩٦	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٦٩	سورة النور	٥٦٨	٢٩	٩٧	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٧٠	سورة النور	٥٧٠	٢٩	٩٨	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٧١	سورة النور	٥٧٢	٢٩	٩٩	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٧٢	سورة النور	٥٧٣	٢٩	١٠٠	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٧٣	سورة النور	٥٧٤	٢٩	١٠١	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٧٤	سورة النور	٥٧٩	٢٩	١٠٢	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٧٥	سورة النور	٥٨١	٢٩	١٠٣	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٧٦	سورة النور	٥٨٣	٢٩	١٠٤	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٧٧	سورة النور	٥٨٥	٢٩	١٠٥	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٧٨	سورة النور	٥٨٤	٣٠	١٠٦	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٧٩	سورة النور	٥٨٨	٣٠	١٠٧	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٨٠	سورة النور	٥٩٠	٣٠	١٠٨	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٨١	سورة النور	٥٩١	٣٠	١٠٩	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٨٢	سورة النور	٥٩٢	٣٠	١١٠	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٨٣	سورة النور	٥٩٣	٣٠	١١١	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٨٤	سورة النور	٥٩٥	٣٠	١١٢	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٨٥	سورة النور	٥٩٦	٣٠	١١٣	سورة النور	٦٠٣	٣٠
٨٦	سورة النور	٥٩٧	٣٠	١١٤	سورة النور	٦٠٣	٣٠

مۇندەرىجە

قۇرئان كەرىمنىڭ ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى توغرىسىدا ..... مۇھەممەت سالىھ

سۈرە نىڭ رەقەمى	سۈرە نىڭ رەقەمى	سۈرە نىڭ رەقەمى
1 - سۈرە	فاتىھە	2
2 - سۈرە	بەقەرە	3
3 - سۈرە	ئال ئىمران	51
4 - سۈرە	نسا	78
5 - سۈرە	مائىدە	107
6 - سۈرە	ئەنئام	129
7 - سۈرە	ئەئراڧ	152
8 - سۈرە	ئەنڧال	178
9 - سۈرە	تەۋبە	188
10 - سۈرە	يۇنۇس	209
11 - سۈرە	ھۇد	222
12 - سۈرە	يۇسۇڧ	236
13 - سۈرە	رەئد	250
14 - سۈرە	ئىبراھىم	256
15 - سۈرە	ھىجر	263
16 - سۈرە	نەھل	268
17 - سۈرە	بەنى ئىسرائىل (ئىبرا)	283
18 - سۈرە	كەھڧ	294
19 - سۈرە	مەريەم	306
20 - سۈرە	تاھا	313
21 - سۈرە	ئەنئىيا	323
22 - سۈرە	ھەج	332
23 - سۈرە	مۇئەمىنۇن	343
24 - سۈرە	نۇر	351
25 - سۈرە	فۇرقان	360
26 - سۈرە	شۇئەرا	367

377	..... نەمل	27 - سۈرە
386	..... قەسەس	28 - سۈرە
397	..... ئەنكە بۇت	29 - سۈرە
405	..... رۇم	30 - سۈرە
412	..... لوقمان	31 - سۈرە
416	..... سەجدە	32 - سۈرە
419	..... ئەھزاب	33 - سۈرە
429	..... سەبئ	34 - سۈرە
435	..... فاتىر	35 - سۈرە
441	..... ياسىن	36 - سۈرە
446	..... سافىيات	37 - سۈرە
453	..... ساد	38 - سۈرە
459	..... زۇمەر	39 - سۈرە
468	..... غافىر	40 - سۈرە
478	..... فۇسىلىت	41 - سۈرە
484	..... شۇرا	42 - سۈرە
490	..... زۇخرۇف	43 - سۈرە
496	..... دۇخان	44 - سۈرە
499	..... جاسىيە	45 - سۈرە
503	..... ئەھقان	46 - سۈرە
507	..... مۇھەممەد	47 - سۈرە
512	..... فەتىھ	48 - سۈرە
516	..... مۇجۇرات	49 - سۈرە
519	..... قان	50 - سۈرە
521	..... زارىيات	51 - سۈرە
524	..... تۇر	52 - سۈرە
527	..... نەجم	53 - سۈرە
529	..... قەمەر	54 - سۈرە
532	..... رەھمان	55 - سۈرە
535	..... ۋاقىئە	56 - سۈرە
538	..... ھەدىد	57 - سۈرە

543	مۇجاددەلە	سۈرە	58
546	ھەشر	سۈرە	59
550	مۇمتەھىنە	سۈرە	60
552	سەپ	سۈرە	61
554	جۇمۇئە	سۈرە	62
555	مۇناققۇن	سۈرە	63
557	تەغابۇن	سۈرە	64
559	تەلاق	سۈرە	65
561	تەھرىم	سۈرە	66
563	مۈلك	سۈرە	67
565	قەلەم	سۈرە	68
568	ھاققە	سۈرە	69
570	مائارىج	سۈرە	70
572	نۇھ	سۈرە	71
574	چىن	سۈرە	72
577	مۇزەھىبىل	سۈرە	73
579	مۇدەھىسەر	سۈرە	74
581	قىيامەت	سۈرە	75
583	ئىنسان	سۈرە	76
585	مۇرسەلات	سۈرە	77
587	نەبە	سۈرە	78
588	نازىئات	سۈرە	79
590	ئەبەسە	سۈرە	80
591	تەكۋىر	سۈرە	81
592	ئىنقىشار	سۈرە	82
593	مۇتەھەسسىن	سۈرە	83
595	ئىنشقاق	سۈرە	84
596	بۇرۇج	سۈرە	85
597	تارىق	سۈرە	86
598	ئەنئالا	سۈرە	87
598	غاشىيە	سۈرە	88

599	.....	89 - سۇرە	ھىجر
601	.....	90 - سۇرە	بەلقە
601	.....	91 - سۇرە	شەمس
602	.....	92 - سۇرە	لەيل
603	.....	93 - سۇرە	زۇھا
603	.....	94 - سۇرە	ئىنشىراھ
604	.....	95 - سۇرە	تىن
604	.....	96 - سۇرە	ئەلق
605	.....	97 - سۇرە	قەدر
605	.....	98 - سۇرە	بەيىنە
606	.....	99 - سۇرە	زەلزەلە
606	.....	100 - سۇرە	ئادىيات
607	.....	101 - سۇرە	قارىئە
607	.....	102 - سۇرە	تەكۋىر
608	.....	103 - سۇرە	ئەسر
608	.....	104 - سۇرە	ھۇمەزە
608	.....	105 - سۇرە	فىل
609	.....	106 - سۇرە	قۇرەيشى
609	.....	107 - سۇرە	مائۇن
609	.....	108 - سۇرە	كەۋسەر
609	.....	109 - سۇرە	كافىرون
610	.....	110 - سۇرە	نەسر
610	.....	111 - سۇرە	مەدە
610	.....	112 - سۇرە	ئىخلاىس
611	.....	113 - سۇرە	فەلق
611	.....	114 - سۇرە	ناس
612	.....	ئىزاھلار	
634	.....	تەقىمىز	
637	.....	قۇرئان كەرىم تەرجىمىسىدە پايدىلىنىلغان تەپسىر كىتابلىرى	

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

في الملكة العتيقة الشريفة

الشرقة على جميع الناس

لطباعة المصحف الشريف في المدينة المنورة

إذ يشهد أن محمدًا المجمع هذه الطبعة من القرآن الكريم

وترجمه مآنيه إلى اللغة الأوربية

نقَالَ اللَّهُ أَنْ يَنْفَعَهُ بَعْضُ الْمُسْلِمِينَ

وَأَنْ يَحْيِي

خَلْقًا مِنْ خَلْقٍ

أَحْسَنَ الْجَزَاءِ عَلَى جُودِهِ الْعَظِيمَةِ فِي تَرْجُمَةِ كِتَابِ اللَّهِ الْكَرِيمِ

وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ

معهدي دي مريستان ملكتي نيك سلام فله رضى باستقوروش وقد له ربه قاراش
سلامه دموت قلبه بته كجلىك قلمش منته رلىكى . مجمع الملك فهد
(مدينة دىكران بمش زاقوشغه) نظاره قلمش
شبو قران كريمش فويخوره معنى له رنىك ته رجه مى
بىلهن بمصلى تيار لنسب قلمش منته ر لىمزنسى
مناين غو مشال قلمشور بسوتون مسلمان له ر نيك شبو
قران كريمدهن مستفاده لنشنى الله دن سورا يدور .
شكى حرم نيك خدمت كارى پادشا فهدنك قران كريمش
نشر قلمش دىكران ترمشها نلىغه الله دن اجر مليم
سورا يدور تولىق به رگوى الله دور .
(پادشا فهد نيك قران بمش زاقوش)

مَجْمُوعَةُ الْمَلِكِ الْفَهْمِ الْبَاقِيَةِ الْمَصْنُوعَةِ الْبَاقِيَةِ

ص.ب ٦٢٦٢ - المدينة المنورة

الملكة العربية السعودية

پادىشاھ لەيدى نىك قران كىرىم پەيغەمبەر رەزىيە (مەتبەئە) سە

پەيغەمبەر رەزىيە 6262

مەدەنىيەت مەنەسى - سەئۇدى ئەرەبىستان

77
خ
۱۰

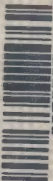

قۇرئان كەرىم
ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى

National Library of the Republic of China

0270507